LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԱՐԹԻՍԵԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՄԱՅԻՍ 1932

1 MAI 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1868

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿ

Ո՛վ որ իր տանը մէջ, իր երդիքին տակ չէ,
առտուն չերգեր։ (*Աւանդական առած*)։

Այսօր, Մայիս Մէկ, կը թնդան, կը խլրտին, կը պոռթկան աշխատաւոր բազմութիւնները, աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ։

Միլիոններ եւ միլիոններ, այսօր, Աշխատանքի Տօնին առթիւ, իրենց չափոր կը հնչեցնեն դղրդագին, արտակարգ խանդով մը ժառանելով պետական եւ սեփականական իշխանութիւնները։ Տեղ-տեղ՝ նոյն իսկ բանակը։

Տարուէ տարի, աւելի սպառնալից, հեղհեղէ ծաւալուն եւ բազմահատ ալիքներով, կը հնչէ ամէնի ազդանշանը. — «Այդ մե՛նք ենք գալիս»։

Եւ տարուէ տարի, տիրողներն ու իշխանաւորները, շահագործողներն ու անոնց գործակիցները, վայելողներն ու զրկողները կը զգան աւելի պղտոր, աւելի մտահոգ ու հոշտարար։

Բանւորը այլ եւս յղացուցած է պաշտպանողական չըջանը, և, ժամանակ Մեծ Պատերազմէն ի վեր, պրկուած՝ յարձակողական թափով։

Ամուր սեղմած բռունցքն ու ակռաները, աչքերը սուր եւ արի, ու զանկերնդ՝ իր ուժին եւ իրաւունքին գիտակցութեամբ, ան կ'արշաւէ տարածութենէ տարածութիւն, հարթելով ճամբան դէպ ի վերջնական յաղթանակ։

Մերթ մոլեգին եւ խորտակիչ, մերթ կրաւորական ու համբերատար, բայց միշտ հետեւողական, ան, բանւորը, կ'ամրացնէ խրամները, կը բանայ նոր խրամներ, կը կազմակերպէ պաշտպանողական շարժումներ կամ յանդուգն գրոհներ, փութացնելու համար գալիքը — Աշխատանքի տիրապետութիւնը։

Եթէ, տարիներ առաջ, հեռաւոր երազներ էին այս պայմանները եւ մենք աղօտ արձագանգներ միայն կը լսէինք աշխատաւորական շարժումներու մասին, այսօր, մեր աչքերով կը տեսնենք ու մեր մորթին վրայ կը զգանք անոնց յորձանուտ եւ դղրդագին թափը։

Այսօր — ահա տասը տարի է — իրողական գասի մը պէս, մեր առջեւ փառուած են ընկերվարութեան տարրական գիտելիքները։

Այլ եւս—մեզ կ՚ այլ ևս ամենոյն է մեզ այս կամ այն ազդեցութեամբ։ Մանաւանդ մեզի, Դաշնակցականներուս համար, քանի որ գիտենք զանազանել տասն ու ոգին։ Կարելին ու ցանկալին։ Հիմնականն ու յետաձգելին։

Ինքնապաշտպանութեան մտահոգութիւնն ունինք մենք, ամէն բանէ առաջ։ Երէկ՝ Ջարդին ու աւարին դէմ, այսօր՝ այլապէս վտանգաւոր երեւոյթներու հանդէպ։

Եւ այդ մտահոգութեամբ ալ, գտեր ենք մեր ճամբան, գոնէ հիմնական հարցերու մէջ։

Բայց, ո՞ր խելացին պիտի կրնար ապացուցանել թէ՝ կը մնանք մեր ազգային դատին, իբրեւ կուսակցութիւն կապուելով Աշխատանքի մարտակոչին, եւ հաւատալով անոր յաղթանակին։

Այսօր, տարուբեր օտար պողոտաներու վրայ, ի հարկէ մեծ բան չունինք ընելիք։ Կոտորակներ ենք միլիոններու մէջ, աւելորդներ՝ ծովուն վրայ, եւ աւելի շատ բարոյական է մեր կապը։

Բայց, խօսիլ մըն է ընկերվարական դաւանանքը — Աշխատանքի Դատը — ինչպէս քրիստոնէութիւնը։ Իսկ բազմութիւնները չեն կրնար ապրիլ առանց խօսքերու։

Եւ յետոյ, գոյութեան կռիւէն անմիջապէս վերջ, կամ անոր զուգընթաց, ի՞նչ աւելի արդագան պարտականութիւն, կուսակցութեան մը համար, քան Դատը այն ջախջախիչ զանգուածին — աշխատաւոր բազմութեան, որ կը կազմէ հայ ժողովուրդին 80 առ 100ը։ Աշխատաւոր եւ գիւղացի։ Մշակ եւ մանր արհեստաւոր։

Ու վերջապէս, ահա տասը տարի անցաւ մեր աշխարհին վրայէն, նոր կարգուսարքով։ Անհամբերնթաց փոթորիկներով ու խմորումներով։

Այսօր, Հայաստանի մէջ, գիւղացին ու բանւորը այն չեն ինչ որ գիտէինք։ Նոյն իսկ այս պողոտաներուն վրայ, երէկուան հայ գիւղացին այն չէ ինչ որ տեսեր էինք։ Մինչեւ անգամ Թուրքիոյ մէջ, Թուրք բանւորն ու գիւղացին հազիւ կը յիշեցնեն երէկուան սիպահին ու տխուտխատները։ Իսկ զաւակից ժողովուրդներու մէջ — թուրք, պուլկար, արաբ — օրուան հրատապ հոգն է՝ բանւորագիւղ - ընկերային հարցը։

Այնպէս որ, զուր են բոլոր վէճերն ու բանդիտութիւնները։ Գիրքերէն առաջ, մեր այսօրուան բանակ, մշտահոլով անքն է որ կը բանայ աչքերը, եւ խնդիրներ կը չարէ, պատասխան պահանջելով։

Կը մնայ միայն թօթուել ծայրվարական մարզանքները, որոնց ծաղրանկարն են բուն աշխատաւորական շարժման։

Ինչքան իմաստութիւն կը խտացնէ Սեննկալի խափշիկը, իր պարզունակ լեզուով.

— «Ո՛վ որ իր տանը մէջ, իր երդիքին տակ չէ, առտուն չերգեր»։

Երգ չունինք մենք ալ, այսօր, Մայիս Մէկին։ Ոչ իսկ արամադրութիւն՝ փողոց իջնելու կամ դէպ ի դաշտերը տարածուելու։ «Մեր տանը չենք», իսկ բուն տնեցին, ինքն ալ, հզօրին — տիրոջն ու իշխանաւորին — թաթն ունի իր գլխուն վերեւ։

Բայց, ունինք իղձ, ունինք հաւատք՝ Աշխատանքի տիրապետութեան մասին։

Եղնելով մասնիկ մը միլիոնաւոր բանակներու մէջ, եթէ մեզի համար ալ եւ է գործօն դեր, այդ չի նշանակեր թէ հայ բանւորն ու գիւղացին անմասն են կամ անտարբեր։

Գոնէ մտքով ու սրտով, անոնք անձկութեամբ կը հետեւին կատարուող եւ ծրագրուած նուաճումներուն համար, ինչպէս աստղաշէկն կորուած պահակը։

Շ.

ՀՈՒՆՁՔ

ՆՄԲ. — Մայիս 1ի առթիւ, ողբացեալ բանաստեղծին «Հացին Երգը»էն կ'արտատպենք այս կտորը։ Վարուժան այլապէս յաղող աշխատաւորական բանաստեղծութիւններ ունի, ինչպէս այս հատորին, նոյնպէս «Հեթանոս Երգեր»ուն մէջ.—

Թող սօթուըին քեզանիքներ, գերանդիներ թող յեռանուին. —
Այսօր երկու հազար մըշակ կ'նձձեն ցորե՛նը եւ գարին։

Քա՛ղցր է քաղուիլ հասկերուն մէջ՝ որոնց քիստերը խարշափուն
Կը խառնուին բաց կուրծքերու անտառացած թուխ մազերուն։

Քա՛ղցր է լողալ յամառօրէն որաններուն մէջէն հեղեղ,
Ըզգալ ուսիը բազուկին երակներուն արեւագեղ։

Անսուասիկ գերանդիներ, կատաղութի՛ւն փայլատակի,
Ցորեններուն մէջ իբր արծաթ կ'ընկըղմին, դուրս կ'ելլեն՝ ոսկի։

Հասկեր կ'իյնան շարուէ շարան, եւ կ'արիւնին կակաչներ լուռ.
Բըլուրներուն կողը խարտեաշ կը ծալլըի յաղթատարօրէն։

Սրփանքներ նո՛ր ծրփանքներու ներքեւ բնդմիշտ կը փրլուզին.
Ալիք կ'րլլան ալօսին մէջ ծովե՛ր, ծովե՛ր. ծովե՛ր դեղին։

Ու կ'ընդլայնին դաշտեր, սարեր, խոզաններով միշտ քըստմըռած.
Հովիտին մէջ հեղեղներ կան՝ որ կը ցամքին կամաց կամաց։

Ցանկարծ թուփեր կը յայտնուին, կամ կը ցըցուի քար մը ձերմակ։
Առուակ մ'հեռուն կը փայփըլի, որ կը նիրհէր վարսակին տակ։

Մըշակներ կան՝ որ փարչն իրենց բերնին դըրած. Արե՛ւն ի վեր,
Կ'րմպեն երկա՛ր ջուրը զըլգլուն՝ զոր աղբիւրէն հարսն է բերեր։

Ոմանք իրենց ափերուն մէջ՝ մերթ կը փշրեն հասկ մը առոտ,
Եւ կ'օրհնեն թին հատիկներուն, ու կը ծամեն յետոյ զանոնք։

Հօտաղներ կան արտերէ արտ՝ որ ժիրաժիր կը յեռանեն
Աղօտ մանկիկը մանգաղին՝ ազմըկելով լուռ միջօրէն։

Եւ կը հրձձե՛ն. — միշտ կը հրձձե՛ն, թէեւ ամէն լայն շարժումի
Ամառներու բերկրութիւնն է՝ որ քիստէ քիստ կը ծաւալի։

Օ՛, ի՛նչ կոծեր, հորիզոնէ հորիզոն ի՛նչ ճըւաճումներ,
Ի՛նչ հեծկըլտանք հաճարներու, ի՛նչ փրլուզուող ովկիաններ։

Ու կը հրձձեն, դեռ կը հրձձե՛ն. — մինչեւ շալէնքը երկարին
Ու շըփոթուին իրարու հետ ա՛լ սահմաններն անդաստանին։

Այն ատեն լուռ ճամբուն վըրայ կը տեսնըւին, շարան շարան,
Հընձւորները որ դէպ իրենց որձակներուն ճրագը կ'երթան։

Դերանդիներն անոնց ուսին կը ցոլցոլան լուսնկայէն,
Կը հովանան անոնց քրրտնած կուրծքերն անուշ ծըմակներէն։

Իսկ անդաստնին մէջ դաշտերուն տխա ծըղրիթ մը արբըեցած
Կը լեցնէ իր երգերով ամբողջ Անհուն առտեղամած։

1914

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

"ՁԵՐ ՔՈՒԷՆ ՏՈՒԷՔ,,

Պ. Fernand Corcos*ը Փարիզի 13րդ թաղամասի, 2րդ շրջանի երեսփոխանական թեկնածուին, կը թելադրէ հայրենակից մը, ան հայերուն որոնք իբր ֆրանսական հպատակ, կը մասնակցին այսօրուան ընտրութեան։ Պ.* Corcos *հայերու բարեկամ անձնաւորութիւն մըն է եւ անգամ Լիկ տէ Տռուա տը լ'Օմի Կեդրոնական Վարչութեան։*

Աշխատանքի խորհրդաժողովը

Ջենեւ՝ Ֆախուրթեան ժողովին հետ միեւնոյն ատեն, Ժընեւի մէջ կը գումարուի Աշխատանքի Միջազգային Խորհրդաժողովը, որ իր վերջին նիստին մէջ, երկու կարեւոր բողոքներ յայտնեց։

Ֆրանսայի Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը Ժուհօ բացատրեց իր մէկ բանաձեւը, որով կ'առաջարկէ բոլոր երկիրներուն մէջ կիրարկել շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի ռեժիմը, որով իբր դարման տագնապին եւ անգործութեան, կ'առաջարկէ բոլոր երկիրներուն մէջ կիրարկել շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի ռեկզրութը։

— Ներկայիս, ըսաւ Ժուհօ, իրականութիւնն այն է որ արդէն շաբաթական 40 ժամ աշխատանքը կը կիրարկուի։ Կարելի պիտի ըլլա՞յ հետանալ այս իրականութենէն, երբ տեսնուին ճարտարարուեստական վերապարթնումի առաջին նշանները. կարելի է ենթադրել, թայց մեքենականութիւնը այնքա՞ն զարգացած է, որ անգործներ կան ու թէ միայն տագնապին հետեւանքով, այլ արդիւնքն նաեւ աշխատաւորի ալքերը նշանակելի կերպով նուազած էնթէ ուրեմն, տագնապի վերջաւորութեան, վերադառնանք շաբաթական 48 ժամ աշխատանքի դրութեան, ի՞նչ պիտի պատահի։ Ներկայ անգործներու քանակը պիտի շարունակէ ճնալ անգործ։

Համաձայն Ժուհօյի տեսակէտին, շաբաթական 40 ժամ աշխատանքը պիտի կրնայ գործ հայթայթել բոլորին, երբ տագնապը փարատի։

Ժուհօյի բանաձեւը ընդունուեցաւ 37ի դէմ 48 ձայնով։

Ժողովը ընդունեց նաեւ բանաձեւ մը, որով կ'առաջարկուէր Ազգերու Դաշնակցութեան հովանիին տակ հրաւիրել շարք մը միջազգային խորհրդաժողովներ, ուսումնասիրելու համար տագնապին եւ անգործութեան դէմ պայքարի միջոցներ։

Ածխի բացառիկ անձնատրան

Լուցկիի Թագաւորէն յետոյ, ահա նաեւ ածխիի Թագաւորը, որ կանակ դարձուցած աշխարհիթաձայնելուն, կ'ընտրէ մահուան ճամբան։

Անգլիական ճարտարարուեստին ամէնէն նշանակելի դէմքերէն մէկն էր Քէնրիի որ կը պարծենար թէ ամբողջ աշխարհը կ'ածխէ, ինքը որ երբեք չէր ածխուեր/երկար մորուք մը ունէր, զոր կը փայփայէր պարծանքով։

Անձնասպանութիւնը կը վերագրուի նիւթական դժնդակ կացութեան։

Գերմանիոյ անգործները

Ռուրի ածխահանքերուն եւ մետաղագործարաններուն մէջ աշխատող 200 հազար բանւորներ կը վախնան որ գործատէրերը նոր գեղջ առաջարկեն իրենց օրավարձքերուն վրայ։ Արդէն ամիսը 5 օր պակաս կ'աշխատին, ինչ որ իրենց վարձքին վրայ 20 առ հարիւրի յնուազում մը կը նշանակէ։

Գործատէրերու հետ անհամաձայնութեան մը հետեւանքով, Պերլինի պանդոկներուն եւ ճաշարաններուն մէջ աշխատող 16 հազար հոգի ճամբու դրուեցան։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԱՅԻՍ 1-Ի ՑՈՅՑԵՐԸ ԵՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆրանսական ընտրութիւնները կը զուգադիպին աշխատաւորական տօնին։

Այսօր է որ 11,5 միլիոն ընտրող Ֆրանսացիներ, պիտի ընտրեն յառաջիկայ Խորհրդարանի անդամները, 615 երեսփոխան։

Այս առթիւ, կառավարութիւնը սովորականէն աւելի խիստ միջոցներու դիմած է կարգն ու կանոնը պահպանելու համար։

Ներքին Նախարարը Նախորդ օր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ այս մասին, ընդհանուր ապահովութեան տնօրէնին, Փարիզի ոստիկանապետին, Սէն-է-Ուազի նահանգապետին, Փարիզեան շրջանի հրամանատարին եւ պատերազմական Նախարարութեան և ընդհ. սպայակոյտի ներկայացուցիչներուն հետ։

Այս խորհրդակցութեան ընթացքին, Ներքին Նախարարը ճշդեց կարգապահական այն միջոցները, որ պիտի գործադրուին եւ կարգ մը հրահանգներ տուաւ։

Նման խստութիւններ կարգադրուած են նաեւ Նահանգներու մէջ։

Ըամէթ փաշա Մոսկուայի մէջ

Թուրքիոյ վարչապետ Ըսմէթ փաշա, արտաքին գործավարին Թ. Րիւշտիի ընկերակցութեամբ այցելութիւն տուաւ բոլշեւիկ գործավարներու խորհուրդի նախագահին՝ Մոլոտովի եւ արտաքին գործավար Լիտվինովի։

Ըսմէթ փաշա, յետոյ, այցելութիւնն ընդունեց Խորհրդ. Միութեան Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի Նախագահ՝ Կալինինի, յետոյ այցելեց Լէնինի դամբարանը, ուր ծաղկեպսակ մը դրաւ։

Իրիկունը Մոլոտով՝ ի պատիւ Ըսմէթ փաշայի մեծ ճաշկերոյթ մը տուաւ։ Ճաշէն վերջ, Կրեմլինի պալատին մէջ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ. Ներկայ էին կառավարութեան եւ դիւանագիտական մարմնի անդամները։

Մահափորձ Ճափոնցիներու դէմ

Ճափոնական կայսեր ծննդեան տարեդարձը, արիւնահեղ մահափորձով մը վերջացաւ Շանկհայի մէջ։

Շանկհայի ճափոնական գաղութը՝ կայսեր ծննդեան տարեդարձը կը տօնէր, երբ Գորէացի մը ռումբ մը նետեց դէպ ի բեմ, ուր հաւաքուած էին Ճափոնի դեսպանն ու հիւպատոսը, ճափոնական բանակի եւ նաւատորմի ընդհանուր հրամանատարները եւ Շանկհայի ճափոնական գաղութին նախագահն ու փոխ-նախագահը։ Բոլորն ալ վիրաւորուեցան ծանրօրէն։

Ամբոխը յարձակեցաւ Գորէացիին վրայ, զոր կ'ուզէր կտոր կտոր ընել։ Ջինուորները մեծ դժուարութեամբ յաջողեցան զայն փրկել ամբոխին կատաղութենէն եւ բանտ տանիլ։

Ճափոնական իշխանութիւնները կը հաւատան թէ գորէական յեղափոխական կազմակերպութեան մը կողմէ սարքուած է այս մահափորձը։ Շանկհայի Ֆրանսական ոստիկանութիւնը կը գործակցի ճափոնական ոստիկանութեան, երեւան հանելու համար դաւադիրները։

Մեծ պետութեանց բողոքը Ցուհնաստանի դէմ

Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Անգլիոյ դեսպանները յունական կառավարութեան ներկայացուցին ծանուցագիր մը, որով կը բողոքեն յոյն կառավարութեան այն յայտարարութեան դէմ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը սկզբունքով ընդունած է յունական պարտքերու վճարման յետաձգումը։

Ցունաստանի արտաքին Նախարարը Պ. Միխալաքոփուլոս պատասխանեց երեք դեսպաններուն թէ՝ Ցունաստան երբեք վերջնական չի նկատեր Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին որոշումը, մանաւանդ որ կառավարութիւնը ուղղակի բանակցութեանց մտած է պահանջատէրերուն հետ։

Յոյն արտաքին նախարարը աւելցուց նաեւ թէ վճարումներու յետաձգումը անխուսափելի է եւ եթէ հատուցումներու խորհրդաժողովը չորոշէ օժանդակել փոքր պետութեանց, Ցունաստան պիտի պահանջէ աւելի ընդհանուր վերաքննութիւն մը, տրուած ըլլալով որ չի կրնար իր արտաքին վճարումները կատարել, առանց արտածելու իր արտադրութիւնները։

Զինաթափութեան ժողովը

Նոր խորհրդակցութիւն մը մայիս 12ին

Ժընեւի մէջ, Անգլիոյ վարչապետը խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ ամերիկեան նախարարին Սթիմսընի եւ Գերմանիոյ, Իտալիոյ ու Ֆրանսայի պատուիրակութեանց պետերուն հետ։

Խորհրդակցութիւնը տեղի ունեցաւ մասնաւորապէս նկատի առնելու համար զինաթափութեան ժողովի աշխատանքներուն արդիւնքը։ Անգլիոյ վարչապետը գիտել տուաւ թէ զինաթափութեան ժողովը այն տեսակ կէտի մը հասած է, ուր այլ եւս որ եւ է օգտակար աշխատանք անկարելի կը դառնայ, եթէ համաձայնութիւն մը չգոյանայ մեծ պետութեանց միջեւ։

Այս մասին խորհրդակցելու համար, որոշուեցաւ որ մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները համախմբում մը ունենան Ժընեւի մէջ, մայիս 12էն 14։

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԵՐԸ ԿԱՇԽԱՏԻՆ

Զինաթափութեան ժողովի նաւային եւ ցամաքային յանձնախումբերը շարունակեցին իրենց աշխատանքները։

Նաւային յանձնախումբին մէջ, Գերմանիոյ պատուիրակը պաշտպանեց Վերսայլի դաշնագրին պարտադրութեան ենթարկուելով եւ նկատեց թէ 10.000 թոնայէն վեր տարողութիւն եւ 280 մմ.նոց թնդանօթներով բոլոր նաւերը յարձակողական են։

Խօսեցան նաեւ ամերիկեան եւ անգլիական ներկայացուցիչները։

Նաւային յանձնախումբի յաջորդ նիստը տեղի կ'ունենայ երեքշաբթի օր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԵՔԵՆԱՅԻՆ ՀԵՏ

Ա.

Մեքենաշէն գործարանն է։

Կիսաթափանց ապակեայ տանիքով ընդարձակ դաշտ մը։ Մեքենաները շարուած են մինչեւ ծայրը, կարգապահ փիղերու ճնշող կեցուածքով։

Կամ ինչպէս ովկիանի մը մէջ կանգ առած առասպելական կենդանիներու մեծ ընտանիք մը, պառկած, ոտքի կամ յարձակելու պատրաստ, մայլ կամ մրափուն, անոնք դաժանօրէն վտանգը կ'որոճան...։

Իրենց խլացնող մռունչը պատերը կը սարսէ։ Շունչն իրենց երախին, բուքի բարկ հոտով բեռնաւոր՝ կ'ամպաւորէ։

Երկաթ կը ծամեն։

Եւ մարդերու մեծամասնութիւն մը անոնց անհաւասար ուժին սանձը դէպի ստեղծագործութիւն կ'առաջնորդէ՝ մահածադիկ եզերքներով ճամբէն։

Մրոտ ու կոշտացած ձեռքերով, միօրինակ, կապոյտ հագուստին մէջ, այդ մարդի՛կը,— պայծառ ճակատով ինչպէս բոլոր անհրաժեշտ մեծութիւնները,— քաղութեամբ ու հերոսութեամբ կը տանին օրուան պայքարը, մինչեւ ութերորդ ժամու յոգնութեան պահանջին՝ դադարին։

Բ.

Դուրսը արեւ կայ։ Ու իր ազատութիւնը մինչեւ հոս, ինծի կը հասնի, քնքուշ աղջկան մը ժպիտին պէս։

Գործս կը սիրեմ նորէն։

Պողպատն է բաժինս այսօր, ու մեքենաս կը հպատակի հանդարտութեամբ։

Ձեւաւորուող «կտորը» եօթ կողմէ ագուցուած, եռագլուխ արջ մըն է կարծես, շղթայակապ։

Խիստ զօրովով մը շամփրած են գլանները։

Դյանն'րը հայելավառ, շապկուած իւղի մազա՛ր խուռով մը, որ կը դառնան միասին, համաչափ, ու կը քսուին, կը համբուրեն կարօտագին, բաց պատուհանէ մը կախուած ճերմակ ոտքը արեւին...

Դարձարձիկ ցուպը անոնց՝ կը պտըտի չորս դիս, զիս շրջապատող իրերուն, բազմաթիւ գործիքներուն վրայ, ու աշխատաւորի հանճարը կը փառաւորուի այդ բոլորին ինծի ծանօթ նրբութիւնով, գաղտնիքով։

Ահա, մարմարակերտ սեղանին, կէտագիրներուն քով, անտեսանելի չափերու իրականութեամբը յաւակնոտ, շարուած են ծաղիկներու դիւրազգածութեամբ, թաւշապատ տուփերու հանգստաւէտ ծուլութեան մէջ, անո՛նք, երկու լայնագիրկերը, լուսնակիի տամուկ սպիտակութեամբ. կարկինները անպատկառ, պղնձեայ կողերով, գերթ վարդագոյն կարճ շրջազգեստներով պարուհիներ, ու լայնադիր կարկինները զօտեպինդ, միջնադիրները գէր կամ նիհար, որոնց տափակ այտին վրայ թիւ մը իր տասնորդական զէրօներով կը սոնքայ, զգայլափերը վախկոտ, փափուկ, դողդղացող ոլաքներով, սիրուն սրտի մը պէս բաբախուն, ու գնդածայրերը զառող, ու դեռ... բոլոր միւսները, «պայտիկները», «սրտիկները», «բռունցքները», շարքով ու անշարք, կարմիր կամ սեւ ներկուած ցուցանիշներով։

Անոնց ողորկ, սրբատաշ կողմերէն մատներս կը սահին մեղմօրէն, շոյելով, ու հաճոյքն է որ կը թափանցէ ջիղերէս ներս թրթռագին, ինչպէս հեթէ շրթունքներս զոյգ մը կուսական, հորդառատ ստինքներու մեկզմեկէ հեռաւորութիւնը չափէին... Եւ կամ, անօթեցած մէկ պահուս, քիմքս խորովածի մը յուրը առնէր դիւրագրգիռ ռունգերէս...

Անդին, բաց պահարանին դռնէն, գամէ մը կախ, երամով վերմակուած, յատակագիծներու կապոյտ հորիզոնին վրայ դաժանութիւնը ճերմակ գծերուն, պարտադրուած ուղղութիւններուն, չափերուն, բնաւ չի զայրացներ զիս... Դուրսը արեւ կայ այսօր։

Իսկ դարակին մէջ, քերիչներուն, ծակիչներուն, պտուտակներու կողքին մեծ ու փոքր խարտոցներու շարք մը պառկած անհոգութեամբ կը քնանայ, սեւ, փշալից կռնակով օձերու խումբի մը պէս։ Ու ամէն ձեւի շիղերու կոյտ մը, նո՛ր, հրացայտ, սրուած ու պատրաստ բանակի մը վճռականութեամբ կը սպասէ իր ժամուն։

Այս ամէնուն հետ, պատահաբար, մեղկութեամբ կը դեգերին բանալիները, անվստահելի գամապանները... Ու մուրճերը անընկճելի ու անտաշ, չարքաշ ու խոնարհ, որոնց կոթին փայտը շատոնց ինքզինք մոռցեր, ու երկաթներուն քով երկաթին գոյնով է մկրտուեր...։

— Օհէ՛, բարեւ։

— Բարե՛ւ։

— Նորէն կը շնչես, բախտաւո՛ր...

— Կը պատահի երբեմն այո՛, քրտինքը չորցնել...

— Իսկ ես կ'աճապարեմ։ Ցը՛։

— Ցը՛։

×

Երեք մեքենաներէս, զոյգ ձեռքերով, տասը-երկու անգամ փոխուող արագութիւններով, հսկայ «Զգուշանալին» կը բանի։

Կը ճռնչէ, կը ոռնայ, կը հեւայ, բայց իր միօրինակ քայլը չի դանդաղիր։

Արշալոյսին ուղղութիւն տուի. օ՛, քրտինքովս լոգանք առի, եղունգներէս մին կսկծագին ճաթեցաւ, ու սեղմող երկաթներէն մին օգնականի մը ձախաւեր շարժումէն գլորուած՝ գուցէ ճզմէր ոտքս, եթէ ժամանակին չնշմարէի...

Սակայն հիմա, գոհունակ, ցանուած արտին ծլումին նայող գեղջուկին նման, կը դիտեմ զայն։ Մա՛ւր են շեղբերը, բոլորովին ճէշդ ֆրեզները, ու դեռ պաղ՝ մոնթաժին «մատանիները» որոնց մէջ գլաններուն ծայրամասերը կը լողան աչքերը զովացնող կանոնաւորութեամբ։

«Կտորը»։ Տասներկու միջանցքներով, որոնց իւրաքանչիւրին տրամագծին մէջ առնուազն թիզս կրնայ պահուըտիլ,— ծա՛նր, մինչեւ մէջքս հասնող հասակով այդ զանգուածը՝ մէկ մասն է աւելի հսկայ «հսկային» մը։

Վայրենի խանդով, անզուսպ ու ըմբոստ այս «կոյսը», լծակին խիստ ճնշումով միայն կարելի եղաւ մեքենային առաջատարին յանձնել։

Հակառակի՞րը։ Նպատակ մըն է։ Անապատները բարրատանի վերածել, ցորեններուն առատութիւնը մարդկութեան բախել։ Չգա՛յլ... ուժեղ է, ուժեղ... Կրնայ անտառներ ու քաղաքներ քանդել, խորտակել...

...Կը՛ դառնան գլանները, կը յառաջանան գլանները, հայելավառ, երջանիկ դըկեւմով մը մխրճուած անոր, «կոյսին» կուրծքէն ներս...

Իրենց հաստ մէջքին վրայ շեղբերն են ամրապինդ։ Ու վեց կողմէ միանգամայն անջուր պողպատի յան տաշեղը կ'երկարի, կը կախուի, երկար, երկար, ոլորուն, ու դէզ կը կազմէ փայլակնացայտ երանգներով մեքենայիս լանջքին վրայ։ Կը ծածկէ, կը ծանրանայ։

Պայքա՛ր մոլեգին։ Պողպատին դիմադրութիւնը պողպատին։ Տեղի չի տար ելեկտրականութիւնը. գլանները անփշրելի են, ու շեղբերը պարտաւոր են կոտրիլ կամ կտրել...

Եւ զայրացած է «կտորը»։ Կարմիր կը ցայտէ, անըմբռնելի տաքութիւնով մը կը պճլտայ, կը մռնչէ, կը դողդղայ։ Խոր վերքերէն կատղած աչքեր կ'արթննան։

Սակայն լուծուած իւղը կը թափի ջրհանէն յորդահոսան, կաթի գոյնով, կաթի պէս յստակ ու զով. կենսատու անձրեւի մը հանգոյն, ու կ'ողողէ պողպատէ միսերով անհնազանդ կուրծքն ու զայն տարփանքով խածնող պողպատ ժանիքները անխտիր...

Աշխատանքը կ'արգասաւորուի։

×

Քիչ մըն ալ, քառորդ ժամ մըն ալ,

Երբ կրկին ձեռքերս, աչքերս ու միտքս իրենց բովանդակ ուշադրութիւնը պէտք է կեդրոնացնեն կէս ժամու արտահատուած ընթացքի մը վրայ. ու արտաքրաբ, շունչս գրեթէ բռնած գործը պիտի իր վերջին ճշդութեան տանիմ,

Սխալն այդ պահուն որոշ մեծութիւն չունի, ամբի է, կը փճացնէ...

Մինչ այդ արբենք՝ հեղ մըն ալ հեղուստ թախերը։ Ի՛նչ քաղցր։ Մետաքս վերնազգեստ մըն էր [illegible] մը թեթեւ. Իսկ այժմ բզիկ-բզիկ ու նոյնքան արգահատելի որքան իր նորութիւնը։ Ի՛նչ լա՛ւ է. արտաւոր... լաւ է որ լուացեր են, այլապէս պժգալի պիտի ըլլար ճարպոտ ու պառաւ միսերու դարշահոտ քրտինքով... Հօյա՛...։

×

Արդ կը սպասեմ։ Կը ձանձնայ վայրկեանը։

Ցնծած մեքենայիս ժայռապինդ կողին, բարեկամաբար ու սրտագին կը զրկեմ իր պաղ կռնակը։

Հպարտ ու ինքնավստահ զօրավար մըն եմ ալ որ գիտէ մահուան նայիլ անյողդողդ ու կը զգայ պատկառանքը որ կը ներշնչէ իր բանակին հետ։

Ոչ, եղբայր, ընկեր, քաղաքացի, չեմ ուզեր որ մեղապարտ անտարբերութեամբ մը անցնիս մօտէս, իմ «անկիւնիս» ստեղծագործ շրջանակէն, ուր պարտականութեան գիտակցութիւնը լոյսին պէս նուիրական է։

Ուր, բոլոր շքեղ զալիքներու դրանն առջեւ, գիտակցութիւնն Աշխատանքին իր արդարութիւնը կը պարտադրէ։

Ուր արիւնով թօղուած մեքենային հատու ճանկը իրաւունքներս կը բանաձեւէ։ Իրաւունքներս տիրական։

Ազնուօրէն նայէ անխարդախ աչքերուս, եղբա՛յր, ընկեր, քաղաքացի, ու սեւ-իւղոտ ձեռքերուս, ձեռքերուս կաշմբուան, որոնք փշրելէ աւելի, փշրելէ առաջ սիրոյ զգացումներով ուզած են սեղմել։ Միանալ։

Հասկցիր անիկա...

×

... Այո՛, կը դառնայ կաշեայ թանձր գօտին, արագ, խելացնող վազքով, հա՛ն, հաւէր, — ուր մեքենային փորոտիքն է զետեղուած,— միացնելով տինամոյին — որուն հաղորդիչը զօդն է ձեռքիս կեցնելու, եւ դարձնելու պատրաստ — ճախարակն առանձնակին։

Կը դառնայ, հնազանդ կամքիս հրամանին։

Կը դառնայ զիս ապրեցնելու, գինովցնելու, արեւին տենչանքը փախցնելու համար։

Կը դառնայ, պիտի դառնայ, ապականները տանջող այս թշուառին մէջ, իր ծափծափի, ազատագրաւ անվերջ խաղով, արշալոյսի, երգս եղանակաւորելու համար։

Եւ պիտի դառնայ, պէտք է որ դառնայ, ես կ'ըսեմ քեզի,— կ'ըսեմ քեզի, եղբայր, ընկեր, քաղաքացի, մարդ, դուն եւ իմ եւ ամենուս կեանքին գեղեցկացմանը համար։

Համահաւասար։

Դուրսի այսօրուան արեւը վկայ...

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Գերմանական վերջին անցքերուն ու Մայիս մէկի առթիւ, մտածուոր շահեկանութիւն մը կը ստանայ Հայնրիխ Հայնէի հետեւեալ բանաստեղծութիւնը, գրուած՝ երեք քառորդ դար առաջ, 1844ի շլեզիական ջուլհակներու գործադուլի վաղորդայնին։ Նոյն վիթխարի գործադուլն է որ կը կազմէ կեդրոնական դրուագը Գ. Հաուփթմանի ծանօթ տրամային, «Ոստայնանկները»։

Հայնրիխ Հայնէ, ծագումով գերման հրեայ, բայց մեծ մասամբ կապուած՝ ֆրանսական հողին ու մշակոյթին, միշտ ջերմ զգացումներ տածած չէ իր հայրենիքին հանդէպ։ Քերթուածի բնագրին մէջ արդէն կը յիշէ ինք պարզապէս «Գերմանիան» բառը, որ Մատուրեանի գրչին տակ այլափոխուեր է «հայրենիք» բառին։

ՇԼԵԶՎԻԳԻ ՋՈՒԼՀԱԿՆԵՐԸ

Դազգահների առաջ նստած՝ նրանք անքուն աշխատում,
Աշխատում են անդուլ, անլաց, ատամներն են կրճատում.
«Ո՛վ հայրենի՛ք, մենք պատանք ենք հիւսում նեխուած քո կեանքին»,
Եւ երեք-տակ անէ՛ծք խառնում ամէն հիւսքին ու ծալքին.
Մենք հիւսում ենք, մենք հիւսում:

Անէ՛ծք նրան, որին յաւե՛րժ հայրենի՛ք ենք կոչել ողորմած,
Որին յաւե՛րժ աղօթել ենք ձմեռ-ցրտին մերկ, քաղցա՛ծ.
Զուր ենք վերաց մենք յուսացել, զուր սպասել օր-արեւ
Նա մեզ ծաղրել, ծանակել է, մեզ դարձրել է խենթ ու խեւ.
Մենք հիւսում ենք, մենք հիւսում...

«Անէծք եւ ա՛յն՝ հարուստների տէր ու պաշտպան արքային,
Որ միշտ խո՛ւլ է, միշտ անտարբեր մեր հառաչքին, մեր ցաւին...
Նա մեր վերջին ծուծն է քամում, նա մեզ մաշկում ու փետում,
Վերջն էլ սրի բերան քաշում ու շան սատակ դէ՛ն նետում.
Մենք հիւսում ենք, մենք հիւսում:
«Անէ՛ծք եւ այն հայրենիքին՝ լըկտիացած, նենգաւոր,
Ուր արատն է կեղծիքի հետ ուժեղանում է օրէ օր,
Ուր ծաղիկն է թօշնում կանուխ, թրմլած, անլոյս ու անկար,
Ուր ոճրածին ցեցուներն են խնդում անզուսպ, անպատկառ.
Մենք հիւսում ենք, մենք հիւսում,

«Թուչկոտում են մաքոքները, դազգահներն են աղմկում,
Մենք գործում ենք օր ու գիշեր — անխոնջ ուժ կայ մեր բազկում
Հի՛ն-հայրենիք, քեզ համար ենք մահու պատանք մենք հիւսում
Ու զայրոյթի բիւր անէծքով քո օրհասին սպասում...
Մենք հիւսում ենք ու հիւսում

ՀԱՅՆՐԻԽ ՀԱՅՆԷ

Թարգմ. Ա. Ծատուրեան

ԽՄԲ.— Իսկ այս կտորը գրողն է՝ անգլիացի վիպասան մը, զաւակը՝ հանքագործի մը:

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾԸ

Մեքենաներու աղմուկը եւ կանոնաւոր բաբախումը,
Հսկայ մաղերու կլիք-կլաք, կլիք-կլաքը
Կ'իջնեն իմ մէջ իր սրտին տրոփումին պէս
Եւ նման են ինծի համար իր կուրծքի հեւքին.

Այրող հսկայ հանքահորը իր շոգիներով
Կը լեցնէ օդը ինչպէս սա շիկահեր մարդուն ներկայութիւնը.
Եւ կրակը որ, միշտ, աւելի ու աւելի խորէն կը ծարծատի
Նման է իր տենչանքին, մշտավառ, անյա՛գ...

Որպէս իր շունչը, վերելակն ալ կ'իջնէ ու կ'իջնէ
Փոսին մէջ. իր բռնանքը կը հեւայ ինչպէս օդամուղները
Որ թաւալելով հովը կը ծծեն. ան կ'ապրի ածուխին մէջ,
Հողին տակ. եւ իր հոգին մեքենայ մըն է տարօրէն...

Ահաւասիկ մարդը. Ցիրդ այնպէս՝ ինչպէս որ է,
Ամուսինս է ան. ուրեմն կարծեմ թէ կը ճանչնամ զինքը.
Երկիրը, մեր մայրը, իր ածուխեայ ընդերքէն դուրս քաշած է զայն,
Որպէսզի ամբողջանայ իմ դժբախտութիւնս այս աշխարհի վրայ.

Տ. Հ. ԼՕՐԷՆՍ

ԽՐԱՏԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ի՛նչ փոյթ ձեզ թէ ապերախտ են մերթ երախտիք առնողներ,
Բարին բարւոյն համար միայն պարտ է գործել, ո՛վ բայրներ:
Ոսկիներու դէզ մը վրայ ագահն աղքատ կը նստի,
Ոսկիներու հեղեղէն վերջ շռայլն աղքատ կը փրտի:
Աշխարհի մէջ չիք վայր անոյշ քան ծոց երկրին հայրենի,
Ցոյն ու սէրը ժպտին քեզ անդ, քեզ հոգն ու մարդ՝ ընտանի:
Սխալ է թէ կ'անցնի անցեալ. ան չի՛ անցնիր, կը կենայ.
Ա՛ն մեր կեանքն է, մեզ չաթ ու գէճ, պատիւ, ամօթ, ա՛ն մընայ:
Թէ վարդ սնկես փուշ կը քաղես, իսկ թէ տատասկ՝ խայթ հնձես,
Թէ հեռ ցանես՝ քէն կը ժողվես, համբոյր՝ թէ սէր սերմանես:
Իր հացն ուտել՝ անկախօրէն, մաքուր քրտամբն իր ճակտին,
Ի՛նչ հաճոյք է, հպարտութեան իրաւունքի ի՛նչ վեհ գին:
Թուրումն ինչո՛ւ դուռն կը բանաս, ծաղիկն ինչո՛ւ կը փետես,
Ուր որ կեանք կայ՝ հո՛ն քեզ գթոյ պարտք մը պէտք է որ գտնես:

1905 Ռ. Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՖՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Պատասխանելու համար ընթերցողի մը հետաքրքրական հարցին, որ թերեւս ուրիշներու մտքին ալ ներկայացած է, ըսեմ թէ Աֆղաններու դասական գրականութիւնը մեծ մասամբ կը պատկանի պարսիկ արուեստին։ Հեղինակները Աֆղաններ են, բայց իրենց գրականութիւնը — հոգ չէ թէ մշակուած ըլլայ պարսիկ կամ աֆղան բօշթու լեզուով — պարսկական է թէ՛ արուեստով, թէ՛ ուղղութիւնով եւ թէ իմաստասիրական շատ որոշ դաւանանքով։

Արդէն տեսանք որ Սուֆի Դպրոցին կը պատկանին անոնցմէ շատերը, այսինքն պարսկական Ոսկեդարու ստեղծած գրական մեծ հոսանքին։ Պէտք չէ զարմանալ ուրեմն որ եւրոպական արեւելագիտութիւնը աֆղան բանաստեղծներէն ոմանք դասած է պարսիկ բանաստեղծներու շարքին մէջ։ Միրզա Խան Էնսարի մէկն է ատոնցմէ, որովհետեւ իր մշակած արուեստը ձեւով եւ խորքով գերազանցօրէն պարսիկ դասական — Սուֆի — գրականութեան կը պատկանի։

Կը կարծեմ թէ անոնց համար որ հետեւեցան Յառաջի այս սիւնակին, աւելի դիւրին է հիմա թափանցել Սուֆի գրական ըմբռնումին եւ այդ դպրոցին յատուկ այլաբանական պատկերներուն, եւ իրագործած ատութիւններուն ու բանաստեղծութեան ինքնատիպ կառուցուածքին։

Պարսիկ գրականութեան սիրահարը, առանց այդ ծանօթութեան, ստիպուած է գոհանալ մակերեսին գեղեցկութիւններով։ Հրաշալի խորութիւնները արգիլուած են իրեն։ Ստիպուած է թափառիլ Ոսկեդարու պարիսպին շուրջը եւ երբ յանդգնի դատողութիւններ ընել իր չտեսած ներսի «ճէննէթ»ին մասին, կը դառնայ այլանդակ եւ ծիծաղելի։ (Մեր յիշողութեան մէջ կան ամենաթարմ դէպքեր)։

Կարելի չէ, օրինակի համար, կարդալ նոյն իսկ Խայեամը, որ Սուֆի մը չէր եւ տեսնել կամ հասկցած ձեւացնել անոր արուեստին գեղեցկագոյն երեսը — հեգնանքը — առանց նախապէս եւ ամբողջովին ճանչցած ըլլալու հեգնանքի առարկան՝ Սուֆիզմը։

Միրզա Խան Էնսարիի տաղերը կարելի է կարդալ իբրեւ սիրոյ որ եւ է բանաստեղծութիւն, ինչ կ'ըմբռնէ եւ կ'երգէ արդէն աֆղ լեռնականը։

Փորձեցէք վերջինը որ նախ շարժուած Յառաջի մէջ երեք եւ որ կը սկսէր այս բառերով՝

Իմ սիրուհիոյս, որ կը սիրեմ ան
Թափան տարփանք

եւ յետոյ անոր մէջ գտէք իր կական սուֆի իմաստը։ Հոգ. Ծ շը, անցնելէ ետք Սուֆի վարդա տութեան բազմաթիւ վիճակներ կը հասնի գերագոյն աստիճան կ'անջատուի իր նիւթական եւ իր հոգին կը միանայ Սիրուհ (Տիեզերական Հոգիին)։

Այս ձեւին մէջ, սիրային պարզ երգը իր իսկական իմաս հագած, կը պատկանի գրական արուեստին որ հինգ դար շարու գոյն եւ ուղղութիւն տուաւ Արեւե մտածողութեան եւ գրական ծագործութեան։

Յետոյ, այդ լոյսին տակ բռնե լով աւելի դիւրին է հասկնալ պա կերները որ առանց ատոր շատ պիտի կորսնցնէին արուեստի իրե իրական արժէքէն։ Անկարելի Ջրանիւը, օրինակի համար, Սուֆ գրականութեան շատ սիրած պա կերներէն մէկն է, Սիրուհին ռանցքն է յաւիտենականութեան նիւին։ Ծայրերը կապուած անոթն րը (Սուֆի աշխարհները) անոր ջը կը դառնան եւ իրարու կը լեցուին աստուածային սիրո բայց ճիշդ այն չափով, որով կած են կամ հասած ինքնամ ցութեան եւ անէութեան գերագ աստիճանին։ Հնդկական իմաստ սիրութեան մէջ այդ աստիճանը կոչուի Նիրվանա։

Աշտարակը — դարձեալ նոյն դին մէջ — այն բարձրութիւն ուրկէ Սուֆի յափշտակեալը, վանային դեռ չհասած, առաջին դամ կը նշմարէ աստուածային գեղեցկութիւնը, այսինքն կը գ միացման առաջին ցնցումը շարունակէ վերելքը։

Միրզա Խան Էնսարիի հետեւ տաղը, որմէ ետք իր Տիվանը փակեմ, կ'երգէ Միացումին յաջ դող Բաժանումի ցաւը.—

Կ'ոգեկոչեմ անդադար կախարդիչ դէմքը սիրուն,
Հմայքովն իր անունին սիրտս յաւէտ է լեցուն:
Սիրուհիէ մ'իր նման, բաժանումէ ետք դրժել
Կրնա՞մ զինքը, երբ սիրտս համակերպիլ կը մերժէ:
Թշուառացած եւ անյոյս, ես այս վշտին անձնատուր,
Ջուր կ'որոնեմ դեղ ու ճար, զուր կը բախեմ ամէն դուռ:
Ակնարկով մը բաժնուած մենութենէն իր անհուն,
Ի՞նչ շղթայով ես կրնամ կապել սիրտս խուսափուն:
Պէտք է չքնաղ իր դէմքին գիսակներէն օձ շինեմ,
Եւ պիտակը մշկահոտ հոն իբր խայծ զետեղեմ:
Պէտք է կանչեմ օգնութեան իմաստութիւնն աշխարհին,
Թափառական այս սիրտը գուցէ հասնի ծուղակին:
Այդ սիրտն այնպէ՛ս ցրուած է, աշխարհի չորս հովերուն,
Չկայ հետքն իր ոչ մէկ տեղ, ցամաքներուն, ծովերուն:
Հեռացեր է աշխարհքէն սիրականին ի խնդիր,
Ինչպէս գտնեմ. ո՞ւր գտնեմ այդ իմ սիրտս դաւադիր:
Ջահ մը չկայ ոչ մէկ տեղ, ոչ գոյութեանն աւետիս,
Լքել զինքը չեմ կրնար, ոչ հետեւիլ իմ սրտիս:
Սիրտը կեանքն է մեր մարմնոյն, սրտին կեանքն ալ մեր հոգին.
Առանց սրտի եւ հոգւոյ, այս կեանքն ի՞նչպէս ես ապրիմ:
Կեանքէս ոչ իսկ շունչի մը մնացող հետքն է մնացեր,
Խելակորոյս կը ծափեմ, կ'արձակեմ ողբ ու կոծեր:
Անհունօրէն այս մահը քաղցր է կեանքէս հողածին,
Չի ուրացայ իմ հոգիս. սիրոյն համար սիրուածին:

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մոսկուայի մէջ

«Թանի»ի թղթակիցը Տ. Վալերի Պոլսէն կը գրէ.

— Ապրիլ 24էն, Մոսկուա մեկնեցաւ թրքական պատուիրակութիւն մը որ կը բաղկանայ վարչապետ Ըսմէթ փաշայէն, արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյէն, Խալք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Րեճէպ պէյէն, բազմաթիւ երեսփոխաններէ, լրագրողներէ եւ վերջապէս, ինչ որ ժամանակաւոր ուշադրութիւն կը գրաւէ, զանազան նախարարութեանց պատկանող բարձր պաշտօնատարներէ։ Անցողակի մտաբերենք թէ Ըսմէթ փաշայի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի մեկնումէն վերջ, պատուիրակութեան կազմուած մասնագէտները՝ Ռուսիոյ մէջ իրենց բնակութիւնը պիտի երկարաձգեն, հոն լրացնելու համար իրենց ուսումնասիրութիւնները։

Թուրք պատուիրակութիւնը սիս պիտի մնայ 4 շաբաթ շաբաթը Մոսկուայի մէջ: Անոր բաղահուած ընդունելութիւնը նաւոր փայլ մը պիտի կրէ եւ տուկ հանդէսներ եւ ցուցեր կազմ կերպուած են անոր ի պատիւ նէն կարեւորը, որ յատկացու այցելուներուն տալու խորհրդ կազմակերպութեան գործ փառքը, պիտի կազմուած ըլլ զինուորական հանդիսութեամբ որ տեղի պիտի ունենայ Մոսկուա Կարմիր հրապարակին վրայ՝ Մայ 1ի առթիւ։

Այս հանդիսութեան պիտի մաս նակցին հարիւր հազար զինուորներ եւ բանուորներ, համաձայն թեր կան մամուլին։

Դեռ վերջերս, Պարսկաստանէն վերադարձին, Ժընեւ, զինաթափ թեան ժողովին երթալէ առաջ, Թէվ ֆիք Րիւշտի պէյ կանգ առեր է նախ Մոսկուա, հոն տեսակցելու

[illegible]

ԹԱՏՐՈՆ

ՅՈ՝ ԵՐԹԱՄ

[illegible]

Մանօթ վէպը, Թատերգութեան վերածուած՝ Սիէնքիէվիչ, հզօր եւ բնականութեամբ օժտուած այս գրողը «Յո՞ Երթաս»ի մէջ կը հետեւի քրիստոնեայ պատմարաններու Փաւոտ, որ Ներոնը կը ներկայացուի իբրեւ խեղկատակ մարդ միայն: Աւանդ փորձելու վերացնելու պատմութեան այդ շրջանը,— վէճ չառնելու նորէն,— անցնինք նիւթին:

Սիէնքիէվիչ կը նկարէ բարքերը [illegible]

[illegible]

Ալթունեան (Ուրուու) ուշադրութիւն կը գրաւէր իր փոքրիկ դերով:

Խաղին ensemble պահեցին տիկին Ս. Ալիքսանեան, օրիորդներ Անահիտ ու Ավճեան, Պ.Պ. Գարէթեան, Սուրաբեան: Շ. Ն.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ռ. Պէրպէրեանի կեանքն ու գործը

Ապրիլ 21-22ին, Պոլսոյ մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Ուսուցչապետ Ռ. Յ. Պէրպէրեանի 25-ամեակը:

Այս առթիւ, ամփոփ կերպով ներկայացնենք կեանքն ու գործը հանգուցեալ դաստիարակին, որ թէ իբրեւ հանրային գործիչ, թէ իբրեւ գրական վաստակաւոր եւ հիմնադիր Պէրպէրեան վարժարանի, ունեցած է բազմակողմանի եւ բեղուն գործունէութիւն:

Իր նշանաբանն էր՝ «Բարին, Գեղեցիկը եւ Ճշմարիտը», ինտելեկտուալ [illegible]

[illegible]

1869—75 Գալաթիոյ, 1872—74ին [illegible]

[illegible]

1870ին Անիծեալը վէպին Ա. հատորը, եւ 1871ին Լամբնէի Բանք Հաւատացելոյ ուրուք գործը, եւ 1883ին Հերմանն եւ Դորոթէան: Իր ինքնագիր գործերն են Առաջին Տերեւք (1877), որ իր 1871—77 շրջանի կրթական հրատարակած յօդուածներուն հաւաքածոն է: Իր գրական ծանօթութիւնն էր Հռոմէաց:

1872ին կը հրատարակուի Դրամը եւ 1880ին իր Երկու Բանախօսութիւնք եւ Փոքրիկ Ժողովրդային գրուածք՝ որոնք [illegible] լոյս տեսած է: 1885ին Մայրիկ եւ իրեն [illegible]

1901ին կը հրատարակէ Հուսկ Բանք [illegible] Դաստիարակի մը խորհուրդներով, եւ 1903ին Խոհք եւ Յուշք, իսկ 1907ին Դպրոց եւ Դպրութիւն [illegible]

[illegible]

19—20 տարու [illegible] Մանկական [illegible] Մահլուսի, Փաշի: Թարգմանած է 1870ին Անիծեալը վէպին Ա. հատորը [illegible]

[illegible]

Մնաս 8/22 Ապրիլ 1907ին:

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՅ Դ. ԷՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ՝

ՔՍԱՆԸՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՈՐ ԱՅՆՔԱՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԴԱՑՈՒԵՑԱՒ,

Անմիջապէս յետոյ կը սկսինք մեր նոր թերթօնը՝

"ԲՈԲ"

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

վէպ մը (իտալական), որ ամէն լեզուի թարգմանուած է, իսկ 1906ին՝ լոյս տեսած է հայերէն, Թիֆլիսի մէջ, Լեւոն Շանթի թարգմանութեամբ եւ բոլորովին սպառած:

ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ՄԷԿ ՕՐ ԻՍԿ ԸՆԴՀԱՏԵԼ ԱՅՍ ՎԷՊԻՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄԸ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փրոֆ. Ս. Արղալեան

ԵՐԱԳՈՅՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (12 ապրիլ) կը կարդանք.—

Երկրաբանական հետախուզութեան խումբի նախկին ղեկավար Փրոֆէսոր Սեդրակ Արղալեան, ըստ քրէական օրէնսգիրքին 135, 146, 142 յօդուածներուն՝ ամբաստանուած ըլլալով իբրեւ կեղծարար եւ գրամ իւրացնող (8873 րուբլի 73 կոպէկ), Գերագոյն դատարանի յանձնուեցաւ:

Դատը տեղի ունեցաւ ապրիլ 11ին: Կը նախագահէր Բ. Գաբրիէլեան, դատախազն էր Սաղաթէլեան:

Հայկական տորֆ

«Խորհ. Հայաստան» (10 ապրիլ) կը գրէ.—

Երկրաբանական հետախուզական փորձերը ցոյց կուտան, որ Հայաստանի մէջ տորֆի մեծ պաշար կայ: Տորֆ գտնուած է Բասարգեչարի, Նոր Բայազետի, Բաշ-ապարանի, Լենինականի շրջանին մէջ եւ Գիլլէին [illegible]

[illegible]

Օր. ԱՆՆԻԿ ՔԻՐՔՃԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ՎԱՀԱՆ ՊՈՒԼՏՈՒՔԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ 24 Ապրիլ 1932

Օր. ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՍԻՄՍԱՐԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ԱՐՇԱՄ ՍԻՄՍԱՐԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 24 Ապրիլ 1932

[illegible] հնարաւոր ամէնէն ճիշդ չափով մը որոշելու նպատակով Թասարգեչարի գրկուեցաւ գիտական արշաւախումբ մը: Այդ արշաւախումբին հետախուզական աշխատանքներուն համար բացուեցաւ 10,000 րուբլիի վարկը:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՕՐ. ՄԱՌԻ ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ

Ներկայիս Փարիզ կը գտնուի դաշնակահար Օր. Մառի Պոտուրեան, որ աւարտած է Վիեննայի նուագարանը առաջին մրցանակով: Աշակերտն է Հ. Արսէն Պալիկեանի:

Մանկամարդ դաշնակահարուհին տաղանդը Վիեննայի մէջ ուշադրութիւնը գրաւած էր իր փրոֆէսէօրին, Թալիաֆիէրօյին, որ հեղինակած եւ իրեն է նուիրած Rapsodie մը:

Օրիորդը վերջերս շրջագայութեան ելած էր Արեւելեան Եւրոպա, նուագահանդէսներ տալով Վարշաւիա, Լեմպերկ: Նուագահանդէսներ տուած է նաեւ Միլանոյի, Ալպանոյի ու Վիեննայի մէջ, գնահատութեան արժանանալով ամէն տեղ, ինչպէս տեսնուեցաւ արձագանգը Յառաջի մէջ եւս:

Երկուշաբթի (2 Մայիս, երեկոյեան ժամը 9ին) նուագահանդէս մը կուտայ նաեւ Փարիզի մէջ, Փլէյէլ տան Շօփէնի սրահը: Պիտի նուագէ կտորներ Պախէն, Ռամոյէն, Շօփէնէն, Ցըպիւսիէն, Ռավէլէն, Թալիաֆիէրօյէն եւ Լիզթէն:

Փարիզի հայ գաղութին կը մնայ գնահատել այս նորահաս տաղանդը ու քաջալերել:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ՈՒՂԻ, պարբերական գրական-գեղարուեստական, քաղաքական-հասարակական, Ա. Թիւ 1932:

ԳՐԱԿԱՆ ԴԻՐՔԵՐՈՒՄ, օրգան Հայաստանի Պրոլետարական Գրողների Միութեան, Թիւ 1-2, Յունուար-Փետրուար, 1932:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄՕՍ

VI

— Ձեզ, Սրբազնութիւն — բսաւ, [illegible]

[illegible]

VII

[illegible]

Կ. ՄԵՆԱՍ

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Հիթլերեան բանակը պիտի վերակազմուի

Գերման վարչապետը Պրիւնինկ երէկ ժընեւէն հասաւ Պերլին, եւ նոյն օրն իսկ զեկոյց մը ներկայացուց նախագահ Հինտէնպուրկի՝ Ժընեւի մէջ կատարուած միջազգային աշխատանքներուն ու բանակցութեանց մասին:

⁂ Երկուշաբթի օր կը սկսին նախնական բանակցութիւնները՝ հիթլերականներու եւ կաթոլիկ կուսակցութեան միջեւ, Փրուսիոյ մէջ դահլիճի մը կազմութեան եւ թերեւս նաեւ, գերման դահլիճին կազմին մէջ փոփոխութիւն մտցնելու մտադրութեամբ:

Պերլինի քաղաքական շրջանակներուն մէջ, զրոյց կը շրջի թէ հանրապետութեան նախագահը եւ բնդհ. սպայակոյտը հաշտ աչքով կը դիտեն Պրիւնինկի, հիթլերականներու, աջերու միջեւ միջնորդում մը, որովհետեւ այդ կերպով, կարելի պիտի ըլլայ խորհրդարանին մէջ ստեղծել ամուր մեծամասնութիւն մը եւ վերջ տալ հրովարտակ – օրէնքներու դրութեան:

⁂ Պերլինի մէջ զրոյց կը շրջի նաեւ թէ, ֆիչ առնէնէն բոլոր քաղաքական մարտական կազմակերպութիւնները լուծուած պիտի յայտարարուին: Այս կերպով վերցած պիտի ըլլայ հիթլերականներու դէմ մասնաւոր արգելքը, որ դրուած էր մայիս 13ի հրովարտակով: Այդ պարագային, Հիթլեր պիտի կրնայ վերակազմել իր լուծուած խումբերը, անոնց վրայէն վերցնելով զինուորական հանգամանքը:

Եթէ այս նոր հրամանագիրը հրատարակուի, պիտի նշանակէ փրուսիական ընտրութիւններու մէջ, հիթլերականներու յաղթանակին առաջին արդիւնքը:

Շամուրասեանի երգահանդէսը

ՅՈՒՆԻՍ 11ԻՆ, ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

Կը խնդրուի նկատի առնենալ այդ թուականը

Նուագահանդէս Օր. Մառի Պոստրեանի

(ԴԱՇՆԱԿԻ Ա. ՄՐՑԱՆԱԿ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԷՆ)

Վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, փլէյէլ ցան Ցըպիւսի սրահին մէջ 8 rue Daru, Métro: Terne

Պիտի նուագէ կտորներ՝ Բամոյէն, Պախէն, Շոփէնէն, Ցըպիւսիէ, Բուվէլէ, Թալիափիէթրայէ, Լիցէ:

Տոմսերու գիներն են՝ 25 եւ 15 ֆրանք

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տէսին, Նազ.— 50:
Ամսթերտամ, Իփէկ.— 99.20:
Լը Ման, Տ. Զ.— 70:
Պէլֆոռ, Վ. Տ.— 35:
Պլիտա, Լ. Պ. Ա.— 300: Կարգադրեցինք:
Փոն տը Քլէքս, Ժ. Մ.— 35:
Փոն տը Շէրիւի, Պիգ.— 100:
Լիոն, Կ. Փ.— 35:
Մարսէյլ, Թէմ.— 100:
Ալֆորվիլ, Ա. Ն.— 100:
Փարիզ, Ց. Ս.— 110:
Նիս, Վ. Գ.— 35:
Լէ Լիլա, Հ. Ճ.— 35:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գարակէօզեան որբանոցի որբերէն Աբրահամ Աբրահամեան (լուսանկարիչ), մօր անունը՝ Պայծառ: Պ. Աբրահամեանի վերջին հասցէն էր 100 Bld. de la Republique. La Garenne-Colombes, Seine: Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Թոնսթանցայի կոմիտէն եւ բոլոր ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ իր եղբօր զաւակին մահուան առթիւ:

ԿԻՒՐԻՆՑԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ եւ արուարձանները բնակող կիւրինցի հայրենակիցներու փափաքին ընդառաջ երթալու համար, հաւաքոյթ մը սարքուած է 8 Մայիս, կիրակի ժամը 3—7.30 Salle Voltaireի մէջ, 1 Place de l'Odeon. Օուէօն թատրոնին ճիշդ դիմացը, մուտքը rue de l'Odeonէն. Ընտանեկան հանդիպման: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները. այն ծանուցումը կարդացող կիւրինցիներէն կը խնդրուի լուր տալ իրենց ծանօթ հայրենակիցներուն:

կարգադիր յանձնախումբ

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՅԻՍ 1932

3 MAI 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1869

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԷՆԿԻՒՐԻ-ՄՈՍԿՈՒԱ

Կիրակի օր, Մայիս Մէկ, Ըսմէթ փաշա եւ իր բազմանդամ պատուիրակութիւնը շռնդալից հանդիսաւորութեամբ եւ արտակարգ ցուցադրութեամբ ընդունուեցան Մոսկուայի մէջ: Այս առթիւ ներկայ եղան նաեւ 100,000նոց զօրահանդէսի մը:

Յատկապէս կազմակերպուած էր այս ընդունելութիւնը, որ զուգադիպելով Մայիս 1ի ցոյցերուն, կը ստանար աննախընթաց համեմատութիւններ, ի պատիւ Թուրք հիւրերուն:

Բոլշեւիկները մասնագէտ են «ռէքլամ»ի եւ ցուցադրութեան մէջ, մանաւանդ երբ գործ ունին Արեւելքցիներու հետ: Աֆղանիստանի փախստական արքան ալ, Ամանուլլահ, իր փառքի օրերուն վայելեց այդ շռայլութիւնները, երբ իր երկիրը կը վերադառնար Մոսկուայի ճամբով: Իսկ 1920ին, Բագուի արեւելեան համագումարին առթիւ, թերեւս այնքան պատիւ չվայելեցին բոլոր յեղափոխականները, որքան աջէն ձախէն հաւաքուած իւլէմաներ ու մոլլաներ: Նոյն իսկ ջարդարար Նուրիներն ու Էնվէրները: Արեւելքի համայնքը, կախարդելու, երբեմն ալ ահաբեկելու սեւասէրն, այսօրուան Մոսկուան կը գերազանցէ երէկուան Փեթերպուրկը: Եւ պարագաներն ալ շատ նպաստաւոր են, քանի որ, Արեւելքի զգացող ազգերը Մոսկուայի ուղղակի, յաճախ գործնական աջակցութիւնը կը վայելեն, իրենց ազգային պայքարին մէջ, իսկ յատկապէս Թուրքիան երազածէն աւելի յաջողութիւններ շահեցաւ, իր ճակատագիրը կապելով խորհրդային իշխանութեան հետ, դեռ 1918էն:

Տակաւին կանուխ է, Ըսմէթի այցելութեան բուն զաղտնիքը մէջտեղ հանելու համար:

Դէպքը, ամէն բանէ առաջ, ունի անշուշտ քաղաքական արժէք: Անգամ մըն ալ, եւ արտակարգ հանդիսաւորութեամբ, կը նուիրագործուի Թուրքեւռուս բարեկամութիւնը, որ գլխաւոր խարիսխն է Մոսկուայի արեւելեան քաղաքականութեան:

Այս իրողութիւնը կը հաստատուի նաեւ անով որ, ոչ միայն Թուրք պատուիրակութիւնը առօրականէն աւելի պիտի մնայ Խ. Միութեան մէջ, այլ եւ Մոսկուան ինքն ալ փոխադարձ այցելութիւն մը պիտի կազմակերպէ, նախագահութեամբ Մոլոտովի:

Ուրեմն, կասկած չկայ այցելութեան քաղաքական արժէքին մասին: 1932 ապրիլ—մայիսի այս ճամբորդութիւնը յղացուցիչ մէկ օղակն է այն քաղաքականութեան, որ ձեւ ու մարմին առաւ 1919—20ին, եւ հետզհետէ ամրապնդուեցաւ 1921ի դաշինքով (Մոսկուա), 1925ի համաձայնութեամբ (Փարիզ), 1926ի տեսակցութեամբ (Օտեսա), Գարախանի այցելութեամբ (1929), Թէվֆիք Ռիւշտիի այցելութեամբ (1930), Լիտվինովի ճամբորդութեամբ (1931) եւ դեռ այնքան տեսակցութիւններով ու պայմանագրութիւններով:

Նոր այցելութեան քաղաքական կարեւորութիւնը նշանակալից է նաեւ ուրիշ տեսակէտով մը:

Այցելութիւնը կը զուգադիպի այնպիսի շրջանի մը, երբ Թուրքիան արամադրութիւններ կը ցուցնէ անդամագրուելու Ազգերու Դաշնակցութեան:

Հաւանական է որ, Էնկիւրի չի կրնար այսպիսի քայլ մը առնել, առանց Մոսկուայի հաւանութեան:

Քաղաքականէն դուրս, այս այցելութիւնը կապ ունի մանաւանդ Թուրքիոյ նիւթական — անտեսական տագնապին հետ:

Քէմալական պետութիւնը տակաւին չկրցաւ շտկել իր նոր նիւթացոյցը: Ամենէն ծանր խորհրդակցութիւնը յանգած է Թուանշանի մը, — 172 միլիոն ոսկի նեղ, խստագոյն խնայողութիւններով: Բայց այդ ողորմելի գումարին դիմաց իսկ, մուտքի գլուխը կը մնայ միշտ խախուտ: Տուրքեր, տուրքեր եւ տուրքեր, — բայց կարասը չի լեցուիր: Ե՞րբ է լեցուած, հակառակ Թուղթի վրայ նշանակուած գումարներուն:

Անցեալ տարի 184 միլիոնի վրայ կանգ էին առեր, եւ չկրցան իրականացնել: Հակառակ անոր որ, տագնապը այսքան սաստկացած չէր, եւ մաքսատուրքերը բանուկ էին: Ահա վեց ամիսէ ի վեր ներածումները սահմանափակուած են, կ'արտօնուին՝ համաձայն երկամսեայ բաժնեցուցակներու (քոնթէնժան): Շատ մը անհրաժեշտ նիւթեր — թէյ, սուրճ, շաքար եւն. — պակսած են հրապարակէն, լայն բանալով չարաշահութեան դուռները:

Միւս կողմէ, ցորենը կը փտի Անատոլուի ամբարանոցներուն եւ արտերուն մէջ, եւ գիւղացին մատնուած է չքաւորութեան: Ծխախոտի առվի մը մատնուած են Այտընի նահանգին ամէնէն չէն շրջանները:

Ու վերջապէս, Թուրքիա ոչ միայն չի կրնար վճարել Հանրային Պարտքին տոկոսները, այլ եւ յետաձգած է պետական ապսպրանքներու վճարումը, ամբողջ յոյսը դնելով արտաքին փոխառութեան մը վրայ:

Մոսկուան կրնա՞յ թեւ թիկունք հանդիսանալ Թուրքիոյ, այս անել եւ աննախընթաց կացութեան մէջ:

Անշուշտ ոչ: Մոսկուան ի՛նք պէտք ունի արտաքին փոխառութեան, եւ իր բոլոր փորձերը մնացած են ապարդիւն: Մոսկուան կրնայ խելք եւ գինուորական աջակցութիւն արամադրել Թուրքիոյ, բայց ոչ դրամ: Երկու երկիրներուն միջեւ եղած առեւտուրն ալ տարեկան 15 միլիոն ոսկին չանցնիր, եւ իսկական առեւտուր է, փոխանակութիւն — Խ. Միութիւնը 15 միլիոնի ապրանք պիտի գնէ Թուրքիայէն, եւ փոխարէն նոյնքան արժէքով ապրանք պիտի ծախէ:

Ուրեմն, տնտեսական գետնի վրայ, ի՞նչ օգուտ կրնայ սպասել Էնկիւրին:

Ճիշդ այստեղ կը գտնուի հանգոյցին բանալին: Բայց, ինչպէս ըսինք, դեռ կանուխ է, վճռական եզրակացութիւններ հանելու համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՅՔԱՐԵՑԷ՛Ք ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Շահմիրեանի վերակացուն Ասլանով անուն մէկը, յօդուածով մը կը հրահանգէ դաշնակցութենէ հեռացողներուն թէ պէտք չէ գոհանան միայն հրաժարելով, այլ նաեւ գործօն կերպով պայքարին անոր դէմ, վստահութիւն ներշնչելու համար:

Եթէ Ասլանով այդքան պէտք կը զգայ պայքար մղելու դաշնակցութեան դէմ, թող գլուխը չքերէ ժամերով, միջոցներ փնտռելու համար: Այդքան դիւրին է:

Կը բաւէ որ գիտնայ թէ դաշնակցութենէ հրաժարողները բան չեն գիտեր այդ կուսակցութեան ներքին ուժին ու էութեան մասին: Եթէ ո՛չ, չէին հրաժարեր: Ու յիշէ Գոլոմպոսի հաւկիթը:

Եւ եթէ կ'ուզէ միանգամ ընդմիշտ ազատիլ այդ մղձաւանջէն, կը բաւէ որ Թելադրէ Հայաստանի կառավարութեան, որպէսզի կարճ ու կտրուկ հրամանագրով մը՝ դաշնակցութիւնը լուծուած յայտարարէ:

Այսքան յիմարութիւններուն վրայ հատ մը աւելի կամ պակաս, տարբերութիւն չընեք...

ԽԱՐՏՈՑ

Յունաստանի դրամը

Դրեր էինք թէ յոյն խորհրդարանը ընդունեց եր կառավարութեան առաջարկը լքելու դրամական ոսկեհիմը:

Ընդդիմադիր կուսակցապետներու կարծիքը այն է որ դրամանշային նոր օրէնքը ծանրակշիռ հետեւանքներ պիտի ունենայ յոյն նիւթական կացութեան եւ նոյնիսկ հանրային բարօրութեան համար:

Կառավարական ծերինակաւոր դէմքերն իսկ կը բաժնեն այս տեսակէտը, թէ այս օրէնքով անկարելի պիտի դառնայ բոլորովին ապահովել նիւթացոյցի հաւասարակշռութիւնը, որուն խախտումը իր վնասակար ազդեցութիւնը պիտի ունենայ երկրի ելմտական եւ տնտեսական կեանքին վրայ:

Անոնք կ'աւելցնեն թէ, կառավարութիւնը, չկարենալով ելմտացոյցը հաւասարակշռել, պիտի ստիպուի միատեղեայ տրախմին գինը մէկ կէտով բարձրացնել մասնաւորապէս ցորենի ներածման համար: Այսպէսով պիտի գոյանայ 300 միլիոնի գումար մը, որ պիտի կրնայ գոցել ելեւմուտի բացին մէկ մասը:

Այս նոր օրէնքը նոյնպէս անկարելի պիտի դարձնէ յոյն արտադրութեանց փոխանակութեան ծրագիրը որուն կապուած էին լաւագոյն յոյսեր, քանի որ կեանքի սղութիւնը անխուսափելի պիտի դառնայ:

Կառավարութիւնը նկատի ունի նոյնպէս, որ ոսկեհիմը վերնալէն յետոյ, բազմաթիւ ձեռնարկներ, չկարենալով հանել նախանիւթերու գնման համար անհրաժեշտ փոխանակութեան սղման հետեւանքով աւելնալիք ծախքերուն, պիտի ստիպուին վերջ տալ իրենց գործերուն եւ փողոց պիտի նետեն իրենց աշխատաւորները: Այս ձեռնարկներուն մէջն են նաեւ նաւային ընկերութիւնները:

Գալով ստեռլինի գինին, զոր Յունաստանի Դրամատունը պիտի ճշդէ, նոր օրէնքի կիրարկման առաջին օրն իսկ, ստոյգ աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ, պաշտօնական գինը պիտի տատանի այսօրուան ազատ շուկայի փոխանակութեան գիներուն միջեւ:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Մայիս 1էն 2 լուսնալու գիշերը երկրաշարժը ուժգնօրէն ցնցեց Մարսիլիոյ տուները: Ցնցումները տեւեցին 4 վայրկեանի չափ: Նիւթական եւ մարդկային վնաս չկայ: Ցնցումները զգալի եղան նաեւ Վառի շրջանին մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս արդէն կը նախատեսուէր, կիրակի օրուան ընտրութիւնները, չկրցան առաջին քուէարկութեամբ ներկայացնել խորհրդարանական կացութեան ճշգրիտ պատկերը: Մեծ մասամբ համեմատականի մնացած ըլլալով, վերջնական արդիւնքը պիտի յայտնուի յառաջիկայ կիրակի: Այսուհանդերձ, ինչպէս դիտել կուտան մէկ քանի թերթեր՝ առաջին քուէարկութիւնը արդէն ցոյց կուտայ «կազմակերպուած» կուսակցութեանց յարաբերական ուժերը:

Հիմակուց արդէն կարելի է նախատեսել դէպ ի ձախ զօրաւոր հակում մը: Այս շարժումը նշանակելի է մանաւանդ Փարիզի եւ վերաայլի նահանգներուն եւ այն գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, ուր անգործութիւնը աւելի մեծ համեմատութիւններ առած է: Միւս նահանգներուն մէջ եւս, նշմարելի է դէպ ի ձախ յառաջխաղացում մը: Իրոք Էրիօի եւ Պլումի կուսակցութիւնները ոչ մէկ կորուստ կրած են առաջին քուէարկութեան, մինչ աջակողմեաններ արդէն տեղի տուած են որոշ չափով:

Ահա առաջին քուէարկութեան արդիւնքը.—

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ	ՇԱՀ	ՎՆԱՍ	ԸՆՏՐՈՒԱԾ
Պահպանողականներ	0	1	2
Չափաւորներ	5	4	44
Ժողովրդ. ռամկավարներ	0	0	0
Ձախ հանրապետականներ	1	8	35
Արմատական հանրապետականներ	4	0	20
Արմատական ընկերվարականներ	4	0	66
Ընկերվարական հանրապետականներ եւ անկախ ընկերվարականներ	2	1	12
Ընկերվարականներ	3	2	40
Համայնավարներ	0	0	1

Տանօթ դէմքերէն առաջին քուէարկութեամբ իսկ ընտրուած են Ֆրանսայի վարչապետ Պ. Թարտիէօ, Արմատականներու պետը Պ. Էրիօ, ընկերվարականներու պետը Լէօն Պլում, Պ. Ֆլանտէն նախկին վարչապետ եւ յայտնի գիտնական, — Պուիսոն նախկին խորհրդարանի նախագահ, Լուի Մարէն, ծանօթ արմատականներ Տալատիէ, Շոթան, արդի դահլիճի անդամներէն Ռէյնօ, Ֆլանտէն, Ռօյէն:

Համեմատականի մնացած է համայնավարներու յաւիտենական ժեծաւորը Մարսէլ Քաշէն: Իսկ բոլորովին ձախողեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան համակրելի ընդհ. քարտուղարը Փօլ Ֆօր:

ՄԷԿ ՔԱՆԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Իվրիի մէջ, բաւական բուռն միջադէպ մը տեղի ունեցաւ: Աջակողմեան կազմակերպութեան մը պատկանող անձեր, կէս գիշերէն վերջ, ժամը 2ին, փորձեցին եռագոյն դրօշը պարզել քաղաքապետարանին վրայ: Ներսը գտնուող համայնավարները յարձակեցան անոնց վրայ. ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ մէկը: 13 հոգի ձերբակալուեցան:

Ընտրական հաւաքոյթէ մը վերջ, շաբաթ երեկոյ, Իվրիի մէջ, ոստիկանները փորձեցին ցրուել խումբ մը որ միջազգայինը կ'երգէր: Կռիւ մը տեղի ունեցաւ: Ցուցարարները վիրաւորեցին երկու ոստիկաններ:

Փարիզ Իթալիի թաղամասին մէջ, երբ քուէարկութեան արդիւնքը կը յայտարարուէր, համայնավար թեկնածու Մոնժովիս՝ հաւաքոյթի երաժիշտ իր համակիրները, որոնք՝ հակառակորդներու հետ կռուի բռնուեցան: Երկու հոգի վիրաւորուեցան:

Պէլֆօրի մէջ եւս, կռուի մը ընթացքին երկու հոգի վիրաւորուեցան:

ԱՆՐԻ ԼՕՐԷՆ ԿԱԹՈՒԱԾԱՀԱՐ

Հայասէր երեսփոխան Անրի Լօրէն, որ թեկնածութիւնը դրեր էր Պորտոյի մէջ, տեսնելով որ համեմատականի մնացած է եւ իր հակառակորդը՝ ընկերվարական լաւէն առաւելութիւն ունի իր վրայ, սրտի նեղութիւն զգաց: Քիչ յետոյ, «կը խեղդուիմ» գոչեց: Ամէն դարման անօգուտ եղաւ: Պ. Լօրէն չատ չանցած, կ'աւանդէր հոգին:

Թուրք պատուիրակը Մոսկուայի մէջ

Թուրք պատուիրակութեան Մոսկուա այցելութեան առթիւ, խորհրդային մամուլը կը յայտնէ թէ Խորհրդային Միութիւնը այլ եւս մեկուսացած չէ եւ Արեւելքի մէջ դաշնակիցներ ունի, որոնք Ռուսիոյ կապուած են ոչ միայն քաղաքական շահերու նոյնութեամբ, այլ նաեւ, բոլոր ազգերու ազատագրման խորհրդային ծրագրին հանդէպ մասնաւոր համակրանքով:

Մոսկուայի մէջ դրոյց կը շրջի նոյն իսկ արեւելեան շատ աւելի լայն խմբակցութեան մը ծրագրին մասին: Այս խմբակցութեան պիտի մասնակցին Ռուսիա, Թուրքիա, Աֆղանիստան եւ Պարսկաստան:

Ըսմէթ փաշայի ի պատիւ տրուած հացկերոյթի մը պահուն, գործավարներու խորհուրդին նախագահը յայտարարեց.

— «Թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը որուն տարրզութիւնը լայնօրէն կ'անցնի երկու երկիրներու ուղղակի յարաբերութեանց շրջանակէն, միջազգային դէպքերու զարգացման մէջ փորձուած հին բարեկամութիւն մըն է: Այս բարեկամութիւնը ծնունդ առաւ այն պահուն, երբ խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ ժողովուրդները ստիպուեցան իրարու ընդմէջ դառնալ՝ անկախ գոյութեան իրենց իրաւունքին համար՝ իրենց մղած պայքարէն վերջ:

«Անցած տասներկու տարիները կը յատկանշուին թուրքեւխորհրդային յարաբերութեանց միշտ աւելի խոր եւ տեւական զարգացումով:»

Մոլոտովի ճառին պատասխանելով, Ըսմէթ փաշա յայտնեց թէ երկար ատենէ ի վեր կը փափաքէր այցելել խորհրդային երկիրը, որուն վերակենդանումի ճիգերուն կը հետեւէր մօտէն.

— Թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը, ըսաւ, առաջ եկած է հերոսական պայքարներէ եւ 1925ի դաշնագրէն որ լրացուեցաւ Էնկիւրիի մէջ կնքուած կանոնագրով եւ հաստատեց երկու երկիրներու փոխադարձ շահերը պաշտպանող սկզբունքները:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Հիթլերեաններու յաղթանակէն յետոյ

Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ ժընեւէ Պերլին դարձին, տեսակցեցաւ կեդրոնի կուսակցութեան պետին քաաս եպիսկոպոսին հետ, որ յետոյ նիստի հրաւիրեց իր կուսակցութեան երեսփոխանները: Պրիւնինկ յետոյ, ընդունուեցաւ նախագահ Հինտէնպուրկի կողմէ, որուն տեղեկութիւններ հաղորդեց ժընեւի մէջ կատարուած աշխատանքներուն եւ զանազան օտար պետական անձնաւորութեանց հետ՝ իր տեսակցութեանց արդիւնքին մասին:

× կեդրոնի կուսակցութեան վարիչ մարմինը նիստ գումարեց քաաս եպիսկոպոսին նախագահութեամբ:

Խորհրդակցութիւնը գաղտնի ըլլալով, որ եւ է գծկոյց կամ տեղեկութիւն չտրուեցաւ մամուլին այս մասին: Ստոյգ է սակայն թէ խորհրդակցութիւնը կատարուած է Հիթլերեաններու հանդէպ կեդրոնի դիրքը ճշտելու մասին: Իմացուած է սակայն թէ գերման վարչապետը Պրիւնինկ որ ներկայ էր այս նիստին, մէկ ժամէ աւելի խօսած է արտաքին հարցերու մասին:

Կեդրոնի վարիչ մարմինը՝ շատ յստակ ծրագիր մը մշակած է, մանրամասնօրէն ճշտելով այն պայմանները զոր պիտի ներկայացնէ Հիթլերեաններուն, այն պարագային որ բանակցութիւնները նպաստաւոր ելքի մը յոյսը ներշնչեն: Չի կարծուիր սակայն որ կեդրոնը նախաձեռնարկ ըլլայ բանակցութեան մտնելու Հիթլերեաններու հետ: Աւելի՛, պիտի սպասէ որ նախ անոնք ներկայացնեն իրենց պայմանները:

Կեդրոնի շրջանակները մեծ յոյս չունին թէ այս բանակցութիւնները պիտի կրնան նպաստաւոր արդիւնքով մը վերջանալ:

Թուրք կառավարութիւնը մենաշնորհի կը վերածէ ՍՈՒՐՃԸ ԵՒ ՇԱՔԱՐԸ

Պոլսէն «Ճայմզ»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ իր թերթին թէ Թուրքիոյ ազգային տնտեսութեան գործավարին յայտարարութեան համաձայն, կառավարութիւնը մտադրած է մենաշնորհի վերածել սուրճի եւ շաքարի ներածումը: Սուրճի եւ շաքարի ներածումը պիտի թոյլատրուի այն երկիրներուն համար միայն, որոնք թրքական ծխախոտ կը գնեն:

Ասկից զատ, երէկուընէ սկսեալ, 2 մայիս, բոլոր այն անձերը եւ բոլոր ընկերութիւնները, որոնք օտար արժեթուղթեր ունին, պարտաւոր են իմաց տալ Թուրք պետական դրամատան եւ յայտնել գումարը:

Ասկից վերջ, օտար արժեթուղթերու գնումը կարելի պիտի ըլլայ կատարել միայն այս դրամատան միջոցաւ, որ գնման արտօնութիւն տալու համար, նկատի պիտի առնէ թէ շահագրգռուած երկիրները ի՞նչ քանակութեամբ ապրանք կը ներածեն Թուրքիայէն:

Հիճազի փոխարքան Փարիզ եկաւ

Հիճազի փոխ-արքան, էմիր Ֆէյզալ Իպն Ապտէլ-Ազիզ եւ իր հօրը Հիճազի թագաւորին Իպն Սէուտի արտաքին նախարարը, Փարիզ հասաւ Ժընեւէն: Փարիզէն յետոյ, ուր մինչեւ մայիս 6 պիտի մնայ իբրեւ Ֆրանսական կառավարութեան հիւրը, էմիրը պիտի երթայ Լոնտոն եւ Հաագ:

Իզմիրը կը վերաշինուի..

Թուրք թերթերը կը գրեն.—

Իզմիր քաղաքը նախ քան Յոյներու կողմէ հրդեհուիլը, 76 հազար շէնք ունէր: Ելմտական գործավարութեան եւ քաղաքապետութեան կողմէ կատարուած քննութիւններով հաստատուած էր որ 26 հազար շէնքեր այսինքն՝ տուն, գործարան, մթերանոց, խանութ եւայլն այրած էին: Այժմ կը տեղեկացուի թէ 7 տարուան ընթացքին 80 միլիոն ոսկի արժողութեամբ 4335 շէնքեր շինուած են:

ՓՈԽԱՌՈՒԹԻ՞ՒՆ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

«Էքօ տը փարի»ի մէջ, Ռընէ Վանլանտ կը գրէ (30 Ապրիլ).

— Թրքական հանրապետութիւնը, գուտոր ֆրանսական հանրապետութեան, ինչպէս կ'ըսէր Գ. Էտուար Էրիօ, այլ եւս մէկ սու չունի: Աղքատութիւնը յանցանք չէ: Անշուշտ: Բայց, վստահաբար, քէմալական վարչաձեւին յանցանքներն են որ Թուրքիան մխրճեցին ամէնէն ծայրայեղ աղքատութեան մէջ: Կ'ըսուի նաեւ թէ արծաթով բացուած վէրքը մահացու չըլլար: Իրա՞ւ:

Անշուշտ, ծալք կուսակցութեան կանոնիկոսները անօթի չեն մեռնիր. ոչ ալ աւելի կամ նուազ, մանաւանդ նուազ քան թէ աւելի թուրք գեղջուկ արհեստաւորներու խմբակը, որ գրաւեց իշխանութիւնն ու մենաշնորհները: Բայց խեղճ արհեստաւորներն ու գիւղացիները օրըստօրէ աւելի կը սեղմեն իրենց գօտին: Միութեան համար, կրնան ըսել թէ այլ եւս կը պատկանին արդիական ազգութեան մը, քանի որ գլխարկ մը դրած են իրենց գլխուն վրայ — եւ աւանդական ֆէսի գործածութիւնը՝ տեսականօրէն կ'արգիլուի մահապատժի:

Թուրք հանրապետութեան վարչապետը Ըսմէթ փաշա դեռ նոր յայտարարեց.— «Այո, Թուրքի մը համար ստոյգ է թէ ինչ որ չի շարժիր եւ որեւէ վրդովում չի պատճառեր, Թրքական դրամն է»: Սառը կարելի պիտի ըլլար պատասխանել թէ մեռելներն ալ չեն շարժիր եւ թէ ընդհանրապէս նուազ անհանգստութիւն կը պատճառեն քան թէ ողջերը: Բայց Գանը Օթօմանի նախագահը, որ իբր եւմտագէտ, ուրիշ լուսեր ունենալու է քան նախկին գնդապետ Ըսմէթը, աւելի շիտակ պատասխան մը կը բերէ մեզ: Այդ պատասխանը կը քաղեմ La Turquie Libre ֆրանսերէն լեզուով թրքական թերթէն, որ Փարիզի մէջ լոյս կը տեսնէ Նէճաթի Րիֆաթի անօրէնութեամբ:

Ի՞նչ կ'ըսէ Գանը Օթօմանի նախագահը: Հետեւեալը.— Երկար տարիներու ճիգերէն յետոյ, թրքական ոսկին չկրցաւ մտնել առողջ դրամներու մեծ ընտանիքին մէջ: Եթէ անաչառ մասնագէտի մը այս անտանելի կացութեան մասին հարցնելու ըլլայ, կը պատասխանէ թէ Թուրքիան ինքը կ'ուզէ ըլլալ աշխարհի ամէնէն հանգստաւէտ երկիրը… ինքնիշխան ու անկախ, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի աշխարհագրական մարզէն, պատճառն այն է որ դժուարահաճ չեն:

Բայց, ատոնք ներքին հարցեր են: Թող այդ հարցերէն իրենց օձիքը ազատել ջանան անոնք որ այդ պարտականութիւնը յանձնառած են: Քանի որ իբր յաւակնոտ, անվերադարձելի, կոյր ստորատեսներ, արհամարհանք միայն ունին ամէն բանի հանդէպ որ արտասահմանէն կուգայ: Մուսթաֆա Քէմալի քով, Նափոլէոն փոքր կը թուայ: Այս բառերը նոյնութեամբ գրուած են քէմալական կիսապաշտօն թերթի մը մէջ:

Այսուհանդերձ, Թուրքիոյ ելմտական ու քաղաքական կացութիւնը մեզ համար շահեկան կը դառնայ, երբ անոր տէրերը դուշը ձեռքերնին, կուգան դրամ ուզելու մեզմէ: Դրամ պարտական են մեզ եւ չեն վճարեր: Կ'երեւի մեզ վճարելու համար, ուրիշ դրամ կ'ուզեն մեզմէ: Առանց խօսքն ընելու Օսմանեան Հանրային Պարտքին (որուն պահանջատէրերը ալ չեն գանձեր կտրօնները), 1928ին Թուրքերուն փոխ տուինք 800 միլիոն: Հիմա մեզ կը հրաւիրեն նոյնը կրկնել:

Սարաճօղլու Շիւքրիւ, որ գացեր էր Հուվըրի դրամարկղին դուռը զարնելու, չփոթած վերադարձաւ Ուաշինկթընի մէջ՝ իրեն ըսեր են. — Եթէ դրամի համար է, սխալ հասցէի եկած էք: Փարիզ գացէք:

Փոխառութիւն մը Փարիզի մէջ— ինչպէս 1914ին:

Գիտենք թէ այդ գումարը ի՞նչպէս գործածուեցաւ մեզ դէմ: Լիբմանանի և Օսմանեան ... ղանիին Լ. Ժիւլ փաշան, երիտասարդ Թուրքերուն հաշւոյն, կատարած էր այդ փոխառութեան բանակցութիւնը: Ան յաջողեցաւ 500 միլիոն խլել մեր այն ատենուան վարիչներէն, որոնց զգուշութեան հրաւէր ուղղուած էր սակայն հին Թուրքերուն կողմէ: Եւ ինչպէս, վերջերս, դեռ, իր շահեկան երկին մէջ՝ Le Hédjaz dans la guerre mondiale (Payot, éd.) զօրավար Պրէմոն կը յիշէր, ճէմալ Փաշա ցամաք եղելան, կը բացագանչէր.— Խաբեցի, անմիտները»:

Թուրքիոյ արդի ղեկավարները ճէմալի դպրոցին կը պատկանին. մեզ կը մնայ զգուշանալ ուրեմն:

Կը պնդենք թէ, ինչ օգտակարութիւն պիտի ունենայ մեր խնայողութեանց առնուած այդ դրամը:

Նախ պիտի ծառայէր ո՛չ թէ ապահովելու հանրային պարտքի սպասարկութիւնը, որ քէմալական վարչաձեւին կողմէ, գործնականապէս չի ճանչցուիր, այլ վճարումը կանոնաւորելու, Թուրքիոյ մէջ շուէտական, իտալական, գերմանական ընկերութեանց կողմէ կատարուած մեծ աշխատանքներուն: Այս աշխատանքներուն մէջ, Գերմանիոյ մասնակցութեան բաժինն է գրեթէ մէկ միլիառ ֆրանք, մեր դրամը, Էնկիւրիի ճամբով, պիտի բռնէ Շթոքհոլմի, Հռոմի եւ Պերլինի ճամբան:

Եւ ի՞նչ տեսակ աշխատանքներ են ատոնք: Գլխաւորաբար երկաթուղիներ: Բայց, եթէ ձանձրոյթը յանձն առնէք քարտէսի մը վրայ նայելու, շուտով պիտի նշմարէք թէ այս երկաթուղիները աւելի կը համապատասխանեն ռազմավարական նպատակներու, քան թէ տնտեսական շահերու: Զգենք որ արդէն, իշխանութեան գլուխը հասած զինուորականներու այս երկրին մէջ, ազգային պաշտպանութիւնը իսկական վիհ մըն է: Վերջին ելմտացոյցերուն մէջ, մեծ մասամբ զինուորական նպատակներով կատարուած հանրօգուտ շինութիւններուն հետ՝ ազգային պաշտպանութիւնը կը գրաւէր հասոյթներու հարիւրին 50ը:

Եւ զինուորական այս ռազմաւորումը Թուրքիոյ ուր անօթի կը մեռնին, եւ որ որեւէ մէկուն սպառնալիքին տակ չի գտնուիր, իր ամբողջ վրդովիչ եւ իրական նշանակութիւնը կը ստանայ ռուսեւգերման խառնակ ծրագիրներու հետ թաքուն կապակցութեամբ:

Խորհուրդներու դեսպանը Սուրիչ ամենազօր է Էնկիւրիի մէջ: Ըսմէթ փաշա եւ Թէվֆիք Րիւշտի ոչինչ կրնան մերժել անոր: Անկից վերջ, կուգայ Գ. Նատոլնին՝ Գերմանիոյ դեսպանը:

Դրա՞մ, պարոն Թուրքեր: Անկարելի է առ այժմ: Աւելի յետոյ, թերեւս, երբ պարկեշտութեան եւ բարեացակամութեան փաստերուք, երբ դադրիք ճզմելէ մեր դպրոցները, ձեր կործանարար նեղութիւններով ընկճելէ ձեր երկրին մէջ գտնուող ֆրանսական ձեռնարկները, երբ ամէն կապ խզէք Մոսկուայի հետ, թօթափէք Պերլինի լուծը, երբ եռաշխիքներով եւ գրաւականներով, ձեր ներքին կացութիւնը բարւոքելէ վերջ, մեզ թոյլ տաք որ ստուգենք թէ մեր ոսկին չպիտի վերածուի թնդանօթի եւ ռազմանիւթի, երբ վերջապէս հրաժարիք կրկին պաղտնօրէն կազմակերպելէ նեղուցներու զինաթափ շրջանը, այն ատեն միայն, պիտի կրնաք կոչ ուղղել բուրքէ զուլպային: Բարեկամութիւն կ'առաջարկենք ձեզ: Ձեր գիտնալիք բանն է տեսնել թէ թշնամութի՞ւնը աւելի հաստատ է:

Վերջապէս, կենսական նկատողութիւն մը մեր խնայողներու հասցէին: Քաղաքական ներկայ պայմաններու մէջ, այսօր, դրամ դնել քէմալական քարտէսին վրայ, կը նշանակէ չէնք շինել հրաբուխի մը վրայ: Թուրքիոյ մէջ կարգ կանոն կը տիրէ, կ'ըսեն: Աստնօք, Վարշաւիոյ մէջ ալ կը տիրէր: Քէմալականութիւնը, ճնշումի եւ պատակտումի վարչաձեւ, քանի մը մարդոց վրայ միայն հիմնուած է: Վստա՞հ ենք թէ, կառավարութիւնը որ ուշ կանուխ պիտի յաջորդէ անոր, պիտի ուզէ եւ պիտի կրնայ ստանձնել ներկայ խմբակին ստորագրած յանձնառութիւնները:

Նախ մեր բարեկամներուն ուժ տանք:

Ու ոչ մէկ սու մեր թշնամիներուն:

Աճելիի թագաւորը

Աճելիի Թագաւորը որ անցեալ ճինգշաբթի անճնապան եղաւ իր պալատին մէջ, բուռն սէր մը ունէր ճանդէպ երաժշտութեան եւ ճարտարօրէն կը նուագէր ալ եւ անճնապան եղաւ իր այն սենեակին մէջ, ուր յաճախ կը մեկուսանար, նուագելու ճամար իր սիրական ճեզինակները:

Իր պօղպատի գործարանները կ'արտադրէին օրական 500 ճազար աճելիի շեղբ եւ 50 ճազար գործիք:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
(CHANTS POPULAIRES ARMÉNIENS)

—)(o)(—

Վերստին յաւելուած
կրկին հեծութեան,
ի խորոց սրտի խօսք…»
ըստ Զօպանեանի:

Ի.

Կարելի չէր երեւակայել որ փոստային ու քաղաքավարի գրութիւնս, «Յառաջ»ի գեկս. 25, 29, 30 թիւերուն մէջ երեւցած, արժանանար ա՜յդքան թունալից պատասխանի մը՝ Զօպանեանի կողմէ:

«Անպաչայի մէջ հիւսած այդ հինգ յօդուածներուն անցնելէ առաջ՝ խօսք փառանք խօսեցնենք: Զի յատակ անտունեցաւ թէ մեր «Մեծամուսն» դրագէտը՝ «Մածունը սեւ է» պնդելու չափ առաջ կ'երթայ, փոխանակ պարկեշտ մարդու պէս շնորհակալութեամբ ճանչնալու իր սխալները:

Յօդուածաշարքիս մէջ (ձեռագրիս էջ 18) չեշտեր էի հատուածով մը. (ԽՄԲ — Ջնջուած):

— «Այդ գիրքէն օրինակ մը կարելի չեղաւ ունենալ, որ ամբողջապէս հանդարտ քննութեան առարկայ դարձնէի. գրասեղանիս առաջ: Ինչ որ տուի այս գրուածքովս՝ մէկ-բանի ցայտուն էջերն են, Մատենադարանին սուղ ժամերուն մէջ ընդօրինակուած, ընագրերուն հետ բաղդատելու համար»:

Զօպանեանի դերասանական պատասխանը հարկադրեց զիս, ու գիրքը հիմա ձեռքիս տակ է: Քննութեան կրցած եմ առնել դարձեալ միայն այն մասերը որոնց հայերէն երգերն ինծի ծանօթ են ու բնագրերն ունիմ աչքիս առջեւ: Կարեւոր մաս մը՝ քննութենէս դուրս կը մնան, զի ֆրանսերէնին մէջ յիշուած չեն գիրքերուն էջերը, իսկ յաճախ այս կամ այն երգի զանազան հատուածները միայն թարգմանած է՝ տեղափոխումներով:

Ահա այդ նոր փաստերը՝ Զօպանեանի հմտալից (?) թարգմանութիւններէն:

**

Chants Populaires Arméniens-ը կը բացուի, 80 էջնոց Յառաջաբանէ յետոյ, Վասպուրականի գեղեցկագոյն սիրերգով.—

— Վարդն ի բացուեր՝ վանայ Բաղի
էգէստա՛ր:
= Աստուած սիրես՝ մէկ էօրօխի՛
գիկը տար:
Քա՛ ճազիրալ, քա՛ խօրօտիկ, դիւ
վի՛րճ եւ,
Աշխար՛ գլուխ, ալամ գլուխ՛ դիւ
իմն եւ:

Այս է իմ գիտցածը, երգածն ու գրի առածը:

Variante՝ «Վարդ մ'ի բացուեր» եւ «Նուռ մը դրկի՛ր ինծի տար» (Առաջինը Վանեցի նորահարսէ մը գրի առնուած, երկրորդը Լալայեանի Ազգ. Հնդս. ԻԲ. 108): Շէրենցին՝ «մէկն ուղարկի գիկը տար»:

Ի՞նչպէս է թարգմաներ Զօպանեան ու թարգմաներ.—

La rose s'est ouverte aux jardins de Van.
Pour l'amour de Dieu, envoie quelqu'un
pour **m'y conduire** (*).

Հ. Արսէն Ղազիկեան պիտի ըսէր պըլղըրեց: «Զիթունին որ Վանեցի մըն է» — Զօպանեանի բառերովը —, կ'ըսէ ձուրեց:

Զի աղջկան բառը մանչուն բերանը դրած է, որձեւէգ տող մըն է տուեր, իր m'y conduire-ով:

Այսինքն՝ տղան է որ կը խնդրէ իր սիրած աղջիկէն որ մէկը ղրկէ՝ գինք հոն, Վանայ Բաղի էգէստար, նոր բացուած վարդին քովը տանի…:

Երգին իմաստը չէ հասկցած մեծանուն թարգմանիչը:

Զիթունին եւ բոլոր Վանեցիները գիտեն որ՝ տաղին տողը՝ աղջկան բերնով բառուած՝ եւ ինքզինք բացուող վարդի նմանցուցած, կամ երիտասարդէն բառուած՝ իր սիրած աղջիկը (նշանած ըլլալով) վարդի գեղուրոյրով գովուած, — երկու ձեւն ալ եթէ կ'ըլլայ, բայց երկրորդ տողը միմիայն աղջկան բերնով է որ կ'ըսուի: Տեղական կարգ ու կանոն է որ՝ աղջիկը ձիով կամ կառքով կամ հետի (եթէ մօտ է) կ'առաջնորդուի իր հէբանց տունէն կեսրանց տունը՝ մասնաւոր կեսրանց կողմէ ղրկուած (չօբըղկած) խնդրակի մը ընկերակցութեամբ:

Երգին մէջ երկու նորատի խօսեցեալներէն աղջիկը՝ մանչուն իբր թէ պատասխանելով՝ կ'ըսէ, «եթէ Աստուած կը սիրես՝ մէկը ղրկէ՝ գիս ձեր տունը տար»:

Զօպանեանի թարգմանածին մէջ՝ տղան է որ աղջիկէն կը խնդրէ թէ՝ մէկը ղրկէ գիս տանի հոն, վարդին քովը…:

Դերերը շրջուած են: Conduire-ն անգամ emmener ըսուելու էր թերեւս:

Երկրորդ տունը.—

— Վարդն ի բացուեր, առաւօտման խուխուռանց,
Իմ եար՝ բախչէն կայներ՝ էրկու ձեռն
ի ծոց:

Սխալ variante մը (Լլեն. ԻԲ.)՝ «հէ» գիշերուան խուխուռանց», «իմ եար կայնէ պաղչի դռան՝ ափն երեսին, ձեռն ի ծոց»:

Թարգմանուած է.—

La rose s'est ouverte, **le coq du matin a chanté;**
Ma bien-aimée se tient au jardin, les deux mains **sur son sein.**

«Գաղաճամարուր» թարգմանութիւն, — Զօպանեանի բառովը:

Երրորդ տունը կ'երգուի.—

— Վարդն ի բացուեր առաւօտման շաղերով.
Իմ եար բախչէն վարդ կը քաղի մաղերով:

Թարգմանութիւնը (երկրորդ տողին).—

Ma bien-aimée cueille des roses **au jardin des roses.**

Ո՞ւր կը մնայ «մաղերով քաղուած» վարդի հմայիչ ու բարախօսական պատկերը: Տեղական գիծ է՝ մաղերու մէջ քաղել (փրցնել լեցնել) ծաղիկ կամ պտուղ: Մաղով նուէր ղրկել գրպանի, պղպջակի, վաճառքի: Մաղով՝ գոնէ դուռ պտուցնել յեղուն ու բացուած երախան: «Մաղերով ձուն կը թափիս ըսել, եւն. եւն. եւն.:

Չորրորդ տունը.—

— Վարդն ի բացուեր վարդովրրի կիրակին,
Քո սէրն ինկեր մէջ իմ սրտի պըրակին:
Քա՛ խօրօտիկ, քա՛ ճազիրալ դիւ
վի՛րճ եւ,
Աշխար՛ գլուխ, ալամ գլուխ՛ դիւ
իմն եւ:

Թարգմանուած է (երկրորդ տողը).—

Ton amour a mis **le feu** au bosquet de mon cœur.

Սրտի առեղծուածը ու երգող մարդուկը գիտէ թէ սէրը անտես ու անշէջ կրակ է, բայց չի յիշեր: Պրակն ալ առանց կրակի չի վառիր, միայն թէ լաւութեամբ կը հասկցուի: Le feu-ն չիշտելու պէտք կա՞յ:

Շէրենց եւ Ազգ. Հնդս. ունին հինգերորդ տուն մը եւս, զոր Ա. Զ. թարգմանած չէ եւ լաւ է ըրեր, զի հարազատ չէ (խօսքս Շէրենցի մասին է որուն պիտի անդրադառնամ յետոյ):

Ա. Զ. սխալեր է նաեւ jardins de Van գրելով: Պէտք էր ուղղագրէր գլխատառ Jardins de Van (կամ հարազատօրէն Jardins de la ville de Van = Վանայ Բաղի էգէստար: Զի էգէստար (Արգեստան) Վան – Բաղաքամէջի մէկ արուարձանն է:

**

էջ 12, թարգմանութիւնն է Յովսէփեանի Փշրանքներուն ԺԴ. հատուածին, երես 28-29: Առնենք ինքնալի տողերը.—

— Կը կեամ պագնիմ կարմիր իրիս,
Քիւ թարթափիրն ի կալամով քեշած.

Թարգմանուած՝

Je veux embrasser tes joues vermeilles.
Tes cils sont comme peints **au Kalame.**

Սեմական բառբառին անծանօթ մէկը կրնա՞յ հասկնալ Kalame-ը:

Յվս. Փշրանքներ ԺԳ. 28, Chants Pop. Arm. 30—31,—

— Ախչի՛, տ'րլնիմ տամրիրվան,
Կեամ ճոտիմ քիւ խէրանց բախչէն:

«Խէրանց»ը թարգմաներ է au jardin de ton **père,** փոխանակ ըսելու de tes parents:

— Շամայ շաքար բերած, բրինձտիրն ի քաւած (*).

On a **pris** du sucre de Damas pour **arrêter le sang.**

«Բերած»՝ pris չէ. իսկ «քաւած»՝ խաբած ըսել է: Վէրքը այրած շաքարով կը խարեն՝ բուժելու եւ հաւանելու:

— Անցկաւն, ինչ վարդ – ռիհան վար
'ձի չի շարժած:

«Շարժած»ը թարգմաներ է frappée որ ճիշդ չէ: Toucher կամ ուրիշ մեղմիմաստ բառ մը պէտք էր:

— Աղջիկ, եւ քու դարդէն էրեցայ.
Թափաւ միս, հալաւ ոսկոր.

Jeune fille, l'amour que j'ai pour toi me brûle!
Ma chair **s'est fondue,** mes os se sont fondus.

Երկիցս fondue = հալեցաւ, փոխանակ միսս թափաւ = tombée ըսելու բառ բնագրին: Իսկ ինչո՞ւ չըսել առաջին տողին՝ ton amour m'a brûlé կամ me brûle, աւելի կարճ ու համազօր, քան Զօպանեանի երկարաշունչ, ճապաղ ձեւը:

(*) Դիւրընթեռնելի ըլլալու մտօք՝ ասկէ ետք գրականուղղագրութեամբ կուտամ գաւառական ձեւերը: Զիթ.

Նոյն երգին չորրորդ տունը՝ անճիշդ բառերով է թարգմանուեր չորս տողերուն մէջ ալ, — եէրանց բախչէն՝ jardin de mon **père.** պագըմ տամ = je te donnerai un baiser. laisserait à moitié morte = զարկած թըմըմած է, եւն.:

ԶԻԹՈՒՆԻ

ԽՄԲ. — Այս յօդուածաշարքը շատոնց յանձնուած է մեզի, բայց հազիւ այսօր կրցանք հրատարակութեան տալ, տեղի անձկութեան պատճառով:

(*) Կ'ընդգծեմ սխալ թարգմանուած մասերը: Զիթ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳՈՐԾԵՐՆ ՈՒ ՀՈԳԵՐԸ

ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ.— ՀԻՒՂԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ.— ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻՆ ՎԱՐԿԵՐԸ ԵՒ Ա. ԹԷՆՔԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ.— ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ ԵՒ ԶԱՒԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— ԵՐՐՈՐԴ ԿԱՐԱՒԱՆԸ.

Վերջին թղթակցութեանս մէջ կը գրէի՝ «Դաշնակցութիւնը համբերութեամբ կը սպասէ, որ ողջմտութիւնը յաղթանակէ ի վերջոյ», ակնարկելով մասնաւորաբար Հօկճիներու, ռամկավարներու եւ հնչակեաններու ծաւալ աշխատանքներուն:

Ուրախ եմ հաղորդելու որ սխալած չէի կանխատեսութեանս մէջ:

Արդարեւ, առաջնորդին կողմէ՝ կուսակցութեանց միջեւ կազմուած ժողովը, հասած է այն համոզման թէ «Նոր Վարչութիւնը պէտք է կազմել բոլորովին նոր անձերէ, ըլլան չէզոք թէ կուսակցական»:

Ուրեմն, փաստօրէն այլեւս հին Վարչութեան մաս կազմողներէն եւ ո՛չ մէկը պիտի նշանակուի նորին մէջ: Բացի Գ. Կէլիպօլուեանէն, որուն համար կ'ըսեն թէ պիտի յաբաքէր Բիլիթին հետ:

Առաջնորդին կողմէ կազմուած ժողովը՝ հնչակեաններուն առաջարկով եւ մասնակցողներուն հաւանութեամբ, յարմար նկատած է, որ գումարուի նոր ժողով մը եւս, եւ խորհրդակցութեան հրաւիրուին Աթէնքի հրապարակին վրայ ծանօթ, ազգային կեանքով զբաղելու տրամադիր եւ հեղինակութիւն ունեցող չէզոք անձեր ալ, ազգային ժողովներ աւելի հաստատուն եւ վստահելի հիմերու վրայ դնելու համար:

Ջերմապէս կը փափաքինք որ օր առաջ կազմուի Կեդր. նոր Վարչութիւնը, գործի եւ կեանքի կոչելու համար նաեւ թաղային մարմինները, որոնք, ինչպէս գիտենք, կազմալուծեալ վիճակ մը կը պարզեն:

Կը ցաւիմ որ կրկին տխուր տողեր պիտի գրեմ հիւղակներու հարցին շուրջ:

Վերջին թղթակցութեամբ կը գրէի թէ, «առաջնորդին կողմէ կատարուած դիմումներուն իբր հետեւանք, աննշան հատուցում մը (նիւթական) պիտի տրուի նոր ներգաղթողներուն»:

Արդ,այս լուրը պաշտօնական չէր կառավարութեան համար, հակառակ առաջնորդին պաշտօնական յայտարարութեան, մամուլին միջոցաւ: Ու իբրեւ թարմ փաստ,— երրորդ կարաւանով Աթէնքէն մեկնողներուն հիւղակները գրաւեցին, առանց հատուցումի եւ առանց որեւէ զգուշացումի:

Նոյնը նաեւ, ինքնութեան թուղթերու մասին: Կրկին հակառակ առաջնորդին պաշտօնական յայտարարութեան, ստարականներու գրասենեակին պետը եւ պաշտօնեաները, բոլորն— այր, այրի, օրիորդ կամ պատանի— կը գանձեն տուրքը, աւելցնելով թէ «իրենք հրահանգ չունին նախարարութենէն, ձրի տալու: Եւ որպէսզի ամէն բան որոշ ու յստակ ըլլայ, հոս գրի պիտի առնեմ ինչ որ լսեցի այս խնդիրներուն հետ կապ ունեցող անձերէ:

Առաջնորդը կը ներկայանայ Գ. Եաւօնիտիսին (խնամատարական նախարար) եւ կը խնդրէ որ փոքրիկ հատուցում մը շնորհուի նոր ներգաղթողներուն, ու նաեւ ձրի տրուին ինքնութեան թուղթերը՝ այրիներուն եւ չքաւորներուն: Նախարարը կը խոստանայ «բան մը ընել»: Այս «բան մը ընել»ու խոստումը իբրեւ իրողութիւն պաշտօնապէս կը հաղորդուի ժողովուրդին: Շաբաթ մը վերջ, առաջնորդը կրկին կը հանդիպի նախարարին, վերջնական պատասխանը ստանալու համար: «Նախարարը հիւանդ է եւ պիտի չկրնայ ձեզ ընդունիլ», կը պատասխանուի: Ու հարցը կը փակուի այսպէս: Եւ կը մնանք, հոն՝ ուր որ էինք:

× Բարեգործականին կողմէ գաղթականներու յատկացուած վարկերը եկան: Պէտք է ըսել, որ Բարեգործականը տեւէ կրճատում չէ ըրած եւ շատ հաշիւը վերցնելով, նախորդ տարիներու սակով ղրկած է մինչեւ այսօր ամսուան վերջի բաժինը: Կ'իմանամ, որ անգլիականները եւ բուած են նպաստաւոր գիծերով:

Այս առթիւ, բազմաթիւ ինչ բանքերու ընդառաջ երթալով, Բարեգործականի Փարիզի կեդրոնին եւ անոր միջոցաւ ալ Գահիրէի կեդրոնին, որուն կապուած է Աթէնքի մասնաճիւղը, ուշադրութեանը կ'ուզէի [illegible] պարագայ մը:

Դպրոցներու յատկացուած [illegible] մարները կը հասնին Աթէնք [illegible] նակի համար, ամսուն 10ին [illegible] րուին՝ 12-15ին: Իսկ դպրոցներ [illegible] հասնին առնուազն ամսուն 20-22ին: Եւ այս բոլորը հակառակ այն իրողութեան որ, շատ յաճախ, դրամը Աթէնք հասածին պէս՝ դպրոցներուն չյանձնուած՝ հաշուեկշիռներուն կ'անցնի հոգաբարձութիւններու: Հասկցաք անշուշտ,— դրամը չուրուելով հաշուեկշիռ կ'անցնի, որուն ալ տրուած հրահանգի համաձայն՝ դրամը ստացուած ցոյց կը տրուի: Իսկ դրա՞մը: Առնուազն հինգ օրէն.

— «Ժամը 11ին եկէք»: Ժամադրութեան կ'երթայ դրամը ստանալու պաշտօն ունեցողը: «Տէրերը չեկան», կ'ըսէ քարտուղարը: «Ժամը 3ին եկէք»: Կ'երթայ: «Ուրիշներ եկան առին, ձերը վաղը ժամը 10ին», կ'ըսէ կրկին քարտուղարը:

— «Մարդ Աստուծոյ, դրամը չառած հինգ օր առաջ, հաշուեկշիռ տուած ենք, տուէ՛ք, որ երթանք, կ'ըսէ դասուութեամբ դրամը ստանձնելու պարտականութիւն ունեցող պաշտօնեան:

— «Ի՞նչ կրնամ ընել, վարպետ, կ'ըսէ Գ. քարտուղարը, փորձելու Ըսի, որ այս պարագան յանախադէպ է, ինչպէս կը պատմեն անցեալները Բօքսիւրայէն քանի մ ուսուցիչներ:

× Վերջերս Աթէնքը համակ էր շարժումներ եւ խանդավառութեամբ կուլտայ թատերական եւ գրական ասպարէզին մէջ ալ: Ապրիլ 17ին ամփոփներու այնչափ աշխատանքներէ յետոյ, Աթէնքի թատերական բազը, «Օլիմփիա» թատերասրահին մէջ բեմադրեց անմահն Զաւենեանի «Էպլէպինճի»ն, խաւեր եւ ընտրանի հասարակութեան մը առջեւ: Պէտք է անկեղծօրէն շնորհաւորել բոլոր նախաձեռնողներն ու կազմակերպիչները: Խաղը իր ամբողջութեամբ անցաւ շատ յաջող, եւ ... միտքն ու արուեստը անգամ մը եւս փառաւորուեցան Սոկրատներու ... բաքաղաքին մէջ, շնորհիւ երիտասարդ բայց տաղանդաւոր հայու Յակոբ Փափազեանին, որ բազմաթիւ շնորհով մը կրցաւ ղեկավարել թէ նուագախումբը եւ թէ երգախումբը՝ իր պարերգներով եւ գուսաներգով:

Թատերական այս ձեռնարկի կողքին, Աթէնքը պիտի ունենայ թերթ ... ջապէս— եւ կը հաւատանք թէ պիտի ... տեւէ— իր գրականութիւնն ալ ... դարեւ, վերջերս կազմուեցաւ խմբագրական մարմին մը, ընկերներ Գ. Կառավարենցի, Ա. Կազէլի, Մ. Մանուկեանի, Հ. Բամպուկեանի եւ Հ. Նաւայեանի մասնակցութեամբ, հրատարակելու համար «Այգեստան» անուն գրական ամսաթերթ մը: Թերթին առաջին թիւը լոյս պիտի տեսնէ Մայիս 15ին: Ապահովուած է աշխատակցութիւնը նոր եւ հին գրողներու: Թերթին «քլիշէ»ն պատրաստած է ծանօթ գեղանկարիչ Մելքոն Կէպէճեան: Թերթը իր նիւթական գոյութիւնը պահելու համար, պիտի ունենայ 30ի մօտ բարեկամներ, որոնցմէ պիտի գանձուի ամսական տուրք մը, գրականութեան համար: Կը լսեմ թէ թերթին խմբագրական մարմինն ու զայն շրջապատող ... սորական բարեկամները իրենց կարելին պիտի ընեն, թերթը գեղարուեստական եւ շահեկան դարձնելու համար:

× Նախորդ թղթակցութիւններուս մէջ գրած էի թէ Աթէնքի Հ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը կազմակերպած է «Դպրոցի օր» մը: Դժբախտաբար այս ձեռնարկը չէ յաջողեցաւ մեր յոյսերը: Եւ ... անոր համար, որ անգործութիւնն օրէ օր, քիչ մը աւելի կը [illegible]

կը սեւ շուքը մեր երդիքներէն ներս
Ու կրկին անկեղծ ըլլալու համար, պէտք է ըսել, որ եթէ կեդրոնական վարչութիւնը եւ մասնաճիւղերը իրենց թեւերը ծալած նստէին, սպասելով Ամերիկայի նպաստին, որ միշտ կ'ուշանայ, շատ հաճելի կացութիւն մը չպիտի ունենար շրջանը Կ. Խաչեան գործը: Ի պատիւ թէ՛ Կեդր. Վարչութեան եւ թէ՛ մասնաճիւղերուն, պէտք է ըսել, թէ ամէն ջանք ի գործ կը դրուի, որբանոցին համար անհրաժեշտ կարիքները հայթայթելու համար: Մասնաճիւղերը կ'աշխատին անդադար: Լիփադման կը սարքէ երեկոյթ, Քօքինեան՝ թէյասեղան, Յիքնը՝ պարահանդէս՝ Միքայէլեանին, որ կ'անցնի շատ փայլուն, շնորհիւ մասնաճիւղի վարչութեան ջանքերուն: Պարահանդէսէն վերջ, կը պատրաստուին բեմադրել «Չոր Ոզին»:

Միւս կողմէ, Ջաւարեան վարժարանի խնամակալութիւնը իր անկարելին կը փորձէ, թեթեւցնելու համար հաստատութեան հոգերը որ քիչ մը աւելի զգալի են այս օրերս, յանի որ Ամերիկան ալ ուշացուց իր սահմանած վարկը:

Մինչ այս մէնչ այն, վարժարանը Ջաւարեան կը շարունակէ իր բարոյական նուաճումները: Ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներ կ'աշխատին մեծամեծ զոհողութիւններով գնով, իրենց խնամքին յանձնուած աւելի քան 250 հայ մանուկներուն ազգային առողջ եւ հայեցի դաստիարակութիւն տալու համար:

× Ապրիլ 22ին Աթէնքէն դէպի Երեւան ճամբայ ելան 170 հոգի, որոնք մաս կը կազմեն Գ. կարաւանին: Այս կարաւանը, բաղկացած 122 հոգիէ, Սելանիկէն մեկնեցաւ Ապրիլ 25ին: Կ'ըսուի թէ Դ. կարաւանով մը պիտի փակուի ներգաղթը, որուն անունով այնքան սխալ խաղցուեցան, մանաւորապէս որբերու գլխուն: Այդ հալածականները կրկին ցրուած են Մակեդոնիոյ քաղաքներն ու գիւղերը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ապրիլեան սգատօնը գաւառներու մէջ

■■■

ՎԱԼԱՆՍ, 25 ապրիլ.— Այս տարի ալ տօնուեցաւ Ապրիլ 11-24ի համազգային մեծ սգատօնը, նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէին, Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի, Հայ Ազգ. Միութեան, Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, Հայ Մարզական Միութեան Մալաթիոյ Ուսումնասիրաց Միութեան (արուարձան), Խարբերդի, Սէօլէզի, Մօրնեի Հայր. Միութեանց:

Հանդէսը տեղի ունեցաւ 23 ապրիլ շաբաթ երեկոյ, տեղւոյս մատուռին մէջ: Ժամանակէն առաջ, լեցուած էր խուռն բազմութեամբ: Այս տարուան ժողովուրդը անգամ մը եւս կու գար իր յարգանքի բաժինը բերելու մէկ միլիոն նահատակներուն:

Նախագահ ընկ. Ա. Փերգիկեան հանդէսը բացուած յայտարարեց: Ազատութեան սիրոյն համար նահատակները ունկնդրուեցան յոտնկայս:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին տեղւոյս դպրոցի աշակերտներէն մաս մը եւ Զ. Ռ. Միութեան անդամներէն: Արտասանութիւններ ըրին Գ. Ս. Չէլէպեան՝ (Վերջին աղօթքը), Գ. Մ. Գլըճեան՝ (Հերոսներու յիշատակին) եւ փոքրիկն Նոյեմի Սարգիսեան Սեպուհի «Նահատակներու յիշատակին»ը, որ շատ լաւ տպաւորութիւն ձգեց հանդիսականներուն վրայ: Ուրիշ արտասանութիւններ ալ եղան կազմակերպութեանց կողմէ: Մեներգեցին Գ. Գ. Եղիա Եգիկեան «Սեւ խուցերը», Էմիրգեան՝ «Իմ սիրելի գաւակունքս»: Ուղերձ մը կարդացուեցաւ Հ. Յ. Դ. մարմին կողմէ: Ցետոյ նախագահը բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը Գ. Վ. Զուլլէրեան որ իր սրտաբուխ խօսքերով խրախուսեց ներկաները: Գ. Զուլլէրեան արագ ակնարկ մը նետելով, ապրիլեան եղեռնի վրայ, խօսքը ուղղեց որբերուն եւ յորդորեց, որ անձկուն հաւատքով կատարեն իրենց պարտականութիւնը: Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ Փորոտանով»:

× Զ. Ռ. Միութիւնը հրաւիրած էր 20 կազմակերպութիւններ, որոնցմէ — վերջը խմացուեցաւ — 8 հայրենակցական եւ այլ կազմակերպութիւններ լուծուած էին եւ միայն պատասխանած էին 12 կազմակերպութիւններ: Այս 12 կազմակերպութիւնները ժողով մը գումարեցին խորհրդակցական: Սեբաստիոյ Վերաշինացի ներկայացուցիչը կ'ըսէ — Մեր ծրագրի Եղդ յօդուածին համաձայն, եթէ այդ սգատօնին հայկական եռագոյն պարզուի, մենք չենք մասնակցիր, որովհետեւ կուսակցական հանգամանք կ'առնէ: Հնչակեանները եւս չմասնակցեցան՝ դրօշին համար: Մնացեալ 9 կազմակերպութիւններու հետ համերաշխ տօնուեցաւ սգատօնը: Զարմանալի չէ՝ որ գաղութիս մէջ Ապրիլեան Սգատօնը տօնուած է համերաշխութեամբ 1925էն մինչեւ 1929, եւ կը մասնակցէին թէ Հնչակեանք, թէ Հօկը: Ոչ մէկ կազմակերպութիւն բացակայ կը մնար: Երբ ռամկավարներու Ակումբը կազմուեցաւ, սկսան այդ սխալները պզտորել:

Հայ-Արի

ԼԱՍԻՈԹԱ.— Տեղւոյս Լսարանական Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ու Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան, այս պզտիկ նաւահանգիստին մէջ եւս տօնուեցաւ Ապրիլեան Սգատօնը Ապրիլի 24ին, Կիրակի կէս օրէ վերջ, սրճարանի մը վերնասրահին մէջ:

Գիւղական պարզուկ սրահ, հին տախտակէ երկայն սեղաններ ու նոյնքան հին նստարաններ, որոնց վրայ անկանոն կերպով նստած էին պզտիկ աղջնակներ ու մանչուկներ: Երեք մեծ ծաղկեպսակներ՝ բեմին վրայ:

Թէեւ քիչ մը ուշ, բայց հանդիսականներով լեցուեցաւ սրահը: Սկսաւ հանդէսը «Բամ Փորոտանով»:

Օր. Փիպէրեան արտասանեց ուղերձ մը, իսկ ընկեր Վաղարշակ Ավարդանեան՝ «Օտար հորիզոններէ տակ»: Առաջին խօսքը եղաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, ընկեր Ս. Միլտոնեան, որուն ճառին ամփոփումը տուրեւ.

— «Զափազանց մխիթարական է, որ այսօր՝ Ապրիլ 24ի առթիւ Լասիօթայի պզտիկ հայ գաղութը եւս մէկ սիրտ մէկ հոգի եղած՝ համախմբուած է այս անշուք սրահին մէջ, իր յարգանքը մատուցանելու մեր մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակին»:

Ցետոյ քննադատելով կարգ մը մարդոց խորհրդածութիւնը հայ յեղափոխութեան ծագման եւ արժէքին մասին, — «Ըսէք, խնդրեմ, ո՞ր կուսակցութիւնը գոյութիւն ունէր, երբ Խրիմեան Հայրիկի Յանձնախումբը Պերլինի Վեհաժողովէն կը մուրար Հայաստանի նահանգներու բարեկարգումները, ըսէք եւ համոզեցէք նոր սերունդը թէ ինչո՞ւ այդքան արիւն ու արցունք է կաթեր Թաֆֆիներու, Խաչատուր Աբովեաններու եւ Գամառ Քաթիպաներու գրիչներէն, երբ դեռ հայկական կուսակցութիւն մը գոյութիւն չունէր:

Թուրքը մեզ ջարդեց, կոտորեց, անպատուեց, որովհետեւ Հայ էինք: Ուրեմն հայ անուան սիրոյն՝ առանց պատճառի նահատակուեցանք ազգովին, իսկ այժմ ազգովին պէտք է աշխատինք արժեցնել հայ անունը, հայ մեծցնելով մեր պզտիկները վաղուան հայրենիքին համար»:

Քանի մը արտասանութիւններէ վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ Ս. Դ. Հնչակեան ներկայացուցիչը, որ յայտնեց թէ ինք չէր ուզեր կուսակցութեան կողմէ խօսիլ, այլ կ'ուզէր խօսիլ իբրեւ անհատ, իբրեւ սոսկումներու ականատես: Ան շնորհաւորեց Սգատօնի առթիւ առեղծուած համերաշխութիւնը, ըրաւ կարգ մը թելադրութիւններ եւ վերջացուց իր խօսքը կրկնելով. «Ջանացէք հայ մեծցնել ձեր պզտիկները»:

Լսարանական Միութեան Վարչութեան անդամներէն Գ. Կ. Մամգէրեան յարգանքի խօսքեր ընելով նահատակներու յիշատակին, Միութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց հանդէսին մասնակցող կազմակերպութիւններուն:

Հանդիսականները պզտիկ թափօր մը կազմելով, ծաղկեպսակները տարին Լասիոթայի գերեզմանատունը ու զետեղեցին անծանօթ զինուորին արձանին առջեւ:

Լսարանական մը

ՌՈՄԱՆ.— Ռոմանն ալ չուշացաւ տօնելու Ապրիլեան մեծ Եղեռնի սգատօնը, կազմակերպուած Զ. Ռ. Միութեան կողմէ: Հրաւէր ղրկուած էր բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ սակայն պատասխանած էին միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Կարմիր Խաչը, որոնք փութացին իրենց յարգանքի տուրքը բերել նահատակներուն յիշատակին:

Միւս կազմակերպութիւնները իրենց բացակայութեամբ անգամ մը եւս ուրացան իրենց նահատակներուն յիշատակը:

Ո՛վ գիտէ, թերեւս զոհ ալ չունին ողբալու կամ թերեւս իրենք չէին ապրիլեան զոհերու եղբայրներն ու տղէն փախչողները: Մեր ի՛նչ փոյթը: Թող ուրանան այս մեծ տօնը: Բայց հայ որբերը կան եւ պիտի մնան պաշտպան Ապրիլեան սգատօնին, եթէ նոյնիսկ մինակ մնան: Եւ թող ձգեն մեզ ըսելու թէ իրենց բացակայութիւնով ապացուցին տալին հասկնալու թէ ով է տէրը Ռոմանի պզտիկ հայ գաղութին:

Ժամանակէն առաջ լեցուն էր սրահը: Եղան երգ, մեներգ, արտասանութիւն: Խօսեցաւ ընկեր Շահան Թէքթէքեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ:

Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկեր Վարդան Զուլլէրեան, որ բացատրեց Ապրիլեան եղեռնի նշանակութիւնը եւ շեշտեց հայ ժողովուրդին պարտականութիւնը հանդէպ անհամար զոհերուն: Իբր վերջաբան ընկեր Զուլլէրեան ըսաւ. «Ապրիլեան սգատօնը պիտի ապրի, եւ պիտի ապրի, քանի հայ այս ժողովուրդը»:

Մուրէն Գասպարեան

Ա. Ե. Կ. Խաչի հանդէսը

ՆԻՍ, (ցապաղած).— Ապրիլ 16ին, Bar Cigaleի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ա. Ե. Կարմիր Խաչի Նիսի մասնաճիւղին հանդէսը, յօգուտ անգործներու:

Շաբաթ մը առաջ վաճառքի էին հանուած երկու կարգ տոմսեր — 5 եւ 3 ֆրանքնոց:

Կարմիր Խաչի շուրջ հաւաքուած տիկինները, պարտականութեան լաւագոյն գիտակցութեամբ, իբրեւ աշխատաւորուհիներ՝ զոհաբերութեան գնով, թաղէ թաղ, տունէ տուն պտտելով աշխատեցան բարոյական յաջողութեան հետ նաեւ նիւթական առատ գումար ապահովել:

Վարչութեան կողմէ հանդէսին կը նախագահէր Տիկ. Գէաթրիս Գասպարեան, որ իր բացման խօսքին մէջ պարզեց հանդէսին նպատակը եւ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց որ չէին զլացեր իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը, հանդէսին յաջողութեան համար:

Հանդէսը կը բաղկանար երեք մասէ: Գեղարուեստական բաժնին մէջ հաճելի անակնկալ մըն էր Տիկ. Ովսաննա Իբրաանեանի արտասանութիւնը, «Մայրենի լեզու»: Գ. Գեղամ Շէհրէրեան ժողովրդի խնդրանքի վրայ երգեց ժողովրդական գեղեցիկ կտորներ: Յաջող արտասանութիւններ ըրին երկու փոքրիկ աղջիկներ, մէկը՝ հայերէն, միւսը՝ ֆրանսերէն:

Երկրորդ բաժինը յատկացուած էր բանախօսութեան: Խօսեցաւ Գ. Արօ Արոյեան, նիւթ ունենալով Մայրենի լեզուի նշանակութիւնը եւ «Արփիի» դերը գաղութներու մէջ: Խնդիրը քննելով ազգապահպանման տեսակէտէն միայն, հիմնաւորեց մայրենի լեզուի կարեւորութիւնը բազմաթիւ օրինակներով: Ապա թուելով մանկական գրականութեան արժէքը, շնորհաւորեց Արփիի հրատարակութիւնը, մանաւանդ անոր վերապահուած դերը գաղութներու մէջ:

Հանդէսի երրորդ մասը յատկացուած էր զաւեշտի մը — «Երկու Խուլեր»: Շնորհիւ մասնակցողներու բարեխիղճ աշխատանքին, խաղը անցաւ շատ յաջող: Եթէ նկատի չառնենք մանր մունր պակասութիւնները, որոնք յառաջ կուգային բեմին անյարմարութիւնէն, չորս դերակատարներն ալ (Տիկ. Ովսաննա Իբրաանեան, Գ. Գ. Գարեգին Գէորգեան, Հմայեակ Յարէթեազովեան եւ Աբրահամ Գասպարեան) արժանացան ժողովրդի գնահատութեան, խլելով բուռն ծափեր:

Գնահատելի էր հանդէսին կարգապահութիւնը, զոր յանձն էին առեր Նիսի նորակազմ սկաուտները:

Նկատի առնելով տեղական պայմանները, գործազրկութեան տագնապը եւ այն հանգամանքը, որ հանդէսին եկողները աշխատաւոր ու բանուոր տարրեր էին, նիւթական մասը եւս անմխիթարական չէր:

Վաճառուած էր 531 ֆր.ի տոմս: Ղրկուած 40 պատուոյ տոմսերէն նուէր ստացուած էր 290 ֆր.: Որով ընդհ. գումարն եղաւ 821 ֆր.:

Զանազան ենթադրութեանց եւ թիւրիմացութեանց տեղի չտալու համար, ստիպուած ենք հրատարակութեան տալ պատուոյ տոմսերու պատասխանողներուն անունները, համապատասխան գումարներով.— 10ական ֆր. մասնակցած են՝ Գ. Գ. Խ. Պանոէքեան, Յ. Խաչատրեան, Յ. Փափազեան, Լ. Ժամկոչեան, Կ. Փափազեան, Ս. Անդրիկեան, Վ. Գէրպէրեան, Ե. Խաչատրեան: 15 ֆրանքով՝ Գ. Գ. Քէլէշեան եւ Գ. Եսայի: 20 ֆրանքով՝ Գ. Գ. Մ. Թոքաթլեան, Ե. Եսայեան, Կ. Գէրպէրեան, Ս. քհյ. Շամլեան: 50 ֆրանքով՝ Տիկին Քէօլէեան եւ Աղաթօն պէյ:

Գտնուեցան տիկիններ եւ պարոններ, այն ալ հարուստ, որոնք հետ ղրկեր էին պատուոյ տոմսերը, ոմանք առանց բանալու, ոմանք ալ իրենց այցեքարտերը ներփակելով:

Կարմիր Խաչի Վարչութիւնը, անցեալ օրուան նիստին մէջ մաքրելով հանդէսին հաշիւները, (500) հինգ հարիւր ֆրանք յատկացուց անգործներուն:

Վարչութեան ժամանակաշրջանը լրացած ըլլալով, մօտերս պիտի գումարուի ընդհ. ժողովը, տարեկան զեկուցումով:

Վստահ ենք թէ նոյն եռանդով պիտի շարունակուի Կարմիր Խաչի ազգօգուտ աշխատանքը, որուն որքան պէտք ունի այս շրջանը:

Հերմինէ Արոյեան

ՄԱՄՈՒԼ

Հոգեշահ խաղ

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, ընտրեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (15 ապրիլ).

— «Թուրքերը իրենք ամէնէն առաջ ու լաւ գիտեն, թէ չեն կրնար ոչ միայն չարիք հասցնել Հայաստանի, այլ ծուռ աչքով նայիլ Արաքսէն անդին: Հայաստան իբրեւ անդամ Անդրկովկասեան Հանրապետութեան եւ Խորհ. Հանրապետութեան, ապահով է որեւէ արտաքին յարձակումի դէմ: Ցետոյ Քէմալի Թուրքիան ինքը շատ բան կը պարտի սովետական բարեկամութեան եւ շատ նկատումներով պարտաւորուած է չշեղիլ անկէ: Վերջապէս, Հայաստան, մինակ իսկ, այսօր չէ այն ինչ որ էր 1920ին եւ Թուրքիա պէտք է երկար խորհի անոր հետ գործ ունենալու համար:

Թուրքիա չի կրնար նաեւ հայ գաղութներու հանգիստը խանգարել, նոյնիսկ սահմանակից Սուրիոյ ու Միջագետքի մէջ: Արդարեւ, յաճախ կը լսուի թէ Թուրք գործակալներ գրգռութիւններ կ'ընեն Սուրիոյ մէջ, եւ այս կամ առթիւ արաբ թերթերէ ոմանց մէջ Հայոց դէմ երեւցած աննպաստ հրատարակութիւններ կը վերագրուին Թրքական ազդեցութեան: Պէտք է գիտնալ որ Արաբները, իրենց ընդոծին առաքինութիւններով ու ազնուութեամբ, համիտական ու իթթիհատական շրջաններուն իսկ, երբ Թուրք տիրապետութեան ենթակայ էին, անմասն եղան իրենց տրուած հայաջինջ հրամաններուն ու գրգռութեանց, եւ ոչ միայն չարիք չհասցուցին իրենց մէջ հաստատուած կամ ապաստանած Հայերուն, այլ զանազան ձեւով համակիր վերաբերմունք ցոյց տուին Հայոց Դատին: Հայ Ազատագրական Շարժման կանխագոյն շրջանի հայ գործիչներն եւ ուրիշ իրազեկ անձնաւորութիւնք ծանօթ են ու կրնան վկայել այս իրողութեան: Եթէ արտասահմանի հայութիւնը, մանաւորաբար Սուրիոյ Հայերը, ըմբռնեն ու յարգեն Արաբներու ազգային օրինաւոր բաղձանքներն ու դիւրազգածութիւնները, եթէ ցոյց տան անոնց թէ հայութիւնը Արաբներուն հակառակ ոչ մէկ նպատակ ունի ու կը հետապնդէ Սուրիոյ մէջ, եւ կ'ուզէ միմիայն այդ երկրին մէջ ապրիլ ու զարգանալ իր տոհմային կեանքով ու զարգացնել երկրին տնտեսութիւնը, ապահովաբար ոչ մէկ արաբ խէթիւ կը նայի Հայոց ներկայութեան եւ ոչ մէկ Հայու քիթ կ'արիւնի, ինչպէս եղած չէ անցեալին մէջ:»

Զօր. Ուրիպուրու մեռաւ

Զօրավար Ուրիպուրու, նախկին նախագահը Արժանթինի հանրապետութեան, որ քաշուած էր Փարիզ, մեռաւ ուրբաթ երեկոյ:

Մահուան մօտ, իր վերջին խօսքերն եղան.

— կը ներեմ թշնամիներուս, եւ ամէն անոնց, որ կռուեցան ինծի դէմ եւ դաւաճանեցին:

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

■■■■■■■■

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՅ Դ. ԼՁԻ ԹԵՐԹՕՆԸ՝

ՔՍԱՆԸՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՈՐ ԱՅՆՔԱՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԴԱՑՈՒԵՑԱՒ:

Անմիջապէս յետոյ կը սկսինք մեր Նոր թերթօնը՝

"ԲՈԲ,,

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

վէպ մը (իտալական), որ ամէն լեզուի թարգմանուած է, իսկ 1906ին՝ լոյս տեսած է հայերէն, Թիֆլիսի մէջ, ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹի թարգմանութեամբ եւ բոլորովին սպառած:

ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ՄԷԿ ՕՐ ԻՍԿ ԸՆԴՀԱՏԵԼ ԱՅՍ ՎԷՊԻՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄԸ:

''ՅԱՌԱՋ''Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Բ. ՄԱՍ

X

Սուրէն իրենց օրկանին մէջ եւս ստացաւ փոխ-խմբագրի պաշտօնը: Բայց, մինչեւ որեւէ գումար ստանալ: Արդէն համար խմբուած միւս թերթին մէջ, առաջին օրէն արտակարգ կարողութիւն ցոյց տուաւ խմբագրական աշխատանքին մէջ:

Ու շրջապատը հետզհետէ լայնցաւ: Եղբայրաբար եկան Միլիքթանդեանը եւ ... եւս Ցրանդադրութիւնը աւելի բարձրացաւ: Թերթին ազգային եւ ընկերային բաժինները կը առնէին Սուրէն եւ Վանցեանը՝ կապտաչուի, ժիր, կարմիր այտերով ու նրբահասակ երիտասարդ մը, որ իր շուրջ տրամադրութիւն ստեղծելու եւ փիճելու բացառիկ տենչ ու կարողութիւն ունէր:

Խմբագրական ծխնոլարը նպաստեց Սուրէնին՝ գրական-հրապարակագրական գետնի վրայ յաջողութիւն գտնելու տեսակէտէն: Նախ ակսաւ ամենրով: Ըսելու արագ ձեւը, դէպք մը կամ անձ մը քանի մը տողով հարուածելու իր կերպը մեծ հետաքրքրութիւն շարժեցին իր տողերուն շուրջ: X կը ստորագրէր: Վանցեանը, օր մը, խմբագրութիւն բրած պահուն, կատակեց՝ «անծանօթը պիտի լուծեմ օր մը», ըսելով: Ըսէ վերջ, Սուրէն Ս. գրուր Բայց, յիշեց, յանկարծ, բառ մը եւ փոխեց «Սուրէնի»: Թէեւ, օր մը դրաշարը «տպագրական սխալ» մը ըրեր ու Թի տեղ չարեր էր Մ.,

Ու ասիկա պատճառ եղաւ, որ տամսերը Թողու ուրիշի մը:

Դիմաքսեան իր մէջ կը տեսնէր հրապարակագրի արտակարգ կարողութիւն:

Արշալոյս ալ Սուրէնի մէջ տեսած էր նոյն կարողութիւնը: Բայց, իր կարծիքով, «լրագրութիւնը պիտի սպաննէր անոր գրական տաղանդը»:

Արշալոյս կարճահասակ, յաղթանդամ, լիառունը անց, շատ մարդ մըն էր: Ուսուցած էր Գէրպէրեան վարժարանը: Միշտ կոկիկ ու ծօսուր կը հագուէր եւ տեսաւ ձեւը «կէթրը» կը գնէր: Եղաւոր ու արժէքաւոր ծառայութիւն մը ունէր ձեռքը, ու ծաղուր քով, ամէն գործ այդ ձեռքովը կ'ընէր: Անցեալին մէջ քերթ կուսակցական մը եղած էր յեղափոխութեան, բայց «չէր տեսած կարգ մը ծայրայեղութիւններէ»:

— Ընկեր Սուրէն, — ըսաւ, օր մը, գրասենեակը, վար ձգելով գրիչը ձեռքէն, — չէ՞ք կարծեր, որ այս խանդավառութիւնը կրնայ մեզ տանիլ վտանգաւոր ծայրայեղութիւններու:

= Յեղափոխութիւն եւ ծայրայեղութիւն... այդ «յեղը» մեր չեղուած զինը պէտք է ըլլայ, ասկայն: Չէ՞ որ մենք յեղափոխական կուսակցութիւն ենք:

— Այո՛, բայց այդ ուղղութեամբ չէք աշխատիր:

= Կ'աշխատինք, ի՛նչպէս չէ... Մեր գործունէութիւնը հոն է, որ զանազան պատնէշներ քանդելու ստիպուած ենք:

Արշալոյս կոնծակը տուաւ թիկնաթոռին, ու նիւթը փոխելու տրամադրութեամբ.

— Վերը ի՞նչ նորութիւն — տեղեկացուց խմբագրատան, զոր անեւ Նոր Պատրիարքարանը կ'որակէր, ու կ'ակնեցնէր.

— Արդէն ազգն ալ հո՞ն է հիմա... մենք ղուրսը մնացողներս...

= Դո՞ւք եւս, Պ. Արշալոյս, ո՛չ, ո՛չ, — առարկեց ժխտել Սուրէն:

— Է՛, մենք երբեմն... հը՛...

= Ինչո՞ւ երբեմն եւ ոչ հիմա ալ...

— Մեր օրով ուրի՛շ էր... ենթէ անցաւ, ծերացա՞նք... հը՛: Հիմա շատ դիւրին է յեղափոխական ըլլալ... ազատ ու համա..., իսկ գործ տեսած ըլլալու համար բաւական է երկու բառ — «կեցցէ» եւ «անկցի»..:

=Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք,—վրայ բերաւ Սուրէն՝ գրիչը թողլով իր կարգին եւ ինքնավստահ շեշտ մը ձայնին մէջ:

— Ըսել կ'ուզեմ թէ առնուազն անձայնաբրուած բան մըն էր, յանցաւորը մեր մէջ փնտռելու եւ ստորին հասցուցած շարիքը մոռնալու հայկական գիծ մը... Ի՞նչպէս կարելի է Օրմանեան մը Համիտի մը հետ մէկ տրամադիծի վրայ պահել: Ետքը՝ այդ անխնայ վերաբերումը անոր նկատմամբ. կրօնական մըն է վերջապէս... երէկուան պատրիարք մը...

= Որ դաւաճանութեան եւ լրտեսութեան բոյն դարձուցեր էր ամբողջ Պատրիարքարանը: Չկայ, Պ. Արշալոյս, երկընտրանք չկայ: Պէտք է մաքրել բոլոր կեղծիքի բոյները:

— Այո՛, բայց՝ արդա՛ր քննութեամբ մը:

= Արդարութիւնը ուժին ու բռունցքին մէջ է...

— Բռունցք՝ Թուրքին դէմ...

= Երկուքին ալ դէմ եւս, եթէ հարկ ըլլայ...

— Այդ «եթէ»ն ո՞ր է... չէ՞ որ դուք ձեր թերթին մէջ գրեր էք, այսօր, Օտոմանէն քաշուած այդ հեռագիրը... «եթէ»... հը՛... բռունցքը հո՞ն պէտք է ցոյց տալ...

= Այժմ, պայմանները ուրիշ են: Ցարիներ շարունակ տեռ-թալանի վարժուած ամբոխ է... մէկ օրէն միւսը կարելի չէ, անշուշտ, բարեփոխել... Բայց, ժամանակը պիտի ձեւափոխէ ամէն բան: Տեսէ՛ք, այսօրուան Թուրք ղեկավարները երէկուաններ չեն...

— Թուրքը մի՛շտ նոյն Թուրքն է, սիրելի Սուրէն... Ես կը վախնամ, որ այդ լաւատեսութիւնը կ'արմատանայ մեր մէջ... Առանձնայի ջարդը՝ իբրեւ «ազատութեան» պտուղ, մեծ օրինակ մը պէտք է ըլլայ մեզի համար: Օրմանեանը, հը՛...

= Թողէք, ի սէր Աստուծոյ, անոր մասնաւոր կարողութիւնը պէտք չէ շփոթել նկարագրին հետ, առանձին պարագաներ են ատոնք: Այսուհանդերձ, ամէն յետոյ ժողովուրդը ի՛նչ պէտք է վարէ իր գործերը...

— Այդ «ինքը» ո՞վ, որո՞նք են, սակայն...

= Աշխատաւոր ու համեստ դասակարգը, մեծ զանգուածը, նորահաս սերունդը, մե՛նք, անո՛նք, որ...

Ու նախադասութիւնը կիսատ մնաց Սուրէնի շրթներուն վրայ: Ներս մտաւ վաճառատան տէրը՝ Մկրտիչ աղան, սաթէ համրիչը ձեռքը, ու ձախ ձեռքին մատները տեղաւորած բաճկոնակին վարի գրպանը:

(Շար.) Կ. ՄԻՀԵԱՆ

*** Իսկ ուրբաթ օր, շատ փայլուն երեկոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Իսմէթ փաշայի՝ Մոսկուայի մեծ թատրոնին մէջ։ Ցարերու նախկին օթեակին մէջ, բոլոր պաշտօնական անձնաւորութիւնները ներկայ էին հանդիսական զգեստով, բացի գործավարներու խորհուրդին նախագահէն՝ Մոլոտովէն, որ կ'արհամարհէ քաղքենի աւանդութիւնները։ Օտար դիւանագիտական մարմինը եւ բոլոր ներկաները յոտնկայս ունկնդրեցին միջազգային քայլերգը եւ թրքական ազգային երգը։

Շաբաթ օր Թուրք պատուիրակութիւնը ներկայ եղաւ մրցախաղի մը. իսկ կիրակի օր ալ, մեծ զօրանցքի մը՝ Կարմիր հրապարակին վրայ։

Այս տարի Մայիս 1ը կը զուգադիպէր օրթոտոքս Զատիկին։ Այս պատճառով ալ Մայիս 1ի ցոյցերը՝ Ռուսիոյ մէջ ստացան հակակրօնական փրոփականտի բնոյթ։ Մոսկուայի փողոցներուն մէջ զետեղուած տախտակներ կը ծաղրանկարեն կրօնքը եւ Պապը։ Համայնավար երիտասարդութիւնը եռանդագին մասնակցեցաւ այս հակակրօնական ցոյցերուն։

*** Մայիս 1ի զօրանցքը առիթ մը եղաւ բոլշեւիկ ղեկավարներուն ամենամեծ չափով ցուցադրելու իրենց զինուորական ուժերը։ 1917էն ի վեր, «բանուորագիւղացիական» կառավարութիւնը այսքան ուժեղ ու մեծ զինուորական ցոյց մը չէր կազմակերպած։

Պատերազմական գործավարը Վորոշիլով անցք անցուց կարմիր զօրախումբերը եւ հաւատարմութեան երդում առաւ Մոսկուայի զօրարանակին նորակոչիկներէն եւ յետոյ, ճառ մը մէջ հաւաստեց թէ կարմիր բանակը խաղաղութեան ամենամեծ երաշխիքն է։

Զօրահանդէսը վերջացաւ մեծ ու փոքր հրասայլերու եւ հեռաձիգ թնդանօթներու անցքովը։ Զօրահանդէսի պահուն, Կարմիր հրապարակին վերեւ կը սաւառնէին 300 օդանաւեր։

Մայիս Մէկի Աշխատանքի Տօնը

Մայիս 1ի աշխատաւորական տօնին առթիւ, կառավարութիւնները խիստ միջոցներ նախատեսած էին, առաջքն առնելու համար հաւանական խռովութիւններու։

Իտալական կառավարութիւնը՝ մասնաւորաբար խիստ կարգադրութիւններ բրած էր Հռոմի բանուորական թաղերուն դէմ։ Քաղաքին օդային պաշտպանութիւնը ապահովուած էր մասնաւոր խնամքով։ Ֆաշիստական շրջանակներու մէջ, զրոյց կը շրջի թէ հակաֆաշիստ տարրերը որոշած էին Մայիս 1էն առաջ օդանաւով ցոյց մը կատարել՝ նման անցեալ Հոկտեմբերի ցոյցին։

Յիշենք թէ Մայիս 1ի ցոյցերը արգիլուած են Իտալիոյ մէջ։ Աշխատանքի տօնը հոն կը կատարուի Ապրիլ 21ին։

— Փորթուկալի մէջ՝ Լիզպոն քաղաքը՝ շաբաթ կէս գիշերին յանձնուեցաւ զինուորական իշխանութեանց։

— Սպանիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, հրապարակային ցոյցերն ու թափօրները արգիլուած էին։

— Յունաստանի մէջ, համայնավար կուսակցութիւնը կոչ մը հրատարակած էր, հրաւիրելով իր անդամներն ու համակիրները որ ցոյցեր կատարեն փողոցներուն մէջ։ Կառավարութիւնը սակայն, օր առաջ, 200ի չափ համայնավարներ ձերբակալեր էր, որոնք ծանօթ են իրենց խռովարար ընթացքով ու նկարագրով։

Այս ձերբակալութիւնները, որեւէ միջադէպի տեղի չտուին։

— Իսկ Անգլիոյ աշխատաւորականներն ու արհեստակցականները հրատարակութեան տուած էին բանաձեւ մը, որ իբր ուղեցոյց պիտի ծառայէր բանախօսներուն։ Այս բանաձեւը կը թելադրէ դէմ կանգնիլ կառավարական քաղաքականութեան, պատերազմին, սպառազինման քաղաքականութեան եւ զգուշանալ տնտեսական հակամարտութիւններէ եւ ուժ տալ խաղաղութեան ու զինաթափութեան կազմակերպման, տնտեսական վերականգնումին եւ ընկերվարական սկզբունքներու վրայ՝ ազգային վերակազմութեան։

ՑՈՅՑԵՐ ԵՒ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆրանսայի մէջ, Մայիս 1ը կը զուգադիպէր ընտրութեանց, ինչ որ պատճառ մը աւելի եղաւ հանդարտութիւնը պահելու, բոլորը զբաղած ըլլալով քուէարկութեամբ։

Լոնտոնի մէջ, թեթեւ միջադէպով մը վերջացաւ աշխատանքի տօնը։ Ոստիկանութիւնը ուզեց խումբ մը ցուցարարներու անցքը արգիլել փողոցէ մը։ Ցուցարարները ընդդիմացան, ոստիկանները ստիպուեցան բիր գործածել։ Մէկ քանի անձեր վիրաւորուեցան։

Աւստրալիոյ մէջ, համայնավարները յարձակեցան վարչապետին վրայ, որ հրապարակաւ ճառ մը կ'արտասանէր։ Ամբոխը արգիլեց ոստիկանութիւնը՝ ձերբակալելէ յարձակող համայնավարները, որոնց մէջ կը նշմարուէին բազմաթիւ Յոյներ եւ Իտալացիներ։

Ճափոնի մայրաքաղաքին մէջ, *5000* ոստիկաններու հսկողութեան տակ, *12000* ցուցարարներ անցք մը կատարեցին թաղէ թաղ, կատարեալ հանդարտութեամբ։

Նիւ Եորքի մէջ, մօտ *40* հազար աշխատաւորներ թափօր կազմած անցք կատարեցին։ Կէսօրուան մօտ, տեղատարափ անձրեւը՝ արգիլեց ցոյցերը։

Սպանիոյ մայրաքաղաքին մէջ, համայնավարները մեծ ցոյցեր կազմակերպած էին։ Հեծեալ ոստիկաններ ցրուեցին ցուցարարները առանց մեծ ընդդիմութեան հանդիպելու։ Հինգ ոստիկաններ վիրաւորուեցան, *50* հոգի ձերբակալուեցան։

Յ. Հ. Դ.

Գաւառ

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

"ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

1. ՄԱՐՍԷՅԼ	Tzeriguiantz G. 13 rue des Dominicains
2. ԼԻՈՆ	khatchadourian Antranik, 202 rue Boileau.
3. ՏԷՍԻՆ	Bodourian G., Avenue B. Palissy.
4. ՎԱԼԱՆՍ	Perzikian Avedis, 26 Boulevard Vauban.
5. ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ	Germain Marcel, 34 Place du la Liberté.
6. ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ	Madame Digonner, Place du Peuple (kiosk).
7. ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ	Eramian David, rue de la Liberté (Boulangerie C[illegible])
8. ՂԱՆՍԷՅ	Djelalian Simon, 4 rue Dr. Michaud.
9. ԼԱ ՍԻՈԹԱ	Azadian kazaros, 11 rue Palamideau.
10. ՊԱՐԿ ՏԸ ՓԼԱԺ	kassabian Souren, 50 Grand'rue.
11. ՍԷՆ ՄՕՐԻՍ ՊԸՆՈՒԷ	Teissonnier, Dépositaire.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Այս բոլորը բարձրաձայն պոռացած էր, խենթի մը պէս, անտարբեր՝ հարիւրաւոր անձերու ներկայութեան որոնք իր շուրջն էին։ Ամէն ոք կը նայէր, կը փսփսար, ակնարկութիւններ կ'ընէր, կը խնդար, եւ նոյն իսկ դրացի սրահէն բազմաթիւ հետաքրքիրներ կը մօտենային։ Ինծի այնպէս կը թուէր թէ հագուստներս կը քաշէին եւ թէ հոն մերկ էի այս հետաքրքիր մարդոց առջեւ։

— Լուսթի՛ն, Տիկի՛ն, եթէ կը հաճիք. — բսաւ քրուփիէն զօրաւոր եւ տիրական ձայնով մը, իր տրմուղով սեղանին զարնելով։ Ինծի էր որ կ'ուղղուէին այս թշուառականին խօսքերը։

Նուաստացած, ամօթահար, հոն՝ այդ փսփսացող եւ մրմռացող հետաքրքրութեան առջեւ ցուցադրուած էի որպէս պոռնիկ մը որուն դրամ էր տրուած քիչ առաջ։ Երկու հարիւր, երեք հարիւր անպատկառ աչքեր հոն զիս կը չափէին։ Եւ... երբ, հեռանալով, կռնակս կքած նուաստացումի եւ նախատինքի այդ պիղծ տեղատարափին տակ, աչքերս մէկ կողմ դարձուցի, առջեւս հանդիպեցայ ահա երկու աչքերու զորս զարմացումը խոժոռացուցեր էր։ Զարմուհիս էր որ ինծի կը նայէր մոլորած երեւոյթով մը, բերանը բաց, եւ ձեռքը վեր, կարծես ահաբեկումի մը ազդեցութեան տակ։ Այս տեսարանը մտրակի հարուած մը տուաւ ինծի. առանց ժամանակ ձգելու որ կարենայ շարժիլ եւ ինքզինքը ամփոփել իր զարմանքէն, սրահէն դուրս նետուեցայ. տակաւին բաւական քաջութիւն ունեցայ շիտակ երթալու համար մինչեւ այն նստարանը, որուն վրայ նախընթաց օրը այդ դիւահարը ինկեր էր։ Եւ նոյնքան սպառած եւ ջախջախուած որքան ան, ինկայ կարծր եւ անգութ տախտակին վրայ։

Հիմա քսանըչորս տարիներ անցած են անկէ ի վեր եւ սակայն, երբ կը մտածեմ այն պահուն ուր հոն էի, անոր նախատինքներով ճզմուած, հազարաւոր օտարականներու աչքերուն տակ, արիւնս կը սառի երակներուս մէջ։ Եւ զարհուրանքով կը զգամ թէ ինչ տկար, ողորմելի եւ թոյլ էութիւն մըն է ան զոր պատշաճութիւնով կ'անուանենք հոգի, միտք, զգացում, վիշտ, որովհետեւ այս բոլորը, նոյն իսկ իր սաստկագոյն աստիճանին վրայ, անկարող է ամբողջովին փշրել մարմինը որ կը տառապի, տանջուած միսը, — որովհետեւ հակառակ այս բոլորին, արիւնը կը շարունակէ բաբախել եւ կը վերապրինք այդպիսի ժամերէ ետքը, փոխանակ մեռնելու, տապալելու, յանիթահար ծառի մը պէս։

Վիշտը վայրկեանի մը համար միայն խորտակեր էր անդամներս, հարուածը ընդունելու չափ ժամանակ միայն, այնպէս որ ինկայ այդ նստարանին վրայ, գրեթէ անշունչ, հեւասպառ եւ ճակատագրական մահուանս հեշտագին նախազգացումը ճաշակելով։ Բայց ինչպէս ըսի քիչ առաջ, ամէն տառապանք վատ է. ան կը նահանջէ ապրիլ-ուզելու զօրութեան առջեւ որ աւելի ուժգին կերպով խարսխած է մեր միսին մէջ քան ինչ որ չէ մեր մտքին մէջ մահուան ամբողջ կիրքը։

Ինծի համար ալ անբացատրելի բան. զգացումներու այդպիսի ջախջախումէ մը ետքը, հակառակ այդ բոլորին, ոտքի ելայ, ճիշդն ըսելով առանց գիտնալու թէ ինչ պէտք էր ընել։ Եւ յանկարծ յիշեցի որ ճամբուկներս կայարանն էին. այնուհետեւ մտածում մը միայն ունեցայ. մեկնի՛լ, մեկնի՛լ, մեկնի՛լ այս տեղէն, պարզապէս մեկնիլ, հեռու այս անիծուած հաստատութենէն, այս դժոխային հաստատութենէն։ Կայարան վազեցի առանց ոչ ոքի ուշադրութիւն դարձնելու. հարցուցի Փարիզի համար առաջին շոգեկառքին ժամը. տասնին, ըսաւ պաշտօնեան, եւ անմիջապէս արձանագրել տուի գոյքերս։

Ժամը տասն էր, ուրեմն ճիշդ քսանըչորս ժամ անցած էր այդ սարսափելի հանդիպումէն ի վեր. քսանըչորս ժամեր այնքան լեցուած ամէնէն արտակարգ զգացումներու փոթորկալից յորձանքով որ հոգիս ընդ միշտ փշրուած էր։ Բայց բառ մը միայն ըմբռնեցի այս մշտատեւօրէն ծեծուած եւ թրթռուն կշռոյթին մէջ. մեկնիլ, մեկնիլ, մեկնիլ։ Քունքերուս բաբախումները անդադար այս բառը միայն կը մխէին գլխուս մէջ, սուր անկիւնի մը պէս, մեկնիլ, մեկնիլ, մեկնիլ։ Հեռու այս քաղաքէն, հեռու ինծմէ, վերադառնալ տունս, գտնել իմիններս, իմ նախկին կեանքս, իմ ճշմարիտ կեանքս։

Գիշերը անցուցի շոգեկառքին մէջ, հասայ Փարիզ. հոն, մէկ կայարանէն միւսը անցայ եւ շիտակ հասայ Պուլոնեը, յետոյ Պուլոնէէն դացի Տուվր, Տուվրէն Լոնտոն եւ Լոնտոնէն դէպի տունս, այս բոլորը թռիչքի մը արագութեամբ, առանց խորհելու, առանց բանի մը մտածելու, ամբողջ քառասունըութը ժամ, առանց քնանալու, առանց խօսելու, առանց ուտելու. քառասունըութը ժամեր որոնց միջոցին բոլոր անիւները ճռնչելով սա բառը միայն կը կրկնէին, — մեկնի՛լ, մեկնի՛լ, մեկնի՛լ, մեկնի՛լ։

Վերջապէս, երբ առանց մէկէ մը սպասուելու, զաւկիս գիւղական տունը մտայ, բոլորը սարսափի շարժում մը ունեցան։ Հաւանաբար էութեանս, նայուածքիս մէջ բան մը կար որ զիս կը մատնէր։ Որդիս յառաջացաւ զիս համբուրելու համար. նահանջի շարժում մը ունեցայ անոր առջեւ. ինծի համար անտանելի էր այն մտածումը որ ան պղծէր շրթունքներու... ծուած կը նկատէի։ Ամէն հ... հեռացուցի. լոգանք մը միայն... րեցի, վասն զի պահանջ մըն էր... համար մարմինս մաքրելը... հաշուելու ճամբորդութեան... այն բոլոր հետքերէն որոնք... փակած կը մնային հոն, այդ... րին, այդ անարժան մարդուն... Յետոյ քաշքշուելով սենեակ... ու քնացայ ամբողջ սառնկրկ... տասնըչորս ժամ անմահական... մը, որուն նմանը ոչ առաջ ու... կէ ի վեր ունեցայ, քուն մը որ... սորվեցուց թէ ինչ բան է զգա... մէջ պառկած ըլլալը եւ մեռա... լը։ Ազգականներս կը մտահոգ... ինծմով, հիւանդ կարծելով զիս... անոնց զորովոտ սէրը ինծի... վիշտ կը պատճառէր, կ'ամչնայ... մօթ կը զգայի անոնց յարգանք... հաճոյակատարութեան... պէտք էր որ անդադար... վրայ հսկէի, յանկարծ չպոռա... մար թէ որքան զիրենք բոլորը... նած, մոռցած ու դրժած էի... մար ու անիմաստ կիրքի մը հ... ծին տակ։

(Շար...)

:::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Gobelins 19-78

(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՄԱՅԻՍ 1932

4 MAI 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1870 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԴԱՐ ԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

«Յուսաբեր» խմբագրականի մը մէջ գառնօրէն կը գանգատի թէ՝ «Համազգային»ը մինակ մնացած է իր հոգերուն մէջ, իր ձեռնարկով (Պէյրութ) եւ հրատարակութիւններով:

— «Դպրութիւնը ոչինչ զոհեցին «Համազգային»ի համար: Ուրախացան, երբ տեղծուեցաւ այս կազմակերպութիւնը, անխառն հաճոյք ունեցան՝ երբ անոր յաջողանկեց ապրիլ եւ ստեղծագործել, խանդավառուեցան՝ երբ լսեցին անոր ազգաշէն ծրագիրներու մասին, սակայն լռեցին՝ երբ խօսք եղաւ նաեւ իրենց զոհողութեան մասին:

«... Ինչպէս յայտնի է, «Համազգային»ը ծնունդ առաւ *Եգիպտոսի* մէջ, սակայն անոր առաջնակարգ երկրորդական վարժարանը բացուեցաւ *Սուրիոյ* մէջ: Լաւագոյն ապացոյցը, որ այս կազմակերպութիւնը *տեղացիական* ոչինչ ունի իր մէջ»: (21 ապրիլ):

Անկէ թանձրացնող փաստեր տալով իր մինակութեան մասին, մեր պաշտօնակիցը կը ներկայացնէ «Համազգային»ին նիւթական հիմնական ազբիւրները, — Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչը, որ սանիր կը պահէ Հայ Ճեմարանին մէջ, Եգիպտոսի Ազնուական Մարմինը, որ տարին շուրջ 700 ոսկիով կը նպաստէ, Ճեմարանի սաներուն թոշակները եւ Սուրիոյ Ազնուական Մարմնին աջակցութիւնը, որ հանդէս գումարի մը կը հասնի: Իսկ պատահական աջակցութեանց գումարը տարին հազիւ հարիւր ոսկիի կը հասնի:

— «Այս սեղմ ցանկէն զատ՝ մեր բոլոր միւս գաղութները, կազմակերպութիւնները, հաստատութիւններն ու մարմինները յամառօրէն շարունակած են անտարբեր մնալ դէպ ի «Համազգային»ն ու անոր դիմումները: Համակրանք՝ *խօսքով* — որքան կ'ուզէք. սակայն *գործով* — բնաւ եւ երբեք:

«... «Համազգային»ի բոլոր համակիրներն ու բարեկամները պարտաւորաբար գործի պէտք է լծուին եւ ի գին ամէն զոհողութեան ջանան այս խոստմնաշատ Ընկերութեան ճիւղերը հաստատել բոլոր հայաբնակ վայրերու մէջ եւ բոլոր հայ գաղութներու աջակցութիւնը ապահովել անոր: Անգլիստան, Իրան, Իրաք, Հալէպ-Իսքէնտէրուն, Սուտան, Ցուլաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Ֆրանսա եւ Ամերիկա (հիւսիսային եւ հարաւային), — այս բոլոր գաղութները պէտք է ունենան իրենց կարգին՝ քրտինքը եւ իրենց զոհողութեան բաժինը «Համազգային»ի պահպանման եւ ծաւալման մէջ»:

Տուած եղանք ամփոփումը՝ «Յուսաբեր»ի խմբագրականին: Երկրոյ մանրէկ անոր իմաստը:

Խօսելով նախ Ֆրանսայի մասին, ~~ինչպէս որ որ իսկ համեմատ~~ ֆրանքի չէք մը զացած է Համազգային ընկերութեան կամ անոր հիմնած ճեմարանին: Իսկ հաւատացէք՝ աղաւնեց չափ:

Դործին արժէ՞քն է որ չեն ըմբռներ, թէ անտեսական տաղնապն է որ կը խանգարէ:

Ո՛չ մէկը, ոչ ալ միւսը: Պարզապէս աշխատանքի պակաս:

Ամերիկան աւելի հեռու է Եգիպտոսէն եւ Սուրիայէն, եւ շատ աւելի ծանր տագնապի մը մատնուած: Եւ սակայն ճար-ճարակ ընելով, տարին քանի մը հազար տոլար կը հասցնէ Կարմիր Խաչին միջոցաւ:

Եթէ ան ալ ուզէր յառաջ քշել մեր պատրուակները, արդարօրէն փակուած կ'ըլլար Պէյրութի ճեմարանը, տակաւին չծնած: Մինչդեռ ահա երրորդ տարին է որ կը բոլորուի, անհնարին զոհողութիւններով: (Որքան գիտենք, ուսուցիչները չորս ամսական առնելիք ունին: Դատեցէք, — չորս ամիս առանց նկատումի՝ ապրիլ հողի վրայ):

Վերջերս «Համազգային»ի կողմ՝ վարչութիւնը թախանձագին դիմումներ ուղղեց Փարիզ, գոնէ խնամակալութիւն մը կազմելու եւ աւելինի անկման տարբերութիւնը գոցելու համար: Հարցազրոյցութիւններ ալ կատարուեցան, խնամակալութիւն մը կազմելու, հաւաքարի հանդէս մը սարքելու համար: Բայց, դեռ ոչինչ կ'երեւայ իրրեւ գործնական արդիւնք: Հանդէսը յետաձգուած է զանազան անյարմարութեանց հետեւանքով, իսկ մասնաւոր դիմումներէն եւ աշխատանքներէն տեղեկութիւն չունինք:

Երբ այս է պատկերը Փարիզի մէջ, մեր պաշտօնակիցը ի զուր յոյսեր կը կապէ, օրինակ, Պուլկարիոյ կամ Ցուլաստանի հետ, որոնք նոյնքան կարօտ են աջակցութեան:

Արդեօք Եգիպտոսի մէջ կազմուած ըլլալու՞ն մե՞ղքն է որ կը քաշէ «Համազգային»ը:

Բայց ի՞նչ նշանակութիւն ունի վայրը, երբ մէջտեղն է ձեռնարկը: Եթէ Եգիպտոսը սրահ չի խօսիր, Սուրիա՞ն ալ չի կրնար հալեցնել անտարբերութեան սառերը:

Կենդանի վառարան մըն է որ բացուեր է այդ հոն գաղութին մէջ: Սերունդ մը կը հասնի երկու բազմավաստակ հիմնադիրներու (Ն. Աղբալեան եւ Լ. Շանթ) եւ խումբ մը երիտասարդներու շունչին տակ: Այն ալ օտարաշունչ զօրաւոր մրցակիցներու դիմաց: Ինչո՞ւ այդքան դժուար կուգայ գոնէ հինգ — տասը սաներու հոգատարութիւնն ստանձնել Ֆրանսայի եւ ուրիշ բախտաւոր գաղութներու մէջ: Փարիզի հայ գաղութին մէջ դժուա՞ր է գտնել հինգ հարիւր կամ հազար հոգի, որ ամսական հազար ֆրանք ապահովեն, հաւաքաբար:

Միայն Մարսէյլը 65 Հայր. Միութիւն կը հաշուէ: Գոնէ հինգը չէ՞ն կրնար հինգ սաներ պահել Հայ Ճեմարանին մէջ:

Միակ լուծումը, ի հարկէ, այն պիտի ըլլար որ «Համազգային»ը ճիւղաւորուէր, ծաւալէր, ունենար հազարաւոր անդամներ եւ անդամուհիներ, իր նպատակները իրագործելու համար ոչ միայն Սուրիոյ մէջ, այլ եւ ուրիշ վայրեր: Ինչպէս, երբեմն, Միացեալն ու Ազգանուէրը:

Կը թուի թէ երկար ժամանակի խնդիր է այդ:

Սպասելով այդ օրուան, ինչո՞ւ պլխաւոր գաղութները ձեռքձեռքի չտային, գէթ Ճեմարանը փրկելու համար:

Ինչո՞ւ հաւաքաբար միջոցներ չընձեռել, վաթսուն աշակերտութ 160ի բարձրացնելու համար, քանի որ հաւաքաբար պիտի վայելենք օգուտը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԾԻՇԴ 8·45ԻՆ»

—)(o)(—

Հայ ժողովուրդը չի՞ քաջալերեր գեղարուեստը:

Ո՞ր կոյրին հեղինակութիւնն է այդ զրպարտութիւնը:

Ահա ամիս մըն է, գունդ – գունդ կը դիմէ թատերասրահը ըմպելու իր մէկ զաւկին հանճարի կաթիլները, ըմբոշխնելու անոր տաղանդը:

Վահրամ Փափազեան՝ — *հայ գեղասած* — իմ բնդունին կամ ոչ — եւ նշանաւոր դերասան է բեմին վրայ, նոզ չէ թէ, բեմադրուած կտորները նոյն իսկ փարիզցիներէն շատերուն անմարսելի ըլլան, մեծիններն ոգի ի բռին կը ծափէին՝ հետեւելով իրենց քովինին...:

Ուրախ ենք եւ հպարտ, որ մեր *կաշխատայինտ* դասակարգը չորս ձեռքով կ'աջակցի այդ ներկայացումներուն, ո՞վ կ'ըսէ թէ ազգային զգացումը մեռած է մեր ջոջերուն մէջ... Բերէք Վահրամ Փափազեանները եւ Շախպուհիները, սարքեցէք Բարեգործականի արծարեայ կամ ոսկէ յոբելեաններ, նոխ սրահներու մէջ, կը տեսնէք թէ այդ ուծացած կարծուածները ինչպէս կը նետուին հրապարակ իրենց բոլոր պաշտօնեաներով...

Անցնինք բուն նիւթին: Անցած օր բեմադրեցին «Ցո՞ Երբայջը: Հայոց բարի ժողովուրդը կրկին եկաւ իր հարկը տալու հայ բեմին: Գրուած էր «ԺԱՄԸ ԾԻՇԴ 8·45ԻՆ» հաւատացին, միամիտ ժողովուրդ, այդքան վարժուած է հաւատալու — ու եկան նստան, սպասելով վարագոյրի տեղի տալուն, եւ սակայն չէր բացուեր ան, կարծեցին որ իրենց ժամացոյցներն են սխալ, — միշտ յաւատեն —: ~~Խաղը սկսաւ, միջնարարներով կրկին~~ վարագոյրի ետեւէն, ժամերը կը սահէին, պրուարձաններէն եկողները ոկսան մտատանջուիլ: — Անպիտան քաղաք, երկարուղիները չէ՞ յարմարցուցեր մեր դերասաններուն քմայքին: Քանի որ կազմակերպիչները անձնական կառքեր ունէին եւ դերասաններն ալ մօտակայ սրճարանները՝ ոչ ոք նկատի առաւ աշխատաւոր ժողովուրդը: Մեր դերասանը աշխատաւորներու երկրէն կուգար. թերեւս կը կարծէր որ, մեր աշխատաւորներն ալ իրենց անձնական կառքերը ունին:

Եւ ահա կէս գիշերին, բազմութիւնը դուրս ինկաւ, ներկայացումը կէս ձգելով: Ոչ շոգեկառք էր մնացեր, ոչ գետնուղի եւ բոլորը իրարու կը հարցնէին «Ցո՞ Երբայջ»...

Կ'ըսեն թէ, շատ մը բնտանիքներ գիշեր տունէն իրար անցած են, իրենց կորսուած անդամը փնտռելու համար...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Քրէօկէրի գեղծումները

Շուետական խորհրդարանի քննիչ յանձնախումբին տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ Քրէօկէր արդէն մէկ տարի է ի վեր գէշ վիճակի մատնուած էր եւ անցեալ ապրիլէն ի վեր կը տառապէր դրամական նեղութենէ, եւառանց Շուետի պետական դրամատան օժանդակութեանը, չպիտի կրնար վճարել գերմանիոյ հետ իր կնքած փոխատուութիւնը: Հոկտեմբերին Շուետական դրամատունը ան՚գամ մը եւս օգնութեան հասեր էր Քրէօկէրի, անոր տալով 40 միլիոնի փոխ մը, իբր երաշխաւորութիւն առնելով Պոլիտէնի ռուկեհանքերուն արժեթուղթերը: Հոկտեմբերին դարձեալ, երկու միլիոն քուրոնի փոխատուութիւն մը ըրեր էր Քրէօկէրի, Ամերիկայի իր պարտքերը վճարելու համար:

Քրէօկէր երբ նոր դիմում մը կատարեց նոր գումարներ ստանալու համար, Շուետական դրամատունը պայման դրաւ քննելու Քրէօկէր ընկերութեան կացութիւնը:

Այսպէս ուրեմն, Քրէօկէր մէկ տարիէ ի վեր կ'ապրէր փոխառութիւններով:

Ու մէկ կողմէ դրամ գտնելու անկարելի դժուարութիւնները, միւս կողմէ վերահաս անպատուութիւնը, գինքը մղեցին անձնասպան ըլլալու:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջին վիճակագրութիւնը

Համաձայն ներքին նախարարութեան պաշտօնական վիճակագրութեան, կիրակի օրուան քուէարկութիւնը տուած է հետեւեալ արդիւնքը:

Ընտրուած են 251 երեսփոխաններ. պիտի ընտրուէին 611: Երեսփոխաններու ամբողջական թիւը պիտի ըլլայ 615: Պակաս չորսը — Կիւյեանէն եւ Հնդկաչինէն, պիտի ընտրուին Մայիս 15ին:

Քուէարկութեան մասնակցած են 9,477,459 հոգի: Ձեռնպահ մնացած են 1,885;573 ընտրողներ:

Ներքին նախարարութեան վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ 605 ընտրելի երեսփոխաններու վրայ (Ֆրանսա եւ Ալճերիա) ընտրուած 248: Համեմատականի կը մնան 357 հոգի:

Եւ ահա, կուսակցութեանց վերջնական ուժը՝ առաջին քուէարկութեամբ:

Պահպանողականներ՝ 3, — Ջախուրներ՝ (Հանրապետական ժողովրդավար Միութիւն) 44, — Անկախ հանրապետականներ՝ 13, — ժողովրդավար Ռամկավարներ՝ 10, — Ձախ հանրապետականներ՝ 37, — Արմատականներ՝ 25, — Արմատական ընկերվարականներ՝ 63, — Անկախ ընկերվարականներ՝ 4, — Հանրապետական – ընկերվարականներ՝ 5, — Ընկերվարականներ՝ 40, — Ընկերվարական – համայնավարներ՝ 3, — Համայնավար՝ 1:

Ինչպէս գրեր էինք, արդէն՝ 63 արմատականներով, 40 ընկերվարականներով եւ այս կուսակցութեանց հետ քալող մանր խմբակցութիւններով, առաջին քուէարկութեան արդիւնքը՝ յստակօրէն ցոյց կուտայ դէպ ի ձախ զօրեղ հակում մը:

Ատկէ զատ, համեմատականի ցանկերն ալ նոյն հակումը կը հաստատեն: Իրօք համեմատականի ցանկերու գլուխը կը գտնուին մօտ 90 արմատականներ, 82–83 ընկերվարականներ, 22 հանրապետական – ընկերվարականներ եւ քանի մը տասնեակ ձախեր: Այնպէս որ դժուար չէ այժմէն իսկ նախատեսել յառաջիկայ խորհրդարանին կազմը:

~~ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ~~

Արմատական – ընկերվարականներու պետը Պ. Էրիօ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Լիոնի մէջ, թերթի մը խմբագրին.

— Մեր կուսակցութեան Փարիզի դիւանէն, այս պահուս իսկ ստացայ մանրակրկիտ քննութեամբ ճշդուած թուանշաններ: 63 արմատականներ ընտրուած. 88 հոգի համեմատականի գլուխը: 40 ընկերվարականներ ընտրուած, առնուազն՝ 70 համեմատականի գլուխը: Եթէ մեր նախատեսութիւնները ճիշդ են, յառաջիկայ Երեսփ. ժողովին մէջ պիտի ունենանք 115—120 ընկերվարական եւ 145—150 արմատական:

— Այդ պարագային՝ այս խորհրդարանը աւելի ձախ պիտի ըլլայ, քան քարթէլի օրով:

— Ամէն ինչ այդպէս կարծել կուտայ:

— Այդ պայմաններուն մէջ, ի՞նչ կը կարծէք որ ըլլայ վաղուան կառավարութիւնը:

— Ինչ կ'ուզէք որ ըսեմ ձեզ այսօր: Վաղը Փարիզի մէջ արմատական կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն նիստ ունի: Այդտեղ պիտի խորհրդակցինք: Պէտք է նախ գիտնալ թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը գործակցելու միտք ունի՞: Այդ է առաջին պայմանը ծրագիր մշակելու համար: Ինչ որ ամէնէն աւելի պէտք է, Ֆրանսայի տալն է լայն, ամուր, կայուն կառավարութիւն մը, որ ստիպուած չըլլայ ամէն օր պաշտպանելու իր գոյութիւնը եւ կարենայ նուիրուիլ ծանր հարցերու լուծման:

Պատասխանելով այն հարցման թէ պիտի ստանձնէ՞ կազմել յառաջիկայ կառավարութիւնը, եթէ իրեն դիմում կատարուի, Պ. Էրիօ ըսաւ,

— Եթէ ինծ առաջարկէին կառավարութիւն մը կազմել նման 1924ի կառավարութեան, (ձախերու քարթէլը), ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձգելով արմատականներուն, անձնապէս չպիտի ընդունէի: Բայց էապէս, պէտք կը զգամ ճշդելու թէ առիկա որեւէ կուսակցութեան հանդէպ վիրաւորական չէ: Պէտք է որ հիմա, խոռվութիւնը փոխարինուի համերաշխութեամբ:

Արտասահմանի տպաւորութիւնները

Լոնտոնի թերթերը առանց երկար մեկնաբանութեանց, կը հրատարակեն ֆրանսական ընտրութեանց առաջին արդիւնքը:

«Թայմզ» կը կարծէ թէ արդի վարչապետը Պ. Թարտիէօ պարտուելու մեծ վտանգին տակ է,

Իվնինկ Սթանտարտ կը գրէ.

— Դէպի ձախ սպասուած հակումը, փոխանակ նպաստելու արմատականներուն եւ ընկերվարականներուն, ինչպէս կը յուսացուէր ընդհանրապէս, աւելի նպաստաւոր կ'երեւի արմատականներուն միայն: Այս իրողութիւնը առաջին քուէարկութեան արդիւնքը կը գրկէ իր դրդ.ալից հանգամանքէն եւ կասկածելի է որ նոր խորհրդարանը կարենայ որ եւ է փոփոխութիւն մտցնել Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

× *Ամերիկայի քաղաքական շրջանակները ընդհանրապէս գոհունակութիւն կը յայտնեն առաջին քուէարկութեան արդիւնքին մասին եւ կը սպասեն որ միջազգային քաղաքական մթնոլորտին մէջ բարւոքում մը յառաջ գայ, եթէ սակայն երկրորդ քուէարկութիւնը հաստատէ առաջինին ձգտումը:*

× Գերմանական մամուլը նոյնպէս գոհունակութեան արտայայտութիւններ կ'արձանագրէ.

«Ալլէմնա» Թերթը կը գրէ.— *Ֆրանսական ժողովուրդը օխալի մէջ չինկաւ, խաբուելով ազգայնական ռազմախաղերէն, որոնք կը ձգտէին անհատարափ ստեղծել՝ փրուսիական ընտրութիւններէն յետոյ:*

«Պերլինէր Թակէպլաթ» կը գրէ.— *Ամէն պարագայի մէջ, յաջողութիւն մըն է որ հակառակ Գերմանիոյ մէջ՝ ազգային-ընկերվարական մակընթացութեան, ֆրանսական ընտրութիւնները երեւան չեն բերեր դէպի աջ*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱՐԻԻՂԱՑԱՐ ԽՈՂՈՎԱԿՆԵՐՈՒՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հալէպէն կը գրեն մեզի ապրիլ 27 թուականով.—

Մուսուլի նաւթամուղի (փայփ-լայն) աշխատութիւնները սկսած են, սակայն ոչ ուժգին թափով: Առ այժմ Եւրոպայէն եկած մեքենաները կը գետեղեն եւ գալիքներուն կը սպասեն: Կ'ըսուի թէ յունիսին շինութիւնները յառաջ պիտի տարուին լայն ծրագրով: Առ այժմ կը բանին հազար բանուորներ, կ'արձանագրեն շարժավարներ(շօֆէօրներ) ինքնաշարժի ընկերութեան կողմէ: Գործաւորական տուներ կը կառուցուին, մէկ խօսքով նախապատրաստական աշխատանքի մէջ են:

Ներկայ տնտեսական տագնապէն Սուրիան ալ մեծապէս ազդուած է. մանաւանդ այս տարի երաշտը գրեթէ փճացուցած է ցանքերը: Զմրան ցուրտին եւ երաշտի հետեւանքով խոտերը չբուսան, ոչխարները մնացին անօթի ցուրտին տակ ու սատկեցան:

Ցորենը, միսը, պանիրը եւ կարագը այս տարի չափազանց սուղ են:

Կ'ըսուի թէ ուրիշ ընկերութիւն մըն ալ կազմուած է, որ անջատ գիծ մը պիտի բանայ Մուսուլ-Ալէքսանտրէթ կամ Թարթուսի ծովախորշը իջնելով իր քարիւղը: Կ'ենթադրուի թէ այս երկրորդ գիծը պիտի անցնի Մէսքէնէէն, Տէր Զօրէն եւ Հալէպէն եւ պիտի իջնէ կամ Թարթուս եւ կամ Ալէքսանտրէթ:

Մայիս Մէկի զօրահանդէսը Մոսկուայի մէջ

Մոսկուայի մէջ Մայիս 1ի առթիւ, ի ներկայութեան Թուրք Նախարարներուն եւ ~~Զինուոր պատուիրակութեան~~ տական մարմնին, կատարուած զօրահանդէսին մասին, «Փուանսալ» կը գրէ թէ մասնակցած են 35,000 զինուորներ, մէկ միլիոն զինեալ քաղաքացիներ, ամազոններու զօրագունդ մը: Սաւառնած են 300 օդանաւեր, որոնց 200ը ռմբաձիգ մեծ օդանաւեր, 200 հրասայլեր: «Այս զինուորական պատկառազդու ցոյցին», կը գրէ, նպատակն էր միանգամայն տօնել աշխատաւորութեան տօնը եւ այցելութիւնը Թուրք նախարարներուն, որոնք կը տօչորին՝ ի նպաստ զինաթափութեան՝ եռանդով մը, որուն ճառասար՝ միայն խորհրդային ղեկավարներն ունին»:

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սպանիոյ համայնավարները յեղափոխական ընդհանուր գործադուլի կոչ մը հրատարակած էին երէկուան համար: Հակառակ այս կոչին, Մատրիտի եւ սպանիական մեծ քաղաքներու գործաւորները չդադրեցուցին աշխատանքը: Միայն Սէվիլլայի մէջ, 5000 բանուորներ գործադուլ յայտարարեցին:

Միւս կողմէ սակայն, համայնավարները մեծ խռովութիւններ յարուցին Պոնիլլայի մէջ ուր ոստիկան մը սպաննուեցաւ, ուրիշ մըն ալ վիրաւորուեցաւ: Համայնավարներէն երկու հոգի սպաննուեցան, երկու հոգի ալ վիրաւորուեցան: 30ի չափ ցուցարարներ ձերբակալուեցան:

Ֆրանքօ-իտալական յարաբերութիւնները

Իտալական խորհրդարանին մէջ, երեսփոխան մը անդրադառնալով Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ յարաբերութիւններուն, եւ խօսելէ յետոյ Ֆրանսայի Դանուբեան ծրագրին մասին, ճշտեց այն պատճառները որոնք Իտալիան կը ստիպեն հակելու որ որ եւ է վտանգաւոր համախմբում չստեղծուի իր սահմաններուն վրայ:

— Իտալիա ըսաւ, Ֆրանսայի տուաւ եղբայրակցութեան ամէնէն մեծ փաստը՝ իր կողքին մտնելով պատերազմի: Անըմբռնելի է որ պատմական նման մեծ իրողութենէ մը վերջ, երկու երկիրներուն միջեւ առաջ գան տարակարծութիւններ եւ օխեր: Ինչպէս է ներկայիս:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սխալուած չեմ լինի, եթէ յայտնեմ որ Պարսկաստանի մամուլը՝ իր բոլոր օրգաններով մի բացառութիւն է, համաշխարհային ընդհանուր մամուլի մէջ։

Մի մամուլ, որ եւ՛ աշխարհի հետ կապուած է, եւ՛ կտրուած, եւ՛ իր ազգի օղակներից մէկն է, եւ՛ անհարազատ, եւ՛ խօսում է, եւ՛ լռում։

Ամէնից առաջ, կուսակցութիւններ գոյութիւն չունեն Պարսկաստանում, հետեւապէս եղած թերթերը անհատական կամ ընկերակցութիւնների ձեռնարկներ են։

Ո՛չ մէկ վէճ, բանավէճ (որ եւ է խնդրի մասին), կամ պայքար դուք չէք գտնի պարսկական մամուլում, ոչ մէկ տող անգամ, միշտ բարի ցանկութիւններ են կամ բարի առաջարկներ, բայց ոչ յամառօրէն հետապնդուած։ Գրւում եւ ուշադրութիւն են հրաւիրում։

Ներքին ճակատում պայքար բնաւ։ Իսկ երբ պետական կամ ազգային շահերը որ եւ է կերպ վնասւում են, վերջին պահուն միայն պայքարը կտրուկ է արտաքին աշխարհի դէմ, սակայն ոչ մշտական, սկզբունքի հետեւողականութեամբ, եւ ոչ էլ խիստ, անվայել ոճով։

Պարսիկ մամուլում համեստութեան սահմանները, քրիստոնէական կեցուածքը՝ միշտ էլ անխախտ կը մնան։

Ամէն խնդրի բարոյական որոշ ըմբռնումով են մօտենում. հանրային բարոյականի վնասող որեւէ լուր դժուարութեամբ կը գտնէք։ Ոստիկանական լուրերը հազուադէպ են։ Միշտ լաւն են ուզում տեսնել, պատկերացնել եւ գրել։ Վաղը՝ պարսիկ մամուլում տեղ չունի։ Նոյնիսկ մի ժամանակ նախարարներ կամ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ կը խնդրէին իրենց անունը թերթի մէջ չյիշել։ Թմբուկ զարնելէ խուսափում են։ Այս 10 տարւայ ընթացքում Պարսկաստան բոլոր մարզերում, հսկայ քայլերով առաջադիմում է, բայց թերթերից դուք այդ պատկերացնել չէք կարող։ Այլ միայն պիտի դիտէք։ Պարսիկ մամուլի միջոցով ժողովրդին էլ չէք կարող ճանաչել: Նա երեւան չի գալիս այնտեղ։ Նստած ծանրակշիռ մամուլի տպաւորութիւն է թողնում մեր երկրի թերթերը։

Իրենց ոճը այնքան պարզ է, որ շատ անգամ, աշակերտական շարադրութիւնների են նմանում։ Բայց, ի՞նչ կայ աւելի քաղցր, քան այդ պարզութիւնը։ Իր մտաւոր առաջադիմութեամբ ներկայ օրերը մեր 60ական թւականներն է յիշեցնում, բայց օրւայ մամուլը 20րդ դարի ապրանք է։

Այս հետեւանքով ու յամառութեամբ, պարսիկ թերթերը ընթերցողներ շատ ունեն։ Պարսիկ ժողովուրդը ինքն էլ խաղաղասէր, աղմուկ չի սիրում. իրենց թերթերն էլ աղմկել չեն սիրում։ Պարսիկ ընտանիքը իր ընտանեկան առօրեայ «դաղտնիքները» (թէկուզ օրւայ ճաշի մասին) չի ուզում որ հարեւանը իմանայ, իր տան անցուդարձին պիտակ լինի։ Այդպէս էլ մամուլն է:

Սկսնակ գրողներն ու հրապարակագիրները դողով եւ ամօթով կը մօտենան պարսիկ մամուլի դռներին։ Այդ է պատճառը, որ պարսիկ թերթերը սկսել են թարգմանութիւններին ուժ տալ — Վիկտոր Հիւկօից, Ալ. Դիւմայից եւ ուրիշներից։ Երիտասարդութիւնը հովանաւորում սիրում է դպրոցներում, մամուլը հասունացածների տեղն է։ Եւ կարծէք հանելուկ է պարսիկներից աւելի ապրողի՝ «Ալամը Նէօֆանի» (Կանանց Աշխարհ) գոյութիւնը։ Այս ամսագիրը խմբագրւում է Ամերիկեան Յգօլէճից շրջանաւարտ պարսիկ կանանց կողմէ։ Նշանակւած է, օտարածին է, եւ ոչ բնական։

Պարսիկ խորհեցող ժողովուրդը սիրում է ամփոփել, մտածել, փիլիսոփայել, բայց, միշտ ինքն իր մէջ, շատ-շատ նեղ շրջանակում։ Մի աւանդական, դարաւոր, արեւելեան սովորութիւն կայ, որ դուրս գուրում, փայփայւում, եւ երբեք էլ ցանկութիւն չունի երեւան գալու:

Մտաւորականութիւնն էլ այս թովով է անցնում։ Զգում էք, որ մտաւորականութիւնը մի բան ուզում է առեղծել, յուզւում, չարչրկւում է նրա միտքը, բայց, երկունքը կաշկանդուած է աւանդական սովորութիւններով։

Երբեմն բացատրելի է նաեւ այս վիճակը. կազմակերպուած պետութիւն ունեն — հնարաւորութիւններ աշխատելու բոլոր մարզերում։ Սեւ լօրդ հիւղը, ուժերի աւելորդ սպառումն է։ Դեռ պարսիկ մտաւորականութիւնը իր պատմութիւնը չունի. հետեւապէս այդ կէտի վրայ կանգ առնել, պիտի լինէր գրչախաղ։

Պարսկաստանի համար հաս բոլոր քաղաքները ունեն իրենց թերթերը։ Թեհրանի թերթերից աչքի են ընկնում իրենց հնութեամբ, հեղինակութեամբ եւ կշիռով՝ «Իրանը», «Իթիլաաթը», «Շաֆաղը Սորխը»։

Ամենատարածուածը՝ կիսապաշտօնական «Իրանն» է։ Իր ձեւը, ֆրանսական թերթերն է յիշեցնում, մեծածաւալ։ Մի ժամանակ լոյս էր տեսնում նկարներով, մեծ մասամբ եւրոպական թերթերի «քլիշէներ»ով։

Ընդհանրապէս, թերթերի մեծ մասը նիւթապէս ապահովւել է մանաւանդ վերջերս, երբ հիմք դրւեց Սաքթը ամսադ (կալուածների արձանագրութեան) վարչութեան (պետական)։ Կալուած արձանագրողը նոյն վարչութեան է յանձնում նաեւ թերթերում կալուածի իրեն պատկանելու մասին եղած յայտարարութեան դրամը։ Այս՝ մէկ անսպառ աղբիւր է թէ մայրաքաղաքի եւ թէ գաւառական քաղաքների թերթերի համար։ Յաճախ թերթերի երկու էջերը, անգամ աւելին, այն յայտարարութիւններով են բռնուած։ Միաժամանակ սա մի միջոց, խթան է, ամէն կալուածատէր իր յայտարարութիւնը տեսնելու համար գոնէ մի անգամ թերթ ձեռք առնելու, եւ ընթերցանութեան վարժւելու։ Ահաւասիկ, այսպէս է, մեր երջանիկ երկրի երջանիկ մամուլի ներկայ պատկերը։

(Մոռացայ յիշելու, որ պատկերազարդ եւ արժէքաւոր տարեցոյցներ էլ կան, մաքուր եւ ճաշակաւոր տպագրութեամբ):

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

Ա. (ԵՐՐՈՐԴ) ԿԱՐԱՒԱՆԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Մաղերէ ու չարմաղներէ անցնելէ ու երկարաքաշ զտումներէ յետոյ, վերջապէս հրատարակուեցաւ Նոր Յունաստանի առաջին (Աթէնքով՝ երկրորդ) կարաւանով ներգաղթողներու ցանկը։

Սելանիկ քաղաքի արձանագրած 4000 գաղթականներէն 1472 հոգի ազատեցան խեղդիչ անորոշութենէն, ու յստակ կերպով հասկցան թէ Խորհրդային Հայաստան պիտի մեկնին։ Իսկ անոնք որ արձանագրուած էին եւ իրենց անունը չգտան ցանկին մէջ, մատնուեցան խոր յուսահատութեան։ Հրատարակուած ցանկէն, մասնաւորապէս դուրս կը մնան բոլոր չափահաս որբերը, որոնք ամենակոպիտ կերպով շահագործուեցան համայնավարներէն, ու վերջին պահուն դուրս ձգուեցան իբր կասկածելի ու անպէտ։ Իբր վարձատրութիւն դուրս ձգուեցան նաեւ «Դաշնակցութենէն հրաժարողները»։

Մեկնելիքներուն սովորական ձեւակերպութիւնները լրացած էին ապրիլ 20ին, ու ամէն ինչ պատրաստ էր այդ թուականին։

Յունական կառավարութիւնը, հաւատարիմ իր խոստումին, Գերմանիայէն գրաւած 5 հազար թոնօ տարողութեամբ «Վէյֆ Փօրսօ» բեռնատար շոգենաւը, ներգաղթի պատուիրակութեան տրամադրութեան տակ դրած էր Պիրէոսի մէջ, ուրկէ ճամբայ ելաւ 170 ներգաղթողներով ու Սելանիկ հասաւ Ապրիլ 23ի երեկոյին։

Ներգաղթողները իրենց գոյքերով նաւամատոյց իջած էին, ու սրտատրոփ կը սպասէին շոգենաւին որ ուշացաւ որոշեալ ժամէն։ Շոգենաւին երեւումը շուտով փարատեց սպասողներուն անհամբերութեան նշանները։ Որքան կը մօտենար քարափին այնքան աւելի, գաղթողները մօտ կը զգային իրենք զիրենք Հայաստանի։ Այդ գիշեր ներգաղթողներէն շատերը լուսցուցին քարափին վրայ, շոգենաւին քով, անձրեւի կաթիլներուն տակ։

Ապրիլ 24ի կիրակին, սկսաւ բեռնաւորումը: Շահվերդեան եւ Մօլանով կը հսկէին կանոնաւոր տեղաւորման եւ կարգապահութեան։ Մասնաւորապէս կազմուած կարգադիր մարմին մը կ'օգնէր անոնց։ Ոստիկանութիւնը խիստ հսկողութեան տակ առած էր շոգենաւին մուտքը, արգիլելով ցանկէ դուրս գտնուողները: Հակառակ այս հսկողութեան, սակայն, կարգ մը անձեր որոնք ցանկէն դուրս ձգուած էին, մտածեր են գոյքերը վերցնող «վինչին» տեսպաւինել ու պարկերու մէջ ծածկուելով՝ իբր գոյք իրենք զիրենք վեր քաշել տալ կը ջանային։ Իրենց, լաւ թէ չար բախտէն, հսկող ոստիկանի մը ուշադրութիւնը կը գրաւէր պարկ մը, որ օդին մէջ, վինչէն անկախ, տարօրինակ կերպով կը շարժուէր։ Պարկը բացուելով դուրս կը վտարուի հայրենադարձ անբաղձալին, որ իր կարգին պատճառ կ'ըլլայ պարկերու տակ իրմէ առաջ ապաստանածներու ձերբակալման ու վտարման։

Նոյն օրը ժամը 4ին, արդէն բոլորն ալ տեղաւորուած էին շոգենաւին մէջ իրենց գոյքերով։ Նաւամատոյցին վրայ հայերու ահագին բազմութիւն մը եկած էր ողջերթ մաղթելու մեկնողներուն:

Չլսուեցաւ ո՛չ մէկ անվայել պոռչտուք, ո՛չ մէկ տգեղ բացականչութիւն, ինչպէս սովոր էինք տեսնել նախորդ կարաւաններու ատեն, նմանօրինակ պարագաներու տակ։

Մեկնողներուն մէկ բան որոշ էր — անոնք կ'երթային հողի մը վրայ որուն անունը Հայաստան էր, ուր պիտի կարենային հաց մը եւ գլուխ հանգչեցնելիք տեղ մը գտնել։ Բացարձակապէս չէին հետաքրքրուեր թէ ի՛նչ իրաւակարգ գոյութիւն ունի հոն, համայնավարութի՞ւնը թէ ոչնչականութիւնը կ'իշխէ, իրենց համար միեւնոյնն է, կը բաւէ որ շուտ հասնին, ու աշխատանք մը ցուցնեն իրենց։ Վերաշինական բնածին կիրքը, որ կ'եռայ իրենց մէջ, բաւարարութիւն չէ գտած օտար երկինքի տակ: Իրենց երթալիք տեղը կը ստեղծէ այդ առիթը, եւ մեկնողները արդէն ուրիշ բան չեն ուզեր։

Ժամը 5ին շոգենաւը սկսաւ մեկնումի նշաններ ցոյց տալ։ Շղթաները քաշուեցան դանդաղութեամբ, իրաբաղձորդ երեք զօրաւոր սուլումներ ճեղքեցին օդը, ու «Վէյֆ Փօրսօ»ն հսկայ կրիայի մը դանդաղութեամբ [illegible] գիծ պատկեր մը։ Հազարաւոր գլխարկներ ու թաշկինակներ իրենց շարժուն գոյները ցուցուցին, ճչախառն բարեմաղթութիւններ բոլոր մեկնողներու հասցէին։ Թէ մնացողներուն եւ թէ մեկնողներուն աչքերը աղօտեցան արցունքի այրող վարագոյրով մը։ Մեկնողները, արցունքը աչքերուն հայրենիք կ'երթային, բեռնաւորուած՝ օտարութենէ ուսած դառն դասերով, ու քամած՝ թշուառութեան յատակն մրուրը։ Կ'երթային առանց խանդավառութեան, կ'երթային իրենց հետ տանելով մնացողներուն լաւագոյն մաղթանքներու արտայայտ մրմունջը։

Այսպէս մեկնեցաւ Նոր Յունաստանի Ա. կարաւանը, որ Մայիս 1ին Պաթում պիտի հասնի, եւ որ կը բաղկանայ 1472 անձերէ, որոնց 1177ը 12 տարեկանէն վեր չափահասներ։

× Վերջին պահուն, հրատարակուած ցանկին մէջէն 60 ընտանիքներ հրաժարեցան մեկնելէ։ Անոնց տեղ ուրիշները չառնուեցան։ Մեկնողները մեծ մասամբ գաղթակայաններու բնակիչներ էին, որոնք իրենց տնակները ծախեցին շատ աժան գինով մը։ Պետութիւնը քակել սկսած է արդէն, որովհետեւ կառավարութիւնը վճռապէս որոշած է գաղթակայանները վերցնել:

× Նոր Յունաստանի երկրորդ եւ վերջին կարաւանը պիտի մեկնի Մայիսի վերջին օրերը, ու պիտի բաղկանայ երկու հազար հոգիէ, որոնց հազարը դարձեալ Սելանիկէն, իսկ մնացեալ հազարը գաւառներէն։

× Երկրորդ կարաւանի մեկնումէն վերջ, Սելանիկի գաղութը պիտի բիւրեղանայ, ու գաղթակայաններու թշուառութիւնը մեծ մասամբ փարատած պիտի ըլլայ։ Այն ատեն գաղութը լրջօրէն պիտի նուիրուի ինքնամփոփումի եւ ներքին կազմակերպական աշխատանքներու։

× Ապրիլ 11-24ի Ս. Զատիկը պաշտօնապէս պիտի տօնուի Ազգ. Իշխանութեանց նախաձեռնութեամբ եւ համազգային գետնի վրայ, մասնակցութեամբ բոլոր հատուածներուն, Մայիս 2ին, որ կը զուգադիպի Յոյներու Մեռելոցի օրուան։ (Մենք ալ կը տօնենք անոնց հետ)։

ՎԱՀԱԳՆ

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԶԷՖԻ ՄԱՍԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ծանօթանալով Ազէֆի ահաւոր ոճիրներուն, դժուար է համոզուիլ, թէ ինչպէս կուսակցութիւնը թոյլ տուած է որ ան խուսափի արդար դատաստանէն...

Սակայն, նկատի ունենալով Ազէֆի կուսակցական դիրքը եւ այն մեծ հաւատքը, զոր կը տածէին Մարտական Կազմակերպութեան անդամները դէպի իրենց ղեկավարը, այնքան ալ զարմանալու պէտք չկայ։ Բաւական է միայն ըսել թէ, երբ Ռուսաստան գտնուած անարխիստները կ'իմանան որ Կեդր. Կոմիտէն դատի ենթարկած է Ազէֆը, կը սպառնան կոտորել Կ. Կոմիտէին բոլոր անդամները, եթէ Ազէֆի գլխուն մէկ մազ պակսի։ Ատոր համար է, որ կ'աշխատէին նախ Ազէֆը խոստովանցնել ու յետոյ պատժել։

Անհասկնալի է ուրիշ կէտ մը, — ինչպէս թոյլատրեցին Ազէֆի փախուստը։ Նոյն հարցը ես ուղղեցի սոց. յեղափոխականներու Փարիզ գտնուող ականաւոր ղեկավարներէն մէկուն, որ հետեւեալ լուսաբանութիւնը տուաւ.

— Հարցաքննութեան ժամանակ, Ազէֆը կը յայտարարէ, թէ ձեռքի տակ ունի թուղթեր, որոնք կը հաստատեն իր անմեղութիւնը եւ կը խնդրէ, որ թոյլ տան իրեն երթալ տունէն բերել այդ թուղթերը: Ընկերները կը համաձայնին, սակայն այն պայմանով, որ Սաւինկովը ուղեկցի իրեն։ Երբ կը մտնեն Ազէֆի բնակարանը, այս վերջինը կը խնդրէ Սաւինկովէն, որ սպասէ հիւրասրահին մէջ, իսկ ինքը կ'անցնի ննջարան թուղթերը առնելու։ Բաւական սպասելէ վերջ, երբ Սաւինկովը կը տեսնէ, որ Ազէֆն ուշացաւ, ինքն ալ կ'անցնի ննջարան։ Ազէֆը աներեւացած էր, փախչելով լուսամուտէն։

×

Մինչեւ այժմ մենք մանրամասնօրէն ներկայացուցինք Ազէֆի յեղափոխական ու ոստիկանական գործը, առանց անդրադառնալու անոր անձնական կեանքին։

Իր նկարագրով, Ազէֆն անբարոյական մըն էր. ընկերներու ներկայութեան ինքզինքը կը պահէր իբրեւ օրինաւոր ամուսին եւ հայր։ Առանձին սէր կը ցուցադրէր իր զաւակներուն հանդէպ: Սակայն, այդ արգելք չէր որ անձնական կեանքի մէջ ալ յայտնաբերէ այն երկուութիւնը, զոր մենք տեսանք իր յեղափոխական գործունէութեան ընթացքին։ Գործէն եւ ընտանիքէն դուրս, ան իր կեանքը կ'անցընէր հանրային տուներու մէջ եւ զանազան զբօսավայրերու մէջ։ Այդ անբարոյական ընթացքին մէջ էր տակաւին ուսանողական շրջանին, եւ ատոր համար ուսանողները զինքը կը կոչէին «Աղտոտ կենդանի»։

1907 դեկտեմբերին Պետերբուրգի երգեցիկ սրճարաններէն մէկուն մէջ Ազէֆ կը ծանօթանայ գերմանուհի երգչուհիի մը հետ, կը սիրահարի անոր եւ այլեւս չի բաժնուիր մինչեւ իր կեանքին վերջը։ Գերմանուհին Ռուսաստան էր եկած աժան վաստակի համար, ռուս-ճափոնական պատերազմի նախօրէին։ Կը մեկնի պատերազմի վայրը, ուր շատ ուրախ եւ արգիլուածէ ժամանց կ'ունենայ մեծ-դուքս Կիրիլի հետ (ռուս տարագիր միապետականներու ներկայ խրտուիլակ-ցարը)։ Պատերազմէն վերջ, խաբէութեան զոհ երթալով, կը կորսնցնէ իր ամբողջ դրամը (50 հազար րուբլի) ու կը սկսի երգել երգեցիկ սրճարաններու մէջ։

1908ի սկիզբը իր սիրուհիին հետ միասին կը մեկնի արտասահման, ուր կը մնայ մէկ ամիս։ Վերադառնալէ վերջ, — այլեւս չի ծածկեր իր կապը Գերմանուհիին հետ, միասին կը բնակի Պետերբուրգի մէջ շքեղ հիւրանոցի մէջ եւ միասին կը յաճախեն թատրոններ ու հանրային այլ վայրեր։ Ընկերներու մէջ, այս բանը դժգոհութիւն կը պատճառէ։ Բայց Կեդր. Կոմիտէին կը բացատրէ թէ Գերմանուհին կ'օգտագործէ իբրեւ լրտեսուհի, ծանօթանալու համար պալատական ներու ու կարգին, ցարը սպաննելու համար։ Նոյնիսկ Գերասիմովը կը զգուշացնէ Ազէֆը, սակայն վերջինս չուզեր բաժնուիլ սիրուհիէն։

Երբ տեղի կ'ունենար Ազէֆի դատը, ինքը հարաւային Ֆրանսայի մէջ կը հանգստանար ընտանիքին հետ միասին։ Աշնան, երեխաները դպրոց դրկելու պատրուակին տակ, կինը կ'ուղարկէ Փարիզ եւ նոյնիսկ հեռագրով կը կանչէ սիրուհին, որու հետ կը ճամբորդէ Սպանիա եւ այլուր։ Իր փախուստէն վերջ, սիրուհիին հետ կը սկսի երկար ճամբորդութեան՝ զարնան ամիսներուն։ Կ'այցելէ Եգիպտոս, Իտալիա եւ Յունաստան, իսկ ամառը կ'անցնի հիւսիսային երկիրները՝ Շուէտ, Նորվեկիա եւ Տանըմարքա։ 1909ի աշնան կը փոխադրուի Պերլին, ուր կը հաստատուի վերջնապէս: Հարուստ թաղի մը մէջ կը վարձէ վեց սենեակնոց բնակարան մը, շքեղապէս կը կահաւորէ ու ինքն ալ կը սկսի սակարաններու մէջ խաղալ: Այդ ժամանակ իր տրամադրութեան տակ ունէր մօտ 250,000 մարք դրամ։ Շնորհիւ իր նոր գործին, լայն ծանօթութիւններ կը մշակէ եւ հիւրասէր մարդու համբաւ կը շահի։

Ազէֆը շատ լաւ գիտէր, որ յեղափոխականները զինքը կը հետապնդեն։ Ատոր համար, շատ զգոյշ կը պահէր ինքզինքը եւ կը խուսափէր այն վայրերէն ու հիւրանոցներէն, ուր Ռուսեր կը բնակէին։ Գերասիմովէն ստացած իր քանի մը արտասահմանեան անցագիրները եւ անունը շուտ-շուտ կը փոխէր։ Երբեմն կը տարուէր թղթախաղով, կ'ապրէր շատ ճոխ, միշտ առաջին կարգով կը ճամբորդէր ու առաջնակարգ հիւրանոցները կ'իջեւանէր։ Ամառները կը յաճախէր եւրոպական յայտնի ամարանոցներ եւ առհասարակ, ուրախ ու անհոգ կեանք կը վարէր։ Սիրուհիին ձեռնարժէք նուէրներ կ'ընծայէր եւ անոր անունով 30,000 մարք էր դրած դրամատունը: Ոստիկանութեան հետ խզած էր կապերը, մանաւանդ որ, ոստիկանութիւնը հասկցած էր Ազէֆի երկդիմի խաղը ու զայն ձերբակալելու գաղտնի հրահանգ տուած։ Ոստիկանութենէն Ազէֆը վախ չունէր, որովհետեւ գիտէր, որ արտասահման գտնուելով, ոստիկանութիւնը աղմուկէն խոյս կուտայ եւ իրեն չի դպչիր։

Ազէֆը կը վախնար միայն յեղափոխականներէն։ Մանաւանդ որ, վերջիններս գիտէին անոր Պերլին գտնուիլը, ուր եւ Կարլ Լիբնէխտի ղեկավարութեամբ ռուս եւ գերմանացի Սոցիալ-դեմոկրատներու մէկ խմբակը կը փնտռէր զինքը։ Ազէֆը կը մտածէ որեւէ կերպով ազատիլ յեղափոխականներու մղձաւանջէն։ Ան կը յիշէ, որ վերջին քննութեան ատեն Չերնովը խոստացած էր ներել իրեն, եթէ ամէն բան խոստովանէր։ Ազէֆը շարք մը նամակներով կը դիմէ իր նախկին կնոջը եւ պատրաստակամութիւն կը յայտնէ ներկայանալու կուսակցական դատաստանին ու ենթարկուիլ անոր որոշումներուն: Նամակները կը մնան անպատասխանի, որովհետեւ թէ կինն էր հրաժարած իրմէ եւ թէ ընկերները չէին ուզեր զինքը տեսնել։ Զգուշութեան համար, Ազէֆը իր հասցէն չի յայտներ, այլ կը սպասէ պայմանական նշանի։

1912ի ամառը Ազէֆը կը գտնուէր գերմանական ամարանոց մը։ Այնտեղ զինք ճանչցողներ կ'ըլլան, որոնք լուր կուտան Բուրցեւին։ Բուրցեւ անմիջապէս նամակով կը յայտնէ Ազէֆին, թէ կ'ուզէ հետը տեսնուիլ: Նամակին մէջ կ'աւելցնէ թէ զինքը չպիտի մատնէ եւ կը հետաքրքրուի իր խնդրովը իբրեւ պատմաբան։ Հակառակ պարագային, եթէ մերժէ, Բուրցեւը կը սպառնայ Ազէֆին հասցէն յայտնել յեղափոխականներուն։ Ազէֆը իր հաւանութիւնը կուտայ, եւ միայն մէկ շաբաթ ժամանակ կը խնդրէ։ Իսկոյն կը մեկնի Պերլին, հաշուեյարդարի կ'ենթարկէ բնակարանը, գործերը կը կարգադրէ ու կտակն ալ կը գրէ, ամբողջ ստացուածքը թողելով սիրուհիին։ Բուրցեւի եւ Ազէֆի տեսակցութիւնը տեղի կ'ունենայ Ֆրանքֆուրտի մէջ, 1912 օգոստոս 15ին:

Ազէֆը Բուրցեւի կը խոստովանի, թէ երիտասարդ հասակին զրկուելով կը սխալի կը կապուի ոստիկանութեան հետ: Յետագային իր մէջ ուժ չէ գտեր խզելու այդ կապը ու կը վախնայ խոստովանիլ ընկերներուն: Իբրեւ թէ կ'աշխատի օգտագործել այդ կապը յօգուտ յեղափոխութեան եւ միայն յեղափոխական մեծ ձեռնարկ կատարելէ վերջ խոստովանիլ ու ներում հայցել կուսակցութենէն։ Այդ նպատակով [illegible] որ կ'ուզէ սպաննել ցարը [illegible] Հզօրային Բուրցեւի մերկացումները [illegible] պիտի [illegible] մտադրութիւնը։ Ազէֆ [illegible] վերջնապէս խզած է [illegible] թեան հետ։ [illegible] կայանալ կուսակցական [illegible] բանալ ոստիկանական [illegible] ներքինները ու ամէն կերպ [illegible] յեղափոխական գործին [illegible] պայման կը դնէ, որ [illegible] թիւնը հրապարակուի [illegible] ֆրանսական եւ գերմանական [illegible] մամուլին մէջ։

Բուրցեւ իր տեսակցութեան [illegible] սին կը յայտնէ սոց. յեղ. կեդր. [illegible] միտէին, որ սակայն կը մերժէ [illegible] ֆի առաջարկը։ Բայց եւ [illegible] կը հաւատան թէ կապերը [illegible] ոստիկանութեան հետ [illegible] վտանգաւոր չէ իրենց համար [illegible] տեսակցութեան այն կ'ըլլայ, որ [illegible] նայ Ազէֆը հետապնդելու [illegible] Ազէֆի ուզածն ալ այդ էր [illegible] ձայն իր խոստումը. Բուրցեւ [illegible] մասներ Ազէֆը։ Տեսակցութեան [illegible] անմիջապէս յետոյ Ազէֆը [illegible] Տովլէ, կը ժամանէ [illegible] ու կը շահի խոշոր գումար [illegible] նուէրներ [illegible] բարգաւաճութիւնները [illegible] աշնան կը վերահաստատուի [illegible] լին։

Համաշխարհային պատերազմը [illegible] կը յեղաշրջէ Ազէֆի կեանքը [illegible] կը կորսնցնէ իր ամբողջ [illegible] թիւնը, որովհետեւ իր դրամը [illegible] սական արժեթղթերու [illegible] ծած, որ պատերազմի յայտարարութենէն [illegible] նայ մէջ։ Իսկ 1915 յունիսին [illegible] ձերբակալուելու [illegible] թեան կողմէ։ Սկիզբները Ազէֆը [illegible] կարծէ, թէ զինքը ձերբակալած են իբրեւ ռուսական լրտես։ [illegible] կը պարզուի, որ Գերմանացիները Ազէֆը ճանչցած են իբրեւ [illegible] խական ու վտանգաւոր անիշխան [illegible] կան եւ ատոր համար կալանաւորած [illegible] բան։ Ազէֆ կը յուզուի, կը [illegible] այդ մեղադրանքին դէմ եւ կը [illegible] նայ ապացուցանել, թէ ոստիկանական գաղտնի գործակալը [illegible] յեղափոխական ըլլալ. Ոստիկանութիւնը կարեւորութիւն չի [illegible] նոր բողոքին ու կ'առաջարկէ [illegible] փոխադրել, առանց [illegible] կավայր։ Ազէֆը վճռապէս [illegible] մէ, [illegible] Գերմանացիներէն [illegible] վախնայ Ռուսներէն։

Բանտին մէջ, Ազէֆը կը մնայ [illegible] տարի։ Կ'ազատուի 1917 վերջերը։ Կը փորձէ [illegible] Զուիցերիա, սակայն, պատերազմը արգելք կ'ըլլայ։ Անհասկնալի [illegible] մանիայ արտաքին գործոց [illegible] բարութիւնը Ազէֆին [illegible] տայ։ Այդ նոր պաշտօնին մէջ Ազէֆը երկար չի մնար։ Բանտը քայքայած էր իր առողջութիւնը [illegible] հիւանդանայ, ու կը մեռնի 1918 ապրիլ 24ին։

Դագաղին կը հետեւի միայն [illegible] հոգի, սիրուհին։ Կը թաղուի [illegible] մանաւանդ համեստ [illegible] անկիւն մը։ Գերեզմանը [illegible] ձան ունի եւ ոչ ալ արձանագիր։ Հազարաւոր կեանքեր [illegible] փոքրիկ տախտակ մը, որ [illegible] 446 թիւը...

ԱՇՈՏ-ԱՐ[illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւան-Աղստաֆա

Երեւան է ժամանած [illegible] յին Միութեան ճամբաներու [illegible] դակցութեան կոմիսարիատի [illegible] յանձնախումբը, տեղւոյն վրայ [illegible] գելու համար Երեւան-Աղստաֆա երկաթուղիին կառուցման [illegible] հետ կապուած հարցերը։ [illegible] Աղստաֆա երկաթուղին պիտի [illegible] ուի երկրորդ հնգամեակի [illegible] ֆին։ Հայաստանի [illegible] խորհրդային մասնակցութեան [illegible] գի ունեցած խորհրդակցութեան [illegible] որուն հրաւիրուած էին [illegible] մինով, Դոլլիրեր, ինչպէս [illegible] հաղորդակցութեան կազմակերպութեան [illegible] ներկայացուցիչները։ Այս [illegible] դակցութեան ընթացքին [illegible] եւս շեշտուեցաւ Երեւան-Աղստաֆա երկաթուղիին տնտեսական [illegible] րութիւնը, շահագործման [illegible] եւ կենսական անհրաժեշտութիւնը։

Ինչպէս Սեւան-Զանգու [illegible] տրակայանին, նոյնպէս [illegible] Աղստաֆա երկաթուղին [illegible] բացառիկ դեր պիտի խաղայ [illegible]

...ռանց տնտեսական վերաշինութեան ծրագրին մէջ Երկաթուղին նախապատուութեան ուղղութեան վրայ կը գտնուի, ինչպէս վերջին տարիներուն երկրաբանական հետազօտութիւնը, հնկայական հանքային հարստութիւններ, քիմիական արդիւնաբերութեան ծաւալման անհրաժեշտ հանքային նիւթեր, խառն շինարարական նիւթեր, եւայլն։ Սեւան-Զանգու ջրաելեկտրակայաններու ուժը կարելի է շատցնել երկաթուղիին, քանի որ այդ ելեկտրակայանները պիտի հոսանք տան երկաթուղիին ուղղութեան։ Այսպէս որ դիւրին պիտի ըլլայ փոխադրութիւնը հարիւր հազար տակառաչափ ծառայութեան համար, ինչ որ տասնեակ միլիոն ռուբլի խնայողութեան առիթ մըն է։ Այսպէս միայն Քախսր-Գիւմուշ կայանին շինութիւնը 40 միլիոն ռուբլի խնայողութիւն կ՚ենթադրէ։ Նոր երկաթուղիին շուրջին ինկած շրջաններուն մէջ մեծ թափով պիտի զարգանայ անասնապահութիւնը։ Երեւանի եւ Դիլիջանի շրջաններուն մէջ անտառային տնտեսութիւնը երկրին կուտայ մինչեւ 150 հազար տակառաչափ փայտեղէն։

Կասկածէ դուրս է Երեւան-Աղստաֆա երկաթուղիին խոշոր քաղաքական ու մշակութային նշանակութիւնը։ Այդ շրջաններու 400,000ի հասնող բնակչութիւնը շնորհիւ երկաթուղիին կը մօտենայ Հայաստանի եւ Անդրկովկասեան այլ շրջաններու բնակչութեան։ Կը զարգանան նաեւ բուժավայրերու գործունէութիւնը, Արզնի, Դիլիջան, Իջեւան, Աղրբէջան, դիւրութիւն կը տանին ապաքինելու Անդրկովկասի բնակչութեան։ Սեւանի բարձրաւանդակին առողջ կլիմային օգտուելու նպատակով բուժական ու առողջապահական հաստատութիւններ կը հիմնուին։

Երեւան-Աղստաֆա երկաթուղին կը կրճատէ ճամբան Անդրկովկասեան հանրապետութեանց կեդրոններուն միջեւ։ Այսպէս Երեւան-Թիֆլիս ճամբան կը կրճատուի 70—80 քիլոմեթր, Երեւան-Պաքու ճամբան՝ 170 քիլոմեթր։

Նախնական նուազագոյն հաշիւներու համաձայն, 1937ին այդ երկաթուղիով ապրանքի փոխադրութիւնը կ՚ենթադրուի 3,4 միլիոն տակառաչափ, մարդոց փոխադրութիւնը՝ 2,5 միլիոն հոգի։ Փոխադրութեան տարրերն են շինանիւթեր, չիչաքար, մարմար, բնածխաքար, քարիւղ, թարմ եւ չոր պտուղներ, բամպակ, գետնախնձոր, բրինձ, հանքային ջուրեր, Նախիջեւանի աղ, քարածուխ, պարարտանիւթ յօնքար։

Երեւան-Աղստաֆա գծին երկարութիւնը 200 քիլոմեթր, շինութիւնը՝ 70 միլիոն ռուբլի։

Ցիշեալ խորհրդակցութեան ընթացքին, որոշուեցաւ այլեւս երբեք չյետաձգել այս երկաթուղիին շինութիւնը, անպայման սկսիլ 1933ին, եթէ նոյնիսկ հարկ ըլլայ շինել մաս առ մաս, առաջին առթիւ Երեւան-Ախտա գիծը, որ ամառ եւ ձմեռ փոխադրելով Քախսր Գիւմուշ ելեկտրակայանին շինութեան նիւթերը, կը դիւրացնէ աշխատանքը, ինչպէս նաեւ Աղստաֆա-Իջեւան գիծը, որ մասամբ կը պակսեցնէ փայտեղէնի պահանջը։

Երեւան Աղստաֆա գծին առաջին ճամբան, Երեւան-Ախտա, պիտի արժէ 16 միլիոն ռուբլի, իսկ երկրորդ ճամբան, Աղստաֆա-Իջեւան, 8 միլիոն ռուբլի։

Ցանձնախումբը, ճամբուն ծանօթանալու համար, խորհրդակցութենէն յետոյ մեկնեցաւ Սեւանովկա՝ ու լճի Հայաստանի։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԷՆԿԻՒՐԻ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ, Ըսմէթ փաշայի այցելութեանը առթիւ (25 ապրիլ)։

— «Կասկած չկայ թէ մեծ պատուիրակութեան մը հետ վարչապետ փաշային Մոսկուա ճամբորդութիւնը մեծ ուշադրութիւն եւ հետաքրքրութիւն պիտի առթէ երկրին ներսն ու դուրսը։

Այժմէն կ՚ենթադրենք նաեւ որ, այս ճամբորդութիւնը իր բուն նպատակէն շեղելով այլազան գոյներ եւ ձեւեր պիտի առնեն։ Դժբախտաբար քաղաքական խնդիրներու առթիւ միջտ չափազանցութիւններ կը կատարուին, մանաւանդ երբ խնդիրը Թուրքիոյ վերաբերի։ Ըսմէթ փաշայի այս ճամբորդութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ մէկ օրինակը այն բարեկամութեան որ սկսաւ մեր ազգային պայքարին առաջին օրերուն։

Այս յարաբերութեանց առթիւ մասնաւորապէս պէտք է քննել եւ չհասկցողներուն բացատրել հետեւեալ տիմնական կէտը։

Թուրքեւռուս բարեկամութիւնը երբեք կապ չունի երկու երկիրներու մէջ գոյութիւն ունեցող վարչաձեւերու տարբերութեան հետ։

Արդարեւ, Ռուսիոյ քաղաքական կեանքը՝ համայնավարութիւնը բացէ-ի-բաց է, մինչդեռ Թուրքիա թուրք ազգայնական պետութիւն մըն է։ Այս երկու վարչաձեւերուն միջեւ եղած տարբերութիւնը բացայայտ է։

Պայով մեր գաղափարներուն եւ համոզումներուն, առաջուած ենք յանուն քննել բոլորովին տարբեր աշխարհ մը՝ մեր երկրին պահանջներն ու պայմանները նկատի առնելով։

Այս քննութիւնը միայն այն եզրակացութեան կը առնէ թէ համայնավար վարչաձեւն որ եւ է օգուտ չպիտի տայ մեր երկրին եւ թէ Ռուսիոյ համար համանման օգտակար այդ սկզբունքները միայն միայն պիտի պատահին Ռուսիոյ։

Այս պատճառաւ է, որ 15 տարիէ ի վեր շարունակուող թուրքեւռուս բարեկամութեան ընթացքին միջտ պահեցինք նոյն տեսակէտը։ Այս պատճառով է դարձեալ որ, միշտ յաւ աչքով նայեցանք խորհրդային Ռուսիոյ վարչաձեւին, պայմանաւ որ միմիայն իր երկրին յատուկ ըլլայ։ Իսկ մեր երկրին մէջ միշտ օգտակար նկատեցինք ազգայնական ոգին։

Կը կարծենք թէ խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան գործավարներու խորհուրդի նախագահ Մոլոտով յարմար առիթին պիտի փոխադարձէ այս այցելութեան։ Կասկած չկայ թէ նման փոխադարձ այցելութիւններ թէ պիտի նպաստեն երկու երկիրներու իրարու յաւագոյն կերպով ճանչցնելու եւ թէ պիտի ամրապնդեն բարեկամութիւնը։

⁂ Իսկ «Իզվեստիա», Մոսկուայի պաշտօնաթերթը, խմբագրականով մը կը շեշտէ թէ այս այցելութիւնը խիստ կարեւոր դէպք մըն է։

Թերթը ի վեր կը հանէ որ խորհրդային Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները հիմնուած են՝ պատմական բարեկամութեան վրայ եւ ոչ թէ միջազգային պատահական համաձայնութեան։

Թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան հիմը առեղծուեցաւ հերոսական պայքարի մը ընթացքին երբ ի. Ռուսիա եւ նոր Թուրքիան կ՚ընդդիմանային աշխարհակալներու միջամտութեան (1919-1920)։

Իզվեստիա մանրամասնօրէն վերլուծելով թուրքեւռուս յարաբերութիւնները, կը գրէ թէ 1921ին Մոսկուայի մէջ ստորագրուած դաշինքը երկու երկիրներուն աշխատակցութեան եւ բարեկամութեան ամուր հիմը կը կազմէ։ Իսկ 1925ին Փարիզի մէջ ստորագրուած թուրքեւռուս աչյարձակողական դաշինքը նոր շրջան մը բացաւ։ Այս շրջանին է որ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ վարիչ շրջանակները ուղղակի շփման մէջ մտան իրարու հետ։

1926ին Օտեսայի Չիչէրինի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի տեսակցութիւնը երկու երկիրներուն խաղաղասէր քաղաքականութեան արտայայտութիւնն էր։

Անտարակոյս այս տեսակցութիւնը մեծապէս նպաստեց խաղաղութեան գատին։ 1929ին Գարախանի փոխայցելութիւնը եւ «Գարախան փրոթոքոլ»ին ստորագրութիւնը նոր շրջան մը եղաւ երկու երկիրներուն յարաբերութեանց ծաղկումին, մանաւանդ միջազգային քաղաքական հարցերու տեսակէտով։

1930ին Թէվֆիք Րիւշտի պէյի Մոսկուա այցելութիւնը յստակօրէն ի վեր հանեց այս շփումներուն բնոյթը եւ երկու երկիրներուն խաղաղասէր քաղաքականութիւնը։

Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւններուն հանգամանքը աւելի պայծառօրէն երեւան եկաւ մանաւանդ երբ Լիթվինով 1931ին Թուրքիա այցելեց եւ երբ ստորագրուեցաւ «Լիթվինով փրոթոքոլ»ը։ Մեր տնտեսական վերականգնման յաջողութիւնը սերտօրէն կապուած է մեր յարաբերութիւններուն բնդարձակումին հետ, որոնք անտարակոյս նոր շրջան մը պիտի թեւակոխեն, երբ կարելիութիւնները ստեղծուին երկու երկիրներու տնտեսական համագործակցութեան։

Թուրք կառավարութեան վարչապետին, ազգ. տնտեսութեան եւ երկրագործական նախարարներուն Մոսկուա այցելութիւնէն կը հետեւի որ, երկու երկիրներուն տնտեսական կարմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն շփումները նոր շրջան մը պիտի բանան երկու երկիրներու միջեւ եղած եւ անոնց պատմական բարեկամութեան ամրապնդման։

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐ

Ազգ. Մեծ Ժողովին քննութեան յանձնուած են հետեւեալ նոր տուրքերը —

1. Հաւասարակշռութեան տուրքը որ ամէն պետական եւ մասնաւոր պաշտօնեաներու վարձքին 100ին 10ը կը գնդէ։

2. Տազնապի տուրքին տեւողութեան միջոցին բլլալիք հետեւեալ յաւելումները —

Ա. Մինչեւ 2000 ոսկի խառն հասոյթ բերող կալուածներուն տուրքին վրայ 100ին 30 յաւելում, մինչեւ 10,000 հարիւրին 40 եւ աւելի եղածներուն համար 100ին 50։ Կալուածատէրին բնակած սեփական տունին տուրքին վրայ այս յաւելումին կէսը միայն կը բարդուի։

Բ. Տեղական շաքարի գործարաններուն արտադրած շաքարներէն գանձուող քիլոյին 5 դրշ. սպառման տուրքը 8 դրշ.-ի բարձրացած է. դուրսէն եկած շաքարին տուրքին վրայ յաւելում չկայ։

Գ. Գործառնութեանց տուրքը 100ին 6էն 10ի բարձրացած է։

Դ. Երկաթուղիներու զուգահեռական ճամբաներու վրայ երթեւեկող փոխադրական միջոցներէն գանձուելիք տուրքին վրայ 100ին 50 յաւելում։

Այս յաւելումներէն 18 միլիոն ոսկիի յաւելուածական հասոյթ կը նախատեսուի։

Ազգ. դրամատուններուն վայելած տուրքի առանձնաշնորհները առ այժմ պիտի պահուին։

ԾՐԱՐԻՆԻ

ՅԱԿՈԲ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

կամանչ տերեւ մըն ալ ինկաւ։

Ցրակինեանի մէջ, օտար հողի վրայ աչքերը խփեց մեր երիտասարդ ընկերներէն Յակոբ Միքայէլեան։ Անողոք ցաւն էր, նորէն, որ կը հնձէր այս շէնշող եւ վառվռուն չափահաս որբը։

Յակոբ Միքայէլեան անդամ էր Յ. Ռ. Միութեան կեդր. վարչութեան։ Մարզուանի գոլէճէն էր։ Որբերու կայսուանին հետ, յունական աղէտէն ետքը, Սելանիկ էր ինկած, քանի մը տարի առաջ Փարիզ էր հասած։ Իր անձնուէր գործունէութեամբ, շուտով գրաւեց իր ընկերներուն համակրանքը՝ չափահաս որբերու շրջանակին մէջ, մասնաւորաբար պայքարի առնէն իր ցոյց տուած խիզախութեամբը եւ Յ. Ռ. Միութեան Գ. Պատգամաւորական ժողովին՝ անդամ ընտրուեցաւ կեդրոնի։

Գործնական ոգի ունէր, կեանքի մէջ եւս յաջողութիւն գտած՝ յաւ գործի տէր դարձած էր։ Ցաւու, վառվռուն երիտասարդ մըն էր, ո՞վ կրնար կարծել թէ անողոք ցաւը ներսէն կը պառաւցնէր։

Քանի մը ամիս առաջ արիւն փսխեց, անմիջապէս բժիշկներու յանձնարարութեամբ Ցրակինեան գնաց, ուր սակայն նոյնիսկ մը կը գուժէ, թէ աչքերը կը փակէ, առանց հասնելու մուրատին, որ երազն է Յ. Ռ. Միութեան... Հայրենիքին։

Թող թեթեւ ըլլայ յիշատակը, սիրելի ընկեր։ Ա.

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՄԸ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Անվերջէն գրկուած հրաւիրագրէ մը կ՚իմանանք թէ վաստակաւոր ուսուցիչ Գ. Դալուստ Մալաթեանի ուսուցչական գործունէութեան յիսնամեակին առթիւ, Անվերսի Հայ Գաղութը կազմակերպած է յարգանքի հանդէս մը, Մայիս 7, Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Van Helmont (14 Ave. Van Eyck. Anvers) սրահին մէջ։

Այս առթիւ խօսք պիտի առնեն Գ. Ն. Ներսէս Չամչեանթէն, Օր. Մելինէ Գօլանեան, Գ. Գ. Անդրանիկ Լ. Քէշիշեան, Մարտիրոս Տէր-Սահակեան, Յարութիւն եւ Գ. Նուրոյ Վրոյր։

Փակման խօսք պիտի ընէ Տիկին Մ. Իփէքեան, Նախագահ Հայ Տիկնանց Միութեան։

ՄԱՄՈՒԼ

Երբ կը սկսին ջոկել...

«Դարբնոց» կը շարունակէ փրփուր տեղալ դաշնակցականներու եւ մասնաւորապէս Թամկավարներու գլխուն։ Հատուած մը ապրիլ 29ի խմբագրականէն։

— «Երթեւեկի օրէնքը հայ ազգայնականներուն գլխապատուոյ պատճառած է։ Իրաւապահանջ կազմ ներկայանալով հաւասարէ հաւասարի նման թուրքիային պատգամներ կ՚արձակեն, հին հաշիւներ մաքրելու կ՚ելլեն, մեռելները գերեզմանէն կը հանեն։ Մէկ խօսքով, աշխատելի ծիծաղելիութեամբ հայկական դատակոչութեան հին լաչակներով եւ հին մեթոտներով, կենդանութեան կը կանչեն։

Կազմուած է միացեալ ճակատ հայ մարտական եւ պահպանողական բուրժուական կուսակցութիւններուն միջեւ։ Դաշնակ-ռամկավար այս համերաշխութիւնը նուիրագործուեցաւ Հօրթի-քիւլթիւրի սրահին մէջ «Ազրիկեան» պատոսին, եռագոյնի ծալքերուն տակ եւ ի ներկայութեան երկու կուսակցութեանց վարիչներուն։

Տակաւին երէկ, «Ապագայ» խօսելով Թուրքիոյ հանդէպ իրենց դիրքի մասին եւ պատասխանելով «Հառաջ»ին, այսօր դինակից, կը գրէր. — «Մենք ուժ չենք որ նկատի առնուինք։ Չենք կրնար ըսել նոյնիսկ որ պարտուեցանք, որովհետեւ առանց կռուելու ջարդուեցանք»։

Իսկ այսօր, երբ համաշխարհային խաղաղութիւնը վտանգուած է, երբ վառօդ կը հոտի մթնոլորտը, հետեւաբար Միջերկրական-Արեւելքը կրնայ վառը բռնկիլ, — հայ ազգայնական ճակատը բաւական ուժ կը զգայ, պահանջելու համար «մատնական դատին լուծումը», հայրենի հողին վերադարձը»։

Հարկ կա՞յ մատնանշելու թէ ուրկէ՞ց կուգայ այդ ուժը։ Միջազգային իմպերիալիզմէն, որուն իբր հաւատարիմ ծառայ, Դաշնակցութիւնը երբ և իցէ, այժմ ամէն ժամանակէ աւելի, չէ դադրած դաւադրելէ խորհրդային հայրենիքին դէմ եւ դաւաճանելէ հայ գաղթական աշխատաւորութեան շահերուն։

«ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ»

(ԿՈՉ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒՆ)

Հայ Մշակոյթի տօնը — մէկը մեր ազգային ամէնէն նուիրական տօներէն — մինչեւ հիմա յաճախ անցեր է աննշմար եւ չէ կրեր համազգային խանդավառութեան եւ հպարտութեան կնիքը։

Գաղութներու մէջ ցրուած հայ մտաւորականութեան եւ մշակութային մարմիններուն կ՚իյնայ «Հայ Մշակոյթի Օրուան» տալ իր արժանի նշանակութիւնը։ Ցիշեցնել հայ ժողովուրդին թէ ինք ժառանգորդն է հին եւ գեղեցիկ մշակոյթի մը փառքին։

Տարուէ տարի Հայ Մշակոյթի տօնակատարութիւնը պէտք է դառնայ աւելի փայլուն։ Անոր գաղափարը պէտք է հետզհետէ թափանցէ հայկական զանգուածներուն մէջ։

Հայ մտաւորականութիւնը պէտք է ձգտի Մշակոյթի Օրը դարձնել համահայկական Մեծ Տօն մը, աշխարհի բոլոր անկիւններէն միանալով եւ ճիգերը կեդրոնացնելով այդ տօնակատարութեան շուրջը։

Փափաքելի է որ բոլոր գաղութներու մշակութային մարմինները եւ մտաւորականները իրենց շրջանին մէջ կազմակերպեն Հայ Մշակոյթի Օրուան այս տարուան տօնակատարութիւնը, մինչեւ թուականին եթէ կարելի է։

Փարիզի Գրական Հայ Ակումբը այս տարուան Մշակոյթի օրը տօնելու համար խորհրդակցական ժողովի հրաւիրած է քաղաքիս Մշակութային Միութիւնները եւ հայ մշակոյթին կապուած հաստատութիւնները։

Ցրուած որոշումները թերթերու միջոցով կը հաղորդուին բոլոր գաղութներուն։ Ուրախ պիտի ըլլանք ստանալով արտասահմանի մարմիններուն թելադրութիւնները այս առթիւ։

Վարչութիւն Փարիզի Հայ Գրական Ակումբի

Քարտուղար Նախագահ
ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ Ռ. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՅՍՕՐ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՅ Դ. ԷՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ՝

ՔՍԱՆԸՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՈՐ ԱՌՆՔԱՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԴԱՑՈՒԵՑԱՒ

Անմիջապէս յետոյ կը սկսինք մեր նոր թերթօնը՝

“ԲՈԲ„

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

վէպ մը (իտալական), որ ամէն լեզուի թարգմանուած է, իսկ 1906ին՝ լոյս տեսած է հայերէն, Թիֆլիսի մէջ, ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ թարգմանութեամբ եւ բոլորովին սպառած։

ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ՄԷԿ ՕՐ ԻՍԿ ԸՆԴՀԱՏԵԼ ԱՅՍ ՎԷՊԻՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄԸ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Գերմանիոյ Նիւրընպէրկ քաղաքին նկարչութեան ներկի գործարաններէն՝ Conrad et Hahne վերջերս կազմակերպած էր կերպասներու վրայ նկարուած զանազան ձեռագործներու միջազգային մրցում մը, որուն մասնակցած էին ութ երկիրներու արուեստագէտներ, 657 կտոր աշխատութիւններով։

Այդ մրցումին մէջ առաջնութիւնը շահած են Գրիգոր Գրիգորեան՝ Օր Նոր Անգիէ եւ Արաքսի Տէրոսկինները։

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

Ր. ՄԱՍ

X

Բարի, բայց խստապահանջ ծարդ էր։ Սամսոն եկած էր Բերայի Թաղ. խորհուրդի անդամ, յետոյ կալուածոցի ու մինչեւ պատուութեան շրջանը՝ ծնած պետն Խորհուրդին ծառ կարգած էր։ Հիմ ընթերցող մըն էր «Բիւզանդիոն»ի։ Երեկոյեան, երբ դրուէշը դիլ ձայնը կուտ, կը բերէր, արագօրէն կը նետէր թերթը ներս. Մկրտիչ աղա։

— Մարտիրոս, օղլում, կը պոռար, — պէ՛ր նայինք սա պաղէթան։

Ու կը նստէր, ոսկեայ ակնոցը կը դնէր քթին, եւ կը կարդար՝ ձայնաւն ու խնդալից ձայնով մը, ամէն օր, թերթին հասցէէն մինչեւ տպիչ եւ տնօրէն Բ. Քէչեանը։

Տարաթ օրերը ծանրանար անհամբերութեամբ կը սպասէր ցրուիչին, եւ «սա»-ն մը աւելցնելէն թերթին անուան ծայրը.

— Սա «Բիւզանդիոն»ս պէր նայինք, ի՞նչ է կըեր պատուական Քէչեանս, — կը ձայնէր։

Այս վերջնոյն «ի՞նչ կ՚անցնի կը դառնայ»ին հեղ մը, երկու, անպայման պիտի կարդար, ու վերջաւորութեան պիտի դոչէր.

— Քաղաքագէտ ծարդ է. Ըլլա՛յ իշխն... կը կարդացուի պէ՛... դաղէթաճի բառին տառն ըլլալու է... ծեր էն ծեծ քաղաքագէտն է...

Ու ինչ որ գրէր «Բիւզանդիոն»ը, պաշտած էր իրեն համար։

Այդ պարագան չէր կը նեղէր Սուրէնը։ Բայց, որեւէ առարկութիւն չէր ըներ, ի հարկէ։

Մկրտիչ աղա, երբ ներս մտաւ, թերթը հարցուց։ Նախորդ իրիկուան «Բիւզանդիոն»ը չկար։

— Քովս թերթ մը կայ, հրամմեցէք Մկրտիչ աղա, — ըսաւ Սուրէն՝ երկարելով իրենց օրգանը։

— Թող մնայ, — պատասխանեց Մկրտիչ աղա՝ աչքին պոչովը նայելով թերթին։

Դուրսը փամբաւտան փեղկին կախուած էր կտոր մը աշխարհի լորդ։ Ինչ ծիծաղը, ինչ փխռիկը, ծիտա՛ւ ծիտա՛ւ եկեր՝ աչքը տնկեր է պոչիկին վրայ։

Մկրտիչ աղա Սուրէնին ալ վերապահութեամբ կը նայէր։

— Խօս աղայ է, ազէկ աղայ է, վստահելի ալ, ձեռքէն ալ գործ կ՚ելլէ, ամմա...

Ու այդ «ամմա»ն «ճռուածոյն» նման անծանօթ ու անլոյծ կը մնար բերնին մէջ։ Դեռ առաջին օրէն, երբ Արապեանին յանձնարարութեան վրայ Սուրէն փամբաւտան եկեր էր, Մկրտիչ աղա կասկած մը ծուեցեր էր Արապեանին, ու.

— «Ղըլըպալ» մերինն ալ անանցմէ է — ըսեր էր — «փէշ»ը կը հասուցանէ կոր իբր...

= Ինչէ՞ն իմացաք...

— Հէ՛, գէշը, պլլիճը չի սայի՞ս... սանկ՝ փորձենք, կոտրը-թափը բան մը կայ աչքերուն մէջ...

Մկրտիչ աղա քանի մը քայլ պտտեցաւ, մինչ Սուրէնին թերթը ճնաց սեղանին վրայ։ Ճըխկ, շըխկ-շըխկ, շըխկ...

- Հաս չեղած առնես հարցնող փնտռող չեղա՞ւ։

= Ո՛չ, Մկրտիչ աղա...

— Փակին կերը տուի՞ր, Մկօ ապրիր, դարձաւ բանակրին։

= Տուի։

Ու, Մկօ ապրիր գլուխը տուաւ փորին։

Կասուն գետ կը նայէր լեարդին։ Գլուխը տուաւ լեարդին։ Իսկ Մկրտիչ աղա կը ճամբէր Ղարաճանցիին Գալքանի դոշէրին։ Անոր ալ գլուխը... ո՛չ, փարիկին վրան էր գլուխը։

Մկրտիչ աղա, — ձայնեց Գ. Արապեան — Սաատին մէջ նաշէն դէպք է պատահեր։ Արոր հետաքիր մը կար թերթին մէջ, ասածիարդին էր...

= Վա՛յ, ի՞նչ է եղեր նորէն...

— «Բիւզանդիոն»ը չէ՞ր գրած...

= Հա՛, աչքիս պան մը դարկաւ թերթին էսեւի քեօշէն, ամմա չկարդացի...

Ու, աւելի ծռեռնալով՝

Ա՛ս Ղարաճանցիին դաշէրը...

Կասուրին աչքը նորէն լեարդին էր։ Մկօ աղբորը աչքն ալ իրեն, իսկ աւելին կովը՝ ձագքին...

= Երկու հայ գիւղացի սպաններ են օր ցերեկով... Դիւղ մըն ալ յարձակման ենթարկուեր է. ու յուզումի մէջ է եղեր ամբողջ շրջանը։

— Պէ՛հ Ճանըմ, թօշած են ներանք ալ... պիտանք փայփլութիւն կեանին, էֆէնտի՛մ... կոճիմաճներուն կոր է պէտք է... Երկու հարփ ճեան՛ը է,... է՛, հելալէք. ծարդ օլանը կը ծնի ալ, կը ծեռնի ալ... Գալաւ մէջ Ռատանու օրը ծարդ կը սպաննուի կոր...

Մկօ աղբար գետ կը չարժէր աւելին կովը, երբ Սուրէն կրկին թերթը գիծը եւ անխարկը ուղղեց Մկրտիչ աղային որ կը չարաճակեր։

— Մէկ քի խեյրը խրատը առաջնորդ ալ չմնաց Ռմաուրն... պիւթիւն էէնի էէթմէ, դրմուր ծարքէ պաներ են... Օրմանեանը, հէ՛, Օրմանեանը չա՛ռ պիտի պահենք..., սեւանգէտ ծարդ էր ինչ կ՚ուզեն թող առ բանէ, կեանը թուրքը գործածելու կերպը. անոր «տուն նա» պիտի ըսես. կեանն աղաս կանչէ, ու քալուճը ա՛ռ կլլէն..., խառէ կխմալու է, էֆէնտիմ, խառէ, սա է իմ կյոցածս...

— Մինչեւ որ ամբողջ դաւառը վրայ տանք — ձայնեց Սուրէն — սպաննեն՝ լաէ՛, կողոպտեն՝ լաէ՛, առեւանգեն լաէ՛, ծերքակալեն՝ լաէ՛... վեց հարիւր տարի խառէ ըրինք ու ծեր կիծակալնին վեց անգամը հայ կորուեցաւ... Ի՛՞ս էր գործածել գիտնալը... որ ալ լուրցէ ուկածը, լուրցէ...

Բայց ծարդ վրայ հասաւ։

«Թիկամբ» պիտի ըսէր։ Ենչուշտ,..

Երր վրայ հասնողը ծեկնեցաւ, Սուրէնին թափը կոտրած էր, արդէն...

— Քէէսի Լիոնէնն չէ՞ք չատրագրեցիր, — նիւթը փոխեց Արապեան, կ՚երեւի կռահելով որ կրնար վէճ առեղծուիլ, ու ծօտեցաւ Մկրտիչ աղային։

Մկրտիչ աղա ստորագրեց չէ՛քը, եւ, ակնոցը դնելով տուփին մէջ.

— Արապեան — ձայնեց — պէրի լաքին գալխան մը կայ պալըեփագարըամնա, էօմի՛ւր, էամի՛ւր... երկու քիլօ առէ, սանկ Այվալըքի զէթինադիով խավուրմիչ ըրէ՛ր մի, ծառներդ հետը կ՚ուտենք...

(Շար.) Կ. ՄԷՀԵԱՆ

գործող մըտած մը։ Այնքան ատեն որ ժողովուրդ մը կը պահէ իր պաղարիւնը, կարելի է յուսալ։

«Լօքալ Անձայկըր» կը գրէ.— Նշանակելի է որ ինպատ Հիթլերի ընտրութիւնները չազգեցին յօգուտ ֆրանսական աշխարհամասներուն, ինչպէս կը կարծուէր. այլ յօգուտ ձախերուն։ Հիթլերեաններու յաջողութիւնը ազդարար նշանի մը պաշտօնը կատարեց»։

Հինտէնպուրկ կը դաշնակցի՞ Հիթլերի հետ

Գամբերայի ժողովրդական կուսակցութիւնը որ ամէնէն ուժեղն է, կը մերժէ Գերմանիոյ պատերազմական նախարարութեան եւ հանրապետութեան նախագահի շրջանակները թէ դաւեր կը սարքեն տապալելու Պրիւնինկ-Կրէօնէրի կառավարութիւնը, անոր տեղ իշխանութեան գլուխ բերելու համար Հիթլերեաններու համակիր կառավարութիւն մը։

Զինաթափութիւնը

Զինաթափութեան ժողովի օդանաւային յանձնախումբը հարց ուղղած էր պատուիրակներուն թէ ո՞ր օդանաւերն են որ ամէնէն աւելի յարձակողական կը նկատեն։

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը արդէն հաղորդած է իր պատասխանը որ յարձակողական կը նկատէ բոլոր այն օդանաւերը, ինչպէս եւ օդային պատերազմի ուրիշ միջոցներ որոնք կրնան փոխադրուիլ նաւով։

Իսկ քաղաքային բնակչութեանց համար, ամենէն աւելի վտանգաւոր պէտք է նկատել մեծ տարողութիւն եւ գործունէութեան լայն շրջանակի ունեցող օդանաւերը։

Պետութեանց յաղոյը Յունաստանի դէմ

Գրեր էինք թէ մեծ պետութեանց դեսպանները բողոքեր էին յոյն կառավարութեան, յունական արտաքին պարտքերու վճարման մասին, անոր մէկ յայտարարութեան համար։

Այս մասին կը տրուի հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Ելմտական նախկին նախարարը նամակով մը տեղեկացուցած էր Միջազգ. Ելեւմտ. Յանձնախումբին թէ Ազգ. Դաշնակցութեան խորհուրդը կարգադրած է Յունաստանի արտաքին յանձնառութիւններու խնդիրը եւ ճանչցած տոկոսներու վճարման յետաձգումը։

Երեք դեսպանները հարցուցած՝ են թէ այս կարծիքը կը բաժնէ՞ հելլէն կառավարութիւնը, եւ աւելցուցած թէ տրուած որոշումը երբեք այդպիսի իմաստ չունի։ Արտաքին նախարարը յայտնած է թէ, կառավարութիւնը երբեք այդ իմաստը տուած չէ ժընեւի որոշումին։ Կառավարութիւնը շատ լաւ գիտէ թէ Խորհուրդը միջազգային ատեան չէ պարտաւորիչ վճիռներ տալու։ Միւս կողմէ սակայն, շարունակած է նախարարը, Ազգերու Խորհուրդը ընդունած է որ վճարման դժուարութիւնները առաջ կուգան Յունաստանի վճարելու անկարողութենէն եւ ասիկա խնդիր մըն է որ պէտք է կարգադրուի կառավարութեան եւ վարկատուներուն միջեւ։

Գ. Միխալաքօփուլոս առիթէն օգտուելով, տեղեկութիւններ տուած է Յունաստանի ելմտական կացութեան մասին։ Եթէ, շարունակած է, Լօզանի Խորհրդաժողովը նպաստաւոր կարգադրութիւններ չընէ փոքր պետութիւններուն օժանդակելու մասին, Յունաստան ստիպուած պիտի ըլլայ աւելի արմատական միջոցներու դիմելու։

«Մեր պարտքերը օտար դրամով վճարելու համար պէտք է որ մեր ապրանքները ծախուին օտար շուկաներու վրայ։ Եթէ մեր գինին ու ծխախոտը չեն ծախուիր, անշուշտ մեր վճարելու կարողութիւնն ալ կը պակսի»։

Դեսպանները իրենց իրաւասութեան սահմանէն դուրս նկատած են վիճաբանութեան մէջ մտնել եւ բաւականացած են կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելով յուշագիրներուն վրայ, որոնց համաձայն, օտար դրամով պէտք է վճարուին արտաքին պարտքերու մայիսի տոկոսները։

Մայրագոյն Արեւելքի դէպքերը

Չինեւճափոնական զինադադարը այսօր պաշտօնապէս կը կնքուի Շանկհայի մէջ։

Հակառակ ասոր սակայն, ճափոնական շրջան պահնորդներու խումբ մը յարձակում կրեց Շանկհայի մէջ՝ չինացի ամբոխի մը կողմէ։

× Շանկհայի ֆրանսական ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 20ի չափ Գորէացիներ, որոնց վրայ կասկած կը ծանրանայ թէ մասնակցած են անցեալ ուրբաթ օր, ճափոնի ատտիճանաւորներու դէմ սարքուած դաւին։

× Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած Մանչուրիոյ Քննիչ Յանձնախումբը ժընեւ ղրկեց իր առաջին տեղեկագիրը, որ կը գոհանայ ճափոնական աղբիւրէ առնուած տեղեկութիւններ տալով։

Ներկայիս Մանչուրիոյ մէջ կան 110 հազար չինական անկանոն զօրքեր, 202 հազար ճափոնական զինուոր եւ 80 հազարնոց մանչուրիական զօրախումբ մը, մարզուած ճափոնցիներու կողմէ։

Տեղեկագիրը կ'աւելցնէ թէ այս զանազան ուժերը տեւական պատերազմի մէջ են, ուրկէ Մանչուրիոյ մէջ յառաջ կուգայ անապահով վիճակ մը։

ՆԱՒԱԲԵԿՈՒԹԻՒՆ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ

Անցեալ շաբթու Սեւ ծովը կատաղօրէն փոթորկած էր։ Երեք թրքական նաւեր ընկղմեցան Ինէպոլուի եւ Սինոպի առջեւ։

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Հ. Դ.

ՍԱՐՍԷԼի Հրայր խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Նուպարի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները խստօրէն նկատի պիտի առնուին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վասմեան, Մուրատ եւ Մշօ խումբերու վարչութիւնը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀՐԱԶԴԱՆ խումբի դասախօսութիւնը յետաձգուած է Մայիս 12ին։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Գուկունեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 240 Րիւ Տիւքէսլէն։

Հրապարակային բանախօսութիւն Շավիլի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Արզումեան Ենթակոմիտէին կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, 20 Ave. Ville d'Avray

կը խօսի ընկ. Ն. ՍԱՍՈՒՆԻ

Նիւթ՝ Ազգ. դատը եւ ուժերու կեդրոնացման հարցը

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը

Ապրիլ 11)24ը կը տօնուի Փոնսըլէրիի մէջ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահը

Նախագահութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Սթանօզի ու Մարաշի Հայր. միութեանց։

Մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ։

Ա. Հ. Կ. Խաչի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն»

Փարիզի Մասնաճիւղը վաղը Հինգշաբթի ժամը 4—12 Horticulture սրահին մէջ, ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻ առթիւ, աւանդական սովորութեամբ կը կազմակերպէ

ՎԻՃԱԿԻ ՕՐ

Երգ, Թատ. դաշնակ. հայկական եւ եւրոպական պարեր, Ջան Գիւլիւմ ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է, ծախքերու մասնակցութեան համար՝ 5 ՖՐԱՆՔ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Գ. Տ.— 35 ֆրանք։
Տրակինեան, Հ. Եր. Մ.— 50։
Վիվիէ, Քէօշ. Յ.— 35։
Ժուայեէօզ, Ս. Մ.— 70։
Սէթիֆ, Մ. Հ.— 420։
Նիս, Գ. Գ.— 35։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼի Արագս Մարմնամարզական միութեան, ֆութպոլի յանձնախումբը կազմակերպած է բաժակի երրորդ ախոյանութեան մրցում մը, որուն կը հրաւիրուին շրջանին բոլոր ֆութպոլի խումբերը մասնակցելու, մրցումը տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի St. Marseille, Stade Coderի դաշտը, առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ 12 եւ 12էն 7։

Մասնակցող խումբերը պարտաւոր են մինչեւ Մայիս 5, իրենց մասնակցութիւնը իմացնեն հետեւեալ հասցէին, K. Bogossian, Poste Restante, Marseille.

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

1.— ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ
ԹԱՒՐԻԶ.......... Mélkoumian Khatchik
2.— ՌՈՒՄԱՆԻԱ
ա) ՊՈՒՔՐԷՇ .... Giknavorian, B. P. 487
բ) ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ .... Deirmendjian, Str. Stefan Cel mare 60
գ) ՍԻԼԻՍՏՐԷ .... Atamian Onnig, Str. Berlin No. 13
3 ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ
ա ՍՕՖԻԱ .... Ismirlian S., B. P. 152
բ, ՎԱՌՆԱ .... Tchividjian Garo, 3 rue Radina
գ, ՖԻԼԻՊԷ .... Garabedian
4. ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ
ՍԷԼԱՆԻԿ .... Libraine Française, 19 rue Tsimiski
5. ԻՏԱԼԻԱ
ՄԻԼԱՆ.............. Onnik S., Radegouda 7
6 ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ
ՆԻՒ ԵՈՐՔ .... Massis Bookstore, 137' = E. 27 th Street
7 ՍՈՒՐԻԱ
ՊԷՅՐՈՒԹ Sahaguian T., B. P. 517

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՔԱՆԻ ՄԸ ԶՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Ետոյ գացի պատահական փոքրիկ ֆրանսական քաղաք մը, ուր ոչ ոք կը ճանչնայի, վասն զի տանջանք մը կը հալածէր զիս, տանջանքը թէ ամէն ոք, իմ երեւոյթէս, առաջին ակնարկով կրնար նշմարել իմ անպատուութիւնս եւ իմ փոփոխութիւնս, այնքան ինքզինքս նախատուած եւ պղծուած կը զգայի մինչեւ հոգիիս խորը։ Երբեմն, առաւօտուն արթննալու ատեն, անկողնիս մէջ սարսափելի վախ մը կը զգայի աչքերս բանալէն։ Յանկարծ բուռն կերպով վրաս կը խոյանար յիշատակը այն գիշերուան երբ անծանօթի մը, կիսամերկ մարդու մը քով արթնցայ եւ այդ ատեն, ճիշդ ինչպէս առաջին անգամ, փափաք մը միայն կ'ունենայի, անմիջապէս մեռնելու փափաքը։

Հակառակ այս բոլորին, ժամանակը մեծ կարողութիւն մը ունի եւ տարիքը տարօրինակ եղանակով մը կը տկարացնէ բոլոր զգացումները։ Կը զգանք թէ աւելի մօտեցած ենք մահուան, անոր ստուերը սեւ կ'իյնայ մեր ճամբուն վրայ. առարկաները նուազ կենսունակ կ'երեւան, անոնք այլ եւս չեն յուզեր մեր էութեան ամէնէն խոր մասերը եւ շատ կը կորսնցնեն իրենց վտանգաւոր զօրութենէն։ Հետզհետէ առողջացայ կրած հարուածէս եւ երբ, երկար տարիներ ետքը, օր մը ընկերութեան մը մէջ հանդիպեցայ աւստրիական պատուիրակութեան կցորդին, երիտասարդ Լեհ մը, եւ անոր հարցում մը ուղղեցի ընտանիքին մասին ան մարդուն որուն անկողինը բաժնած էի գիշեր մը եւ ինծի պատասխանեց թէ անդամներէն մէկը, ճիշդ իր զարմիկը, անձնասպան եղած էր տասը տարի առաջ Մօնթէ – Գարլօյի մէջ, յուզումի արտայայտութիւն մը անգամ չունեցայ։ Այդ լուրը ինծի ոչ մէկ վիշտ պատճառեց. թերեւս նոյն իսկ (ինչո՞ւ չխոստովանիլ մեր անձնասիրութիւնը) հանգստութիւն մը զգացի, վասն զի այդ կերպով կ'անհետանար անոր դարձեալ հանդիպելու ամէն վտանգ։ Այլ եւս ինծի դէմ իբրեւ վկայ ունէի միայն իմ յիշատակս։ Անկէ ի վեր աւելի խաղաղած եմ։ Ծերանալը չապէս ուրիշ բան չէ եթէ ոչ այլ եւս չվախնալը իր անցեալէն։

Եւ հիմա, պիտի հասկնաք թէ ինչո՛ւ յանկարծ որոշեցի ձեզի պատմել իմ ճակատագիրս։ Երբ կը պաշտպանէիք Տիկ. Անրիէթը եւ մոլեգնաբար կը պնդէիք թէ քսանչորս ժամերը կրնային բոլորովին փոխել կնոջ մը կեանքը, ինքզինքս ակնարկուած զգացի այդ խօսքերուն մէջ։ Երախտապարտ էի ձեզի, որովհետեւ առաջին անգամ ըլլալով կը տեսնէի իմ արդարացումս, եթէ կարելի է այսպէս ըսել ու այն ատեն մտածեցի որ խոստովանութեամբ ազատելով իմ հոգիս, թերեւս արհեստական անցեալին ծանր բեռը եւ մշտական հալածանքը եւ թէ վաղը թերեւս կարելի ըլլար ինծի համար վերադառնալ հոն, մտնել այն սրահը ուր հանդիպեցայ իմ ճակատագրիս, առանց ատելութեան ոչ անոր եւ ոչ ալ ինծի հանդէպ։ Այն ատեն պիտի վերնայ այն քարը որ կը ճնշէ հոգիիս վրայ ու իր ամբողջ ծանրութիւնով պիտի իյնայ անցեալին վրայ զոր հաստատ պիտի պահէ ինչպէս դամբանի մը մէջ, թոյլ չտալով որ արթննայ։

Ինծի համար երջանկութիւն մը եղաւ ձեզի կարենալ պատմելն այս։ Հիմա սփոփուած եմ եւ գրեթէ ուրախ։ Շնորհակալ եմ։

***

Այս խօսքերուն վրայ, յանկարծ ոտքի ելաւ, տեսնելով որ վերջացուցած էր։ Քիչ մը շփոթած, ջանացի բան մը ըսել, բայց հաւանաբար նշմարեց իմ մտադրութիւնս եւ անմիջապէս կանխեց զիս.

— Ո՛չ, խնդրեմ, մի՛ խօսիք... Պիտի չուզէի որ ինծի պատասխանէիք կամ բան մը ըսէիք... Շնորհակալ եմ որ զիս մտիկ ըրիք. բարի ճամբորդութիւն.

Ոտքի էր դիմացս եւ ձեռքը ինծի երկարեց իբրեւ հրաժեշտի նշան։ Ակամայ նայեցայ անոր երեսին, եւ արտակարգօրէն սրտաշարժ բան մըն էր դէմքին երեւոյթը այդ ծեր կնոջ որ հոն առջեւս էր, սիրալիր եւ միեւնոյն ժամանակ թեթեւօրէն նեղուած։ Մարած կիրքի՞ն արտացոլացո՞ւմն էր։ Ամչկոտութի՞ւն էր որ յանկարծ մտահոգ եւ յարաճուն կարմրութիւնով մը կը գունաւորէր անոր այտերը, մինչեւ ճերմակ մազերուն արմատը։ Ինչ որ ալ ըլլար, հոն էր ան, զեռատի աղջկան մը պէս ամօթխածօրէն յուզուած իր վերյիշումէն, եւ ամօթահար իր իսկ խոստովանութենէն։ Ակամայ յուզուած՝ բուռն փափաք մը կը զգայի խօսքով մը անոր արտայայտելու ակնածանքս։ Բայց կոկորդս սեղմուեցաւ։ Եւ կարողացայ միայն խորունկ կերպով խոնարհիլ եւ յարգանքով համբուրել անոր թառամած ձեռքը որ թեթեւօրէն կը դողար աշնան տերեւներու պէս։

(ՎԵՐՋ)

Թարգմ. ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գարաքէօփրիւ [illegible] ոլլանոցի որբերէն Արբահամ [illegible] բահամեան (Լուսանկարիչ), մօր [illegible] նուն՝ Պայծառ։ Պ. Աբրահամեան [illegible] վերջին հասցէն էր 100 Bld. [illegible] la Republique, La Garenne- Colombes, Seine։ [illegible] «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Կը փնտռուի Կարապետ [illegible] դէօսեան, Վան Աւանց գիւղէ [illegible] կը կարծուի գտնուիլ Ֆրանսա[illegible] մէջ։ Տեղեկացնել ՅԱՌԱՋի։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ՄԱՅԻՍ
1932

5 MAI
1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1871

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՓՈՓԱՆՔ

«Նոր Օր» (Գեղեցիկ երեւոյթ մը) եւ «Ցուսաբեր» (Գեղեցիկ ջոյց մը) մասնաւոր գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն որ, վերջապէս, կարելի եղաւ ապրիլեան սգատօնը կատարել բոլոր տարրերու մասնակցութեամբ։ Համազգային շուքով.

Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը ուրախ է մասնաւորապէս անոր համար որ, առաջին ազդանշանը տրուեցաւ Լոյս — Քաղաքէն։ Այս առթիւ, ուշադրութեան կը յանձնէ պարագայ մը, որ ապահովաբար վրիպած էր շատերու ուշադրութենէն.

— «Ապրիլեան սգատօնին առթիւ, Փարիզի տուած օրինակը անկեղծօրէն գնահատելի է յունահայ գաղութը. որ աւելի պէտք ունի համգիստի եւ համախմբումի. որուն պակասէն անհունապէս կը տուժէ տասը տարիէ ի վեր. Բոլորը կը խօսին Փարիզի սգատօնին մասին. յայտագիրը իրապէս կուսակցական, փոխադարձաբար համգիլու եւ համոզուելու համար թէ, բոլորը երկպառակութիւնը իր զգացումները միացուցած, կը տանէ նահատակներու յիշատակը։

Այս երեւոյթը առանձին նշանակութիւն կը ստանայ, երբ նկատի ունենանք որ Հ. Յ. Դ. եւ Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան վերջին մարտնչումները կը գտնուին Փարիզի մէջ։» (29 ապրիլ)։

Եւ գեղ ուրիշ պարագայ մը.

— «Այսօր նոր ուրիշ մը Փարիզը գտնէ այս անգամ արդարացնէ իր վրայ դրուած յոյսերը եւ ազդանշանը տայ միահամուռ համերաշխութեան, համախմբման նոր շարժումի մը, որ պիտի գայ փրկել անառողջութեան մատնուած տարագրութիւնը։

«Փարիզ, անհամբեր կը սպասենք քու ազդանշանիդ»։

Իսկ «Ցուսաբեր»ը աչքի առջեւ ունի Եգիպտոսի գեղեցիկ ցոյցը, որուն հիմը դրուեցաւ Գահիրէի մէջ, ապրիլ 11ի ամանակատարութեան առթիւ.

— «Այդ օրը ամ բերանները, ցեղը իր ներփակուած զգացումները կը զեղէր ամբողջ բնիկն։ Գերապայծառ (Գուրգեն եպսկ.), Վերապատուելին (Հ. Համբարձումեան), Աւանդապահ, փոխանորդը (Մամբրէ Ծ. վ. Սիրունեան), Ռամկավարը (Վ. Զարդարեան), Ժողովրդականը (Ց. Պալամքլեան), Հնչակեանը (Ա. Գոյոյեան), Դաշնակցականը (Լ. Նազարեանց), եւ նիւթապէս կազմ. գանուող միայնակ մը երուսաղէմի վանքէն (Տիրան վ. Ներսոյեան), — ամէն բոլորը գերմանանդ ու խոստումով նման եղան ու անդամ միեւնոյն բարկութիւն. Այս ուր ճառախօսներուն մէջ չկայ մէկը, որուն խօսքին, արձակած մտքերուն եւ յայտնած զգացումներուն տեղ չկանգնէր Դաշնակցութիւնը, ինչպէս ալ ան տեղ կը կանգնի իր ներկայացուցչի խօսքին։ Եւ այսպէս ոչ միայն աշխարհականներու, ոչ միայն յեղափոխականներու, այլ եւ կղերականներու ու ժողովրդական չափաւոր հոսանքներու նկատմամբ։ Ուր բանաստեղծ ալ, առանց բացառութեան, բառին ու ձեւին մէջ աննշան տարբերութիւններ պահելով, խորքին եւ էութեան մէջ միեւնոյն գաղափարները, միեւնոյն զգացումները ու միեւնոյն իղձերը կը յայտնէին։

«... Վեհ, գեղեցիկ, ցեղօրէն բարձր ու բարոյապէս կազդուրիչ շունչ մը կար Ապրիլ 24ի Գահիրէի ամանակատարութեան մէջ։

Ինչ հրաշքներ կարելի պիտի ըլլար գործել, եթէ երբեք այս շունչը անպակաս մնար եւ բառը գործի փոխուէր»։ (27 ապրիլ)։

Մեր ընթերցողները պիտի յիշեն որ, այս «գեղեցիկ երեւոյթ» կամ ցոյցը, Ֆրանսայի մէջ, սկիզբ առաւ Մարսէյլէն ու Լիոնէն, իր լրումին հասնելով Փարիզի մէջ, — ամէն տեղ ալ՝ Նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Միութեան։

Կազդուրիչ են Ցունաստանէն հասած տեղեկութիւններն ալ (Աթէնք եւ Սելանիկ)։ Իսկ միւս գաղութներէն լուր չունինք առայժմ։ Միայն գիտենք որ անհամութիւններ ծագած են Սոֆիայի մէջ, անյուշտ անոր համար որ չունէին կեդրոնական, ընդհանուր ուղեցոյց մը։

Կ'ուզենք հաւատալ թէ տխուր մթնոլորտի մը վերջին արձագանգներն են այդ բոլորը, եւ չեն կրկնուիր ուրիշ անգամ։

×

Մենք արդէն առիթ ունեցանք արձանագրելու այս կազդուրիչ երեւոյթը, ամփոփուելով մեր գաղութին վրայ։

Այսօր, եղած լուրերուն վրայ, իրաւունք ունինք աւելի մխիթարական տեսնելու հեռանկարը։

Արդարեւ, ճշմարիտ սփոփանք մըն է ոչ միայն կատարուած երողութիւնը, այլ եւ այդ առթիւ եղած արտայայտութիւնը՝ մասնաւոր բերնով։

Ապրիլեան սարսափներու համազգային տօնակատարութիւնը այնքան մեծ արժէք չպիտի ունենար, իբրեւ առօրեայ երեւոյթ, եթէ չդառնար սկզբնաւորութիւն մը՝ «համահայկական նոր շարժումի մը»։ Եւ կամ, եթէ չօգնէր որ «բառը գործի փոխուէր»։

Այդ ձեւով միայն կարելի էր թաղել տխուր անցեալը, եւ հարթել նոր, լուսաւոր ճամբան։

Եւ արդա՛ր է որ, այս ցանկալի հոգեփոխութեան համար, լիօրէն գործի կանչուի Փարիզը.

— «Փարի՛զ, անհամբեր կը սպասենք քու ազդանշանիդ»։

«Նոր Օր»ը այս ազդակը արձակած ատեն, չի ծածկեր իր մտահոգութիւնն ալ, մօտէն ճանչնալով Փարիզը։ — «Արդեօք նոր յուսախաբութի՞ւն մը վերապահուած է մեզի»։

Պատճառներ ունինք հաւատալու թէ՝ այս անգամ կարելի պիտի ըլլայ կանխել նոր յուսախաբութիւններ, շնորհիւ համբերատար աշխատանքներու։

Արդէն իսկ, աչքի առջեւ ունինք մէկէ աւելի բարենշան երեւոյթներ, եւ կը հաւատանք թէ գործնական ելքի մը պիտի յանգին անոնք, բանալով նոր շրջան մը։ Նօսրացնելով մթնոլորտը եւ դիւրացնելով գործակցութիւնը՝ հիմնական հարցերու մէջ։

Ապրիլեան սգահանդէսին համազգային արտայայտութիւնն ալ, իր կարգին, ահա սփոփանք եւ պայծառութիւն կը բերէ։

Կը մնայ հեռղհետէ թօթուել կանխակալ կարծիքները, եւ վարժուիլ նոր հոգեբանութեան մը պահանջներուն։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՈՐԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
ՄԵՐ ՆՈՐ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Միր խօսքը Փարիզի հայ ուսանողներուն մասին է։

Այս երիտասարդներն են, որ իրաւունք ունին ըսելու, — «Մենք...»

Այս երիտասարդներն են, որ իրաւունք ունին ներկայանալու իբրեւ «նորեր»։

Այս երիտասարդներն են, որ փառքընու պարծանքը պիտի կազմեն մեր ժողովուրդին.

Բայց, եթէ այս երիտասարդներն են, որ վաղը պիտի վարեն մեր դժբախտ ազգին ճակատագիրը, այն ատեն [illegible].

Փարիզի Հայ Ուսանող. Միութիւնը իբրեւ պատմութիւն ունի միայն Թուական մը, — 1888։

Ցնցումներ կան, սակայն, որ եռանդի ու գործունէութեան օրեր ունեցած է այս Միութիւնը։ Այսպէս, կը պատմեն թէ պատերազմէն յետոյ մինչեւ 1925, իրենց վէճերուն պատճառով, Ուսանող Միութեան անդամները քանի մը անգամ փորձուած են իրենց ժողովատեղիներէն, արճարան կամ ճաշարան։ Գէշ ալ չէ, կը վիճէին ու կը վիճարանէին այն ատեն։ Ցետոյ սկսաւ լռութիւն.

Երկու տարի է, որ Փարիզի Հայ Ուսանող. Միութիւն, անունով յայտարարութիւններ կ'ըլլան Թերթերու մէջ.

Զ. Ռ. Միութիւնն ալ, այս տարի, ապրիլեան սգատօնին կազմակերպութեան համար, դիմեց կը դրկէ այս Միութեան. Փարիզի Հայ Ուսանողներու Միութիւնը, Խորհուրդ խորին վարչութիւնը Թերթերու կը պատասխանէ թէ, իրենց ծրագրին մէջ որեւէ յօդուած չկայ, որ [illegible] իրենց՝ մասնակցելու Ապրիլեան ննջ ազգային սգատօնին։ Ի՞նչ, իրենց ծրագրի՞ն մէջ՝ [illegible] մենք գիտենք, որ Փարիզի Հայ Ուսանող Միութիւնը, մինչեւ վերջին տարիները, ինքն էր որ կը կազմակերպէր Ապրիլեան սգատօնը։ Նոյն իսկ Զ. Ռ. Միութեան եւ Հ. Ուսանող. Միութեան միջեւ վէճեր ծագեցան, Ապրիլեան սգատօնի նախաձեռնութեան իրաւունքին մասին. Այդ մէկ կողմ։

Սակայն Հայ Ուսանող. Միութիւն մը, այո՛, այո՛, հայ ուսանողներու ուշադրութի՛ւն, երիտասարդ ու նորաճաշ մտաւորականներու Միութիւն մը, կրնա՞յ, երբ եւ իցէ, ըսել թէ չի մասնակցիր Ապրիլեան սգատօնին, որովհետեւ իր ծրագրին մէջ չկայ մասնաւոր յօդուած մը։

Եթէ չկայ, պէտք է՞ր աւելցնել... գէթ իբրեւ guide։ Չեմ գիտեր։ Սակայն, ես կ'առաջարկէի կրճատել այդ Միութեան անունէն «հայ» բառը, — ուրիշ մը թերեւս առաջարկէ կրճատել նաեւ «ուսանող» բառը։

Կը մնայ «միութիւն» բառը։

Ի՞նչ միութիւն։ Այդ ալ թող հայ ժողովուրդը ըսէ։ ՀԱՐԹՈՒՆ

Թրքական ուժերը Սուրիոյ սահմանագլուխին վրայ

Հալէպէն կը տեղեկացնեն «Էլիֆ Պաա» թերթին.—

Թուրք կառավարութիւնը սուրիական սահմանին վրայ կեդրոնացուցած է տասը հազար նոր ուժեր զինուած արդիական ձեւով։ Այս կեդրոնացման պատրուակ կը ծառայէ, այս անգամ ալ, մաքսանենգութեան պատմութիւնը։

Ծանօթ է որ Թուրք չէթէներ եւ մաքսանենգներ իրենք են որ դէպի Սուրիա ապրանքներ կը փախցնեն եւ ասպատակութիւններ կ'ընեն։ Դեռ մօտ ատեն առաջ անոնք յարձակեցան Արուր գիւղին վրայ եւ սպաննեցին երեք գիւղացիներ։ Ուրիշ չէթէախումբ մը յարձակեցաւ Ճարապլուսի վրայ եւ ժողովուրդին վրայ կրակ բանալէ վերջ մեծ աւարներ տարաւ հետը՝ ցանեց գիւղը եւս ենթարկուեցաւ Թուրք չէթէներու յարձակումին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս կիրակի օրուան համեմատականի ընտրութիւնները շատ աւելի կը մտահոգեն ձախակողմեան կուսակցութիւնները, քան թէ անցեալ կիրակիի ընտրութիւնները։

Դէպ ի ձախ ուժեղ հակումը որ յստակօրէն երեւան եկաւ առաջին քուէարկութեան արդիւնքէն, լրջօրէն կը վրդովէ Նախկին խորհրդարանի մեծամասնութիւնը։

Վարչապետը Պ. Թարտիէօ երէկ իրիկուն անթելով կոչ մը եւս ուղղեց Ֆրանսայի ժողովուրդին, հրաւիրելով զայն իր քուէները կեդրոնացնելու նախկին մեծամասնութեան թեկնածուներուն վրայ։

Աջակողմեան թերթ մը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— «Նոր Երեսփ. ժողովի կազմը կը սկսինք նշմարել քիչ մը աւելի յստակօրէն։ Առաջին քուէարկութեամբ ընտրուեցան 250 հոգի։ 132ը կողմնակից են Պ. Թարտիէօի կառավարութեան. 115ը անոր թշնամի են. 3ը կասկածելի։

«Բայց 360 համեմատականի մնացածները կը թուի թէ զգալի կերպով փոփոխութեան պիտի ենթարկեն համեմատութիւնները։

«Արմատական — ընկերվարականները կը շեշտեն թէ 88 իրենց ի նպաստ են. 65-70 ընկերվարականներուն. 30ի չափ ալ հանրապետական — ընկերվարականներուն։ 40ի չափ ալ կասկածելիներ կան։ 10ի չափ ալ համայնավարներ պէտք է նկատի ունենալ։ Մօտ 120ի ընտրութիւնը ապահով կը նկատուի ազգայնական հանրապետականներուն համար։

«Եթէ երկրորդ քուէարկութեան արդիւնքը հաստատէ առաջին քուէարկութենէն բխող նախատեսութիւնները, Արմատական — ընկերվարականները պիտի ներկայացնեն 150 հոգիի ուժ մը։ Կիրակի օր արդէն 62 ընտրուածներ ունէին։

«Ընկերվարականները պիտի պահեն իրենց ներկայ թիւը — 110 (40 ընտրուած կիրակի օր, 70 համեմատական)։

«Ֆրանսական ընկերվարականներու խմբակցութիւնը եւ հանրապետական ընկերվարականները, որոնք սովորաբար կը քուէարկեն ձախին հետ, պիտի ներկայացնեն 40 հոգիի ուժ մը։

«Ընդամէնը, 300 հոգինոց ձախակողմեան զանգուած մը։

«Միւս կողմէ (աջերը) 230-260 հոգինոց ազգայնական — հանրապետականներու խումբ մը։ Երկուքին միջատեղը, ձախակողմեան անկախները եւ ձախ արմատականներու տատանող հատուածը, անոնք որ երբեք չուզեցին իրենց բախտը կապել Պ. Թարտիէօի մեծամասնութեան»։

Ահա ուրեմն, նոր Երեսփ. ժողովին հաւանական կազմը, որ արդէն լրջօրէն կը մտահոգէ քաղաքական ներկայ վարիչները։

Ձախակողմեան կուսակցութիւնները արդէն փոխադարձ զիջումներ կ'ընեն այս կիրակի օրուան քուէարկութեան համար։ Երիոյի կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն որոշեց թելադրել իր շրջանային մարմիններուն որ զիջումներ ընեն միայն ձախ տարրերուն։ Այս կերպով, մէկ քանի զիջումներ կատարուած են արդէն ի նպաստ ընկերվարականներուն։ Այս զիջումները ինչպէս րոնք փոխադարձ են։

Համայնավար պաշտօնաթերթը «Իւմանիթէ» կը շարունակէ յաղթանակթմբկահարել, ցոյց տալով իր միայն մէկ թեկնածուին յաջողութիւնը. մինչ քուէարկութեան վիճակագրութիւնը հակառակը ցոյց կուտայ։ Այսպէս, 1928 ապրիլ 22ի առաջին քուէարկութեան, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, համայնավարները ստացեր էին 1,042,867 ձայն, այս մայիս 1ին, ստացեր էին 785,830 ձայն. տարբերութիւնը՝ 257,037։

Ռուսաճապոնական յարաբերութիւնները

Հակախորհրդային դաւ՝ Խարպինի մէջ?

Բոլշեւիկեան «Թասս» գործակալութիւնը հետեւեալ հեռագիրը կը հաղորդէ Խարպինի կացութեան մասին։

— Խապարովսկէն կը հաղորդեն թէ, Խարպինի մէջ, կացութիւնը կը շարունակէ մնալ խռովայոյզ։ Չինական արեւելեան երկաթուղիին վրայ, կը շարունակեն ձերբակալել խորհրդային հպատակները։ Ապիտակ պահակները մեծ գրգռութիւն մը կը պատրաստեն, կալելով ռմբափորձին, որ կատարուեցաւ օդը հանելու համար Սունկայի կամուրջը եւ կառախումբերը։

Անոնց այս գործունէութիւնը թելադրուած է ճափոնցի զինուորականներու կողմէ, որոնք կը ձգտին ծանրացնել Խորհրդային Միութեան եւ Ճափոնի յարաբերութիւնները։

Հակառակ զանգուածային ձերբակալումներուն, եւ ձերբակալուածներուն ենթարկուած տանջանքներուն, գրգռիչները ոչինչ կրցան երեւան հանել որ փաստէ թէ «խորհրդային գործակալներ» մասնակցած են երկաթուղին օդը հանելու փորձին։

Այս գրգռութեանց նպատակն է ձերբակալել տալ խորհրդային հպատակութեանց վարիչները եւ գրաւել չինական արեւելեան երկաթուղին։ Լաւատեղեակ շրջանակներէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, արդէն ծրագիր մը մշակուած է մօտերս՝ Մանչուրիոյ մէջ խուզարկութեան ենթարկելու բոլոր խորհրդային հաստատութիւնները եւ ձերբակալելու անոնց վարիչները։ Արդէն ամէն տեսակ կեղծ փաստաթուղթեր պատրաստուած են, «Փաստաթուղթեր», որոնք գտնուած պիտի ըլլան խորհրդային հաստատութեանց մէջ կատարուած խուզարկութիւններու ընթացքին»։

Չինաքափութեան աշխատանքները

Զինաթափութեան յանձնախումբերը Ժընեւի մէջ իրենց աշխատանքները կը շարունակեն դանդաղօրէն։ Աշխատանքներու այս դանդաղեցման վրայ ազդած է նաեւ քաղաքական ներկայ անկայուն վիճակը։

Վիճաբանութիւնները առաջ կը տարուին, գլխաւորաբար ճշդելու համար յարձակման ծառայող զէնքերը։

Փոքր պետութիւնները, Պարսկաստան, Ռումանիա, Շուէտ, Լեհաստան, նաւային մասնախումբին մէջ այն տեսակէտը կը պաշտպանեն թէ ընդծով–

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՅՍՕՐ, ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
"ԲՈՌ"
Լ. ՇԱՆԹԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

(Չորրորդ էջ)

Գրիւնինկի դաշինքին կացութիւնը

Գերման վարչապետը Գրիւնինկ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Հինտէնպուրկի հետ Գերմանիոյ ներքին կացութեան մասին։

Այս տեսակցութեան մասին հրատարակուած պաշտօնական գեկոյց մը կը հաւաստէ թէ Նախագահին եւ վարչապետին տեսակէտները նոյնն են յարուցուած հարցերուն մասին։

Իրականութիւնը սակայն բոլորովին տարբեր է։ Գրիւնինկի կառավարութիւնը բուռն յարձակման կ'ենթարկուի աջակողմեան կուսակցութեանց կողմէ, նպատակ ունենալով տապալել Գրիւնինկը որ կամ քաշուի, եւ կամ կարեւոր փոփոխութիւններ մտցնէ իր դահլիճին կազմին մէջ։

Երկրորդական միջադէպ մը կուգայ աւելի սուր դարձնելու այս յարձակումը։ Աշխատանքի եւ ազգային տնտեսութեան նախարարներուն միջեւ անհամաձայնութիւն ծագած էր շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի սկզբունքին եւ անգործութեան դէմ պայքարի միջոցներուն մասին։ Այս անհամաձայնութեան հետեւանքով, տնտեսութեան նախարարը որոշեր հրաժարիլ։ Հրաժարականը հերքուեցաւ. սակայն վաղը կրնայ իրականութիւն դառնալ, նկատի առնելով անոր ընդդիմութիւնը՝ հանդէպ կառավարութեան ընկերային քաղաքականութեան։

Գրիւնինկ դժուարութիւն չպիտի կրէ ուրիշ մը նշանակելու անոր տեղ եւ արդէն անունը կը տրուի ազգայնական կուսակցութեան անդամի մը։ Սակայն առով չէ որ պիտի դոհանան աջերը։

Անոնք փրուսիական ընտրութեանց ուժ առած, կը ջանան զօրեղ ազդեցութիւն մը գործել այն շրջանակներուն վրայ, որոնք կրնան վճռական դեր կատարել ներկայ քաղաքական պայքարին մէջ։ Կը պնդեն թէ կեդրոնի եւ փրուսիական կառավարութեանց միջեւ գործակցութիւն մը պէտք է ապահովել, ինչ որ անկարելի է, եթէ գերման կառավարութիւնը կռթնի կեդրոնի եւ ձախերու գործակցութեան վրայ, երբ փրուսիական կառավարութիւնը պիտի կռթնի կեդրոնի եւ աջերու վրայ։

Աջերը ուրեմն, կը ջանան ազդել մասնաւորաբար Հինտէնպուրկի վրայ, որպէսզի ան տապալէ Գրիւնինկը եւ գերման քաղաքականութիւնը մղէ դէպի աջ։

Այս խաղերուն հետեւանքով է որ Գրիւնինկ անակնկալ կերպով գացած է տեսակցելու Հինտէնպուրկի հետ եւ անոր հետ հիմնովին քննելու ներքին քաղաքական հարցերը եւ առով իսկ ցոյց տալու թէ թոյլ չպիտի տայ որ դինքը դիւրաւ մը խեղդեն։

ԳԵՐՄԱՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ռուսիոյ մէջ աշխատող գերման մասնագէտներու եւ ճարտարագէտներու վիճակը, պաշտօնական բանակցութեանց տեղի տուած է այս միջոցիս Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ։ Գերման մասնագէտները կը դժգոհին թէ խորհրդային իշխանութիւնները կը մերժեն իրենց թոշակներուն կէսը վճարել գերմանական դրամով, ինչպէս ընդունուած էր կնքուած պայմանագրութեանց համաձայն։

Եւ որովհետեւ չեն կրնար ռուսական րուբլի ղրկել, գերման մասնագէտները դժուարութեան կը մատնուին՝ Գերմանիա մնացած իրենց ընտանիքներուն օժանդակելու համար։

Անոնց այս վիճակը, նախապէս բուռն քննադատութեանց տեղի տուած էր գերման մամուլին կողմէ՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԽՄԲ. — Ապրիլ 17ին Գահիրէի մէջ տօնուեցաւ Տիկին Սիրանոյշի բեմական գործունէութեան 50ամեակը, մեծ հանդիսաւորութեամբ։ (Դժբախտաբար հանդէսէն յետոյ հիւանդացաւ վաստակաւոր արուեստագիտուհին)։

Այս առթիւ, «Յուսաբեր» բացառիկ թիւ մը նուիրած է, որմէ կ'արտատպենք ներկայ յօդուածը.—

Միայն ռազմադաշտին մէջ չեն հերոսները կամ յեռնածերպերուն վրայ։

Հերոսը կրնայ երբեւան գալ կեանքի եւ մանաւանդ հանրային կեանքի ամէն ասպարէզի մէջ։

Մարդ մը, որ յանուն բարձր նպատակի, յանուն գաղափարի կը մոռնայ իր անձնական բարօրութիւնը, պատրաստ՝ իր կեանքն իսկ զոհաբերելու։

Այդ է հերոսը։

Իսկ պատերազմէ, ազատագրական պայքարէ, յեղափոխութենէ դուրս քի՞չ ասպարէզներ կան, ուր մարդիկ ծայրայեղ զրկանքներու կ'ենթարկուին ու մահով կը կնքեն իրենց գործը։

Գիտութիւն, գրականութիւն, արուեստ — ո՞րքան հիանալի գէմքեր խլած են ամէն ժողովուրդէ մարդկային յառաջդիմութեան եւ մշակոյթի այդ անդաստանները։

Իր կեանքը վտանգող ռազմիկէն նուա՞զ հերոս է գիտական աշխատանոցին մշակը, որ յաճախ գիտակցաբար, զանդաղօրէն դէպ ի մահ կ'երթայ. կամ գրագէտը, արուեստագէտը, որոնք՝ սրբազան տենդով բռնուած՝ կ'արհամարհեն կեանքի վայելքները եւ կը հիւծուին չարքաշութեան մէջ

Աստուածային կայծը՝ գեղեցկի լունչէն թռնկած։

Ով որ ունի իր մէջ այդ կայծը՝ ան այլ եւս ուխտեալ է, անկախ իր կամքէն եւ ի հեճուկս բոլոր ասարկայական պայմաններու։

Միջավայրը, պարագաները երբեմն բարեացակամ կը գտնուին իր հանդէպ, ու ան կը հասնի բարեկեցութեան ու փառքի գագաթնակէտին։ Երբեմն ալ անոնք իր դէմ կը դառնան, ու թշուառութիւնը կը լինի իր բաժինը, զոր ան կը կրէ անտրտունջ՝ իբրեւ անխուսափելի ճակատագիր։

Աստուածային հուրով կ'այրէր Սիրանոյշ մանուկ հասակէն, եւ այն էր՝ որ մղեց զինքը թատերական ասպարէզին վրայ։

Հերոսական քայլով սկսաւ դեռատի արուեստագիտուհին իր ասպարէզը. չէ՞ որ դէմ կ'երթար իր առնի եւ միջավայրի ըմբռնումներուն, ինքզինքը դուրս կը ձգէր «վայելուչ» հասարակութենէն, կը դառնար «թատրոնի աղջիկ»՝ նեթակայ հասարակաց հեգնանքի եւ՝ յաւագոյն պարագային՝ ընդհանուր խղճահարութեան։

Եւ այնուհետեւ իր ամբողջ կեանքը շարան մըն էր հերոսական դրուագներու։

Չծանրանանք այլ եւս գահէկուած բազդատութեան վրայ օտար համազօր տաղանդներու հետ։ Վասն զի մենք չենք յանցանքը, որ Հայ պայմանները աննպաստ են տաղանդներու զարգացման։

Ուրիշներէ ոչ նուազ գիտակ էր արուեստը ինքը Սիրանոյշ ու չէր կրնար չքեղ յոյսերով օրօրուիլ։

Այդտեղ է իր մեծութիւնը։ Ու մանաւանդ հոն, որ արուեստագիտուհին իր հզօր հոգիով կռահեց իրեն վիճակուած դերը՝ մեծագոյնը իր կատարած բոլոր թատերական դերերէն։

Արուեստագիտուհի — քաղաքացի՝ այդ եղաւ Սիրանոյշ իր գիտակից տարիքի սկզբնաւորութենէն եւ այդ մնաց իր փառաւոր գործունէութեան ամբողջ ընթացքին։ Վասն զի այդ կը պահանջէր Հայ կեանքը։

«Փարազեօզ» եւ որովայնապար — այդպէս կ'ըմբռնէր թատրոնը Հայ հասարակութեան մեծ մասը, որ՝ ի լըրումն՝ վարժուած ալ չէր լսելու բեմէն հայ լեզուն։

Միայն զուտ ու մաքուր արուեստն էր, որ կրնար մաքրել այդ այլանդակուած ճաշակը։ Ու Սիրանոյշ իր չքնաղ արուեստով անվարան ներսուեցաւ հայութեան թանձր զանգուածին մէջ եւ իր մեղանոյշ ձայնով հնչեցուց բռնացած ականջներուն Հայ գեղանի բարբառը.

Ահերախտ գործ էր այդ, ու արուեստագիտուհին շատ տուժած է թրքախօս, իսկ յետագային նաեւ ռուսախօս Հայերու վերապահութենէն։

Ի՞նչ փոյթ սակայն. այդ ասպարէզին մէջ կատարուած ամէն մէկ փոքրիկ նուաճում անչափելի հատուցում մըն էր իրեն համար։ Ու կարելի՞ է ճշդել սահմանները իր բարոյական զոհացումին, երբ տարիներէ յետոյ հայութեան երկու հատուածներն ալ, Սիրանոյշի արուեստին հետ, նաեւ անոր հայերէնի զովքը կ'ընէին։

Արուեստի անձնուէր քարոզիչ էր Սիրանոյշ, որ դերասանի մաղախը ուսին՝ կը թափառէր այն բոլոր վայրերը, ուր աննշան իսկ հայ հաւաքականութիւն կար։ Պոլիսը իր արուարձաններով, ճամբորդութեան մատչելի Թրքական բոլոր քաղաքները, Բալկանեան թերակղզիի պետութիւնները՝ Պուլկարիա, Ռումանիա, Ցունաստան, Կովկասը իր բոլոր քաղաքներով, Ռուսիոյ զոյգ մայրաքաղաքները, Եգիպտոս — առանք ամէնքն ալ ընդունած են Սիրանոյշի այցելութիւնը եւ խանդավառուած անոր անզուգական խաղով։ Եւ ազգային հպարտանքի հասած ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ ո՞վ կը զգար այլ եւս հեգնանքի ակնարկ մը իսկ նախկին «թատրոնի աղջկայ» մասին

Հերոսաբար սկսաւ եւ հերոսին վայել յաղթանակով պսակեց Սիրանոյշ իր ծանր գործը

Հոս ալ, հարկաւ, եղան իմաստակներ. Սիրանոյշ, կ'ըսէին, մեծ դերասանուհի է, բայց — դպրոց չունի։ Ի՞նչ պիտի լինէր, սակայն, դպրոցը։ Ան տաղանդ չի կրնար չինել. ան միայն կը յղկէ եղածը ու ձեւ կուտայ անոր։ Մինչ «Աստուծոյ ողորմութեամբ» արուեստագէտները իրենք իսկ մէկմէկ դպրոց են։ Ու Սիրանոյշ, իրապէս, եղած է այն բարձր օրինակը, որուն ձգտած են հասնիլ հայ դերասանուհիներէն անգամ ամէնէն տաղանդաւորները։ Կովկասի մէջ, ուր փթթեցաւ իր տաղանդը, չկար ոչ մէկ աւելի կամ նուազ աչքի զարնող դերասանուհի, որ կրած չլինէր «Սիրանոյշի զարդարին» ազդեցութիւնը

Անսահման են Սիրանոյշի տաղանդին կարելիութիւնները. ողբերգութենէ սկսած մինչեւ կենցաղական դրաման ու նոյն իսկ կատակերգութիւնը — ամենուրեք ան տուած է աքանչելի մարմնացումներ։ Շէքսպիրի «Համլէթ»ի եւ Շիլլերի «Օրլէանի կոյսին» ու «Մարիա Ստիւարտ»ի մէջ ան նոյնքան բնական ու բնութրոյն է, որքան Դիւմայի «Կամելիազարդ Տիկին»ի, Սարդուկիի «Անմեղ մեղաւորներու» եւ Զուդերմանի «Պատիւ» ու Սարդուի «Տոսկա»ն նոյնքան բնտանի է իրեն, որքան նոյն հեղինակի «Մատամ Սան Ժէնը» կամ Իբսենի «Հեդդա Գաբլեր»ը։

«Տիկին Սիրանոյշ, կը գրէր Մոսկուայի Ռուսկիյա Վեդոմոստի կարեւորագոյն օրաթերթը, — իսկական մեծ դերասանուհի է. իր խաղին մէջ ամէնէն շատ կը մօտենայ Ֆրանսականին. Բայց իր մէջ աւելի պարզութիւն եւ անկեղծութիւն կայ, ինչպէս նաեւ ահագին խառնուածք։ Իր յաջողութիւնը խիստ մեծ էր. ծափահարութիւններուն վերջ չկար»։

Իսկ Պետերբուրգի Թէատր ի Իսկուսթվոյ (Թատրոն եւ արուեստ) շաբաթաթերթին աշխատակիցը, տեսնելով Սիրանոյշը միայն մէկ կտորի մէջ («Դաւաճանութիւն»), այսպէս կ'արտայայտէ իր հրճուանքը։

«Տիկին Սիրանոյշ մեծ, նկարագեղ, գրեթէ հանդարտ երեւոյթ մըն է։ Բայց իր խօսքերուն մէջ զուսպ կիրք կայ, շարժումներուն մէջ՝ ամբողջականութիւնը ձեւաւորուած զգացումին, յստակ ու խոշոր։ Եւ ի՜նչ ձայն — եռաժշտութիւն, որուն մէջ կը հնչէ ազնիւ, անեղծելի մետաղը կանացի հոմայքին»

Մենք չկրցանք գնահատել Սիրանոյշը, երբ ան կը սաւառնէր փառքի բարձունքներուն վրայ եւ անօրակելի վայելքին երջանկութիւնը կը պարգեւէր մեզի։ Ու վաղուան համեստ հանդէսը իրեն արժանի մեծարանք լինելէ շատ հեռու է։ Ընդունինք զայն միայն իբրեւ յիշեցում համայն հայութեան, որ ինքը խոշոր պարտք ունի մեր մեծագոյն արուեստագիտուհիին հանդէպ։

ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՕՐԱԿԱՆ 18 ՄԵՌԵԱԼ, 553 ՎԻՐԱՒՈՐ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, ներքին նախարարը մատնանշեց փողոցներու մէջ պատահած արկածներուն օր ըստ օրէ յաճումը։ Անցեալ տարի, այս արկածներուն հետեւանքով, Անգլիոյ մէջ մեռած են 6691, վիրաւորուած են 202119 հոգի։

Ամէն օր, ըստ նախարարը, կը մեռնին 18 հոգի եւ կը վիրաւորուին 553 հոգի՝ Անգլիոյ ճամբաներուն վրայ։

Այս տարուան առաջին եռամսեային միայն, այս կերպով մեռած են 314, վիրաւորուած են 10865 հոգի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԵՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Լման տարի մը ձգձգելէ յետոյ, վերջապէս կրօնական բարձրագոյն իշխանութիւնը բարեհաճեցաւ արտօնել Հալէպի Գաւառ. Ժողովի ընտրութիւնը։

10–12 տարիէ ի վեր Հալէպը եւ իր շրջակայ թեմերը ունեցած են անկազմակերպ վիճակ մը։ Կարելի է ըսել, թէ ո՛չ մէկ կազմակերպուած ազգ. մարմին գոյութիւն ունեցած է. իրերը ընթացեր են այնպէս, ինչպէս որ հասկցեր են գործերը վարող առժամեայ մարմինները։ Սահմանադրական ո՛չ մէկ կարգուսարք. առտուն եկող կ'երթայ, ազան, վարուեր են ըստ իրենց հայեցողութեան, եւ գործերը փոխանակ մեքենական ճշդութեամբ ընթանալու, ընթացեր են ասիական զանգաղութեամբ, կաղն ի կաղ, շատ անգամներ բոլորովին երեսի վրայ մնացած։ Իսկ, եթէ քիչ մը կեանք եւ ազգային եռուզեռ ստեղծուած էր, դպրոցներ բացուեր են, ան ալ կրնանք վերագրել հայ ժողովուրդի բնածին արթնամտութեան եւ մասամբ ալ առժամեայ Վարչութիւններու վարող մարմիններու արտասովոր աշխատանքին։

Վերջերս, սկսան ընտրութեան ժամանակցելիք անձերուն մարզահամարը կատարել թաղերու մէջ եւ բաժնեցին քուէթուղթեր, կնքուած Առաջնորդարանի կնիքով եւ յանձնախումբի անդամներուն ստորագրութեամբ. Թէեւ 15 օր առաջ քուէթուղթ բաժնելու նորօրինակ դրութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կը տեսնենք Հալէպի Առաջնորդարանին մէջ։ Կ'երեւի նկատի չեն առած այդ դրութեան զէշ հետեւանքները, ինչպէս դժբախտաբար պատահեցաւ հիւղաւաններու մէջ։

Բանի մը անպատասխանատու ամբարտաւան եւ հնչակ տղերք բիրտաբով, ատրճանակներով առիպեցին քուէթուղթ առնող հայրենակիցները, որ լեցնեն քուէթուղթերը իրենց կողմէ ընդունուած ցանկին վրայէն։ Եւ երբ քուէթուղթին տէրը չէր յօժարեր այդ բռնութեան, հերոսները ազդել ուզեցին զաւազանով եւ ատրճանակի հարուածներով, (արար աշխարհ թող իմանայ, թէ ռամկավարները «քէտայի» են եղած, հերոսութիւններ ընել գիտեն)։ Բարեբախտաբար ատրճանակին վէրքը այնքան վտանգաւոր չէր, եւ ենթական քիչով ազատեցաւ։

Միեւնոյն առտն «հերոսը» ատրճանակը ձգելով փախաւ ու տակաւին կը փախչի...։ Մեր անազնիւ հակառակորդները քանի մը վայրերու մէջ ցոյց տուին անվայել արարքներ, նոյն իսկ շուկային մէջ, հանրակառքի գիծերուն վրայ 4-5 ձեռք զէնք պարզելով, խուճապի մատնելով ամբողջ շուկան, առանց նկատի առնելու, թէ կրնայ անմեղ օտարական մը վիրաւորուիլ եւ մեռնիլ։ Այս բոլոր «քաջութիւնները» տեղի կ'ունենան առանց հակառակորդի մասնակցութեան։ Իրենք իրենց հարս ու փեսայ եղած, կ'ուզեն սարսափ ազդել Դաշնակցութեան։ Անկարող է անուններ տալ եւ զանոնք հերոսացնել

Եւ սակայն, փոքրոգի հակառակորդներուն բոլոր ճիգերը ի դերեւ ելան 24 Ապրիլի քուէարկութեամբ։ Ամբողջութեամբ վաստկեցաւ ժողովրդայիններու ցանկը. նուազագոյն քուէ ստացողը 2300. իսկ ռամկավար եւ հնչակներու առաւելագոյն քուէ ստացողը 800, (3500 քուէարկուներէն)։

Բոլոր այս մեղքերուն վրայ ելան «անպատկառ եւ գռեհիկ» ձեւով թռուցիկ մըն ալ հանեցին, ազատ թանդով։

«Եփրատն ալ հիւանդանոցին գտնն իր առաջին էջին վրայ։ Նոյն թերթի խմբագրականը նուիրուած էր Անգլիոյ 1124ի մէկ միլիոն նահատակներուն, եւ երկիւղածութեամբ կը յիշէր Վարդգէսն ու Խաժակը, Շահրիկեան ու Վռամեանը, Զոհրապը եւ այլ յեղափոխական վեթերաններու անունները, որոնց յիշատակին ալ երդում պատառ կ'ըլլայ։ Իսկ Բ Սիւնակին մէջ «Պալքանեան մանուկ» կոչուած աղբակոյտէն յօդուած արտատպած էր, որուն մէջ կոչ կ'ուղղուէր Պուլկարիոյ հայ ժողովուրդին «թքնել եւ գխակին վրայէն անցնիլ Դաշնակցութիւն կոչուած տականքին վրայէն»։

Ուրեմն, այլեւս իրականութիւն է Գաւառ. Ժողովի կազմութիւնը։ Անշուշտ ան նկատի կ'առնենայ Սուրիոյ հայ ժողովուրդին ծով կարիքները։ Իր պարտքն է վերջ գնել կամայական գործունէութեանց։ Կանոնաւորել ազգ. խանգարուած մեքենան, ունենալ իր յանձնախումբերը, տնտեսական, ուսումնական, քաղաքական եւայլ ժողովները։ Մանաւանդ ամենակարեւորն է աւելի եւս այժ տալ դպրոցներու մատակարարման գործերուն, բարելաւել ուսուցչութեան վիճակը, որ իջած է վարժապետի աստիճանին, կառչիլ հրաժարական եւ ուրիշ աղանդներու տարածման դէմ։ Այս թշուառականները տակաւին հրապարակ կը հանեն թուրքերէն լեզուով եւ Մեսրոպեան տառերով Ս. գիրքեր եւ գրքոյկներ։ Եթէ այդքան կը սիրեն թուրքերէնը, ի՞նչու ձգեցին իրենց Անթապն ու Մարաշը, Գանեան ու Ատանան...

Հալէպի մէջ բողոքականները երկուքի բաժնուած են, միեւնոյն դաւանանքին հետեւող, միեւնոյն ժողովուրդը կ'ուզէ առանձին առանձին ժողովարաններ ունենալ։ Որոշած են յետ այսու քարոզել եւ խօսիլ անգլիերէն լեզուով

Այս մարզին մէջ մենք պէտք է միահամուռ, մէկ սիրտ, համերաշխ աշխատինք, վանենք այս աղէտը մեր գլխէն։ Կուսակցական նեղմիտ հաշիւներով, կիրքով, կռիւով ազգ եւ հայրենիք չեն փրկուիր։ Միակամ եւ միասիրտ, բոլոր հոսանքներու ալ եղբայրական համերաշխութեամբ եւ ազգ. զօրաւոր մարմնի մը գոյութեամբ է որ, վերջ կը գտնէ այս ազգակործան գործունէութիւնը։

Մի՛, մի՛ ընէք, տապարը մեր արմատին կ'իջնցնէք։ Կուսակցական մոլեռանդութիւնը մեզ կը հասցնէ անդունդին եզրը, ուրկէ փրկուիլ շատ դժուար է. վերջին զղջումն ալ անօգուտ։

Նմանեցէք Եւրոպացի ժողովուրդին, երբ ընտրութեան մէջ կը պարտուի, յաղթող կողմին հաւատարմութիւն կը խոստանայ եւ կը հպատակի անոր դրած բոլոր օրէնքներուն։ Այս ըմբռնումով է որ կրնանք հասնիլ մեր նպատակին, եթէ կ'ուզենք որ զօրանանք, չկլանուինք, եւ օր մըն ալ մեկնինք մեր ցանկալի հայրենիքը, նուիրաբերելով մեր բոլոր զանձերը անոր սրբազան անդանին։ Միայն այն ժողովուրդներն են որ արժանի կ'ըլլան հայրենիքին երբ անոր զաւակները սրտոտ, զարգացած եւ զոհաբերող են։

Ոյժ տանք նորընտիր Գաւառ. Ժողովին եւ անկէ բխած մարմիններուն։

ՄՆԱԿ

ԼՈՒՐԵՐ ԹԱՒՐԻԶԷՆ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԹԱՒՐԻԶ, 18 ապրիլ. (Սեփ. Թղթ.) — Մարտ 15էն ապրիլ 15 Թաւրիզի շուկան նախորդ ամսուայ հետ համեմատած, զգալի փոփոխութիւն դէպի բարելաւումն չունեցաւ, ընդհակառակն անցեալի հետ համեմատած աւելի թոյլ էր։

Դորգի ճիւղում նորէն գնողներ մնացին Ռուսները եւ գերմանեւզուիցերիական ընկերութիւն մը, սակայն դրանք էլ դադրեցուցին իրենց գնումները։ Սոյն հիմնարկութիւններն ալ, ոչ թէ դորգի պահանջ լինելու հետեւանքով է որ իրենց գնումները կը կատարեն, այլ պարզապէս պարսկական օրէնքի համաձայն՝ ներածուը պիտի եւ արտածէ։ Այդ իսկ պատճառով էլ «արտասահմանից զանազան ապրանք ներածողները ստիպուած են միաժամանակ գնելու պարսկական ապրանք՝ դորգ, աղիքներու, չամիչ եւայլն արտածելու։

Ապրիլ 7էն սկսած օտար դրամները զգալապէս բարձրացան։ Ստէրլինը մինչեւ 104 զրան, տոլարը 26 դ. Ֆրանքը 112 դ. եւ այդպէս միւս դրամները։

Դրամների այս բարձրացումը, վաճառականութեանը, մանաւանդ տեղացիներին անորոշ վիճակի է մատնել։

Ինչպէս գրած էի, արդէն պարսկական նոր դրամները հրապարակ ելան եւ ըստ նոր յայտարարութեան, այլեւս հիմնարկութիւններ եւ առեւտրական դրամական գործառնութիւններ ժամանակ այլեւս հին դրամների՝ զրանի, ռանտիմի անունները չպիտի յիշուին. եւ նրանց փոխարէն ռէալ, դինար եւ փահլաւի նոր դրամները պիտի գործածուին, որ արդէն շրջանառութեան մէջ են, իսկ մինչեւ վեց ամիս, հին դրամները պիտի հաւաքուին պետական գրասենեակների կողմից։

Ներկայ մէկ ռէալը հաւասար է նախկին մէկ զրանին այդպէս էլ պիտի փոխանակուին հին դրամները նորերի հետ։

Նոր թղթադրամները շատ գեղեցիկ են եւ տպարի ծամալով պատրաստուած. իսկ արծաթ դրամը, նախորդներից աւելի պարզ եւ խնամքով է պատրաստուած։

Ապրիլ 10ին Հիւլասայի Ս. Սարգիս եկեղեցում ընկեր Գասպար Ցակորեանի մահուան քառասունքը կատարուեց։ Ընկերոջ մեծադիր նկարը սեւ ժապաւէններով ծածկուած դրուած էր եկեղեցու բակում։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան յուշարձանի առջեւ Պատարագից յետոյ, եկեղեցական դասը առաջնորդ Մելիք Թանգեան սրբ. առաջնորդութեամբ դուրս եկաւ բակ եւ պատշաճ արարողութիւն կատարեց։ Նախ քան քառասունքը լրանալը մի խումբ ընկերներ Գասպարի մարմինը, որ թաղուած էր մի շարք ընկերների կողքին, տեղափոխեցին ուրիշ տեղ։

Ատրպատականի ընկերների ցանկութեամբ, կազմուած է «Գասպար Փոնտ»ի կեդրոնական յանձնախումբ որ պիտի աշխատի ընկերոջ յիշատակը որեւէ կերպով յաւերժացնել։ Յանձնախումբը արդէն ձեռնարկած է հանգանակութեան։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ապրիլ 17ին Դաղայի եկեղեցում տեղի ունեցաւ Յովհաննէս խան Մասեհեանի հոգեհանգիստը։ Մելիք-Թանգեան սրբ. մանրամասն ընդգծեց Մասեհեանի կատարած աշխատանքները՝ պետական կեանքի մէջ եւ անոր մատուցած ծառայութիւնները, իր ժողովրդին թէ գրական ասպարէզում Շէյքսպիրից թարգմանութիւններ կատարելով եւ թէ հանրային ասպարէզում։

Հոգեհանգիստին ներկայ էին Ատրպատականի նահանգապետի օգնականը եւ ոստիկանապետը, որոնք մինչեւ վերջը մնացին եւ ապա առաջնորդին հետ տեսնուելով հեռացան։

Անշուշտ պետական ուրիշ հիմնարկութիւններէ ներկայացուցիչներն էլ ներկայ կը լինէին թէ այդ օրը Դուրգան Պայրամի չլինէր։

Անգլիական դրամատան, մաքսատան, թղթատար-հեռագրատան հիմնարկութիւններէ հայ պաշտօնեաներից շատերը ներկայ էին, իսկ հայ վաճառականներից միայն մի քանի հոգի։

Դ.ԱԼԻՋԱՆԵԱՆ

ՊԵԼԺԻՈՅ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՐՈՒՔՍԷԼ.— Պելժիան արտածումի մեծ հրապարակ մը ըլլալով, ուրիշ երկիրներէ աւելի կրած է համաշխարհային տնտեսական տագնապին ազդեցութիւնը, սակայն հակառակ առոր, ներկայիս կը գտնուի այն երկիրներուն շարքին մէջ, որոնք առաջին նպաստաւորութեանը պիտի ըլլան գործերու վերսկսման պարագային։

Պելժ ապրանքներուն վաճառման գիները, բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներուն, աւելի աժան են, շնորհիւ իր գիտական տիպար կազմակերպութեան, իր ճարտարարուեստի բարձր արժէքին, ձեռքի աշխատութեան յառաջող արդիւնաբերութեան, եւ մանաւանդ կեանքի ապրուստի աժանութեան, որ արդիւնք է ազատ առեւտուրի քաղաքականութեան։

Հակառակ ներկայ աննպաստ գիներուն եւ պայմաններուն, պելժ արտածումներուն եւ ներածումներուն հաշուեկշիռը պահած է իր հաւասարակշռութիւնը, նոյն իսկ անցնող 1931 տարուան ընթացքին, երբ տնտեսական տագնապը հասած էր իր ծայրագոյն աստիճանին։

Հա՛ս, ինչպէս ուրիշ երկիրներու մէջ, անգործութիւնը ծանրապէս կը ճնշէ ժողովուրդին վրայ, եւ կը կազմէ կառավարութեան առաջին մտահոգութիւնը։

Ուրիշ երկիրներու նման, պելժ կառավարութեան պիւտճէն ալ ունի խոշոր բաց մը, զոր որոշած է ի գին ամէն զոհողութեան հաւասարակշռել, կարեւոր զեղչեր կատարելով պետական ծախքերու մէջ, եւ հրաժարելով բոլոր աւելորդ ծախքերէն։

Տնտեսական տագնապին դիմադրելու եւ տոկալու այս հասարակաց ջանքին ու զոհողութիւնը պիտի ունենան անշուշտ իրենց բարեբեր ազդեցութիւնը խիստ մօտաւոր ապագայի մը մէջ։

Պելժ դրամին արժէքը բարձր պահելու համար, կառավարութիւնը ... րիներէ ի վեր հետապնդած է ... քաղաքականութիւն մը։ Անգլիա... տագնապին նախօրեակին, պելժ ... գային պանքան ունէր աւելի քան ... միլիառ ոսկի դրամ, փոխանակ ... լիառ 800 հազար միլիոն ոսկի ... պելժ ֆրանքին կայունացման ... օրը, այսինքն 1926 հոկտեմբեր ... տուն, պահ դրուած էր ազգային ... մատան մէջ։

Երբ անգլիական ոսկին ... եկաւ հիմնովին յեղաշրջելու ... տուկուի ու ապահով դրամներու ... ժողութիւնը, պելժ ֆրանքը ... ցոյց իր արժէքը, եւ Պելժիո ... 5 պելժ ֆրանքի) փոանդի ... ամէն հաւանականութիւն ... յառնեցաւ

1932ի առաջին երեք ամիս... մէջ, Պելժիոյ տնտեսական ... կացութիւնը որ եւ է փոփոխ... չէ կրած, մանաւանդ ... բարուստի ճիւղին մէջ, սակայն ... ծադրկութիւնը կը մնայ միշտ ... ամէնէն հրատապ ու վրդովիչ ...

Միայն Պրիւքսէլի մէջ, անգործ... րուն թիւը յունուար ամսուն ... էր, փետրուարին ան բարձրացա... 13663ի, իսկ մարտ եւ ապրիլ ... ներուն, այս վերջին թիւին վրայ ... յաւելում՝ մը չնշմարուեցաւ.

Գործատուական սէնտիքաներ ... պէս նաեւ ընկերվարական ... մակերպութիւնները, որոնք Պելժ... մէջ պատկառելի ուժ մը կը ներկայա... ցնեն, իրենց բարոյական ու նիւթ... կան ամբողջ ուժն ու կորովը ... գրած են անգործներուն ... հասնելու. նուիրական գործին ... կառավարութիւնը իր պիւտճէն ... չոր բաժին մը յատկացուցած է ... նոնց Գորով թաղապետութիւն... րուն, առոնք ալ իրենց կարգին ... չափով սատնձնած են նպաստ ... ծին օժանդակութիւնը, թաղապետ... կան պիւտճէներէն կարեւոր բաժին... յատկացնելով իրենց շրջանակներ... մէջ բնակութիւն հաստատած անգործ... ներուն։

Այս պայմաններու տակ, պելժ ... գործներուն նիւթական կացութի... հեռու է մտահոգիչ ըլլալէ. ընդհակառակն, բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներուն, անոնց վիճակը կարելի է ... մատաբար նախանձելի նկատել

Արդարեւ, պելժ կառավարութեան ... ինչպէս նաեւ տեղական իշխանութիւ... ներու եւ կազմակերպութիւն... կողմէ ցոյց տրուած այս հայրենա... ու եղբայրական հոգածութիւնը ... դէպ բախտապուրկ հայրենակիցներ... հիացումի եւ երախտագիտութեան ... արժանի է։ Այս տեսակէտով մեր ... բեւանները պէտք է բարի օրինակ ... նեն պելժ փոքրիկ, բայց գործունեայ ... եւ իմաստուն ժողովուրդէն։

Պելժ կառավարութիւնը ներկայ... հետամուտ է գործնական քայլեր ... նելու, որոշ չափով մեղմացնելու ... մար գործազրկութեան տագնապ... այս նպատակաւ ծրագրած է կատար... հանրային շինութիւններու վերաբեր... եալ հսկայ ձեռնարկներ։

Վերջերս, խորհրդարանը պետակ... պիւտճէն հաւասարակշռելու ... նոր օրէնք մը քուէարկեց, որով կ... մը սեղմումներ կը առաջանան ... վարական ծախքերուն մէջ ... ցնելով պետական պաշտօնեաներու ... ամսաթոշակները, եւ աւելցնե... ներքին տուրքերն ու մաքսատու... րը։ Սակայն ձեռք առնուած այս մ... ջոցները բոլորովին առժամանակ... հանգամանք ունին, եւ պիտի դադր... գոյութիւն ունենալէ, երբ կացութիւ... նը մտնէ բարւոքման ճամբու մէջ։

Պելժ ժողովուրդը, որ գիտակ... կացութեան եւ ունի զոհողութեան ... գի, առանց տրտունջի ընդունեց ... կառավարութեան ձեռք առած ... բացառիկ միջոցները

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՏԷ...

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան ... հուրդը պիտի հաւաքուի մայիս ... երկուշաբթի օր։ Խորհուրդին օրա... կարգին մէջ են Աւստրիոյ, Պուլ... րիոյ, Հունգարիոյ եւ Յունաստ... մասին. նիւթական յանձնախում... տեղեկագիրը, ազգային փոքրամ... նութեանց վերաբերեալ հարցեր ...

Օրակարգի վրայ են նաեւ Տանկ... ազատ քաղաքին վերաբերեալ ... Լիպերիոյ կառավարութեան ... կան օժանդակութեան խնդիրը ... Ֆինլանտայի պահանջը անգլիական ... կառավարութենէն։

Կարդացէ՜ք եւ Տարածեցէ՜ք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

— փարիզի Եղբ. Անմիջական Օգնութեան Յանձնաժողովը մեզի կը ղրկէ … նամակ մը … շրջաբերականը, զոր կը հրատարակենք ամփոփելով.—

… գործունէութեան երեք ամիսներու … Յանձնաժողովը բաշխած … ֆրանք, 211 անգործներու, … նեծամասնութիւնը … Առնուազն 150 հոգիի օր … շաբաթական կանոնաւոր … ամսուրներուն 25 ֆր. իսկ … և դաւկի …

դասիրական ձեռնարկը: Այս ուղղութեամբ Յանձնաժողովս Փարիզի … նակութեան եւ անդամակցութեան եւ լիայոյս է որ բոլորը ընդ առաջ պիտի երթան իր դիմումներուն:

Յանձնաժողովս հարկադրուած է յայտնել թէ իր մնացորդ այս միջոցին կը գտնուի շատ տագնապալի վիճակի մէջ: Եւ եթէ հասարակութիւնը եւ զանազան կազմակերպութիւններ գիտակցութիւնը չունենան իրենց վրայ ծանրացող պարտականութեան, ան պիտի ստիպուի դադրեցնել իր գործունէութիւնը, իրենց ճակատագրին թողլով հարիւրաւոր հայ թշուառներ:

Դիւան Եղ. Ա. Օ. Յանձնաժողովին

ՍՏԱՑՈՒԱԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ.— Գաբակէօզեան Որբանոցի մէջ հաւաքուած Պ. Ն. Դաւիթեանի ձեռամբ 367 ֆր., Պ. Պ. Ե. Աղաբօն 100, Մարտախան 1000, Վ. Նուպար 1000, Գ. Կիւլպէնկեան 5000, Տէր եւ Տիկին Պ. Խամէրեան 1000, Տիկիններ Փօլ Եակոբեան 500, Մառի Կիւլպէնկեան 500, Մասրաֆ ի Լօզան (100 զուից. ֆր.) 493, Մնւրատեան վրժ.ի խոնդէսին հասայթ 7500, «Յառաջ»ի հանգանակութենէն մեզի յանձնուած 1000: Յուցակին շարունակութիւնը և ամսական վճարումներու ցանկը յաջորդով:

Հանգանակութիւնը կը շարունակուի: Կը խնդրուի նուիրատուներէն ղրկել գանձապահին հասցէին Պ. Խ. Փէլպալեան, 14, Rue Jean Bart, Courbevoie. (Seine):

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

…

… րաւ թէև օրէ օր կ՚աւելնայ: Բարեբախտաբար կառավարական նպաստէն մեր հայրենակիցներն ալ օգտուիլ սկսան: Անկէ առաջ թղթակից մը գրած էր կաթուլիկ վարգապետներու շահատակութեան մասին: Մեր անզեկութեան համաձայն, գաղութը պիտի ունենայ ընդհանուր խորհրդակցութիւն մը, դիմադրաւելու համար մեր ազգային կրօնքին սպառնացող վտանգին:

ԺԻՐԱՅՐ

Բանւորական կեանք Մարսիլի մէջ

ՄԱՐՍԻԼ 27 ապրիլ.— Ժամանակին գրած էի թէ Verminck հաստատութեան իւղի բաժինը իր դռները փակելով, բազմաթիւ օտար եւ Այնճըրցի բանուորներու կարգին …

…

ՄԱՄՈՒԼ

Գեղեցիկ եռեւոյթ մը

«Նոր Օր» ուրախութեամբ կը շեշտէ, այս խորագրով խմբագրականի մէջ (29 ապրիլ).

— «Առաջին անգամն է որ Փարիզի հայութեան բոլոր կազմակերպուած ուժերն ու միութիւնները քով քովի գալով, փափաքը կ՚ունենան իրենց յարգանքի տուրքը ընծայելու նահատակներուն, միանգամայն համերաշխութեան եւ գործակցութեան օրինակը տալով:

Մէկ միլիոն նահատակներուն յիշատակը լաւագոյն կերպով յարգուած է այս տարի Փարիզի մէջ: Մաղթենք որ այսպէս շարունակուի …

… պէս խաղաղ ու անխռով. իրականութեան:

Խորապէս համոզուած ենք որ պառակտման դժբախտութիւնը ի վիճակի պիտի ըլլայ ինքզինքը գտնելու քանի մը տարուան մէջ, եթէ իրականանայ հայութեան բոլոր կազմակերպուած ուժերուն համերաշխ գործակցութեան փափաքը:

Ցենք բսեր թէ հրաշքներ կրնան գործուիլ, բայց հրաշքի հաւասար արժէք պիտի ունենայ այն արդիւնքը, որ ձեռք պիտի բերուի գործակցութեամբ եւ փոխադարձ հասկացողութեամբ:

Ապրիլեան սգատօնին առթիւ, Փարիզի տուած օրինակը անկեղծօրէն ողեւորած է յունահայ գաղութը, որ ամէնէն աւելի պէտք ունի հանգիստի եւ ներքին կազմակերպութեան …

… վար Ազատական կուսակցութեան վերին մարմինները կը գտնուին Փարիզի մէջ»:

… խօսքն: Մականյն երբ կը տեսնես նոյն յարգելի հայրենակիցներուն երկտասարդ զաւակները, որ շատ լաւ հայերէն գիտնալով հանդերձ, կը շարունակեն խօսիլ Ջաղդարարներու լեզուն, խորապէս կ՚ընդվզիս:

Խ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Փոքր գաղութի մը ձեռնարկը

ՎԻԵՆ.— Խրախուսիչ լուրեր ունինք այս Վոգգայի փոքր գաղութէն: Հայրենասիրական զգացումներով տոգորուած մեր հայրենակիցները գեղեցիկ գաղափարը ունեցած են հայ մանուկներուն ազգային կրթութեան …

…

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄՕՍ

— Այո՛, շատ լաւ կ՚ըլլայ:

…

խանները իբր անհրաժեշտ եղբրապահներ պիտի ենկատուին այն պետութեանց համար՝ որոնք մեծ մարտանաւեր չունին:

Խորհրդային պատուիրակը կը պնդէ թէ որ եւ է երկիր իր տրամադրութեան տակ ունենալու չէ 10000 թոնօ տարողութենէ վեր մարտանաւ:

⁂ Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակներուն մէջ գրոյց կը շրջի թէ մեծ պետութեանց պատուիրակութիւններու նախագահներուն միջեւ տեսակցութիւնը որ տեղի պիտի ունենար մայիս 17ին, կրնայ ըլլալ որ յետաձգուի մինչեւ Ֆրանսայի Երեսփ. ժողովին բացումը:

Իտալիա հոգատարութեանց եւեւէ

Իտալիոյ խորհրդարանին մէջ երեսփոխան մը՝ հոգատարութեանց հարցը արծարծեց եւ յայտարարեց թէ Ներկայ տագնապին պատճառներէն մէկը փնտռելու է խաղաղութեան դաշնագրերուն մէջ, որոնք անարդարօրէն, Իտալիան զրկեցին հոգատարութիւններէ եւ այդպէս, անոր առջեւ փակեցին տարածուելու եւ ընդարձակուելու ճամբաները:

— Անեն է, եզրակացուց, երեսփոխանը, Իտալիոյ հանդէպ այս խաղը դադրի: Եթէ Իտալիա գիտէ գաղթավայրերու ճամբան բանալ յարատեւ աշխատանքով, ու ձեռնարկներով, ի հարկին պիտի գիտնայ նաեւ գործածել աւելի համոզիչ եղանակներ: Տկար կառավարութիւններու ժամանակը անցած է: Տասներեք տարի է որ Վերսայլի խաղաղութեան դաշինքը կը ճնշէ աշխարհը, անարդարութիւններ եւ ոխեր հրահրելով:

Ի՞նչպէս կը փախին կարմիր դրախտէն

Լեհացի ուսանող մը որ Ռուսիոյ մէջ Փոլոէի բանտը կը մնար երկար ատենէ ի վեր, յաջողած է փախուստ տալ եւ ապաստանիլ իր հայրենիքը՝ փախուստի հանճարեղ եղանակով մը:

Յաջողեցաւ ամբողջովին պարպել ծառի մը կոճղին փորը եւ քանի մը ծակ բանալ կոճղին վրայ՝ օդ առնելու համար. եւ գիշեր մը, այս նորագիւտ նաւակին մէջ մտնելով, իր ճակատագիրը յանձնեց բախտին, աւելի ճիշդը Տվինա գետին որ կը հոսի Ռուսիայէն Լեհաստան: Փորձը յաջող գնաց մինչեւ այն վայրկեանը որ, ռուս ձկնորսներ այս կոճղը քաշեցին դէպ ի գետափը, ուր կտրեցին, յետագային որ եւ է կերպով զայն գործածելու համար: Ուսանողը յաջողեցաւ սակայն գիշերուան մթութենէն օգտուելով, կտրել կոճղին կապերը եւ շարունակել ճամբան:

Յաջորդ կէս օրին գետին վրայ շրջող կարմիր պահնորդները իրենց նաւակին մէջէն նշմարեցին այս կոճղը, բայց անցան գացին. այնպէս որ կոճղը իր կենդանի պարունակութեամբ, եկաւ կանգ առաւ լեհական հողին վրայ, ուր գիւղացիներ՝ իր կամաւոր բանտէն ազատեցին ուսանողը:

Ամերիկեան տագնապը

Թայմզ կը գրէ թէ գործերը բացուած տեսնելու յոյսերը չիրականացան Ամերիկայի մէջ. թէ ինչ որ ամենէն աւելի կը վրդովէ ամերիկեան ժողովուրդը, խորհրդարանին ընթացքն է: Փոխանակ տագնապը նկատի առնելով, երկրին տալու գործակցութեան եւ կանոնաւորութեան օրինակը, ոյ խակ կը հետեւի կուսակցութեանց պետերու ցոյց տուած ուղղութեան:

Եթէ կացութիւնը չբարւոքի կարճ ժամանակի մէջ, կ'ըսուի թէ նախագահ Հուվեր լրջօրէն նկատի պիտի առնէ այն առաջարկը, որուն համաձայն կառավարութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլար հաստատելու հինգ միլիառ տոլար դրամագլուխով մնտուկ մը՝ իբր հիմ պարտադիր ապահովագրութեան՝ ընդդէմ անգործութեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Ս. Գ.— 35 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարապետ Թաջեանեան, Վան Աւանց գիւղացի, որ կը կարծուի գտնուիլ Ֆրանսայի մէջ: Տեղեկացնել ՅԱՌԱՋի:

— Գարգեւ Քէօրօղլեան կը փնտռէ Շապին-Գարահիսարի Օնիպէնի գիւղէն Գրիգոր Նիկողոսեան որ 1926ին կը գտնուէր Տրապիզոն (Յունաստան) քաղաքին մէկ ժամ հեռու Էսրնէճիք գիւղը:

Կը փնտռէ նաեւ Կարնեցի Միսաք Աւետիսեան, հօր անուն՝ Աւետիս, մօր անուն՝ Սոֆիա: Կը գտնուէր Քոսնոֆի քաղաքին երկու ժամ հեռու Եէնիճէ գիւղը: Իմացնել՝ Keuchkerian Alexan, Maison Figeac, Impasse pourtous, Viviez, Aveyron, France.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Դալրօցասէր ցիկնանց ընկերութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր բարեկամներն ու համակիրները, իր ննջեցելոց հոգեհանգստեան պատարագին, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի Ժան-Կուժօնի Հայոց Եկեղեցւոյն մէջ: Ընկերութեան Յօրելեանին առթիւ այս պատարագը պիտի ըլլայ հանդիսաւոր եւ պիտի երգէ վարժարանին քառաձայն երգչախումբը:

Երգեհոնի ընկերակցութիւն J. Fougierի կողմէ (Maître de Chapelle):

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եւ շրջականերու բոլոր հայ դերձակները կը հրաւիրուին շատ կարեւոր խորհրդակցութեան մը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30էն 12 Salle Voltaireի մէջ 1 Place de l'Odéon, Օտէօն Թատրոնին դիմացը: Անհրաժեշտ պատճառով մը բացակայելու ստիպուողներէն կը խնդրուի փոխանորդ մը ղրկել:

Յ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակայքները

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հրայր խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Նուպարի բնակարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները խստօրէն նկատի պիտի առնուին:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մուրատ և Մջօ խումբերու վարչութիւնը, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՆԳԻ կոմիտէի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին, Ընկ. Հիւսյեանի բնակարանը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 240 Rue Tête d'Or [illegible]:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զաւարեան խումբի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆի (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի անդամական ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին, ընկ. Յովհ. Վարդյեանի բնակարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի երեք խումբերու՝ Քրիստափոր, Ապառաժ եւ Ռոստոմի ընկերները ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի ժամը 2ին Խաժակ ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄի (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Ջոկոյց պատգամաւորներու եւ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն, բացակաները նկատի պիտի առնուին:

Հրապարակային բանախօսութիւն Շավիլի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Արդութեան ենթակոմիտէին կողմէ
Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, 20 Ave. Ville d'Avray
կը նախագահէ՝ ԲԺԻՇԿ ՏԷՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆ
կը խօսի ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ
Նիւթ՝ Ազգ. դատը եւ ուժերու կեդրոնացման հարցը
Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը

Ապրիլ 11)24ը կը տօնուի Փոնտըշէրիւի մէջ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահը
Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Սթանօզի ու Մարաշի Հայր. միութեանց:
Մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ:

Ա. Հ. Կ. Խաչի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն»

Փարիզի Մասնաճիւղը այսօր Հինգշաբթի ժամը 4—12 Horticulture սրահին մէջ, 84 rue de Grenelle ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻ առթիւ, աւանդական սովորութեամբ կը կազմակերպէ

ՎԻՃԱԿԻ ՕՐ

Երգ.Թատ.դաշնակ.հայկ.եւ եւրոպ. պարեր՝ մինչեւ կէսգիշեր, Ջան Գիւլիւմ ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ: Մանուկներու մասնակցութեան համար՝ 3 ՖՐԱՆՔ:

Թատերական ներկայացում

15 ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 3ԻՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ
26 Rue Troyon, Sèvres

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

կը ներկայացնէ

"ՔՕՐՐԱՏՕ,,Ն

Այս առթիւ պիտի կատարուի Մ. Պէշիկթաշլեան Թատերասրահին պաշտօնական բացումը:

Վահրամ Փափազեան, նախկին աշակերտ Մ. Ռ. վարժարանին, սիրայօժար իր յարգանքի ձօնը կը բերէ Մ. Ռ. վարժարանին նախկին աշակերտ եւ հայ բեմի հիմնադիր անմահն Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի յիշատակին:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

Բ Ո Ւ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

ԽՄԲ.— Լ. Շանթ 1906ին Թիֆլիսի մէջ թարգմանած ըլլալով այս վէպը, անփոփոխ կը պահենք իր լեզուն:

Արթուր նստել էր Պիզայի հոգեւոր ճեմարանի գրադարանում ու թղթատում էր ձեռագիր քարոզների մի դէզ: Յունիսի տաք երեկոյ էր, լուսամուտները լայն բաց էին արած ու փեղկերը կիսափակ՝ զովութեան համար: Ճեմարանի տեսուչը, հայր Մօնտանէլլին կանգ առաւ մի վայրկեան գրելուց ու սիրով նայեց պատանու թխահեր գլխին, որ հակած էր թղթերի վրայ:

— Չգտա՞ր, սիրելի՛ս: Ոչի՛նչ, այդ կտորը նորից կը գրեմ: Երեւի մի թուղթը կորել է ու քեզ ի զուր փնտռել եմ տալիս:

Մօնտանէլլի ձայնը ցած էր, բայց լի ու հնչուն. արծաթի զուտ արտասանութիւնը նրա խօսուածքին առանձին հրապոյր էր տալիս: Ի ծնէ հռետորի ձայն էր դա, հարուստ ելեւէջներով, որ Արթուրի հետ խօսելիս քնքշանք էր դառնում:

— Չէ՛, պադրէ՛, անպատճառ կը գտնեմ: Անշուշտ այստեղ դրած պիտի լինիք: Նորից գրածը այն չի դուրս գայ.

Մօնտանէլլին շարունակում էր աշխատանքը: Բզէզը ծուլօրէն ճռճռում էր լուսամուտի տակ ծուլօրէն, իսկ փողոցից լսւում էր պտղավաճառի ձիգ ու թախծոտ կանչը. «Fragola! fragola!»:

— Ահա՛. «Բորոտի բժշկութեան մասին»:

Արթուր անցաւ սենեակը իր թաւիշ քայլուածքով, որ միշտ սաստիկ գրգռում էր նրա տնեցոց: Մի նուրբ ու փոքրիկ էակ էր նա, աւելի նման XVIրդ դարու իտալական կենդանագրի, քան երեսնական թւերի միջին դասակարգից մի անգլիացի պատանու: Երկարաձիգ յօնքերից ու զգայուն բերնից սկսած մինչեւ փոքրիկ ձեռնուոտը, ամէն բան նրա վրայ խի՛ստ էր, նուրբ ու քանդակուած: Նստած ժամանակ, մի սիրուն աղջիկ կարելի էր կարծել տղի լաթերով. իսկ երբ շարժւում էր նրա թեթեւ ճկունութիւնը ընտանի վագրինը լինէր կարծես, որի ճանկերը կտրել էին

— Իրա՞ւ, գտա՞ր: Ի՞նչ էի անելու առանց քեզ, Արթուր: Չէ՛. էլ գրել չեմ ուզում, գնանք պարտէզ, ես, էլ օգնեմ քեզ: Ո՞ւր է այն կտորը, որ չէիր հասկանում:

Ու մտան վանքի սպիտակ լռին այգին: Ճեմարանը գրաւած էր դոմինիկեան հինաւուրց մի վանքի շէնքը, եւ երկու հարիւր տարի առաջ այդ քառակուսի բակը պահւում էր խիստ կարգին. ռոզմարինն ու լավենդը աճում էին ուղիղ խուզած թփերի վրայ: Զանոնք խնամող սպիտակազգեստ վարդապետները վաղուց թաղուած էին ու մոռացուած. բայց հոտաւէտ խոտերը մինչեւ այժմ էլ ծաղկում էին դեռ ամառուան այդ փափուկ երեկոյին, թէեւ էլ ոչ ոք չէր հաւաքում նրանց սերմերը դեղի համար: Վայրի խոտերը փոքրերով լցրել էին սալարկած ոտնուղու ճեղքերը եւ թփերը պատել էին ջրհորը բակին մէջտեղում: Վարդենիները վայրիացել էին, նրանց երկար ու իրար հիւսուած ոստերը սողում էին ուղիների վրայ: Խոշոր կակաչները կարմրին էին տալիս թումբերի մէջ: Մատնածաղկի բարձրադիր բոժոժիկները խոնարհել էին խճճուած խոտերի վրան, եւ զառամած որթը՝ վայրի ու անպտուղ՝ կախ էր ընկել մի խուլ ծառի ճիւղերից, մինչ ինքը ծառը դանդաղ ու տրտում իր տաղարթախիտ գլուխն էր շարժում:

Անկիւնը կանգնած էր ահագին մագնոլենին, մի ամբողջ մուգ-կանաչ աշտարակ կաթնագոյն ծաղիկները ցանած իր վրայ: Ծառին յենել էին մի պարզ փայտէ նստարան: Դրա վրայ էր, որ նստեց Մօնտանէլլին: Արթուր փիլիսոփայութեան էր հետեւում համալսարանը եւ հէնց որ մի դժուար կտորի դէմ էր առնում՝ դիմում էր խորհրդի պադրէի բացատրութեանը. Մօնտանէլլին թւում էր նրան բոլոր գիտութիւնների աչքը, թէեւ երբեք չէր եղած նրա աշակերտը ճեմարանում:

— Դէ՛, էլ գնամ, — ասաց տղան, երբ դժուար կտորը բացատրուած էր արդէն. — եթէ միայն որ եւ է բանի համար ինձ ուզէք չունիք:

— Էլ աշխատելու չեմ. բայց կը ցանկայի նստենք դեռ միասին, եթէ ժամանակ ունիս:

— Ա՜, ունի՛մ:

Տղան թիկնը աւեց ծառին ու խիտ մութ – կանաչի միջով դիտել սկսեց առաջին դալուկ աստղերը, որ վառւում էին հանդարտ երկնքին: Սեւ թարթիչների տակից նրա մութ – կապոյտ, անքնոտ, խորհրդաւոր աչքերը մի ժառանգութիւն էր իր Կորնուօլցի մօրից. եւ Մօնտանէլլին շուռ տուեց գլուխը որ չտեսնի այդ աչքերը

— Յոգնածի ես նման, սիրելի՛ս:

— Ի՞նչ կարող եմ անել:

Ուժասպառ մի շեշտ կար նրա ձայնի մէջ, որ Մօնտանէլլին իսկոյն նկատեց:

— Այսպէս շուտով վերադառնալու չէիր համալսարան: Հիւանդ խնամելուց, անքուն գիշերները յոգնեցրել են քեզ: Պէտք է ստիպէի, որ մի լաւ հանգստանայիր նախ քան Լիվօրնոյից հեռանալդ:

— Է՛, պադրէ՛, օգո՞ւտն ինչ: Այն սարսափելի տան մէջ այլ եւս չէի կարող մօրս մահից յետոյ մնալ. Ջուլիան ինձ խելագարութեան կը հասցնէր:

Ջուլիան նրա մեծ եղբօր կինն էր ու Արթուրի սրտի մշտական փուշը.

— Ես չեմ էլ ուզում որ մնայիր սրանց մօտ, — պատասխանեց Մօնտանէլլին մեղմ: — Գիտեմ, որ քեզ համար դա ամէնից վատը կը լինէր: Միայն ցաւում եմ որ չընդունեցիր անգլիացի բժիշկ բարեկամիդ հրաւէրը: Եթէ մի ամսուայ չափ նրանց տանն անցկացնէիր, կը վերադառնայիր աւելի թարմացած եւ աշխատելու ընդունակ:

— Չէ՛, պադրէ՛, չէ՛. Վարրէնները շատ բարի են ու սիրալիր. բայց ինձ չեն հասկանում. նրանք խղճում են ինձ, իրենց դէմքերից եմ տեսնում. Պիտի սկսէին ինձ մխիթարել. Ջեմման էլ երեւի մամայի մասին խօսելու: Ի հարկէ ոչ Ջեմման. նա միշտ գիտէ թէ ինչի մասին խօսել աւելորդ է, նոյն իսկ երբ երեխաներ էինք դեռ: Բայց միւսները խօսել պիտի: Եւ բաց ի դրանից..

— Ուրիշ ի՞նչ, զաւակս.

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՄԱՅԻՍ 1932
6 MAI 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1872

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

S. O. S.

Նորէն լեռ ու ձոր ինկած են «չափահաս»ները, — 1915ի բեկորներէն անոնք որ Յունաստան կը գտնուին.

Անցեալ տարի, մենք ամփոփելով արծարծեցինք այս խնդիրը, ներկայացնելով Մակեդոնիոյ որբերուն անհատ թշուառութիւնը: Նոյն իսկ մաս մը գրամ հաւաքեցինք, իբրեւ հացագին: Կարելի եղաւ քանի հոգի ալ Սուրիա փոխադրել, այդ նոյն հանգանակութեան գումարով:

Բայց, քանի հոգի չեն Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ լեռներուն եւ արերուն մէջ, լքուած գիւղերու վրայ ցրուած այդ մնացորդները, — ու նուազն եօթը հարիւր: Տեղ մը հինգ-տասնով, ուրիշ տեղ մը 2—3ով: Նոյն իսկ մէկ հոգի՝ անծանօթ գիւղի մը անկիւնը, կորսուած աշխարհին ու մարդկութեան.

Միակ երբ՝ անզանազանութիւնն էր «Դէպ ի Երկիր»: Մանաւանդ որ, բոլորն ալ քաջառողջ հողագործներ, յաւելեալ ձեռքի մշակութեան վարպետներ են, եւ մէր որ ալ իյնան, ոչ թէ պիտի բլլան, այլ իրենց արդար քրտինքով պիտի նպաստեն երկրին ճարտարագործութեան:

Ու պատահեցաւ որ —1931 Նոյեմբեր— Երեւանէն լրագիր մը մուտք գտնելով Յունաստանի մէջ, ներդաշն կազմակերպելու համար «Աչք ամենեցուն ի քեզ յուսան, Տէ՛ր»:

Ի՞նչ աւելի բնական, քան այս յոյսը: Մանաւանդ անոնց համար որ ուրիշ ապաւէն չունին այս աշխարհին մէջ, եթէ ոչ իրենց անձի քրտինքն ու մկանները:

Ու յուսացին ու սպասեցին բոլորը: Որբերէն շատեր, այնքան վստա՞հ իրենց երազանքին վրայ, սպասեցին ալ աւելորդ գտան, եւ ձեռներէն ինչ որ ունէին, նախ Սելանիկ, յետոյ Աթէնք, ուր բանած էր «լիազօր»ը:

Ժամ առաջ չուելու մանկալու համար, շատեր յանձն առին անպատեհ պաշտօններ ալ, — խոստումներ առին, գրօշակ վար առին, ժողով խմբագրել, «վերադարձի համար տառապել»:

Արդիւնքը,—1932 ապրիլ 24ին, նոյն ինքն Դոկտ. Շահվերտեան, «լիազօր»ը, կը յայտարարէր թերթի մը,—«Առայժմ իսկ մօտ 30 երեսուն) որբեր ճամբեցինք»:

Որեմն, Մակեդոնիոյ 700 հողածականներէն Հայաստան մտնելու իրաւունք ստացած են միայն եւ միայն երեսուն հոգի: Մնացածները՝ պիտի մնան «առանց ոտնել»:

Երբոր կորսուածն ալ մեկնեցաւ, եւ, ինչպէս կը չէշտէր Սելանիկի մեր թղթակիցը, «մանաւանդ» գալու կը մնան բոլոր չափահաս որբերը, որոնք ամենակարիքը կերպով չահագործուեցան հաշուարկողներէն»: Ըսել կ'ուզէ՝ Շահվերտեան — Ալանով Ձեկյէն:

Ու հիմա մնացողները, ճարահատ, նորէն վերադարձած են Մակեդոնիոյ լեռներն ու ձորերը, ի խնդիր հացի: «Աւ՛ղ չենք կրնար դիմանալ», կ'աղաղակեն անոնք Մակեդոնիոյ սարերէն, այնքան սուր կանչով մը որ քարերն անգամ պիտի ճաթեցնէր.

— «Միտո՞նք այլ եւս: Անգործութիւնը, անօթութիւնը, բշտառութիւնը որբանոցայական ուրուական մը կը բռնէին մեզի. բայց այսօր անոնց երեսներուն մէջ ենք ինկած. ոչ ուտելու հաց ունինք, ոչ պառկելու տեղ: Որոշերնիս կօշիկ չմնաց, վրանիս հագուստ... Երէ բերախաւոտներ կան, կարող են գալ եւ տեսնել: Այլ եւս շունները չափ ալ արժէք չունինք. գոնէ անոնք պառկելու տեղ մը, խշտեակ մը ունին. մինչդեռ մենք այս անձրեւներուն, պատի եզերքներ կամ փլած տուներ կը փնտռենք... Ճիշդ մէկ տարի է որ խաբուեցանք. մոռցուելի ցաւը ձեռքերնիս, գիւղէ գիւղ կը թափառինք, կտոր մը որ հաց ճարելու յոյսով»: («Յառաջ», 30 ապրիլ):

Իսկ Աթէնքի «Նոր Օր»ը, որ այլապէս վրդովիչ տեղեկութիւններ ունի այս թշուառութեան մասին, պարզելով ներդաշնի յոյսով քաղաք իջած 40—50 որբերու վիճակը, կ'աղերսէ.

— «Իրո՞յ մի՛ տաք որ Ձատկի օրերուն խումբ մը որբեր անօթի ծարաւ Թիսեիի Վէրցին գոհողութիւն մը հոս բրէք, որպէս զի այս խեղճերը վերադառնան գիւղերը»:

«Վերադառնան գիւղերը»: Ի՞նչ ընելու համար, — նորէն դուռէ դուռ, դաշտէ դաշտ իյնալու, եւ 18—20 ժամուան աշխատանքի փոխարէն 30—40 արտախի ճարելու համար: Այն ալ եթէ գտնեն...

Ծմարիտ նուաստութեան մը առջեւ կը գտնուինք, ընկերներ եւ բարեկամներ.

«Փրկեցէ՛ք մեր հոգիները» (S. O. S.), կ'աղաղակեն 1915ի հայկական սարսափներու մնացորդները, — մինչ յիշեցնենք այս պատրաստ: Եւ տասը-քսան չեն անոնք, ոչ ալ անկար հաշմանդամներ, այլ 6—700 չարքաշ, չարատանջ եւ արհեստաւոր երիտասարդներ, որոնք ուրիշ բան չեն ուզեր, եթէ ոչ կա՛մ հայրենիք, եւ կամ գործ, իրենց ճակտի քրտինքով ապրելու համար:

Արդ, «հայրենիք»ը առայժմ փակած է իր դուռները՝ այս հայրենակարօտ ժառանգորդներուն առջեւ: Իսկ Յունաստանի մէջ գործ գտնել — մանաւանդ այս օրերուն — կը նմանի քարէն իւղ հանելու:

Այս միջոցին, մէկէ աւելի մարդիկ եւ հոսանքներ բանաձեւ կը փնտռեն, գաղութներու գործերը կարգի դնելու համար:

Ահա առիթ խնդիր մը, — Մակեդոնիոյ 6—700 որբերուն տնտեսութեան հարցը.

Ունի՞նք տրամադրութիւն՝ այս գործը գլուխ հանելու:

Ունի՞նք անկեղծութիւն՝ տեւական, չօշափելի գործ մը տեսնելու:

S.O.S.— Պատասխանեցէք այս լեղապատառ կանչին, սատանելով եւ իրականացնելով Մակեդոնիոյ նուաքելեալներուն փրկութիւնը:

Մեր խօսքը ձեզի՛ է, Բարեգործակա՛ն, Հայր. Միութիւններ, «ազգին ընտրանիին լաւագոյն ներկայացուցիչները», «մենք» ու «դուք», — պատրա՞ստ էք ազատարար դօտին ճարելու, ապահով ցամաք հանելու այս «Մնացորդացը»:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՐԱՒԷՐ ՁԵՂՆՈՒԹԵԱՆ

Ֆիլատելֆիոյ մէջ կը հրատարակուի հայերէն թերթ մը, անունն ալ Հայ Միրոտ Մարտ Զի Թիւով, երկրորդ էջին վրայ, յայտարարութիւն մը, որ աճուրդի.

ԿՈՒԶՈՒԻ

Հայ Տիկին մը ագարակի վրայ տուն պահելու համար...

Ինչ, ագարակի վրայ տո՞ւն պահել...

... մէկը, որ ըլլայ իր պաշտօնին գիտակից, անձնազոհ...

Լաւ, հասկնալի է, բայց տեսէք թէ գեռ ի՞նչ կ'ըսէ մօր նոյն թերթը.

Եւ ֆիզիքապէս կարող

Այս երկիմաստ բացատրութիւնը հասկնալի կ'ըլլայ քիչ յետոյ.

Նախ ագարակի մը հանգստ կենցաղով դաժ ըլլայ.

Առարկութիւն չունինք: Սակայն յանկարծ յօդուածորութեան հեղինակը բարոյական հով կ'առնէ ու կը պոռայ.

Հոս գեղխութեան ապարինել չէ.

Անշուշտ տիկին մը, որ ագարակի վրայ տուն պահելու կ'երթայ, չի կրնար գեղխութիւն ընել: Բայց ի՞նչ տեսակ գեղխութիւններ: Յայտագրին հեղինակը չըսեր սակայն միայն կ'ազդարարէ.

Բայց եթէ մէկ կամ երկու պզտիկներ ալ ունենայ, անոնց ալ տեղ կայ.

Այսինքն, արգիլուած է ամէն գեղխութիւն, սակայն եթէ ագարակի վրայ տուն պահելու գացած տիկինը, «ֆիզիքապէ՞ս կարող», ամբողջ գեղխութիւն մը կատարէ, որ մէկ կամ երկու պզտիկներ ունենայ՝ անոնց ալ կը գտնէ ագարակին տէրը:

Այսպիսի գեղխութեան մը յօժար ամէն կին կրնայ դիմել Հայ Միրոտին.

Ո՞վ է մեղաւորը այս խեղկատակ վիճակին:

Չարերէն լեզո՞ւն որով խմբագրած է ագարակատէրը, թէ Հայ Միրոտ, որ տուած է ազգը ու հրաւիրած ընթերցողները դիմելու իրեն

Ողբամ զքեզ, Հայոց մամուլ:

ՀԱՐՍԱՌ

Խռովութիւններ Պամպէյի մէջ

Պոմպէյի մէջ, Կանտիի օրը յայտարարուած էր: Այս առթիւ, կառավարութեան կողմէ կարգուած զինեալ խումբեր զինուորներ կը պահէին հանրային շէնքերուն առջեւ:

Հնդիկ Ազգային Խորհուրդի նախագահը ինքն իսկ, գիրք բաժնել էր կեդրոնական հրապարակին առջեւ, ուր շատ չանցած ձերբակալուեցաւ:

Սակարանը բաց մնաց. սակայն ո՛չ մէկ գործառնութիւն կատարուեցաւ. թէեւ մեծ խռովութիւններ չպատահեցան, սակայն լարուածութիւնը հետզհետէ կը կատարէ Կանտիի Օրուան կազմակերպիչներուն դէմ:

Ռուսահամախմբական Յարաբերութիւնները

Անգլիական «Տէյլի Մէյլ»ի քաղաքական բաժնի խմբագիրը կը հաւատայ թէ Հարաւային Սիպերիոյ սահմանին վրայ հաւաքուած խորհրդային զօրախումբերը կը ներկայացնեն 300 հազարի ուժ մը:

Այս ուժերը օժտուած են պատերազմական վերջին զէնքերով եւ իրենց տրամադրութեան տակ ունին հազար երկու հարիւր օդանաւեր:

Այս զօրախումբերուն պարէնաւորումը ապահովելու համար, ամէն միջոց նախատեսուած է:

Անկից դատ, խորհրդային իշխանութիւնները կը շարունակեն ամէն օր, նոր զօրախումբեր ղրկել դէպի մանչուրիական սահմանները:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Խորհրդային մամուլը կը փառաբանէ Ռուսաթրքական բարեկամութիւնը

Խորհրդային եւ թրքական թերթերը սիւնակներով մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն Ըսմէթ փաշայի այցելութեան առթիւ.

Ռուսական մամուլը խմբագրականներ եւ յօդուածներ ալ կը բխէ ճկարագրութիւններուն հետ մէկտեղ, մինչ թուրք թերթերը աւելի վերապահ են:

Ահաւ՝ Մոսկուայի երկու պաշտօնաթերթերուն արտայայտութիւնները: (Վաղուան թիւով՝ Ըսմէթ փաշայի եւ Մոլոտովի բաժակաճառերը) —

Իզվեստիա (կառավարութեան պաշտօնաթերթը) «Սովետներու երկիրը ջերմօրէն կ'ողջունէ Թուրք Հանրապետութեան ներկայացուցիչները» խորագրին տակ խմբագրական մը հրատարակելով, ի միջի այլոց կ'ըսէ.

— «Այս այցելութիւնը տրամաբանական հետեւանքն է այն բարեկամական յարաբերութեան, որ հաստատուեցաւ Սովետներուն եւ Թուրքիոյ միջեւ, երբ այս վերջինը կը պայքարէր աշխարհակալներուն դէմ: Երկու երկիրները կ'ունենան խաղաղ պայմաններ հաստատել իրենց յառաջդիմութեան ու զարգացման տեսակէտով: Այս մարզին մէջ միեւնոյն դժուարութեանց առջեւ կը գտնուէին երկու երկիրներն ալ: Սովետները այսօր կը պատրաստուին երկրորդ Հնգամեակը [illegible]: Գալով Թուրքիոյ, Կազի Մուսթաֆա Քէմալ եւ Ըսմէթ փաշաներու [illegible] վարչութեամբը յաջողեցաւ եւ մեծ արտաքին բոլոր զինուորական ու տնտեսական յարձակումները, քնքեց խալիֆայութեան ու սուլթանութեան մնացորդները, կրօնքը բաժնեց պետութենէն եւ յաջողեցաւ իր ներքին ազդեցիկներուն յենլով զարգացնել ազգային տնտեսութիւնը:»

Անգամ մը եւս չեշտելէ յետոյ թուրքեւսովետ բարեկամութեան խաղաղասիրական բնոյթն ու կարեւորութիւնը, «Իզվեստիա» իր խմբագրականը կը վերջացնէ հետեւեալ բառերով.

— «Այսօր սովետներու կեդրոնին մէջ կ'ողջունենք բարեկամ Թուրքիոյ վարչապետը: Վստահ ենք թէ անոր այցելութիւնը առիթ մը եւս պիտի ամրապնդէ երկու ժողովուրդներու կողմէ այնքան գնահատուած թուրքեւսովետ բարեկամութիւնը»:

«Արդի Թուրքիոյ դիմագիծը» խորագրով ուրիշ յօդուածի մը մէջ «Իզվեստիա» կը բացատրէ ժամանակակից Թուրքիոյ քաղաքական, ընկերային եւ գրական յառաջդիմութիւնները, յանձնարարելով որ խորհրդային մտաւորականները օգտուին այս առիթէն եւ անձնապէս շփման մէջ մտնեն Թուրքիոյ մտաւորականութեան ներկայացուցիչներուն հետ: «Իզվեստիա» կը մաղթէ որ այս մշակութային շփումը կրկնուի յաճախ երկու երկիրներու մտաւորականութեան միջեւ:

Իսկ «Պրաւտա» (կուսակցութեան պաշտօնաթերթը), «Թուրքիա եւ Սովետները» խորագրով յօդուածի մը մէջ կ'ողջունէ Թուրքիոյ ներկայացուցիչները, աւելցնելով թէ այս այցելութիւնը պիտի ամրապնդէ թուրքեւսովետ ապագայ յարաբերութիւնները եւ պիտի նպաստէ ընդհանուր խաղաղութեան:

«Պրաւտա», Թուրքիոյ հանդէպ Սովետներու բարեկամութեան պատմականը ընելէ յետոյ, կը հրատարակէ Ռուսիոյ Խորհուրդներուն ուղղեալ յայտարարութիւն մը, որ 1917ին ժողովրդական կոմիսարներու խորհուրդին կողմէ հրատարակուած էր, Լէնինի եւ Ստալինի ստորագրութեամբ: Այս յայտարարութիւնը կը հաղորդէ թէ ջնջուած են Թուրքիոյ եւ Ներսուցներու մասին ցարական Ռուսիոյ կնքած դաշնագիրները: «Պրաւտա» ատելութեան արժանի նոյնիսկ ցարերու այդ քաղաքականութիւնը եւ կ'ըսէ.

— «Աշխարհակալ պետութիւնները կ'ուզէին գաղթավայրի վերածել Թուրքիան. բայց սխալեցան իրենց հաշիւներուն մէջ: Ազատութեան եւ անկախութեան համար հերոսաբար մարտնչող թուրք ժողովուրդը պարտութեան մատնեց աշխարհակալները: Մերձաւոր Արեւելքի մէջ խաղաղութեան հաստատումը ուղղակի արդիւնք է թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան: Այս բարեկամութիւնը կարեւոր է երկու ժողովուրդներուն, ինչպէս նաեւ ընդհանուր խաղաղութեան համար: Խորհրդային հանրապետութեանց միութեան եւ Թուրքիոյ ժողովուրդները լաւատեսօրէն կը գնահատեն այս պարագան»:

Թուրքիա՝ խորհրդային ճամբուն վրայ

«Թան» կը գրէ թէ թրքական կառավարութիւնը մտադրած է եղեր Թուրքիոյ մէջ հաստատել տեսակ մը պետականութիւն, խորհրդային կազմակերպութենէն օրինակ առնելով

Այս կերպով, Թուրքիոյ մէջ պիտի հաստատուին եղեր սպառող եւ արտադրող համագործակցականներ, որոնք յատուկ պիտի ըլլան պետական պաշտօնեաներուն: Անոնք, փոխանակ իրր թոշակ՝ դրամ ստանալու, պիտի ստանան գնման տոմսեր, որոնցմով պիտի կրնան այս պետական գործակցականներէն հայթայթել, ինչ որ պէտք է:

Թրքական պաշտօնեաները այս կերպով պիտի ստանան իրենց թոշակին 75 առ 100ը մնացեալը միայն դրամով.

Ըսմէթ փաշայի հետեւորդները ամիս մը եւս պիտի մնան Մոսկուա, ուսումնասիրելու համար խորհրդային համագործակցականներու գործունէութիւնը:

⁂ Ըսմէթ փաշա, Թէվֆիք Րիւշտի եւ իրենց հետեւորդները մասնաւոր կառախումբով մեկնեցան Լենինկրատ:

Պարսկաստանի եւ Իրաքի յարաբերութիւնները

Պարսկաստանի առած իր պաշտօնական այցելութեան ընթացքին, Իրաքի թագաւորը պատրաստեց այն հարցերը, որոնք կը շահագրգռեն երկու երկիրները ինչպէս քարիւղային մինչեւ գաշտերը, Շաթ-էլ-Արապի միջազգայնացումը, քիւրտ ցեղախումբերու հարցը, եւայլն:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վարչապետ Պ. Թարտիէօի կոչը Ընդդէմ ընկերվարականներուն

Գրեր էինք թէ Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Թարտիէօ անթեւլով կոչ մը ուղղեց Ֆրանսացի ընտրողներուն, որպէս զի այս կիրակի օրուան ընտրութիւններուն իրենց քուէները կեդրոնացնեն նախկին մեծամասնութեան թեկ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՐԶՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Սուրիոյ մարզպանութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան ղրկած է ընդարձակ տեղեկագիր մը, հովանաւորեալ երկիրներու մէջ հաստատուած Հայերու վիճակի մասին: Գլխաւոր մասերը կը հրատարակենք ստորեւ

Հայերու թիւը հովանաւորեալ երկիրներու մէջ 120 հազար է: Առաջին տարիներուն, երբ անոնք հաստատուեցան հովանաւորեալ երկիրներ, կը բնակէին աղտոտ հիւղաւաններու եւ խրճիթներու մէջ, որոնք միջոցներու բոյներ էին եւ կը սպառնային հանրային առողջութեան: Իսկ այժմ տեղաւորման գործը յառաջ կը տարուի եւ լրանալու մօտ է, առողջապահական պայմաններու տակ:

Տեղաւորման աշխատանքները յառաջ տարուեցան Ազգերու Դաշնակցութեան միջոցաւ բարեսիրական ընկերութեանց օժանդակութեանց շնորհիւ: Դեռ 30 հազար Հայեր կը մնան հիւղաւաններու եւ խրճիթներու մէջ, մնացած 90 հազարը տեղաւորուած են քարաշէն բնակարաններու մէջ:

Տեղաւորման ժամանակ նկատի առնուեցաւ իւրաքանչիւր քաղաքի կամ գիւղի բնակիչները մէկ տեղ հաւաքելու եւ առանձին թաղի մը մէջ բնակեցնելու պարագան. օրինակ՝ Մարաշցի Հայերուն տրամադրուեցաւ առանձին թաղ մը, ուր խմբաւորուեցան անոնք, ճիշդ իրենց հայրենիքի սովորութիւններով եւ բարքերով: Այսպէս Մարաշցիները իրենց նոր թաղը կոչեցին իրենց հայրենիքի անունով «Նոր Մարաշ»: Ատանացիները նոյնը ըրին:

Մարզպանութիւնը հաստատած է որ ներկայիս կայաններու մէջ մնացող Հայերը ի վիճակի են իրենց միջոցներով տեղաւորուելու, սակայն անոնք վարժուած են աղտոտութեան եւ սովորութիւն ըրած են խրճիթներու մէջ բնակիլ. այդ պատճառաւ չեն ուզեր դժամ ծախսել եւ այդ վայրերէն դուրս ելլել. մինչդեռ մեծաքանակ հագուստ կը հագնին եւ շատ ծախքեր կ'ընեն:

Այս պատճառով, մարզպանութիւնը որոշած է մօտ ատենէն քանդել այդ բոլոր հիւղաւանները եւ Հայերը ստիպել տեղաւորուելու քարաշէն բնակարաններու մէջ:

Այս հիւղաւանները դժուարութիւն կը պատճառեն Պէյրութի եւ Հալէպի առողջապահական հաստատութեանց եւ կը տգեղցնեն քաղաքներու տեսքը

ՓՈՔՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐԸ

Փոքր-համաձայնական պետութեանց խորհրդակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Պելկրատի մէջ: Փոքր համաձայնական արտաքին նախարարները պիտի քննեն դանուբեան հարցը, ինչպէս նաեւ զինաթափութիւնը եւ պիտի ճշդեն այս հարցերուն մասին, իրենց բռնելիք դիրքը մեծ պետութեանց առջեւ:

Յունաստանի արտաքին նախարարը Պ. Միխալաքոփուլոս, այս ամսու 25ին պիտի երթայ Պելկրատ ինչպէս նաեւ Լեհաստանի արտաքին նախարարը:

Պելկրատի կառավարական շրջանակները ուղղակի կապ մը չեն նշմարեր այս երկու այցելութեանց եւ փոքր-համաձայնական խորհրդակցութեան միջեւ:

ԻՐԼԱՆՏԱ ՋՆՋԵՑ ԵՐԴՈՒՄԸ

Իրլանտայի խորհրդարանը 69ի դէմ 76 ձայնով ջնջուած յայտարարեց Անգլիոյ գահուն հանդէպ հաւատարմութեան երդումը:

Պտոյտ մը Ռուսիոյ մէջ

Կ'ըսուի թէ Գերմանիոյ նախկին արտաքին նախարարը Քուրցիուս մէկ քանի օրէն Ռուսիա պիտի երթայ, երկրին քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան մասին պրպտումներ կատարելու համար, իբրեւ նախագահ Արեւելեան Եւրոպայի ուսումնասիրական ընկերութեան:

ԿԵԱՆՔԸ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԱՆՈՒՈՐԻՆ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Փարիզի եւ արուարձանների գործարանների մէջ, մեքենայի վրայ վրայ աշխատող բանուորների տնտեսական կացութեան մասին որոշ գաղափար կազմելու համար, կ'ընեք կայացնեմ մուտքի եւ ելքի մօտաւոր թիւերը։

Ես պիտի տամ պատկերը մի միայն ամուրի բանուորների, որոնց եկամուտի միակ աղբիւրն է դառն քրտինքով վաստակած իրենց աշխատավարձը եւ որոնք ապրում են պանդոկներում եւ ճաշում գլուխը ճաշարաններում։

Փարիզի եւ արուարձանների գործարանատէրերը իրենց բանուորներին վճարում են 4 ֆրանքից սկսած մինչեւ 8 ֆր. եւ աւելի։

Եթէ չեմ սխալւում, խոշոր գործարանատէրերից ամենից բարձր գին վճարողը Սիտրօէնն է. որ վճարում էր մինչեւ 7ուկէսէն 8 ֆրանք, Ռընօն՝ 6էն 6ուկէս ֆրանք։ Պէժօն ու Դիլաժը՝ աւելի պակաս։

Մինչեւ այս վերջին տնտեսական տագնապը՝ Փարիզի եւ արուարձանների գործարանների բանուորների օրավարձը միջին թւով կարելի էր հաշւել 6 ֆրանք։ Տագնապին պատճառով գրեթէ բոլոր գործարանատէրերը բանուորների աշխատավարձը զեղչեցին հարիւրին 10, ուրեմն բանւորի ժամավճարը ներկայումս 5ուկէս ֆրանք։

Աշխատանքի ժամերը նոյնպէս իրարից տարբերւում են ոչ միայն զանազան գործարանների, այլեւ միեւնոյն գործարանի ու աշխատանոցի մէջ քով քովի աշխատող բանուորների։ Մէկ մասը շարունակաբար աշխատում է ցերեկները սովորաբար ութ ժամ եւ կարիք եղած պարագային 9, 10, 12 եւ երբեմն էլ աւելի ժամեր։ Կան մեքենաներ որոնց վրայ կարիք կայ շարունակաբար աշխատելու 16 ժամ օրական։ Այսպիսի մեքենաների վրայ աշխատում են երկու հերթի. իւրաքանչիւրը ութական ժամ։ Կան մեքենաներ էլ որոնց վրայ կարիք կայ աշխատելու տիւ ու գիշեր. այսինքն օրւայ 24 ժամը։ Այսպիսի մեքենաների վրայ աշխատում են կամ երկու հերթի, 12ական ժամ եւ կամ երեք հերթի, 8ական ժամ։ Այս ծանր տագնապի օրերին երբ շատ գործարաններում հազիւ չորս օր են աշխատում շաբաթական, ութ ժամ օրական, իսկ մեր (Ռընոյի) գործարանում շատերս աշխատում՝ենք օրական 10-12 եւ նոյնիսկ աւելի ժամեր. մէկ մասը շաբաթական հինգ օր.մէկ մասն էլ 5ուկէս օր։Կան նաեւ լրիւ վեց օր աշխատողներ։

Ուրեմն պարզ է թէ որքան մեծ է տարբերութիւնը աշխատանքի ժամերի, ինչպէս նաեւ աշխատավարձի քանակութիւնների միջեւ։ Բայց եթէ վերցնելու լինենք միայն մեր գործարանը, իմ քաղած տեղեկութիւններից երեւում է, որ վերջին տարիների մեր (Ռընոյի) բանւորների տարեկան վաստակը եղել է 12,000 ֆր. մինչեւ 16,000 ֆրանք։ Ուրեմն, միջին հաշւով մեր ամսական եկամուտն է եղել մօտաւորապէս 1200 ֆր.։ Կարծում եմ սխալած չենք լինի, երբ ընդհանրապէս Փարիզի եւ արուարձանների գործարանային բանուորների ամսական եկամուտը միջին թւով հաշուենք 1200 ֆր.։

Երբ դժուար է, նոյնիսկ անհնար ճշգրիտ թւեր ներկայացնել բանուորի եկամուտի մասին, նոյն է առաւել դժուար է ծախքի ճշգրիտ պատկերը տալ, վասնզի բանուորները իրարից տարբերւում են իրենց ճաշակով, դիրքով, ընտանեկան պայմաններով եւ մի շարք ուրիշ յարգելի պատճառներով։

Օրինակ, եթէ վերցնելու լինենք Ֆրանսացիներին, պիտի տեսնենք որ նրանցից մեծագոյն մասը իրենց վաստակի մի որոշ մասը պարբերաբար տանում են խնայողական սնտուկը։

Մեր ժամանակ գաւառացի հայրենակիցները շատ համեստ են ապրում եւ նեղ օրերի համար, ինչպէս նաեւ ամուսնանալու եւ սեփականութեան տէր դառնալու համար, որոշ գումար անտեսում։

Ռուսահայերս ընդհանրապէս Ռուսներից՝ լաւ յատկութիւնների հետ մէկտեղ, իւրացրել ենք շռայլ ապրելու վատ յատկութիւնը։ Ես գիտեմ մի շարք ռուսահայ հարուստներ, որոնք իրենց հետ միլիոններ են բերել եւ կամ այստեղ աստացել եւ մի քանի տարւան ընթացքում վատնել եւ հիմա աւսւր հացի կարօտ են, որովհետեւ կարծել են թէ իրենց եկամուտի աղբիւրները անսպառ են։

Գալով ռուս բանուորներին, սրանցից շատերը իրենց ամբողջ վաստակը ծախսում են եւ անգործութեան պարագային նիւթապէս շատ թշւառ վիճակի մատնւում։ Փարիզի ռուսական թերթերի միջոցով գրեթէ ամէն օր ռուսական նպաստաբաշխ հիմնարկութիւնները աղաղակ են հնչեցնում հազարաւոր ռուս անգործներին օգնելու մասին, որոնք ոչ միայն սնունդ, այլեւ պառկելու տեղ չունին։ Այս թշւառներից շատերը տարիների ընթացքում անհատին գրամ են շահել եւ անխնայ վատնել, առանց մի րոպէ մտածելու գալիք սեւ օրերի մասին։

Կան Ռուսներ, որոնք գաւառական խուլ անկիւններում աշխատում են ծանր աշխատանքով, օրական 12-14 ժամ. հազիւ օրական մէկ լիտրը հաց եւ մէկ աղած ձուկ ուտելով, որպէսզի մի քանի հազար ֆրանք տնտեսեն եւ Փարիզ գալով մի քանի օրւայ ընթացքում ամբողջը վատնեն։

Կան ռուս բժիշկներ, գիւղատնտեսներ, ճարտարապետներ։ որոնք տարիներ շարունակ աշխատում են ֆրանսիական գաղութներում. կիսավայրենի ցեղերի մէջ, վտանգաւոր եւ վտանգաւոր պայմաններում, որպէսզի վեց ամսեայ արձակուրդից օգտւելով, վերադառնան Փարիզ եւ շատերը իրենց տնտեսած 10-15000 ֆր.ը վատնեն մի երկու ամսւայ ընթացքում եւ յետոյ ստիպւած լինեն ճամբու ծախք ճարել եւ արձակուրդը դեռ եւս չլրացած՝ մեկնել իրենց պաշտօնատեղին, ապագայում նոյն պատմութիւնը կրկնելու համար։

Ընդհանրապէս Փարիզի եւ արուարձանների ամուրի բանուորները ապրում են պանդոկներում եւ ճաշում են ճաշարաններում ծախքի բաժնի մէջ, սնունդի հարցը առաջին տեղն է գրաւում։ Փարիզի եւ արուարձանների բանուորների սնունդի ծախքը պէտք է հաշւել մօտաւորապէս 600 ֆր. ամիսը. այսինքն օրական 20 ֆր. (նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, ըմպելիք, միրգ եւ ծխախոտ)։ Բանւորների այն մասը որ իրենց պատրաստում իրենց հացը, ի հարկէ համեմատաբար աւելի աժան են ճաշում, մանաւանդ եթէ մի անգամ եփած կերակուրից օգտւում է երկու երեք օր. ինչ որ վնասակար է ստամոքսի համար։

Սնունդից յետոյ երկրորդ խոշոր ծախքն է բնակարանի վարձը։ Ամուրի բանուորներից շատերը պանդոկներում ապրում են զոյգ զոյգ. մեծագոյն մասը երկուով մէկ մահճակալի մէջ պառկում. եւ նոյն իսկ մէկ վերմակի տակ։ Երկուով ապրողները պանդոկի սենեակի վճարում են 250ից մինչեւ 400 ֆրանք։ Առանձին ապրողները 200 ֆրանքից մինչեւ 300 ֆրանք։ Մեր գաւառացի հայրենակիցներից շատերը ապրում են հեռու եւ համեստ արուարձաններում, մեծ մասը իրենց ծանօթ հայրենակիցների տներում, ամիսը 100-150 ֆրանքով։

Տեղացի ընտանիքաւորները մեզանից երկու-երեք անգամ քիչ են վճարում բնակարանի վարձ, որովհետեւ շատերը պատերազմից առաջ կամ պատերազմի ընթացքին եւ կամ յետոյ անմիջապէս վարձել են նպաստաւոր պայմաններով։

Եւ բացի այս, քիչ չեն իրենց նըպաստում Ֆրանսիացի եւ մանաւանդ նախկին պատերազմիկ լինելու պարագաները։

Ոչ կառավարութիւնը եւ ոչ էլ համայնական վարչութիւնն ու գործարանատէրերը մինչեւ հիմա որոշ գործնական աշխատանք չեն կատարել, կառուցանելու համար հանրակացարաններ, որպէս զի մեր դառն քրտինքով վաստակած աշխատավարձի 20-30 տոկոսը մէկ փոքրիկ սենեակի ստիպւած չլինէինք վճարելու. այլ 10 տոկոսը միայն, այդպիսով հնարաւորութիւն պիտի ունենայինք աւելի խնամք տանելու մեր սնունդի, արդուզարդի, զարգացման եւ ուրիշ պէտքերի վրայ։

Գործարանից հեռու վայրերում ապրողները, համեմատաբար աւելի քիչ են վճարում բնակարանի վարձ, բայց երթեւեկի համար ստիպւած են օրական երկու-երեք եւ աւելի ժամեր ճամբորդել եւ ամսական 50էն 100 ֆր. ճամբու ծախք վճարել։

Շատ հեռու վայրերում ապրողները յաճախ կէս ժամ, երբեմն էլ մէկ ժամ կորցնում են իրենց աշխատանքի ժամերից. որովհետեւ չեն կարողանում ժամանակին գործատեղին հասնել։

Փարիզի եւ արուարձանների ամուրի բանուորների բնակարանի վարձք միջին թւով պէտք է հաշւել 200 ֆր.։ Երրորդ ծախքը պէտք է հաշւել ընդհանրապէս հագուստ-կապուստը. արդուզարդը, բաղնիքի, սափրիչի, լւացքի, թերթի, հաճոյքի վայրերի եւ զանազան ընթացիկ մանր-մունր, ինչպէս նաեւ պետական, ազգային, կուսակցական տուրքեր եւ նպաստներ, բժիշկ եւ դեղօրայքի, եւայլն։ Այս բոլորը միասին ամիսը առնւազն պէտք է հաշւել 300 ֆր.։ Ուրեմն, երբ բանուորը ուրիշ անակնկալ ծախքերի չենթարկւի որ յաճախ է պատահում, Փարիզի եւ արուարձանի գործարանային ամուրի բանւորի ամսական եկամտացոյցի մօտաւոր պատկերն է.

Ամսական եկամուտը	1200.—
» ծախքը՝ սնունդի	600.—
» » բնակարանի	200.—
» ընթացիկ ծախքեր	300.—
	—
	1100.—

Իմ բերած այս հաշւից երեւում է որ բանուորը երբ ամսական վաստակում է 1200 ֆր. նա կարող է մի 100 ֆր. տնտեսել, կամ առաւելն 200 ֆրանք։

Իսկ ներկայում, երբ շատ բանւորների վիճակւած է ամսական 7—800 ֆր. շահել, քանի որ աշխատում են շաբաթական 30—35 ժամ, խեղճ բանւորը ստիպւած է որոշ չափով իրեն զրկել թէ սնունդից եւ թէ ուրիշ հաճոյքներից, որպէսզի մի կերպ կարողանայ իր մուտքն ու ելքը հաւասարակշռել։

Ներկայ պայմաններում Փարիզի եւ արուարձանների գործարանային բանուորները բաւարար սնունդ ստանալու եւ չափաւոր մարդավայել կեանք վարելու համար ամիսը գոնէ հազար ֆր. պէտք է ի վիճակի լինեն շահելու, որի համար շաբաթական գոնէ 45 ժամ աշխատելու հնարաւորութիւնը պիտի ունենան, մինչեւ որ պատկան մարմինները հոգ տանեն՝ գինրամատչելի պայմաններով բնակարաններ եւ ճաշարաններ տրամադրել։

ՌԵՆՕ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ»

(Գրեց՝ ՊԵՐՃՈՒՀԻ)

Տիկին Պերճուհին որ առանձին մը բանաստեղծութիւններ ստորագրեց, այս վերջին հինգ տարիներու ընթացքին երեւան եկաւ իր պատմուածքներով, որոնք ընդհանրապէս տարագիր հայութեան յետ պատերազմեան կեանքը կը պատկերացնեն։ Այս պատմուածքները թիւով տասնեւերկու հատ միացած՝ կը կազմեն այն ստուար հատորը, որ կը կրէ փոթորիկէն վերջ վերնագիրը։

Փոթորիկէն վերջը մեր ընթացիկ գրականութեան մէջ ուշագրաւ տեղ մը գրաւելու կոչուած է կարգ մը ինքնայատկութիւններով, որ միեւնոյն ժամանակ հեղինակի գրական նկարագիրը կը բնորոշեն։

Մենք այստեղ հնարաւորութիւն չունինք տասնմեակէս կանգ առնելու իւրաքանչիւր պատմուածքի բովանդակութեան վրայ։ Այդ կը մնայ ընել ընթերցողին, որ ապահովաբար անոնց մէջ պիտի փնտէ կենդանի եւ ապրուած կեանքի մը բազմաթիւ երեսները, զանոնք պատկերներ, յուզիչ ողբերգութիւններ, որոնք մեծապէս առնչութիւն ունին տարագիր զանգուածներուն եւ անոնց ապրած միջավայրին հետ։ Բացի մէկ պատմուածքէն (Թոմաս Սարամեանց), որ իմ կարծիքով տիպերու հարազատութիւն չունի եւ չի կրնար դիմանալ քննադատութեան, մնացած կտորները ընդհանրապէս յաջող գործեր են եւ շատերը գեղեցիկ են՝ իրենց բովանդակութեամբ եւ կառուցուածքով։ Ուշագրաւ են մանաւանդ փոթորիկէն վերջ, Մարգար աղա, Վերջին կայծերը, Արփիկը, եւ կեանքի եզերքին պատմուածքները։

Տիկին Պերճուհիի պատմուածքներու այս հաւաքածոն ինչ կազմով ուշագրաւ է։

Ամէնէն առաջ աչքի կը զարնէ հեղինակուհիին կեանքին մօտենալու կերպը. ան կը մօտենայ կեանքին ինչպէս որ է, իրապաշտ, աչքի եւ զգացման տակ անմիջապէս ինկող կեանքի մէկ պատառը մեզի տալու, որ միանալով միւս պատմուածքներու այլազան պատկերներուն, կ'ընդհանրանան մեր ժողովուրդի ամբողջ կեանքին վրայ եւ ժամանակի բնոյթէն դուրս կուգան։

Ցետոյ կայ նիւթը շօշափելու եղանակը, որ յայտ կուգայ պատմուածքի կառուցման ժամանակ։ Պերճուհին այդ իրական կեանքը իր բազմապիսի կողմերով չի վերցներ կուտակելով, այլ կը բռնէ այդ կեանքի մէկ ինքնայատուկ երակը, միշտ հակադրէր երակը զուգահեռ տանելով, արագ եւ ուղիղ գծով կը հասնի վախճանին։ Մանաւանդ ծայրաւոր բարդութիւններէն կը զգուշանայ, անանց կը հալի ու կ'անցնի, հիմնականը չմոռնալու սեւեռումով։ Ու ասկէ կը բնորոշուի իր արձակի նկարագիրը,— ոճ եւ լեզու։ Ճիգը կը բացակայի, ու լեզուն, պարզ ու վճիտ՝ բնական հունով կ'ընթանայ անմիջական պատկերներ գծելու, գործողութիւններ տալու եւ համեմատելու տրամաբանական հանգոյցին։ Այս արագութիւնը յաճախ միջանկեալ դրուագումէ զերծ կը պահէ գրուածքը եւ կը նպաստէ տպաւորութիւնը կեդրոնացնելու եւ չեզոքելու։

Ուրեմն կառուցանելու կերպը ընդհանուր գիծերով յաջող է եւ ապագենթաց գրականութեան մը յատակագիծն ունի։ Ատոր կը նպաստեն իր լեզուն եւ ոճը, որ սահուն եւ պարզ են։ Անշուշտ ասոնք առաւելութիւններ են, որոնք սակայն կը կարօտին բան մը աւելիին. Նրբահիւս եւ նրբակերտ շաղախին (ասոնք շինծու եւ արուեստակեալ ոճի մասին չէ).

Նրբահիւսում եւ նրբակերտում, եթէ կարելի է այս բառերը գործածել, տեսակ մը աւիշ է. որ առաջին նախադասութենէն մինչեւ վերջին նախադասութիւնը կը հասի տաք շունչով, աննկատ, բայց առինքնող, որ բարդ կամ պարզ երկերու գեղարուեստական խարիսխը կ'ապահովէ ժամանակին դէմ։ Մեր գրողներէն շատերը նրբահիւս եւ նրբակերտ լեզու եւ ոճ ունին, բայց չեն կարող գտնել միս եւ ռակար ունեցող մարմինը (կարկառուն դրուագը), որուն պիտի կրնային հագցնել այդ հագուստը։ Որով նրբակերտ լեզուն, առանց դրուագին հետ ձուլուելու, կը մնայ պատէն կախուած ռակեհուռ զգեստ մը։

Եթէ Պերճուհին երբեմն կը պակսի նրբահիւս դարձուածքը, սակայն անիկա հարուստ է հոգեբանական նուրբ գիւտերով, անակնկալ դիմառուններով եւ կացութիւններու խիստ յուզիչ հակադրութիւններով որոնք միացած մշտարթուն արուեստի կը լրացնեն այն թերին որ վերը մատնանշեցինք։

Պատմուածքներու մեծ մասը արտաքին պատկերացման հետ ունին ներքին հոգեբանական ստորք մը, հանգոյցներով իրարու կապուած հետաքրքրութիւնը արթնցնող գրգիռով մը, որ ընթերցումը կը դարձնէ հաճելի։ Պերճուհին հոգեբանական այդ յայտնութիւններուն մեզ հաղորդակից կը դարձնէ անակնկալ դրուագներու գիւտը ընելով, գրեթէ միշտ տեղին, որոնք հոգեբանական վիճակ մը կը պարզեն եւ մենք աւելին կ'իմանանք, քան գրուած է։ Հեղինակը հոգեկան անդունդները չիջներ եւ ոչ ալ մեր ձեռքէն բռնած կը պտտի չիֆերու մազմզուկներուն մէջ, այլ մեզի կուտայ ժպիտ մը, հարցումի մը պատասխանը, կամ արտայայտիչ կեցուածք մը, որ հերոսին հոգիի ճառագայթը կը ցոլացնէ, ու մեզ կը տանի նրբին մտածման։

Ամբողջ հատորը երբ կը մէկտեղենք դատողութեան առջեւ, կը տեսնենք որ Պերճուհին թափանցող դիտող մը եղած եւ դիտցած է իր աչքը սեւեռել մեր ներկայ կեանքի եւ շրջապատի այնպիսի երեւոյթներու վրայ, որոնք առանձնապէս ուշագրաւ են եւ կը խօսին մեր սրտին եւ հոգիին։ Ցետոյ, նշմարելի է կեանքի խոր ճանաչողութիւնը,— կեանքի ներքին առատ հոգեկան մտածքը։ Պերճուհին կրցած է այդ կեանքը դիտել երբեմն կնոջական նրբութեամբ, երբեմն ալ այր մարդու փորձառութեամբ։ Այս երկերեակ նկարագրի միաձուլումը գրական անդրադարձում ունեցած է իր երկերուն վրայ, որոնք միակողմանի ըլլալէ ազատած են։

Փոթորիկէն վերջը տիկին Պերճուհիի համար գրական յաջողութիւն մըն է։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
(CHANTS POPULAIRES ARMÉNIENS)

Բ.

(Մնդրաշխեանի Քնար Մշ. եւ Վն. Լ. 41) Chants Pop. 48-49.—

— Պրկես զիս = donne-moi un baiser, փոխանակ embrasser-ի։

— Ոսկի մատնիկ քո մըջան — Nous avons passé **l'alliance d'or à ton doigt**: Հայաստանի մէջ օղ=alliance մատնի՝ ծանօթ չէ։ «Նշանի մատնիկ»ը՝ պէտք էր ըսուէր bague de fiançailles, որ Ֆրանսայի մէջ ալ կը տարբերի ամուսնական օղ — alliance-էն։

***

էջ 49-51. (Մանանայ 289-290. Շէրենց Վանայ Սազ 84).—

— Կոտուկէս կորեկ ունիմ ցանելու համար.

Կորեկը=blé թարգմանուած՝ փասս մը չէ՞ թարգմանիչին ամենայէտ, խղճամիտ եւ ուշադիր ըլլալուն. Կորեկը՝ millet-ն է ոչ թէ blé=ցորեն

էջ 50, նոյն տեղը՝ Շէրենցէն առնուած —

— Կոտուկէս գարի ունիմ ցանելու համար։

Թարգմանութեան մէջ կը պակսի գարիին համազօր orge-ը։

— Փախին երթան ման գալու համար.

Vont se promener ըսեր է։ Ման գալը՝ շրջագայիլն է, մանաւանդ թռչուններու (այստեղ ճնճղուկներու) համար faire un tour ըսուելու էր։

էջ 54. (Քնար Մնդրաշխեան. ԺԴ 24).—

— Զինչ ու զինչ տամ յողորդչունի,
Զօմա զօմա էր.
Զիմ յա'ն տամ յողորդչունի,
Քօմա քօմա էր։

Լաչին (սխալ ուղղագրուած յանի) կանացի գլխածածուկ լաթն է. Խոզմային ճերմակը։ Զօղաֆեան բառին ի՞նչ ըլլալը չգիտնալով՝ զանց ըրեր է տուոր, չէ թարգմաներ։ Որով՝ երգին մէջ նկարագրուող աղջիկը գլխատուած է...

Ուրիշին՝ գեղարուեստի ճաշակ ցոյց Ա. Չ. ի՞նչ՞ի խորհի իր չինած [illegible]

Իսկ կրկնակին տեղին ալ փոխեր է. Զօման՝ Քօմայի տեղը գրեր է, Քօման՝ զօմայի. բոլոր տողերուն մէջ։ Ինչո՞ւ, եւ ո՞ր օրէնքով.

Զօմա զօմա էր, Քօմա քօմա էր,
Դրեր է՝ Zoma zoma hei!,
Koma koma hei!

Էր՝ էր է, էական բայէն։ Hei! բացագանչելով՝ թարգմանիչը գուարթացնել ուզեր է երգը։ Դուցէ իրաւունք տուած իրեն. Բայց հարազատ չէ.

— Լուսնակ գիշեր պագ մի տուի, Քօմա քօմա էր,
Հե'տ առեց, հե'տ հաւնեցաւ, զօմա զօմա էր.
Հե'տ էհան ծամիլայ ծովէն, քօմա քօմա էր։

«Լուսնակ գիշեր»ը claire de lune է, ալ ինչո՞ւ ըսել **«une nuit de clair de lune**, je lui ai donné un baiser».

Իսկ Il l'a trouvé bon, il l'a pris. շատ «պարզամտութիւն» (*) է։ Հե'տ առեց, հե'տ էհան (հանեց)՝ փութկոտութիւն իմաստ ունի, Aussitôt պէտք է ըսել։

Ծամկալը՝ ամբողջ երգին մէջ «dsamiel» է պահեր չակերտով։ 51րդ էջի ծանօթութեան մէջը միայն հոգը պատճառ մը չէ բնաւ։

էջ 56. (Շէրենց 12).—

— Տուեր-տեղ լիճն ի հացով.
Նրանեկ էն տարին Երուսաղէմ շինեցին.
Զորս-բոլոր սիւն կայնեցուցին,
Լուսեղէն կանթեղներ կախեցին։

Այս չորս տողերը նոյնպէս կը պակսին թարգմանութեան մէջ։ (Ա. Չ. կը ծաղրէ զիս որ Վանայ Սազերը չեմ ունեցած։ Ծաղրն ու «խիթ»ը իրեն։ Սպառած գիրք մը ձեռք չեմ կրցած բերել՝ աւրիններու հետաքրքրութիւն հակառակ, բայց թերթաթափ օրինակ մը ընդօրինակած եմ քանի մը երգեր).

էջ 59. (Շէրենց) Վիճակի Երգը.—

— Վիճակ ճըստի բով կ'անի. ցան վիճակ, ցան ցան.
Վարդն երեսին հով կ'անի. ցան վիճակ, ցան ցան.

Թարգմաներ է, ձուլիչի հասկացողութեամբ,—

Vidjak, assise, passe tout au creuset.

Բով բառը՝ խորովել, բոհրելն է։ Հայուհին, երգին մէջ հարսնուկ-վիճակը, նստեր է օջախին առաջ՝ սանի վրայ ցորեն կամ կանեփատ կամ ալիւր կը բովէ։ Այս տեղական սիրուն նկարն ո՞ւր, Ա. Չ.ի passe tout au creuset-ն ո՞ւր. Ուշքի եկէք. պ. պարոն. ձուլարանի creuset չկայ [illegible] տնական պարզ brûloir մը [illegible] մը, բով ըսելիք առանց։

**

էջ 62. (Շէրենց 88).—

— Տարէ շալիկ պարուած [illegible]
Ագին էր մատնահըջած.
փողոյատր կալամով բացած
Հա'րս, եա'ն վիճակն [illegible]

Le col **peint au kalame**, [illegible] կան բառովը թարգմանիչ է [illegible] բացած՝ կը նշանակէ [illegible] աղեղնաձեւ ձեւուած — [illegible] յամով բանած եթէ ըլլար [illegible] peint au kalame կ'ըսուէր. եւ [illegible] plume…, Տիար Զօպանեան [illegible]

— Բամբի՞շ մեծնամ Մարգար[illegible]

**

էջ 63. (Շէրենց 88. Մանանայ 293).—

— Բայնիս(ն) երկնուց [illegible]
Երկնքուց դռներ բացաւ[illegible]
Մեր սեղան կարմիր խնձոր[illegible]
Մեր տան արեւով լցուա.

Կան քանի մը փոփոխակներ [illegible] առաջ։

Թարգմանուած է այսպէս —

Une clef est tombée du ciel
La porte **du temple** s'est ouve[illegible]
Le temple s'est empli de sole[illegible]

Նախ տաճար temple-ի ձևր [illegible] ըլլալ է. իմ փոփոխակներ[illegible] չկայ. Ամէն մէջ ալ մեր տան [illegible] ձեր տան, մեր սեղան կամ [illegible] դան, որ կը լեցուի [illegible] խնձորով՝ երբ բախը ալ [illegible] լեցուի։ Այդ տառաչարեր [illegible] բայնիսը որ երկնից վրայէն [illegible] ու կը բանայ երկնից դռները [illegible] անցնիլը՝ tomber չէ. տունը [illegible] temple չէն։

**

էջ 75. (Շէրենցի՞ն թարգմանութեա՞ն բազմաթիւ հարսնիքի [illegible] խաղիկներէն մէկէն) —

— Սեր Նիշանայ դէմ կայնեցեր [illegible]
Կանաչ — կարմիր ա՛լ կապեր ես
կամ՝
Ա՛լ — Ռայինքի դու կապեր ես
Թարով քո բաղձանք վայելես

Թարգմանած է —

Tu te tiens la face tournée vers Sourpha[illegible]
Tu es comme un jardin plein d'[illegible] roses
Jouis en paix **de ta couronne.**

Հասկացողութեան գլուխ — [illegible] մը ..

Հարսնիքներու ենթական է [illegible] սան որ՝ մանաւանդ գիւղերու [illegible] հին տան, գոյնզգոյն ապարօշ [illegible] պէր գլխուն, պսակի օր եւ [illegible] քանի մ'օրերու ընթացքին [illegible] «կանաչ — կարմիր ա՛լ վարդապ[illegible] կապեր ես», կամ «Ա՛լ — Նարնջի [illegible] կապեր ես» խօսքը։

Իսկ «Գալիս ծնած ու Փարիզ [illegible] մեր մեծահռչակ թարգմանիչ [illegible] քերը գոցեր՝ ու ինքնիքը [illegible] նարինջներով լեցուն պարտէզ [illegible] է երեւակայեր…։ Փեսան ալ [illegible] հարսնեւորներ՞ը, ամէ՞նքը [illegible] ու նուագողներ՞ն ալ, որոնք [illegible] թեն որ փեսան թարով վայել[illegible] թագը sa couronne»…։

Ո՞ւր գնաց սակայն երգին [illegible] եւ։ Բուն ենթական հարսնիքի [illegible] ան ու մաղթանքին։

Թագուհին — նորահարսն [illegible] հարսնաւը պիտի երթայ [illegible] թարգմանիչին մօտական կապ[illegible] Նարինջներուն ծառէն couronne [illegible] փոխուեր, նարինջած աղէ [illegible] Որովհետեւ [illegible] մը թագին բառը՝ թագ է հարս[illegible] փոխանակ թագ(ու)հին բառի [illegible] սայր տեսնելու չութեան խորք [illegible] ալ կ'ըսուի երգին մէջ. բայց [illegible] տեղ, եւ հոն թագ, պսակ իմաստ[illegible] նի իրապէս։

Ֆրանսերէն bière՝ գարեջուր [illegible] նշանակէ՝ դագաղ ալ, [illegible] կրնա՞ք mise en bière-ը թարգ[illegible] «զարեջուրի մէջ դնել». [illegible] Թերթ մը այդպէս ալ թարգմանեց երբ ժոֆրը մեռաւ)։

Անգլէն Փրկիչը կրցուցեց [illegible] rentou. — «Ժողքին Նէհարութի[illegible] սրտին պատրիւթիւնը գարմանէ[illegible]», իր բառերուն ։ Այսպէս Մարտ։

Չէ անդրադարձած ալ՝ նոյն [illegible] վերջի ճիշդ ձեւին, — Sois heureu[illegible] ta reine.

Զիթ.

(*) Չակերտուած ածականները՝ Զօպ.ի եւնց յօդուածներուն գանձարանէն փոխ կ'առնեմ։ Զիթ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ մելանով։

ԵՒ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ [illegible] ՔՈՒՐ, քանի որ աստիճանաբար դաշտարով կը շարուի ՅԱՌԱՋԸ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՄԱՌԻ ՊՕՏՈՒՐԵԱՆ

Երկուշաբթի գիշեր Salle Debussy-ի մէջ այս մանկամարդ դաշնակահարուհին տուաւ իր ռէսիթալը, ... եւ յանդուգն յայտագրով մը։ ... Մ. Պօտուրեանի համբաւը թէեւ ... հասած էր Վիեննայէն, բայց ... լսելով անձնապէս համոզուեցանք որ ... արժանի էր ... մասին եղած բազմաթիւ գրութիւններուն։

Ինչ որ իր մէջ ամէնէն աւելի ... է, այն ջղային կազմուածքն ու առնական ուժն է, որով ... տիրապետել դաշնակին, ունի ... մատներ եւ կատարեալ ... ճարտարութիւն։ Այս անհրաժեշտ ... մղելով զինքը ... դաշնակահար մը։ Դեռ ... միջազգային համբաւ ... համար ազատ եւ ... անի, կ'ակնկալենք միայն ... կազմակերպուած ... շատ հաւանօրէն ... մէջ կարելի չէր եղած ստուգապէս ... նիւթերու մը ներկայութիւնը ...

Մեր կարծիքով Օր. Պօտուրեանի յաջողագոյն կտորները եղան ... իր Chaconer. Ravel-ի ... Շոփէնի Սոնաթին վերջին երեք մասերը։

Այդ կտորներէն առաջինը մանաւանդ ... չափազանցուածութեան եւ կշռոյթի անհրաժեշտ ըմբռնողութեամբ, որ հիմն ու հոգին է ... երաժշտութեան։ Հոն դրաւ ... տիրապետութիւն, ... ու գլացումի անթերի ... Զգացումի նկարագրի ... Պախի եւ Շոփէնի մէջ՝ շատ տարբեր է։ Առաջինը վեհ եւ ... մաքուր եւ հոգեկան, իսկ Շոփէնի մէջ ան յաճախ կը փոխուի ... ռոմանթիք ... կամ հիւանդագին լացի ու կոծի։ Երկուքին ալ Օր. Պօտուրեան դրաւ հարկ եղած նուագածութիւնը։

Յայտագրին մաս կը կազմէր իր ... Rhapsodie Arménienne, կառուցուած ... գեղջուկ երգերէն։ Կտորը թէեւ ... ճարտարօրէն ներդաշնակուած, սակայն ամբողջութեան ... մը անկապակից գտանք, ... երգահանը բազմաթիւ ... ընտրած էր միաժամանակ, ... միայն կ'անցնէին ... «Սօնա եարը», «Էլէ, չէ...», «Կռունկ», «Աննայ օրօրը», ... ճարտարօրէն շաղկապուած ... Իսկ գլխաւոր ... կը կազմէր ... եւ վերջին ... ծայրերէն մաս մը։

Ներդաշնակութիւնը գեղեցիկ եւ ... գովելի է, իսկ դային Օր. Պօտուրեանի ձօնելու գաղափարը ... գեղեցիկ, քանի որ աշակերտութիւն արժեցաւ ուսուցչին արժանիքը։

Յայտագրին վերջին կտորն էր Լիսթի 12րդ Rhapsodie-ն, ուր Օր. Մ. Պօտուրեան իր նուագածութիւնը հասցուց գերագոյն բարձրութեան։

Իրմով ճանչցանք կարող դաշնակահարուհի մը, եւ. ապագայ մեծ յոյս մը։ Մեր անկեղծ շնորհաւորութիւնները։

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԽՄԲ. — Մեր երաժշտական աշխատակիցին այս յօդուածէն վատ, ստացած ենք կարծ գնահատութիւն մը եւս ծանօթ ջութակահար Ֆիլիփ Աղազարեանէ։

Կրկնութենէ խուսափելու համար, կ'անցնինք հանդէսին նկարագրական մասը, եւ կ'առնենք միայն ինչ որ կը վերաբերի տաղանդաւոր դաշնակահարուհիին, Օր. Պոտուրեանի արուեստին —

...Իր ցայտուն յատկութիւններն են մատներու ճարտարութիւն, խաղերու յստակութիւն, հնչականութեան զանազանութիւն, թրթռուն զգայնութիւն, անվեհեր, հրաբորբ ու ծայրայեղօրէն հուժկու նուագածութիւն, ... անշփոթ բոլորովին, արդի երաժշտական էջերը թարգմանելու բացայայտ ընդունակութիւն։

Ունկնդիրները ջերմօրէն գնահատեցին զինքը եւ յայտագրէն դուրս Լիսթի 12րդ հունգարական հագներգութենէն խանդավառուած՝ քանի մը կտոր եւս խնդրեցին։

Մեծ հաճոյքով կ'ողջունենք հայ երաժշտական հորիզոնին վրայ փայլող այս նորածագ աստղին երեւումը։

ՖԻԼԻՓ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հրանտ Եկաւեան, որ անծանօթ անկիւնէ մը եկաւ Խորհրդ. Հայաստանի խմբագրութեան մէջ մտաւ ու շուտով գնաց, ինչպէս եկան ու գացին, պիտի գան ու երթան շատեր՝ կամօքն Մոսկուայի,— ընդարձակ յօդուած մը ունի Բոլշեւիկ Զանգուածական պարբերականին մէջ։ Այդ յօդուածը մաս մը միայն ... են արտատպել ... Պրոլետար եւ Բագուի կոմունիստ հայերէն թերթերը։ Այդ յօդուածին առարկան է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարանի իր 20րդ հատորին մէջ, կը բացատրէ թէ ինչ է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, եւ երկար բացատրութիւններ կուտայ մեր կուսակցութեան պատմութեան ու հայկական ... մասին։ Բոլշեւիկներու այս հետաքրքրութիւնը կատարուած է պատճառաւ Հրանտին։ Ինչպէս, բոլշեւիկեան մեծ գիրքի մը մէջ խօսիլ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին, եւ զայն ներկայացնել իբրեւ կազմակերպութիւն մը, որ ... նակցիր է Ռուսիոյ յեղափոխական շարժման... ինչ ... Արդարեւ ... բոլշեւիկ մը, Ի. Վ. ... Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարանին մէջ, կուգայ հաստատելու թէ Դաշնակցականները «1905-1907 թուականներուն, յեղափոխութեան ժամանակ պայքարեր են ցարիզմի դէմ», թէ Դաշնակցականները «իրենց պայքարին ընթացքին կը փորձէին կռթնիլ եւ րոպական յեղափոխական եւ ընկերվարական շարժման վրայ, մանաւանդ Ռուսիոյ յեղափոխական շարժման վրայ»։

Եւ Հրանտ Եկաւեան կուգայ ... փառօք՝ մեղադրելու Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարանին խմբագրութիւնը, որ տեղ է տուեր երկար ... մը «հայ ազգայնական կուսակցութեան» մասին։

Թերեւս դեռ կ'անդրադառնանք ու կը ներկայացնենք Հրանտի ծանր մտքի գիտցածները Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին։ Առ այժմ ըսենք այսքանը, որ, ինչպէս Եկաւեանն ալ կը խոստովանի նման քննադատութիւններու «ազգայնական» տուած է Պրավդան (թիւ 90), խօսելով Տ. ...ի մէկ գրքին մասին, «Վրաստանի Կովկասի պատմութիւնն ... դաւադիրու դէմ» խորագրով։ Այս «ազգայնական» միայն Եկաւեանը չէ, որ յառած է, այլ Հայաստանի բոլոր խմբագիրները, որոնց կարգին Մկրտչեան մը, արդէն ... նիզակ կը ճօճէ Նոր Ուղի եւ Գրական Գիրքերում պարբերականներուն մէջ, մերժողականութեան ենթարկելով Սուրխաթեանի, Ցոլակ Խանզադեանի, Արտաշէս Կարինեանի, Թադէոս Ավդալբէկեանի, Պօղոս Մակինցեանի գիրքերը, բոլոր ասոնք ներկայացնելով իբրեւ... Դաշնակցական, առանց երբեք խնայելու նաեւ Վահան Տէրեանին։

Հրաշալի՛ է, Պրավդայի մէջ պարզ «ազգայնական» մը եւ անոր կը տապալին բոլոր մտաւորականները, որոնք, իրենց տուրքը տալով կոմունիզմին, դերբ էին չեղեր Թիֆլիզի, Բագուի ու Երեւանի մէջ։

Եւ դեռ Խանջեան կ'ըսէ թէ ջախջախուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան գլուխը իրենց կարմիր կրունկներուն տակ։ Բայց ո՛չ, տեսէ՛ք, ներ մարդիկն են որ անոր իբրեւ կ'ամբաստանեն իբրեւ Դաշնակցական։

Ի՞նչ կը նշանակէ այս երեւոյթը։

Հայաստանի մէջ, «նորերը», խակ կամ ... բոլշեւիկներ, արդէն ... խաչակրութեան են ելած, ... հաւատացնութիւն ... են սկսած ընդդէմ հին բոլշեւիկներուն։ Գիտի ըսէինք, ... սերունդ ... մը։ Բարի վայելո՛ւմ, հին բոլշեւիկներ, հիմա դուք ... Ափսոս որ, սակայն, այս խաչակրութեամբ կը ... մեծ վտանգ մը։ Մինչեւ հիմա ... ու գիւղացիները ... բոլշեւիկեան ... թեան, այժմ մտաւորականներն են, որ կը կրեն յանձը։

Սակայն այս անգամ հարուածը ուղղուած է «ազգային ընդդիմութեան» դէմ։

Ցե՞ղ է բացատրել, արդեօք, վտանգը որ կը ծածկուի այս պարզ խօսքին ետեւ։ Առիթ կ'ունենանք յօդուածով խօսելու այս շատ լուրջ պարագային մասին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԿԱՐՏԱՆ, 2 Մայիս.— Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ հրաւէր ուղղուած էր գաղութիս, քաղաքական ու հայրենակցական զանազան մարմիններուն, Ապրիլեան տարեդարձը համաքաղաք կատարելու։ Հրաւէրին պատասխանած էին՝ Թ. Ազատական, Ս. Դ. Հնչակեան, Գամքի Բարեսիրաց, Շէյխ Հաճէի Երիտ., Կ. Թաշ, Կրթասիրաց, Ուսումնասիրաց Միութիւնները ժողովին մէջ, ռամկավար—հնչակեան պարոնները պահանջեցին որ հռետորներ չպարզեն հանդէսին օրը, «այլապէս չեն մասնակցիր»։ Դիտել տրուեցաւ իրենց որ, ատոնց հռետորներին՝ կարելի չէ ազատոնք կաշկանդել։ Ու գլխիկոր հեռացան սրահէն։

Իսկ Գամքի Բարեսիրացը եւ Ուսումնասիրաց միութիւններ ըլլալով չէզոք մարմիններ, կրկին չմասնակցեցան։ Կ'երեւի ենթակայ են ռամկավար—հնչակ խմբակցութեան։ Սգահանդէսը տեղի ունեցաւ Մայիս մէկ, կիրակի կէսօրէ վերջ, Հ. Յ. Դ. տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կրթասիրաց, Կ. Թաշ եւ Շէյխ Հաճէի երիտ. միութիւններուն։ Մուտքի դրան վրայ կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները։ Իսկ ... պատուանդանի վրայ մակագրուած էր՝ «Յաւերժ Ապրիլ 11/24ի նահատակներուն»։ Դրան մէջի կողմը պատուի կեցած էին երկու սկաուտներ՝ իրենց տարազով։ Սգահանդէսին կը նախագահէր ընկ. Լ. Գայլանեան. Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիքով» զոր երգեցին դպրոցի սաները եւ որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։

Նախագահը պատմական բրեւ ապրիլեան ... եւ եղրակացուց, — «Այս օրուան սգատօնը մեզի ... ու ... ու ... եւ ... իրենց ... ու ... անոնց անդեւ ... կարենալ հասնելու վերջնական հանգրուանին»։

Գեղարուեստական բաժնի իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին՝ պատանի Կ. Նաւոեան «Հայ Հերոսները», Հ. Յ. Դ.ի կողմէ Օր. Ա. Գրիգորեան ... «Կրթասիրացի ... Օր Անահիտ Տէր ... տարէթեան արտասանեց «Ծիրծիլերի ...», Կ. Թաշի կողմէ Տիկ. Ա. Թումասեան, «Հայրենիքիս հետ», Օր Մ. Գայլաճեան «Մայրիկիս» գպրոցին կողմէ։

Հանդէսի ընթացքին երգուեցան «Յաղթութեան ձայն» եւ «Հայածուած ...» երգերը ... ... նախապէս պատրաստուած երգչախումբի կողմէ։

Ցեղայ ներկայացուեցաւ Ա. Աճարեանի «Ալեխառնը», ընկերներ՝ Զ. Մարկոյեանի եւ Կ. Գէորգեանի կողմէ։

Նախագահը խօսք տուաւ օրուան բանախօս ընկ. Օ. Փափազեանի, որ հրաւիրուած էր Մարաշէն։ Ընկերը կարճ ու ամփոփ խօսքերով վեր առաւ հայ ժողովուրդի քաղաքական ու անտեսական վիճակը՝ նախ քան ապրիլեան եղեռնը, փաստացի վերլուծումներով նկարագրեց մեր ժողովուրդի տառապանքն եւ յեղափոխութեան արժէքները։ «Երբան ատեն որ այս ցեղին խլակները կը շնչեն ու կ'ապրին երկրագունդին վրայ՝ այդ մնացորդը ... մատնողութեան ... պիտի ըլլայ՝ լուծել մեռելներու մահուան ու անոնց կտակին գաղտնիքը»։

Կրթասիրացի կողմէ Գ. Ա. Առաքելեան երգեց «Նպատակիս համնիմնը»։ Արտասանութիւն մը բրաւ փոքրիկն Գ. Գասպարեան «Կա՛նգ առ Թովիլ» ու անոյշ լեզուով։ Խօսք տրուեցաւ Շէյխ Հաճէի Միութեան ներկայացուցիչին, որ կարճ ու սեղմ գծերու մէջ ներկայացուց ... թեւակոխ ... ու ... ներկաներուն, որ նորահաս սերունդը հայոց գաղափարակցութեամբ մեծցնէն ու անոնց սորվեցնեն մեր ցեղին փոթորկածին պատմութիւնը իր ամբողջ զարհուրանքով։ Կրթասիրացի կողմէ յարգանքի խօսք բրաւ Գ. ... Մովսէսեան գրաւոր կերպով։ Շէյխ Հաճէի կողմէ արտասանեց Գ. Գ. Գասուհանեան «Ապրիլեան կայծը»։

Փակման խօսքն բրաւ նախագահը, աւելցնելով որ, ամէն տարի այս օրերուն, արբագան պարտքն ունինք ... մեր յարգանքի ու երախտագիտութեան տուրքը տալու մեռելներուն։ Սգահանդէսը փակուեցաւ երգչախումբի «Տէր Կեցո»յով։

Լ. Գէդուքի

Ց. Գ.— Թամկավար — հնչակ պլոքի միասնաբար կատարած սգահանդէսը եղած է նեղ յարդ պատի մէջ։ Այս առթիւ բան գործ բրած են յարձակիլ Դաշնակցութեան վրայ, մոռնալով թուն սգահանդէսը։

Մեծ գործարան մը կը փակուի

ԺՈՒԱՑԵՕՂ.— Մինչեւ այսօր կաղն ի կաղ քալելէ յետոյ, յառաջիկայ շաբթու կը փակուի մեր գործարանն ալ, որ ամէնէն աւելի աշխատող էր այս շրջանին։ Փակումը, բառ յայտարարութեան, ... կը համարուի, բայց եթէ գործերը լաւ ընթացքի մը մէջ չմտնեն, գուցէ վերջնական ըլլայ։

Գործաւորներու մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ Հայերէ, թիւով 50 հոգի, որոնք այս կերպով պիտի զրկուին իրենց օրապահիկէն։ Գործարանի փակումը, սակայն, խոստացած է մեր «Փոխադարձ օգնութեան» ... մը յատկացնել՝ գործազրկութեան միջոցին։

Մ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՐԶՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՇՏՊԱՆ... «ԴԱՇՆԱԿ»ՆԵՐՈՒՆ

Իւսուֆ Եազպլէք, արաբ լրագրող մը, որ քանի մը տարի առաջ աքսորուած էր Դիրբէ. ճամանավար, «Ինչո՞ւ մարզպանութիւնը կ'օգնէ դաշնակներուն» խորագրին տակ, հետեւեալ թղթակցութիւնը կը հրատարակէ Հալէպէն (21 ապրիլ)

«Սուրիոյ մարզպանութիւնը ամէն գործի կը խառնուի, անհատական թէ հաւաքական։ Ես կը խոստովանիմ որ մարզպանութիւնը շահ ունի խալամական վազքներու խնդիրին խառնուելու։ Նմանապէս կը խոստովանիմ որ շահեր ունի երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ, տղաքութիւնը ճնշելու եւ ազատասէրները բանտարկելու իրաւունք ունի, որպէս զի աթոռներն ու ... իրեն մնան։

Բայց չեմ հասկնար երբեք թէ ինչ է օգուտն ու գաղտնիքը հայ ազգային ընտրութեանց միջոցին հայ կուսակցութիւններէն մէկուն օգնելուն եւ կողմնակցութիւն ընելուն, որովհետեւ Հայերը ոչ կաթոլիկ են եւ ոչ ալ մարօնի ամբողջութեամբ։

Մարզպանութեան հայ պաշտօնեաները ազատութիւն եւ լիազօրութիւն ունեցած են գործելու եւ պարտադրելու ժողովուրդին։ Առօրեայ արդիւնքը տեսանք երբ Հայերու ընտրութենէն առաջ, անոնք կարգ մը Հայերու տուներուն վրայ յարձակեցան, գնդակներ նետեցին եւ ամէն օր դէպք մը հանեցին։

Հայերը, հոս Հալէպի մէջ, Սուրիոյ միւս բոլոր շրջաններուն մէջ եղածին պէս երեք կուսակցութիւններ ունին՝ Հնչակ, Ռամկավար եւ Դաշնակ։ Դաշնակները բաղդատելով միւս կուսակցութեանց, աւելի քիչ եւ տկար են, սակայն հակառակ ատոր կ'ուզեն ազգային ժողովը իրենց ձեռքը առնել։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ մարզպանութիւնը անոնց ... եւ վստահութիւն ցոյց կուտայ, բարձր գիրքեր եւ պաշտօններ կուտայ, Հալէպի սահմաններուն վրայ, անոնց ագարակներ եւ գիւղեր կուտայ։

Իսկ միւս կուսակցութիւններուն ոչ մէկ ... կուտայ։ Շնորհիւ այդ պաշտպանութեան Դաշնակները ինչ որ կ'ուզեն կրնան ընել, ով որ կը հակառակի Դաշնակներուն, յարձակման կ'ենթարկուի, կը ծեծուի, բայց հեղինակները պատիժ չեն կրեր։

Ի հարկէ, մեծամասնութիւնը չի հնազանդիր փոքրամասնութեան, այդ պատճառաւ բնական է արիւնոտ դէպքերու պատահումը։ Հալէպի հիւղաւաններուն մէջ կռիւներ եւ վէճեր շատ եղան, բայց Դաշնակները իրենց վախէն փախան եւ պահուեցան։ Ինչպէս ըսինք, Դաշնակները կը յարձակին առանձին գտնուող հնչակ եւ ռամկավար պետերու վրայ, որոնք ազատ արհեստաւորներ եւ գիրքի տէր են»։

ՍԵՐՎԱՆԹԷՍԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ամէն տարի ապրիլի վերջը կը տօնուի Սերվանթէսի մահուան (23 ապրիլ 1616) տարեդարձը։ Տոն Քիշոթի հեղինակը, որ վախճանուած էր ջրգողութեամբ, առոյկի պէս աղքատ մահուան։ Թրինիթէի կրօնաւորուհիներն էին, որ թաղեցին զինք իրենց վանքին մէջ։ Բայց այսօր կարելի չէ գտնել իր շիրիմը։ Կարելի չէ ճշդել նաեւ իր ծննդեան թուականը, ոմանք կը դնեն 8 հոկտեմբեր 1547ին, ոմանք 29 սեպտեմբերին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԻՆՕԹ ԴԵՄՔԵՐ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ։ Դրից՝ Գր. Զօհրապ։ Հրատ. «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ», Թիւ 6։ Փարիզ. 1932։ 220 էջ, շքեղ տպագրութեամբ։ Գին՝ 20 ֆրանք։ Կեդր. հասցէ.— M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18).

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

— Կը տեսնե՞ս, կը տեսնե՞ս որ մը գլուխը շարժեց գրաշարապետ Լեւոնը ... առած։

— «... Այդ ծենք ենք գնում, ... կրծքով փշրելու ցանկը Վանցեանին, — ցատկեց կրկին անոր ... վրայ, մինչ կրկին ճանչող դրանը ծեծէն։

Այվա՛զ, Այվա՛զ, — լռեցաւ Վանցեանին վանականի յատուկ կոկորդէն ձայնը, — հանգարտ կեցիր...

Ինչ կ'ըսես, ընկեր Վանցեան, յեղափոխական շարժման մէջ ենք... ... նք, նուաճո՞ւմ...

Վանցեանին հետ սենեակ մտան, նաեւ, երեք ընկերներ, որոնցմէ մին Ուսանողական Միութեան օրկանի խմբագրական մարմնի անդամ էր, իսկ միւսը Դ. Փարոնվարդեանը, որուն բանաստեղծութիւններէն լոյս կը տեսնէին բոլո՛ր հանդէսներուն մէջ։

— Պատրա՞ստ է — ըսի՛ց ձայն մը հնչեց Սուրէնի ականջին, որ լսեցաւ Այվազին ձայնով։

— Աչա՛, սեղանին վրայ է. տեսա՞ր չցրեց խօսումը...

Ու բոլորը խռնուեցան Սուրէնի քով։ Փնտռուած ձեռք ու հարցերուն ծռանելու, զանոնք քրքրելու, դասաւորելու ձեւը յաճախէր ամէնքին։

Պնդեցին որ կարդայ։ Սուրէն ներձեց։ Այն ատեն, Այվազեանը նետուեցաւ, խլեց յօդուածը, եւ, լուրջ արտայայտութիւն մը առնելով սկսաւ կարդալ։ Ո՛չ, նախ հազաց ու ըսաւ.

Մինչ հետոյը կուգայ

— Հրաշալի է՛ վերնագիրը — աղաղակեց ձայնից Փարոնվարդեան, բաւ վերնագիրն է «Ըլլանք գործնական ու շրջահայեաց»։

Այվազեան կրկին հազաց։ Ձեռքը բարձրացուց եւ շարունակեց կարդալ.

«Սերունդը կուգայ։ Ստրկամիտ հոգեբանութեան մը ախտաւոր ժառանգութիւնը թօթված, վառք, աշխատաւոր զանգուածը, որ, մուրին ու հուրին մէջէն ցոյց պիտի տայ իր դէմքը բոլոր անոնց, որոնք կը յամառին կառչած մնալ հին ու կեղտոտ մտայնութեան մը, որ անպայման պէտք է անհետանայ՝ մեր վատտակարեկ բացուկներուն տակ անխնայօրէն ճզմուելով...

— Ո՞վքեր են այդ ճզմուողները Թուրքերը՞, — հանդարտօրէն հարցուց Գ. Բարսեղեան, որ եկեր կեցեր էր սենեակին դրան առջեւ, ու ակնարկը սեւեր էր աղջը։

— Այո՛, հա՛յ Թուրքերը — պատասխանեց Վանցեան, որ համաղուած ընկերվարական մըն էր, հաճոյքով կը հանդուրժէր Այվազեանի այդ տեսակ կատակներուն եւ այդ պահուն դրած էր Այվազեանի ետին թուղթ մը գնդասեղով կախելու, որուն վրայ գրուած էր «Էսդրուծա»։

Բայց, նոյն պահուն, Այվազեան թուղթ առնելուն, Վանցեան քաշ մը նետեց ու շարունակեց.

— Վաչխառուներ պէտք է ճզմել... Վանի մէջ, նոր ներնդեան շարժումը հայակառ արդիւնքներ է տալեր...

— Ըղէկ ամէն, — քայլերը նետեց նորս Բարսեղեան — յեղափոխութիւն հանեցինք որ մեզ չկոտորեն, հիմա ալ ... իրար կոտորել, եղբա՛յր, խելքս չի հասնիր կոր.—

— Ասիկա գաղափարական պատակորդային յեղափոխութիւն է, — ձայն տուաւ Այվազեան։

Նայէ, նայէ, սրտո՛ր նայէ, — աչքերը բացաւ Բարսեղեան էֆէնտի — ծօ՛, մաս մը խլէց էփր կեդրոնականի մէջ, երբ լեռներուն վրայ մարդիկը գործ կը տեսնէին կոր, խօսք չէ՛ — հիացիկ բարձրացուց ձայնը եւ ձեռքը — նայէ՛ կը խօսի՞ն անոնք,— ակնարկը ճեծերուն էր — ձայն ձան կը հանե՞ն... դո՞ւք մինա՛կ խօսք... առնէ պիտի ընենք, նանէ պիտի ընենք... փողոցնե պիտի ընէք — բարկացաւ մէկէն բոլորին խնդուքին մէջ։

— Կը տեսնէ՛ք, կը տեսնէ՛ք,— մէջ ինկաւ Վանցեան՝ զայն աւելի գրգռելու համար.— կարգը մեզի ալ պիտի գայ... մեր հաշւին ալ պիտի նայինք... սակ հետուէն պիտի նայինք Աղզ. Ժողովին, նա՛, ընկե՛ր Արապեանը տուքը նետս կը դնէ արդէն ուրբաթ օր։

— Ի՞նչ, ... գէս քու Սալթան Համիտոց անգամ չկրցաւ հանել տակէ տէ, դո՞ւք պիտի հանէք... ծօ՛, ես բանտ տեսած մարդ եմ, — ակնարկեց իր մէկ քանի ժամուան բանտարկութեան, ըսուած ու պաշտօնի վրայ պահած ըլլալուն համար ստացուցիչ մը, որ Գնունիի հետ կուած էր Սամաթիոյ մէջ, կուսակցական ամբողջութեան մեծ ... ես ազգը... ինծի նայէ... ես աս ազգին անունով կը յարատարած ձեզ ...

— Ես ազգը ձեզի ալ աքէնէքէնդոպէ... պիտի կապէ օր մը...

— Խա՛յթ կերեր ես դուն — կրկին պոռաց — ազգը ե՛ս եմ, ե՛ս — ու ձեռքովը ծեծեց կուրծքը։

Իրա՛ւ Աղզն էր այդ մարդը՝ ծիծաղ ու անկարող։ Անոր ցաւերուն ցաւակից, ու լացին հետ լացող։ Կը պատահէր նոյն իսկ, որ յանկարծ յուզուի։

Կեդրոնի խմբակցութեան անդամ էր հիմա. բայց, ծանուար յարգանք կը տածէր դէպի կուսակցութիւնը ու ջերմ զգացումներ՝ դէպի անոր ղեկավար դէմքերը։ Ծանախ կուգար խմբագրատուն «Երեւնիդ չնայիմ կ'ըսեմ, նորէն սիրտս չըլլար» կատակելէն. կը նստէր սենեակէ սենեակ, կը խօսէր բոլորին հետ, եւ ծառաւորապէս խմբագիրներու սենեակին մէջ, իր ներկայութեան, ... տրամադրութիւն մը կը ստեղծուէր։ Բոլորը կ'ախորժէին իր կատակներէն, հակառակ երբեմն իր խիստ արտայայտութիւններուն, ու մի՛շտ ծանուար գոհունակութիւն կը պատճառէին անոր խօսքերը։

Նման տրամադրութիւն մը ստեղծուեր էր հիմա, երբ Սուրէն գլուխը բարձրացուց ու ըսաւ.

— Սառոյն դէպքը չմոռցուած, նոր մը ունեցանք. Տիգրանակերտէն առեւանգումի հեռագիր մը ունինք այսօր...

Բարսեղեան էֆէնտի բոլորովին շուարեցաւ. աչքերը լեցուեր էին։ Այվազեան նկատեց, ու ըսաւ.

— Դա յեղափոխական մարդու վայել չէ... ծանուանդ քեզ նման ընկերոջ մը...

(Շար.)

Կ. ՄԷՀԵԱՆ

նածումներուն վրայ։ Սատրեւ, մէկ քանի կարեւոր հատուածներ իր ճառէն.

— «Հոյակապ հանդարտութեամբ մը, անցեալ կիրակի, երկիրը քուէարկեց առաջին անգամ մը։ Այս քուէարկութենէն կը բխի քաղաքական ամբողջութեան տպաւորութիւն մը, որ տեղեկագրական տագնապի այս պահուն, կարդուրիչ է։»

Ֆրանսայի վարչապետը այս ամբողջութիւնը կը տեսնէ այն տեսակէտով որ անցեալ կիրակի օր ընտրուածներու 87 առ 100ը կը պատկանին նախկին խորհրդարանին, 1928ի ընտրութիւններուն հետ բաղդատելով, ծայրայեղ ձախերը կորսնցուցած են 45,000 ձայն եւ նաեւ, ընտրուած 250ին մէջ, 132ը կառավարական են եւ 118 միայն հակառակ՝ կառավարութեան։ Ֆրանսա այս կիրակի պիտի ընտրէ 353 երեսփոխաններ։ Պարզ է թէ այս քուէարկութիւնն է որ պիտի ճշդորոշէ յառաջիկայ Երեսփ. ժողովին դիմագիծը։ Հակառակ կարեւորութիւնն ուրեմն, բացայայտ է։

— «Այս քուէարկութիւնը առաջինէն կը ստանայ ապահովութեան գնահատելի երաշխիքներ։ Ոչ եւ է կուսակցութիւն որ կը կանգնի ընդդէմ օրինապահութեան, ազատութեան, սխալանութեան եւ հայրենիքի յարգանքին, չի կրնար մեծամասնութիւն ունենալ։

«Բայց այդ ապահովութիւնը յարաբերական է, որովհետեւ մնացեալ այս կամ այն կուսակցութիւններու դիրքէն կախում պիտի ունենայ աւելի կամ պակաս ազդեցութիւնը, զոր պիտի գործեն Միջազգայիններէն կախում ունեցող կուսակցութիւնները»։

Այս խօսքերէն վերջ, Պ. Թարտիէօ գովքը կը հիւսէ նախկին մեծամասնութեան եւ կը յարձակի ընկերվարականներուն վրայ.

— «Վճռած ըլլալով զինաթափ ըլլալ առանց նախադիր ապահովութեան, պետականացնել երկաթուղիները եւ ապահովագրութիւնները, իրականացնել պետական ապահովագրութեանց բնդարձակումը, ինչ որ փճացուց Գերմանիան եւ Անգլիան եւ ուրիշ մէկ քանի երկիրներ, ընկերվարականները պատրաստ են գործի վերածելու իրենց ծրագիրը։

«Անոնք միայն պիտի հետեւին այն դրօշին, որուն իրենց եւ երկրին համար կը մաղթեն անձնասպանութեան կիրքը»։

Պ. Թարտիէօ իր ճառը վերջացուց, կոչ ուղղելով որ Ֆրանսացիները իրենց քուէներով ջախջախեն ձախերու դաշնակցութիւնը։

Հիթլէր կը վերակազմէ՞ իր խումբերը

Նախագահ Հինտէնպուրկ երկու նոր հրամանագիր – օրէնքներ ստորագրեց։ Առաջինը կը վերաբերի քաղաքական – զինուորական կազմակերպութիւններուն, որոնք յետ այսու, պիտի ենթարկուին ներքին նախարարութեան հսկողութեան։ Այս կազմակերպութիւնները, իրենց կազմական կանոնագիրը պիտի ենթարկեն ներքին նախարարին հաւանութեանը։ Ներքին նախարարը պիտի կրնայ նշանակել այն կազմակերպութիւնները, որոնք պարտաւոր են դադրեցնել իրենց մարզական գործունէութիւնը։

Պերլինի մէջ այն տպաւորութիւնը կը տիրէ թէ այս հրամանագրին նպատակն է թոյլ տալ Հիթլէրի որ վերակազմէ իր մարտական խումբերը։

Երկրորդ հրամանագրով մը, Հինտէնպուրկ արգիլուած կը յայտարարէ գերման հակակրօնական համայնավար խումբերը, որոնք կազմակերպուած են պոլշեւիկեան նման խումբերէ օրինակ առնելով։

Իտալիա գաղթավայր կ'ուզէ

Իտալիոյ արտաքին նախարարը, խորհրդարանին մէջ խօսուած ճառով մը, անդրադարձաւ չինեւճափոնական վէճին, եւ զինաթափութեան ու Դանուբեան վերակազմութեան հարցերուն։ Պ. Գրանտի իր ճառը վերջացուց, Իտալիոյ համար ցոյց տալով գաղթավայրեր ունենալու պէտքը։

— Եթէ ըսաւ, ծոգատարութեանց բաշխման մէջ, արդար չգտնուեցան ծանդէպ իտալիոյ, եթէ այս անարդարութենէն բխած ուխտը տակաւին սաստիկ են, պարտաւոր ենք ծանկցնել մեր երկրին կենսական պէտքերը։ Չենք կրնար ընդունիլ որ իտալական գաղթային պահանջներու անծրաժեշտութիւնը նկատի չառնուի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Ղեւոնդ Պայթարեան, Այրի Տիկին Ֆիլոռ Պայթարեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Եղիազարեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Թովմասեան, Տիկ. Նուարդ Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Այվազեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Ազարեան (Ալֆորվիլ), խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, հարսին, քենիին եւ հօրաքրոջ աղջկան՝ ՏԻԿԻՆ ԽՈՍՐՈՎՈՒՀԻ ՊԱՅԹԱՐԵԱՆԻ (ծնեալ Յովակիմեան, Կէյվէ Գնճըլարցի) դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Ալֆորվիլ 4 Մայիս 1932

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր տիկնանց ընկերութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր բարեկամներն ու համակիրները, իր ննջեցելոց հոգեհանգստեան պատարագին, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի Ժան-Կուժոնի Հայոց Եկեղեցւոյն մէջ։ Ընկերութեան հիմնադրին առթիւ այս պատարագը պիտի ըլլայ հանդիսաւոր եւ պիտի երգէ վարժարանին քառաձայն երգչախումբը։

Երգեհոնի ընկերակցութիւն J. Fougierի կողմէ։ (Maître de Chapelle.)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Քանթ.— 35 ֆրանք։

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ գաւառներ

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Նուպարի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացականները խստօրէն նկատի պիտի առնուին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մուրատ և Մշօ խումբերու վարչութիւնը, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԳՈՒԱ ԳՈԼՈՆԳԻ կոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին, ընկ. Հիսայեանի բնակարանը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Ընկ. Պաճուկեանի բնակարանը։

ԳԷԹՈՆԻ Մասիս խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին, ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 240 Րիւ Տիւքէյլէն.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զաւարեան խումբի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆի (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի անդամական ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 3.30ին, ընկ. Յովհ Վարդայեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի երեք խումբերու՝ Քրիստափոր, Ապառաժ եւ Ռոստոմի ընկերները ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Կիրակի ժամը 2ին Խոժակ ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄի (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Զեկոյց պատգամաւորներու եւ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն, բացականները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գառ. միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի ժամը 2.30ին 65 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ապրիլ 11)24ը կը տօնուի Փանթէնի մէջ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահը

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Սթանոզի ու Մարաշի Հայր. միութեանց

Մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարապետ Թաշճեան, Վան Աւանց գիւղացի, որ կը կարծուի գտնուիլ Ֆրանսայի մէջ։ Տեղեկացնել ՅԱՌԱՋի։

— Պարգեւ Քէօրօղլուեան կը փնտռէ Շապին-Գարահիսարի Օնիպէօր գիւղէն Գրիգոր Նիկողոսեան որ 1926ին կը գտնուէր Տրապա (Յունաստան) քաղաքէն մէկ ժամ հեռու Լարնէքիք գիւղը։

Կը փնտռէ նաեւ Կարնեցի Մինաս Աւետիսեան, հօր անուն՝ Աւետիս, մօր անուն՝ Սոֆիա։ Կը գտնուէր Բասենի քաղաքէն երկու ժամ հեռու Նէնիճէ գիւղը։ Իմացնել՝ Keuchkerian Alexan, Maison Figeac, Impasse pourtous, Viviez, Aveyron, France.

ԿԱՐԵՒՈՐ

ԿԻՒՐԻՆՑԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ եւ արուարձանները բնակող կիւրինցի հայրենակիցներու փափաքին ընդառաջ երթալու համար, հաւաքոյթ մը սարքուած է 8 Մայիս, կիրակի ժամը 3—7.30 Salle Voltaireի մէջ, 1 Place de l'Odeon. Օտէոն թատրոնին ճիշդ դիմացը, մուտքը rue de l'Odeonէն. Ընտանեկան հաճելի ժամանց։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները. սոյն ծանուցումը կարդացող կիւրինցիներէն կը խնդրուի լուր տալ իրենց ճանչցած հայրենակիցներուն։

կարգադիր յանձնախումբ

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԲՕԲ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Արթուր պոկեց մի քանի ծաղիկ, ջղայնօրէն ճմլել սկսեց ու քիչ յետոյ յետոյ պատասխանեց.

— Քաղաքում միայն չեմ կարողանում։ Այստեղ խանութն է, ուր ինձ համար խաղալիքներ էին գնում, երբ ես երեխայ էի. այնտեղ ծովեզրը, ուր մօրս հետ գնում էի զբօսնելու, երբ դեռ բոլորովին չէր հիւանդացել։ Որ կողմն էլ գնամ միեւնոյնն է։ Շուկայում ամէն աղջիկ մօտենում է ինձ եւ առաջարկում ինձ իր ծաղիկները չգիտեմ էլ ինչի՞ս են պէտք. Այնտեղ է եւ գերեզմանոցը...։ Ձէ՛, պէտք է հեռանայի. շատ ծանր է տեսնել այն տեղերը...

Զաւարանց ու լռեց, փնթռտելով մատնածաղկի բաժակները։ Տիրեց լռութիւն եւ այնպէ՛ս երկար ու այնպէ՛ս խոր, որ Արթուր զարմանքով բարձրացրեց աչքերը։ Մթնել էր արդէն մաքնոլինի ճիւղերի տակ ու ամէն բան աղօտ էր թւում ու անորոշ։ Բայց եւ այնպէս դեռ բաւական լոյս կար տեսնելու համար Մոնտանէլլիի դէմքի մեռելային գունատութիւնը։ Նա գլուխը քաշ էր ձգել եւ աջ ձեռքով ջղաձգօրէն բռնել էր նստարանի եզերքից։ Արթուր շուռ տուեց գլուխը երկիւղածութեան ու զարմանքի մի խոր զգացումով։ Կարծես առանց գիտակցելու մօտեցել էր մի ինչ որ սրբութեան։

«Աստուած իմ, մտածում էր նա, ի՞նչ մանր ու եսասէր եմ ես նրա կողքին։ Եթէ իմ վիշտս իր սեփականը լինէր, նա հազիւ թէ աւելի խորը զգար հարազատաբար»։

Այդ վայրկեանին Մոնտանէլլին վեր առաւ գլուխը ու նայեց չորսբոլորը։

— Ես քեզ չեմ համոզելու, որ ետ դառնաս հէնց հիմա. — ասաց նա իր ամենաքնքուշ շեշտով։ — Միայն պէտք է ինձ խօսք տաս, որ ամառուայ արձակուրդին լաւ հանգստանաս պիտի։ Եւ իմ կարծիքովս որչափ կարելի է Լիվօռնոյից հեռու։ Ես չեմ թոյլ տայ, որ դու բոլորովին խանգարես առողջութիւնդ

— Դուք ո՞ւր էք գնալու, երբ դպրոցը փակուի։

— Պէտք է սանիկներս տանեմ սարը, ինչպէս միշտ, ու տեղաւորեմ։ Բայց օգոստոսի կէսին վերադառնալու է փոխ-տեսուչը, այն ժամանակ կ'աշխատեմ քաշուել Ալպեան լեռները քիչ հանգստանալու։ Ուզո՞ւմ ես գնանք միասին։ Երկար պտոյտներ կ'անէինք եւ կ'ուսումնասիրէինք Ալպեան մամուռները։ Սակայն գուցէ ձանձրանաս ինձ հետ։

— Պադրէ՛։ — Եւ Արթուր ձեռքերը խփեց իրար ինչպէս մի «դիւրահաւատ դոդդ հարաւեցի», Ցուլիայի արտայայտութեամբ։ — Ես ամէն բան տալու պատրաստ եմ որ ձեզ հետ գալ կարողանամ։ Միայն չգիտեմ...

Ու կանգ առաւ։

— Կարծում ես, պարոն Բերտոնը թոյլ չի՞ տայ։

— Ի հարկէ որ չի ուզենայ, բայց դժուար թէ խանգարէ։ Ես արդէն տասնութ տարեկան եմ, կ'անեմ ինչ սիրտս ուզում է։ Վերջապէս նա միայն հօրս կողմիցն է իմ եղբայրս չգիտեմ ի՞նչ մի պէտք ունեմ նրան հնազանդելու։ Դէպ ի մայրս նա միշտ վատ է եղած։

— Բայց եթէ յրջօրէն հակառակի, կարծեմ, լաւ է իր կամքովը գնանք։ Դիրքդ աւելի ծանր կը դառնայ ձեր տանը, եթէ...

— Ի՞նչ է լինելու աւելի ծանր. — առարկեց տղան գրգռուած։ — Նրանք ինձ միշտ ատե՛լ են եւ միշտ էլ պէտք է ատեն, ինչ էլ որ անելու լինեմ։ Եւ վերջապէս եղբայրս ի՞նչ պատճառ կարող է ունենալ, որ ճամբորդութեանս հակառակ լինի այն էլ ձեզ հետ, իմ խոստովանահօրս հետ։

— Ձէ՞ որ բողոքական է։ Ցամենայն դէպս գրի՛ր։ Կը սպասենք իր պատասխանին, միայն համբերող եղիր, որդի՛ս։ Մարդ պէտք է դէպ ի ուրիշները միշտ լաւ վերաբերուի, մինչեւ իսկ եթէ քեզ սիրեն, թէ ատեն։

Մոնտանէլլիի խրատը այնքան մեղմ եղաւ, որ Արթուր նոյն իսկ չկարմրեց։

— Այո՛, գիտե՛մ. — պատասխանեց հառաչելով. — բայց շատ է դժուար։

— Այնպէս ափսոսացի, որ երեքշաբթի երեկոյ չեկար. — ասաց Մոնտանէլլի՝ խօսքը փոխելով կտրուկ։— Արէցցոյի եպիսկոպոսն էր այստեղ։ Ուզում էի քեզ ծանօթացնել։

— Խոստացել էի մի ուսանողի, որ կը լինեմ իր մօտը ժողովի եւ ինձ սպասում էին.

— Ի՞նչ ժողով։

Արթուր քիչ շուարեց այդ հարցից։

— Այսինքն ի—կա—պէս ոչ թէ ժողով. — ասաց մի քիչ կակազելով։ — Ճենովայից մի ուսանող էր եկել, որ ճառ խօսեց, դասախօսութեան նման մի բան։

— Ինչի՞ մասին։

Արթուր վարանեց։

— Դուք ինձ նրա անունը չէք հարցնի, չէ, պադրէ, որովհետեւ խոստացել եմ որ...

— Ես քեզ ոչինչ էլ չեմ հարցնի. եւ եթէ խօսք ես տուել մի որ եւ է բան գաղտնի պահես, մի՛ ասա։ Միայն կարծեմ ժամանակ է, որ վստահանաս ինձ.

— Անշուշտ, պադրէ՛։ Նա խօսում էր... մեր մասին, մեր պարտաւորութեան մասին... թէ՛ դէպ ի մեզ եւ թէ՛ դէպ ի ժողովուրդը ... ինչ ենք անելու, որ կարողանանք օգնենք...

— Օգնե՞նք, ո՞ւմ։

— Խեղճ ժողովուրդին ... եւ

— Ե՞ւ։

— Իտալիային։

Խոր լռութիւն յաջորդեց

— Ասա, տեսնեմ, Արթուր, դարձաւ Մոնտանէլլին դէպ ի ... խիստ լուրջ մի շեշտով — ... մանակ է, որ մտածում ես այդ ... լուրի մասին։

— Ամբողջ ձմեռը։

— Մինչեւ մօրդ մա՞հը. եւ նա ... չինչ չգիտէ՞ր։

— Ո՛չ։ Այն ժամանակ շատ էլ ... փչացած չէի։

— Իսկ հիմա՞։

Արթուր մի բուռ ծաղիկ էլ ... թափից.

— Ա՛յ, ասեմ ինչպէս պատահ... պադրէ՛։ — Սկսեց պատասխանն ... կը գետին ձգելով։ — Յիշում էք ... անցած աշնան պատրաստւում ... մուտքի քննութեան, ծանօթացայ ... ուսանողների։ Մի քանիսը սկսեցին ... հետս խօսել այդ հարցի մասին ... քեր էին տալիս կարդալու (Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԻԼ ԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 7 ՄԱՅԻՍ 1932

7 MAI 1932

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1875

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Յառաջ»ն էր որ տուաւ Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարման առաջին լուրը: Նախ վերապահութեամբ (24 ապրիլ), յետոյ հաստատելով եւ կարգ մը մանրամասնութիւններ ալ կցելով (26 ապրիլ), մինչ Բարեգործականի վարիչ-պատուիրակը լաւագոյն կը ... պարտկել:

Ապրիլ 30ին, Փարիզի մեր միւս պաշտօնակիցներն ալ հաստատեցին անպարտկելին, նոյն ինքն վարիչ-պատուիրակին բերնով.

— «Ստոյգ է որ կեդր. վարչութեան կամքէն բոլորովին անկախ պատճառներու համար Պ. Կիւլպէնկեան վիրաւորուած զգալով, իր հրաժարականը [illegible] է. Բայց կեդր. [illegible] ժողովը ամէն ջանք ի գործ կը դնէ եւ մեծ յոյս [illegible] իր նախագահը, պիտի յօժարի վերստանձնել իր պաշտօնը, երբ քանի [illegible] վերջ վերադառնայ իր ծովային ճամբորդութենէն: Առ այժմ պաշտօնական գիրը(?) պիտի չհրատարակենք»:

Անկէ ասդին՝ նոր լուր չունինք: Հրաժարականը ետ առնուած է թէ ոչ, — մութ կը մնայ մեզի, այս տողերը գրած ատեն:

Նախագահ հաղորդած ըլլալով հրաժարման պատճառները — «լրագրական քննադատութիւններ» — նոր լուսաբանութիւն(?) մը չունինք այդ մասին ալ:

Այսպէս կամ այնպէս, իրականութիւն է որ անհախորժ(?) [illegible] Բարեգործականի նախագահութեան կոչուած միլիոնատէրը կ'ուզէ ազատել իր օձիքը:

Եւ պատրուակներ միշտ ալ պակաս չեն: Պատրուակներուն մէջ «լրագրական քննադատութիւնները» ամէնէն վերջը կու գան:

Մեր կարծիքով, Պ. Գ. Կիւլպէնկեան համոզում չունի իր ստանձնած գործին վրայ: Անշուշտ չունի նաեւ ծրագիր կամ գործնական տրամադրութիւններ:

Այսպէս, 1931ին, չկրցաւ խուսափիլ Արծաթեան(?) յոբելեանին [illegible] ներկայանալու եւ իր տրամադրութիւնները պարզելու [illegible]: Ինչպէս կ'ընէ, օրինակ, իր առեւտրական-ճարտարարուեստական ձեռնարկներուն մէջ:

Եթէ Պ. Կիւլպէնկեան Բարեգործականին վրայ եւս նայէր այն աչքով ինչպէս կը նայի [illegible] կամ [illegible] հաստատութիւններուն վրայ, ոչ լրագրական քննադատութիւնները պատրուակ պիտի ըլլային այսօր, ոչ ալ աջէն-ձախէն եկած դիմումները:

Զօրաւոր եւ հնարամիտ՝ իբրեւ առեւտրական անհատ, կը թուի թէ Պ. Կիւլպէնկեան ընդունակ չէ հասարակական աշխատանքի:

Երկու տարին լրացաւ արդէն, եւ մենք մինչեւ այսօր ալ ի զուր կը փնտռենք այն նոր գիծը զոր Բարեգործականի մէջ պիտի մտցնէր նոր նախագահը:

Ընդհակառակն, այդ զօրաւոր համարուած անհատականութիւնը կամաց-կամաց տեղի տուաւ «Թէմէննահ»ի եւ «փասփոր»ի(?) [illegible] մթնոլորտին, որուն անգլիական վարպետն է Բարեգործականի վարիչ-պատուիրակը:

Մէկ խօսքով, հայ Կրեսոսն ալ անզգալաբար «կլլուեցաւ», եւ [illegible] դիւրութեամբ [illegible] տարուեցաւ, փոխանակ վարելու:

Այս իրականութեան ամենավերջին փաստը կը ներկայացնէ «Մեր խօսքը հայ ժողովուրդին», որուն ամէնէն յատկանշական մասերը ներկայացուցինք նոյն այս էջին վրայ:

Այդ 24 էջ «Խօսքը», որ իբրեւ թէ պիտի ծառայէ Բարեգործականը սիրցնելու եւ ժողովրդականացնելու, աւելի շատ վէճեր յարուցանելու սահմանուած է, ինչպէս առիթ ունեցանք բացատրելու:

Այս պայմաններուն մէջ, պարզապէս արջու ծառայութիւն կը մատուցանեն անոնք որ, կը կարծեն թէ կարելի է բարիք ապահովել լռելով, շողոքորթելով եւ Բարեգործականի «թշնամիներ»ուն [illegible] քսելով:

Թերեւս Բարեգործականը այնքան վնաս կրած չէ «թշնամիներու» քննադատութիւններէն, որքան փոխան ընկալագրի թուղթին յանձնուած շողոմանքներէն եւ քծինքներէն, որոնք տարին տասներկու ամիս ծուխս(?) կը հանուին իբրեւ «անշահախնդիր եւ բարեացակամ» գիրք:

Դաշնակցական ամէնէն անողոք քննադատն ալ միշտ մէջտեղ դրած է ծրագիր մը, ուշադրութեան յանձնած է թելադրութիւններ:

Եթէ անոնց մէկ տասներորդն իսկ նկատի առնուէր սառն տրամաբանութեամբ եւ առանց կանխակալ կարծիքներու, Բարեգործականը այս օրին չէր հասներ:

Գոնէ իր շուրջը, իր իսկ տանը մէջ բերանները չէին բացուեր, շատ աւելի ծանր եւ վտանգաւոր մեղադրանքներ նետելու համար վարիչներու երեսին:

Ի՞նչ խօսք որ Բարեգործականը լուրջ տագնապ մը կ'անցընէ, անկախ՝ անոր նախագահին հրաժարումէն:

«Անշահախնդիրները» պատրա՞ստ են դանակով ճեղքելու վէրքը, գոնէ իրենց գիտցածները խոստովանելով...

Ինչ որ ալ խօսին, ինչ որ ալ գրեն վէրքը ծածկելու համար, պիտի ծառայէ միայն եւ միայն խորացնելու փտախտը:

Կիւլպէնկեանները քաշուին թէ վերադառնան, կացութիւնը չի բարեփոխուիր: Ոչ ալ ժողովուրդը աւելի կը մօտենայ Բարեգործականին:

Անոնք որ ամբողջականութեամբ կը մեղադրեն ուրիշները, թող բարի ըլլան քննութիւն մը կատարելու իրենց խղճմտանքին հետ, իրենց տեսածին ու գիտցածին հետ, եւ յետոյ ստանձնեն ձրի փաստաբանի դերը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ «ԲԱՆՒՈՐԻ» ԽԵԼԱՊԱՏԱԿԸ

Հի՞չդ «կար ու չկար»...

Նիւ-Եորքի մէջ կը հրատարակուի «Օրկան Միացեալ Նահանգաց կոմունիստ կուսակցութեան» շաբաթաթերթ մը, որուն մէկ համարին ճակատը կը կարդանք խոշոր տառերով. — *«Դաշնակցական մամուլը մտայնութիւն կը պատրաստէ հակախորհրդային պատերազմի համար»*.

Ցառաջի ընթերցողները որ այս լուրը կը կարդան հակադաշնակ թերթիկի մը մէջ, գիտենք թէ ո՛չ միայն չեն հաւատար, այլ եւ կուշտ ու կուռ կը ծիծաղին.

Սակայն այս անգամ, չարաչար կը սխալին. որովհետեւ, լաւատեղեակ աղբիւրէ մեր քաղած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն. Դաշնակցութիւնը ո՛չ միայն «մտայնութիւն կը պատրաստէ», այլ եւ հակախորհրդային պատերազմի գործնական քայլեր կ'առնէ.

Այսպէս. Ճափոն մօտ կէս միլիոն զինուոր է հաւաքած խորհրդային սահմաններուն մօտերը: Ամերիկա, Անգլիա, Ֆրանսա ոչ միայն հսկայ գումարներ կանխեցին, ընդդէմ բոլշեւիկեան վարչաձեւին, այլ եւ գաղտնի պատրաստութիւններ կը տեսնեն արշաւելու Ռուսիա: Եւ այս արշաւին համար. Ամերիկա տրամադրած է իր ամբողջ ծովային ուժերը—(զրահաւոր, յածանաւ, ընդծովեայ, բարձ[illegible], եւն.) զոր, որոնցմով պատ[illegible] սղանաւերով ուղղակի պիտի փոխադրէ Ռուսիոյ գիրկը՝ Մոսկուա: Ֆրանսա իր հսկայ բանակը տրամադրած է եւ արագ փոխադրութեան համար՝ զանոնք պիտի տեղաւորէ ամերիկեան մարտանաւերուն մէջ: Իսկ Անգլիա. փախուստի եւ նահանջի առջեւն ճամբայ կտրելու համար, որոշած է Լոնտոնէն մինչեւ ռուսական սահմանները, արեւելքէն արեւմուտք, հիւսիսէն հարաւ, գաղտնի գետնուղիներ բանալ եւ մէկ անգամէն օդը հանել ամբողջ բոլշեւիկեան գլխաւորը:

Դաշնակցութիւնը՝ իբր փոքր ազգի մը ամենամեծ կուսակցութիւնը՝ կրցած է այս բոլորը ընել տալ մեծ պետութեանց.

Բայց, որպէս զի յաղթանակը վստահօրէն ապահովուի, փոքր ձեզ մը եւս պէտք է թափէ եւ «Բանւոր»ի խմբագրին ծոծրակէն աննշմար գրիչը. տեղը՝ անոր խելապատակին մէջ դնէ կտոր մը խելք...

Հոգ չէ թէ հաւու խելք ըլլայ...

ԽԱՐՏՈՑ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

—)(o)(—

Ամէն կարգի հասոյթներու ընդհանուր նուազումը եւ անգործութեան զարգացումը, Պերլինի բնակչութեան թաղերուն մէջ՝ նորութիւններ ստեղծած են. Քաղաքին կեդրոնէն՝ բազմաթիւ ընտանիքներ կը փախին դէպի ծայրամասի թաղերը կամ արուարձանները եւ անոնք որ նախ յարկաբաժիններ կը բնակէին, կը փնտռեն փոքր ու համեստ բնակարաններ: Վերջին ամսուն, մօտ 35 հազար Պերլինցի ընտանիքներ ձգած են քաղաքին մօտակայ արուարձանները, եւ անոնք որ 6-7 սենեակնոց յարկաբաժիններու վարձուորներ էին, կը բնակին 2-3 սենեակնոց տուներու մէջ:

Ամէնէն աւելի արուեստագէտներն են որ կը նեղուին գործերու թուլութենէն: Պերլինի թատրոններէն շատերը կը ծանուցանեն թատրոնի ամէնէն նշանաւոր [illegible], ինչպէս Մաքս Ռէյնհարտ իսկ, ստիպուած են ծախու հանել իրենց կալուածները՝ պարտքը վճարելու համար:

Պերլինի անգործ արուեստագէտները կազմած են երկու ընկերակցութիւններ եւ իրենց անդամները կը տրամադրեն որ եւ է ձեռական աշխատանքի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Մայրագոյն-Արեւելքի դէպքերը

Չինաճափոնական զինադադարը

Գրեթէ կ'ենք թէ չինաճափոնական զինադադարը կնքուեցաւ ամսոյս 5ին, Շանկհայի մէջ.

Զինադադարի համաձայնագիրը կը բովանդակէ հետեւեալ հինգ կէտերը.

1) Մայիս 5էն սկսեալ վերջնական դադար թշնամութեանց:

2) Չինական զօրախումբերը պիտի մնան իրենց ներկայ դիրքերուն վրայ, որոնք ճշդուած են դաշնագրին մէջ:

3) Ճափոնական զօրախումբերը պիտի քաշուին Հանք-Բէուի շրջանէն եւ միջազգային թաղամասէն դուրս պիտի հաստատուին այն վայրերը, ուր կը գտնուէին յունուար 28էն առաջ: Մաս մը ճափոնական ուժեր սակայն, պիտի կրնան ժամանակ մը եւս մնալ յարակից հողերուն վրայ:

4) Տասներկու հոգինոց խառն յանձնախումբ մը պիտի հսկէ ճափոնական ուժերու պարպումին վրայ: Այս յանձնախումբը պիտի բաղկանայ Ճափոնի, Չինաստանի, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Իտալիոյ երկուական ներկայացուցիչներէն:

5) Համաձայնութեան բնագիրը պատրաստուած է անգլիերէն լեզուով: Այդ բնագրին ստորագրման թուականը պիտի նկատուի վերջնական: Ցետագային միայն պիտի ստորագրուին չինարէն եւ ճափոներէն բնագրերը:

Այսօրուընէ սկսեալ արդէն, ճափոնական ուժերը կը քաշուին:

Բոլշեւիկեան մերժում մը

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը հաղորդած էր Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարին Լիտվինովի թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Մանչուրիոյ քննիչ յանձնախումբը օգտակար գտած է տեղեկութիւններ կամ յայտարարութիւններ առնել Մանչուրիոյ մէջ գործող խորհրդային պաշտօնատարներէն եւ կ'առաջարկէր որ արտօնութիւն տրուի անոնց, ուզուած տեղեկութիւնները տալու:

Լիտվինով պատասխանեց թէ Խորհրդային Միութիւնը մաս չի կազմեր Ազգերու Դաշնակցութեան, մասնակցած չէ Չինաստանի ներկայ դէպքերու քննութեան, եւ Մանչուրիոյ քննիչ յանձնախումբի կազմութեան, ուր ներկայացուցիչ ալ չունի, որով չի կրնար ստանձնել որ եւ է պատասխանատուութիւն՝ այս յանձնախումբի եզրակացութեանց մէջ:

Այս պայմաններով, կ'աւելցնէ Լիտվինով, խորհրդային կառավարութիւնը չի կրնար գոհացում տալ կատարուած դիմումին:

Լօզանի ժողովէն առաջ

Լոնտոնի անգլիական շրջանակները բոլորովին երեւակայական կը նկատեն գերմանական աղբիւրէ եկած այն լուրը թէ անգլիական կառավարութիւնը որոշած է եղեր Լօզանի խորհրդաժողովին առաջարկել պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու վրայ՝ 25 % նուազում մը:

Այս զրոյցին առթիւ, անգլիական շրջանակները կը յայտնեն թէ պատերազմական պարտքերը եւ հատուցումները քննելու պաշտօն ունեցող յանձնախումբը տակաւին չէ լրացուցած իր աշխատանքը եւ, հետեւաբար, նմանական յատուկ յանձնախումբը չի կրնար որ եւ է որոշում տուած ըլլալ այս մասին:

Զինաթափութիւնը

Զինաթափութեան ժողովի նաւային յանձնախումբը շարունակեց իր աշխատանքները: Այս յանձնախումբին տեղեկագիրը՝ բաւական ծանր աշխատանքի մըն է որ պիտի լծուի, նկատի ունենալով բազմաթիւ եւ հակառակ առաջարկները:

Յանձնախումբի վերջին ժողովին մէջ Իտալիոյ ներկայացուցիչը առաջարկեց միանգամայն ջնջել մեծ մարտանաւերն ու ընդծովեաները, սակայն ծովային երկրորդական պետութեանց համար՝ ընդծովեաները պահելու վերապահութեամբ:

Ճափոնի ներկայացուցիչը այն կարծիքը յայտնեց թէ կարելի է ընդծովեաներու տարողութիւնը սահմանափակել 2000 թոնոյի, բայց դէմ անոնց վերջնական ջնջումին

ԿԸ ՄՏԱԾԵՆ ՑԵՏԱՁԳԵԼ

Նկատի ունենալով դժուարութիւնները՝ որոնց կը հանդիպին յանձնախումբերը՝ իրենց աշխատանքներու ընթացքին, նկատի ունենալով նաեւ որ ընդհանուր յանձնախումբը չէ կրցած համաձայնութիւն գոյացնել զինաթափութեան վերաբերեալ քաղաքական սկզբունքներուն շուրջ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի ներքին քաղաքական կացութիւնը եւ Անգլիոյ վարչապետին առողջական վիճակը, որ զինքը կ'արգիլէ մէկ-երկու ամիս մասնակցելէ միջազգային աշխատանքներու, կը մտածուի յետաձգել զինաթափութեան ժողովը, յունիսէն մինչեւ հոկտեմբեր: Կը կարծուի սակայն թէ զինաթափութեան ժողովի դիւանը որ մօտ ատենէն պիտի հաւաքուի, չպիտի ուզէ երկարաձգել այդքան երկար ատեն, նկատի առնելով կարգ մը անպատեհութիւններ:

Պողպատէ Սաղաւարտակիրներու ժողովը

Մակտէպուրկի մէջ սկսաւ Պողպատէ Սաղաւարտներու տարեկան ընդհ. ժողովը, ուր ներկայ էին մօտ 12.000 նախկին պատերազմիկներու պատգամաւորներ

Սաղաւարտակիրներու պետը ճառի մը մէջ ըսաւ.—Մենք չենք ուզեր որեւէ յարձակում գործել, բայց կ'ուզենք որ մեզ վերադարձնեն ինչ որ մեզ կը վերաբերի եւ ինչ որ մեզմէ գողցուեցաւ: Պիտի կռուինք իշխանութեան գլուխը անցնելու համար: Մենք հին զինուորներս՝ գերման ժողովուրդին պիտի վերադարձնենք իր ազատութիւնը կռուելով անոր անկախութեան համար:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ԿՆՔԷ ՆԱԵՒ ԿԸ ԽԶԷ.— Մայիս 4ին, Մոսկուայի մէջ, Խորհրդային Միութեան եւ Եստոնիոյ արտաքին նախարարները կնքեցին ոչ-յարձակման դաշինք մը:

— Նախորդ իրիկուն, Մոսկուայի ներկայացուցիչը լեհաց կառավարութեան ներկայացուց ծանուցագիր մը, որով կը յայտնէ թէ նկատի ունենալով համաշխարհային տնտեսութեան մէջ առաջ եկած փոփոխութիւնները, Ռուսիա ստիպուած է խզելու Լետոնիոյ հետ կնքած առեւտրական դաշնագիրը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՄՐՈՒԿՆԵՐԸ ԿԸ ԽԱՆԳԱՐԵՆ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վերջին պահուն Սելանիկի մեր թղթակիցէն ստացանք երկար նամակ մը, որ ծանր դէպքի մը լուրը կու տայ:

Մայիս 2ին, մինչ Ապրիլեան սգահանդէսը կը տօնուէր եկեղեցիին մէջ, կանխապէս հաւաքուած համայնավարներ յարձակում կը գործեն եւ կատաղի կռիւ մը կը սկսի: Բիր, դաշոյն, խարտոց եւ ուրիշ գործիքներ կը սաստկացնեն կռիւը: Կարմրուկներուն մէկ մասը ծեծ ուտելով կը փախչի, իսկ 9 հոգի կը ձերբակալուին: Կը ձերբակալուի նաեւ ռամկավար ուսուցիչ Ե. Պողոսեան: Կալանաւորները պիտի դատուին արտակարգ պատերազմական ատեանին առջեւ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Մոսկուա եւ Էնկիւրի

)(o)(

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» լրագիրը, որուն խմբագրապետն ալ մաս կը կազմէ Ըսմէթ փաշայի պատուիրակութեան, հետեւեալ խմբագրականը գրած է ռուսեւթուրք յարաբերութեանց մասին.—

«Վարչապետ Ըսմէթ փաշա խիստ անկեղծ ընդունելութեան մը արժանացաւ Մոսկուայի մէջ: Երկու օրէ ի վեր տրուած հեռագիրներէն կը հասկցուի թէ եղած ընդունելութիւնները պաշտօնականութեան սահմանը գլած անցած են: Ասոր պատճառը այն է որ պատերազմէն յետոյ աւանդութեան կարգ անցած է այլ եւս թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը: Մինչդեռ ցարական եւ սուլթանական վարչաձեւերու օրով մահացու թշնամիներ էին այսօրուան երկու դրացիները: Պէտք է ըսել թէ Օսմ. պետութիւնն ալ Ռուսիոյ հանդէպ ուղղամիտ քաղաքականութիւն մը չէ հետապնդած: Երբեմն վախէ, երբեմն ալ օտարներու գրգռութեանց հետեւանքով, Օսմ. կայսրութիւնը փախցուցած է Ռուսիոյ հետ բարեկամանալու առիթները: Օսմ. կայսրութիւնը, օտար պետութեանց հաշւոյն մինչեւ վերջը շարունակած է հակառուս քաղաքականութիւնը: 19րդ դարու կիսուն, երբ Ֆուատ փաշա Փեթերսպուրկ գացած էր՝ գաղթականներու խնդիրը կարգադրելու համար, Նիքոլա ցարը անոր ըսած էր. «Դուք օտարներուն ձեռքը գործիք կ'ըլլաք»:

Ցարական եւ սուլթանական վարչութեանց տապալումէն հետ, պատմութեան անցած է նաեւ ռուսեւթուրք թշնամութիւնը: Պատերազմէն յետոյ այս երկու ժողովուրդները յաղթական պետութիւններու զանազան յարձակումներուն ենթարկուեցան: Օտար յարձակումներուն դէմ կուրծք տալէ յետոյ, խորհրդային Ռուսիա իր բարոյական ու նիւթական աջակցութիւնը չզլացաւ Թուրքիոյ, որ անկախութեան պայքար կը մղէր այդ միջոցին.

Ասոր հետեւանքով Թուրքիան բարեկամութիւն հաստատեց Ռուսիոյ հետ, որ այդ միջոցին օրէնքէ դուրս պետութիւն մը կը նկատուէր: Հակառակ ասոր, Թուրքիա բարեկամացաւ ուրիշներուն հետ: Անցնող տասնըհինգ տարիներու փորձը ցոյց տուաւ թէ կարելի է վարչաձեւի տարբերութիւնը պահելով հանդերձ, բարեկամանալ սովետներուն հետ:

Խորհրդային Ռուսիոյ հետ մեր բարեկամութիւնը երբեք արգելք չէ եղած միւս պետութեանց հետ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակելու: Կասկած չկայ թէ Ըսմէթ փաշայի վերջին այցելութիւնը ա՛լ աւելի պիտի ամրապնդէ աւանդական թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը:

Կը յուսանք թէ բոլոր խաղաղասէրները գոհ պիտի մնան թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան ամրապնդումէն եւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք Ըսմէթ փաշայի հանդէպ Մոսկուայի մէջ ցոյց տրուած աննախընթաց ու անկեղծ ընդունելութեան համար»:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

Ո՞ՒՐ ԱՅՍ ԼՊՐԾՈՒՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ

Անդրկովկասեան Ֆետերասիոնի տասնամեակի տարեդարձը, ինչպէս պէտք էր ենթադրել, լաւագոյն առիթ մը եղաւ համայնավար գործիչներու համար, կրկին ու կրկին իրենց քաղաքականութեան գովքն ընելու:

Ի՞նչ հարկ կրկնութիւններու, եւ որո՞ւ համար, երբ ժողովուրդը արդէն իսկ վարժուեր է միաձայն եւ միանուագ երաժշտութեան տասնեակ տարիներէ ի վեր:

Յատկանշական է մանաւանդ, որ այս անգամ անդրկովկասեան մեծ ու փոքր գործիչները, առանձին հնամեքով իրենց կենդանի խօսքն ու գիրը լայն սեփականութիւն են դարձուցեր իւրաքանչիւր հանրապետութեան ներսը:

Ա. Հայաստանի ղեկավարներու հետ, Օրախելաշվիլին եւ Մուսաբեկովն ալ երկարաշունչ յօդուածներ են գետեղեր «Խորհ. Հայաստանի» մէջ, փառաբանելու համար Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան բարիքներու հետ, մանաւորաբար այն «եղբայրական» մթնոլորտը որ կ'անհետացնէ նախապէս «փոթորկած» մթնոլորտը:

Հայ գործիչին հետ, Վրացիի եւ Թաթարի միեւնոյն թերթի էջերու մէջ, միեւնոյն ուղղութեան ի նպաստ արտայայտութիւնները, կարելի չէ՞ իրական ապացոյցը նկատել «եղբայրական» փոխադարձ զգացումին:

Չեմ գիտեր ինչպէս կը գնահատեն այս կարգի իրողութիւնները Անդրկովկասեան ժողովուրդները, եւ մանաւանդ որքան կ'ազդուին Լենինի աւետարանի զօրութեամբ եղբայրացման այդ հրաշքներովը: Սակայն քիչ մը խճալուր եւ անտեղի չափազանցութիւնները, կը մղեն մարդս ենթադրելու, որ համայնավար գործիչները գործ ունին ժողովրդական զանգուածներու հետ, որոնք այնքան ալ տրամադիր չեն երեւնար գոյութիւն չունեցող հրաշքներով ոգեւորուելու:

Ինչ ալ որ ըլլայ սակայն իրականութիւնը այս ուղղութեամբ, կարեւորը այն է, որ Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան «առաքեալները» մոռցուցեր են եւ, փառաբանել նաեւ իրենց միջազգայնականութիւնը, աւելի խօսքով՝ մաքրակրօն բոլշեւիկութիւնը:

Իւրաքանչիւր գործիչ իր գերագահին աւելի հաճոյանալու, իսկ բոլորը մէկ Ստալինի շուքը պաշտպանելու համար, ստնական առիթով չեն մոռնար բանադրելու բոլոր «շեղումները» հին թէ նոր, ու տալու համար «ղեկավարի» անսխալականութեանը, որ իրական «ոգին» է Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան:

Այս բոլորին վարժուած, խոստովանինք, որ այնքան ալ չենք զարմանար հիմա:

Գիտենք մանաւանդ, փորձառաբար, որ «յաւուր պատշաճի» ճառեր ու յօդուածներ կրնան փոխել իրենց ստորագրութիւններն ու արտասանող անձնաւորութիւնները, բայց ատով ոչինչ կը փոխուի բովանդակութենէն:

Այս ընդհանուր միօրինակութեանց մէջ, սակայն, յաճախ կը նկատուին «նորութիւններ» ալ, նոյնպէս իւրայատուկ խորհրդային միջավայրի «ընկալեալ սովորութեան»:

Այսպէս, օրինակ, ներելի է եւ պէտք, ենթադրենք, ո եւ է քաղաքական գործօնութեան առիթով դատապարտել երկրի նախկին ղեկավարութիւնը: Կամ աւելի յարգի ձեւ մըն է հայհոյել նախախորհրդային շրջանի քաղաքական կազմակերպութիւններուն ու իշխանութեանց:

Եւ այս պարտադիր փոխասացութեան մէջ միշտ ալ ներելի է «նորութիւններ» մտցնել: Այսպէս, եթէ մէկը յաջողի հայհոյանքի նոր եւ ուժեղ արտայայտութիւն մը պատշաճեցնել, ենթադրենք թէ Դաշնակցութեան հասցէին, անտարակոյս կ'արժանանայ մէկ նոր շնորհքի:

Այս ուղղութեամբ, հայ համայնավարները միշտ ալ առաջին տեղը կը բռնեն Անդրկովկասի միւս ազգերուն պատկանող իրենց ընկերակիցներու մէջ:

Հայ համայնավարները — պատի՛ւ իրենց հնարամտութեան — ընդունակ են ո՛չ միայն ամենածանր եւ աղտոտ հայհոյանքներ թափել Դաշնակցութեան հասցէին, այլ եւ ամենազարշելի սուտերով ու յերիւրանքներով խեղաթիւրել մեր պատմական դէպքերն ու անցքերը:

Շատերը այս ուղղութեամբ ցուցադրած իրենց աշխատանքներով է որ կրցեր են «դէմք» դառնալ, եւ շատեր կան որ իրենց օրուան գիրքը կ'ապահովեն միայն ու միայն այս աշխատանքով:

Հայաստանի մէջ այս ուղղութեամբ առաջին մրցանակը շահած պնակալէզ Երզնկեանէն յետոյ, Գ. Տէր Գաբրիէլեանը նոր ճիգ մը կը թափէ խլելու առաջնութիւնը:

Անցած տարի Փարիզ այցելութենէն ետք, ոգեւորուած իր հասցէին ուղղուած «գնահատանքներէ» առիթ չի փախցներ իր գոյութիւնը զգալի դարձնելու:

«Տիրացու եւ Բագուի համեստ «գործակատար» Տէր Գաբրիէլեանը կը մոռնայ սակայն, որ հայհոյանքն ու սուտը, ինչպէս գովքն ու գնահատանքը, ամէն մարդու գործ չէ: Ուրիշ խօսքով, ուրիշ բան է ստել, հայհոյել, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ զանոնք արժեցնել, անոնց շուրջ ոգեւորուած տրամադրութիւն ստեղծել:

Եթէ շատերը կը յաջողին այս ուղղութեամբ, իրենց համապատասխան միջավայրին մէջ, քիչ չեն նաեւ անոնք որ կը խայտառակուին եւ կ'իյնան:

Գ. Տէր Գաբրիէլեանը առանց վերջի եւքի վրայ անդրադառնալու, փորձեր է հրապարակ նետուիլ, օգտուելով անդրկովկասեան դաշնակցութեան տասնամեակի տրամադրութիւններէն:

Այդ առիթով ան գրած է յօդուած մը «Խորհրդային Հայաստանի» մարտ 12ի թիւին մէջ: Մէկ կողմ թողլով իր բազմաթիւ գնահատութիւնները երկրի տնտեսական ու քաղաքական «նուաճումներու» մասին, կարեւոր կը նկատենք արտագրել քանի մը տող այն հատուածէն, որով կը բնորոշէ Դաշնակցութեան օրով տեղի ունեցած կռիւները:

«Անգլիական իմպերիալիզմի դրդմամբ սկսած հայ-թրքական պատերազմը, Նախիջեւանի, Ադրբեջանի եւ Վրաստանի հետ մղուած պատերազմը, պատերազմներ, որոնք մղւում էին դաշնակների, *որպէս հայկական խոշոր բուրժուազիայի կուսակցութեան քաղաքականութեան շնորհիւ* ազգամիջեան անվերջ կոտորածներ, որոնք հրահրում էին «Հայաստանը թուրքերից մաքրելու» *անսանձական ստոր* յօդունքով... (ընդգծումները իմս են. Ս. Թ.).

Ողորմելի թշուառական, այսպէ՞ս է որ կ'ուզես հարուածել Դաշնակցութիւնը, ապահովելու համար անարժան դիրքերդ:

Ինչպէ՞ս կը յանդգնիս բանաձեւել այս զարշելի մտքերը, որոնք այսօր իսկ կրնան խմատ առնել, գրգռելով ձեր «բարեկամ» «դաշնակից» Թուրքը: Ու մանաւանդ, ինչպէ՞ս կը համարձակիս խօսիլ «Հայաստանը Թրքեց մաքրելու անսանձական ստոր յօդունքի մասին» երբ հայութիւնը զոհն է Հայաստանը մաքրելու ձեր եւ Թուրքի հակապէս հրէշային եւ զազրանային նշանաբանին:

Եւ ինչո՞ւ համար են պէտք, այս մեծատասներորդ ժամու «յայտնութիւնները», երբ «Հայաստանը թուրքերով լեցնելու» գերազանցապէս «մարդկային եւ յեղափոխական յօդունքը» կը թագաւորէ գործնապէս ձեր զարշելի իշխանութեան սահմաններուն մէջ:

Արժանանալո՞ւ վրացի եւ ադրբէջանցի ընկերներուդ կողքին, ապահովելու դաշնակցային մայրաքաղաքի կոմունիստական «բարձր» դիրքը. թէ զանելու Մոսկուայի կորսնցուցած աթոռը:

Վրացին եւ Ադրբէջանցին, սակայն, հրճուելով հանդերձ «յեղափոխական» այս յառաջդիմութեան վրայ, կը կարծե՞ս թէ այնքան թշուառական են որքան դուն, սորապսնահաւելու իրենց սեփական երկրի շահը «եղբայրական» Հայաստանի շահին:

— Ոչ, հազար անգամ ոչ Գ. Ս. Տէր Գաբրիէլեան: Դուք ճիշդ այս ողորմելի ճամբով է որ երեւութապէս որոշ դիրքերու հասած, կը կորսնցնէք ձեր վարկը ձեր դրացիներու աչքին: Այսպէս է որ դուք կ'անշքանաք Անդրկովկասի մէջ, կը մեկուսանաք, մինչ պատրանքն ունիք ձեր մեծութեան: Ստրկամտօրէն խնկարկելով մեծերուն եւ արհամարհելով սեփական միջավայրն ու արժէքները, դուք կը կործանէք ձեզ: Եւ մանաւանդ կը կործանէք ամն երկիրն ու ժողովուրդը, որու գլուխը կը գտնուիք դաւաճանօրէն ու վատօրէն:

Մինչեւ ե՞րբ այս պժգալի դիրքին մէջ, հայ ժողովուրդի թշնամի դիրքերու զօրացման «անսանձական յօդունքով»...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԳԱՒԱՌ. ԺՈՂՈՎԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՒՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ԽՄԲ.— Անցեալ օր Թղթակից մը համառօտակի գրած էր այս մասին: Այսօր կը հրատարակենք մանրամասնութիւնները, մեր մասնաւոր թղթակցէն:

ՀԱԼԷՊ, 26 ապրիլ.— Սուրիոյ քաղաքական թէ ազգային կեանքի վերիվայրումները մինչեւ այժմ պատճառ էին դարձած Գաւառ. Ժողովի ընտրութեանց տարէ տարի յետաձգման: Այս իսկ պատճառներով, Կիլիկիոյ կաթողիկոսն ալ իրաւունք տուած էր իրեն, անորոշ ժամանակով ձգձգել ընտրութիւնները, մինչեւ որ անցեալ տարի գումարուած պատգ. ընդհ. ժողովը, որոշեց 1932 տարուան առաջին վեցամսեայի ընթացքին կատարել զայն:

Հալէպի Քաղաքական Ժողովը ընտրութեան թուականը, 24 ապրիլ, ճշդելէ յետոյ պատրաստեց եռանուն ցանկ մը, նախաձեռնարկ ըլլալով անմիջապէս զանազան հոսանքներու միջեւ համերաշխութիւն եւ համակերպութիւն մը առաջ բերելու գործին:

Տեղի ունեցան քանի մը ժողովներ կուսակցութեանց եւ չէզոքներու ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ եւ սակայն կարելի չեղաւ միակ ցանկի մը լուրջ համաձայնութեան գալ:

Ընտրութեան թուականէն շաբաթ մը առաջ հրապարակ եկան երկու կողմեր իրենց անջատ ցանկերով: Դաշնակցութիւնը առանձին իր ժողովրդային ցանկով ու Ռամկավար — Հնչակ եւն. միասին, «ալյօքս» անունով ու անջատ ցանկով:

[illegible]

Գլօքը՝ որուն ղեկավարութիւնը կը տանէին ռամկավարները, իրենց գործունէութեան ձեռնարկեցին կայաններու շրջանին մէջ ու երեւի կանխաւ մտածուած ծրագրի մը համաձայն օր ցերեկով, զինուած վարձկաններ հրապարակ բերին եւ սկսան քուէներ հաւաքել զանազան խաբէութիւններով, դրամով եւ ի հարկին... սպառնալիքներով:

Այս գործը կը ղեկավարէր Նշան Տէր Գէորգեան անուն մէկը՝ ռամկավար, [illegible]

Այս տէրէպէյլիներու գործունէութեան հետեւող մեր տղաքները յարձակում կը կրեն, որու միջոցին յիշեալ ռամկավարի քեռորդին դանակով մը թեւէն կը վիրաւորէ մեր տղաքներէն Արտաշէս (Ժնուեցի) եւ ատրճանակի հարուածներ պարպելով կ'ուզէ խոյս տալ իր ընկերներով: Վիրաւոր Արտաշէսը եւ ուրիշ ընկեր մը չներելով այդ յանդգնութիւնն ու չհամբերելով — Դաշնակցութիւնը հրահանգած էր ամէն գնով զգուշանալ դէպքերէ — կը հալածեն վատերը, կ'առնեն ատրճանակն ու դաշոյնները ինչպէս նաեւ քանի մը պաւազաններ, որոնց տէրերը փորձի կ'ենթարկեն անմիջապէս, տեղին վրայ: Իսկ փախչողները պատասխանատու այս փորձին կ'ենթարկուին, հետեւեալ օրը:

Երկու օր վերջ, քաղաքի մէկ հրապարակին վրայ նոյն փորձին կ'ենթարկուի «ալմարդը», իբրեւ պատասխանատու այս բոլորին: Նոյն միջոցին «ալմարդին» ընկերացող մը ատրճանակը կը հանէ եւ կը կրակէ, որուն վրայ ատրճանակը կը խլեն ձեռքէն եւ քիչ մը աւելի խիստ կը վարուին երկուքին ալ հանդէպ, մինչեւ որ ոստիկան զինուորներ կուգան եւ կը ձերբակալեն բոլորը, երկու ռամկավարներն ու երկու դաշնակցական տղաքը:

Հետեւեալ օրը ազատ արձակուեցան մեր երկու տղաքը եւ շնորհիւ դաշնակցական ընկերոջ մը միջամտութեան, նաեւ երկու զինակիրները:

Ռամկավարները, սակայն, այս ազնուութեան հանդէպ իսկ ռամկավար մնացին:

Այս վիճակին վերջ մը տալու նպատակով, Քաղաքական Ժողովը խորհրդակցութեան հրաւիրեց կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, ուր Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները մի առ մի թուեցին բոլոր այն փաստերը որոնցմով պատասխանատուութիւնը կը ծանրանար ռամկավար կուսակցութեան վրայ:

Իբրեւ եզրակացութիւն, ռամկավար ներկայացուցիչները առաջարկեցին կուսակցութեանց ներկայացուցիչներէ կազմել յանձնաժողով մը, հսկելու եւ կանխելու համար նման և հաւանական դէպքեր:

Հետեւեալ օրը, սակայն, տեղեկացանք որ ռամկավարին առաջարկը ռամկավար կուսակցութիւնը չէր ընդունած, եւ «ալյօքը» հրապարակ հանեց դեղին թուղթի վրայ պատասխան մը որուն միւս երեսը ցուցակագրուած էր իր ընտրելիներու անունները:

Այս պատերութենէն երկու հոգի միայն մաքրուեցան, հրաժարելով այդ ցանկէն:

Ձերկարելով Ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ ապրիլ 24ի օրը — պատմութ յետաձգուած էր մայիս 1ին — առանց դէպքի ու միջադէպի թէ գաղթակայանին եւ թէ քաղաքին մէջ: Երեկոյին գաղթակայանէն [illegible] առաջնորդարան փոխադրուեցան նաեւ կայանի քուէատուփ եւ ընտրական յանձնաժողով մը որուն կը մասնակցէին Քաղաք. Ժողովի անդամներն ու կուսակցութիւններէն երկ-երկու ներկայացուցիչներ, ամբողջ գիշերուան մը աշխատանքէն վերջ յայտնեցին արդիւնքը:

3482 քուէարկողներէն 3280ը մասնակցած էին: Օրինական պատճառներով ջնջուած էր մօտ 100 քուէ որով մնացեալ 3000ի շուրջ քուէներու վրայ 70 % համեմատութեամբ մը յաղթանակած էր Դաշնակցութեան ցանկը, հետեւեալ անուններով ու քուէներու քանակով —

2129 Աճէմեան Միհրան,
2099 Ալեքսիսեան Մուշեղ (Սասունցի),
2149 Թէվէֆէլեան Նազարէթ,
2139 Մազլումեան Օննիկ,
2148 Միքայէլեան Արամ,
2127 Գապիկեան Սամուէլ,
2138 Ֆէքթէճեան Յովհ. [illegible] պաշտօնավարող Հալէպ [illegible] բացակայութիւն կը կատարէ [illegible] Ալեքսանեան),
2138 Տօքթ. Գասպարեան Ա. [illegible],
2118 Թիւթիւնճեան Կարապ. [illegible],
2098 Տէմիրճեան Յովսէփ,
2910 Ֆրանգեան Նազարէթ [illegible] մասյ եւ չէզոքայք),
1982 Գույեմէճեան Յակ. [illegible],
2157 Տօքթ. Տ. Պօղոսեան [illegible],
1973 Տէր Մեսրոպեան Գէորգ [illegible], Չէյթունցի, [illegible]
2124 Տատեան Արմ. [illegible],
2135 Տէր Պետրոսեան [illegible] Ուրֆա, Գէլէնի չէզոք
2118 Պապաճեան Միհ. [illegible] եւ չէզոքայք):
2148 Թիւլպէնտճեան [illegible]
2117 Բաբիկեան Գալուստ [illegible] նակերու, Վան, Գիւլիս եւ [illegible]
2980 Զօրեան Արշավիր,
2127 Տէմիրճեան Աւետիս [illegible] րերդ, Սեբաստիա եւ Տրապիզոն [illegible]
2157 Ազիզեան Գրիգոր [illegible] Գոնիա, Էնկիւրի, Պոլսոյ եւ Կ. [illegible]

Գ. Ե. Զօրեան եւ Գ. Ն. [illegible] ձեան կը գտնուէին նաեւ [illegible] ցանկին վրայ:

Գլօքի ցանկի ամենաբարձր [illegible] 800ի շուրջ է:

Թիւերու եւ փաստերու այս [illegible] կերը տալով, աւելորդ կը նկատ[illegible] եւ է պատասխան [illegible] ուղղուած [illegible] Սուրիոյ գաղութը [illegible] խօսք պատասխանը:

Հակառակորդները Սուրիոյ [illegible] փոխանակ ընտրութեանց [illegible] թանակը կը վերագրեն [illegible] միջամտութեանց եւ [illegible] թեանց: Իսկ այժմ երբ փաստ [illegible] առարկելի է, լաւ է որ [illegible] պաշտպանեն:

ՍՈՒՐ[illegible]

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՌՈՒՍԵԹՈՒՐՔ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄՈԼՈՏՈՎԻ ԲԱԺԱԿԱՃԱՌԸ

Ապրիլ 28ին, Մոսկուայի [illegible] պատիւ Թուրք Պիւրերոն[illegible] հացկերոյթին մէջ, գործադիր [illegible] խորհուրդին Նախագահ Մ. Մոլ[illegible] [illegible] բաժակաճառ արտասա[illegible]նեց.

— «Պարոն վարչապետ, [illegible] թեւէք որ [illegible] բարեկամութեան զարգացման [illegible] յիշատակելի օր մը անուանեմ [illegible] օրը ուր եկաք. Միութեան [illegible] քաղաքը հասաք: Այս օրը [illegible] կելի կ'անուանեմ նախ եւ առաջ [illegible] պատճառաւ որ խորհրդային [illegible] վարութեան անդամները կրցա[illegible] զակի շփում հաստատել Թուր[illegible] [illegible] հանրապետութեան մեծ[illegible] ղաքական պատասխանատու անձնաւո[illegible] թեանց հետ, ինչպէս էք դուք [illegible] տակելի կը նկատեմ նաեւ այս [illegible] այն պատճառաւ որ Խ. Միութ[illegible] երկիրը եկաք ընկերակցութ[illegible]

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ — 7 ՄԱՅԻՍ 1932

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

ՄԱՔՈՒՐ ՕԴ, ՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՍՆՈՒՆԴ

Կլիմային հետ՝ մաքուր օդը, հանգիստը եւ պատշաճ սննդառութիւնն ալ օժանդակ, բայց կարեւոր ազդակներ են թոքախտի բուժումին, ինչպէս նաեւ կանխարգիլումին համար: Սանաթորիումներու ամէնէն մեծ առաւելութիւնը այն է որ հիւանդները այնտեղ միացած կը գտնեն այդ ազդակները եւ մանաւանդ պարտադրաբար ու լաւագոյն պայմաններու մէջ կ'ենթարկուին անոնց բարերար ազդեցութեան:

Դժբախտաբար քիչերը կրնան օգտուիլ սանաթորիումներու ընձեռած առաւելութիւններէն եւ հոն կատարել կլիմայի, օդի եւ հանգիստի բուժումը (cure): Ջունուարին, օրը օրին ապրողին համար, այդ բանը անկարելիութիւն մըն է:

Այսուհանդերձ սանաթորիումը անհրաժեշտութիւն մը չէ: Հիւանդները կրնան յիշեալ ազդակներէն օգտուիլ իրենց գտնուած տեղին մէջ իսկ, թերեւս նուազ նպաստաւոր, բայց առողջ արդիւնքով: Ամէն պարագայի, ուր որ ալ գտնուի, ինչ ալ ըլլան պայմանները, թոքախտաւորները պէտք է որ օգտուին հանգիստի, մաքուր օդի եւ լաւ սննդառութեան մը օժանդակ բայց անհրաժեշտ ազդեցութենէն:

Արդարեւ. հանգիստը կարեւոր ազդակ մըն է թոքախտի դարմանումին համար: Թոքախտը էապէս այրող, սպառող հիւանդութիւն մըն է: Մարմինը՝ հիւանդութեան դէմ պայքարելու համար իր ամբողջ ուժերուն կոչ կ'ընէ, կը ծախսէ զանոնք անխնայ: Այդ պատճառով ենթական օրէ օր կը հալի, կը ծիւրի, կը հիւծի: Անշուշտ կան թոքախտի տեսակներ, ուր հիւանդութիւնը շատ դանդաղ կ'ընթանայ, ենթական չի նիհարնար, չի հիւծիր, այլ քաջառողջ երեւոյթ մը կը պահէ, երբեմն ալ չափազանց կը գիրնայ: Այսպիսի հիւանդներու համար, որոնց մարմնին պաշտպանողական ուժերը լայնօրէն կը բաւեն պայքարին, հանգիստը ոչ միայն անհրաժեշտ չէ, այլ չափաւոր մարզանքը, շարժումը եւ գործունէութիւնը կրնան օգտակար ըլլալ: Բայց հիւանդութիւնը արագ կ'ընթանայ, ջերմութիւն կը պատճառէ, մարմինը իր ուժերը կը սպառէ եւ կը նիհարնայ, այդ յաճախադէպ պարագային անհրաժեշտ է զգուշանալ ուժի աւելորդ սպառումներէ եւ ենթարկուիլ մարմնական եւ հոգեկան բացարձակ հանգիստի: Դարմանող բժիշկը կ'որոշէ հանգիստին աստիճանը, եղանակը եւ տեւողութիւնը:

Ամէն պարագայի հանգիստը պէտք է ընել մաքուր օդի մէջ: Անշուշտ նախընտրելի է որ հիւանդը ապրի գիւղը եւ շարունակ շնչէ լեռան կամ դաշտի մշտապէս մաքուր օդը: Բայց եթէ զանազան պատճառներով չի կրնար հեռանալ քաղաքէն կամ նոյնիսկ իր տունէն, դարձեալ կրնայ մաքուր օդի բարիքը վայելել, ցերեկը անցընելով բաց տեղ մը, իսկ գիշերը բաց ձգելով ննջասենեակին պատուհանները, այնպիսի ձեւով մը որ օդի հոսանքին մէջ չմնայ:

Պէտք չէ կարծել որ քաղաքներու օդը քիչ-շատ աղտոտուած ըլլալով կարելի չէ մաքուր օդ շնչել: Կը բաւէ շարունակ օդաւորուած միջավայրի մէջ ապրիլ, զգալու համար մաքուր օդի բարերար ազդեցութիւնը:

Այս պարագան նկատի ունենալով է որ Ապահովագրական Ընկերութիւնները Փարիզի շրջակայքը հաստատած են հանգստավայրեր, ուր թոքախտաւոր գործաւորները առաւօտուն կ'երթան, մինչեւ իրիկուն կը մնան մասնաւոր հսկողութեան տակ, երեկոյին իրենց տունը կը վերադառնան եւ գիշերը կ'անցընեն պատուհանները բաց ննջասենեակներու մէջ: Այժմ Փարիզի շուրջն ալ բացօթեայ դպրոցներ եւ հանգստավայրեր կան թոքախտաւոր եւ թոքախտի ընդունակ մանուկներու եւ պատանիներու համար:

Այս առթիւ պէտք է շեշտել թէ մաքուր օդը կամ շարունակ նորոգուած օդը սնունդէն աւելի կարեւոր է մարդուն համար: Ոչ միայն թոքախտաւորը, ոչ միայն ընդհանրապէս հիւանդները, այլ ամէն մարդ պէտք է ջանայ ապրիլ մաքուր օդի մէջ, որուն թթուածինին շնորհիւ է որ կը նորոգուի մեր արիւնը եւ անոր շնորհիւ մեր ներքին գործարանները: Այս առողջապահական կենսական պահանջին կարեւորութիւնը տակաւին չէ ըմբռնած մեր ժողովուրդը, որ կը սարսափի օդէն, ամառ ձմեռ ամուր կը փակէ պատուհանները, կը քաշէ վարագոյրները եւ ննջասենեակները դագաղի կը վերածէ: Այս բառը իր իսկական իմաստով կը գործածեմ:

Սնունդը երրորդ կարեւոր ազդակն է թոքախտի բուժումին համար: «Ստամոքսը թոքախտաւորներուն բերդն է» եւ սնունդը անոնց պաշտպանողական միջոցն է. Այս սկզբունքը չափազանցութեան տանելով, կէս դարու չափ գերսնուցումի (suralimentation) դրութիւնը հաստատուեցաւ: Հիւանդները անդադար կը կերակրէին ամէնէն սննդարար ուտելիքներով, առանց գրեթէ հանգիստ տալու մարսողական գործարանին: Հետեւանքը այն կ'ըլլար որ յաճախ ստամոքսը, աղիքները եւ մանաւանդ լեարդը կը յոգնէին, կը տկարանային, դէշ կը գործէին: Ի վերջոյ, հիւանդներուն տրուած սնունդը փոխանակ ոյժ տալու թոյն կը դառնար, զոր վտարելու կամ չէզոքացնելու համար մարմինը իր արդէն իսկ տկար ուժերէն մաս մը կը վատնէր: Թշնամի մանրէն թաքերը կ'աւելէր, իսկ սնունդն ալ մարսողական խողովակը, —Թոքախտաւորին բերդը — կը քանդէր:

Գերսնուցումի դրութիւնը սխալ մըն էր, զոր բժիշկները ըմբռնելով հետզհետէ սրբագրեցին: Մօտ քսան տարիէ ի վեր բժիշկները կը ջանան այնպիսի ձեւով սնուցանել թոքախտաւորները, որ անոնց մարսողական գործարանը, մանաւանդ լեարդը, միշտ լաւ գործէ, որպէսզի լաւ մարսէ եւ մանաւանդ լաւ իւրացնէ, այսինքն տրուած սնունդին առաւելագոյն ուժը քաղէ: Հետեւաբար կարեւորը ոչ թէ սնունդին քանակը, այլ մարսողական գործարանին զայն իւրացնելու, ուժի վերածելու կարողութիւնն է:

Այսուհանդերձ, ժողովուրդը կը շարունակէ հին սխալը գործել, շատ կերցնել, չափէն աւելի սնուցանել ոչ միայն թոքախտաւորները, այլ ընդհանրապէս բոլոր անոնք [illegible] այլազան պատճառներով [illegible] րենք գիրցնել ուզողները կը [illegible] Կը թխեն ու կը թխեն հիւանդներ[illegible] բերնէն վար. հարիւրաւորներով [illegible] կիթ, քիլոներով ձուկ, միս կը [illegible] ցնեն, շիշերով ձկան իւղ կը խմց[illegible] առանց նկատի առնելու հիւանդ[illegible] տարիքը, առողջական վիճակը [illegible] յետոյ կը զարմանան — երբ կը [illegible] նեն որ ոչ միայն չի գիրնար [illegible] կը նիհարնայ եւ ստամոքսը [illegible] զարուած ըլլալով, այլեւս ամէն [illegible] տելիք կը մերժէ:

Ի՞նչ օգուտ ունի վառարանի մէջ բերնէ բերան լաւագոյն ածուխ լեցնել, երբ խողովակներն ու ծխնելոյզը լաւ չեն քաշեր: Ածուխը չի վառիր, սենեակը չի տաքնար, ընդհակառակն ծուխով ու մուրով կը լեցուի, զոր վանելու համար [illegible] կ'ըլլայ պատուհանները բանալ [illegible] եղած տաքութիւնն ալ սպառելով [illegible] կը պատահի մարմնին մէջ [illegible] մարսողական գործարանները [illegible] ւական են, չափազանց սնունդ [illegible] նելը, փոխանակ ուժ տալու, [illegible] սպառումին պատճառ կ'ըլլայ:

Այժմ ամփոփենք եւ գանք [illegible] քախտին դէմ պայքարը գործնական [illegible] եւ արդիւնաւոր դարձնելու միջ[illegible]ներուն:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐ[illegible]

[illegible]

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ընկերային չարժումը

Եթէ պէտք ըլլայ թուանշաններու արժէքին կապուիլ, Սպանիոյ աշխատաւորներու միութիւնը՝ երրորդ տեղը կը գրաւէ Արեւմտեան Եւրոպայի կազմուած օժանդակներու մէջ։ Հետեւեալ գրուած տախտակը ցոյց կուտայ կլոր թիւով, իւրաքանչիւր երկրի բնակչութեան համեմատութեամբ, ընկերային շարժման ծաւալը։

Երկիր	Բնակիչներ	Սէնտ. անդամ.	1000 բնակչի վրայ
Աւստրիա	6.500.000	650.000	100.0
Շուէտ	6,000,000	530.000	88.3
Անգլիա	44,500,000	3,700.000	83.1
Գերմանիա	63 000 000	4.700.000	74.6
Պելճիքա	7,500,000	500,000	66.9
Սպանիա	22,760,000	1,000,000	43.9
Չեխոսլովաքիա	14,500.000	570.000	39.3
Ֆրանսա	41.000.000	850,000	20.7

Մինչ ուրեմն, Սպանիա իր մէկ միլիոն կազմակերպուած աշխատաւորներով կը գրաւէ երրորդ տեղը, իր բնակչութեան համեմատութեամբ կ'իջնայ վեցերորդին

Սպանիոյ աշխատաւորական դաշնակցութիւնը իր յատկանշական [illegible]

Միութիւնը ընդունած է Միջազգային օժանդակներու Դաշնակցութեան սկզբունքները։ Սակայն, այս վերջին կազմակերպութեան մէջ, ան կը պահէ իր յատուկ գիծերը։ Առաջինը ինչպէս բանք, իր երկրագործ անդամներու բազմութիւնն է. [illegible]

[illegible]

Այս ուժին կոթնելով չէ՞ր որ համարակենութիւնը ամրացաւ կարճ ժամանակի մէջ, առանց արիւնահեղութեան յաջողելով։

[illegible]

թէլվիւթ Ռիւշտի պէյի, առողջութեան Թուրք հանրապետութեան Մոսկուայի յարգելի դեսպանին, Հիւսէյին Ռաղըպ պէյի եւ այլոց զոհնուող մեր բոլոր Թուրք հիւրերուն եւ Թուրք բարեկամ հանրապետութեան բարգաւաճմանը։ Կը հաւատամ թէ Թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը պիտի շարունակէ զարգանալ եւ ամրապնդուիլ յօգուտ երկու երկիրներու եւ ընդհ. խաղաղութեան բարւոյն համար։ Կեցցէ թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը։

ՎԱՆԸ ԿԸ ՎԵՐԱՇԻՆԵՆ? — Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Վանի քաղաքին վերաշինութեան ձեռնարկուած է։ Շուկայի փլփլկած խանութները պիտի քակուին եւ քաղաքին մեծ պողոտան պիտի շտկուի։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ համար նոր ծրագիր մը պատրաստուած է, որ մօտերս պիտի յանձնուի [illegible]

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բանւոր կ'ուզենք

Բ. Շահումեան «Խորհրդ. Հայաստանի մէջ կ'ուսումնասիրէ բանւորներու տեղափոխութեան երեւոյթը, կը գանգատի, որ 1931ին Ալլահվէրդիի հանքերը եկեր են աշխատելու 3095 բանւոր, եւ հանքերէն հեռացեր են 2772 բանւոր։

Այս բանւորական շարժին պատճառը նախ այն է, որ, կ'ըսէ յօդուածագիրը, վարձատրութիւնը հաւասար է աշխատաւորներուն մէջ։ Արհեստագէտ բանւորը կը ստանայ անհմուտ օրական պարզ բանւորը։ Այս պատճառով, յիշուն հազար րուբլի ծախսուեցաւ՝ բանւոր գտնելու համար այս կամ այն գիւղերէն, առանց յաջողելու սակայն։

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

Եգիպտական թերթ մը՝ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Գահիրէի «Ալ Սիասա» թերթը «Օտարները Եգիպտոսի մէջ» խորագրով խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ դիտողութիւնները կ'ընէ Հայերու հպատակութեան մասին.

— «Ներկայ դադրինը տարօրինակ է, չնորհելով եգիպտական ազգութիւնը այն օտարներուն, որոնք կը դիմեն զայն ընդունելու եւ գրեթէ ամէն շաբաթ հրովարտակներու թիւ մը կ'ելլէ եգիպտական ազգութիւնը օտարներու շնորհող։ Ինչ որ մասնաւոր ուշադրութիւն կը գրաւէ, այն է թէ շատերը այն օտարներէն որոնց եգիպտական ազգութիւն կը տրուի Հայեր են, Ռուսեր, Լեհեր, Հունգարացիներ, Ռումանացիներ եւ բնիկներ ուրիշ երկիրներու, որոնց եւ Եգիպտոսի միջեւ ընկերական կամ մտաւորական ոչ մէկ կապակցութիւն գոյութիւն ունի։ Անկէ զատ, հասարակ ծանօթութիւն մըն է թէ այս օտարներէն շատեր որոնք Եգիպտոս կուգան, մասնաւորապէս Հայերն ու Ռուսերը, լաւ նկարագիր չեն եւ շատ մը պարագաներու մէջ վտանգաւոր հակումներու եւ յեղափոխական ձգտումներու տէր են։ [illegible]

[illegible]

Եւ ներկայիս, Ջիբուխլիէն, Շահալի-Էյլարէն զատ, ամբողջ Ալլահվէրդիի մէջ բնակարան ունին միայն 1787 հոգի։

Իսկ Կարլ Մարքսի գործարանի բանւորները, աւելի քան 120 հոգի տարիներ շարունակ, ամէն օր գիւղէն գործի կուգան եւ իրիկունը դիւղ կը վերադառնան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԵԿԱՆ ՁՈՀ ՄԸ

ՏԼԻՍՆ, 3 Մայիս.— Մեր ընկերներէն Յովսէփ Մալոյեանը ննուացի դժբախտութիւնն ունեցաւ Ապրիլ 29ին, եարկածի պատճառաւ կորսնցնելու իր եօթը տարեկան աղջիկը։

Ընկեր Մալոյեանը Մարսէյլէն հոս եկաւ Ժիլէի մետաքսի գործարանը գործ առնելու համար։ Գործարանը վերջերս սկսած է բանւոր առնել, առանց խտրութեան, նախապատուութիւն տալով իր հին գործաւորներուն։ Երբ կը վստահանայ թէ գործ պիտի գտնէ, կ'որոշէ իր կինը ու զաւակները ալ բերել Մարսէյլէն։ [illegible]

[illegible]

Մեր խորին ցաւակցութիւնը ընկերոջ եւ պարագաներուն։

Վ. Եզնունի

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

— Ինչ ընկեր եմ՞... Ըսուած եմ՞ [illegible]

[illegible]

(Շար.) Կ. ՄԷՀԵԱՆ

ՏՈԼԱՐ ԿԸ ՀԱՄԲԵՆ — Նիւ-Եորքի Դաշնակցային դրամատունը կը հաղորդէ թէ Զուիցերիա գրկած է 4 միլիոն, Հոլանտա՝ 3,750,000, Պէլճիքա՝ 700,000, Գերմանիա՝ 400,000 եւ Անգլիա՝ 100,000 ոսկի տոլար։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԲԱՑԸ — Ամերիկեան ելեւմուտքի բացը գոցելու համար կառավարութիւնը փոխառութիւն պիտի կնքէ եւ յոյս կայ որ հակառակ ներկայ շփոթ վիճակին, խորհրդարանը պիտի ընդունի նոր տուրքերու նշանակումը։ Այս նոր տուրքերէն կը յուսացուի 1,250,000,000ի հասոյթ մը, որ անհրաժեշտ է փակելու համար 1932–33ի բացը։

Փարիզ եւ շրջակաները

ՍԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Նուպարի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները խստօրէն նկատի պիտի առնուին։

ՊԷԹՈՆԻ Մասիս խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին. ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զաւարեան խումբի ընդհ. անդամական ժողովը այսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ) Ընկեր Կարօ խումբի անդամական ժողովը վաղըկիրակի իրիկուն ժամը 5.30ին, ընկ. Յովհ. Վարդանեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն իր շրջանի երեք խումբերու՝ Քրիստափոր, Աղասամ եւ Ռոստոմի ընկերները ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ վաղը Կիրակի ժամը 2ին Խաժակ ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԷՆ ԺԷՆՈՄԻ (Մարսէյլ) Վրէժ խումբի ժողովը այսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Զեկոյց պատգամաւորներու եւ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն, բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր եւ անհրաժեշտ է։ Ներկայանանալ անդամատոմսերով։

Ապրիլ 11)24ը կը տօնուի Փոնթըշէրիի մէջ

Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահը

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Սթանոզի ու Մարաշի Հայր. միութեանց։

Մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ։

Հրապարակային բանախօսութիւն Շավիլի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Արղութեան ենթակոմիտէին կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, 20 Ave. Ville d'Avray

Կը նախագահէ՝ ԲԺԻՇԿ ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Նիւթ՝ Ազգ. դատը եւ ուժերու կեդրոնացման հարցը

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը

Փարիզի Գրական Ակումբ այսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambronne, métro Vaugirard. Զեկոյց՝ Յ. Զաւրեանէ, «Աւետիք Պատրիարք եւ Տ. Կամիտաս» (էջ մը 17 դարու ուղղափառ եւ հայ կաթոլիկ յարաբերութիւններէն)։ Մուտքը ազատ է։

Հրապարակային դասախօսութիւն

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Թանի Նիկոլ-Դուման խումբին կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին La Bocca Café de la Gareի սրահը

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

Կը հրաւիրուին տեղւոյս եւ շրջաններու բոլոր հայրենակիցները

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Շամօն, Մ. Թ.— 170։
Փուաթիէ, Շ. Մ.— 50։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարապետ Թադէոսեան, Վան Աւանց գիւղացի, որ կը կարծուի գտնուիլ Ֆրանսայի մէջ։ Տեղեկացնել ՅԱՌԱՋի։

— Պարգեւ Քէօրօղլուեան կը փնտռէ Շապին-Գարահիսարի Օնիպէոի գիւղէն Գրիգոր Նիկողոսեան որ 1926ին կը գտնուէր Տրապա (Յունաստան) քաղաքէն մէկ ժամ հեռու Լորնէհիք գիւղը։

Կը փնտռէ նաեւ Կարնեցի Միսաք Աւետիսեան, հօր անուն՝ Աւետիս, մօր անուն՝ Սոֆիա։ Կը գտնուէր Բաթումի քաղաքէն երկու ժամ հեռու Եէնիճէ գիւղը։ Իմացնել՝ Keuchkerian Alexan, Maison Figeac, Impasse pour-tous, Viviez, Aveyron, France.

— Յովհաննէս Պաշ (Թէքմէ գաւառ) գիւղացի Ոսկանեան Գրիգոր որդին՝ Տրդատ Ոսկանեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Նուպար, Գնէլ, քոյրերը՝ Մեծաքար եւ Էլմաս, ինչպէս նաեւ իր ազգականները։ Կը փնտռէ նաեւ իր կնքահայրը Շարգըշլար Թէմէնէք (Սեբաստիա) գիւղացի Նշան Գույումճեան։ Կը կարծուի թէ Ամերիկայի շրջակաները արձարանապետ է։

Իմացնել՝ Ոսկանեանի. Cité du Midi, No. 3, Décines. Isère

Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆր. նուէր։ Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ՆԷՕՅԷԻ ՍԻՒՌ - ՍԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Pont de Neuilly եւ Պուա տը Պուլօնեի մօտ, տակաւին վարձու են քանի մը գեղեցիկ յարկաբաժիններ՝ ամէն յարմարութիւններով. 3 եւ 4 փիէս 10-15,000 ֆր., 5 փիէս 15-20,000 ֆրանք համաձայն յարկաբաժիններու։ Մեծ խոհանոց, ծերմակեղէններու պահարան, հանդերձարան, ծառաներու համար խոհանոց եւ սենեակ, կեդրոնական ջեռուցիչ, վերելակ։ Ինքնաշարժի յատուկ տեղ (Պօքս)։ Դիմել՝ տեղւոյն վրայ 9 եւ 9bis Rue Casimir Pinel եւ 11 Bld. de la Seine։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ M. Verdonnet, 68 Rue Boursault, Paris (17), Հեռաձայն՝ Marcadet 56-63։ Փափաքողներու կը դրկուի շէնքին պատկերազարդ գրքոյկը։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Գ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

4 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին

ՏՕՆ ԺՈՒԱՆ

զոմէտի 5 արար՝ Մոլիէռի

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ իր cheval de bataille դերին մէջ

Théâtre Montmartre l'ATELIER

Place Dancourt (Métro: Blanche et Anvers)

Ամերիկայէն նոր ժամանած

ԼԵՒՈՆ-ՅԱՐՈՒԹ

Մասնակցութեամբ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

կը ներկայացնէ

Բ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

12 Յունիս Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

Վ. Փափազեան

Վանահայր

Լ. Յարութ

Արեգայ

V. PAPAZIAN

Գ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Représentation Française

championnat artistique

12 Juin Dimanche soirée 8.45 avec le concours des Artistes du Théâtre de l'Odeon

OTHELLO

V.PAPAZIAN (dans OTHELLO en Français

ՏՈՄՍԵՐ 25, 20, 15, 10 ~~եւ 7 ֆրանք~~

Կը ծախուին սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման օրը՝ թատրոնի կիշէն ժամը 12էն սկսեալ։

LEON HAROUT

ԼՐԻՏԱՍԻՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ՝ ԵՐԿԱՐԱՁԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

[illegible]

N. G. Payot [illegible]

Rue Richepanse, Թէլ. Central 04 – 54։

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եւ շրջականերու բոլոր հայ դերձակները կը հրաւիրուին շատ կարեւոր խորհրդակցութեան մը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30էն 12 Salle Voltaire մէջ 1 Place de l'Odéon, Օտէոն թատրոնին դիմացը։ Անհրաժեշտ պատճառով մը բացակայելու ստիպուողներէն կը խնդրուի փոխանորդ մը դրկել։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մ.Թ. Շաթլէ։ Արտաքին եւ ներքին մարմնի [illegible] մորթի, արեան՝ [illegible]։ Ամէն օր 9–12, 2–8, կիրակի 9–12։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԲՈՌ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Բայց ես ժամանակապէս չէի հետաքրքրւում. ես միայն մօրս մասին էի մտածում։ Չէ՞ որ, բոլորովին մենակ էր նա մեր ընտանեկան բանտում։ Հէնց միայն Ջուլիայի լեզուն հերիք էր, որ նրան սպանի։ Յետոյ, երբ մայրս այնպէս հիւանդ էր, ես մոռացայ ուսանողներին էլ, իրենց գրքերն էլ. իսկ վերջը, գիտէ՛ք, Պիզա ամենևին չեկայ էլ։ Ես մօրս պատմած կը լինէի, եթէ տեղը գար, բայց բոլորովին գլխից թռել էր։ Հետզհետէ նկատում էի, որ մեռնելու էր։ Արդէն գիտէք, որ վերջին օրերը ես բոլորովին անբաժան էի նրանից։ Գիշերները յաճախ չէի էլ պառկում։ Օրիորդ Ջեմման էր, Վարրէնը, որ գալիս էր ցերեկները ու ինքը նստում, որ ես քիչ հանգստանամ։ Ահա՛ այդ երկար գիշերներն էր, որ պատահեց։ Մտածում էի այն գրքերի մասին, եւ այն բոլորի ինչ որ ուսանողները ասել էին, մտածում էի, ճշմարի՞տ են արդեօք, եւ թէ ի՞նչ էր ասելու մեր Փրկիչը այդ բոլորի մասին...

— Հարցրեցի՞ք Փրկչին. — հնչեց Մոնտանէլլիի ոչ բոլորովին վստահ ձայնը։

— Յաճա՛խ, պադրէ՛։ Երբեմն աղօթում էի ու հարցնում թէ ինչ անեմ, կամ աղաչում էի որ տար ու մեռնէի մօրս հետ։ Բայց պատասխան չկար։

— Եւ ինձ ո՛չ մի խօսք այդ բոլորի մասին։ Ինձ թւում է, Արթուր, որ կարող էիր դէպ ի ինձ քիչ վստահութիւն ունենալ։

— Պադրէ՛, գիտէ՛ք դուք թէ ես ինչպէս հաւատում եմ ձեզ։ Միայն կան բաներ, որ ոչ ոքի չի կարելի ասել։ Ինձ թւում էր, որ ո՛չ ոք ինձ օգնել չէ կարող, նոյն իսկ ո՛չ դուք, ո՛չ մայրս։ Ես պէտք է ինքս պատասխան առնէի Աստծուց։ Դա իմ ամբողջ կեանքիս ու հոգուս հարցն էր։

Մոնտանէլլին շուռ եկաւ գլուխը ու նայում էր մագնոլենիի ծիլերի խաւարի միջով։ Մարող վերջալոյսը նրա դէմքին մի խորհրդաւոր ստուեր էր տալիս, կարծես մի մռայլ ոգի լինէր այդ աւելի մռայլ կանաչի միջից.

— Յետո՞յ, — հարցրեց դանդաղ։

— Յետոյ մեռաւ մայրս։ Վերջին երեք գիշերը անցկացրի անքուն իր անկողնի մօտ։

Նա մի վայրկեան կանգ առաւ, բայց Մոնտանէլլին չշարժուեց անգամ։

— Այն երկու օրը մինչեւ յուղարկաւորութիւնը, — շարունակեց Արթուր հանդիսա մի շեշտով, — ես ոչ մի բանի մասին չէի մտածում։ Վերջն էլ հիւանդացայ։ Յիշո՞ւմ էք, չկարողացայ գալ խոստովանելու։

— Յիշո՛ւմ եմ։

— Մի գիշեր վեր կացայ տեղիցս ու գնացի մօրս սենեակը։ Դատարկ էր այնտեղ։ Միայն մի մեծ խաչելութիւն կախուած էր ծալքին մէջ։ Ու մտածեցի, կարելի է, Աստուած ինձ կ'օգնէ։ Ծունր իջայ եւ սպասում էի ամբողջ գիշերը. առաւօտեան, երբ ուշքի եկայ... չէ, պադրէ, մի՛ոք չունի, բացատրել չեմ կարող... չեմ կարող ասել թէ ինչ տեսայ։ Եւ ինքս էլ հազիւ գիտեմ, գիտեմ միայն որ Աստուած պատասխան տուաւ ինձ, եւ որ ես չեմ յանդգնի նրան չհնազանդելու։

Մի քանի վայրկեան նստած էին լուռ մութի մէջ։ Վերջը Մոնտանէլլի դարձաւ ու ձեռքը դրեց Արթուրի ուսին։

— Զաւա՛կս, — ասաց նա, — ես չեմ պնդում, որ Աստուած չէ խօսել հոգուդ հետ, քաւ լիցի։ Միայն յիշէ՛ր այն պայմանները, ուր այդ բոլորը կատարուել է, եւ քո վշտից ու հիւանդութիւնից ծնած երազը նրա սուրբ կոչը մի՛ համարիր։ Եւ եթէ, ճշմարիտ, նրա կամքն էր, որ մահուան մռայլից քեզ պատասխան տայ, մտածի՛ր, արդեօ՞ք ուղիղ ես հասկանում նրա խօսքերը։ Սրտումդ ի՞նչ ես վճռել անելու։

Արթուր ոտի ելաւ ու պատասխանեց ծանր – ծանր, կարծես Քրիստոնէական խօսքերն էր կրկնում։

— Ամբողջ կեանքս նւիրել Իտալիային, ամէն կերպ ջանալ ազատելու նրան ստրկութիւնից ու թշուառութիւնից, եւ արտաքսել Աւստրիացոց, որպէս զի նա դառնայ մի ազատ հանրապետութիւն ու չճանաչէ ո՛չ մի ուրիշ արքայ, բաց ի Քրիստոսից։

— Արթո՛ւր, մտածի՛ր մի վայրկեան ինչ ես խօսում։ Դու նոյն իսկ Իտալացի էլ չես։

— Միեւնո՛յն է։ Ես տեսել եմ ինչ որ տեսայ ու դրան եմ պատկանում։

Մոնտանէլլի մի ձեռքով յենւեց ծառի ճիւղին ու միւսով ծածկեց աչքերը։

— Նստի՛ր մի վայրկեան, զաւա՛կս — ասաց վերջապէս։

Արթուր նստեց, եւ պադրէն բռնելով նրա երկու ձեռքերը սեղմեց ամուր։

— Քեզ հետ վիճել չեմ կարող այսօր. — կցեց նա։ — Դիպուածը եղաւ անսպասելի... Դրա վրայ ես չեմ մտածել. ժամանակ պէտք է, որ խորհեմ։ Կը խօսենք դեռ ու աւելի որոշ, առայժմ կ'ուզէի որ դու մի՛ բան հասկանայիր։ Եթէ քեզ մի դժբախտութիւն պատահի, եթէ մեռնես, իմ սիրտս էլ պայթի կը խորտակուի.

— Պադրէ՛։

— Չէ՛. թող վերջացնեմ ասելիքս։ Քեզ ասել եմ արդէն մի անգամ, որ աշխարհիս երեսին քեզնից զատ ես ոչ ոքի չունիմ։ Դու ի հարկէ չգիտես դա ինչ ասել է։ Երիտասարդ մարդու համար դժուար է հասկանալ։ Ես քո հասակում չէի հասկանայ։ Արթո՛ւր, դու ինձ համար իմ սեփական զաւակիս պէս ես, հասկանո՞ւմ ես։ Դու իմ աչքերիս լոյսն ես ու իմ սրտիս տենչանքը։ Ես պատրաստ եմ մեռնելու, որ ազատեմ քեզ սխալ քայլէն ու պահպանեմ կեանքդ, բայց այս մասին ես ոչինչ անել կարող չեմ։ Քեզնից ոչ մի խոստում, ոչ մի ուխտ չեմ պահանջում, միայն խնդրում եմ որ չմոռանաս այս խօսքերս եւ զգոյշ լինես։ Նախ լաւ մտածի՛ր ու վճռէ՛ր այդ անդառնալի քայլը։ Եւ եթէ ոչ իմ, գոնէ մօ՛րդ սիրուն, որ այժմ երկնքումն է։

— Կը մտածե՛մ, պադրէ. աղօթեցէ՛ք ինձ համար եւ Իտալիայի համար։

Նա լուռ ծունկի իջաւ, եւ նոյնպէս լուռ դրաւ Մոնտանէլլին իր ձեռքը նրա հակած գլխին։ Մի ակնթարթ յետոյ վեր կացաւ Արթուր, համբուրեց պադրէի ձեռքը եւ իր փափուկ քայլերով հեռացաւ ցօղոտ խոտերի միջով։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀՈՄԱՐ Métro : TOLBIAC

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Արտասահման	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՅԻՍ 1932 — 8 MAI 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1871

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԺԱՆԻ ԵՆՔ...

Այսօր իսկ պիտի կարդաք մանրամասնութիւնները Սեյանիկի սպանութեան,— ապրիլեան սպասման խափանումը՝ սեւ մը կարմրակցած հոգիէ, համամայն կանխաւ ծրագրի մը:

Այլ եւս կորսնցուցած ենք զարմանալու ընդունակութիւնը, եւ գիտենք որ «չարքոյ հատորակութիւնը» այս պայքարի դաւադրութեան ալ պիտի կարդայ ու անցնի, մէկ-երկու բառ քրթմնջելով:

Առանց անդ որ, ոչ առաջինն է այս, ոչ ալ վերջինը:

Գրուած, բացատրած, տասնեակ մը փաստերով [illegible] ենք, — [illegible]

[illegible]

Ոչ միայն ուխտաւորուած, այլ եւ մեթոտիկ ուխտառանքի են [illegible] քաղաքէ քաղաք:

Եթէ առաջին անգամ յանուանյ պարագաներ կրեց այդ «հարուածային» գործունէութեան հետեւանքները, պատճառը այն է որ ներգաղթը սկսաւ Բունտառանէն, Աթէնքէն ու Սեյանիկէն: Վաներգաղթը որ [illegible] Երեւանի ղեկավարները նոյն պաշտօնով մանեն Պուլկարիա, Սուրիա կամ Ֆրանսա, պատմութիւնը պիտի կրկնուի միեւնոյն ձեւով, եթէ ոչ աւելի կատարելագործուած: «Ցաւերնուն եւ ճոխացնող» Բունտառանը դարձաւ առաջին մարզարանը, եւ եղածն ալ պէտք է համարել սկզբնական: Աւելորդ առարկման եւ ընդունակութեան չափանիշ:

Փուշ-փո՞շ կ'ըլլան ձեր մարմը, կարդալով Սեյանիկի թղթակցութիւնը եւ ուրիշ մանրամասնութիւնները:

Կամ արդեօք անհամբեր կը գտնէք այսպէս թերթարար ըլլալը, մէկ միլիոն զոհերու յիշատակին հանդէպ:

Մի զարմանար: Արժանի՞ ենք այս բոլորին, եւ դեռ ուրիշ աւելի անձնուրաց, պատկերացում խոյանալութեանց (Բառերն ալ անզօր են ընդոյզելու եղածն ու ըլլալիքը):

Արժանի՜ ենք, այն օրէն ի վեր որ, ծուռն ու չիտակը իրար խառնած, կուսակցական կիրքը ամէն բանէ վեր բռնած, եւ չմտածած՝ խօսքի սակ չմնալու մոլեգնութեամբ, թոյլ տուինք որ անոր գիւղեր համարուին պարագաները՝ առաջին բախտախնդիրին, առանց կանխելու արիճույն առաջին օրինակին համար:

Արժանի՜ ենք, այն մէկ հատիկ պատճառով որ, ամարդօրէն, վա'տօրէն հանդուրժեցինք, որպէս զի քաոտ ջուրակներ հատոր ձայն տան ու տանեն, «Հօկ» ու Երեւան խաղան մեր գլխուն, մեր ճակատին վրայ: Ամէն տեղ եւ ամէն առիթով

Նոր չէ որ այդ սմնդրուկ շոշորթները կը փորձեն խանգարել ապրիլեան սգատօնը, ինչպէս ուրիշ ազգային տօներ:

Չմոռնա՞նք 1925ի, 26ի եւ 27ի Փարիզը, երբ ոչ միայն թռուցիկներ ու թերթեր կը բաժնէին, այլ եւ համարձակութիւնն ունէին սողոսկելու տօնախմբութեանց մէջ, խռովութիւններ յարուցանելու համար:

Արժանի՜ ենք, վերջապէս, անոր համար որ, մենք ոչ իսկ վարժակալ կրցանք ըլլալ մեր տան մէջ — գաղութներու մէջ: Եւ, ոչ միայն մեր ճակատագիրը, այլ եւ առօրեայ կեանքը, մեր խիղճն ու սիրտը՝ վարձու տուինք Երեւանի մէջ բազմած հասարակ չինովնիկներու, հայրենասիրակա՞ն բարեմտութեամբ:

Անոնք, այդ մեծ ու պզտիկ թշուառականները, որոնք պատրաստ են նոյն իսկ խորհրդային կարգուսարքին համար, գիտեն թէ ինչ կ'ընեն: Գիտեն թէ ի՛նչ կ'ուզեն:

Մենք, միայն մենք ենք որ ոչ մեր ուզածը գիտենք, ոչ ալ մեր ընելիքը:

Արժանի՜ ենք: Ամէն ժողովուրդ արժանի է այն իշխանութեան կամ կացութեան որուն կը հանդուրժէ:

Տարիներ առաջ, Պոլսոյ փողոցները կը գլորգային «բաց ու գոց»ի անհամութիւններով: Ամբողջ խնդիրը, — եկեղեցիներու մէջ կարելի՞ է ճառ խօսիլ թէ ոչ:

Այսօր, — մէկ միլիոն ջարդուածներու զոհերուն — ամբողջ ժողովուրդի մը կէսին — յիշատակը կ'անարգուի, կը պղծուի, մահարձան կը քանդուի, կիներ եւ երեխաներ կը կոխկրտուին, եկեղեցին արեան դաշտ կը դառնայ, — ոչի՛նչ: «Դաշնակ-բոլշեւիկ» խնդիր է, մե՞ղ ինչ...

Եւ «ազգ»ը կը քաշուի իր պատեանին մէջ, որպէս զի աւելի խրախուսուին, աւելի լրբանան, աւելի սուր ախորժակներ ստանան գինեմոլներն, գործողներն վարձուած թշուառականներ: Որպէս զի եղբայր եղբօր կուշտին դանակ խրէ:

Ապրի՛ք, Շահվերտեաններ, Ասլանովներ եւ դուք բոլորդ որ, ձեր թաթը կ'երկարէք Երեւանէն մինչեւ յետին գաղութը, — դուք իրաւունք ունիք անտէր ու անճար բազմութիւններուն հետ վարուելու այնպէս ինչպէս կը թելադրեն ձեր կարմիր ախորժակները:

Աշխարհը՝ գործողինն ու յաղթողինն է:

Շարունակեցէ՛ք այսպէս, մարդիկ վարձելով, կերցնել-խմցնելով, հրահանգներ տալով եւ ամենաչքեղ հիւրանոցներու մէջ տեղեկատուներ հաւաքելով եւ տեղեկագիրներ խմբագրելով:

Ձե՛րն է աշխատանքը: Ձերը պիտի ըլլայ նաեւ վաստակը, — պատուհասը, կռիւ, արիւն:

Ո՞վ է բռներ ձեր ձեռքէն...

Անոնք որ երդում — պատուաւ կ'ըլլային երէկ, յանուն զանազան կասկածելի սրբութեանց, այսօր անտարբեր են, պիղատոսեան դիմակներ կ'առնեն, երբ վայրենօրէն եւ հետզհետէ աւելի յարաճուն թափով կը պղծուին, կը թնդուին իրական սրբութիւններ: Երբ ծեծով, բիրով ու դանակով կը խափանուի ապրիլեան սգատօնը:

Ինչո՞ւ կէս ճամբան մնաք: Շարունակեցէք այսպէս: Ձե՛րն է օրը...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՊԱՆԵԱԼ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Պ. ՓՕԼ ՏՈՒՄԷՐ

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ Պ. ՓՕԼ ՏՈՒՄԷՐԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Բլօզ Ֆարէրալ վիրաւորուած

Սպանիչը ռուս տարագիր մըն է

Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահ Պ. Փօլ Տումէր, որ ծանրօրէն վիրաւորուեր էր [illegible] [illegible] մէջ, հակառակ յուսալուած խնամքներուն

Ու երբ [illegible] պաշտօնական տեղ: Պատերազմիկ Գրագէտներու Ընկերակցութիւնը գրքերու վաճառում մը կազմակերպած էր Պէռնէս փողոցի, աշխատան հիմնարկութեան սրահներուն մէջ: Հանրապետութեան նախագահը՝ ընկերակցութեամբ երկու նախարարներու եւ թաղապետական պաշտօնեաներու ըստ [illegible] անօրէն Պ. Կիշարի:

Նախագահը իր այցելութեան ընթացքին, [illegible] էր այն անգամն [illegible], որ ծանօթ գրագէտ Բլօզ Ֆարէրի կինը կը ծախէր մարտիկ գրագէտներու գրքերը

Այն ատեն էր որ [illegible]. Սրահին մէջ խառնուած բազմութեան [illegible] յառաջացաւ եւ երբ մօտեցաւ նախագահին, ձեռքը հանեց գրպանէն դուրս. զինուած էր ինքնաշարժ ատրճանակով մը եւ գրեթէ կուրծք կուրծքի կրակեց հանրապետութեան նախագահին վրայ, որ առաւ արիւն կորսնցնելով, ինկաւ գետին:

Այդ միջոցին Պ. Կիշար, ատրիկանութեան տնօրէնը, որ երկու մեղր միայն անդին կը գտնուէր, Պ. Բլօզ Ֆարէրի հետ նետուեցաւ ոճրագործին վրայ, զայն զինաթափ ընելու համար. Բայց ոճրագործը կը շարունակէր կրակել, այս անգամ վիրաւորելով Պ. Ֆարէրը արմունկէն, Պ. Կիշարը ձեռքէն

Ոճրագործը որ զայրացած էր, հազար դժուարութեամբ միայն, կարելի եղաւ փրկել ամբոխին զայրոյթէն ու կատաղութենէն եւ տանիլ թաղին ոստիկանատունը

Հանրապետութեան նախագահը ուշակորոյս, պառկած էր կռնակի վրայ: Արագ կարգադրութեամբ մը զայն փոխադրեցին Բօժոն հիւանդանոցը, ուր անմիջապէս սկսան խնամել: Հակառակ սակայն բժիշկներու ջանքերուն, կարելի չեղաւ զայն փրկել

Նախագահը որ երեք տեղէ վիրաւորուած ըլլալով կէս օրէն վերջ ժամը 3,15ին, ամենածանր վիճակի մէջ էր կէս գիշերուան ժամը 1,30ին: 2,30ին հոգեվարքի մէջ էր արդէն. իսկ ժամը 4,40ին կ'աւանդէր հոգին:

ՈՎ ԷՐ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆԸ

Այն [illegible] թաղամասի ոստիկանատան մէջ, ի ներկայութեան ընդհ. դատախազին եւ հարցաքննիչ դատաւորին, կատարուեցաւ ոճրագործին առաջին հարցաքննութիւնը:

Ոճրագործը Փօլ Կորկուլոֆ, ծնած 1895ին Լաբինսքայայի մէջ, Ռուսիա, առաջին առթիւ տպաւորութիւնը կը ձգէ սերտուած դեր մը արտասանելու: Հարցումներուն կը պատասխանէ դանդաղօրէն, իր բառերը փնտռելով: Լաւ ֆրանսերէն կը խօսի:

— Ռուս եմ կը պատասխանէ, ռուս հեղինակ, գրագէտ. բանաստեղծ, ռալսկին պատերազմիկ. իմ երկիրս ծանօթ եմ...

Եւ կը սկսի իր գրած գործերը յիշել:

— Ինչո՞ւ, հարց կուտայ հարցաքննիչը, կրակեցիր հանրապետութեան նախագահին վրայ:

Հայու մը վկայութիւնը

Ոճրագործը տարի մը բնակած է Գլյանքուռ, պանդոկի մը մէջ, 41 Rue St. Cloud, ուր կարելի եղած է կարգ մը տեղեկութիւններ քաղել իր մասին:

Կորկուլոֆի մասին, ծայրմասկիզբ մը Պ. Սեդրակ Ամիրխանեան, որ ճաշարանատէր մը ունի պանդոկին մօտերը, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.

Կորկուլոֆ յաճախ եկած է բովս: [illegible] Ֆրանսա եկած է գերմանիայէն ուր սորված է բժշկութիւն [illegible] միայն [illegible] արտօնագիր ունէր եւ թէ կը փնտռէր մէկը որ կարենար արտօնութիւնը երկարաձգել:

ՍՊԱՆԻՉԸ, ՓՕԼ ԿՈՐԿՈՒԼՈՖ

Կորկուլոֆ թշուառ կ'երեւէր դրամ չունէր ճաշարան երթալու համար: կէսօրին եւ իրիկունը խանութս կուգար քիչ մը բան ուտելու:

Քանիցս Կորկուլոֆ խիստ բառերով որակեց համայնավարները:

Անցեալ 1930 փետրուարի առեւտուրը թերեւս լաւ ծագուեցաւ: Դրամ ունենալու էր, որովհետեւ դադրեցաւ ուտելու համար խանութս գալէ:

Ոճրագործը կը պատասխանէ.

Կը սիրեմ Ռուսիան. կը սիրեմ Հիթլերը եւ Մուսոլինին: Այլ եւս չեմ սիրեր Ֆրանսան, որ իմ երկիրս փնացնող բոլշեւիկներուն բարեկամ դարձած է: Կրակեցի հանրապետութեան նախագահին վրայ, որովհետեւ Ֆրանսա բոլշեւիկներուն կը դառնայ. որովհետեւ ուզեցի ստիպել Ֆրանսան որ պատերազմ բանայ բոլշեւիկներուն դէմ:

— Մեղսակիցներ ունի՞ս: Ո՞վ քեզ թելադրեց որ սպաննես նախագահը:

— Բարեկամներէ կազմուած խմբակ մըն ենք. ժողովրդավար-ֆաշական, ո՛չ թէ միապետական:

— Ո՞ւր են բարեկամներդ:

— Մանաւ: Բոլոր-երեսուն հոգի ենք: Բայց բարեկամներուս չէի վստահեր: Բոլորը դաւեցին ինծի: Կը կասկածէի թէ ոստիկանութեան կողմէ կաշառուած են: Այն ատեն, մինակս գործեցի:

Ոճիրէն անմիջապէս յետոյ, երբ ձերբակալուեցաւ, Կորկուլոֆ խուզարկուեցաւ: Վրայէն գտնուեցաւ երկրորդ ատրճանակ մըն ալ լեցուն եւ թուղթ, որուն համար կ'ըսէ թէ անձնասպան ըլլալու համար էր: Գտնուեցաւ նաեւ տետրակ մը, որուն գլուխը՝ ֆրանսերէն գրած էր. — Ցուցեր ռուս ֆաշականներու վարիչ-նախագահին, որ սպաննեց ֆրանսական հանրապետութեան նախագահը»: Ռուսերէն գրուած մէկ քանի թուղթեր ալ գտնուեցան:

Փարիզի ռուսական շրջանակները ծանօթ չէին Կորկուլոֆի, որ բժշկութիւն կ'ընէր: Փարիզի ռուս բժիշկներու ընկերակցութիւնը 1931ին, մերժած է զայն անդամագրել: Կորկուլոֆ գրած է մէկ քանի գրքեր որոնք մասամբ խանգարման ենթարկուած մարդու մը տպաւորութիւնը կուտան [illegible] մասին:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ներքին նախարարութիւնը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ ոճրագործին մասին.

— «Փօլ Կորկուլոֆ, ծնած 1895ին Լաբինսքայայի մէջ, Ֆրանսա հասած է 1930 Յուլիս 12ին. Քիչ յետոյ կը մեկնի. կը վերադառնայ 1931ին: Այդ ատեն որոշուեցաւ մերժել անոր բնակութեան իրաւունքը՝ 1931 Նոյեմբեր 5ին: Հաստատուած էր թէ գաղտնի բժշկութիւն կ'ընէր:

«Կորկուլոֆ Փարիզէն հեռացաւ դեկտեմբեր 25ին, յայտնելով թէ Զուիցերիա կ'երթայ: Մինչ այդ, պահ մը բնակած էր Նիս

«Իր վրայէն գտնուած յուշատետրին մէջ ինքզինք կը յայտարարէ պետ ահաբեկչական կազմակերպութեան մը, որ ուզած է վրէժ լուծել Ֆրանսայէն, անոր համար, որ կ'ըսէ, Ֆրանսան էր որ Ռուսիան մղեց պատերազմի. ուզած է վրէժ լուծել նաեւ Ամերիկայէն. Ասոր համար ալ, իր կազմակերպութիւնն է որ առեւանգած է Լինտպէրկի տղեկը զոր չպիտի վերադարձնէ:»

Պաշտօնական զեկոյցը կը յայտնէ նաեւ թէ 1930ին, Կորկուլոֆ աշխատած է Փրակայի մէջ կազմակերպել ռուս գիւղացիական կուսակցութիւն մը՝ բոլշեւիկեան ներշնչումով, եւ հրատարակած է ծրագիր մը: Իր հրատարակած գրքոյկներուն մէջ՝ Կորկուլոֆ ինքզինք կը յայտարարէ «կանանչ եւ ազատարար տիրակալ»:

Սակայն, կ'աւելցնէ ներքին նախարարութեան զեկոյցը, ներկայիս քաղուած ամբողջ տեղեկութիւնները հարցը կը դնեն գիտնալու թէ Կորկուլոֆ խենթութիւն չի՞ կեղծեր:

Փրակայէն պաշտօնապէս ստացուած տեղեկութիւնները թոյլ կուտան հետեւեալ ճշդումները ընելու. 1930ին, Կորկուլոֆի քաղաքական գործունէութեան մասին:

Իր եղատակութեան եւ ռուսական շրջանակներու մէջ իր վատ համբաւին պատճառով, Կորկուլոֆի մերժուեցաւ արտօնութիւն տալ՝ կազմելու կուսակցութիւնը զոր մտադրած էր:

«Իր մասին կատարուած քննութիւնը երեւան բերաւ որ, այդ պահուն համայնավար կուսակցութեան անդամատետր ունէր»:

ԴՐԴՈՒՄ ԿԱՅ

Ռուսական Տումայի նախկին անդամ մը, յայտնելէ վերջ թէ ռուս ֆաշական որ եւ է կազմակերպութիւն գոյութիւն չունի, կասկած կը յայտնէ որ ոճրագործը չարժած է ահաբեկչական գաղտնի կազմակերպութեան մը թելադրութեամբ ու հրահանգով:

— Ի՞նչպէս կ'ըսէ կապ չնշմարել Կորկուլոֆի արարքին եւ այն մահափորձին միջեւ, որ հազիւ մէկ ամիս առաջ, Մոսկուայի մէջ կատարուեցաւ հրեայ ուսանողի մը Ցուզայ Շտերնի կողմէ, որ դնդակով մը զգետնեց Մոսկուայի գերման դեսպանատան խորհրդականը, կարծելով թէ դեսպանն է որ կը զարնէ: Ինչպէս զուգահեռական մը չգծել երկու ոճիրներուն միջեւ, երբ գիտենք թէ 1925 ապրիլին, այն ատեն Կոմինտէրնի նախագահը Զինովիեւ, հրաման տուաւ բոլոր քաղքենի երկիրներուն մէջ հաստատելու անհատական ահաբեկ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ - ԿԱՆԱՆՉ ԹՇՈՒԱՌԱԿԱՆՆԵՐ ԿԸ ԽԱՆԳԱՐԵՆ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԳՈՐԾԵՑԻՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՎՐԱՅ, ԱՆՆԿԱՐԱԳՐԵԼԻ ԽՈՒՃԱՊ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ, — ԳԻՐԿԸՆԴԽԱՌՆ ԿՌԻԻ, — ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾՆԵՐ, — ԽՈՇՏԱՆԳՈՒԱԾՆԵՐ, — ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, — ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ:

Նախորդ թղթակցութեանս մէջ գրած էի թէ, Ապրիլեան Օգոստոսը Սելանիկի մէջ, անցեալ տարուան պէս պիտի տօնուի համաժողովրդային գետնի վրայ, մասնակցութեամբ բոլոր ազգային կազմակերպութիւններու։

Թեմական Խորհուրդը իր վրայ առած էր օգոստոսի կազմակերպութիւնը։ Իր մէջէն ընտրելով Յանձնախումբ մը, որպէս զի զբաղի հանդիսութեան յատուկ խնդիրներով։

Օգոստոսի Կազմակերպիչ Յանձնախումբը, յայտարարութեամբ մը, կը թելադրէր կազմակերպութիւններուն փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ յատկացնել բարեսիրական նպատակներու...

...հալիւ նկատի կ'առնէին խնդիրը, հակառակ անոր որ իրենք ալ կը տեսնէին ակնյայտ վտանգը, ու իրենց ազդականները ձեւով մը դուրս կը հանեն եկեղեցիի շրջափակէն, իրենք ալ կծիկը գնելով անոնց ետեւէն։

Ոչ մէկ ձեռնարկ մինչեւ ժամը 10։ Այդ ժամէն վերջն է որ լուր կը գրկուի ոստիկանութեան, եկեղեցին համայնավարական հաւանականյարձակումի մը դէմ պաշտպանելու խնդրանքով։ Մինչ այդ, սակայն, ծաղկեպսակները կը սկսին գալ։ Նախ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծաղկեպսակը, օրուան յատուկ վերտառութեամբ ու եռագոյն երիզով մը...

Պէտք պահանջուի Ազգ. Իշխանութիւններէն սպահանջէր կատարումը։ Ընթացք չտրուելու պարագային, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր պատասխանատուութեամբ պիտի տօնէ, ինչպէս կ'իմանամ։

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ.— Այս գարշելի դէպքին բարոյական պատասխանատուութիւնը գլխաւորաբար կը ծանրանայ, Դ. Շահվերտեանի եւ Ասլանովի վրայ, որոնք այս միջոցին Սելանիկէն կորսուած են...

...կը կենաք ու թափ Աշխարհ աւելի լաւ պիտի չնչէր։ Մարդիկ դարձեալ պիտի համարձակէին նախաձեռնել, ատեղծել, կերտել, սպասելով որ կարելի ըլլայ կարգի դնել արտադրութեան միջոցները։

Հիթլերի յաղթանակը եւ եւրոպական տագնապը

Ինչ բան է որ վստահութիւն պիտի ներշնչէ դրամագլուխներուն։ Հարցը կ'ուղղուի պետական մարդոց, քանի որ միջազգային քաղաքական արգելքները այսօր կ'անդամալուծեն այս վստահութեան վերականգնումը։ Պէտք է որ եւրոպական դրամագլուխներուն համար դառնայ զօրծունէութեան վստահելի դաշտ մը։

Ֆրանսայի պետական մարդերը հարցը կը դնեն պարկեշտօրէն, երբ Լօզանի խորհրդաժողովին արձանագրել կուտան ուսումնասիրութիւնը այն դժուարութեանց, որոնցմէ կը տառապի աշխարհը։ Անգլիոյ պետական մարդերը տակաւին այս հարցերը շատ սերտօրէն չեն կա...

ԱՆԳԼԵԻՐԼԱՆՏԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովի նախորդ օրուան նիստին մէջ, ազատական երեսփոխան մը առաջարկեց որ Անգլիոյ եւ Իռլանտայի միջեւ ծագած վէճերը ենթարկուին Հաակի միջազգային ատեանի վճռին։

Գաղթային նախարարը պատասխանեց թէ այդ վէճերը կը շահագրգռեն միմիայն երկու երկիրները եւ թէ երբ երկու երկիրներու միջեւ վէճ մը կը ծագի դաշնագրի մը շուրջ, սովորութիւն է որ նախ խորհրդակցութիւններ կատարուին շահագրգռուած կողմերուն միջեւ։ «Առայժմ լաւ. աւրիշ բան չենք կրնար ընել՝ եթէ ոչ դաշնագրի խզման պատասխանատուութիւնը ձգել Իռլանտայի վարչապետին վրայ»։

ՍԵՒԱՐ ԷՋԵՐ

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆ

Ատենօք կ'ապրէր անուանի դերասանուհի մը։ Անոր փառքը արտակարգօրէն մեծ էր, ու գինքը պաշտողներուն թիւը՝ անհաշուելի։

Երկար տարիներու ընթացքին անոր հոգին յագեցած էր փառքէ ու պաշտողներէ։ Ու ան այլ եւս դադրած էր որ եւ է ցանկութիւն ունենալէ։

Օր մը, դերասանուհին հանդիպեցաւ մէկուն ու զայն սիրեց իր ամբողջ հոգիով։ Այդ օրէն սկսեալ, իրեն համար...

...Ու, երբ ամէն ինչ վերջացաւ, դերասանուհին, բոլորովին յոգնած, վերադարձաւ տուն՝ չփօթած՝ հաւաքակութեան ողեւորութենէն։ Իր սիրտը ցաւոտ էր ու գատարկ։

Ու, ծաղիկները բացուեցին, երբ ոտքը դրաւ սենեակի սեմին, տեսաւ, որ ընթրիքի համար երկու պնակ կայ դրուած սեղանին վրայ։

Ու յիշեց, որ եկած է բաղէն, երբ իր ճակատագիրը պիտի որոշուէր։

Այն ատեն, եկաւ այրը, զոր կը սիրէր ինք, մտաւ ներս, ու մտահոգ հարցուց.

— Ժամանակի՞ն կուգամ։

Դերասանուհին նայեցաւ իր ժամացոյցին եւ ըսաւ.

— Այո՛, — բայց շա՜տ ուշ։

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

Թարգմ. Սօսեաց Ցղան

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՖՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Ժ.

Յանանք Ապտ-օլ-Համիտի «Տիվանը»: Իր կենսագրութենէն քանի մը համառօտ գիծեր երեւցան այս շարքին մէջ։ Ժէ. դարու դասական — Սուֆի — բանաստեղծ մըն է Ապտ-օլ-Համիտ։ Որքան կատարեալ եւ բարձր է իր արուեստը, մէկ խօսքով այնքան պարսկացած, որ, Միրզա Խան Էնսարիի նման, արեւելագիտութիւնը կը նախընտրէ զինքը դնել պարսիկ դասականներու շարքը։

Ապտ-օլ-Համիտի իմաստասիրութիւնը յաճախ խորթին է, երբեմն գժուարաչափելի նոյնիսկ անոնց համար որ սուֆի այլաբանութեան մօտէն հետեւած են։ Բայց ատկէ դուրս, Համիտ ճանչցուած է Աֆղաններու գրական արուեստի մեծագոյն...

...ցատորութիւնը, որմէ կարելի է... կնալ աֆղան մասուրականութ... վերաբերումը իրենց ազգային... բառին հանդէպ եւ պարսիկ... կօյթին ազդեցութեան... Ասիոյ մէջ։

Իրաւ է որ Ամանուլլա... ձեց ազգային լեզուի ընդհանրա... մը։ Բայց իր օրով ձեռք բեր... ճգնիմ արդիւնքը արդէն... Բօշթուն կը մնայ կարգ մը... ներու բարբառը ինչպէս նաեւ... կեդրոններու շուրջը բնակող... ցիութեան։ Պարսկերէնը մն... դաքներու տիրող լեզուն է...

...Բայց իրեն անցնելէ առաջ... դանք աֆղան դասականներուն... ծագումը համարուած Ապտ-օլ-Համիտ... նալ երկու կտոր։

X

Սէ՛րն է արդեօք զոր կը զգամ,թէ տղուրող բոց-կրակ.
Կ՚այրիմ արդեօք ի՛մ կամքով թէ բռնավար, անտեղեակ:

Հոգեվա՛րքն է այս սիրոյս, որով մեռնիմ սիրազեղ.
Թէ խայթոցը սեւ օձին, որ չունի ճար, ոչ ալ դեղ:

Սիրած քնքոյշ սիրուհիս քանի չունիմ ծոցիս մէջ.
Հաւատացէք աշխարհքը գերեզման է սեւ ու գէջ:

Ցեմ փոթորկիր իր ծամը, նախատակոծ երբ կ՚ըլլամ,
Գերագոյնն է փառքերուն ծուխ, ծեծուիլ ինքնակամ:

Կամարն աչքիդ, սիրուհի՛ս, յօ՞նք է նրբին, թէ անգութ
Կեռ մը որով կը փետտես սրտիս թելերը, անփո՛յթ:

Սեւ աչքերուդ նայուածքին անէ՞ծքն է որ կը քաշեմ:
Կորուսի ես ամէն ինչ, բայց դեռ ցանոնք կը յիշեմ:

Սիրոյդ համար կը կրեմ նախատինքը աշխարհքին,
Ասեղնագործ վերարկու, անծիս մասը ծանկագին:

Ջէ՛ որ սէրդ գլխ փրկեց անծիս ծազար ծոգերէն,
Ի՞նչ է սէրդ, բալասա՞ն թէ խայթող իժ ծիրուղէն:

Սիրոյ ճամբէն քալողը զերծ չէ ցաւէն խայթոցին,
Ատկէ անգին արմաղան ի՛նչ կրնաք տալ սիրուածին:

Ի՞նչ յիմար է Համիտը ցաւերովն իր սէրերուն,
Ցառապակոծ, յուսածատ,այնպէ՛ս յիմար, ծիշդ Մաճնուն:

X

Բարեկամը ինծ ծանդէպ չեղաւ երբեք սիրազեղ
Ո՛վ իմ սեւ բախտ, չես ուզեր ժպտիլ դէմքիս գէթ մէկ ծեղ

Գէթ մէկ անգամ շրթունքիս ծպին շրթներդ քուկին,
Երթներդ որ անընդծատ սրտէս արիւն ծծեցին:

Ամբողջ կեանքդ իր ծամար դարձաւ արցունք վշտառատ,
Եւ սիրածիդ եղեւէն դեռ կը վազե՞ս, ո՛վ քամբախտ:

Ջէ՛, սիրածս թէ անկապ կամ դժկամակ կը խօսի,
Գուկունքն է փակ այն մեղրով որ շրթներէն կը ծոսի:

Ո՛վ անխործուրդ, սիրոյ բեռն ինչպէ՛ս կրել ժպրծեցար,
Բեռ՝ զոր կրել չեն կարող ոչ երկինք, ոչ լեռ ու սար:

Եղո՛ւկ օրուան երբ սիրոյն ադուորին ես գերուեցայ,
Պիտի տանիմ անմրմունջ այս աճաւոր բեռն ծիմա:

Ճակատագիրդ է, Համի՛տ, յառիլ անվերջ իր դէմքին.
Միայն վատին աչքն է որ սուսկաց փայլէն սուսերին:

Ապտ-օլ-Համիտի բանաստեղծութիւնները ամփոփուած են երեք ... տարներու մէջ. «Նէյրէնկի Էշխ» (Սիրոյ հմայքը), «Շահ-օ-Կէտա» (... Մուրացիկը) եւ «Տուր-օ-Մէրճան» (Մարգարիտներ եւ քուստեր): Այս ... Ջինը սուֆի ոխերգներու հաւաքածոյ մըն է ուրկէ քաղուած են վերի ... կտորները։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

—)(o)(—

ԽՄԲ.— Այս հայ բանաստեղծուհին, որ գրեթէ բոլորովին հայերէն չի գիտեր, ծանօթ անուն մըն է ռուսական գրականութեան մէջ —

Քեզ բերկրանքով սիրակարօտ,
Աղօթելիս յիշում եմ ես
Տաճարներից երգը թախծոտ,
Իմ հայրենիք հեռու ու վէս:

Յիշում եմ ես սրտատրոփ,
Ինչպէս պատկեր սիրած դէմքի,
Քո դաշտ ու սեւ, կանաչ ու ձոր,
Կարգի հասը արեւելքի:

Քաղաքի ծայրին միշտ անձնատուր,
Քո երգը դեռ չի մոռացել,
Քո անպաճոյճ, պարզ ու տխուր
Հայրենական լեզուն սիրել:

Անպատմելի թախծի ժամին,
Քո շուրթը թշուառ ու հեզ,
Իմ աղաւաղ, յոյսը վերջին,
Քեզ գրկում կարօտակէզ:

Փորձեմ ամպերը, բայց եւ գիտեմ,
Իմ ... այգի, տուն կը վառի,
... գաղափարը, երկիր սիրուն,
Քո յուշը ցուրտ հիւսիսի:

ՄԱՐԻԵՏՏԱ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Թարգմ՝ Արտ. Խաչատրեան

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թատրոնի մարզը

Երիտասարդ այս խմբերը շատ կը յառաջացնեն սերունդի հարցով, առանց թէ ինչո՛ւ արձագանգ կու տայ բոլոր այն վէճերուն, որոնք տեղի կ'ունենան ատար մամուլին մէջ նոր սերունդին կազմութեան մասին:

Վասնզի մեր նոր սերունդն ալ կամաւորութեան բազմաթիւ եղբայր ունի օտար ազգերու համայնք սերունդին հետ նոյնպէս պայմաններուն մէջ:

Այս անգամ քաղ մը Réaction ամսաթերթէն, որ 8-9 միացեալ թիւերուն մէջ կը քննէ սերունդի խնդիրը:

Բայց նախ քանի մը խօսք նոր սերունդի պայքարութեան մասին, զոր շատեր սխալ կ'ըմբռնեն: Այս այն երիտասարդութիւնն է, որ պատերազմէն յետոյ հազիւ 20 տարեկան կար եւ ներկայիս 30ը անցած:

Շատեր պնդովքի եւ անձկութեան սերունդը կ'անուանեն զայն, իսկ ուրիշներ՝ պարզապէս «յետպատերազմեան»:

Վերջապէս թարմ սերունդ մը, որ յաջորդեց «զոհուած սերունդին» (անոնց, որ ինկան պատերազմի ճակատին վրայ), դեռ չպարզուած:

Ահա ֆրանսական գրականութիւնը: Նոր սերունդը կ'ամփոփէ կանանց թափերու նման Տաղանդը, ինչպէս մանիչակը, կ'ըսէ Ն. Բառ, կ'անցնի թափերով: Եւ ահա այդ թափերը կը ծածկեն ֆրանսական գրականութեան պարտէզը: Էմիլ Վառավ կը խօսի ներհուն վրայ, շատեր կը նմանին օճառի պղպջակներու, որոնց մէջ լոյսը ծիածանի կը փոխուի: Անոնց մէջ հինները, օրինակ Անտրէ Ժիտ, կը ծածկուին նորերու շուքին տակ, ու կը կորսուին:

«Մէր է գեղեցկութիւնը միայն գործերուն մէջ. կը հարցնէ զայրացած. Իր լեզուն, յստակ բայց պաղ՝ ինչպէս վիրաբուժական գործիք մը, կը պատշաճի միայն քննադատութեան: Սակայն երբ կ'ուզէ ստեղծագործել, շուտ կը սպառէ պարապ տեղը կամ լոյս ու սուր ձայներ կը

հանէ օրինակ. Անոնք, որ Ժիտոնիէրայ հիանալու պաշտօնն առած ըլլալ կը թուին, անոր փիլիսոփայութեան կապուած կը զգան իրենք զիրենք, ահա պարզ պատճառը:

Թարգմանութեանց մարզը

Խնդիր մը հարցարան բացած է թարգմանութիւններու արժէքին մասին: Լատինական ծանօթ առածը մը. traduttore, traditore (թարգմանիչ, դաւաճան) իր բառախաղի արժէքէն զատ, գեղեցիկ վկայութիւն մըն է: Արդարեւ, ո՞ր թարգմանութիւններն են, որ չեն դաւաճաներ հեղինակին:

Առաջին անգամ չէ, որ հարցարան կը բացուի այս մասին: Եւ այս առթիւ ալ, գրողները համաձայն են իրենց կարծիքներուն մէջ: Ռոնի Երէց կ'ըսէ թէ ամէն թարգմանութիւն ամփոփ է՝ մինչդեռ Լէոն Լեմոնիէ նկատել կու տայ որ շատ թարգմանութիւններ կ'ըլլան նորկայիս, նոյն իսկ շափէն աւելի, առանց երբեք յաջողութեան: Այնպէս որ երբ թարգմանուած գործն ալ մեծ արժէք չի ներկայացներ, բացարձակ անարժէք կը դառնայ՝ գէշ թարգմանութեան պատճառով: Ու հետզհետէ կը սուզէ նաեւ թարգմանուած գործերու վաճառումը:

Անտրէ Ժիտ կ'առաջարկէ կազմել թարգմանիչներու ընտիր խմբակ մը, որուն անդամները պիտի թարգմանէին իրենց սիրած գործերը:

Իրականութիւն եւ երեւակայութիւն

Վէպերը, որ կը շինուին, ինչո՞վ կ'արժեւորուին,— այն տարրերո՞վ, որ կուգան իրականութենէն, թէ անոնցմով, զորս երեւակայութիւնը կու տայ: Գրական կարեւոր վէճ մըն է այս, որուն կ'անդրադառնայ ֆրանսացի գրող մը: Անտրէ Մորուա, իր Le cercle de familleին մէջ կ'արտայայտուի այսպէս.— «Արդի գրողը երբեք չի համնիր ժողովրդային զանգուածներու խորութեանց, որովհետեւ չի ճանչնար թշուառութիւնը: Աղքատին ցաւը,— ահա մեծագոյն ողբերգութիւնը»: Չէ մտած վէպերու մէջ ու Ուրիշ տեղ մը. (վէպին հերոսը, իր սիրոյ խռովքի շրջանին, այցելելով բանտարկեալներուն) կ'ըսէ. «Տեսնելով այս իրական ցաւերը, եւ բաղդատելով իմ ցաւերուս հետ, բոլորն ալ երեւակայական, կարմրեցայ ամօթէս»:

Արդարեւ, գրողներ կան որ «զօռ» կու տան իրենց երեւակայութեան, փոխանակ դիտելու կեանքը: Ժողովրդապաշտ գրողը կը թելադրէ ուժ տալ իրականութեան, ապրումներուն: Բայց շատեր խանդավառներն են, որ կը զգան: Այս ամէնը լաւ: Սակայն, եթէ ըստ այս նոր գաղափարին, երեւակայութեան տեղ իրականութիւնն է որ արժէք կը ստանայ, այն ատեն գրողը ստեղծագո՞րծ է թէ լուսանկարիչ:

Ռուբէն Մամուլեան

Տաղանդաւոր հայ բեմադրիչ որ արդէն միջազգային համբաւ ունի: Իր մէկ նոր գործը, Les carrefours de la Ville. ներկայիս կը խաղան Vieux Colombierի մէջ: L'Ami du Peupleի շարժա-

նկարի քննադատը, խօսելով Մամուլեանի թեքնիքին մասին, կը գրէ.— Շատ բեմադրիչներ, երբ շարժանկարի կը վերածեն գրողի մը մէկ գործը, չափազանց կը ծանրաբեռնեն զայն տեսակ տեսակ զարդախաղերով, ինչ որ կը խանգարէ գործողութիւնը:

Սակայն ամէն քննադատութիւն կը մոռցուի Մամուլեանի ստեղծած ճարտար տեսախաղութեան առջեւ: Շնորհիւ իրեն, հանդիսատեսը գերակատար կը դառնայ: Հրաշքի մը արժանիքը ունի այն փորձը, որով Մամուլեան կը կրկնէ հերոսները (dédoublement de la personnalité.)

ՓՈՒՆՋ ՄԸ ԿԵՕԹԷԷՆ

Կը փափաքիմ, առտուան մթնշաղին, մագլցիլ լերան մը կատարը բարձրաբերձ, եւ արշալոյսին՝ ողջունել քեզ, իմ աստղանման սիրելիս, առտուան աւետաբեր, եւ անձկագին դիտել երկնքէն երկնակամարին վրայ հանգչող թագաւորին առաջին նայուածքը:

Երիտասարդի՞ գինովութիւն, քանի՞ քանի՛ գիշերներ դուրս կանչած ես զիս:

Հիմա դարձեալ ցոյց տուր ինծի, օրուան աւետաբեր, իմ սիրականիս աստուածային աչքերը, եւ արեւը պիտի ցաքի ձորէն, աւելի կանուխ:

X

Կը զարմանաս, եւ ինծի ցոյց կու տաս ծովը, որ կարծես բոցավառած է: Ինչո՞ւ զարմանալ, սակայն: Ծովը չէ՞ր, որ երկնքէն Աստղիկը: Եւ ծովուն մէկ բոցէն չէ՞ր, որ ծնաւ իր զաւակը:

X

Փշուառ էր, հագուստ չունէր աղջնակը, երբ առի զայն: Մերկ էր եւ կը սիրէի. մերկ է եւ հիմա, եւ դարձեալ կը սիրեմ զայն:

Փարիզի Հայ նկարիչները

Հայ նկարիչներու նոր ցուցահանդէսը կազմակերպուեցաւ հետեւեալ կերպով.— Ռ. Շիշմանեան (ատենապետ), Զ. Գալֆայեան (ատենադպիր), Փոզուեան (գանձապահ), Օր. Վ. Թոսունեան, Կանանչեան եւ Շահնազար: Հինգշաբթի երեկոյ հացկերոյթ մը տուին Արապեան ճաշարանին մէջ: Հրաւիրուած էին նաեւ համակիրներ: Սեղանապետ ընտրուեցաւ Գ. Խաչատուրեան, որ ողջունեց ներկաները:

ԳԱՐՈՒՆ ԵՒ ՁԻՒՆ

Գարնան զովէն ներս մտած, ահա հովմէն կը հեռագրեն մայիս 5 թուականով թէ ձիւն կը տեղայ Պիէլլայի մէջ, մասնաւորաբար Մուքրամէի լերին շրջակայքը: Ձիւնը արդէն նստած է 10 սանթիմեթր խաւով մը: Սաստիկ ցուրտ կ'ընէ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ԲԱԺԱԿԱՃԱՌԸ

Երէկ հրատարակած էինք Խորհրդային Միութեան Գործադիր Խորհուրդի նախագահ Գ. Մոլոտովի բաժակաճառը. Աճեւասիկ Ըսմէթ փաշայի պատասխանը.

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա պատասխանելով Մ. Մոլոտովի. սա ճառը խօսած է.

— Տէր նախագահ, Տիկիններ եւ Պարոններ, իմ խորին շնորհակալութիւններս յայտնելով հանդերձ այն անկեղծ ու փայլուն ընդունելութեան համար, զոր հաճեցաք ընել մեզ Խորհրդային ընկերվարական Միացեալ Հանրապետութեանց կառավարութիւնը, եւ անոր բարեկամ ժողովուրդները, կ'ուզեմ յայտնել նաեւ թէ ո՛ր աստիճան զգացուած են Թուրք ազգը եւ անոր պետը՝ մեր Հանրապետութեան նախագահը իրենց մասին Խորհրդային Միութեան ազգերուն եւ ժողովուրդներուն ցուցաբերած զգացումները արտայայտելու առթիւ ձեր գործածած արտայայտութեանց եւ անկեղծ խօսքերէն: Միեւնոյն ժամանակ, իմ սրտագին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ ձեր ինծի ուղղած այն քաղաքավար ու սիրուն խօսքերուն համար, որոնցմէ խորապէս զգածուած եմ: Անկէ զատ, կը խնդրեմ որ թոյլ տա՛ք ինծի՝ մեր արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ բոլոր ինծի ընկերացողներուն թարգման հանդիսանալով, մեր ամէնուս ջերմագին շնորհակալութիւնները յայտնել՝ ձեր բարեգթութեան մաղթանքներուն համար:

«Ես եւ ընկերներս մի՛շտ պիտի պահենք անմոռանալի յիշատակը այն թանկագին ու անկեղծ արտայայտութեանց՝ որոնք ցոյց տրուեցան մեզի հանդէպ՝ Պոլիս, խորհրդային գեղեցիկ շոգենաւը մտած առնիշը սկսեալ մինչեւ հիւրանոց, բարեկամ կառավարութեան հոգերուն ամէն կողմը: Փորձառութիւնը ցոյց տուած է մեզ որ անձնական շփումները գերազանց եւ կարեւոր դեր մը կը կատարեն մեր բարեկամութեան ամրապնդման մէջ: Շատոնց կը փափաքէի գալ տեսնել ձեր գեղեցիկ երկիրը որուն վերանորոգութեան մարզին մէջ արձանագրած հանգրուաններուն շատ մօտէն կը հետեւիմ եւ որուն հետ մեր ունեցած բարեկամութիւնը աւելցնել կը փափաքիմ, ի բոլոր սրտէ: Ինքնին խնաս բարերախտ կը համարեմ՝ որ այսօր հնարաւորութիւն կ'ունենամ իրականացնել այս բաղձանքս եւ ձեր մէջ գտնուիլ.

«Դոհ եմ որ եկած եմ այցելել ձեր կառավարական գեղեցիկ կեդրոնը եւ ձեր ընդարձակ երկրին ուրիշ կարգ մը գեղեցիկ կեդրոնները՝ որոնց մէջ բարձր յառաջդիմութիւններ ունեցող ազգեր կը բնակին, եւ կուգամ եղբայրական անկեղծ ողջոյն մը բերել ձեզ՝ Թուրք ազգին կողմէ: Մեզի մասնաւոր գոհունակութիւն կը պատճառէ նաեւ այն պարագան՝ որ նոր առիթ մը կ'ունենանք տեսնելու եւ գնահատելու զանազան մարզերու մէջ առաջ բերուած հոյակապ գործերը խորհրդային Միութեան ազգերուն եւ ժողովուրդին կողմէ՝ որոնց հետ մեր ունեցած փոխադարձ եւ անկեղծ բարեկամութիւնը եւս աւելի ամրապնդուած է, վերջին երկու տարուան ընթացքին:

«Արդարեւ, այս բարեկամութիւնը, որ ծնած է մեր երկիրներուն հաստատած նոր վարչաձեւերուն հետ, այս հոյակապ գործերով, կ'ապրի: Ահա ասոր համար է որ պատմական հանգամանք մը ունի այս բարեկամութիւնը որ ծնած է մեր ազգերուն մղած հերոսական պայքարէն:

«1925 Դեկտեմբեր 17 թուականի դաշնագիրը եւ էնվերի մէջ Գ. Լիտվինովի եւ Գ. Գարախանի կողմէ ստորագրուած փրոթոքոլները՝ հաստատած են ամրողջովին մեր յարաբերութիւնները վարող եւ մեր երկիրներու փոխադարձ շահերը պաշտպանող սկզբունքները:

«Հակառակ մեր երկիրներու անտեսական ու ընկերային կազմին մէջ եղած յարաբերութեանց, ձեր ճամբին մեր տնտեսական յարաբերութեանց եւ անձնական շփումներուն վերաբերեալ մասը գոհունակութիւն կը պատճառէ՝ այդ յարաբերութեանց ապագայ զարգացման տեսակէտով: Քէմալական Թուրքիա, որ մինչեւ հիմա ցոյց տուած է իր յարումը խաղաղութեան դատին, վստահ է որ միջազգային համերաշխութեան սկզբունքը պիտի յաղթանակէ: Այդ համերաշխութեան զգացումն է որ մեզ այս ճամբին շուրջը հաւաքած է այս գիշեր:

«Հետեւաբար, այս զգացումներէն ու համոզումներէն եւ ամուր բարեկամութեամբ իրարու կապուած երկու երկիրներու բարեկամական շփումներէն ներշնչուած՝ իմ անկեղծ բարեմաղթութիւններս կ'ուղղեմ՝ գըրացի եւ բարեկամ խորհրդային ընկերվարական Հանրապետութեանց Միութեան ազգերու զարգացման եւ երջանկութեան համար:

«Բաժակս բարձրացնելով Գ. Քալինինի, ձեր բարձրապատուութեան, արտաքին գործավարին եւ իր ընկերներուն կենաց, կը գոչեմ՝ «Կեցցէ՜ անքակտելի խորհրդային բարեկամութիւնը»: Ձեզ ամէնքդ հրաւիրելով խմել խորհրդային Միութիւնը վարող մեծ կուսակցութեան արժանաւոր եւ կարող ներկայացուցչին Գ. Ստալինի կենաց, ճշմարիտ հաճոյք մը կը զգամ:»

Ուրիշ ինչե՛ր կ'ըսէ Ըսմէթ փաշա

Ըսմէթ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ «Թաս» գործակալութեան ներկայացուցչին.

— «Թուրքեւխորհրդային մերձեցումին հիմը կը կազմեն մեր հաւասարական շահերը, ինչպէս նաեւ երկու ժողովուրդներուն փափաքը: Այս պատճառով է, որ այնքան ամուր է ան: Ազգերու մերձեցումը կը նպաստէ խաղաղութեան, որ մեծ բարիք մըն է: Միջազգային տեսակէտով ա՛յս է թուրքեւխորհրդային մերձեցումին իմաստն ու բնոյթը: Կատարուած փորձերը ցոյց տուած են թէ, ժողովուրդներու միջեւ տեղի ունեցած շփումները միշտ եղած են: Ձեր ականաւոր արտաքին գործավարը, Գ. Լիտվինովի եւ անոր արժէքաւոր օգնական՝ Գ. Գարախանի Թուրքիա այցելութիւնը ոչ միայն գոհունակութիւն եւ ուրախութիւն պատճառեց մեզի, այլ եւ անմոռանալի հետքեր ձգեց մեր փոխադարձ յարաբերութեանց վրայ: Թէվֆիք Րիւշտի պէյի կողմէ դէպ ի ձեր երկիրը կատարուած այցելութիւնը եւս բարերարարկ արդիւնքներ տուած է այդ ուղղութեամբ: Երբ Թուրքիա կը գտնուէինք, միշտ կը փափաքէինք անձամբ ճանչնալ խորհրդային ղեկավարները, որոնց մեծ արժանիքները գնահատելու առիթը ունեցած էինք: Ուրախ եմ, որ այսօր այդ առիթը կ'իրականանայ եւ վստահ եմ որ միեւնոյն ատեն ան յաւագոյն արդիւնքներ պիտի տայ մեր բարեկամական յարաբերութեանց զարգացումին տեսակէտով: Այս առիթը պիտի դիւրացնէ նաեւ մեր ապագայ կարծիքի փոխանակութիւնները:

Թուրքիա կը շարունակէ յառաջդիմել՝ իր յեղափոխութեան դրած սկզբունքներու շրջանակին մէջ: Մեր երկիրը կը բոլորէ դիւղացիներու մեծամասնութենէ մը:

Թուրքիա վաղուան տնտեսութիւնը պիտի հիմնէ համաձայն գիւղացիութեան պէտքերուն եւ փափաքներուն: Ասոր համար, կը գործադրենք այն միջոցները, զորս կը հրամայեն գիտութիւնն ու փորձերը: Կը յուսամ թէ թուրք ազգին բաղձանքներէն բխած այս ճիգը դէպ ի յառաջդիմութիւն եւ դէպ ի երջանկութիւն պիտի առաջնորդէ մեզ:

Այն վայրկեանէն սկսեալ, երբ գեղեցիկ «Կրուզիա» շոգենաւը մտանք, ձեր մեծ երկիրը ամենահիւրասիրական զգացումներով դիմաւորեց մեզ: Շնորհապարտ ենք սովետներու այս հիւրասիրութենէն: Ջերմագին ընդունելութեանց արժանացանք Օտեսայի ու Քիէվի մէջ: Ես ու ընկերներս սակաւին այս մեծ ու ջերմագին ընդունելութեանց տպաւորութեան տակ կը գտնուինք: Այդ երկու քաղաքներուն մէջ մեր տեսածները մեզի գաղափար մը կու տան ձեր երկրին մէջ իրականացուած հոյակապ կառուցումներու մասին»:

ԿԱՐՄԻՐ ԲՌՆԱՊԵՏԸ ԿԸ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒԻ

—)(o)(—

Իշխանութեան գլուխն անցնելէն ի վեր, առաջին անգամն ըլլալով, Ստալին, թոյլ տուած է որ զինքը լուսանկարեն Կրեմլինի պալատին իր աշխատութեան սենեակին մէջ, ուր առ հասարակ, շատ քիչ անձեր կրնան մտնել եւ ուր, գրեթէ միշտ առանձին ու լռակեաց, կարմիր բռնաւորը կ'որոշէ նախկին ցարական կայսրութեան հպատակներու ճակատագիրը: Անգլիական «Տէյլի Էքսփրէսը» կը հրատարակէ Ստալինի լուսանկարը:

Այս թերթին մէկ թղթակիցը որ յաջողած է մօտենալ Ստալինի եւ առնել անոր լուսանկարը, կը պատմէ թէ Ստալին դրուած է ցարերու պալատին ամէնէն ընդարձակ յարկաբաժիններէն մէկը, լայն ու բարձր սենեակներով:

Երբ անգլիացի թղթակիցը մտաւ Լէնինի յաջորդին սենեակը, Ստալին ոտքի ելաւ եւ մօտեցաւ իրեն:

— Շիտակն է, կը խոստովանի, Անգլիացին, որովհետեւ չէի գիտեր թէ ինչ տիպարի մարդ անոր, մութի՞ր, պարո՞ն թէ ընկեր. բայց երբ ձեռքը ինծի երկարեց, պարզապէս զինքը կոչեցի Ստալին, եւ թուրքոյ ոտքն ու տիրականը ժպտեցաւ այս ընտանութեան համար:

Ամէնէն առաջ, յօժարեցաւ միայն հինգ վայրկեանի տեսակցութիւն: Բայց երբ լրագրողը միամտաբար բողոքեց, յայտնելով թէ անկարելի է հինգ վայրկեանի մէջ լուսանկարել մէկը, որ հինգ տարի յատկացուցած է Ռուսիան վերակառուցանելու համար, կակուղցաւ եւ 20 վայրկեան ժամանակ տուաւ:

Անգլիացին ուսերէն չէր գիտեր եւ չէր կրնար Ստալինի բացատրել թէ ի՞նչ դիրք պէտք է բռնէ լուսանկարչական գործիքին առջեւ, մտածեց գործել ուղղակի, ինչպէս կը շարժէին հասարակ մահկանացուի մը հանդէպ, որ լեզու չի հասկնար. բռնեց ուսէն «համաշխարհային յեղափոխութեան վարիչին» ուսերէն եւ դրաւ այն դիրքին մէջ, որ պէտք էր, առանց այլ եւ այլի շակելով գլուխն ու մարմինը:

Բայց, թարգմանը որ ներկայ էր այս տեսարանին, քիչ մնաց մեռնէր սարսափէն, տեսնելով որ այս պիղծ օտարականը իր ձեռքերով կը դպչէր սուրբ Ստալինի:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Բ. ՄԱՍ

— Եթէ այդպէս կը խորհիք, ինչո՞ւ էք արտայայտուիր ուրիշն Ազգային Ժողովին մէջ. — դիտել տուաւ Այվազեան:

Ամէն բան իր ատենն ու կարգը ունի: Թաշո՞ւի բան, իշխէ ատոր համար ձայնէ չեմ կրնար ըլլալ... Են խօսքի ընթերցն են սառը կ'ըսէք... Ես ուրբաթ որ անոնց բերնին փայլը եմ պիտի առնեմ, հասկցա՞ք...

Լաւ, այն ատեն, ձեզ առաջին ծափահարողը մենք պիտի ըլլանք:

= Ձէ՛, առանց ըրածնուդ պէս, [illegible] ատուրին մէջ պաղ ջուր կը լեցնէք [illegible], տեսա՞ք... դուք ծափահարեցի՛ք [illegible], անոնք անպատճառ գէշ պիտի ըլլան... Դուք՝ գո՞ւք էք. ձայներնիդ մի [illegible]. ձեզմէ մէկն ալ նոյնիսկ թող [illegible] մը ինծի դէմ խօսի...

Որպէսզի՞:

= Որպէսզի, ծարդեկը ընդունին բամծ...

— Ո՛չ, — պոռաց Վանցեանը, — մենք կ'ընենք ա՛յն, ինչ որ կը մտածենք.. Գալը Ալիխան այդ հոգեբանութիւնը, Գ. Բարսեղեան, պէտք է արմատապէս ջնջուի...

..Աշխատաւորութեան մեծ յարձանքին աջեւ,— Այվազեանին ձայնը ելաւ՝ վեր ելլող բռունցքին հետ:

— ... Յեղափոխական կուսակցութեան մը վարիչներ— շարունակեց Վանցեան,— չեն կարող այլ կերպ մտածել ու ա՛յլ կերպ խօսիլ... Նաբատանկեաններու այդ ալաթուրքա քաղաքականութիւնն էր որ մինչեւ հոս հասցուց... փաշա փաշայի հոգեբանութիւն... Վանի նոր - սեւ ընդական շարժում..

= Ընկերվարական ստեղծագործ նուաճումներ է կատարած— նորէն Այվազեանն էր:

— ... Հակայ պայքար է կազմակերպած կեղծիքի, փաղաքշանքի եւ քծնանքի դէմ.

Բարսեղեան, զարմացական ու քիչ մըն ալ անհաճոյ տպաւորութիւն մը աչքերուն մէջ, կը նայէր Վանցեանին, որուն շեշտին մէջ ինքնավստահութիւն մը կար ու ծիծաղածոյն, գաշտանկութիւն մը....

Նո՛յն այդ գոհունակ արհամարհանքով էր որ, նիւթը փոխելով,

— Է՛,— կատակեց Բարսեղեանին հետ,— ձեր տարբեր շատեք դեռ հայ յեղափոխութեան:

=Ես՞... Հէ՛, ես էսկի-էսկիօք տուած եմ, տղա՛ս, մա՛րթս, պապա՛ս, չինարս, չեպիլիէթս ..

— Անոնք դո՛հ գացած են ազատութեան, ինչպէս տասնեակ միլիոն հայեր, լուռ ու անձայն, առանց ճիչի ու բողոքի...

= Ան ճի՛շդ է...

— Իսկ յեղափոխութեան ձեր ասպարէզ. Գ. Բարսեղեան, սա թերթին, օրինակ, բաժանորդ. ապը..

= Վա՛յ, սորէ՛ն ծայրը ծայրին չի գար հօր... Թանի՞ է tirage?

— Tirageէն ի՞նչ խեր... ազդարարութիւն, ծաղարդ..

— Մոհա՞րդ մի... ծօ՛, ալսոր նայէ, յեղափոխական կուսակցութիւն կազմեցինք որ մեռելներնիս քիշնան, սա խօսք մեռնիլ կ'ուզէ, որ յեղափոխական կուսակցութիւնը ապրի...

— Է՛, ի՞նչ ընենք, թերթ բառձդ կ'ապրի ազդով, ծաղարդով...

=Ինչա՛ւշտ— ընդմիջեց Այվազեան, ·անշուշտ, գաղափարը դոհեր է պահանջա՛ծ, Գ. Բարսեղեան, ու չառակեց սթոռէն եւ գնաց— ծօ՛, փորձէն ուշացայ: Սեդանին եսեւէն դուրս ելաւ եւ դէպի դուռը ուղղուեցաւ, մինչ Բարսեղեան՝ իր զարմացական ակնարկը տուած Վանցեանին՝ կը պատրաստուէր դուրս ելլելու: Հազիւ դուռը բացած, Այվազեան նետուեցաւ, Բարսեղեանին առջեւ անցաւ, քայլը նետեց անկէ առաջ, եւ իրեն հետեւող Բարսեղեանին պառնալով.

—Ազգը կը հետեւի կուսակցութեան, — քաշէ՛ ակնարկելով Բարսեղեանին ու իրեն. մինչ ան գայրացած պատասը վերցուց, բայց Սուրէն, որ անմիջապէս դուրս էր եկեր իրենց ետեւէն՝ խմբագրապետին հետ երթալու համար, պատասխանը բռնեց: Երբ Այվազեան սանդուղներուն վրայ էր, արդէն, խնդուքը բերնին, Բարսեղեան դառձաւ եւ, ու դէմ յանդիման եկաւ օրիորդի մը, որ արտօրէն բարձրացաւ վեր: Նորոգութիւն խնդրեց եւ ճամբայ տուաւ, մինչ Բարսեղեանին ձայնը կու գար,

— Եկո՛ւր նայինք, եկո՛ւր, Թրանսուհի՛.. ի՞նչ է՝ կ'ըսուի պէս կարմրեր ես՝ վերով վարով... դանդաղ ելիր, շունչդ բռնուեր է...

Սուրէն դանդաղ կ'ելլէր, արդէն, շունչը բռնուեր էր..

Երբ վեր ելաւ, խմբագրապետն ու Սուրէն սկսան աչքէ անցնել «Հայրենիք» օրաթերթին հաւաքածոն՝ Զօհրապի մէկ գրութիւնը գտնելու համար: Մանոթագանէ Թրանսուհի եկած էր հոն՝ հօրը տուած ժամադրութեան համաձայն, թէեւ դեռ կէս ժամ կար: Հայրը՝ Գ. Արապեան՝ վերջերս սկսեր էր նորէն յաճախել հանդիպելու խմբագրատուն, բաւական մտերմութիւն ունեցած ըլլալով Գուգունեանի պահած երեսփոխանին տեղ ընտրուելու համար՝ Սուրէնի ջանքերով, ոչ միայն թեկնածութիւնը դրած, այլեւ ընտրութեան մէջ յաջողած էր: Իսկ այդ ուրբաթ առաջին անգամ ճառ պիտի գործէր հոն: Քիչ վերջ խմբագրատուն պիտի գար կարեւոր նիւթի մը համար: Այս բոլորը, առիթ էին եղեր որ Արապեան յաճախակի խօսի Սուրէնի մասին ու Թրանսուհի, որ, արդէն՝ ի վեր արդէն համակրանք կը տածէր նկատմամբ ու կը փնտռէր առիթը՝ անոր հետ ծանօթանալու, իր մէջ կը զգար շեշտուած հակում մը՝ դէպի այդ տղան: Ան ներկայ էր եղած, նաեւ, Գուգունեանի մէջ ընտրական պայքարին առթիւ Սուրէնին խօսած ճառին: Անոր երկար հասակը, թուխ պղնձագոյն մորթը, կորնթարդ ու սեւ ծամերը, ու սեւ աչքերը հմայեր էին իր սիրտը: Թրանսուհի, իր կարգին, որ Զուիցերիայէն նոր էր վերադարձած, այդ շրջանակին ամէնէն հետաքրքրական աղջիկն էր: Բոլորը կը փնտռէին իր ներկայութիւնը:

(Շար.) Կ. ՄԻՀԻԵԱՆ

ման վարչաձեւ մը, որուն գործիչները պիտի ընտրուէին համախմբեալ կուսակցութիւններէն դուրս գտնուող տարրերով՝ ինչպէս Շտերնը եւ Գորկուլոֆը: Եւ Զինովիեւ որ այս մասին համաձայնած էր գերման ազգայնականներուն հետ, պայման դրած էր որ այս անհարկեւորական կազմակերպութիւնը բացարձակապէս գաղտնի պիտի մնայ, ինչպէս այն շարք մը ահաբեկումները՝ զորս կազմակերպած էր:

«Իմ շատ մը հայրենակիցներուս հետ, կը կարծեմ թէ Ֆրանսայի մէջ գործուած այս ոճիրը ընդդէմ ազգայնական Ռուսիոյ քաղաքական մը, միայն ներշնչուած կրնայ ըլլալ այն մարդոց կողմէ, որոնք կ՚ուզեն տկարացնել Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ Շտերնի ոճրին հետեւանքով առաջ եկած չարաշուք տպաւորութիւնը»:

Ի՞նչպէս պիտի ընտրուի նոր նախագահը

Գ. Տումէրի մահով, սահմանադրական խնդիր մը կը ծագի: Ինչպէ՞ս պիտի ընտրուի նոր նախագահը, քանի որ հին Խորհրդարանը լուծուած է, իսկ նորը դեռ կիսկատար ընտրուած: Յետոյ, թէեւ այսօր ընտրութիւնները կը լրանան, բայց վաւերացման հարցը կայ:

Օրէնքը նախատեսած է այս պարագան: Ծերակոյտին նախագահը (Գ. Լըպրէօն) փոխանորդաբար կը վարէ հանրապետութեան նախագահութիւնը, եւ իրաւունք ունի անմիջապէս Ազգ. Ժողով հրաւիրելու, նոր նախագահին ընտրութեան համար:

Ուրեմն, նախկին Երեսփ. Ժողովը եւ Ծերակոյտը արտակարգ նիստի պիտի հրաւիրուին Վէրսայլի մէջ, ընտրելու համար հանրապետութեան նախագահը:

ՀԱՊԱ՞ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամերիկեան թերթ մը «Նիւ-Եորք Հէրըլտ» ուսումնասիրելով նախագահին սպանութեան անդրադարձումները՝ այսօրուան քուէարկութեան վրայ կը գրէ.— Սակայն այն իրողութիւնը թէ նախագահ Տումէր կը վայելէր բոլոր Ֆրանսացիներուն յարգանքը, այն պարագան որ հարցը կը դառնայ ծերունիի մը վրայ՝ որ չորս զաւակ է կորսնցուցած պատերազմի մէջ եւ զարնուեցաւ ֆրանսական հիւրասիրութենէն օգտուող օտարականի մը ձեռքով կրնայ ստեղծել ազգայնականներուն ի նպաստ մտայնութիւն մը:

Ընդհանուր զայրոյթ
ՍԵԼԱՆԻԿԻ ԴԷՊՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

—)(o)(—

Երկրորդ էջին մէջ հրատարակած ենք Սելանիկի մեր թղթակցին նամակը՝ ապրիլեան սգահանդէսի խանգարման առթիւ:

Վերջին թղթաբերով հասած «Հօրիզոն»էն հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կը քաղենք (4 Մայիս).—

Գ. պահականոցին տնօրէնը, Գ. Վարտուլաքիս ամբողջ հարցաքննութիւնը լրացնելէն վերջը, ձերբակալուածները յղեց ընդհ. դատախազութեան: Ձերբակալուած համայնավարները ամբաստանուած են կիներ, երախաներ եւ քաղաքացիներ խոշտանգած եւ եկեղեցին ու կրօնին անձեռնմխելիութիւնը խռոված ըլլալու յանցանքով, որ, ինչպէս բոլոր յունարէն թերթերը գրած են, ծանրագոյն պատիժին ենթակայ է, հելլենական օրէնքին համաձայն:

Երեքշաբթի ընդհ. դատախազութեան առջեւ հանուելէ վերջ, բոլոր ձերբակալուածները տարուեցան միանգամ պատժական ատեանին առջեւ, դատուելու համար: Մեր «հերոսներէն» առաջ դատուեցան երեք յոյն համայնավարներ, որոնք Զատկի օրը կարմիր դրօշակ պարզեր էին Քալամարիա արուարձանին մէջ: Ցիչեալները դատապարտուեցան մէկուկէս տարուան բանտարկութեան եւ երկ – երկու տարի աքսորի:

Ատենը վերջ տուաւ 11 ձերբակալուածներուն դատավարութիւնը, զանոնք նիստի մէջ: Ակնարկելով եւ ամբաստանեալ վկաներու բացակայութեան պատճառով սակայն, դատը յետաձգուեցաւ Մայիս 12ին:

⁂ Այս առթիւ յունական թերթերն ալ բուռն զայրոյթ կը յայտնեն.—

Թախիտրոմոս.— «Դէպքեր եւ խռովութիւններ տեղի ունեցան Հայոց եկեղեցիին մէջ հայ համայնավարներու կողմէ: Մարդիկը, ուզեցին իրենց համայնավարական վկայագիրը տալ խորհ. Հայաստանին, որպէս զի զիրենք յիշուին:

«Ուրիշ ամէն պատեհ տեղ, Նպատակայարմար կը նկատենք մենք արագօրէն զանոնք ղրկել հոն, որպէս զի թէ՛ անոնք ազատին եւ թէ մենք ազատինք անոնցմէ: Ոչ հաց եւ ոչ տեղ ունինք օտարներ կերակրելու համար, նոյն իսկ եթէ անոնք բանտարկեալներ ըլլան»:

Ֆօս.— «Վայրագութիւններ տեղի ունեցան Հայոց եկեղեցին մէջ: Հայ համայնավարներ յարձակեցան ժամուորներուն վրայ, երկաթեայ գործիքներով: Յարձակողները անոնք են՝ որ ուզեցին ցոյց տալ, թէ յարմար տարրեր են իրենց խորհ. Հայաստան բնակուելու համար:

«Բայց, մինչեւ որ այդ օրը գայ, լաւ է որ աղատ չձգուին այս անհամբեր չարագործները, որոնք համայնավարութեան անունով այնքան եւ այնքան ոճիրներ գործած են:»

Նէա Ալիթիա.— «Ընդհանուր գոհունակութիւն կար որ Զատիկը հանդարտ եւ համայնավար Մայիս Մէկը անխռով անցաւ: Այդ գոհունակութիւնը սակայն փարատեցաւ, երբ հայ համայնավարները, Հայոց եկեղեցիին մէջ սարքեցին վայրագ դէպքեր: Ձեր ուղեր խառնուիլ ընդհ. ապահովութեան եւ դատական իշխանութեան պարտականութեան: Բայց կը խորհինք որ յաւագոյն բանը կատարուած պիտի ըլլայ, եթէ արդէն իսկ ձերբակալուած հայ համայնավարները եւ անոնց փախստական ընկերները, որոնց հասցէները կարելի չէ որ անծանօթ ըլլան, առաջին իսկ շոգենաւով ղրկուին հայկական խորհրդային դրախտը: Այդպէսով թէ՛ մենք պիտի ազատինք անոնց անցանկալի ներկայութենէն եւ թէ օրինապահ հայ համայնքը պիտի ազատի անոնց նենգացուցիչ միջամտութիւններէն:»

Թատերական ներկայացում

15 ՄԱՅԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 3ԻՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

26 Rue Troyon, Sèvres

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը ներկայացնէ

"ՔՈՐՐԱՏՕ,,Ն

Այս առթիւ պիտի կատարուի Մ. Պէշիկթաշլեան թատերասրահին պաշտօնական բացումը:

Վահրամ Փափազեան, նախկին աշակերտ Մ. Ռ. վարժարանին, սիրայօժար իր յարգանքի ձօնը կը բերէ Մ. Ռ. վարժարանին նախկին աշակերտ եւ հայ բեմի հիմնադիր անմահն Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի յիշատակին:

Համախմբերգիական մեծ երեկոյթ

Կազմակերպուած Խարբերդի Հայր. Միութեան կողմէ, 14 Մայիս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին Maison Mutualitéի մէջ, 24 rue St. Victor.

Կը նախագահէ Գ. ՀՐԱՉ ՉԱՐԴԱՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ Գ. Գ. ՀՐԱՉ ԵՐՈՒԱՆԴ եւ ՍԵՆԻԲԱԿ ՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզահայ կարող ուժեր: Տեղի կ՚ունենայ միութեան կազմակերպած պարգեւաբաշխութիւնը: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ տրուելիք յայտագրով:

Ընտանեկան պարահանդէս երեկոյթ

Կազմակերպուած «Դպրոցասէր» Անկիւնի մասնաճիւղին Օժանդակ Օրիորդաց միութեան կողմէ:

15 Մայիս ժամը 15էն 21. Enghienի Salle des Fêtesի մէջ, 30 Rue du Casino.

Հաճելի անակնկալներ — Մուտք 10 ֆր. (Թէյը միասին)

ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Հաղորդակցութեան համար առնել՝ հանրակառք թիւ 54 Trinitéէն, ազնկառք հոտ տես Նուէն, 14.30, 14.40, 15.30.

Մեծ երգահանդէս Սաքօ Յակոբեանի
ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

5 Յունիս Կիրակի ցերեկ ժամը 3ին Maison de Mutualitéի մեծ սրահին մէջ, 22 rue St. Victor, Métro Maubert-Mutualité.

Նախաձեռնութեամբ Սիփան երկսեռ երգչախումբի

Ի պատիւ իր հիմնադիր ղեկավար Գ. Սաքօ Յակոբեանի ութամեայ գործունէութեան, մասնակցութեամբ 120 հոգիէ բաղկացած երկսեռ երգչախումբի:

Գեղարուեստական բաժին.— Օր. Հայկանուշ Թորոսեան, օր. Մառի Գոտուրեան եւ Գ. Ստեփան Նաւասարդեան (երգ), Գ. Ֆիլիպ Աղազարեան (ջութակ), մեներգներ՝ Օր. Մ. Գոտուրեան եւ Օր. Ա. Առաքելեան:

Երգահանդէսը նուիրուած է միայն հայ երգի ու երաժշտութեան

Յայտագրին մէջ՝ Կոմիտաս վրդ., Գր. Սիւնի, Յոմ. Մելիքեան, Սպ. Մելիքեան, Ան. Տ. Ղեւոնդեան, Անտոն Մայիլեան, Բ. Կանաչեան, Վ. Սարգիսեան, Դ. Ղազարեան եւ ուրիշներ:

Տոմսերու գիները.— 20, 15, 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք

Ծանօթ.— Երգչախումբերու անդամներուն, հայ ուսանողներուն, հայ սկաուտներուն, արբեցներուն եւ արբենոյշներուն համար յատուկ տեղեր 5 ֆր.ի մինչեւ Մայիս 20:

Տոմսերը կը գտնուին Սիփանի անդամներուն մօտ, հայ թերթերու խմբագրատուններ, հայ գրատուններ, ճաշարաններ եւ ծանօթ տեղեր: Նաեւ թատրոնի պիւրօն ամէն առտու, Tél. Odéon 26-90:

Անիէռ-Պուա Քոլոնպի Սանակ-Մեարոպ

Գրադարանի ցերեկոյթը Մայիս 15ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Պուա Քոլոմպի մէջ:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարզեւ Քէօրօղլեան կը փնտռէ Շապին Գարահիսարի Օնիկէօրի գիւղէն Գրիգոր Նիկողոսեան որ 1926ին կը գտնուէր Տրամս (Յունաստան) քաղաքէն մէկ ժամ հեռու էտրնէծիք գիւղը:

Կը փնտռէ նաեւ Կարնեցի Միսաք Աւետիսեան, հօր անունն Աւետիս, մօր անունն Սոֆիա: կը գտնուէր Բաւնթի քաղաքէն երկու ժամ հեռու Ենիճէ գիւղը: Իմացնել՝ Keuchkerian Alexan, Maison Figeac. Impasse pour-tous. Viviez, Aveyron, France.

— Գօճամանի Պաշ (Թէքմէ գաւառ) գիւղացի Ուստեան Գօզաշի որդին Տրդատ Ուստեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Նուպար, Գնէլ, քոյրերը՝ Մեծգար եւ Էլմաս, ինչպէս նաեւ իր ազգականները: Կը փնտռէ նաեւ իր կնքահայրը Շարգըշլար Թէմէճէք (Սեբաստիա) գիւղացի Նշան Գույումճեան: Կը կարծուի թէ Սելանիկի շրջականները արձարանապետ է:

Իմացնել՝ Ուստեանի, Cité du Midi, No. 3, Décines, Isère. Ծշգրիտ լուր տուողին 500 ֆր նուէր: Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ՈՒՐՖԱՑԻ Գ. Յակոբ Պէշլիեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ, կամ իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի հաղորդել Գ. Գօզաս Գորգիկեանի, 31 Route de Choisy, Ivry.

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ
ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.— 870 ֆր.: Կարգադրեցինք:

Պուրկ Սէն Անտէոլ. Ս. Ս.— 100:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԻՐԵՍԻԿԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Gobelins 19-78

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա և գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՄԱՅԻՍ
1932
10 MAI
1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1875

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԱՆԼԾԻԸ

Տակաւին չէ լուսաբանուած նախագահ Տումէրի սպանութեան գաղտնիքը:

Մամուլը երկու մասի բաժնուած է, — Ձախերը, եւ մասնաւորապէս կարմիրները սպանիչը կը ներկայացնեն իբրեւ ճերմակ Ռուս: Աւելի խօսքով՝ յետաշրջական, դրամատէր – աշխարհակալ Թուս. գործիք: Իսկ աջերը, ընդհակառակն, կը պնդեն թէ Կորկուլոֆ Չեկայի գործակալն է, կատարելապէս գիտակից՝ իր արարքին:

Անոնք արդէն իսկ ապացուցուած կը համարեն այս կէտը, հիմնուելով մասնաւորապէս Փրանսայէն տրուած տեղեկութիւններուն վրայ: Այն աստիճան որ, կը ծաղրեն խորհրդային իշխանութեան ցուցակցական հեռագիրն իսկ:

«Մաթէն»ը, կիրակի օր, հրատարակելով խորհրդային գեսպանին լուսանկարը, անոր այցելութեան առթիւ, կը սահեցնէր հետեւեալ տողը, — «Ան որ կրնար բացակայ ըլլալ»:

Կառավարութիւնն ալ, իր պաշտօնական գեկոյցին մէջ, իրբեւ համոզնավոր կը ներկայացնէ ահաբեկիչը: Բայց, միեւնոյն ատեն, կը շարունակէ քննութիւնները: Առաջին հարցաքննութեան յետոյ, նոր յայտնութիւններ կամ յայտարարութիւններ չկան:

Ուրեմն, հարկ է սպասել վերջնական լուսաբանութեան, որ եւ է կարծիք յայտնելէ առաջ:

Մինչ այդ, գրի առնենք ինչ որ կարելի է մտածել առաջին ապաւորութեան տակ:

Ամէն բանէ առաջ, աչքառու է Թուսերուն իբրաւնցումը, այս մահափորձին առթիւ:

Եղերական, փորձարար, ընկերական ըլլալով, նախկին պատերազմիկ, զօրավար, նախարար, քաղաքական եւ կուսակցական գործիչ, — բոլորը բացառիկ արտօրանքով մը հրապարակ իջան, ամէն մեղք թօթափելու համար: Իսկ ցարական նախկին վարչապետ մը, Քոքովցեւ, այնքան յառաջ գնաց որ, «Մաթէն»ի մէջ գրել տուաւ թէ մարդասպանին անունը ... հայկական ծագում ունի:

Այս առթիւ, կը յիշենք Երլարդի դէպքը:

Երբ առաջը պայթեցաւ եւ ամէն ինչ դադրեցաւ կը մնար, Գուրաց Հայոց պատրիարքը, Օրթոտոքս պատրիարքը, Բարունաքետը, մէջտեղ բերելով իրենց կրօնքին — քրիստոնէութեան եւ մարդկայնութեան — պատմութիւնները, կը յայտարարէին թէ՝ ահաբեկիչը Հայ չի կրնար ըլլալ, ոչ ալ Յոյն կամ Հրեայ: Ենչին—ի—Պայման ալ, ի հարկէ, վճռապէս կ'ապացուցանէ՞ր թէ Թուրանը Թոյլ չի տար որ հաւատացեալները զէնք բարձրացնեն կանանց դէմ:

Ուրեմն, ահաբեկիչը ոչ քրիստոնեայ էր, ոչ հրեայ, ոչ ալ մահմետական: Հապա ի՞նչ . .

Նմանցնել չըլլայ, բայց Քոքովցեւի վերագրուած այս անմիտ ամբաստանութիւնը ուրիշ բանի չի ծառայեր, եթէ ոչ միտք պղտորել: Ան ալ այնպիսի պահու մը երբ ամբողջ կեր կը փնտռէ: Երբ կիրքերը լարուած են ռուսականներուն դէմ, եւ կծու ակնարկներ կ'ըլլան փողոցին թէ մամուլին մէջ:

Արդարեւ, ի՜նչքան քաղցր է մարդու հոգին, երբ վտանգ մը կը տեսնուի... Թո՛ղ Թուսերը — աւելի ճիշդ՝ միապետականները — վտանգուին, անի՛կ անդին՝ ջրհեղեղ...

Երկրորդ ուշագրաւ պարագան՝ մթնոլորտին Թանձրացումն է:

Կը թուի թէ երկու կողմերն ալ — աջ թէ ձախ, պահպանողական կամ համայնավար — հաճոյքով կը գտնեն կացութեան բարդացումը:

Որքան պէտք, այնքան լաւ, — աւելի բան երբեք չէ չտեսած է այս հոգեբանութիւնը.

Կը գտնուինք այնպիսի կացութեան մը մէջ, ուր ոչ ծայրագոյն աջը եւ մը կը տեսնէ, ոչ ալ ծայրագոյն ձախը: Երկուքն ալ անելէն կը սպասեն ելքը:

Երկուքն ալ գիտեն որ բան մը չի փոխուիր, եթէ նախագահ մը, Թագաւոր մը կամ նախարար մը սպաննուին:

Պատմութիւնը ամէն տեղ միեւնոյն ձեւով չի կրկնուիր: Ամէն մահափորձ Սէրայեվօ չի կրնար դառնալ: Փոխուած են ոչ միայն պայմանները, այլ եւ մարդիկը: Ջանգուածային պոռթկումները, ստորերկրեայ փոթորիկներն են որ կրնան բարեփոխել կամ շարափոխել կեանքի ընթացքը, եւ ոչ թէ անհատական ահաբեկումները:

Բայց, դիտելով հանդերձ, կը սիրեն արկածը: Ցանկալի կը գտնեն խառնակութիւնը: Մթնոլորտ կը ստեղծեն մեթոտիկ աշխատանքով: Մինչ անդին՝ դըրդագին անակնկալներու:

Պատերազմին անէծքը Թունաւորած է հոգիները, եւ մոլեռանդներ, անճարներ կամ յուսահատներ նոր պատերազմէ կը սպասեն փրկութիւնը:

Ինչ որ ալ ըլլան Կորկուլոֆի յանդուգն արարքին իսկական հանգամանքները, կարելի չէ ժխտել իր միջավայրին, ստեղծուած մթնոլորտին ազդեցութիւնը:

Հրաբուխի վրայ է բովանդակ աշխարհը՝ Մեծ Պատերազմէն ի վեր, եւ մարդիկ ի զուր կը տագնապին ցնցումներէ, ընդհարումներէ խուսափելու համար: Պէտք պայթի փոթորիկը, — առնուազն փոթորիկ մը — եւ Կորկուլովները, պատասխանատու կամ ոչ, անոր չարաշուք ուրուականներն են:

Առաջ, այսպիսի մահափորձեր կը կատարուէին ընդհանրապէս իբրեւ սկզբունքի խնդիր: Այսօր, առաւելապէս քաղաքական ապմափորձեր են անոնք, — մասնաւորապէս այս մէկը:

Արդիւնքը, ի հարկէ, խառնուիլ է, բաց ի ցեղային դառնութենէն եւ ամբոխային կիրքերէ, որոնց նշանները կ'երեւան այստեղ, Փարիզի մէջ իսկ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՔՈՍՈՏ ՊԱՇՏՊԱՆԸ

Տեսա՞ծ էք, — երբ երկու մարդիկ կը կռուին դէմ առ դէմ. յանկարծ մէջ կ'իյնայ ֆոստո մը՝ արդարութիւն ընելու յաւակնութեամբ:

Տեսե՞ր եմ, շա՜տ եմ տեսեր նման ֆոստոներ: Մէկն ալ ահա խմբագիրը Մարսիլիոյ *Հայ Միրոս*ին: Ո՞վ է այս մարդը: Քանի մը շաբաթ առաջ, Մարսիլիոյ մէջ, ինծի ներկայացուցին այս մարդը:

Առաջին տեսնողը, եթէ բժիշկ է, կը փորձուի բժշկական խորհուրդ մը տալ, եթէ վարժապետ է, կը փորձուի ըսել. «Նոճէ՛ սա քիթդ»:

Ահա այս մարդն է, որ կը խառնուի ամէն բանի, կը միջամտէ ամէն կռիւի, այն յանձնապաստանութեամբ որ յատուկ է միայն հայ *գաղթական* երուն. Արդարեւ. *գաղթա* մըն ալ այս մարդը ունի: Թաշկինակի պէս բան մը, որ շաբաթը մէկ անգամ Մարսիլիոյ փողոցներէն անցնողին քիթին կ'երկարէ:

Այդ *գաղթայով*, ահա կը փորձէ խծծել «Յառաջ»ի քննադատութիւնը Զարեանի մասին: *ՅԱՌԱՋ* վերջերս շեշտակի զարկեր էր Զարեանի, զգաստացնելու համար զայն: Առիթ կ'ունենանք, իբրեւ երիտասարդներ, որ ժամանակին պատերազմի շրջանին, խօսիլ այդ գրագէտին մասին. եթէ անգամ մը ունիք սատրիկ — այն ատեն բերելու հասկնալու որ շատ բա՛ն է փոխուած պատերազմէն յետոյ: Յակայն ձգել, որ *գաղթան*ի մը, այսքան ապերասան. փորձէ միջամտել ամէն բանի, անհանդուրժելի է պարզապէս:

— *Մենք չենք տեսած Զարեանի յօդուածները*, կ'ըսէ այս մուր պաշտպանը

Ցիմա՛ր, եթէ չես տեսած Զարեանի յօդուածները, եթէ չես կարդացած Զարեանի յարձակումները, ինչո՞ւ մէջ կ'իյնաս ուրեմն: Ջխտոտվանի՞ր գէր, թէ չես կարդացած:

Միշտ այդպէս է բոլոր այս *գաղթան*ին: Կը յիշէ՞ք, Զ. Ո. Միութեան Փարիզի կռիւներուն ալ էր միջամտեր, — թղթակից ունի», այստեղ անցած դարձածէն լուր ունի», մանրամասնութիւններուն ծանօ՞թ է. ո՛չ: Այսպէս են մեր *գաղթան*ները: Ինչպէ՜ս կը գրեն արդարութիւն, — պարզապէս քիթն երկնցնելով.

Ի՞նչպէս ընել, ըսէ՛ք. ի՞նչպէս ընել այս տխմարներուն, որոնք խոր զարգացում չունին, մշակուած միտք չունին, հմտութիւն չունին, ասպարէզի անհրաժեշտութիւններուն ծանօթ չեն. եւ սակայն կը բաւէ որ թերթ մը կայ իրենց ձեռքին մէջ, կը միջամտեն ամէն վէճի.

Եւ գիտէ՞ք, թէ ինչո՛ւ է մեր մարդը պաշտպան է կանգներ Զարեանի, — որպէս զի հաչհայէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Բայց ինքզինք արդարացնելու համար, կ'ըսէ թէ «Յառաջ»ականներն էին, որ Զարեանը մինչեւ երկինք բարձրացուցին»: Իսկ հիմա «աղբանոց կը նետեն», որովհետեւ Զարեանի յօդուածները «դիւր չեն եկած *Յառաջ*ին».

Կը հարցնեմ.— Ե՞րբ եւ ո՞ւր կարդացեր է այս մարդը, որ Զարեան երկինք բարձրացուցած ըլլայ «Յառաջ»ը եւ երկրորդ՝ *Հայ Միրոս*ի «դիւր կուգան» Զարեանի յօդուածները:

Իսկ Զարեանի գրականութեան մասին խօսելով, — դուն ի՞նչ կը հասկնաս, յիմա՛ր:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳԵՐՄԱՆԵՒՌՈՒՍ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ժընեւէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ կնքուած է տնտեսական կարեւոր համաձայնութիւն մը: Համաձայնութիւնը կնքուած է Ժընեւի մէջ, Գերմանիոյ վարչապետին եւ Ռուսիոյ արտաքին գործավարին Լիտվինովի կողմէ: Երկու կողմերը այնքան մեծ առաւելութիւններ կը գտնեն իրարու որ, գերման կարգ մը շրջանակներ, այս համաձայնութիւնը կ'որակեն տեսակ մը տնտեսական Ռափալլօ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՆ ՁԱԽԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿՈՎ

Առաջին քուէարկութեամբ նշմարուած դէպ ի ձախ հակումը, աւելի եւս հաստատուեցաւ կիրակի օրուան համեմատական ընտրութիւններով, որոնք կ'ապահովեն ձախերու վերջնական յաղթանակը:

Արմատական-ընկերվարականներու յաջողութիւնը արդէն սպասելի էր: Բայց ընկերվարականներու յառաջխաղացումը անակնկալ բերած է նոյն իսկ քաղաքական շրջանակներու

Արմատական-ընկերվարականները նախորդ խորհրդարանին մէջ կը ներկայացնէին 123 հոգիի ուժ մը, որ իջած էր 110ի: Նոր ընտրութիւնները այս անգամ, իրենց կ'ապահովեն աւելի քան 155ի ուժ մը:

Ընկերվարականները 110էն կը բարձրանան 130ի: Այնպէս որ յառաջիկայ մեծամասնութիւնը կազմուած պիտի ըլլայ Էրիոյի արմատականներէն եւ ընկերվարականներէն, որոնց պիտի կրնան միանալ Փէնլըվէի հանրապետական-ընկերվարականները եւ ֆրանսական ընկերվարականները:

Նախկին մեծամասնութիւնը՝ ընտրական պայքարէն դուրս կուգայ կոտորակուած: Իսկ համայնավարները՝ որոնք կը կորսնցնեն իրենց գլուխը՝ Մարսէլ Քաշէնը, գրեթէ կը պահեն իրենց նախկին թիւը:

Նշանակելի է ընկերվարականներուն եւ համայնավարներուն միջեւ, խորհրդարանական նոր թեւի մը զարգացումը, —ընկերվարական-համայնավարները որ 11 երեսփոխանով կը մտնեն խորհրդարան, մինչ նախորդի մէջ 5 հոգի էին:

Ստորեւ պաշտօնական վիճակագրութիւնը:

Ֆրանսայի եւ Ալճերիոյ մէջ պիտի ընտրուէին	605
Առաջին քուէարկութեան արդիւնքը (Մայիս 1)	248
Երկրորդ քուէարկութեան պիտի ընտրուէին	357
Երկրորդ քուէարկութեան ընտրուած են	354
Ընտրութեանց ընդհանուր արդիւնքը	602

(Զորս վայրերու արդիւնքը տակաւին չէ ճշդուած: Ամբողջ երեսփոխաններու թիւը պիտի ըլլայ 615: Ընտրելիներ կան Մարթինիքէն եւ Կիւյանէէն):

Քուէարկութեանց արդիւնքը կը բաժնուի հետեւեալ կերպով —

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ	ԸՆՏՐՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ	ՑԵՏՈՅ
Պահպանողականներ	8	5
Հանրապետականներ Լուի Մառէնի	90	76
Անկախ հանրապետականներ	26	28
Ժողովրդ. Ռամկավարներ	19	16
Ձախ հանրապետականներ	101	72
Արմատականներ	90	61
Արմատական – ընկերվարականներ (Էրիօ) .	109	156
Անկախ ընկերվ. եւ հանրապ. ընկերվարականներ	32	36
Ընկերվարականներ	112	129
Ընկերվարական – համայնավարներ .	5	11
Համայնավարներ	10	12

ԱՅՍ ԷՐ ՊԱԿԱՍ, -"ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱՅ Է...,,

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գ. Ա. Խատիսեանի դիմումները

Ցարական Ռուսիոյ նախկին վարչապետներէն Քոքովցով, որ պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ի վեր, Փարիզ կը բնակի, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Մաթէն»ի մէկ թղթակցին.

— «Կրնայ ըլլալ որ Կորկուլով իրենց միմիայն յիմարաբոյժներու իրաւասութեան սահմանին մէջ: Իր անցանի դէմքը, իրօք, չի ժխտեր այս ենթադրութիւնը: Մասնագէտները թող արտայայտուին այս մասին: Հիմայ, տեսնենք հակառակ վարկածը: Մարդասպանը յիմարութիւն կը կեղծէ: Ինչ որ ամէնէն առաջ, ուշադրութիւնս կը գրաւէ, իր անունին նմանաձայնութիւնն է: Կորկուլովը հայկական անուն մըն է եւ ո՛չ թէ ռուսական: Չգիտեմ զարմանամ թէ այս անցանը կը ծածկէ իր բուն ինքնութիւնը»:

Անա ուրեմն գարշելի ակնարկութիւն մը, որ ցարական վարչապետի մը բերնին մէջ՝ իր մասնաւոր նշանակութիւնն ունի եւ Հայերուն հանդէպ կրնայ ստեղծել անտանելի մթնոլորտ մը, տարածուելով բերնէ բերան: Մանաւանդ որ, «Մաթէն»ի խմբագիրը իր գովեստները չի կշռեր այս մարդուն հանդէպ, երբ կ'ըսէ .— «Պրն Քոքովցով երբ կը կարծէ թէ կրնայ կարծիք մը յայտնել, չըսեր բան մը որ հաստատուած չըլլայ իրողութիւններով, եւ ճշդուած՝ ուշադիր եւ խստօրէն տարրկայական քննութեամբ մը»:

Միւս կողմէ ,խաղաղի գնդապետ Էլիզեյեւ էԽo տը Փարի խմբագրին յայտնելէ վերջ թէ Ֆրանսայի մէջ խաղաղներու երեք ընկերակցութիւններ միայն կան, ըսած է Կորկուլովի մասին:

— Անոր անունը խաղաղի անուն չէ. Ան ծնած է Լապինսքայա, բայց հայկական բնտանիքէ

Գնդապետ Էլիզեյեւ ըսած է նաեւ թէ իր հրամայած խաղաղներու զօրաբաժնին մէջ Կորկուլով անունով մարդ չկար, ոչ ալ Վրանկէլի կամ Տէնիքինի բանակներուն մէջ, ուր երբ թէ սպանիչը ծառայած է եղեր.

Ռուսիոյ նախկին վարչապետին Քոքովցովի եւ գնդապետ Էլիզեյեւի այս յայտարարութիւնները կրնային վտանգաւոր թիւրիմացութիւններ ստեղծել Հայերու մասին: Անմիջապէս որ թերթերուն մէջ կարդաց այս յայտարարութիւնները, Գ. Խատիսեան պարտք սեպեց անհրաժեշտ դիմումները կատարել, ճշդումներու համար:

Այսպէս, Գ. Խատիսեան Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ նախ դիմեց Գ. Քոքովցովի որ յայտնած է թէ ինքը չէ հաստատած որ Կորկուլով հայ է. այլ նկատի առնելով անոր հայկական անուանի հետ ունեցած հնչական մօտիկութիւնը. ենթադրութիւն մը ըրած է, եւ արտօնած է Գ. Խատիսեանը որ այդ իմաստով ալ հերքում ընէ: Միւս կողմէ, Գ. Խատիսեան երկու հայ սպաներու հետ դիմած է նաեւ խաղաղի գնդապետ Գ. Էլիզեյեւի որ նոյնպէս յայտնած է

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍՈՒԳԻՆ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ ընկերներ՝ Ա. Ահարոնեան եւ Ալ. Խատիսեան եւ Գաղթականաց Օֆիսին կողմէ Հանըմեան ստորագրեցին Էլիզէի պալատին մէջ՝ յատուկ տոմարը եւ Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Թարտիէօի ուղղուած նամակով մը ցաւակցութիւն յայտնեցին Պատուիրակութեան, Օֆիսին եւ Ֆրանսա հիւրընկալուած Հայերու կողմէ, Պ. Փոլ Տումէրի սպանութեան առթիւ:

Էլիզէի պալատին մէջ բացուած յատուկ տոմարին մէջ ստորագրած է նաեւ Փարիզի Հայոց հոգեւոր հովիւը:

Թուրք-խորհրդային յարաբերութիւնները

Շաբաթ իրիկուն, Մոսկուայէն մեկնեցան Թուրք նախարարները, կ'երեւի բաւական շահեր ապահովելէ յետոյ: Ռուսիա՝ Թուրքիոյ բացած է 8 միլիոն տոլարի վարկ մը, երկարատեւ պայմանաժամով: Ռուսիա ապրանք պիտի հայթայթէ Թուրքիոյ, փոխարէնը նախանիւթ ստանալու համար.

Ըսմէթ փաշա եւ Թէվֆիք Րիւշտի ճեմապատախոլի ճամբով պիտի վերադառնան Թուրքիա

Բոլշեւիկեան «Թասս» գործակալութիւնը հետեւեալ զեկոյցը կը հրատարակէ.

— Խորհրդային Միութեան մէջ, իրենց բնակութեան ընթացքին, Թուրքիոյ վարչապետն ու արտաքին գործավարը, զանազան տեսակցութիւններ ունեցան խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ: Այս տեսակցութիւնները մասնաւորաբար մտերմական հանգամանք ստացան եւ Թոյլ տուին լայն քննութեան մը ենթարկելու՝ երկու երկիրները շահագրգռող միջազգային հարցերը, ինչպէս նաեւ երկու երկիրներու ուղղակի յարաբերութիւնները: Տեսակէտներու կատարեալ համաձայնութիւնը Թոյլ տուաւ հաստատելու թէ անցեալին մէջ կիրարկուած սերտ գործակցութեան քաղաքականութիւնը կ'արդարանայ լրիւ եւ թէ միւս կողմէ, արդի միջազգային կացութիւնը եւ ընդհանուր խաղաղութեան օգուտը ոչ միայն կը թելադրեն պահպանել, այլեւ ընդլայնել այս գործակցութիւնը:

Մասնաւոր ուշադրութեան առնուեցան Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ մշակութային եւ տնտեսական յարաբերութիւնները: Թուրք հիւրերը աւելի լայն ծանօթութիւններ ստացան խորհրդ. Միութեան տնտեսական վերակազմութեան մասին, որ կը կատարուի շնորհիւ խորհրդային գիտութեան աշխատանքներուն, ինչ որ ցոյց տուաւ թէ շատ պարագաներու մէջ, երկու երկիրներու առջեւ դրուած հարցերու միջեւ նմանութիւն կայ եւ թէ այս մարզին մէջ, կարելի է գործնական եւ աւելի ազդու շփում մը»:

Ութ միլիոն տոլարի վարկէն զատ որոշուածէն նաեւ աւելի սեղմել երկու երկիրներու մշակութային կապերը:

Լիոնի աղէտը

Լիոնի շատ մօտերը, Ռօն գետի աջ եզերքին, Պուքլի կամուրջէն 300 մեդր անդին, զարհուրելի աղէտ մը պատահեցաւ:

Բլրակին վրայ հաստատուած երկու մեծ շէնքեր փլան, հողերու կքումին հետեւանքով, փլատակներուն տակ Թաղելով բազմաթիւ անձեր, որոնցմէ մէկ քանին կարելի եղաւ փրկել: Երկրորդ փլուզման մը եւս քիչ մնաց որ զոհ երթար Լիոնի քաղաքապետը Պ. Էրիօ: Կը կարծուի թէ փլատակներուն տակ մնացած են մօտ 40 անձեր:

Աղէտեալներուն օգնութեան գործը կը շարունակուի մեծ եռանդով ու փութով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԷՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԵՒ
ՍԱՀՄԱՆԱԳԾԻ ՀԱՅ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Քրտական հարցին հանդէպ Թուրքիոյ որդեգրած բոլոր միջոցները ապարդիւն մնացին:

Թուրքը չկրցաւ արեան մէջ խեղդել զայն: Քրտական լեռները շատ բարձր էին:

Շեշտե՛նք, քրտական ապստամբութիւնը եթէ ոչ ընդհանուր, գէթ մասնակի ու յաճախ հրոսակային շարժումի ձեւին տակ կը շարունակուի ու Թուրքիոյ միակ ու գլխաւոր մտահոգութիւնը կը կազմէ ներկայիս:

Արեւելեան Նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալիի երկար ուսումնասիրութիւններէն ու քննութիւններէն վերջ, Էնկիւրիի մէջ գումարուած ժողով մը որուն կը մասնակցէին Մ. Քէմալ, Ըսմէթ, Ներքին գործավարը, Իպրահիմ Թալի, 7րդ զօրաբանակի հրամանատար Ֆէհմի փաշա, որոշեց առանձին վարչութիւն մը կազմել Արեւելեան Նահանգներու համար Իպրահիմ Թալիի գլխաւորութեամբ եւ 200,000 Թրքական ոսկի պիւտճէով մը, որուն մատակարարութեան ձեւի, չափի ու եղանակի դնահատութիւնը կը թողուէր մարզպանին:

Կազմակերպութեան կեդրոն ընտրուեցաւ Տիգրանակերտը, որ կեդրոնն է նաեւ 7րդ զօրաբանակի հրամանատարութեան:

Վարչութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ անձերէն.—

1.— Մարզպան եւ Ներքին գործերու խորհրդական՝ Իպրահիմ Թալի:

2.— Դատական գործավարութեան խորհրդական՝ Հազզը պէյ:

3.— Կրթական գործերու վերատեսուչ՝ Խալիլ պէյ:

4.— Տնտեսական գործավարութեան խորհրդական՝ Աւնի պէյ:

5.— Առողջապահական խորհրդական՝ Մ. պէյ:

6.— Ելմտական խորհրդական՝ Մուամմէր պէյ:

7.— Զինուորական խորհրդական՝ Գատրի փաշա:

Վարչական այս կազմին մաս կը կազմէ Ընդհ. Ապահովութեան ճիւղերու Տնօրէնութիւնը, որ յանձնուած է գնդապետ Արիֆին օգլու Շիւքրի պէյի: Նոյն այս մարդն է որ կը վարէ մարզպանութեան քաղաքական գործերու բաժինը:

Տեղեկատու Դիւանի պետ նշանակուած է Օսման Խուրշիտ պէյ (Կիւրճի):

Այս վարչութիւնը իր գործունէութիւնը մեծ քաղաքականութեամբ սկսաւ: Փորձեց բոլոր այն միջոցները որոնցմով հնարաւոր կը կարծէր, սիրաշահիլ Քիւրտերը, օրօրել զանոնք բարենորոգման կեղծ ձեւերով ու ցոյցերով, մինչեւ որ կարենար կատարելապէս ձգել ծուղակըզոր կը լարէր լայն պաշարումով մը:

Ընտրեց քանի մը միջոց.—

ա) Քիւրտ ցեղապետներուն նուիրեց լքեալ արժէքաւոր հողամասեր, նպատակ ունենալով քաղաք քաշել լեռնաբնակ Քիւրտերու մեծ մասը:

բ) Ամսական նշանակեց, զանազան գումարներ յատկացուց եւ աստիճաններ շնորհեց շատ մը քիւրտ ցեղապետներու, զանոնք 1.— ենթակայ պահելու համար իրեն 2.— փախստական ցեղապետները որսալու համար:

գ) Անձնապէս Իպրահիմ Թալին եւ Ֆէհմի փաշան Մարտին եկան եւ մասնաւոր մարդոց միջոցով ուղղակի հրաւէր ուղղեցին Սուրիոյ սահմանին վրայ հաստատուած պետերու եւ ղեկավարներու, շատ խոստումներով:

Այս բոլորը ապարդիւն անցան:

Շնորհուած հողամասերու վրայ ձեւականօրէն զետեղուեցան քանի մը տուներ, բայց ուժն ու գլխաւոր քանակը մնաց լեռներու վրայ:

Աստիճանի ու շնորհի արժանացած վարձկաններու շատ կեանքն ու կենցաղը չկրցան շլացնել տարագիրները, որոնք Հօյպունի արժէքաւոր տարրը կը ներկայացնեն Սուրիոյ մէջ:

Հրաւէր ստացող ղեկավարները զմայլելի կոպտութիւն մը ցոյց տուին իրենց մերժումին մէջ:

Ու անանկացաւ այս քաղաքականութիւնը, որովհետեւ Հօյպունը իր կարգին, հակազդելու համար այս քաղաքականութեան, ստեղծեց հրոսակային շարժումներ երկրէն ներս ու կազմակերպեց քանի մը ակցիաներ:

Մեծ նշանակութիւն ունեցան Հօյպունի այս խիզախ փորձերը, որոնցմէ վերջ շարք մը քիւրտ ուսանողներ, փախուստ տալով Թուրքիայէն, եկան եւ իրենք զիրենք դրին Հօյպունի տրամադրութեան տակ ու վերադարձան կրկին երկիր, գործելու եւ ղեկավարելու համար:

Եւ սակայն, Թուրքիոյ ապահովութեան համար հարկ էր որոնել եւ փորձել նոր միջոցներ:

Մշակուեցաւ նոր քաղաքականութիւն մը:

Անհրաժեշտ էր ամէն գնով եւ միջոցներով ջլատել, անջատել, քանդել ու փճացնել բոլոր այն խարիսխներն ու հանգրուանները որոնք կրնային սատարել կամ օժանդակ հանդիսանալ նոյն իսկ ապագային, քրտական շարժման եւ ծաւալման: Նման պարագայի մը առաջին գծին վրայ կը ներկայանար հայութեան մասնաւորաբար այն մասը որ հաստատուած էր Թուրքեւսուրիական սահմանի ամբողջ երկայնքը: Ու հարկ էր շտապել, կանխելու համար մանաւանդ զաղթականական նոր գետեղումներ՝ սահմանամերձ շրջաններուն մէջ:

1931 Դեկտեմբերի կէսին, ամբողջ սահմանագծի երկայնքին այս մտածումով, տասը կէտի վրայ՝ Ալէքսանտրէթի, Անտիոքի, Ազազի, Ճարապլուսի, Արաբ-Փունարի, Թէլ Ապիաթի, Րաս-իւլ-Այնի, Արատայի, Գամըշլուի եւ Այնտիվարի շուրջ Թուրքերը աւազակային յարձակումներ կազմակերպեցին, որոնց զոհ գացին քանի մը քրիստոնեաներ եւ Հայեր:

Այս դէպքերը նպատակ ունէին սարսափ ստեղծել Հայերու մէջ եւ մղել զանոնք հեռանալու այդ վտանգաւոր վայրերէն:

Քաղաքական այս դաւը հասկնալի էր ու դէպքերը փոխադարձեցան, մինչեւ որ սահմանագծի խառն Յանձնաժողովը գումարուեցաւ Անթապի մէջ եւ իբրեւ թէ համաձայնութեան մը եկան, վերջ գտան հրոսակային շարժումները:

Այս ժողովին մէջ, Թուրքերը պահանջ էին դրած սահմանագծի երկայնքէն հեռացնելու մօտ 200 Հայեր, ամբաստանելով զանոնք իբրեւ խռովարար եւ մաքսանենգ:

Ֆրանսացիները Թուրքերու այս պահանջին ձեւով մը գոհացում տուած ըլլալու համար, սահմանէն հեռացուցին հինգ հոգի միայն,—երեք հայ, մէկ Ասորի եւ Յոյն մը:

Այս պարագան, սակայն, չէր կրնար գոհացնել թրքական տեսակէտը: Թուրքերը մտադրած էին 200 Հայեր յականէ անուանէ եւ ոչ բոլոր համոզումով որ անոնց հեռացումով ինքնին կը քայքայուէր այդ վայրերու տնտեսական կացութիւնը ու մնացեալները ակամայ ստիպուած կ'ըլլային հեռանալ դէպի Հալէպ կամ այլուր, ի խնդիր հացի: Իսկ այս պարագան բաղձալի չէր կրնար ըլլալ Ֆրանսական քաղաքականութեան: Թուրքերու համար հասկնալի էր այդ ու գէկտեմբերի վերջը, Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ Ըսմէթ փաշան բացէ ի բաց կ'առաջարկէր զինուորական անակնկալ շարժում մը գործել սուրիական սահմանին վրայ, փճացնելու եւ աւերելու համար հայ հաւաքականութիւններն ու անոնց հանգրուանները:

Այդ օրերուն էր որ Թուրք մամուլը Ջարդի սպառնալիք կը կարդար, լատինական գրերով....

Ազգ. Մեծ Ժողովին մեծամասնութիւնը համաձայն էր այս տեսակէտին, մինչեւ որ Մ. Քէմալ անոր քաղաքական ու դիւանագիտական անխուսափելի հետեւանքները թուեց եւ արգիլեց այդպիսի որոշում մը գործադրութիւնը, իր վէթոյի իրաւունքովը միայն:

Հասկնալի հարկադրանքով, զանց կ'ընենք այն մանրամասնութիւնները որոնք պիտի փաստէին այս իրականութիւնը:

Այս ժողովէն անմիջապէս վերջ, Թուրքիոյ Ներքին գործավարը, քննական պտոյտի մը ձեռնարկեց Արեւելեան Նահանգներուն մէջ: Այցելեց միայն վիլայէթի կեդրոնները եւ հրաման տուաւ իւրաքանչիւր կուսակալի, քննական պտոյտ կատարել Նահանգներու սահմաններուն մէջ, յանձնարարելով

ա) Քիւրտ ցեղապետներուն անտրամագրել տալ հաւատարմագրեր, զատապարտելով անոնց մէջ միաժամանակ քրտական ապստամբութեան եւ շարժման ղեկավար բոլոր տարրերը եւ պահանջելով նմաններու խստիւ պատժուիլը:

(Այս փաստաթուղթերը կը պատրաստուէին, յառաջիկային Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին ներկայացնելու համար)

բ) Կասկածելի բոլոր քիւրտ ցեղերէն անմիջապէս հաւաքել զէնք եւ ռազմական ամէն իր ու բանտարկել- աքսորել կամ մահապատժի ենթարկել անոնց պետերը:

գ) Բազմապատկել ոստիկան զինուորներու թիւը եւ կազմել ոստիկանական շրջուն եւ թռուցիկ խումբեր: (Ասոնց գործունէութեան համար տրուած են խիստ եւ առանձին հրահանգներ)

Այս առաքելութեամբ դործի ձեռնարկեցին բոլոր կուսակալները եւ աշխատանքներ կը տարուին մինչեւ հիմա:

Մարտի վերջերը Տիարպէքիրի բանտէն դուրս հանեցին 9 քիւրտ ցեղապետներ եւ Մարտինի ճամբուն վրայ սպաննեցին: Զինահաւաքման պատրուակով բանտարկեցին բազմաթիւ Քիւրտեր՝ Տիարպէքիրի շրջանին մէջ: Այս պատճառով յետոյ փախուստ տուած են շատ մը ցեղապետներ, ինչպէս նաեւ վերջերս Միլլի աշիրէթի պետը՝ Իպրահիմ փաշա զադէ Ապտիւրրահմանը:

Հոս պատմենք դէպք մը որուն արձագանգ եղաւ մեր մամուլը ժամանակին, անուղղակի եւ համառօտ կերպով մը միայն:

Ներքին գործավարին հրահանգով, Խարբերդի կուսակալ Նիզամէտտին պէյն ալ ձեռնարկած էր շրջանի քննութեան եւ ունէր յատուկ հրահանգներ, մասնաւորաբար Տէրսիմի շրջանին համար: Կուսակալը երբ կը հասնի Տէրսիմի կեդրոնը՝ Խօզաթ, Տէրսիմցիները կը ձերբակալեն զինքը եւ իրեն ընկերացող հրամանատարը: Ազատ արձակելու համար, պայման կը դնեն երկու տարի ի վեր Խարբերդի մէջ ձերբակալուած եւ բանտարկուած, եօթը Տէրսիմցի երեւելիներու արձակումը եւ ապահով վերադարձը Խօզաթ: Թոյլ կը տրուի կուսակալին հեռագրով յարաբերութեան մտնել կեդրոնին հետ:

Քանի մը օր վերջ, եօթը Տէրսիմցի երեւելիները կ'արձակուին բանտէն, կը վերադառնան Խօզաթ: Այն ատեն Թոյլ կը տրուի կուսակալին եւ ոստիկան զօրքի հրամանատարին՝ ազատ վերադառնալ Խարբերդ յայտարարելով որ Տէրսիմը որոշած է անկախ եւ ապստամբ մնալ ու չենթարկուիլ ամենեւին թրքական տիրապետութեան:

Այս դէպքն էր ոյ առիթ տուաւ «Միլլիէթ»ի խմբագրապետին՝ պահանջել ապստամբ Տէրսիմի նուաճումը:

Քիւրտ ասրհանդակները բերած են շատ մը մանրամասնութիւններ Տէրսիմի մասին, բայց կը վերապահենք այժմ: Ըսենք միայն որ Տէրսիմը անկոտրում եւ գործնական աշխատանքի է լծուած, ամրանալու եւ ուժեղանալու համար:

Թրքական աղբիւրներէ հասած լուրերու համաձայն, զինուորական գործողութիւն մը կը պատրաստուի ներկայիս, այս տարուան ընթացքին Տէրսիմը նուաճելու համար:

Տէրսիմը սակայն աւելի ապահով կը զգայ զինք եւ աւելի ուժեղ քան Արարատը, ուրկէ եւս նոր շարժումի մը լուրերը կը ստացուին վերջերս:

ՍՄԲԱՏ

Գործազրկութիւնը կը մեղմանայ

Համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեան, գործազրկութիւնը օր ըստ օրէ կը մեղմանայ Ֆրանսայի մէջ:

Գործազուրկներու նպաստաբաշխ մարմնին տեղեկագրին համաձայն, 30 ապրիլին, նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 282,013: Շաբաթ մը առաջ, 23 ապրիլին, անոնց թիւն էր 290,224, ուրեմն 8,221 հոգի պակաս:

Թիւերու հետեւեալ պատկերը ցոյց կուտայ, որ 19 մարտէն ի վեր գործազրկութիւնը կը մեղմանայ.

19	Մարտ	305.496
26	»	303,218
2	Ապրիլ	302,493
9	»	299.559
16	»	295.534
23	»	290.224
30	»	282,013

Այս մեղմացումը բնականաբար շարունակուի յառաջիկայ եղանակին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆ

Խայեամպազի...

Ինչու չէ՞, կարելի է չինել նաեւ, համոզիչով՝ «Վաւրամպազի» աւելի հնչեղ եւ ազուոր, աւելի հայեցի: Թող ներէ Խայեամպազեան և աֆղանակէր՝ Լ. Մեարոզ: Իր տունէն ներս չեմ մտներ, (չմոլորելու համար) եւ այս քանի մը գծերը բոլորովին, հեռու են Գարաիկներէն եւ քառեակներէն:

Շքեղ սրահի մը չուրջ է, արուեստագէտ մը, որ կը խաղայ... դարձած է տիրական, հմայիչ: Անցած է չորս ճամբաներէն եւ լաւ կը ճանչնայ կեանքը: Իր չուրջն ու մարդիկը: Մինչ իր համբաւին կրթնած:

Ապրած է բարեխառն գօտիի տակ, եւ կը ճանչնայ բեւեռներուն ցրտաշունչ քամիները: Ու գիտէ Թիավարել հոսանքն ի վար, ճարտարութեամբ

Բեմի վրայ թէ կեանքի մէջ, գիտէ կշռել եւ խաղալ...: Արուեստագէտ դերասան է: Եւ այս աշխատասէր ու բարի ժողովուրդը կուգայ ու կ'երթայ: Կը լսէ, կը ծափէ ու կը մեկնի: Անսահման համբերութիւն ունի, անվիճաչար է, հեզահամբոյր եւ խմաստուն: Զի պատար, կը խոտչի աղմուկէն եւ իր լռութիւնով կը պարտադրէ որ զգաստանան բոլոր անոնք, որ կ'արշաւեն, իր վրայ, կը խօսին իր անունէն եւ կը շաղակրատեն իր անունով:

Տեսանող ժողովուրդ է, թէեւ անշարժ եւ խոնարհ, բայց գնահատող եւ յաճախ ուժդին հարուածող:

Այսպէս եղաւ հոս:

Մարսէյլ հասաւ, Վաղրամ Փափազեան քանի մը ներկայացումներու համար: Ներկայացուց «Օթէլլօ»ն եւ «Քորրատօ» ժողովրդականութիւն չգտաւ: Շատ, կիսովին դատարկ էր: Այն սրահը՝ որ միջակ բեմադրութիւններու կը լեցուի:

Հարուստ ու խորունկ է անոր արուեստը, գեղեցիկ եւ ծաւալուն: Իր շարժումին, երանգներուն, քայլերուն ձայնին տակ կ'ասնէ բեմը: Կը տիրէ: Իր անունը հին օրերէն կուգայ: Պաղկած եւ բեղմնաւոր շրջանի մը հասունցած համբաւներէն է, որոնք ազնեցան հայ թատրոնի վերածնունդին: Կրակը կար հայ մշակոյթին, եւ օրերը ջերմ էին ու կանանչորակ: Հողն իսկ կը ժպտէր իրենց եւ Հայոց ժողովուրդին:

Փոթորիկը զարկաւ բոլորին, կործանեցաւ իրարու վրայ, եւ քիչեր միայն հրդեհէն փրկուած, այսօր կը փառաւորեն հայ բեմը: Անոնցմէ է Վ. Փափազեանը: Ծանօթ անուն մըն է: Եւ տակաւին երիտասարդ: Իր համբաւը չինեց Աբելեանի, Զարիֆեանի եւ ուրիշներու հետ, եւ-առաւելապէս մեծցուց՝ Կովկասի եւ Մոսկուայի մէջ:

Իր զափնիներն ու փառքը, հիւիեն կուգան, ահա թէ ինչու անոր յայտնութիւնը՝ Երկրին եւ արտասահմանի մէջ, հոգիէ հոգի անցաւ եւ Փարիզի մէջ, հիներն ու նորերը, ժողովուրդը, գացին արուեստագէտը նորէն լսելու եւ ծափելու: Փարիզը թող չինէ իր կարծիքը, իր չափով: Իսկ մենք հոս կ'արձագանգենք քանի մը նիշերով միայն:

«Օթէլլօ»ին էինք: Ժամը ճիշդ Յուլեսին յայտարարուած էր, սկսան 9.45ին: Կ'ըսեն որ սպասնալիքի եւ դիմումներու վրայ սկսած է խաղը: Ժողովուրդ չկար, եւ արուեստագէտը որ տեսած է բազմութիւն, իրաւացիօրէն զգածուած, կը մերժէ բեմ բարձրանալ: Խարուած էր եւ ինքն իր վրայ փշրուած: Խաղալ թէ չխաղալ: Եւ վարագոյրը կը վերնայ:

Քանիցս տեսած եմ «Օթէլլօ»ն, Զարիֆեանը եւ ուրիշներ, բայց այս ուղղակի սարսափեցուցիչ էր: Կրճատուած, պակասաւոր եւ տափակ: Կարծես միայն Օթէլլօն, Եակօն եւ Տէզտէմոնան ըլլային բեմ երեւցողները միւս բոլոր դերերը մկրատուած դուրս ձգուած էին: Նիւթն էր միայն որ կը զարգանար, առանց գոյնի, շրջապատի եւ շարժումի: Զոր ու ցամաք: Վերջանալու համար արփինով:

Վաղրամ Փափազեանը, Օթէլլօի մէջ, ուժեղ էր, խեղական Մաւրիտանացի մը: Բայց կը խաղար ու չէր խաղար: Կ'ուզէր որ շուտ սահի ժամը, վերջանայ: Իր ձեւերն ու շարժումները կարծես կ'ընէր բռնութեամբ, դժգոհ մղումով մը: Արհամարհանք մը մինչ նշմարելի մնաց խաղին մէջ եւ ազդեց իր չուրջի դերասաններուն ալ: Օթէլլօն, սակայն, Փափազեանը տարաւ վայրի կատաղութեան մը: Նոյն իսկ չափազանցութիւններու Մինչդեռ, Շէքսփիրեան

այս զաւակի ողբերգութեան մէջ, Օթէլլօի կաւկածէն, մեղմ, ծաւալուն եւ խորունկ բռնկումով մը վերջին արարին միայն կը հասնի արիւնի վճիռին, ներքին յեղափոխութեան եւ կատաղութեան: Շատ ազնուական տիպարներէն մէկն է Մաւրիտանացի Օթէլլօն, որուն տակ, կը տարածուի, Արեւելքը, իր ներաշխարհով: Նոյն իսկ իր «ջինջուհի» Տէզտէմոնայի հանդէպ, երբ կասկածէն կը մխայ եւ իր խորամանկութիւններն ու բռնկումները կը մեղմէին իր հոգեկան ցրուած ապրումները: Այս չեշտը տիրականօրէն մնաց խաղին մէջ, այնքան, ու վերջին արարին, ննջարանին մէջ երբ կը յայտնուի Տէզտէմոնային իր վճռական որոշումով, անոր աղաչանքներուն, կանչերուն եւ մրրկումին հանդէպ կը մղուի աւելի սրութեան: Իր կարմրագոյն պատմուճանը կը նետէ Տէզտէմոնային վրայ բռնելու համար: Ծուլամարտ...

Այս արարին մէջ, Օթէլլօն գեղեցկագոյն արթնամտութեան եւ կշռոյթի մը կը հասնի. Գատուախնդիր եւ սիրահար, յուսատնջ, կիսաքանդ եւ զգայուն, զգայուն: Ե՛ճազը, եւ անհաւասարակշիռ մօրերը չէն որ կը մղեն եւ կը հրդեհեն իր էութիւնը, ջիղերը, այլ չափաւոր, խորունկ Աեբուժ գիտակցութիւնը: Կ'անցնի ոգեկոչումէ ոգեկոչում, կը վերապրի, կը մեծնայ, կը սահի տատանումէ տատանում եւ մէկէն կը պայթի: Ներքին վիրաւորանքին կը հասնի վերջին աստիճանին եւ փրկելու համար ազնուական մարդը, կը խեղդէ:

Վ. Փափազեանի ձայնն ալ կարծես խեղդուած է: Իր ցայտուն եւ պատկերաւոր գիմագծերուն տակ ձայնի տրկարութիւնը, խաղին մէջ տեղ տեղ յաճախ կը մեղմեն ուժգնութիւնը: Հոն ուր մռնդակ ունի, շեշտի բարձրութիւն՝ կը հնչէ ռունգերով կարծես, թեթեւ, անյուսի եւ խճողուած: Բառերը իրար կը հրմշտեն, կը կտրեն խաղին հիւքը: Իսկ հոն ուր պիտի լսէ քնքշութեամբ, նուազ բառերով եւ անկարեւոր կէտերու վրայ, իր ձայնը կը շատնայ, կը վայլէ: Յուզումը չի փոխանցուիր սրտէ սիրտ, հրապոյրը և ազդեցութիւնը կը կատարակէ: Ցաւալ եւ հնչեղ չէ նաեւ իր առոգանութիւնը, որ կը սիրցնէ նիւթը, տալով բոլորին: Ցեսոյ Օթէլլօի իշխանական հպարտութիւնը մինչեւ վերջին վարագոյրը մնաց, նոյնը, կասկածը, ներքին, հրդեհումը, տառապանքն ու արդահատանքը որոշ չափով կը մտնեն մարդէն ներս, կ'այրեն, կը նուաճեն: Ուշագրաւ էր նաեւ այս երկարող գիծը: Այս քանի մը կէտերէն վերջ, Վ. Փափազեան իր Օթէլլօն ու Շէքսփիրի Օթէլլօն չտուաւ մեզի, այլ խաղաց ողբերգութիւն մը:

Տէզտէմոնան (Տիկ. Անահիտ) սակայն խաղին մէջ պահեց իր արժէքը: Միայն իր դէմքին maquillageը արտայայտիչ եւ նուրբ չէր, անխնամ: Հարազատ էին իր ապրումներն ու ճիչուն իր խաղը:

Եակօն (Գմբէթեան) տկար էր: Գմբէթեանի առաւելութիւնը իր առոգանութիւնն է որ իրեն համապատասխան դերերուն մէջ կրնայ տիրապետել եւ ուժ զատնել: Իրը չէր Եակօն: Զգայի կեդրոնացումը եւ ճիգերը լարած կը պահէր նժարին աչքերը: Եակօ խաղալու համար պէտք է աչք ունենալ, կը պակսի Գմբէթեանին: Խաղին գոյնը պահողներէն էր սակայն: Իսկ միւսները, պէտք չկայ յիշել հոս առանձինն, կը նմանէին խամաճիկներու, ի՛նչ թափթփած հագուստներ, ծպտում, միօրինակութիւն, մաքրութիւն:

Ի՞նչ պէտք կար Փարիզէն amateurներ բերելու, երբ հոս ամէն կողմ կը հանդիպիս: Աւելի ուժեղ եւ փորձառու: Միայն պէտք էր ընտրել եւ հաւաքել: Ի՞նչ որ չէր ըրած ըրած Վ. Փափազեան եւ ծախքերը աւելի խոշորցուցած էր: Իսկ Եակօն լաւագոյն ձեւով կը տանէր Մ. Մարութեանը: Տարած է Զարիֆեանի հետ եւ գնահատուած: Ճիշդ է սակայն որ ան fangh չէ, բայց արտասահմանի մեր արժէքաւոր ուժերէն է եւ արդէն առնուն կը չինէ իր կարդ մը դերերով: Հոս նկատումներ չունիմ, բացարձակապէս, արուեստ է եւ գեղեցիկ խաղարկութիւնը իմ մտահոգութեանս առարկան:

Իր չուրջ հաւաքած էր փշրանքներ եւ «artistes lyriques»ներ որոնք ի զուր կը փորձեն թատրոն իջնել եւ «գիտնագիտութիւն» խաղալ:

«Քորրատօ»ն ալ նոյն կրճատումներուն եւ թոյլ խաղարկութեան ենթարկուեցաւ: Եւ յետոյ, մէկ վարագոյրին տեղ, Վ. Փափազեանը [illegible] խօսեցաւ Հայաստանի մասին [illegible]

Գա՛ մը արուեստագէտին [illegible] ցաւ «քաղաքացին»: Հոս ալ [illegible] եւ ձիրք պէտք է եւ ունի [illegible] թէ կեանքի մէջ խաղալը նոյն է [illegible] ալ ողբերգութիւն է, անխուսափ [illegible] նակ է: Աւելորդ ուժերու պէտք [illegible] չկայ, ոչ ալ յաւելեալ շնորհներ [illegible] Միայն պէտք է քիչ մը ներկայա [illegible] գիտնալ եւ ժպտիլ Ալիքեր [illegible] զացել՝ կեցցէ՛..

Բարեբախտաբար, Վ. Փափազեան [illegible] երէկն ու այսօրը, իր արկածներ [illegible] եւ յաջողութիւններով ծանօթ են ամենուն [illegible] բոլորին ալ իր արուեստին [illegible] վազեն, հայ թատրոն եղէ [illegible] ծծմայի ժողովուրդին քէին [illegible] խաղար, Մարդ Փափազեան [illegible] բան կը կորսուի նոր ունկնդիր [illegible] որքան ալ ինք պէտք չունենայ [illegible] կրակի եւ ցոյցի: Կը հեղեղ [illegible] երբ ծաղիկներ կը նետէին բեմ [illegible] ժողովուրդը, աշխատանակ [illegible] բան տեսած այս «ամբոխը» կը [illegible] նայ մարդիկը եւ կը խնդայ [illegible]

Այս «քաղաքի լոյսերէն» [illegible] ջրտտած դեռ: Կը տեսնէ [illegible] կուտն նստած է ուղիղին վրայ [illegible] պատիկ

Ահա թէ ինչու, յուսախաբ [illegible] ժողովուրդը եւ յուսախաբ [illegible] մենք: Նախ քան հոս կանչուիլ [illegible] պէտք էր անգամ մը խօսք [illegible] նոնց՝ որ Մարսէյլի bouillabaisseին [illegible] մը առած են:

Գ. ՄԻՆԱՍ[illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆԱՊԵՏ ԱԲԵԼԵԱՆԻ ՅՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

Ապրիլ 26ին եւ 27ին Բագուի [illegible] տօնուեցաւ դերասանապետ [illegible] նէս Աբելեանի բեմական [illegible] նէութեան յիսնամեակը

Յանդիսաւոր հանդէս մը [illegible] ունեցաւ Բունիաթ-Զադէի [illegible] նին մէջ եւ հայ թերթերը, [illegible] լիզ, Բագու եւ Երեւան, համակ[illegible] լեց յօդուածներ նուիրեցին [illegible] վրդական գերասանին:

Քանի մը քաղուածքներ [illegible] յօդուածներէն.—

Խորհրդ. Հայաստանի մէջ [illegible] ուսծագիր մը կը գրէ.

— «Անդրկովկասի մէջ չկայ [illegible] մը, ուր այցելած չըլլայ [illegible] արուեստագէտը, չկայ թատրոն [illegible] ուր երեւցած չըլլայ Աբէլեան [illegible] բեմական հոյակապ խաղով եւ [illegible] յուզական արուեստով: Յոգն. Աբէ[illegible]եան մասնաւորապէս [illegible] գասական խաղացանկերու մէջ [illegible] վարպետ խաղարկութեամբ: Ծանօթ Աբէլեանի, մենք ունինք մեծ [illegible] ուեստագէտ մը, որուն խաղին [illegible] նական ձգտումն է եղած իրապաշ[illegible]տութիւնը: Ան իր խաղով [illegible] է շարժիլ ու վարակել զանգուա[illegible]ները:

Աբէլեան բեմական [illegible] նետուած է ուխտանական [illegible] կանններուն ակիւզը, ապրիր է [illegible] եանական թատրոնի շրջանը, [illegible] բացեր է Միրզանուշին, որ Աբէլե[illegible]նէն տասը տարի առաջ արդէն [illegible] մուտ դերասանուհի էր դարձեր

Ուխտանական [illegible] Թիֆլիզի մէջ կը սկսի թատերական [illegible] եւուն կեանքը, որուն կը մասնակ[illegible]ցի Աբէլեան:

Մեր անուանի [illegible] անցեալ շրջանին, գրականութ[illegible] թարգմանութիւներու գնով [illegible] ձգեն նուաճումներ, որոնք [illegible] տակաւին կը մնան իբրեւ [illegible] թալին յաղթանակներ: Յոգն. Աբէ[illegible]եան մէկն է հայ հին թատրոնի [illegible] առաջաւոր վիթխարաններէն [illegible] ներէն, որոնք յամառ աշխատ[illegible]քով անընդհատ պայքարով [illegible] ձգած են բեմական մեծ [illegible] ու թէքնիք: Մէկ շարքի վրա [illegible] մնան, իբրեւ նոյն շղթային [illegible] փոքր օղակները. Ադամեան, [illegible] նուչ, Աբէլեան, Պետրոսեան [illegible] ները, որոնք մեր թատրոնի [illegible] մութեան մէջ իրենց [illegible] տեղը ունին»:

Պրոլետարի մէջ կը գրէ [illegible] բինեան. «Յիսուն տարուան [illegible] արժատ ու հաստարուն կարգ [illegible] տակաւին այսօր ալ կը կանգնի [illegible] սասան, գլուխը յաղթական, [illegible] տարուան սրատես արծիւ, [illegible] աչքերը տակաւին այսօր [illegible] բոցկլտան: Ահա այսպէս է Աբէլե[illegible] նը: Գաղպատէ սեւ՝ խաժը — [illegible] ժամանակ երկիրը հերկել [illegible] կը փայլի արծաթի պէս [illegible] տանքի փայլն է այդ: Այսօր [illegible]

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏՈՒՄԷՐԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ "ԳՈՐԾԸ,,

Փարիզեան թերթերը կը շարունակեն ընդարձակ մանրամասնութիւններ հրատարակել նախագահ Տումէրի սպանութեան առթիւ:

Ռուսական թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները՝ ոճրագործ Կորկուլովի մասին.

Փավէլ (Փօլ) Կորկուլով, Տումէրի սպանիչը, ծնած է 1895 յունիս 29ին Քուպանի շրջանին, Լաբինսկայա, Ղազախներու գիւղին մէջ: Համաշխարհային պատերազմին մասնակցած է տեղակալի աստիճանով կռուելով Թուրքերու եւ Աւստրիացիներու դէմ:

Ռուսաստանէն հեռացած է 1920ին։ 1926ին աւարտած է Փրակայի բժշկական համալսարանը, իսկ Ֆրանսա եկած է 1931ի սկիզբները:

Հաստատուելով Փարիզ, կը դիմէ ռուս Բժշկական Միութեան նախագահ փրոֆէսէօր Աբրամովին, ուզելով մտնել այդ Միութեան մէջ: Սակայն, հարկ եղած վկայականները չունենալով, կը մերժուի: Քանի մը անգամ դիմած է նոյն փրոֆէսէօրին՝ խնդրելով գործ եւ գանգատելով, որ տնտեսական ծանր կացութեան մէջ է: Փրոֆէսէօրն այն տպաւորութիւնը կը ստանայ, որ Կորկուլով անհաւասարակշիռ մէկն է եւ երբեք մտաւորականի երեւոյթ չունի: Ամառը մէկ-երկու անգամ Փարիզի ռուս թերթերուն մէջ ծանուցում կուտայ բժշկական գործի համար ու այլեւս չերեւար:

Կորկուլով մութ անձնաւորութիւն մըն է: Փրակայի մէջ կը կազմէ ...

... բազմի մէջ է փրկութիւնը ռուս ատարագիրներուն, եւ մահը հասարակաց իշխանութեան: Իսկ խաղաղութիւնը Եւրոպայի համար մահ է եւ աշխարհի վերջը: Կեցցէ պատերազմը՝ մեր փրկիչը»:

Համաձայն Կորկուլովի մշակած սահմանադրութեան, Համառուսական Ազգային Հանրապետութեան նախագահը պիտի ըլլայ հայրենասէր Ռուս մը միայն: Ոչ համայնավար, ոչ ընկերվարական, ոչ Հրեայ, ոչ Հայ եւ ոչ ալ որեւէ օտ-ռուս կրնայ վարել այդ պաշտօնը: Ինքը, Կորկուլովը պիտի ըլլայ Ռուսաստանի առաջին գիկտատորը: Կորկուլովի կազմակերպած բանակը պէտք է գինուի յատուկ փոքրիկ մեքենաներով, որոնք կարելիութիւն կը ստեղծեն յաղթելու տանկերու ...

Կորկուլով եղած է նաեւ բանաստեղծ: Այս տարի Փարիզի մէջ հրատարակած է «Սկիւթացիներու կեանքին գաղտնիքը» վերնագրով գիրք մը (Սկիւթացիներն են Ռուսներու նախնիքը) ...

փախած սանձ կը պտտէ: «Կեցցէ անիշխանութիւնը»:

Սատի Քարնօ կը մեռնէր տարին երեք ժամ յետոյ. իսկ սպանիչը որ ձերբակալուեր էր, ատեան վրդովուածի կը խոստովանէր իր ոճիրը:

Քազերիօ կիլյոթինին տակ քաւեց իր ոճիրը:

Մահափորձ մըն ալ կատարուեցաւ նախագահ Էմիլ Լուպէյի դէմ 1905 մայիս 30ին, երբ կ'երթար ի պատիւ Սպանիոյ թագաւորին սարքուած ընդունելութեան: Հանրապետութեան Նախագահը Ալֆոնս ԺԳի ընկերակցութեամբ Օփերա կ'երթար, երբ ռումբ մը նետուեցաւ սպանիացի անիշխանականի մը կողմէ: Նախագահը եւ Թագաւորը ազատեցան. բայց հետեւորդ ձիաւորներէն շատերը վիրաւորուեցան:

Մահափորձ մըն ալ կատարուեցաւ 1922 յուլիս 14ին Պ. Միլլրանի դէմ: Համայնավար մը Նաբլ Գուվէ երկու ձեռք ատրճանակ պարպեց նուէնի վրայ՝ այն ատեն Փարիզի ոստիկանապետը, կարծելով թէ Հանրապետութեան Նախագահին դէմ է որ կը կրակէ: Կին մը միայն վիրաւորուեցաւ:

Սպանութեան լուրը արտասահմանի մէջ

Նախագահ Տումէր, որուն յարգանքները ցոլացած են պատերազմի ընթացքին, մեծ յարգ կը վայելէր թէ Ֆրանսայի եւ թէ արտասահմանի մէջ:

Սպանութեան լուրը անակնկալ յուզում մը մատնեց Լոնտոնը: Երեկոյեան թերթերը բուռն ցաւակցութեան ...

սարսած է: Այս տեղեկութիւնները Կորկուլոֆը ցոյց կուտան ո՛չ միայն իբր վատասերած մը, այլ եւ կասկածելի արարած մը, զոր Չեխոսլովաքիոյ ռուս գաղթականները կը մերժէին իրենց մէջ ընդունիլ:

Կորկուլով, այսուհեղ, գտնէ գուռ ի գուր պատելէ յետոյ, կ'իյնայ ֆաշական կազմակերպութեան մէջ, զոր հիմներ էր չեխօսլովաք բանակի նախկին հրամանատար զօր. Կէտա: Այս անձը, յետագային դատապարտուեցաւ տասը տարի բանտարկութեան, իբր բոլշեւիկեան լրտես:

Փրակայի ռուսական շրջանակները, այս անձը կը նկատէին իբր ծայրայեղ Ջղագրգիռ մէկը, որ ինքզինքը կը ներկայացնէր իբր ահաբեկիչ եւ ռուս ուսանողներու եւ գաղթականներու հաւաքոյթներուն մէջ, ուշադրութիւն կը քարոզէր:

ՄԱՄՈՒԼ

Թրքական խաղերը

)(o)(

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (21 ապրիլ)

— «Լօզանի անարդ հաշտութեան յաջորդող տարիները ցոյց տուին, որ հայկական դատին անլոյծ մնալը եւ Հայերու թշնամութիւնը Թուրքիոյ հանդէպ մեծապէս կը վնասէ Թուրքիոյ վարկին արտասահմանի մէջ: Այդ համար Թուրքերը վերջերս սկսած են մեծ եռանդով աշխատիլ, որպէս զի կերպով մը կարենան գէթ Հայերու մէկ մասը իրենց հետ հաշտեցնել: Քանի մը չնչին, խաբուսիկ զիջումներ (երթեւեկի օրէնք եւայլն) ընելով՝ անոնք միամտօրէն կը խորհին, թէ Հայերու մէջ «ակսուածակործանի» տարբերութիւնը Թուրքիոյ հանդէպ պիտի օգնէ իրենց՝ պառակտում առաջ բերել հայ ժողովուրդին մէջ:

Սակայն, Թուրքերը չարաչար կը սխալին. որովհետեւ չկայ եւ չի կրնար ըլլալ հայ ազգային խմբակցութիւն մը, որ կարենայ եւ իրապէս ուզէր հաշտուիլ ազատակորզօրէն անարգար ներկայ գոյավիճակին հետ՝ ի սպառ ձեռք քաշելով հայ ժողովուրդի պատմական արդար իրաւունքներէն:

Թուրքերը եթէ լրջօրէն կ'ուզեն Հայերու գէթ մէկ, թէկուզ ամէնէն չափաւոր ու խոհեմ մասին բարեկամութիւնը շահիլ, պէտք է որ հասկնան վերջապէս, թէ Լօզանի դաշնագիրը փակած չէ հայկական հարցը եւ թէ ոչ միայն յանուն արդարութեան, այլ եւ յանուն Թուրքիոյ լաւ հասկցուած շահերուն, այդ դաշնագիրը պէտք է վերաքննութեան ենթարկուի. ինչպէս որ վաղ թէ ուշ վերաքննութեան ենթարկուելու են Վերսայլի եւ միւս հաշտութեան անարդար ու միակողմանի դաշնագրերը:

Այս է միակ ճամբան հաշտեցնելու Հայերը Թուրքիոյ հետ»:

ՕՐ. ԱՇԽԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Պ. ԱՒԵՏԻՍ ԻՓԳՐԱՆԵԱՆ
Ամուսնացած

Պանծօ 8 Մայիս 1932

Կը ճանչնամ սեւաչեայ սիրելի դէմքեր, որ օրերով անօթի մնացած, կմախք դարձած, լուռ ու մունջ որճարանի մը անկիւնը կծկուած, դառնութ մը սեւ սուրճով օրը իրիկուն կ'ընեն: Եւ կը ծածկեն ալ իրենց վիշտը, աղօթութիւնը:

Այո՛, մենք մեզ անճարակներ անուանելու ենք: Երբ անօթութիւնը մեր դուռը զարկաւ ու ներս մտաւ. մենք մեզ չկրցանք պաշտպանել, մէկ ճակատ չկազմեցինք, հաւաքաբար դիմում չըրաւ առ որ անկէ: Բոլորին կը տրուի գործազրկութեան դրամ, Հայերուն չկայ, ինչո՞ւ. որովհետեւ գործնական դիմում չկայ. իսկ իրարու քով հաւաքուած՝ իրարու ցաւը յալու ատեն, իրար կը բղքանենք:

Իրարու քով գալով՝ նախ ձեռք ձգենք, հայ անգործներու ընդհանուր ցուցակը. կազմենք մարմին մը, եւ դիմենք դարձեալ ա՛ռ որ անկ է: Փօտոռղը կը գտնէ՝ կամ լաւ, կամ գէշը:

Սարգիս Ըռտիկեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մենք անճարակներս..

ՍԷՆ ՇԱՄՌ, 8 Մայիս. Մեր փոքրիկ գաղութն ալ մատնուած է ...

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ԽԱՁԱԳՈՂՆԵՐԷՆ

ՎԻԵՆԷՆ. — Ցակաւին նոր տեղեկացանք թէ, քանի մը հայ դատար. կապերտներ, ընդհանրապէս այս մարզիկը տուները չեղած ատեն, սպասնալիքներով դրամ կը պահանջեն կիներէն:

Վերջերս նոյնը պատահեցաւ մեր արուարձանի քանի մը հայրենակիցներուն, որոնք ներկայացողներուն շաղակրատութենէն խաբուելով, իրենց համեստ աղքատութիւնը բրած են: Պատմութիւններն ալ իրարու կը նմանին — «Նոր եկած եմ, մարդ չունիմ, երկար ժամանակ հիւանդանոցը մնացի, անգործ եմ, ամուսինս մեռած է, քանի մը զաւակներով անտէր մնացած եմ» եւայլն:

Այս առթիւ աւելցնեմ որ Դպրոցասէրի հանդանակութիւնն ալ ...

Գ. Հայտմեան

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

Բ. ՄԱՍ

Բէկզատեանց բուռն գգացումներ ունէր դէպի այդ աղջիկը: Միշտ կը դարձնէր թէեւ վերջինս փոքրիկ սեղանէն, նորէ եւ ճէկ քանի հաճոյքներէ աւելի թոյլատու չէր եղած, եւ, Եւրոպայէն ...

իրիկնադէմի մը, Պ. Պալեան իր ...

— Quo vadis ?

— Դէպի Սերէր..

Գ. ՄՕՆԵԱՆ

թէ իմքը չէ հաստատած որ Կորկուլովը հայ է, այլ ենթադրած է որ անունէն դատելով, կրնայ, հայ, յոյն կամ ուրիշ ազգէ մը սերած ըլլալ. քանի որ իր ծննդավայրին Լաբինսքայայի մէջ, շատ կան ոչ-ռուս տարրեր:

Պ. Էլիզեյեւ, Էքօ տը Փարիի ուղղեց հետեւեալ ներքումը, զոր Պ. Խատիսեան անձամբ ներկայացուց թերթին տնօրէնին, անոր տալով անհրաժեշտ բացատրութիւններ:

— Ձեր թերթին, 8 Մայիս, կիրակի օրուան թիւով՝ ... վերագրուած խօսքերուն մէջ՝ սխալ մը սպրդած է, համրապետութեան նախագահին սպաննիչին Կորկուլովի մասին:

Երբեք չեմ հաստատած թէ սպաննիչը հայ բնտանիքի մը կը պատկանի եւ կը խնդրեմ որ հերքումիս տեղ տաք ձեր թերթին մէջ»:

Echo de Paris խոստացած է հերքումը հրատարակել մօտաւոր թիւով. թերեւս այսօր:

ՍՊԱՆԻՉԸ ՄԵՂՍԱԿԻՑՆԵՐ ՈՒՆԷ՞Ր

Նախագահին սպանութեան պարագաներու մասին, կին մը, տիկին Տը Վիլմօրէն ըրած է յայտնութիւն մը, որ եթէ ստուգուի, պիտի ծառայէ հաստատելու թէ սպանութիւնը միայն խելագարի մը գործը չէր, այլ երկարօրէն մտածուած ու կազմակերպուած՝ խմբակի մը կողմէ:

Տիկին Տը Վիլմօրէն կը պատմէ թէ սրահին մէջ, ուր ոճիրը գործուեցաւ, նշմարեր էր խմբակ մը, բաղկացած երկու այրերէ եւ մէկ կինէ: Այրերէն մէկը՝ Կորկուլովն էր, իր հակայի կազմով: Երբ նախագահը սրահ պիտի մտնէր, ոստիկանները կարգի դրին ներկայ բազմութիւնը: Այդ կերպով, կինը եւ Կորկուլով, քովէ քով ինկան: Իսկ այն պահուն որ նախագահը սրահ պիտի մտնէր, Կորկուլով բռնեց այս կնոջ բազուկէն եւ զայն ինքն իր վրայ դարձնելով, անցաւ անոր ետեւը, այսինքն սրահին պատին տակ: Ցետոյ ատրճանակի ձայներ լսուեցան.

— «Տեսայ որ, կըպատմէ, նախագահը կ'երերկար. յետոյ, Պ. Կիշար ծնտուեցաւ. գնդակ մը թեթեւօրէն վնասեր էր աջ բազուկս, վերարկուիս մուշտակը ծակելով:

«Ինչ որ կրնամ հաստատապէս ըսել, կարճ խօսքն էր որ լսուեցաւ մարդասպանին ընկերակցող կնոջ կամ այդ մարդուն կողմէ, երբ նախագահը ոչ-մարուեցաւ. — «Ան է. շո՛ւտ», ինչ որ դեռ կը հնչէ ականջիս մէջ»:

Քննութիւններ կը կատարուին, երեւան հանելու համար թէ իրօք մեղսակիցներ ունէ՞ր նախագահին սպանիչը

Պ. ՓՕԼ ՏՈՒՄԸՐԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ՅԵՏՈՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԱՂՈՒՄ ԱՅՍ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

ՅԱՋՈՐԴԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԱՅՍՕՐ

Սպաննուած նախագահին մարմինը փոխադրուեցաւ Էլիզէի պալատը, ուր հարիւր հազարաւոր բազմութիւն մը խուժեց կիրակի եւ երկուշաբթի, վերջին յարգանքը մատուցանելու հանգուցեալին:

Նախարարաց խորհուրդը որոշեց կատարել ազգային թաղում, որ տեղի պիտի ունենայ հինգշաբթի օր:

Ցուցարկաւորներու թափօրը պիտի մեկնի Էլիզէի պալատէն դէպ ի Նօթր-Տամ եկեղեցին, ուր կրօնական արարողութենէ վերջ, նախագահին աճիւնը պիտի ամփոփուի Պանթէոնի մէջ:

Իբր սուգի նշան, հանրային հաստատութիւնները կէս դրօշ պիտի պարզեն՝ սեւ շղարշով: Նպաստընկալ թատրոնները գոց էին երէկ եւ գոց պիտի մնան թաղման օրը: Կառավարական վարչութիւնները աշխատանքը պիտի դադրեցնեն հինգշաբթի օր:

ՅԱՋՈՐԴԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ծերակոյտի նախագահը Պ. Ալպէռ Լըպրէօն, վարչապետին հետ խորհրդակցութենէ մը յետոյ, որոշեց նախագահի ընտրութեան համար՝ Ազգային Ժողով հրաւիրել այսօր:

Արդէն հրաւէրները կիրակի օր իսկ ղրկուած էին Ծերակոյտի եւ նախկին Երեսփ. ժողովի անդամներուն: Աւելորդ է այժմէն իսկ գուշակութիւններ ընելու ելլել, քանի որ, այս գիշեր իսկ կ'ընտրուի Պ. Տումէրի յաջորդը:

Ըսենք միայն թէ ամէնէն աւելի կը խօսուի Ծերակոյտի նախագահին Պ. Լըպրէօնի եւ նախկին վարչապետ ու ծանօթ գիտնական Պ. Փօլ Փէնլըվէի մասին:

Պ. Լըպրէօն պաշտօնապէս դրած է արդէն իր թեկնածութիւնը:

ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ ԵՂԱՒ Ալպէռ Թոմա, Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի դիւանին նախագահը:

Մանրամասնութիւնները վաղը:

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ Կեդր. կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէն Ալֆորվիլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ա. կումբի սրահը: Ձեկոյց Կեդր. Կոմիտէի կողմէ: Ստիպողական ներկայութիւն

ՓԱՐԻԶԻ Հլրազդան խումբի ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին, Ave. des Gobelins. Զեկոյց Կ. Կոմիտէի ներկայացուցչին կողմէ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ենթակոմիտէին ընկերահասարակական դասախօսութիւնը այս Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին (ընկ. Նուպարի տունը): Նիւթ.— Հայ քաղաքական կուսակցութիւնները: Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի դիւանը, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան համար կը հրաւիրէ իր խումբի անդամները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կը խնդրուի ընկերներէն անպայման ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

Մայիս 28 կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

28 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս

Brebant Marseillaisի մէջ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Երգահանդէս Օր. Անժիլէ Ավձեանի

Յունիս 18ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պարգեւ Քէօրօղլեանը կը փնտռէ Շապին Գարահիսարի Օնիպէօի գիւղէն Գրիգոր Նիկողոսեան որ 1926ին կը գտնուէր Տրապա (Յունաստան) քաղաքէն մէկ ժամ հեռու Լօրնէճիք գիւղը:

Կը փնտռէ նաեւ Կարնեցի Միսաք Աւետիսեան, հօր անուն՝ Աւետիս, մօր անուն՝ Սոֆիա: Կը գտնուէր Բաանթի քաղաքէն երկու ժամ հեռու Եէնիճէ գիւղը: Իմացնել՝ Keuchkerian Alexan, Maison Figeac, Impasse pour-tous, Viviez, Aveyron, France.

— Գոճաման Պաշ (Թէրմէ գաւառ) գիւղացի Ուստեան Պօղոսի որդին Տրդատ Ուստեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Նուպար, Գնէլ, քոյրերը՝ Մեձգար եւ Էլմաս, ինչպէս նաեւ իր ազգականները: Կը փնտռէ նաեւ իր կնքահայրը Շարգըշլար թէմէճէք (Սեբաստիա) գիւղացի Նշան Գույումճեանը: Կը կարծուի թէ Սելանիկի շրջականները ապրած ըլլայ:

Իմացնել՝ Ուստեանի, Cité du Midi, No. 3, Décines. Isère.

Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆր նուէր: Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ՈՒՐՖԱՑԻ Պ. Յակոբ Պէշլիկեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ, կամ իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի հաղորդել Պ. Պօղոս Գորգիկեանի, 31 Route de Choisy, Ivry.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

1. ՄԱՐՍԷՅԼ	Tzeriguiantz G. 13 rue des Dominicains
2. ԼԻՈՆ	khatchadourian Antranik, 202 rue Boileau.
3. ՏԷՍԻՆ	Bodourian G., Avenue B. Palissy.
4. ՎԱԼԱՆՍ	Perzikian Avedis, 26 Boulevard Vauban.
5. ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ	Germain Marcel, 34 Place du la Liberté.
6. ՍԷՆ ԹԻԷԹԻԷՆ	Madame Digonner, Place du Peuple (kiosk).
7. ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ	Eramian David, rue de la Liberté (Boulangerie Carra)
8. ԼԱՆՍԷՅ	Djelalian Simon, 4 rue Dr. Michaud.
9. ԼԱ ՍԻՈԹԱ	Azadian kazaros, 11 rue Palamideau
10. ՊԱՐԿ ՏԸ ՓԷԱԺ	kassabian Souren, 50 Grand'rue.
11. ՍԷՆ ՄՕՐԻՍ ՊԸՆՈՒԱ	Teissonnier, Dépositaire.

Նամսուակ Գրագէտներու Բարեկամներ

Բաժանորդագրուեցէք մեր հրատարակութեանց առաջին շարքին
Գնեցէք, սպառեցէք, տարածեցէք արդէն լոյս տեսած հատորները

1.— *Արձակ էջեր ու հէքեաթներ*	*ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ*	20 ֆր.
2.— *Պանդուխտի կեանքէն*	*ՀՐԱՆԴԻ (Մ. Կիւրճեան)*	20 ֆր.
3.— *Տարօնի Աշխարհ*	*ՄՇՈՅ ԳԵՂԱՄԻ*	30 ֆր.
4.— *Ամբողջական գործը*	*ԳԵՂԱՄ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ*	20 ֆր.
5.— *Վիպակներ ու Պատմուածքներ*	*ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ*	20 ֆր.

Հրապարակ ելաւ թիւ 6ը, ուր ամփոփուած են Պ. ԶՕՀՐԱՊԻ ծատորէ դուրս մնացած երկերը:

Բաժանորդագրութիւն.— 12 հատը 200 ֆր., 100 ֆր.ը կանխիկ
Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet. Paris (18)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

Բ Ո Ւ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՋ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Մօնտանէլլին մնաց մենակ մանգնոլիի տակ եւ անշարժ նայում էր խաւարին:

— Տիրոջ վրէժը ընկաւ իմ վրայ մտածում էր նա, ինչպէս երբեմն Դաւթի վրայ: Ես պղծեցի Աստծու սեղանը ու բռնեցի Տիրոջ մարմինը պղծուած ձեռքերով... Երկայնամիտ էր նա դէպ ի ինձ, բայց ահա՛ հասաւ «Դու ծածուկ կատարեցիր, իսկ ես կը կատարեմ բաց ամբողջ Իսրայէլի առաջ եւ արեւի տակ»: Պէտք է մեռնի մանուկը, որ ծնաւ»:

II

Պարոն Ճէյմս Բերտոնին ամենեւին դուր չեկաւ, որ իր կրտսեր եղբայրը գնալու է «քաշ գալ Զուիցերիա» Մօնտանէլլիի հետ: Միայն ուղղակի արգիլել չէր կարող բուսաբանական նրապատակով կատարուող այդ ճամբորդութիւնը ծերունի պրոֆեսորի հետ միասին: Արթուր գիտենալ չէր կարող արգելումի իսկական պատճառը եւ համարելու էր դրան իբրեւ մի անմիտ բռնակալութիւն եղբօրը կողմից: Նա անպատճառ արգելքը վերագրելու էր եղբօրը կրօնական նախապաշարումներին, իսկ Բերտոնները միշտ հպարտ էին իրենց կրօնական ազատամտութեամբ: Ընտանիքի բոլոր անդամները համոզուած բողոքականներ էին եւ պահպանողական ճիշտ այն ժամանակից սկսած, երբ «Բերտոն եւ եղբ.» նաւատիրական ընկերական տունը հարիւր տարուց աւելի առաջ սկսեց իր գործերը Լոնտոնում ու Լիվորնոյում: Նրանք ընդունում էին որ անգլիացի ճէնթլմէնը պէտք է արդարամիտ ու չխառն լինի նոյն իսկ պապականի հետ: Երբ ընտանիքի գլուխը, այրի նստելուց ձանձրացած, ամուսնացաւ մի կաթոլիկուհու հետ, որ իր փոքր որդիների դաստիարակչուհին էր եղած, նրա մեծ որդիքը Ճէյմսն ու Թոմասը հեզութեամբ գլուխ խոնարհեցին նախախնամութեան կամքի առաջ, թէեւ իրենց տարիքից մայրացուի ներկայութիւնը անախորժ էր տան մէջ: Հօրը մահից յետոյ աւագ եղբօր ամուսնութիւնը աւելի եւս բարդացրեց առանց դրան էլ արդէն ծանր ընտանեկան պայմանները. բայց երկու եղբայրներն էլ ազնուօրէն պաշտպանում էին իրենց մայրացուին՝ Ցուլիայի անխնայ լեզուից քանի գեռ կենդանի էր: Այլ եւ աշխատում էին, իրենց հասկացածի չափով կատարել իրենց պարտքը դէպ ի Արթուրը: Նրանք չէին էլ ձգնում աէր ցոյց տալու. իրենց եղբայրական վերաբերումը գլխաւորապէս կայանում էր նրանում, որ տալիս էին կատարեալ ազատութիւն ու ծախսի շատ փող:

Հետեւաբար Արթուր իր նամակին իբրեւ պատասխան մի չէք ստացաւ ծախսերը ծածկելու, այլ եւ մի սառն թոյլտուութիւն անցկացնելու իր արձակուրդը, ինչպէս որ ինքը կը կամենայ: Փողի կէսը ծախսեց բուսաբանական գրքերի վրայ, գնեց բոյսեր չորացնելու մի ձգլիչ եւ պայուսակ հետ ճամբայ ընկաւ դէպ ի Ալպեր:

Շատ երկար ժամանակից ի վեր Արթուր այդպէս զուարթ չէր տեսած Մօնտանէլլին, որ այդու խռովութեան առաջին ցնցումից յետոյ, հետզհետէ գալիս էր նորից իր հոգեկան հաւասարակշռութիւնը եւ հիմա արդէն աւելի հանդարտ էր նայում իրերի վրայ: Արթուր դեռ շատ երիտասարդ էր ու անփորձ. նրա վճիռը հազիւ թէ անդառնալի մնար: Մեղմութեամբ, փաստերով եւ համոզելով անշուշտ կարելի էր ազատել նրան այն վտանգաւոր ճամբից, ուր նա հազիւ էր դեռ ոտք դնում:

Մտադիր էին մի քանի օր Ժընեւ մնալու, բայց հէնց որ տեսաւ Արթուր փայլուն սպիտակ փողոցները, եւ տուրիստներով վխտացող փոշոտ պարտէզները՝ դէմքը խոժոռեց: Մօնտանէլլին նայեց նրան ու մեղմ ժպտաց

— Դուր չի՞ գալիս, սիրելի՛ս:

— Ճշմարիտ, չգիտեմ: Ես ուրիշ բան էի սպասում: Լիճը իրաւ գեղեցիկ է, այդ սարերի ձեւն էլ դուրեկան: — Նրանք կանգնած էին Ռուսոյի կղզում ու ադամ՝ մատով ցոյց տուեց Սավուայի խիստ լեռնագիծը: — Միայն քաղաքը այնպէս է ճիշտ ու մաքուր, այնպէս բուրժուական: Մի տեսակ ինքնաբաւական տեսք ունի: Ոչ՛, դուր չի գալիս. Ինձ Ցուլիան է յիշեցնում:

Մօնտանէլլին ծիծաղեց:

— Խեղճ տղայ, ա՛յ, քեզ ձախողանք: Բայց այն ժամանակ էլ ինչի՞ ենք մնում, չէ՞ որ իսկապէս միայն մեր բաւականութեան համար ենք այստեղ: Ուզո՞ւմ ես, այսօր նաւակով մի պտոյտ անենք լճի վրայ, իսկ վաղը խկոյն ճամբայ ընկնենք սարերը:

— Բայց դուք ուզում էիք մնալ այստեղ:

— Անգի՛ն տղաս, այս բոլոր տեղերը ես շատ անգամ եմ տեսել: Այժմ իմ ուրախութիւնս քեզ բաւականութիւն պատճառելն է: Ո՞ւր ես ուզում որ գնանք:

— Եթէ ձեզ համար իսկապէս միեւնոյն է, կը ցանկայի որ գնանք գետն ի վեր, դէպ ի նրա ակունքները:

— Ռօնով:

— Ոչ՛, Արւայով. նա այնպէս արագ է վազում:

— Լա՛ւ. ուրեմն գնանք Շամոնի.

Ճաշից յետոյ ժամանակը անցկացրին մի փոքրիկ առագաստանաւակի վրայ: Սքանչելի լիճը Արթուրի վրայ աւելի քիչ տպաւորութիւն արեց քան գորշ ու պղտոր Արւան. նա աճել էր Միջերկրականի ափին ու վարժ էր ծովի կապոյտ ծփանքին, իսկ արագ վազքը սիրում էր իր ամբողջ ուժով ու անչափ հաճոյք էր զգում նայելով սառնորակ ու անդադար վազող հեղեղի այդ յորձանքներին:

— Ի՞նչ լրջութիւն կայ մէջը — ասում էր նա:

Ցաջորդ օրը առաւօտեան վաղ ճամբորդեցան դէպ ի Շամոնի: Արթուր շատ զուարթ էր սրահում, քանի դեռ գնում էին արգաւանդ հովտով: Բայց երբ հասան Կլիւզի մօտ ոլորուն ուղիին եւ ամէն կողմից պաշարւեցին ճեղքճեղքուած անտառոտ սարերը, նա լռեց ու դարձաւ մտախոհ: Սէն-Մարտէնից սկսած նրանք ոտքով բարձրանում էին, գիշերները կանգ էին առնում ... ցանցած մի շալէում կամ լեռնային փոքրիկ գիւղակում, եւ յետոյ նորից գնում էին առաջ ուր իրենց քաշում էր:

(Շար.)

:::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :- R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՄԱՅԻՍ 1932

11 MAI 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1876

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱԶԳ-ԼՈ՞ՅՍ ԱՆՈՆՑ ՈՐ Կ'ՈՒԶԵՆ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼ

ՆՈՐ ՕՐԷՆՔ ՄԸ ՈՐ ՇԱՏ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԷ 1915Ի ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆՈՆՔ ՈՐՈՆՑ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՉԷ, ՉՊԻՏԻ ԿՐՆԱՆ ԽՄԲՈՒՄԲ ԱՊՐԻԼ, ԹԱՂԵՐ ԵՒ ԳԻՒՂԵՐ ԿԱԶՄԵԼ, ԿԱՄ ՄԻՍԻՆՈՑՆ ԱՐՀԵՍՏԸ Ի ԳՈՐԾ ԴՆԵԼ

ՍՄԻ. — Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ ծանրակշիռ [illegible] —

[illegible] օրինագիծներ, [illegible] գաղթականներու զետեղման եւ զինուորական խնդիրներու: [illegible] այդ օրինագծերուն կարեւոր մասերը:

Ձետեղման օրինագծին համաձայն, թուրք մշակոյթը նկատի ունենալով, Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ բնակչութեան թիւը՝ պիտի աւելցուի ներկայ [illegible] տրամադրութեանց համաձայն: Այս առթիւ Գործավարներու խորհուրդին [illegible] պատրաստուած է [illegible] մը, որ պիտի գործադրուի Ներքին գործավարութեան կողմէ:

Ներքին գործավարութեան կողմէ պատրաստուած քարտէս մը համաձայն, որ պիտի վաւերացուի Գործավարներու խորհուրդին կողմէ, զետեղման չորս շրջաններ ճշդուած են Թուրքիոյ մէջ.

ԶԵՏԵՂՄԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐԸ

1 թիւ շրջանակը կը կազմեն այն վայրերը, ուր թուրք մշակոյթին պատկանող նոր բնակչութեան մը գոյութիւնը անհրաժեշտ կը նկատուի, 2 թիւ շրջանը կը կազմեն այն վայրերը ուր պիտի փոխադրուին եւ զետեղուին այն բնակիչները, որոնց թուրք մշակոյթի ներկայացնելը փափաքելի է: 3 թիւ շրջանակը կը կազմեն այն վայրերը, ուր ազատօրէն կրնան բնակութիւն հաստատել թուրք մշակոյթին պատկանող գաղթականները, առանց կառավարութեան նպաստ ստանալու:

4 թիւ շրջանակը կը կազմեն այն վայրերը, ուր բնակութիւնը արգիլուած է, եւ որոնց պարպումը որոշուած է՝ առողջապահական, անտեսական, մշակութային, քաղաքական, զինուորական եւ հանրային ապահովութեան տեսակէտներով:

Անոնք, որ Թուրքիոյ մէջ տեւական բնակութիւն հաստատելու համար ուրիշ երկրէ կամ խմբովին արտասահմանէն Թուրքիա գալ ուզեն, ներկայ օրէնքին տրամադրութեանց եւ գործավարներու խորհուրդի առած որոշումներուն համաձայն, կրնան բնակութիւն հաստատել միմիայն Ներքին գործավարին հրամանով:

Թուրքիա պիտի չընդունուին անոնք որ թուրք մշակոյթին չեն պատկանիր, փախստականներ, վիճակին մէջ Ֆրանսիական են: Ասոնցմէ զատ Թուրքիա չեն ընդունուիր նաեւ զինուորական կամ քաղաքական տարբեր ոճիրի մը հետեւանքով դատապարտուածները, անիշխանականները, լրտեսները, Գնչուները եւ անոնք որ երկրէն դուրս հանուած են:

Ներքին գործավարութիւնը արտօնուած է բնական պատճառներու հետեւանքով աղքատացած [illegible] վայրերը փոխադրելու, ինչպէս նաեւ ցրուած տուները բազմաթիւ գիւղերը յարմար կեդրոններու մէջ հաւաքելու:

Գործավարներու խորհուրդին որոշումով Ներքին գործավարութիւնը արտօնուած է թրքահպատակ Գնչուները եւ վաչկատունները — խմբովին չըլլալու պայմանով — քաղաքներու եւ թուրք մշակոյթի պատկանող գիւղերու մէջ ցրուելու եւ զետեղելու, միեւնոյն ատեն արտօնուած է սահմանէն դուրս հանելու անոնք, որոնց մասին լրտեսական կասկածներ կան: Նոյնպէս սահմանէն դուրս պիտի հանուին այն օտարահպատակ Գնչուները եւ վաչկատունները, որոնց մասին լրտեսական կասկածներ կան:

ԱՇԻՐԷԹՆԵՐԸ

Օրէնքը իբր իրաւական անձնաւորութիւն չի ճանչնար աշիրէթները: Այս մասին արուած որ եւ է դատական որոշումով կամ փաստաթուղթերով ձեռք բերուած իրաւունքները ջնջուած են:

Նմանապէս ջնջուած են աշիրէթապետութիւնը, պէյութիւնը, աղայութիւնը, շէյխութիւնը, եւ անոնց վերաբերեալ ամէն տեսակ կազմակերպութիւնները՝ ինչ տեսակ փաստաթուղթեր ալ որ ունենան. Աշիրէթներու իրաւական անձնաւորութեանց եւ կամ անոնց նախագահներուն, պէյերուն, աղաներուն եւ շէյխերուն ձեռքը գտնուած բոլոր անշարժ կալուածները, որոնց տիրացած են ներկայ օրէնքէն առաջ, [illegible] պետութեան պիտի փոխանցուին:

Այս անշարժ կալուածները պիտի տրամադրուին եւ բաշխուին հողի պէտք ունեցող երկրագործներուն եւ գաղթականներուն: Գործավարներու խորհուրդին որոշումով, Ներքին գործավարութիւնը արտօնուած է 2 թիւ շրջանակը փոխադրելու եւ զետեղելու այն անձերը, որոնք ներկայ օրէնքին հրատարակութենէն առաջ աշիրէթապետութիւն, պէյութիւն, աղայութիւն եւ շէյխութիւն բրած են կամ արեւելեան նահանգներուն մէջ աւատապետութիւն բրած են, ինչպէս նաեւ այն անձերը, որոնց մասին կասկած կայ թէ սահմանային շրջաններուն մէջ լրտեսութիւն կը կատարեն:

ԱՆՈՆՔ ՈՐՈՆՑ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՉԷ

Անոնք, որոնց մայրենի լեզուն թուրքերէն չէ, արգիլուած են նոր թաղեր, գիւղեր հիմնել եւ կամ միմիայն իրենցմէ բաղկացեալ անձերէ արհեստաւորներու խումբ մը կազմել, եւ կամ գիւղ մը կամ թաղ մը յատկացնել միմիայն իրենց մարդոց: Այսինքն անոնք, որոնց մայրենի լեզուն թուրքերէն չէ, չպիտի կրնան գիւղի մը կամ թաղի մը մէջ համախմբուիլ, չպիտի կրնան « եւ է արհեստ մը կամ ճարտարարուեստ մը միմիայն իրենց մենաշնորհը դարձնել:

Գործավարներու խորհուրդին որոշումով, Ներքին գործավարութիւնը արտօնուած է այս տեսակ համախմբումները ցրուելու, մէջը ըլլալով նաեւ ներկայիս գոյութիւն ունեցող նման համախմբումները:

Օտարահպատակները պիտի չկարենան բնակութիւն հաստատել գիւղերուն մէջ. Քաղաքներու եւ գիւղաքաղաքներու մէջ օտարահպատակներուն թիւը այդ շրջանի քաղաքապետական սահմաններուն մէջ ապրող բնակչութեան ընդհ. թիւին հարիւրին 10էն աւելի չի կրնար ըլլալ:

Օրինագիծը կարեւոր տրամադրութիւններ կը պարունակէ նաեւ վերաբնակեցուելիք չորս շրջաններու մէջ զետեղուելիք բնակչութեան սեփականատիրութեան, կրթական եւ այլ օժանդակութեանց մասին:

Թէ՛ արտասահմանէն եկած եւ Թուրքիա ընդունուած անձերը եւ թէ կամաւոր կամ բռնի կերպով 1 թիւ շրջանը փոխադրուած եւ զետեղուած անձերը, իրենց արձանագրութեան թուականէն սկսեալ տարի մը ամբողջովին տուրքէ զերծ պիտի ըլլան: Իսկ յաջորդ 5 տարիներու ընթացքին կէս առ կէս համեմատութեամբ տուրք պիտի վճարեն: Միեւնոյն ատեն կալուածական տուրք ալ պիտի չգանձուի, ձրիօրէն անոնց տրամադրուած կալուածներուն համար. 2 եւ 3 թիւ շրջաններուն մէջ զետեղուածները միայն երկու տարի զերծ պիտի ըլլան ուղղակի տուրքերէն եւ ճամբու տուրքէն:

Այն հայրենակիցները որոնք տարբեր նահանգէ մը օրէնքին ճշդած շրջանակը կը փոխադրուին, զինուորական օրէնքին բարեփոխեալ երկրորդ յօդուածէն պիտի օգտուին, գաղթականներուն նման:

Նկատելով որ զետեղման ծրագրին գործադրութիւնը մեծ ծախքերու կը կարօտի, 15 տարի շարունակ պիւտճէին մէջ 2 միլիոն ոսկի պիտի յատկացուի այդ նպատակին: Զետեղման կազմակերպութիւնը կապուած պիտի ըլլայ Ներքին գործավարութեան մարդահամարի ընդհանուր տնօրէնութեան:

ՁԵՏԵՂՄԱՆ ՑԱՆՑՆԱԺՈՂՈՎԸ

Պիտի կազմուի զետեղման մնայուն յանձնաժողով մը, որ Ներքին գործավարին կամ անոր փոխանորդին նախագահութեան տակ պիտի գտնուի: Յանձնաժողովին պիտի անդամակցին Ներքին, արտաքին, Ելմտական, անտեսական, երկրագործական, առողջապահական գործավարութեանց, ինչպէս նաեւ ընդհ. սպայակոյտին ու երկրագործական դրամատան ներկայացուցիչները:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— Երկու շաբաթ սպասելէ յետոյ, Բարեգործականի կեդր. վարչութիւնը մամուլին հաղորդած է հետեւեալ ցեկոյցը, Մայիս 9 թուականով.

«Ամենախոր ցաւով կը ծանուցանենք թէ Միութեանս պատուական նախագահը, Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան հարկ տեսած է իր հրաժարականը ներկայացնել, նախ ցաւ յայտնելով որ մեր Միութեան կ'ուղղուին անհարկի տրտունջներ եւ պահանջներ, յետոյ՝ դառնօրէն վիրաւորուած զգալով Երեւանի մէջ մի քանի ամիս առաջ իրեն ուղղուած եւ չի հերքուած, բացարձակապէս անհիմն վերագրումներէն որ այլեւս անկարելի կը դարձնեն իր պաշտօնին շարունակութիւնը: Այդ առթիւ կը յիշէ նաեւ որ իր նախագահական առաջին ճառին մէջ արդէն յայտարարած էր թէ պիտի հրաժարի, եթէ համոզուի որ այլեւս օգտակար չի կրնար ըլլալ, ու կը յայտնէ թէ պիտի պահէ իր գուրգուրանքը Հայաստանի բարգաւաճման մասին ու առյաւէտ բարեացակամ կը մնայ Բարեգործականի նախիրական հաստատութեան՝ որ իր գոյութեան սկիզբէն մինչեւ այսօր մեծապէս օգտակար եղած է այս լքեալ ազգին անօրինակ տառապանքի օրերուն:

Կեդր. Վարչ. Ժողովը, խորապէս վշտացած իր սիրելի նախագահին հրաժարումէն, այս առթիւ [illegible] կատարեց որոշ խորհրդակցութիւններ Փարիզ գտնուող վարիչներուն ներկայութեամբը, եւ միաձայնութեամբ որոշեց թախանձել Պ. Կիւլպէնկեանէ որ, ոչ միայն մեր Միութեան վերաբերմամբ, այլ եւ իր ազգասիրութեան պաշտօնին ետեւ նկատի առնելու [illegible] պատճառներու համար Միութիւնն ու ազգը չի զրկէ իր իմաստուն ղեկավարութեան բարիքներէն:

Կեդր. Վարչ.-Ժողովը որոշեց նոյնպէս իր ցաւն ու բողոքը յայտնել Հայաստանի Ժողկոմխորհ.ի նախագահ Ընկ. Սահակ Տէր Գաբրիէլեանին, խնդրելով որ հերքէ նշուած վերագրումներուն մասին, որ նոյնքան եւ կ'ուղղուին իրեն, քանի որ Ժողովն ու իր նախագահը համերաշխ են մինչեւ Միութեան մասին տրուած բոլոր որոշումներուն եւ տնօրինուած կարգադրութեանց մէջ:

Աշխատաւորին սիրելի է յուսալ թէ մեր սիրելի նախագահը, երբ մի քանի շաբաթ վերջ Փարիզ վերադառնայ իր ծովային ճամբորդութենէն, պիտի յօժարի շարունակել այնչափ գուրգուրանքով սկսած գործը, վերադառնալով իր բարձր պաշտօնին գլուխը ու նոյնքան եւ հայ ժողովուրդին համերաշխ զգացումովը հրաւիրուած մեր "յաւէտ ողբացեալ հիմնադիր-նախագահին մահուընէն վերջ:

Պ. Կիւլպէնկեանի հրաժարագիրը ինչպէս նաեւ Կեդր. Վարչ. Ժողովին պատասխանն ու վերոյիշեալ բողոքագիրը նոյնութեամբ պիտի հրատարակուին «Միութիւն»ի 150 թիւին մէջ»:

ԱԼՊԷՐ ԹՈՄԱՅԻ ԿԵԱՆՔԸ

—)(o)(

Շաբաթ երեկոյ, ժամը 11ի առտնները, Ալպէր Թոմա կ'երթար Սէն Լազարի կայարանը: Հակառակ նեղութիւն մը զգաց եւ սրճարան մը մտաւ: Ըմպելի մը ապսպրեց, խմեց ու միջարան գնաց՝ ալ չվերադարձաւ: Սրճարանատէրը, կասկածով մը, գնաց նայելու. գետին փռուած էր: Ոչ ոք կը ճանչնար Ալպէր Թոման: փոխադրեցին Պօժօնի հիւանդանոցը. Այնտեղ բժիշկները հաստատեցին, որ մեռած է անծանօթը: Գրպանները խուզարկուեցան եւ երեւան ելաւ, որ ծանօթ նախարարն է, Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին անդամ, Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին տնօրէն.

Անմիջապէս լուր տրուեցաւ կառավարութեան: Վարչապետը Թարտիէօ հիւանդանոց գնաց եւ հրաման տուաւ անհրաժեշտ կարգադրութիւններու համար:

Հինգշաբթի օր էր, որ փարիզ եկած էր ժընեւէն: ընտրութիւններուն մասնակցելէ յետոյ երկուշաբթի պիտի [illegible] ժընեւ:

Ալպէր Թոմա ծնած է 16 Յունիս 1878ին, Շամփինիի-սիւր-Մառն: Հայրը հացագործի համեստ խանութ մը ունէր: [illegible] Ալպէր Թոմա [illegible] ուսումնասիրութիւն կը գրուէր: Համառ աշխատող, փայլուն յաջողութեամբ մը աւարտեց նաեւ բարձրագոյն ուսուցչանոցը, ստացաւ պատմութեան եւ աշխարհագրութեան ուսուցչի տիտղոսը: [illegible] եւ մտաւ քաղաքական գործունէութեան:

Արտասահմանի մէջ կատարեց զանազան ուսումնասիրութիւններ եւ [illegible] բազմաթիւ յօդուածներ, մասնաւորապէս գերման սէնտիքալիզմին եւ ընկերվարական շարժման մասին՝ Ֆրանսական յեղափոխութեան ժամանակ. ուսումնասիրութիւն մը գրած էր [illegible] վրայ: Այսպէս գրած ժամանակի ուշադրութիւնը: Եւ Ալպէր Թոմա մտաւ «Histoire Socialiste»ի [illegible] խմբագրութեան մէջ, ետքը «L'Humanité»ի մէջ 1904ին.

1919ին երեսփոխան ընտրուեցաւ, [illegible] նուիրուելու համար Աշխատանքի Միջազգային Դիւանի տնօրէնութեան:

Պտոյտներ կատարեց Ամերիկայի, Գերմանիոյ, Սպանիոյ, Չարաւ. Ամերիկայի, կեդր. Եւրոպայի, Հայր. Արեւելքի մէջ:

Ալպէր Թոմա վերջերս կը տառապէր շաքարախտէ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ֆրանսական դահլիճը կը հրաժարի

Ֆրանսայի սահմանադրական սովորութեանց համաձայն, ամէն անգամ որ նոր նախագահ մը ընտրուի, օրուան կառավարութիւնը անոր կը ներկայացնէ իր հրաժարականը: Իրօք, անհրաժեշտ է որ այսպէս կատարուի, քանի որ սահմանադրական օրէնքը յստակօրէն կը ճշդէ թէ հանրապետութեան նախագահը կը նշանակէ նախարարները:

Ըստ, այս սովորութեան ուրեմն, Պ. Թարտիէօ որոշեց նախագահին ընտրութենէն անմիջապէս յետոյ, անոր ներկայացնել դահլիճին հաւաքական հրաժարականը, խնդրելով որ նախագահը կրկին անոր յանձնէ կառավարութեան հոգը:

Կառավարութիւնը, որ այս կերպով նոր խորհրդարանին կը ներկայանայ իբր հրաժարեալ արդէն, ընթացիկ գործերը պիտի վարէ մինչեւ յաջորդին նշանակումը.

Այս անգամ սակայն, սահմանադրական այս սովորութեան կիրարկումը՝ բոլորովին տարբեր հանգամանք մը կը ստանայ: Անմիջապէս որ յայտնուեցան ընտրութեանց արդիւնքը նախորդող խորհրդարանի ընդդէմ, Հանրապետութեան նախագահին սպանութենէն յետոյ, անոր յաջորդին ընտրութեամբ եւ խորհրդարանին մեծամասնութիւնը փոխող ընտրութիւններէն բխող կացութիւնը եւ յանգեցաւ այս հրաժարականին:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ուրեմն յառաջիկայ մեծամասնութիւնը: Նոր ընտրութիւնները խորհրդարանական կացութեան տէր ու տիրական կը դարձնեն Արմատական – ընկերվարականները, որոնց նախագահը Էրիօ, ամէն կողմէ փաղաքշուելով, թէ ապառնական թելադրութիւններ կը ստանայ զգուշանալու ընկերվարականներէն եւ չիկելելու ձախերու բարիէն:

Պ. Էրիօ պատասխանելով իրեն ուղղուած հարցումներուն, յայտնեց թէ մինչեւ իր կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին յառաջիկայ նիստը —Մայիս 18— ոչ մէկ յայտարարութիւն կրնայ ընել արմատական – ընկերվարականներու դիրքին մասին:

Բայց արդէն, նորընտիր Երեսփ. Ժողովի կազմը զանազան ենթադրութիւններու տեղի կուտայ: Աջակողմեանները անհաւանական չեն նկատեր կեդրոնական մը: Ծայրայեղ ձախերուն մէջ ձգելով ընկերվարականները, ընկերվարական – հաւասարական թեւին ու հաւասարական ձախերը, աջակողմը ձգելով Լուի Մարէնի խումբը, պահպանողականները, կարելի պիտի ըլլայ կեդրոնը կազմել 36 անկախ ընկերվարականներով եւ հանրապետական – ընկերվարականներով, 156 արմատական – ընկերվարականներով, 62 արմատականներով, 72 ձախ հանրապետականներով, 16 սահմանադրականներով եւ ուրիշ խմբակներով. մօտ ուրեմն 350 ձայն.

Զուտ ձախակողմեան մեծամասնութիւն մը եւս կարելի պիտի ըլլայ կազմել 156 արմատական – ընկերվարականներով, 130 ընկերվարականներով, 36 անկախ ընկերվարականներով եւ հանրապետական – ընկերվարականներով եւ 30ի չափ ձախ տարրերով:

Սակայն, ինչ ձեւով ալ կազմուի մեծամասնութեան դիմագիծը, խորհրդարանական եւ կառավարական ծրագրի մը դժուարութիւնները կան ու կը մնան եւ տակաւին ոչինչ կարելի է յստակօրէն ըսել՝ մինչեւ արմատականները չճշդեն իրենց դիրքը:

Նախագահական ընտրութիւնը

Պ. Ալպէռ Լըպրէօն նախագահ Հանրապետութեան

Այն պահուն որ թերթս լոյս կը տեսնէ, տակաւին պաշտօնապէս չէ յայտարարուած նախագահական ընտրութեան արդիւնքը: Սակայն ոչ մէկ կասկած թէ պիտի ընտրուի Ծերակոյտի նախագահը Պ. Ալպէռ Լըպրէօն, որ կը մնայ միակ թեկնածուն: Քուէարկութիւնն ուրեմն, պարզ ձեւակերպութիւն մը պիտի ըլլայ: Իրօք, Պ. Փէնլըվէ մերժած է իր թեկնածութիւնը դնել, նկատի առնելով Ներքին քաղաքական պայմանները:

Նախագահին սպանութենէն յետոյ

Երեք Ռուսեր կը ձերբակալուին

Վաղը թաղումը կը կատարուի սպանեալ նախագահին Պ. Փօլ Տումէրի, որուն աճիւնը Շան զ'Էլիզէի պալատին մէջ կ'ընդունի բազմահազար այցելուներու վերջին յարգանքը՝ երկու օրէ ի վեր:

Կառավարութիւնը որոշած էր Պ. Տումէրի աճիւնը ամփոփել Պանթէոնի մէջ: Սակայն համաձայն Տիկին Տումէրի բաղձանքին, պիտի զետեղուի Վօժիրարի գերեզմանատան ընտանեկան դամբանին մէջ, ուր կը հանգչին նախագահին չորս զաւակները՝ սպաննուած մեծ պատերազմին:

Յուղարկաւորներու թափօրը Էլիզէի պալատէն պիտի մեկնի վաղը առտու ժամը 8ին դէպի Նոթր – Տամի եկեղեցին, ուրկէ Պանթէոն: Պանթէոնի առջեւ, Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Թարտիէօ պիտի խօսի դամբանական մը: Նոյն օրը երեկոյեան, մարմինը պիտի փոխադրուի Վօժիրարի գերեզմանը:

Հանրապետութեան նախագահին սպանիչին՝ Կորկուլովի մասին քննութիւնները կը շարունակուին: Հարցաքննիչ դատաւորը Պ. Ֆուժըրի կը շարունակէ ոճրին ակնատես վկաներուն ունկնդրութիւնը: Միւս կողմէ, կը շարունակուի նաեւ ոստիկանական քննութիւնները, երեւան հանելու համար Կորկուլովի անցեալ գործունէութիւնը եւ մանաւանդ դրամական աղբիւրները, քանի որ փաստուած է թէ մարդասպանը ապրուստի որ եւ է կանոնաւոր ու խոստովանելի միջոց չունենալով մէկտեղ, կը վայելէր հանգիստ կեանք մը, ծախսելով շատ կամս եւ մանաւանդ կը խաղար.

⁂ Նիսի ոստիկանութիւնը բազմաթիւ Ռուսերու բնակարանները խուզարկեց, երեւան հանելու համար Կորկուլովի հաւանական մեղսակիցներու հետքերը: Երեք Ռուսեր ձերբակալուեցան եւ յանձնուեցան հարցաքննիչ դատաւորին:

⁂ Պրիւքսէլէն տրուած լուրի մը համաձայն, Նիէօփորի մէջ ձերբակալուեցան երեք Ռուսեր որոնք Ֆրանսայէն կուգային, պզուշանալով Ֆրանսական եւ պելժ մաքսատուներէն: Մերժեցին որ եւ է յայտարարութիւն ընել:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՎԵՐՍԱՅԼԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Համաշխարհային պատերազմը մեծագոյն աղէտը եղաւ քաղաքակրթութեան ազատ թռիչքին համար։ Տասնըչորս տարիներու այլազան ու յաջորդական խորհուրդները, դիւանագիտական, քաղաքական թէ տնտեսական՝ չկարողացան մինչեւ այսօր բնականոն ճանապարհ մը գտնել։

Վերսայլի Դաշնագրի յաջորդող օրերուն մարդիկ աւելի լաւատես էին։ Անոնք վաղուան արշալոյսի կոյր հաւատքը ունէին, որ վերադառնալ պիտի տար իրենց հանգիստը եւ սփոփանքի շունչը պիտի բերէր մարդկային անդարմանելի կորուստներու առթիւ սգացող հոգիները հովանիելու։

Լուծի եւ տառապանքի, քաղաքական եւ տնտեսական ճիրաններու մէջ զալարուող փոքրամասնութիւնները ազատ ու անկախ թափը պիտի առնէին դէպի վերելք, դէպի վերադարձնող հայրենիքի զարգացումը եւ հիմնաւորումը։

Տասնըչորս տարիներ անցած են այս աղէտալի օրերէն եւ անորոշութիւնը տակաւին կը թագաւորէ ամէն կողմ, երկիրէ երկիր։

Պատերազմի օրերուն մարդոց միտքերը աւելի որոշ էին, քանի որ կռիւը կը նկատուէր շատերուն կողմէ վիրաբուժական այն մեծ գործողութիւնը, որով աշխարհի գործարանաւորութիւնը պիտի ազատէր իր վտանգաւոր պալարներէն։

Հոգ չէ թէ յառաջ բերէր ջերմութեան աստիճանի բարձրացում մը եւ որոշ շրջանի մը տկարութիւնը, աշխարհը պիտի գտնէր իր հաւասարակշռութիւնը, եւ կրկնակ ուժով մը պիտի նետուէր բարգաւաճումի եւ երջանկութեան ուղին։

Հաշտութեան դաշնագրի գործը պիտի ըլլար բացուած ճեղքերը գոցել։ Ազգերու Դաշնակցութիւնն իր կարգին պիտի մեղմացնէր ծագելիք բոլոր վէճերն ու անհասկացողութիւնները։ Բոլոր ժողովրդավար հոսանքներու պարտականութիւնը պիտի ըլլար պահել ընկերային հաւասարակշռութիւնը եւ ապահովել աշխարհի խաղաղութիւնը։

1918 Նոյեմբեր 11ին հրադադարները ամէն կողմ կ'աւետէին աշխարհի խաղաղութիւնը։ Ճիշդ 51 ամիս վերջ, համաշխարհային պատերազմը վերջ կը գտնէր, գործելէ յետոյ աւերներուն մեծ աւերը. 9 միլիոնէ աւելի կորուստներ, եւ 6 միլիոնի չափ հաշմանդամներ արձանագրելով, առանց հաշուելու ծերերու, երախաներու եւ կիներու ջարդը, զրկանքներէ ծագած մահերը, եւ ծնունդներու զգալի պակասը։ Արիւնի եւ արցունքի տեսարան մը՝ նուիրուած ճարտարարուեստի արքայ Մողոքին։ Իսկ նիւթական կորուստը... այդ արդէն միջազգային վրասենեակի ուժերէն վեր եղած է։

Ի՞նչպէս կարելի է հաշուել ու գնահատել բոլոր այն աւերուած ճանապարհները, կամուրջները, ջրբանցքները, գիւղերն ու քաղաքները, նաւերը, գործարանները, հանքերը եւայլն։ Վերցուցէք 15 միլիոն գործաւորներ իրենց աշխատանքներէն, ուղարկեցէք զանոնք պատերազմի ճակատ, եւ թող անոնց ետեւէն 55 միլիոն ժողովուրդ գիշեր ու ցերեկ աշխատի անոնց անհրաժեշտ նիւթերը հայթայթելու համար. 29 ազգերու ժողովուրդներ թող իրենք զիրենք զրկեն, իրենց ապրուստը նուազագոյն չափի վերածեն, պահելու համար զիրենք պաշտպանողները։

Երեսուն միլիոն ձեռքեր հարիւր միլիառ օրականներ կորսնցուցին, ու ո՛չ միայն բան մը չարտադրեցին, այլ իրենց հնարաւոր միջոցներով աշխարհի արդիւնաբերութիւնը մեծ մասով քանդեցին։

Միամիտ էր ամէն ոք, միամիտ էին նաեւ ղեկավարները։ Շատերու ենթադրած քանի մը ամսուան տեւողութեան շրջանը տեւեց չորսուկէս տարի։

Ազգերը դիմացան սպառելով նախապէս իրենց ներքին հարստութիւնը, եւ ապա պարտքի տակ մտնելով աւելի մեծ եւ հարուստ բարեկամ ազգերու։ Անգլիա եւ Ֆրանսա նախապէս, յետոյ Ամերիկա մեծ օգնականներ դարձան Սերպիոյ, Յունաստանի, Ռումանիոյ եւ ուրիշներու համար. միւս կողմէ Թուրքերը, Պուլկարները եւ Հունգարացիները ապրեցան գերմանական փոխառութիւնով։

Չէզոք երկիրներն ալ անմասն չմնացին։ Ամենաբարձր գներով ծախեցին իրենց արտադրութիւնները պատերազմիկ կողմերուն. անուղղակի քաջալերեցին անձի եւ նիւթի անիմաստ կործանարարութիւնը։

Առանց միջազգային վարկի սքանչագործ մեքենականութեան, պատերազմը այնքան երկար պիտի չտեւէր։ Ան է որ սպանդի գործը արժեւորեց, ան էր որ կրկին ուժերու սպառումը յառաջ բերաւ։

Այս ամէնը փաստին կողմը արձանագրեցանք։ Ի՞նչ ունեցաւ աշխարհը, շահի կողմը։

Բոլոր ճարտարարուեստի մեծ երկիրները բազմապատկեցին իրենց արդիւնաբերութիւնը տիրող պահանջին առջեւ։ Անգլիա, Ֆրանսա, Միացեալ Նահանգները, Իտալիա եւ Գերմանիա շատցուցին եւ զարգացուցին մետաղի, հիւսուածքի եւ քիմիայի գործարանները, եւ այս ամէնը կ'աշխատէին ճակատի հաշւոյն։ Բայց անգամ մը որ պատերազմը վերջ գտաւ, անոնց պէտք եղան արտաքին շուկաներ։

Դժբախտաբար շատ ազգեր պատերազմի հետեւանքով քանդուած էին ու աւերակներու վրայ նստած. ուրիշներ աղքատացած, ոմանք ալ տարագրուած ու մարդկային բնականոն կեանքէ դուրս ելած էին։ Շատ բնականօրէն այս ամէնէն յառաջ պիտի գար այս օրերու համաշխարհային մեծ տագնապը։

Խաղաղութեան յաջորդող քանի մը տարիները անցան աննշմար։ Հրապարակի վրայ հարստացողներու թիւը շատ էր։ Ամէն կարգի հայթայթիչներ կը գտնէին. Շահագէտներու թիւը անհամար էր։ Գործաւորները կը ստանային լաւ օրականներ։ Գիւղացին հարստացած էր, խնայողական սնտուկներու տոկոսները բարձրացած էին, աշխարհի մէկ խոշոր մասին, մանաւանդ յաղթականներու մօտ, կը նշմարուէր չնախատեսուած բարգաւաճում մը։

Տեւնուած բարգաւաճումը սակայն խաբուսիկ եւ անցողական եղաւ, պետութիւնները իրենց մեծ ծախքերը գոցելու համար դրամատուներ հրապարակ հանեցին, փոխարէն ունենալով պատերազմեան բոլո՛ր զոյծիքները, որոնք ժամանակի ընթացքին կորսնցուցին իրենց արժէքը եւ յառաջ բերին թղթադրամի անկումով փոխանակութեան տագնապը։ Ձերծ չմնացին, այս տագնապէն նաեւ չէզոք երկիրները։ Ճիշդ է որ անոնց սնտուկները ոսկեդրամով լեցուն էին, բայց սպառման նիւթերը մեծ չափով պակսած էին, եւ ամէն կողմ բարձրացած էին գիները։

Բանուորները աստիճանաբար նշմարեցին որ, հակառակ իրենց օրավարձքի կրկնապատկումին, աւելի խեղճ էին քան առաջ։ Խնայողական սնտուկներու հարիւրին 6ը աւելի քիչ արժէք ունէր քան նախկին հարիւրին 3ը։ Արժեթուղթերը արագօրէն կը կորսնցնէին իրենց գիները, դրամագլուխները նուազեցան, եւ յառաջ եկան յետ-խաղաղութեան բոլոր տնտեսական տագնապները, անգործութիւնը եւ անհամեմատ սղութիւնը։

Շատ բնականօրէն այս վերջին պատկերը աւելի շատ եւ աւելի զգալի գունաւորում ստացաւ պարտուած երկիրներու մէջ։ Նախապէս Ռուսաստանը, յետոյ Աւստրիան, Հունգարիան, Պուլկարիան եւ Գերմանիան, տեսան ու ապրեցան թշուառութեան եւ յեղափոխութեան աւերիչ շրջանները։ Համայնավարական տագնապը Հունգարիոյ վրայէն անցաւ մինչեւ Իտալիա։ Բոլոր այս երկիրներու ընկերային եւ քաղաքական կարգաւորութիւնները ցնցուեցան զգալի չափով, մինչեւ իրենց ողնասիւնը։

Յաղթողներու կողմը վարկի մեքենականութիւնը տակաւին զօրաւոր էր, բայց տկարանալու վտանգին ենթակայ։ Միլիոններու հասաւ անոնց անգործներուն թիւը, զորս պահել պէտք էր նպաստներով եւ տուրքերու յաւելումով։ Պատերազմի տուրքը վճարելէ վերջ, պէտք էր վճարել անգործութեան հարկը։

Դրամը իր գնման արժէքը կը կորսնցնէր, պատերազմեան հարստութիւնները ձիւնի նման կը հալէին։ Եկաւ այն վայրկեանը երբ համայն մարդկութիւնը ծայրէ ծայր զգաց ու ապրեցաւ իր անկարողութիւնն ու աղքատութիւնը։

1914ին ճարտարարուեստի բոլոր մեծ երկիրները կը վիճէին իրարու մէջ արտաքին շուկաներ ապահովելու համար, եւ արդիւնքի անոնց բաժանումը կանոնաւորելու, իրենց քաղաքական ուժերը մէջտեղ հանեցին ու խօսքը տուին թնդանօթին։ Պարտեալները կորսնցուցին իրենց շուկաները եւ խորտակուած տեսան իրենց քաղաքական գործիքը։ Յաղթականները որքան որ պահեցին իրենց ընկերային եւ քաղաքական ուժը, բայց իրենց ճարտարարուեստի մեծ արտադրութիւններով իրենք զիրենք գտան սնանկացած յաճախորդներու առջեւ, որով իրենց զինուորական յաղթանակը փոխանակ իրենց դիրքը բարելաւելու, ընդհակառակն մեծապէս փասեց։

Յաղթութիւնը դարձաւ անարժէք եւ աննպատակ։

Ինչքան սխալ է ու փասակար սուր դանակի ծայրով ժամացոյցի կանոնաւորութիւնը ապահովել, նոյնքան եւ ա՛լ աւելի սխալ եղաւ աշխարհի տնտեսական գործերը թնդանօթի հարուածներով կանոնաւորել։

Ինչքան որ սխալ ծրագրեցին պատերազմի սկզբները, նոյնքան եւ ա՛լ աւելի սխալ մտածեցին յաղթութեան դաշնագիրը ստորագրողները։ Թէ ինչո՞ւ...։

Հ. ՍԻՐԸՆԿԻՒԼԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

—)(o)(—

ՊԷՅՐՈՒԹ, 26 ապրիլ (սեփ. թղթ.). — Ապրիլ 11/24։ Ոչ ոք այնքան արտայայտիչ կերպով կրնայ պատկերացնել այս տօնը, քան բուն ինքը, — նոր ժառանգորդը հայ ժողովուրդը, ու նաեւ անոր հարազատ արտայայտիչներէն Հ. Յ. Դ.ը, որ կրցաւ այս տարի եւս արժանավայել ու համազգային շուքով տօնել այս տօնը։ Եղեռնի — սերունդը կրցաւ աւելի բազմամարդ 4000 հոգի համախմբել Պէյրութի ամենամեծ սրահին Grand-Théâtreի մէջ։ Հարիւրաւորներ ստիպուեցան ետ դառնալ, տեղի չգոյութեան պատճառով։ Օտարներու հետաքրքրութիւնը մեծ էր, տեսնելով համախմբումը թատրոնին դրան առջեւ, ուր հազարաւորներ կարգով ներս կը մտնէին գրաւելու համար տեղ մը։ Եւ այս բոլորը, այն պահուն, երբ ռամկավար — հնչակ — բոլշեւիկ պլոքը պայքար կը մղէր չկատարելու այս տօնը, ու ժամանութեան մը շնորհիւ ոստիկանութիւնը հրամանագրով մը կ'արգիլէր տօնակատարութիւնը։ Բայց շնորհիւ բարեացակամութեանը, ներքին գործերու նախարար Մուսա պէյ Նամմուրի, հրամանը վերստին կը ստացուէր, ափ ի բերան ձգելով սանգուկները, որոնք լորձնաշուրթն կաշկանդուելով կը փորձէին մեր սուգն իսկ խանգարել։

Հ. Յ. Միութեան հրաւէրին ուղղած բոլոր քաղաքական կուսակցութիւններուն, հայրենակցական եւ մշակութային միութիւններուն, պատասխանած էին բոլորը, բաց ի ռամկավարներէն եւ հնչակեաններէն, որոնց առաջինը կ'առարկէր Ազգ. վերին իշխանութեան կը վերաբերի Ապրիլ 24ի տօնակատարման նախաձեռնութիւնը, իսկ երկրորդը կ'առաջարկէր ա) չպարզել եռագոյնը, բ) չերգել «Մեր Հայրենիք»ը։ Եւ այսպէսով, միայն Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնն էր, որ կը մասնակցէր տօնակատարման ամբողջ հայ ժողովուրդի հետ միասին։

Լիբանանի առաջնորդ Կարօեան արքեպսկ., որուն յանձնուած էր հանդէսին նախագահութիւնը, վերջին պահուն կարգ մը սեւ հոգիներու թելադրանքին տակ, կը հրաժարէր նախագահութենէ, ու պարտկելու համար իր արարքը, իբրեւ փոխանորդ կ'ուղարկէր քահանայ մը

Օրուան յիշատակին կառուցուած էր մահարձան մը զարդարուած՝ ծաղկեպսակներով զորս դրկած էին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, հայրենակց. եւ մշակութային միութիւնները։

Մահարձանի վրան կը ծածանէին հայկական եւ լիբանանեան դրօշները.

Ճիշդ ժամանակին Մերձաւոր Արեւելքի Որբ. Ընկերութեան Փանփառը կը հնչեցնէր «Մարսէյէզ»ը, Լիբանանի քայլերգը ու նաեւ «Մեր Հայրենիք»ը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս ու խոր յարգանքով։

Բացման խօսքը ըրաւ Պ. Եղուարդ Տարօնեան, բացատրելով Ապրիլ 24ին իմաստը, հայ ժողովուրդի կենսունակութիւնն ու առաքինութիւնները։ Տեղի ունեցան քանի մը արտասանութիւններ ու մեներգներ։ Հոս փակագիծ մը — Պէտք է խիստ ըլլալ արտասանողներ ընտրելու մէջ։ Համազգային սուգի առթիւ, լաւագոյն արժէքներ են պէտք, արտասանելու համար։ Բաց ի Պ. Արամ Այվազեանէ, որ յաջողապէս արտասանեց Սիամանթոյի «Պարը» միւսները ձախողած կարելի է նկատել։

Օրդ.ներ Ա. Վարդապետեան եւ Զ. Ապէլ, մեներգեցին յաջողութեամբ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ Պ. Թ. Գարագալփաքեան ուղերձ մը կարդաց, որմէ յետոյ բեմ բարձրացաւ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, ընկեր Արամ Սահակեան։ Կ'ամփոփեմ իր բանախօսութիւնը.

— «Հայ ժողովուրդը առաքինութիւնն ունի յարգելու իր մեռելներուն յիշատակը։ Բայց այսօր հաւաքական սուգի օր է։ Ամէն Հայու կեանքը ողբերգութիւն մըն է եղած։ Ձեր մէջէն ո՞վ չունի ահաւոր պատմութիւններ, ամէն Հայու պատմութիւն՝ պատմութիւնն է բոլորին։ 1919ի սկիզբն էր, յիսնեակ մը կամաւոր ընկերներով կը հսկէինք գաղթական բազմութիւններու որոնք կ'անցնէին Ամըքի հովիտէն։ Իրիկուն մը կարաւանի մը մէջ կը հանդիպիմ հայրենակից կնոջ մը, դառնութեամբ եւ արցունքներու մէջէն կը պատմէ իմ ծննդավայրի մահուան պարագաները։ Քոյրի՛կ մը ունէի, ընկե՛րներ, ձեզմէ ո՞վ չէ ունեցած քուրիկ մը, տասը տարու, աղաւնի ձագ մը, վախկոտ եղնիկ մը մեր ձեռքերուն մէջ մեծցած, եւ որ լքուած խանի մը անկիւնը, նետուած դիակներու մէջտեղ՝ զարհուրանքէն մեռած է մէկ գիշերուան մէջ։ Մեծ մայրիկ մը ունէի, վաթսուն տարեկան ծերուկ մը, իր թոռներուն վրայ դուրգուրացող, եւ որ գաղթէն առաջ անդամալոյծ մնացած է տունը եւ տասնհինգ օր մինակ առանց չորս պատերուն մէջ՝ անօթի եւ անջուր իր հոգին աւանդած։ Այս անհատական կորուստներն են ահա որ միանալով կը դառնան ազգային աղէտ, կ'ամայացնեն հայրենիքը ու կը սպառնան անոր գոյութեան։

Մոռնալով տարիներէն եկած եւ անանց մէջ բոյն դրած այն մտայնութեան որ կ'առաջարկէ մոռնալ աղէտը ու ձեռք երկարել թշնամիին, երբ օրինակ բերելով Յոյնն ու Պուլկարը, Սերպն ու Ռումանացին, բանախօսը ըսաւ թէ այդ բոլոր ժողովուրդները տէրն են իրենց հայրենիքին, երբ մենք ալ տիրանանք մեր հայրենիքին եւ իրականանայ բիւրաւոր նահատակներու երազը, մենք ալ գիտենք քար դնել մեր սրտին վրայ։ Ցուցադրելով այն առարկութիւնը որ կ'ընեն շատեր մեր անզօրութեան եւ թշնամիին հզօրութեան մասին, բանախօսը տուաւ հետեւեալ պերճախօս օրինակը՝ զոր տուած է ղեկավար ընկեր մը Թուրք գործիչի մը՝ Պարսկաստանի մէջ. — Մրջիւնը օր մը լծուած էր աշխատանքի ու կ'աշխատէր ծակել բլուր մը։ Ճպուռը կը մօտենայ ու կը հարցնէ թէ ի՞նչ կ'ընես։ «Լեռան ետին եարս կայ կը պատասխանէ մրջիւնը, կ'աշխատիմ հասնիլ»։ «Բայց մինչեւ հասնիլդ հաւանաբար մեռնիս» — կ'ըսէ ճպուռը։ — «Ի՛նչ հոգ, կը պատասխանէ մրջիւնը, գէթ կը մեռնիմ ճամբուն վրայ»։ Բանախօսը վերջացուց իր խօսքերը ըսելով՝ «Այսպէս է եղած եւ հայ ժողովուրդը դարերէ ի վեր, ան աշխատած է անդուլ ու անդադար հասնիլ իր եարին՝ իր անկախութեան։ Այդպէս եւ կէս դարէ ի վեր հայ գաղափարական երիտասարդութիւնը, որ անհաշիւ զոհերու գինով, իր ճամբուն վրայ ցանելով կախաղաններ ու տանջանքի խարոյկներ, կը քալէ դէպի իր եարը՝ Հայաստանը, եւ եթէ պատահի որ անոնք իյնան ճամբուն վրայ, անոնք ինկած կ'ըլլան իրենց տանջուած բայց սքանչելի հայրենիքին ազատութեան եւ անկախութեան ճամբուն վրայ»։

Յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ, Ենովք Կէօվկէօլեան, որ ազգային եւ կրօնական բարձր տրամադրութեամբ կրցաւ ժողովուրդին սրտին խօսիլ։

— «Հոգ չէ՞ք ընեք, ով բոլոր մեծամեծ ազգեր, նայեցէք ու տեսէք թէ՝ մեր ցաւին պէս կա՞յ. բազմաչարչար մնացորդն Հայոց չորս հովերու ցիր ու ցան, այլամերժ ժողովուրդներու մէջ անօրգ ու օտար կը խեղի։ Մեր ժառանգութիւնը օտարներուն անցաւ. մեր շէն օջախներն օտարազգիներուն։ Հայր չունեցող որբեր եղանք. կ'աշխատինք ու հանգիստ չունինք»

Սակայն սթափէ՛, ո՛վ հոգիս. ալ կը բաւէ եղար ապրիլ արտիճաշա։ Ինչո՞ւ այս յուսահատական խորհուրդները։ Մեր արիւնով ցնծացող թշնամին աւելի թող չցնծայ տեսնելով մեր յուսահատութիւնը։ Երկինք ու երկիր, թշնամի թէ՝ բարեկամ թող վկայէ ըլլան որ թէեւ ինկանք, բայց նորէն պիտի կանգնինք, թէեւ մեռանք, բայց նորէն յարութիւն առինք։

Ո՛վ մնացորդն Հայոց մերոյ, եկէք, ի յիշատակ մեր բազում նահատակաց ուխտ մը կանգնենք, ուխտ մը ինքնամփոփման, ուխտ մը եղբայրութեան, ուխտ, ուխտ մը նոր ուխտի։ Անոր վրան զոհենք ատելութեան, թշնամութեան, եղբայրատեացութեան եւ բազմապիսի խտրութեան չար ոգիները եւ թող մեր համերաշխութեան, համագործակցութեան եւ Քրիստոնէութեան փառաբանութիւնները քուլայ քուլայ բարձրանան երկնից գմբէթէն վեր, մե՛ր առ Աստուած եւ վեր մեր նահատակաց հոգիները

«Մենք դուք չի տեսանք, դու խըռո-
տացիր
«Եւ լաց մի լինիր ես շատ եմ լացել
«Դէ՜հ, շատ պօյ քաշիր, ես շատ եմ
լացել»:

Վերջին բանախօսն էր ընկեր Գասպար Իփէքեան.

— «Սուգի օր կ'ըլլար այս օրը, եթէ ամէն տարի, նախորդէն աւելի մեծ թիւով Հայեր չգային իրենց յարգանքը բերել օրուան յիշատակին. Սուգի օր կ'ըլլար, եթէ մեր Զարխահու Որբերը, որոնք աւանդապահներն են նահատակներու յիշատակին՝ մունջ տօնել գային։ Սուգի օր կ'ըլլար եթէ այսօր հայութիւնը չզգար, որ ոչ թէ անհատ անհատ իւրաքանչիւրի մեռնել մը ունի ողբալու, այլ թէ միահամուռ ազգին նահատակութիւնը պէտք է տօնել։

Ո՛չ, Սուգի օր չէ այս օրը, այլ Յոյսի, Հաւատքի եւ Փառքի Օր։

Ինչո՞ւ նահատակուեցանք. Ինչո՞ւ թշնամին մեզի տուաւ այդ հարուածը. ինչո՞ւ այս անլուր ոճիրը մեր դէմ։

Որովհետեւ մենք ուզեցինք, մենք՝ անխտիր, ամէնէն բարձր տաղանդի տէրերէն մինչեւ ամենահամեստ ժողովուրդի անհատը, մենք ուզեցինք ապրիլ իբրեւ Հայ։ Որովհետեւ մեր ցեղային ինքնուրոյն ճակատագրի, մեր սեփականացուած ինքնուրոյն գիրքի, մեր ինքնուրոյն եւ անկախ կեանքի իրաւունքի խորը գիտակցութիւնը ունէինք, եւ չուզեցինք ոչ իսկ շիւղ մը զիջիլ այդ իրաւունքէն։ Որովհետեւ Հայ ապրիլ ուզեցինք, եւ մերժեցինք ըլլալ Ռուս, մերժեցինք ըլլալ Թուրք։ Եւ տեղին է յիշելու, մեզ կատարեցին ոչ թէ որովհետեւ Լուսաւո[…] կան Հայ, կամ Կաթոլիկ Հայ […] Բողոքական Հայ էինք, մեզ […] ծեցին որովհետեւ Դաշնակ[…] Հնչակեան կամ Ռամկավար […] զոր Հայ էինք, այլ […] ջինջ ընել անխտիր. որով […] էինք, պարզապէս Հայ եւ […] մեր կամ մեր թշնամին […] գրեցինք եւ մեր նահատակ[…] տութիւնք որ անկարելի էր […] մեր Ցեղին գոյութեան […] Ամէն մէկ Հայուն՝ […] գէթ՝ անցեալին թէ ներկայ[…] ամբողջացնէ մեր գոյութեան […] րը, եւ ապացոյց՝ մեր նահատակ[…] րու զինակներուն եւ սկզբնե[…] րայ, երբ թշնամին կը […] փճացուցեր է մեզ, մենք […] մեր անկախ հանրապետութ[…] տակոյնը պարզեցինք Արարա[…] գաթին։

Վրէժի խօսքեր կը լսուի[…] եւ մեր ամէնուն հոգին […] վրէժ, նուիրական վրէժ […] ոճրին դէմ։ Ոճրալի պիտի […] ամէն Հայու հոգին մէջ […] չմնար այդ վրէժը։

Բայց ի՞նչ վրէժ։

Անհատական ճգնիմ վրէժ […] ներէ սանձուած […] Այդ երբեւ[…] ջութիւն չի հետաքրքրեր […] րուն շահը։ Այդ ինքնին կը […] արդէն իրաց բնական ընթացք[…]

Ամենամեծ վրէժը, որ կրնա[…] նել այդ կանդնելներն է […] անկախ եւ ինքնուրոյն Ցեղը […] Ան ապահովիլն է Հայ Ցեղի […] թիւնը, անկախ գոյութիւնը

Եւ միահամուռ, մէկ ճակատ[…] տի ձգտինք, պէտք է ուխտենք […] այդ վրէժին։ Հայը իր գոյ[…] համար գիտէ նահատակուիլ […] րէժի ճամբան ալ այդ պատ[…] միայն կ'անցնի։ Պատրաստ[…] տակուելու գաղափարին համար[…] Ցեղի գոյութեան համար, եթէ […] ցենք նահատակներ չունենա[…]

Զարխահուններու ներկայացո[…] բացատրեց թէ ինչո՞ւ իրենք […] կը նախաձեռնեն այս տօնը […] տոյ շնորհակալութեան խօսք[…] լով տեղական եւ հոգատար […] րութիւններուն, փակեց հանդէ[…]

ՓԱՐ-ԱՄԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏՈՒՄԷՐԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔ

ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հիմա որ ընտրութիւնները վերջացան եւ Կորկուլովի ոճիրը այլեւս կը դադրի շահագործուելէ ի նպաստ այս կամ այն կողմին, ազդելու համար ընտրութեանց արդիւնքին վրայ, ճշմարտութիւնը կրնայ աստիճանաբար պարզուիլ։

Եւրոպական կարգ մը օրկաններ սակայն, կը շարունակեն Կորկուլովը ներկայացնել իբր բոլշեւիկեան գործիք մը։ Բոլշեւիկեան մամուլը զայն կը ներկայացնէ իբր վտանգաւոր հակաբոլշեւիկ մը. իսկ Մոսկուայէն հետեւեալ հեռագիրը կը հաղորդուի.— Խորհրդային շրջանակները կորովի կերպով կը բողոքեն արտասահմանի մէջ երեւցած կարգ մը լուրերու դէմ թէ Կորկուլով իբրեւ բոլշեւիկեան գործակալ մըն է։ Եթէ ինքզինքը ռուս Ֆաշիստ կը յայտարարէ։

Գ. Միջազգայինի գործադիր կոմիտէն յայտարարութեամբ մը կը մեղադրէ օտար մամուլը թէ կ'ուզէ «ճերմկցնել սպիտակ Ռուսերը»։

«Գ. Միջազգայինի այս բողոքը մասնաւորաբար ուղղուած է Լոնտոնի «Նիւս-Քրոնիքըլ» թերթին դէմ։

Իրօք, այս թերթին Մոսկուայի թղթակիցը հեռագրած է թէ Չեկան, գաղտնի հրաման տուած է լռութեամբ անցնելու Կորկուլովի ոճրին վրայէն։ Կ'աւելցնէ թէ Ստալինէն տեսակցութիւն մը ուզած ըլլալով, անոր քարտուղարը պատասխանած է թէ չի կրնար զինքը ընդունիլ եւ թէ ինքն իսկ, ոչինչ կրնայ ըսել Տումէրի սպանութեան մասին։

Մոսկուայի մամուլը կենսագրական մանրամասնութիւններ կը հրատարակէ Կորկուլովի մասին, ինչպէս նաեւ հատուածներ անոր մէկ գրքոյկէն — Կանաչ Ծրագիր— փաստելու համար թէ նախագահի սպանիչը հակայեղափոխական մըն էր եւ կատաղի թշնամի բոլշեւիկեան շարժումին ու վարչաձեւին։

Միւս կողմէ սակայն, յամառօրէն պնդողներ կան թէ, Կորկուլով բոլշեւիկեան գործակալ մըն էր։ «Էնտէփանտանս Պէլժ» թերթը Փրակայէն հաւաքած է կարգ մը տեղեկութիւններ, որոնք կը համապատասխանեն Փարիզի ռուս գաղթ[…] կաններու յայտարարութիւններ[…]

Փրակայէն քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, մեծ պատեր[…] մի ընթացքին, Կորկուլով՝ […] պարզ զինուոր մեկնեցաւ […] ներու զօրաբաժնի մը հետ […] թէ Պրեսթ-Լիթովսքի դաշնա[…] կնքուած էր, երբ անյայտացաւ […] տուն վերադարձաւ. կարմիր […] նակին մէջ մտաւ Ցարինի […]

Ստոյգ է սակայն թէ ան […] երբեք չէ գտնուած Վրանկէլի […] նակին մէջ։ Անկից աւելի […] տարի առաջ, Կորկուլով կը […] ուի Ռումանիոյ մէջ։ Շատ […] կը լսուի թէ բոլշեւիկները […] նութիւն տուած են անոր վերա[…] նալու Ռուսիա եւ եւ Մոսկուա[…] համար անցագիր մը կը ստանա[…] Ճամբայ կ'ելլէ. բայց քանի […] օր վերջ, ամէն տեղ գրուեցաւ կը […] թէ, հազիւ Ռուսիա մտած […] լով հրացանի բռնուած է։

Հոն մնաց կը կարծուէր […] մը, իր հին ընկերներէն մէկը […] Փրակայի մէջ գործարանի մը […] րէնն էր, անոր կը հանդիպի […] ալովաքիոյ մայրաքաղաքին մէջ[…]

Կորկուլով որ կ'երեւի […] խուսափէր նման հանդիպումէ[…] այդ վայրկեանէն սկսեալ, կը […] մեծ գործունէութեան մը, կը […] ռուսական խմբակ մը, զոր […] է կոչել «Արմատական հակա[…] ւիկ»։ Իրեն հետեւող մէկ […] հայրենակիցները կը մղէ ծայրա[…] արարքներ գործելու, այնքան […] նոնք կը սկսին կասկածիլ […] Կորկուլովի եւ կը ջանան […] հանել թէ ի՞նչ տեսակ յարաբեր[…] թիւններ կը մշակէ։

Շատ չանցած, կը հաստատուի […] իրենց պետը գաղտնի եւ անձնա[…] յարաբերութիւններ ունի բոլշեւ[…] ներու հետ, որոնք ծանօթ էին […] րեւ Չեկայի գործակալ։ Անոնց […] Կրիկորիյեւ, Ալեքսանդր փէթրո[…] եղբայրը մը որ կը կարծուի թէ […] ճիգա կը բնակի՝ կեղծ անունով[…]

Ասկից անմիջապէս յետոյ […] կուլովի հետեւորդները […] տեղական իշխանութեան […]

մատնանշելով իբրեւ [illegible] գործիք մը։

Ի՞նչ կ՚ըսեն Թուրքական շրջանակները

Փարիզի ռուսական շրջանակները խռովութեան մէջ են եւ հարց կու տան թէ Կորկուլով գործիք չէ՞ եղած կազմակերպութեան [illegible]։

[illegible] յայտնի անձնաւորութիւն մը հետեւեալ կարծիքը կը յայտնէ այս մասին.

Ոճրագործին [illegible] ինքնութեան [illegible]. չի մխար այս ենթադրութիւնը։ Ընդհակառակն, միշտ խորհրդային երազներով մտացրած մէկը, գիւղին որս մը, գործիք մը կրնայ դառնալ։

Ցնիասլաւսկիյ մէջ, Կորկուլով կը յաճախէ ամէնէն կասկածելի միջավայրերը ինչպէս [illegible], [illegible] Ֆրանսայի մէջ։ Այս երկու երկիրներու ռուս գաղթականներուն մէջ, [illegible] ի վեր. անձեր կան, որոնք փոխ ի փոխ կը ներկայանան իբր համայնավար կամ իբր ֆաշիստ։

Ֆրանկանութեան մէջ, կը շարունակէ ռուս անձնաւորութիւնը [illegible] կը կազմեն մարդկային պահեստ մը, ուր Կէփէոն կը գտնէ իր մարդերը, որոնց պէտք ունի ամէն առեն։

Երբ Կորկուլով Ֆրանսա մտաւ, անմիջապէս կապ հաստատեց ռուսական թերթի մը խմբագրատան հետ, որուն աշխատակիցները [illegible] Կորկուլով, պահ մը այս մարդուն [illegible] անկէ [illegible] աշխատակցիլ [illegible] կազմակերպութեան [illegible]։ Եթէ նկատի առնենք թէ այս թերթին [illegible] կը պատկանին համայնավար կազմակերպութեանց, պէտք է ընդունիլ թէ անոր շուրջ [illegible] խմբակ մը, ուր [illegible] կրնան [illegible] ընդունակ մարդիկ։

Կորկուլովի [illegible] սեւ [illegible] Թականներու կ՚ըսուի թէ վերջերս, Ցնիանի մեծ վրդովմունք մատնուած էր [illegible] ռուս գաղթականներու [illegible] կազմակերպութեանց շարժումները, ինչպէս [illegible] բոլշեւիկեան գործունէութեան։ Անոնց այս շարժումները դէմ կանգնելու համար, բոլշեւիկները կրնան որոշած ըլլալ վարկաբեկել բոլոր ռուս գաղթականները որ Ֆրանսա հաստատուած են եւ այդ կերպով [illegible] անոնց մարտական կազմակերպութիւնները։

Կասկած կամ ենթադրութիւն, որ [illegible] կրնայ իրականութիւն դառնալ։

Ի՞նչ կ՚ըսէ Կորկուլովի կինը

Կորկուլովի կինը որ Մոնաքօ կը բնակի, Փարիզ բերուեցաւ հարցաքննուելու համար։ Յայտնի եղած է թէ կինը երբեք լուր չէ ունեցած իր էրկան գործունէութենէն եւ իր ամուսինին [illegible] կրնայ [illegible] իբր մատղաշ յանձնուած է մանկամարդներու [illegible]։

— Երբեք յայտարարեց Տիկին Կորկուլով հարցաքննութեան ընթացքին, ամուսնիս վրայ չեմ նշմարած խելագարութեան կամ մտային խանգարման նշաններ։ Միայն ինքնամփոփ նկարագիր մը ունէր և երբեմն զայրալից շարժումներ կ՚ունենար։ Բայց իր այս վայրկեանները կարճ կը տեւէին եւ երբ իր բարկութիւնը անցնէր, բարեհամբոյր կը դառնար։

Փարիզ մեկնելէ առաջ, մարդասպանը կտակ մը գրած էր եւ իր գրքերուն հասոյթը կտակեր էր... իր կնոջ եւ յայտներ էր թէ Փարիզ կ՚երթայ, իր տպագրիչին հետ կարգ մը գործեր կարգադրելու համար։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԵԽՌՈՒՍ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՑՈՅՑԵՐ

Ըսմէթ փաշան մեկնեցաւ Մոսկուայէն։ Բայց ռուսնեթուրք թերթերը կը շարունակեն օրինակներ լեցնել, փառաբանելով երկու երկիրներուն բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնը։

Առորեւ քանի մը նմոյշներ եւս, փոխադրուած բառացի թարգմանութեամբ.—

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

Ապրիլ 30ին, Կարմիր Բանակի Տան մէջ, հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Թուրք հիւրերուն։ Ներկայ էին խորհրդային իշխանութեան բարձրաստիճան [illegible] եւ ուրիշ պաշտօնատարներ։ Զօրաբանական գործավար Գ. Վորոշիլով բարի գալուստի ճառ մը արտասանելով, ըսաւ թէ 12 տարուան բարեկամութիւնը անկեղծ զգացումներով իրարու կապած է երկու ազգերը։ Ուրախութիւն յայտնելէ յետոյ, որ առիթ կ՚ունենայ Ըսմէթ փաշայի միջոցով ողջունելու նոր Թուրքիոյ բարձր նախագահ Կազի Մուսթաֆա Քէմալ փաշան, Գ. Վորոշիլով յայտարարեց.

Յանուն [illegible] գործակցութիւն կը զգամ ողջունելով նաեւ Ըսմէթ փաշան, իբր մէկը՝ Թուրքիոյ յեղափոխական բանակի կազմակերպիչներէն։

Գ. Վորոշիլով միեւնոյն ատեն ողջունեց Քէֆֆիք Րիւշտի պէյը, որ Ջինովիէֆի [illegible] խորհրդաժողովին մէջ գէնքի ընկերն է Մ. Լիթվինովի։ Թուրք [illegible] ռազմական կանխատեսողներն ու մասնագէտները, որոնք Մոսկուա կը գտնուին։

Վերջապէս Ըսմէթ փաշա պատասխանելով, շնորհակալութիւն յայտնեց եւ ըսաւ.

«Մեր երկու երկիրները աշխարհակալներուն դէմ յեղափոխական պայքարի շրջանը անցուցած ըլլալով, խիստ բնական է որ բարեկամական զգացումներ ծնին երկու երկիրներու բանակներուն միջեւ, որոնք կը պայքարէին խաղաղութեան մեծ խնդրին համար։ Խաղաղութեան խնդրին համար մղուած այս հասարակաց պայքարը տարբեր անկեղծութիւն մը կ՚աւելցնէ երկու ժողովուրդներու զգացումներուն վրայ եւ կը ստիպէ որ երկու ազգերը անխոնջ կերպով շարունակեն իրենց գործունէութիւնը՝ փոխադարձաբար գոհ ըլլալով ձեռք բերուած յաջողութիւններէն։

Այս աւանդական զգացումը ներկայիս գոյութիւն ունի եւ միշտ պիտի պահպանուի։

Ըսմէթ փաշա բացատրելէ յետոյ թէ երկու երկիրներու բանակները խաղաղութեան պաշտպանութեան ազդակներ են եւ պարտականութիւն կը նկատեն իրենց երկիրներու յեղափոխութիւնները պաշտպանել, հետեւեալ խօսքով վերջացուց իր ճառը.

— «Իբրեւ հին զինուորական մը, կը գնահատեմ այն մեծ դերը, որ անհատը կը կատարէ զինուորական գործերու մէջ։ Այս պատճառով է որ անպարտելի են մեծ յեղափոխութեան եւ խաղաղութեան խնդրին հաւատարիմ Թուրք եւ խորհրդային անհատները։»

Վերջապէս ողջունեց խորհրդային յեղափոխութեան մեծ դէմքը՝ Գ. Ստալինը, ժողովրդական գործավարներու խորհուրդի նախագահ Գ. Կալինինը, Կարմիր Բանակի կազմակերպիչ Գ. Վորոշիլովը եւ հացկերոյթին մասնակցող Կարմիր Բանակի հրամանատարները։

Հացկերոյթէն վերջ հիւրերը տեսնելէն պատերազմական գործավարութեան այլազան գիտական ճիւղերը, ինչպէս նաեւ Կարմիր Բանակի Տան Թանգարանը, ցուցահանդէսը, ուր ցուցադրուած են կարմիր բանակի մասնաւոր աշխատանքները։

Թուրք լրագրողներէն բաղկացեալ խմբակ մը այցելեց յեղափոխական Թանգարանը, ուր մէկուկէս ժամ մնացին։ Թանգարանի վարչութիւնը մէկմէկ ալպոմ նուիրեց անոնց։

Թուրքիոյ [illegible] եւ առեւտուրին յառաջդիմութեան համար միջոցներ կը ծրագրուին։ Տնտեսական ձեռնարկներուն մէջ եւս գործակցելու առաջարկներ ներկայացուած են։ Ասոնք եւ թեթեւ ճարտարարուեստի գործավարութիւններն ալ համագործակցութեան առաջարկ բերած են։

Մայիս 1ի զօրահանդէսին յետոյ, Թուրք լրագրողներն ու պատգամաւորները ներկայ եղան [illegible] գործակցութեան [illegible] կոչուած հացկերոյթին։ Հացկերոյթին ներկայ էին նաեւ Թուրք դեսպանատան խորհրդական Ճէվատ պէյ, խորհրդային մամուլէն ներկայացուցիչներ եւ բազմաթիւ խմբագրապետներ, ինչպէս [illegible] խմբագրապետը, խորհրդային գրականութեան ներկայացուցիչներէն Բեդնի եւ ուրիշ բազմաթիւ լրագրողներ։

Հացկերոյթի ընթացքին, ընկեր Տօլէցքի յանուն խորհրդային մամուլին բարի գալուստ մաղթեց Թուրք լրագրողներուն։

— Երջանիկ համարուած եմ որ, ըսաւ ճառախօսը, Թուրք եւ խորհրդային բարեկամութիւնը կ՚ամրապնդուի, երբ Թուրք ականաւոր լրագրողներ ինչպէս Յունիս Նատի, Րուշէն Էշրէֆ, Մահմուտ, Հաքքը Թարիք, Եօնուս Նատի Եաքուպ Գատրի եւ Րուշէն Էշրէֆ պէյերը ուղղակի կը ծանօթանան խորհրդային Միութեան ընկերվարական շինարարութեան աշխատանքներուն։ Լրագրողներու փոխադարձ այցելութիւնները լաւագոյն միջոցներն են ծանօթացնելու եւ ընդլայնելու տարբերներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող բարեկամութիւնը։

Եօնուս Նատի պէյ խօսք առնելով ողջունեց խորհրդային մամուլը եւ յիշեցուց թէ նոր Թուրքիա աշխարհի առաջին պետութիւնն եղաւ, որ կարգաց այն միջոցին, երբ Թուրք յեղափոխական շարժումն ալ մարմին կ՚առնէր։ Կարմիր Հրապարակին վրայ տեսնելով ցուցարարներուն հսկայական զանգուածները, ամէն առենէ ի վեր կը հաւատանք թէ խորհրդային Միութեան բոլոր ժողովուրդները միացած են միակ աշխատանքի բաղձանքով։

Կը փափաքիմ որ այս այցելութիւնները կարելի եղածին չափ կրկնուին, եզրակացուց ճառախօսը. Ամբողջ սրտով կ՚ողջունեմ Թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը։

Դրագէտ Բեդնի խօսք առնելով յայտարարեց թէ պատրաստ է մրցելու Թուրք հիւրերուն հետ, իրենց փոխադարձ համակրանքի եւ բարեկամութեան արտայայտութեան մէջ։

Րուշէն Էշրէֆ պէյ ի պատասխան հետեւեալը յայտարարեց.

— «Այսօր տեսանք թէ խանդավառութիւնը ի՞նչ մեծ վայելուչ ձեւով արտայայտուեցաւ Կարմիր Հրապարակին վրայ։ Ծագում Գատրի բարեկամս, ցուցարարներուն անցքը տեսնելով կ՚ըսէր «Վօլկան կը հոսի»։ Լաւ մարզուած զօրագունդերուն ոտքերուն տակ հրապարակը կը դղրդէր։ Այն օրինակելի կարգապահութիւնը զոր հիմա կը տեսնենք խորհրդային Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ զօրանցքներու միջոցին, պտուղն է անցնող խանդավառ տարիներուն։ Ու հիմա ամէնքս ալ լեցուած ենք Թուրք եւ սովետական մեծ բարեկամութեան խանդավառութեամբ։

ԶՕՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հիւսիսային հաղորդիչի թէ Մայիս 1ի զօրահանդէսը, բացառիկ հանգամանք ունէր։

Թուրք պատուիրակութեան համար կառուցուած էր մասնաւոր ամպիոն մը, ուր տեղ բռնած էին բոլոր Թուրք հիւրերը, որոնք նոյնպէս խանդավառութեամբ [illegible] վարդէն։

Ցամաքային ու ծովային ռազմական գործավար Գ. Վորոշիլով ճառ մը խօսեցաւ, որուն յաջորդեց երթեւեկող մարտիկներու երդումի արարողութիւնը։ Անկէ յետոյ սկսաւ ունեցաւ [illegible], [illegible] դահոթմաձիգներու, հրասայլերու եւ ինքնաշարժերու ջոկատներու անցքը։ Զօրանցքի պահուն, օդանաւերն ալ կանոնաւոր թեւերու բաժնուած, թռիչքներ կը կատարէին հրապարակին վրայ։ Ասոնց յաջորդեց ուրիշ թափոր մը, որուն կը մասնակցէին օդանաւային Միութեան, քիմիական պաշտպանութեան, նախկին ռազմիկներու, կոմերիտականներու եւ ուսանողներու ջոկատները։ Անկէ յետոյ Կարմիր Հրապարակին վրայ անցք մը կատարեցին բանուորները։ Տանական ընկերներ հագած բանուորները երկրորդ հնգամեայ ծրագրին մասին բացատրութիւններ տուող վերատառութիւններ ու գրօշակներ բռնած ցոյցեր կատարեցին քաղաքին մէջ։ Ամէն կողմ կախուած էին շրջանակի մէջ առնուած վերտառութիւններ, որոնք կը պահանջէին պատրաստել խաղաղութիւնը, միեւնոյն ատեն մերժելով ամէն տեսակ օտար միջամտութիւն։ Այս կրակոտ ցոյցերը շարունակուեցան մինչեւ իրիկուն։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՄԱՄՈՒԼ

ՍԵԼԱՆԻԿԻ ԴԷՊՔԻՆ ԱՌԻԹԻՒ

)(o)(

Սելանիկի դէպքին առթիւ, որուն մանրամասնութիւնները ծանօթ են մեր ընթերցողներուն, Աթէնքի «Նոր Օր»ը դիտել կու տայ, «Ութերորդը» խորագրին տակ (5 Մայիս).

— «Ներգաղթի պատուիրակներուն Ցունաստան ժամանումէն ի վեր ութերորդ դէպքն է այս։ Ցիշողութիւնները թարմացնելու համար թուենք. 1. Գիշերային յարձակում Աթէնքի առաջնորդարանին վրայ, 2. Արիւնահեղութիւն Տիքսի մէջ՝ եռագոյնի վէճին առթիւ, 3. Յարձակում ռադիկաններու վրայ, պարանքաներու խնդրոյն առթիւ, 4. Կռիւ Լիփազմայի եկեղեցիին մէջ, դարձեալ պարանքաներու խնդրոյն առթիւ, 5. Կռիւ Լիփազմայի եկեղեցիին առջեւ դրօշակի առթիւ, 6. Յարձակում Գ. Գրիգոր Բարագամեանի բնակարանին վրայ, 7. Յարձակում եւ սպառնալիք Բարեգործականի տեղական մասնաժողովի անդամներուն վրայ եւ 8. Սելանիկի խայտառակութիւնը։ Ցղթայ մը ու պատրաստուած ծրագիր մը, հաւանաբար Երեւանի մէջ, որ գործադրութեան կը դրուի Նոյեմբերէն ի վեր եւ որուն զոհը կ՚ըլլայ յունահայ գաղութը։

Ծովը չենք ըներ այն սուր ակնարկութիւններուն եւ անհամակրական վերաբերումին, որ ցոյց կու տան տեղական իշխանութիւններն ու մամուլը մեզի հանդէպ, անշուշտ իրաւունքով։ Արդեօք վերջի՞նն է Սելանիկինը։ Երբեք։ Վախ ունինք որ աւելի դէշ անակնկալներ վերապահուած են յունահայութեան, եթէ կազմակերպուած ուժեր պայքարի չանցնին, փրկելու համայնավարները սանձելու համար։

Տար Աստուած որ սխալէինք մեր նախատեսութեան մէջ եւ գաղութը նոր փորձանքներ չկրէր անօգուտ տարբերու խելագար գործունէութեան երեսէն։ Նոյեմբերէն մինչեւ Մայիս 2 արձանագրեցինք ութ դէպք։ Գ. Դ. Շահվերտեան կրնայ բարձր ճակատով եւ հպարտ կուրծքով Երեւան դառնալ, իր հաջուետուութիւնը ընելու համար»։

Տնտեսական խառն Ցունաստանի մէջ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը գրեն. Դրամանիշի նոր օրէնքը, որ գործադրութեան դրուած օրէն ձախող արդիւնք սկսաւ տալ, գրեթէ չի գործադրուիր ներկայիս։ Պետական նախարարներու եւ դրամատուններու միջեւ կատարուած բանակցութիւնները կացութիւնը չեն պարզած։ Հրապարակին վրայ օտար դրամները անգտանելի դարձած են։ Վերջնականապէս կը հաստատուի թէ վերջին մէկ շաբաթուան ընթացքին մեծ քանակութեամբ օտար դրամ փախցուած է արտասահման։ Այս եւ ուրիշ պատճառներով, օտար դրամները միշտ կը բարձրանան, խուճապ պատճառելու առտիճան։

Ցունաստանի Դրամատան փոխատուութեան պահեստը իջած է մօտաւորապէս հինգ միլիոն տոլարի։ Դրամատունը կը մերժէ ցած գիներով ոսկելին կամ տոլար տրամադրել արմտիք գնելու համար։ Հաւաստի տեղեկութեանց համաձայն, այս շաբաթ տոլարը հարիւր դրախմէին հաշուելով կարեւոր գումար մըզփոխի յատկացուի արմտիք գնելու համար։ Կ՚ենթադրուի թէ հացին գինը պահել կարելի չպիտի ըլլայ, հակառակ կառավարութեան բարեացակամութեան։

Միւս կողմէ պիւտճէին պատրաստութեան ուշացումը աւելի կը խորացնէ ելեւմտական եւ դրամային քաոսը, որուն մէջ ինկած է կառավարութիւնը։ Մատաւոր հաշիւով համաձայն նոր տարեշրջանի պիւտճէն 8 միլիառ կը հաշուի. առանց հաշուելու արտաքին պարտքերու տոկոսներուն կարեւոր գումարը, որ կը հասնի աւելի քան 1500 միլիոն դրախմիի։

Ելմտական շրջանակները միծապէս մտահոգ են դրախմիին շարունակական անկումէն եւ անոր գնելու կարողութեան նուազումէն։ Այս կացութեան առջեւ, նոր թղթադրամ շրջաբերութեան հանելու կարծիքը [illegible] կ՚ամրապնդուի։ Ազգային Դրամատան նախկին տնօրէն եւ ծանօթ ելմտագէտ Գ. Մաքսիմօս վախ կը յայտնէ որ կառավարութիւնը ստիպուի նոր թղթադրամ շրջաբերութեան հանել։ Գ. Մաքսիմօս ըսած է նաեւ թէ Ցունաստանի Դրամատունը պէտք է միացնել Ազգայինին։

Ելմտական նախարար Գ. Վառվառէսօ պատասխանելով Գ. Մաքսիմօսի յայտարարութիւններուն, անժամանակ գտած է նոր թղթադրամ շրջաբերութեան հանելու կարծիքը, իսկ երկու դրամատուններու միացումը գոյութիւն ունեցող օրէնքներու հակառակ է։

Մինչ այս, մինչ այդ, կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ. տագնապը կը խորանայ, դրախմին կը կորսնցնէ իր արժէքը, Եւրոպայէն սպասուած դրամական օժանդակութեան յոյսերը կը չքանան. օտար բաժնետէրերը կը մերժեն գիւրութիւն տալ կառավարութեան, Ցունաստանի դրամատան փոխանակութեան պահեստը կը նուազի, անգործութիւնը մեծ համեմատութիւններ կ՚առնէ, եւ ներքին քաղաքական կացութիւնը կը դառնայ բոլորովին անստոյգ։

Կացութիւնը ծանր է նաեւ Սելանիկի հրապարակին վրայ։ Ոստիկանութիւնը խստօրէն կը հսկէ, շահագիտութիւնները արգիլելու համար, բայց անօգուտ։ Գաղտնի գործառնութիւնները կը շարունակուին, բարձրացնելով օտար դրամները։ Այսպէս, տոլարը մինչեւ 180 դրախմիի բարձրացած է (փոխան 75ի), խուճապ յառաջ բերելով առեւտրական շրջանակներու մէջ։

Վախ կայ որ հացը 5-6 դրախմի վրայ դնէ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՆԿԱՐԻՉ Վ. ՄԱԽՈՒԽԵԱՆ

Rives d'Azur գեղարուեստական ամսաթերթը Ապրիլի թիւով կը հրատարակէ, կողքին վրայ, լուսանկարը ծովանկարիչ Վարդան Մախոխեանի, հետեւեալ վերտառութեամբ մեծատառ.— «Ֆրանսացի փառք մը»։ Հ. Տը Կարտիա, «Գեղեցիկ հոգի մը» խորագրին տակ, ուսումնասիրութիւն մը ունի Մախոխեանի մասին, բազմաթիւ վերարտադրութիւններով մեր տաղանդաւոր ծովանկարչին գործերէն։

Կիրակի Միտք եւ Արուեստի բաժնին մէջ, կուտանք քաղուածքներ։

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

Ֆրանսուհին, թեւը կողքին ու երկար [illegible] կանգնած Սուրէնի դէմ, կը նայէր թացեղէն բան մը աչքերուն [illegible] որ ձեռքէն կ՚ընտելանայ, կը թափանցէ, կը օծրմացնէ ու կը փաթթրկէ մթագնելով շուրջ բոլորը, մինչեւ որ, արագասրընթաց մը վերջ, լոյսը կուդայ ու կ՚ըլլայ։

Ուղղուեցան կալաթա։ Ապակեփեղկի մէջ կանգներ էր վաճառող մը ու ինչկինք կը տեղաւորէր։ Անցան։ Արեւը [illegible] բարձրադիր շէնքերու տանիքներէն, ու զով հով մը, ռակեղջիւրէն, կը գգուէր դէմքերը։ Ուզեցին գիշեր մը անցնել։ Քանի մը քայլ առին, երբ Ֆրանսուհին կեցաւ յանկարծ ու յայնեց.

— Մոսցա... ա՞խ... խալական փառը նամակ մը պիտի ձգէի։

— Դառնանք, եթէ կ՚ուզեք։

Ու դարձան։ Կրկին բաներ մը բառ Ֆրանսուհին։ Բայց, Սուրէն չլսեց։ Ընկերոջ պատշաճին շնորհքը տրգեւ եղաւ։ Պէտք եղաւ նորէն անցնիլ նիւ մայթը։ Դէպի աժ. դրամատան տանող նեղ փողոցէն կառք մը կուգար։ Վազել պէտք եղաւ։ Ֆրանսուհին յառաջացաւ Սուրէն հասաւ։ Քով քովի շարունակեցին քալել։ Դարձան ձախ։ Դէպի խալական փառը ուղղուելու ատեն, Ֆրանսուէլը բաժնեց զիրենք, ու Սուրէն, երբ կրկին հասնիլ ուզեց եռաւէն, Գանք Օթոմանին անկիւնի երկար հոյլերին մէջ իրար տեսան...

Ու յիշեցին, երկուքն ալ, այն հեռաւոր աշնանային երեկոն, երբ նոյն հոյլերին մէջ տեսեր էին իրար...

X

Սուրէն երբ գիշերը տուն դարձաւ, Այվազեան երգերը էր սփռանին վրայ։ Տետրակ մը ձեռքը՝ կը կարդար ու նոր գիրք մը նախադասութիւնները կը կրկնէր բարձրաձայն։ Այնքան մտազբաղ էր, որ չլսեց. նոյնիսկ, Սուրէնին բարեւը։ Քովէն, պատէն անդին, կը լսէր Գարունվարդեանին ձայնը, իրեն այցելութեան եկող քանի մը ընկերներու ձայներուն հետ, ու բոլորը կ՚երգէին։ Սուրէն հանեց գլխարկը ու ծռեցաւ պատուհանին, ականջ տալու համար երգին։ Երգի մը ու կանչի մը կարօտը մնչաւ... մի՛շտ նոյն տենչը, ձայնի մը վարելու...։ Մեղմ հովը շոյեց իր ճակատն ու ծամերը, ու Սուրէն ակնարկը անզօրօրէն դարձուց Այվազեանին, յետոյ դուռ, անպարագիծ երկնակամարին, ուր Նարեր էր լուսինը։ Աղաւաղ ու հայեցուած յիշատակ մը բանաց Սուրէնի սրտին դանակը։ Յիշատակ մը, որ զինքը տարաւ հեռու, շա՜տ հեռու, իր պատանեկութեան տարիներուն, երբ Նորէն, այսպէս խաղող գիշեր մը, լուսինը նայեր էր ու ձոռովոյ պատուհանէ մը Նաաքի կը նայէր իրեն։

Հեռացաւ պատուհանէն ու ծռեցաւ գրասեղանին։ Բացաւ գրքերը։ Հանեց քանի մը նամակներ։ Նառա մին ու կարդաց։

«... խելք ն՚ա. որ քու մէջ իմ հոգիս է որ կը սիրեմ. կ՚երթամ շուրջէն քու լոյսերը, որ մէջս կը ցոլանայ ու կը շինեմ միայն այն որ քու հոգիիդ մէջ կրնայ կայանալ։ Մորճէ թէ ն՚րքան կը տառապիմ, երբ իմ շուրջինները, սիրելիներ թէեւ, դէս կը դրկեն քեզմէ ու կը հեռացնեն ղեկը ինձմէ... կը յիշե՞ս այն ծարաւած ճամբաներ — վերջին մէջ, զար զրկեր էիր ինծ,— որ ծռեցաւ հողին, պաղակո՛ծ, մեզօրէի հեղձուցիչ տաքին ներքեւ, ու մինչ ուրիշներ կ՚ընկէին, իրենն արգիլեցաւ շրթները գաղացնել... Որքա՞ն կը նմանիմ անոր։ Աղջիկը, ի՜ն ողբերգ զո՞ւն ես. պիտի կարենա՞մ յագեցնել ծարաւս... Երէկ, կէս օրէ վերջ, մեր տանը պարտէզն էի. յանապարհին տակ. հետ, ուր դուն կուգայիր, յաճախ, խաղաղող ակնարկ մը նետելէն մեր պատուհանին։ Երկչոտ արեւ մը, թեձ նման, որ կը դողդողայ ու կը պահէ իր Ճառագայթները, կը ջերմացնէր Թաչան մը։ Դուն ալ իմ Թաչանս ես՝ սիրո՜ւյս ծառին մի՛ա Թաչանը։ Դարունը աշխատանք...

Ռաւերը կը զուարթուցին, բայց սիրոյս ատերը դեռ դուրկ կը մնան քեզմէ... Տերեւները կ՚աճին, բայց, կարօտ կ՚աւշանայ։ Եւ օրերը կ՚անցնին. ծարգիկը կ՚անցնին, ու ես մինակ, յոգնած, կը սպասեմ քու վերադարձիդ։ Ի՞նչ կը խորհիս։ Դու՞ն։ Հաս չէ՞ս արդէն։ Ասա կը տեսնեմ դէմդ, - քո՛վս, լուռ, ժպտալով ու գեղեցիկ. իմաստութեամբ մէջ գեղեցիկ։ Եւ երբ կը համարձակիմ հարցնել սրտիդ, քու սրտիդ բաբախումն է որ կը զգամ... Ա՛հ՛ լաւ օրեր. հաւա՞րտ օրեր. Այն օրեր, որ կը սպասէ։ Բայց չի ծխի թարեր, եւ որ կ՚արտասուէ, բայց ժպտիլ կը ձեւացնէ, այո՛, հեծեծալէն, երբեմն ծածուն ու մենութեան մէջ...»։

Ժխոր մը լսուեցաւ դուրսէն։ Թողուց նամակը։ Այվազեան զիլ կը նայաւ։ Սուրէն պատուհանին ծռեցաւ։ Կը կաւէին։ Հոգի կախ մըն էր։ Բաղցի կախուը։ Ներքին ձայնի կախւը։ Այո՛, ներքին ձայնի մը, որ կը ձնար անյագ...։ Հովը թեթեւ ու հաճելի, կրկին շոյեց իր դէմքը։ Սիկառ մը վառեց։ Քանի մը քայլ առաւ սենեակին մէջ։ Պատկեր մը կը յածաէր տեսողութեանը առջեւ։ Դուռը, երկնակամարին վրայ, ամպիկ մը եկեր էր լուսնին շուրջ։ Արծուիկը դրաւ պատուհանին, ու ձեռքը ճակտին։ Սիկառին ծուխը, պատուհանէն դուրս, կը պարուրուէր կապտորակ գծերով, ու ձայն մը, թարմ, զեղուն, գրաւիչ ձայն մը դեռ, կը հնչէր ականջին.

— «Կարծեցի թէ դուք եւս պիտի իջնէք»։

Ու սիրտը կը տրոփէր։ Այսուհանդերձ, խորհեցաւ, իմս պարզ ընկերակցութիւն մըն էր, առանց ծանաւոր ցանկութեան։ Մնաց որ, անծօթութիւն է կապուած մնալ զգացումի մը, որ թերեւս մաքուր է, բայց մանկական շրջանի մը բոյրը ունի, ու թէեւ կը քաղցրացնէ իր յիշատակին իսկ, բայց զուտ եւ սին երազ մըն է... Կեանքը իր հարկադրանքներն ունի ու մարդ, կամայ ակամայ, պիտի հպատակի ի վերջոյ։ Ասկէ զատ — շարունակեց խորհիլ — ինքզինքս դրած եմ միջավայրի մը եւ պայմաններու մէջ, որոնք այլապէս գրաւիչ հեռանկարներ ցոյց կու տան...։

(Եար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Կորկուլով ռա՞յ էր թէ ռուս

Երէկուան թիւով, հաղորդեր էինք երկու ակնարկութիւններ Կորկուլովի ծագման մասին: Հասկցուեցաւ թէ թիւրիմացութիւն մըն է պատասխանը եւ թէ Ռուսիոյ նախկին վարչապետին Քոքովցովի եւ խազախ գնդապետին Էլիսէյեւի խօսքերը սխալ ըմբռնած են *Մաթէնի* եւ *Էքօ տը Փարիի* խմբագիրները:

Ստորեւ հաստատում մը Կորկուլովի ռուսական ծագման մասին: Ռուս գաղթականներու կողմէ, Ֆրանսայի վարչապետին ուղղուած է նամակ մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածը·

— «Յանուն ռուս եւ ֆրանսացի ժողովուրդները այնքան երկար ատեն իրար միացնող բարեկամութեան հաւատարիմ բոլոր ռուս գաղթականներուն, կուգանք ձեզ յայտնել նողկանքը զոր կը զգանք հանրապետութեան նախագահին յարգելի անձնաւորութեան դէմ կատարուած գարշելի ոճրէն: Իրողութիւնը որ այս ոճրին հեղինակը ռուսական ծագումով մէկն է, մեզ համար աւելի եւս ցաւալի կը դարձնէ այս ոճիրը եւ մեր մէջ կը յարուցանէ նոյնքան աւելի ուժգին զայրոյթ մը»:

Ստորագրած են Քոքովցով, Ռուսիոյ նախկին վարչապետ, նոյն անձն իսկ որ *Մաթէնի* թղթակցին յայտնած էր թէ անունէն դատելով, հայկական ծագում կը վերագրէ Կորկուլովի, Մաքլաքով նախկին դեսպան, Տը Կիրս աւագ ռուս դեսպաններու, Մելիքով նախկին արտաքին նախարար, զօրավար Միլլէր, Անտրէ Մանտէլշթամ, Արեւմտեան Եւրոպայի ռուսական եկեղեցիի եպիսկոպոսը, եւն.:

Այս կերպով, ինքնին կը հերքուի Կորկուլովի ծագման մասին ամէն ենթադրութիւն:

Բոլշեւիկները եւ Կորկուլովի ոճիրը

Ժընեւի խորհրդային պատուիրակութիւնը օտար պատուիրակութեանց ղրկուած է այլանդակ յայտարարութիւն մը՝ Կորկուլովի ոճրին առթիւ, Ֆրանսայի ներքին նախարարութեան զեկոյցին մասին.

Յայտարարութիւնը կ'ըսէ·

— Խորհրդային Միութեան միաձայնութեամբ, Ֆրանսական ներքին նախարարութեան զեկոյցը կը գտնէ թէ չարաչուք ոճրագործութիւն մը, որ յատկացուած է ծառայելու կարգ մը ղեկավար տարրերու հակախորհրդային քաղաքականութեան:

Բոլշեւիկեան այս յայտարարութեան մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով:

Ըսմէթ եւ Թէվֆիք Րիւշթի դէպի Հռոմ

Ըսմէթ փաշա եւ Թէվֆիք Րիւշթի Հռոմ պիտի հասնին Մայիս 22ին: Իտալիոյ առաջին նախարարը Պ. Կրանտի՝ յայտներ էր որ զինք թէ Թուրք նախարարներուն հետ կարծիքներու փոխանակութիւն մը պիտի ունենան երկու երկիրները շահագրգռող տնտեսական ու քաղաքական հարցերու շուրջ:

⁂ Ռուս մը ինքզինքը անպատուուած զգալով Կորկուլովի արարքէն, անձնասպան եղաւ:

Ախոյեանական մրցում

Մարսէյլի Արագս մարմնամարզական միութեան ֆութպոլի յանձնախումբը կազմակերպած է բաժակի երրորդ ախոյեանութեան մրցում մը, որուն կը հրաւիրուին շրջանին բոլոր ֆութպոլի խումբերը մասնակցելու: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի ժամը 8ին, St. Julien դաշտը: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Ուշադրութիւն

18 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Petit Journal-ի սրահներուն մէջ
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան
եւ «Տարօն Տուրուբերանի» Հայրենակցական միութեան

Գէորգ Չաւուշի մահուան քսանհինգամեակը

Ճոխ յայտագիր — Մանրամասնութիւնները յետոյ

Ապրիլ 11)24 Փոն ցը Շէրիի մէջ

ՄԱՅԻՍ 15ԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուրֆայի Պիրէճիք գիւղացի Աբրահամ Գապասաքեան, որ կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՈՒՐՖԱՑԻ Պ. Յակոբ Պէշլիեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ, կամ իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի հաղորդել Պ. Յոհան Գորգիկեանի, 31 Route de Choisy, Ivry.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Միլան, Պ. Կարապետեան. Ջունիներ

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Հ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԺՈՂՈՎԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. կոմիտէին ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Ալֆորվիլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ա. կումբի սրահը: Զեկոյց Կեդր. Կոմիտէի կողմէ: Ստիպողական ներկայութիւն

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան խումբին ժողովը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին, 32 Ave. des Gobelins. *Զեկոյց Կ. Կոմիտէի ներկայացուցչին կողմէ:*

ՍԱՐՍԷԼԻ ենթակոմիտէին ընկերահաւաքական դասախօսութիւնը այս Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին (ընկ. Նալպանդի տունը): Նիւթ.— Հայ քաղաքական կուսակցութիւնները: Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան:

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple. օրակարգ՝ շրջաբերականներու ընթերցում:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարգպետ խումբի դիւանը, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան համար կը հրաւիրէ իր խումբի անդամները վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կը խնդրուի ընկերներէն անպայման ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանը:

Թատերական ներկայացում

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 3ԻՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

26 Rue Troyon, Sèvres

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը ներկայացնէ

“ՔՕՐՐԱՏՕ„Ն

Այս առթիւ պիտի կատարուի Մ. Պէշիկթաշլեան թատերասրահին պաշտօնական բացումը:

Վահրամ Փափազեան, նախկին աշակերտ Մ. Ռ. վարժարանին, սիրայօժար իր յարգանքի ձօնը կը բերէ Մ. Ռ. վարժարանին նախկին աշակերտ եւ հայ բեմի հիմնադիր անմահն Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի յիշատակին:

Համախմբերգիական մեծ հանդէս

Կազմակերպուած Խարբերդի Հայր. Միութեան կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Maison Mutualité-*ի մէջ,* 24 rue St. Victor.
Կը նախագահէ Պ. ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՀՐԱՉ ԵՐՈՒԱՆԴ եւ ՍԻՄՐԱՔ ՔԱՐԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզահայ կարող ուժերը: Տեղի կ'ունենայ միութեան կազմակերպած պարգեւաբաշխութիւնը: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ տրուած յայտագրով:

Թէյասեղան - պարահանդէս

Ա. Ե. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9–12 եւ 12–5
Brebant Marseillais-*ի մէջ* Ave. des Chartreux
Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Օրդ. Հայկանուշ Նիկոլեան, Mme. Henriette Gallian, *Օր. Արզարեան եւ Պր. Համբարձումեան, հայկական, ֆրանսական երգերով եւ զուգերգով, Պ. Գէորգեան (Ջութակ): Ռուսական պարեր ռուս յայտնի պարուհիներու կողմէ: Պ. Տէր Վարդանեան կը ներկայացնէ զաւեշտ մը:*
Մուտք 5 ֆրանք
Ծանօթ.— Կը խնդրուի պարգեւաբաշխութեան տոմսերը միասին բերել:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Անիէռ Գուա Քոլոմպի Սահակ Մեսրոպ Գրադարանի վարչութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Կոմիտաս երգչախումբի (80 հոգի):

ԻՆՊԱՍՏ ՇՐՋԱՆԻ «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ
Հովանաւորութեամբ ԱՐԻՍՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
Կը խօսի՝ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 3.30ին Գուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահներուն մէջ, rue des Halles *կայարանին կից:*
Արտասանութիւն՝ ԶԱՐԵՀ ՂԱՐԻՊԵԱՆ
Մուտքը՝ 5 Ֆրանք

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

Բ Ո Ռ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Արթուր մանաւորապէս սիրում էր բնութեան տեսարանները եւ ճամբին հանդիպած առաջին ջրվէժը նրան մի այնպիսի բուռն ոգեւորութիւն պատճառեց որ ախորժելի էր տեսնելը: Բայց երբ սկսեցին աւելի ու աւելի մօտենալ ձիւնոտ կատարներին, նրա յափշտակեան արտայայտութիւնը տեղի տուեց մի երազկոտ խոր հիացումի, որի նմանը Մոնտանէլլին երբեք չէր տեսած Արթուրի վրայ: Կարծես, մի տեսակ միստիկ ազգակցութիւն լինէր նրա ու այդ սարերի մէջ: Ամբողջ ժամերով մնում էր անշարժ վայր ընկած սօսիի մութ, մեկուսի ու արձագանգող անտառում, աչքերը յառած բարձր ու շիտակ բոների միջով արեւի տակ պայծառ լուսաւորուած դիմացի կապոյտ ժայռերին ու կայծկլտող կատարներին: Եւ Մոնտանէլլի նայում էր նրան վշտահար մի նախանձով:

— Ես կ'ուզէի որ ինձ ցոյց տայիր, ինչ որ դու այնտեղ տեսնում ես, սիրելիս. — ասաց մի անգամ հայեացքը գրքից հեռացնելով ու դառնալով Արթուրին, որ նրա կողքին փռուել էր խոտերի վրայ ճիշդ նոյն դիրքով, ինչ մի ժամ առաջ. բայց, լայն աչքերը դարձած հեռո՞ւն, ուր փայլկտում էին կապոյտն ու սպիտակը.

Ուղեւորները դուրս էին եկել մեծ ճամբից, գիշերելու համար մի անգորր գիւղակում՝ Դիօզա ջրվէժից ոչ հեռու. երբ արեւը խոր թեքուել էր արդէն անամպ երկինքին, նրանք բարձրացել էին մի անտառոտ քարափի վրայ, այնտեղից վայելելու արեւի առած հրաժեշտը Մօն-Պլանի գմբէթներից ու տեքերից:

Արթուր վեր առաւ գլուխը ու լի էր նրա հայեացքը խորհրդով ու հիացումով:

— Ես ի՞նչ եմ տեսնում, պադրէ': Կապոյտ անապատում մի սպիտակ ահագին էակ, որ ոչ սկիզբ ունի, ոչ վախճան: Ես տեսնում եմ, թէ ինչպէս սպասում է նա դարէ դար սուրբ Աստուծոյն Ոգու գալստեանը: Տեսնում եմ աղօտ, կարծես ապակու միջից:

Մոնտանէլլին հառաչեց:

— Մի ժամանակ այդ բոլորը ես էլ էի տեսնում:

— Իսկ հիմա էլ չէ՞ք տեսնում:

— Ո'չ. եւ էլ երբե'ք չեմ տեսնելու. Այդ բոլորն այդտեղ է, գիտեմ, բայց ես չունիմ դրան տեսնելու աչքերը: Ես հիմա բոլորովին ուրիշ բան եմ տեսնում.

— Ի՞նչ էք տեսնում:

— Ե՞ս, սիրելի՛ս: Տեսնում եմ կապոյտ երկինք եւ ձիւնապատ սարեր. ուրիշ ոչինչ — վերեւում: Այլ բան է ցածր:

Ու մատնանիշ արաւ խորքում փռուած հովիտը:

Արթուր ծունկի եկաւ ու կախ ընկաւ սեպ անդունդի եզերքին: Երեկոյեան խտացող ստուերների մէջ գորշին տող ահագին սօսիները պահակների պէս կանգնած էին գետի երկու նեղ ափերին: Հէնց նոր էր սուզուել շիկացած ածուխի նման կարմիր արեւը լեռնային ժանիքաւոր ժայռի թիկունքին: Կեանքն ու լոյսը կորան բնութեան երեսից.

Եւ մութ ու մռայլ, սպառնալից մի բան եկաւ շիտակ հովտի վրայ, արհաւիրքով լի:

Արեւմտեան մերկ սարերից կախուած ուղղահայեաց ժայռերը կարծես ատամներ լինէին մի հրէշի, միշտ պատրաստ յափշտակելու իր որսը ու քաշելու ձորի խոր անդունդը, ուր անտառներ էին տալիս հեծող անտառները: Սօսիները մերկացրած սրի շարքերի էին նման, որոնք փսփսում էին «Ընկի՛ր վրա՛ս»: Ու թանձրացող խաւարի միջից գոռում էր ու ռռնում գետը, զարնելով իր ապառաժ բանտի պատերին, յաւիտենական յուսահատութեան կատաղութիւնը բերնին:

— Պադրէ', մռայլ է այնտեղ, ինչպէս դժոխքում:

Ու Արթուր դողդողջուն վեր կացաւ ու ետ քաշուեց անդունդից:

— Ո'չ, զաւակս, — եղաւ Մոնտանէլլիի մեղմ պատասխանը — այնտեղ մռայլ է, ինչպէս մարդկային հոգին:

— Որոնք ապրում են խաւարի ու մահուան գրկո՞ւմ:

— Որոնք ամէն օր փողոցում կողքիդ անց են կենում:

Արթուր դողում էր, ամբողջովին աչքերը յառած նոճիներին: Ոգտոր ճերմակ մշուշը խառնուում էր սօսիների մէջ եւ փռւում յուսահատութեան ցաւերումն հեծող հեղեղի վրայ, մի ողորմելի տեսիլքի նման, որ մխիթարանք տալ չէր կարողանում:

— Նայեցէ'ք, — ասաց յանկարծ Արթուր: — Մարդիկ, որ խաւարի մէջ էին գնում մեծ լոյս տեսան:

Արեւելքի ձիւնահեր գագաթները վառւում էին անդրադարձ ճառագայթների տակ: Երբ կարմիր փայլը հանգաւ կատարներին, Մոնտանէլլին դարձաւ ու դպաւ Արթուրի ուսին:

— Գնա՛նք, սիրելի՛ս: Մութը կոխեց, կը կորցնենք ճամբան, եթէ էլ ուշանանք:

— Հիմա կարծես դիակ լինի արդէն. — ասաց Արթուր աչքը հեռացնելով մարած լոյսի տակ փայլող գագաթներից

Մութ ծառերի միջով իջան դէպի շալէն, ուր իջեւանած էին:

Քիչ յետոյ, երբ Մոնտանէ[...] դանդաղուն մտաւ, [...] ընթրիքի սպասին առաջ [...] աւելի [...] արդէն թափ [...] գիշերուայ ու կարմիր [...] բոլորովին ուրիշ էակ էր դարձ[...]

— Եկէ'ք, պադրէ', շուտ [...] սա զուարճալի շնիկը [...] եւ [...] թաթերին:

Շունն իր խաղով [...] յափշտակել էր նրան, [...] ռաջ ալպեան վերջալոյսը [...]

Շալէի տանտիրուհին [...] գոգնոցով ու կարմիր [...] կին, կանգնել էր մ[...] կողքերին դրած ու ծիծաղ[...] ու տղի խաղին նայելով

— Երեւում է, որ հոգ [...] չունի. — դարձաւ նա իր աղ[...] դական բարբառով — ինչպէ[...] ւել է նրան խաղը. եւ ինչ [...] տղայ է:

Արթուր կարմրեց մի դպր[...] աղջկայ նման, իսկ կինը [...] աամբը հասկացան, դուրս [...] ծաղրելով նրա շփոթութեան վր[...]

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ՆԵՐՔԵՒԵՆԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Օտար Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՅԻՍ 1932

12 MAI 1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1877

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱՀԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ԹՐՔԱՑՈՒՄ

Մպառելով Պոլսոյ Նոր Թղթաբերին, որ անշուշտ աւելի պիտի լուսաբանէ «գետեղման» կամ «բնակութեան» օրինագիծը, փորձենք վերլուծել զայն այնպէս ինչպէս կը ներկայանայ առաջին հրատարակութեամբ (Տես երէկուան «Յառաջ»ը)։

Թէեւ օրինագիծ է տակաւին, բայց քէմալականութեան մէջ տարբերութիւն չկայ երկուքին միջեւ, — օրինագիծ եւ օրէնք։ Կը բաւէ որ կառավարութիւնը միտք մը յղացած... Անմիջապէս կը յանձնէ «Խալք»ին — Մ. Քէմալի կուսակցութեան — որ ձեւականօրէն «կը քննէ» զայն ու կը վաւերացնէ։ Մնացեալը — Ազգ. Մեծ Ժողովին վաւերացումը — պարզ ձեւականութիւն է։

Արդ, առաջադրուած օրինագծով, կառավարութիւնը կը ձգտի 1. կարելի եղածին չափ շատցնել Թուրքիոյ թուրք բնակչութիւնը. 2. Ցրուել, արմատախիլ տարտղնել ոչ – թուրք փոքրամասնութիւնները, խափանելով անոնց ազգային՝ ինքնուրոյն կեանքը, աճումն ու զարգացումը։ Այսինքն, փութացնելով անոնց ընէացումը, դարձնել Թուրք բնակչութիւնը բազմացնելու մասով.

Ինչպէս ամփոփագիր ձեւագիր մը, յստակօրէն կ'երեւայ օրինագծին այս տրամադրութիւնը, հակառակ իր մանրամասնութեան եւ բազմավարի չարագրութեան։

Միւս կողմէ, ծրագիրը յատկապէս ուղղուած է քիւրտ ժողովուրդին դէմ, որ կը կազմէ ամէնէն հոծ բնակչութիւնը, ամայի եւ աւերակ Անատոլուի մէջ։ Բայց, որ եւ է երաշխաւորութիւն չկայ թէ օրինագծին խառնութիւններէն եւ կաշկանդումներէն ազատ պիտի մնան միւս հատուածները, — բոլոր անոնք որ «Թուրք ցեղէ չեն»։

Կարդանք մէկ – մէկ, օրինագծին գլխաւոր տրամադրութիւնները.—

1. Զետեղման չորս գօտիներ կազմուած են Թուրքիոյ մէջ։

2. Թիւ 1 գօտին կը կազմեն այն վայրերը ուր Թուրք մշակոյթին պատկանող հոծ բնակչութեան մը գոյութիւնը անհրաժեշտ կը համարուի։

3. Թիւ 2 շրջանը կը կազմեն այն վայրերը ուր պիտի փոխադրուին եւ զետեղուին այն բնակիչները որոնց Թուրք մշակոյթ ներկայացնելը փափաքելի է։

4. Թիւ 3 շրջանը կը կազմեն այն վայրերը, ուր ազատօրէն կրնան բնակութիւն հաստատել Թուրք մշակոյթին պատկանող գաղթականները, առանց կառավարութենէն նպաստ ուզելու։

5. Թիւ 4 շրջանը կը կազմեն այն վայրերը, ուր բնակութիւնը արգիլուած է, եւ որոնց պարպումը որոշուած է՝ առողջապահական, տնտեսական, մշակութային, քաղաքական, զինուորական եւ հանրային ապահովութեան տեսակէտներով։ (ԽՄԲ.— Ցիշեցէք 1915 Մայիսի տեղահանութեան օրէնքը)։

6. Անոնք որ Թուրքիոյ մէջ տեւական բնակութիւն հաստատելու համար առանձին կամ խմբովին արտասահմանէն Թուրքիա գալ կ'ուզեն, ներկայ օրէնքին տրամադրութեանց եւ գործադիրներու խորհուրդին տուած որոշումներուն համաձայն, կրնան ընդունուիլ միմիայն Ներքին գործավարին հրամանով։ (ԽՄԲ. — Այս յօդուածը անշուշտ կապ ունի երթեւեկի հրահանգին հետ)։

7. Թուրքիա պիտի չընդունուին անոնք որ Թուրք մշակոյթին չեն պատկանիր։ Նաեւ այլն։

8. Թրքահպատակ Գնչուներն ու վաչկատուններն պիտի զետեղուին քաղաքներու եւ Թուրք մշակոյթին պատկանող գիւղերու մէջ, խմբովին չըլլալու պայմանով։

9. Անոնք որոնց մայրենի լեզուն Թուրքերէն չէ, չեն կրնար նոր Թաղեր, գիւղեր հիմնել կամ միայն իրենցմէ բաղկացեալ արհեստաւորներու խումբեր կազմել։ Անոնք չեն կրնար միեւնոյն գիւղին կամ Թաղին մէջ համախմբուիլ։

10. Ներքին գործավարութիւնը արտօնուած է ցրուելու այս կարգի համախմբումները, մէջն ըլլալով նաեւ ներկայիս գոյութիւն ունեցող նման համախմբումները։

Օրինագծին կարեւոր մէկ տրամադրութիւնն ալ աշիրէթներու լուծումն է։ Ջնջուած են աշիրէթապետութիւնը, պէյութիւնը, աղայութիւնը, շէյխութիւնը եւ անոնց վերաբերեալ բոլոր կազմակերպութիւնները։ Անոնց բոլոր անշարժ կալուածները պիտի փոխանցուին պետութեան։

Ուրեմն, թէ՛ Թրքահաւաքում (դուրսէն գաղթականներ բերելով), թէ՛ Թրքացում (ոչ – Թուրք համախմբումները ցրուելով եւ Թրքական շրջաններու մէջ տեղաւորելով), թէ՛ տեղահանութիւն (արգիլուած գօտիներ, վերաբնակութիւն, աշիրէթներու լուծում), եւ թէ բռնագրաւում (ոչ միայն աւատապետական, որ արդար է, այլ եւ ժողովրդային եւ անհատական, ինչպէս հայաջինջ տարիներու առեն եւ մինչեւ այսօր)։

Այս ծրագրին գործադրութեան համար ժամանակաշրջան որոշուած է 15 տարի, եւ տարեկան երկու միլիոն ոսկի։ Մեծադէպ գումար մը, որուն պակասը — տասնապատիկը — պիտի լեցուի աւարառութեամբ եւ բռնագրաւումով։

Թուրքիոյ մէջ օրէնքները, եթէ նոյն իսկ լաւ առաջադրութեամբ խմբագրուին, միշտ ենթակայ են գործադրողին հայեցողութեան եւ բարի կամքին։

Իսկ այսպիսի օրէնքները դուռները լայն կը բանան, ամէն տեսակ նենգութեան, հախուռնութեան, կողոպուտի, սպառնալիքի, նոյն իսկ ջարդի համար։ Մանաւանդ որ, կառավարութիւնը ինք ամէն օր նոր զէնքեր կը հնարէ, կը ճարէ, ոչ – Թուրքերը ճզմելու համար։ Զանոնք օրէնքէ դուրս հաշակելով։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐՔԵՐ

Այս մէկը զոր կը մատնանշէ *Ճառաջի* ընթերցող մը, անուրանալի կերպով հայկական է եւ գոնէ Նոր բնակավայրէն չէ ստացուած, որ կարենայինք՝ իբր Թերութիւն՝ արդարացումներ փնտռել ու գտնել։

Կը գանգատի մեր ընթերցողը.

— Եղբա՛յր, կանոնաւոր բաժանորդ էի *Յառաջ*ի։ Բայց չեղաւ որ օրը օրին Թերթ ստանայի եւ կարդայի. որովհետեւ, տանս մէջ կը բնակէին ուրիշ Հայեր ալ, որոնք իրաւունք ունենալ կը կարծէին իմ Թերթս առնելու ինծմէ առաջ. կարդալու իբր իրենցը եւ յետոյ ձեռքէ ձեռք պտտցնելու։ Ժամերով եռեւե՛ն վազելէ յետոյ, երբ ձեռքս անցնէր, արդէն հինցած կ'ըլլար։

«Յարահատ՝ հասցէս փոխեցի եւ մեր փողոցին մէջ, սրճարանի մը հասցէն տուի։

«Բայց, չէի գիտեր Թէ անծրիւէն փախելով, կարկուտի պիտի բռնուէի։

«Առաջ, գոնէ գիտէի Թէ, Թերթս ո՛վ կրնար առած ըլլայ։ Կ'երթայի, կը փնտռէի։ Սրճարանին հասցէն տալէս վերջ, օր եղաւ որ Թերթին հետքն ալ չգտայ։

Ո՞ւր է Թերթս, կը հարցնէի սրճարանին տիրոջը։

Հո՛դ ըլլալու է, կը պատասխանէր, ծուլօրէն, ցոյց տալով անկիւնի մը սեղանը, ուր կը դնէ իր յաճախորդներուն եկած Թերթերն ու նամակները...

Մէկ երկու, երեք, մարդ ի վերջոյ համբերութեան...

...խորդներն են որ Թերթը Թաքուցած ըլլալու են։ Իր մին ալ, անծանօթի մը ձեռքին մէջ բռնեցի Թերթս.

— Եղբա՛յր, կանչեցի. այդ Թերթը իմս է։

«Մարդը առանց շփոթելու կամ առնելու, կամ ներողութեան խօսքի մէկ բառեր մը գոնէ փսփսալու, դարձաւ եւ ձեռքը երկարելով.

— Վա՛յ, ըսաւ, մտերմօրէն, դո՛ւն ես մ... խօսք. ...

«Բայց ըլլաս, չե՞ս ճանչնար։

«Այդ օրէն ի վեր, դադրեցուցի բաժանորդութիւնս եւ հիմա ամէն օր, փողոցէն կուգամ Թերթը ձեռքովս առնելու։

«Ի՞նչ ընեմ, ըսէ՛ք։ Գէ՞շը որն է։ Այս մարդիկը որ իմ Թերթս կը յափշտակէին, ամէնքն ալ, ինծմէ ձեռքս ունէին...։

Հիմա որ լսեցիք բաժանորդին արդար դժգոհութիւնը, դուք ըսէք, ընթերցողներ, ի՛նչ ընենք մենք, երբ հայը կուտայ

— Ի՞նչ ընեմ, ըսէ՛ք։

ԽԱՐՏՈՅ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐՈՒԿՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Պէյրութի գաղտնի ոստիկանութիւնը Անդր-Նահրի շրջաններուն մէջ մեծ պատրաստութիւններ տեսած եւ զգուշական միջոցներ ձեռք առած էր, արգիլելու համար հաւանական խառնակութիւնները Մայիս 1ի առթիւ։ Համայնավարները, սակայն այդ շրջանին մէջ անփախօրէն գործեցին Մայիս 1ի օրը եւ մօտ 60 հոգինոց բազմութեամբ մը եւ կարմիր դրօշակ պարզած, Թափոր կազմեցին պոռալով, «կեցցէ՛ Լենին, կեցցէ՛ Ստալին»։

Շուտով ժանտարմներ եւ ոստիկաններ հասան եւ յաջողեցան ցրուել զանոնք, ձերբակալելով մի քանիներ։ Համաձայն ոստիկանութեան քաղած տեղեկութեանց, ինքնաշարժով խումբ մը համայնավարներ այդ օր միւս շրջաններէ եկած են Նոր Մարաշ, կազմակերպելու համար այս ցոյցը։ Նոյն իսկ անոնք գիշեր ատեն քանի մը տուներու վրայ ալ կրցած են կարմիր դրօշներ պարզել։

Ցոյց տալու համար ոստիկանութեան խստութիւնը, բաւական է գիտնալ որ շաբաթ երեկոյ, Անդր-Նէհիր գացող բոլոր Հայերը խուզարկուեցան եւ Թերթ ծախողներ գիշեր մըն ալ բանտարկուած մնացին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ընտրական բուռն պայքարէ մը վերջ որ մղուեցաւ նախկին մեծամասնութեան դէմ, արմատականները եւ անոնց հետ նաեւ նախկին փոքրամասնութիւնը, նկատի առնելով ներկայ պայմանները եւ ստեղծուած փափուկ կացութիւնը, համերաշխութեան ցոյց մը կատարեցին, իրենց քուէները կեդրոնացնելով, հանրապետական նախագահի միակ թեկնածուին Պ. Ալպէր Լըպրէնի վրայ։ Ինչպէս գրեր էինք, հակառակ իր բարեկամներու ճնշումին, ընդառաջ երթալով արմատական եւ ձախ հանրապետական պատգամաւորութեան մը թելադրութեան, Պ. Փօլ Փէնլըվէ ետ առեր էր իր թեկնածութիւնը։

Այսպէս, Վերսայլի պալատին մէջ, երեքշաբթի օր, նախագահական ընտրութեան մասնակցեցան 824 ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ։ Քուէարկութեան մասնակցեցան 777 հոգի։ Քուէարկութիւնը տուաւ հետեւեալ արդիւնքը. — Պ. Ալպէր Լըպրէն՝ 633 քուէ, Փօլ Ֆօր (ընկերվարական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար)՝ 114, — Փէնլըվէ՝ 12, — Մարսէլ Քաշէն՝ (համայնավար պետը)՝ 8, — զանազան անձեր՝ 10։

Ազգային Ժողովի բացուեցաւ կէս օրէն վերջ ժամը 2ին. Ծերակոյտի նախագահ Պ. Ալպէր Լըպրէնի կողմէ որ կարճ ճառով մը, տարփողեց հանրապետութեան ապանեալ նախագահին յիշատակը եւ խօսօրէն քամահրեց գործուած ոճիրը.

Քուէարկութիւնը սկսաւ Սահմանադրութեան օրէնքի յատուկ յօդուածներուն ընթերցումէն յետոյ։

Նախագահին ընտրութենէն յետոյ, երբ վերջացան շնորհաւորութեան արարողութիւնները, Պ. Լըպրէն, ընկերակցութեամբ վարչապետին՝ Պ. Թարտիէօի, եւ յատուկ շքախումբով, մեկնեցաւ դէպ ի Փարիզ, ուր Էլիզէի պալատին մէջ՝ նախ խոնարհեցաւ Տումէրի աճիւնին առջեւ, յետոյ այցելեց Անծանօթ Զինուորի շիրմին եւ վերադարձաւ Լիւքսէնպուրկի պալատը։

Երեկոյեան, Ֆրանսայի վարչապետ Պ. Թարտիէօ դահլիճին հաւաքական հրաժարականը ներկայացուց նորընտիր նախագահին, խնդրելով որ նոր դահլիճին կազմութեան հոգը իրեն չյանձնուի։

Պ. Թարտիէօ ընթացիկ գործերը պիտի վարէ, մինչեւ յաջորդ դահլիճին նշանակումը

ՍՊԱՌՆԱԳԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Երեկոյեան թերթերը կը գրեն թէ նորընտիր նախագահը ստացած է երեք նամակներ, որոնցմով կը սպառնան թէ շատ չանցած Պ. Լըպրէնն պիտի վիճակի, նախկին նախագահին ճակատագիրը։

Այս սպառնալիքները կը նկատուին անմիտներու կամ կէս – խելագարներու գործը։

Նոր նախագահին կենսագրական գիծերը վաղուան թիւով։

Թնտութիւններ Կորկուլովի մասին

Կորկուլովի պաշտպանութիւնը ստանձնած է փաստաբան Անրի Ժէրօ, որ պաշտպանած էր նաեւ Ֆոռէսի սպաննիչը՝ Վոլկէր։

Մօնթէ – Քարլոյի կողմերը, Պոսոլէյլի մէջ, վաճառական մը յայտնած է թէ ամիս մը առաջ, ընդունած է այցելութիւնը Կորկուլովի, որ կ'ուզէր այդ վայրին մէջ քիմիական արտադրութեանց գործարան մը հաստատել. սակայն հրաժարեցաւ իր այդ ծրագրէն, երբ հասկցաւ որ մասնաւոր արտօնութիւն պէտք է առնել եւ թէ այդ արտօնութիւնը կախուած է քննութեան մը արդիւնքէն։

Կը կարծուի թէ Կորկուլով այդ ծուխածին արդէն կը մտածէր իր ոճիրին վրայ եւ փորձեր կատարելու պատրուակին տակ, կ'ուզէր դժոխային գործիք մը պատրաստել։

ԳԷՇ ԶԱՒԱԿԱԴԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ցայտնուած է որ Կորկուլովի կինը անցեալ ուրբաթ ամբողջ կէս օրը անցուցած է Մօնաքոյի մէկ եկեղեցիին մէջ աղօթելով երկարօրէն եւ խոստովանելով քահանայի մը, Հայր Էտմոն Ժաքոյի։

Կորկուլովի կինը հաւաստեց թէ բան չի գիտեր իր ամուսնին չարաշուք ծրագրէն. սակայն կասկածները կը ծանրանան իր վրայ թէ, թերեւս ամէն ինչ գիտէր եւ խոստովանած է հայր Էտմոն Ժաքոյի, որ շաբաթ օր, երբ իմացաւ Ֆրանսայի նախագահին սպանութիւնը, քիչ յետոյ կաթուածահար եղաւ։

Կասկած ծագած է թէ քահանային այս յանկարծական մահուան եւ նախագահին սպանութեան միջեւ, կապ մը չկա՞յ արդեօք։

Մահապատիժ Արարատի Քիւրտերուն

Էնկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն, յատուկ ատեանին առջեւ, ուր դատը կը տեւէր 1930 յուլիսէն, Արարատի ըմբոստական շարժման մասնակցող 155 Քիւրտերուն, ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց բոլոր ամբաստանեալներուն դէմ։

Վճիռը պիտի տրուի յաջորդ դատավարութեան։

Լիբանանի սահմանադրութիւնը

Պէյրութէն տրուած լուրի մը համաձայն, Սուրիոյ մարզպանը երկու հրամանագրեր ստորագրած է։ Այս հրամանագրերով ժամանակաւոր կերպով կ'առկախէ Լիբանանի 1926ի սահմանադրական օրէնքը եւ կառավարական վարչութիւններուն աւելի պարզ ձեւ մը տալով, կը նուազեցնէ հանրային ծախքերը, մինչեւ որ սահմանադրական օրէնքը վերաքննուի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ։

Սուրիոյ մարզպանին այս հրամանագրերը կը համապատասխանեն ընդհանուր բաղձանքի մը, որ յաճախ արտայայտուած է, աւելի պարզ ձեւի մը վերածելու համար Լիբանանի վարչական եղանակը եւ սակայնաբար զարմանելու համար եկեւմուտքի դժուարութիւնները։

Հանրապետութեան նախագահը Պ. Տրապպա կը մնայ իր պաշտօնին գլուխը՝ առժամեայ կառավարութեան պետի հանգամանքով։ Նախարարները կը դադրին իրենց պաշտօնը կիրարկելէ, իսկ ընդհանուր սպասարկութեանց տնօրէնները կը կազմեն կառավարութեան պետական օժանդակ խորհուրդը։

Լիբանանի Երեսփ. Ժողովի նիստերը դադրած են։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲՈՒՌՆ ՎԷՃԵՐ

ՍԵԼԱՆԻԿԻ ԹԵՄ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՄԷՋ

Հորիզոն կը գրէ թէ Ապրիլեան Սգատօնի խանգարման առթիւ, Մայիս 5ին բուռն վիճաբանութիւններ ծագած են Սելանիկի Թեմական Խորհուրդին մէջ։ Անդամներէն Պ. Պ. Կրօն Շավարշեան եւ Վարդան Գարծանքեան խստօրէն քննադատելով Առաջնորդարանի քարտուղարին ընթացքը, պահանջած են փնտռել մարմին մը մը կազմել։ Խափանարար խմբակ մը մերժած ըլլալով այս առաջարկը, երկու անդամները հրաժարած են Թեմական Խորհուրդէն։ Կ'ըսուի թէ ուրիշներ ալ պիտի հրաժարին։

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ԱՌԵՒԱՆԳՄԱՆ ԴԱՏԸ

Մայիս 9ին, Պուքրէշի մէջ շարունակուեցաւ դատը այն բոլշեւիկեան գործակալներուն, որոնք փորձեր էին, այս յունուարին, Կոստանցայի մէջ առեւանգել Աղաբեկովը։

Կը յիշուի թէ այս գործին խառնուած է ֆրանսացի ճարտարագէտը, Լըգօզ եւ թէ ապրիլ 18ի առաջին դատավարութիւնը ընդհատուած էր, լրացուցիչ քննութիւն մը կատարելու համար։

Բազմաթիւ ռուս գաղթականներ ներկայ էին այս վերջին դատավարութեան։ Ցոյցեր եւ խռովութիւններ նախատեսելով, ոստիկանութիւնը՝ կարգապահական խիստ միջոցներու դիմած էր։

Հարցաքննուեցաւ ամբաստանեալներէն Կրիշա, որ երկու պաշտօնական թարգմաններու միջոցով, յայտարարեց թէ համայնավար է, 38 տարու, անկրօն, ծնած Ռուսիոյ մէջ, եւ բոլշեւիկներու կողմէ ղրկուած է Պոլիս, հսկելու համար Վրանկէլի բանակին կողմէ առնուած նաւերուն վրայ եւ զանոնք մատնանշելու խորհրդային այս իշխանութեան։ Ցայտնեց նաեւ թէ պաշտօնէն զինքը դադրեցուցին եւ իրեն յանձնեցին շարունակութիւնը այն գործերուն, որոնք կիսատ մնացեր էին արտասահմանի մէջ՝ բոլշեւիկներու գանձանութեամբ։

Նախագահը հարցուց.

Պաշտօն ունէի՞ք դաւաճանները պատժելու։

— Ոչ, կը պատասխանէ Կրիշա, իմ գործս էր փոխարինել զանոնք որ վստահութիւն չէին ներշնչեր։ 1932 յունուարին, զիս իր մօտը կանչեց Պոլսոյ առեւտրական տորմիղին պետը Իվանովիչ, որ ըսաւ թէ, հին պաշտօնեաներ, ինչպէս Բեսեդովսկի եւ Աղաբեկով դաւաճանած են դատին.—Աղաբեկովը ըսաւ, Վառնա պիտի գայ՝ Կոստանցայի ճամբով, եւ պէտք է մէկը որ հսկէ անոր վրայ։ Ինքզինքս տրամադրեցի խորհրդային դատին ծառայելու համար։ Իվանովիչ ալ ատեն ըսաւ որ Կոստանցա մեկնիմ, զիս ներկայացնելէ վերջ Ցանքոֆին, որուն պէտք է միանայի այդ քաղաքին մէջ։ Ինծի ծանօթացուց Քաթափոտիսը՝ Ֆիլօսէյա յունական նաւուն նաւապետը։ Այդ նաւուն մէջ պիտի մտնէի իբրեւ նաւաստի եւ մեկնէի Կոստանցա։ Նաւուն մէջ Ցօյն մը կար, Սամուրիտիս, որ ընկերացաւ ինծի մինչեւ Կոստանցա։

«Աղաբեկով Կոստանցա եկաւ Ցանքոֆի հետ։

Կրիշա յետոյ յայտնեց թէ ինքը մտադրութիւն չունէր Կոստանցա երթալու, բայց զինքը ստիպած էին, թէ իր մտադրութիւնն էր համոզել Աղաբեկովը որ այլեւս չգործէ խորհրդային դատին դէմ։

Նախագահը.— Ինչո՞ւ վրայդ ատրճանակ ունէիր, Թերեւս, Աղաբեկո՞վը համոզելու համար։

Կրիշա.— Զայն համոզելու հրամանը Ցանքոֆի տրուած էր։ Իմ պարտականութիւնս էր հսկել վրան։

Ցետոյ, Կրիշա բացատրեց թէ չկրցաւ իրեն յանձնուած պաշտօնը կատարել, որովհետեւ չէր կրցեր համոզել Աղաբեկովը որ նաւ մտնէ։ Նոյնպէս զացեր է Աղաբեկովի բնակած պանդոկը, բայց ան կը բացակայէր։

Յաջորդ դատավարութեան, պիտի հարցաքննուի ֆրանսացի Լըգօզը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յարմարութեան եւ կարճ լինելու համար միայն վերոյիշեալ վերնագիրը դրի, ինչպէս որ գրւած են Թեհրանի եւ արտասահմանի հայ թերթերը։

Եթէ ուզենանք.— 1931 թւի օգոստոսից հրաւիրւած, բայց հետաձգւելով կէսերին ակսւած եւ մինչեւ գրելս վայրկեանս իր աշխատանքները չլրացրած, պատգամաւորական ժողովի առաջին հանգամանքը որոշել, պիտի վերադրեմ այսպէս.—

«Հարաւային պարսկաՅայութեան ծխական մարմինների ներկայացուցիչների խորհրդակցական ժողով»։

Տեսնում էք, «Պարսկահայ համագումարը» իր բովանդակութիւնից շատ բան կորցրեց։

Այս միջանկեալը միայն նրա համար, որպէսզի արտասահմանեան հայ թերթեր թիւրիմացութիւնների մէջ չընկնեն։ Չէ՞ որ վերջապէս մի օր հայ Սփիւռքի պատմութիւնը պիտի գրւի։

Այժմ անցնենք բուն նիւթին։ Պարսկահայ համագումար հրաւիրելու խնդիրը միշտ էլ յուզել, յարուցել է պարսկահայ մտաւորականութեան միտքը, բայց միշտ էլ դժւարութիւնները անպակաս են եղել։

Զինադադարի օրերին, եթէ չեմ սխալւում, նոյնիսկ Թեհրանում Ազգային Խորհուրդ ունեցանք։

Պարսկահայ համագումար բառերը գործածելով, ընթերցողը թող չմտածէ, որ Պարսկահայերն անկազմակերպ վիճակ են ունեցել. կամ նոր դաղափար է, եւ իր կազմակերպութեան մասին է մտածում։

Աւելորդ չեմ համարում այստեղ յիշել թէ պարսկահայութիւնը, որ այժմ մօտաւոր թւերով 70.000 է, դեռ հնուց բաժանւած էր երկու թեմերի՝ Ատրպատականի (որի մէջ մտնում են Թաւրիզը, Սալմաստը, Ուրմին, Մարաղան, Ասուլչբուլաղը, Մակուն, Ղարադաղը, մինչեւ Զանջան), եւ Պարսկա-Հնդկաստանի (Հնդկաստան, Ջաւա, Նոր Ջուղա, Թեհրան, Համատան, Սուլթանաբատ, Փերիա-Չարմահալ, Ղազւին, Ռէշտ, Էնզէլի, Մէշէտ, Բարֆրուշ, Բանտարգեազ, Բուշիր, Քիրմանշահ եւն. եւն.)։

Առաջինը՝ ունի իր կազմակերպութիւնը՝ կէս աշխարհիկ, կէս կրօնական բնոյթով, իր թեմական կազմակերպութիւնը, որ մինչեւ այսօր ժամացոյցի պէս կանոնաւոր աշխատում է։ Մի խօսքով, զգում էք, որ այնտեղ կայ կարգ ու կանոն, կազմակերպութիւն իր բոլոր ստորաբաժանումներով, կանոնաւոր դիւան, վիճակագրութիւն, բայց, առանց նիւթական միջոցների։

Իսկ Պարսկա-Հնդկաստանի՝ թեմը, իր բազմազան քաղաքներով եւ զարմանազան երկիրներով։ Այդ էլ հարցրէք Նոր Ջուղայից։ Միթէ, որի ծխականների թիւը 45-50 հազար է հաշւում, իր նիւթական յարմարութիւններով, կրօնական խորհուրդով, բազմաթիւ կալւածներով, կարող է՞ք երեւակայել, որ անկազմակերպ վիճակի մէջ է։ Ամէն քաղաք իր ձին նստել, քշում է, սա էլ իւրայատուկ ռամկավարութիւն է. իսկ «աւանդապաշտ» Նոր Ջուղան, իրենից զատ, ոչինչով չի հետաքրքրւում։ «Եթէ Թեմական առաջնորդ էք ուզում բերել. մենք չենք ուզում, պէտք չունենք, ձեզ համար բերէք». ահա Նոր Ջուղայի պատգամաւորներից մէկի արտայայտութիւնը։ Մինչ այնտեղ, Փերիայում, Չարմահալում, Արաքում դպրոցնիր չկան, ո՞վ հոգը։

Կամ, Դիւան գոյութիւն չունի, իսկ եթէ կան էլ, չգիտեն, ո՞ր անհատի մօտ է գտնւում։ Չգարմանաք։ Պատգ. ժողովում խմացանք, որ շատ կարեւոր փաստաթղթեր գոյութիւն ունեցել են, բայց այժմ չկան։ Թեհրանի Հայկազեան դպրոցը, համայնական վարչութիւնը միայն վերջին ժամանակներս է որ կանոնաւոր դիւան ունեն։ Պատմութիւն գրողը, իր յիշողութեան պիտի ուժ տայ։ Երբ այս է կենտրոններից մէկի վիճակը, տեսէք գաւառներին ինչ կը լինի։ Էլի քրքրենք. բայց նիւթից շատ «շեղւեցի». այդ էլ թողնենք«ինչալլահին»։

Ահա, այս պայմանները սախպեցին Թեհրանի համայնական վարչութեան պատգամաւորական ժողով հրաւիրել մշակելու մէկ ընդհանուր կանոնագրում։ Ատրպատականը մէկ պատգամաւոր էր նշանակել, դիտողի դերում։

Թեհրանի համայնականը մեծամեծ ծրագիրներ ունէր, բայց,ժողովի «դիւանագէտ» պատգամաւորներին յաջողւեց մաղել, մաղել եւ հասցնել մինչեւ համայնական վարչութիւնների (ամէն քաղաք ունեցել է, կամ ունի այս ապրանքից) միատեսակ կանոնագրութիւն ունենալու ծրագրին։

Պատգ. ժողովը շատ նիստեր չի ունեցել (չնայած որ արդէն 7րդ ամսւան մէջ ենք), բայց այդ քիչ նիստերում էլ հազիւ իր ուղին գտաւ։ Նոյնիսկ առաջարկողներ եղան, կրօնական ընկերակցութիւն կազմել Փարիզի Ժան Կուժոն եկեղեցու նման։ Այս բոլոր փափկանկատութիւնները նրա համար, որպէսզի հասատաել տալու պէտք չինայ։

Զանգը ո՞վ կը կախէր։

Պատգ. ժողովը երկար ապասեց մինչեւ որ յանձնախումբը կանոնագրութիւն մշակեց։

Սկսել էր ընթերցումը, պատգամաւորների մի մասը հեռացել, կամ ներկայ չէին։ Այժմ գաւառական արձակուրդի մէջ է«ինշալլա՞»։ այս քանի օրս իր նիստերը կը սկսի, եւ անշուշտ,մի բանի կը հասցնի։

Պէտք է ընդունել, որ չարիքներից փոքրագոյնը լինելով, համայնական վարչութիւնների կանոնագրութիւնը մշակւած է յայն ոգով, անցեալի բոլոր թերութիւնները նկատի առնելով, հեռատես ոգով կէտեր կան։ Նախատեսնւում է նաեւ կեդրոնական մարմնի ստեղծում Թեհրանում։

Այս կանոնագրութիւնը հաստատուելուց յետոյ, կ'ուղարկւի շրջաններ՝ որպէսզի յապաւումներ եւ յաւելումներ կատարեն, գործադրութեան դնեն. թերութիւնները նկատի ունենան, որից յետոյ, կը մտածէր նոր համագումար հրաւիրելը, այս անգամ արդէն, ոչ իբրեւ խորհրդակցական, այլ, իրական պարսկահայ համագումար։

Այնուամենայնիւ, թէեւ դեռ իր նիստերը շարունակ, պատգամաւորական ժողովը կարեւոր աշխատանքը կատարեց։ Նիւթը մատակարարեց, մնում է մշակել այն, եւ օգտւելով միատեսակ կանոնագրութիւն ունենալու պատեհութիւնից, հարաւային պարսկահայութիւնը թէեւ ոչ ամուր եւ հիմնական, բայց օղակւելու յարմարութիւնից պիտի օգտւի։

Յաջողութիւն ցանկալը մեր խօսքերից կախւած չէ, այլ, պարսկահայ մտաւորականութեան ազգային եւ քաղաքացիական գիտակցութիւնից։

Այս պիտի դառնայ մէկ օղակը համազգային | ընդհանուր շղթայի

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

Լիոնի աղէտը

—)(o)(

Թնդանօթը պուրին դէմ

Գրեր էինք թէ Լիոնի շրջանը կրկին անուղղելի մատնւած է, երկու մեծ բնակարաններու փլուզման հետեւանքով, արգիւնքը՝ հոգի կքաւմիւ։

Փլատակներուն տակ մնացեր էին 36 հոգի, որոնցմէ վեց հոգի երեւան հանուած են մեռած, 13 հոգի վիրաւոր։ Յայտնի չէ թէ մնացեալները ո՞ղջ են թէ մեռած։ Փրկութեան գործը կը շարունակւի արագօրէն եւ յամառութեամբ։

Բլրակը որուն վրայ շինւած էին այս բնակարանները, վտանգաւոր նկատուած է այն պատճառով որ հողը կը կքի, եւ նոր կքումներով կրնայ նոր վտանգներ ստեղծել։ Կառավարութիւնը որոշեց թնդանօթի բռնել բլրան գագաթը, ուրկէ կախւած հողակոյտը վտանգ կը սպառնայ աւերակները պրպտողներուն։

Բլրան դէմ ռմբակոծութիւնն սկսաւ նախորդ կէսօրէն վերջ։

Արձակւեցաւ 200 ռումբ բլրան գագաթին դէմ։ Աւելի քան 100.000 հոգի հաւաքւած էին դիտելու տեսարանը։ Մեծ հողակոյտ մը սապալեցաւ եւ գլորելով փոշիի թանձր ամպի մը մէջ փշրւեցաւ փլատակներուն մօտ։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, Էջին որ աստիճանաբար տարածւում կը շարւի ՅԱՌԱՋը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԾԽԱԽՈՏԻ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀԸ

Մխախոտը Թուրքիոյ լաւագոյն ու հասութաբեր արտադրութիւններէն մէկն է։

Քէմալական կառավարութենէն առաջ, անոր մենաշնորհը յանձնւած էր մասնաւոր ընկերութեան մը — fonsopuhuմ՝ Օսմ. Դրամատունէն, Bleischrœder Berlin դրամատունէն եւ վիեննական Kreditanstalt դրամատունէն կազմւած։

Այս ընկերակցութիւնը կը շահագործէր Թուրքիոյ ծխախոտի արտադրութիւնը՝ իր զուտ հասոյթին 30%ը տալով կառավարութեան։ Իր գործունէութեան շրջանը, ըստ համաձայնագրի, 1921ին վերջացաւ։ 1925 Մարտ 1ին, կառավարութիւնը ինք ստանձնեց մենաշնորհը, ու նպաստաւոր արդիւնքներ ձեռք ձգեց։

Թուրքիոյ ծխախոտի մենաշնորհը կը զբաղի միմիայն ծխախոտի ճարտարարուեստով, միանգամայն կատարելով առեւտրական ձեռնարկներ։ Արտադրութիւնը, վաճառումը եւ արտածումը, սակայն բոլորովին ազատ են։ Մենաշնորհը կը զբաղի նաեւ, ծխախոտի ընդհանուր մշակումի գործով, եւ այն բոլոր հարցերով, որոնք կը վերաբերին Թուրքիոյ ծխախոտի արտադրումի գործին, տեսակի բարելաւման, պայմաններուն, եւն.։

Մենաշնորհը կը ղեկավարէ Պոլիս գտնուող տնօրէնութեան մը կողմէ։ Ունի, իր ճիւղերով, 2500 պաշտօնեայ եւ 1000 բանւոր։ Մենաշնորհը կառավարական — առեւտրական ձեռնարկ մըն է։

Թուրքիոյ մէջ ծխախոտի արտադրութեամբ կը զբաղին շուրջ 180.000 հոգի, 650.000տէօնիւմի վրայ, և տարեկան միջին հաշիւով կը ստացուի 50 միլիոն քիլօ։ Մասնագէտներ այն կարծիքը ունին թէ այդ թիւը կարելի է հասցնել մինչեւ 75 միլիոնի։

Գլխաւորաբար երեք արտադրողական շրջաններ կան։

Սեւ-Ծովեան շրջան — աւազանը, հետեւեալ ճիւղաւորումներով — Սամսոն, ուրուն ծխախոտը շատ անուանի է, մեծ արժէք ունի, նուրբ է, փոքր տերեւներով, բարակ ու թեթեւ, կարմրագոյն, համեղ, լաւ բոյր ու բերք ունեցող։ Անկէ կը պատրաստուին սուղ ծխախոտներ։ Այդ ծխախոտը Թուրքիոյ ամէնէն աւագնակարգ ծխախոտն է։ Երկրորդը Պաֆրան է, — աւելի ուժեղ, բայց Սամսոնէն վերջ կուգայ։

Գ. կուզան «Ալաչամ» եւ «Չէօրաէ» կոչուածները։ Իսկ Դ.՝ Տրապիզոնի ապրանքը՝ միացած Էրզինճանի ծխախոտին։ Ե.՝ Թաշ — Օվա բուսածը, որ լաւ գոյն եւ լաւ բերք մը ունի։

Երկրորդ շրջան — աւազանն է Մարմարայինը։ Իզմիր, Պրուսա ,Քարզալ։ Մութ ու բարկ ծխախոտ մը, — վար ապրանք։ Տիւզճէ եւ Հէնտէք՝ կարմիր եւ մութ — կարմիր՝ Պրուսայինին նման, բայց, հասարակ տեսակ։ Այս շրջանը Թուրքիոյ ամէնէն վար ապրանքը կ'արտադրէ։

Երրորդ շրջան — աւազանն է Եգէականը։ Իզմիր, Աք — Հիսար, Մուղլա, Գարա — Պրուն, Էջէս, Ֆօչա եւն. Այս շրջանը միջին արժէքով ծխախոտ կ'արտադրէ՝ տարեկան 25 միլիոն քիլօ։ Բայց, որովհետեւ յայնատարած շրջան է, ծխախոտները բազմազան են։ Թուրքիոյ ծխախոտներէն ամէնէն աւելի բոյր ունեցողները այս շրջանի ծխախոտներն են։ Մասնաւորապէս կը յիշուի Կեաւուր — Քէօյի արտադրութիւնը, որ բարակ ու փոքր տերեւներ ունի ու շատ կը փնտռուի։ Այս շրջանի արտադրութիւնները —լաւերը— կը ծախուին Ամերիկա. իսկ միջակ ու վար տեսակները՝ Գերմանիա, Իտալիա, Հոլանտա։ Երկու ամերիկեան ընկերութիւններ, որոնց կեդրոնը Իզմիր է, ամէն տարի մեծ քանակութեամբ ծխախոտ կը գնեն։

Մենաշնորհը ունի արհեստագիտական բաժանում մը, զոր կը ղեկավարէ եւրոպացի մասնագէտ մը։ Ան կը զբաղի ծխախոտի մշակումի բարելաւումով։ Տարրաբանական գիտելիքներ եւ գիտական ծանօթութիւններ կը տարածէ արտադրողներու միջեւ։ Մալթէփէի (Պոլսոյ մօտ) եւ Աղհիսարի մէջ կան երկու կեդրոններ, օժտուած՝ լաւ փորձադէտներով, որոնք կը պարզաբին հիւանդութիւններու, տեսակի եւն.ի համար։ Հոն է որ թէմպէքին արտադրութեան փորձերը կը կատարուին։ Իսկ Ատանայի մէջ փուռոյի յատուկ ծխախոտի փորձեր կ'ըլլան։ Եթէ յաջողին Թուրքիոյ այդ արտադրութիւնը հետ բաւական ապառում պիտի ունենայ։

Թուրքիա, ճարտարարուեստական իր ծխախոտի արտադրութիւնը կը կատարէ վեց գործատուներու մէջ — Պոլիս, Սամսոն, Իզմիր, Ատանա եւ Ճիպալի։ Չորս ուրիշ գործատուներ կ'աշխատին ծրագի (փաքէթ) ծխախոտ կտրելու համար։ Պոլսոյ գործատուներէն մին արտածումի յատուկ սիկառներ կը պատրաստէ։ Ունի շատ արդիական մեքենաներ՝ Ամերիկայէն բերուած.

Մենաշնորհը կը պատրաստէ 39 տեսակ սիկառ։ Գին՝ 2–30 ռսկի՝ 1000ը։ Կտրուած ծխախոտ՝ 5 տեսակ 2—12 ռսկի՝ քիլոն։ Էնֆիէ կը ապառէ տարեկան 200.000 քիլօ։ Այժմ՝ կը պակսի հետզհետէ։ Մխախոտի ներքին սպառումն է տարեկան 12 միլիոն քիլօ։

Վերջին 8 տարիներու ընթացքին, Թուրքիա արտածած է տարեկան՝ միջին հաշւով՝ 32 միլիոն քիլօ ծխախոտ։ Գլխաւոր գնորդներն են եւրոպական քանի մը թէժիները։ Նաեւ՝ Ամերիկա, Գերմանիա, Պէլճիքա, Հոլանտա, Զուիցերիա, Սուրիա, Եգիպտոս

Թուրք մենաշնորհը կ'արտածէ 16 տեսակ սիկառ։ Գերմանիոյ մէջ գործատուն մը կայ, որ միայն թրքական ծխախոտէ սիկառ կը պատրաստէ։ Մենաշնորհինն է ան։ Վերջին տարին, համաձայնութիւններ կնքելով, ան գործատուն բացաւ Սուրիոյ (Պէյրութի) մէջ, ու իր սեփական վաճառանիշով սիկառ հանեց. մէկ քանի ամսուան ընթացքին ան աշխատած էր Սուրիոյ տարեկան սպառումին երեք չորրորդը։ Մենաշնորհը իր դրասենեակները ունի Գրիւքսէլի եւ Նիւ-Եորքի մէջ՝ թրքական սիկառ ծախելու համար։ Ան իրաւունք ձեռք ձգեց նաեւ, իր սիկառները ծախելու Մ Նահանգներու եւ Հարաւ. Ամերիկայի հանրապետութիւններուն մէջ։ Բանակցութեան մէջ է Ցունաստանի հետ հոն եւս մեծ քանակութեամբ սիկառ տեղաւորելու համար։ Գանատա թրքական ծխախոտ պիտի գնէ, սիկառ պիտի պատրաստէ ու թրքական մենաշնորհին յանձնառողչէք մը պիտի տայ։ 1931ին, մենաշնորհը համաձայնագիր մը ստորագրեց ամերիկեան ընկերակցութեան մը՝ «Պիւնոյանթ»ի հետ, որով վերջինս իրաւունք կ'ունենայ ծախելու վերեւ յիշուած ծխախոտները՝ յանձն առնելով վճարել տակ մը՝ մենաշնորհին։ Պոլսոյ մէջ հիմնուած է, նաեւ, ճարտարական առեւտրական կեդրոն մը, որուն տնօրէնը վերջերս յայտարարեց թէ իր երկիրը պիտի նախընտրէ Թուրքիայէն գնել ձիթապտուղ ու ծխախոտ։

Թրքական մենաշնորհը, յարատեւ ու մեթոտիկ կերպով շարունակելով իր պրոպագանտն ու գործունէութիւնը՝ թրքական ծխախոտի սպառման համար, նպատակ ունի մէյմէկ սիկառի գործարաններ եւս բանալ Լոնտոնի, Մեքսիկայի, Պուէնոս – Այրէսի, Պէյճիքայի, Եգիպտոսի եւ Հոլանտայի մէջ։

Այս բոլորէն կը պարզւի, որ Թուրքիա, շնորհիւ իր պետական մենաշնորհին, մեծ ճիգ կը թափէ իր ծխախոտը սպառելու համար ու կը յաջողի ալ, քանի որ ծխախոտի արտածման նուազման փոխարէն ան ձեռնարկած է սիկառի սպառման գործին՝ հաստատելով ամէն մէկ երկրի մէջ՝ մասնաւոր գործատուներ։

ՎԱՀՐԻՃ

ՀՈՂԸ ԿԸ ՔԱԼԷ

Երեւոյթը որ անցեալ տարի պատահեցաւ եւ պատճառ դարձաւ մէկ քանի գիւղերու կորուստին, կը կրկնուի այս տարի։ Նախորդ օր, բուռն փոթորիկ մը պայթեցաւ Շանպէրիի վրայ եւ բոլոր գետակներն ու Պուրժէի լիճը սկըսան բարձրանալ։

Շանպէրիի շրջակայքը, Նիւթական կարեւոր կորուստներ կան. բայց կացութիւնը մասնաւորաբար ծանր է Սէն – Ժէնիքսի մէջ։

Իրօք, 3—400 քառակուսի մեթր տարածութեան մը վրայ, հողը խախտած է եւ կը սահի դէպ ի այն հովիտը, ուր կը գտնուի Սէն – Ժէնիքս գիւղը։

Այս սահուն գետնին վրայ հաստատուած են 10ի չափ տուներ, որոնց երեքը փլատակի վերածուեցան։ Տաւարը արմատախիլ եղած, հողին ճեղքերուն մէջ կորսուած են։ Ջուրերը կը հոսին հողին ճեղքերուն մէջ եւ վտանգը աւելի կը շատցնեն։

Գիւղին բնակիչները անճապարանքով կը փոխադրուին, լքելով անասուններ։ Միեւնոյն ատեն ձիւն ալ կը տեղայ։ Շանպէրիի շրջակայ լեռներէն ծածկուած են ձիւնով։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
(CHANTS POPULAIRES ARMENIENS)

Գ.

էջ 76. (Հարսներգ).—

— Թագւորըմէր դո՛ւրս արի,
Քեզ ի՛նչուի՛նչ եմ բերեր.
Քեզ կէօլի-կազ եմ բերեր.
Լեզուն՝ տասը գազ եմ բերեր։

Թագւորըմէր՝ mère du roi *ըսեր է, կարծեմ* Reine-mère *աւելի պատշաճ է եւ աւելի ժեծմայելուց։ Հեգնական մօրուք մը ունի այդ* mère du roi, *եւ ի պատ անճան հարսին ու փեսին՝ տունը ոտք կոխած հանդիսաւոր պահուն իրենց ընդառաջելու հրաւիրուած թագւորմօրը համար։*

*Ի՛նչուի՛նչ = ի՛նչ եւ ի՛նչ... բառմարտանդակ հիացականը՝ որ եկած հարսին բոլոր շնորհները կ'որակէ, թարգմանիչին գեղագէտ գրիչին տակ «Qui» *ամփոփուէ ձեւն է առացեր.—*
Mère du roi, viens voir qui nous t'amenons.
Թողունք որ ի՛նչ-ը quoi *է եւ ոչ* qui *= ո՛վ։*

Ա. Չ.՝ «գիրք մը ուշադրութեամբ կարդալ իսկ չի գիտեր», իր բառերովը (Այսպաշ 9 Մարտ)։

Հապա չորրորդ տողը՝
Nous t'apportons une langue longue de six mètres.

Նախ լեզու մը չէ բերուածը, այլ եկած հարսին լեզուն է որ երկար (շատախօս եւն.) կը ցուցուի, ուրեմն «Քեզ կէօլի-կազ եկք բերեր, dont la langue de six aunes» *պիտի ըսուէր։ Mètre չէ Գազը (արշին), եւ վեց չէ այլ տասը։*

«Կարելի եղածին չափ խղճամի՞տ կերպով» կատարուած է թարգմանութիւնը??, խօսքի ու «ձեւի փաթթող ընել» կ'արժէ՞, — իր բառերով (Բ. յօդուած)։ Իսկ ի՞նչ կ'ըսէք աս langue longue *(... լանկ-լոնկ...) գնացքով տողին....։*

**

էջ 77 (Հարսներգ).—

— Դուրս արի, հա՛յ, դուրս արի,
Թագւորըմէր դուրս արի.
Քո գլուխ դրմփող եմ բերեր։

Վերջատողը՝ թարգմանուած.—
Nous t'amenons celle qui te cognera sur la tête.

Ա. Չ. «ողջախոհական խրբոռնքները» պիտի ըսէ (Ե. յօդ.)։ Բայց այստեղ թող ներէ որ Larousse-ն ալ ամէնուս հետ՝ չընդունի cogner ըսել, այլ բուն համապորժը՝ taper = արփել, դրմփել, ծեծել։

Cogner՝ ընդհարիլն է իմ կարճ խելքով (*)։

**

էջ 99. (Ծէրենց 82).—

— Սահակ սարի տակ,
Բաբօն քարի տակ.
Կամիշն օրօրոց.
Կօռ – Քար քեզ ծածկոց։

Թարգմանուած է, «ջօմիքին ծաղրագոյններէն մէկովը».—
Sahak sur la montagne.
Le père sous la pierre.
Les roseaux, ton berceau.
La pierre recourbée, ta couverture.

Որդին Հաճեր է լերան վրայ, հայրը ճզմեր է քարին տակ ,ծռուած քարն ալ վերմակ է քաշեր վրան....։ «Ո՞վ ծայրագոյն ողբութեան մէջ խեղալեւք ինքնաշուութիւն» թարգմանչին որակումովը։

Սարին տակ՝ *բլուրին կամ լեռնակին ստորոտն է =* au pied de la montagne. Բաբօ՝ *հայ իկ-ին փաղաքշական – ընտանի ձեւն է։ Երգին մէջ կը ցուցուի՝* Քարի տակ *նստած, քարը ժայռի խմաստով։* Կօռ – Քարը *յատուկ անուն է եւ կը նշանակէ* վերեն դարձած՝ կորաձեւ ժայռ։ *Կը գտնուի Վարագայ լերան ձորամէջը։ Վիթխարի կարկառին շուքին տակը կը հանգչին ամրան ուխտաւորները, սամավար կը դնեն թէյ կը խմեն, փռոց կը բանան կը ճաշեն, որ կ'անցընեն, անմահական դրախտագեղ Գեալիին մէջ՝* Կօռ – Քարին տակ։
— Արե՛, արե՛, դո՛ւրս էլիր,
Քո հէրը մէր՝ եկեր են,
Ոսկի դանակ բերեր են.
Կօռ – Քարի տակ խորեր են....։

Եւ դեռ ուրիշ տողեր, որոնց մասին գուցէ «ամենահեռաւոր գաղափար մը իսկ չունի» Չօպանեան, մինչ իր գործնակից արժակ ռնով։

Քարը եթէ հոս ժայռ չէ դրեր, գոնէ կրնայ միխիթարուիլ որ 243 էջին վրայ ճիշդ է փոխադրեր, դրելով rocher։
— Մէթ – պէտ առողեր՝ քեզ դարդար
տափ (*իմա՛* տափն),

(*) Խնդրեմէ խուսափելով՝ միանգամ ընդ միշտ ըսեմ որ Չօպանեանի Ա. — Ե. հինգ յօդուածներէն մէջբերուած խօսքերը չակերտի մէջ դնելով կը բաւականանամ, փոխանակ յիշելու Ա. Բ. կամ Ե.։ Չիթ.

Էս վէրի – աչխարը՝ գայ քեզ...
Ալխ ու ծաղկեր, բուծը...
Թարգմանելը է «այս...
Que les étoiles mignonnes te chan...
berce...
Que la brebis sauvage t'allaite.
Մէր – պէտ (—մանր ու ...
լըացուած mignonnes "րբ ...
Գոնէ ըսէր toutes les étoiles
Վայրի – աչխարը ունի ֆրա...
համապորները՝ cerf, chevreuil
chamois, daim ...
մանելով՝ brebis sauvage ...
կամ մաքին ուրիշ չէ ...
խայծ ուրիշ։ Ժողովրդի...
խարապղին չէ, այլ եղնուղ...
dés)։
Վէրի – աչխարը գայ ...
տայ՝ կրնար թարգմանուի...
biche vient t'allaiter։
Նոյն երգին հետեւեալ ...
— Լուսնակը քեզ դարդար...
Արեգակը քեզ դադրակալ ...
Que le soleil te serve de nourrice...
մանեք է Ա. Չ. կամ Դ...
որ դայեկի (գաւառական...
տեղ առնելով, կամ բանա...
արեւը ստնտու կարդալով...
բոյին վրայ։ Բայց արդեօ՞ք...
կրնայ պարգեւել մանուկին՝...
փոխարինելի բառերը որ կը...
կենսատու արեւը՝ երկինք...
Դադրակալն ըլլայ = կայ ...
նալ՝ բոլորովին ուրիշ պատկեր...
ՉԻԹԻ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

"Սասանայի կարկ.

Քիմիական արգիւնաբերու... մէջ, մինչեւ այժմ անփոխար... (andésite) ընդունւած էր ... միակ ,հակաթթուատային ... Նոր քննութիւնները ցոյց ... որ եղնգաքարը եւս կը կա... նոյն դերը։

Այսպէս հանքախուզական ... արշաւանքները ցոյց տուին ... քանակութեամբ եղնգաքար ... Հայաստանի լեռներուն մէջ. ... ժողովուրդը «սասանայի կարկ...» կ'անուանէ այս քարը, որ ... օրէն կ'երեւի հեռաւոր շրջան... րուն մէջ.

1.— Թալինի շրջան, երկաթ... գիծէն 5-10 քիլոմեթր հեռու.

2.— Սուխոյ Ֆանտանի ... կայքը. երկաթուղիէն 35-40 ... մեթր հեռու։

3.— Քեանքեան գիւղին շրջա... սարերուն մէջ, երկաթուղիէն 5... քիլոմեթր հեռու։

Վերջին երկու շրջաններու ... գաքարի արտադրական գործը ... ուած է Երեւան-Աղստաֆա երկա... թուղիին շինութեան հետ, հետեւա... բար անպայմանելի է ներկայիս. Սակայն Թալինի շրջանին եղն... քարերու արտադրական գործը ... մէն յարմարութիւն ունի, որով... տեւ գիւղին է փոխադրութիւնը. ... բաւէ որ հայթայթուի 16 քիլո... տար ինքնաշարժ, կայարան փո... խադրելու համար եղնգաքարը։

Մեծ է եղնգաքարին արժէ... քիմիական արդիւնաբերութեան... Վերջերս Ռուսիոյ թթուաննե... ընկերութիւնը իր ուշադրութիւ... դարձուց Հայաստանի եղնգաքարի... վրայ, շահագործելու համար ... Նոյն ընկերութիւնը 1932ին կը ... հանէր 100 հազար տակառ... եղնգաքար, այս տարի մէկ միլի... Այս հսկայական պահանջը հայթ... թելու համար, անհրաժեշտ է կա... մակերպել եւ մեքենականացնել... հագործումը։ Միայն 100 հազար ... կառաչափ եղնգաքարի խիճ ար... դրելու համար, կը պահանջուի ... զանազան ծակիչ մեքենաներ՝ ... պատրաստելու համար 4 ջար... մեքենայ։ Ինչպէս նաեւ ելեկտր... կան մեքենաներ, մամուլներ եւ ... ձիու ուժով տրնամօ մը։ 100 հազար ... տակառաչափ եղնգաքար արտադր... լու համար, անհրաժեշտ է 916 բա... ւոր, առանց դեռ հաշւելու շին... բարութեան անհրաժեշտ բանւոր... ները։

Եղնգաքարն ունի ուրիշ ... լութիւն մըն ալ։ Անդիասքարը ... ւելի սուղ է իր դժուար արտադր... թեան պատճառով, քան եղնգաքա... րը։ Եւ լեռնոյ եղնգաքարը կարելի է ... օգտագործել նաեւ իբրեւ արտա... զարդի ասարկաներու շինութեան ... յարմար նիւթ, եւ այս հանգամա... քով ալ՝ արտածելի։

Լենինգրադի մէջ ներկայիս փոր... ձեր կը կատարուին եղնգաքարի ... օգտագործելու նաեւ շինարար... թեան մէջ։

Ինչպէս նաեւ կ'աշխատուի ...

...տարրերէն եղնգաքարով փայլ տալու ճակարաններու պատերուն, անոնց այնպիսի յատկութիւն մը, ... ճշմանափոխումն որեւէ աղտեղութեան պատճառով (եղնգաքարագործում).

Հայաստանի եղնգաքարին քարահանքերը ... մէջ գտնուած են ... Լենինականի ... Հայաստանի մէջ կը ... գործարան մը, ուր ... Թալինի եղնգաքարը՝ շինելու համար սրուակներ, ... մեծութեամբ, գրասենեակային պիտոյքներ, ելեկտրական պիտոյքներ։

Գիւղական գաւառին վերաշինութիւնը

Զանգեզուրի եւ Մեղրիի վերաշինութեան կոմիտէն ներկայ եղանակին մեծ թափով կ'աշխատի վերջացնելու զարմանալ երկրաշարժէն վնասուած աւերները։ Այս տարի, յիշեալ շրջաններու վերաշինութեան համար յատկացուած է 12 միլիոն ռուբլի, մինչ անցեալ տարի յատկացուած էր 5 միլիոն ռուբլի։ 12 միլիոն ռուբլին բաշխուած է երկրաշարժէն վնասուած շրջաններուն, մասնաւորապէս Սիսիանի, Գորիսի, Մեղրիի եւ Ղափանի շրջաններուն վրայ։ Առաջին առթիւ, պիտի շինուին գիւղացիական 2300 տնակ, երկրորդական վարժարան, 12 ... գիւղական խորհուրդներու համար, 13 խանութ գործակցական, ..., 13 բաղնիք, 1 ... (Ղափան), 2 հիւանդանոց, 13 մանկանոց ..., 3 շէնք պետական ... համար, ... իւրաքանչիւրը 100 գլուխ ... համար։

Բոլոր շրջաններն ալ պիտի օժտուին խմուղիներով ու գիւղական ճամբաներով (արդէն շինուած է ... երկայնութեամբ ... մը)։ Շրջան ղրկուած են ... եւ բեռնատար ինքնաշարժներ։ Շինութեան կոմիտէն իր նախագիծներուն մէջ նկատի առած է երկրաշարժի հաւանական ցնցումներուն տոկալու հանգամանքը։ Գործի տարուած է շինութեան նիւթերու նախապատրաստման ու փոխադրութեան գործը։

Շինութիւնները սկսած են արդէն եւ մեծագոյն թափը կը ստանան Մայիս 15էն վերջ, երբ շինարարութեան կը մասնակցին Երեւանի Շինարարական Արհեստանոցներու բարձրագոյն դասարանի աշակերտները։

Շինութիւնները պիտի աւարտին նախ բանուորական շրջաններուն մէջ, օրինակ Ղափանի շրջանին Կաւարթ եւ Բաղաբուրջ գիւղերուն մէջ, որոնք կը պատկանին ... արդիւնաբերութեան։

Շինութեանց օրացոյցային ծրագիրն իսկ պատրաստուած բլլալով ... կայ որ ամէն աշխատանք ... տարուան մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Եղիշէ Չարենցի մայրը, Թեկղի Սողոմոնեան, մեռաւ 21 Ապրիլին ... մէջ։

Ռուբէն Սեւակ դասախօսութիւն մը կարդաց Մարքսիզմի եւ Լենինիզմի Համալսարանին մէջ, ... յանուն ... «...թեան մարքս-լենինեան չափանիշ եւ ժառանգութեան հարցը լեզուաբանութեան մէջ» նիւթին մասին։

Հայկ Գիւլիքէօխվեան դասախօսութիւն մը կարդաց Գրողներու Տան մէջ, «Գրականութեան լենինեան էտապը» նիւթին մասին։

Գ. Վանանդեցի եւս դասախօսութիւն մը, «... քննադատութեան դրութիւնը եւ նրա յետադէմ անհետքները» նիւթին մասին։

Գեղ. Հրատարակչականին կողմէ կազմակերպուած մրցումը, բանուորական երգեր յօրինելու համար, կարելի է ձախողած համարել, որովհետեւ ստացուած երգերը մրցանակի արժանի չէին։ Ստացուած երգերէն, Ա. Ներսիսեանի, Ա. Սաթեանի, Արմ. Տիգրանեանի, Ս. Բարխուդարեանի յօրինած երգերը պիտի հրատարակուին, հեղինակներուն տրուելէ յետոյ անհրաժեշտ վարձատրութիւնը։

Երեւան, Մշակոյթի տան մէջ, ապրիլի վերջերը, տեղի ունեցաւ երիտասարդ երաժիշտներու համերգը, ուր յայտնուեցան Կարօ Ստեփանեան, Օ. Եղիազարեան, Ա. Տէր Ղեւոնդեան եւ Կարօ Զաքարեան իրենց ստեղծագործութեան նոր ոճով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴՐԱՄԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մայիս 2էն ի վեր կը գործադրուի Թուրք դրամի պաշտպանութեան (Թիւրք փարասընը գորումա) օրէնսգիրը, որ կը բաղկանայ 8 յօդուածէ։ Ստորեւ՝ ամփոփումը.—

Թուրք ապրանքներու փոխարէն «տոլի»ով չորամագրող երկիրներէն եկած ապրանքներուն համար բլլալիք ... մէկ տարի պիտի յետաձգուին։ Անոնց փոխարժէքը պետական դրամատունը յանձնուելու պարագային դիմումներու թուականի կարգով նկատողութեան պիտի առնուին։

Թուրքիոյ հետ առեւտրական դաշնագիր չկնքած երկիրէ մը եկած ապրանքներուն փոխարժէքը Պետական դրամատուն կը յանձնուի եւ վճարումները Թուականի կարգով կը կատարուին, այս երկիրներուն իրենց Թուրք պահանջատէրերուն ընելիք վճարումներուն համեմատութեամբ։

Թուրքիոյ հետ «քլիրինկ»ի պայմանագրութիւն կնքող երկիրները այս ձեւակերպութիւններէն զերծ են։

Պետական դրամատունը Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւն ունեցող երկիրներուն, դրամատուններուն եւ հաստատութիւններու հետ «քլիրինկ»ի դրութեամբ համաձայնութիւններ կնքելու արտօնած է։

Դրամատուններու գործողութեանց ... փոխարէն «տոլի»ը ծախելու արտօնուած չեն։

Թուրքիա բնակող իրական եւ իրաւական անձնաւորութիւնները 15 օրուան ընթացքին իրենց ունեցած ... մասամբ պիտի իմացնեն։ Նոյնպէս ... 15 օրուան մէջ նոյն դրամատան իմացնելու պարտաւոր են։

Արտասահման ... մասին մաքսատան ... յայտագրերուն մէջ յառաջիկային պիտի նշանակուին ապրանքի տեսակը, քանակութիւնը, արժէքը եւ ղրկուելիք երկիրը. Այս յայտագրերը չորս օրինակ պիտի բլլան, որոնց մէկ մաքսատունը պիտի մնայ իսկ միւսները վաւերացուելով անտեսական գործավարութեան պիտի ղրկուին.

ԿԱԼՈՒԱԾԱՏՈՒՐՔԻ ՆՈՐ ՅԱՒԵԼՈՒՄ

Կալուածատուրքի յաւելման ծրագիրը միւս տուրքերու յաւելումներուն օրինագծերուն հետ 10 օրէն Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ պիտի քննուի։ Կալուածատուրքի յաւելումը հետեւեալ տրամադրութեանց համաձայն պիտի բլլայ

Յօդ 1.— Որքան ատեն որ ի զօրու բլլայ տնտեսական տագնապի տուրքը, հետեւեալ յաւելումները պիտի կատարուին կալուածական տուրքերուն վրայ.

Տարեկան մինչեւ 2000 ոսկի հասոյթ ունեցող կալուածներէն հարիւրին 36։ Տարեկան 2001էն մինչեւ 10.000 ոսկի հասոյթ ունեցող կալուածներէն 100էն 40 (2000ը զեղչելէ յետոյ)։

10.000էն աւելի հասոյթ ունեցողներէն հարիւրին 50։

Երբ շէնք մը մէկէ աւելի սեփականատէրեր ունի, իւրաքանչիւր սեփականատէր իր բաժինին ինկած հասոյթին համաձայն տուրք կը վճարէ։ Եթէ սեփականատէրը ինքը կը բնակի իր կալուածին մէջ, վերը նշանակուած յաւելումներուն կէսը միայն կը վճարէ։ Իսկ եթէ մարդ մը նոյն թաղին կամ գիւղին մէջ մէկէ աւելի շէնքեր ունի, այդ բոլորին հասոյթները կը գումարուին եւ ըստ այնմ տուրք կը գանձուի։ Յաւելումէն զերծ են անոնք, որոնք զերծ կացուցուած էին կալուածական տուրքէ.

ՊՈԼՍՈՅ ԲՈԼՈՐ ԹԵՐԹԵՐԸ ԴԱՏԻ ՏԱԿ

Ընդհ. դատախազութիւնը դատ բացած է Պոլսոյ բոլոր թերթերուն դէմ որոնք մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդած էին ... Քրէօկէրի սպանութեան մասին՝ հրատարակելով նաեւ անոր լուսանկարները։

Ընդհ. դատախազութիւնը այս առթիւ կը քննէ նաեւ Պոլսոյ մէջ հրատարակուած ֆրանսերէն, հայերէն, յունարէն եւ գերմաներէն թերթերը, որոնք նոյնպէս դատարանի պիտի յանձնուին եթէ ստուգուի թէ հրատարակած են այդ տեղեկութիւններն ու լուսանկարները։

«Սօն Փօսթա», որ միայն Անատոլուի գործակալութեան հեռագրութիւնը տուած էր, նոյնպէս յանձնուած է դատարանին.

ԹՈՒՐՔՕ-ՊԱՐՍԻԿ ՍԱՀՄԱՆԸ

Ազգ. Մեծ Ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովը պիտի սկսի քննել եւ վճռաբանութեան ենթարկել զանազան պետութեանց հետ կնքուած համաձայնագրերն ու պայմանագրութիւնները։ Այս առթիւ պիտի քննուի նաեւ Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած սահմանային համաձայնութիւնը, ... փոխադարձաբար պիտի ... լճին ... ինչպէս նաեւ ... Համաձայնագրին մէջ նշանակուած նոր սահմանագիծը տեղին վրայ ճշդելու համար սահմանագծման յանձնախումբը պիտի բաղկանայ չորս պատուիրակներէ, որոնց երկուքը Թուրք, իսկ երկուքը պարսիկ կառավարութեան կողմէ պիտի նշանակուին։ Յանձնախումբը յունիսին նիստ գումարելով տեղին վրայ պիտի գծէ նոր սահմանագիծը։

Յանձնաժողովին ծախքերը կէս առ կէս պիտի վճարեն պարսիկ եւ թուրք կառավարութիւնները։ Համաձայնագիրը գործադրութեան պիտի դրուի վաւերացուած օրինակներու փոխանակութենէն անմիջապէս յետոյ։

«Միլլիէթ» հրատարակելով մեծ ու փոքր Մասիսներու պատկերը, կ'աւելցնէ թէ ըստ նոր համաձայնութեան թրքական սահմանին մէջ կը մնան անոնք։

Կորկուլովի ոճիրէն յետոյ

—)(o)(—

Ի՞նչ կ'ընեն պոլշեւիկները

Արդէն գրած էինք թէ Ժընեւի խորհրդային պատուիրակութիւնը, տասը պատուիրակութեանց ուղղած յայտարարութեամբ մը, կը քննադատէ Ֆրանսայի ներքին նախարարին զեկոյցը՝ Կորկուլովի ոճրին առթիւ։ Յայտարարութիւնը կ'արտագրէ պոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթին յօդուածէն հատուած մը.

— Այս անմիտ գիւտը իր հեղինակներուն պիտի ծառայէ կարճ ժամանակ մը, այնքան ժամանակ որ կը մնայ մինչեւ խորհրդարանական երկրորդ ընտրութիւնները։ Այս գայթակղեցուցիչ հնարքը թերեւս պիտի կրնար Ֆրանսայի քաղքենիները խմբել ներկայ կառավարական մեծամասնութեան շուրջ. Այս թուղթին հեղինակները պատրաստ են իրենց ... անկարգութիւնն ու խռովութիւնը, զորս իրենք իսկ կը հրահրեն միջազգային գետնի վրայ։

Գալով պոլշեւիկեան ... թերթին, ըստ Ժընեւի խորհրդային պատուիրակութեան յայտարարութեան, կը գրէ.— Եթէ Ֆրանսական քաղքենիութիւնը մտադրած է Խորհրդային Միութեան դէմ նոր յարձակման մը ձեռնարկել, շարժման մէջ դնելով միջամտական ճակատի մութ ուժերը, առաջուց կարելի է ըսել թէ ներքին նախարար Մանտէլ իր իսկ նախարարութիւնը կը դատապարտէ անլուր գայթակղութեան մը։

«Սպիտակ — պահակներու ուղղակի գրգռութիւնը ահաբեկչական արարքներու, Խորհրդ. Միութեան դէմ շղթայազերծուած ... Ֆրանսայի մէջ սպիտակ — պահակներու անպատիժ մնալը, — ահա միջավայրը որ կը ստեղծէ ոճրագործներու հոգեխառը, բոլորը կազմակերպուած հակախորհրդային վարժապետներու կողմէ

«Նախարար Մանտէլ շատ աւելի լաւ պիտի ընէր ոստիկանութեան զրոյցները փնտռելով հոն, ուր իրօք կը գտնուին, այսինքն Փարիզի մէջ, այն անխոստովանելի արկածախնդիրներու միջավայրերուն մէջ, զորս ժողովուրդները նողկանքով դուրս նետած են իրենց սահմաններէն, եւ զոր ֆրանսական քաղքենիութիւնը ընդունած է, անոր շնորհելով օժանդակութիւն, պաշտպանութիւն եւ նախամեծարութիւն, ինչպէս ըրած է Ֆրանսայի ներքին նախարարը»։

Ինչպէս գրած էինք, Մոնաքոյէն Փարիզ մեկնելէ առաջ, Կորկուլով կտակ մը գրած էր, իր կնոջ ձգելով իր գրքերուն հասոյթը....։

Պերլինի ոստիկանութեան պետը, Փարիզի ոստիկանութեան պետին ղրկած է Կորկուլովի ուրիշ մէկ կտակը, խմբագրուած մայիս 3ին, որով ոճրագործը Պերլինի մէջ հրատարակուած իր մէկ վէպին «...» հասոյթին կէսը կը ձգէր իր կնոջ։

Այս երկնակ կտակներու պատրաստութիւնը ենթադրել կուտայ արդէն թէ Կորկուլով այդ թուականէն կը մտածէր իր ոճրին մասին.

Ոստիկանութիւնը, կը ջանայ ստուգել ստուգել, երեւան հանել նախագահին սպանութեան պարագաները եւ հաստատել թէ Կորկուլովի ոճիրը թելադրուած չէ՞ դուրսէն եւ «կապ չունի՞» Կորկուլովի պոլշեւիկեան շրջանակներու հետ ունեցած յարաբերութիւններուն։ Հրահանգ տրուած է գաղտնի ոստիկանութեան հետքերը երեւան հանել Կորկուլովի ամէն տեղի մէջ ուր բնակած է, կամ ուրկէ անցած է, մասնաւորաբար Գերմանիոյ եւ Կեդր. Եւրոպայի մէջ։ Այս քննութիւնները արդէն երեւան հանած են թէ նախագահին սպանիչը ամէն ուր որ գտնուած է, ծայրայեղներու հետ կապ հաստատած է, բլլան անոնք համայնավար թէ ազգայնամոլ հիթլերեաններ։

Կորկուլովի հետ իբր սերտ կապ ունեցող ցոյց կը տրուին երկու անձեր Կրիմկին եւ Եագովլեւ, որոնք ստորագրած են ոճրագործին կանանչ ծրագիրը։ Կ'ըսուի սակայն թէ, Կորկուլով այս մարդոց ստորագրութիւնը դրած է իր գրքոյկին վրայ, հակառակ անոնց բողոքումներին եւ մերժումին։

«Կասկածներ կը ծանրանան սակայն Եագովլեւի վրայ, որ միեւնոյն ատեն Պերլինի եւ Փարիզի մէջ լոյս տեսնող ռուսական թերթի մը խմբագիրն է ու նաեւ վաճառական գուլպայի։ Սակայն մարդը շատ կը ճամբորդէ եւ մնայուն բնակարան չունի։ Այնպէս որ, ներկայիս կը բացակայի Փարիզէն եւ կարելի չէ եղած իր վկայութիւնը լսել։ Եագովլեւ իր թերթին մէջ, ջերմ համակրութիւն յայտնած է Հիթլերեան շարժման. իսկ Փարիզի ռուսական շրջանակները՝ իրենց դռները խնամքով կը փակեն իր առջեւ։

ՄԱՄՈՒԼ

Հայկական Դատը

—)(o)(—

Ապրիլ 11ի տարեդարձին առթիւ, «Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ իր խմբագրականին մէջ (24 ապրիլ)։

«Բարեբախտաբար, Էնկիւրիի մէջ արդէն կ'երեւան որոշ նշաններ, որոնք ցոյց կուտան թէ Թուրքիոյ ներկայ վարիչները սկսած են կորսնցնել Կարսի, Ալեքսանդրապոլի, Իգտիրի եւ Նոզանի չարաշուք օրերու իրենց յաղթական ինքնավստահութիւնը եւ յառաճուն երկիւղով արդէն կը նային դէպի իրենց երկրի ապագան։ Մէկէ աւելի նշաններ կան, որ անոնք ծայրայեղ անհանգստութեամբ սկսած են ըմբռնել, թէ հակառակ անցեալի մէջ Հայերուն հասցուցած իրենց սարսափելի հարուածներուն՝ հայկական հարցը թաղուած չէ, եւ միջազգային ու եւ է բարդութեանց առթիւ կրնայ վերակենդանանալ վտանգաւոր ուժգնութեամբ մը։

Տարիներու դառն փորձէն յետոյ, անոնք կը տեսնեն այժմ, թէ ո՛րքան սխալ ու կարճամիտ է եղած Հայերը արհամարհելու եւ զանոնք մէկ ամբողջական ճակատով իրենց դէմ միշտ թշնամի պահելու մինչ այժմեան քաղաքականութիւնը. կը տեսնեն յստակօրէն, թէ Հայերը իրենց թշնամական դիրքով չափազանց կը վնասեն Թուրքիոյ վարկին արտասահմանի մէջ եւ թէ միջոց մը պէտք է կասեցնելու համար այդ թշնամութիւնը։

Վերջին ամիսներու թրքական ելոյթները ապացոյց են, որ Էնկիւրիի իշխանաւորները պէտք կը զգան զէթ չափով մը փոխելու կամ սրբագրելու մինչեւ այժմ Հայերու հանդէպ վարած իրենց բացարձակապէս մխտական եւ վանողական քաղաքականութիւնը։

Տարակոյս չունինք, որ հետզհետէ խորունկ ու սթափեցնող կերպով Թուրքերը պիտի զգան Հայերու հանդէպ իրենց գործած մեծ ու փոքր ոճիրներուն ծանր հետեւանքները Թուրքիոյ համար»։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Տագնապը Կարսանի մէջ

ԿԱՐՍԱՆ (Սեփ. Թղթ.).— Գործազրկութեան տագնապը հետզհետէ զգալի կը դառնայ ածխահանքերու մէջ, մինչդեռ ճարտարարուեստական ճիւղերը բարելաւման նշաններ կը ցուցնեն։

Այս վերջին քանի մը շաբաթուան ընթացքին Պիվէրի ածխահանքը, ուր կ'աշխատին ... թիւով հայ գործաւորներ, սկսած է շաբաթական աշխատանքի օրերը պակսեցնել, — շաբաթը 4-5 օր միայն գործ տալ։ Զրոյց կը շրջի թէ աւելի մօտը երեւոյթ մը պիտի առնէ հանքի աշխատաւորներուն վիճակը։

Ու դեռ աւելին։ Տագնապին հետ աւելցան նաեւ գործաւորական օրէնքի խստութիւնները, միշտ նեղելով ու արհամարհելով գործաւորները։ Անուշան խնդիր մը՝ տեսնապետին ու գործաւորին միջեւ՝ կը բաւէ ենթական դուրս հանելու։ Այս բոլոր դժուարութիւններուն ենթարկուելէ յետոյ մեր աշխատաւոր հայրենակիցները նորէն գո՛հ են իրենց այժմու վիճակէն։

Անկէ առաջ գրած էի Փոխադարձ Օգնութեան Միութեան մասին, խոստանալով աւելի լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաղորդել «Յառաջ»ի։

Ըսած էի նաեւ խորհրդակցական ժողովի մը անհրաժեշտութիւնը։ Այդ գեղեցիկ ու մեր բոլորին սրտին մօտիկ գործն ալ վիժեցաւ ու պատրաստուած ծրագիրը թուղթի վրայ մնաց՝ իբրեւ «մեռեալ տառ»։ Եւ այս այնպիսի կացութեան մը մէջ, երբ անգործութեան չարիքն ու ուծացման վտանգը եղբայրացած, կը դղրդեն քայքայել հայ ժողովուրդին ողնայարը։ Գործակցութեան խոչընդոտ պէտք է համարել Հօկը եւ իր աջբանեակները։ Ներքաղքի ձեռնարկէն ի վեր, իրենց ծակերէն դուրս թափած են այս խլուրդները եւ իրենց ուզածին պէս կը լողան պղտոր ջուրերու վրայ, ինչպէս մեր գիւղին առուներուն գորտերը։

Լ. Գեղունի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 1288

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

Պոլսոյ պարծանք, նաեւ, որ իր վերարկուն անտոյդ էր, անիկա՝ ենթակայ, ... աւելի նախընտրելի ծառայի մը, ու ինք իր նոր ընկերակից ... եւ. Նախապաշարմունքներով կոչ- ... ընթանալու բոլորովին այլ ճամ- ... ինչ կրնար ապասել։ Ու ... կրնար տալ, այլեւս։ Յետոյ մինչեւ ... այնքան ժամանակ, այնքան կարօտով, ... այնքան ներածին կեանք մը, վերջ ..., գրկանքի ու թախիծի տարիներ՝ ... երկա՞ր շարքէ մը վերջ, երբ ինք ... ու խորո՞ւնկ յուզումներու կեանք ... ուր էր լոկ, յանձնառու ամէն ...ութեան, փակեր էր աչքերն ու ... բոլոր լոյսերուն ու գոյներուն ... Նուիրուեր էր ներքին լուռ ու ... աշխատանքին, ու հիմա ... ծարաւի, ձգտումի հզօր տենչով մը տարւեցաւ իր հոգիին համար խոյանք մը պէտք էր ծարինէր շարունակ ընկճուած, մուրին ու փոշին մէջ, կեանքի անողոք մուրճին ենթակայ, պայքա՞ր մը կ'ուզէր հիմա, փոթորի՞կ մը, կուտակուած ու անհանդարտ խանդը պայթել կ'ուզէր։

Ու մինչ այս խորհրդածութիւններով կը տագնապէր, պատկերը կը յամառէր մնալ իր տեսողութեանը առջեւ, սիկառը կը ծխարանէր շիթներուն վրայ. հովը դեռ կը փչէր, ու .. ահա՛... ծուխ փոշուղիին մէջ կառաշարը դեռ կը ցնցէր, սլացիկ հասակ մը կ'օրօրուէր կիսամութին մէջ։ Զեզ ու ճերմակ ձեռք մը կ'երկարէ՞ր, տեղմելով կաշին, ու զիրգ մարմնի մը զով տաւղ վէտվէտումը. թափանցիկ ու մետաքսեայ շրջազգեստէն կուգար ջերմացնելու իր խուսափուն ու փոթառող հպումներով...

Սուլելու ձայն մը փարատեց յանկարծ այդ դիւթիչ պատրանքը։ Երկաթուղին էր կանգնեցաւ։ ...

... Համոզուած էինք, որ միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութի՛ւն.

Եւ, կօշիկները հանելու համար տեղաւորուելով ... վրայ.

—Այս՛ ...

—Բերայի ... Հայաստանը.!

IX

Երաշտահաւ մը՝ վանդակի մը մէջ, կ'ուզէ փախչիլ. բայց, վանդակուած է.... կ'ընտելանա՞յ, արդեօք։

Տղաքները, Անիսոն ու ... ծաղիկնե՞ր ... մէջ։ ... Զը՛ք, ըմ՛ք — ըմ՛ք, ըմ՛ք.— կաքի մը ... վրայ՝ դէպի ... երկարօք։ Ներսը՝ ... վրայ սրուակ մը. գրքեր։ ... Նորէն ... Զինուորի ... մը, ... Թաքարներ քանքերուն վրայ։ Սլացիկ հասակ ... Նոյսանք, հզօր ու տաք տենչանք մը՝ նանոգոյն շրթներուն վրայ։ Պիչ մը կիսաած ու կարմիր գինի մը՝ ծաղին երկարօղ ու ... ճիւղի՝ ճիւղին ներքեւ Սուրէնը՝ ... գրկարաց. Թախիծ մը մեծ ու սեւ աչքերուն մէջ...

Ձեռքը տարաւ ճիւղին։ Շարժեցաւ գեղձը։

Նոյսանքը ինկաւ ֆրանսուհիին։ Աղջկան շրթները դողդղացին։

Ֆրանսուհին քանի մը քայլ առաւ։ Մօտեցաւ վանդակին. Նոյեցաւ երաշտահաւին։ Անոր մեծ ու սեւ աչքերուն մէջ թախի՞ծ մը..

— Երաշտահաւը կարելի չէ՞ վանդակել... հայրս կը թելադրէ ... թողուլ։ Հոս չի կրնար շնչել, կ'ըսէ։

== Ինչո՞ւ տաք, սակայն։

— Այնպէ՞ս... Նաւամատոյցը, Յոյն մը կը ծախէր։ Ինչ Նոյսանք է։ Մութ բան մը կայ աչքերուն մէջ... սիրեցի...

Ներսը, նրբանցքին մէջ, եղէգէ նաւարաններու վրայ Գ. Արրաշեան նստած է կնոջը հետ, ... «Փառք քեզ Աստուած» ... մը վրայ

— ...

== Այո՛, ... թէ ..., ...կայն...

— Զգիտցուիր։ Եթէ ֆրանսուհին...

== Հա՞, երանի թէ...

Ֆրանսուհին քանի մը քայլ եւս առաւ։ Նոյեցաւ Սուրէնին։ Սուրէն շարժեց թեւը։ ... Մինչ ֆրանսուհիին նանոգոյն շրթները, ... շուրթերներուն հետ, կը մրմնջէին.

— Կը սիրէ, չի սիրեր, կը սիրէ, չի սիրեր..

×

Գարունէր։ Դեղձանիկ մը դռնակը բաց թողուած վանդակին մէջ։

Կը փախչի՞, արդեօք։

Ինչո՞ւ չուզեր հեռանալ, սակայն։

Տղաքները։ ... ծաղիկները ... Աստուած, Թագուհի։ ... Աստղիկին ... կաքի մը ճակնը՝ դէպի ծովեր իջնող։ Երկու ... օղի Ներսը սեղանին վրայ։ Վարդապետ Ռուբէնն ու Տէր Մեսրոպը ... զինցայ։

Ցո՛ւծ-աս՛ւծ, աս՛ւծ-աս՛ւծ՝ ... ձայնը դուրսէն։ Արեւին տակ, զրանը առջեւ, Ննա քուրիկը։

— Ննա քուրի՛կ,— Ցոլացեան է՝ թեւերը կոտրելէն։

— Հը...

— Քիչ մը ջուր տաս նէ... բլլայ նէ տըլլայ...

Փուռին առջեւ աղծակ։ Զայն մը՝

— Ցոլայե՛ա...

— Հաճի՛...

— Կ'բլլա՞յ կոր ցորենը...

== Հը՛... բլլայ նէ տըլլայ, բլլայ նէ տըլլայ..

Աստղիկ կրկին զոմոցին գրպանը տարաւ ձեռքը։ Քառածալ նամակը շօշափեց։ Վերյիշեց առաջին տողը։ Դարձաւ ծաղին ու պատին։ Արագօրէն հանեց նամակը, բացաւ. կարդաց քանի մը տող..

— Աստղի՛կ...

== Այո՛, Թագուհի հանըմ...

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Նոր ջարդեր Պեսարապիոյ մէջ

Պեսարապիայէն ռումանական թերթի մը տրուած տեղեկութեանց համաձայն, ջարդեր տեղի ունեցած են Տնիեսդեր գետին ձախ եզերքին վրայ, ռուսական Զատկի օրը եւ մասնաւորաբար ապրիլ 30ին:

Տուպա – Կարի գիւղին մէջ, հարիւրաւոր մոլտաւ գիւղացիներ որոնք Զատկի կրօնական արարողութիւնները կը կատարէին, յարձակում կրած են կարմիր բանակի պատկանող ձիաւորներու կողմէ: Հարիւրի չափ անձեր ջարդուած են:

ՎԷՃ ՈՒ ԿՌԻՒ ԳԵՐՄԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Գերման խորհրդարանին մէջ, ազգայնականները միացան Հիթլերեաններու բանաձեւին, ընդդէմ Պրիւնինկի կառավարութեան, մեծ աղմուկ եւ խռովութիւն յարուցանելով:

Քիչ մնաց որ դէմ առ դէմ կանգնած, ընկերվարականներն ու Հիթլերեանները կռուի բռնուէին, երբ Ներքին Նախարարը կը պատասխանէր քննադատութիւններուն: Նախագահը մեծ դժուարութեամբ յաջողեցաւ հանդարտեցնել գրգռուած երեսփոխանները:

Փարիզ եւ շրջակաները

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Ալֆորվիլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ա. կումբի սրահը: Զեկոյց Կեդր. Կոմիտէի կողմէ: Ստիպողական ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ Հրազդան խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին, 32 Ave. des Gobelins. Զեկոյց Կ. Կոմիտէի Ներկայացուցչին կողմէ:

ՍԱՐՍԷԼԻ ենթակոմիտէին ընկերահաւաքրական դասախօսութիւնը այս Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին (ընկ. Նուպարի տունը): Նիւթ.— Հայ քաղաքական կուսակցութիւնները: Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան:

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple: օրակարգ՝ շրջաբերականներու ընթերցում:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի դիւանը, խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան համար կը հրաւիրէ իր խումբի անդամները այսօր Հինգշաբթի իրիկուան ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կը խնդրուի ընկերներէն անպայման ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին:

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանը:

ԼԻՈՆԻ ընկերահաւաքրական դասախօսական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան նախկին Գրադարանի սրահը: Կը դասախօսեն ընկերներ Բ. Աղաբէկեան եւ ընկ. Տայեան:

Իսկ ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին- նոյն տեղը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Սահակեան, Ա. Ջամալեան եւ ընտանիքը իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր այն հայրենակիցներուն եւ կազմակերպութիւններուն որոնք հաճեցան իրենց վշտակցութիւնը յայտնել անձամբ կամ գրաւոր, իրենց ամուսնոյն, հօրօր եւ ազգականին՝ ողբացեալ

ՎԱՂԱՐՇԱԿ
ՍԱՀԱԿԵԱՆ - ՋԱՄԱԼԵԱՆի
մահուան առթիւ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ «Մանուկներու Պաշտպանութեան» Մասնաճիւղի ընդհ. *ժողովը տեղի կ'ունենայ Այս Կիրակի, կէս օրէ յետոյ ժամը 4ին Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ* (71, Ave. Kleber):

Օրակարգ.— 1.— Մայիս 27, 28 եւ 29ին տեղի ունենալիք Պատգամաւորական ժողովի օրակարգ:

2.— Պատգամաւորական ժողովին մասնակցող ներկայացուցիչներու ընտրութիւն:

3.— Ընթացիկ հարցեր:

Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ.

Ժամը 4.30ին, նոյն տեղը տեղի կ'ունենայ երկրորդ ժողովը, որը կը համարուի օրինական անկախ ներկաներու թիւէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուրֆայի Պիրէճիք գիւղացի Աբրահամ Դաղստանեան, որ կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

— Տիկին Շէրխատն Գալուստեան կը փնտռէ Զարասնձադի Գալըշեր գիւղէն՝ Յակոբ Գալուստեան, որ 1924ին կը գտնուէր Շիքակօ (Ամերիկա): Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Ս. Յակոբեանի, Rue de la Défouse, Issy-les-Moulineaux. France:

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

Դաշտային պտոյտ Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան դաշտային պտոյտը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի ՍԷՆԹ ԱՆԹուանի ծովաքայեաց անտառը. կը հրաւիրուին քաղաքի Պուլ. Օտտօի եւ ՍԷՆ Լուի մասնաճիւղերու բոլոր անդամները եւ համակիրները. Ժամադրութիւն առաւօտեան ժամը 8.30ին փլաս տ'Էքս, տրամվայ թիւ 26 եւ 27 հանրակառքերը եւ իջնել ՍԷՆԹ ԱՆԹուան Stade Vicabian, ուր պիտի սպասեն առաջնորդներ: Ճաշը միասին բերել:

Ապրիլ 11)24 Փոն սը Շէրիի մէջ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահը

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Սթանօզի ու Մարտշի Հայր. Միութեանց:

Մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ:

Ընտանեկան պարահանդէս

Կազմակերպուած «Դպրոցասէր» Անկիէնի մասնաճիւղին Օժանդակ Օրիորդաց միութեան կողմէ:

Այս ժամը 15էն 21. Enghien*ի* Salle des Fêtes*ի մէջ.* 30 Rue du Casino.

Հաճելի անակնկալներ — Մուտք 10 Ֆր. (Թէյը միասին)

ՍԱՆՏՐՈՍԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

*Հաղորդակցութեան համար առնել՝ հանրակառք թիւ 54 Trinité*էն, *շոգեկառք Կառ տիւ Նորէն, 14.30, 14.40, 15.30 ժամերն:*

Թէյասեղան - պարահանդէս

Ա. Ե. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9–12 եւ 12–5

Brebant Marseillais*ի մէջ* Ave. des Chartreux

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Տիկ. Հայկանուշ Նիքոլին, Mme. Henriette Gallian, Օր. Արգարեան եւ Պր. Համբարձումեան, հայկական, ֆրանսական երգերով եւ *զուգերգով, Պ. Ճէօրէքճեան (Ջութակ): Ռուսական պարեր ռուս յայտնի պարուհիներու կողմէ: Պ. Տէր Վարդանեան կը կը ներկայացնէ զաւեշտ մը:*

Մուտք 5 Ֆրանք

Ծանօթ.— *Կը խնդրուի պարգեւաբաշխութեան տոմսերը միասին բերել:*

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Անիէռ Գուա Քոլոմպի Սահակ Մեսրոպ Դրադարանի վարչութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ կոմիտաս երգչախումբի *(80 հոգի):*

Ի ՆՊԱՍՏ ՇՐՋԱՆԻ «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

Հովանաւորութեամբ ԱԻԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Կը խօսի՝ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 3.30ին Գուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահներուն մէջ, rue des Halles *կայարանին կից:*

Դրատանութիւն՝ ՋԱՐԵՀ ՂԱՐԻՊԵԱՆ

Մուտքը՝ 5 Ֆրանք

Ախոյեանական մրցում

Մարսէյլի Արաքս մարմնամարզական միութեան ֆութպոլի յանձնախումբը կազմակերպած է բաժակի երրորդ ախոյեանութեան մրցում մը, որուն կը հրաւիրուին շրջանին բոլոր ֆութպոլի խումբերը մասնակցելու: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի ժամը 8ին, St. Julien դաշտը:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Սիմոնեանի, 64 Bernard de Bois, Marsille.

Salle Trianon de Freinville

Թատերական երեկոյթ պարահանդէս

Կազմակերպուած Սէվրանի Կրթ. Միութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ ի տեղական մասնաճիւղի կողմէ

Ի ՆՊԱՍՏ ԴՊՐՈՑԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Salle Trianon de Freinville — 24 Ave. Liegard

Կը ներկայացուի ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

կամ ՖՐԱՆՔՕ-ԹՈՒՐՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Անակնկալներ Սէվրանահայ երիտասարդութեան կողմէ

Ընտիր ճազ՝ ղեկավարութեամբ Պր. Սանտրոսեանի

Հաղորդակց. միջոց.— Կառ տիւ Նորէն Սէվրան ժամը 7.47, 8.28, 10.05: Կառ տիւ Նորէն Freinville *ժամը 7.27ը եւ 8.28 փոխել* Aulnay sous Bois *եւ* Freinville *իջնել:*

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

Բ Ո Ւ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Ընթրիքի ժամանակ խօսքը միայն պտոյտներու շուրջն էր դառնում. երեքը էին ծրագրում սարերն ի վեր այլ եւ բուսաբանական արշաւներ: Պարզ էր, որ Արթուրի տեսիլները ո՛չ նրա լաւ տրամադրութիւնն էին խանգարել ոչ էլ ախորժակը:

Երբ յաջորդ առաւօտը Մոնտանէլլին զարթնեց՝ Արթուրը չկար: Արեւածագից առաջ գնացել էր սարերը Գասպարին օգնելու, որ այծերը քշէին: Բայց հազիւ էին նախաճաշի նստել, երբ ներս ընկաւ սենեակ առանց գլխարկի եւ ուսերին նստեցրած երկու-երեք տարեկան մի փոքրիկ աղջիկ. ձեռքին էլ վայրի ծաղիկների մի ահագին փունջ:

Մոնտանէլլին ժպտում նայեց նրան: Ի՛նչ տարբերութիւն Պիզայի ու Լիվորնոյի լուրջ ու մտածկոտ Արթուրից:

— Ո՞ւր էիր, խելա՛ռ. մագլցում էիր լեռները, առանց նախաճաշելու:

— Ա՛խ, պադրէ՛, այնպէս լաւ էր: Սարերը հրաշալի են արեւը ծագելիս, իսկ ցօղը թա՜նձր-թանձր տեւէ ք — Վերցրեց ոտքը ու ցոյց տուեց թաց ու ցեխոտ կօշիկները:

— Հաց ու պանիր էինք առել միասին. իսկ արօտում այծի կաթ ճարեցինք. փա՜, ի՜նչ զզւելի բան է: Բայց ես նորից անօթի եմ. այլ եւ պէտք է կերակրել այս փոքրիկ անձնաւորութիւնը: Աննի՛կ, մեղր կ'ուզե՞ս:

Նստեցրեց աղջկան իր ծնկին եւ օգնում էր նրան ծաղիկներից մի փունջ կազմելու:

— Ո՛չ. ես չեմ ուզում, որ պաղ առնես, — միջամտեց Մոնտանէլլի: — Վազի՛ր, չորերդ փոխի՛ր: Ինձ եկ, տեսնեմ, Աննի՛կ: Ո՞րտեղից ես գտել սրան:

— Գիւղի բերնին. Այն մարդու աղջիկն է, որ երէկ տեսանք, գիւղի կօշկակարը: Սքանչելի աչքեր ունի, չէ՞: Գրպանումը մի կրիայ ունի, անունը դրել է Կարոլինա.

Երբ Արթուր գուլպաները փոխած վերադարձաւ նախաճաշելու, աղջիկը նստել էր Մոնտանէլլիի ծնկին եւ ամբողջ լեզուն էր տալիս իր կրիայի մասին, որը պահել էր ափին մէջ կռնակի վրայ, որպէս զի «պարոնը» տեսնի նրա ծռիկ ոտները:

— Տեսէ՛ք. — ասում էր նա լրջօրէն իր հազիւ հասկանալի բարբառովը: — Տեսէ՛ք Կարոլինայի կօշիկնե՛րը

Մոնտանէլլին խաղում էր երախայի հետ, շոյում էր մազերը, հիանում նրա կրիայի վրայ ու ասում նրան հրաշալի պատմութիւններ: Շալէի տիրուհին, երբ սենեակ մտաւ սեղանը հաւաքելու, ապշած մնաց տեսնելով աղջկան, որ դուրս էր շուռ տալիս այդ պատուական մեծապատիւ պարոնի գրպանները:

— Աստուծոյ բանն է, երեխաները ճանաչում են բարի մարդուն. — ասաց նա: — Աննիկը միշտ փախչում է օտարականներից, իսկ հիմա տեսէք ամենեւին չի էլ քաշւում Նորին Գերապատուութիւնից Ա՜խ, դու, յիմարիկ: Շո՛ւտ, ծունկի ե՛կ ու խնդրի՛ր բարի պարոնից, որ քեզ օրհնի գնալուց առաջ: Նրա օրհնութիւնը քեզ բախտ կը բերի:

— Ես չգիտէի, որ դուք այդպէս կարող էք երախաների հետ խաղալ, — ասում էր Արթուր մի ժամ վերջը, երբ նրանք գնում էին արեւկող մարգագետնի միջով: — Ամբողջ ժամանակը երախան ձեզնից աչք չէր հեռացնում: Գիտէ՞ք, մտածում եմ որ...

— Որ ի՞նչ:

— Այն էի միայն ուզում ասել... Ինձ թւում է, ափսո՛ս որ եկեղեցին արգիլում է քահանաների ամուսնութիւնը: Եւ ինչո՞ւ, չեմ էլ հասկանում: Երախաներ կրթելը այնպէս գործ է, եւ այնպէս մեծ նշանակութիւն ունի հէնց մանկութիւնից լաւ ազդեցութեան տակ մեծանալը: Եւ ինձ թւում է, որչափ բարձր է մարդու կոչումը, որչափ մաքուր է մարդու կեանքը, այնքան նա աւելի յարմար է հայր լինելու: Ես համոզուած եմ, եթէ դուք ուխտած չլինէիք, եթէ դուք ամուսնացած լինէիք, ձեր երախաները շատ...

— Սո՛ւս:

Մոնտանէլլին արտասանեց այս բառը մի արագ փսփսուքով, որ աւելի եւս խոր դարձրեց յաջորդող լռութիւնը.

— Պադրէ՛, — սկսեց Արթուր վերստին, իր խօսակցի մռայլ տեսքից սխրելով, — մի՞թէ մի վատ բան ասացի: Ի հարկէ՛, կարելի է սխալւում եմ, բայց չէ՞ որ չեմ կարող չասել ինչ որ մտքովս անց է կենում:

— Կարելի է, դու դեռ բոլորովին չես հասկանում ասածիդ իմաստը. — պատասխանեց Մոնտանէլլին մի մեղմ ձայնով: — Մի քանի տարի յետոյ այլ կերպ կը նայես հարցին, իսկ մինչ այդ՝ լաւ է՝ մի ուրիշ բանի մասին խօսենք:

Սա առաջին բեկումն էր այն կատարեալ ներդաշնակութեան, որ միացրել էր նրանց այս իտէալօրէն գեղեցիկ ճամբորդութեան միջոցին

Շամոնիից Տէտ – Նուարի վրայով անցան Մարտինի, ուր եւ դադար առան. խեղդող տօթ էր: Ճաշից յետոյ նստել էին հիւրանոցի պատշգամում ... տակ, որտեղից հիանալի տեսարան էր սարերի վրայ: Արթուր հանել էր իր բուսաբանական ժողովա-

ծուն ու թաղուել մի լուրջ ... նական խօսակցութեան մէջ ... լեզւով:

Պատշգամում նստել էին ... լիացի նկարիչ. մին նկարում ... որ բարձրաձայն խօսում ... երեւակայում, որ գիւղացի ... կանները կարող էին անգլի... կանալ:

— Թո՛ղ, Վիլլի ... ... պէյզաժները. — ասում էր ... նկարի՛ր այդ հրաշալի խա... տանուն, որ այդպէս սրանք ... մամուռի կտորների վրայ ... քերի գիծը: Ձեռքի խոլո... ղը մի խաչ գիր. գծի՛ր վրան ... կան տոկոն՝ իր լեռնական ... փոխարէն, ու կը ստանաս ... գարի մի ... կան քրիս...

— Առաջին դարի քրի... ի՞նչպէս չէ ... ծաղին մասին ... այնպէս ոգեւորուած էր իր ... հաւովը, ճիշդ ինչպէս հիմա ... րին փոշոտ խոտերով. Վա... դեցիկ է դէմքի ձեւերնու ... այն կրկնակի գեղեցիկ է ...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

ՆԵՐՔՆԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՄԱՅԻՍ 1932

13 MAI 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆ.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1878

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԼՌՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդաւոր, չարաշուք լռութիւն մը կը տիրէ Թուրքիոյ «Զետեղման» եւ «Բնակութեան» օրինագծին շուրջը, որուն ամփոփումը հրատարակեցինք չորեքշաբթի օր:

Այդ ամփոփումը արտատպեր էինք պոլսական թերթի մը Մայիս 6ի թիւէն:

Երէկ ստացանք նոյն թերթին եւ ուրիշ թերթերու Մայիս 7ի, 8ի և 9ի թիւերը, որոնց մէջ ո՛ր և է նոր բան, տող մը գիր չկայ այդ օրինագծի մասին: Ոչ ալ ո՛ր եւ է թարգմանութիւն՝ Թուրք թերթերէ: Ունինք Թուրքերէն թերթեր ալ, որոնք նոյնպէս լուռ կը մնան.

Ի՞նչ պատահեցաւ: Մէկ բան կարելի է ենթադրել, — Պոլսոյ թրքերէն եւ հայերէն թերթերը էնկիւրիի պաշտօնաթերթէն արտատպեցին օրինագիծը, բայց ազգաբարութիւն ստանալով, լռութեան դատապարտուեցան:

Ուրեմն, մինչեւ այս տողերը գրած ատեն, չունինք ուրիշ աղբիւր կամ լուսաբանութիւն, եթէ ոչ Մայիս 6 թուակիր թարգմանութիւնը, որ «Յառաջ»ի մէջ երեւցաւ Մայիս 11ին:

Մինչ սպասելով նոր տեղեկութեանց, անգամ մըն ալ քննենք հրատարակուած օրինագիծը, որ աւելի չարագուշակ եւ գաւառական հանգամանք մը կը ստանայ, լուրին հրատարակութենէն անմիջապէս յետոյ պարտադրուած լռութեամբ:

Ինչպէս գիտել կուտայինք երէկ, օրինագիծը առաւելապէս ուղղուած է քիւրտ ժողովուրդին դէմ: Բայց, ըլլալով չափազանց առաձգական եւ հեռուոդական, ո՛ր եւ է երաշխաւորութիւն չկայ թէ չպիտի գործի նաեւ միւս ոչ-թուրք հատուածներուն:

Ուրիշ ամէն բան մէկդի դնելով, միայն հետեւեալ յօդուածը բաւական է, այս եզրակացութեան յանգելու.

— «Անոնք որոնց մայրենի լեզուն թուրքերէն չէ, չեն կրնար նոր քաղաքի գիւղ հիմնել եւ կամ միմիայն իրենցմէ բաղկացեալ արհեստաւորներու խմբակ մը կազմել, եւ կամ գիւղ մը կամ թաղ մը յառաջացնել միմիայն իրենց մարդոց Այսինքն անոնք որոնց մայրենի լեզուն թուրքերէն չէ, չպիտի կրնան գիւղի մը կամ թաղի մը մէջ համախմբուիլ, չպիտի կրնան ո՛ր եւ է արհեստ մը կամ ճարտարարուեստ մը միմիայն իրենց մենաշնորհը դարձնել:

Գործադրողներու խորհուրդին որոշումով, ներքին գործավարութիւնը պատուիրուած է այս տեսակ համախմբումները ցրուելու, մէջն ըլլալով նաեւ ներկայիս գոյութիւն ունեցող նման համախմբումները»:

Որքան ալ բարեհաճութեամբ, անկողմնակալ մտքով քննէք, չպիտի կրնաք պնդել թէ այս տրամադրութիւնը կը վերաբերի միայն Քիւրտերուն, կամ Անատոլու գտնուող ոչ-թուրք հատուածներուն, կամ արտասահմանէն խմբովին վերադարձող ոչ-Թուրքերու, կամ օտար մասնագէտներու եւ արհեստաւորներու:

Զմոռնանք որ, «Զետեղման» եւ «Բնակութեան» այս օրինագիծը կ՚ընդգրկէ ամբողջ Թուրքիան, զայն բաժնելով չորս գօտիներու.

Բայց, որպէս զի կանխահաս ենթադրութիւններով չստորագրենք, յառաջ քշենք այս խնդիրը եւ քննենք օրինագծին բացորոշ մէկ յօդուածը, — աշիրէթներու լուծումը:

Օրինագիծը կ՚ըսէ.

— «Օրէնքը իբր իրաւական անձնաւորութիւն չի ճանչնար աշիրէթները: Այս մասին ո՛ր եւ է դատական որոշումով կամ փաստաթուղթերով ձեռք բերուած իրաւունքները ջնջուած են:

«Նմանապէս ջնջուած են աշիրէթապետութիւնը, պէյութիւնը, աղայութիւնը, շէյխութիւնը եւ անոնց վերաբերեալ ամէն տեսակ կազմակերպութիւնները, ինչ փաստաթուղթեր ալ ունենան: Աշիրէթներու իրաւական անձնաւորութեանց կամ անոնց պետերուն, պէյերուն, աղաներուն եւ շէյխերուն ձեռքը գտնուած բոլոր անշարժ կալուածները ամբողջովին պետութեան պիտի փոխանցուին. եւ պիտի բաշխուին հողի պէտք ունեցող երկրագործներուն եւ գաղթականներուն»:

Աշիրէթապետները, պէյերը, աղաներն ու շէյխերը այսպէս իրենց առանձնաշնորհները կորսնցնելէ յետոյ, պիտի փոխադրուին թրքաբնակ շրջաններ (թիւ 2 գօտին):

Առաւասիկ արմատական կարգադրութիւն մը, որու մասին մտածելն իսկ հակապետական ոճիր էր կամ ցնորք՝ 40-50, նոյն իսկ 20-25 տարի առաջ.

Մէկ Մուսա պէկ, մէկ շէյխ Ալի, Քէօր Հիւսէյին փաշա կամ Պշարէ Չաթօ, որ անպատիժ կը կեղեքէին, կ՚ահաբեկէին, կը ջարդէին հայ գիւղացիները, երբէք ոչ թէ չարիք էին Թուրք պետութեան համար, այլ՝ բարիք: Ծարխա: Ցենարան:

Իսկ այսօր, երբ ոչ հայկական շրջան կայ ոչ ալ բնակիչ՝ աւարի եւ ջարդի համար, երբ յէչատակարաններն անգամ քանդուած են եւ միայն ջարդուփշուր ոսկորներու ձայներ կը լսուին Անատոլուի ամբողջ տարածութեան վրայ, աշիրէթապետութիւնը, պէյութիւնը, շէյխութիւնը եւ աղայութիւնը օրէնքէ դուրս կը հռչակուին մէկ հրամանագրով: Որովհետեւ, այժմ այդ բոլորը ուղղուած են Թուրքին դէմ: Անոր պետութեան և իշխանութեան դէմ: Որովհետեւ, ոչ թէ «կեավուր»ն է վտանգուած, այլ նոյն ինքն «Թիւրք օղլու Թիւրքը», իր պետական կազմով եւ հողային ամբողջութեամբ:

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, կարելի չէ ուրանալ ծրագրին բարենորոգչական արժէքը

Նպատակը, այո՛, քաղաքական է, — քրտութիւնը ոչնչացնել՝ քանդելով անոր բոլոր յենարանները եւ մէջտեղ ձգելով միայն «րայա» ժողովուրդ մը: Փութացնելով անոր թրքացումը:

Բայց, ամէն պարագայի մէջ, խիզախ նորութիւն մըն է այս ալ, ուրիշներու կարգին: Եւ մենք ի զուր կը յամառինք պնդել թէ քէմալական Թուրքն ալ չունի հայրենիքի կամ ազգութեան գաղափար: Զափազանցութեան տանելով պատմական հետեւութիւնները եւ տրամաբանական մարզանքները, մենք պարզապէս մեզ է որ կը խաբենք:

Շ.

ՁԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԳԱՑԱԾ ՈՐԲԵՐԸ ԿԸ ՓԱԽՉԻՆ

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԱԾ՝ ԱՐԱՔՍԻ ՄԷՋ, ԻՍԿ ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻ՝ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐ

ԽՄԲ.— Վերջին պահուն Թաւրիզի մեր թղթակցէն ստացանք հետեւեալ թղթակցութիւնը, ապրիլ 30 թուականով:

Ստացած ենք նաեւ հինգ որբերու խմբանկարը, զոր պիտի հրատարակենք կիրակի օր:

Այս առթիւ, մեր թղթակիցը կ՚աւելցնէ

— «Եթէ այսպէս շարունակուի, օգնութեան գործը պիտի դժուարանայ, որովհետեւ ուրիշ փախստականներ ալ կը սպասուին»

Շուտով Արաքսի ափին առած մեր ականատեսները, երբ իրենց պատմածներուն մէջ կը պատկերացնեն ցուռնատանից Հայաստան անցած գաղթականութեան ծանր վիճակը, գաւառներուն ապրող մեր հայրենակիցները թերեւս տարակուսանքի մէջ մնացած լինին թէ ինչպէս կը լինի որ այդքան շուտ, դեռ չորս ամիս չլրացած գաղթականութիւնը յուսահատեց: Այդ պիսիները թող վերջնականապէս համոզուին, քանի որ այժմ պատմողները ոչ թէ մեր ականատես փախստականներն են, այլ իրենց գաղթականները

Մօտ երկու շաբաթ առաջ Ցանաստանից մտնած որբերից երկու հոգի հեւասպառ եկան: 1. Շայրիկ Սարգսեան՝ Աղբակեցի, 19 տարու, Պէյրութէն մեկնած: 2.— Սիմոն Սիմոնեան, Խղմիրցի, 22 տարու:

Նրանցից յետոյ եկած է Գալուստ Մակարեան (Կարաճիսարցի, 28 տարեկան), բայց դժբախտաբար քննութեան ժամանակ իր անխորհուրդ յայտարարութիւնների համար բանտարկուած կը մնայ: Իսկ երկու օր առաջ մի խումբ հինգ հոգուց բաղկացած, բոպիկ, մերկ եւ կիսամեռ վիճակում եկած են:

Առաջնորդարանի միջնորդութեամբ, այսօր Թաւրիզի ոստիկանատունից առաջնորդարան բերին այդ հինգ անձերը.—

1.— *Կարապետ Գալեան՝ Մարգւանցի, 18 տարեկան, Աթէնքից:*

2.— *Հրաչ Խաչիկեան՝ Երզնկացի, 21 տարեկան, Նազարէթի որբանոցէն:*

3.— *Խորէն Կարապետեան՝ Սասունցի, 21 տարեկան, Արարատ որբանոցէն:*

4.— *Արտաշէս Գույումճեան՝ Կարնեցի, 21 տարեկան, Պէյրութի որբանոցէն:*

5. *Միքայէլ Փէհլիւանեան՝ Պոլսեցի, 19 տարեկան*

Այս երիտասարդներուն պատմելովը, իրենց ընկերներէն երեք հոգի՝

1.— *Տրդատ Գասպարեան՝ Վանեցի, 20 տարեկան, Արարատ որբանոցէն:*

2.— *Միհրան Շաքարեան՝ Սամսոնցի, 18 տարեկան, Պէյրութի որբանոցէն:*

3. *Գրիգոր Գալըքճեան՝ Պրուսացի, 22 տարեկան, Նազարէթի որբանոցէն, ԱՐԱՔՍԻ ԱԼԻՔՆԵՐՈՒՆ ՋՈՀ ԳԱՑԱԾ ԵՒ ԽԵՂԴՈՒԱԾ ԵՆ*

Իսկ երկու ընկերները՝

1.— *Գրիգոր Գափուզեան՝ Մարաշցի, 21 տարեկան, Արարատ որբանոցէն:*

2.— *Օննիկ Փափազեան՝ Իզմիրցի, 23 տարեկան:*

ԱՐԱՔՍԻ ԱՓԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ՊԱՀԱԿՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ ԹՓԱԿՈՒԱԾ ԵՆ: ԵՐԿՈՒՔԻ ԴԻԱԿՆ ԱԼ ՋՈՒՐԸ ՏԱՐԱԾ Է.

Առաջնորդը տեսնելով որբերու ծանր վիճակը, անմիջապէս նրանց ապրուստի համար կարգադրութիւն [illegible] անգլիական եւ ֆրանսական հիւպատոսներին, խնդրելով, որ համապատասխան վիզէ տրւի որբերին իրենց եկած տեղերը ուղարկելու

Երկու հիւպատոսներն ալ խոստացած են յայտ աջակցութիւն ցոյց տալ ամէն ինչ իր գործ որբերուն:

Այս օրից 6 գլխ խոստացած են մանրամասն պատմել իրենց գլխուն եկածները եւ իրենց իսկ ստորագրութիւններով թղթակցութիւններ ուղարկել թերթերին

Ներփակ կ՚ուղարկեմ նրանց նկարները:

Ալպէռ Թօմայի թաղումը

Աշխատանքի Միջազգային Դիւանի ցնօրէնին Ալպէռ Թօմայի թաղումը կատարուեցաւ նախորդ օր, Շամփինյիի մէջ:

Յուղարկաւորութեան մասնակցելու համար, իրենց ներկայացուցիչները ղրկած էին 42 օտար պետութիւններ: Շամփինյիի թաղապետարանին հրապարակը եւ շրջակայ փողոցները արտակարգ եռուզեռի մէջ էին.

Բոլոր բանուորական կազմակերպութիւնները, որոնք հրաւիրած էին իրենց անդամները մասնակցելու թաղման, ղրկած էին իրենց յատուկ պատգամաւորութիւնները, դրօշներ պարզած:

Ներկայ էին նաեւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բիւրոյի ներկայացուցիչները:

Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ, յատկապէս եկած էր ընդհ. քարտուղարը: Դամբանականներ խօսեցան Աշխատանքի Միջազգային Դիւանի նախագահը եւ փոխ-նախագահը, Ֆրանսայի Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան քարտուղարը՝ Ժուհօ, Միջազգայինի կողմէ՝ Որնտուէլ, բազմաթիւ ուրիշներ եւ Ֆրանսայի աշխատանքի նախարարը Փ. Լավալ:

Անգլօ-իրլանտական յարաբերութիւնները

Անգլիական կառավարութիւնը՝ իր գաղթային նախարարին միջոցով, շատ ծանր ազդարարութիւն մը ուղղեց իրլանտական կառավարութեան, յայտնելով որ, եթէ Իրլանտայի Երեսփ. Ժողովն ու Ծերակոյտը վերջնապէս ընդունին հաւատարմութեան երդման ջնջումը, Լոնտոնի կառավարութիւնը Իրլանտան պիտի նկատէ իբր օտար երկիր մը եւ հետեւաբար, Նոյեմբեր 15էն ի վեր հաստատուած բոլոր անգլիական մաքսատուրքերը պիտի կիրարկուին հանդէպ իրլանտական ապրանքներուն:

Պերլինի թուրք դեսպանը սպանուած

Պերլինի Թուրք դեսպանը, Քէմալէտտին Սամի փաշա ինքնաշարժի ծանր արկածի մը ենթարկուեցաւ: Ինքնաշարժը որուն մէջ կը գտնուէին ընդհանուր հիւպատոս Մէցինեկ, կինն ու աղջիկը, ինքն իր վրայ դարձաւ:

Թուրք դեսպանը շատ ծանր վիճակի մէջ, ինքզինքը կորսնցուցած, գանկը ճեղքուած, փոխադրուեցաւ Վալտաուի հիւանդանոցը:

Զինաթափութիւնը

Զինաթափութեան ժողովի ընդհ. յանձնախումբը, երեքշաբթի օր, հաւաքուեցաւ Ժընեւի մէջ՝ նախագահութեամբ Հէնտըրսընի, որ յայտնեց թէ յանձնախումբին դիւանը որոշած է ներկայացնել կարգ մը յանձնարարութիւններ. նախ՝ ստեղծել խառն յանձնախումբ մը, որ պիտի քննէ քիմիական եւ մանրէաբանական զէնքերու հարցը. յետոյ՝ ստեղծել յանձնախումբ մը, որուն գործը պիտի ըլլայ բաղդատութեան հիմ մը գտնել զանազան երկիրներու կողմէ ներկայացուած զինուորական ուժերուն միջեւ:

Այս առաջարկները միաձայնութեամբ ընդունուեցան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Փօլ Տումէռի թաղումը

Ֆրանսայի Հանրապետութեան սպանեալ նախագահին Փօլ Տումէռի ազգային թաղումը տեղի ունեցաւ երէկ, մեծ շուքով:

Առտու, ժամը 7.30էն մինչեւ 8, յաջորդաբար Էլիզէի պալատ հասան Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի դիւանները, Հանրապետութեան նոր նախագահը, Պելճիքայի թագաւորը՝ ընկերակցութեամբ վարչապետին, ինչպէս նաեւ օտար պետութեանց արտակարգ ներկայացուցիչները:

Ժամը 8ին, յուղարկաւորներու թափօրը մեկնեցաւ նախագահական պալատէն: Կարգով՝ դագաղին կը հետեւէին նախագահին ընտանիքը եւ բարեկամները, նախագահին զինուորական կցորդները, նորընտիր նախագահը Պ. Լըպրէն, թագաւորներ Պելճիքայի թագաւորը, Կալէսի եւ Ալպանիոյ իշխաններն ու Անհամի կայսրը, վարչապետն ու նախարարները, դիւանագիտական մարմինը, խորհրդարանի անդամները եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները

Թափօրը ժամը 9ին հասաւ Նօթր-Տամ ուր կրօնական արարողութենէն յետոյ, մեկնեցաւ դէպ ի Պանթէօն:

Էլիզէէն Նօթր-Տամ եւ մինչեւ Պանթէօն պողոտաներու երկու կողմերը շղթայ կազմած էին Փարիզի պահակազօրքին պատկանող գունդերը:

Կէս օրին, Ֆրանսայի վարչապետը արտասանեց դամբանական մը, որմէ վերջ, թօրանցք մը կատարուեցաւ, մասնակցութեամբ Նախկին պատերազմիկներու:

Համաձայն Տիկին Տումէռի բաղձանքին, նախագահին աճիւնը փոխադրուեցաւ Վռծիրաքի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

Կորկուլովի հարցաքննութիւնը

ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ ԿՈՒԶԷՐ ՍՊԱՆՆԵԼ ՀԻՆՏԷՆՊՈՒՐԿԸ, ՉԵԽՕ-ՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒ Վ. ՈՐՋԱՊԷՍ, ԲՈԼՈՐԸ…, — ԿԱՍԿԱԾՆԵՐ ԻՐ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ.

Նախագահին սպանիչը՝ իր պաշտպան փաստաբաններուն ներկայութեան, հարցաքննուեցաւ նախորդ օր:

Կորկուլով, իր կեանքի զանազան շրջաններուն կապուած, այնքան յստակօրէն, բազմաթիւ վայրեր ու թուականներ յիշեց, որ շատերու մտքին մէջ, աւելի եւս կ՚ամրանան այն կասկածները թէ իրօք, խենթութիւն կը կեղծէ:

Հարցաքննիչ դատաւորը յանէ յետոյ մարդասպանին կեանքին զանազան դրուագները, զօրս ստուգել այնքան դժուար չպիտի ըլլայ, անցաւ անոր յուշատետրի քովանդակութեանը:

Կորկուլով նախ կ՚ուրանայ Ռուսիա գացած, եւ անկից, մեծ գումարով մը վերադարձած ըլլալ:

ԴԱՏԱՒՈՐԸ.— Յուշատետրիդ մէջ կը պարծենաս թէ Մոսկուայի մէջ կուսակցութեան մը գիծէն դուրս ես հանած: Ճի՞շդ է:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ.—Բայց ո՛չ. երեւակայութիւն է…

ԴԱՏԱՒՈՐԸ.—Ինչո՞ւ այդ երեւակայութիւնը:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ.— Կ՚ուզէի ինքզինքս մահուան դատապարտել տալ, վրաս բեռցնելով երեւակայական ոճիրներ:

ԴԱՏԱՒՈՐԸ.—Ուրեմն, երբ յուշատետրիդ մէջ խօսքը կ՚ընես Էկիտալերկի ազգին առեւանգման մէջ՝ քու մասնակցութեանդ…

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ. — Երեւակայութի՜ւն…

ԴԱՏԱՒՈՐԸ.— Իսկ Գերմանիոյ նախագահ Հինտէնպուրկը, զոր կ՚ուզէիր սպաննել:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ.— Ատիկա ճիշդ է: 1929ին, Չեխիոյ մէջ էր որ այդ գաղափարն ունեցայ: Բայց միայն 1930ին էր որ երբ բժշկութիւն ի գործ դնելու իրաւունքս կորսնցուցի, գերման դեսպանատունէն անցագիր ուզեցի, Պերլին երթալու համար: Մերժեցին ըսելով թէ ռուս գաղթական եմ:

ԴԱՏԱՒՈՐԸ.— Իսկ նախագահ Մազարիքի դէմ մահափորձը: Ի՞նչպէս է:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ.— Ես անոր դղեակը գացի, բայց ատրճանակ չունէի, եւ նախագահը սիրով ընդունեց զիս:

ԴԱՏԱՒՈՐԸ.— Փրակայի թատրոնին մէջ, ուր կը գտնուէին Շալիափինն ու Մազարիքը, մահափորձի մը խօսքը կ՚ընես:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ.—Երեւակայութի՜ւն…

ԴԱՏԱՒՈՐԸ.— Բայց Չեխօսլովաքիոյ ներքին նախարարն ալ կ՚ուզէիր սպաննել:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ.— Երեւակայութի՜ւն…

Ու եանդարտօրէն, կատարեալ յրջութեամբ, Կորկուլով կը շարունակէ.

— Կ՚ուզէի պայքարիլ ամբողջ աշխարհի դէմ: 1931ին, Փարիզի մէջ, մտքէս անցաւ սպաննել խորհրդային դեսպանը, ինչպէս առեւտրական, Ռուսիոյ մէջ, մտածեր էի սպաննել Լէնինը: Անցեալ յունուարին, գացի Կրըմէլ փողոց, ռուսական դեսպանատունը, դէպ ի Ռուսիա անցագիր առնելու: Տիտղոսս յայտնեցի իբր «Նախագահ ռուս ազգային գիւղացիական կուսակցութեան». Ատրճանակս վրաս էր. բայց չկրցայ մտադրութիւնս գործադրել, որովհետեւ չէի ճանչնար դեսպանը:

⁂ Հիւանդապահ կին մը, յայտնած է թէ ասկից երեք շաբաթ առաջ, Կորկուլովը տեսած է Պիյեանճուրի մէջ, կնոջ մը ընկերակցութեամբ: Քննութիւն կը կատարուի ստուգելու համար:

⁂ Հավր բնակող Ռուս մը, ընդհ. ապահովութեան դիմելով յայտնած է թէ Կորկուլով որուն անունը կը կրէ Ֆրանսայի նախագահին սպանիչը, եղած է իր մանկութեան բարեկամը: Այդ անունին բուն տէրը բժիշկ էր ցարական բանակին մէջ եւ կը գտնուէր թրքական ճակատին վրայ: Ռուսական յեղափոխութենէն յետոյ, այսինքն 1918ի սկիզբները, բուն Կորկուլովը ձերբակալուեցաւ բոլշեւիկներուն կողմէ եւ հրացանի բռնուեցաւ: Ժողովրդային գործավար մը այն ատեն, առաւ Կորկուլովի ինքնութեան թուղթերը եւ իբր Կորկուլով Եւրոպա մեկնեցաւ չարաշուք դեր մը կատարելու:

Հավր բնակող Ռուսը կը ճանչնայ ուրեմն բուն Կորկուլովը եւ նաեւ ժողովրդային գործավարը որ տարիներ առաջ, գործածեր էր անոր ինքնութեան թուղթերը: Այս անձը կը յայտնէ նաեւ թէ թերթերու մէջ դրուած Կորկուլովի լուսանկարը շատ կը նմանի Ալեքսիս Կամերիներ անուն մէկու մը, որ ծնած է Երմէնեքայայի մէջ (Կուպան) Լապինսքայայէն 30 քիլոմեթր հեռու: Այս անձն էր որ այդ թուականին նշանակուած էր ժողովրդային գործավար եւ հրացանի բռնել տալէ վերջ Կորկուլովը, անոր թուղթերը գործածեր էր իբր իրը՝ Եւրոպայի մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԹՈՒՐՔ—ԲՈԼՇԵՒԻԿ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Շքախումբով ճամբորդելը օրուան նորոյթն է Թուրքիոյ մէջ:

Եօթը ամիս առաջ, անցեալ հոկտեմբերի սկիզբը, Թուրքիոյ վարչապետը Աթէնք գացած էր, հոյակապ շքախումբով մը, որուն մէջ աչքի կը զարնէին խմբագրապետներ եւ ազդեցիկ երեսփոխաններ:

Դէպ ի Մոսկուա կատարուած այցելութեան մէջ, վարչապետին կ'ընկերանային բաց ի վերոյիշեալներէ, ազգային տնտեսութեան զանազան ճիւղերու պետերը, ինչ որ այս ճամբորդութեան քաղաքական հանգամանքին հետ միաժամանակ կը շեշտէր անոր տնտեսական կարեւորութիւնը:

Մոսկուայի կարմիր իշխանաւորները ջանք չխնայեցին՝ աննախընթաց փայլ մը տալու համար Թուրք պատուիրակութեան ընդունելութեան: Նախապէս պատրաստուած ծրագրի մը համաձայն, Օտեսա ժամանումէն (26 ապրիլ) մինչեւ Սեւաստապոլէն մեկնումը (8 մայիս), պատուիրակութիւնը առարկայ դարձաւ ժամանակ դուրգուրանքի եւ ջերմ հիւրասիրութեան: Երկուստեք մեղրածորան ճառեր արտասանուեցան՝ պանծացնելու համար Թուրքեւ-բոլշեւիկ բարեկամութիւնը, որ կը տեւէ 12 տարիէ ի վեր, հետզհետէ աւելի ամրապնդուելով: Գործավարներու խորհուրդին նախագահ Մոլոտովէն, Կալինինէն ու Ստալինէն սկսեալ մինչեւ Օտեսայի քաղաքապետ ... չտալեցին Մուսթաֆա Քէմալի եւ իր ներկայացուցիչներու հասցէին, ո՛րքան չափազանց ... որ պիտի կարմրցնէր ... ամէնէն կեղծաւոր դիւանագէտն իսկ:

Աչքէ անցնելով այս առթիւ խօսուած բազմաթիւ բաժակաճառերն ու ուղերձները, ինչպէս նաեւ կարմիր պաշտօնաթերթերու գրութիւնները, զգուանք ու զարշանք կը զգայ մարդ՝ ա՛յդքան անմարսելի կեղծիքներու առջեւ:

Ինչո՞ւ այս ճամբորդութիւնը: Մանաւանդ ինչո՞ւ այս սիրաբանութիւնը:

Պոլսոյ քէմալական պաշտօնաթերթը՝ «Միլլիյէթ» (25 ապրիլ) կ'ըսէ թէ արտասահմանի մէջ զանազան մեկնութիւններ պիտի տրուին այս այցելութեան եւ խնդիրը պիտի մեծցնեն: Մինչդեռ, կը հաւաստէ, «երկու երկիրներու յարաբերութեանց մէջ բնականէն դուրս նոր վիճակ մը չկայ, այլ ազգային պայքարի առաջին օրերէն սկսած բարեկամութեան շարունակութիւնն նոր մէկ ապացոյցն է: Ո՛չ միայն դիւանագէտները, այլ եւ երկու երկիրներու ժողովուրդներն ալ իրազեկ են բարեկամական այս քաղաքականութիւնը: Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի բարեկամութեան ուժը առոր մէջ է աւա»:

Երբ Թուրքեւռուս բարեկամութեան պահը կը հիւսեն, Թուրք թերթերը կը յիշեն միշտ թէ՝ երկու երկիրներու վարչաձեւերուն տարբերութիւնը ո՛չ մէկ կերպով արգելք է սիրալիր բարեկամութեան:

«Ռուսիոյ քաղաքական դաւանանքը համայնավարութիւնն է, մինչ Թուրքիա Թուեդ ազգայնական պետութիւն մըն է: Այս երկու վարչաձեւերու տարբերութիւնը ակներեւ է: Ամէն երկիր իրեն յատուկ վարչաձեւ մը կ'ունենայ, համաձայն իր ընդունակութեանց, պայմաններուն ու պահանջներուն»: (Միլլիյէթ):

Թուրք թերթը այս կարգի հասարակ տեղիք խօսքերով կ'ուզէ ապացուցանել թէ՝ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ յարաբերութեանց մէջ ո՛չ մէկ փոփոխութիւն մտած է. պատուիրակութեան բազմամարդ ըլլալը պէտք չէ զանազան մեկնութեանց տեղի տայ: Թուրք մասնագէտները որ կ'ընկերանան շքախումբին, պիտի ուսումնասիրեն հաւրեւան Ռուսիոյ ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան մարզերուն մէջ կատարած նոր նուաճումները, եւ անոնցմէ պիտի օգտուին՝ նոյնը գործադրելու համար Թուրքիոյ մէջ, որ ճարտարարուեստի առաջին քայլերը նոր սկսած է առնել:

Այս է եղեր ամբողջ իմաստը Ըսմէթ փաշայի եւ Թէվֆիք Րիւշտիի այցելութեան:

Գրեթէ նոյն իմաստով կ'արտայայտուին խորհրդային թերթերն ու պատասխանատու վարիչները: Մոլոտով իր բաժակաճառին մէջ կը յիշէ Էնկիւրիի հետ կնքուած ոչ — յարձակողական եւ չէզոքութեան դաշնագիրը՝ 1925 դեկտեմբեր 17ին եւ բարեկամական յարաբերութեանց օրէ օր զարգացումն ու ամրապնդումը, եւ կը շեշտէ թէ այսուհետեւ երկու երկիրներու միջեւ տնտեսական գործակցութիւնն աւելի եւս պիտի խորանայ ու զարգանայ:

Մայիս 1ին կարմիր հրապարակին վրայ 100.000 զինուորի աննախընթաց զօրահանդէսով մը, բոլշեւիկ իշխանաւորները Թուրք պատուիրակներուն ցոյց տուին իրենց պատերազմական բոլոր ուժերը՝ հետեւակազօրքէն մինչեւ հրասայլն ու օդանաւը: Ըսմէթ փաշա եւ ընկերները անշուշտ պատկառանքով եւ յուզումով դիտեցին այդ զօրանցքը: Զինուորական ուժի այս ցուցադրումը բնականաբար շատ պերճախօս պիտի ըլլար, Թուրքիան սատրճան մը եւս ենթարկելու համար բոլշեւիկեան քմահաճոյքին:

Պատուիրակութեան վերադարձին առթիւ հրատարակուած պաշտօնական դեկոյց մը կ'ըսէ թէ երկու երկիրներու պետական մարդոց միջեւ տեսակցութիւնները մտերմական հանգամանք առած են: Տնտեսական կապերու համաձայնութիւնը հաստատուած է թէ լրիւ կ'արդարանայ անցեալի գործակցութիւնը, միւս կողմէ ներկայ միջազգային կացութիւնը եւ ընդհանուր խաղաղութեան օգուտը կը թելադրեն ո՛չ միայն պահպանել այլ եւ ընդլայնել այդ գործակցութիւնը:

Ուրեմն այս այցելութենէն վերջ, Թուրքեւռուս բարեկամութիւնը աւելի եւս կ'ամրապնդուի քան երբեւիցէ: Շատ կանուխ է դեռ՝ հասկնալու համար այս այցելութեան բուն քաղաքական նպատակները: Չի գիտցուիր թէ փակ սենեակներու մէջ ի՛նչ սակարկութիւններ կատարուեցան: Սա՛ստոյգ է միայն, որ Մոսկուան խոստացած է օժանդակել Թուրքիոյ տնտեսական վերելքին: Այդ օժանդակութիւնը ի՛նչ գնով տեղի պիտի ունենայ, նոյնպէս գաղտնիք է: Լուրի մը համաձայն, Ռուսիա ութ միլիոն տոլարի վարկ բացած է Թուրքիոյ, երկար պայմանաժամով: Ցրուիր սակայն թէ այդ գումարը իբրեւ դրա՞մ պիտի տրուի, թէ ապրանքի ձեւին տակ:

Մոսկուա ի վիճակի չէ դրամ փոխ տալու. սակայն կրնայ Թուրքիոյ հայթայթել զանազան նիւթեր, մանաւանդ ինչպէս երկաթուղիի կազմած, վարբաշարժ, վակոն եւայլն: Թերեւս նաեւ ռուս ընկերութիւններ առանձնաշնորհ մը նուաճեն հանքերու շինութիւնը, տնտեսական գործակցութիւններ այս կերպով ի յայտ պիտի գայ: Քաղաքականօրէն իր ազդեցութեան ենթարկելէ վերջ, Մոսկուա այժմ ալ ... պիտի խոթէ Թուրքիոյ ներքին տնտեսական կեանքին մէջ: Թերեւս աւելի առաջ ալ պիտի երթայ, քանի որ պաշտօնական դեկոյցին մէջ խօսք կ'ըլլայ նաեւ «մշակութային գործակցութեան»:

Հակառակ Թուրքեւռուս բարեկամութեան, որ 12 տարիէ ի վեր կը տեւէ, ցարդ Թուրքերը չէին յաջողած առեւտրական դաշնագիր մը կնքել Ռուսիոյ հետ. այդ պատճառով ալ Թուրքերը մեծապէս տուժեցին: Ուրիշ շուկաներու մէջ հեյլէնական մրցումին բախելով, Թուրքերը իրենց աչքերը դարձուցեր էին դէպ ի «բարեկամ» Ռուսիան, որ սակայն տարիներէ ի վեր կը մերժէր առեւտրական դաշինք կնքել իր սիրելի հարեւանին հետ եւ թող կուտար որ սնտուկներով նարինջ ու լիմոն փտին Նաւահանգիստներու մէջ: Եթէ Ըսմէթ փաշա յաջողի այս անգամ առեւտրական դաշնագիրը ստորագրել տալ՝ համէնէն նպաստաւորեալ ազգի» պայմաններով, մեծագոյն յաջողութիւնը պիտի ըլլայ: Սակայն կասկածելի է այս պարագան: Մոսկուան տարբեր պայմաններ պէտք է պարտադրած ըլլայ Էնկիւրիին, զայն բոլորովին իր ծառայել դարձնելու համար:

Երբ Միջերկրական Արեւելքի մէջ ազդմանանչ խազեր տեղի կ'ունենան եւ պատերազմի վտանգը օրէ օր աւելի եւս կը շեշտուի, Խորհրդային Միութեան շահն կը պահանջէ բարեկամ մնալ իր անմիջական հարեւաններուն հետ եւ թոյլ չտալ որ անոնք գործիք դառնան աշխարհակալ մեծ պետութեանց ձեռքը: Թուրքիոյ հետ իր նոր բարեկամութեան պատճառը այս մտահոգութիւնն է անշուշտ:

Միւս կողմէ Էնկիւրիի շահն ալ կը պահանջէ ռուսական օժանդակութեան ապաւինիլ: Ամերիկայէն եւ Եւրոպայէն մերժուած, նոր Թուրքիան բոլորովին մինակ թողուած է իր տնտեսական — ելմտական հոգերուն հետ: Տամն ինկողը օձին կը փաթթուի Սախպուհեցա ալ բռնել Մոսկուային, ո՛վ գիտէ ինչ ծանր պայմաններով:

Թուրք վարիչները Մոսկուա դիմելով, կ'ուզեն նաեւ քաղաքական լաբախաղացութիւն փորձել: Քանի որ Եւրոպա դրամ չի տար, վերջնապէս կ'իյնան բոլշեւիկներու գիրկը: Տեսակ մը շանթաժ, որ Մոսկուայի ճամբորդութենէն անմիջապէս առաջ յայտնաբերուեցաւ հակառակ ուղղութեամբ — Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելու խնդիրը.

Ամէն պարագայի, դէպքերը չպիտի ուշանան ցոյց տալու Թուրքեւբոլշեւիկ սիրաբանութեան ներքին ծալքերը: Կարեւորը այն է, որ Թուրքիա այս անգամ ալ ջուրէն երեսը կ'ելլէ եւ ժամանակաւոր կերպով կ'ապահովէ իր գոյութիւնը: Այսօրուան վարիչներուն ուզածն ալ այդ է միայն: Վաղուանը շատ չի մտատանջեր զիրենք:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՓԵՐԷՆ

ԾԽԱԽՈՏԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈԽՈՒՄԻ ՄԷՋ. — ԲՌՆԻ ՃԻԳԵՐ. — ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԲԵՌԸ. — ԲԱՆՒՈՐՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ԱԲԽԱԶԻԱՅԻ ՄԷՋ. — ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՆ ԱԼ ԱՆԵԼԻ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

ԽՄԲ. — Մեր մասնաւոր թղթակիցը ետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է Պարուսէն հասած ճամբորդէ մը (Ց. Գ.), ապրիլ 18 թուականով.—

Ինչպէս ամբողջ Անդրկովկասում, այնպէս ալ Սոխումում եւ շրջաններում, գիւղացին, արհեստաւորը եւ բանւորը ծանր պայմաններում մէջ կ'ապրին:

Նախ քան համաշխարհային պատերազմը, Սոխումը իր շրջաններով յայտնի էր ծխախոտի արդիւնաբերութեամբ: Սակայն պատերազմից յետոյ, իսկ աւելի շատ բոլշեւիկների օրով, միւս տնտեսութիւնների հետ միասին փճացաւ նաեւ ծխախոտի գործը:

Այսպէս օրինակ, նախ քան այդ շրջանը բոլշեւիկների ձեռքը ընկնելը, Սոխումի շրջանը՝ մօտ վեց հարիւր հազար փութ ընտիր Սամսոնի եւ Տրապիզոնի ծխախոտ կ'արտադրէր. իսկ բոլշեւիկների օրօք այդ թիւը հարիւրին յետոյ պակսեց: Միայն 1930 թիւն բոլշեւիկները բռնի ուժով կարողացան մինչեւ չորս հարիւր հազար փութ ծխախոտ հաւաքել. իսկ այս տարի նորէն հազար ու մի խառնաշփոթութիւնների դիմելով, հազիւ յաջողեցան երեք հարիւր հազար փութ հաւաքել, այն էլ որակով շատ ցած տեսակի ապրանք:

Ինչպէս ասացի, ծխախոտի հաւաքումը կատարւում է բռնի ուժի տակ. այլապէս դժուար թէ Սոխումի շրջանից կարողանան յետոյ հազար փութ հաւաքել: Այդ շրջանում ծխախոտի գործով զբաղւողները գլխաւորապէս ամբողջութեամբ Հայեր ու Յոյներ են:

Ուրիշ պետութիւններ նման զօրծերով զբաղւող իրենց գիւղացիներին բոլոր յարմարութիւնները տալիս են, անգամ պետական գանձարանից փոխարինաբար գումարներ են տրամադրում, որպէս զի իրենց երկրի արդիւնաբերութեանը զարկ տան. իսկ խորհրդային երկրում հակառակն է կատարւում: «Սօցիալիզմի երկրպագուները» հազար ու մի ձեւի արգելքներ են յարուցանում աշխատաւոր գիւղացու առաջ, եւ երկրի տնտեսութիւնը քայքայւում: Իսկ այդ բոլորից գիւղացին զզւում է:

Կառավարութիւնը գիւղացիների վրայ ծխախոտի այնպիսի նորմա է նշանակում, որ խեղճ գիւղացին այլ եւս ազատ ժամանակ չի ունենում որ եւ է ամենք մշակելու մասին մտածելու: Շատ գիւղացիներ մինչեւ անգամ իրենց ունեցած եգիպտացորենը չեն կարողանում ցանել եւ ստիպւած են լինում դրսից դրամով գնելու: Միւս կողմից էլ կառավարութեան տուրքերը գիւղացիներին ծանր պայմանների մէջ են դրել:

Սոխումի եւ շրջակայքի հայ եւ յոյն գիւղացիները, որոնք ծխախոտի գործով կը զբաղւեն, գրեթէ մերկ և քաղցած վիճակի մէջ կ'ապրին:

Աբխազիայի, Սոխումի բանւորութեան կացութիւնն էլ աննախանձելի է: Ճիշտ է, պետական գործարաններում ու արտերում գործ ճարւում է. բայց տրւած ամսաթոշակը այնքան քիչ է որ, բանւորը դժւարութեամբ է ապրում: Օրինակ, ծխախոտի հասարակ բանւորները ստանում են 95 - 110 ռուբլի. բացի ստախանովցիներից (այն բանւորներն են, որոնք ծխախոտը տեսակների են բաժանում), որոնք բանւոր չեն համարւում, այլ մասնագէտների շարքին կը դասւին: Այդ 95 - 110 ռուբլուց կառավարութիւնը ամսական մօտ 25 ռուբլի կը պահէ «աւիօքիմի, հնգամեայ ծրագրի, անգամավճարի համար, իսկ մնացորդ 70 - 80 ռուբլին անւանական է միայն. նա էլ հացի ու շաքարի հազիւ բաւ է:

Այս կամ այն կոպերատիվի ցուցակների մէջ մի շարք մթերքների՝ պանիր, իւղ, մաքարոն, ձու, կաթ եւայլն., անուններ են յիշւած. բայց որ եւ է մէկի երեսը չէք տեսնի, իսկ դուրսը գնելուց, իւղի ֆունտը 10 ռուբլի, պանիրը 5-6 ռուբլի, ձուի տասնեակը 7 ռուբլի, հացի ֆունտը 2 ռուբլի: Այսպիսի պայմաններում բանւորը նեղւում է եւ դժւար է ապրում:

Գալով արհեստաւորներին, նրանք էլ ծանր տուրքերի պատճառով տանջւում են: Օրինակ, կօշկակարներէն երկրորդ կարգի առեւտրականի պատենտ են տալիս որ արժէ 120 ռուբլի, բացի փորանից 300 ռուբլի էլ առանձին տուրք են նշանակում: Իսկ թէ կօշկակարը ամսական 300 ռուբլի եկամուտ կ'ունենայ, թէ ո՛չ այդ նրանց չի հետաքրքրում: Պատահում է, որ պատենտը վերցնում են, տուրքը վճարում են, բայց շուկայում կաշի չլինելու պատճառով, 1—2 ամսից խանութը փակւում է: Հոգին դուրս գայ արհեստաւորի, կառավարութիւնը իր ստանալիքը վաղուց է գանձել, ինչ կ'ուզէ թող լինէ: Ցիշւած տուրքը կը վերաբերի միայն խանութի տիրոջը:

Եթէ վերջինս մէկ աշխատող աւելացնէ, կրկնակի տուրք պիտի վճարէ. իսկ որեւէ արհեստաւոր բանւոր պահելու իրաւունք չունի:

Երկաթագործների տուրքը 800—1000 ռուբլի է, գորա համար էլ այդ գործով շատ քիչ զբաղւողներ կան: Կառավարութիւնը այնպիսի կացութեան մէջ է դրել արհեստաւորը որ, նա չի կարողանում խանութ ունենալուց զատ իր հացի փողը շահել: Հաստ ու կէնտ խանութ ունեցող արհեստաւորներն էլ բոլշեւիկների աշխատակիցներն են համարւում:

Սոխումի շրջանի կոմունիստները իրենց ներքին կեանքում խիստ կարգապահ են, եթէ մէկին որեւէ շրջան են ուղարկում, գնացողը մինչեւ վերջն էլ չի իմանում թէ ո՛ւր է ուղարկւում:

Պէտք է ասել, որ Վրաստանում եղած վրացի կոմունիստները ժողովրդի կողմից չեն համարւում կոմունիստներ, նրանք բոլորն էլ ազգայնականներ են եւ այդ պարզ նկատւում է նրանց գործունէութիւնից:

Միակ ուրախալին այն է, որ Սոխումի շրջանի ժողովուրդը նախկին մտերմական կեանքը կ'ապրէ, մինակ Վրացիներն են,—բայց ոչ բոլորը— որ մի քիչ խորթ աչքով կը նայեն Հային ու Յոյնին:

Բ. ՄՈՒՍԱՑԵԼԵԱՆ

Ի՜նչ տրամաբանութիւն...

—)(о)(—

«Խորհրդ. Հայաստան» 17 Ապրիլի թիւով կը պատմէ թէ Երեւանի քաղաքային խորհուրդին որոշումով կը հրամայուի փակել Պետական հրատարակչականին մէկ գրավաճառանոցը: Դիմում կը կատարուի, որ չգործադրուի այդ որոշումը:

Քաղաքային Խորհուրդը, որ զանազան խնդիրներու մէջ կրիայի քայլերով կը գործէ, գրավաճառանոցին փակման համար արագ որոշում մը կուտայ, — անմիջապէս փակել: Եւ երկու ժամ չանցած, ոստիկան մը կը գրկուի, դուրս նետելու համար գիրքերը:

Ոստիկանը, տեսնելով որ փակ է խանութին դուռը, կը խորտակէ եւ դուրս կը նետէ հայերէն եւ ռուսերէն բոլոր գիրքերը: Նոյն իսկ, — ի՜նչ օրթագոդութիւն, — Լէնինի վեց հատորները եւ Ստալինի «Լէնինիզմի հարցերը»: Եւ այս՝ քաղաքային խորհուրդի նախագահ Արամայիս Երզնկեանի աչքերուն առջեւ:

Սովորական դէպք: Բայց կարեւորն այն դայլոյթն է, որ ցոյց կուտայ «Խորհ. Հայաստանը», տեսնելով որ Լէնինի եւ Ստալինի գիրքերը գետին կը նետուին: Միլին դարու քահանան իսկ չպիտի զայթակղէր այդքան, տեսնելով Աստուածաշունչին գետին նետուիլը:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ

ՓՈԼ ՏՈՒՄԷՐ

Ստորատէն դէպի կատար, յարատեւ վերելք մըն է Ֆրանսայի Հանրապետութեան վերջին երկու նախագահներուն կեանքը, — անոնք որ պարկեշտ քաղաքացիի իր բեղուն կեանքը վերջացուց ոճրագործի մը հարուածներուն տակ. եւ անոնք որ ազգային սուգի մը եւ հաւաքական զայրոյթի մը արտայայտութիւններուն մէջ՝ կը գրաւէ հանրապետութեան ամենէն բարձր դիրքը:

Փօլ Տումէր, ժողովուրդի զաւակ, ծնած ամէնէն համեստ, գրեթէ թշուառ պայմաններու մէջ, գեղեցիկ օրինակ մը կը՝ կը ներկայացնէ յարատեւ աշխատանքի, սկիզբէն մինչեւ վերջ, անվհատ կորովի եւ բարի յամառութեան: Ծնած էր 1857 Մարտ 22ին: Հայրը երկաթուղիի գործաւոր, կը շահէր օրական 2 ֆրանք: Մէկ տարի յետոյ, ընտանիքը կը փոխադրուի Փարիզ, ուր շատ չանցած հայրը կը մեռնի, կինը ձգելով երկու որբուկներ: Կինը, ապրուստի ամէնէն համեստ միջոցներէն զուրկ, տուներու մէջ կը ծառայէ ժամը 10 սանթիմի եւ ծայրայեղ խնայողութեամբ կ'ապրեցնէ իր զաւակները: Փոքրիկն Փօլ կը յաճախէ նախնական վարժարան մը, զոր հազիւ աւարտած 12 տարեկանին, կը ստիպուի ապրուստի մասին մտածել: Մայրը զայն կը տեղաւորէ փորագրիչի մը քով, ձեռական փոքրիկ աշխատանքներու համար:

Յաջորդ տարիներուն, կը հետեւի գիշերային դասընթացքներու, կը պատրաստուի ուսուցչութեան եւ կը յաջողի վկայական մը ձեռք ձգելով, 1877ին նշանակուիլ թուաբանութեան ուսուցիչ:

Եւ այսպէս, շնորհիւ իր յամառ աշխատանքին եւ իր մշակած յարաբերութիւններուն, կը յաջողի ստանձնել թերթի մը խմբագրապետութիւնը:

Այս կերպով կը նետուի քաղաքական ասպարէզի մէջ:

Առաջին անգամ երեսփոխան կ'ընտրուի 1888ին եւ յաջորդաբար քանի մը անգամ: Իսկ ծերակուտական կ'ընտրուի 1912ին եւ յաջորդաբար 1921ին եւ 1929ին:

Երեսփ. Ժողովին մէջ, Տումէր արագօրէն յաջողեր էր դառնալ ելեւմտական հարցերու մասնագէտ մը եւ երբ 1895ին, Լէօն Պուրժուա կը կազմէր դահլիճը, անոր կը յանձնէր ելմտական նախարարութիւնը:

1896ին, կը նշանակուի ընդհ. կառավարիչ Հնդկաչինի, զոր կը վարէ մինչեւ 1902, յաջորդաբար կարեւոր շահեր ապահովելով Ֆրանսայի:

Երեսփ. Ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ 1905ին եւ վերընտրուեցաւ 1906ին:

Ցնոյ իր թեկնածութիւնը դրաւ հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան, ընդդէմ Ֆալիէրի: Ֆալիէր հանրապետութեան նախագահ կ'ընտրուէր 449 ձայնով, ընդդէմ Փօլ Տումէրի 371 ձայնին:

Պատերազմի պահուն, մեծ դեր կատարած է նաեւ զօրավար Կալիէնիի կողքին, Փարիզի պաշտպանութեան կազմակերպման մէջ: 1927ին կ'ընտրուէր նախագահ Ծերակոյտի իսկ 1931 Մայիս 13ին, հանրապետութեան նախագահ:

Քանի մը անգամ, ելեւմտական նախարարութիւնը վարած է Պոխաննի վարչապետութեան տակ: Անկից առաջ, 1915ին, Ռուսիա ղրկուած էր յատուկ պատուիրակութեան մը հետ: Դարձին անգամ նշանակուեր էր պատերազմական կաբինէին:

ԱԼՊԷՐ ԼԸՊՐԷՆ

Ֆրանսական հանրապետութեան նոր նախագահը ծնած է ... Մէօրթ-է-Մօզ մէջ (Լօռէն), նոր գիւղ մը, գիւղացի ընտանիքի ...

Կեանքի դասութիւններ քան մօտէն չէ ճանչցած իր ... թեան օրերուն, որքան իր նախորդ ... այսուհանդերձ, Պ. Լըպրէն ... ւելի հինաւոր դասակարգէ ... մը ստացած ըլլալով մէկ ... բողջ կեանքը անցուցած ... աշխատանքով: Բազմաթ... վարժարանը յաջողութեամբ ... ցնելէ եւ զինուորական ... թիւնը կատարելէ վերջ, ... հանքերու վարժարանին ... ւարտէ 1896ին:

Իբր ճարտարագէտ, ... գործէ հանքերու մէջ, մինչ ... երբ իր ընտանիքին բարեկ... րեսփոխանի մը պնդումով ... րուի անգամ Մէօրթ-է-Մօզ ... հանգային խորհուրդին:

Քիչ մը երկրոտ նկարագիր ... երիտասարդ ճարտարագէտ ... նուելով կը մտնէր քաղաքական ... րային ասպարէզ, ընդմիշտ ... մնալու համար:

Երկու տարի յետոյ կ'ընտ... երեսփոխան, իր ընտանիքին ... բարեկամին տեղ որ գինքը ... ժանելու քաղաքական կեանքի ... եւ ինքը ծերակուտական ընտր... ըլլալով, իր տեղը բաց էր ձգած ... տարու է դեռ եւ արդէն յաջորդ ... բար, անգամ կ'ընտրուի երեսփո... նական կարեւոր յանձնախումբեր... 1913ին, փոխ-նախագահ Երես... խանական Ժողովին: 1911ին ար... Քայիոյի դահլիճին մէջ, առանձ... էր գաղթային նախարարութիւն... շրջանի մը, երբ ամբողջ ֆրան... կան գաղթային հակայ տարած... թիւնը կազմակերպելու եւ կարգա... պահելու պէտք ունէր: Այդ ... էր որ կը պայթէր Ակատիրի ... դէպքը: 1914էն առաջ ... պատերազմ հրահրել Ֆրանսայ... Գերմանիոյ միջեւ: Գերմանիա ... տու մը, իր «Փանթէր» մարտ... կը ղրկէր Ակատիր... առջեւ, ներկայացնելով ... սպառնական պահանջներ, ... նիոյ ձգել Ֆրանսա, գաղութ ...

Այդ առթիւ, երկու պետութ... միջեւ բացուած բանակցութ... մասնակցեցաւ նախարարը ... Պատերազմէ խուսափելու ... Ֆրանսա կարգ մը զիջումներ ... եւ երբ պէտք եղաւ բացատրութ... ներ տալ Երեսփ. Ժողովին, Պ ... բէօն պէտք է հաւատալ որ դաշ... թեան քառորդ մը անցուց ... կան արժանապատուութիւնը ... ւորուած էր եւ պէտք էր խօս... կցնել զրգռուած երեսփոխան...

Քայյոյի անկումէն յետոյ ... քառէի դահլիճին մէջ, Պ. Լըպր... կը պահէր գաղթային նախարար... թիւնը ուրկէ կ'անցնի պատերազ... կանին:

Յաջորդաբար, քանի մը կարե... նախարարութիւններ վարելէ ... տոյ, 1920ին, կ'ընտրուի ծերա... տական, դարձեալ այն ծերակու... կանին տեղ —իր ընտանիքին ... կամը— որ իրեն ձգեր էր իր ... փոխանի աթոռը:

Ծերակոյտին մէջ, մեծ դեր ... նէութեան մը կը լծուի, ... նակուի անգամ պատուիրակ ... Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ ...

Իսկ Տումէրի հանրապետութ... նախագահ ընտրուելէն վերջ ... նի անոր տեղը՝ իբր նախագա... բակոյտի:

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐԻ ՄԸ ՅՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

—)(о)(—

ՊՐԻՒՍԷԼ, 10 Մայիս. — Պ. Գ. Մալաթեանի ուսուցչական գործունէութեան յիսնամեակին առթիւ, Անվէրսի հայ գաղութը կազմակերպած էր յարգանքի հանդէս մը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 7ին, Անվէրսի Վան Հէյլմոնի շքեղ սրահին մէջ, գաղութի բոլոր անդամներուն ներկայութեան:

Անվէրսի Հայ Երիտասարդաց Միութեան նախագահ՝ Պ. Նեբոնս Զամքէթճեան ներկայացնելով յոբելեարը, բացատրեց նշանակութիւնը յարգանքի ա՛յն ցոյցին, զոր Անվէրսի հայութիւնը պարտականութիւն համարած էր կատարել, ի պատիւ բազմավաստակ հայ ուսուցիչ՝ Պ. Մալաթեանի:

Օր. Մելինէ Գովանճեան տուաւ Յոբելեարին կենսագրական գիծերը, մանրամասնօրէն պարզելով ա՛յն արգիւնաւոր գործունէութիւնը, զոր Պ. Մալաթեան ունեցած է իր ուսուցչական երկարատեւ շրջանին մէջ:

Պ. Ա. Քէօսէյէճեան խօսեց ... դարու երանաշնորհ ուսուցչ... րու մասին:

Պ. Մ. Տէր-Սահակեան ... ըրաւ մերձաւոր անցեալին, ... դառնալով հայ ուսուցիչներ... քին, եւ բարոյական ու ... Թարկուած են հայ ուսուցիչներ... ա՛յն զոհողութիւններուն, ... րենց ապերախտ ասպարէզին ...

Պ. Նորայր Վրոյր արտասանեց ... բերեալին ձօնուած քերթուած... նուար մը:

Փարիզի Հոգեւոր Հովիւ ... պուհ եպսկ.-ի որդին իր ... կարդաց ուղերձ-ձօն մը:

Այս ասոզերը ստորագրող ... մուլին կողմէ շնորհաւորեց ... ըը, վեր հանելով ուսուցչի ... եանի յիսնամեայ գործունէութ...

Պ. Մալաթեան խորապէս զգա... իր անձին հանդէպ ցոյց տրուած ... համակրական արտայայտութ... շնորհակալութիւն յայտնեց ...

[illegible]

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊՈՒԼՂԱՐԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏ ՄԸ ՀԱՄԷԹԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

—)(o)(—

ԻՄԲ.— Պուլկարիոյ ճախորդ կառավարութեան օրկաններէն «Սլօվօ», [illegible] ամենալաւագ թերթերէն [illegible] այս խորագրով առաջնորդող [illegible] մը հրատարակած է՝ Համէթ [illegible] Մոսկուա այցելութեանը առթիւ [illegible] Ցօգուածին հեղինակն է Թ. Սի[illegible], յայտնի երկրագէտ մը [illegible] Պոլսոյ եւ Մարսիլիայ հիւպատոս [illegible] ունի քանի մը հատորներ՝ [illegible] եւ ֆրանսերէն լեզուով՝ [illegible] եւ երկրական խնդիրներու [illegible]:

[illegible] բարգմանաբար կու տանք [illegible] յօդուածը:

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

Մոսկուա եւ Էնկիւրի

Ըսմէթ փաշայի այցելութեան առթիւ, [illegible] (3 Մայիս)՝ [illegible]

[illegible]

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«Ուխտի Օրը»

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը տօնեց «Ուխտի Օրը», մասնաւորապէս [illegible]

[illegible]

Կեանքը Շաաի մէջ

ՇԱՍ.— [illegible]

[illegible]

Նշան Դավիթեանեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կ. խաչի գործը

[illegible]

7241.35: Տարեկան պարահանդէսներէ հասոյթ՝ 105,398.20: Գումար 139.72 Ֆր. 55 սնթ.

Ելք

Հայաստանի դրկուած.— Զանազան հիւանդանոցներ՝ 10.665 Երեք Նոր [illegible] 16.605 Զանազան դեղեր՝ 15.870. Դեղ, հագուստ եւ [illegible] գործիքներ՝ 35.063.60:

[illegible] Հայ հիւանդներու համար՝ 31.119.45: Նպաստ [illegible] 2,000: Զանազան ծախսեր՝ 2,486.65: Գումար՝ 113,209.70 ֆրանք:

[illegible] 26.500 ֆրանքի գումար մը [illegible]

[illegible]

Ց. Գ.—

[illegible]

Հ.

ՄԱՐՈՒ ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ

եւ

ՆՇԱՆ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

Ամուսնացած

24 Ապրիլ 1932 Սօֆիա

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ԴՐՕՇԱԿ"ի

Թիւ 5 (1932 Մայիս), որ մասամբ նուիրուած է Եփրեմի յիշատակին, անոր մահուան քսանամեակին առթիւ:

Բովանդակութիւն.— ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ (Խմբ.)— ԵՓՐԵՄ.— Դէպի Իրանի Պանթէոնը ([illegible]).— ՄԵԾ ԱՆՀԱՏՆԵՐԸ ([illegible]).— ԸՆԿԱԾ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՕՐՏԱՏԵՏՐ ([illegible]).— ՄԵԹԱԼ ([illegible]).— ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՉԱՐՈՒԶԵԱՆ ([illegible]).— ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ ([illegible]).— ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ ([illegible])— ԿԱՐՄԻՐ ԳԾԻՑ ՆԵՐՍ.— ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ.— ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴԷՊՔԵՐԸ ԵՒ ՌՈՒՍ ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ.— ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ:

Հասցէ.— Rédaction «DROSCHAK», 71, Avenue Kléber: Դրամական առաքումները՝ նոյն հասցէին, L. Tadéyossian անունով:

ՅՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԳՈՒՆՔ, օրկան Զ. Ռ. Միութեան, Գ. Տարի, Թիւ 27, հետեւեալ բովանդակութեամբ.-

Մեր մասին՝ խմբ.: Հայ որբերու Թիւը՝ Գ. Մեսրոպ: Մեր հանդէսները՝ [illegible]: Որբերը՝ Գ. Կարապետեան: Որբերու ուզածը՝ Հ. Աբրահամեան: [illegible] մէջ՝ Հիւկօ: Ներքին կեանք՝ Գրիկ: Մամուլ եւ խմբ[illegible]:

Տարեկան բաժնեգին 15 ֆրանք, [illegible] A. Kapıkian, 17 Ave. Philippe Auguste, Paris.

ՆՐԱՉԱՋԱՆ, [illegible] (Տասը հազար երաժշտութեան [illegible]) [illegible] Մեսրոպ Գ. Ժամկոչեան, Տպգր. Մարսէյլ, 1932, Հասցէ՝ 299, Rue de Lyon, Marseille, Գին 15 ֆրանք:

[illegible] ՔՆԻՐՈՒՆ յօդուածագիրներէն եւ [illegible] գրքի բովանդակ մէկ երեսի վրայ եւ մեկնաբանութեամբ:

''ՅԱՌԱՋ''Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■■

Բ. ՄԱՍ

[illegible]

— Որ մը, ինչպէս, Հը՞, Թագուհի հանըմ — [illegible]

— Վաւա՛ս.. Նորէն քարը պար[illegible]

[illegible]

X

[illegible]

(Շար.) Կ. ՄԷՀԵԱՆ

Աղաբեկովի առեւանգման դատը

Աղաբեկովի առեւանգման երկրորդ դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Պուքրէշի մէջ, մայիս 11ին: Այս դատավարութեան հարցաքննուեցաւ բոլշեւիկ գործակալ Ցոնքոֆը, որ իրեն ուղղուած հարցումներուն կը պատասխանէր թարգմանի մը միջոցաւ:

Ցոնքոֆ ճարտարապէտ է, 40 տարու, հաստատուած է Պոլիս, ուր յարաբերութիւն հաստատեց Իվանովիչի հետ, որ այնտեղի խորհրդային առեւտրական գործակալն է, եւ իր ձեռքին տակ ունի 200 հոգի: Ցոնքոֆ, այս մարդուն կողմէ պաշտօն առաւ երթալու Կոստանցա, ուր պիտի հանդիպէր Լըքոքի: Ցոնքոֆ պիտի աշխատէր Լըքոքի տրամադրութեան տակ դնելու նաւ մը, Վառնա երթալու համար: Միեւնոյն առեն, Ցոնքոֆ յարաբերութեան մտաւ Աղաբեկովի հետ՝ Լըքոքի միջնորդութեամբ:

Ցոնքոֆ Կոստանցայի մէջ գտաւ նաւային գործերով զբաղող մէկը Սամուրատիսը, որ Լըքոքի տրամադրեց յունական «Թիլոմելա» նաւը: Բայց վերջին պահուն, ստիպուեցան ճամբան փոխել և նաւը փոխանակ Վառնայի, վարձուեցաւ Օտեսայի համար: Վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոշուեցաւ որ Լըքոք եւ Աղաբեկով Օտեսա մեկնին, երկու կիները առնելու: Լըքոք պէտք եղածը պիտի ընէր անոնց անցագրերուն համար:

Ցոնքոֆ, իր այս յայտարարութիւններով կը փորձէ չփոթութեան մատնել արդարութիւնը եւ զանազան դարձուածքներով կը ջանայ խուսափիլ նախագահին հարցումներուն ճիշդ պատասխանելէ:

Փարիզ եւ արուարձաններ

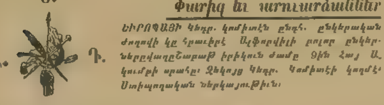

ԻՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Ալֆորվիլի բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ակումբի սրահը: Ձեկոյց Կեդր. Կոմիտէի կողմէ: Ստիպողական ներկայութիւն:

ՍԱՐՍԷԼԻ ենթակոմիտէին ընկերահամակրական դասախօսութիւնը այս Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին (ընկ. Նաւասրի տունը): Նիւթ.— Հայ քաղաքական կուսակցութիւնները: Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան:

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple, օրակարգ՝ շրջաբերականներու ընթերցում:

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

ՊԱՆԵՕ-ՊԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ընկերական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Նփրեմի բնակարանը, 48 Rue Roger, Bagneux, Ընթերցում շրջաբերականներու: Անհրաժեշտ ներկայութիւն:

Գաւառ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

ԼԻՈՆԻ ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան նախկին Գրադարանի սրահը: Կը դասախօսեն ընկերներ Բ. Աղաբէկեան եւ ընկ. Տայեան:

Իսկ ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին- նոյն տեղը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ 1879-1932

Դպրոցասէր տիկնանց ընկերութեան յիսնամեայ յոբելեանին առթիւ, նոյն հաստատութեան նախկին սանուհիներու նախաձեռնութեամբ սարքուած է, ջքեղ երեկոյթ մը, հովանաւորութեամբ Գեր. Առաջնորդ Տ. Գրիգորիս Պալագեան Սրբազանի եւ նախագահութեամբ գաղութիս Նահապետ Տ. Յ. Սէյեանի, 21 Մայիս 1932, Շաբաթ գիշեր ճիշդ ժամը 9ին, Սալոն Մարիլիայի մէջ, 1 *Rue Roux de Brégnol*.

Կը խնդրուի բոլոր յարգելի հայրենակիցներէն, իրենց ներկայութեամբ պատուել սոյն հանդէսը, անգամ մը եւս ցոյց տալով իրենց համակրանքը հանդէպ հաստատութեան մը, յիսնամեայ բեղուն գործունէութեանը եւ քաջալերել հաստատութիւն մը որ կանգուն մնացած է 50 երկար տարիներ, ի վերջոյ հանգրուանը ըլլալով տարաբախտ հայութեան ծնողազուրկ զաւակներուն, անոնց մայրական խնամք, կեանք եւ լոյս սփռելով ֆիզիքական, բարոյական եւ մտաւորական դաստիարակութեամբ:

Այսօր մօտ 700 անչափահաս որբուհիներու մայրանոցը եղած է ան, օտար աստղերու տակ իսկ, վայելելով ֆրանսական բարեխնամ կառավարութեան վսեմ ասպնջականութիւնը, շնորհիւ հաստատութեան անձնուէր եւ ժրաջան խնամակալուհիներու անխոնջ աշխատութեանց:

Կնիք

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ նախկին սանուհիները պատիւ ունին ծանուցանելու յարգոյ հասարակութեան թէ, նոյն հաստատութեան յիսնամեայ յոբելեանին առթիւ, ի յիշատակ եւ ի յարգանս իրեն ողբացեալ հիմնադրուհիներուն, այս Կիրակի առաւօտ Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյ մէջ, Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ, Արժ. Տ. Յակոբ քհնյ Մըլքնեան եւ յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի նախագահութեամբ առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Գրիգորիս Պալագեան Սրբազանի:

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէ, իրենց յարգանքի բաժինը բերել, այս ազգանուէր հաստատութեան անձնուէր ողբացեալ անդամուհիներուն.

Կնիք

Ե Ր Գ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կազմակերպուած Անիէն Պուա Քոլոմպի Սահակ Մեսրոպ Գրադարանի վարչութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ կոմիտաս երգչախումբի

Ի ՆՊԱՍՏ ԾՐՋԱՆԻ "ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ„ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

Հովանաւորութեամբ Ա Ր Ե Տ Ի Ս Ա Հ Ա Ր Ո Ն Ե Ա Ն Ի

կը խօսի՝ Մ. Գ Ո Ւ Յ Ո Ւ Մ Ճ Ե Ա Ն

Այս Կիրակի ժամը 3.30ին Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահներուն մէջ, rue des Halles կայարանին քով

Արտասանութիւն՝ ԶԱՐԵՀ ՂԱՐԻՊԵԱՆ

Մուտք՝ 5 Ֆրանք

Դաշտային պտոյտ Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան դաշտային պտոյտը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի Սէնթ Անթուանի ծովափնյեայ անտառը: Կը հրաւիրուին քաղաքի Պուլ. Օտտոյի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր անդամները եւ համակիրները: Ժամադրութիւն առաւօտեան ժամը 8.30ին Փլաս տ'Էքս, առնել Թիւ 26 եւ 27 համբակառքերը եւ իջնել Սէնթ Անթուան Stade Vicabian, ուր պիտի սպասեն առաջնորդներ: Ճաշը միասին բերել:

Ապրիլ 11)24 Փոն տը Շէրիւի մէջ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահը
Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Սթանօզի ու Մարաշի Հայր. Միութեանց:
Մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ:

Ախոյեանական մրցում

Մարսէյլի Արագս մարմնամարզական միութեան ֆութպոլի յանձնախումբը կազմակերպած է բաժակի երրորդ ախոյեանութեան մրցում մը, որուն կը հրաւիրուին շրջանին բոլոր ֆութպոլի խումբերը մասնակցելու: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի ժամը 8ին, St. Julien դաշտը: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Գ. Սիմոնեանի, 64 Bernard de Bois, Marseille.

Salle Trianon de Freinville
Թատերական երեկոյթ պարահանդէս

Կազմակերպուած Սէվրանի Կրթ. Միութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղի կողմէ
Ի ՆՊԱՍՏ ԴՊՐՈՑԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս
Salle Trianon de Freinville 24 Ave. Liegard
Կը ներկայացուի ԶԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ
կամ ՖՐԱՆԲՕ-ԹՈՒՐՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ
կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲՒԻԶԱՆԴ
Անակնկալներ Սէվրանահայ երիտասարդութեան կողմէ
Ընտիր ճաշ՝ ղեկավարութեամբ Պր. Սանտրոսեանի
Հաղորդակց. միջոց.— Կառ տիւ Նոռէն Սէվրան ժամը 7.47, 8.28, 10.05: Կառ տիւ Նոռէն Freinville ժամը 7.27ը եւ 8.28 փոխել Aulnay sous Bois եւ Freinville իջնել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Խնուսի Հայրենակցական միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Մալոեանի, իրենց աղջկան զաւակը մահուան առթիւ, (որդոհ զնաց ինքնաշարժի արկածի մը Ավինիոնի մօտերը):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուրֆայի Պիրէճիք գիւղացի Աբրահամ Գապաստայեան, որ կը գտնուէր Մարսէյլ: Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

— Տիկին Շէքիստան Գալուստեան կը փնտռէ Զարամճաղի Պալըշեր գիւղէն՝ Յակոբ Գալուստեան, որ 1924ին կը գտնուէր Նիւյակ» (Ամերիկա): Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Ս. Յակոբեանի, Rue de la Défouse, Issy-les-Moulineaux, France.

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ «Միանուկներու Պաշտպանութեան» մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Այս Կիրակի, կէս օրէ յետոյ ժամը 4ին Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ (71, Ave. Kleber):

Օրակարգ.— 1.— Մայիս 27, 28 եւ 29ին տեղի ունենալիք Պատգամաւորական ժողովի օրակարգ:

2.— Պատգամաւորական ժողովին մասնակցող ներկայացուցիչներու ընտրութիւն:

3.— Ընթացիկ հարցեր:

Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ:

Ժամը 4.30ին, նոյն տեղը տեղի կ'ունենայ երկրորդ ժողովը, որը կը համարուի օրինական անկախ ներկաներու թիւէն:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մէ. Շաթլէ. Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան վներ. ճիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր Ժ. 12, 2—8, Կիրակի 9—12:

Համախմբերգիական մեծ երեկոյթ

Կազմակերպուած Խարբերդի Հայր. Միութեան կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Maison Mutualitéի մէջ, 24 rue S...
Կը նախագահէ Պ. ՀՐԱՉ ՁԱՐԴԱՐԵԱՆ
Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՀՐԱՉ ԵՐՈՒԱՆԴ եւ ՍԵԴՐԱՔ ՔԱՐԵԱ...
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Փարիզահայ կարող...
Տեղի կ'ունենայ միութեան կազմակերպած պարգեւաբաշխ...
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ ահանձին յայտագրով

Թէյասեղան - պարահանդէս

Ա. Ե. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ
Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9-12 եւ 12 ...
Brebant Marseillaisի մէջ Ave. des Chartreux
Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերեն՝ Տիկ. Հայկանուշ Նիքոլին, Mme. Henriette Gallian գարեան եւ Պր. Համբարձումեան, հայկական, ֆրանսական երգերով, Պ. Չէօրէքճեան (ջութակ): Ռուսական պարեր ... պարուհիներու կողմէ: Պ. Տէր Վարդանեան կը կը ներկայացնէ ...
Մուտք 5 ֆրանք
Ծանօթ.— Կը խնդրուի պարգեւաբաշխութեան առարկաները միասին ...

Imp. A. DER (Agopian) 17, Rue Damesme, Paris
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

Բ Ո Ւ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Հա՛յրը:

— Այո՛. հայրը, որ դէմն է նստած. մի՞թէ չես նկատել: Սքանչելի դէմք ունի:

— Ա՜խ, դու հաստագլուխ մեթոտիստ, կաթոլիկ քահանան անգամ չես կարողանում ջոկել

— Քահանա՞յ: Հա՛յ, չա՛ր սատանայ, իսկը որ քահանայ է: Իսկ ես մոռացել էի՝ ողջախոհութեան ուխտը եւ որ բատ կարգին: Դէ՛, չարամիտ չենք լինի ու կ'ենթադրենք որ տղան եղբօրորդին է:

— Ապուշնե՜ր. — փսփսաց Արթուր, ուրախ աչքերով Մոնտանէլլիին նայելով: — Բայց սիրալիր է յամենայն դէպս որ ձեր ու իմ մէջ նմանութիւն են գտնում: Ես ճշմարիտ որ կ'ուզէի լինել ձեր եղբօրորդին: Պադրէ՛, ի՞նչ եղաւ ձեզ. ինչո՞ւ գունատուեցիք:

Մոնտանէլլին ոտքի ելաւ ու չփեց ճակատը:

— Գլուխս պտոյտ եկաւ. — պատասխանեց նա մի տարօրինակ խեղդուկ ձայնով: — Երեւի այսօր շատ մնացի արեւի տակ: Գնամ պառկեմ սիրելիս Տօթից է.

X

Երկու շաբաթուան չափ Լիւցէրն լճի շուրջը անցկացնելուց յետոյ Արթուր ու Մոնտանէլլի Սէն – Գոտարի վրայով վերադարձան Իտալիա: Հիանալի եղանակ էր նրանց բախտից եւ շատ ախորժելի պտոյտներ էին կատարել: Միայն կորել էր ուղեւորութեան առաջին օրերի հրապոյրը: Ցուցիչ մտքերը չարունակ տանջում էին Մոնտանէլլիին. նա անհրաժեշտ էր համարում օգտուել այս միասին ուղեւորութիւնից ժմի աւելի որոշ խօսակցութեան համար: Արւայի հովտում նա դիտմամբ խուսափում էր մազնոյիի տակ խօսած նիւթից: Անհիտ բան կը լինէր Արթուրի առաջին տպաւորութիւնները փճացնել մի խօսակցութեամբ, որ անհրաժեշտօրէն անախորժ էր լինելու: Բայց Մարտինի հասնելու հէնց առաջի օրից նա ամէն առաւօտ ասում էր իրեն՝ «այսօր կը խօսեմ», ու ամէն երեկոյ՝ «չէ. է վաղը»: Այժմ արդէն ուղեւորութիւնը վերջանալու վրայ էր եւ նա դեռ մինչ կրկնում էր՝ «վա՛ղը» «վա՛ղը»: Սառեցնող ու տարօրինակ մի նախազգացում ստիպում էր նրան լռելու. կարծես մի ինչ որ նոր բան, մի ինչ որ նոր խոչընդոտ էր մտնելու նրանց երկուսի մէջտեղը «Վերջապէս իրենց ճամբորդութեան վերջին երեկոյեան նա յանկարծ հասկացաւ որ կամ անմիջապէս խօսելու էր, կամ է՛լ երբեք չէր յաջողելու: Գիշերը իջել էին Լուգանօ եւ հէնց յաջորդ առաւօտը ուղեւորուելու էին Պիզա: Նա ուզում էր իմանալ, ի՞նչ աստիճան խրուած էր արդէն տղան իտալական քաղաքականութեան այդ փխրուն աւազին մէջ:

— Անձրեւը կարեց, սիրելի՛ս. — ասաց նա արեւի մայր մտնելուց յետոյ. — եւ եթէ ուզում ենք լիճը տեսնել, պէտք է շտապենք: Գնա՛նք, խօսելու բան ունիմ:

Գնացին ափովը դէպ ի հանգիստ ու մեկուսի մի անկիւն ու նստեցին ցած քարաշէն պատի վրայ: Նրանց կողքին բարձրանում էր մի վարդի թուփ ծածկուած ալ վարդերով. Մի քանի ուշացած սպիտակ կոկոններ կախուել էին զազաթի ճիւղերից, անձրեւի կաթիլներով ծանրաբեռնուած: Լճի կանաչ երեսին սահում էր փոքրիկ մակոյկը թեթեւ սպիտակ առագաստները բաց, որոնք ուռել էին փափուկ հովից: Մակոյկը այնքան թեթեւ էր թւում ու այնքա՜ն զիւրաբեկ, կարծես ջուրը նետուած մի փունջ լինէր սպիտակ ծաղիկների: Մօնթէ – Սալվատորի բարձունքից մի խրճիթի պատուհանը բաց արեց իր ոսկի աչքը: Վարդերը գլուխները կախել էին ու երբեմն էին սպիտակաճեղքի ամպոտ երկինքի տակ, մինչ ալիքները խփում էին ու խշշում եզերքի խիճերի վրայ

— Այս վերջին առիթն է հանգիստ ու առանձին խօսելու. — սկսեց Մոնտանէլլի: — Դու դառնալու ես քո դպրոցական աշխատանքին ու ընկերներին: Ես էլ այս ձմեռ շատ եմ զբաղուած լինելու: Ես կ'ուզէի պարզել մեր փոխադարձ յարաբերութիւնը: Եթէ դու... — ու կանգ առաւ մի վայրկեան, յետոյ շարունակեց աւելի դանդաղ. — եթէ դու զգում ես, որ ինձ վստահանալ չես կարող, ինչպէս մինչեւ հիմա, կը ցանկանայի, գոնէ, որ յայտնէիր ինձ աւելի որոշ, քան այն գիշերը ճեմարանի պարտէզում, թէ ի՛նչքան ես առաջ գնացել:

Արթուր նայում էր ջրին, լսում էր հանգիստ ու ոչինչ չէր պատասխանում

— Կ'ուզէի գիտենալ, — շարունակեց Մոնտանէլլին, — կապուա՞ծ ես ուխտով կամ մի այլ կերպով.

— Ասելու ոչինչ չունիմ, պադրէ՛. Ես ինձ չեմ կապել, բայց կապուած եմ

— Չե՛մ հասկանում:

— Ի՞նչ բան է ուխտը: Ուխտը չէ մարդուն կապողը: Եթէ զգում ես մի որոշ վերաբերում դէպ ի մի գործ, դա է՛լ արդէն կապում է: Եթէ այդ ներքին կապը չկայ, ուրիշ ոչինչ չի կապի:

— Ուզում ես ասել, որ քո այդ որոշումը... այդ... զգացումը, արդէն անդառնալի է: Արթո՛ւր, լաւ մտածե՞լ ես ինչ ես խօսում:

Արթուր շուռ եկաւ ու նայեց ուղիղ Մոնտանէլլիի աչքերին

— Պադրէ՛, հարցնում էք. ...րո՞ղ եմ ձեզ վստահանալ ...ցէ՛ք՝ վստահո՞ւմ էք դուք ... ասելու բան լինէր, ինքս ձեզ ... բայց իմաստ չունի այս մասին խօսելը: Այն երբ ձեր խօսքերը ես չեմ մոռացել ... բեք էլ չեմ մոռանայ: Միայն ... է իմ ճամբով գնամ եւ պէտք ... եմ այն լոյսին, որ տեսնում ...

Մոնտանէլլի մի վարդ պոկեց ... հատ – հատ փետտեց նրա թերթերը ու նետեց ջուրը

— Իրաւունք ունես, սիրելի՛ս ... այդ մասին չենք խօսի. ... շատ խօսելը չի օգնի, ...

III

Աշունն ու ձմեռը անցան ... դէպքերի Արթուր շատ էր ... ու ազատ ժամանակ չունէր ... նէլլիին հանդիպում էր շաբաթ ... երկու անգամ, բայց միշտ ... վայրկեանով: Երբեմն էլ ... նրա օգնութիւնը խնդրելու ... դժւար հատուածների դէմ, ... դէպքերում նրանք միմիայն ... մունքի նիւթից էին խօսում ...

:::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Proprietaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 14 ՄԱՅԻՍ 1932

14 MAI 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1879 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԵՐՔԵՑԷՔ, ԵԹԷ ԿԸ ՀԱՃԻՔ

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն տպաւորութիւնը չէ որ պիտի հարցնենք, երէկուան սրտաճմլիկ լուրին առթիւ, — վերջերս Հայաստան գացած որբերուն փախուստը խումբ – խումբ:

Իրրեւ հետեւանք այս փախուստին, երեք որբեր կը խեղդուին Արաքսի մէջ. Երկու հոգի կը գնդակահարուին՝ սահմանագծի կարմիր պահակներուն կողմէ. Իսկ հինգ հոգի Թաւրիզ կը հասնին գրպանի, մերկ եւ կիսամեռ վիճակում», ինչպէս կը հաղորդէր մեր ժամանակ Թղթակիցը: Ողջ մնացած այդ հինգ հալածականներուն խմբանկարը պիտի հրատարակենք վաղը, անուններով եւ տարիքով:

Լուրը, ինքնին, այնքան պերճախօս է որ, եթէ փորձէինք խորհրդածութիւններ կցել, պարզապէս խանգարած պիտի ըլլայինք ամբողջական տպաւորութիւնը:

Մեր Թղթակիցը կ'աւելցնէր թէ՝ ուրիշ փախստականներ ալ կը սպասուին: Ոչ միայն որբեր, այլ եւ ուրիշ երիտասարդներ: Բոլորն ալ՝ Ցուլաստանէն վերջերս Հայաստան փոխադրուած.

Այս գումկան լուրէն քանի մը օր առաջ, մեր Թղթակիցը ղրկած էր առաջին կարաւանով մեկնած երիտասարդ ժամանակէն մը յայտարարութիւնները, որոնք այլապէս վրդովիչ տեղեկութիններ կը պարունակէին.

Այս երիտասարդը մեկնած է Պէյրութէն, Աթէնքի ճամբով: Իր կարգին կը հրատարակենք այդ «չինծու» խղթակցութիւնն ալ: Առ այժմ, հատուած մը միայն.

— «Երբ մօտ երեք ամիս գաղթականութիւնը մտրեց Հայաստանում, վերջնականապէս համոզուեց որ խաբուած է, այլ եւ շատ գէշ կերպով: Ցուլաստանում Պ. Շահինբեաները եւ «Հօկ»ի ներկայացուցիչները մեզ խոստացել էին տամանին առանձին բնակարաններ տալ. գործ ստեղծել մեզ համար. գիւղ տրամադրել մեզ, որպէս զի տնտեսութիւն ստեղծենք: Բայց երբ Հայաստան հասանք, դրանցից եւ ոչ մէկը չտեսանք: Առաջին ներրին մեզ փայտից շինուած տաղաւարների մէջ տեղաւորեցին, այն էլ նիշդ կենդանիներու պէս. 20-30 հոգու իրար գլխի թափելով. մէկ փոքրիկ անձրեւ եւ ձիւն լինելուց, ամբողջ բնակարանի մեր շորերը թրջւում էին: Փոխանակ մեր առաջարկին [illegible] մեզ Երեւանի մօտիկ գիւղերում տեղաւորելու եւ մեզ հող տրամադրելու, մեզ տարան ժողոված շէնքեր լցրին: Մինչեւ որ գաղթականութիւնը այս ու այն կօօպերատիվներում արձանագրեցին, գաղթականութիւնը իր ունեցած-չունեցածը կերաւ ծախսեց, մի կտոր հաց ճարելու համար: Շատերը իրենց շորերն էին տանում շուկայ եւ կէս արժէքով ծախում, սովամահութենից ազատելու համար: Կարող եմ ասել որ գաղթականութեան 80 առ 100ը դժգոհ է իր վիճակից եւ օրը է համրում»:

Դեռ փախստական որբերն ալ պիտի գրեն իրենց պատմութիւնը:

Դժբախտաբար, միայն դաշնակցական թերթերուն վիճակուած է արձանագրել այդ բոլորը: Միւսները, Հօկի օրկան, «անկուսակցական» կամ ռամկավար, ուխտած են աչք ու ականջ փակել բուն իրականութեան, եւ հէքիաթներով կերակրել «արդար հատուածութիւնը»:

Արդեօք անո՞ր համար որ մենք «թշնամի» ենք Երեւանին, իսկ անոնք բարեկամ:

Իսկ առ թշուառնե՞րը, — անոնք որ գացին, տեսան ու կը փախչին: Անոնք որ թշնամութիւն կը համարէին դաշնակցական թերթերու մերկացումները, փոխանակ անոնց իմաստն ըմբռնելու եւ անոր համեմատ ճամբայ ելլելու: Այսինքն, գիտակցաբար, լուռ ու գէշը հասկնալով նաւ նստելու:

Որովհետեւ, մեր հրատարակութիւնները ուրիշ նպատակ չունէին, եթէ ոչ փարատել մշուշը, ջնջել հէքիաթն ու իրականութիւնը, որպէս զի գացողները յանկարծակիի չգան, ինչպէս եղեր է եւ կ'ըլլայ մինչեւ այսօր:

Հասարակ խաբեբաներ են անոնք որ կը փորձեն Դաշնակցութիւնը թշնամի ներկայացնել հայրենիքին ու ներգաղթին: Խաբեբաներ՝ անոր համար որ, մեզմէ շատ աւելին գիտեն, աւելի ծանրակշիռ իրողութիւններ լսած ու տեսած են, եւ սակայն կը ծածկեն, կը պապանձին: Լաւագոյն պարագային՝ կը ծամծմեն:

Հայրենասիրութի՞ւն է այդ: Ո՛չ: Ընդհակառակն, ամենագռեհիկ չարաշահութիւն: Շարլաթանութիւն.

Ի՞նչ կը նշանակէ կախարդել, թմրեցնել, մոլորեցնել հայրենակարօտ բազմութիւնները, փոխանակ չիտկէ – չիտակ անոնց պատմելու Հայաստանի չարն ու բարին: Փոխանակ անկեղծութեամբ եւ հոգեբանօրէն նախապատրաստելու զանոնք, անխուսափելի յուսախաբութեանց համար: Մանաւանդ որ, բոլորովին նոր աշխարհ մը կ'երթան գաղթականները: Երկիր մը որուն կարգ ու սարքը գլխիվայր շրջուած է, եւ հեռաւոր նմանութիւն անգամ չունի իրենց մեկնած երկիրներու պայմաններուն հետ:

Ուրեմն, մեզի կ'իյնայ նորէն, անխախտ պահելով սկզբունքը — ներգաղթի անհրաժեշտութիւնը — ոչ միայն արձանագրել անոր անունով կատարուած խայտառակութիւններն ու խարէութիւնները, այլ եւ զոհերուն եւ փախստականներուն տառապանքը:

Ա՛յդ կը պահանջէն եւ պարկեշտութիւնը, եւ պատասխանատուութիւնը եւ անխարդախ հայրենասիրութիւնը.

Քրէական յանցանք է «քաղաքագիտութեան» սաարկայ դարձնել հինգ – տասը հազար գաղթականներու, մանաւանդ հայաջինջ սարսափներէն փրկուած երիտասարդներու նոր մարտիրոսութիւնը, կեղծելով կամ մունջ հարս ձեւանալով:

Դո՛ւք ալ ականջ դրէք փախստականներու պատմութեան, եւ հերքեցէք, եթէ կը հաճիք: Զատեցէք ցորենն ու որոմը, բայց, երկուքը մէկ յարդանոց մի նետէք, այլ քաջութիւն ունեցէք հրապարակ գնելու եւ համապատասխան եզրակացութիւններն հանելու:

Եթէ ուժ չունինք փոխելու անողոք իրականութիւնը, գոնէ հզօրանցնենք տառապողները, խաբելով կամ պարտկելով: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ, ԱՍԸՄ ՊԷՅ,

Հազար ներողութիւն կը խնդրեմ Վակըթի խմբագրապետ Մեհմէտ Ասըմ պէյէն, որ դառն պարտականութիւնը կը ծանրանայ վրաս՝ յուսախաբութիւն մը առթելու իր սրտին:

Հայեթուրք մերձեցման եւ Թրքական ծակադաշնակ պայքարին առաքեալը, ծամբաւաւոր Թումաճեան էֆէնտին, յուզումով ու յաղթանակի հպարտութեամբ ներկայացեր է Մէհմէտ Ասըմ պէյի, ծատուածներ է կարդացեր ոչ միայն Կոչնակէն, այլ եւ Հայրենիքէն եւ Յառաջէն, որոնք կը գրեն եղեր.

— Միթէ բըլնք մինչեւ հիմա թուրքին թշնամութիւն ընելով Հայերը այլ եւս հաշտուելու են թուրքերուն հետ: Եւ նոյն խօկ պարտաւոր են հաշտուիլ:

Մենք չենք գիտեր թէ Յառաջ եւ Հայրենիք իրենց ո՞ր թիւերուն մէջ յայտներ են նման խօսքեր, միտքեր եւ ի՞նչ բառերով.

Բայց գիտենք թէ, Գոլսոյ մէջ քիչ չէ թիւն անոնց. որոնց կամուրջին աջ գլուխը սուտ մը կը գտորեն եւ երբ ծամբին ձախ գլուխը, արդէն յամառօրէն կը ծաւատան իրենց սուտին

Ու կ'ենթադրենք թէ Թումաճեան էֆէնտիի ծայերէնին եւ Յառաջի ու Հայրենիքի ծայերէնին մէջ անդունդի խորութեամբ բաղդատութիւն կա, որոնք ծաւանաբար կը լեցուին մի միայն Թումաճեան էֆէնտիի գիշերային երազներով...:

Եւ Ասըմ պէյ, իբրեւ վարպետորդաքեան, մեկնելէ յետոյ Թումաճեան էֆէնտիի երազը. կ'եզրակացնէ.

— Այս տեսակէտով, տարակոյս չկայ թէ կարեւոր դէպք մըն է դաշնակցական օրկաններուն այն յայտարարութիւնը թէ՝ «Միթէ գործելու»: Արտահանուած, այս խօսքերուն անկեղծութեան ստուգանր հասկնալու համար, պէտք է սպասել անոնց գործնական արդիւնքին:

Նախ մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնենք կուրտ ու կոուռ միջնորդին համար, զոր այս տողերը մեզ պարտաւորեցին եւ յետոյ կը թելադրենք որ այս ծաշտութեան «գործնական արդիւնքին» սպասելու փոխանակ Մէհմէտ Ասըմ պէյ ինքը տայ, ուղղակի եւ սեփական կամ թօփ-թաշի քշելով Թումաճեան էֆէնտին, երբ անգամ մըն ալ իր [illegible]

ԽԵՐՍՈՆ

Տասնը ոճիր

օտարականներ կը վտարուին

Վիէնի Դիմքի դոմակային սահմանային ծեծերին մատնուած բլլալու ձերբակալութեամբ, 15 օտարականներ վտարուեցան երկրէն:

Մահ մը Ֆէրօզի

Ֆրանսական բեմի ամէնէն համբաւաւոր ուժերէն մէկը Մորիս տը Ֆէրօտի մեռաւ նախորդ գիշեր, իր տան մէջ, տառապելի հողեվարքէ մը յետոյ: Առանձ մը ի վեր հիւանդ պառկած էր արդէն: Ծնած էր 1859ին եւ 1880էն կը մտնէր Բոմէտի Ֆրանսէզի մէջ:

Բարձր ընդունակութիւններով օժտուած, տը Ֆէրօտի այլազան դերերու մէջ, իր խաղը կը վարէր տիրականօրէն: 1896ին, իր խաղ ուսուցչին տեղը պաշտօնի կոչուեցաւ Քոնսէրվաթուարի մէջ: Միաժամանակ բանաստեղծ եւ թատերագիր, քանի մը գործեր ալ հրատարակած է:

Միլվէնի տեղ նշանակուեցաւ դերասանապետ Բոմէտի-Ֆրանսէզի, ուրկէ հեռացաւ 1929ին եւ անկէց ասդին սկսաւ խաղալ Օտէոնի եւ ուրիշ բեմերու վրայ:

ԱՆԳԼԻԱ Կ'ԻՋԵՑՆԷ ՁԵՂՋԻ ՍԱԿԸ

Անգլիոյ դրամատան կողմէ հրատարակուած վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ Մայիս 7էն վերջացող շաբթուան ընթացքին, թղթադրամի շրջաբերութիւնը աւելցած է 1,708,000 սթերլինով:

Անգլիոյ դրամատունը իր զեղչի սակը իջեցուց հարիւրին 3էն 2,5ի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Կռիւներ՝ Գերման խորհրդարանին մէջ

Պատերազմական նախարարը կը հրաժարի

Գերման խորհրդարանը զարմանալի Թատր հանդիսացաւ ազմուկի եւ կռուի: Կառավարութեան հանդէպ անվստահութեան բանաձեւ մը ներկայացուած էր: Այն պահուն որ բանաձեւը քուէարկութեան պիտի դրուէր, խորհրդարանին արձարանին մէջ պատահած ծանր միջադէպ մը առիթաց նախագահը որ փակէ նիստը: Խումբ մը հիթլերեաններ յարձակած զործեր էին երեսփոխան Գլոցի վրայ, որ ատենօք, յարած էր հիթլերեան շարժման. Ներկայիս կը պատկանի ընկերվարական կուսակցութեան եւ հիթլերեաններու դէմ հրատարակած է իր վրայ, վարկաբեկիչ նամակներ հրատարակելով Հիթլերի մարտական խումբերու սպայակոյտի պետին՝ հարիւրապետ Ռէօմի կեանքին վրայ:

Խորհրդարանին նախագահը հրամայեց ոստիկանութեան ձերբակալել յարձակող գործողները: Չորս հիթլերեան երեսփոխաններ գատի քաշուած են:

Այս միջադէպէն յետոյ, 257ի դէմ 287 ձայնով մերժուեցաւ կառավարութեան հանդէպ ներկայացուած անվստահութեան բանաձեւը:

○○ Նիստէն անմիջապէս յետոյ, պատերազմական նախարարը զօրավար Կրէօնէր, որ միաժամանակ կը վարէ ներքին նախարարութիւնը, որոշեց հրաժարիլ պատերազմական նախարարութենէն, պահելով սակայն ներքին նախարարութիւնը:

Այս հրաժարման պատճառն է գերման բնդհ. սպայակոյտէն երեք զօրավարներու տեսակցութիւնը Կրէօնէրի հետ, որուն յայտնած են թէ ինքը այլ եւս չի վայելեր բանակին վստահութիւնը: Այս երեք զօրավարները դէմ էին Հիթլերի մարտական ուժերու կազմալուծման, որուն գրգիչն ու հեղինակը կը նկատեն պատերազմական նախարարը:

Մինչեւ խորհրդարանի նստաշրջանին փակումը, Կրէօնէրի հրաժարումը գաղտնի պահուեցաւ, որպէս զի ընկերվարականները թշնամական դիրք չբռնեն հանդէպ Պրիւնինկի դահլիճին:

Պատերազմական նախարարին հրաժարումը քաղաքական շատ կարեւոր դէպք մը կը նկատեն ֆրանսական շրջանակները, անոր մէջ տեսնելով գերման քաղաքականութեան յստակօրէն դէպ ի աջ հակումը, այն իմաստով որ, Ապրիլ 24ի փրուսիական ընտրութեանց առաջին արդիւնքն է: Կրէօնէր ստիպուած է լքելու պատերազմական նախարարութիւնը, որովհետեւ կը նկատուի ձախակողմեան նախարարներուն մէջ եւ մանաւանդ որ պարտադրեց Հիթլերի մարտական խումբերուն լուծումը:

Կրէօնէր կը պահէ սակայն ներքին նախարարութիւնը: Սակայն ո՞րքան ատենուան համար: Որովհետեւ անոր դիրքը այլ եւս խախուտ կը նկատուի. եւ կասկած չկայ որ հիթլերեանները չպիտի գոհանան իրենց այս յաջողութենով:

Պատերազմականէն հրաժարելով մէկտեղ, երբ Կրէօնէր կը պահէ ներքին նախարարութիւնը, հակառակ իրեն հասցուած վիրաւորանքին, ասով արդէն ցոյց կուտայ կացութեան փափկութիւնը. կը հրաժարի բանակէն, բայց իբր ներքին նախարար՝ կը պահէ ոստիկանութիւնը իր ձեռքին տակ, որովհետեւ, գերման հանրապետութեան համար, ժամանակը վտանգաւոր կը նկատէ:

Հիւսոյքը կը շարունակուի

Կորկուլով նաեւ Հայ?

Երէկուան անծանօթը, այսօր եղած է դառնալ նշանաւոր ծանօթ մը, առանց ո՛չ ոք կարեւորութիւն կ'ընծայէր նախագահին սպանութեան դէպքէն առաջ:

Իսկ հիմա որ իր յիմարական արարքով յայտնուեցաւ, մեր բախտակից Ռուսերէն չատերը՝ բան մը ունին պատմելիք այս մարդուն մասին: Կան ալ որ չեն մոռնար հայկական ծագում փնտռել ոճրագործին վրայ:

Այսպէս, այս անգամ ալ երեւան ելած է Նանսիէն ռուսական բանակի նախկին գնդապետ մը, Բողլավոսկի որ կը պատմէ թէ 1923ին եւ 1924ին Փրակայի մէջ հանդիպած է Կորկուլովի որ կուգար Ռուսիայէն, ուղղակի Ռոստովէն, ուր պրոլետարական ճեմարանի ուսանողներէն է եղեր: Ու ատկաւէն, անոր կեանքին մասին մէկ քանի դրուագներ եւս պատմելէ յետոյ, գնդապետը կ'աւելցնէ.

— Կորկուլով հայկական ծագում ունի եւ կը կոչուէր Կորկուլա, կը բնակէր Կովկաս, Գուպանի ճահանգը Լապինսքայա գիւղը կը կենար: Ռուսական հպատակութիւնը ստանալով. ինքը կամ իր ծնողքը անունին վրայ աւելցուցին «օվ» մը, ուրկէ Կորկուլով:

Կը մնայ այս չնաշխարհիկ «Կորկուլա» անունին ստուգաբանութիւնը փնտռել

Կամբր փոփոխական Անգլիոյ դէմ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, երեսփոխան մը կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց յօդուածի մը վրայ, որ լոյս տեսած է համայնավար Միջազգայինի մէկ թերթին մէջ եւ ըմբոստութեան կը հրաւիրէ Հնդկաստանի բանակը:

Արտաքին նախարարը յայտնեց թէ խորհրդային կառավարութիւնն է որ պէտք է նկատել այդ յօդուածներուն ներշնչարանը, այնքան որքան կարմիր Միջազգայինը եւ թէ այդ մասին կառավարութիւնը բողոք պիտի ներկայացնէ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանին:

Լօզանի ժողովէն առաջ

Ֆրանսայէն յետոյ, Ճափոն, Գերմանիա, Պելճիքա եւ Իտալիա համաձայնութիւն յայտնեցին Անգլիոյ առաջարկին, Լօզանի ժողովը գումարելու յունիս 16ին եւ ալխատանքները բաժնելու երեք մասի. — 1) Գերմանական հատուցումներ, — 2) Աւստրիական, պուլկարական եւ հունգարական հատուցումներ, — 3) Տնտեսական եւ ելմտական ընդհ. հարցեր:

Ժողովին պիտի հրաւիրուին նաեւ Լեհաստան, Ռումանիա, Փոքր – Համաձայնական երեք պետութիւնները, Փորթուկալ:

Անգլիական թերթերը կը չէզոքեն Լօզանի ժողովին կարեւորութիւնը եւ չեն ծածկեր ձախողութեան մը վատ հետեւանքները:

ԼԻՆՏՊԸՐԿԻ ՏՂԵԿԸ ՎԱՅՐԱԳՕՐԷՆ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Նիւ-Ճըրսիի կառավարիչը յայտնեց թէ ոստիկանապետին տուած տեղեկութեան համաձայն, Լինտպըրկի տղեկը մեռած գտնուած է, իր ծնողքին տան մօտերը, գանկը ճեղքուած

Այսպէս վերջացաւ ուրեմն առեւանգում մը, որ ամբողջ աշխարհի հետաքրքրութիւնը արթնցուցեր էր:

Առեւանգումը, խորհրդաւոր պարագաներու տակ, տեղի ունեցեր էր, ինչպէս կը յիշուի, մարտ 1ին: Առեւանգիչները, առաջին առթիւ, տղեկին օրրոցին մէջ ձգուած թղթիկով, 50000 տոլար կը պահանջէին իբր փրկագին: Այդ օրէն ասդին, յայտնի է թէ ի՛նչ ջանքեր կատարուեցան, մէկ կողմէ առեւանգիչները երեւան հանելու, միւս կողմէ տղեկը փրկելու համար:

Փնտռտուքներ կատարուեցան նոյնիսկ Եւրոպայի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, այն վախով որ առեւանգիչները կրնան տղեկը փախցուցած ըլլալ Ամերիկայէն դուրս: Հայրը միւս կողմէ տրամադրութիւն կը յայտնէր ուզուած փրկագինը տալու: Գաղտնի բանակցութիւններ կատարուեցան, առեւանգիչները չյայտնելու խոստումով: Եւ դեռ նախորդ օր, հեռագիրը կը հաղորդէր թէ տղեկը փրկելու յոյսերը չեն կորսուած.

—)(o)(—

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլ 25ին, անգործներու թիւը բարձրացեր է 2 միլիոն 652 հազարի, քանի է 841.849 աւելի Մարտ 21էն ասդին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Ապրիլի վերջին կիսամսեակին, Գերմանիոյ անգործներու թիւը նուազում մը կրած է 197 հազար հոգիի: Այնպէս որ ապրիլ 30ին, անգործներու թիւն էր 5 միլիոն 737:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Նախագահ Հուվըր կարեւոր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ կուսակցութեանց պետերուն հետ: Այս անձերը չափազանց մռայլ գոյներով ներկայացուցին Ամերիկայի անգործներու վիճակը:

Խորհրդակցութեան նիւթն էր ծերակուտականի մը առաջարկը՝ 2 միլիար տոլարի կառավարական փոխառութեան հրապարակ հանելով, անգործներուն օժանդակելու մասին:

Յայտնի չէ թէ առաջարկը ի՛նչ կերպով պիտի գործադրուի. սակայն հիմնական շրջանակները հաւաստիք տուած են թէ առավ՝ տուրքերուն վրայ որ եւ է յաւելում չպիտի կատարուի:

Մանչուրիոյ ճափոնական ուժերը

Չինական աղբիւրէ բխած լուրերու համաձայն, Մանչուրիոյ ճափոնական ուժերը բաղկացած են 100 հազար հոգիէ:

Ճափոնի արտաքին նախարարին յայտարարութիւնը թէ.— Յուսալի է որ Չինաստան լաւատրէն պիտի պահպանէ զինադադարի համաձայնագրին տրամադրութիւնները եւ Թոյլ չպիտի տայ իր զօրախումբերուն որ մտնեն 20 քիլոմեթրի շրջանին մէջ» — բուռն զայրոյթ յարուցած են չինական շրջանակներու մէջ:

× Բոլշեւիկեան «Թասս» հեռագրական գործակալութիւնը կը հերքէ ճարպինի ճափոնական շրջանակներէն բխած այն լուրերը թէ չինական զօրախումբերուն մէջ բոլշեւիկ մարզիչներ կան:

ՈՍԿԻԻ ՀՆԱՐԻՔԸ

Ցունիքովսկի ծաղկաքննիչ դատաւորին յայտնեց թէ իր մեքենան վերակազմած պահուն, արկած մը պատահած է եւ այդ պատճառով, չէ կրցած վերջնական փորձերը կատարել եւ խոստացաւ ամէնէն ուշը մինչեւ մայիս 20 բանալու կատարեալ վիճակի մէջ դնել իր մեքենան:

ԾՆՈՒՆԴԸ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Մայիս 1ին լրացաւ «Հայրենիք»ի 34րդ տարեդարձը: Այս առթիւ, մեր պաշտօնակիցը նոյն օրուան թիւը նուիրած է թերթին հիմնադրութեան եւ առ հասարակ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի կազմակերպութեան սկզբնական օրերուն:

Շնորհաւորելով մեր պաշտօնակցին տարեդարձը, սորբեւ գրեթէ ամբողջութեամբ կ'արտատպենք այս բացառիկ թիւին առաջին յօդուածը, «Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմակերպումը եւ «Հայրենիք»ի ծնունդը», որ համառօտ պատկերն է 34 տարի առաջ թափուած ճիգերուն.—

Դեռ 1892ին, Լօրէնսէն, քանի մը հայորդիներ ղրկած էի Ժընեւ, Դրօշակ թերթը առնալու համար: Լօրէնսի փոքրաթիւ գաղութը, առանց կուսակցական նախապաշարումի կը կարդար թէ՛ Հնչակ եւ թէ՛ Դրօշակ, որոնք գրեթէ նոյնօրինակ արտաքինով եւ բովանդակութեամբ, [illegible]

ձեր քայլերուն. Երգուէր հիմա, որ հասատարմութեամբ պիտի գործենք, եւ լաւ պիտի գործենք:

Եւ ուխտս վերանորոգեցի Երկուքս ալ լացինք եւ այդպէս բաժնուեցանք:

Վահանեան այնիւ, մաքուր, անշահախնդիր եւ նուիրուած գործիչ մըն էր, եւ անոր ազդեցութիւնը մեծ գործ կատարած է Դաշնակցութեան կազմակերպման [illegible]

[illegible]

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ԲՈՒՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

—)(•)(—

ԽՄԲ. Անցեալ օր մեր մամնաւոր թղթակիցը երկար թղթակցութեամբ մը նկարագրած էր Սուրիոյ սահմանագծի կացութիւնը եւ Թրքական պահանջները:

Ստորեւ՝ թղթակցութեան լրացուցիչ մասը, որ կը պարզէ մաքսանենգութեան ծալքերը եւ սահմանագծի հայ գաղթականներուն վիճակը.

[illegible]

Մեզի կը մնայ մօտէն հետեւիլ Թուրքիոյ անցուդարձերուն եւ ըլլալ ժամանակ աչալուրջ:

ՍՄԲԱՏ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ (CHANTS POPULAIRES ARMENIENS)

■■■

Դ.

Էջ 100. Էծն ու կատուն. — (*):

Այծը՝ La chèvre թարգմանելէն առաջ ճիշդ կը le bouc ըսել: Զի այդ հէքեաթը փոխաբերական պատկերն է խաղաղէր մանչերու, որ կ'երթան դաշտ՝ սառոյցի վրայ սահելով զբօսնելու ձմրան: Աղջիկները, մեր աշխարհի մէջ, այդ անտակ խաղին հետ գործ չունին:

— Կ'ըսէ, ծօ՛ արեւ, դու շա՞տ ուժով ես.

Elle alla près du soleil et lui dit :
— Soleil, tu es donc très fort?

Արեւին քով երթալու խնդիր չկայ Պարզապէս՝ այծը առջը սահած՝ սառոյցի վրայ ինկած, կը դառնայ արեւին կ'ուզղէ խօսքը:

— Ծօ՛, քամի, դու շա՞տ ուժով ես.
= Ու ես ուժով ըլլայի՞..., պատի ճեղքը չէի մտնէր:

— Vent, dit-il tu es donc très fort?
Si j'étais très fort,
Je n'aurais pu glisser par la fente du mur.

Պատի ճեղքը հոս բացուածքի իմաստ չունի, այլ խառնչի, որուն մէջ կը մտնէ կ'արգելափակուի քամին: Պիտի ըսուէր être bourré, se fourrer, s'arrêter au creux du mur: Ըթէ սահիլ — անցնիլ՝ glisser ըլլայ, պատի ճեղքն ալ ի՞նչ ուժ կ'ուզենայ որ հէքեաթի կարգ անցնի

«Մարդ Զօպանեան ըլլալու է» որ իր խելքին հաւնած՝ երգերուն տայ ուզած իմաստը:

— Ամառ վեր՝ կոզուան կը քընեմ.
Ձմեռ վեր՝ թօրվան:

L'été, par le village, l'hiver, près de l'âtre
Je dors d'un doux someil.

Կոզուան (սեռական կողուան)՝ անկողին զարտեղիք պահարանն է: Ըթէ թարգմանիչը գիւղ բառին հետ շփոթեր է՝ կը ներուի: Թէ որ անհարազատ variante մը ունեցեր է աչքին առաջ՝ յանցաւոր չէ ոչ ոք: Վանեցին մէկ ձեւով միայն կը ճանչնայ այդ տողը, — Ամառ վեր՝ (վերայ) կողուան կը քընեմ, — Որով՝ Je dors, en été, sur la literie

⁂

Էջ 101. ամէնուն ծանօթ գալրացական երգին է.—

— Լուսացաւ. լուսացաւ՝ լուսնի բարին,
Միտն ի ծառին, հաւն ի թառին, ևն.
Ծոյլ մարդու քունը կը տանի, ևն..

Le sommeil des paresseux dure un an, թարգմանութեան «ծիծաղելի» է: Les paresseux ont sommeil, կամ se sommeillent ըսելը աւելի արամաբանական չէ՞, նաեւ այն մարդուն համար՝ «որ իրենց բանաւէր ու քնած կը կարծէ», որ քնածածին խրատուն ըրած է իրեն, «առանց զայն յարգել գիտնալու», — իր իսկ բառերով:

(*) Այս կտորին մէկ տողը յիշած էի 30 դեկտեմբերի յօդուածովս (Գ. մաս):

Զիթ.

⁂

Էջ 110. (Համով Հոտով 314), Կալուծի երգը.—

— Եկաւ թեզելու հըյեամ, ևն. ևն.,
Թեզեցի ու թըմմեցի:
J'ai battu le blé, c'est fini.

Պիտի ըսուէր j'ai entassé, c'est fini, ինչպէս ըսեր է նոյն եռակին առաջին տողին մէջ: Թեզել — դիզել, իրարու վրայ լեցնել, կուտել՝ կասած ցորենը:

Սոյն երգին մէջ կիվիւ (կիվիվ) թռչունը՝ huppe թարգմաներ է: Սխա՛լ: Կիվիւը Pinson-ն է (Fringilla cœlebs), ծանօթ՝ իր գուարթ, շաղակրատ, կի՛վ – կի՛վ ձայնովը:

Երգին խօսուն նկա՞րն ալ չէ «թերթուած Զօպանեանի ուղիգին» —

— Եկաւ ծեծելու հըյեամ,
Լագլագ կորի (իմա՛. կռուի) լրծեցի,
Կիվիւ վըրէն նըստուցի,
Հելէ՛, հելէ՛ կանչեցի,
Ծեծեցի՛ ու թըմմեցի...:

Այս տեղ ալ, ինչպէս ամէն էջի հետ, հայ ժողովրդական երգերուն իմաստը [illegible] «գործելու է»:

⁂

Էջ 166. (Եփրեմ. Փշրանք. 18 դ.) —

Հիմա պիտի լսէք զուարթալի՞ զրոյց մը, իր բառերով՝ «Քօմիքին ծայրագոյնը»...: Մի՛ խնդաք:

— Նարեկացին (չարք մը հրաշքներ գործել յետոյ)՝
Եկաւ, բարկեց. եկաւ մանչ (մէջ) մէկ գեղի:
Գնաց տեսաւ՝ Ոսրափեսան մեռեր վեր՝ աթոռին.
Հէր, մէր նստած՝ Դառնիկն կըլան:
ԵՒն. ևն. ևն.:

Ի՞նչ կ'ուզէք որ թարգմանուած ըլլայ...:

Զօպանեան, յոյժ խղճմտանք եւ աշխատիր մարդ (?), փառաւոր տեսակէն Դ գիրը Գ կարդացեր է, Դառնիկն (այսինք՝ Դառնիկ մ') եղեր է գառնիկ, ու Ֆրանսերէնին մէջ դուրս եկեր է այս տողը —

Il vit (Նարեկացին) un nouveau-marié mort sur son siège;
Le père, la mère pleurent leur AGNEAU.

Մա՛րդ Աստուծոյ, դառնիկ-ին դ տառը նոյն իսկ աւելի խոշոր փուրեր է քան միւս տառերը. աչքի չփոթութեան ասիթ չկայ գիրքին տպագրութեան մէջ, գառնիկն ո՞ւրկէ հանեցիր: Դառնիկն վերականգնէ՛ մակրային մէջ՝ դառնիկ մը, — կը նշանակէ դառնօրէն (լալ): Այս կտորին մէջ՝ «Նորափեսին հայրն ու մայրը նստած դառնօրէն կուլան իրենց մեռելը»:

Ուրեմն «Ils pleurent amèrement», ոչ թէ ils pleuraient, և այն ալ՝ leur agneau:

Կը թուի թէ Զօպանեան շատ կը սիրէ գառնուկը: «Ըլէք տեսէք ո՛րն ա կերեր մեր էծը երգին մէջ ալ՝ չէ՞ որ այծը՝ agneau եւ agnelet թարգմաներ էր: Ու իր պատասխանին մէջ ալ, մածունն սեւ է պնդելով, Լաֆոնթէնին ապաւինած էր՝ manger բային իբր փաստ բերելով անոր առակին երկրորդ տողը: Բառակը չտալուն՝ մաքիավելեան պատճառներ ունէր: Le loup l'emporte et puis le mange տողը՝ յանգի բերած է Լաֆոնթէն՝ On me l'a dit : il faut que je me venge տողին: Այլապէս՝ եթէ երկրորդ տողին forêts բառին հետ յանգ կազմելու ստիպուած ըլլար՝ անկասկած dévorer պիտի գնէր երրորդ տողավերջին: Ես ըսած էի թէ գայլը կը յափշտակէ կը յափափէ գառը (dévorer), չի հատիր հանգարտ ուտեր (manger):

«Լաֆոնթէն, Ջիթունիէն Ֆրանսերէն սորվելու պէտք չունէր» — իր բառերովը — «բայց ինքը Զօպանեան բաւական հայերէն ու Ֆրանսերէն սորվեցաւ, այս երկամեայ դրամէճէն ի վեր, ու դեռ սորվելիքներ ունի այն Ջիթունիէն՝ որ իր աչքին «եղկելի սխալախօսը» դարձած է, իր քօղը վար առնելու յանդգնելէն ի վեր:

ՋԻԹՈՒՆԻ

Լօզանի Ժողովը

Անգլիական կառավարութիւնը Լօզանի Ժողովով շահագրգռուած պետութեանց առաջարկեր էր Յունիս 16ը իբր ժողովին թուական: Բոլոր պատասխանները նպաստաւոր ըլլալով, պաշտօնական հրաւէրներ պիտի ուղղուին պետութեանց, Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան կողմէ:

Կորկուլովի գաղտնիքը

■■■

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ՝ ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ ՉԷ

Սատի Քարնոյի սպանիչը անխնամական մըն էր եւ կը հաւատայ վարչաձեւ մը տապալել մէկ վող. կեանքէն միւսը՝ սպաննելով անոր գլխաւոր ներկայացուցիչը, հատուածեալ եւ երեք հարաթ վերջ, կրեց իր պատիժը:

Կորկուլովի հարցաքննութիւնն իսկ, գեռ նախնական շրջան մը կը թելադրէ, որ ինքն առեղծուածային իր յայտարարութիւններով ու իր ինքնութիւնն իսկ եւ անգաներկար ու մանրակրկիտ քննութիւններու կը կարօտին:

Եւ հիմա լուրջ կասկածներ կը ծանրանան իր ինքնութեան վրայ. ամէնէն առաջ, Կորկուլով Կորկուլով չէ... Եւ այս կասկածը պիտի փարատի՞ շուտով, շնորհիւ յայտնութիւններու եւ [illegible]

[illegible]

...ցուցակելու եւ հանոյալի ճամբորդութիւններ կատարելու համար։

Այդ օրերուն, իր կասկածելի յարաբերութիւնները եւ նիւթական տարօրութեան զաղտնի միջոցները զինք անվստահելի դարձուցեր էին փոքր Ռուս գաղթականներուն ...

Այս ... խազախները նոյնպէս ... կը նայէին իրենց այս ... գինակցին վրայ, զոր ... իրենցմէ կը լիշէր անցած ... եւ որ փոխանակ իր զինակիցներուն պէս, Սեւ ծովու ճամբով ... փրակա եկած էր Հեհաստանի գաղթակայաններէն, կարմիր բանակին կողմէ, Լեհաստանի նուաճումէն յետոյ։

Փաստուած է որ Կորկուլով Փրակա մտած է թիւ 3096)2,/II անցագիր մը, զոր կը հաստատէ թէ նախապէս ... Տէնիքինի բանակին կամ այլ կարմիր բանակէն, ...ներուն կողմէ։

Մէկուկէս տարի առաջ, ...մը զոր Փրակայի համալսարանի ուսանողներու վրայ էր, զացեր ... մէկ ... խոստովանելու ... Կորկուլովը ճանչցեր էր իբրեւ ... սովետական ոստիկանութեան մը համար ... Ռուսիոյ մէկ հիւանդանոցին մէջ, ուր Կորկուլով գացեր էր ... պտոյտի համար։

...կայի մէջ իրարու հանդիպեր էին։ Այդտեղ Կորկուլով ուսանողին սպառնացեր էր իրենց հիւանդոցին մէջ հանդիպման մասին ոչինչ յայտնել, եթէ չէր ուզեր ... մեռնիլ՝ Ռուսիա ... իր ձնողքը։ Ուսանողը համակերպեր էր սպառնալիքին տակ։

Իսկ իր ուսուցիչը, երբ լսեր էր ...նրապետութեան նախագահին սպանութիւնը, պարտք սեպեր էր յայտնել ինչ որ իրեն ըսուած էր խոստովանութեամբ։

Փարիզի ոստիկանութեան խնդրանքով, Պերլինի ոստիկանութիւնն ալ քննութիւններ կը կատարէ Կարկուլովի մասին, որուն անունը վկայեր ինքն, այս սպանութեան առթիւ։

Նաքովլէյեւ որ զուլայի վաճառական է եւ միեւնոյն ատեն ուսանող ... մը կը հրատարակէ նոյն ... թէ Պերլինի եւ թէ Փարիզի մէջ, յայտնեց թէ սերտ եւ ...կան յարաբերութիւններ չէ ունեցած Կորկուլովի հետ եւ թէ երբ ...կարոյշէւիկ կուսակցութեան մը ...մար, ջանացած է իր կողմը ...ել Կորկուլովը եւ անոր կողմնակիցները։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՑԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրք թերթերուն կողմէ, Մոսկուայէն ստացուած հեռագիրը կը ... թէ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած է համաձայնագիր մը։ Այդ համաձայնագրով, Ռուսիա յանձն կ'առնէ Թուրքիոյ ...մադրել 8 միլիոն տոլարի մեքենաներ, գլխաւորաբար հիւսկէնի ...։ Այս հայթայթումները պիտի հատուցուին տոկոսով, 20 տարուան ընթացքին, Թուրքիայէն Ռուսիա ղրկուած ապրանքներով։

Ռուսիա Թուրքիոյ նուիրած է 10 ...երագործական մեքենաներ(տրակտոր), 5 հրասայլ, ուրիշ կառքեր ... աղուացող ձիեր, Մուսթաֆա ...լի եւ Իսմէթի համար։

ԼՈՒՐԵՐ ԽԱՐՊԻՆԷՆ

ԽԱՐՊԻՆ (Մանչուրիա).— Վարչութեան նախագահ բժ. Ստեփան Մղտեսեանի ապաքինումով, համայնական կեանքը նոր թափ առաւ։

Պատակտումը, որ 1925էն ի վեր կը տեւէր, վերջին քանի մը ամիսներու յամառ աշխատութեանց եւ մանաւանդ յարգելի նախագահին վճռականութեան շնորհիւ, փարատեցաւ եւ միութեան խնդիրը ընդհ. ժողովի օրակարգին մէջ դրուեցաւ։ Այդ գործին մէջ մեծ եռանդ եւ յարատեւ աշխատութիւն ցոյց տուաւ նաեւ Գ. Կասպար Յակոբեան։

Ցաւով պէտք է արձանագրել, որ վարչութեան անդամներէն Գ. Լեւոն Մելիք-Օհանջանեան եւ Գ. Միքայէլ Տէր Յակոբեան հրաժարական են ներկայացուցած թէ Վարչութենէն եւ թէ համայնքէն, պատճառաբանելով թէ հաշտութեան ձեւին սկզբունքով համամիտ չեն նախագահին հետ։

Վարչութենէն հրաժարիլը բոլորովին անկարգ էր, քանի որ նոր ընտրութեանց առեն կրնային իրենց թեկնածութիւնը չդնել.իսկ համայնքէն հրաժարի՞լ... Բարձրագոյն կրթութիւն ստացած եւ մէկը տասը, միւսը եօթն տարիէ ի վեր ազգ. կեանք վարած անձերէ այսքան նեղմտութիւն անսպասելի էր։

Եօթ տարի պառակտումը կրծեր է ոչ թէ միայն Խարպինի հայութեան սիրտը, այլեւ անդրադարձած է շրջանին վրայ, պառակտելով ու քայքայելով Ազգ. Միութիւնները։

Ապրիլ 24ի ընդհ. ժողովը, իր միաձայն վճիռովը եկաւ վերջ տալու եղած գժտութեանց։

Բժ. Մղտեսեանի բացման ճառը խոր ազդեցութիւն թողուց բնականէ աւելի ներկաներու վրայ եւ հաշտութեան հարցը քուէարկուեցաւ առանց որեւէ հակաճառութեան, միաձայն եւ պերճախօս լռութեամբ։

Վարչական ընտրութիւնները յետաձգուեցան մայիս 8ին, բժ. Մղտեսեանի յանկարծական տկարութեան պատճառով։

Վերադարձող հայրենակիցները, շատեր զանազան ծրագիրներ կ'առաջարկեն, չէնքը ընդարձակելու եւ ազգային կեանքը աւելի արդիւնաւոր դարձնելու մասին։

Յուսալի է թէ այդ բոլոր առաջադրութիւնները չեն մնար միայն ծրագիր։

Ամբիլեան սպասոնը յետաձգուեցաւ մինչեւ նոր ընտրութիւններէ վերջ, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ ընդհանուրի մասնակցութեամբ կատարել եւ Վարդանանցի նման զանազան խնջոյքներու առարկայ չդարձնել։

ԿԱՍՊ

ՆՈՐ ՁԻՋՈՒՄ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նախանց օր Ստալին եւ Մոլոտով հաւաքական հրամանագիր մը հրատարակեցին, որով կը յայտնեն թէ 1932ի ընթացքին հաւաքուած հունձքէն կառավարութիւնը պիտի առնէ միայն 18 միլիոն թոն. փոխանակ 22 միլիոնի, ինչպէս եղաւ անցեալ տարի։ Գիւղացիները այս քանակութիւնը կառավարութեան յանձնելէ եւ սերմնցուն ալ պահելէ յետոյ, մնացածը պիտի կրնան ծախել ազատ շուկայի մէջ։ Միայն թէ՝ այդ վաճառումը չպիտի ըլլայ անհատ առեւտրականներու եւ շահադէտներու, այլ ուղղակի սպառողներուն։ Այս ազատ վաճառումը պիտի սկսի 1933ին, երբ կառավարութիւնը լրացուցած կ'ըլլայ իր հացամթերումը։

ՀՈՒԻՑԵՐԱՀԱՅ ՍԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ - ԽՆՋՈՅՔԸ

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ (ցապաղած).— Ապրիլ 10ին, Նիւ-Եորքի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Զուիցերահայ Սաներու նորակազմ Միութեան անդրանիկ ձեռնարկը, հանդէս-երեկոյթ մը, որ սկսաւ երեկոյեան ժամը 3ին եւ վերջացաւ կէս գիշերին։

Կոկիկ եւ ընտրեալ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը։ Հանդէսին առաջին մասը ունէր ներկայանալի, խնամով պատրաստուած գեղարուեստական յայտագիր մը, որուն կարգով իրենց աջակցութիւնը բերած էին Հր. Տէլիրմէնճեան՝ (մեներգ), Եր. Գալեօզեան (ջութակ), Օր. Վ. Վարուժան եւ Մ. Նուրեան՝ (արտասանութիւն), Օր. Մառօ Աճէմեան՝ (դաշնակ) եւ Տիկին Մարի Արագեան՝ (մեներգ)։ Ամենքն ալ լաւ պատրաստուած եւ իրենց ընդգրկած առարկաներուն մէջ արդէն իսկ ուշագրաւ յառաջդիմութիւն կատարած են։ Բոլորն ալ արուեստին շունչով տոգորուած ու ապագայի խոստումներով բեմնաւոր։ Միահամուռ ծափերու տարափներ տեղացին ամէնուն։ Մեր մաղթանքները յիշեալ երիտասարդ եւ աղջիկներուն։

Առժամապէս ատենապետեց եւ պարզ ու յստակ բառերով Միութեան նպատակը բացատրեց Բժ. Դ. Աճէմեանի Կարճ, ազդու եւ հայաշունչ ուղերձ մը կատարեց ծանօթ դրող Յ. Աւագեան, նախկին սան մը Սեբաստիոյ Զուիցերական վարժարանին։ Գ. Աւագեան իր մանկութեան յուշերէն քաղեց գողտրիկ փունջ մը, կոչելով Սեբաստիոյ Զուից. որբանոցը իսկական հայ տուն մը, հայ օջախ մը, իսկ զուիցերիական հայանպաստ գործը՝ նմանօրինակ լաւագոյն, հեթանոսական եւ անշահախնդիր օտար ձեռնարկը։

Յետոյ, քարտուղարը, Ա. Երազեան, կարդաց ամփոփ տեղեկագիրը՝ Զուից. Սաներու Միութեան վեցամսեայ գործունէութեան։

Հայկական տարազով եւ խնամքով պատրաստուած, հայկական պարեր պարեցին Օրիորդներ՝ Աւագեան, Դեղնածեան, Եղիկեան եւ Մանկրեան, առաջնորդութեամբ Տիկին Պէկեանի։ Պարերը գնահատուեցան ծափերով։

Մոգական լապտերով ցոյց տրուեցան զուիցերահայ հաստատութիւններու կեանքէն հետաքրքրաշարժ պատկերներու շարք մը։

Երեկոյթին երկրորդ մասը կը կազմէին հախ պիւֆէ, հայկական համադամներ պատրաստուած եւ նուիրուած Հայուհիներու կողմէ։ Յետոյ սկսաւ ամերիկեան պարը՝ առաջնորդութեամբ Գ. Գոյաճեանի նուագախումբին։

Վիճակահանութեան դրուած էր միութեան նուիրուած գեղեցիկ արուեստի գործ մը, զոր շահեցաւ Գէորգ Մէրտինեանի։ Բախտաւոր թիւն էր 273։

Հակառակ տեղատարափ անձրեւին՝ սրահը լեցուն էր եւ ներկաները զուարթ եւ գոհունակ մեկնեցան, վայելելով գեղեցիկ եւ հաճելի ժամանց մը, նոյն ատեն օգնած ըլլալով ներկայիս Զուիցերիոյ մէջ, Գընեւէն եւ Ժընեւ գտնուող զոյգ հայ վարժարաններու, որոնց մէջ կը սնին եւ կ'ուսանին 100է աւելի հայ տղաք եւ աղջիկներ։

Ջեռնարկին հասոյթը գոհացուցիչ եղած է եւ ուրիշ առթիւ մամուլի միջոցով կը յայտարարուի։ Միութիւնը հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր մասնակցողներուն, նուիրատուներուն, համակիրներուն եւ հանդիսականներուն։

Ա. Շ.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԻՏԻ ԱՐԳԻԼՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐՈՒՆ ՄՈՒՏՔԸ

Մամուլի օրէնքին 51րդ յօդուածին վրայ հաստուած մը աւելցնելու առաջարկին առթիւ, վարչապետի փոխանորդ եւ առողջապահական գործավար Րէֆիգ պէյ յայտարարեց.— «Տեղեկանալով որ արտասահմանէն կարգ մը անձեր թերթերով եւ ուրիշ միջոցներով, երկրին ներքին անդորրութիւնը խանգարել կը փորձեն, այդ պատճառով այս յօդուածը ներկայացուցինք»։ Յետոյ օրէնքը քուէի դրուելով ընդունուեցաւ այսպէս.— «Գործավարներու խորհուրդը իրաւունք ունի արգիլելու եւ արգիլելու օտար երկրի մէջ հրատարակուող եւ այս օրէնքին առաջին յօդուածին մէջ յիշատակուած տպագիրներու Թուրքիա մուտքը եւ ցրուումը։ Ցրուած այդ տպագրականները, գործավարներու խորհուրդէն առկաղաբար որոշում առնելու պայմանով, ներքին գործավարին հրամանով որոշումէն առաջ կրնան հաւաքուիլ։ Այդ կարգի արգիլուած տպագրեալ օրինակները գիտնալով Թուրքիա մտցնողներէ եւ ցրուողներէ մինչեւ 300 ոսկի ծանր տուգանք կ'առնուի»։

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ՕԳՆԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Գրած էինք թէ Մոսկուա 8 միլիոն տոլարի վարկ մը պիտի բանայ Թուրքիոյ։

Այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդուին.—

Մայիս 6ին կնքուած համաձայնագրին համեմատ, սովետները Թուրքիոյ պիտի տան 8 միլիոն տոլարի մեքենաներ եւ Թուրքիա փոխարէնը պիտի հատուցանէ ապրանքով 20 տարուան մէջ։ Տոկոս չկայ։ Սովետները բացէն իբր նուէր տուին 10թրաքթէօր, 3 փոքր եւ 2 մեծ թանքեր, 2 ճամբոն եւ 1 օթօպիւս։

Անկէ զատ, Կազի եւ վարչապետ Իսմէթ փաշաներուն ալ մէյմէկ ձի նուիրուած է։

ՄՈԼՈՏՈՎ ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Միլլիյէթի խմբագրապետը կը գրէ թէ պէտք է Թուրքիոյ ակնոցով նայիլ Ռուսիոյ։ Կ'ըսէ նաեւ թէ նոյն իսկ ցարական Ռուսիայէն ժամանակին կրնայինք օրինակներ եւ դասեր առնել։ Հիմա կը հասկցուի թէ որքան առողջ դրուած են Ռուսիոյ հիմերը։ Երբ կայսրանին մէջ վարչապետ Իսմէթ փաշա շնորհակալութիւն կը յայտնէր իրեն եղած ընդունելութեան համար, վարչապետ Գ. Մոլոտով ըսած է.—

— Ընդհակառակն մենք պէտք է շնորհակալ ըլլանք ձեզի։ Մօտերս կը յուսամ ձեզ տեսնել ձեր երկրին մէջ։

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

«Միլլիյէթ»ի խմբագրապետը, որ մաս կը կազմէր Իսմէթ փաշայի պատուիրակութեան, կը գրէ Օտեսայէն.—

Դարերու փորձառութեամբ հասկցանք որ, ռուսական թշնամութիւնը Թուրքիոյ միայն վնաս պատճառած է։ Իրրեւ պատմական հշմարտութիւն պէտք է խոստովանիլ որ Թուրքեւռուս հակառակութեան մէջ՝ գլխաւոր դերակատարը միայն ցարերու ծաւալական քաղաքականութիւնը չէ։ Առոր մէջ կայսերական վարչաձեւի անհոգութիւնը եւ տգիտութիւնը իր ազդեցութիւնը ունեցաւ։ Մեր պատմական սխալներէն մէկը եղած է Ռուսիան ճանչնալ ինչպէս որ պէտք է։ Այս սխալին մէջ յամառելու պատիժը կրեցինք։ Մինչդեռ այս երկու ազգերու համար ճակատագրուած հասկացողութեան զալ է։ Կայսրերու յամառութիւնը, պատմական ճակատագրին ընթացքը ժամանակի մը համար փոխեց ու հիմա այսքան փորձառութենէ յետոյ կը մտնենք ճշմարտութեան ճամբան։ Այլ եւս Թուրքեւռուս բարեկամութիւնը կատարուած վերջացած գործ մըն է։ Արդեօք այս նոր կացութեան մէջ Ռուսիան ճանչնալու տեսակէտով մասնաւոր ջանք մը ի գործ պիտի դնե՞նք։

Իսմէթ փաշայի Ռուսիա այցելութիւնը այս բարեկամութեան արտայայտութեան նոր առիթ մը եղաւ։ Սեւ ծովը ոչ թէ Թուրքեւռուս ծովային պատերազմներու ասպարէզ, այլ Թուրքեւռուս ազգերը աւելի իրարու միացնելու միջոց մը պիտի ըլլայ։

Օտեսան ցարերու օրով ոգեւորութեան մեծ կեդրոն մըն էր։ Այսօր-ուան Օտեսայի մէջ նախկին ոգեւորութիւնը չկայ։ Նոր լռութիւն մը մթագնած է այս քաղաքին դիմագիծը, որովհետեւ ընդհանուր պատերազմէն առաջ մինչդեռ Պետրոպոլիսոյ կարեւոր մէկ նաւահանգիստն էր եւ ամէն արտածութիւն անկէ կ'ըլլէր, հիմա Պետրոպոլիս Ռումանիոյ կողմէ գրաւուած է եւ Օտեսան լռութեան եւ անկման դատապարտուած է։ Ցեղափոխական Ռուսիա, Օտեսան անկման մէջ դրաւ եւ հաւանական չէ որ նախկին դիրքը տայ անոր, այսուհանդերձ քիչ չէ հոն կարեւոր գործարաններու եւ հաստատութիւններու թիւը։

ՄԱՄՈՒԼ

Լիբանանի տագնապը

Պէյրութի Օրօրակը խմբագրականի մը մէջ պարզելով Լիբանանի հանրապետութեան տագնապին զանազան երեսները, դիտել կուտայ (6 Մայիս).

— «Այս տնտեսական անօրինակ տագնապի ընթացքին, սակայն, նիւթապէս փճացած ժողովուրդը, ինքզինքը գտաւ յարաճուն տուրքերու ճնշումին տակ։ Կառավարութիւնը իր հետզհետէ նուազող հասոյթը շատցնելու եւ օրէ օր բարդացող պիւտճէն հաւասարակշռելու մտահոգութեամբ, նորանոր տուրքեր նշանակեց եւ նախկիններուն վրայ ալ յաւելումներ ըրաւ։ Նոյնիսկ եթէ պահ մը նկատի չառնենք տնտեսական վերջին տագնապը եւ ժողովրդին ենթարկուած աղքատական կացութիւնը, դարձեալ վստահօրէն կարելի է ըսել որ Լիբանանի աղքատ բնակչութիւնը ի վիճակի պիտի չըլլար տոկալու այնքան ծանր տուրքերու։ 1924ին հազիւ երկու միլիոն ոսկի պիւտճէ ունեցող Լիբանանի հանրապետութեան կառավարութիւնը, այսօր 5 միլիոնէն աւելի պիւտճէ մը ունի, հակառակ այն իրողութեան որ պիւտճէի աղբիւրներէն շատերն ալ ցամքած են։ Այս գումարը կը գանձուի ուղղակի ժողովուրդէն, զանազան ձեւերով։ Մաքսատան հասոյթները գրաւուած են Մարզպանութեան կողմէ, յատկացուելու համար հովանաւորեալ երկիրներու հանրային պարտքերուն որոնք փոխանցուած են օսմ. կայսրութենէն։ Դեռ 90 երկար տարիներ պէտք են ազատուելու համար այդ պարտքերէն։

Ազգաւ Լիբանանի հանրապետութեան մէջ, փոխանակ տարուէ տարի նուազելու պիւտճէն, կը բարձրանայ, եւ 1922ին մէկ միլիոն ոսկիով սկսող պիւտճէն այսօր հինգ միլին 220 հազար ոսկիի պատկառելի գումարի մը հասած է։ Հանրապետութիւնը ըլլալէն վերջ, Լիբանան, երբ ունեցաւ իր երեսփոխանական ժողովը եւ նախարարութիւնները, սկսաւ պիւտճէի տեսակէտով յառաջդիմութեան։ 45 երեսփոխաններ եւ հինգ նախարարներ ամսական կը ստանան, բացի զանազան գաղտնի եւ յայտնի վարձերէն, որոնք դրուած են հանրապետութեան նախագահէն սկսեալ մինչեւ երեսփ. ժողովի նախագահին տրամադրութեանը տակ։

Թրքական կառավարութեան օրերուն միակ կուսակալով մը եւ զինադադարի օրերուն ալ կառավարիչով մը կառավարուող այս փոքրիկ երկիրը, այժմ տողանցք մը կազմելու չափ պաշտօնեաներ կը հաշուէ, ուռած թոշակներով եւ հանդստեան պայմաններով։ Միւս կողմէ ինչպէս դիտել կուտար Անկախ Հանրապետականներու կուսակցութեան նախագահը, կառավարութիւնը ձեռնարկած է երկու մեծածախս շինութիւններու, մէկը խորհրդարանի նորակառոյց շէնքը եւ միւսը՝ քօրնիշէ աշխատանքները, որոնց համար միլիոնաւոր ոսկիներ սահմանուած են»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ցիրուցան Հայեր

ԼՕՌԻԹ. Լօռէթ, Սէն-Շամոնէն հինգ քիլօմեթր հեռու, գեղցի արուեստ, Լուարի գետին վրայ կ'իյնայ։

1925ին հոս կային բաւական թիւով Հայեր, մեծ մասով որբեր, որոնք 1927ի գործազրկութեան հետեւանքով ցրուեցան Ֆրանսայի զանազան կողմերը։

Այժմ ունինք 12 ընտանիք, 6ը սեփականատէր՝ իրենց յատուկ հոգամասերով։ Ասոնց հինգը, մանր առեւտրականներ են, իսկ 6 հոգի ալ իբրեւ գործաւոր կ'աշխատին Assaily երկաթի գործարանին մէջ։ Բազմամամբ շատ տեղերու, բոլոր ալ գործ ունինք։ Թէեւ ազգային որ եւ է կազմակերպութիւն չկայ, բայց բոլորիս սրտին մէջ ազգային ոգին վառ է եւ կ'օգտուինք Սէն Շամոնի մէջ հաւաքոյթներէն։

Հոս կան 15-20ի չափ մանուկներ, որ կը յաճախեն տեղական դպրոցները։ Քանի մը Հայեր ջանք չեն խնայեր իրենց փոքրիկներուն սորվեցնելու մայրենի լեզուն։ Այսպէս կան քանի մը տղաք որ կը կարդան ու կը գրեն մաքուր հայերէն, շնորհիւ իրենց ծնողքին աջակցութեան։

Սէն Շամոնի գաղութը, որ մեծ թիւ մը կը կազմէ, դժբախտաբար անհոգ է նոյն իսկ իր մասին։ Միայն Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն է որ աչքի կը զարնէ իր գործունէութեամբ։

Միեւնոյն ատեն Սէն Շամոնի մեր շատ մը հայրենակիցները դարձած են թղթախաղի մոլի։ Առաւօտէն մինչեւ իրիկուն բոլորուած սեղանի մը շուրջ, ապականած օդին մէջ, ժամերով թուղթ կը խաղան...։

Ց. Փուրիկեան

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

— Զայնդ քեզի քաշէ, դաւաճա՛ն. ...յ տուաւ աղճուկ մը, ունկնդիրներ — ծակտռո՛յծ .. դո՛ւրս խայտառակ.

...Մեր եկեղեցին, զոր ջերմօրէն... .. Մեր եկեղեցին — գրեց Սուրէն՝ ...թիկին վրայ, մինչ հրճշտուքը, ան... ...հրճշտուքը ջերմ բանի մը հետ ... զգացուց իր ծարմնին վրայ...

— .. զոր ջերմօրէն կը պաշտպանենք, ... ի հորկին-ձեր արեան գնով, ինչ... ... ...կոփ մէջ...

...«Հուռա՛», ձայներ, ծափ աջէն ու ...ղուղներ, շարժող ծոպեր, բառերուն ... ...տակտող թուք...

— .. Այո՛, այս եկեղեցին տարինե... ընթացքին իր մէջ է ամփոփեր ու ... հայ մտածումն ու հայ խօսքը՝ հետեւապէս, այսօր դարձեա՛լ անկէ պէտք է ըսէ իր խօսքը այս տղը...

— Զա՛յն կ'ուզեմ — պոռաց մէկէն Բարսեղեան, ձայնը եւ հասակը տնկելով, եւ աչքերը բանալէն, մինչ բանախօսին վերջին խօսքերուն վրայ արտընդոստ ծափահարութիւն մը փրցուցեր էին ունկնդիրները, ու բոլորը պոռացին.

— Ա՛զգն է, ա՛զգն է, որ իր խօսքը կ'ըսէ.— ծափելէն, աղմկելէն, ոտքերը թափահարելէն, հրճշտելէն, եւ հնչելէն այնքան որ, Սուրէն, որուն դրած էր կարմիր գլխարկով մէկը, չկրցաւ գրել ու «ազգին գիրերը իրարմէ բաժնուեցան...

Բարսեղեան ցեռ ոտքի էր. աչքերը կը փայլատակէին, կը հեւար, շուրթը կը նայէր, բայց, որովհետեւ ծափն ու աղմուկը կը շարունակուէին, բորբոքած ու փքած Բարսեղեան, կարծելով թէ իր ձայն ուզելուն ուղղուած էին ազգին ակնարկութիւնները, ուժգին ու կուռ ձայնով մը պոռաց.

— Լռեցէք որ խօսինք անանկ է նէ...

Եւ բարձրանալով ամպիոն.

— Ես ճառ խօսող չեմ,— սկսաւ — ծափ ալ չեմ ուզեր, հասկցա՞ք — նայեցաւ Սուրէնենց կողմը, բաներ մը հասկնել ուզելով — իմ ըսելիքս ան է որ այսքան աղմուկի եւ իրարանցումի բնաւ պէտք չկայ։ Ինչո՞ւ բացինք նէ, անանկ ալ կը գոցենք այս խնդիրը... բա՛ց ալ կ'ըլլայ, գո՛ց ալ կ'ըլլայ... մենք գեռ առանց շարունակենք նէ, ուրիշներ պիտի գան բանան ոչ միայն մեր եկեղեցիներուն՝ այլեւ մեր տուներուն դռները...

— Թող գան, տեսնենք,— ձայն մը հնչեց հեռուէն, մինչ Սուրէն կ'արձանագրէր — «.. պիտի գան, բանան մեր դռները»։

— ... Ես պարոններուն ալ կ'ըսեմ, ոս էֆէնտիներուն ալ, մեր քաղաքացի հայերուն ալ... բա՛ց ալ կ'ըլլայ, գո՛ց ալ կ'ըլլայ, այսպէս ալ կ'ըլլայ, անանկ ալ... ամա ա՛ս է իմ կարծիքս...

Ու, նո՛յն վճռականութեամբ իջաւ վար։ Բայց, այնքան շատցաւ աղմուկը եւ հռուցաբ, որ Սուրէն չկրցաւ գրի առնել վերջին խօսքը...

Մթնելու մօտ էր, երբ նիստը վերջացաւ։ Բոլորը դուրս ելան։

Յաջորդ օրը, Երեսփ. ժողովի նախագահութիւնը երեւցաւ թերթին մէջ, ճեղծատուած խորագիրներով.

Ազգը իր վճռական խօսքը ըսաւ

որոտընդոստ ծափերով

Իսկ երեկոյեան, Սուրէն Գասպարեանի շուկանին մէջ հանդիպեցաւ Բարսեղեան էֆէնտիին, որ հազիւ զայն նշմարած, մօտեցաւ եւ շեշտին մէջ քիչ մը զայրոյթ ու քիչ մը հրճուանք դնելով.

— Դո՞ւն գրեցիր այդ compte-renduն, — հարցուց։

= Այո՛, ճիշդ չէ՞ արձանագրուած։

— Գործ տեսեր ես, չըսե՞ս... աղէ՛կ ալ տպեր ես...

= Ինչո՞ւ,— ծիծաղեցաւ Սուրէն։

— Անցած օր էֆէնտին հասկցուցեր էի ձեզի... ծօ՛, «ազգը եւ ազգայնականը» աղէկ բան ես, աֆէրի՛մ, բայց «ծա՛փ»ը ո՛ւրկէ հաներիր, ազգա՛ր ... ձեզի հազար անգամ ըսինք քի ան մնացորդիս գովը...

Բայց, նախագահութիւնը կէս թողուց, նոյն պահուն նշմարուած ըլլալով պատրիարքական փոխանորդը, որ շողոմուէ կը ծանէր. Բարսեղեան վազեց՝ աջը առաւ, եւ տեղաւորուելով քովիկը.

— Ինչո՞ւ էր երէկ, սրբազա՛ն — հարցուց անլսելի շշնջիւնով մը — հաւնեցա՞ր..

= Այո՛, այո՛, կը շնորհաւորեմ, շատ լաւ զարկիք. .

— Անանկ չէ՞... սա ծիւններուն էֆէնտին.. լ ո ք ի ն, ծօրոնք... ազբար, ինտո՛ր ըսեմ, վար թքնեմ ծօրուքը, վեր թքնեմ պեխերս...

XI

.. Դրա՛ստ, կատարեա՛լ գրասուՄեքենական աշխատանք։ Փորձ, յօդուած, դատ ու դատախօսութիւն։

Այո՛ ուսուցանել եւ ուսանել միանգամայն։ Այս ալ ճակատագիր մըն է, կ'երեւի։ Սերունդին ճակատագիրը։ Յետոյ հոգեր -- անձնական, ընտանեկան, հանրային։ Այսօր ու քանի կարող կարօտ մը։ Նամակներ, Նամակնե՛ր։ «Զեռագի՛ր», ընկե՛ր Սուրէն»։ Արիւն մը, եռանդ ու հրարորբ, տենչանք, հեռանկարներ, վերաապարձի կանչ ու սա աղջիկը իր քով, որ կը քալէ հիմա։

Բօղնած է Սուրէն։ Նոր վերջացեր էր իր դատախօսութիւնը, որուն շարքը պիտի լրանար յաջորդ կիրակի։

— Սուրէ՛ն, —ձայնեց բանաստեղծ Գարանվարդեան, գլխարկը ձեռքը եւ երկար ու զանգուր մազերը հովին տալէն, այսօր վրադ ենք։

Յետոյ աւելի մօտենալով Սուրէնին ու Մելիքթանգեանին, եւ վերջինին ուղղելով խօսքը.

— Սուրէնին դատախօսութիւնը առիթ եղաւ,— մեծ հետաքրքրութիւն է ստեղծել կիներու եւ օրիորդներու միջեւ։

— Իրա՞ւ — ընդմիջեց Վանցեան,— կեցի՛ր յաջորդ անգամ նեղը դնենք զեզ...

— Հէնց որ խօսել սկսեց — խօսք առաւ կրկին Գարանվարդեան, մինչ օրկանին խմբագիրը, թեւը մտաւ Մելիքթանգեանին։

(Շար.)

Կ. ՄԽՉԵԱՆ

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Ալֆորվիլի բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ա. կումբի սրահը: Զեկոյց Կեդր. Կոմիտէի կողմէ: Ստիպողական ներկայութիւն:

ՍԱՐՍԷԼԻ Ենթակոմիտէին ընկերահաւաքական դասախօսութիւնը վաղը Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին (ընկ. Նուպարի տունը): Նիւթ.— Հայ քաղաքական կուսակցութիւնները: Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան:

ՖՕՆԷՅՕ-ՊԱՆԵՕԻ Արծիւ խումբի ընկերական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Եփրեմի բնակարանը, 48 Rue Roger, Bagneux. Ընթերցում շրջաբերականներու. Անհրաժեշտ ներկայութիւն:

Գաւառ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

Իսկ ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին նոյն տեղը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը, 140 Rue Tête-d'Or-ին:

Փարիզի Հայ Գրական Ակումբ Այս իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambronne, Métro Vaugirard. Զեկոյց Պ. Օհան Կարօէ: «Զօհրապ որպէս գրագէտ»: Մուտքը ազատ է:

Դաշտային պտոյտ Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան դաշտային պտոյտը տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի ՍԷՆԹ Անթուանի ծովածոցաց անտառը: Կը հրաւիրուին քաղաքի Սուլ. Ֆոնտօֆ եւ ՍԷՆ Լուի մասնաճիւղերու բոլոր անդամները եւ համակիրները, ժամադրութիւն առաւօտեան ժամը 8.30ին ֆաւս տ'էքս, առնել Թիւ 26 եւ 27 ճանապարհները եւ իջնել ՍԷՆԹ Անթուան Stade Vicabian, ուր պիտի սպասեն առաջնորդներ: Հաշը միասին բերել:

Ժողովրդային մեծ հանդէս

կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ Ա. Գ. ՄԵՆԷՔՇԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ ծանօթ «ԿԱՄՐՋԱՆ» երկս. երգչախումբի, ՕՐ. ՇՈՂ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՕՐ. ԻՐԻՍ ՊԻՎԻՊԻԼԵԱՆԻ (Փարիզէն)

2 Յուլիս Շաբաթ իրիկուն

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէ նկատի առնել սոյն թուականը եւ չի խաչաձեւել:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ԴՐՕՇԱԿ"ի

Թիւ 5 (1932 Մայիս), որ մասամբ նուիրուած է նիւթերու յիշատակին, անոր մեծանուն քասնամեակին:

Բովանդակութիւն. — ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ԱԶԳԵՐԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ (Խմբ.). — ՆՓՈԹԸ. — Դէպ ի Իրաքը Պանիբէրը (Ք. Ակնունի). — ՄԵՐ ԱՆՅԱՏՆԵՐԸ (Ռ. Զարդարեան). — ԸՆԴԱՄ ՉԻՆՈՒԹՈՒՐԻ ԵՒՆԱԾԱԿԱՆ (Ս. Զաւարեան). — ՄԵԹՈՒԻ (Գ. Զօհրապ). — ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՑԱՐԻՒՋԵԱՆ (Ռ. Սեւան). — ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐԸ ՓԱՐԻՍԻ ԱՑԱԿՈՒՄ (Ց. Հայհովհաննէսեան). — ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱՐԱՊԱՆՔ ԹՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ (Դ. Զաւրիել). — ԿԱՐՄԻՐ ԴՕԻԹ ՆՇՈՒՄ. — ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ. — ՀԱՅՈՒՐԻ ԱՐՇԻԼԻՐԻ ԴԻՄԵՐԸ ԵՒ ՌՈՒՍ ԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ. — ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ.

Հասցէ. — Rédaction «DROSCHAK», 71, Avenue Kléber: Դրամական առաքումները՝ միայն հասցէին, L. Tadéyossian անունով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԴՐՕՇԱԿԵՐԻ նախկին սանուհիները պիտի ունին հանգուցեալներու յարգոյ հասարակութեան թէ, նոյն հասասատութեան յիմնադիրն ու յարգելի առարկայութեան յիշատակին ի յարգանս երեսնիծ հոգեհանգստեան պաշտօն Կիրակի առաւօտ Մարսէյլի Ա. Թարգմանչաց եկեղեցւոյ մէջ, Ս. Պատարագը պիտի մատուցանէ, Արժ. Տ. Յակոբ Քհնյ Մելքոնեան եւ յատուկ պատարագի

հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հովանաւորութեամբ առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Գրիգորիս Պալաքեան Սրբազանին:

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէ, իրենց յարգանքի բաժինը բերել այս պատկառելի հասատութեան անձնուէր ողբացեալ անդամանուհիներուն:

Կինը

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ «Մոնուկներու Պաշտպանութեան» մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Վաղը Կիրակի, կէս օրէ յետոյ ժամը 4ին Հ. Հ. Պատանեկութեան շէնքին մէջ (71, Ave Kléber).

Օրակարգ.— 1.— Մայիս 27, 28 եւ 29ին տեղի ունեցող պատգամաւորական ժողովի օրակարգ:

2. - Պատգամաւորական ժողովին մասնակցող ներկայացուցիչներու ընտրութիւն:

3.— Ընթացիկ խնդիր:

Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ:

Ժամը 4.30ին, նոյն տեղը տեղի կ'ունենայ երկրորդ ժողովը, որը կը համարուի օրինական անկախ ներկաներու թիւէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Շէլբեան Գալուստեան կը փնտռէ Շարասնեցի Պալըշեր գիւղէն Յակոբ Գալուստեանը, որ 1924ին կը գտնուէր Բէյրութ (Սուրիա): Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել, Ա. Յակոբեանի, Rue de la Défouse, Issy-les-Moulineaux, France.

Կը խնդրուի ամերիկեան թերթերէն արտատպել:

Ե Ր Գ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կազմակերպուած Անիէռ Գուա Քոլոմպի Սաքսդ Մեսրոպ Գրադարանի վարչութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ յոմիտաս երգչախումբի

Ի ՆՊԱՍՏ ՇՐՋԱՆԻ "ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ,, ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

Կը խօսի Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ ԱԻԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Վաղը Կիրակի ժամը 3.30ին Գուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահներուն մէջ, rue des Halles կայարանին կից

Մուտքը 5 Ֆրանք

Արտասանութիւն ՋԱՐԵՀ ՂԱՐԻՊԵԱՆ

Ապրիլ 11)24 Քոն ցը Շէրիւի մէջ

Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահը

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Սթանօզի ու Մարաշի Հայր. Միութեանց:

Մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ:

Համախարբերդցիական մեծ ժողով

Կազմակերպուած Խարբերդի Հայր. Միութեան կողմէ, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Maison Mutualité, մէջ, 24 rue St. Victor.

Կը նախագահէ Պ. ՀՐԱՉ ՁԱՐԴԱՐԵԱՆ

Կը խօսին Պ. Պ. ՀՐԱՉ ԵՐՈՒԱՆԴ եւ ՄԵՆԻՐԱԶ ՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը կը մասնակցին Փարիզահայ կարող ուժեր:

Տեղի կ'ունենայ միութեան կազմակերպական պարզաբանութիւնը:

Մանրամասնութիւններ տեղւոյն վրայ տրուող յայտագրով:

Թէյասեղան - պարահանդէս

Ա. Ե. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9—12 եւ 12—5

Brebant Marseillais մէջ Ave. des Chartreux

Գեղարուեստական բաժինը իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Տիկ. Հայկանուշ Նիցոլինի, Mme. Henriette Gallian, Օր. Աբգարեան եւ Օր. Համբարձումեան, հայկական, ֆրանսական երգերով եւ դաշնակով. Պ. Ճէօրէյեան (Ջութակ) Ռուսական պարեր սուօ յայտնի պարուհիներու կողմէ: Պ. Տէր Վարդանեան կը կը ներկայացնէ զաւեշտ մը:

Մ ո ւ տ ք 5 ֆ ր ա ն ք

Ծանօթ.— Կը խնդրուի պարզանապատշաճութեան համար միասին բերել:

Արտիստական մրցում

Մարսէյլի Արաքս մարմնամարզական միութեան ֆութպոլի յանձնախումբը կազմակերպած է քանակ երրորդ ախոյեանութեան մրցում մը, որուն կը հրաւիրուին շրջանին բոլոր ֆութպոլի խումբերը մասնակցելու: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի ժամը 8ին, St. Julien դաշտը: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Սիմոնեանի, 64 Bernard de Bois, Marseille.

Ընտանեկան պարահանդէս

Կազմակերպուած «Դպրոցասէր» Անկիէնի մասնաճիւղին Օժանդակ Օրիորդաց միութեան կողմէ:

Վաղը Կիր. ժամը 15էն 21, Enghien, Salle des Fêtes, մէջ. 30 Rue du Casino.

Հաճելի անակնկալներ — Մուտք 10 ֆր. (Թէյը միասին)

ՍԱՏՐՈՒՍԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Հաղորդակցութեան համար առնել հանրակառք Թիւ 54 Trinité, հաջորդաբար կառ. տիւ Նորէն, 14.30, 14.40, 15.30 ժամերու:

Թատերական ներկայացում

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 3ԻՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

26 Rue Troyon, Sèvres

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը ներկայացնէ

"ՔՕՐՐԱՏՕ,,Ն

Այս առթիւ պիտի կատարուի Մ. Պէշիկթաշլեան թատերախումբին պաշտօնական բացումը:

Վահրամ Փափազեան, նախկին աշակերտ Մ. Ռ. վարժարանին, սիրայօժար իր յարգանքի տուրքը կը բերէ Մ. Ռ. վարժարանին նախկին աշակերտ եւ հայ բեմի հիմնադիր Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի յիշատակին:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris 13e
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

Բ Ո Ւ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Մոնտանէլլի ուսեր գցում էր քան նկատում, որ մի քանի, անհետացել պատում էր բարեխոչն իր ու պատասնու մէջ եւ խուսափում էր այն անէն բանից, որ կարող էր մի ծեր նկատել գէպ ի իրենց հին մտերմութիւնը: Արթուրի այցերը այժմ նրան ավելի վիշտ էին պատճառում, քան ուրախութիւն: Ինչքան դժուար էր մնալ ու մեղ զրոյցով նրա հետ: Արթուրն էլ իր կողմից...

մտքերը: Բայց այս բոլորի հակառակ երբեք Մոնտանէլլին այնպէս խոր սիրած չունէր...

Իսկ Մոնտանէլլին որ ամբողջ հինգ տարի նրա հետ եղել էր...

— Ես այսօր քեզ չէի սպասում. — ...

— Ի՞նչ որ ունիք ինձ: Ես այսօր ուրախ էի լինելու, բայց կարող եմ հիմա...

— Ո՛չ. ե՛կ վաղը: Քեզ տեսնել էի ուզում...

— Հա՞յր, երկա՞ր մնալու էք:

— Նամակով ասում է միայն ...

— Մինչեւ Թուլոն...

— Թէ՛ քեզ պէս ...

— Մրգեր

— Ի՞նչ դի պէտք է ...

— Ի՞նչ ես հիմա ...

— Ի հարկէ՛, բայց ես այնպէս ...

— Էհ. նոյնը ...

— Այսօր ...

— Ի՞նչ ...

— Ի հարկէ՛ ...

— Շա՜տ լաւ.

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) — R C Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԼՐԱԹԵՐԹԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.-

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	150 ֆրանք	70 ֆրանք	[illegible]
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	[illegible]	[illegible]	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՄԱՅԻՍ 1932

15 MAI 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1880 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ»

Մայիս 4ին հրատարակեցինք Փարիզի Գրական Ակումբին կոչը, որ շեշտելով Մշակոյթի Օրուան արժէքը, ուշադրութիւն կը հրաւիրէ հետեւեալ կէտերուն վրայ.

— «Գաղութներու մէջ ցրուած հայ մտաւորականութեան եւ մշակութային ուժերուն կ'իյնայ «Հայ Մշակոյթի Օր»ուան տալ իր արժանի նշանակութիւնը. Յիշեցնել հայ ժողովուրդին թէ, ինք ժառանգորդն է հին եւ փառաւոր մշակոյթի մը [illegible]

[illegible] տարի Հայ Մշակոյթի տօնակատարութիւնը պէտք է դառնայ [illegible]. Անոր գաղափարը պէտք է հետզհետէ թափանցէ հայկական [illegible] մէջ։

[illegible] փափաքելի է որ բոլոր գաղութներու մէջ մշակութային մարմիններ [illegible] իրենց շուրջ. [illegible] կազմակերպեն Հայ Մշակոյթի [illegible] տարուան տօնակատարութիւնը, միեւնոյն ժամանակին, երբ [illegible]»

Գրական Ակումբը ինք, Փարիզի համար, խորհրդակցական [illegible] մը հրաւիրած է զանազան միութիւններ եւ մամուլը, որպէս զի, 15 Մայիս Անդրիջապէս յետոյ պիտի հրատարակուին [illegible] որոշումները։

Այս թերթը, որ առաջին անգամ արծարծեց Մշակոյթի Օրուան գաղափարը, անշուշտ ջերմապէս պիտի փափաքէր որ կարելի եղածին չափ լայն տօնակատարութիւն մը ունենայինք այս տարի։

Առաջին տարիներուն, Փարիզը [illegible] նախաձեռնութեան մը առաջացայ, վարակելով միւս գաղութները ալ։

Դժբախտաբար երկար չանցաց պետութիւնը, եւ անցեալ տարի չտօնուեցաւ Մշակոյթի Օրը, իբրեւ հետեւանք [illegible] թիւրիմացութեանց։

Միւս կողմէ, այս Օրն ալ, փոխանակ միացնելու բոլորը, բաժնուեցաւ երկու ճակատի։ «Մենք մեզի, դուք ձեզի»։ Ճիշդ ինչպէս ազգային տօներու առթիւ։

1932ը «բարեհաճութեան», եթէ ոչ համերաշխութեան տարի յայտարարած ըլլալով, կ'ուզէինք հաւատալ թէ այս հակառակութիւնն պիտի վերնար։ Մանաւանդ որ, կարելի եղաւ միանալ ազգային տօներու առթիւ։ Մեծ քայլ մը, [illegible] պիտի ըլլար միւսն ալ։

Առաջին յետոյ, վստահ ենք որ փառքը։ Աւելի շատ պետքը։

Արդարեւ, [illegible] բան պիտի ըլլար, եթէ միայն [illegible] համախմբուէր այս ժողովուրդը։ Մանաւանդ այս [illegible] վրայ, ուր մարդիկ դժուար կը հասկնան ուրիշին միտքը, բայց ակնածանք ունին որ եւ է արժէքի հանդէպ։

Բայց մենք օտարին համար չէ որ Մշակոյթի Օր պիտի տօնենք։ Այլ՝ մենք մեզի համար։ Մեր հոգին կազդուրելու եւ մեր [illegible] պայծառացնելու համար։

Ամէն բանէ առաջ, մե՛նք է որ պիտի ունենանք մեր արժէքներուն գիտակցութիւնը։ Եւ անոնց հպարտութիւնը։

Թէեւ «աճու փոքր», ունինք մեր չօշափելի բաժինը՝ մարդկային ստեղծագործ երկունքին մէջ։ Ունինք ոչ թէ այսօր, այլ դարերէ ի վեր։ Եւ ամէնէն դժոխային պայմաններուն մէջ։

Փարիզի Հայագիտական ընկերութեան տասնամեակին առթիւ, նախագահ Փրոֆ. Շառլ Տիլ — ծանօթ բիւզանդագէտ — խօսելով Հայկական Մշակոյթի, կը շեշտէր.

— «Մենք ուզեցինք բան մը աւելցնել պատմութեան վրայ հայկական մշակոյթին, միշտ հետաքրքրական, երբեմն այնքան ինքնատիպ, որուն [illegible] պերճախօսօրէն կը տեսնենք հանճարը ժողովուրդի մը որ ապրած է [illegible] որ ինքն իր վրայ ունեցած վստահութիւնով ապացուցած է թէ արժանի է ապրելու».

Դեղնած թուղթե՞ր կը քրքրէ Հայ. Ընկերութիւնը։

Բայց, մեր մէջէն ո՞վ է որ պիտի համարձակէր պնդել, ապացուցանել թէ կենդ[ա]նի է Հայկական Մշակոյթը, եւ մենք միայն [illegible] կատարեալներ ունինք իբրեւ մտքի եւ արուեստի գործ, իբրեւ երկունք եւ արտադրութիւն։ Թէ միայն մոմխաներ եւ թանգարաններ ունինք...

Ահա վերջին տասնամեակը՝ իր աննախընթաց «Ելք»ով ու փոթորիկներով։ Իր ցիրուցան, ծփուն, անարմատ բազմութիւններով.

Ո՞ր եւ է ատեն, ո՛ր եւ է ցամաքի վրայ կանգ առա՞ւ հայկական ստեղծագործութիւնը։ Մարեցա՞ւ ստեղծագործութեան ո՛ր եւ է ճիւղ, օրագրութենէն մինչեւ բանաստեղծութիւնը, թատրոնէն մինչեւ նկարչութիւնը, երգէն մինչեւ բանասիրութիւնը կամ ճարտարապետութիւնը։

Բնական ուղիէն շեղեցաւ, բայց կանգ առա՞ւ երկունքը խորհրդային աշխարհին մէջ, հակառակ բոլոր «դեկրէտ»ներուն եւ [illegible] սասանքներուն

Ընդհակառակն, մանաւանդ գաղութներու մէջ, անդադար կը բանի հայկական միտքը։ Երբեմն պաղարիւն, երբեմն յախուռն։ Տեղ մը՝ ոստոստելով, ուրիշ տեղ մը՝ լայնանիստ ճեղքելով ու ծղնելով։

Եւ այսօր, վերջին արտադաղթէն տասը տարի յետոյ, ունինք [illegible] եւ բազմերանգ վաստակ մը, որ փայլուն վերելք մը, յաղթանակ մը կ'ապացուցանէ։

Արդ, ինչո՞ւ չոգեւորուիլ մեր վաստակով ալ, երբ այնքան դառնօրէն կ'ողբանք մեր կորուստը։

Ո՛չ մեծամտութիւն է այս, ոչ ալ ինքնախաբէութիւն։ Այլ՝ [illegible] ինքնաճանաչում։ — Գիտնալ թէ՝ կենդանի է եւ գործօն՝ ստեղծագործական երակը, բոլոր ասպարէզներուն մէջ։

Ինչպէս յոգնած ճամբորդը կը զովանայ, կը կազդուրուի [illegible] վտակի մը ափը, — բազմութիւններն ալ պիտի թարմանան, պիտի պայծառանան, տօնելով Մշակոյթի Օրը՝ տարին մէկ անգամ։ Եւ միեւնոյն օրը։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ՈՃԻՐԷՆ ՅԵՏՈՅ

ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ֆրանսայի վարչապետ Գ. Թարտիէօ նախորդ օր, իր մօտ խորհրդակցութեան հրաւիրեր էր դատական նախարար Գ. Փոլ Ռէյնօ, ներքին նախարար Գ. Մաժինօ, Սէնի ոստիկանութեան պետ Գ. Ժան Քիափ, ընդհ. ապահովութեան տնօրէնը Գ. Ժիւլիէն, ինչպէս նաեւ Քաղաքական ոստիկանութեան տնօրէնն ու արտաքին նախարարութեան օտարականներու վիւռոյին պետ Գ. Ռիբար

Այս հաւաքոյթին նպատակն էր քննել Ֆրանսա բնակող օտարականներու կացութիւնը հետեւեալ տեսակէտներով՝

1.— Սահմանագլուխներու հսկողութիւնը.

2.— «Նանսէնեան անցագիր» կոչուած անցագրերու քննութեան ու հսկողութեան պայմանները.

3.— Այն յայտարարութիւնները զորս պարտաւոր են ընել, իրենց տան մէջ օտարական բնակեցնողները.

4.— Ֆրանսա բնակող օտարականներու ընկերակցութեան իրաւունքի կիրարկումը.

5.— Արտաքսումի եւ վտարման միջոցները.

6.— Այս տեսակ գործուած ոճրագործներու դէմ կիրարկելի պատիժներու սաստկացումը.

7.— Հանրապետութեան նախագահին ապահովութեան վերակազմութիւնը։

Այս խորհրդակցութեան իբր արդիւնք, Հանրապետութեան նախագահին պաշտպանութիւնը զօրացնելու համար, որոշուեցաւ [illegible] յատուկ [illegible] Սէնի ոստիկանութեան։

⁂ «Մաթէն»ի մէջ, Սթէֆան Լօզան կ'առաջարկէ երեք միջոցներ, օտարականներու խուժումն ու վտանգը սահմանափակելու համար.—

1. Վերջ տալ դէպ ի սահմանագլուխ էջելու դրութեան, որ անօգուտ է, եւ [illegible] «Ընտրելի» [illegible] ուրիշ նամբով, իսկ արտաքսուածը եթէ վերադառնայ, առնուազն երեք ամիս բանտարկութեան ենթակայ կ'ըլլայ։ Կարելի է մէկ տարուան վերածել այդ պատիժը։

2. Արգիլել եւ անմիջապէս լուծել բոլոր օտար քաղաքական ընկերակցութիւնները, Ֆրանսայի մէկ ծայրէն միւսը։ Մեր երկիրին ապաստանած օտարական քաղաքականութիւն ընելու իրաւունք չունի, աւելի պակաս իրաւունք՝ քաղաքական նպատակներ հետապնդող ընկերակցութեան մը անդամակցելու

3. Մեծապէս դժուարացնել օտարականներու ժամանումէն յետոյ ընկալելիք յայտարարութեան պայմանաժամը, — ուր օրուան փոխարէն 48 ժամ նշանակելով։

Գերմանիա՝ Հինդենպուրգի վտանգին առջեւ

Պատերազմական նախարար Կրէօնէրի հրաժարումով բացուած տագնապը պիտի վերջանայ հինգշաբթի օր, Գերմանիոյ վերադարձովը Հինտէնպուրկի, որ արձակուրդ մեկնած է։

Հակառակ գերման հաւաստիքներուն թէ Կրէօնէր հրաժարած է իր կամքով, Ֆրանսական աղբիւրէ բխած լուրեր կը հաստատեն թէ, հրաժարումը տեղի ունեցած է ընդհ. ազդային երեք զօրավարներու պարտադրութեամբ, եւ, որովհետեւ, Հինտէնպուրգ այս զօրավարներուն կողմնակից եղած է։ Իսկ եթէ կը պահէ ներքին նախարարութիւնը, որովհետեւ Պրիւնինգ արտաքին քաղաքական պահանջներու համար, ուրիշ բան չի կրնար ընել եւ ժամանակ որ, ամբողջական դահլիճի մը կազմութեան կողմնակի աշխատանքները տակաւին չեն վերջացած։ Եւ կը կարծուի թէ, այս վ[ե]րջնական տագնապը, նախօրեակն է նախարարական ընդհ. տագնապի մը, որ պիտի յանգի ներքին քաղաքական ամբողջական ճակատի փոփոխութեան։ Վախ կայ որ երեք զօրավարները՝ որոնք հրաժարում պարտադրեցին Կրէօնէրի, կ'ուզեն երկրին մէջ հաստատել զինուորական իշխանութիւն մը, որ երկիրը վարէ սերտակցօրէն Ֆոն Շլայխերի Պրիւնինկ [illegible] երեք զօրավարները պիտի կրնան իր դէմ ալ շարժիլ այնպէս, ինչպէս շարժեցան Կրէօնէրի դէմ։

Գերման վարչապետն ուրեմն, աչ կանուխ, եւ հաւանաբար, Լօզանի ժողովէն յետոյ, պիտի առնուի կառավարութեան դեկերը բաժնել հիթլերեաններուն առջեւ եւ խորհրդարանին մէջ, լծելով ընկերվարականները՝ կռթնիլ ծայրայեղ աջերուն վրայ։

Ֆրանսական շրջանակները կը կարծեն թէ Պրիւնինկի համար հնչած է ժամը ընտրութիւն մը ընելու աջերուն եւ ձախերուն միջեւ։

Այլազան զրոյցներ Սերպիոյ մասին

Սերպիոյ արքի վարչաձեւին դէմ ըմբոստական շարժման մը մասին զրոյցներ կը շրջին մէկ քանի օրէ ի վեր։ Դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է եղեր Մարիպորի մէջ։ Կը կարծուի թէ այս շարժումը գործն է զինուորական գաղտնի կազմակերպութեան մը — Սեւ Ձեռք — որ կ'ուզէ հանրապետական վարչաձեւ հռչակուած տեսնել Սերպիոյ մէջ։

Սակայն սերպ հեռագրական գործակալութիւնը կը հերքէ այս զրոյցները եւ կը պաշտօնական ցեկոյց մը կուտայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները.— Մարիպորի պահակագործին պատկանող բազմաթիւ ապաներու ձերբակալման մասին, պաշտօնական աղբիւրէ կ'իմացուի թէ հազարապետ մը եւ չորս ենթասպաներ ձերբակալուած են։ Գիտի դատուին պատերազմական ատեանի մը առջեւ, ահկարգութեան յանցանքով։

«Միւս կողմէ կը հերքուի օտար թերթերու կողմէ հրատարակուած այն լուրերը թէ երկրին մէջ խռովութիւններ ծագած են եւ թէ ոճրային փորձ մը կատարուած է արքայական պալատին դէմ։»

Կը հերքուի նաեւ այն զրոյցը թէ Զոնայի մէջ զինուորները ըմբոստացած են եւ կռուի մը ընթացքին, բազմաթիւ սպաննեալներ ունեցած են։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, յոյս չկայ որ Գ. Գ. Կիւլպէնկեան ետ առնէ իր հրաժարականը՝ բարեգործականի նախագահութենէն։ Այժմէն իսկ, խորհրդակցութիւններ կը կատարուին յաջորդի մասին։ Ամէնէն աւելի կը յիշուին Ռուբէն պէյ Նուպարի եւ Տիգրան խան Քէլէկեանի անունները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԹԱՒՐԻԶ ՀԱՍԱԾ ՀԻՆԳ ՈՐԲԵՐԸ

ՈՐՈՆՑ ԲԱԽՏԱԿԻՑ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ ԵՐԿՈՒՔԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ ԵՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻ ԿԱՐՄԻՐ ՊԱՀԱԿՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ, ԻՍԿ ՍՐՆԹԸ ԽԵՂԴՈՒԱԾ՝ ԱՐԱՔՍԻ ՄԷՋ.— (Տես ՅԱՌԱՋ, 13 Մայիս)։

ԱՆՈՒՆՆԵՐ — 1) Հրաչ [illegible] (Երևանցի), 21 տար. Նալպանտեանի [illegible], 2) Կարապետ Գալեան (Մարգարանցի) 18 տար. [illegible], 3) Խորէն [illegible] ([illegible]) 21 տար [illegible], 4) [illegible] ([illegible]) 21 տար. [illegible], 5) [illegible] ([illegible]) 19 տար. [illegible]։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«13»

Ֆրանսայի Հանրապետութեան սպաննեալ նախագահը Փոլ Տումէռ անցեալ տարի ընտրուեր էր մայիս 13ին. բայց, ճիշդ մէկ ամիս յետոյ, յունիս 13ին էր որ պաշտօնապէս կը բազմէր նախագահական աթոռը։

Այս երկու թուականներուն մէջ չէ՛ք գտներ չարագուշակ կապակցութիւն մը։

Բոլոր թուանշաններուն մէջ, 13ը ազգաբերը համբաւ մը կը վայելէ եւ նշմարած էք անշուշտ որ Ֆրանսայի կարգ մը քաղաքներուն մէջ, տուներուն վրայ չեն գործածեր 13 թիւը, այլ անոր տեղ խոհեմութիւն կը սեպեն գործածել 11bis

Ուրկէ՞ ուրեմն թուանշաններու հանդէպ բարեկամական կամ թշնամական այս վերաբերումը։

Աշխարհի բոլոր միտքերուն մէջ, ժողովուրդները ուղղակի կը խորշին 13էն, որ իբր թուանշան, միայն իր յատուկ իմաստը ունենալու էր. Բայց կ'երեւի, ուրիշ բան մըն ալ ունենալու է, այս մէկը բախտին, դիւային ու զարհուրելի։

Ու դժբախտաբար պատմութիւնն ալ իր փաստերով կուգայ ուժ տալ մարդկային վախին։

Այսպէս։ Բացէք մոգական գիտութեանց սա շտեմարանը ու 13ի բոլոր բեր համբաւին ի հաստատութիւն, կարդացէք ի միջի այլոց.

Պէրրիի դուքսը՝ զաւակը Ֆրանսայի Կարոլոս 10րդի, կը սպաննուի 1820 փետր. 13ին։ Սպանութեան կը հետեւին ուրիշ աղէտներ։

Օրլէանի դուքսը՝ զաւակը Լուի Ֆիլիփ թագաւորին նոյնպէս, զոհ կ'երթայ բանի մահուան մը, մօտ քառորդ դար յետոյ, դարձեալ փետր. 13ին։ Այս մահուան կը հետեւին դէպքեր՝ գէշ՝ արքայական ընտանիքին համար։

Բայց, յիշենք մեզի աւելի ծանօթ անուններ։

Վիքթոր-Հիւկօ սարսափած էր այս թիւին չարագուշակ ուժէն եւ այդ մասին ձգած է բազմաթիւ նօթագրութիւններ։ 1871ին, երբ Պօրտօ կը մեկնէր մասնակցելու Ազգ. Ժողովին, նըստեր էր իր օրը՝ ամսուն 13ն էր — փետրուար —, վագոնին մէջ 13 հոգի էին. իսկ Պօրտոյի մէջ իրեն բնակութեան յատկացուցին էին տուն մը, որ կը կրէր 13 թիւը։

Մէկ ամիս յետոյ, ճիշդ մարտ 13ին, կը պատրաստուէր վերադառնալ եւ նաշարանին մէջ իր հարոյին ու թոռներուն հետ կը սպասէր իր զաւկին՝ Շարլի, երբ լուր բերին թէ մեռած է նոյն օրը։

Նոյնպէս, իտալացի համբաւաւոր գրող Կապրիէլէ տ'Աննունցիօ։ 1907, ուրբաթ 13ի օր մը, կառքի մէջ անցուց ծանր արկած մը. կառքը կը կրէր 13 թիւը կառապանը իմէ պահանջեր էր 13 լիր։ Իսկ հիւանդանոցին՝ իր սենյակին շուրջ հաւաքուեր էին 13 հիւրեր։

Այս տասներեքներէն յետոյ, հասկնալի է որ 1913ին, երբ իր գրքերէն մէկը կը ծնէր [illegible] մը, կը գրէր 1912+1, փոխանակ 1913ի. իսկ 1922 օգոստոս 13ին էր դայմեալ, որ վտանգաւոր անկում մը ունեցաւ։

Այսքան գէ՞շ թիւ է ուրեմն 13ը։

Չեմ գիտեր։ Բայց սիրտը առնելու համար, քիչ մըն ալ խօսինք անոր բարեմասնութիւններուն վրայ։

ԽԱՐՏՈՒ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՄԲՈՂՋ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՓՈՔՐԻԿՆ ԼԻՆՏՊԵՐԿԻ ՍՊԱՆԻՉՆԵՐՈՒՆ ԵՏԵՒԷՆ

Երէկ հաղորդեր էինք թէ Լինտպէրկի տղեկին դիակը գտնուած է, ծնողքին տան մօտերը։ Վերջին լուրերը կը պարզեն զարհուրելի ճշմարտութիւնը դէպքին, որ երկու ամիս զբաղեցուց աշխարհը։ Դիազննութիւնը երեւան հանած է թէ տղեկը սպաննուած է առեւանգումէն քիչ յետոյ, գլխուն տրուած հարուածով մը։

Հիմա որ այլ եւս տղեկը վտանգելու վախ չմնաց, ամբողջ ամերիկեան ոստիկանութիւնը հրաման ստացած է փութով հետապնդելու եւ երեւան հանելու սպանիչները։ Հարցաքննուած են արդէն նաւատէրն ու բժիշկը, որոնք Լինտպէրկի եւ առեւանգիչներուն միջեւ, բանագնացի դեր էին կատարեր։

Ա. ՎՌԱՄԵԱՆ ԵՒ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ը

ԽՄԲ. — «Հայրենիք»ի 34րդ տարեդարձին առթիւ, ներէկ արտատպել էինք յօդուած մը, որ կը պատմէր անոր ծնունդը:

Յօդուած մը եւս, (ամփոփուած), որ կը պատկերացնէ «Հայրենիք»ի առաջին խմբագրապետին՝ ողբացեալ Ա. Վռամեանի դերը (1899) —

Հայրենիքի խմբագրութեան պաշտօնը ստանձնելէ յետոյ, ընկեր Ա. Վռամեան, վիրաբուժի հաստ դանակը ձեռքը առած, առանց խնայելու սկսաւ իր վիրաբուժական գործողութիւններուն: Առանց տատանելու բացաւ մեր կրօնական, ընկերային, յեղափոխական եւ կուսակցական նախապաշարումներու բոլոր վէրքերը, զանոնք դարմանելու՝ բարի դիտաւորութեամբ:

Հրապարակագրական այս մեթոտը նորութիւն մըն էր, եւ ցաւ պատճառող: Մինչ այդ՝ հրատարակուած բոլոր թերթերը, «իմաստութիւնը» ունեցած էին չխրտչեցնելու — չոյելու եւ փայփայելու ընթերցողները: Անիկա թէ «խելացի» էր եւ թէ՝ «գործնական»... Թերթը ժողովրդականացնելու եւ ծախելու տեսակէտէն: Կարճ խօսքով, փոխանակ ամբոխը առաջնորդելու, կ՚աշխատէին ամբոխէն առաջնորդուիլ:

Ա. Վռամեանը իր հաստ եւ համարձակ գրիչով ո՛չ միայն պիտի ջախջախէր ամբոխի տգիտութիւնն ու նախապաշարումը, այլ նաեւ դժուարին ու

...

ճախ հրապարակաւ, պաշտօնական ժողովներու մէջ եւս կ՚արտայայտուէին:

Ընկեր Ա. Վռամեանի համար աւելի դառն էր լսել մեր շարքերէն՝ ներքին դժգոհութիւնը, քան դուրսի կատաղի յարձակումները: Բայց անոր սրտեւ ու խորաթափանց աչքը կը տեսնէր թէ՝ շարքերէն ներս կայ առողջ կորիզ մը, որ տեւականօրէն պիտի զատնայ իր պայքարի յենարանը:

Անիկա ջղայնութիւն ցոյց չէր տար, անուշութեամբ կը բացատրէր, կը լուսաբանէր, կ՚աշխատէր համոզել դժգոհ ընկերները թէ՝ իրենք սխալանքի մէջ են, թէ՝ ինք անձնական խնդիր չունի ո՛չ մէկուն հետ, թէ այդ կը պահանջէ ժողովուրդին շահը: Շատ անգամ պայթիւնի առիթ չտալու ցանկութեամբ՝ կը մնար լուռ՝ ցոյց կուտար համակերպութիւն, բայց կրկին «Հայրենիք»ի էջերէն կը շարէր իր մտքերը:

Անձնապէս ես ալ մէկն էի դժգոհներէն: ...

...

մեր կեանքին մէջ:

Այս անողոք գրչապայքարը, եւ անոր հետեւող հակառակութիւնները, մեղադրանքներն ու բանադրանքները կը վհատեցնէին նաեւ Դաշնակցութեան մէջ գտնուող ընկերներէն շատերը: Անոնք կը մտածէին թէ՝ Դաշնակցութեան տկարութիւնն ու անժողովրդականութիւնը հետեւանք են ընկեր Ա. Վռամեանի «անթաքթ» պայքարին: Այս դժգոհութիւնները յա-

...

օրկանը: Թող մեռելները թաղեն իրենց մեռելները, իսկ մենք նոր սերունդի ողջերուն հետ պիտի քալենք:

Ճշմարիտ էր: Աւոր առարկութիւն չունէի: Իմ այս արամադրութիւնը անմիջապէս օգտագործելով աւելցուց

— Դուք կ՚ընդունիք թէ մեր պայքարը հիմնուած է ճշմարտութեան վրայ: Դժբախտաբար, կան ընկերներ, նոյն իսկ մեր ղեկավար շրջանակներէն (տուեալ անուններ), որոնք

...

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՖՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԺԱ.

Ընդհանրապէս հիներու արուեստին գեղեցկութիւնն է որ մեզ կը հրապուրէ: Հեղինակին անձը մոռցուած կամ կորսուած է դարերու մշուշին մէջ: Եւ կամ, ինչպէս մեծ եւ սիրուած հերոսներու պարագային, ամբոխին խանդավառութիւնը իր առեղծած հէքեաթներով բոլորովին անճանաչելի դարձուցած է արուեստագէտին իրական դիմագիծը: Իրողութիւն մըն է սակայն որ կարծէք աւելի շեշտուած է Արեւելքի արուեստի մեծ վարպետներուն համար:

Բայց կան բացառութիւններ, ...

...

ձեռնարկը: Խուշհալխան պայքարը կը շարունակէ հակառակ այդ ձախորդութեան, մեծ ժինակը եւ հակառակ նոյնիսկ իր հարազատ որդւոյն դաւաճանութեան որ Մոնկոլներու կողմը անցած է:

Աֆղան ազգային հերոս մըն է Խուշհալ ու նաեւ հաղուագիւտ բանաստեղծ մը աֆղան գասականներու շարքին մէջ, որուն կարելի է տալ ազգային տիտղոսը:

Տեսանք թէ ինչպէս մեւոնները հաւատարիմ ծառայողներն էին օտար գրականութեան մը — պարսկական...

...

...

Արիւնը սրտիս դուն է որ ծծես, բարբարոս, քու՛,
Սիրտս է սոխերտուեր քեզ համար միայն, մինչ ամսպէ ս է.
Քիչ ու կուլաս սեւ գիսակներուն կտրատեն անիւն,
Բայց կամբոսփ չէ ր քալիս եսւէն այդ սեւ օձերուն.

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

Պ. Ֆ. ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

—)(o)(—

Salle Chopin-ը լեցուն էր այս անգամ... Ֆրանսացի ընտիր բազմութեամբ մը, որուն մէջ կը կորսուէին երկու տասնեակ Հայեր — մէջը նոյն մարդիկը — որոնց հոգիները կը խարտեն հայ արուեստագէտին յաջողութիւնէն, հայ անունին պանծացումէն

Իսկ միւսնե՞րը... անոնք որ եւրոպական գլխարկ կը կրեն՝ Անիացիի մը զանկին վրայ:

...

ան արդէն կը ներկայանայ — ... երիտասարդ թէեւ — իր արուեստին մէջ տիրական կարողութիւններու անուրանալի արժէքով:

Իր յայտագիրը՝ խնամուած, ու եւ ճաշակով ընտրուած՝ կը պարունակէր այնպիսի կտորներ, որոնց վիրտուօզութիւնը կը կարօտի բացառիկ տաղանդի մը օժանդակութեան, իրագործելու համար անոնց հեղինակներու մտադրութիւններուն բովանդակ հմայքը եւ խուսափուկ գեղեցկութիւնը:

Պ. Աղաջարեան գերազանցօրէն ... հոգի մը ունի. ...

...

«ՑԱՌԱԶ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (Թիւ 1)

ԱՅԼԱՆԴԱԿ ՍԱՓՐԻՉԸ

... Գարուն զատուրներ եւ սիրելի քաղաքացիներ:

Սափրիչ մըն եմ ամէն բանէ առաջ: Եւ այն դասը որ գիս ձեր առջեւ կը ...

...

ընկերական գործին, ուստի, կանխաւ կը խնդրեմ որ ներողամիտ ըլլաք աւելորդ, զուցէ բացատրութեան — զարտուղութեամբ գիս մեղադրող մասն...

...

(Շարունակելի)

ՊՐԻՒՆԻՆԿԻ ՃԱՌԸ

—)(օ)(

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՉԻ ՀՐԱԺԱՐԻՐ ԻՐ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԷՆ

Գերման խորհրդարանին մէջ, վարչապետը Պրիւնինկ խօսեցաւ քաղաքական կարեւոր ճառ մը, որ արդէն սկսած է զանազան մեկնութեանց տեղի տալ արտասահմանի մէջ, Ահա իր ճառին գլխաւոր հատուածները.

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ստիպեցին Գերմանիան որ զինաթափ ըլլայ։ Դժբախտաբար, միւս ազգերը ո՛չ միայն մեր վրայ գործուած այս պարտադրութենէն չքաղեցին լաւագոյն հետեւանքները, այլ զինեցին միջոցներու, որոնք ծառայեցին աւելի շեշտելու քաղաքական ծգտեալ վիճակը։ Նոյնպէս այսօր, ամէնէն աւելի զինեալ ցամաքամասն է՝ Եւրոպա ...

Գերմանիան, զինուորական հաւասարութիւն կը պահանջէ՝ ընդհանուր զինաթափութեամբ։ ...

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կ'երեւի թէ կարգ մը երկիրներու մէջ այն յոյսը կը տածեն որ, Գերմանիա, եթէ ո՛չ անմիջապէս, գոնէ քանի մը տարուան ընթացքին, պիտի կարենայ կրկին կատարել սահմանափակ հատուցումներ, կամ թերեւս նոյնիսկ, առհաւիւ վճարումներ՝ վերջնական կարգադրութեան համար։ Իմ կողմէս չեմ կրնար ուրիշ բան մը ըսել, բայց եթէ, չեմ տեսներ թէ ի՛նչպէս կարելի պիտի ըլլայ առիթս եւ թէ այդ տեսակ բան մը, ինծի համար բոլորովին անըմբռնելի է։ Աշխարհի մէջ, ամէն կողմ կը տեսնեմ տնտեսական դժուարութիւնները վերցնելու ձգտումին հակառակը։

Բոլոր երկիրները իրարու հանդէպ կը դիմեն քաղաքական-տնտեսական եւ մաքսային միջոցներու, որոնք, հետզհետէ աւելի կը մեկուսացնեն զիրենք։ Մենք իսկ՝ ինչ որ ըրինք այս մարզին մէջ, ...

...

Գերման վարչապետը իր ճառը վերջացուց, չափաւորութեան յորդոր ուղղելով Հիթլերականներուն։

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔ

Միլանէն ստացանք նոր նամակ մը, միեւնոյն կնիքով եւ յանուն «Միլանի Հայ Քւսանողական Միութեան եւ հրատարակութեան»․ Զարեանի ծանօթ վէճին առթիւ:

Փոխանակ պատասխանելու մեր դրած հարցին, նամակագիրները պատասխան կ'ուզեն «հայ ժողովուրդէն եւ մանաւորաբար անոր լուսամիտ եւ գիտակից տարրէն»։ Եւ տակէ տակ շարելով Յառաջի որակումները, կը յայտարարեն․ «Մեզի համար զանազան յօդուածները եւ դեռ հազիւ սկսած վէճի մը էջերէն փրցուած մէջբերումները ոչ մէկ ուժ ունին մեր ընդվզումը մեղմացնելու»։

Բարի վայելում մաղթելով այսքան ուշի՛ միասնակցութեամբ տոգորուած Միլանցիներուն, կը յայտարարենք թէ տեղ չունինք «մեթոտի կարգ անցած» բաց նամակներու համար, երբ առնուազն հինգ խնդիրներ շօշափած ենք հինգ խմբագրականներով։

Խմբագրութիւն

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՐՏԱՐԱՑ ԽՕՍՔԵՐ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ (Ճեմարանի ինքնածեռ կեանքը)։ Գրեց՝ Գէորգ Մեսրոպ։ Սոֆիա 1932։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔ. Հատոր Ա. Կարին քաղաքը („Տեղեկագրութիւն, պատմութիւն եւ սովորութիւններ)։ 27 պատկերով։

ԿԱՐՆՈՅ ԳԻՒՂԵՐԸ։ Հատոր Բ.— Գրեց՝ Հ. Յակոբ Ծ. Վրդ. Քոսեան (Մխիթ. Ուխտէն)։ 16 պատկերով։ 1926:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Յիսուս Նազովրեցի

...

ՀՐ. ԱԼԻԽԱՆԵԱՆ

Հայաստանի ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Երեւանի մէջ մարտ 30ին տօնեցին Հայաստանի առաջին պետական թատրոնին տասնամեակը։

Այդ առթիւ „Պրոլետարի մէջ հրատարակուած երկար յօդուածէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները․

— Հայ թատրոնը, անցեալին մէջ, չունէր իր սեփական շէնքը եւ չարունակ թափառական կեանք կը վարէր։ ...

...

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈԽԵԱՆ

Եօթը նկարներ կը ցուցադրէն, Rives d'Azur-ի Ազրիլի թիւին մէջ, յօդուածը, որ նուիրուած է ծովանկարիչ Վ. Մախոխեանի։ Այդ նկարներն են․—

1. Gros temps l'Océan, 2. La vague à Cap-Ferrat, 3. Orage à la Côte Sauvage, 4. Mer agitée à l'ile de Perquerolles, 5. 5. Matinée à l'ile de Perquerolles, 6. Village bohémien, 7. Visite nocturne chez l'ermite.

Փ. Տը Կարտիա, ներկայացնելով «Գեղեցիկ հոգին», որ է Վ. Մախոխեան, կը գրէ.

...

Եւ Մախոխեան, որ վրձինին չափ ճարտար գիտէ գործածել նաեւ երաժշտագէտին ցուպիկը, կը պատրաստէ նուագ մը, Ողբ Հայաստանի, հայրենակարօտ սիրով...։

ԱՆՕԹՆ Է ԱՆ...

Անօթն է ան սրտի անմեռ ծաղիկին,
Մեղեդին է հոգւոյ զեղուն ծալքերուն,
Հուրն է կեանքի անմահութեան ակունքին,
Երկինք անամպ լի աստղերով շողշողուն:
Աղբիւրն է այն յաւերժաբուխ գեղութեան՝
Իր անապակ ջուրերուն մէջ կը ծըփան,
Մերթ հայեացքներ գորովալի, պերճախօս,
Մերթ մրմուռներ որ կը սահի՛ն մեղմահոս:
Դափիրն է ան ուր կ'աղօթեն կարօտի,
Աստուածամայր սրտին վրայ կուսական,
Ինչպէս տամուկ ուռենիներն լճակին,
Հազար խորհուրդ ... բաղձանք...

Ո՞ւ ես կրկին կը խոնարհիմ երկիւղած
Անոր առջեւ, սիրոյ կայծըն աչքերուս
Տարփանքով պարուած ...

ԱՐՇԱՒԻՐ ԿԼՈՐԻԿԵԱՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

— Եղբայր,— գոչեց ... — ի՞նչ է ... չեղաւ, ... բոլորը կ'երազեն ... ...

Նանցի բարձրագոյն կարգի աշակերտուհիներէն մէկ քանի հոգի։

Սուրէն եւս էր մնացեր ու կը խօսէր քանի մը ուրիշ ընկերներու հետ։ Իսկ Փ. Արամեան կը բարձրանար ...

...

Ա. ՄԻՆԱՍԵԱՆ (Շար.)

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Յ. Դ.

Հ.Յ.Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԵՒ ԱՆԻԷՌԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆ

ԱՆԻԷՌԻ Փոթորիկ խումբը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Դրադարանի սրահը:

ՔԼԻՇԻԻ Ազատամարտ խումբը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Դրադարանը, 140 Րիւ Տիւքէքլէն:

Ընտանեկան պարահանդէս

Կազմակերպուած «Դպրոցասէրի» Անկիէնի մասնաճիւղին Օժանդակ Օրիորդաց միութեան կողմէ:

Այսօր Կիր. ժամը 15էն 21. Enghien Salle des Fêtes մէջ, 30 Rue du Casino.

Հաճելի անակնկալներ — Մուտք 10 Ֆր. (Թէյը միասին)

ՄԱՆՏՐՈՍԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Հաղորդակցութեան համար առնել հանրակառք թիւ 54 Trinitéէն, չոգեկառք Կառ տիւ Նոռէն, 14.30, 14.40, 15.30 ժամերու:

Թատերական ներկայացում

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ՅԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 3ԻՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

26 Rue Troyon, Sèvres

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

կը ներկայացնէ

«ՔՕՐՐԱՏՕ»Ն

Այս առթիւ պիտի կատարուի Մ. Պէշիկթաշլեան Թատերախումբին պաշտօնական բացումը:

Վարպետ Փափազեան, նախկին աշակերտ Մ. Ռ. վարժարանին, որուն ժամը իր յարգանքի ձօնը կը բերէ Մ. Ռ. վարժարանի նախկին աշակերտ եւ հայ բեմի հիմնադիր անմահն Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի յիշատակին:

ԱԼԵՄՇԱՀԻ

40 ՀՈԳԻՆՈՑ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ՕՐՔԷՍԹՐԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

կը յետաձգուի նկատի առնելով ՅՈՒՆԻՍ 19 Թուականը

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Նշանաւոր Գրագէտներու Բարեկամներ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻՆ ԵՐԿ ՀԱՏՈՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ

ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Դպրոցասէրի Ցիսնամեայ Յոբելեանական հանդիսութիւնը պիտի կատարուի 22 Մայիս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին վարժարանին մէջ: Այս հանդիսակատարութիւնը նախապէս որոշուած էր Մայիս 8ին, սակայն յետաձգուեցաւ հարկադրական պատճառներով:

Կեդր. վարչութիւնը կը ցաւի յայտարարել, որ տեղի անձկութեան պատճառաւ պիտի սահմանափակէ նեղկաններուն թիւը եւ պիտի ընդունի միայն անոնք, որոնք հրաւիրատոմս ունին: Հետեւաբար կը խնդրէ, որ փափաքողները հանին կանխաւ ապահովել իրենց հրաւիրատոմսերը, դիմելով անձամբ կամ գրաւոր՝ վարժարանին տնօրէնութեան: **(1, Boul. du Nord.—Le Raincy, S. et O.):**

⁂ Յոբելեանական հանդիսակատարութիւնները տեղի պիտի ունենան նաեւ, Մարսէյլ, Լիոն, Գահիրէ, Ֆիլիպէ, Նիւ Եորք, Պոսթոն, Ֆիլատելֆիա, Փրովիտենս, Տիտրոյիդ, Հարթֆորտ, Հալէպ:

⁂ Դպրոցասէրի Սանուց Միութիւնը, այս առթիւ կը հրաւիրէ բոլոր սանուհիները անխտիր, որ նոյն օրը ներկայ ըլլան վարժարան: Անոնց հրաւիրագիր պիտի չղրկուի:

ՆԷՕՅԷԻ ՍԻՒՌ-ՍԷՆԻ ՄԷՋ ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Pont de Neuilly եւ Պուա տը Պուլօնի մօտ, տակաւին վարձու են քանի մը գեղեցիկ յարկաբաժիններ՝ ամէն յարմարութիւններով. 3 եւ 4 փիէս 10-15,000 Ֆր., 5 փիէս 15-20,000 ֆրանք համաձայն յարկաբաժիններու: Մեծ խոհանոց, ճերմակեղէններու պահարան, հանդերձարան, ծառաներու համար խոհանոց եւ սենեակ, կեդրոնական ջեռուցիչ, վերելակ: Ինքնաշարժի յատուկ տեղ (Պօքս): Դիմել՝ տեղւոյն վրայ 9 եւ 9bis Rue Casimir Pinel եւ 11 Bld. de la Seine: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ M. Verdonnet, 68 Rue Boursault, Paris (17), հեռաձայն՝ Marcadet 56-63: Փափաքողներու կը ղրկուի շէնքին պատկերազարդ գրքոյկը:

ՍԻՖԱՆԻ Միացեալ Երգչախումբերու ընդհ. փորձը պիտի կատարուի վաղը երկուշաբթի ժամը 3ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (կիրակի ալ մէջը) ժ. 3-7, բացի եշ.է: 62 Rue de la Rochefoucauld, բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ, Métro Pigalle

ՆՐԻՏՈՒԹՅՈՒՆԸ / ԵՐԿԱՐԱՁԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կինը պէտք է խնամէ իր դէմքը, ինչպէս կը խնամէ ձեռքերը:

Այդ խնամքները աւելի առողջապահութենէ կը ծնին քան պճրանքէ, եթէ կիրարկուին մեթոտով, շնորհիւ յատկապէս ուսումնասիրուած արտադրութեանց: Այդ ա. ռաւելութիւնները կ'ընծայէ Տօքթ. N. G. Payot, դէմքի բարեխնամման մասնագէտը: Իր մեթոտը ծանօթացնելու համար, Տօքթ. N. G. Payot ձրի փորձեր կը կատարէ Երեք. եւ Եր. օրերը, ժամը 9.30—12 եւ 14—18, 12 Rue Richepanse, Հեռ. Central 04 54:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մէթ Շաթլէ. Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մարմնի, արեան՝ վեներ. հիւանդութիւն եւ վարքեր: Ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9-12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Անիէռ Պուա Քոլոմպի Սահակ Մեսրոպ Դպրոցասէրներու միութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ նորակազմ երգչախումբի (80 հոգի)

Ի ՆՊԱՍՏ ՇՐՋԱՆԻ «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ

Ղեկավարութեամբ ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ — կը խօսի Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Այսօր Կիրակի ժամը 3.30ին Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահներուն մէջ, rue des Halles կայարանին կից

Մուտք 5 Ֆրանք

Արտասանութիւն՝ ՁԱՐԵՀ ՂԱՐԻԲԵԱՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Ռ. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ «Մանուկներու Պաշտպանութեան» մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին Հ. Հ. Պատուիրակութեան շէնքին մէջ (71, Ave. Kleber):

Օրակարգ.— 1. Մայիս 27, 28 եւ 29ին տեղի ունենալիք Պատգամաւորական ժողովի օրակարգ:

2. Պատգամաւորական ժողովին մասնակցող ներկայացուցիչներու ընտրութիւն

3. – ընթացիկ հարցեր:

Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ.

Ժամը 4.30ին, նոյն տեղը տեղի կ'ունենայ երկրորդ ժողովը, որը կը համարուի օրինական անկախ ներկաներու թիւէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Շէյխոտեան Դալաստեան կը փնտռէ Զարմանեալի Գալըճըք գիւղէն՝ Յակոբ Դալաստեան որ 1924ին կը գտնուէր Շիքակօ (Ամերիկա): Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Ա. Յակոբեանի, Rue de la Défouse, Issy-les-Moulineaux, France:

Կը խնդրուի ամերիկեան թերթերէն արտատպել:

Ա. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

4 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին

ՏՕՆ ԺՈՒԱՆ

գոմէտի 5 արար՝ Մոլիէրի

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ իր cheval de bataille դերին մէջ

V. PAPAZIAN

Théâtre Montmartre l'ATELIER
Place Dancourt (Métro: Blanche et Anvers)

Ամերիկայէն նոր ժամանած

ԼԵՒՈՆ-ՅԱՐՈՒԹ

Մասնակցութեամբ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

կը ներկայացնէ

Բ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

12 Յունիս նոր. կիրակի գիշեր ժամը 9ին

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

Վ. Փափազեան, Լ. Յարութ Արեգ

Գ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Représentation Française championnat artistique

12 Juin Dimanche soirée 8.45 avec le concours des Artistes du Théâtre de l'Odéon

OTHELLO

V.PAPAZIAN (dans OTHELLO en Français

ՏՈՄՍԵՐ 25, 20, 15, 10 եւ 7 ֆրանք

Կը ծախուին սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման օրը՝ թատրոնի կիշէն ժամը 12էն սկսեալ:

LEON HAROUT

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ

ՏՕՔԹՕՐ ԱՍԼԱՆ

ՓՈԽԱԴՐԱԾ Է ԻՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

34 Boulevard de Clichy, Paris (18)
Métro: Pigalle — Tél. Marcadet 76-65

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր ժամը 11էն կէսօր եւ 3էն 8ը: Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12.

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Կարմիր Խաչի Ազգ. հիւանդանոցին

44 Rue Poissonnière. Մեթրօ Bonne Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

Հրաւէր բոլոր փափկանաշակներուն

ճաշարան ԳԱՒԼՕ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ

Գիները շատ չափաւոր, որով եւ անվիճելի առաւելութիւն

Մի մոռնաք իր անունը մանաւանդ

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սանտիմենթալ ոսկեթել, արծաթեղէն, ժամացոյցներու մասնագէտ փաթուղի մարդուն կը փնտռէի...

Կը կատարուին նաեւ ամէն տեսակ նորոգութիւններ

Հասցէ՝ 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

Մեթրօ Couronnes եւ Parmentier

Dr. VIDAL Ի ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

4 Rue St. Lazare, Մեթրօ N. D. de Lorettes
28 Rue des Dames, Մեթրօ Rome

ԱՉՔԻ, ՔԻԹԻ, ԿՈԿՈՐԴԻ եւ ԱԿԱՆՋԻ հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւն Դշ. եւ Ուրբ. օրերը ժամը 1—7

Ամէն հիւանդութեանց համար ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—7.30

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱՐԱՆ.— Ատամնաբուժական աշխատանք, վճարման դիւրութիւններ: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—7.30:

RÉALISATION IMMOBILIÈRE

Կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կերել ռեւէ ստանձնառութիւն, առանց մեզի խորհրդակցելու:

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար, երկար պայմանաժամով եւ ապահով տոկոսով:

Դրուած դրամագլուխին վրայ 10էն 70 եկամուտ կ'ապահովենք տարեկան: Ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատատեղեր:

Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն 6.30:

Նշանեան, 20, Passage Prado, (Մեթրօ Սէն-Դընի)

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՈՒԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերանի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ. Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Բացուած է Փարիզի կեդրոնին մէջ

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՀԱԼԱՃԵԱՆ

7 Rue de Tracy, Paris (2) — Tél. Louvre 28-23

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակի նպարեղէններ

Թրքական սուրճ, արեւելեան պահածոներ (conserve), նաեւ շատ աժան գիներով — Livraison à domicile

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր

փողոցի արկածներու մասնագիտութիւն-յաւագոյն պայմաններ

Հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation կամ Reuilly-Diderot

Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 114. Օթօպիւս BA, AZ եւ BT

Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2—5 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Բ. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէնթկէնեան դարմանում (radio-thérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն Հակաթոքախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարեալ անվտանգ)

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, Աւստրիական եւ Ֆրանսական մեթոտներ

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ-ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք

Դարմանատունը ունի ատամնաբուժարան որուն մէջ ամենայն խնամքով կ'աշխատի Պ. Վ. ...ԱՃԵԱՆ, Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, բացի մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդները:

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54: Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՅԻՍ 1932
17 MAI 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1881
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒՆՔԸ

Տասը օրէ ի վեր, արտակարգ դէպքեր տեղի կ'ունենան Գերմանիոյ մէջ: Դէպքեր, որոնք զուգադիպելով քաղաքական ալեկոծումի ամէնէն հիւանդագին շրջանին, աւելի ծանրակշիռ կը դառնան:

Այսպէս, վարչապետ Պրիւնինկ, որ ճանչցուած է իբրեւ չափաւոր մարդ, երկու ճառերով ճեղքեց վարագոյրը: Ան ինչ որ Ռայխստագի խորհրդարանին մէջ, անցեալ շաբթու, այլ եւս տարակուսելի չէ թողուր իր հետապնդած քաղաքականութեան մասին:

Վարչապետը բացէ ի բաց յայտարարեց, թէ Գերմանիան 1. Չի կրնար հանդուրժել որ ինք զինաթափ մնայ, իսկ միւսները զինուած: 2. Չի կրնար վճարել պատերազմական հատուցումները:

— «Ստիպեցին Գերմանիան որ զինաթափ ըլլայ: Դժբախտաբար միւս ազգերը ազատ մնացին մեր վրայ դրուած այս պարտաւորութենէն: Եւրոպան այսօր ամէնէն զինեալ ցամաքամասն է: Պատերազմի պատրաստութիւնները եւ զինուորական ծախքերը չեն նուազած: Ընդհակառակն, աւելցած են: Այս կացութիւնը երկար չի կրնար տեւել: Գերմանիան զինուորական հաւասարութիւն կը պահանջէ, ընդհանուր զինաթափութեամբ:

«... Այլ եւս ոչ մէկ հատուցում. թող վերջ դնեն քաղաքական պարտքերուն: Փոխատու երկիրներուն մէջ իսկ հանրային կարծիքը սկսեր է ըմբռնել թէ քաղաքական պարտքերու ջնջումը նախապայմանն է աշխարհի փրկութեան»:

Այս բացորոշ յայտարարութենէն յետոյ, տեղի ունեցաւ պատերազմական եւ ներքին նախարարին Զօր. Կրէօնէրի հրաժարումը:

Երեւութապէս, այս «հրաժարումը» վարչական կանոնաւորութեան պահանջ մըն էր: Անյարմար կը նկատուէր երկու նախարարութիւնները միացնել միեւնոյն անձին վրայ: Եւ Կրէօնէր մնաց միայն ներքին գործերու նախարար:

Բայց, շուտով պարզուեցաւ գաղտնիքը: Զօր. Կրէօնէր ոչ թէ հրաժարած, այլ «քշուած էր», շնորհիւ երկու զօրավարներու եւ ծովակալի մը, որոնք մեծ հեղինակութիւն կը վայելեն բանակին մէջ, եւ իրենց կանակը առած են Հիթլերականներուն:

Այս պարագան այնքան բացայայտ է որ, Զօր. Կրէօնէր ներքին նախարարութիւնն ալ չպիտի կրնայ պահել, համաձայն վերջին տեղեկութիւններու:

Նոյն իսկ սպասողներ կան թէ՝ Հինտէնպուրկն ալ դաւադիրներուն հետ է, իսկ Պրիւնինկ անելի մատնուած: Կա՛մ պիտի հրաժարի, ասպարէզը ձգելով հիթլերականներուն — միջա քողարկեալ — եւ կամ պիտի կրթնի ձախերուն, հանրապետութիւնը պաշտպանելու համար: Այդ պարագային, վախ կայ որ բանակը ամբողջովին ենթարկուի Հիթլերի հրամանին:

Ի հարկէ ազգայնութեան պայքարն ու քաղաքական — կուսակցական խաղերը մեծ դեր ունին այս անցուդարձերուն մէջ:

Բայց, կարելի չէ ժխտել թէ՝ այս դէպքերը եւ ուրիշ բազմաթիւ երեւոյթներ կը մատնեն վտանգաւոր, առնուազն արկածի երկունք մը:

Գերմանիան բռնուած է տարօրինակ փոթորիկի մը, որ կը սպառնայ մէկ օրէն միւսը անակնկալի մը առջեւ դնել աշխարհը: Մասնաւորապէս Ֆրանսան:

Եւ ուշագրաւ է որ, այս բոլորը տեղի կ'ունենան ոչ միայն Հիթլերի ընտրական յաղթանակէն անմիջապէս յետոյ, այլ եւ ճիշդ այն պահուն երբ Ֆրանսան ալ ընտրութիւններ կատարեց, դէպ ի ձախ հակելով եւ կորսնցուց իր նախագահը՝ եղերական պարագաներու մէջ:

Արդարեւ, լուրջ տագնապ մը կ'անցընէ Ֆրանսան, երեւութապէս խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ:

Նոր Երեսփ. Ժողովը չէ գումարուած տակաւին: Ցայտնի չէ թէ ո՛ր հոսանքները ձեռք ձեռքի պիտի տան, կազմելու համար նոր դահլիճը: Ուրեմն, անծանօթ կը մնայ նաեւ վաղուան քաղաքականութիւնը:

Աջերը դժգոհ են ընտրութեանց արդիւնքէն, մանաւանդ անոր համար որ, սահմանէն անդին գոհունակութիւն պատճառեց ձախերուն յաջողութիւնը.

Մէկ խօսքով, Պերլին կ'օգտուի տիրող անստուգութենէն, կատարուած իրողութիւններ ստեղծելու համար: Գոնէ իր պահանջները անդադար յիշեցնելու, արծարծելու համար:

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ, այս միջոցին, Գերմանիոյ մէջ, շատ կը նմանի Մուսոլինիի նախապատրաստական աշխատանքներուն (1922):

Միւս կողմէ, կարծես կրակին վրայ իւղ լեցնելու համար, իտալական առաջնակարգ թերթ մը կը գրէ, Մայիս 14 թուականով.

— «Ֆրանսան, որ կռուեցաւ եւ շահեցաւ հինգ տարուան պատերազմ մը, յանուն այն արդարութեան զոր այնքան բարձրաձայն պահանջեց, չի կրնար եւ պէտք չէ այսօր մեկուսանալ կասկածելի եսասիրութեան մը մէջ, մոռնալով իր երէկուան զինակիցները եւ անոնք որ կրնան անկեղծօրէն իր բարեկամները ըլլալ այսօր եւ վաղը»:

«Երկու սուր մէկ պատեանի մէջ», պիտի ըսէին ռամկօրէն, Ֆրանսայի այս կացութեան առթիւ:

Այս խնդիրներուն հետ սերտօրէն կապուած է նաեւ Կեդր. Եւրոպայի անտեսական ճգնաժամը, ուր նմանապէս անմասն չէ Գերմանիան:

Ձախողեցաւ Դանուբեան Միութեան ծրագիրը, զոր այնքան կը փայփայէր Ֆրանսան:

Քանի մը օր առաջ, խորհրդաժողով մը գումարեց Փոքր Համաձայնութիւնը, եւ ճառերու տեղատարափ մը յետոյ, որոշեց դիմել Ազգերու Դաշնակցութեան. — անճար միջոց:

Կայ, տակաւին, Աւստրիոյ պարագան:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՐԵՐԱՐ "13,,Ը

Ոգեկան գիտութեանց գիրքս կը վստահեցնէ թէ «13»ը ինքնին չարաշուք թուանշան մը չէ եւ կ'եզրակացնէ թէ, թերեւս, մարդուն համեմատ չարագուշակ է կամ բախտաբեր:

Եւ օրինակներն ալ իրաւունք կու տան իրեն: (Միջանկեալ ըսեմ որ եթէ իր բոլոր տուած օրինակներուն հաւատալ պէտք ըլլայ, կեանքը պարզապէս անտանելի կը դառնայ):

Այսպէս: Ֆրանսացի ծանօթ գրողը Անրի Պէյռ կոնքուրեաններու մրցանակ ստացաւ 1922 դեկտեմբեր 13ին. Այդ տարին գրած կ'ըլլար 13կտոր գիրք եւ կը բնակէր տուն մը, որուն թիւն էր 67, ճիշդ ինչպէս որ կը տեսնէք. բայց մտիկ ալ ցերոյով գիտուած, պէտք է եղեր կարդալ 13-այն ձայնով որ 6 7 13

Ռիշար Վակնէր ծանօթ երաժիշտը որուն անունը իր մայրենի լեզուին մէջ կը ձայնէ 13 տառ, ծնած է 1813 փետրուար 13ին: Իր լաւագոյն գործերէն Թանհաուզէրը Փարիզի մէջ առաջին անգամ կը ներկայացուէր 1861 մարտ 13ին. իսկ կը կրկնուէր 1895 մայիս 13ին. վայրագութեան թուականներ այս ...ները:

Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահներէն Փոլ Տեշանէլ որ ծնած է 1855ին, «13»ի օր մը, ամուսնացած է «13»ի ուրբաթ օր մը եւ պէտք է ծանօթ ալ որ այս «13»ները ո՛չ միայն դժբախտութիւն չեն բերած իր գլխուն, այլ ընդհակառակն, բախտը բացած են, քանի որ չէ՞մ գիտեր որ ամսուն 13ին, Ֆրանսայի երեսփ. ժողովը զինքը կը ներկայացնէր թեկնածու հանրապետութեան նախագահութեան, իսկ իր անունը կը ձայնէ 13 տառ ֆրանսական

Ի՞նչ կը ցուցնեն այս բոլորը: Որ արեւուն տակ չկայ բացարձակ ճշմարտութիւն, ինչպէս չկայ նոր բան: Որ «13»ին կապուած սնահաւատութիւնները գէշ կամ լաւ ... կը ներկայացնեն, որքան որ եւ է ճշմարտութիւն՝ ... վերջին, ու յաւիտենական ...

Ես անձ վերջին ձայնագիծ փաստ մը:

Ութ տարի նստեցայ տուն մը, որուն թիւը «13» էր: Բայց եթէ բարիք չտեսայ, դժբախտութեան ալ չհանդիպեցայ անոր երեսէն:

Բայց արդեօ՞ք անոր համար որ Ֆրանսացի տանտէրս խելք ըրեր էր «13»ը փոխելու 11 bis...

ԽԱՐՏՈՑ

Օտարականները Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսա բնակող օտարականներու մասին արուելիք որոշումներուն առթիւ, ներքին նախարարը Փ. Մ'անիէօ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Ամէն տարի, Ֆրանսայի մէջ օտարականներու թիւը կ'աւելնայ: Մեր երկիրը բնակող երկու կամ երեք միլիոն օտարականներուն մէջ անբաղձալի տարրեր կը գտնուին: Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին անոնց ինքնութեան ստուգման, անոնց բնակութեան վայրերու ճշդման, արտաքսման եւ վտարման եւ զանցառութիւններու հանդէպ կիրարկելի պատիժներու սաստկացման համար:

Մէկ քանի օրուան ընթացքին այս միջոցները պիտի ճշդուին եւ անմիջապէս պիտի կիրարկուին:

Ինչպէս գրեր էինք, կարգ մը հիմնական որոշումներ տրուած են արդէն:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխատանքի նախարարութեան շաբաթական վիճակագրութիւնը կը շարունակէ նուազում մը ցոյց տալ Ֆրանսայի անգործներու թիւին վրայ:

Մայիս 7ին, անգործներու թիւն էր 276,125: Մէկ շաբաթէն միւսը 5,888ի նուազում մը:

ՎԵՐՋԻ՛Ն ԺԱՄ

Գերմանիոյ ներքին անցուդարձերը

Զօրավար Կրէօնէրի պատերազմական նախարարութենէ հրաժարումէն յետոյ, հիթլերեանները այժմ կը հետապնդեն անոր հրաժարումը ներքին նախարարութենէ: Տակաւին որ եւ է վերջնական քայլ չէ առնուած, սակայն կը կարծուի թէ Կրէօնէրի գործի վրայ մնալը իբրեւ ներքին նախարար, բուռն ընդդիմութիւններու պիտի հանդիպի նաեւ Հինտէնպուրկի մարդոց կողմէ:

Կարծողներ կան նոյն իսկ թէ, եթէ կարելի չըլլայ չէզոքացնել այս ընդդիմութիւնները, անհրաժեշտ պիտի դառնայ Պրիւնինկի դահլիճին մէջ մտցնել կարգ մը փոփոխութիւններ: Այդ պարագային սակայն, Պրիւնինկ այլ եւս չպիտի կրնայ կռթնիլ ընկերվարականներուն. այլ խորհրդարանական մեծամասնութիւնը պիտի փնտռէ աջերուն մէջ:

∴ Հիթլերեան երեսփոխան մը եւրոպական թերթի մը թղթակցին յայտարարելէ վերջ թէ զօրավար Կրէօնէր չէ հրաժարած, «այլ պարզապէս վռնտուած է», յայնեց թէ Գերմանիոյ մէջ նորութիւններ պիտի պատահին սեպտեմբերին:

∴ Գերման սպաներու ընկերակցութիւնը ընդհ. ժողով մը գումարեց եւ այդ առթիւ, Համակրանքի հեռագիր ուղղեց նախկին կայսեր, եւ կայսերական տան անդամներու:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ինքնութիւնը դեռ կը մնայ անյայտ

Գրեր էինք թէ Հավր բնակող Ռուս մը հաւաստեր էր թէ Կորկուլով իր իսկական անունով կը կոչուի Ալեքսիս Զոլատարեւ: Ռուսը՝ Ասդաքով, Հավրէն Փարիզ բերուեցաւ, ուր շաբաթ կէսօրէն յետոյ, դէմ առ դէմ եկաւ Կորկուլովի հետ, հարցաքննիչ դատաւորին ներկայութեան:

Ասդաքով, Կորկուլովի ներկայութեան կրկնեց, ինչ որ ըսեր էր Հավրի մէջ.

— Բուն Կորկուլովը հրազէնով սպաննուեցաւ Քուլուժքայայի մէջ, Լապինսքայայէն 110 քիլոմեդր հեռու: 1918, մարտ 13ին: Նոյն գիշերը, եղեռնական յարձակման մը լոյսով, ես իսկ գացի տեսնելու դիակը: Այս մարդը ան չէ որ կը կարծէք: Կը ճանչնամ զինքը. իմ մէկ դասընկերս է, Ալեքսիս Զոլատարեւ, ծնած է 1892ին Նովէնսքայայի մէջ: Երկուքս ալ արկած մը անցուցած ենք մեր երկրին մէջ: Նրկաթ ձողեր կը կրէինք՝ երկուքս ալ վիրաւորուեցանք բազուկէն:

Ասդաքով կը ցուցնէ իր վէրքէն մնացած սպին, բազուկին վրայ. բայց Կորկուլովի բազուկին վրայ վէրքի հետք չի տեսնուիր:

Կ'որոշուի սպիին քննութիւնը յանձնել դատական բժիշկին, մինչ Ասդաքով կը շարունակէ իր վկայութիւնը:

—1926 յունուար 6ին, այս մարդուն հանդիպեցայ Վիշիի մէջ: Այդ վայրկեանին կասկածեցայ. ինքզինքիս հարց կուտայի թէ արդեօք չե՞մ սխալիր: Բայց այսօր, կրկին կը տեսնեմ, կը հաստատեմ թէ ինքն է, Զոլատարեւը:

Իսկ Կորկուլով հանդարտօրէն կը հերքէ եւ կը յայտնէ թէ Ասդաքով կամ խենթ է, կամ խառնակիչ մը:

Ասդաքով իր խօսքերը հաստատելու համար, երկու վկայ կանչած էր. գնդապետ Էլիզեյեւը եւ իշխան մը, զօրավար Բէպէզ Սուլթան Գիրէ:

Երկուքն ալ անձնապէս չեն ճանչցած Կորկուլովը, ոչ ալ Զոլատարեւը:

Գնդապետ Էլիզեյեւ կը գոհանայ հարցումներ ուղղելով Կորկուլովի իր զինուորական ծառայութեան մասին: Այս հարցումներէն կը հաստատուի թէ Կորկուլով շատ լաւ կը ճանչնայ այն վայրերը եւ զօրագունդերը, ուր ծառայած է:

Այս հարցաքննութիւնն, ուրեմն, որմէ յատուկ յայտնութիւն մը կը սպասուէր Կորկուլովի ինքնութեան մասին, կը վերջանայ նոյն կասկածի մշուշին մէջ:

Ֆրանսացի վկայ մը սակայն, կարեւոր յայտնութիւն մը ըրաւ.

Փ. Ֆրանքէլ, յայտնեց թէ, ոճիրին օրն իսկ, տեսած է Կորկուլովը իր խանութին առջեւ, կնոջ մը եւ ուրիշ մարդու մը ընկերակցութեամբ: Կորկուլով սեւ ակնոցներ կը կրէր եւ կոյրի տպաւորութիւն կը ձգէր. ատոր համար ալ ուշադրութիւն ըրեր էր անոր: Այնպէս որ շատ զարմացաւ, երբ մէկ երկու վայրկեան խօսակցութենէ յետոյ, այրն ու կինը զինքը ձգեցին այնտեղ. իսկ ինքը սկըսաւ ուղղուիլ դէպ ի Գռէյէռ փողոց՝ ամուր քայլերով

Յունաստանի կացութիւնը

Աթէնքի հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ «Յունական կառավարութիւնը երբեք չէ յայտարարած թէ Յունաստանի դրամատան մէջ պահ դրուած դրամը որ կը ներկայացնէ արտաքին փոխառութեանց տոկոսը, պիտի գործածէ արտաքին պարտքերու համար:

«Մէկ քանի օր յետոյ, ելմտական նոր նախարարը խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ 1932–33ի ելեւմուտքը. անկէ վերջ է որ կառավարութիւնը ի վիճակի պիտի ըլլայ փոխատուներուն առաջարկելու արդար կարգադրութիւն մը:

«Անմիջականօրէն շահը կը պահանջէ առաջքն առնել այս երկրին ելմտական փճացման. որովհետեւ դրամական որ եւ է փոխադրութիւն, այս միջոցիս պատճառ պիտի դառնայ դրախմիի անկման եւ տնտեսական ճշմարիտ խուճապի մը:

«Յունաստան կը պահանջէ մէկ կամ երկու ամսուան պայմանաժամ մը, որպէսզի կարենայ կարգի դնել իր ելեւմուտքը եւ առաջարկներ ներկայացնել իր պահանջատէրերուն: Յունաստան ա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

—)(o)(—

«ՈՒՐԻՇ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋՔՆ ԱՌՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ»

Կիրակի օրուան թիւով հաղորդեր էինք կառավարական խորհրդակցութեան մը արդիւնքը՝ օտարականներու վրայ հսկողութիւնը խստացնելու եւ աւելի կանոնաւորելու համար:

Այս առթիւ, «Մաթէն»ի մէջ Սթեֆան Լօզան կը գրէ «Ուրիշ սպանութիւններու առաջքն առնելու համար» խորագրին տակ.

— Առնուազն երեք միջոցներ կը հարկադրուին անյապաղաբար:

Առաջինը կը պահանջէ որ անմիջապէս վերջ մը տրուի այս բազմածախ կատակին որ կը կոչուի վտարում (refoulement): Վտարումը կը կայանայ օտարական մը սահմանագլուխ տանելուն մէջ՝ ըլլայ համոզկերութեամբ, ըլլայ բռնադատումով: Իրաւական հիմ չկայ ... ալ պատիժ: Վտարուածը, երեք օր յետոյ կրնայ վերադառնալ, ուրիշ ճամբով, եթէ ոչ նոյն ճամբով: Կրկին վտարուելու վտանգին չենթարկուելու: Այս փոքրիկ խաղը ամէն դիւրութիւն ունի շարունակուելու: Պարագան նոյնը չէ օրինական ձեւակերպութիւններով պատրաստուած արտաքսման հրամանագրին համար: Արտաքսուածը եթէ վերադառնայ եւ եթէ ձեռք անցնի, առով իսկ արդէն թեկնածու է երեք ամիս բանտարկութեան: Դուրսը՝ գիտեն առիկա, եւ արտաքսման հրամանագրին անսաստողներու թիւը շատ փոքր է: Իսկ վերադարձող վտարեալները լեգէոն կը կազմեն: Փոլ Տումէրի սպանիչը, չմոռնանք թէ վտարեալ մըն էր: Եթէ արտաքսուած ըլլար, անշուշտ չպիտի վերադառնար եւ դժբախտ նախագահը այսօր պիտի ապրէր տակաւին:

Ուրեմն, կարելի եղածին չափ շուտ, ջնջենք վտարումը եւ անկէ վերջ, կիրարկենք արտաքսումը՝ աւելի սաստկացնելով. 12 ամիս բանտարկութիւն՝ փոխանակ երեքի՝ անսաստումի վիճակին մէջ գտնուող արտաքսեալներուն համար, դէշ չպիտի ըլլար: Կարելի էր նոյնիսկ Ափրիկէի մէկ կայանին մէջ աքսոր նախատեսել, հոն ուր տեղ կայ...

Երկրորդ միջոցը կը կայանայ, ամբողջ ֆրանսական երկրի տարածութեան վրայ, քաղաքական ընկերակցութիւնները անմիջապէս արգիլելուն եւ լուծելուն մէջ: Մեր երկիրը ապաստանող օտարականը, քաղաքականութիւն ընելու իրաւունք չունի: Ուրեմն, նուազ իրաւունք ունի քաղաքական նպատակ ունեցող ընկերակցութեան մը մասնակցելու: Հանդուրժելու չէ սպիտակ, կարմիր, կանանչ թէ կապոյտ ընկերակցութիւններուն: Միացեալ-Նահանգներու մէջ, վայրկեան մը չպիտի հանդուրժէին անոնց եւ երեք տարի առաջ, կառավարութեան հրամանով, կազմալուծեցին բոլոր ֆաշական ընկերակցութիւնները: Առարկութիւնը որեւէ պատասխան չէր վերցներ: Եթէ ոմանց արտօնութիւն տան, պատճառ չկայ որ չարտօնեն ուրիշները: Այսպէս, ձեր ակադեմական սահմանագլուխները այսօր դժբախտաբար կը կազմուին կռուի եւ բռնութեան օճախներ: Ուրիշ երկրի մը հպատակները որ իրարու համաձայն չեն, չկարենալով կռուիլ իրենց երկրին մէջ, կու գան իրարու հետ կռուելու ձեր երկրին մէջ:

Դալով երրորդ միջոցին, որ եթէ չեմ սխալիր, երկար ատենէ ի վեր կը պահանջուի Փ. Բիափի կողմէ կը կայանայ նշանակելի կերպով կրճատելուն մէջ Ֆրանսա եկող օտարականներուն յայտարարութեան պայմանաժամը: Այդ պայմանաժամը 8 օրէ այսօր: Եթ օրինականութիւնը ամէն ինչ կ'անգիտանայ — կամ գրեթէ — Ֆրանսա հասած մարդուն մասին, որ ամէն ինչ ընելու ամէն դիւրութիւն ունի, առանց խանգարուելու վախին ունենալու: Երկու օրը լայնօրէն պիտի բաւէր:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԳՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Խորհրդային Հայաստանի տնտեսական եւ վերաշինական վիթխարի զարգացումը Թմրկաւարողները պարուք կը սեպեն միեւնոյն զարգացման ստուերին վրայ ներկայացնելու կրթական գործը։

Այս հաւաստիքները, անշուշտ, գոհունակութիւն կրնան պատճառել ամէն Հայու, ի՛նչ դաւանանքի ալ պատկանի, եթէ միայն հիմնուած ըլլան իրականութեան վրայ։

Դժբախտաբար ինչպէս միշտ, այս կարգի խնդիրներու մէջ ալ մարդիկ այնքան խղճամիտ չեն, վճիռ արձակելէ առաջ փաստերուն ծանօթանալու համար։ Եւ որովհետեւ, միւս կողմէ, համայնավարները սովորութիւն ունին մեծ աղմուկ բարձրացնել իրենց «ծրագիրներու» մասին, նախ քան անոնց իրականացումը, յաճախ դանազան «իրողութիւններու» միակ հիմքը կը ներկայանայ թուղթի վրայ եղած ծրագիրը։

Այս ուղղութեան հակառակ, դաշնակցական մամուլի մերկացումները, որ կը նպատակեն իրական կացութիւնը պարզելու, հաճելի չեն նկատուիր ո՛չ միայն համայնավարներուն, այլ եւ...

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

"ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐ,,

1.— ՏԻԳՐԱՆ ՃԷՕՔԻՒՐԵԱՆ

2.— ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ

Գրեց՝ ԱՐՄԷՆ ՍԵՒԱՆ։ Տպ. Սօֆիա

Յարգանքի պարզ ցոյց մը, խղճի պարտք մը միայն չեմ նկատեր այն ճիգը, որով վերջին տարիներս նահատակ մեր գրողները անդամ մըն ալ ժառանգութենէ դուրս հանուեցան. գրական տեսակէտով, տարիքս անհրաժեշտ, անխուսափելի վերադարձ մըն էր միանգամայն դէպի մօտիկ, ու նոյնքան ալ հեռաւոր անցեալը։ Անոնք կը ժառանէր պահանջ մը մեր ձօն չփման դալու մեր երբեմնի կուռքներուն, դեմքերուն հետ։ Սարէն փրթած հեղեղաոր, թէեւ ուռած՝ անակնկալ տեղատարափներով, այսու ամենայնիւ կը ցանկար լիշել գինքը անուցանող առաջին ակունքը։

Անհրաժեշտ նահա նշ մը։ Անշուշտ Զգալու համար անջրպետը՝ որ կը բաժնէ, կը հեռացնէ մեզ այդ անհետացած սերունդէն, զգալու համար տակաւին թէ անհնար է, այլ եւս որ կարենանք բոլորովին հաւատարիմ ըլլալ իրենց...

Փ. ՍԻՆԱՍԱՐ

ՍՊԱՆԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՄԵԾ Կ'ՈՒՏԷ

Սպանիոյ գահընկէց Թագաւորը Աֆօնսօ, Անգլիայէն գալով Մարսէյլ իջած էր եւ կը պատրաստուէր ինքնաշարժ մտնել, երբ յարձակում կրեց անծանօթի մը կողմէ։ Անծանօթը ուռանց բառ մը ըսելու, կռուփի ուժգին ծարուած մը իջեցուց նախկին Թագաւորին դէմքին։ Անծանօթը անմիջապէս ձերբակալուեցաւ։ Սպանիացի գործաւոր մըն է, որ յայտնեց թէ ինքը հանրապետական է եւ իր երկրին հասցուցած չարիքին համար ուզած է պատժել նախկին Թագաւորը։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (Թիւ 2)

ԱՅԼԱՆԴԱԿ ՍԱՖՐԻՉԸ

Առաջին բանը զոր նշմարեցի, վարպետիս, (հակցէք գործատէրիս) կատարեալ համբակ մը ըլլալն էր. երկրորդ՝ յաճախորդներուն առանցքս կեանքէ մը կարծրացած «մտութիւն», անծայրա ու յուսահատեցնող տրամութիւնը, յատակին վրայի մազի դէզն ու խանութին անտանելի անխնամութիւնը, — կը գուշակէք անշուշտ թէ մարդուն համբակ մը ըլլալը որոշելէս յետոյ աւելի իրեն արժանի տեսայ. ու ան ալ հաւանաբար ոչ գիս ճամբելու եւ ոչ ալ ընելու «պրոֆէսիոնալ» ...

կը լսեն հնչուիլը — և որ ժամանակին առջեւէն կրքալեն։ Հիմա եթէ ձեզ չյարգէի, պիտի խնդայի, որովհետեւ շատերուս գայրոյթին հակառակ խօսքերու անհունը ուղիղ՝ սկեպտիկ գաղափարներ, ճշմարտութիւնը հայելացնող գաղափարներ կը ծնի, խաղով ու կատակով, ինչպէս երազը կեանքին դատող տարբերութիւնը՝ մուշ-մուշ քունի մէջ...

Ո՛չ, ծոյլ մը չեմ, բայց ինծի կը թուի թէ աշխատասէր ալ չեմ. եթէ...

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Շարունակելի)

Խ. Ս. Հ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐԱՆՈՐ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

—)(o)(—

...նցեալ օր գրած էինք թէ խորհրդային իշխանութիւնը որոշած է նոր ...ներ ընել գիւղացիներուն, արտօնելով որ ծախեն պետութեան առաջ... իր արմտիքէն աւելցած բաժինը։ ...ւ, այս տարուան հունձքէն կառավարութիւնը պիտի առնէ 18 միլիոն, փոխանակ 22 միլիոնի։ ...նցուն զատելէ յետոյ, գիւղացին պիտի կրնան ծախել մնացեալը ...ակի ազատողներուն։

...սկուայէն հասած լուրերու համաձայն, Ստալին ուրիշ զիջումներ ալ ...ած է։ 1932 ապրիլէն մինչեւ դեկտեմբեր, կառավարութիւնը գիւղացիներէն պիտի պահանջէ միայն կէսը ...անասուններուն եւ միսին զոր ...ն 1931ի միեւնոյն ժամանակամիջոցին։ Թէ անհատ գիւղացիները եւ ...ւաքական տնտեսութիւնները իրենց ունին ողջ կամ մորթելով ...ն ծախելու մնացեալ անասունները կառավարութեան պահանջը գոհացնել յետոյ։

...հրամանագիրը հիմնովին կը ...ւ մինչեւ հիմա հետապնդուած քաղաքականութիւնը, որ կ'արգիլէր ...ներուն մէկ անասուն մորթել, առանց տեղական իշխանութեանց արտօնութեան։ Գիւղացիները միշտ ...ութեան կառավարութեան հրամաններուն, յաճախ մեղսակցութեամբ տեղական պաշտօնեաներուն ...ւ նմանօրինակ գիւղացիներ են, եւ ...ր կը մորթէին անասունները։

Պաշտօնական տեղեկագիրներու համաձայն, շատ մը շրջաններու մէջ եղջերաւոր անասունները, ոչխարները ...ւ խոզերը աւելի քան կէս առ կէս ...ած են 1931էն ի վեր։ Ներկայ ...ին շատ մը հաւաքական տնտեսութիւններ անասուններով տրուած ...ններուն, մորթած են բոլոր ...ին հորթերը եւ միսը բաժնած ...ց միջեւ։ Այս ձեւը աւելի ձեռնտու համարուած է քան զանոնք անասունները։ Այս պայմաններուն մէջ, կառավարութիւնը չէր կրնար առնել ...ի այն քանակը որ նախատեսուած ...ի կամ սառնելու համար, աւելի ...անասուններ մորթել պիտի տար։

Յակոբին պարզ չէ թէ կառավարութիւնը ինչու այս արմատական զիջումներուն դիմեց, այն ալ մէկ շարքով ընթացքին։ Ենթադրողներ կան թէ նկատի առնելով պատերազմական ...ւթեան կասկածը Հեռ. Արեւելքի մէջ, կ'ուզէ թէ թեթեւցնել գիւղացիներուն դժգոհութիւնը եւ թէ ...ի դիւրացնել քաղաքներու բազմութեանց պարենաւորումը, ...ակէն ցորեն եւ միս դնելու պահեստին ընծայելով։

Խորհրդային մամուլը կը բացատրէ թէ եղած զիջումները մեծ նշանակութիւն ունին թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական տեսակէտով եւ հիմք կը ...են ներքին առեւտուրի բարւոքման։ Միւս կողմէ, կը շեշտեն թէ գիւղացիներուն ձեռնեցութիւնը նոր թափ պիտի առնէ, քանի որ պիտի կրնան ...ել թէ ո՛ր տեսակ անասուններուն ...պիտի տան, որովհետեւ կառավարութեան պահանջած միսը կրնայ ըլլալ նաեւ հաւ եւ ճագար, նոյն իսկ ...վրճակի մէջ։

Ֆրանսա խօսելով արմտիքի մասին եղած զիջումներուն վրայ, նոր հրամանագիրը կը համարէ նոր էջ մը Լէնինի տնտեսական քաղաքականութեան մէջ։ Եւ յոյս կը յայտնէ թէ՝ գիւղացիները այսուհետեւ ուժ պիտի տան ցանքին, որ դանդաղ կ'ընթանայ մանաւանդ 1931էն ի վեր, թէեւ ցանուած տարածութիւնը միեւնոյնն է։ Պաշտօնական տեղեկագիրներու համաձայն, Ուկրանիայի ցորենաշատ շրջանին մէջ ցանուած ցորենը կէսն է 1931ին ցանուած քանակութեան։ Կացութիւնը աւելի փայլուն չէ Հիւսիսային Կովկասի մէջ, ուրիշ ցորենաշատ շրջան մը։

Գիւղացիները վախնալով որ կառավարութիւնը կրնայ նորէն փոխել իր քաղաքականութիւնը՝ 1933 յունուարին, հաւանաբար այնքան ալ չոգեւորուին։ Ամէն պարագայի մէջ, նոր զիջումները կ'ապացուցանեն որ գիւղացիներուն կրաւորական դիմադրութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան։

Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին Տարեդարձը

—)(o)(—

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Համբարձման տօնը «Ազգին Տան» շուրջը հաւաքած էր հոծ բազմութիւն, ներսը աւանդական սեղանին շուրջ, դուրսը մարգագետիններուն վրայ։ Վիճակի օրը օրն է այդ հարիւրամեայ հաստատութեան երբ ժողովուրդը իր տասնոցներով պահած այդ տառապանքի տան ամէն մէկ անկիւնը աչքէ անցնելու պատեհութիւնը կ'ունենայ, խոհանոցէն մինչեւ Ռէնթկէնի սրահը, ախոռէն մինչեւ մայրանոցի նորածիններու օրօրոցները։

Այս տարի բացառիկ էին այդ հանդէսները։ Հիւանդանոցի հարիւրամեակին առթիւ, թէեւ յոբելեանական հանդիսութիւններ չէին բոլորովին, հաստատութեան պաշտօնական բացումը կատարուած ըլլալով 1834ին մայիսին 31ին, երբ հիմնադիր բարերար Յարութիւն ամիրա Պէզճեան, հինգ ամիս առաջ մեռած էր արդէն 63 տարեկան հասակին մէջ։

Այս բնդուն եւ հարիւրամեայ կեանքը մեր միակ ազգային հաստատութեան ոչ միայն յատկանշական է իր վերիվայրումներով, այլ եւ կենդանի կոթող մըն է հայ ժողովուրդին ամէնէն մեծ առաքինութեան, — տալու, պարելու կամքին, հակառակ հազար հազար փոթորիկներու։ Այս առթիւ, քանի մը պատմական տեղեկութիւններ.

Ազգ. Հիւանդանոցը հիմնած է Պէզճեան ամիրան, նախ փայտաշէն եւ անկատար։ Իր մահէն վերջ Սանփաննա պատրիարքի օրով յանձնուած է ժամանակ մը Մկրտիչ Միքայէլ եւ մանկ ամիրաներու զիխաւորութեամբ։

Անոնց օրով է որ աւարտած է շէնքին կանգնումը, երբ նոյն միջոցին ժամանակի համաձայնակը մտահոգութիւնը կը մատնէր ամէն առողջապահական հաստատութեան։ Մանաւանդ հրավարտակով անհրաժեշտ եղած է բանալ ժանտախտի յատուկ դարմանատուն մը Գաղլը Չէշմէի ծովեզերքը (Ս. Յակոբայ վանքը 1834ին)։ Հիւանդանոցի հաստատուածէն յետոյ, առնուած էր մասնաւոր հրամանը, որուն հիմնարկութենէն վերջն է միայն որ Հիւանդանոցին վրայ աւելցան Անկելանոցի եւ Յիմարանոցի բաժինները։ Այս բոլորէն վերջ, ամիրաներու մատակարարութեան շրջանին, Տատեանները հոգաբարձութեան առաջնակարգ մասնակցութիւն բերած են։ Ամենախնամ հաստատութիւնը ու Յովհաննէս պէյ Տատեան, որուն փոխանցել տուած էր Պէզճեան ամիրա արքունի վառօդագործարանին, հիւանդանոցին ապահոված է հացի եւ միսի պետական պարէնը։

1860ին, երբ ազգ. Սահմանադրութիւնը պաշտօնական կերպով, հիւանդանոցն ալ սկսաւ կառավարուիլ ժամանակաւոր հոգաբարձութեան մը ձեռքով, մինչեւ այսօր, 70 տարի շարունակ։ 1867ին Փանոսեան եւ Ահագեան եւ գործունեայ մարդ մը ուզած է եւրոպական տիպար հիւանդանոց մը դարձնել հաստատութիւնը, բայց ոչ միայն չէ կրցած յաջողիլ, եւ այլ զրկանքի դառն օրեր անցընել տուած է անոր։

Մէկ տարի վերջ, իր հեռանալէն յետոյ, 8 նշանաւոր բժիշկներու կողմէ (Սարթ. Խորասանճեան, Փէշթիմալճեան, Սերվիչէն եւայլն) պատրաստուած ծրագրի մը վրայ, աշխատանք թափուած է բարեկարգելու հիւանդանոցը։ Այդ կանոնագիրը գործադրել անկարելի եղած է չէնքին փայտաշէն եւ խճողուած ըլլալուն պատճառով։ 24 տարի վերջը միայն Հիւանդանոցը քարաշէն կերցած են շինել։ Այդ օրերուն էր որ տաղնապալից շրջան մը ունեցած է մեր առաջին ու միակ ազգ. հաստատութիւնը, պատասխանատուները ճամբուած են իրենց ազգականներու մօտ, փրկելու համար անօթութենէ։

Յարութիւն պատրիարքի օրով, Ազգ. Վարչութիւնը կազմած է նոր Հոգաբարձութիւն մը՝ Միքայէլ Թօքաթեանէ, Սերոբէ Կիւլպէնկեանէ, Յովհաննէս Լէպլէպճեանէ եւ Տիգրան Կիւփիւշէքեանէ, որոնք երկու տարի հաստատութեան բարեկարգումով զբաղած են եւ սկսած են վերաշինել հիւանդանոցը մասնաւորներու պատրաստել տուած յատակագիծով, մէկ կողմէ քակելով փայտաշէն մասերը եւ միւս կողմէ շինելով քարաշէն։

Այս վերաշինութիւնը տեւած է 18 տարի շարունակ։ Մատուռին տեղ ալ շինուած է նոր եկեղեցին, որուն օծումը 1900ին կատարեց Օրմանեան պատրիարք։

Թօքաթեան, Կիւլպէնկեան եւ Ունճեան երեք գերեզի եւ գիտական վերջին կատարելութիւններով օժտուած բաժինները շինուեցան հետզհետէ, քարուկիր հիւանդանոցին շինութենէն յետոյ, հիւանդանոցը դարձնելով եւրոպական հաստատութեան մը հաւասար հիմնարկութիւն մը։

Ճիշդ է որ Պէզճեան Ամիրայէն սկսած մինչեւ Գալուստ Կիւլպէնկեան, բարերարներ շինած, օժտած եւ աւարտած են այս «Ազգին տուն», բայց հարիւր տարի այս հաստատութիւնը պահուած է ժողովուրդին տասնոցներով։ Մինչեւ այսօր արտասահմանէն զրկուած պարբերական նուէրները չեն որ կը հոգան 550 պատսպարեալներու ծախսերը։ Ամբողջ Պոլսոյ մէջ ամէն մէկ թաղի «օժանդակները», կին թէ այր, երիտասարդ տղեկներ թէ յոգնած մարդիկ իրենց բաժ զարծ ըրած են զանձանակը ձեռքը հաւաքել ամէն ամէն մէկ հայու սիրտէն իր դուրգուրանքը, ամէն մէկ հայու գրպանէն իր տասնոցը «իր Հիւանդանոցին համար» ու գոյել 110.000 թրքական (մօտ 1 միլիոն 300 հազար ֆրանքի) տարեկան պիւտճէն, որուն հարիւրին 30ը միայն կը հայթայթեն միւսյուն հաստատ եկամուտները։

Վերջին Համբարձման տօնին եւս հաստատուեցաւ այս իրականութիւնը, երբ թէ սեղանին թէ հանգիստութեանց ներկաները արտասովոր եւ ազնուական մրցակցութեամբ մը ապահովեցին հաստատութեան տարեկան փայլուն պաշարը, որոշ բաժիններ ստանձնելով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Սկաուտ Հայուհիներու Միութիւնը

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սկաուտական շարժումը, մանաւանդ վերջին երկու տարիներու ընթացքին, շատ ծաւալեցաւ Մարսէյլի մէջ։

Սկաուտիզմը՝ այն կարեւոր ազդակն է՝ որ նոր սերունդը թէ՛ բարոյապէս եւ թէ՛ ֆիզիքապէս զերծ կը պահէ ուծացման եւ այլ տեսակ աղէտներէ։ Այժմ Մարսէյլի մէջ, կիրակի կամ տօն օրեր յաճախ կը տեսնեն սկաուտական տարազով հայ մանուկներ.

Քանի մը ամիս առաջ, Մարսէյլի մէջ կազմուեցաւ Սկաուտ Հայուհիներու Միութիւն մը, որ արդէն մեծ գործունէութիւն ցոյց տուած է։ Այդ նորակազմ միութեան նպատակն է սկաուտիզմը արծարծել հայ իգական սեռին մէջ։ Անոնք թէեւ սկսնակ բայց խորապէս ըմբռնած են սկաուտիզմի ոգին։ Ապացոյց՝ անոնց բազմահանդէսն էր որ տեղի ունեցաւ այս կիրակի, «Մայոն Վենսանի» ընդարձակ թատերասրահին մէջ, հովանաւորութեամբ առաջնորդ Գալուստեան եպսկ.ի եւ մասնակցութեամբ Սէն–Լուի եւ Պուլվար – Օտտոյի ազգային դպրոցի երկսեռ սկաուտներուն

Պուլվար – Օտտոյի եւ Սէն – Լուի եւ այլ արուարձաններուն սկաուտներուն թիւը կը մօտենայ երեք հարիւրի։ Անոնք տակաւին ո՛չ մէկ անուն կը կրեն, սակայն իրենց յարարերութեան կապերը այնքան սերտ են իրարու հետ, որ յոյս կայ թէ մօտ ատենէն իրար միանան։ Մարսէյլէն եւ արուարձաններէն մեծ թիւով հայրենակիցներ խուռներամ փութացեր էին հանդիսավայրը, քաջալերելու մեր համեստ երիտասարդուհիները

Բեմին երկու կողմերը կը ծածանէին Հայկական եւ Ֆրանսական դրօշակները. Աջէն շարուած էին քանի մը սեղաններ, որոնց վրայ ցետեղուած էին Պուլվար – Օտտոյի ազգային դպրոցի սկաուտներուն ձեռական աշխատանքները։ Ներկաները ուշադրութեամբ կը դիտէին թիթեղէ, փայտէ, խուսափարակէ տնակներ, նիզակներ, նետեր, դաշակներ...։ Մարսէյլի մէջ դեռ առաջին անգամն է որ սկաուտական ցուցահանդէս կը սարքի։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիքը»ով եւ Ֆրանսական ազգային քայլերգով որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս։ Առաջին մասը յատկացուած էր տասը տարեկանէն վեր սկաուտներուն որոնք իրենց հայրենասիրական արտասանութիւններով, երգերով խանդավառեցին ներկաները։ Երկրորդ մա-

սին, առաջնորդը խօսեցաւ խիստ ոգեւորիչ ճառ մը։ Ծնողքներուն յորդորեց որ ամէն զոհողութեան յանձն առնեն իրենց զաւակներուն հայեցի դաստիարակութիւն տալու եւ զանոնք հեռու պահելու համար հայ ոգիէ ուծացման վտանգներէ։

Երրորդ մասը յատկացուած էր զայլիկներուն որոնք կարդալ արտասանութիւններ եւ մենախօսութիւններ ըրին մանկական անուշ առոգանութեամբ եւ հաւասարակութենէն խլեցին բուռն ծափեր։ Հետաքրքրական էին նաեւ վերջին մասի հնդկական պատկերը եւ Սէն – Լուի սկաուտուհիներուն մարզանքը որոնք անցան շատ յաջող։ Անուրջի դրուեցաւ Պուլվար – Օտտոյի սկաուտներուն ձեռական գեղակերտ աշխատութիւններէն մին, տնակ մը, որմէ ապահովուած 345 ֆրանքի գումարը յատկացուեցաւ ազգային վարժարանին։ Նաեւ եղան բազմաթիւ նուէրներ։

Պ. Հովհաննէսեան, սկաուտներու հայրը որ նախապէս 100 ֆրանք նուիրած էր Սկաուտ Հայուհեաց Միութեան, խոստացաւ նաեւ նուիրել սկաուտական վրան մը որ առնուազն կ'արժէ 350 ֆրանք։ Պ. Համբարձ Կրճիկեան նուիրեց 30 ֆրանք աղջատ սկաուտուհիի մը հագուստ գնելու համար։ Սկաուտ Հայուհեաց Միութիւնը նուիրեց մէկ տարեկան «Արփի» ամսաթերթ Պուլվար – Օտտոյի ազգային վարժարանին եւ մէկ տարեկան «Արդարակ» օրաթերթ, Պուլվար – Օտտոյի Հ. Բ. Ը. Միութեան գրադարանին։ Հանդէսի մնացեալ բաժինը չշարունակուեցաւ, որովհետեւ ժամանակը ուշ էր։ Միութիւնը խոստացաւ ուրիշ առթիւ ապառնի հանդէս մը տալ, ներկաներու փափաքին գոհացում տալու համար։ Հանդէսը զոցուեցաւ «Յառաջ Նահատակաց» եւ հասարակութիւնը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Մոգի

ՄԱՄՈՒԼ

Առաջնորդի մը ելոյթը

Հայրենիք արդար զայրոյթով կը ծանրէ Ամերիկայի առաջնորդին մէկ տմարդի ընթացքը (30 Ապրիլ)։

— «Դէպքը քանի մը խօսքով հետեւեալն է.—

Նահատակ Գրողներու Բարեկամները Նիւ Եորքի մէջ՝ ըլլալով ոչ քաղաքական եւ չէզոք միութիւն մը, յարմար գտած էին այս տարի իրենց վրայ վերցնել 1915ի Մեծ Եղեռնի տարեդարձին նուիրուած սգահանդէսը կազմակերպելու պարտականութիւնը։

Եւ ուզելով սգահանդէսին աւելի փայլ մը տալ՝ անոնք պէտք էին տեսած նաեւ ապահովելու Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդ Ղեւոնդ եպ. Դուրեանի մասնակցութիւնը։

Վերջինս սակայն ցաւ կը յայտնէ որ պիտի չկրնայ անձամբ ներկայ ըլլալ եւ նախագահել սգահանդէսին, քանի որ ինք այդ օրը բացակայ պիտի ըլլայ Նիւ Եորքէն։ Այս մերժումէն յետոյ սգահանդէսը կազմակերպողները կը դիմեն Ամերիկայի Հայոց նախկին Առաջնորդ Տիրայր արքեպսկ.ին, որ սիրայօժար կերպով կ'ընդունի իրեն եղած հրաւէրը։

Բայց անակնկալ կերպով մը Առաջնորդ Դուրեան եպսկ. վերջին պահուն Շիքակոյէն հեռագիր մը կ'ուղղէ Տիրայր արքեպսկ.ին՝ արգիլելով անոր, որ նախագահէ սգահանդէսին։ Եւ Տիրայր արքեպսկ., իբրեւ կարգապահ եկեղեցական մը, կ'ենթարկուի Առաջնորդ Դուրեան եպս.ի հրամանին։

Դուրեան եպիսկոպոս իր այս վերաբերումով ցոյց տալով ուղղակի ձեռնոց մըն է որ կը նետէ մեր ամբողջ գաղութի երեսին։ Ան պարզապէս կը վիրաւորէ, կ'անարգէ, ոտնակոխ կ'ընէ ամերիկահայութեան ամէնէն նուիրական զգացումները՝ թշնամական ցոյց մը ընելով բոլոր անոնց հանդէպ, որոնք ուրիշ բան չեն ըսած ընել՝ բայց եթէ միայն յարգել անմոռանալի յիշատակը 1915ի մեր մեծ նահատակներուն։

Ի՞նչ ստիպողական պատճառ կրնար հարկադրել Առաջնորդը իր այս զրգռիչ ժեստին ընելու։ Չէ՞ որ մեր նահատակներուն յիշատակը պէտք էր որ իրեն համար եւս թանգագին ըլլար։ Չէ՞ որ Հայոց եկեղեցին, որուն սպասաւորն է ինքը, նուիրագործած է Ապրիլ 11(24)ը, իբրեւ ընդհանուր սուգի օր։ Չէ՞ որ 1915ի Մեծ Եղեռնը համազգային աղէտ մըն էր եւ որեւէ կուսակցական բնոյթ չունէր, որպէսզի մեր նահատակներուն ոգեկոչումը որեւէ տհաճութիւն առաջ բերէր որեւէ հայրենասէր հայու մէջ։ Վերջապէս, չէ՞ որ Ապրիլ 11(24)ի սգատօնը Մայիս 28ի հանդէսի մը պէս ալ չէր, որպէսզի վախ ներշնչէր թէ ան կրնայ դառնալ կամ նկատուիլ քաղաքական ցոյց մը հայաստանի ներկայ խորհրդային կառավարութեան դէմ։

Դուրեան եպիսկոպոս մասնաւոր անձ մը չէ որ ինքզինքը ազատ զգայ վարուելու իր ուզած ձեւով։ Ան պատասխանատու հանրային պաշտօնեայ մըն է, որ պարտաւոր է հաշիւ տալ հասարակութեան, թէ ի՞նչ շարժառիթներով արգիլած է Տիրայր արք.ին կատարելու իր խղճի պահանջը եւ ի՞նչ՝ պատճառով այնքան վիրաւորական գիրք բռնած է ամբողջ ազգի մեծագոյն նահատակներու յիշատակին հանդէպ»։

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ ԳՈՐԾԸ

—)(o)(—

Բժշկապետ Պ. Ա. Զաքրեան Փարիզի տարրաբանական ընկերութեան առջեւ տեղեկատուութիւն մը ըրաւ իր նոր աշխատութիւններուն մասին։ Թուեց զառսոնը եւ ծէրմանիումը միջեւ եղած տարբերութիւնները եւ նմանութիւնները ըացցնել յետոյ՝ քրոմոֆօռմին մէջ գառսոնին երկարժէք (bivalent) ըլլալը ապացուցեց։ Մինչեւ այսօր գործարանային տարրաբանութիւնը զառսոնը իբր չորսարժէք (tétravalent) կը նկատէր՝ անոր բոլոր բաղադրութիւններուն մէջ։

Շնորհիւ Պ. Զաքրեանի աշխատութեան, անգործարանային տարրաբանութեան տեսակէտը յաղթած կ'ըլլայ գործարանային տեսակէտին։ Այս խիստ շահեկան տեղեկատուութեան ներկայ էր ամբողջ գիտական կաճառը, որ Պ. Զաքրեանի վարկածը ընդունեց միաձայնութեամբ։ Լուա փրոֆ. Իւրպէնի, որ վերջին խօսք առնողը եղաւ, «երեւոյթը պատմական էր»։

Վ.

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Բ. ՄԱՍ

— Հը, ձգէ սա գիղացին,— վրդովուեցաւ Փարսիվարդեան, որ իր առաջին ընթերցումէն հատ մը «խորին համակրանքով» նուիրած էր անոր, բայց անանձնի մէջ գիր տալով «հարթուած» ըլլալով, կը կրկնէր անընդհատ.— «Գանէ՛ քիչ մը նայինք՝ ի՛նչ եղաւ՝ ը, չեմ ցաւիր... Դրամատէրն ալ բա՛ն մը արժենու: Թեռոյ աւելի՛ պարզեցաւ, ու ձայնը բարձրացնելով շարունակեց.

— Անիկա թող իր լեզուն հարթէ նախ... ինք ո՞վ է, բանաստեղծութիւնը ո՞վ.

— Հայ գրականութիւնը դժբախտ է որ դուք ձեր հօր մէկ հատիկ զաւակն էք — վերջակէտ Մելիքթանեան

— Ինչպէ՛ս թէ,— բացագանչեց Այվազեան։

— Այո՛...

— Ի հարկէ՛, յաւակնութիւնը իր անդրանիկ եղբայրն է...

— Ուղիղն սա՛, ընկեր Փարսիվարդեա՛ն, սիրահարուա՞լ ես երբեւիցէ։

- Այո՛, - ամչապարից Այվազեան։

— Ո՞ւմ։

- Իր ձագերուն...

— Հա՛, բոլոր զանզուր ձող ունեցողներն նման...

Եւ սակայն, Փարսիվարդեան չլսեց այս վերջին բառերը՝ կը դողար ամբողջ ան նման՝ Ֆրանսուհիին չոր ու խուսափող նայուածքէն հմայուած, մինչ ան, մի՛շտ քմայքոտ եւ մի՛շտ վաղվղուն, յոգնատեսօրէն կը շարժուէր։

— Այվազ կ'ուզենք, Այվազ կ'ուզենք, — ձայնեց հեռուէն Վանեան, կարգ մը պանիրին հետ «Այվազը»ին գը-ը սակլէն...

Բոլորը ձայնակցեցան իրեն ու Այվազեան եկաւ առջեւ։ Վիզը երկարեց, թեւքը կլեց, ձողերը եւ տարաւ, մինչ շշուկ մը հասաւ իրենց ականջին —«Վառածեանը պիտի կերծէ»։

— «Այս կուշքը - սկսաւ Այվազեան կարմիր շերտ մը ձայնին մէջ — այս կուշքը, պարանայք երեսփոխաններ, բաւ եմ ու կ'ըսեմ թէ քառակուսի ունիներով է ու չերթա՛ր, չերթա՛ր, չերթա՛ր» — արագ ու խոտ վերջացուց, ամէն մէկ բառին օդը ծեծելէն ծառայելը...

— Ծաւրիկեանը, Ծաւրիկեանը, — խնդրեց տարիքը առած տիկին մը։

Այվազեան, բոլորին ուշադիր նայուածքին տակ, կծկեցաւ քիչ մը, սկսուռկը խառնեց, ձեռքը բարձրացուց, ձայնը կեաւ եւ գիլ ձայն մը բերնին մէջ, վերսկսաւ.

— Ձա՛յն կ'ուզեմ, Պ. ատենապետ, ձա՛յն կ'ուզեմ...

«Զըք, ըէք, ըէք» — Այվազեան պատուաքաղը զարկաւ պնակի մը, ատենապետին զանգը կեղծելէն։

— «Ձայնը Ծաւրիկեան էֆէնտիին է» — ատենապետին թեւ ձայնն էր այս անգամ։

— «էֆէնտին գո՞ւն ես» — թեթեւ ընդմիջում մը ձախէն, ու բարա՛կ հասակ մը։

— «Պարոն պատրիարք» — դիլ ձայնը «Ծաւրիկեանին»։

— «Ի՞նչ անպատկառութիւն, եղբայր» — ձող մը եւ լեզու մը աջէն։

— «...Պարոնայք երեսփոխաննե՛ր, Հայերիս վերջին քառորդ դարու կեանքը մի տեսակ ու եղերական էջ է։ Դարերի ընթացքին ատրոպե՛ս խողխողուող մի ժողովրդի տառապանքը իր գագաթնակէտին է հասել վերջերս հովիւների քմահաճ իշխանութեան ներքեւ, որ մի կատարեալ հաս է դարձրել այս ժողովուրդը... Ես կարծում եմ որ փոխել է վճռական ժամը, երբ այս ժողովուրդը պիտի ցոյց տայ իր կամքը, թէ՛ արտաքին եւ թէ՛ ներքին թշնամիներին...

«Ատենապետ էֆէնտի, ատենապետ էֆէնտի» — պատառը բերանը եղածի պէս ձայն մը՝ աջէն։

«Զըք, ըէք, ըէք...»։

«... Եւ պիտի ցոյց տա՛յ տասնը երկրներանքի վանդի, ժամանակը անխնայ է փարանոցների նկատմամբ (ցնցուեցաւ Սուրէն) ու գէպքերը եկել հասունացել են՝ մեր կամքից իսկ անկախ, (այո՛, հասունցեր էր, իր կամքէն իսկ անկախ...)։

— «Նիւթին թո՛ղ անցնի, Նիւթի՛ն»...

— «Կը շեղի հոր, էֆէնտիմ...»

«Զըք, ըէք, ըէք...»։

— «Նիւթին անցէ՛ք, Ծաւրիկեան էֆէնտի... ըը՛, պարո՛ն Ծաւրիկեան...»։

— «... Ես կանգնել եմ իմ նիւթի վերեւ այնպէս, ինչպէս արեւը՝ երկրի վերեւ... չղջիկների եւ տայթաքուկների ոգջոյն թողել ենք ուրիշներին (կրկին ցնցուեցաւ Սուրէն), ու մենք կ'ընթանանք անշե՛ղ մեր նպատակին...»։

Ու մինչ բոլորը սկսան ծափահարել, Այվազեան անցաւ իր տեղը, ծուլօրէն բառերը ընդհանրացած երգի մը.

«...Նպատակիս գէթ մի՛ մասը
կատարուէ՛ր...»

Սուրէն դեռ կը մնար լուռ ու մտածկոտ։ Վերջին օրերը թանձրացած ու անբացատրելի տրտմութիւն մը կը ճնշէր իր հոգին։ Ամպի՞ մը նման, որ կը յածի գլխուն վերեւ, երբ ուրիշներ, քիչ մը անդին, քու գէճը, ծառաւոր թեներու տակ են։ Ֆրանսուհին խօսակցութիւններուն կը հետեւէր հետզհետէ աւելի՛ տրամադրուած, ու թէեւ միշտ կը փորձէր իր վրայ կեդրոնացնել Սուրէնի ամբողջ ուշը, բայց, իր կամքէն անկախ ու իր խառնուածքին բերումով, չէր կրնար անտես առնել դարպասը Փարսիվարդեանին։ Եւ կը ծիծաղէր, յաճախ, ձեռքը դրած կուրծքին եւ իր փղոսկրէ ակռաները ցոյց տալէն։ Ներկայ երիտասարդներէն ոմանք իրենց աչքերուն ծայրովը կը հետեւէին իր շարժումներուն, ու մեծ մասը՝ անոր հաճելի երեւալու ցանկութիւն մը ունէր։ Ֆրանսուհին, անտարբեր, մտովին զբաղած չէր բացառապէս Սուրէնով, ու ճիշդ ատոր համար էր որ երկրորդ քմայք մըն էր, իրեն համար, իր ուշադրութենէն որոշ մաս մը Փարսիվարդեանին յատկացուցած ցոյց տալ։

Այվազեան, այդ պահուն, նստած անկիւնը, սպիտակ թուղթի մը վրայ կը ջանար արագ գծերով ուրուագծել Ֆրանսուհին։

(Շար.)

Կ. ՄԻՋԵԱՆ

մէջ առեն, նոյն իսկ պատերազմի պահուն եւ անկից յետոյ, իր վճարումները կատարած է ոսկիով, եւ կը կարծէ թէ իրաւունք ունի պահանջելու իր պահանջատէրերէն, որ քիչ մը համբերեն»։

⁂ Կառավարութիւնը որոշած ըլլալով նուազագոյնին վերածել ծախքերը, պատերազմական նախարարութիւնը իր կարգին որոշեց 1932–33ի ելեւմուտքէն ջնջել հայթայթումներու յատկացուած բոլոր վարկերը, բաց ի զգեստի եւ բանակի պարենաւորման յատուկ արմտիքի հայթայթումէն։ Կարգ մը զինուորական արտաքին կցորդներու յատկացուած վարկերն ալ ջնջուած են։

Ծովային նախարարութեան յատկացուած վարկն ալ 333էն իջաւ 288 միլիոն ոսկիի։

Փոքրիկն Լինտպէրկի սպանիչներուն ետեւէն

Ամերիկեան կառավարութիւնը 28,000 մարդ յատկացուցած է փնտռելու համար փոքրիկն Լինտպէրկի սպանիչները։ 180ի չափ նաւեր փնտռտուք կը կատարեն երեւան հանելու այն գրօսանաւը, ուր ապաստանած էին առեւանգիչները։

Բժիշկ Կոնտոն որ առեւանգիչներուն հետ բանակցութեան մտած էր, տղեկը փրկելու համար, յայտնած է թէ կը ճանչնայ փոքրիկին սպանիչը. եւ վստահ է թէ անոր ձերբակալումը չպիտի ուշանայ։

Երեսփոխան մը առաջարկեց Երեսփ. Ժողովին որ 100,000 տոլար տրամադրուի այն անձին որ առեւանգիչներուն ձերբակալումը դիւրացնող տեղեկութիւններ պիտի հաղորդէ։

Քաղաքական մահափորձեր՝ Ճափոնի մէջ

Վարչապետին սպանութիւնը

Ճափոնի վարչապետը Ինուքայի, իր տան մէջ յարձակում կրեց վեց հոգինոց խումբի մը կողմէ, բոլորն ալ զինուորական։ Ներկայացեր էին տեսակցութիւն մը ունենալու խնդրանքով։

Վարչապետին քարտուղարներէն մէկը կը պատմէ թէ, երբ վեց զինուորականները մտան անոր աշխատութեան սենեակը, մէկը քաշեց իր ատրճանակը։ Այն ատեն, վարչապետը բսաւ. — Ի՞նչ օգուտ զիս սպաննելէ. աւելի լաւ չէ՞, ձեր պատուհասները յայտնէք»։

Զինուորականներէն մէկը խօսք առնելու վրայ էր, երբ, ուրիշ մը՝ որ խմբապետն ըլլալ կը թուէր. գոչեց. — «Կրակեցէ՛ք, կրակեցէ՛ք»։

Ատրճանակները պայթեցան ու Ճափոնի վարչապետը ինկաւ ծանրօրէն վիրաւոր քիթէն ու քունքէն։ Շատ չանցած, մեռաւ։

Յարձակողներէն հինգը յանձնուեցան ոստիկանութեան. մէկը փախած է։

Այս ոճիրը կը կարծուի թէ, կատարուած է համաձայն, ահաբեկչական ու գաւառական լայն ծրագրի մը, գաղտնի կազմակերպութեան մը կողմէ որ կը կոչուի «Արեան եղբայրակցութիւն»։

Մինչ վարչապետը կ'իյնար դաւադիրներու գնդակին տակ. ուրիշ խումբ մը ինքնաշարժով կուղար մէկ քանի ձեռնառումբ պայթեցնելու վարչապետական պաշտօնատան մէջ։ Իսկ ուրիշ խումբեր, բոլորն ալ զինուորական զգեստներ հագած, նոյնը կ'ընէին մայրաքաղաքին ուրիշ հանրային հաստատութեանց հանդէպ։

Ութ ձեռք ալ ատրճանակ պարպուեցաւ կեդրոնական ոստիկանատան վրայ։ Վիրաւորուեցան ոստիկան մը եւ լրագրող մը։

Արտաքին նախարարին եւ Ճափոնի կայսեր յատուկ խորհուրդին մէկ անդամին բնակարաններուն վրայ ալ յարձակում գործուեցաւ ձեռնառումբերով։

Քաղաքին ուրիշ մասերուն վրայ, հարիւրաւոր զինուորականներ, ցրուեր էին թռուցիկներ, ուր գրուած էր. — Անկցի՛ն դաւաճանները։ Կեցցէ՛ Կայսրը. վերջ տուէք դիւանագէտներու ապականութեանց»։ Այս թռուցիկները ստորագրուած էին բանակի եւ նաւատորմի երիտասարդ սպաներուն կողմէ։

Ընկերվարականները եւ կառավարութիւնը

Ֆրանսայի ընկերվարական ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի մայիս 29ին, եւ մանաւորաբար պիտի քննէ նոր ընտրութեանց հետեւանքով ստեղծուած կացութիւնը, որ այս անգամ սուր կերպով կը դնէ ընկերվարականներու կառավարութեան գործօն մասնակցութեան հարցը։

Մինչ այդ սակայն, Սէնի ընկերվարականներու դաշնակցային ընդհ. ժողովը զբաղեցաւ այդ հարցով կիրակի օր։

Մասնակցութեան թեր ու դէմ խօսողներու կարգին, Զիրոմսկի անկարելի կը գտնէ Էրիոյի արմատականներուն հետ գործակցութիւնը եւ կը կարծէ թէ կը բաւէ որ կառավարական գործակցութեան մը համար, ընկերվարականները ներկայացնեն նուազագոյն ծրագիր մը, որպէս զի արմատականները պատասխանեն, — ո՛չ։ Ըստ Զիրոմսկիի այդ նուազագոյն ծրագիրն է, — կրճատում պատերազմական ելեւմուտքի, դայն վերածելով 1928ի չափին, — անմիջական կիրարկում շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի սկզբունքին, — ապահովութիւն անգործութեան եւ երկրագործական վտանգներու դէմ, — հսկողութիւն եւ հակակշիռ դրամատուններու վրայ։

Մասնակցութեան կուսակիցներու թիւը բաւական զօրաւոր է սակայն։

Փարիզ եւ շրջակաները

Յ. Դ.

Հ.Յ.Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԵՒ ԱՆԻՒԵՌԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆ

ԱՆԻՒԵՌԻ Փոթորիկ խումբը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Գրադարանի սրահը։

ՔԼԻՇԻԻ Ազատամարտ խումբը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԱՆԻՒԵՌԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրուի այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Գրադարանը։

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը, 140 Րիւ Տիւքէքլէն։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

22 Մայիս Կիրակի ժամը 3ին Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ, (Salle Bechigtachelian), 26 rue Troyon: Sèvres կը ներկայացուի 48 ՕԽԱՆՈՑ ԳԼԽՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ հայկական տարազով, երգ, նուագ, արտասանութիւններ, եւայլն։

Մուտք 5 ֆրանք

Համրակառք Թիւ 1 Լուվրէն եւ իջնել փոն տը Սէվր, փորթ տը Վէրսայլէն 23 եւ 32, իջնել փորթ Պիեմնգուր։ Եոգեկառք կառ Սէն Լազարէն եւ իջնել փոն տը Սէվր։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Պերճուհիի «ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ» հատորը

Դիմել՝ Mme B. Barseghian, 18 Rue Carnot, Chaville (S. et O.)

ԱՄԷՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵՒՈՐ — ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆԻ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ

Մատենաշար Դրօշակի Բ. տպագրութիւն

Գին 10 Ֆր., փոստի ծախքով 11 Ֆր.։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Դրիգոր Խաչիկեանի, իր զաւկին՝ ԱՐԱՅԻ մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գարամանցի Գէորգ Գօյլեան եւ իր քոյրը Մարիամ Գօյլեան։ Հինգ տարի առաջ Պէյրութի որբանոցէն Ամերիկա մեկնած են։ Կը փնտռուի նաեւ գերձակ Լեւոն Գալեան (Եւդոկիացի), երկուորը՝ Եղիսաբէթ Գասպեան որոնք այժմ կը գտնուին Նիւ-Եորք։ Իրենց ճանչցող գիտցողներէն կը խնդրուի դիմել Mme, M. Baharian 1 Rue Baronnet, Tarare (Rhône).

— Մարգար Աւետիքեան (հօրը անունը Ղազար) կը փնտռէ իր մայրը՝ Սանդուխտ եւ իր քոյրը Վարվառ Աւետիքեան (Շապին Գարահիսարի Խորոփ գիւղէն)։ Կը կարծուի որ Փարիզ կը գտնուին, Դիմացնել Mme Kohar Markarian, Usine Archambaud No. 11. Pont d'Obenas (Ardèches).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պարտք կը զգանք հրապարակաւ մեր շնորհակալութիւնները յայտնել Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Նիսի մասնաճիւղին, Փարիզի «Անմիջական Օգնութեան» (Յառաջ) եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նիսի սկաուտական մասնաճիւղի վարչութեան, որոնք յանձնախումբիս տրամադրութեան տակ դրին 1200 Ֆր. գումար մը (Հ. Կ. Խ. 650, Անմիջական Օգնութիւն 500, Սկաուտներ 50 Ֆր.) անգործութեան հետեւանքով թշուառութեան մատնուած ընտանիքներուն անմիջական օժանդակութեան համար։

Յանձնախումբի ատենապետ

Ա. Արոյեան

Imp. A. DER (Agopian
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԲՈԹ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Քիչ խօսեցին ուրիշ բաներից ու Արթուր ելաւ ոտքի։

— Ես պէտք է գնամ, պադրէ՛. ընկերներս կը սպասեն։

Մոնտանէլլիի դէմքին նորից երեւաց ցրւած արտայայտութիւնը.

— Արդէ՞ն։ Մտայլ տրամադրութիւնս փարատել էիր գրեթէ։ Լա՛ւ, երթաս բարով։

— Մնաք բարո՛վ. հաւանօրէն կը գամ վաղը։

— Աշխատի՛ր կանուխ գալու, որ առանձին լինելու ժամանակ ունենանք։ Հայր Կարտին կը լինի այստեղ։ Արթո՛ւր, սիրելի զաւակս, զգոյշ եղիր, իմ բացակայութեանս։ Թոյլ չտաս ծած քայլեր մի՛ անիր, գոնէ մինչեւ իմ վերադարձս։ Ձե՛ս կարող երեւակայել, թէ ի՛նչպէս անհանգիստ եմ քեզ թողնելուս։

— Ի զո՛ւր, պադրէ՛, հիմա ամէն ինչ հանգիստ է. եւ երկար էլ այդպէս կը մնայ։

— Ցտեսութիւն. — առաց Մոնտանէլլի չապաւով եւ նստեց իր գործին։

Մտնելով ուսանողական ժողովը, Արթուր ամէնից առաջ տեսաւ իր մանկութեան ընկերուհին, Տօքթ. Ուօրէնսի աղջիկը։ Նա նստել էր անկիւնը, պատուհանի առաջ ու լուրջ դէմքով լսում էր ուշադիր ինչ որ ասում էր նրան «նախաձեռնողներից» մէկը, որ մի բարձրահասակ ու մաշուած շորերով լոմբարդացի երիտասարդ էր։ Աղջիկը շատ էր փոխուել ու հասունացել այս վերջին մի քանի ամսը. գեղահասակ կնոջ տեսք էր առացել, թէեւ խիտ սեւ հիւսքը կախուած էր դեռ իր թիկունքին, ինչպէս մի դպրոցականի։ Հագուած էր սեւ, գլխին ձգած մի սեւ շարֆ, որովհետեւ սենեակը ցուրտ էր ու փչում էր ամէն կողմից։

Կրծքին խրել էր կիպարիսի մի ոստ, որ Երիտասարդ Իտալիայի խորհրդանշանն էր։ Կողքի երիտասարդը նկարագրում էր նրան Կալաբրիայի գիւղացիների խեղճ ու կարօտ վիճակը, իսկ աղջիկը լուռ նստել էր՝ ծնօտը յենած ձեռքին ու հայեացքը գետին։

Արթուրին այնպէս թւաց, թէ նա ազատութեան մարմնացումն էր, որ հասարակապետութեան կորուստն էր ողբում։ Մինչդեռ Ջուլիային պէտք է երեւէր իբրեւ չափազանց «ձիգ ու բարակ մի աղջիկ, դէմքը գունատ, քիթը անկանոն ու բրդէ հին շրջազգեստը խիստ կարճ իր հասակին»։

— Դու այստե՞ղ ես, Ջի՛մ. — ասաց տղան մօտենալով նրան, երբ աղջկայ խօսակցին կոչ սենեակը կանչեցին։

«Ջիմը» մանկական ձեւն էր նրա տարօրինակ «Ջիներա» անուան։ Իտալացի ընկերուհիները կանչում էին «Ջեմմա»։ Ջեմման արագ վեր առաւ գլուխը.

— Արթո՛ւր։ Վա՛յ, ես չգիտէի, որ դու էլ անդամ ես...

— Ես էլ չգիտէի քո մասին, Ջի՛մ. մա։ Որքա՞ն ժամանակ է։

— Միայն հասկացար. — առարկեց աղջիկը խակօրէն։ — Ես անդամ չեմ. միայն այնպէս առիթ եղաւ, որ քիչ մինչ օգնեմ կուսակցութեանը. ճանաչո՞ւմ ես Կարլ Բինին։

— Այո՛. ի հարկէ։ Բինին էր Լիվորնոյի ճիւղի կազմակերպողը եւ ամբողջ «Երիտասարդ Իտալիան» ճանաչում է նրան։

— Նա է ինձ պատմել այս բոլորի մասին. ես էլ խնդրել էի որ ինձ տանի մի ուսանողական ժողովի։ Անցած օրը գրել էր ինձ Ֆիորէնցա։ Գիտե՞ս, չէ՞, որ ես Ծնունդի Ֆիորէնցա էի։

— Հիմա ինձ տնից այնքան շուտ - շուտ չեն գրում։

— Ա՜խ, հա՛։ Գնացել էի Ռայթերին հիւր։ (Ռայթերը նրա հին ընկերուհիներն էին մանկուց, որ հիմա ապրում էին Ֆիորէնցա)։ Բինին գրեց ինձ այնտեղ, որ տուն վերադառնալիս Պիզայով անցնեմ ու այսօրուայ ժողովին ներկայ լինեմ։ Այ, սկսւում է։

Դասախօսութիւնը իտալական հասարակապետութեան մասին էր, այլ եւ թէ ինչ պէտք է անէր երիտասարդութիւնը նրան պատրաստելու համար։ Պարզ երեւում էր, որ դասախօսը շատ խառնակ գաղափար ունէր իր նիւթի մասին, բայց Արթուր ականջ էր դնում լարուած յափշտակութեամբ. վերջերս նա բոլորովին կորցրել էր քննադատելու ընդունակութիւնը։ Երբ նրան մի բարոյական իտէալ էին ներկայացնում, նա կուլ էր տալիս ամբողջովին, առանց մի վայրկեան անգամ մտածելու՝ դիւրամա՞րս է թէ չէ։

Երբ դասախօսութիւնը եւ նրան յաջորդող երկար վիճաբանութիւնը աւարտուեց, եւ երբ ուսանողները սկսեցին ցրուել, Արթուր մօտեցաւ աղջկան, որ դեռ մինչեւ նստել էր լռիկ իր անկիւնը։

— Ես քեզ կ'ուղեկցեմ, Ջի՛մ. ո՞ւր ես իջել։

— Մարիաննի մօտ։

— Ձեր հին տնտեսուհի՞ն։

— Այո՛։ Բաւական հեռու է կենում այստեղից։

Մի առժամանակ գնում էին լուռ։ Վերջը Արթուր յանկարծ հարցրեց.

— Հիմա տասնեօթը տարեկան ես, չէ՞։

— Տասնեօթս հոկտեմբերին լրացաւ.

— Ես միշտ էլ գիտէի, որ դու այն տեսակ աղջիկ չէիր դառնալու, ինչպէս ամէնքը, եւ պարահանդէսներ չէիր վաղ տալու։ Ջի՛մ, հոգիս, այնպէս յաճախ մտածել եմ քո մասին թէ արդեօք իրենց դառնալու են մէկը։

— Ա՛յ, եւ դարձել եմ։

— Ասում էիր օգնել ես Բինիին եւ չգիտէի անգամ, որ ծանօթ ես

— Ես Բինիին չեմ օգնած, այլ մի ուրիշին...

— Ո՞ւմ։

— Ա՛յն, որ այսօր հետս խօսում էր Բո՛լլան։

— Դու նրան լա՞ւ ես ճանաչում — հարցրեց Արթուր մի թեթեւ նախանձով։ Բոլլան քիչ անախորժ էր նրանց մէջ մի գործի առթիւ մրցում կար «Երիտասարդ Իտալիայի» կոմիտէն աչքում կուսակցութիւնը գործը յանձնել էր Բոլլային, Արթուրին դեռ շատ երիտասարդ ու անփորձ համարելով։

— Լաւ եմ ճանաչում ու ինձ շատ է դուր գալիս։ Մի քանի ժամանակ ապրում էր Լիվորնոյում։

— Գիտե՛մ, այնտեղ եկաւ նոյեմբերին։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ) Métro: TOLBIAC

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՄԱՅԻՍ 1932
18 MAI 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	-
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1882

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԻՐԻՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Բերբերելով գերմանական երկունքին զանազան ծալքերը, դիւանագէտ մը կ'ըսէր այսօր մեր քով.— «Կա՛յ, տակաւին, Աւստրիոյ սպառագան»:

Այդ ջախջախուած երկրին, մեծազօր կայսրութեան մը սատակման մնացորդին վարչապետը Մայիս 9ին բողոքական ատենագիր մը ուղղեց Ազգերու Դաշնակցութեան, լեզապատառ օգնութիւն խնդրելով.

— «Կացութիւնը այնպէս է որ, Աւստրիա չի կրնար ամիսներ սպասել ... անմիջական միջոցներ ձեռք առնելու: Երկիրը կը գտնուի երկու սուրի ... — կամ պիտի սպառէ օտար դրամի պահեստը, եւ կամ նոր քաղաքական ... մը պիտի հետեւի: Երկու պարագային ալ, ծանր է կառավարութեան ... պատասխանատուութիւնը: Եթէ առաջին միջոցին դիմենք, անկարելի պիտի ... կազմակերպել այն ներածումները որոնք բացարձակապէս անհրաժեշտ են ... ժողովուրդին համար: Այդ պարագային չպիտի կրնանք գոհացնել ... ժողովուրդին ամէնէն տարրական պէտքերը»:

Կարճ խօսքով, Աւստրիան ոչ միայն վճարումները դադրեցնելու վիճակին հասած է, այլ եւ չպիտի կրնայ կերակրել իր ժողովուրդը:

Այս կացութեան առջեւ, տարօրինակ չպիտի ըլլար, եթէ Աւստրիան ալ հակէր դէպ ի հիթլերականութիւն: Կամ իր ճակատագիրը կապէր Գերմանիոյ հետ (Անշլուս):

Լօզանի ժողովը (ելմտական — տնտեսական) պիտի գումարուի Յունիս 16ին: Բայց Վիեննան չի կրնար սպասել մինչեւ այդ օրը եւ այժմէն միջոցներ կը խորհի, առեւտրական բանակցութիւններ կատարելու համար, մասնաւորապէս դանուբեան պետութեանց հետ:

Յայտնի է որ Գերմանիա եւ Իտալիա ձախողեցուցին Դանուբեան ծրագիրը, Մեծն Բրիտանիոյ լուռ մեղսակցութեամբ:

Այդ օրէն ի վեր, Փարիզի մէջ աւելի սաստկացած են կասկածներն ու մտավախութիւնը՝ Գերմանիոյ հանդէպ: Իսկ Պերլինի մէջ, ինչպէս բացատրեցինք, տնդադար կը բանին, կը գործեն, նորանոր ծրագիրներ կ'որոճան, կատարուած իրողութեան մը առջեւ դնելու համար Լօզանի ժողովը:

Աւստրիական տագնապը միայն մէկ օղակն է ահաւոր հանգոյցի մը: Ամբողջ Միջին եւ Արեւելեան Եւրոպան կը գալարուին տնտեսական գերութեան եւ քաղաքական անստուգութեան մղձաւանջին տակ: Արեւմտեան Եւրոպան ինք հանգիստ չէ իր տանը մէջ, եւ կրքոտ նայուածքներ կը փոխանակուին դրացիէ դրացի:

Անցեալ շաբթու, Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, արտաքին նախարարը պաշտպանեց գերմանական պահանջները, չափազանց թափանցիկ դիւանագիտութեամբ մը: «Պէտք է, ըսաւ, ժամանակին ընթացքին, նկատի առնել գերմանական զգայնը»:

Եւ «Թայմզ»ն ալ կը բացատրէ.

— «Մասնագիտական խնդիր մը չէ այս, այլ աւելի հիմնական բան մը, — քաղաքական հարց մը: Խնդրոյ առարկայ են Գերմանիոյ հեղինակութիւնն ու ... վիճակը: Այս երկրին եւ ուրիշ երկիրներու մէջ յարատեւ համոզում մը կայ թէ Գերմանիա չի կրնար ստորադաս վիճակի մը մէջ պահուիլ ... անսահմանապէս: Այս միջոցին, ան բռնի զրկուած է կարգ մը զէնքեր շինելու ... իրաւունքէն, մինչդեռ միւս բոլոր երկիրները — բաց ի Գերմանիոյ դաշնակիցներէն — կը վայելեն այդ իրաւունքը, առանց տեսակի կամ քանակի սահմանափակման: Այս պայմանն ինքնին խլրտումի տեսակէտէն ... մըն է Գերմանիոյ մէջ եւ տարրական ողջմտութիւնը կը պահանջէ ալ ... քննել թէ, այս տրտունջը չունի՞ օրինաւոր հիմքեր. եւ եթէ ունի, ի՞նչ կարելի է ընել, դարմանելու համար»:

Կը հետեւի թէ, Լոնտոնի մէջ տրամադիր են որոշ չափով գոհացում տալու Գերմանիոյ, որպէս զի աւելի չբարդանայ կացութիւնը:

Ուրիշ խօսքով, Ֆրանսան հետզհետէ կը կորսնցնէ իր աջակիցները, — անոնք որ միասին ստորագրեցին Վերսայլի դաշնագիրը:

Մասնաւորապէս Անգլիոյ եւ Իտալիոյ դիրքը շատ նպաստաւոր է, այս միջոցին, գերմանական տեսակէտները արծարծելու համար: Իսկ Ամերիկան, ստորագրած չըլլալով Վերսայլի դաշնագիրը, միշտ պատրաստ է մաս բարձրացնելու: Կը բաւէ որ իր շահերուն չդպչին.

Մնաց որ, այս բոլոր խմորումներուն արմատը կը գտնուի Մեծ Պատերազմի դաշնագիրներուն մէջ: Հանգոյցը կարելի է քակել միայն անոնց վերաքննութեամբ, որ կը նշանակէ նաեւ ջնջում պատերազմական պարտքերու: Աշխարհը այլ եւս չի կրնար տոկալ այն դարհուրելի ջղաձգութեան որ կը տեւէ 1919էն ի վեր, իբրեւ հետեւանք մաս մը հզօրներու յաղթանակին, ուրիշներու քայքայման, իսկ փոքրերու եւ տկարներու ջախջախման:

Այն կարգ ու սարքը, որ բռնի, արհեստական միջոցներով կանգուն կը պահուի զինադադարէն ի վեր, ուրիշ հետեւանք չունեցաւ, եթէ ոչ քաղաքական բարեխօն եւ տնտեսական քայքայում:

Միւս կողմէ, Մեծ պատերազմը երեւան բերաւ երկու թունաւոր պայթուցիկներ, — պոլշեւիզմ եւ ֆաշիզմ: Մէկը՝ հետեւանք միւսին: Երկուքն ալ ժամանակաւոր փոթորիկներ կը համարուէին, բայց արդէն դարձած են տիրական ուժեր: Աւելի ճիշդ՝ ապաստանելիքներ, որոնք ինքնապաշտպանութեան կը մղեն մեծերը, յաղթականները, իսկ փրկութեան գօտի կը համարուին շատ մը պարտեալներու համար: Ահա հիթլերականութիւնն ալ կուգայ կ'աւելնայ անոնց վրայ, իբրեւ նորօրինակ ձեւ մը ֆաշականութեան.

Հակառակ իր արտառոց խառնուրդին — ինչպէս ֆաշականութիւնը — հիթլերականութիւնն ալ ամէն բանէ առաջ արտայայտութիւնն է կուտակուած դառնութեան եւ «արբազան եսասիրութեան»: Սեւ շապիկ մը՝ պարտկելու այլապէս գիշատիչ աշխարհակալութիւններ:

Թուխսի նստած են չորիքի բոլոր ագիները — «չարքերը» — անգամ մըն ալ վերիվայր հրջելու համար զառամած Եւրոպան: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴՈՒՐՍԷՆ "ԱՊԱԳԱՅ„, ՆԵՐՍԷՆ «ՆՈՐ ԵՐԿԻՐ»

Առանց փողի եւ թմբուկի, «սիրալիր համաձայնութեան» մը «զմայլելի» օրինակը կու տան մեր Ռամկավարներն ու Հնչակեաններ, այն Հնչակեանները որոնք կը շարունակեն մնալ հաւատարիմ Նազար Բէկի պարզած դրօշին:

Ուրախալի երեւոյթ: Կը նշանակէ. տարիներէ ի վեր խնդրանքով. կամ հայհոյանքով, քաղցրութեամբ թէ կոպտութեամբ բեկորուած համերաշխութեան յորդորները՝ գտած են ի վերջոյ բարեհաճ ականջներ, հայկական երկու կուսակցութեանց դեկավար շրջանակներուն մէջ:

Երեւոյթը շատ աւելի ուրախալի պիտի ըլլար, եւ անշուշտ, նոյնքան ալ անկեղծութեան փաստը պիտի տար, եթէ թաքուն խաղ մը, կամ ծածկամտութիւն մը նշմարելու փափաքը մեզ չմղէր:

Գիտէք որ մենք Դաշնակցականներս, մոլութիւնն ունինք յետին միտք փնտռելու եւ ի վերջոյ, փնտռելու ուժով ալ կը յաջողինք գտնել. մանաւանդ երբ պարագաներն ալ կուգան մեզի ուժ եւ իրաւունք տալ: Եւ Ռամկավար — Հնչակ համերաշխութեան երեւոյթին մէջ, արդէն կ'ակնարկենք, ինչպէ՞ս չտարուիլ յետին միտք փնտռելու:

Գործակցիլ են, աղէ՛կ: Կը մաղթենք ուրախալի կենակցութիւն: Բայց երբ քաղաքական կուսակցութիւններ, ինչո՞ւ իրենց այդ *սէրը* չեն յայտարարեր որ ամբողջ ժողովուրդը իմանայ եւ ինչու պահուըտուք խաղալու ձեւով, երեւան կուգան: Վա՞խը կը զգան որ իրենց համերաշխութիւնը կը պարտակուի եւ նախ քան երատարակումը, կարծի՞ք չինել կամ շօշափի՞լ կ'ուզեն:

Որովհետեւ, ինչպէս պահուըտուք խաղալ է ցոյց տալ — ցոյց չտալու կամ բռնելու — ըսելու ձեւով հրատարակել: Երբ իրօք բան մը կայ կատարուած իրենց միջեւ:

Եւ փաստ է որ կայ:

Երբ ո՛չ, ի՞նչ կը նշանակէ անցնող շաբաթ օրուան մէկ թերթին ճակատը խաշապ տառերով գրել «Ապագայ». իսկ ներսը. «Նոր Երկիր» էջին վրայ փոքր տառերով «Նոր Երկիր»:

Կ'երեւի գալ շաբաթ ալ, թերթին Ա. էջին ճակատը պիտի մկրտեն «Նոր Երկիր» իր սովորական մեծութեամբ, իսկ ներսը «Ապագայ».

Եւ այս ձեւո՞վ է որ պիտի յայտնեն իրենց համաձայնութիւնն իր երկու կուսակցութեանց գործակցութիւնն ու համերաշխութիւնը:

Ո՛չ. պարոննե՛ր, համերաշխութիւն մը որ կը վախնայ լոյսէն եւ կը ծածկուի, դաւադրութիւն է:

Եւ կը տեսնէք որ դարձեալ մենք Դաշնակցականներս իրաւունք ունինք կասկածելու

ԽԱՐՏՈՑ

Յունաստանի դէպքերը

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Յունաստանի արտաքին նախարարութեան ուղղուած գրութեամբ մը կը յայտնէ թէ, իր կառավարութիւնը կ'ընդունի միջազգային յանձնախումբին կարծիքը, որուն համաձայն Ազգերու Դաշնակցութիւնը երբեք արտօնութիւն չէ տուած Յունաստանի յետաձգելու իր պարտքերուն վճարումները:

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը կարծեն թէ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւններն ալ նոյն կարծիքը պիտի յայտնեն այդ մասին:

Դաւաճան սպայ մը

Աթէնքի մէջ դատավարութիւնը սկսաւ ծովային նախկին սպայի մը Լակուտաքոսի, որ կը մեղադրուի դաւաճանութեամբ: Այս սպան, երբ կը ծառայէր իր պաշտօնէն, իր ձեռ տարբեր էր կարգ մը կարեւոր փաստաթուղթեր, որոնք կը պատկանէին Յունաստանի ծովեզրերու պաշտպանութեան եւ ծովային ուժերուն, աշխատեր էր զանոնք ծախել օտար կառավարութեան մը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

40 ՍՊԱՆԵԱԼ, 700 ՎԻՐԱՒՈՐ

Պոմպէյի մէկ մասը խանդուած

Պոմպէյի հնդիկներուն եւ մահմետականներուն միջեւ ատելութիւնը այնքան սաստկացած է որ մէկ քանի օրէ ի վեր, բուռն կռիւներ կը մղեն իրարու դէմ: Կիրակի օրուան կռիւներէն յետոյ, որոնց ընթացքին վիրաւորուեր էին մօտ 60 անձեր, երէկ ալ կռիւներ տեղի ունեցան, նոյն իսկ այն թաղերուն մէջ, որոնք ցարդ հանդարտ մնացեր էին: Կէս գիշերէն մինչեւ կէս օր, 20ի չափ անձեր սպաննուեցան եւ 100ի չափ ուրիշներ ալ վիրաւորուեցան:

Այս թուանշանները լայն գաղափար մը չեն տար կռիւներու սաստկութեան վրայ: Կռիւները ընդհ. երեւոյթով կը նմանին այն կռիւներուն որ տեղի կ'ունենային երեք տարի առաջ, բայց անոնցմէ կը տարբերին իրենց սաստկութեամբ. Այս անգամ կը կողոպտեն վաճառատուները, հրձիգներու թիւն աւելի շատ է, եւ կռուարարները կանգ չեն առներ վայրագութեանց առջեւ:

⁂ Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ շարունակուող կռիւներու ընթացքին երեք օրուան մէջ սպաննուած են 40 հոգի եւ վիրաւորուած աւելի քան 700:

Կացութիւնը այնքան ծանրացած է Պոմպէյի մէջ, որ Փունաչէնգինաւորական իշխանութիւնը հրամայեր զրկեց եւ զօրացունդ մը հրաման տուաւ ամէն վայրկեան պատրաստ կենալու, կռուի մտնելու համար:

Պոմպէյի վերջին կռիւները այն բուռն եղած են որ, քաղաքին մէկ մասը քանդուած է, կողոպտուած եւ հրդեհներու հետեւանքով:

Ազաբեկովի առեւանգման դատը

Ազաբեկովի առեւանգման դատը շարունակուեցաւ Պուքրէշի դատարանին առջեւ: Այս անգամ հարցաքննուեցաւ ֆրանսացի ճարտարապետ Լրքօզը, որ ինչպէս կը յիշուի, կարեւոր դեր մը կատարած ըլլալ կը թուի Ազաբեկովի առեւանգման պատրաստութեան մէջ:

Կը յիշուի նաեւ թէ նախորդ դատավարութեան ընթացքին, համայնավար Կրիշայի կողմէ կատարուած խոստովանութիւնները ո՛չ մէկ կասկած կը ձգէին թէ ինքը պաշտօն ստացած է մասնակցելու պոլշեւիկեան նախկին գործակալները պատժելու գործին, ինչպէս Ազաբեկովն ու Բեսետովսկին:

Այս նպատակով էր որ վարձեր էր յունական «Ֆիլոմելա» շոգենաւը, որ Ազաբեկովը պիտի տանէր Օտեսա...

Արդ, նախնական հարցաքննութիւնները երեւան հաներ էին թէ Լրքօզն էր որ յաջողեր էր Ազաբեկովը բերել Կոստանցա: Իսկ այսօր, Լրքօզ կը պնդէ թէ ինքը երբեք չէր գիտցած թէ Ազաբեկովը առեւանգելու մտադրութիւն կայ եւ կ'աւելցնէ թէ չար զուգադիպութեամբ մըն էր որ կը գտնուէր անոր քովը, երբ զայն առեւանգելու փորձը կատարուեցաւ: Դատաւորին հարցման պատասխանելով Լրքօզ կ'ըսէ.

— Ֆիլիա անունով վրացի մը կը ճանչնայի: Փարիզի մէջ, հասոյթի ո՛չ մէկ աղբիւր ունէր: Արդ. ինծի ըսած էր թէ իր կինն ու աղջիկը մնացած են Օտեսա եւ թէ չեն կրնար փախուստ տալ պոլշեւիկեան դժոխքէն: Աւելցուց նաեւ թէ իր կինը, եթէ կարենար Ռուսիայէն դուրս ելլել, պիտի կրնար անմիջապէս տիրանալ 13 միլիոն ֆրանքի հարստութեան մը, որ պահ դրուած էր ծըննեւի մէկ դրամատան մէջ. այդ դրամը՝ կինը՝ ինքը միայն կրնար ստանալ: Ձեռնարկեցի Ֆիլիայի կինն ու աղջիկը Ռուսիայէն բերել տալու գործին

Ցետոյ կը պատմէ թէ ի՛նչպէս Փարիզի մէջ հանդիպեր էր Ցոյնի մը Փանայոթիի, որուն քարտուղարը գիտէր թէ կապեր ունի Մոսկուայի հետ. որոնք բացատրեր էր անոր. Ցոյնը խոստացեր էր զրադիլ տիկին Ֆիլիայի փախուստի գործով, եւ ինքն իսկ, անցեալ յուլիսին մեկներ էր: Օտեսա, բայց վերադարձեր ձեռնունայն: Տիկին Ֆիլիա չէր ուզած հետեւիլ Փանայոթիի:

Լրքօզ չէր վհատած այս առաջին ձախողութենէն. եւ նոր հիմերով, գործը փորձեր էր յաջողցնել. գտեր էր մէկը որ անհրաժեշտ դրամագլուխը պիտի հայթայթէր եւ այս անգամ, յարաբերութեան մտեր էր Ազաբեկովի հետ:

ԼՐՔՕԶ.— Ազաբեկովի հետ ժամադրուեցայ Պուքրէշ հանդիպելու համար: Այդ քաղաքին մէջ, իմ ունեցած յարաբերութիւններէս օգտուելով, պիտի ջանայի Ազաբեկովի համար անցագիր ստանալ, որպէս զի Պուլկարիա մեկնի. ինքը չէր կրցեր անցագիր ստանալ Պրիւքսէլի մէջ: Այդտեղ ալ ձախողեցայ:

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Ատոր վրայ չէ՞ր որ Ազաբեկովի հետ մեկնեցաք Կոստանցա:

ԼՐՔՕԶ.— Իմ անձնական գործերուս համար, ու նաեւ այն պատճառով որ. ինծ ըսեր էին թէ Կոստանցա պիտի գայ մէկը որ պիտի կրնայ Ազաբեկովը մտցնել Պուլկարիա:

Նախագահը կ'եզրակացնէ թէ քանի որ Լրքօզ Պուքրէշ եկած էր Ազաբեկովի համար անցագիր մը հանելու յոյսով, եւ քանի որ ձախողեր էր, բնական էր որ վերադառնար Փարիզ. Մինչ շարունակեր էր նամակով, հեռագրով ու հեռախօսով հաղորդակցիլ Փանայոթիի հետ, մինչեւ Կոստանցա գալը յունական «Ֆիլոմելա» շոգենաւուն, որով պիտի առեւանգուէր Ազաբեկով:

Լրքօզ պատասխան չի գտներ տալու նախագահին այս եզրակացութեան:

Լրքօզի հարցաքննութիւնը պիտի շարունակուի յաջորդ դատավարութեան մը ընթացքին:

Կորկուլովի սպանիչը յետոյ

Քննութիւնները կը շարունակուին ամէն տեղ

Հարցաքննիչ դատաւորը, երէկ կրկին հարցաքննութեան ենթարկեց հանրապետութեան նախագահին սպանիչը՝ ի ներկայութեան իր պաշտօնական փաստաբաններուն:

Քննութիւնները այնքան արագութեամբ կատարուեցան որ, անմիջապէս որ Փրակայի մէջ քաղուած տեղեկութիւնները պաշտօնապէս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

"Մնացորդաց„

Ստացանք Ծրդ. պրակը (գոյգ): Այդ պրակը սովորականէն պակաս ըլլալով ... չստացողներուն պիտի ղրկենք յառաջիկային: կը խնդրուի համբերել:

«ՊԷՏՔ Է ՓԱԿԵԼ ԺԱՄԲԱՆ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ»

Կորկուլովի յիմարութիւնը ուժ տուած է բոլոր անոնց, որոնք օտարականներու հանդէպ ֆրանսայի տուած դիւրութիւնները չափազանց կը գտնէին առանց ատոր ալ:

Թերթերը սկսած են զանազան ենթադրութիւններ ուղղել կառավարութեան.

Երէկ, հատուածներ տուինք Լէոն Պլումի յօդուածէն: Ստորեւ հատուածներ «Թուռնալ»ի մէկ յօդուածէն ալ:

— Ի՞նչ պատմէշ կամ ինչ գոխ կը դրուի ցարդ ֆրանսա մտնողներու մակընթացութեան առջեւ: Ի՞նչպէս կը ճեռայնեն անբաղձալիները:

Երեք միջոցներ կան միայն:

Նախ արտաքսումը: կանոնաւոր անցագիր ունեցող օտարական մը իր յայտարարութիւնն ըրած է իր մուտքէն մինչեւ ութ օր: Ժամանակը կ'անցնի: Ցանցանք մը կը գործէ եւ կը դատապարտուի: կամ, իր արարքները՝ պատժելի չըլլալով մէկտեղ վտանգաւոր մարդ մը նկատուած կը ծանուցանէ:

Առաջին պարագային անմիջապէս որ իր պատիժը վերջանայ, իրեն կը ծանուցուի արտաքսումի հրամանագիր մը: Երկրորդ պարագային, իր մասին քննութիւն մը կը կատարուի եւ կը յղուի Ներքին Նախարարութեան: Դարձեալ արտաքսումի հրամանագիր մը: Արտաքսումը դատական միջոց մը չէ. այլ վարչական: Զայն վճռելու հոգը բացարձակապէս տրուած է նախարարին եւ սահմանագլուխի մօտիկ նահանգներու նահանգապետներուն: Պէտք է ուժեղ կերպով պատճառաբանուած ըլլայ: Անսաստումի պարագային, միակ պատիժն է երեք ամիս բանտարկութիւն եւ նոր հրամանագիր մը: Ցամառ, վճռական մարդը կը մեկնի, նորէն ներս կը մտնէ եւ վերսկսի:

Երկրորդ միջոցը վտարումն է (refoulement):

Երրորդ եւ վերջին միջոցն է ներս մտնելու մերժումը:

Որ եւ է օտարական որ դիւրին պատիւը կը խնդրէ ֆրանսա մտնելու, պէտք է իր անցագիրը ենթարկէ այն երկրի մեր հիւպատոսին վիզային, ուր կը բնակի: Եթէ խնդրարկուն ծանօթ է — սկզբունքով — ամէն ինչ կ'անցնի առանց դժուարութեան: Եթէ կասկածներ մը կան իր մասին, հիւպատոսը նիշ մը կը յղէ փարիզ արտաքին նախարարութեան Արտաքին նախարարը կարծիքի համար կը ղրկէ ներքին նախարարին: Հիւպատոսը դեռ պատասխան չստացած, խնդրարկուն ժամանակ ունի կարծիք փոխելու, կամ անցագիր գտնելու:

Կեղծ անցագիրը: Հազարներով կան: Անոնց պատրաստութեան կատարելութիւնը մասնագէտներուն հիացում կը պատճառէ: Անցեալ օր, ոստիկանութեան բարձր պաշտօնատար մը մեզ ցոյց տուաւ երկու անցագրեր. կեղծ մը եւ ճշմարիտ մը: Անփութօրէն, կեղծը գրպանս դրի. զայն յուսանկարել տալու մտքով: Բայց, ակնարկ մը գիս շանթահարեց: Իսկականն էր որ գրպաներ էի:

Բոլորին կարծիքն է, թէ պէտք է պատիժներն աւելցնել այն մարդոց, որոնք կը խնդան արտաքսումին վրայ: Բայց զանոնք աւելցնել վախ ազդելու չափ: Առանց վախի, վտարումը պէտք է ենթարկել 5 ֆրանք տուգանքէն մինչեւ արտաքսումի պատժին: Պէտք է վարչական յանցապարտութիւնները միօրինակ կերպով յանձնել պատժական ատեաններուն: Անշուշտ, պէտք է վերաքննել մեր աւանդական լայնախոհութիւնը՝ հանդէպ օտար քաղաքական կուսակցութեանց:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

Քանի ամիսներ կ'անցնին, Թուրքիա աւելի եւս խորունկ կերպով կը մխրճուի տնտեսական եւ ելմտական դժուարութիւններու մէջ: Պետական ելմտացոյցին վատթար վիճակը ծանօթ է արդէն: Հակառակ անոր որ ծախսերը իրենց ամենանուազ սահմանին իջեցուած են, նորէն կարելի չըլլար համապատասխան հասոյթներ գտնել:

Տնտեսական համաշխարհային տագնապէն անկախաբար, երկիրը կը տառապի իր ներքին ու ինքնայատուկ ցաւերովը, ծնունդ՝ անհեռատես վարչութեան մը եւ սխալ ըմբռնուած ազգայնամոլութեան մը տնտեսական քաղաքականութեան մէջ:

Առաջին առեւտուրը աւելի փայլուն չէ: Առեւտրական որ եւ է պատրաստութիւն չունեցող մարդոց մուտքը երկրին արտածման գործերուն մէջ, մէկ կողմէ, եւ արդէն գոյութիւն ունեցող ճարտարարուեստներու եւ կամ վերջին տարիներու մէջ հիմնուած գործարաններու տեւականութեան համար անհրաժեշտ օտար դրամագլուխներու պակասը, միւս կողմէ, անդամալուծած են երկրին ամբողջ կազմակերպութիւնը: Ու յայտնի չէ տակաւին թէ՝ ե՛րբ պիտի սկսի այն շրջանը՝ որ թոյլ պիտի տայ ընդհանուր վստահութիւն առաջ բերել եւ դէպ ի Թուրքիա քաշել նորանոր շահագործումի միջոցներ փնտռող օտար դրամագլուխներ.

Ներածման վաճառականութեան գալով, երկիրը մօտաւորապէս վաճառորդներուն խիստ կերպով սահմանափակումի բաժնեցուցակներու (Քոնթէնժան) դրութեամբ, անմիջական կերպով յուռի ազդեցութիւն գործեց մաքսատուրքերէ գոյացած հասոյթներուն վրայ, նուազեցնելով զանոնք կարեւոր չափով մը, անկախաբար այն անուղղակի վնասներէն՝ զորս այս դրութիւնը կը պատճառէ տնտեսապէս շատ աւելի զարգացած ու ինքնարար երկիրներու մէջ — եթէ իրապէս ինքնարար մօզվճարներ գոյութիւն կրնան ունենալ քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ:

***

Յայտնի է թէ երկիր մը օրինաւորապէս թոյլատու եւ կարելի երկու միջոց միայն ունի իր ելեւմտացին եւ առեւտրական ու վճարումներու կշիռներուն բացը առանց մեծ անդրդուելիութեան գոցելու համար. 1) Նոր տուրքեր հաստատել կամ արդէն եղած տուրքերը աւելցնել, 2) Արտաքին փոխառութիւններ կնքել

Նախ՝ օտար երկիրներու մէջ փոխառութիւն կնքել խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ այս պահուս: Ծանօթ են Սարաճ Օղլու Շիւքրի պէյի կրած ձախողութիւնները Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի մէջ: Իր յանձնառութիւնները չկատարող Թուրքիոյ դիմումները չեն կրնար նկատի առնուիլ:

Ճիշդ է որ Փարիզի ելմտական գաւառական շրջանակներու մէջ տրամադրութիւն ցոյց կը տրուի փոխառութեան մը մասին: Բայց, հաւանական չէ որ գործնական արդիւնք տան այս տրամադրութիւնները, նկատելով որ Ֆրանսայի ելմտական շրջանակները որ եւ է փոխառութիւն կ'ուզեն կապել շօշափելի եւ անվիճելի երաշխաւորութիւններու, բան մը՝ որուն բացարձակապէս կը հակառակի Էնկիւրիի կառավարութիւնը, երկրին անկախութեան համար վտանգ տեսնելով կատարուած պահանջումներու մէջ:

Կ'երեւի սակայն թէ նոյն ինքնիրեն այդ միեւնոյն կասկածները չի անուցաներ Ռ. Միութեան հանդէպ որ Ըռմէյթ փաշայի վերջին առաջնորդութեան միջոցին, տրամադրութիւն յայտնած է 17 միլիոն ոսկի րուբլիի չափ գումար մը փոխ տալ Թուրքիոյ, գումար մը՝ որուն սակայն մէկ մասը միայն հնչուն դրամով պիտի յանձնուի Թուրքերուն. գլխաւոր մասը ճարտարարուեստական եւ այլ նիւթերու ձեւով պիտի տրուի:

Տակաւին յայտնի չէ որ այս փոխառութիւնը քաղաքական թէ տնտեսական ի՛նչ տեսակ պայմաններու կապուած է: Սակայն, սա ստոյգ է որ Թուրքիա հակում ցոյց կուտայ իր հակառակորդը կալելու միակ պետութեան մը որ իր անցեալ քաղաքականութեամբ ու ներկայ կառավարական դրութեամբը, Մ. Քէմալի երկրին համար ապագայի երաշխաւորութիւններ հազիւ կրնայ տալ:

***

Նոր տուրքերու հաստատման գալով՝ չենք կարծեր որ անոնց յաւելումը կարելի ըլլայ, առանց մահացու եւ վերջնական հարուած մը տալու երկրին տնտեսական և առեւտրական կազմակերպութեան: Ենթադրելով պահ մը որ կառավարութիւնը՝ ազատելով հանրային կարծիքի մը չգոյութենէն եւ կամ աւելի ճիշդը, ինքզինքը արտայայտելու միջոցէն զուրկ այս կարծիքէն եւ մանաւանդ ժողովուրդին առհասարակ համակերպող ու սակաւապէտ տրամադրութիւններէն, կառավարութիւնը քիչ մըն ալ սեղմէ այն ժամուլը՝ որուն տակ արդէն կը ճմլուի Թուրքիոյ հարկատուն: Անոր հակադրեցութիւնը սակայն քանի մը տարի եւս կործանարար միայն կրնայ ըլլայ:

Անշուշտ Թուրք վարիչները նոր հասոյթներ ճարելու համար կրնան տակաւին աւաելել կամ նուազ... հաթարամիտ եւ խէֆկատիպ միջոցներ գտնել, ինչպէս ըլլ նպատակին դրամական անձ... կութեներէն: Բայց, այս միջոցները — ինչ որ ալ ըլլան — խաղի են, ոչ այնքան անոր համար որ ի յառաջագունէ դատապարտուած են տեսարաններու կողմէ, այլ մանաւանդ այն պատճառաւ որ անոնք ամէնքը ամէնէն հաշուեկշռուած փորձառէններուն կողմէ իսկ նկատուած են թոյներ՝ որոնք եթէ ներարկուին երկրի մը տնտեսական կազմուածքին մէջ, անոր ամէնէն կենդանի բջիջները կը քայքայեն մահացու կերպով:

***

Պարզուած այս բոլոր դժուարութիւններուն դէմ պայքարելով մէկտեղ Էնկիւրիի կառավարութիւնը այս պահուս գլխաւոր մտահոգութիւն մը ունի, որուն ազդեցութեան կը կազմէն վերոյիշեալ դժուարութիւններն իսկ. այս մտահոգութիւնը թրքական դրամի անկումէ զերծ պահելուն մէջ կը կայանայ:

Այս տեսակէտով պէտք է խոստովանիլ թէ Թուրք ելմտական վարչութիւնը զարմանալի նախանձախնդրութիւն մը ցոյց տուած է չաւելցնելով շրջաբերութեան մէջ գտնուող թղթադրամի քանակը: Բայց, սակայն միջոտական միջոց մըն է միայն լիրան անկումէ փրկելու համար:

Երանի՜ թէ Թուրքիա բաւականաչափ ոսկի մետաղ կամ օտար արժէքաւոր թղթադրամ մտնէր, որպէս զի կարելի ըլլար աւելցնել թրքական թղթադրամին շրջաբերութիւնը: Անոր մէջ անպատեհութիւն չկայ: Ֆրանսա, օրինակի համար, 1930ի վերջերը 53 միլիառ ֆրանքի չափ ոսկի ունէր մօտ 75 միլիառի թղթադրամի փոխարէն. անցեալ ապրիլի վերջերը թէեւ Ֆրանսայի դրամատան շաբաթական հաշուեկշիռը 81 միլիառ ֆրանքէն աւելի թղթադրամ ցոյց կուտար, բայց ոսկիի քանակն ալ այդ թուականին կը հասնէր մօտ 75ուկէս միլիառ ֆրանքի

Սպառելով ուրեմն որ իրենց ելմտական երակները իրականանան, Թուրք վարիչները ամէն ճիգ կը թափեն հիմա ոսկիի արժէք ներկայացնող օտար թղթադրամներուն եւ այդ թղթադրամներուն վրայ հիմնուած առեւտրական թուղթերուն (տըվիզ) առեւտուրը խիստ սեղմումի ենթարկելու համար:

Յարդ այս նպատակով հրատարակուած չորս օրէնք կար արդէն գործադրութեան մէջ: Հինգերորդը՝ հրատարակուած ներկայ ամսոյն սկիզբը, տրակոնական տրամադրութիւններ կը պարունակէ:

Նոր օրէնքին համեմատ, օտար թղթադրամներ գնել ուզող առեւտրականներն ու ելմտական հաստատութիւնները իրենց խնդրագրին թուականէն տարի մը վերջ միայն պիտի կրնան ստանալ զանոնք: Անկէ զատ, օտար նմանօրինակ թղթադրամ ունեցող ամէն անհատ կամ ընկերութիւն պարտաւոր պիտի ըլլայ 15 օրուան պայմանաժամի մը մէջ անոնց գումարը գրաւորապէս հաղորդելու Թուրք Հանրապետութեան Պետական Դրամատան:

Միայն թէ՝ յառաջիկային մասնաւոր դիւրութիւններ պիտի տրուին առեւտուրին համար տըվիզներուն այն երկիրներուն, որոնց հետ արդէն գոյութիւն ունին կամ պիտի կնքուին պայմանագրութիւններ, հաշուեկշռութեան գիւանններ (clearing house, office de compensation) հաստատող:

Հոս զանց կ'ընենք մանրամասնութիւնները, դիտել տալով միայն որ այս տեսակ կարգադրութիւններ վերջին տարիներու տնտեսական հիւանդագին շրջանին նորութիւններ կը կազմեն եւրոպական շատ մը երկիրներու մէջ ալ: Միայն թէ՝ դրութիւնը որուն հետեւիլ կ'ուզէ հիմա Թուրքիա, բացառիկ խստութիւն մը կը պարունակէ, անկախաբար մանրամասնութիւններու կիրարկութեան մէջ գործուելիք բէֆնիւ անխուսափելի սխալներէն:

Արդարեւ, վերոյիշեալ օրէնքը կը պահանջէ որ խնդրարկուն տարի մը եւս հաւանաբար սաստայիւ տըվիզներուն փոխարժէքը նախապէս յանձնէ պատկանեալ պաշտօնատան: Սակայն, հոս հարց մը կը ծագի: Նախապէս յանձնուած այս փոխարժէքներուն գումարին համար որ կրնայ մեծ թիւ մը ներկայացնել, տոկոս պիտի վճարուի՞ թէ ոչ: Եթէ այո, տոկոս կառավարական Գանձին կամ Պետական Դրամատան Սնտուկին համար կրնայ կազմել ծանր բեռ մը: Եթէ ոչ, ինչո՞ւ ուրեմն խնդրարկուները ստանձնեն ծախսը պետական կարգադրութեան մը՝ որուն համար երբեք պատասխանատու չեն եւ որ կրնայ իրենց մրցման կարելիութիւնները սահմանափակել:

Չափազանցած չըլլալու համար ըսենք եթէ խնդրոյ առարկայ օրէնքը հազիւ գործադրութեան դրուած՝ փոփոխութիւններու ենթարկուի կամ նոր կնճռոտութիւններու դուռ բանայ, անգամ մըն ալ շուարումի մատնելով եւ անդամալուծման դատապարտելով արտաքին վաճառականութիւնը որ պատերազմէն առաջ Թուրքիոյ տնտեսական բարգաւաճման կարեւոր ազդակներէն մէկն էր:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

—)(o)(—

Պարզանի քիւրտ շէյխին վրայ Իրաքի կատարած արշաւանքը տակաւին կը շարունակուի: Կ'երեւի բաւական մեծ դժուարութեամբ կարելի պիտի ըլլայ ծունկի բերել անառիկ Պարզանը:

Թիւէս երեք-չորսօր առաջ, անգլիական օդանաւ մը իջած էր Պարզանի բարձունքներուն վրայ, երկու անգլիացի օդանաւորդներով, որոնք գերի ինկած են Քիւրտերուն ձեռքը: Անոնց մէկը վիրաւորուած ըլլալով աւելի, խնդրուած էր մասնաւոր բժիշկ Պաղտատէն, զայն դարմանելու եւ վերադառնալու պայմանաւ:

Վերջերս կառավարութեան հակառակորդ թերթերը սկսած են յարձակումներ գործել կառավարութեան վրայ, թէ ժողովուրդը անգիտակ կը պահուի Պարզանի վրայ կատարուած արշաւանքին դրդապատճառներուն եւ գործողութեանց:

Ապրիլ 23ին շաբաթ երեկոյ, անգլիական զինուորական կայանի՝ Հինէյտիի հայ գաղութը կազմակերպած էր Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակին սգահանդէս մը, ուր ներկայ էր գրեթէ ամբողջ գաղութը: Հանդէսին կը նախագահէր Գ. Գ. Կարապետեան: Բանախօսեցին Գ. Գ. Մկրտիչ Աղապապեան եւ Վահան Մեծատուրեան: Եղան երգեր եւ արտասանութիւններ

Ապրիլ 24ին առաւօտեան ժամը 10ին, Հ. Ե. Ե. Միութիւնը կազմակերպած էր իր ակումբին մէջ սգահանդէս մը: Կը նախագահէր Վարչութեան ատենապետ Գ. Արտաշէս Մկրտիչեան եւ բանախօսեց Գ. Մկրտիչ Աղապապեան: Ընտրեալ բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ գտնուելու:

Նոյն օրը կէս օրէն յետոյ Կիլանի քէմփի ազգ. վարժարանի ընդարձակ բակին մէջ բոլոր հայրենակցական միութիւններու նախաձեռնութեամբ կազմուած էր կարգադիր յանձնախումբ մը, կազմակերպելու Ապրիլ 24ի սգահանդէսը:

Հանդէսին կը նախագահէր նախկին պատերազմ Զաւէն արքեպսկ. Տէր Եղիաեան, որ ատեն պատշաճ արտայայտութեամբ վերյիշելով մեր մէկ միլիոն զոհերու յիշատակը, թելադրեց միանալ եւ վաղուան Հայաստանին համար պատրաստուիլ, որուն կոյլը ունինք այսօր Արարատի ստորոտը: Թելադրեց ո՛չ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ առնել անոր բարգաւաճման եւ ընդարձակման համար:

Հանդէսին բանախօսեցին Գ. Գ. Տօքթ. Էմիրզէ, Գ. Կարապետեան եւ Վահան Մեծատուրեան: Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր: Սգաբեմը զարդարուած էր բազմաթիւ ծաղկեպսակներով:

Հանդէսին տեւողութեան բաժնուեցան սեւ քօղարաններ եւ ծախուեցաւ պատկերը Տէր-Զօրէն դրկուած նահատակներուն ոսկորներուն: Գոյացաւ զուտ հասոյթ 230 րուբի (18 անգլիական ոսկի), որ պիտի ղրկուի Տէր-Զօր, հոն շինուած գալըրց-եկեղեցիին, որ անմոռանալի կոթողն է մեր նահատակներուն:

Հանդէսին կարգադիր յանձնախումբը վերոյիշեալ գումարը անբաւական գտնելով, ձեռնարկած է պատկերներուն վաճառման, որուն արդիւնքն ալ բարդուելով նախորդին վրայ, պիտի ղրկուի Տէր-Զօր:

Հինգ տարիէ ի վեր գաղութիս խաղաղութիւնը վրդովող տեղացիի եւ եկուորի պայքարը վերջապէս վերջ գտաւ կառավարութեան միջամտութեամբ: Անոր մշակած օրինագծով, միանգամընդմիշտ կը ջնջուի խտրականութիւնը, զոր կը յարուցանէին տեղացի մի քանի այլասերածներ:

Ապրիլ 15ին, կառավարութիւնը մասնաւոր հրահանգով մը կը թելադրէր կաթողիկոսական պատուիրակ Ռուբէն եպսկ. Մանասեանին՝ իրեն ներկայացնել երկպատիկ ցանկ մը, որուն մէջէն դատական նախարարութիւնը պիտի նշանակէր չորս հոգինոց յանձնախումբ մը, իր ներկայացուցչին նախագահութեամբ, կատարելու համար Իրաքի գաւառական ժողովի ընտրութիւնը:

Ինչպէս կ'իմանանք, եպիսկոպոսը երկար սպասումներէ յետոյ տուած է ցանկ մը կառավարութեան, անոր մէջ նշանակուած անձերէն ոմանք յաչս կառավարութեան կասկածելի (կարմրուկներ) անհատներ են, ուրիշներ ալ ալ ամբողջութեամբ բնիկ տեղացի եւ գաղթականութեան հակառակորդ տարրեր: Զարմանալին այն է որ ատոնցմէ եւ ո՛չ մէկին նախապէս հաւանութիւնը առած է եպիսկոպոսը, որով եթէ կառավարութեան կողմէ նշանակուին, շատերը պիտի հրաժարին, նորեր պիտի նշանակուին, դարձեալ պիտի հրաժարին: Այսպէս անվերջ ձգձգումներ եւ քաշքշուքներ:

Կառավարութեան տուած հրահանգին վրայ, Առաջնորդարանը մասնաւոր յայտարարութեամբ մը կը հրաւիրէր ժողովուրդը ընտրութեանց մասնակցելու համար գալ արձանագրուիլ Առաջնորդարան, ներկայացնելով Իրաքեան հպատակութեան թուղթը եւ վճարելով 3 րուբի ազգ. տուրք:

Սակայն չեպիսկոպոսն ու առաջնորդարանի մէջ ծուարած պնակալէզ հաստատիչ քարտուղարը իրենց ապագայ ամ... ապահովելու մտահոգութեամբ իրենց շուրջը հաւաքած քանի մը թափթփուքներ ամէն տեսակ դժուարութիւններ կը յարուցանեն գացող արձանագրուող գաղթականութեան: Իսկ իրենց համակարծիք անհատներուն ամէն նիւթական աջակցութիւն ու դիւրութիւն կուտան: Մասնաւոր պիւտճէ տրամադրուած է Առաջնորդարանի սնտուկէն, ինքնութեան թուղթեր հանել տալու համար անոնց:

Այսպէս, այսօր մէջտեղ ելած թափթփուքներ իրենց ազգութ[...] մոռցած անհատներ, որոնք կը [...]նան ժողովրդական քուէով ա[...] ձեռք ձգել ու գործի գլուխ բ[...] երկին չեպիսկոպոսն ու զա[...] հինգ տարուան պայքարին պ[...] գլուխները, - Արգար Յովհաննէս[...]ներն ու Հայկ Իսկէնտէրեաններ[...]

Անշուշտ ողջմիտ ժողովո[...] պիտի գայ իր քուէով արժանի [...] տալու վերոյիշեալ տականքներ[...] եւ զանոնք ցախաւելով քշելու [...] առաջնորդարանէն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

«ԵՐԱՆԵԼԻ ՏԷՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՒ ԱՒԵՏԻՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ»

(ԴԻՒՈՒԱԾ ՄԸ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵՒ ԿԱԹՈԼԻԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԷՃ[...])

—)(o)(—

Մայիս 7ին, Գրական Ակ[ումբի] մէջ խօսեցաւ Գ. Սօփ Ջ[...] նիւթ ունենալով «Երանելի Տէր Կոմիտաս եւ Աւետիք պատրիարք Ջափիւեան», ինքզինք նուիրու[...] բանասիրական շահեկան եւ իր[...]միտ աշխատանքներու:

Սհա դատախօսութեան հիմնակ[ան] մասերը

1929ին, Հռոմի մէջ տեղի ու[նե]ցաւ, Եպարքոսին վճռով 17[...] յիսներ 7ին մահապատժի ենթա[րկ]ուած Կոմիտաս քահանայ Կէօմիւ[...]ճեանի երանացումը: Այս երանաց[ման] նիստերուն մասնակցեցան բա[զ]մաթիւ կարտինալներ ու եպիսկ[ո]պոսներ, իսկ վերջին հանդիսաւոր նիստին, 1929 Մայիս 2ին, Պ[ա]պին ներկայութեամբ, անուանական յատուկ հրաւիրագիրով ներկայ ե[ղ]ան հայ երեւելիներ եւ նշանաւոր օտարականներ: Ներկայ եղած է [...] Գ. Ա. Սարուխան, որ մանրամա[ս]նօրէն նկարագրած է այդ հանդի[սու]թիւնը «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէ[ջ]:

Կոմիտասի երանացման պա[տ]մութիւնը երկար է: Գրեթէ նա[հա]տակութենէն անմիջապէս ետք Հռոմ իր գործակալներուն յանձ[նա]րարեր է տեղեկութիւններ հաւաք[ել], իսկ 1767ին Յովսէփ եպ. Բաղդ[...] տեղեկագիրը ստանալէ վերջ[...] ուեր է Կոմիտասի երանացման դա[տը] յարուցանել, գործ մը որ դրական վախճանի հասաւ միայն 1?0 տա[րի] յետոյ: Նոյնպիսի դանդաղութեա[ն] արդիւնք է նաեւ Մխիթար Սեբաս[տ]ացիի երանացման խնդիրը ո[ր] տակաւին կը մնայ առկախ. իս[կ] հարցը շատ հեռաւոր պատմութիւ[ն] մը ունի:

Հռոմը, ըստ երեւոյթին, [...]խարհիկ Սուրբերու երանացման հարցը վճռելու համար անգամ մը [նը]կատի ունի քաղաքական գործ[ն]ական նկատումներ: Կոմիտասի [...]տապութիւնը գրեթէ բոլոր հեղինակները, անոր երանացումը կը կապե[ն] 1915ի Հայկական Եղեռնին հետ

Կոմիտասի երանացումը տեղ[ի] ունեցաւ համաձայն Կանոնական [Օ]րենսգրքի (Corpus juris Ca[no]ni) 2125-2111 յօդուածներու, նո[ւ]իրացման Ատեանի նախագահն [էր] Ֆրանցիսկօ Էրլէ: Երանացման դա[տի պա]հանջ ներկայացնողն էր Հայ[...]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (Թիւ 3)

ԱՅԼԱՆԴԱԿ ՍԱՓՐԻՉԸ

Որքա՜ն երազած եմ, օրինակ, Ամերիկայի անպէս նախագահներէն մէկուն քիթը բռնած անձկօս անվերջ տանիլ ու բերել վերի ըրթունքին վրայ... Բայց կ'երեւի այս մէկը միայն բաղձանք պիտի մնայ:

Եւ պատահեցաւ որ, ինչպէս ըսի արդէն, դպրոցէն ո եւ է կերպ փախչելու միջոց մը խորհող մանուկի պէս, երբ գործատէրին հետ դժուարելու նախարան մը կը փնտռէի, այս կերպով ամէն յանցանք մարդուն կռնակին փակցնելու եւ սրտիս մըն ալ աւելցնելու մխիթարութիւնն ունենալով, երբ, յղացայ, (կը կարծեմ թէ ոչ միայն ծուլութիւնը մեծ մայրիկն է մարդուն մէջ լաւ ու դիւրին ապրելու անժխտելի հակմաութեան, է նաեւ ամբողջ մեր էութիւնը մեծագոյն աշխատանքներու եւ զոհողութիւններու առաջնորդողը. ուրիշ խօսքով այդ դիւկը շատ անգամ կենսատու մանուկով մը յղի է, կարեւորը ծնելու չափ ուժ ունենալն է... մնաց որ, միշտ յիշեցէք «մարգարիտներուն» առջեւ ներողամտութեամբ կարկինը բանալու ձեր շնորհակալութիւնը... պէտք է դրան

Այո, կ'ըսէի թէ, յղացայ, սա սափրիչութիւն բռուած արհեստին յեղափոխութիւնը կարելի յեղափոխութիւնը:

Մտքովս բանաձեւեցի:

Ա. Ինչո՞ւ կը ծառայեն սա, գրեթէ բոլոր սափրիչի խանութներուն ճակատներէն կախուած ձիու պոչերը. բաւական չե՞ն անցորդները կուրացնող լոյսերն ու ապակիները, գիրերն ու գոյները. ի՞նչ զուեհիկ ճաշակի արտադրութ. անարգանք վարսին ու վարսայարդարին. անկցի՛ն ձիու պոչերը:

Բ. Մէկ ֆրանքնոց յաճախորդին համար իսկ ի՞նչ են «շնորհակալութիւն պարոն», «ցտեսութիւն պարոն», «յաջորդ անգամին պարոն» եւ դարձեալ շնորհակալութիւն, շնորհակալութիւն... Իբր թէ ծառայութիւն մը մատուցած չըլլայինք, այլ քաղաքավարօրէն կողոպտած. անկցի անվերջ շնորհակալութիւնը... պէտք է դրան եւ ին գործիք մը յարմարցնել որ ամէն բացուելուն բոլ մեքենաբար «բարեւ պարոն», ու գոցուելուն «երթաք բարով շնորհակալութիւն»... Եւ պէտք է նոյնպէս կախել այն գործառն ու գործատէրն որոնք սպալով կ'ուզեն շահիլ ու արգելք ըլլալ:

Գ. Գրողը տանի օդին լաւ, գէշ, գեղեցիկ կամ տգեղ ըլլալը. օրուան քաղաքագէտին ծրագիրներն ու բաժնեբը, եւ շրջածներն ալ, կիներուն նորաձեւութեան զարմանալի կամ զարթակցելի հանգամանքը, այսինքն Եւա մայրիկէն մինչեւ այսօր միեւնոյն-հացին գինն ու պատրաստելու եղանակը, շինումաշինի կռիւները... եւայլն, եւայլն շատախօսութիւններ... անիմաստ, միօրինակ, մեքենաբար բռուած, տափակ: Անկցի՛ շատախօսութիւնը: Սափրիչը առաջին հանդիպողին ժամանցը չէ:

Եւ դեռ տասնեակ մը հիմնական ու անյետաձգելի յօդուածներ. որմէ յետոյ ուրիշ տասնեակ մըն ալ՝ ու թէ միշտ անկցիով այլ գալիքին ու ըլլալիքին կեցցէներով:

Հոս փակագիծ մը:

Այս «յեղափոխական» գիծը քիչ մը, միշտ նկարագրիս մէջ եղած է: Միրած եմ դուռը բաց եղած ատեն գոց պատուհանէն դուրս ու ներս ճամբորդել. կամ սա նուազն փորձել, ճար մը գտնել: Բնականաբար 100ին 99 անգամը անյաջող, մէկ անգամն ալ, անօգուտ կամ վնասակար: Ու փորձուելէն յետոյ կը տեսնեմ, չեմ զղջար. յիմարութիւն պիտի ըլլար արդէն հաւին հաւկիթէն ձիու ձագ սպասելը:

Օրինակ. սրճարաններու սուրճէն, ալքօլէն ու աղտոտ գաւաթներէն զզուած էի, — ոչ նարդէն եւ ոչ ալ թղթախաղէն ի հարկէ —, խորհեցայ առաջին առթիւ, լեցուն քսակ մը առքիս զարնուելուն, բանալ սրճարան մը որ սուրճ չունենար, ոչ ալ ախորժակը մեռցնող ախորժաբերներ, կամ երբեք ժամ մաքրողութիւնը ուշացնող մարտոգականներ, այլ պարզապէս թուղթին, նարդին, եւ եթէ միջոցը կայ, երաժշտութեան ալ հետ պտուղներ հրամցնող սալոն մը, կրկնակ գինով մը անշուշտ, մաքուր սպասներով: Կը տեսնէ՞ք. այսքան «տարամաբանական» լուծումներով քսակ մը փոշոքէն չէ որ պիտի վախնայ...

Ուստի այս մեծ գաղափարը, սափրիչական յեղափոխութիւնը, — յաղթեցայ չակերտ դնելէն, մօտով աւելցուցէք դուք խնդրեմ — գործի վերածելու համար, հակառակ ծրագրիս հիմնական սկզբունքներուն, հաւկիթ եմ չէ՞, պէտք եղաւ 120 տարիճան շատախօսութիւն, պոռալ, կանչել, տաքնալ ու պաղիլ: Արդիւնք. շուարեցնող անտարբերութիւն. շատ ու շատ հեգնանք ու ծաղրանք:

Անկէ, ընկերներէ, նմաններէ, որ գործին բերումով, կեանքի պահանջով գոնէ պէտք էր մօտենայի, հեռանալս: Չկարծէք թէ զզուած է սափրա, կամ վէրքի մը ցաւը, ո՛չ. խօսելու, ամէն բան ըսելու պէտքին վերադարձէք:

Իսկ մահացին պատճառ մը երբեք չեղաւ որպէս զի վիլած պատմէնքներս լել փորձէի

Սակայն ներողութիւն: Անհոգութեանս, յամառութեանս իսկ հակառակ, զգացի որ ծծածծ ջուր էր: Անօթութիւնն ու թշուառութիւնը մօտէն թէ հեռուէն ինծի նայելու ձեւ մը ունէին, զայրացնող, առով իսկ յաղթող, եւ ամէն գէշութեանս վրայ մաքուր հագուելու, կամ այդպէս կեղծելու, չունեցածս արտաքնապէս ցուցադրելու, ինծմէ դուրս բոլորը ար[...] մարհելս պզտացնելու պէտքը [...] մէջ անհամեմատ կերպով աճած է[...] ու ճիշդ ատոր հակառակ, միջակ[...]նութեններու մէջ շուքը պատցնելու[...] ժանի սափրիչ մը ըլլալս ալ իր[...] ցաւագին գիտակցութիւնով մը [...] կը մաշէր... կ'ատէի բոլորը [...] առանց հեռանալ կարենալու[...] կասութիւնը դարձեալ ձեր [...]դութեան գնահատութիւնը չի [...] այլ կարելին փափկութեան կը [...]տանի.

Եղաւ անխուսափելին. պարզ[...]թիւնը չխոստովանելով, կրել [...] անհրաժեշտութեան մը պէս, զ[...]ժուել անոր. ինչպէս ոմանք իրենց[...] կնկան մինչեւ գերեզման կը [...]ւին. ուրիշներ իրենց ծոծ, այլ[...]բած ու անօգուտ մէկ անդամ [...]ուղեր կարել, եւ ուրիշներ ալ մ[...]տեւ տառապանքներու գնով [...]թիւններ կը պահեն:

Ապացո՞յց. քէն ըսի ամէնուն [...] մէն գաղափարի հանդէպ, ոչինչ [...] սխալու ուժ կար մէջս. սեփական[...] պէտ մը միայն ջլատող:

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(վերջացաւ)

հայկական վարժարանի տեսուչ Տէր Աբրահամեան։ Բարդ ու մանրամասն գործողութիւններէ վերջ, ծայրայեղ Տէր Կամիտասի անունը մտաւ հռոմէական եկեղեցիի սրբանելի նահատակներու ցանկին մէջ։

Անշուշտ երանացման այս սուրբ հանգամանքը շատ քիչերը պիտի հետաքրքրէր, եթէ Գ. դատախազը մեզի չտար 17րդ դարու Պոլսահայ գաղութի կեանքը եւ կաթոլիկ միսիոնարներու գործունէութիւնը։

Առաջին անգամ Պոլիս մուտք գործողներն եղան ֆրանսական ճիզուիտները 1609 սեպտեմբերին, 1726 յիսնին կափուչինները, որոնք շատ արագ բազմացան եւ ամուր կազմեցին թէ Պոլիս եւ թէ գաւառները։ Փարոզչութեան գործը զինեց ամբողջութեամբ Կափուչիններու ձեռքն էր, իսկ վերին ղեկավարութիւնը՝ ճիզուիտներու։ Շատ անցաւ Տոմինիկեաններն ալ եկան հաստատուեցան։ Ահա այս երեք Միաբանութեանց հաստատութիւնը, պատճառ դարձաւ որ հայ ժողովուրդը երկար ատեն տառապի կրօնական-բռնազանցական վէճերու հետեւանքով։

Հայածանքը միսիոնարներու դէմ նորանոր բարդ ու ազգային ձեւեր առաւ։ Հայ պատրիարքները կը փոխուէին իրարու ետեւէ։ Ոմանք կը խրախուսէին կաթոլիկութիւնը, իսկ ոմանք կատաղի պայքար կը մղէին։

Այդ պայքարի ամէնացայտուն դէմքերէն մէկն է Աւետիք պատրիարքը, որ կատաղի հալածանք մղեց միսիոնարներու դէմ եւ ի վերջոյ Պոլսոյ ֆրանսական դեսպանին դաւադրութեամբ առեւանգուեցաւ խորհրդաւոր կերպով, Կուտէն գոփի եւ Ամերիկացիներուն պէս։

Միսիոնարները զինեցին մտնելով ձիզուիտական ծրագրով։ Իրենց քարոզչական գործը կը տանէին խիստ գգոյշ եւ ուշադիր։ Անոնք Հայոց հոգեւոր առաջնորդներուն հետ բարեկամ կը ձեւանային անոնց կասկածը չհրաւիրելու համար։ Միսիոնարներու ճարպիկութիւնը պիտի կայանար անոր մէջ, որ Հայերուն նախ ընդունիլ տային հռոմէական եկեղեցւոյ դաւանանքը, անվթար պահելով հայ եկեղեցական ծէսերն ու աւանդութիւնները։ Հասկնալի է թէ այս սկզբունքներով տարուած պայքարը առայժմ կասկած ու տարակուսիւն չէր յարուցաներ հայ համայնքին մէջ։ Միսիոնարներուն թոյլ էր տրուած քարոզել Հայոց եկեղեցիներուն մէջ եւ պատարագ մատուցանել։ Կային եկեղեցիներ, որոնց կ՚ըսէր «Հայոց էր եւ կ՚ըսէ ալ Տոմինիկ»։

Երբ միսիոնարները արդէն ամրապնդուած էին ամուր կերպով, սկսան բաղդատել մեծագոյնը եւրոպական դեսպաններուն, անուանարկելով հայերը «Հերետիկոսներ» եւ «Հերձուածողներ»։ Եւ առաւ համար կ՚ուզէին դեսպաններու միջամտութեամբ արտօնութիւն առնել արժանաւորին ընելու համար հայ եկեղեցիի մոլորութիւնները։ Լուդովիկոս 14րդը կը յորդորէր համոզութիւն ցոյց տալ ծիզուիտներուն...»

Եփրեմ Ղափանցի Պատրիարքը, որ յայտնի էր իր հակակաթոլիկ պայքարով, սկսաւ հալածարար քաղաքականութիւն վարել միսիոնարներուն հետ։ Հայերը գժգոհ մնացին Եփրեմէն եւ գիմեցին Կարինի Աւետիք եպիսկոպոսին։ Աւետիք եպր մոլեռանդ հակակաթոլիկ էր եւ մօտ բարեկամ շէյխ-իւլ-իսլամ Ֆէյզուլլահին։ Բուռն պայքար սկսաւ հայերու կաթոլիկացման աշխատող միսիոնարներուն դէմ։ Ֆրանսական դեսպան Ֆէռիօլը միսիոնարներուն պաշտպան կանգնեցաւ եւ բողոքագրիր հասցուց Լուդովիկոս 14րդին, որ վերջին հովանաւորն էր անոնց։ Անէն կողմէ Աւետիք պատրիարքի դէմ դանգատներ սկսան շատնալ եւ կ՚ուզէին ամէն կերպ զայն պաշտօնէն հեռացնել։ Օգտուելով սուլթան Մուսթաֆայի զահընկէցութենէն եւ Պոլսոյ խառնակ վիճակէն, Աւետիք պատրիարքը կը բանտարկուի 18 օրով։ 1702ին եւ նոյն տարի սեպտեմբերին կ՚աքսորուի Սուրիա։ Հայերը 880,000 ոսկիի գումար մը կը հաւաքեն եւ կը յանձնեն Թուրք կառավարութեան, Աւետիք պատրիարքը ազատելու համար։ Եւ յիրաւի, շնորհիւ այդ մեծ գումարին փրկաբար դերին, Աւետիք ազատեցաւ եւ պատրիարքական գահ բարձրացաւ կրկին։ (1704-1706) Աւետիք միաժամանակ պատրիարք էր եւ Երուսաղէմի, որուն Մինաս պատրիարքը անգլիացի վաճառական Լէթրանիէն խոշոր գումարի փոխառութիւն մըն էր ըրած եւ չէր կրցած վճարել։

Անգլիացին դատ բացաւ եւ այդ առթիւ կրքերը բորբոքեցան պատրիարքին դէմ. թէեւ, ի վերջոյ դատը շահեցաւ։ Ֆէրիոլի սադրանքներով 1706 փետրուար 14ին, մեծ ապարանքին միջոցով Աւետիքը պաշտօնանկ ըրին եւ աքսորեցին Կիպրոս կղզին։

Ֆէրիոլը կը կաշառէ Աւետիքին ուղեկցող չաւուշը եւ կը հրահանգէ Փօսսի ֆրանսական հիւպատոսին, որ Աւետիք երբ հոն հասնի, պէտք է փոքրիկ առեւտրական նաւ մը գտնել եւ ղրկել Ֆրանսա։

Այդպէս ալ կ՚ըլլայ. Աւետիք կ՚առեւանգուի եւ փախանակ Կիպրոս երթալու, Ֆրանսա կը փոխադրուի։ Աւետիքի անհետացումը երկար ժամանակ անյայտ կը մնայ Պոլսոյ հայութեան։

Ամէն կողմ մարդ կը ղրկեն եւ հազիւ հետքը կը գտնուի։ Աւետիքը կը ղրկուի Մարսէյլէն Սուրբ Միքայէլի լեռը եւ կը պահուի խիստ բանտարկութեան մէջ։ Ֆէրիօլ մինչ այդ՝ լուրեր կը տարածէ թէ Աւետիք մեռած է։

Հայերէն եւ կամ Թուրքերէն զիտցող չգտնուելով, Աւետիք կը յանձնուի Ռընոսայի Ռընոսայի օգնական Փըթի տը լա Քրուա, վարդապետ մը, հայերէն կը սորվի Աւետիքէն եւ հետզհետէ կ՚ուզէ ըմբռնել Աւետիքի մտադրութիւնները։ Աւետիք չափաւոր յայտարարութիւններ կ՚ընէ եւ իր բուն միտքը կը ծածկէ։ Անոնց կը յայտնէ թէ ինքը կաթոլիկ է եւ նախ իսկ Պոլիս զանոնք պաշտպանած է։ Աւետիքի յայտարարութիւնները ստորագրել կուտան։

Աւետիք վախճանեցաւ 1711ին, ճիշդ այն ժամանակ երբ Լուդովիկոս մինչեւ չէր գտներ անկէ ազատելու Լուդովիկոսի օրագրութեան հրատարակիչ Տէպինքին կ՚ըսէ թէ՝ «On sera tenté de croire qu'on se débarrassera de lui par le poison.

ՎԻՆ-ՀԱՐ

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ ԿՈՐԿՈՒԼՈ՞Վ Է

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՊԱՆԵԱԼԻՆ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ՎՐԱՅ

Ներքին նախարարութեան հրամանով, ընդհ. ապահովութեան ոստիկանապետներէն մէկը, յատուկ քննութիւն մը կը կատարէ Փրակայի մէջ, լուսաբանելու համար Կորկուլովի վերաբերեալ կարգ մը կէտեր։ Այս քննութեան արդիւնքը, առ այժմ ցոյց կուտայ թէ Կորկուլով իսկապէս Կորկուլովն է, ծնած 1895 յունիս 26ին, Լապինսքայայի մէջ։

1921ի դեկտեմբերին էր որ Կորկուլով առաջին անգամ կը մտնէր Չեխոսլովաքիա։ Վարշաւայէն կուգար լեհական անցագրով մը եւ կը հաստատուէր Հուռմէնի մէջ։ Այդտեղ, խնդրագիր կը ներկայացնէ ստանալու չեխական հպատակութիւնը։ Իր խնդրագիրը կը մնայ անհետեւանք. Սակայն երբ դիմում կը կատարէ կառավարութեան ծախքով հետեւելու համալսարանի դասընթացքին, կ՚ընդունուի։

Երբ Չեխոսլովաքիա կը հասնէր, Կորկուլով արդէն ամուսնացած էր գաղթականի բացեր իր առաջին կնոջ դէմ։ Այդ ամուսնութիւնը կը լուծուի Փարիզի ատեա եպիսկոպոսին կողմէ։

Կորկուլով որ կը բնակէր Փրակա, եւ կ՚ամուսնանայ սափրիչի մը աղջկան հետ, որուն սակայն, չի կրնար երկար կենակցիլ, կը բաժնէ ամուսնալուծման նոր դատ մը։ Որովհետեւ, իր համբուն վրայ կը հանդիպի յիսունհոց կնոջ մը, որուն հետ կը կենակցի ապօրէն կերպով՝ քանի մը տարի։ 1923—28։ Այդ թուականին, Կորկուլով չափազանց բարեհամբոյր է իր յիսունհոց սիրուհիին հանդէպ մինչեւ որ զայն ալ կը լքէ, չոգիի վերաբերեալ վերջ անոր 20,000 քուրոնը։

Մինչ այդ, իր ամուսնալուծման դատը կը վերջանայ ի վնաս իրեն. Որովհետեւ անընդհատ կը ծեծէր իր կինը, զոր անօթի ալ կը ձգէր։

Երրորդ անգամ, Տումէսի ազանիչը կ՚ամուսնանայ Հուռմէնցի աղջկան մը հետ։ Երկար չի տեւեր։ Կը լքէ կինը եւ կ՚անհետանայ։

Իր վերջին կնոջ դիմումին վրայ, ոստիկանութիւնը կը փնտռէ զինքը. գողցած է անոր 13,000 քուրոնի օժիտը։ Այդ թուականին, ոստիկանութիւնն արդէն Կորկուլովի վրայ կը նայի իբրեւ համայնավար, որովհետեւ իր կինն է զինքը մատնողը, ըսելով թէ սեւած է անոր համայնավարի անդամատետրը։

Ֆրանսայի ոստիկանապետին կատարած քննութիւնը երեւան բերած է նաեւ կէտ մը, որ կապուելով Կորկուլովի յուշատետրին մէկ յայտնութեան մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ստանայ։ Իր յուշատետրին մէջ, 1930 յուլիս 14 թուականով, Կորկուլով կը յայտնէ Ֆրանսայի ոստիկանութեան այն ատենի նախագահ Գ. Կասթոն Տումէրկի ապանութեան մտադրութիւնը։

Արդ, յայտնուած է թէ Տումէսի սպանիչը 1930 յուլիս 8ին, Փրակայի ֆրանսական հիւպատոսէն արտօնութիւն ստացեր էր Փարիզ երթալու։

Հարցաքննիչ դատաւորին պատասխանելով, Կորկուլով կը կրկնէ իր յանկերգը.

— Երեւակայութի՜ւն...

Ասոնք են Ֆրանսայի ոստիկանապետին կատարած քննութեանց արդիւնքը Չեխոսլովաքիոյ մէջ։

Բայց տակաւին չէ կրցած երեւան հանել առուգօրէն թէ Կորկուլով պատկանո՞ծ է որ եւ է քաղաքական կուսակցութեան։

Բայց, ռումանական ոստիկանութեան քննութիւնը՝ Կորկուլովի մասին, բոլորովին հակառակը կը հաստատէ։ Ռումանիոյ մէջ երեւան հանուած գլխաւոր կէտը այն է թէ Կորկուլով երբ կայլ ծառայած է բոլշեւիկներու եւ չեկա զօրավարի մը կայցայի միջեւ։ Այդ գործը որ ժամանակին մեծ աղմուկ հանեց Չեխոսլովաքիոյ մէջ, վերջացաւ զօրավարին ստրիճանազրկումովը. Արդ, Կորկուլովի ճամբորդութիւնը դէպ ի Ռուսիա, կը զուգադիպի այդ շրջանին եթէ այս կէտը վերջնապէս ստուգուի, անհերքելի կերպով պիտի հաստատուի թէ Կորկուլով իրօք բոլշեւիկեան գործակալ էր.

Ռումէն ոստիկանութեան մասնաւոր ուշադրութիւնը գրաւած է այն պարագան թէ, իր ձերբակալման ընթացքին, Կորկուլով յայտնեց որ կը պատկանի ռուս Փաշական կազմակերպութեան մը։ Պատճառն այն է կը թուի, որ ռումէն ոստիկանութիւնը յուր առած էր թէ Չեկան ծրագիրը յղացած է վարկաբեկելու եւրոպական գլխաւոր քաղաքներու եւ մասնաւորաբար Փարիզի հակախորհրդային կազմակերպութիւնները։ Այս ծրագրին համաձայն, կազմակերպութիւնը նախատեսուած էր ռուս Փաշական կազմակերպութեան մը, զոր պիտի մեղադրէին յետոյ թէ ահաբեկումներ կը կատարէ.

Իրականութեան մէջ, ռուս Փաշական կազմակերպութիւն չկայ։

Կասկած կը ծագի ուրեմն թէ Կորկուլովի արարքը առաջին քայլն է այս ծրագրին գործադրութեան.

Իսկ չեխ ընկերվարականներու օրկան «Փրավոլիտու» «Կորկուլով նաեւ համայնավար էր» խորագրին տակ կը գրէ.— Մենք ալ պիտի կրնայինք այս խորագիրը տալ մեր յօդուածին, որովհետեւ Կորկուլովի անձնական յարաբերութիւնները Հաունէնի համայնավարներուն հետ, բաւական սերտ եղած են։ Անոր յայտարարութիւնը հրատարակուած է Հուռմէնի համայնավար շաբաթաթերթին մէջ։

«Փօփիւլէռ» իր կարգին կը գրէ.— Ճշմարտութիւնը պարզ է եւ դաժանի ճշմարտութիւնն այն է որ Տումէրը սպաննող մարդը խենթ էր։ Հաստատուած է որ մտած էր չեխ ընկերվարական կուսակցութեան մէջ եւ չորս ամիս յետոյ վտարուած տեղական ժամանակին կողմէ։

«Բիչ ատեն համայնավար եղած է. բայց իր խառնուածքը, իր համակրութիւնները. իր խորհրդաւոր յաւակնութիւնները զայն կը մղէին անշուշտ դէպի Փաշիզմ եւ դէպի Սպիտակ Ռուսերը։

Պերլինէն Հրատարակչական Տուն մը յանձն առած է տպել Կորկուլովի «Կազախի մը վէպը», որ 600 էջէ կը բաղկանայ։ Հրատարակիչը կ՚ըսէ թէ կարգ մը մասեր յապաւելով, հեղինակութեան ամբողջ մարդու մը ապաւորութիւնը կ՚ընէ։ Անգլիական եւ ամերիկեան Տուներ բաղադր առաջարկներ կը ուղղեն Պերլին, այս գործին թարգմանութեան իրաւունքը ստանալու համար։

Սպառնացող վտանգին առնէկ

Եռանդաւոր գործիչ մը, Միքայէլ Նաթանեան, երկար յօդուած մը հրատարակած է իրենց Ամերիկայի պաշտօնաթերթին՝ «Պայքար»ի մէջ, «Համայնավարներու վտանգը գաղութներու մէջ» խորագրին տակ։

Հատուած մը իր խորհրդածութիւններէն.

«Գաղութահայութիւնը կրծող ցաւերէն մէկն ալ համայնավարական շարժումն է, որ, թէեւ իր տարողութեամբը առ այժմ սահմանափակ, կը սպառնայ վտանգել ոչ միայն ենթականերուն հանգիստը, այլ եւ հանգիստը գաղութահայերու ամբողջական մասին, որ սակայն վարդապետութեան մասին օտար եւ անտարբեր կը մնայ.

Համայնավար շարժումներու հայերու եւս խառնուիլը վտանգ մը կ՚ըլլայ գաղութներու համար պարզապէս անոր համար որ տեղական ժողովուրդները եւ վարիչ տարրերը այն երկիրներուն, ուր մերայինները ցրուած են, Հայու մը, որքան ալ անխորհուրդ, մէկ արարքին համար պատասխանատու կը համարեն ամբողջ համայնքը։

Երբ ազգովին այնքան ջանքեր կը թափուին մեր ցանուցիր գաղթականներուն մէջ վառ պահելու տոհմային գիտակցութիւնը եւ իրարու ու հայրենիքին միջեւ՝ բարոյական եւ ցեղային կապը, երբ օտար միջավայրերու աննպաստ պայմանները արդէն ինքնին, մէկ մէկ վըտանգներ են մեր համայնական կեանքին եւ երբ մեր նորահաս սերունդը, այդ տեղերը, կամայ ակամայ օտարանալու ուծանալու սպառնալիքին տակ կը գտնուի, համայնավարութեան նման ազգ եւ կրօնք չճանչցող, տոհմային դարաւոր արժէքները անգոսնող անխտրական վարդապետութիւն մը խարխարատը ալ աւելի խորացնող գործօն մը կրնայ ըլլալ մեզի։

Ահա թէ ինչու մենք պարտաւոր ենք կռուիլ ոչ միայն ապազգայնական այդ վարդապետութեան դէմ, այլ եւ համապատասխան միջոցներ ձեռք առնելու ենք, արտասահման գտնուող մեր այն միամիտ տարրին դէմ, որ հակամէտ է տարուելու այդ յորձանքէն, որ իրեն օգուտ մը չտալէն զատ, թէ իր գտնուած տեղերու հայ գաղութը կասկածելի կը դարձնէ յաչս օտար պետութեանց եւ թէ միանգամայն ազգային վտանգ մըն է, որովհետեւ արտահայրենեան այդ համայնավարները, իրենց անխտրական համոզումներովը, վերջ ի վերջոյ, ազգին համար պիտի կորսուին»։

Թշուառութիւնը Սանակաշէնի եւ Մեսրոպաշէնի մէջ

—)(o)(—

ԽՄԲ.— Բարեգործականի գրասենեակէն ստացած ենք ցետեւեալ զեկոյցը, Մայիս 12 Թուականով.—

1929 դեկտեմբերին Թուրքիայէն Սուրիա ճզգիրէի կողմերը գաղթած 600 տուն քրտախօս Հայերէն 130 ընտանիք Թել-Պրաքի շրջանին մէջ նորաշէն երկու գիւղերու Սահակաշէնի եւ Մեսրոպաշէնի մէջ տեղաւորուեցան, Հ. Բ. Ը. Միութեան նախաձեռնութեամբ բացուած համազգային հանգանակութեան արդիւնքով, Հալէպի մէջ կազմուած Գաղթականաց Կեդր. Խնամատարութեան հոգածութեան տակ շինուեցան 120է աւելի կոկիկ եւ հանգստաւէտ բնակարաններ, եւ գիւղացիներուն տրուեցան ահուեղ, լծկան եզներ, երկրագործական պիտոյքներ բնատնի անասուններ եւ սերմնցու։

Առաջին տարին, երաշտութեան հետեւանքով, ցանքը ապարդիւն մնաց եւ խնամատարութիւնը երկրորդ անգամ ըլլալով անուանց եւ սերմնցու տրամադրեց գիւղացիներուն։ Միեւնոյն ժամանակ, հաւանական երաշտի մը դժբախտութենէն խուսափելու համար, ճաղճաղ գետին առջեւ թումբ մը կանգնեցնելու փորձ ըրաւ, սակայն դժբախտաբար այդ փորձն ալ ի դերեւ ելաւ։

Այս տարի, երաշտը աւելի սաստկօրէն կը տիրէ ամբողջ Միջագետքի մէջ եւ հայ գիւղացիներն ալ մեծապէս վնասուած են, չունենալով ուտելիք ոչ իրենց եւ ոչ ալ իրենց անասուններուն համար։ Ասոր վրայ սկսած է խուճապ մը եւ շատերը տեղին անգին կը ցրուին։

Կիլիկիոյ կաթողիկոսին դիմումին վրայ, Միութեանս կողմէ իր Ժընեւի պատուիրակ Գ. Լ. Բաշալեանի միջոցաւ այս գիւղացիներուն ողբալի վիճակը ներկայացուեցաւ Նանսէնեան Միջազգային Օֆիսին, որ որոշած է յանձնարարել Սուրիոյ իր ներկայացուցչին, Գ. Պիւրնիէին, որպէսզի վերոյիշեալ երկու գիւղերուն համար քարէ թումբի մը կառուցումին համար պէտք եղած աշխատանքները կատարէ, ինչպէս նաեւ քննութիւն մը ձեռնարկէ այս գիւղերուն իրական վիճակին մասին եւ ցոյց տայ այն միջոցները որ անհրաժեշտ են անոնց ներկայ վիճակը բարուօքելու համար։ Միւս կողմէ, կարգադրուած է որ ֆրանսական պատուիրակ Գ. Տը Նավալ կառավարութեան կողմէ յանձնարարէ Սուրիոյ մարզպանութեան՝ որպէսզի իր հոգածութիւնը չզլանայ այս անբախտ գիւղացիներուն։

× Ֆրանսա ներգաղթող Տցոց Պաշտպանութեան կոմիտէն ապրիլ 15էն ի վեր զադրեցուցած ըլլալով իր գործունէութիւնը դրամական միջոցներու չգոյութեան հետեւանքով, Միութեանս պատուիրակին առաջարկութեամբ, որոշուած է որ սոյն կոմիտէին գործը ստանձնէ Նանսէնեան Օֆիսին Ֆրանսայի ներկայացուցիչը Գ. Բաու։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

Աշխիներէն ոմանք եւս խոյս տալով ելուրկներ կը նետէին Սուրէնի եւ Ֆրանսուհիին վրայ, որ Սուրէնի ինքնահոյժ ու ճօճուն կեցուածքը,— որ դուր ներքին ալուրմներէ, վերջիններէ, քաղաքէն ստացուած անհասկնալի, նամակէ մը եւ ձիանդամայն իր անձին պայմաններէն,— կը վերագրէին Ֆրանսուհիին հետ ունեցած իր կապին։ Վստահութիւն մըն էր իրենցը, քան ուրիշներու, որ դէպի Սուրէնը իրենց ներքին ու թաքուն տրամադրութիւններէն վերագրուած մը, քանի որ, գանէ այդ պահուն, Սուրէն ծիդ կ՚ընէր մտածել թափանցելու իր հայրենի ու ձիթին աւերակին տակ, ձերբազատուելու այս մեծ ու պնկալ քաղաքին ժանձրալիթներէն եւ պատասխանատուութենէն եկող յիշողութիւնները զինքը տարեր սեւեր էին իրենց տանը սենին առջեւ։ Նոյն պահուն, Ֆրանսուհին, տեսնելով Սուրէնի ժամանացոյցը սեղանին վրայ, առաւ, նայեցաւ վրան, յետոյ, պա՞րզ հետաքրքրութեան մը համար, բացաւ անոր խուփը, ու տեսաւ անոր մէջ նկար մը... Սաթենիկին էր...։ Զկրցաւ բացատրել թէ ո՞վ էր ան։ Բայց, իր մէջ կինը յուզած էր հարցը ու զգած էր զայն,— Կինը, որովհետեւ, կիները, մի՛շտ տարօրինակ ակարութիւնը ունին իրենց նմանը տեսնելու իրենց դէմ պայքար մը կամ տարապանք մը առնելու անբաղձալի բաղձանքէն մղուած...։ Փակեց կափարիչը, ու ժամացոյցը դրաւ սեղանին վրայ, հոն նեղփակուած գիծաբ գեղ աչքերուն առջեւ, ճիշդ Սուրէնին պէս, որ նո՛յն բոպէին, ճառեր էր, կենդանի պատկերը Սաթենիկին եւ որ, գլուխը դարձնելուն, հանդիպեր էր աչքին մը՝ Ֆրանսուհին, գիծաբ եղող հայեցքին մէջ...

Ինչո՞ւ Այո՛, ինչո՞ւ ատեցած էր այս անթափանցելի բանը, — Հայեցքին։ Այս յորակայ Փ ի լ մը։ Պատրանքներ ստեղծելու եւ պատրանքնե՞ր փշրելու համար։ Իրա՞ւ, վասնզի, ամէն երկին չար ալ ըլլալ Սուրէնի պատրանաւոր արշաւանքին դէմ գնելով բերա ու դառն իրականութիւնը,— ահա՛ ես, ճիած՛ա տղայ»...։

Բայց, ատեն մը լռեց գինքը։

Ամբողջ գիշերը հոգեկան անձկութեան մէջ էր եղած։ Անկողին մտնելէ առաջ, անգա՛մ մըն ալ կարդացեր էր մէր հօր նամակը, ուր կ՚ըսէր.— «...հին պատմութիւնն է միշտ։ Զայր յուզելու կը կազմուինք։ Օսման էֆէնտի ասիթ չի փախցներ նեղելու համար հայերս։ Պոլիսը ապրեցաւ թելով կապեց առերս։ Այս դասերը, դպրոցները, յօդուածները, բոլո՛րը լաւ են, սիրելի Սուրէն, բայց հոս ալ գործող ձեռքի պէտք կայ, ճիշդ չի՞ն մտածեր, արդեօք, երբ կը կարծեն թէ այդ բոլորը անմիջական բնոյթ չունին։ Հաւատէ՝ Թերեւս ամէն բան սխալ կը գնահատեմ։ Եւ սակայն, երբ տունը անմիջական վտանգի տակ է միշտ, լաւ չէ՞ որ մի՛շտ քովը գտնուինք։ Մի՛ ծիծաղիր, եթէ ըսեմ թէ բոլորը, նախասակ յաւակնութիւններուն եւ յոյսերուն, փափաւ չենք թէ այս իրիկուն գլխնիս ծեր ուսերուն վրայ կը լուցնե՞նք...»։

Իրաւունք ունէր, Թերեւս, Տէր Մեսրոպը, խորհէր էր Սուրէն։ Այսուհանդերձ, Ճակատագրականօրէն ձեզի վիճակուածէ հասատարապէս կանոկ տալ երկու ծեծ ու ծանրատար կռիւներու... Հեւ ի հեւ գնացք մը պէտք է։ Կեանքը քալած է — նպրակացուցիր էր — իսկ մեր ժողովուրդը մնացած է հոսս ու անանցանելի պատի մը առջեւ... Ու ծանր բեռած է ... ծնշած է ձեզ...»

Ու անգամ մըն ալ կարդացեր էր Տէր Մեսրոպի վերջին աղերը.— «...այս նոր լոյսը, այնքան արագ ու անսպասելի, կրնայ եւ կուրացնել մեզ...»։

Միթէ՞...

Ու հիմա նորէն մտածեց, իրա՛ք, որ ինք այս սեղանին քով տեղ չունէր։ Եւ սակայն, շարունակեց խօսիլ ու ժպտիլ, որովհետեւ, շրջանակը, կեանքը, սովորութիւններն ու պայմանները ինչպէս եւ իր կապերը կ՚ըսէին իրեն — «Միամիտ ու յիմար տղայ, դուն մնար լռային հանձար եւ խաւարին մէջ հասակ նետեցիր. մի՛ նայիր հեռու՝ հորիզոն մը կայ առաջիդ. կեա՛նք մը կայ ու ճամբայ մը, զոր կորել պէտք է գիտնաս մաթքչխնաբած...

Այդ ծա՞ւթը։

Սուրէն կը զգա՛ր, թէ պիտի զար անի։ Բայց, ջերմ ու լառապայծառ միջոցէն կը խրախուսէր զինքը։

— Գիտես,— շշնջաց յանկարծ Ֆրանսուհին,— վշտացած եմ քեզի...

— Կը ցաւիմ, եթէ որեւէ ձեւով վշտացուցեր եմ քեզ — հազիւ վրայ բերաւ Սուրէն՝ անփոփել ջանալով միտքը — գուցէ թերացած մը ունեցայ բոլորովին ակամայօրէն։

Բայց, Ֆրանսուհին կրկին դարձաւ Պարոնվարդեանին, եւ սեղանին վրայէն առնելով Սուրէնին արկղաթ տուփը, սկսաւ խաղալ անոր հետ, գլխարկին տակէն ժպտեցաւ, եւ տուփը պատռելով ձախներուն միջեւ, կարմիրը նետեց մոխրամանին մէջ։ Ցետոյ, մէկէն հանեց գլխարկը, գլուխը ըրաւ ետ, քիչ մը նայեցաւ հեռուն ու միշտ ժպտող շրթունքին, ըսաւ Պարոնվարդեանին.

— Ձեր բանաստեղծութիւնները մաուաւոր հաճոյք կը պատճառեն ինծի։

Պարոնվարդեան, շունչը կտրած եւ ուշադրութիւնը լարած՝ դէռ բառերու կը սպասէր, տան պզտիկ ժապաւինաւոր ու սպիտակ շնիկներուն նման, որոնց շաքար կը նետեն իրենց տիրուհիները։

— Այս տասնեան թերթին մէջ լոյս տեսածը իրապէ՛ս գեղեցիկ ստեղծագործութիւն մըն է...

— Այնպէս չէ՞։

— Երկրորդ տունը, մանաւանդ, ուր երաժշտութիւնն ու խորքը իրար կը գերազանցեն...

— Այո՛... ը՞... գիտէ՞ք...

— Կ՚երեւի [illegible]ման գեղեցիկ ակ մը ունիք...

— Այսինքն...

— Ո՞վ է, տեսնենք... աղջիկ ըլլալ ու ներշնչել...

— Բայց, օրիորդ Արապեան..

— Մէ՞կ անգամէն կը գրէք...

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

հաղորդուին հարցաքննիչ դատաւորին եւ քննչին Նաեւ, բժիշկները իրենց տեղեկագիրը տան Կորկուլովի մտային վիճակին մասին, հարցաքննիչը պիտի կրնայ իր գործը վերջացած նկատել եւ որոշում մը տալ դատավարութեան մասին։

Կը կարծուի որ, եթէ մասնագէտները ընդունին ոճրագործին պատասխանատու եւ գիտակից նկատուելու հանգամանքը, դատավարութիւնը պիտի կրնայ տեղի ունենալ Յուլիսին։

× Յայտնուած է թէ Կորկուլով մտադրած էր ֆրանսական հպատակութիւն ստանալու համար խնդրագիր ներկայացնել եւ ձեւակերպութիւններուն տեղեկանալու համար, Ապրիլ 30ին, Մոնաքոյէն նամակով մը դիմում կատարած էր Փարիզի ռուս փաստաբաններէն մէկուն։

× Թերթերը իրենց կարգին, մանրամասն քննութիւններ կը կատարեն Կորկուլովի մասին, բոլոր այն վայրերուն մէջ, ուր բնակած է։

«Ժուռնալ»ի քննութիւնները կ'եզրակացնեն թէ Կորկուլով «հիւանդ» չէր 1921ին, երբ նոր կ'ամուսնանար, ինչպէս ըսուեր էր։ Իր կինը որ բժշկութեան կը հետեւէր, նշմարած պիտի ըլլար։ Ալքոլամոլ ալ չէր, այն շատ պարզ պատճառով որ այդ. Թուականին Ռոստովի մէջ, ուր կը բնակէր, կաթիլ մը ալքոլ չկար։ Բնակչութիւնը ստիպուած էր գոհանալ սուրճով, թէյով ու ջուրով։ «Ժուռնալ»ի լրաքաղը կ'եզրակացնէ թէ

1) Իր առաջին ամուսնութեան ժամանակին, նշանածին ընտանիքին լուր տրուեցաւ թէ, Կորկուլով համայնավար է։ Լուր տուողներն էին ռուս ազգային կազմակերպութեան մը անդամները, որոնք սակայն ո՛չ մէկ փաստ տուեր էին։

2) 1931 յունիսին, երբ իր կնոջ հետ կը մեկնէր Չեխաստան, բոլորը զարմացան թէ Կորկուլով յաջողեր էր անմիջապէս ստանալ փոխադրութեան արտօնագիր, մինչ իր կինը օրերով սպասելէ յետոյ իրաւասու պաշտօնատան առջեւ, ձեռնունայն վերադարձեր էր։

3) Միեւնոյն մէջ, Կորկուլովի կինը, եղբայրներն ու քոյրերը չէին յաջողեր Չեխական սահմանն անցնիլ. իսկ Կորկուլով յաջողեր էր միեւնոյն անցնիլ շատ դիւրութեամբ, շնորհիւ համայնավարի մը, որուն տունն իջեր էր։

Այս տեղեկութիւնները ալ եթէ ստուգուին, պիտի կրնան հաստատել թէ Կորկուլով կապ ունէր համայնավարներու հետ։

Ֆրանսական հսկայ շոգենաւ մը կ'այրի ճամբորդութեան ընթացքին

Դաւադրութեան կասկածներ

«Մեսաժըրի Մարիթիմ» ընկերութեան նոր եւ ամենամեծ շոգենաւերէն մէկը «Ժորժ – Ֆիլիփար» որ իր առաջին ճամբորդութիւնը կը կատարէր, այրեցաւ Ադէնի ծոցին մօտերը։

Երբ հրդեհը ծագեցաւ շոգենաւուն մէջ, նաւապետը յուսաց որ նաւաստիները պիտի կրնան իրենց տրամադրուած միջոցներով մարել զայն եւ առնել առջեւն առաջքը։ Սակայն հրդեհը շուտով ծաւալեցաւ եւ շոգենաւը սկսաւ օգնութեան նշաններ արձակել անթելով։

Շոգենաւուն մէջ կային 300 նաւաստիներ, 600 ճամբորդներ։

Օգնութեան հասնող օտար շոգենաւերը — անգլիական եւ մէկ ալ խորհրդային — յաջողեցան փրկել մաս մը նաւաստիներն ու ճամբորդները։ Մէկ քանի հոգի ծանր այրուածքներ ստացած են։ Տակաւին յայտնի չէ թէ քանի՞ հոգի մեռած կամ կորսուած են։

Հրդեհին պատճառները անյայտ կը մնան տակաւին։

«Ժորժ – Ֆիլիփար» շոգենաւին շինութիւնը սկսած էր 1929ի դեկտեմբերին Սէն – Նազէրի նաւարանին մէջ։ Հսկայ եւ ճոխ շոգենաւ մը որուն երկարութիւնն էր 172 մեթր 71 ս. եւ 20 մեթր 80 ս. լայնք, 20.945 թոնօ տարողութեամբ, օժտուած վերջին կատարելութեամբ։

Առաջին ճամբորդութիւնն էր որ կը կատարէր դէպ ի Մայրագոյն Արեւելք եւ Մարսէյլէն մեկնած էր փետրուար 16ին, հոն վերադառնալու համար մայիս 28ին։

Կասկած կայ որ հրդեհը դաւադրութեան մը արդիւնքն է։ Շոգենաւը փետրուարի վերջերը դեռ Մարսէյլէն չմեկնած, ընկերութեան վարչութիւնը լուր առեր էր Փարիզի Ընդհ. Ապահովութենէն թէ շոգենաւին դէմ դաւադրութեան մը խօսքեր կան, թէ համայնավարներ կը պատմեն որ նաւը ռազմանիւթ եւ զէնք պիտի փոխադրէ Ճափոնի համար եւ թէ ծրագիր կայ Սուէզի ջրանցքին մէջ. շոգենաւը օդը հանելու, այդ կերպով դէպի Ճափոն զէնքի եւ ռազմանիւթի փոխադրութիւնը արգիլելու համար։ Այս լուրերուն մեծ կարեւորութիւն մը չտրուեցաւ, բայց նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնուեցան։

Այս զրոյցներուն հետեւանքով է որ կասկած կայ թէ հրդեհը դիտումնաւոր է։ Նաւուն մէջ գտնուողներէն 654 հոգի փրկուած են։ Մնացեալներուն մասին, լուր չկայ։

Փոքրիկն Լինտպէրկի առեւանգիչները

Վերջին լուրերու համաձայն, Ամերիկեան ոստիկանութիւնը արդէն երեւան հանած է փոքրիկն Լինտպէրկի առեւանգիչներն ու սպանիչները։ Հինգ այր եւ մէկ կին են։ Ասոնց մէկ քանիին ձերբակալումը մօտալուտ կը նկատուի։

Ոստիկանութիւնը գիտէ մանաւանդ թէ առեւանգումը կատարուեցաւ այս խումբին երեք անդամներուն կողմէ. Գերման մը, Իտալացի մը եւ Գրազիլիացի մը։ Գերմանացին է որ փրկագինը պահանջող տոմսը գրած է։

Բժիշկ Քոնտոն, համալսարանի ուսուցիչը որ միջնորդ ծառայած էր Լինտպէրկի եւ առեւանգիչներուն, պատմեց թէ, երբ կ'ուզէր այս վերջիններուն շոգեշարժ նաւակը մտնել, անոնք իրենց ատրճանակները ուղղեցին իր վրայ։ Կարծելով որ տղեկը նաւակին մէջ է, բժիշկը պատասխանեց.— Ետ առէք ձեր ատրճանակները. ուրիշ բան ունիմ ձեզ ընելիք։

Ամբողջ խօսակցութեան ընթացքին, սակայն, առեւանգիչներէն մէկը որ Տըք կը կոչուի, բժիշկը պահեց ատրճանակի սպառնալիքին տակ։ Ուրիշ մը՝ Ճօն, քանի մը օր վերջ հանդիպեցաւ բժիշկին, գերեզմանատան մը մէջ եւ անոր ձեռքէն ստացաւ իբր փրկագին ուզուած 50 հազար տոլարը։

Կը կարծուի թէ կինը որ մաս կը կազմէր առեւանգիչներուն, նոյն ինքն է որ երկու անգամ ներկայացեր էր բժիշկ Քոնտոնի, անոր յանձնելու համար առեւանգիչներուն նամակները։

× Ամբողջ Նիւ Եորքի մէջ, նախորդ կէսօրին, գործառնութիւն եւ երթեւեկ դադրեցուցին՝ իբր սուգի նշան, տղեկին թաղման ատեն եւ ի յարգանս անոր ծնողքին։

· Ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առած է · բժիշկ Քոնտոնը, զայն պաշտպանելու համար առեւանգիչներու վրէժխնդրութեան, հաւանական յարձակումներուն դէմ։

· Լինտպէրկ ցարդ 6 միլիոն ծախսած է իր զաւակը գտնելու համար։

Յ. Դ.

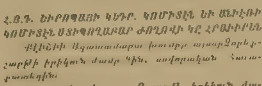

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ.Յ.Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԵՒ ԱՆԻԼՈՒԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՑՏԻՊՈՂԱՐԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆ

ՓԼԻՆԻԻ Ազատամարտ խումբը առաջիկայ չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԱՆԻԼՈՒԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Գրադարանը։

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։

ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ) Ակնունի ենթակոմիտէի անդամական ընդհանուր ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

22 Մայիս Կիրակի ժամը 3ին Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ. (Salle Bèchigtachelian), 26 rue Troyon: Sèvres

կը ներկայացուի 48 ՕԽԱՆՈՑ ԳԼԽՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ հայկական տարազով, երգ, նուագ, արտասանութիւններ, եւայլն։

Մուտք 5 ֆրանք

Հանրակառք Թիւ 1 Լուվրէն եւ իջնել փօն տը Սէվր. փորթ տը Վէրսայլէն 23 եւ 32, իջնել փօրթ Գրեմոնգուր։ Շոգեկառք կառ Սէն Լազարէն եւ իջնել փօն տը Սէվր.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գարամանցի Գէորգ Փօլեան եւ իր քոյրը Մարիամ Փօլեան։ Հինգ տարի առաջ Պէյրութի որբանոցէն Ամերիկա մեկնած են։ Կը փնտռուի նաեւ դերձակ Լեւոն Պալեան (Եղերգցի), երկեսուրը՝ Եղիսաբէթ Գօտիկեան, որոնք այժմ կը գտնուին Նիւ Եորք։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Mme, M. Baharian 1 Rue Baronnat, Tarare (Rhône).

— Մարգար Աւետիքեան (հօրը անունը Ղազար) կը փնտռէ իր մայրը՝ Սանդուխտ եւ իր քոյրը Վառվառ Աւետիքեան (Շապին Գարահիսարի Խորտիկ գիւղէն)։ Կը կարծուի որ Փարիզ կը գտնուին։ Իմացնել Mme Kohar Markarian, Usine Archambaud No. 11. Pont d'Obenas (Ardèches).

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Դպրոցասէրի Յիսնամեայ Յոբելեանական հանդիսութիւնը տեղի պիտի ունենայ 22 Մայիս Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին վարժարանին մէջ [illegible] նախապէս որոշուած էր Մայիս 8ին, սակայն յետաձգուեցաւ [illegible] պատճառներով։

Կեդր. վարչութիւնը կը ցաւի յայտարարել, որ տեղի անձկութեան պատճառաւ պիտի սահմանափակէ ներկաներուն թիւը [illegible] հրաւիրատոմս ունին։ Հետեւաբար կը խնդրէ, որ [illegible] հանդիսականները ապահովել իրենց հրաւիրատոմսերը, դիմելով [illegible] վարժարանին տնօրէնութեան։ (1, Boul. du Nord.—Le Raincy, S. et O,

⁂ Յոբելենական հանդիսակատարութիւններ տեղի պիտի ունենան [illegible] եւ, Մարսէյլ, Լիոն, Գահիրէ, Ֆիլիպէ, Նիւ Եորք, Պոսթըն, Ֆիլատելֆիա, Պրովիտենս, Տիթրոյիթ, Հարթֆորտ, Հալէպ։

⁂ Դպրոցասէրի Սանուց Միութիւնը, այս առթիւ կը հրաւիրէ [illegible] նուիրները անխտիր, որ նոյն օրը ներկայ ըլլան վարժարան։ Անոնց [illegible] գիր պիտի չղրկուի։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

1. ՄԱՐՍԷՅԼ	Tzeriguiantz G. 13 rue des Dominicains
2. ԼԻՈՆ	khatchadourian Antranik, 202 rue Boileau.
3. ՏԷՍԻՆ	Bodourian G., Avenue B. Palissy.
4. ՎԱԼԱՆՍ	Perzikian Avedis, 26 Boulevard Vauban.
5. ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ	Germain Marcel, 31 Place du la Liberté
6. ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ	Madame Digonner, Place du Peuple (kiosk..
7. ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ	Eramian David, rue de la Liberté (Boulangerie Curtet
8. ԼԱՆՍԷԹ	Djelalian Simon, 4 rue Dr. Michaud.
9. ԼԱ ՍԻՕԹԱ	Azadian kazaros, 11 ruePalamideau.
10. ՊԱՐԿ ՏԸ ՓԷԱԺ	kassabian Souren, 50 Grand'rue-
11. ՍԷՆ ՄՕՐԻՍ ՊԸՆՈՒԱ	Teissonnier, Dépositaire.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

Բ Ո Ռ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. Վոյնիչ — Թարգմ. Լ. Շանթ

— Այո՛, գրքերի առաքումը կազմակերպելու համար: Ի՞նչ ես կարծում, Արթո՛ւր, այդ գործի համար ձեր տունը աւելի յարմար չէ քան թէ մերը: Ձերոնց նման նաւատէրերին ու այդպիսի մի հարուստ ընտանիքի ոչ ոք չի կասկածի: Մանաւանդ որ նաւաբանի բոլոր ծառայողներին էլ ծանօթ ես:

— Սո՛ւս. քիչ կամաց, սիրելի՛ս: Ուրեմն Մարսէլից եկած գրքերը ձեզ մօտ էիք պահում։

— Այո՛, միայն մի օր: Բայց, գուցէ, պէտք չէր որ քեզ յայտնէի:

— Ինչո՞ւ: Գիտես որ ես կուսակցութեանն եմ պատկանում, անդամ եմ: Ջեմմա՛, անգի՛նս, ես աշխարհքիս ամենաբախտաւոր մարդը կը լինէի, եթէ երկուսդ մեզ միանայիք... դու եւ պադրէն...

— Քո պադրէ՞ն: Անկասկած, չէ՛ ոլ նա...

— Չէ՛, նա այլ կերպ է մտածում, թէեւ ես երբեմն երազում էի, արդինքն յոյս ունէի որ... է՛, ինչս էլ չգիտեմ

— Բայց, Արթուր, չէ՞ որ նա քահանայ է:

— Է՛, ի՞նչ անենք: Մեր կուսակցութեան մէջ քահանաներ կան: Նրկուսը գրում էլ են լրագիրներում: Եւ ինչո՞ւ ոչ: Քահանայի պաշտօնն է՝ մղել մարդոց դէպ ի աւելի բարձր իտէալներն ու ձգտումները. միթէ մեր ընկերութիւնն էլ նոյնը չի՞ անում: Չէ՞ որ նա աւելի կրօնական ու բարոյական հարց է, քան քաղաքական. Երբ մարդիկ պատրաստ ու անկախ քաղաքացի լինելու ընդունակ դառնան, էլ նրանց ստրուկ պահել չի կարող ոչ ոք:

Ջեմման կիտեց ունքերը:

— Ինձ թւում է, Արթուր, առանձին մէջ տրամաբանութիւն չկայ: Քահանան քարոզում է կրօնական ճշմարտութիւններ, ու չգիտեմ, դա ի՞նչ կապ ունի Աւստրիայի լուծից ազատուելու հետ:

— Քահանան ծնենում է Քրիստոսի Աւետարանը...

— Գիտես, մի անգամ խօսել եմ ես հօրս հետ քահանաների մասին, եւ նա ասում էր...

— Քո հայրը բողոքական է, Ջեմմա:

Կարճ լռութիւնից յետոյ՝ աղջիկը դարձաւ նրան մի բաց նայուածքով:

— Լաւ է թողնենք այդ հարցը: Դու միշտ դառնում ես պատւամոլ լինելուց, երբ խօսքը բողոքականների մասին է:

— Ո՛չ, միայն ինձ թւում է, որ բողոքականները միշտ կոպիտ են խօսում քահանաների մասին:

— Գուցէ՛: Ամենայն դէպս մենք առանց դրան էլ շատ ենք վիճել այդ նիւթի շուրջը: Ի՞նչ է քո կարծիքը այսօրուայ դասախօսութեան մասին:

— Ինձ դուր եկաւ, մանաւանդ վերջին մասը: Լաւ է խօսում:

— Իսկ ինձ դուր չեկաւ: Այնպէս երկար խօսում էր, թէ ինչ պէտք է մտածենք, ի՞նչ պէտք է զգանք եւ ի՞նչ պէտք է լինենք, բայց ցոյց չէ տուեց ոչ մի գործնական ճամբայ, շառաց թէ ինչ պէտք է անենք:

— Երբ օրը հասնի, բոլորս էլ անելու բան շատ կ'ունենանք. Պէտք է համբերութիւն. Մեծ փոփոխութիւնները մի օրում չեն կատարւում:

— Ինչքան երկար ժամանակ է հարկաւոր մի գործ գլուխ բերելու համար, այնքան էլ կանուխ պէտք է սկսել: Ասում էիր, թէ պէտք է պատրաստուենք ազատութեան: Բայց դու ճանաչո՞ւմ ես մէկին, որ քո մօրից աւելի պատրաստ լինէր ազատ ապրելու: Չէ՞ որ նա ուղղակի մի սուրբ հրեշտակ էր. իսկ ո՞ւր հասցրեց նրան իր բոլոր բարութիւնը: Մի ստրուկ էր նա մինչեւ մեռնելու օրը: Նրան վիրաւորում էին, բանադատում էին եղբայրդ ու հայրդ: Եթէ նա այդ ստեճան հեզ ու համբերող չլինէր, նրա կեանքն էլ աւելի թեթեւ կ'անցնէր, եւ միւսները երբեք չէին համարձակուի այդպէս վրդովիչ կերպով հետը վարուելու: Միեւնոյնը Իտալիայի վերաբերմամբ: Ոչ թէ պէտք է համբերել այլ պէտք է ոտքի ելնել ու պաշտպանել:

— Է՛, հոգի՛ս, եթէ ոյժն ու զայրոյթը Իտալիան ազատել կարողանային, արդէն վաղուց ազատ կը լինէր. Բայց պակասողը ատելութիւնը չէ, այլ «ձէրը»:

Ու այս խօսքերի հետ՝ նա, յանկարծ ամբողջովին բռնկեց. Ջեմման չնկատեց ոչինչ. նա հեռուն էր նայում ունքերը կիտած ու շրթունքները պինդ հաւաքած:

— Դու կարծում ես որ սխալ եմ, — առաց աղջիկը կանգ առնելով. — կը տեսնե՛ս, կը լինի այնպէս ինչպէս ես եմ ասում: Ա՛յ, իմ կեցած տունս ներս չե՞ս մտնի:

— Ո՛չ. ուշ է արդէն: Գիշեր բարի՛, սիրելի՛ս:

Նա կանգ էր առել շեմին, երկու ձեռքով աղջկայ ձեռքը բռնած:

— «Աստծու ու ժողովրդի համար»...

— «Այժմ եւ միշտ». — լրացրեց աղջիկը նշանաբանը լուրջ ու կամաց:

Ցետոյ քաշեց ձեռքը ու ներս վազեց:

Երբ դուռը փակեց նրա ետեւից, տղան հակեց ու վերցրեց գետնից կիպարիսի ոստը, որ աղջկայ կրծքից էր ընկել:

IV

Արթուր տուն դարձաւ թեւ[illegible]ուած։ Մի բոլորովին անամ[illegible] ջանկութիւն լցրել էր սիրտը [illegible]ման հիմա իր ընկերն էր, եւ իր [illegible]րում էր նրան: Էլ կ'աշխատէին մի[illegible] յեղափոխութեան համար [illegible]ցէ եւ միասին մեռնեն. Ցայսօր [illegible] կանանում էին, կը տեսնի պադրէ[illegible] նա էլ կը հաւատայ:

Ցաջորդ առաւօտ սակայն զար[illegible] աւելի սթափ եւ մտախոհ, որ [illegible]ման գնալու էր նորից Լիգորնո [illegible] պադրէն Հռոմ՝ Ցանուար [illegible] մարտ, երե՛ք երկար ամիսներ [illegible] Ջասիկ: Վա՛յ թէ յանկարծ [illegible] ենթարկուէր տանը բողոքական [illegible]ցութեան, որ Արթուրի լեզւով [illegible] ժուս էր նշանակում: Բայց [illegible] երբեք չի գրաւուի աչրանքով [illegible] տուրիստների եւ ճաղատ վաճառականների սրտերը գրաւելով. ինչպէս [illegible]նում են Լիգորնոյի միւս Անգլ[illegible]ները: Ո՛չ, նա բոլորովին ուրի[illegible] Բայց շատ դժբախտ լինի գուցէ [illegible]պէս երիտասա՞րդ ու ոչ մի բարեկամ [illegible] այդպէս բոլորովին միայնակ [illegible] փայտ մարդոց մէջ: Գոնէ մայրը [illegible] լինէր:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) - R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԿԱՅԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՅԻՍ 1932
19 MAI 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1883

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՒԵԼԻ ՋԵՐՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Առաջին անգամ չէ որ կ'արձանագրենք — Աչքերը դէպ ի Արեւմուտք: Ընտանի բացատրութեամբ մը՝ դէպ ի Գաւառ:

Փարիզը տեսակ մը Պոլիս համարելով — դժուա՞ր է գրկել այդ բաղդատութենէն — «Գաւառ»ը կը կազմեն, այսօր, դէպ ի արեւելք ցրուած այն գաղութները որոնք ոչ Լոյս-Քաղաքին շուքն ունին, ոչ ալ անոր հարստութիւնն ու հնարաւորութիւնները:

Այդ հասկացողութեամբ, «գաւառներ» են ոչ միայն Ֆրանսայի տարածքին գաղութները — Փարիզէն դուրս — այլ եւ Ռումանիան, Պուլկարիան, Յունաստանը, Սուրիան, Միջագետքը: Եթէ կ'ուզէք, նոյն իսկ Եգիպտոսն ու Պարսկաստանը:

Արդա՞ր է Փարիզի այս յաւակնութիւնը: Ո՛չ: Բայց, իր աշխարհագրական դիրքն ու դէպքերու ընթացքը այդ ծիրանի պատմուճանը ձգած են այս քաղաքին վրայ: Եւ մարդիկ — խոնարհ ազնուութիւնները — դէպ ի Փարիզ կ'ուղղեն իրենց հայեացքը, զայն համարելով ողբերը «ամենայն բարեաց»:

Մինչդեռ, իրականին մէջ, միւս գաղութներու շարիքին բուն արմատն ալ յաճախ կը գտնուի Փարիզի մէջ:

Արդար կամ անարդար, իրականութիւնն այն է որ մարդիկ շատ բան կը սպասեն այս ջոջ քաղաքէն, իբրեւ «վերի թաղ» կամ «վերի արտի ցորեն»:

Ատոր ուրեմն, հակառակ մեր բոլոր յուսախաբութեանց, պէտք է միշտ ամուր կառչիլ անոր գլխուն —մազերուն— եւ ստիպել որ կատարէ իր ճիտին պարտքը, միւսներուն հանդէպ:

«Ժլատ» չէ որ կը սպասեն Փարիզէն: Ոչ ալ դիւտ կամ հրաշք: Աւելի զանձեր ունինք ամէն տեղ ալ:

Այլ պարզապէս՝ պարտաճանաչութիւն: Շատ ունեցողը շատ պիտի տայ: Բախտաւորը իր վայելած բարիքներէն բաժին պիտի հանէ անբախտին: Չնաւորին: Անճարին:

Այս հասկացողութեամբ ալ, պէտք է պարբերաբար հնչեցնել ազդանշանը, որպէս զի քնացողները արթննան, իսկ անոնք որ արթուն են՝ զգօնին: Աւելի ջերմութեամբ եւ գիտակցութեամբ:

Երեւասարդ ուժեր կան Փարիզի մէջ: — Միւս գաղութները իրաւունք ունին բաժին պահանջելու այդ առանձնաշնորհէն:

Հարստութիւն կայ Փարիզի մէջ: — Գաւառնեան գաղութները, Սուրիան եւ Միջագետքը իրաւունք ունին իրենց պահանջները հաշիւը ներկայացնելու:

Գոյնզգոյն միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ կը թնդացնեն Փարիզը: — Միւսները արդար իրաւունքով կը սպասեն որ ասոնց մէն ալ անոնք բանան դէպ ի իրենց մշակած անդաստանները:

Զանազան գործեր կազմակերպելու, ծրագիրներ իրականացնելու հնարաւորութիւններ ունի Փարիզը: — Ներելի չէ թոյլ տալ որ խուսափի այս պարտականութենէն:

Հակառակ պարագային, ոչ միայն միւսները — չունեւորները — պիտի տուժեն, այլ եւ Փարիզը ինքն իր մէջ պիտի հալի իբրեւ անպէտ, ամուլ չքաւորութիւն մը:

Պոլիսն ու Թիֆլիսը Գաւառով — Երկիրով — կը շնչէին: Երկիրի, ժողովուրդի հաշուին կատարուած գործերն էին որ կ'արդարացնէին այդ փարթամ քաղաքներուն գոյութեան իրաւունքը, գոյն կուտային անոնց գործունէութեան:

Տակաւին ուրիշ բաղդատութիւն մը կատարելով, Փարիզը «պուրժուա» դասակարգն է, իսկ միւս քաղաքները՝ «պրոլետարիատ»ը: (Անշուշտ փոխաբերաբար. որովհետեւ, Փարիզն ալ ունի իր «պրոլետարիատ»ը):

Ի՛նչքան գործեր կան, որ կը կարօտին միայն Փարիզի ջերմութեան եւ գիտակցութեան: Անոր գուրգուրանքին ու աշխատանքին: Անոր ուշադրութեան եւ հոգածութեան: Անոր կազմակերպուած զօրութեան:

Տեղաւորման հոգեր ունինք Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Միջագետքի մէջ, — Աչքերն ուղղուած են դէպ ի Փարիզ:

Նոր սերունդի փրկութեան խնդիր ունինք այդ գաղութներուն, ինչպէս Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէջ: Եւ իրական փրկութեան խնդիր, քանի որ անոնք ազատ են Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի անյարմարութիւններէն:

Անոր տասը տարին լրացաւ, բայց քանի՞ հոգի կամ քանի՞ Միութիւն պարտք սեպեցին դպրոցական շէնքեր, գոնէ դասարաններ շինել: Կամ սատարելով բախտին ձգուած դպրոցներու գոյութեան: Կամ գիրք, թուղթ, գրիչ հայթայթել:

Ունինք, տակաւին, հայկական սարսափներէն ողջ մնացած — անհետացած — բնիկներու փրկութեան խնդիր: Եւ ազատ երկրի մէջ թշուառութեան, անգործութեան մատնուած որբերու խնդիր: (Մակեդոնիա եւ Թրակիա):

Զուրի ձա՞յն կուգան այս բոլորը: Կամ արդեօք Փարիզը անտեղեա՞կ է բուն իրականութեան:

Գրենք, արծարծենք ինչքան որ կ'ուզեն: Միայն «Յառաջ»ի մէջ թուանշաններու եւ չոր փաստերու դէզեր կան: Եւ մեր աշխատակիցներն ու թղթակիցները անընդհատ նոր նիւթեր կը հասցնեն: Անշուշտ ոչ թէ հոգեհաճ քարոզներ լսելու, այլ համապատասխան գործ սպասելու համար:

«Քրի՞զ» է: Բայց ո՞ր «քրիզ»ը արգելք եղաւ գինարբուքներ սարքելու հազարներով, որոնք նախակրթարանի մը տարեկան ծախքն են:

«Քրիզ»ը ե՞րբ կապեց — կաշկանդեց մեր ձեռքն ու ոտքը, ցուցամոլութիւններ հնարելու, ձի կամ ցնծուհի խաղցնելու, տարուան մէջ քանի մը տեսակ օդափոխութիւններ կատարելու համար:

Ո՛չ թէ տնտեսական տագնապն է որ կը թմրեցնէ մեզ, այլ խղճմտանքի տագնապը: Ոչ թէ նիւթական թշուառութիւն, այլ հոգեկան:

Քիչ մը աւելի ջերմութիւն, քիչ մը աւելի գիտակցութիւն, եւ փարեբէն իսկ ոսկի առուակներ կը հոսին:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅԼԵՒՍ ՈՉ ՏԽՐԵՑԷՔ, ՈՉ ԱԼ ՀՈԳ ԸՐԷՔ

Քրիստոսի խօսքը չէ, ոչ ալ Մալէգեանին օրպէս զի չհաւատալիք ըլլայ: Այլ վիեննացի բժիշկի մը, որ դիւրին, շատ դիւրին միջոցը գտեր է հոգ ու տխրութիւն փարատելու: Եւ որ մէկ-տեսակ կ'արժէնէ դարու մը մէջ, ..., չըլլայիք բանեն կ'իրականանան, ինչպէս օրինակ՝ կինեմա հաւատալութիւն այրերու, պէտք է ընդունիլ թէ, գոնէ սկզբունքով — այս մէկն ալ կրնայ ըլլալ:

Չին խելացիները հաւատեր եւ նոր օրերու անմիտներն ալ հաւատացեր են թէ «դէմքը հոգիին հայելին է»: Եթէ այս խօսքը ճիշդ ըլլայ, սա հակառակը գրագէտին դէմքին-վրայ, ո՞վ գիտէ, քանի տեսակ սոդուններ գիտ-տեսնէինք: Բայց հարցը՝ այս առում նշմարտութիւնը ներքեւում վրայ չէ: Այլ այն որ, մենք նոյն այս խօսքէն, վիեննացի բժիշկը կը պնդէ թէ դէմքը դնդերային կծկումներով կը մատնէ մտքին խաղերը. եւ կը մտածէ թէ ինչ մը կամքով, կարելի է ստանալ հակառակ արդիւնքը: Այսինքն դէմքի գիծերուն խաղերովը փոփոխութեան ներարկել հոգեկան վիճակը:

Փորձեցէք ուրեմն, եթէ կը հաճիք:

Այսպէս: Ենթադրենք թէ չափազանց ուրախ էք եւ առնէք կը նեղուիք: Ու կ'ուզէք տխրիլ: Վեր ի վերայ գիտէք թէ ինչպէս կ'ըլլայ տխուր գլուխ մը: Աւելի պարզ յաջողութեան համար կ'անցնիք հայելիին դէմը եւ իբր ինքնաձայն դերասան, կը ջանաք ձեր ուզած դերին համեմատ դէմք մը շինել:

Կամ տխուր էք եւ կ'ուզէք ուրախանալ: Ձեր դէմքին կուտաք հանդարտ խնդալ մը: Եւ այսպէս, դէմքի գիծերու խաղով, ձեր մտքին ու հոգւոյն կը պարտադրէք ուզած տրամադրութիւնը:

Այս բոլորը լաւ: Բայց փորձ կուշտ մարդու գուշակութիւն կը թուի: Չինները ըսեր են. — «Ողնութեամբ՝ չունք ոտքի չերթար»: Իսկ խօսքով ոչ փիլաւ կ'եփի, ոչ ալ դդում կը բուսնի: Փորձ անցնելէ է քանի մը օրէ ու գրպանը պարապ: Վիճակութիւնը բանած է ճեղ: Անցիր տեսնեմ հայելիին դէմը եւ խնդայ, պարոն բժիշկ: «Խենթ է» կ'ըսեն ու կը տանին:

Ինձ կը թուի թէ վիեննացի բժիշկը, բոլոր անոնց պէս որ նորութիւն մը հնարած ըլլալու սնափառութեան համար, իրենց միակ ուղեցոյցը — խելքն ալ կը կորսնցնեն, իր մէկ պաշտօնակցին խնամքին կը կարօտի:

Եթէ ո՛չ. չպիտի մոռնար թէ արեւուն տակ նոր բան չկայ եւ ինչ որ այսօր, իբր նորութիւն կ'ուզէ ծախել անձնական կնիքով, կը կիրարկուի դարերէ ի վեր եւ ալ նման յաջողութեամբ ու դիւրութեամբ:

Ցնծութեան ու կ'ուզես զուարճանա՞լ:
Ուրիշը տխրեցո՛ւր:
Հոգ ունիս ու կ'ուզես փարատե՞լ:
Հոգ մըն ալ դուն տուր ուրիշին:

Եւ այսպէս գոնէ, Քրիստոսի խօսքն ալ յաւելումով գործադրած կ'ըլլաս.
— Ունեցածիդ կէսը՝ չունեցողին տուր:

ԽԱՐՏԱՇ

ԺՈՐԺ-ՖԻԼԻՓԱՌ ՇՈԳԵՆԱՒԻՆ ԱՂԷՏԸ

Ֆրանսական ժորժ-ֆիլիփառ շոգենաւին աղէտին մասին նոր մանրամասնութիւններ կը հասնին: Դատադրութեան մը գրոյցները կը հերքուին, որովհետեւ հաստատուած է թէ հրդեհը ելեկտրականհոսանքէն առաջ եկած է:

Աղէտեալ շոգենաւուն ճամբորդներէն մեծ մասը փրկուած են: Չարիւր անձեր կը պակսին: Ասոնց մէջ են մեծ մասամբ՝ առաջին կարգի ճամբորդները, որոնց խցիկները ամէնէն առաջ ենթարկուած են հրդեհի աւերին:

ԲՈԼՇԵՒԻԿ ԼՐՏԵՍՆԵՐ

Վարշաւիոյ դատարանը մահուան դատապարտեր էր երկու կարմիր լրտեսներ, որոնք իրենց պատիժը կրեցին նախորդ գիշեր:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Կոռկուլովի հարցաքննութիւնը

«Մուսոլինի ինծ կ'ըսէր...»

Նախորդ օր, նոր հարցաքննութեան մը ենթարկուեցաւ նախագահ Տումերի սպանիչը: Պատասխանելով Մօնաքօ իր բնակութեան մասին տրուած հարցումներուն, յայտնեց թէ հոն, երբեք յարաբերութիւն չէ ունեցած իր հայրենակիցներուն հետ:

— Կը կարծէի թէ անոնք կը գաւեն ինծ դէմ. յուսահատած էի:

Հարցաքննիչ դատաւորը յետոյ անցաւ սպանութեան պարագաներուն:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ.— Կառախումբին մէջ, ամէն առտու կ'աղօթէի եւ երբ Փարիզ հասայ, Նօթր-Տամ եկեղեցին գացի դարձեալ աղօթելու: Անկից յետոյ, նեղացուցեր տեսակ մը ճնշած վիճակի եւ աւելի կը մտածէի անձնասպան ըլլալ քան թէ կռուել: Ինքզինքս խմելու տուեր էի եւ սակայն մը կը փնտռէի որ պատճառ դառնար իմ ձերբակալման: Սէն-Միշէլի պողոտային վրայ ոստիկանի մը հարցուցի թէ ո՞ւր կը գտնուի այդ պողոտան: Կը կարծէի թէ այդ ընթացքս կասկածելի պիտի թուէր ոստիկանին որ ինծմէ, ինքնութեան թուղթ պիտի ուզէր եւ որովհետեւ թուղթերս կանոնաւոր չէին, կը յուսայի թէ զիս պիտի ձերբակալէր:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՀՐԱՄԱՆԸ

— Մէկ խօսքով, կը շարունակէ Կորկուլով, մինչեւ վերջին վայրկեանը, կը փորձէի խուսափիլ ոճիրը գործելէ. բայց Մուսոլինի ինծ կ'ըսէր — Անձնասպան պիտի ըլլաս, երբ սպանես հանրապետութեան նախագահը: Բայց, ո՛չ անկէց առաջ»:

Ոճրին օրը, մինչեւ ժամը երկու, Կորկուլով կռուեցաւ ինքն իրեն դէմ, ճակատագրին դէմ, որ անընդհատ կը մղէր զինքը. քիչ մը կերաւ, սրճարան մը մտաւ, քննական գինովնալու.

— Գինովնալ կ'ուզէի, կը հաւաստէ. կ'ուզէի ճայելու անկարող վիճակի մը մատնուիլ:

Սակայն քաղեց ու մտաւ այն շէնքը, յետոյ այն սրահը ուր պիտի սպաննէր նախագահը:

Եւ վերջապէս, նախագահը ներս մտաւ.

— Կրակեցի առանց գիտնալու թէ ինչ է բրածս. խենթութեան բուռն մը մէջ էի: Կրակելու գաղափարը անընդհատ կը ճնշէր զիս:

Կէս օրուան ճաշէն յետոյ, երկրորդ հարցաքննութիւն մը.

— Ինչո՛ւ սպաննեցիր, կը հարցնէ դատաւորը:

- Յուսահատած էի տեսնելով որ Ֆրանսա չէր միջամտեր ընդդէմ բոլշեւիկներուն. փրկելու համար իմ թշուառ հայրենիքս:

— Ինչո՞ւ, բայց, յարձակեցար Պ. Փօլ Տումէրի վրայ որուն բարութիւնը ամէն մարդ կը ճանչնար, եւ որուն դերը, բստ Սահմանադրութեան, նուազ ազդու է գործի տեսակէտով, քան նախարարներու:

Այն ատեն, սխալած եմ. որովհետեւ, երկրին պետը՝ հանրապետութեան նախագահը նոյնացուցի ֆրանսական կառավարութեան հետ. որովհետեւ կը կարծէի թէ նախագահը ամէն ինչ է, որքան ներքին, նոյնքան եւ արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով:

Եւ մրմունջի մեղմութեամբ, Կորկուլով կը ձայնէ,

— Ողբերգութիւն մըն է. տխուր եմ. հոգիս ցմահ տխուր է... Պ. Տումէրի դէմ՝ անձնական ոխ եւ է բան չունէի.

— Մինա՞կ գործեցիր, կը հարցնէ դատաւորը:

: Բայց, անշուշտ: Ոչ եւ է խումբի, ոչ եւ է կազմակերպութեան չեմ պատկանիր:

— Անկեղծօրէն ըսէք. կը միջամտէ Կորկուլովի փաստաբանը: Եթէ մեղսակիցներ ունիք, մի՛ վարանիք զանոնք յայտնելու:

— Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ մեղսակիցներ ունենամ: Ամէն մարդ կը նախանձի ինծի. ամէն մարդ դէմ է ինծի եւ իմ երկրիս: Դաւաճանեցին ինծ դէմ: Ընդարեւութիւն մը կազմած էի Անանովի եւ Կրուչինովի հետ. լքեցին զիս, դաւեցին ինծ դէմ:

ԿԱՆԱՆՉ ԴՐՕՇԸ

Թատերական անակնկալ դրուագ մը: Փարիզի Կառ տը Լիոնէն, ոստիկանութիւնը գրաւած է Կորկուլովի պայուսակը, որուն մէջէն հանուած եղած է կանանչ դրօշ մը, մէկ մեծ լայնքով եւ մէկուկէս երկայնքով: Դրօշին մէջտեղը կարմիր խաչ մը, որուն վրայ կլորաձեւ սեւ շղարշ մը կարուած է, ճիշդ կեդրոնէն

Հարցաքննիչ դատաւորին քարտուղարներէն մէկը կը պարզէ դրօշը իր բազուկին վրայ.

Ու Կորկուլով կը դեղնի, շրթները կը դողդղան: Կը վազէ դրօշին վրայ, ու կը համբուրէ զայն հեծկլտալով.

— Կեցցէ՛ ազգային Ռուսիան. կը գոչէ ի վերջոյ խռպոտ ձայնով. ատոր համար էր սպաննեցի. ատոր համար էր որ կետեր տուի...: Ալ ամէն ինչ վերջացած է:

Ու վերջապէս կը բացատրէ թէ այդ դրօշը խորհրդանշանն էր «կանանչ կուսակցութեան» եւ կը մանրամասնէ. կանանչը՝ ռուս գիւղացիութիւնն է, կարմիրը՝ ժողովրդավար հանրապետութիւնն է, իսկ սեւը՝ տիրակալութիւնն է, — իբր կ'երեւի — որ ժամանակաւոր պիտի ըլլայ:

Հարցաքննիչ դատաւորը, յետոյ, մանրամասնութիւններ ուզեց իր ապրուստի միջոցներուն մասին:

Փոքրիկն Լինտպէրկի սպանիչները

Առեւանգիչներէն մէկը ձերբակալուեցաւ

Միլիոնատէրի մը զարշելի խաղը

Այն օրերուն, երբ փոքրիկն Լինտպէրկի առեւանգիչներուն հետ բանակցութիւններ կը կատարուէին, Նորֆոլքցի հարուստ նաւատէր մը իբր երկու կողմերու միջնորդը, կարգ մը լաւատես յայտարարութիւններ կ'ընէր, տղեկին շուտափոյթ փրկութեան մասին: Կը յիշուի թէ իրեն կ'ընկերանար նաեւ պաստօրի մը:

Արդ, հաստատուած է թէ նաւատէրը շատ զէշ խաղ մըն է խաղացած Լինտպէրկի եւ հանրութեան հետ. ինքն իսկ, իր ձեռքով գրուած խոստովանութեամբ, կը յայտնէ թէ երբեք բանակցութիւն չէ կատարած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Պ. ՏՈՒՄԷՐԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

—)(o)(—

Ինչպէս գրեր էինք, Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին Պ. Փօլ Տումէրի սպանութեան առթիւ, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը եւ Գաղթ. Օժիտը ցաւակցութիւն յայտնած էին: Կառավարութիւնը հետեւեալ նամակով պատասխանած է, Մայիս 14ին:

Պարոն նախագահ,

Ձեր 7 մայիս թուակիր գրութեամբ ջանած էիք Թարգմանն ըլլալ սուգի եւ դատապարտումի այն զգացումներուն, որոնցմով ընդունուած էր Հայ Գաղթականներու կեդրոնական Օժիտը նախագահ Տումէրի անձին վրայ ի գործ դրուած ոճրին եղերական լուրը:

Պատիւ ունիմ ձեզ յայտնել որ ընդունուած եմ ձեր այդ գրութիւնը որուն համար չափազանց զգածուած եմ եւ պարտք կը սեպեմ շնորհակալութիւնս յայտնել ձեզ եւ ձեր միջոցաւ Փարիզի հայ գաղութին անդամներուն՝ այն մասնակցութեան համար որ կը բերեն Ֆրանսացի հասարակութեան վշտին:

Ընդունեցէք, պարոն նախագահ, եւայլն.

Ի. Դ.— Նախարարապետ
եւ Արտ. Գործ. Նախարարին
Արեւելեան գործերու փոխ տնօրէն՝
(Ստորագրութիւն)

Նախագահ Տումէրի սպանութեան առթիւ, Լիոնի եւ շրջանի Ազգ. Վարչութիւնը ցաւակցական հեռագիր մը ուղղած ըլլալով Թեմի նահանգապետին եւ քաղաքապետին, Նահանգապետ Պ. Շ. Վալէթ «խոր յուզումով եւ շնորհակալութեամբ» պատասխանած եւ յայտնած է թէ կառավարութեան պիտի հաղորդէ զայն:

Հոգեհանգիստ

Կը խնդրուի մեզմէ ծանուցանել թէ այս կիրակի, 22 Մայիս, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ ի յիշատակ նախագահ Փօլ Տումէրի:

Սելանիկի Սգաւօնը խանգարողները դատապարտուած

)(o)(

Մայիս 13ին տեղի ունեցաւ Սելանիկի Սգաւօնը խանգարող խռովարարներուն դատավարութիւնը, եռանդուն պատժական ատեանին առջեւ:

Դատավարութիւնը տեւեց ամբողջ երեք ժամ եւ վերջացաւ գիշերուան ժամը 11.30ին: Լսուեցան բազմաթիւ վկաներ: Ժամը 11ին ատեանը առանձնացաւ խորհրդակցութեան եւ կէս ժամ յետոյ արձակեց իր վճիռը, որուն համաձայն Մինաս Օլուճեան եւ Օննիկ Շամլեան կը դատապարտուին 3ական օրուան բանտարկութեան, Մարգար Շամլեան, Յարութիւն Փափազեան, Մանուկ Սիմոնեան, Կարապետ Փէթըքեան, Յակոբ Սարգիսեան եւ Գրիգոր Շամլեան 30ական օրուան բանտարկութեան, իսկ ազգայնական երիտասարդ Գրիգոր Գօզեան 4 օրուան բանտարկութեան՝ վրայէն դանակ մը գտնուած ըլլալուն համար: Անպարտ արձակուեցան ուսուցիչ Երեմիա Պօտուրեան եւ Միհրան Պետրոսեան:

Ողողումներ Ռուսիոյ մէջ

Թիֆլիզի մէջ, տեղատարափ անձրեւներուն հետեւանքով, լեռներէն վար հեղեղներ հոսեցան եւ քանդեցին մէկ քանի կամուրջները-Բաքու-Թիֆլիզի կայարանին առջեւ, ճամբորդներ փոխադրող նաւ մը քշուեցաւ Քուրա գետին հոսանքէն: Մաս մը ճամբորդներ կորսուեցան:

ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Երէկ մեր մամուլը Թղթակցէն ստացանք առաջին պատմութիւնը այն խումբ մը որբերուն, որոնք Հայաստանէն Թաւրիզ ապաստանած էին, եւ որոնց ընկերներէն երկուքը գնդակահարուած, իսկ երեքը խեղդուած են, Արաքսը անցած ատեն:

Քանի մը օրէն՝ անոնց փախուստի պատմութիւնը.—

Հօկերու Թերթերուն եւ Սահակ Տէր Գաբրիէլեանի անցեալ շրջանի յայտարարութիւններէն ոգեւորուած, Երուսաղէմէն եւ Սուրիայէն մօտ 250 որբ աղաքներ ճամբայ ելանք դէպի Յունաստան, կազմելու ներգաղթի առաջին կարաւանը:

Դեկտեմբեր 16ին Յունաստան հասանք եւ միացանք այնտեղի գաղթականութեան ու կազմեցինք 2500 հոգինոց կարաւան մը:

Այդ օրերուն ներգաղթի լիազօր Շահվէրտեանն ու Գարտաշեանը հոն կը գտնուէին: Մեզ ոգեւորելու ու խրախուսելու համար, անվերջ եկեղեցիներու եւ ակումբներու մէջ, Պիրէոսի նաւահանգիստը ու շոգենաւին մէջ միթինկներ կը կազմակերպէին:

Յունաստանի ռուսական հիւպատոսն ալ ետ չմնաց բանախօսութիւններէ եւ իր կարգին ռուսերէն սովետներու գովքը հիւսեց: Իր ճառը թարգմանեց հայ օգնականը: Ի՛նչ խօսք որ բոլոր խօսողներն ալ կը ջծափահարէինք կեցցէներով եւ կարմիր դրօշակներով:

1931 Դեկտեմբեր 29ին Պիրէոսի նաւահանգիստէն առաջին կարաւանը (երկու հազար հոգի մեծեր եւ մօտ հինգ հարիւր հոգի փոքրեր) մեկնեցաւ Պաթում: Մինչեւ Պաթում հասնիլը, մեր կոկորդները պատռեցինք «Ինտէրնացիոնալ» երգելով եւ «կեցցէ բանուոր-գիւղացիական դիկտատուրան» պոռալով:

Նաւին մէջ Հօկի ներկայացուցիչ ոմն Փափազեան, խորամանկ ձեւերով մեզի խորհուրդներ տուաւ եւ արձանագրեց թէ ո՛վքեր կրնան «հարուածային» ըլլալ: Մօտ հարիւր հոգի արձանագրուեցան Ղափանի հանքերուն մէջ աշխատելու համար, որոնց բաժնեցին ծխախոտ: Այդպիսի անպարարութիւններով մեզ հասցուցին Պաթում:

Հեռուէն երբ Պաթումի նաւահանգիստը տեսանք, բոլորս մէկ մարդու պէս շշմեցանք, որովհետեւ ճիշտ գերեզմանատան կը նմանէր:

Կը մտածէինք, երբ խորհրդային երկրի ամենակարեւոր նաւահանգիստներէն մէկը այս վիճակն ունի, հապա ներսը ի՛նչ կրնայ ըլլալ: Մենք շատ նաւահանգիստներ տեսած էինք, բայց Պաթումը որ եւ է մէկին չէր նմաներ: Աւերակ ու մեռելային վիճակ կը տիրէր: Երբ քաղաքին մօտեցանք, մեր շոգենաւը մտան Հօկի, Բարեգործականի, Կարմիր Խաչի եւ ուրիշ հիմնարկութեանց ներկայացուցիչներ: Անոնց մէջն էր նաեւ Ժ. Բաղդասարեանը:

Բոլոր ներկայացուցիչները բանախօսեցին եւ Հայաստանը Փեչնիքայի եւ Զուիցերիայի հետ համեմատելով՝ դրախտ ներկայացուցին: Այստեղ ալ մեր պարտքը կատարեցինք ու բոլոր բանախօսները ծափերով ու «կեցցէ»ներով վարձատրեցինք, իսկ նուագախումբն ալ անվերջ «Ինտերնացիոնալ» կը նուագէր:

Նաւուն մէջ առաջին օրը շատ մը մարդիկ ճերմակ հաց եւ ընտիր սիկարէթներ էին բերած ծախելու:

Գաղթականութիւնը առաջին անգամ այն տպաւորութիւնը ստացաւ թէ Հայաստանի եւ ընդհանրապէս խորհրդային երկրի մէջ հացի եւ անհրաժեշտ մթերքներու առատութիւն է, քանի որ մեծ քանակութեամբ բերած էին նաւին մէջ ծախելու: Վերջը միայն իմացանք, որ այդ ալ սարքուած բան է մեզ ոգեւորելու համար:

Երկրորդ օրը մեզ նաւէն հանեցին եւ նաւահանգստին մօտիկ շինուած փայտէ տնակներու մէջ տեղաւորեցին: Այդ տաղաւարներուն պատերուն վրայ փակցուած էին զանազան յայտարարութիւններ՝ «Կորչի Դաշնակցութիւնը», «Անկցի Ֆաշիզմը», «Բարի գալուստ արտասահմանից եկած հայ աշխատաւորներին, որոնք պիտի մասնակցեն սոցիալիզմի կառուցման», «Ձկայ որբի եւ որբի հայրենիք», «Կեցցէ՛ մուրճ եւ մանգաղի շէնցող Հայաստանը եւլն. եւլն.»

Տեղաւորեցին մեզ այդ տաղաւարներուն մէջ, բայց մաս մը դուրս մնացին ձիւնի եւ անձրեւի տակ: Անոնց մասին մտածող չկար: Այդտեղ մեզ բորշ եւ հաց բաժնեցին, բայց այս անգամ ոչ թէ ճերմակ, այլ սեւ որ թթու քացախի համ ունէր:

Մեր ապրած բնակարաններուն կից, փոքրիկ դրասենեակի մը մէջ մեզ քննութեան ենթարկեցին: Այդ քննութեանց ժամանակ բոլշեւիկ պաշտօնեաները դրպած էին գողութիւններով ու թալանով: Այսպէս, օրինակ, երբ որեւէ գաղթականի մօտ լաւ ժամացոյց, կամ ոսկեթոյթ կամ ինքնահոս գրիչներ ու նկարներ կը տեսնէին, նախ զանազան միջոցներով կ'աշխատէին ձեռք ձգել, երբ չյաջողէր, այդ բոլորը «բուրժուական» համարելով կը գրաւէին: Պաշտօնեաներու այս ընթացքը, ձիւնի ու անձրեւի տակ մնալը, ջղայնացուցին գաղթականութիւնը, բայց ի՞նչ կրնային ընել: Այդտեղ մեզ արձանագրեցին բառ առ բառ մասնագիտութեան եւ առանձին-առանձին խումբերու բաժնեցին եւ ապա ճիշտ անասուններու պէս 40 50 հոգի մէկ բեռնատար վակոնի մէջ լեցնելով, ճամբայ հանեցին դէպի Հայաստան:

Ճամբան կառախումբին մէջ մահեր պատահեցան, ոմանք շարժելու հնարաւորութիւն չունենալով, ոմանք ալ սառելով:

Սատախլու կայարանին մէջ մեզ դիմաւորելու եկած էին խումբ մը կիներ, որոնց մէկը ճառ մը խօսելով ըսաւ.

— Աւելի առաջ Դաշնակներու օրօք Հայաստանը աւերակ վիճակի մէջ էր, իսկ այժմ պատկերը միանգամայն փոխուած է եւ դուք լիուլի պիտի օգտուիք յեղափոխական իրաւակարգի բոլոր բարիքներից.

Տիկինը իր խօսքը չվերջացուցած, «կեցցէ խորհրդային կարգերը» պոռացինք: Քիչ յետոյ նուագախումբը եղանակ մը հնչեցուց, իսկ կիներէն մէկը սկսաւ պարել: Մեզմէ մաս մը իջաւ Սատախլու, այնտեղի հանքերուն մէջ աշխատելու համար. իսկ մենք յառաջացանք դէպի Ալլահվէրդի եւ ապա Լէնինական (Ալէք-Պոլ), այստեղ ալ խումբ մը իջաւ ջուլհականոցներու մէջ աշխատելու: Մենք առաջ անցանք եւ 1932 յունուար 16ի իրիկունը Երեւան հասանք: Մինչեւ առաւօտ մնացինք դուրսը կայարանը: Ոչ ոք հետաքրքրուեցաւ: Յաջորդ առտու զանազան հիմնարկութիւններէ ներկայացուցիչներ եկան, իրենց ձեռքը ունենալով ցուցակներ: Մեզ ոչխարի պէս իրարմէ զատելով, մաս մը տարին Ժողտուն, ուրիշներ՝ Հայպետշին, Քանաքեռզէս եւայլն, 20—30 հոգիի մէկ սենեակ յատկացնելով:

Անձրեւը կը տեղար եւ սենեակին մէջ կը թրջուէինք: Առաջին օրերը կառավարութիւնը մեզ ձրի կերակրեց եւ ապա տոմսեր բաժնեց, կոպերատիւներէն հաց ստանալու համար:

Այս կամ այն կոպերատիւներուն առջեւ հարիւրներով ձիւնի ու անձրեւի տակ կարգի կը սպասէինք, օրական 800 գրամ հաց ստանալու: Շատերը կը յոգնէին սպասելէն եւ դատարկաձեռն կը վերադառնային, իսկ շատ յաճախ կը պատահէր որ երեք ժամ կարգի սպասելէ յետոյ կը յայտարարէին թէ հացը սպառեցաւ, «մի քանի ժամից կը լինի»:

Գ. Շահվէրդեանը մեզի խոստացած էր ամէն մէկուս իր արհեստին համաձայն գործ տալ, բայց երբ մենք դիմումներ կ'ընէինք եւ մեր մասնագիտութիւնը չճանչնալով գործ կը խնդրէինք, մեզի կը պատասխանէին.

— Դուք եկած էք սոցիալիստական երկիր, նախ պիտի աշխատէք որպէս սեւ բանուոր եւ ապա դրացուէք ձեր արհեստներով:

Թէ «Հօկ»ի ներկայացուցիչները եւ թէ ինքը Շահվէրդեանը մեծ-մեծ խոստումներ տուած էին մեզի, թէ Հայաստանի մէջ մենք չպիտի նեղուինք, թէ ամէն ինչ առատ է, ազատ երկիր է եւայլն, եւայլն: Սակայն Հայաստանի մէջ չորս ամիս ապրելով, առատութիւն եւ ոչ մէկը տեսանք, ամէն տեղ հալածանքներ, իսկ ուտելու եւ հագնելու բան չէր ճարուեր շուկային մէջ: Դրամը ձեռքդ չես կրնար քեզի անհրաժեշտ ամենահասարակ բանը գտնել:

Մասնագէտներն իրենց ստացած ռուբլիներով չեն կրնար ձեռք մը հագուստ կամ մէկ զոյգ կօշիկ գնել. իսկ գործի ժամանակ մէկ զոյգ կօշիկ կուտան, որու տակը երկու ամիս դիմելը հասատութեամբ ապահովել է:

Աշխատանքի ժամանակ հազիւ մէկը կրնայ հինգ բաղէ հանգստանալ, որովհետեւ անվերջ հերթի սպասելով է զբաղած, տաք ջուր կամ կտոր մը սեւ հաց ստանալու համար:

Կաղմակերպութիւնը այս չորս ամսուան մէջ ստիպուած է իր ունեցած դրամը ու հանդերձեղէնը ծախել, սովէն ազատուելու համար:

Յունաստանի մէջ կին մը հարցուց Շահվէրդեանին:

— Հայաստան եկեղեցի երթալ կարելի՞ է: Լիազօրը պատասխանեց

— Ամէն մարդ ազատ է եկեղեցի երթալու:

Բայց մենք գացինք Հայաստան եւ տեսանք որ եկեղեցիները քարուքանդ եղած են, իսկ ո՛վ որ եկեղեցիի կամ Աստուծոյ մասին կը խօսի, կը հալածուի:

Մէկ խօսքով, մեզի տրուած խոստումներէն ոչ մէկը տեսանք Հայաստանի մէջ:

Այդ բոլոր այլանդակութիւնները տեսնելէ յետոյ, խումբ մը որբեր որոշեցինք օր առաջ հեռանալ Շահվէրդեաններու, Տէր Գաբրիէլեաններու, «Հօկերու» «դրախտէն»:

Մեր փախուստի մասին յաջորդով:

1. Կարապետ Գալեան՝ Մարզուան, 2. Հրաչ Ռուբէնեան՝ Երզնկացի, 3. [illegible], 4. Արտաշէս Գույումճեան՝ Եօզղատցի, 5. Սիմոն Սիմոնեան՝ Իզմիրցի, 6. Խորէն Կարապետեան՝ Սասունցի

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

—)(օ)(—

Միշտ ալ դժուար է եղեր, պարզ վարչութիւն կազմել Աթէնքի մէջ: Տարիէ տարի ի վեր, միշտ ալ երկար բարակ քաշքշուքներ տեղի կ'ունենան:

Ահա արդէն, երկու ամիսէ աւելի է, որ Աթէնքը չունի կեդրոնական մարմին մը: Այն Աթէնքը, որուն կը նային բազմաթիւ թաղային գործեր եւ գպրոցական պահանջներ: Եւ այս տարօրինակ է մանաւանդ անոր համար որ երեք կուսակցութիւնները [illegible] են: Ընդհակառակն, բոլորն ալ համաձայն են որ նոր վարչութիւնը կազմուի բոլորովին նոր դէմքերով: [illegible] Նախորդ վարչութեան չէզոք անդամներէն մէկ քանին (նախկին ատենապետը, գանձապետը եւայլն) կ'ուզեն, կամ ամբողջական ցուցակ կուտան նորին ալ մաս կազմելու: Եւ խնդրի առաջնորդը [illegible] է: Կ'ըսեն նաեւ, որ ան կը գործէ ուրիշ ազդեցութիւններու տակ: Կ'ըսեն նաեւ, որ այսօրուան կուսակցութեան չարունակութիւնը կը համապատասխանէ առաջնորդին բաղձանքներուն, յատկութեանց եւ [illegible]:

[illegible] կուտան փոխ դիմելու, եւ պիտի ձեռնարկէ գործի, մէջ[illegible] համար բոլորովին նոր դէմքերով վարչութիւն մը:

⁂ Ինչպէս ամէն տեղ — այդպէս նաեւ Փարիզէն — հոս ալ այս տարի, [illegible] Օրեր առաջ, Զիթեան «Վաստակաւորներ» ակումբին վարչութիւնը նամակով մը խնդրած էր առաջնորդէն որպէս զի նախագահէ ակումբին կողմէ [illegible] ստուգուածին: Առաջնորդը [illegible] էր, որ ազատօրէն տեղի պիտի ունենայ համագումարին գլխուն վրայ, մասնակցութեամբ երեք կուսակցութեանց:

Այդպէս ալ եղաւ: Զատկի Մեծերորդ օրը, Մայիս 2ին (Յունաստանի Հայերը Զատիկը տօնեցին Մայիս 1ին), [illegible] Աթէնքի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ մեծաշուք հոգեհանգիստ. եւ յետոյ խօսեցան կուսակցութեանց ներկայացուցիչները.

Դաշնակցութեան կողմէ՝ ընկ. Գ. Կառավարենց, Նահատակներու մեծ կտակին իրականացման համար նորանոր զոհողութեանց անհրաժեշտութիւնը շեշտելով: Ռամկավար — Ազատականներուն կողմէ՝ Գ. Զ. Ազատեան՝ շեշտելով մանաւանդ որ ռամկավար կուսակցութիւնը ներկայիս գոյութիւն ունեցող Հայաստանը կը ճանչնայ կրկին, եւ կը դիմէ վերջնական յաղթանակին, իբր սրտին վրայ պինդ գրկած՝ յուսադէն Տեսիլքը:

Հնչակեաններու կողմէ՝ Գ. Արամ Կիլոբեան, որ Փարամազի «Հայը» պէտք է անգամ մըն ալ մեռնի, որպէս զի ապրին իրեն նախորդ անմեղները, խօսեցաւ թէ [illegible] մը:

Խօսեցան նաեւ զօր. Թորգոմ ու առաջնորդը, որմէ վերջ սպասօր փակուած յայտարարուեցաւ: Մաղթագիրներ գրկած էին՝ Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէն, Հ. Կ. Խ.ի Կեդր. վարչութիւնը, Հ. Բ. Դ. ընկերուհիները, «Աղբաստիաբազ» խումբը, քանի մը հայրենակցական միութիւններ եւ ռամկավարները: Հնչակեանները ծաղիկներ չէին դրկած.

⁂ Տարօրինակ պէտք է ըլլայ որ Աթէնքն ալ ունենայ Դուրեան պատրիարքի յոբելեանը: Արդ, այդ առթիւ հաւաքուած գումարները [illegible] չէին ղրկուած: Կամ՝ աւելի ճիշդը, մաս մը այդ գումարէն — 2500 դրամ «Մաւրեացն էր» Քիլիկեան [illegible] մը քով: Եղած բողոքներուն վրայ, [illegible] համաձայնիլ այդ գումարը, քանի մը օր առաջ:

⁂ Աթէնքի եկեղեցին հանգանակութեան գոյացած է մօտաւորապէս 6—700,000 դրամէ: Կան զանազան [illegible] տեղին համար: Քանի մը ցուցամոլներ կ'ուզեն չըլլան Աթէնքի մէջ. իսկ ուրիշ աւելի գործնական հայրենակիցներ եւ գրեթէ ամբողջ գաղութը կը պահանջէ չըլլալ հայաշատ վայրի մը մօտ: Օրինակ՝ Զիրաի մօտիկ, ուր եւ [illegible] — ատիկէն ազատելով զոյգ մը:

Ինկերը կը մնայ առկախ:

⁂ Օր նոր, յուր նոր՝ Աթէնքի Հնչակեանները [illegible]:

Քարինեու Տէր Թէոդիկեան կարմիր [illegible] Աւրո Կարաբոլեան, [illegible] որդիները, խմբախօսութիւն մը հետ կը ներկայանայ Միա Գրիգոր եւ կը ստանայ 25 տոկոս [illegible] մարդ խորհ կառավարութեան համար [illegible] իր ամասնականներուն կը յատկացնէ:

Արդէն ատոնցմէ սորվել եղած է: [illegible] Եւ կը տեսնենք որ Քարինեու հոգաբարձուները կ'աշխատին ձեւով մը գոյել [illegible], իսկ որոնք ամէն օր խաղը [illegible] կ'ուզենան: Կը հետապնդեն բոլոր դրամը իրարմով վարժապետը, [illegible] կորսնցնելով իրենց փողոցներուն մէջ:

⁂ Վերջերս գարունացի բան — բնանիշեր կը հասնին մեզի: Զբոսքի մը համաձայն, Բարեգործականի Տիկնանց յանձնախումբէն տիկին մը, բազմաթիւ չարաչահութիւններ բրած է տարիներէ ի վեր: Օրինակ՝ մեծ գործեր ծախած եւ վար դնով — ծախուած գինէն վար — գրել տուած, եւ ուրիշ [illegible] պահանջներ: Կ'ըսուի թէ այս տիկինը, մինակը չէ եղած: Իրեն հետ մեզմէ ալ կը քանի մը ուրիշ տիկիններ ալ: Միւս կողմէ կ'ըսուի նաեւ, որ հաշիւները կանոնաւոր չեն: Քանի մը օրէն ամէն ինչ կը յայտնուի:

Անգործութիւնը օրէ օր աւելի կը շատնայ: Տրամէյին թեւակցութեան [illegible] ու [illegible] գրամներու [illegible] բարձրացումը յառաջ բերած է [illegible] մը, որ հեծանեփ է [illegible] Գնա երէկ հացը նորէն վրայ [illegible] Հինգ դրամով [illegible] մը, որ եւ է [illegible] արդէն 15 դրամով կողմէ [illegible] գրոյցներ կը շրջին [illegible] փոփոխութեան մասին.

⁂ Աթէնքի կարմիր [illegible] Շարժումի փակուեցաւ [illegible] կարգադրութեամբ:

Խ. Լ[illegible]

«ՀԱՅ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳ»

ՊԷՅՐՈՒԹ, 2 Մայիս (Սեփ. Թղթ.).— «Հայ Ճեմարանի Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ Գ. Համբարձում Պէրպէրեանի, յաւագոյն վայելքը ըրաւ մեզի, իր քառասուն հոգինոց խումբով, Ապրիլ 30ին, Ամերիկեան Համալսարանին մէջ:

Յայտագիրը բաւական հարուստ կամ նաեւ դժուար կտորներ կը պարունակէր [illegible] մը, ներկայացուցած:

Երեւան քաղ եմ արկը Արաւետեանի) բացառիկ է հաւերգին [illegible] դոյլ կ'ըլլայ արդէն իսկ, թէ երգի հոգին ըմբռնած են [illegible] -պատասխանիները կը յաջողէ Հ. Պէրպէրեանի Աւելի [illegible] Ոչ մէկ խօսք թէ ան օժտուած է յատուկ երաժշտական մը [illegible] թիւններով, բայց պէտք է [illegible] վասնի թէ իր մօտ կը պակսի զգացումը՝ կեանք տալու երգերուն սպասենք աւելի յաջող գործը, քանի որ դեռ երիտասարդ է եւ ունի կամք ու յարատեւելու [illegible]:

Հէզ վարդավառ, կ'երգէր [illegible] թէ կատարեալ միացում [illegible] շրթներուն վրայ միշտ [illegible] պահէր քաղ երգերը, ու իր պաշտամունքով անոնց.

«Լուսմարն» է. ասլօտի բաժինը մեներգ Օր. Արաքսի Վարդապետեանի: Հայ գիւղն է, որ վայրկեան մը կը վերապրուի մեր աչքերուն հայ հարսներն ու աղջիկներն են որ կը պարեն, ու կ'ունենք [illegible] երգը հոգիներուն: Երկարաձեւ փիրուս. ներքեւ կը կրկնուի մարդը, տալով նոյն վայրկեանը [illegible] արուեստը:

Կամիտասի վերջին եւ սալէն կը գայլին կը մեներգ Օր. Արաքսի Վարդապետեան, որ ունի հնչեղ եւ [illegible] բայց կը պակսի իր մօտ [illegible] տաքութիւնը, երգը իր ընթացքին մէջ պահելու, եւ այս արդէն պատճառը որ յուզումը կը խոնվէ դիւթ.

Նմանապէս Օ. Զ. Ալպէն կ'երգէր Կոմիտասէն՝ Ցիրանի Ծառը, [illegible] տագնապութեան մը բոլոր [illegible] կան իր վրայ, կ'երգէ քաղցր [illegible] բաւով, խորապէս ըմբռնելով երգին իմաստը:

Յայտագրի առաջին մասը կը վերջանայ Բ. Կանաչեանի [illegible] խմբերգով: Սոյն երգը իր մէջ [illegible] խտացնէ հայ ժողովուրդը [illegible] յոյզերը, ցաւը, արիութիւնը.»

«ՑԱՌԱՁ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (Թիւ 4)

ԱՑԼԱՆԴԱԿ ՍԱՓՐԻՉԸ

Մեծ քաղաքներուն ամէնէն եղայ՝ միայն անանք

Ըսի ես ինծի, — տղաս Ցովհաննէս, — անուշիկ ժպիտ մը ունիս այս անուշիկ աչքեւ, կը տեսնեմ ձեր մտածումը, կը խորհիք այդ անունով գլխատուած մարգարէէն մինչեւ մեր օրերու սափրիչները փոթորիկ կը գուշակին լեզուով, ու փափկութեամբ կը մկրտեն, անուշահոտութեամբ կ'օծեն ձեռքերով... հո՛գս, այդ յանցանքը հօրս կ'իյնայ, — ըսի, տղաս ժան, ի՞նչ է ուզածդ, չե՞ս գիտեր, լաւ, մտիկ ըրէ, քեզի՞ են տուեր հասակներ չափելը, փայտէ կօշիկներ ցուցնելը. այն ալ բոպիկ կամ փայտէ կօշիկներով... կ'արժէ՞ պարապին նայիլ կուրութեամբ: Բաւական չէ բաղձանքին անբաւական ըլլալը ըսելը. բաւական չէ գոհացումներով երջանկանալու «խոհեմութիւնդ»: Մա՞ղձդ. ուրեմն ապրէ տխրարդ լիովին, հեռացիր մինչեւ սահմաններուդ սահմանանիքներէ, ոչ մէկ բանակ պիտի հասնի այս անգամ: Ահա՛, չարաթական նուագարոյն սաչափ Փրանք պէտք է. աւելիով ալ «վայելքդ» նոյնն էր, քանի որ դուն նոյնն էիր, այդքանով ալ. օն ուրեմն, կեցցէն լուսաւորդ վիշերներով ծառուղիները, ժամանակաւոր սիրուհին, դէր կամ նիւար. մինչեւ կէսօր սուքացող անկողինը, ապա ցուցափեղկերուն յայտնեցնող ցուցադրութիւնը, գրադարաններուն մէջ ոտքի վրայ թղթատուած գրքերը, անկարգ, անկանոն այլ գիրքին ու հաճելի. կեցցեն կէսէն յետոյ թատրոններուն մրլ մուտքերը ծխացող Ֆոնոնները, թափառումները աղբին անդին... օն անդր, չարաթ եւ կիրակի օրերը կ'աշխատիս, ամբողջ եօթը ծայլ օրերու քաջութիւնը ատամներուդ տակ ու մնացածը գիտցածիդ պէս: Արդէն մէկ օծիքդ երբեք երկու չեղաւ, ինչպէս կ'ըսէ ժողովրդական ընչաքաղց քամահրանքը. իսկ չապիկիդ աղտը ծածկելու միջոցը, — քեզմէ դուրս առաջին նշմարածդ աղտոտութիւնն ըլլալով հանդերձ դուն չատ չատոնց գիտես. յառաջ ուրեմն տղաս ժան...

Էճաքրա եղայ.

Շաբաթ օրուընէ երեք օր առաջ արդէն երթալիք տեղիս հասցէն գրպանս կ'ըլլար: Առանց ճիգ մը ընելու, կը զգուշանայի դանէ շուտով չդժգոհեցնել: Ցետամձգել կարելի եղածին չափ խանութին օդը փոխելու ժանյատաձգելի սրամտութիւնս

Ձիու պոչին հանդէպ թշնամութիւնս չեղածի պէս սրբուեցաւ: Նորէն օդին լաւ կամ գէշ ըլլալը յաճախորդներուն բախ ու լաւ, որպէս թէ կենաց — մահու խնդիր մը եղած ըլլար. օրուան լուրերը պատմելու դանազան ոճեր հնարեցի, իրր թէ գիշերները այդ մասին խորհէի լուկ: Եւ շատախօսութիւնը նկարագրիս դրահը եղաւ, առանց որուն կը մաշէի. ո՞ւր թաղեցի շատախօսութեան դէմ ոչայքարս...

Բայց... ո՞ւր է մութն ու լոյսը ներդաշնակ ամբողջութեան մը վերածելու մեր ջանքը. ո՞ւր է վայրկեանները միացնելու մեր յոգնութիւնը. ո՞ւր է ցոլացումներուն մէջ մեր էութիւնը միայն մէկ եռով մը տեսնելու խարկանքը... ո՞ւր է... «Գաղափարի», «Ճշմարտութեան» ճամբով բոլոր ինծ խաչաձեւող վիճակները՝ չարութեամբ, ու երբեմն ալ խորամանկութեամբ պարտադրող եսամոլ եսիս հակառակ, այն եսիս որ կը տիրէ ու կը լքէ վատութեամբ, կ'ըսեմ, անոր հակառակ չարթուան մէջ նուազագոյն երեք օր լեղի կը լեզուս ու ատամներս թունալից էին. կ'ուզէի լալ ու չկարենալուս համար իսկ կը զգայի խոր թախիծի մը ծորումը հոգիէս ներս, որուն անունը չէի կրնար խօսքերուս ամբողջական գումարով որոշել, — սեննակիս չորս թշուառ պատերը ըսելիքներ ունէին այս մասին, — ու կը կորսուի սեւեռումով մը փոքրիկ պատուհանէս՝ տան տիրուհիիս պարտէզին մէջ մեծցող կաղամբներուն բուսական անհոգութեան սահմանին մէջ վերջին անգամ կը յիշեցնեմ ձեզի՝ ձեր կարկինին բարութիւնը...

Եւ կ'ապրէի. ոչ վերջնական համակերպութեամբ մը անշուշտ, որովհետեւ դժբախտ միխիթարութիւնն ունէի տեսնելու մշուշի մը ետեւէն, մեծամասնութեան մը մասնիկն ըլլալս. մինչեւ որ...

*

Ժամը առտուան 8ն է: Ես, խանութին ամէնօրեայ գործաւորը ու գործատէրը՝ կը սպասենք: Շաբաթ է արդէն, գործին գլխաւոր տուանցքը. պատերազմի ատեն ճակատամարտի օր մը:

Դուրսը, ամառնային չքեղ արեւ մը, տանիքներուն վրայէն կը յառաջանայ. իր թափանցիկ եզուն ղէնքերը հասան արդէն փողոցին՝ նորէն չխոցելով:

«Պարապ չեմ կեցած» ըսելու համար, միւսը, մնայուն գործաւորը, կը շարունակէ իր դիմացի հայելին փայլեցնել. աւելորդ տեղը. իսկ ես հիւրի պէս կը նայիմ: Գետինն անցնի գործատէրին դէս դնող խայտուածքը, կարծես մասներուս կեցուածքին անգամ կ'ուզէ անմիջապէս ինչ կարողութեան տէր ըլլալս հասկնալ. հա, մոռցայ ըսելու, այսօր հոս առաջին էճաքրայիս օրս է, վերջին տեղն ալ գործիս չեկաւ, սենեակէս հեռու էր:

Զը՛գ, դուռը կը բացուի

— Բարեւ պարոններ:

— Բարեւ պարոն... Ինչպէ՛ս, ... եթէ կը հաճիք ... սքանչելի օդ հէ՞... պտոյտի յարմար... պիտի օգտուիք անշուշտ չէ՞..

Տարիքոտ մարդ մըն է. ծանօթ յաճախորդ մը անշուշտ, առանց այլ եւ այլի կը տեղաւորուի միւսին աթոռին: Բո՛ւհ, քարը գլխուն, նայինք ո՛վ է իմ «առաջինս»:

Նորէն ձը՛գ. երիտասարդ մը — ատեց բարեւի, յանկերգին ալ կարևորութիւն չտուած, «կ'աճապարես» շո՛ւտ» կը շշնջայ ու կը տեղաւորուի դիմացի աթոռին վրայ:

Իմէ եւ անհամեմ ու կազ բան է երկար չպատմած ձմեռուկի չափ [illegible] կամ տհաս խորհրդածութիւններ [illegible] ընելը, բայց ի՞նչ ընեմ, թերութիւն է անսրբագրելի, ու սափրիչ մը [illegible] յաճախորդ չունի, ինքզինքը [illegible] ծիլէ. այսպէս, երբ թիկնաթաթին [illegible] պտուհակ գինուորի պէս կը սպասեմ [illegible] ճախորդի մը, հաւատացէք, ծնծղայ [illegible] նախանձով մը կը նայիմ միւսներուն [illegible] աշխատանքին, իսր թէ ըսաւ ես [illegible] չըլլայի 12 ժամ անկողինս յոգնեցուցի [illegible]...

Զը՛գ... ա՛հ չէ. ցուրիչը երկու [illegible] գիր կը նետէ ներս կը գալուստ [illegible] կոնքերս երկու սափրիչներուն [illegible] խաչաձեւող խօսքերուն հետեւեալ [illegible] ինծ: Երրորդ անգամ ըլլալով գործը ներս կը խառնեմ, կը շտկեմ ու [illegible] ծելիքիս կոնակը կաշիս քսել կը պատրաստուիմ... մի մեկնարէք սափրիչ մը յաճախ ինքնիրեն կեղծելու պէտք կը զգայ:

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Շարունակելի)

[illegible]

Ալինետ սազաց վաճառման դէմ

Արաբական պատական շրջանակներ քանիցս առաջարկած են սեղմել մի գնել զէնքերու ազատ վաճառման վրայ, որպէս զի ամէն մարդ չկարենայ ուզած ժամուն ատրճանակ մը գնել ու պարպել հանդիպած մարդուն կամ իր հակառակորդին վրայ։

Այս առաջարկը կրկնուած ըլլալով կ'ուսումնասիրուի Ներկայիս։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Սպառնացող վտանգը այլեւս անցեալին կը պատկանի

Խորհրդային մամուլը կը շարունակէ շոյել Թուրքիան, Ընէթ փաշայի այցելութեան առթիւ.

«Փրավտա» նոր խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

— «24 նոյմ. 1917ին Լէնին եւ Ստալին յանուն խորհրդային գործավարներու խորհուրդին Ռուսիոյ եւ Արեւելքի Իսլամներուն հետեւեալ յայտարարութիւնը ուղղեցին. — Պոլիսը գըրաւելու համար ցարին եւ անոր յաջորդ Կէրէնսկիին գաղտնի հեռագիրները մէջտեղ հանեցինք։ Մենք զանոնք ջնջեցինք. Ռուս հանրապետութիւնը օտար հողեր գրաւելու քաղաքականութեան դէմ է. այս պատճառաւ Պոլիս Թուրքերուն պիտի մնայ։ Թուրքիոյ բաժանման համար Դաշնակիցներու միջեւ կնքուած դաշնագիրը պատռեցինք եւ ջնջեցինք։

«Այդ միջոցին սուլթաններուն ձեռքը գտնուած Թուրքիան տակաւ աշխարհակալ երկիրներու գաղութ կը դառնար։ Սեւրի դաշնագիրը այդ ծրագիրը բացէ ի բաց գործադրելու կը միտէր։ Լոյտ Ճորճ ժողովի մը մէջ օր մը բսաւ. «Այլ եւս Թուրքիա անունով պետութիւն մը գոյութիւն չունի»։

Այդ միջոցին Դաշնակիցները անտէր Թուրքիոյ հետ իրենց հաշիւը տեսնելու վրայ էին։ Թուրք ազգը բնաւ կարեւորութիւն չտուաւ այդ դաշնագրին եւ սկսաւ իր անկախութեան պայքարին։ Բանակ կազմեց Անատոլուի եզերքին վրայ ու երկու օր տեւող սոսկալի պատերազմէ մը վերջ, Թուրքիա իր գոյութեան ապացոյցը տուաւ, եւ խանգարեց Դաշնակիցներուն ծրագիրը։

1921 մարտ 16ին Թուրք եւ խորհրդային կառավարութեանց միջեւ բարեկամական դաշինք կնքուեցաւ։ Դաշնակիցները բաժանման միջոցներ կը խորհէին։ Մինչեւ իսկ պայմանադրութիւններ սարքեցին, բայց սուլթանութիւնը հիմէն ջնջող, Սեւրի դաշնագիրը պատռող, «կապիտուլասիոնները» ջնջող, նոր տակերը բնաջնջելով ազգը ազատութեան փրկող Թուրքիան այս պայմանադրութիւնները խորտակեց։ Այս կերպով մեծ պետութեանց ծրագիրը անգամ մը եւս ոչնչացաւ եւ անոնց ռազմանիւթի մթերանոց ընել ուզած Վոսփորը այսօր խաղաղութեան դուռի փոխուած է։

Թուրքիա եւ խորհրդային Ռուսիա հիմա իրար շատ լաւ հասկցած են եւ իրենց դէմ սնուցուած չար խորհուրդները շատ լաւ տեսած են։

Թուրք հանրապետութիւնը իրեն սպառնացող վտանգները մանրամասնութեամբ տեսած է եւ անոր համաձայն միջոցներ ձեռք կ'առնէ։ Ցարական Ռուսիա տարիներով Թուրքիոյ սպառնաց, բայց հիմա այս վտանգը անցեալին կը պատկանի։ Ընէթ փաշայի ներկայացուցչութեամբ պատուիրակութեան մը Մոսկուա գալը ռուսեթուրք բարեկամութիւնը անգամ մը եւս ամրապնդեց»։

Հովանաւորութիւն

Թուրք մամուլն ալ, իր կարգին, կը շարունակէ երկար թղթակցութիւններ հրատարակել, փառաբանելով խորհրդային կարգերը։

«Միլլիյէթ»ի խմբագրապետը խօսելով Ռուսիոյ վարիչներու մասին, անոնց գլուխը կը դնէ Ստալինը, որ երկրին բոլոր գործերուն մէջ իր կարծիքը ունի։ Ուր որ Լէնինի պատկերը կայ, անոր քով Ստալինի պատկերն ալ կ'երեւայ։ Ստալին օտար ներկայացուցիչներու հետ բնաւ չի տեսնուիր, Ընէթ փաշայի հետ քանիցս տեսակցած է, եւ Թուրքերը շատ կը սիրէ եւ Թուրքեւռուս բարեկամութեան գլխաւոր աշխատողներէն մէկն է։ Իր խօսքին կարելի է վստահիլ եւ իր այսօրուան դիրքը՝ ցարերու դիրքէն աւելի բարձր է։

Այս պետերը, կ'ըսէ «Միլլիյէթ»ի խմբագրապետը, կոյր զինուորայն յաժառութիւն չունին եւ փոխանակ բոլշեւիկ ըէժիմը վտանգելու, սաժամեայ նահանջներ ցոյց կուտան. օրինակի համար վերջերս ի նպաստ գիւղացիներուն կարեւոր որոշում մը տրուած է։ Գիւղացին կառավարութեան տալիք բերքին աւելցածը, վաճառատեղիներու մէջ ազատօրէն ծախելու արտօնուած է։ Ասիկա բոլշեւիկ ըմբռնումին կը հակառակի, բայց միեւնոյն ատեն ցոյց կուտայ թէ, պետերը երկիրը եւ յեղափոխութիւնը վարելու համար որքան առաձգական ընթացքի կը հետեւին»։

Ռուսական փոխը

Գրած էինք թէ Մոսկուա ութ միլիոն ռուբլի փոխ մը բացած է Թուրքիոյ։

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ այդ փոխով մեքենաներ պիտի առնուին, որոնց երկու միլիոնով շաքարի գործարան մը պիտի հիմնուի Էսկիշէհիրի կամ Ավալի մէջ։ Միւս մեքենաներն ալ բամպակէ կերպաս պատրաստելու յատուկ պիտի ըլլան եւ Աստանայի մէջ գործարան մը պիտի բացուի։ Շաքարի երկու գործարանները երկրին պէտքին հարիւրին 30 չափով բաւարարութիւն կուտան։ Նոր գործարանը շինուելէ վերջ, տեղական շաքարին արտադրութիւնը հարիւրին յիսունը պիտի գտնէ։

«Հօյպուն»ի անդամ էր

Պոլսոյ ոստիկանական Ա. ճիւղը, երեք շաբաթ առաջ Ամերիկայէն հասած Արիֆ անուն մէկը ձերբակալելով, դատի յանձնած է, իբր «Հօյպուն»ի, բրտական կազմակերպութեան անդամ

«Հասկէրտի մէկ խմբագիրը արգելարան երթալով, տեսակցութիւն մը ունեցած է Արիֆի հետ, որ յայտարարած է.

— «Քղեցի եւ 45 տարեկան եմ։ Քղիի մէջ մեծի Մէմօ Օղլու կ'ըսեն։ Քսան տարիէ ի վեր Ամերիկա էի. հոն գործարաններու մէջ կ'աշխատէի, հաղորդութեամբ ալ զբաղեցայ, ինչպէս նաեւ շինութեանց մէջ ալ աշխատեցայ։ Վերջէս գտնուած եւ ոստիկանութեան կողմէ առնուած 950 տոլարն իմս չէ, այլ եղբօրս, եւ հայրենիք կը տանէի։ Ամերիկայի մէջ ես ալ դրամ շահած եմ, բայց ամէնքն ալ փճացուցի։ Արժեթուղթեր ունէի, երբ անոնց գինները իջան, մեր դրամներն ալ թռան։

«Ես ընկերութեան մը եւ կամ նման կազմակերպութեանց անդամ չեմ։ Երկար ատենէ ի վեր կարօտցած հայրենիքս տեսնելու համար եկայ։ Ոչ մէկուն դրամ տուի, ինչպէս կը պնդեն։ Անցապրի գործողութիւնները կատարելու համար ոստիկանութեան գացած էի, գործս ուշացնէլնուն պատճառաւ քիչ մը ցցայնոտ ընթացք մը ունեցայ։ Ոստիկանութիւնը ինծի 17 օր հոկողութեան տակ պահեց, եւ յետոյ հոս փոխադրեց»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մեր գաղութին վիճակը

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, (Սեփ. Թղթ.).—Գաղութը մօտ տասը տարուան կեանք ունի։ 1925—1927ին կը համրէինք մինչեւ երկու հազար հոգի եւ բոլորեցինք եռուն շրջան մը։ 1927ի գործազրկութեան հետեւանքով, մեր հայրենակիցներուն թիւը հետզհետէ նուազեցաւ եւ ազգային շարժումն ալ թուլցաւ։ Ներկայիս, համաձայն կառավարութեանարձանագրութեան, քաղաքիս Հայերուն թիւն 1825 հոգի, որոնք կը բաղկանան Մշեցիներէ, Եօզկաթցիներէ, Մալաթիացիներէ եւ ուրիշ քաղաքացիներէ։ Մեր հայրենակիցներուն մէկ մասը կը զբաղի իրենց սեփական գործով եւ շատերը արդէն նախանձելի դիրք ունին։

Հայ աշխատաւորներուն վիճակը ներկայ գործազրկութենէն ի վեր աւելի ծանրացաւ։ —«Հա՞յ, եա —» ակամայ գլուխը կը խոնարհի։ Քաղաքապետն անգամ նպաստի համար օտարականներուն շարքին եօթներորդ «քախտաւորը» կը համարէ Հայը։ Ուրախալի է որ վերջին ամսուան ընթացքին գործերը բարելաւման նշաններ կը ցուցնեն։ Կարգ մը մետաքսի եւ երկաթի գործարաններ նախակով կանչեցին իրենց գործաւորները։ Սակայն, մեր հայրենակիցներէն շատեր տակաւին թշուառութեան եւ անգործութեան մատնուած են։ Անշուշտ առաջին անգամ տեղացին գործ պիտի գտնէ, յետոյ ճանչցուած կամ բարեկամ օտարականը, իսկ ամէնէն վերջը «Հայամիթլոսը»։ Հոս ունինք հարուստներ ալ, ազգասէրներ ալ։ Սակայն, իրարու միայն հաւ ըլլալը գիտեն։

Իբրեւ տարօնացի նպաստ, կառավարութիւնը կը շարունակէ տալու բաժինը։

Սէն-Շամօնը՝ կրթասիրական, Բարենպատակ եւ այլ Միութիւններով, տասը տարուան ընթացքին բաւական ազնուկ հանեց, սակայն այժմ բոլորն ալ ամփոփուած են իրենց պատեանին մէջ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական կազմը կը շարունակէ վառ պահել ազգային կրակը, իր շուրջը համախմբելով գիտակից երիտասարդներ, որոնք կը անաչին Դաշնակցութեան առողջ գաղափարներով։

Ժողովուրդին մեծ մասը համակիր է Դաշնակցութեան եւ միշտ կը քաջալերէ անոր ձեռնարկները։

Մ. Աղասի

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴԻՏՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԴԱՏՈՒՄՆԵՐ (Էջեր Մ. Սերոբեանի օրագրէն)։ Ջուտ հասոյթը պիտի յատկացուի բարենպատակ հաստատութիւններու։ Գին 1 տոլար։ Դիմել հեղինակին B. P. 165 Beyrouth (Liban).

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՄՈՒԼ

Եռագոյնին շուրջ

—)(o)(—

Սելանիկի «Հորիզոն»ը խմբագրականով մը կ'անդրադառնայ այն ստորակ՝ամիտ ընթացքին, որ բռնեցին կարգ մը մարմիններ եւ մուր անհատներ Եռագոյնի պարզման դէմ, պարզօրէն Ապրիլեան ազատոնը խանգարելու համար։ Մինչդեռ օտարներու յարգանքը ազգային դրօշի հանդէպ, կրնայ դաս մը ըլլալ այդ ստրկամիտներուն, եթէ այդքան բան հասկնալու կարողութիւնն ունենան.

Հատուած մը այդ խմբագրականէն (Մայիս 13).

— «Իմացէք սակայն, որ այս անգամ, գաւառ ու աղտաղը կուզայ՝ օտար այլ բարեկամ ու զոհուած ցեղի մը նուիրական խորհրդանիշին հանդէպ ակնածանք ունեցող ոչ-հայ իշխանաւորէն. Ինչպէս Քամիլի մեր Թղթակիցը կը գրէ, Զ. Ո. Միութիւնը, եռագոյն երիզով զարդարուած ծաղկեպսակ կը տանի սգատօնին։ Զափահաս որբ մը, ձեռքին ծաղկեպսակը, կը յառաջանայ, կը գրէ մեր Թղթակիցը։ Եւ ահա...

«Կարգ մը Հայերու կողմէ եկեղեցիի ներսէն կանչուած ոստիկանական ընպայ մը դուրս ելլելով, որբերու ծաղկեպսակին կը մօտենայ եւ հարց կուտայ թէ ի՛նչ է վրայի երիզը։ Կը պատասխանուի թէ մեր ազգային խորհրդանիշն է։ Սպան կը խնդրէ որ հանեն ու այդպէս ներս մտնեն։ Պատկրանօք որբը կը պատասխանէ. — «Մենք չենք կրնար հանել, դուք հանեցէք»։ Սպան, «ես չեմ կրնար հանել» կ'ըսէ, եւ քովը գտնուող ոստիկանի մը կ'ըսէ թէ, «հանէ՛»։ Ոստիկանը սակայն, իր կարգին ընթացք չի տար սպայի հրամանին»...

Ահա թէ ցեղային սրբութեանց հանդէպ գիտակից ակնածանք ունեցող մարդիկ ինչպէ՛ս գիտեն յարգել մեր ցեղի պատուական խորհրդանիշը։ Ահա թէ ինչպէ՛ս դաս կուտան անոնք իրենց սեփական պատիւը սեփական ոտքերով տրորող, եւ, կամայ թէ ակամայ համայնավարներուն հաճելի դառնալ ուզող «ազգային վարիչներուն»։

Ամչցա՞ն հեյլէն սպայի այս դժայլելի կեցուածքին առջեւ Քամիլի Ազգ. Մարմնի անդամները, որոնք Եռագոյնը «ժամնելո՛ւ» աններելի համարձակութիւնն էին ունեցած միեւնոյն հեյլէն սպային ու նաեւ հեյլէն իշխանութեանց մօտ. Ինչքան յարգանք եւ զգացում չունեցողները սակայն ամչցե՞ր են երբեւիցէ, որ այսօր ալ ամչնան »

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

—)(o)(—

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան վերջին ժողովին մէջ Տօքթ. Քօլօլեան ներկայացուց իր տեսակէտները այն հարցին մասին, որ կը շահագրգռէ մասնաւորապէս Փրանսայի հայ գաղութը։

Հիւծախտաւորներու մասին է հարցը։ Յառաջ պարբերաբար, ինչպէս վերջերս խմբագրականով մը անդրադարձած էր այս հարցին, թելադրելով միջոցներ գտնել կանխարգիլելու համար հիւծախտին աւերը։ Տօքթ Քօլօլեան, որ երկար յօդուածով մը քններ էր այդ հարցը փարիզեան հայ թերթի մը մէջ, ամփոփելով ժողովին ներկայացուց իր յօդուածին կարեւոր կէտերը։ Այդ ամփոփումը կ'երեւի արդէն Bulletin de l'Union des Médecins Arméniens ի մէջ (թիւ 43)։ Տօքթ. Քօլօլեան դիտել կուտայ, որ հիւծախտին դէմ պայքարի եւ հիւծախտաւորներու բուժման հարցը կը լուծուի միայն պետական միջոցներով։ Կամ առնուազն հսկայ դրամագլուխով մը, որ կը գրուի բժշկական մարմնի մը ձեռքին տակ։ Ուրեմն, այս գործը վեր կը նկատէ Հայ Բժշկ Միութեան ուժերէն, որովհետեւ այս Միութիւնը չունի նիւթական միջոցներ։

Հակառակ ասոր, աշխատած է բժշկական առողջապահական դասախօսութիւններ տալ ժողովուրդին, առողջապահական գրքոյկներ հրատարակել, եւլն.։ Միւս կողմէ Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչին Բուժարանը եւս չունի լայն միջոցներ նման պայքարի մը համար։ Հակառակ ասոր, կ'աշխատի օգնել նոր վարակուած հիւծախտաւորներուն, որպէս զի օդափոխութեամբ եւ դարմանումով կանխէ աւերը։ Այստեղ պէտք է յիշատակել, որ հայ ժողովուրդը, քիչ մը ջղայնոտ եւ անհամբեր, անկարգապահ եւ սկեպտիկ, չի հետեւիր բժիշկին հրահանգներուն։

Եզրակացնելով, Տօքթ. Քօլօլեան կը կարծէ թէ հակահիւծախտային պայքարի մը ձեռնարկելու համար, առաջին առթիւ անհրաժեշտ է 100,000 ֆրանք (մէկ տարուան պիւտճէ)։

Այս հարցը զոցուած չէ անշուշտ, որքան ալ վեր ըլլայ մեր ուժերէն եւ Տօքթ. Քօլօլեան կը խորհի իր մօտ հաւաքել Փարիզի հայ բժիշկները, խորհրդակցելու համար այս մասին։

Այս նոյն ժողովին մէջ ատամնաբոյժ Սեդրակ Սասունի կարեւոր զրոյց մը կատարեց ակռաներու փոշտիկներու մասին, եւ ընդունելով ամերիկեան տեսակէտը, անհրաժեշտ գտաւ բժիշկին ու ատամնաբոյժին աշխատակցութիւնը դարմանելու համար բոլոր այն հիւանդութիւնները, որոնց ծագումը ակռաներուն մէջ է։

Յետոյ Տօքթ. Քօլօլեան ներկայացուց Տօքթ. Սազմաճեանի ուսումնասիրութիւնը։ Ջերմախտով բուժումը ֆրանկախտային անդամալուծութեան։ Եւ այս առթիւ պատմականն ըրաւ այդ ահաւոր հիւանդութեան։

Յետոյ Տօքթ. Նազմաճեան խօսեցաւ բուժման նոր եղանակներուն մասին։ Ու ժողովը փակուեցաւ։

Յաջորդ ժողովին, բժշկագիտական կարգ մը հաղորդագրութիւններէ յետոյ, զորս պիտի կատարեն երկու բժիշկներ, Պ. Կ. Բասմաջեան պիտի ներկայացնէ արաբական հին բժշկական գրքի մը բնագիրը, եւ իր քննութիւնները այդ մատեանի շուրջ մասին։ Ն.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վ. Ե. Գ.)

Բ. ՄԱՍ

[illegible]

առեւանգիչներուն հետ, եւ ինչ որ պատմեր էր այդ օրերուն, սուտ էր, բոլորը երեւակայած էր։

Մինչ միլիոնատէրը կը խառտովանէր իր եպերելի խաղը, բուն առեւանգիչներէն մէկը կը ձերբակալուէր Պրուքլինի ոստիկանութեան կողմէ։ Ֆրանք Փարգիք անունով նաւաց մըն է, որուն վրայ երբեք կասկած չէր ծանրացեր ցարդ։ Մատնուած է իր կնոջ կողմէ, որ լքեր էր։

Նաւազը խոստովանեցաւ թէ ինքն է առեւանգիչներէն մէկը։ 7 հոգի էին եւ 8 ամիս առաջ որոշեր էին առեւանգումը, երբ կը գործէին ալքոլի մաքսանենգութեան յատկացուած նաւու մը մէջ։

Ինքը մնացեր էր ինքնաշարժին մէջ, երբ իր ընկերները տղեկը առեւանգելու համար, Լինտպէրկի տունը կը մտնէին սանդուղով մը։

Երբ իր մեղսակիցները վերադարձան, տղեկը արդէն մեռած էր։ Իրենցմէ մէկը երբ տղեկը գրկած սանդուղէն վար կ'իջնէր, տղեկը ինկեր էր եւ մեռեր։

Ասոնք են առ այժմ Փարգիքի խոստովանութիւնները, որոնք պիտի քննուին մանրամասնօրէն։

Պոմպէյի խռովութիւնները

96 սպանեալ, 900 վիրաւոր, 40000 անգործ

Ցարդ հնդկական խռովութիւնները ուղղուած էին Անգլիացիներուն դէմ։ Բայց Պոմպէյի վերջին կռիւներուն գրգապատճառը կրօնական հակամարտութիւնն է որ դարերէ ի վեր կը տեւէ։ Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ։ Ջնչին պատճառով մը, կրօնական տօնի օր մը, Հնդիկներ եւ մահմետականներ իրարու վրայ յարձակեցան։ Ու անգլիական ուժերու սպառնալիքը տակաւին չէ կրցած հանդարտեցնել կիրքերը։

Վերջին երկու օրուան կռիւներու ընթացքին, սպանեալներու թիւն եղած է 64, վիրաւորներունը 350։ Կռիւները հիմա տարածուած են մինչեւ բանւորական թաղերը, ուր գործարանները ստիպուեցան փակել դռները, անգործ ձգելով 40,000 աշխատաւորներ։

Վերջին երկու օրուան ընթացքին, փողոցները լուսաւորուած էին ուրախութեան կրակներով..., որոնց անընդհատ սնունդ կը մատակարարէր վաճառատուններէ կողոպտուած կերպասի հսկայ մթերքը։

Հնդիկները ցարդ չանմանուած հալածանքի մը ենթարկուեր էին։ Ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ հազարաւոր Հնդիկներ առնել իր պաշտպանութեան տակ եւ զանոնք փոխադրել ապահով վայրեր։ Խռովութիւններն այնքան մեծ էին որ ոստիկանութիւնը չէր կրնար հասնիլ եւ ստիպուած օգնական ուժ ուզեց ուրիշ վայրերէ։ Փունայէն զրկուած զրահապատ ինքնաշարժներ կը շրջին թաղէ թաղ։

Կը կարծուի թէ այդ խռովութիւններու ընթացքին սպաննուած են 96 հոգի եւ վիրաւորուած 900։

Կալկաթայի մէջ, փոխ-ոստիկանապետը, անգլիացի մը եւ բազմաթիւ ոստիկաններ վիրաւորուեցան Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ ծագած կռիւներու ընթացքին։

Կռիւները ծագեցան այն պահուն որ, Հնդիկները սկսան քարկոծել մահմետականներու թափօր մը։ Ոստիկաններէն զատ, 20 հոգի վիրաւորուեցան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գարամանցի Գէորգ Փօրլեան եւ իր քոյրը Մարիամ Փօրլեան։ Հինգ տարի առաջ Պէյրութի որբանոցէն Ամերիկա մեկնած են։ Կը փնտռուի նաեւ գերձակ Լեւոն Պալեան (Աւգերիկցի) ազգական Եղիսաբէթ Պօտիկեան, որոնք այժմ կը գտնուին Նիւ Եօրք։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Mme, M. Baharian 1 Rue Baronnat, Tarare (Rhône).

— Մարգար Աւետիքեան (հօրը անունը Ղազար) կը փնտռէ իր մայրը Սանդուխտ եւ իր քոյրը Վառվառ Աւետիքեան (Շապին Գարահիսարի Խորոփէ գիւղէն)։ Կը կարծուի որ Փարիզ կը գտնուին, իմացնել Mme Kohar Markarian, Usine Archambaud No. 11. Pont d'Aubenas (Ardèches).

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Ց. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԵՒ ԱՆԻԷՌԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆ ԱՆԻԷՌԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրուի վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Դրադարանը։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։

ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ) Ակնունի ենթակոմիտէի անդամական ընդհանուր ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

28 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ ՓԸԹԻ ԺՈՒՐՆԱԼի սրահին մէջ

21 Rue Cadet, Paris (9) Métro: Cadet

կը նախագահէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան Նախագահ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, բեմական պարեր, խմբական երգ եւ արտասանութիւն։

Կէս գիշերէն վերջ պարեր. ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութիւնները շուտով։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի ժամը 3ին Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ, (Salle Bechigtachelian), 26 rue Troyon: Sèvres

կը ներկայացուի 48 ՕԽԱՆՈՑ ԳԼԽՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ հայկական տարազով, երգ, նուագ, արտասանութիւններ, եւայլն։ Կը մասնակցի նիւթատ նուագախումբը։

կը խօսի՝ Տիկ. ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Մուտք 5 ֆրանք

Հանրակառք թիւ 1 Լուվրէն եւ իջնել ֆոն տը Սէվր, փորթ տը Վէրսայլէն 23 եւ 32, իջնել փորթ Պիեանգուր։ Շոգեկառք կառ Սէն Լազարէն եւ իջնել ֆոն տը Սէվր։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Կը նախագահէ Ց. Վարդան Թիֆլ. Ժամկոչեան։ Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջակայից հայութիւնը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պրիւքէլ, Մէհ.— 25։
Վալանս, Գործ.— 300։
Նանսի, Կ. Ե.— 35։
Լա Մատլըն, Ե. Մ.— 35։
Պէլֆօռ, Ս. Ո.— 35։
Մարսէյլ, Հ. Կ. Խ. 50։
Գոռբիէռ, Հ. Ա.— ...
Շէրպուրկ, Հանտ.— 35։
Վիվիէ, Գ. Ք.— 20։
Թարար, Տիկ. Գահ.— 20։
Լա Սիօթա, Ղ. Ա.— 294։ Աւելցուցինք 7 թերթ
Շալէթ, Գ. Գ.— 52։
Պերլին, Գ. Վ.— 100։
Մեկնես, Գոլ. 140։
Լիոն, Մ. Յ.— 35։
Պէլֆօռ, Գօղ.— 50։
Կարտան, Ն. Կ.— 35։
Մարսէյլ, Գործ.— 870։
Ռումագիէռ, Ե. Մ. 38։
Բավայեօն, Մահ.— 35։
Լիոն, Վէզի Տ. Ա.— 49։
Միլան, Գործ.— 104 լիրէթ 85։
Մարսէյլ, Գործ.— Աւելցուցինք 30 թերթ։
Սէն Շամօն, Գործ. Աւելցուցինք 5 թերթ, Կիրակի 10։
Տէսին, Գործ — Աւելցուցինք 10 թերթ։
Վալանս, Գործ.— Աւելցուցինք 5 թերթ, Կիրակի 10։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ նահանգային հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Պապիկեանի բնակարանը։ Կը հրաւիրուին երկսեռ անդամ հայրենակիցները։

Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն, հաշուետուութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԲՈՒ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Երեկոյեան գնաց ճեմարան. Մօնտանէլլին ու նոր տեսուչը խօսքի էին բռնել։ Երկուսն էլ յոգնած ու ձանձրացած տեսք ունէին։ Գաղրէն չհեռանալու նոյն իսկ Արթուրի գալուը, ընդհակառակը, նրա դէմքը աւելի մռայլեց

— Ահա՛, այն ուսանողը, որի մասին ձեզ ասում էի. — Ներկայացրեց հօր։ — Շատ շնորհակալ կը լինեմ, եթէ թոյլ տաք որ շարունակէ օգտուել գրադարանից

Հայր Կարդին, որ տարիքը առած ու սիրալիր դէմքով մի կրօնաւոր էր, իսկոյն խօսել սկսեց Արթուրի հետ նրա պարապմունքների մասին։ Իր ազատ ու անփոյթ թօնը ցոյց էր տալիս, որ լաւ ծանօթ էր քոլէժի կեանքին։ Խօսակցութիւնը շուտով վէճի փոխուեց համալսարանական կարգերի վերաբերմամբ, որ օրուայ այրող հարցերից մէկն էր։ Ի մեծ ուրախութիւն Արթուրի, նոր տեսուչը շատ խիստ կերպով դատապարտում էր համալսարանական վարչութիւնը, որ շարունակ նեղացնում էր ուսանողներին անիմաստ ու անախորժ սահմանափակումներով։

— Ես շատ փորձ եմ երիտասարդների դաստիարակութեան գործում, — ասաց նա, — եւ իմ սկզբունքս է երբեք ոչինչ չարգելել առանց հիմնական պատճառի։ Հազիւ կը պատահի, որ երիտասարդը լրբասանայ, եթէ մարդ հարկ եղած յարգանքը ցոյց է տալիս նրա անձնաւորութեանը։ Բայց, անշուշտ, ամէնից հեզ ձին անգամ ծառանում է վերջապէս, եթէ շարունակ սանձը քաշես։

Արթուր լայն բացաւ աչքերը։ Նա յամենեւին չէր սպասում, որ նոր տեսուչը ուսանողների կողմը պահէր։ Մօնտանէլլին չէր մասնակցում խօսակցութեան։ Կարծես քիչ էր հետաքրքրում նրան խօսքի նիւթը։ Նրա դէմքը այնպէս յոգնած ու յուսահատ մի արտայայտութիւն էր ստացել, որ հայր Կարդին յանկարծ խօսքը կտրեց։

— Վախենամ, չափազանց յոգնեցրի ձեզ, հա՛յր։ Ներեցէք, որ տարուեցի. Այս հարցը այնքան մօտ է սրտիս, որ մոռանում եմ թէ ուրիշներին կարող է ձանձրալի պատճառել։

— Ընդհակառակը, շատ հետաքրքիր է։

Մօնտանէլլի սովորութիւն չունէր ընդունուած քաղաքավարական դարձուածներ առնելու, դրա համար էլ նրա թօնը Արթուրի վրայ անախորժ ազդեց։

Երբ հայր Կարդին հեռացաւ, Մօնտանէլլին նայեց Արթուրին նոյն կերպնացած ու փորձել հայեացքով, որ ամբողջ երեկոյեան նրա դէմքից իջած չէր։

— Արթուր, անգին զաւակս, — ասաց նա։ — Քեզ մի բան եմ ուզում ասել։

«Անշուշտ մի անախորժ բան է լսելս» մտածում էր տղան նկզքին անհանգստութեամբ։ Նրա զգնում դէմքին նայելով։

Յաջորդից երկար լռութիւն։

— Ի՞նչպէս ես գտնում նոր տեսուչին. — հարցրեց յանկարծ Մօնտանէլլին։

Հարցը այնպէս անսպասելի էր, որ տղան մի վայրկեան չիմացաւ ինչ պատասխանի։

— Ինձ... ինձ նա շատ է դուր գալիս... գոնէ... ինձ թւում է...։ Ջէ, որոշ ոչինչ ասել չեմ կարող։ Այնպէս դժուար է առաջին տպաւորութիւնից որոշելը։

Մօնտանէլլին նստած մատները թեթեւ խփում էր թիկնաթոռի թեւին։ Սա իր սովորական շարժումն էր, երբ յոգնած էր ու վրդովուած։

— Ուզում էի հետդ խօսել իմ Հռոմ գնալու մասին. — սկսեց նա վերստին։ — Եթէ դու կարծում ես որ...։ Այսինքն եթէ դու ցանկանում ես, Արթուր, կը գրեմ թէ չեմ գնում։

— Պադրէ՜. բայց Վատիկա՞նը։

— Վատիկանը մի ուրիշին կը ճարի։ Մի պատրուակ կը գտնեմ։

— Բայց ինչո՞ւ. չեմ հասկանում։

Մօնտանէլլի ճակատը շփեց։

— Ես անհանգիստ եմ քեզնից. զանազան բաներ են մտքովս անցկենում...։ Եւ վերջապէս գնալուս բնաւ կարիք չկայ։

— Բայց եպիսկոպոսութի՞ւնը։

— Է՛, Արթուր, ինչի՞ս է պէտք, ունենամ թէ ոչ այդ եպիսկոպոսութիւնը...

Ու չաւարտեց։ Արթուր երբեք նրան այդ դրութեան տեսած չէր, եւ յուզուեց ինքն էլ։

— Ոչինչ չեմ հասկանում, պադրէ՛. Եւ աղաչում եմ ձեզ՝ ասացէք աւելի որոշ ինչ որ մտածում էք։

— Ես ոչինչ էլ չեմ մտածում. մի անմիտ վախ է եկել վրաս։ Ասա՛, կա՞յ այժմ մի որ եւ է երկիւղ։

«Երեւի մի լուր է ականջովն ընկել», մտածեց Արթուր, յիշելով պատրաստուող ապստամբութեան մասին տարածուած ձայները. բայց նա չէր կարող խօսել այդ տեսակ բաների մասին, որ իր գաղտնիքը չէր։

— Ի՞նչ վտանգ կարող է այժմ ինձ սպառնալ։

— Հարցեր մի՛ տայ, այլ պատասխան տո՛ւր։ — Մօնտանէլլիի ձայնը խստացել էր գրեթէ։ — Ասա՛, քեզ վտանգ սպառնո՞ւմ է։ Ես քո գաղտնիքները չեմ ուզում քեզնից, ա՛յդ ասա միայն։

— Մեր բոլորիս կեանքը Աստծու ձեռքն է, պադրէ՛. միշտ կարող է բան պատահել։ Միայն չգիտեմ պատճառ կայ, որ ես առողջ չլինեմ ձեր վերադարձին։

— Իմ վերադարձի՞ն. Լսի՛ր ... լի՛ս, զաւակ՛ս ինչդ. ինձ ոչ մի ... գաղտնութիւն պէտք չէ. ... մնացի՛ր. եւ ես եմ կը կանչեմ ... նալուց։ Դա ոչ ոքի վնաս ... իսկ ես կ'իմանամ, որ դու ... ես, քանի որ քո մօտ եմ։

Երեւակայութեան այս ... հիւանդոտ դրութիւնը այնպէս ... էր Մօնտանէլլիի բնաւորութեան ... Արթուր մեծ անհանգստութեամբ ... յում էր նրան։

— Պադրէ՛, ես համոզուած եմ ... դուք հիւանդ էք։ Պէտք է ... ժեշտ է որ գնաք Հռոմ, մի լաւ ... գստանաք եւ ազատէք ձեր անքուն ... թիւնիցն ու գլխի ցաւերից։

— Լա՛ւ. — ընդհատեց Մօնտանէլլի՝ կարծես յոգնած այս խօսակցութիւնից։ — Ես կը մեկնիմ վաղը առաւօտ առաջին փոստի կառքով։

Արթուր ապշած նայում էր։

— Ուզում էիր ինձ մի բան ասել ...

(Շար.

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Redaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
	250 »	130 »	—
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ամերիկա	200 ֆրանք	100 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ			

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՄԱՅԻՍ 1932

20 MAI 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1884

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աւելի ջերմութիւն եւ գիտակցութիւն հայ հանրային խնդիրներու հանդէպ, խնդիրներ, որոնք այնքան հրատապ կը ներկայանան գաղութէ գաղութ, ազգապահպանման բոլոր ճակատներուն վրայ։

Քով քովի բերէք այդ խնդիրները, ինչպէս կարդացիք «Յառաջի» երէկուան խմբագրականին մէջ, մէկը միւսէն կարեւոր, մէկը միւսէն սուրբ, որոնք կը պահանջեն «աւելի ջերմութիւն եւ գիտակցութիւն», դժնդակ իրականութիւնը յաղթելու համար, դիմանալու կլանող ալիքներուն ու մանաւանդ՝ ուժ ամբարելու վաղուան կեանքը շարունակելու։

Քիչ մը աւելի յամառութիւն, քիչ մը աւելի զոհողութեան պատրաստ պէտք է, այս ցիրուցան բազմութեան շարժումներուն ուղղի ընոյթ մը տալու, գիտակից ու նուիրական բան մը դարձնելու ազգային ինքնապաշտպանութեան գործը, որ հաւաքական ոյժ մը դառնայ, վարակէ բոլորին, շաղկապէ բոլորին, եւ մէկին կրցածը՝ հազարով գլուխ բերէ։ Յաղթէ։

Ու այդ բոլոր խնդիրներուն մէջ, մեր ազգային Փրկութեան հետ, անուղղակիօրէն կը քալէ մեր մշակութային գոյութիւնը, մեր հոգեկան անանդի խնդիրը, որ կենարար արիւն է մեր ցեղին երակներուն մէջ շրջան ընող, որ մեր գոյութեան հիմնական պայմաններէն մէկն է, մեր Փրկութեան կեանքի կենդանի արտայայտութիւնը։

Այդ հրատապ խնդիրներէն միայն մէկը առնենք, այսօրուան համար անոր վրայ ծանրացնելու համար՝ Նոր սերունդի փրկութեան խնդիրը, որ հիմքն է մեր մշակութային ինքնապաշտպանութեան, որ ուշ կամ կանուխ պիտի փոխադրէ ժառանգական գանձը մեր մշակոյթին, մեր ցեղին դիմագիծն անաղարտ պահելու՝ ազգին հաւաքականութիւնը պահպանելու համար։

Գաղութէ գաղութ երբ աչք մը պտտցնենք, սրտառուչ երեւոյթներն անպակաս են, բայց ջերմութեան եւ գիտակցութեան, հաւաքական գուրգուրանքի եւ հաւաքական զոհողութեան կը կարօտին։ Վերջապէս, պէտք է գիտակցինք որ պետութիւն չունինք, առիպուած ենք ազգովին մեր բոլոր ուժերը միացնել՝ պետութեան հոկայ բացը գոցելու, գոնէ նուազագոյն չափով։

Սրտառուչ երեւոյթներէն մէկը, եւ թերեւս ամէնէն սրտառուչը այն մեծ ճիգն է որ, ահա, երեք տարիներէ ի վեր «Համազգային»ը կը թափէ հայ մշակութային ճակատին վրայ պատուար մը բարձրացնելու, Նոր սերունդի փրկութեան գործը հիմնական ու անւական հաստատութեան մը կապելու։

Պէյրութի Հայ Ճեմարանի գոյութիւնը երեք տարուան ճանապարհ մը կտրած է, անշուշտ տառապագին, բայց գրաւիչ, կոչողրիչ եւ համայն հայութեան համակրանքին արժանի, հայ պատանիները պատրաստելու, այսօրուան ու վաղուան ծանր բեռը կրելու, լոյսն անպակաս պահելու մեր հետզհետէ մառախուղով պատած իրականութեան մէջ, հայ միտքն ու հոգին փրկելու սովէն, որ հետզհետէ կը սպառնայ սերունդ մը հայութեան։

Եւ ո՛րքան մեծ է վտանգը, այնքան յամառ է «Համազգային»ը։

Ձեռնարկի մեծութիւնը, կրթական գործի համազգային բնոյթը բաւական էին, որ գաղութէ գաղութ բոլորն ալ վարակուէին այն հաւատքէն որ կ'երթար հայ Մշակոյթին։ Բայց «գիտակցութիւնն ու ջերմութիւնը» կը պակսի շատերուն։ Մինչդեռ հաւաքական ճիգը, հրաշքներ կրնար գործել, ոչ միայն Պէյրութի Հայ Ճեմարանը դժուարութիւններէն փրկելու, այլ Սուրիոյ մեծ գաղութին մէջ գայն դարձնելու մրցակից մը նոյնանման օտար հաստատութիւններու, եւ յաղթանակ մը՝ մեր մշակութայինպայքարին։

«Համազգային»ի կոչերուն հիմա կը միանայ նոր տեսակի յիշեցում մը։ Հիմա, Եգիպտոսէն ստացուած նամակներուն վրայ մենք կը հանդիպինք դրոշմանկարներու, Ս. Սահակի, Ս. Մեսրոպի, Գ. Նարեկացիի, Հայր Ալիշանի, Խ. Հայրիկի, Խ. Աբովեանի, Կոմաս — Քաթիպայի, Րաֆֆիի, Սիամանթոյի եւ Վարուժանի, մեզ յիշեցնելու որ «Համազգային»ը լծուած է վերոյիշեալ տիտաններու գործը ամուր պահելու։

Մտածենք այս սրտառուչ յիշեցման մասին։

Կ. Ս.

Թուրքիա-Ռուսիոյ յարաբերութիւնները

Ծալք կուսակցութեան երեսփոխանական խմբակցութեան նախագահը Ճէմիլ պէյ յայտարարեց «Անատոլու» հեռագրական գործակալութեան թէ Ըմէթ փաշա գեկոյց մը տուաւ Ռուսիոյ այցելութեան մասին.

— «Ըմէթ փաշա, յայտարարեց Ճէմիլ պէյ. այդ ճամբորդութենէն վերադարձած է աւելի համոզուած թէ խալք կուսակցութիւնը իր պետական եւ յեղափոխական ըմբռնումով ու կազմով, լիու կը համապատասխանէ Թուրքիոյ շահերուն։ Խալք կուսակցութեան պատկանող երեսփոխանները շատ գոհ մնացին, երբ Ըմէթ փաշա յայտարարեց թէ Ռուսիա համակրանքով կ'ընդունի ընդհանրական Թուրքիոյ քաղաքականութիւնն ու զարգացումը։»

Ծալքի երեսփոխանները բարեկամութեան նոր փաստ մը կը նկատեն Ռուսիոյ հետ կնքուած փոխառութիւնը։

Այս փոխառութիւնը պիտի գործածուի եղեր, Թուրքիոյ մէջ հաստատելու եւ զարգացնելու ազգային ճարտարարուեստը։

Ինչպէս կը յիշուի այս համաձայնութեամբ, Ռուսիա Թուրքիոյ պիտի տայ 8 միլիոն տոլարի մեքենաներ։ Փոխառութիւնը պիտի հատուցուի 20 տարուան ընթացքին, Թուրքիայէն Ռուսիա ղրկուած ապրանքներով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ՆՇՈՂԷՍ ԿԸ ԳՐԳՌԵՆ

«Յառաջ»ի այսօրուան թիւով Գ. Էջ, կը կարդանք թէ, մեր հակառակորդները ի՞նչպէս դաշնակցականներ կը հեռացնեն… Դաշնակցութենէն ու կը ծիծաղինք.

Որովհետեւ այդ եղանակը շատոնց արդէն սնանկացած է եւ իր ներկայ կիրարկումով, կը ծառայէ միայն մատնելու հակառակորդներու սնամտութի՞ւնը թէ միամտութիւնը։

Կարելի է հազարներով գտնել ու հրապարակը ազդել նման հրաժարականներով, առանց թել մը մազ խախտեցնելու Դաշնակցութեան գլխէն

Մենք կը ծիծաղինք ու կ'անցնինք։

Բայց երբ գրգռութիւնները կը յայտնուին ոճրային կանխամտածումով, ու յիմարական թելադրութիւններով, պարտք կը սեպենք ո՛չ թէ զգուշանալ, այլ մանաւանդ զգուշացնել։

Քանի մը շաբաթ առաջ, Սելանիկի մէջ իսկ, կ'այրուէր ազգային Ազատութը։

Այդ գարշելի դէպքէն ոչ շատ առաջ, Ամերիկայի հանրայնավար Բանուորին նակատը խոշոր տառերով կը կարդայինք — ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ՆԻՒԹԵՆ ՍՊԱՆՆԵԼ ԸՆԿ. ԴԱՆՈՒՇ ՇԱՀՎԵՐՏԵԱՆԸ — ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԷՔ.

Ու կ'երեւի, Սելանիկի աղերքը՝ այդ վայրագ պատասխանն էր որ տուին։

Տուին, ոչ թէ անոր համար որ գրգռող թիւնը Ամերիկայէն էր որ կը վերջապատճառ Ցունաստան, այլ որովհետեւ, Հայութեան ցեցերը տեղին վրայ իսկ, անպատիժ կը կրծեն հայ երիտասարդներու ուղեղները։

Յունաստանի Նոր Շարժում իր նոր շարժիչներով, այս տեղի Դարբնոցները իրենց անձնական գարբիններով, Ամերիկայի Բանուորները իրենց տգեղ քաղքենիի սպառնալիքներով, Սուրիոյ Ժողովուրդները իրենց բազմագոյն ու բնափոխիկ շաղակրատութով, Թուրքէն յետոյ, ամէնէն վտանգաւոր խաղն է որ կը խաղան Հայութեան գլխուն։

Մենք գիտենք ու կը մտահոգենք։ Գիտեն, բայց իրենց խօսիմ յառաջութեամբ կը մեղսակցին անոնք որ իբր հայ աւանդութիւններու տիրողութեան ժառանգորդներ, հրապարակ պիտի գային զայրոյթով ու կտրուկ բողոքով։ Իսկ եթէ կը խօսին, ընդհանուր ակնարկութիւններու կամ խառնուր խօսքերու կեղծ վարուք պիտի բոթափեն, իրենց մասը ուժգնօրէն կոխելու համար վէրքին վրայ։

Առնել մըն է, զանազան թերթերու մէջ կը կարդանք ակնարկութիւններ համայնավար վտանգին դէմ, որ կը սպառնայ գաղութներուն։

Բաւակա՞ն է։ Ժամանակը չէ՞ եկած այլ եւս կարմիրին կարմիր ու գեղինին դեղին ըսելու յստակ անուններով, բնորոշելու յստակօրէն եւ կոպտօրէն ցոյց տալու իւրաքանչիւրին դիմագիծը։

Մ. Ե.

ՓՐՈՒՍԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հիթլերեաններ խորհրդակցութեան պիտի մտնեն կեդրոնի Նոր կառավարութեան կազմութեան մասին։ Նոյնը պիտի ընեն նաեւ կաթոլիկները

Փրուսիոյ խորհրդարանը նիստի հրաւիրուած է մայիս 24ին։ Նոր նախագահը պիտի ըլլայ հիթլերեան մը. իսկ փոխ — նախագահը կաթոլիկ կուսակցութեան մէկ անդամը։ Այս մասին կուսակցութեան մէջ արդէն համաձայնութիւն գոյացած է։

Սակայն կաթոլիկները կը պահանջեն որ ընկերվարականներն ալ փոխ — նախագահի աթոռ մը ստանան. առակից արդէն վէճը ծայր կուտայ հիթլերեաններուն հետ։

Իսկ Փրուսիոյ յառաջիկայ կառավարութեան մասին, տակաւին ո՛չ մէկ համաձայնութիւն գոյացած է կուսակցութեանց միջեւ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Աղաբեկովի առեւանգման դատը

Աղաբեկովի առեւանգման դատավարութիւնը շարունակուեցաւ Պուքրէշի մէջ։ Կրկին հարցաքննուեցաւ Ֆրանսացի Լըքօքը, որ այս անգամ յայտնեց թէ, յունուար 8ին երբ կը գտնուէր Կոստանցա՝ ընկերակցութեամբ Աղաբեկովի, այցելութիւնն ընդունեց իր պետին, որ Վառնայէն կուգար՝ դէպ ի Օտեսա նաւ մը վարձելու համար։ Աղաբեկով շատ զարմացաւ Կոստանցայի մէջ հանդիպելով իր պետին, երբ ուրիշ մը կը սպասէր։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Գիտէի՞ք թէ այդ միջոցին կը մասնակցէի՞ք առեւանգման մը։

ԼԸՔՕՔ.— Ո՛չ։ Միայն ենթադրեր էի թէ այս գործին մէջ ծուռ բաներ մը կան։ Այդ ենթադրութիւնն ըրեր էի Փանայոթիի շարժուձեւերէն եւ անոր հետ ալ վէճ մը ունեցեր էի։ Անոր քարտուղարը Միլէ ինծ ըսեր էր թէ Ֆիլիայի գործը կապուած է Աղաբեկովի գործին։ Այս անձը՝ նախկին քարեկամ մը Ստալինի, կ'ուզեր նաեւ որ գործակցիմ իրեն այդ ձեռնարկին մէջ։ Անոնք որ կը մերժէին, կ'իյնային մահուան սպառնալիքի տակ, իրենց ընտանիքներով։ Փանայոթի՝ Ստալինի եւ Աղաբեկովի տեսակցութենէն կը սպասէր տիկին Ֆիլիայի եւ անոր աղջկան ազատումը Ռուսիայէն։

Աղաբեկով ինծ յայտնեց թէ Տրոցկի իշխանութեան գլուխ պիտի գար եւ գինքը պիտի նշանակէր Կեդր. Եւրոպայի մէջ գործող Կէփէուի ղեկավար։

Լըքօքի խոստովանութիւններէն կը յայտնուի նաեւ թէ Փանայոթի որ Մոսկուա կ'երթար — կուգար, յաճախ դրամ կ'ուղէր Լըքօքէն։ Այս վերջինը Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանատան մէջ աշխատող կնոջ մը միջոցաւ քանիցս դրամ դրկած է Փանայոթիի։

Այսօր տեղի պիտի ունենայ յոյն նաւատիրոջ Սամուրտզիսի եւ յունական «Ֆիլոմելա» նաւուն նաւապետին Քաթափանիսի հարցաքննութիւնը։

Կորկուլով կարմիր գործակալ էր

Կորկուլովի հարցաքննութիւնը տակաւին չէ վերջացած, ինչպէս չեն վերջացած իր մասին զանազան երկիրներու մէջ բացուած քննութիւնները։ Մասնաւոր կարեւորութեամբ կը սպասուի Փրակայի եւ ամբողջ Չեխոսլովաքիոյ մէջ կատարուած քննութեանց արդիւնքին։

Միւս կողմէ մասնագէտները կը պատրաստուին այսօր վաղը իրենց տեղեկագիրը ներկայացնել Կորկուլովի մտային վիճակին մասին։ Կ'ըսուի նաեւ թէ ասկից 15 տարի առաջ, սպանիչը բռնուած էր հիւանդութենէ մը, որ խանգարած է իր մտային առողջութիւնը։ Եթէ այս պարագաները հաստատուին եւ Կորկուլով անպատասխանատու նկատուի մասնագէտ բժիշկներուն կողմէ, իր պաշտպան փաստաբաններուն գործը կը դիւրանայ եւ ոճրագործ գլուխ կը փրկէ…

Սակայն Ֆրանսական եւ այլ թերթեր, հիմնուելով իրենց քաղած տեղեկութեանց վրայ, կը շարունակեն նախագահին սպանիչը ներկայացնել իբր կարմիր գործակալ մը։

Անգլիական «Տէյլի Սքէչ» թերթը իր նախորդ օրուան թիւով կը հրատարակէ կարգ մը տեղեկութիւններ որոնք, պաշտօնապէս ստուգուած ըլլալ կը թուին եւ դատավարութեան պիտի տան այլապէս կարեւոր ընթացք մը, եթէ իրողութիւնն ընդունուի եւ հաստատուի Ֆրանսայի դատական իշխանութեան կողմէ։

Անգլիական թերթը կը գրէ թէ նախագահին սպանիչը պոլշեւիկ համբաւաւոր գործակալի մը Իվան Ֆրոմիչեւի եղբայրն է։ Երկար տարիներ, Կորկուլով՝ Անգլիոյ մէջ կատարած է համայնավար քարոզչութիւն. իսկ վերջին երկու տարիներու ընթացքին, առ նուազն հինգ անգամ ճամբորդած է Անգլիա։

Կորկուլովի եւ Ֆրոմիչեւի կը գործակցէր նաեւ Տանիէլ Իվանով անունով մէկը։ Այս երեքը, կեղծ անցագրերով կը ճամբորդէին։ Վերջերս, Կորկուլով, Կլասքոյի համայնավարներու մէկ ժողովին, յայտարարութիւններ է ըրեր, որոնք կրնան լոյս սփռել Տումէրի սպանութեան վրայ։

— «Ստոյգ է, ըսեր է, թէ եթէ երեք թագաւորներ, երկու նախագահներ, փոխարքայ մը եւ մէկ քանի վարչապետներ անհետանան այս աշխարհէն, քաղքենի կառավարութիւնները ամբողջովին պիտի բարոյալքուին։ Այս կարգի տագնապ մը, որ կրնայ մօտ ատենէն ծագիլ, շատ պիտի դիւրացնէ բոլշեւիկներու գործը։ Իտալիոյ մէջ, տիկտատորին անկման պիտի հետեւէր խորհրդային հանրապետութեան մը հաստատումը։ Անգլիոյ մէջ՝ պիտի տեսնէինք Հնդկաստանի եւ Եգիպտոսի անջատումը։ Բոլշեւիկները այն ատեն դադար պիտի ունենան, երբ Լոնտոնի, Փարիզի, Պերլինի եւ Հռոմի փողոցները ներկուին մեր թշնամիներու արիւնով»։

Իբր թէ Կորկուլով հրահանգներ ստացած է եղեր Հարաւային Ամերիկա երթալու։ Բայց հակառակ իր պետերուն հրամանին է որ Ֆրանսա անցեր է։

❖ Հարցաքննիչ դատաւորը Գ. Ֆուժըրի Սօֆիայէն ստացաւ հաղորդագրութիւն մը որ կը հաստատէ թէ Կորկուլով իրօք, կապեր ունէր բոլշեւիկեան շրջանակներու հետ։

Ներկայիս Սօֆիա գտնուող Ռուս մը, որ իբր գնդապետ ծառայած է Գուպանի խաղաղ զօրախումբերուն մէջ, կը յայտնէ թէ Կորկուլովը ճանչցած է 1918էն 1921, Կովկասի եւ Տաղստանի մէջ։ Կորկուլով յաջորդաբար կրած է տարբեր անուններ, ծառայելով Չեկային՝ իբր անոր լաւագոյն գործակիցներէն մէկը։

Ծագախ գնդապետը կը հաւաստէ նաեւ թէ 1921ին, Կորկուլով կառավարութեան մատնած է հակաբոլշեւիկեան խումբ մը և ջար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Թերթիս խմբագիրը ճամբորդութեան մէջ ըլլալով, կը խնդրուի.

1.— Անձնական նամակներ չուղղել եւ ամէն գրութիւն ղրկել խմբագրութեան հասցէին՝ «HARATCH», 17 rue Damesme, Paris (13).

2. - Չէք, մանտափոսթ եւյլն. ուղղել՝ L. Kévonian անունով։

Ձայն մը Ամերիկայէն

Օտարականներուն դէմ

Ամերիկա, որ օտարականներուն երկրային դրախտն էր, ամէնէն աւելի վնասուած ըլլալով մէկտեղ անոնց շահատակութիւններէն, մինչեւ անտեսական տագնապի ծագումը, իր դռները չէր փակեր։

Իսկ հիմա որ Տումէրը սպաննուեցաւ Փարիզի մէջ օտարականի մը ձեռքով, Ամերիկա կը սկսի բարձրացնել իր ձայնը, որ անշուշտ բարեհամ արձագանգներ կը գտնէ այստեղ։

Այսպէս Քօթիի թերթը, «Լ'Ամի տիւ Փէօփլը», որ մասնաւոր գոհունակութեամբ կը հրատարակէ «Նիւ — Եորք Հէրըլտ»ի հետեւեալ յօդուածը.

— «Բոլոր ազգերուն մէջ, Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներու քոյր հանրապետութիւնները նշանակելի կերպով հանդուրժող եւ լայնախոհ գտնուեցան, աշխարհի չորս անկիւններէն եկող եղածուածներուն հանդէպ։ Անոնք մարդիկը ընդունեցին աւելի՛ առանց պէտքերուն, քան թէ արժանիքին համաձայն։ Այսօր, երկու երկիրներու խոհեմ քաղաքացիները կը սկսին իրենք իրենց հարց տալ թէ արդեօ՞ք շատ լայն չէին բացած իրենց դռները։

«Միացեալ Նահանգներու իշխանութիւնները ամէն օր կ'արհամարհուին եւ կը նուաստանան օտար ծագում ունեցող ոճրագործներու կազմակերպութեանց կողմէ։ Բոլոր ճիւաղական ոճիրները, ինչպէս բոլոր աւազակութիւնները հեզնանքի կ'ենթարկուին։ Ներգաղթի հետ կապ ունեցող յետպատերազմեան սահմանափակումները չափով մը փակեցին մուտքի դուռը։ Ֆրանսայի մէջ, դուռը ամբողջովին բաց մնացած է եւ օտարները ներս կ'առնուին առանց սահմանափակման։ 1894ին, Լիոնի մէջ, նախագահ Սատի Քարնօ սպաննուեցաւ օտարականի մը կողմէ, քաղաքական ապաստանեալ մը որ կ'օգտուէր Ֆրանսայի պաշտպանութենէն։ 1932ին, Փարիզի մէջ նախագահ Փօլ Տումէր կը սպաննուի քաղաքական մոլեռանդի մը կողմէ, որ նոյնպէս, կ'օգտուէր Ֆրանսայի ասպնջականութենէն։

«Ան որ կը խորտակէ ազգային կամ անհատական ասպնջականութեան օրէնքները պէտք է ջնջուի ընկերութեան մէջէն։ Ժամանակը եկա՞ծ է այլ եւս վեհանձն չգտնուելու, ջնջելու արդը որ մեր բնակարաններուն մէջ կը գտնուի եւ աւելի նեղ գոցել դռները ընդդէմ նախագահ Տումէրը սպաննող տիպարէն մարդոց արշաւին»։

Պօյքօթ Հրեաներուն դէմ

Դամասկոսի հրէական թաղին մէջ, իսլամ մը անցնելու ատեն խումբ մը Հրեաներ յարձակում գործած եւ ծեծած են զայն։

Անոր վրայ Իսլամները չափազանց գրգռուած են եւ անմիջապէս թռուցիկներ հանած, պօյքօթ յայտարարելով Հրեաներուն դէմ։

Թռուցիկները այն աստիճան գրգռութիւն պատճառած են որ, զանազան թաղերու մէջ, յարձակումներ գործուած են անցնող Հրեաներուն վրայ։ Կառավարութիւնը կարեւոր ուժ մը ղրկած է Հրեաներու թաղը պաշտպանելու համար։

Մակեդոնացի պետ մը Սպաննուած

Երկուշաբթի իրիկուն, Սօֆիայի մէջ, անծանօթներու կողմէ սպաննուեցաւ մակեդոնական ազգային կուսակցութեան նախագահը Տիմիթրի Միխայլով։

Տիմիթրի Միխայլովը նախագահ մակեդոնական ազգային կուսակցութեան, պէտք չէ շփոթել Իվան Միխայլովին հետ (Վանչէ), որ պետն է մակեդոնական ներքին յեղափոխական կուսակցութեան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱԽԱԿԱՑՈՒՄԸ

Երէկ, 9 Մայիս, Սուրիայ մարզպան Գ. Փոնսոյի մէկ հրամանագրով, Լիբանանի Սահմանադրութիւնը կախակայուած հռչակուեցաւ։ Լիբանանի օրէնսդիր թէ գործադիր իշխանութիւնները — խորհրդարան եւ դահլիճ — հրաման ստացան դադրեցնել իրենց աշխատանքները։ Իշխանութիւնը յանձնուած է հանրապետութեան նախագահ Գ. Շարլ Տէպպասին, որուն խորհրդական նշանակուած է Գ. Ռըքլին։

Այսպիսով Լիբանանը կը մտնէ նոր վարչութեան մը տակ, ուղղակի կառավարուած հոգատար պետութեան կողմէ։ Կախակայման պայմանաժամ որոշուած է վեց ամիս, ուրկէ յետոյ դէպքերը պիտի գան որոշել կացութիւնը։

Ի՞նչ բան ստիպեց մարզպանը՝ առնելու այս վճռական քայլը, որ ճակատագրական կրնայ ըլլալ այս երկրին համար։

Երկու ամիս է որ տեղի կ՚ունենայ Լիբանանի հանրապետութեան նախագահին ընտրական պայքարը, զբաղեցնելով ամբողջ Լիբանանը, ապա նաեւ Սուրիան, քանի որ այս երկու շրջաններու քաղաքական բախտը սերտօրէն կապուած է իրարու հետ։

Լիբանանի նախագահը, ըստ երկրին Սահմանադրութեան, պիտի ընտրուի Երեսփ. Ժողովին կողմէ։ Հետեւաբար պայքարը կեդրոնացած պիտի ըլլար այդ Ժողովին մէջ, զբաղեցնելով նաեւ հասարակութեան լայն խաւերը։

Իր ժամանակին «Յառաջ»ի մէջ պարզեցինք տիրող կացութիւնը, — թէ քրիստոնեաները ներկայացած են բազմաթիւ թեկնածուներով, իսկ իսլամները մէկ թեկնածուով։

Բայց նաեւ թէ իսլամ նախագահական թեկնածուի՝ Շէյխ Ճիսրի հրապարակ գալը, Լիբանանի քաղաքական մթնոլորտը լեցուց ոչ միայն անակնկալ մը ըլլալու հանգամանքով, այլ եւ քաղաքական այն յաւակնութիւններով, որոնցմով տարուած են Սուրիոյ իսլամ արաբ տարրերը. համասուրիական եւ համարաբական տեսակէտներով։

Կրկնենք անգամ մը եւս, որ Լիբանանի մէջ երկու հիմնական բաժանումներ կան, — քրիստոնեայ տարր եւ իսլամ տարր։ Ասոնց քաղաքական տեսակէտները իրարմէ հեռու են ու հակամարտ։

Քրիստոնեայ տարրը իր լեռնաբնակ վանդուածով կեցած պատրաստ է իրենց ձեռք բերած անկախութեան վրայ, այս երկիրը կը նկատէ քրիստոնեայ պետութիւն մը, քրիստոնեայ տարրին գերիշխանութիւնով, եւ՛ որպէս մեծամասնութիւն եւ՛ որպէս իրաւատէր պետութեան։

Այս տեսակէտն ալ է որ տիրապետեր է տասը տարուան ընթացքին։ Այժմ իսլամները այս հիմնական խնդիրն է որ շօշել կ՚ուզեն, փորձելով անցնիլ իշխանութեան գլուխ, վստահ՝ իրենց կազմակերպութեան եւ ուժերուն։

Վստահ են նաեւ որ, քրիստոնեայ տարրերը, հակառակ իրենց շահերու նոյնութեան, զուրկ են քաղաքական եւ պետական անհրաժեշտ պատրաստութենէն եւ հասունութենէն, եւ ենթակայ՝ անձնական, յարանուանական, համայնական եւ դեռ տասնեակ ձեւով հակամարտութիւններու, որոնք մոռցնել կու տան ընդհանուր շահերը եւ ժառանգութիւնները։

Եւ իրապէս ալ, այդ պառակները առեղծուեցաւ վերջացող երկու ամսուան ընթացքին։ Հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան շուրջ կատարուած պայքար եկաւ լոյս արձ. հանել, ծանօթ եւ անծանօթ բոլոր հաշիւները եւ բացասական գիծերը։

Հոգատար պետութիւնը, իր մարզպանին միջոցաւ, պայքարի կէսին ուզեց միջամտել եւ Շէյխ Ճիսրին թելադրուեցաւ ետ առնել իր թեկնածութիւնը, երկրի հիմնական օրէնքները եւ կացութիւնը չխանգարելու մտահոգութեամբ։ Այս միջամտութիւնը անցաւ ապարդիւն։

Շէյխ Ճիսըր, ոչ միայն ետ չառաւ իր թեկնածութիւնը, այլ եւ խստացուց պայքարը, իրեն հետ ունենալով իսլամ միացեալ երեսփոխանները եւ քրիստոնեայ երեսփոխաններու կարեւոր մաս մը։ Այս վերջինները մոռնալով երկրին ընդհանուր շահերը եւ գիրենք ընտրող քրիստոնեայ տարրին ցանկութիւններն ու տրամադրութիւնները, իրենց անձնական առելութեան եւ հաշիւներու համար միացան իսլամ թեկնածուի խմբակցութեան։ Տասնեակ մը քրիստոնեայ թեկնածուներու մէջէն, ի վերջոյ մնացին Գ. Գ. Պշարախուրի եւ Էմիլ Էտտէ, որոնք չկրցան համաձայնութեան գալ եւ լուծել տագնապը։

Իսլամ տարրի միացեալ եւ անհաշտ դիրքին հանդէպ, քրիստոնեայ երեսփոխանները զբաղեցան փոխադարձ վարկաբեկումներով, որոնք երեւան բերին քանի տարուան ընթացքին այս երկիրը ղեկավարող մարդոց բոլոր պակաս կողմերը եւ ընդհանուր շահերու հանդէպ եղած տմարդութիւնները։

Ֆրանսական իշխանութիւնները երկար զբաղեցան այդ բոլորով, գտնելու համար լուծում մը։ Անոնց կողմէ Գ. Էմիլ Էտտէի թեկնածութիւնը, իբրեւ իսլամ տարրը զայթակղեցնող երեւոյթ մը, անտեսուեցաւ, եւ տրուեցաւ Գ. Պշարախուրի թեկնածութիւնը միայն։ Այս ալ անկարելի եղաւ, իսլամներու ընդդիմութիւնը եւ Պշարախուրի դէմ գործող քրիստոնեայ երեսփոխաններու կողմէ կատարուած անբացատրելի արարքներով։

Մինչ այս մինչ այն, ժողովուրդը իր զանգուածով տեղեակ ղեկավար շրջաններու մէջ անցած դարձածներուն, եւ որ աւելին է՝ տեղեկացած իր շահերու դէմ գործուած եւ գործուելիք արարքներուն, վերջին օրերը սկսաւ բողոքը, նկատելով որ այս փոքր երկրին համար սահմանուած բազմածախս կառավարութիւնը մտահոգուած է միայն իր աթոռներով եւ անձնական հաշիւներով, իսկ ժողովուրդին կը մնայ ծանր տուրքեր վճարել ու դէպի տնտեսական քայքայում երթալ։ Այս մտայնութիւնը հետզհետէ մարմին առաւ եւ անցեալ կիրակի միթինկի ձեւ ստացաւ։ Միթինկը բանաձեւ ներկայացուց կառավարութեան, պահանջելով թեթեւցնել տուրքերը եւ երկիրը փրկել տնտեսական քայքայումէն։

Անա այս ժողովրդական պահանջի եւ Լիբանանի քաղաքական ու պետական շրջաններու տհաս գործունէութեան իբրեւ պատասխան տեղի ունեցաւ սահմանադրութեան կախակայման գործողութիւնը, որ երկիրը կը դնէ քաղաքական թէ տնտեսական սուր պայմաններու մէջ։ Ժողովուրդը կարծես կը սպասէր այս իրողութեան։ Պետական այս կարեւոր քայլը ընդունուեցաւ պաղարիւնով եւ հանդարտութեամբ, որ կը ցուցնէ ժողովուրդի վստահութիւնը ֆրանսական իշխանութեան հանդէպ։ Մէկ բան որոշ է, — վարչական կարգադրութեամբ, ոչ միայն երկիրը ազատուած կ՚ըլլայ քաղաքական դաւադրութենէ մը, այլեւ տնտեսապէս լայն շունչ մը կ՚առնէ կրճատուած տեսնելով իր ծախքերու մէկ կարեւոր մասը, որ պիտի վճարուէր ժողովուրդի վրայ դրուած հին ու նոր տուրքերով։

ԶԱՐԵՀ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՓԱԽՈՒՍՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ԵՐԵՔԸ ԽԵՂԴՈՒԱԾ, ԵՐԿՈՒՔԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐ

(ՄԵՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑԷՆ, 5 Մայիս)

Երբ արդէն տեսանք խորհրդային Հայաստանի կեանքն ու բանտային կացութիւնը եւ թէ ինչպէս մարդիկ անօթի փորով «սոցիալիզմ կառուցելու» ժամին կը մտածեն, ալ չկրցանք տանիլ այդ այլանդակութիւնները ու սկսանք խումբ-խումբ փախչիլ դէպի Պարսկաստան։

Առաջին անգամ Երեւանէն ապրիլ 2ին դուրս կ՚ելլեն Գրիգոր Գաբուլեան (Մարաշցի), Օննիկ Փափազեան (Իգտիրցի) եւ Պալուստ Մակարեան (Պարահիսարցի)։ Արաքսի ափին կը հանդիպին Նախիջեւանցի երեք թաթարի. վերջիններս կը հետաքրքրուին մեր ընկերներու մեկնումով, տղաքը կը սխալին եւ ճիշդ կ՚ըսեն, թէ մտադիր են անցնելու Պարսկաստան։ Թաթարները խորհուրդ կու տան առանց փահլայի անցնիլ եւ կ՚առաջարկեն 200 րուբլի ստանալով տախտակով (փահլա կը կոչուի այդ, այծի մորթէ պատրաստուած) տղաքը փոխադրել պարսկական ափը։ Տղաքը կը համաձայնին։ Թաթարներէն երկուքը կ՚երթան փահլան բերելու, իսկ միւսը տղոց հետ կ՚իջնէ Արաքսի ափը։ Երբ փահլա բերելու գացած թաթարները կ՚ուշանան, մեր ընկերներուն մէջ կասկած կը ծագի, թէ թաթարները կրնան մատնել զիրենք։ Ուստի իրենց զգեստները կը հանեն, որպէսզի ջուրը մտնեն եւ անցնին։ Այդ ժամանակ հեռուէն կը տեսնեն երկու թաթարներ, զրանք զինուորներ կ՚առաջնորդէին իրենց կողմ։ Այլեւս երկար չմտածելով, տղաքը ջուրը կը նետուին։ Պալուստը լողալ գիտնալով կ՚անցնի պարսկական հողը։

Իսկ Գրիգորն ու Օննիկը չեն կրնար գետը անցնիլ եւ կը մնան ջուրին մէջ. մինչ այդ զինուորները կը հասնին եւ քանի մը անգամ կը կրակեն, կը զարնեն Գրիգորն ու Օննիկը Արաքսի մէջ։

Օննիկի դիակը ջուրը կը հանէ Ջուլֆային մօտիկ, պարսկական հողը, ուր Պարսիկները կը թաղեն, իսկ Գրիգորի դիակը «աւելի հեռուն» կը ջքուի։

Այդպէս մեր առաջին խումբէն երկուքը կը սպաննուին կարմիր պահակներու կողմէ, իսկ մէկը կ՚ազատի եւ այժմ Թաւրիզի բանտը կը գտնուի այն պատճառով, որ առաջին անգամ Ճիշդ մանրամասնութիւններ չէր տուած հարցաքննող պաշտօնեային։ Երկրորդ խումբը, բաղկացած հինգ հոգիէ, Արտաշէս Գուլամճեան՝ Էրզրումցի, Տրդատ Գասպարեան՝ Վանեցի, X. (տալ անունը չենք ուզեր, որովհետեւ երկիր մնացած է), Հայրիկ Սարգսեան՝ Ագրակեցի, Ապրիլ 17ին երեկոյեան կը կը հասնին Նախիջեւան, ուրկէ քիչ մը հոգ առնելով՝ կ՚իջնենք դէպի Արաքսի ափը ու գիշերը կը մնանք մէկ փլած տան մէջ։

Առաւօտեան լուսաբացին, մեր հագուստները հանելով հինգ հոգիով կը մտնենք ջուրը։ Երբ մեր առջեւէն լողացող ընկերները, Հայրիկն ու Սիմոնը, յանկարծ ընկղմեցան եւ անոնց հագուստները ջուրը տարաւ, մենք երեք հոգիով ալ եւս չյառաջացանք եւ եզերք դառնալով, արագ արագ հագուեցանք, ու վերադարձանք Նախիջեւան, յետոյ Երեւան։ Մինչեւ մեր Պարսկաստան անցնիլը, մենք լոյս չունէինք, որ մեր ընկերները ողջ մնացած կ՚ըլլային։

Սակայն ինչպէս այժմ կը տեսնէք, ողջ են, կ՚ապրին Թաւրիզի մէջ։ Այսպէս մեր երկրորդ խումբին փախուստը ձախողեցաւ։ Երբ վերադարձանք Երեւան, մենքնորէն մտածեցինք նոր խումբ մը կազմել եւ անցնիլ։ X.ը մեզի չմիացաւ, իսկ ես ու Տրդատը քանի մը ընկերներու հետ խօսեցանք, համաձայնեցանք։

Այս անգամ մեր խումբը կը բաղկանար ութ հոգիէ, Ժիրայր Փէհլիվանեան (Պոլսեցի), Կարապետ Բալեան (Մարզուանցի), Խորէն Կարապետեան (Սասունցի), Հրաչ Բուբէնեան (Երզնկացի), Միհրան Շաքարեան (Սամսոնցի), Գրիգոր Գայըքճեան (Պրուսացի) եւ Արտաշէս Գուլումճեան (Էրզրումցի)։ Ապրիլ 16ին Երեւանէն ճամբայ ելանք, մեր ճամբորդութիւնը շատ հետաքրքրական էր, բայց չենք ուզեր թերթի նիւթ դարձնել որոշ նկատումներով։ Որովհետեւ Արտաշէսն ու Տրդատը ծանօթ էին ճամբուն, ուստի մենք առանց Նախիջեւան մտնելու ուղղակի գացինք Արաքսի ափը։

Դետ գետը չհասած, մեզի հանդիպեցաւ ձիաւոր Ռուս մը եւ հարցուց թէ ո՞ւր կ՚երթանք։ Մենք նախ նշաններ ըրինք, հասկցնելու համար որ ռուսերէն չենք հասկնար, յետոյ ցոյց տուինք արաքսորիստի մեր տետրերը։ Ռուսը «խարաշօ» խարաշօ ըսելով հեռացաւ։

Գիշերը մնացինք Արաքսի ափը, ցուրտը մեզ պիտի նեղէր եթէ քօնեաք առած չըլլայինք հետերնիս։ Առաւօտեան շատ կանուխ իջանք ափը եւ զգեստնիս հանելով, կապկպեցինք, գլուխներնուս վրայ դրինք, յետոյ շարք կազմելով եղբանիս խաչ հանեցինք եւ ուղղակի գետը նետուեցանք։ Հոսանքը այնքան ուժեղ էր, որ մեզ բոլորս մէկ անգամէն շպրտեց ճիշդ Արաքսի մէջտեղն ինկած ցամաքամասը։ Անոնց երկար ու բարակ մտածելու, նորէն մեզ նետեցինք ջուրին մէջ, բայց այս անգամ հոսանքը մեր ընկերներէն Գրիգոր Գայըքճեանը, Միհրան Մակարեանը եւ Տրդատ Գասպարեանը քշեց տարաւ։ Խեղճերը օգնութիւն կը պոռային, կ՚աղաչէին, որ ազատենք զիրենք, իսկ մենք քար կտրած՝ հազիւ կրնայինք մեզ պահել ջուրին վրայ։ Մեր աչքին առջեւ մեր ընկերները խեղդուեցան։ Անոնց խեղդուիլը մեզ յուսահատեցուց, բայց կեանքը անուշ էր, եւ իւրաքանչիւրս մեր վերջին ճիգը կը թափէինք ազատելու համար գետէն։

Առաջին անգամ Խորէն, Հրաչ եւ Ժիրայր դուրս ելան ջուրէն եւ պարսկական հող կոխեցին։ Ջուրին հոսանքը Արտաշէսն ու Կարապետը իրարմէ 10 մեդր հեռաւորութեան վրայ դուրս կը նետէ քարափներու մէջ։ Ազատուած երեք հոգիս յոյսերնիս կը կտրինք Արտաշէսէն ու Կարապետէն եւ մէկ օր մնալով քարայրներու մէջ, միւս օրը արտասուքնիս մեր աչքերուն մէջ կ՚երթանք պարսկական Ջուլֆա՝ յանձնուելու։

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԱԼԵԱՆ
ԺԱՅՌԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ուժասպառ, յոգնած ու յուսահատ, ինկայ ժայռերու մէջ։ Մօտ երկու ժամ տեղէս չէի կրնար երեւալ, տեղ մը կը փնտռէի, որպէս զի մագլցելով դուրս գայի, բայց չէի յաջողեր, երկար չարչարուելէ յետոյ, սկսայ բարձրանալ, հազիւ երկու մեդր բարձրացեր էի, յանկարծ բռնած քարս փրթաւ եւ ես թաւալգլոր ինկայ ջուրին մէջ։ Զորս ժամ չարչարուեցայ, բայց չկրցայ ջուրէն դուրս գալ եւ այսպէս ամբողջ գիշերը մնացի ջուրին մէջ։ Մէջքս բաւական էր դարձեր։

Առտուան լոյսը բացուելուն պէս գետեզերքէն երկու զինուոր անցան եւ զիս տեսնելով՝ սկսան հրացաններուն մէջ փամփուշտ դնել։ Մինչեւ հրացանները ինծի ուղղելը, ես ջուրին մէջ մխրճուեցայ, հոսանքը զիս տարաւ հեռու, եւ դուրս բերաւ բաց դաշտ մը։ Զինուորները պոռացին, քանի մը անգամ կրակեցին, բայց անօգուտ։ Առանց մօտիկ ըսելու, եզերք ելայ եւ քաշն ի քաշ փախայ աւելի հեռուն։ Սողալու պատճառով, մորթս ճեղքռտեր էր։ Երբ զինուորները տեսան, որ ես հեռացայ, կորսուեցան։

Քիչ մը հանգստանալէ յետոյ նեքքնազգեստներս հագնելով, միւս հագուստներս ջուրը տարեր էր, — բոպիկ եկայ պարսկական Ջուլֆա եւ յանձնուեցայ, այնտեղ հանդիպեցայ ընկերներուս։ Արտաշէսն ալ նոյն տանջանքները կրելէ յետոյ քարափներէն դուրս կուգայ եւ մերին կը մտնէ Ջուլֆա։ Այնտեղ միայն մենք իրար գտանք։

Ջուլֆայի մէջ մեզ հարցաքննելէ յետոյ, ղրկեցին Թաւրիզ, ուր քանի մը օր մնալով, առաջնորդարանին միջնորդութեամբ ազատեցանք։

Ի՞նչ ոգեւորութեամբ, ինչ ... ոտքով մեկնեցանք Հայաստան, ... վերջը ի՞նչ տանջանքներ կրելով վերադարձանք։ Հայաստանի ... 1 ամսուան մեր տեսածն ու ապրածը երբեք չպիտի մոռնանք եւ ... որ ալ երթանք, պիտի պատմենք ինչ որ մեր գլխուն խաղացին կ՚ներու եւ խորհրդային Հայաստանի ներկայացուցիչները ...

1. Կարապետ Պալեան՝ Մարզ..., 2. Հրաչ Բուբէնեան՝ Երզնկա..., Ժիրայր Փէհլիվանեան՝ Պոլսեցի..., 4. Արտաշէս Գուլումճեան՝ Էրզրումցի, 5. Սիմոն Սիմոնեան՝ ..., Խորէն Կարապետեան՝ Սասունցի։

«ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը

Փարիզի Հայ Գրական Ակումբի խորհրդակցութեան մը կանչեր էր Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր մշակութային միութիւններն ու ... մուլի ներկայացուցիչները։ Այդ խորհրդակցութիւնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի կէս օրէ ետքը, Գրական Ակումբին ժողովասրահին մէջ, ներկայ էին մօտ քսան միութիւններու ներկայացուցիչներ։

Օրակարգի նիւթը «Հայ Մշակոյթի Օրն էր։

Ի՞նչպէս տօնել եւ երբ...

Թեր ու դէմ խօսակցութիւններէ յետոյ, յարմար նկատուեցաւ Հայ Մշակոյթի Օրը տօնել հոկտեմբերին։ Ցետոյ նախաձեռնութեան պատիւը տալով Գրական Ակումբի վարչութեան, որոշուեցաւ այս շարքին երեկոյ ներկայացուցչական ժողով մը եւս գումարել եւ այդ ներկայացուցչական ժողովէն ընտրել Կեդրոնական Մարմին մը, որ պաշտօն պիտի ունենայ կազմակերպելու Հայ Մշակոյթի Օրուան հանդիսութիւնները։ Այս առթիւ, փափաք յայտնուեցաւ համազգային արտայայտութեան մը ձեւը տալու համար այդ «Օրուան» թերթերով հրաւէր ուղղել բոլոր գաղութներուն, որպէս զի հոկտեմբերի մէջ նոյն ձեւով տօնուի «Օրը» ամենուրեք։

Յետոյ առաջարկուեցաւ Մշակոյթի Օրը տօնել բացառիկ եղանակով, ոչ թէ միթինկային ձեւով, այլ հանդէսի մը, որ ցոյց տայ մեր մշակութային արժէքները, ինչպէս նաեւ ժողովուրդին, նոյնպէս օտարներուն։

Ա.

Համայնավարները Ցունաստանի մէջ

Ցոյն համայնավարները, Աթէնքի մէջ, մեծ քանակութեամբ թռուցիկներ ցրուեցին, հրաւիրելով զինուորները որ մերժեն մասնակցիլ ռազմափորձերուն եւ չենթարկուին իրենց սպաներուն։ Այս ռազմափորձերը տեղի կ՚ունենան ապրիլ ...ին վերջ։

Երեք համայնավարներ ձերբակալուեցան, Իրենց քովէն գտնուեցաւ թռուցիկներու մեծ ծրար մը։

Ասոնց առաջին, իսկ հայցարկութենէն յայտնուեցաւ թէ ուրիշ բազմաթիւ համայնավարներ կը գործեն այն քաղաքներուն մէջ ու մեծ զօրանոցներ կան։

Այս երեքը յայտնած ըլլալով իրենց մեղսակիցներուն անունները, ուրիշ բազմաթիւ ձերբակալումներ ալ պիտի կատարուին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (Թիւ 5)

ԱՅԼԱՆԴԱԿ ՍԱՓՐԻՉԸ

Դուռն է նորէն։ Խոֆած ծերուկ մը։

— Պարոններ...

— Բարի լոյս պարոն... անմիջապէս, պարոն, ի՞նչ կը հաճիք... կը փափաքիք, պարոն... միայն մօրո՞ւքը, պարոն...

— Մազերն ալ։

— Շատ լաւ, պարոն.

— Նոյնպէս պեխերը։

— Ամենայն սիրով, պարոն։

Եւ հարկ է կրկնել։

— Հրաշալիօն օդ, լոլիկները գեղեցիկ պիտի ըլլան... գետնախնձորին գինն ալ երկու սու աժանցեր է, (բարեբախտաբար չի հարցներ թէ բուն գինը քանի՞ է, որովհետեւ չեմ գիտեր), Կարպիէլը կ՚ըսէր թէ գործ շատ կայ Լիոնի մէջ... այնինչ անտառն ալ կը վառի եղեր...

Ու խօսակցութիւնը կ՚առնէ, կառնէ, չորս ոտքով ու առանց պատասխանի հայելիներուն ու գործիքներուն կը զարնուի, ճըղ, ճըղ։ Զե՛մ յուսահատիր, «պարոնը» պիտի պատասխանէ, հոգ չէ թէ այլ դիմացինը, քանի որ մօտիկ կ՚ընէ... աստուծ կզակս նոր մեքենայի մը պէս է, դառնալ կ՚ուզէ...

Պահ մը անթիւ անգամներ կրկնած մէկ արամաբանութիւնս կը խառնեմ. մազը կը ժպտի, սանկ, «խաթեր համարծի պէս... հոգ չէ... կը դառնամ, գործատէրին վրայ ի՞նչ տպաւորութիւն կը գործէ... դա՞ է, շատ լաւ... իսկ մարդուն երեսը օճառելով ու խօսքս շարունակելով հանդերձ կը մտածեմ. — խելոք յաճախորդ մը չէ. ոսկորի պէս մորթ, անպիտանը կարծես 15 օրէ ի վեր չէ ածիլուեր. գործ չունիս թացցնելու աշխատէ... մազերը հոգ չէ, սակայն վիզը որքան աղտոտ է. գոնէ օսլայէ օձիք դրած ըլլա՞յ... չէ՛, անկէ լաւ նուէր ալ եղելիք չունի, բայց ո՞վ գիտէ. շարունակենք։

Կը շարունակեմ։ Այս տաք օդին, այս կարմիր ու մոտ քիթը կը յիշեցնէ մարդուն թոյլ կողմը. քաղցր ձայնով ազուոր ճառ մը գինիներու հասցէին. ու տաքերօրէն բովանդակ Միացեալ Նահանգները տակառ մը ջուրի մէջ կը խեղդեմ...

Աձելին աղոցի ձայն կը հանէ։ Ու գիտնամը կարծես մարդն է կը խօսի, թքումը է բերանը, ծարաւ ունի գուցէ. կըսկլին անյարմար դիրքեր կուտայ. ածելիս եւ ես վտանգաւոր կռուփիններ կ՚առնենք. արհեստին ցաւալի կողմն է ի՞նչ ընենք միխիթարութիւնը հուշերին ունենալու հաւանականութենէն

Մազերն ալ կը լրացնեմ։ Զգուշաւոր շարժումներով կը քաշեմ վզին ներմակ լաթը ու կը թօթվեմ, իբր թէ վրան քիլոներով մազ եղած ըլլար, մինչ ընդամէնը, գետնին թափածն ալ միասին կարելի է չորս մատի մէջ չցուցնելու չափ հաւաքել։ Երկու պարապ շարժում ալ սանտրի ու,

— Անհաւատի, պարոն։

«Պարոնը» կը նայի մեծ հայելիին մէջէն փոքր հայելիին ցուցուցածը, այսինքն գլխուն ետեւը, հասկցողի պէս «շատ լաւ է, շատ լաւ է» կ՚ըսէ, թէեւ դրաւ կը գնեմ որ այս թափթփած ու խռնած մազերը ոչ ոք պիտի կրնայ լաւ չինել, ու ոտքի կ՚ելլէ։ Կը խոզանակեմ երեւակայական մազ ու փոշի։ Անչքս գուշին է. «պարոնը» կը վճարէ ու նեղս գալու գանդաղութեան ճիշդ հակառակ արագութեամբ ափիս մէջ կը դնէ 5 խեղճ սու ու կը կորսուի։

Կարճ բառ մը կը փչեմ. ետեւէն խրտնած կովի նայուածք մը ձգելու համար անմիջապէս

— Վա՜յ անպիտան, աղտոտ ծերուկ, գրպանը ծակ, կծծի, ... (մաքէս)։

Երեք հոգի նեղս կուգան Իւրաքանչիւրս կը գրաւենք մէկ-մէկ հոգի անապարելով իրենց որպիսութիւնը հարցնել, գուրգուրանքով...

Եւ կարեւոր հարցումը.

— Միայն մօրո՞ւքը։

— Այո՛։

Առոր ոճը լակոնական է։ Ճիգով մը պէտք է կարճնալ. լեզուս բոլոր ուժով բուրաքչուրերու օգտակարութեան կը փակի, որպէս զի գոնէ գլուխը թրջել տայ. «Համաւանդ այս տաքին անգերազանցելի է...» թէպէտեւ գիտեմ պաշտօնակիցներուս հետ, թէ այդ քիմիական անուշահոտութիւնները ուրիշ բանի չեն ծառայեր եթէ ոչ մազերուն կանխահաս ծերութեան, ու պատառոյք «կոշտ» բուրմունք մը սփռելով չորս դին քանի մը վայրկեանէն ստնդեքրուն անհանգստութիւն կուտան ու անկէ դէպ ի ուղեղը հակակրութեան ամպեր կը ղրկեն։

Կը մերժէ, կարճ։ Գործիս կը նայիմ։

Ածելիս կը ճնկայ. այս այն մէկն է որուն անունը աղմկարար դրած եմ. յաճախորդը «կարծր մօրուք մը ունիմ» մտածումին ու անկէ չփ — չփտակ անմէջ ունայնամտութեան տանող զգացումը կը դրդէ . . որ անօգուտ չէ բոլորովին։

Սխալած չեմ հաշիւիս մէջ։ Կզակը անկիւնաւոր, ու թուշերը թաթարական։ Կը նշանակէ յամառ ու ինքնահաւան։ Վարի շրթունքին տակ լերկ է. ճիշդ տասը համար ածելիովս կը քերեմ։ Որքա՞ն դահ է՝ յիմա՜րը...

Մի՛ մոռնաք որ եթէ ես չեմ խօսիր միւսները ինծի չեն նայիր. չեն լսեր։ Գործատէրը 100 տարու թուչնի մը պատմութիւնը, որ իբր թէ պեխ ունի եղեր, վերջացնելէ հեռու է. յայտնի է առ նուազն 1000րդ անգամն ըլլալով պատմելը. պիտի կրնար վստահ եմ, այդ պատմածին հետ ուրիշ մըն ալ պատմել ..

Իմ յաճախորդս լեցուն նուէր մը կուտայ, ու յաղթական պօրպաղի քայլերով կը մեկնի։

Մէկը չկայ. քանի մը վայրկեան թերթի մը տողերը հակառակ կողմէն կարդալ կը փորձեմ։ Թերթերէն, ու ախորժելի, ու սարկա հինցած միջոցին է վրիժառութեան։

Եկողն է ճաղատ մը։

Նախարարներէն յետոյ երբ կարգը կուգայ մազերը սանտրելու, քանի մօտ ձախ կողմին երկարող երկարութիւնը, որոնք պէտք էր մեծ խնամքով թասի մը տակին պէս փայլող գանկին վրայ կլորցուցած դետեղել, բանկոծած մը չինելով այդպէս, չեմ գիտեր ինչպէ՛ս հինգ — վեց հատը գանգին վրայի մազերուն մէջ կը խառնուին։

Երեւակայեցէք մարդուն սարսափը։ Ակնոցը շտկեն ու զարմանքէ մղուած ի նման ոտքի ցատկեն ու քիթը [illegible] յէլիին մէջ խօթելը մէկ կ՚ըլլայ

— Ի՞նչ ըրիր երկարներուն կ՚ըսէ ղողղղալին, պղպջուած ձայնով կը գոռայ։

Փ. ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ

(Շարունակելի)

ԷՋ ՄԸ ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐՈՒ 1877Ի ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

(ԱՆՁՆՈՒԷՐ ՀԱՅ ՄԸ Կ'ԱԶԱՏԷ ԱՄԲՈՂՋ ՔԱՂԱՔԻ ՄԸ ԵՒ ԳԻՒՂԵՐՈՒ ՊՈՒԼԿԱՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ)

ԽՄԲ. — Պուլկար յայտնի միլիոնատէր Պ. Կոստանդին Հաճի Գալչեւ, պուլկարական «Միր» թերթին 21 Նոյմ. 1931 համարին մէջ հրատարակած է հետեւեալ յօդուածը.

1877 դեկտեմբերի վերջին օրը, ռուս զօրավար Զօր. Կուրքոյի հրամանատարութեան տակ, արշաւելով Մարիցա գետի երկայնքը, նըւաճելով Սեւլիյմոն փառապակ անցնելով, Սիւլէյման փաշան բանակին նահանջի գիծը կտրել ջանալու վայրը:

Թուրքերը Մարիցայի մէկ կողմը կը մնային, իսկ Հանդիպակաց կողմն ալ, 1878 յունուար 3ին, Զօր. Կուրքոյի բանակը Ֆիլիպէ կը մտնէր, բայց չէր կրնար քաղաքին տիրանալ, որովհետեւ Մարիցայի վրայ շինուած քարաշէն կամուրջը քանդուած էր.

Քաղաքային վարչութիւնը իր գիտակցութեամբ եւ պաշտօնեաներով Ա. Գոլեօ, գօնագա (ստամպուլտար) պարտուած էր, սակայն կը մնային միայն 124 քաղաքային բանտարկեալներ, երկու պահապաններու հսկողութեան տակ. այս բանտարկեալները արդէն ազատ արձակուած էին: Երեք չորս օրէ ի վեր մեզ կ'ըսուէր թէ ամէն ինչ կորսուած էր... Ամէնքս ալ մէկտեղ հաւաքուած էինք եւ սրտատրոփ կը սպասէինք Թուրքերու մուտքին քաղաքին մէջ: Մեզի համար շատ դիւրին էր երթալ պահակները մէկ կողմ վանել եւ կամուրջին վրայէն երթալ, բայց խորհրդածութեան մը չէինք, ոչ երկրպագութեան կեանք սր, բանտին մէջ մնալ ալ աւելի ապահով պիտի ըլլար մեր կեանքը, մինչեւ ռուսական զօրքին քաղաք մտնելը: Եւ չէինք ալ կարծեր թէ անպաշտպան մարդոց դէմ ձեռք մը պիտի նետէին.

Միւս կողմէ, քաղաքը չորս ծայրէն կրակի տրուած էր: Թուրք պաշտպանները կարգով փախստականները կը խոշտանգէին ու կը կողոպտէին ինչ որ գտնէին, իսկ ճակատամարտը Մարիցայի երկու կողմին վրայ կը շարունակուէր: Փողոցը դանուողները կրակի տակ էին:

Յանկարծ: Երեքական ժամը 2ին, մարդ մը երեւցաւ բանտին դրան առջեւ, ձիու վրայ հեծած ու պահակներուն հրամայեց որ գիս վար կանչեն: Կանչեցին զիս ու բանտին փանդուկոյմէն դուրս ելայ, առանց գիտնալ կարենալ հասկնալու: Ան, սակայն, զիս կը ճանչնար, վասն զի անունովս կանչեց: — «Արձակեցէ'ք Գալչեւը բանտէն». Ուզեցի եա դառնալ դուրս ելնելու, բայց ան հրամայական ձայնով ըսաւ, որ անմիջապէս դուրս ելլեմ եւ ինքը մութին մէջ անհետացաւ: Ես, գլխարաց առիպուեցայ բանտէն դուրս ելլել, իսկ իմ կռնակէս մէկու յայտնաղամ ընկերներս եւ մնացին պահակները, որոնք կը փորձէին արգիլել ըլլալ ինծի ու ես ալ բոլորովին անոնց հետեւեցայ:

Այս երկու անծանօթներն էին Սթոյանէն Իլիէֆ եւ Եուվան Սթոյանով, ի Փազարճըք Սլավովիկա գիւղէն՝ եւ ժամ յետոյ, յիտոն պաշրպօզուէներ բանտ կը խուժեն ու կը հաւաքեն բոլոր բանտարկեալները ու քաղաքին մէջ տանելով, վայրագօրէն կը սպաննեն.

Այս վայրագութիւնը տեղի կ'ունենար այնպիսի պահու մը, երբ քաղնի հայրենասէր Գուրախօ, ջոկատ մը զօրքով Մարիցան լողալով անցած էր ու ասպած Թուրքերը — խուճապահար քաղաքը պարպելու: Կէս գիշերին բանտ գացինք, ուր ոչ ոք գտանք: Առտուն տեղեկացանք անոնց տխուր վախճանին: Գացինք գլխատման վայրը, գտանք ընկերներուս ամենավայրագօրէն գլխատուած դիակները ու դառնօրէն լացինք: Որպիսի' դաժան եւ տխուր ճակատագիր: Մարդիկ, որոնք հերոսական սրտով, դահիճներու ու նախադաններու առջեւ չընկրկեցան ու չդողացին, չինայեցին իրենց կեանքը հայրենիքի ազատութեան համար, տանելով անլուր չարչարանքները ու տառապանքները, ահա Ֆիլիպէի ազատութեան իսկ վայրկեանին, այսպէս դաւաճանօրէն կը սպաննուէին: Երբ կը յիշեմ այս տխուր դէպքը, սիրտս միշտ կը խոցուի — այս անփոխարինելի եւ սիրելի ընկերներուս կորուստին համար:

Հետեւեալ օրը միայն յայտնի եղաւ, որ Սիւլէյման փաշա, իր պարտութենէն կատղած, հրամայած էր վայրագօրէն կոտորել բանտարկեալները ու քաղաքին մէջ բնակող զարգացած տարրերը: Այն ժամանակ հասկցանք հրէշ ծրագիրը թէ' ինչու համար միւս բանտարկեալները, որոնք անըմբռնողութեամբ զատապարտուած էին, ազատ արձակեցին, իսկ վար դրին միայն անոնք, որ կ'ամբաստանուէին իբրեւ դաւադրողներ թրքական վարչութեան դէմ — քաղաքական բանտարկեալները:

Նոյն հրամանը, երկու օր առաջ տրուած էր Թաթար-Փազարճըքի թուրք բանակի հրամանատարութեան, բայց շնորհիւ հեռատես ու ազնիւ պաշտօնեայի մը, երկաթուղիի կայարանապետ Յովհաննէս Սվաճեանի, պուլկար ժողովուրդը գերծ մնաց արհաւիրքէն: Փազարճըքի և շրջականներուն ժողովուրդը հաւաքած էին կայարանին մօտ, նոյնպէս Պաշխկարախ գիւղին բնակչութիւնը, իսկ թուրք հրամանատարը կը սպասէր հեռագրին գլուխը — այդ պահուն հաղորդակցութեան միակ աղբիւրը — Ֆիլիպէի հրամանին: Հեռագրական գործիքին գլուխը կը գտնուէր Յովհաննէս Սվաճեան:

Հեռագիր մը ընդունած պահուն, — վերջինս կը տեսնէ, որ հրաման կը տրուի կայարանի շուրջը հաւաքուած ժողովուրդը սրէ անցնել, սակայն, Սվաճեան, իր կեանքի գնով, առանց մէկու մը կասկած ներշնչելու եւ խղճի կատարեալ հանգստութեամբ, հեռագրին պարունակութիւնը կը յանձնէ հրամանատարին հակառակ իմաստով, այսինքն, բնաջնջելը' վերածելով «պահպանելով»ի:

Հետեւեալ օրը — 2 յունուար 1878, Զօր. Կուրքօ յաղթականօրէն Թ. Փազարճըք մտաւ: Այն ժամանակ պուլկար խաղաղ ժողովուրդը մեծ հրճուանքով տեղեկացաւ կայարանապետ Յովհաննէս Սվաճեանի յանդուգն անձնազոհութեան եւ մարդասիրութեան: Այս իրողութիւնը ծանօթ է Թ. Փազարճըքի բոլոր ծեր մարդոց եւ լաւ ըրաւ Թ. Փազարճըքի Քաղաքապետական խորհուրդը, որ 1925ին յաւերժացուց անունը այս համեստ պաշտօնեային, քաղաքին փողոցներէն մէկուն անունը կոչելով — Ուլիցա Սվաճեան.

Այս կարգի դէպքեր — մեր մօտիկ անցեալէն — պէտք է գիտնալ եւ յիշէ այսօրուան սերունդը: Անոնք շատ հրահանգիչ են: Պէտք չէ մոռնալ թէ մեր հայրենի հողը ողողուած է այն տաճկաստան գործիչներու արիւնով եւ թէ անոնց մարտիրոսական ոսկորներուն վրայ այսօրուան Պուլկարիան աճած է.

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ՀԱՃԻ ԳԱԼՉԵՒ
Թարգմ. Ա. ՏԻՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի խորհրդային գրողներու Ընկերակցութեան քարտուղար եւ Գ. Անդրէասեան միասնաբար քննադատական մը գրած էին Վահան Թոթովենցի մէկ գրքին մասին, Հայ ազգին փրկիչ դաշնակները, որուն մէջ ցոյց կուտային «սխալներ»:

Վ. Թոթովենց «բաց նամակով» մը կ'ընդունի այդ սխալները եւ մանկապարտէզի աշակերտի մը պէս կը խոստանայ սրբագրել իր «սխալները»:

Խ. Միքիմանեան եւս, փոքրիկ աշակերտի մը պէս, մեղայի կուգայ եւ կը խոստանայ սրբագրել իր քաղաքական սխալները, զորս գտած էր նորին Հայաստանն իր մէկ յօդուածին մէջ, Տրոցկիզմի ազդեցութիւնը նորին վրայ. յայս տեսած՝ Գիւղատնտեսական կեանք թերթին մէջ:

— Փրոֆ. Ս. Արզումեան, որուն մասին գրեցինք թէ գիրագոյն դատապարտ յանձնուած է, ներկայիս կը գտնուի Մոսկուա, ուսումնասիրութիւն կատարելու համար: Կը նշանակէ թէ անպարտ արձակուած է. Առաջին անգամ չէ, որ Ս. Արզումեան ամբաստանութեան կը կանչուի: Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ ինչպէս խումբ մը ուսանողներ կը մեղադրէին զայն, որ կը գնահատէ հին վանական ճարտարապետութիւնը:

— Եղիա Զուբար, Մարտիրոս Մօզիկ Սէն — Լուի գիւղին կեանքէն, Դէպքերը Սէն — Լուիում խորագրով թատերախաղ մըն է գրած: Բայց ինչ այնքան հաւնելի է, որ թելադրելի է շարժանկարի վերածել՝ յանձնարարելով Հայաստանի շարժանկարի ընկերութեան: Նիւթը արդէն պատրաստի վրայ առնուած է: Բեմադրիչն է Ե. Վէյնէր: Նոյնն է Բուլշեւիկները, Վայոց Գիւ–Թիւրիէ, գլուխ – գործոց համարիչ են զայն: Մոսկուայի կառավարական պաշտօնատարներն ալ՝ գիտելով բոլորը ըմայլիւ են:

Նիւթը արդէն պատրաստի վրայ առնուած է: Բեմադրիչն է Ե. Վէյնէր: Բուլշեւիկները, Վայոց Գիւ Թիւրիէ, գլուխ – գործոց համարիչ են զայն: Մոսկուայի կառավարական պաշտօնատարներն ալ՝ գիտելով զմայլիւ են:

— Հայաստանի շարժանկարի ընկերութիւնը որոշած է այս տարի ընդարձակել իր ցանցը բոլոր գիւղերուն մէջ: Այսպէս շրջուն շարժանկարի թիւը պիտի հասցուի 120ի: Ասկից զատ, կարգ մը շրջանային կեդրոններ, Ղարաքիլիսա, Ղափան, Գորիս, պիտի ունենան իրենց սինէմա – թատրոնները: Այս տարի Երեւանի մէջ պիտի հիմնուին երկու մեծ սինէմա – թատրոններ, ձայնաւոր սինէմայի յարմարութիւններով, մէկը 1500 աթոռով, միւսը 800 աթոռով: Մեծ սինէմա – թատրոն մը պիտի շինուի նաեւ Լենինականի մէջ:

— Անդրկովկասեան Դաշնակցային խորհրդային կառավարութեան թեթեւ արդիւնաբերութեան գործավար նշանակուեցաւ Վահան Մելքոնեան: Հողագործութեան փոխ – գործավար նշանակուեցաւ Վարդան Մամիկոնեան:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ի՞նչպէս կը ձեռացնեն Դաշնակցութենէն..

—)(o)(—

Դաշնակցութիւնը քայքայուած տեսնելու իրենց խուճապային կատաղութեան մէջ, մեր հակառակորդները չեն մնար միջոց որուն չդիմէին:

Ահա վերջին օրինակ մը:

Հօկի ծուռերաննե«Դարբնոց»ի մայիս 8ի թիւին մէջ, կարդացեք էնք Տեսնէն, Բուրէն Գոլոյեանի (Միչգի) հրաժարականը:

Իսկ 11 թուակիր նամակով մը, Գոլոյեան որ առանց հրաժարած ըլլալու Դաշնակցութենէն, որուն գրօշին տակ ծառայեր է երկար տարիներ անընդհատ և պարագաներու բերումով միայն, կը բացակայի շարքերէն, կը յայտնէ իրողութիւնը

«Ես իմ գիտութեան մէջ եղած եմ» կը գրէ, երբ Կարապետ անունով մէկը իրեն թուղթ մը կը ներկայացնէ րսելով «ստորագրէ»: Առանց անդրադառնալու թուղթին բովանդակութեանը, Գոլոյեան կը ստորագրէ: Իր հրաժարականն էր ... Դաշնակցութենէն

Ու գեռ կը սպասէ որ խարէութիւնը երեւան հանող իր գրութիւնը հրատարակուի «Դարբնոց»ի մէջ:

Ահա ուրիշ մըն ալ:

«Դարբնոց»ի նոյն թիւը կ'աւետէ նաեւ Հէյքըոլըիտ (Եգիպտոս) Նուպարեան վարժարանի տնօրէնին հրաժարումը Դաշնակցութենէն:

Ուշեւոր ինքն իսկ կը խոստովանի թէ 1922էն ի վեր որ եւ է ժողովի չէ մասնակցած:

Ու՞ր կը մնայ այս մարդուն դաշնակցականութիւնը, երբ Դաշնակցութիւնը ինքն իսկ, կարգապահական անողոք որոշմամբ մը, շարքերէն կը վտարէ անոնք որ քանի մը անգամ, յաջորդաբար կը բացակային ժողովներէն

Աթէ այս կերպով է որ Դաշնակցութիւնը քայքայուած պիտի յայտարարեն, կամ այս կերպ հնարքներով է որ պիտի ստուարացնեն իրենց շարքերը, շատով կը հնչեցնենք իրենց իսկ քայքայման զանգակը.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ազգային ազատօնը

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻՒԻ, 17 Մայիս. — Այս տարի եւս մեծ շուքով տօնուեցաւ Ազգային համազգային ազատօնը, մայիս 15ին կիրակի կէս օրէ վերջ, Օթէլ տը Ֆրանսի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Սթանոյի եւ Մարաշի Հայր. Միութիւններուն:

Սրահը ժամանակէն առաջ լեցուած էր, այնպէս որ շատերը ստիպուած են վերադարձան: Բեմին երկու կողմէն կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները: Բեմը զարդարուած էր նահատակներու եւ հերոսներու նկարներով: Միջը մէջտեղը պատրաստուած էր մահարձան մը, ծաղկեպսակներով զարդարուած մասնակցող միութեանց կողմէ, մակագրուած «Ցարգա՛նք Նահատակաց»:

Նախագահ Պ. Մանուկ Վարդանեան հրաւիրեց ժողովուրդը մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել նահատակաց յիշատակը: Ցետոյ ամփոփ բացատրեց օրուան տօնին նշանակութիւնը: Երգեց մը, «Մեր Հայրենիք»ը, մասնակցութեամբ ջութակահար Պ. Օննիկ Եղիաեանի:

Ուղերձներ կարդացին Ազգ. Միութեան կողմէ Պ. Գէորգ Գարիպեան, Սթանոյի Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Ս. Թարգմանեան: Արտասանութիւններ ըրին տիկին Գուլակեամբուրեան (Որկն էր երկին եւ երկիր), Պ. Պ. Գօգօս Խօթուրեան (Յայգանէ ինք), Մ. Գասպարեան (Սեւ խաւարը), Պաշաեան, Զագրեան եւ Օրիորդ Մարի Զաքեան: Ցետոյ Օրիորդ Նուարդ Մինասեան երգեց Օտար երկիր օտար պանդուխտ կը հեծեմ ու Քնիր իմ Բալիկ, Օր. Մայտա Եղիաեան՝ Իմ սիրելի զաւակունքս, Օր. Աննիկ Զարիկեան՝ Մայր Արաքսի:

Գեղարուեստական բաժինը լրացած ըլլալով, բեմ հրաւիրուեցաւ Հ. Յ. Դ.ի կողմէ օրուան բանախօս ընկ. Բարկէն Ազարէկեան, որ պարզեց Ապրիլ 11/24ի մեծ եղեռնը, թրքական կառավարութեան կատարած բարբարոսութիւնները, — «Մեր դատը չէ վերջացած Թուրքիոյ հետ, մեր զոհերու արիւնը հատուցում կը պահանջէ, ոչ մէկ Հայ կրնայ հաշտուիլ արիւնարբու թշնամիին հետ առանց արդար հատուցման»

Բամ Փորոտան խմբերգէն յետոյ, գաղութին հազեւոր հովիւը Ցուսիկ քահանայ Ազամեանի կողմէ պահպանիչով մը հանդէսը փակուեցաւ: Ժողովուրդը մեկնեցաւ սրահէն մէկ միտքի նահատակներու յիշատակը իր սրտին մէջ:

Սուգի զարդանիշներէն գոյացած գումարէն հանդէսին ծախքերը հանելով, մնացածը 77 Ֆր. յատկացուեցաւ տեղւոյս Անգործ. Անմիջական Օգնութեան Սնտուկին

Խ. Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

«Արազ»

—)(o)(

Պուքրէշէն ստացանք նոր թերթ մը, «Արազ», որ առ այժմ կը հրատարակուի շաբաթը մէկ անգամ:

Մեր պաշտօնակիցը իր առաջին խմբագրականին մէջ պարզելով իր նպատակը, կը շեշտէ (15 Մայիս).

— «Արազը կը հաւատայ որ հայ ժողովուրդը պիտի խմբի ու լմնայ գաղութներուն մէջ՝ եթէ ցեղը չուզենայ իր ազատ հայրենիքը: Հողը' ուրկէ զայ կեանքի աւիշը իրեն եւ որուն մղուի իր սիրտը: Ան պիտի ձգտի, հետեւաբար, հայ ժողովուրդին մէջ միտարոքը պահել հայրենիքի կարօտը, ու անոր սիրտը կապուած պահել հայ հողին, լի հաւատքովը գալոց ազատ եւ անկախ օրերու:

Արազը գիտէ որ այս ափերուն վրայ զարերը նետեր են հայ բեկորներ: Կան որ կրցեր են գիմանալ հոս դարերուն, եւ հին օրերէն կայծ մը պահել միշտ: Ան պիտի ձգտի, հետեւաբար, անշէջ պահել այդ կայծը, արթնցնել արեան ձայնը անոնց մէջ, զարթնել սրտի կապը հիներուն ու նորեկներուն միջեւ, եւ կատարել եղբայրական պատուհասը

Արազը գիտէ սակայն որ առանց խաղաղ մթնոլորտի չի կրնար աշխատանքը հասունանալ: Ան հետեւաբար պիտի պայքարի բոլոր այն փորձերուն դէմ որոնք կը ձգտին գաղութը պառակտել ու կազմալուծել, ու պիտի խրախուսէ գործակցութիւնը հանրութեան բոլոր կենսունակ տարրերուն միջեւ: Ան համերաշխ համագործակցութեան մը մէջ կը գտնէ գաղութներու բարօրութիւնն ու պահպանումը հայ ոգիին, ու կը հաւատայ որ վաղուան սերունդին մտահոգութիւնը կրնայ համախմբել ճիգերը բոլոր սրտցաւ տարրերուն, առանց դաւանանքի, դասակարգի, քաղաքական համոզումի տարբերութեան: Ան պիտի ձգտի հետեւաբար որ այս գաղութը իր բոլոր կենսունակ ուժերը գործակցութեան մը բերէ՝ վաղուան հայ սերունդին սիրոյն, ու առով բանալ եւ ճամբան բոլոր հայ գաղութներու միջեւ հասկացողութեան մը՝ հայ ժողովուրդի ինքնապահպանման ի նպաստ»

Ցաջողութիւն կը մաղթենք մեր նոր պաշտօնակցին:

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Լիբանանի մեր Էջթակիցը մանրամասնօրէն գրած է Սահմանադրութեան կախակայման մասին:

Այս առթիւ ձեռնեւեալ նոր տեղեկութիւնները մամուլէն.—

Հանրապետութեան նախագահի տարեթոշակը 21 հազար ոսկի էր: Պ. Շարլ Տէպպաս, Վարչական ժողովին մէջ առաջարկեց տարեկան 15 հազար ոսկի տալ, 6 հազարը նուիրելով պետական գանձին:

Երեսփ. Ժողովի նիստերուն կախակայման միջոցին, երեսփոխանները շատ չնչին ամսական մը պիտի ստանան:

Պէյրութի երեսփոխաններուն ամսական 50ական սուրիական ոսկի պիտի տրուի, իսկ շրջաններու երեսփոխաններուն 75ական:

Կ'ըսուի թէ միւս պաշտօնեաներու ամսականներուն վրայ ալ կարեւոր զեղչեր պիտի կատարուին:

Դամասկոսի մէջ ալ

«Ալիֆ Պաօ»ի մէջ կը կարդանք.—

Քաղաքիս մէջ այսօր ձեռնարկներ եղան՝ կազմելու համար պատուիրակութիւն մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ տեսակցիլ Պ. Սօլոմիայի հետ եւ խնդրել որ Լիբանանի պէս, Սուրիոյ մէջ ալ կառավարութեան վարչաձեւը փոփոխութեան ենթարկուի եւ պետաճէն նուազի, զեղչելու համար տուրքերը: Շուկաներու մէջ հանրագրութիւններ կը պատրաստուին, ներկայացնելու համար մարդպանութեան: Անոնց պահանջներն են.

1.— Պառլամէնին առաջուան վարչաձեւին վերադարձ:

2.— Մեծագումար տարեթոշակներու զեղչ:

3 Աւեւտրականներու եւ գործատէրներու իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը

4.— Տեղական արտադրութեանց պահպանումը:

5. — Տուրքերու զեղչը:

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վ. Է. Պ.)

Բ. ՄԱՍ

— Լա՛ւ, ինչի՞ կ'ակնարկէիր, ուրեմն.

— Իմ ճանաչածս ուրի՞շ է: Մենք որքէ ամէն պատմական շրջանի, հեռաւոր սուրբերու եւ հեռաւոր լոյսերու ղրկածանքը ունեցած ենք: Ցաւակնտ ենք արտայայտութեան առնելու, բայց, իրականին մէջ, ամէնէն նուազ ինքնավստահ ժողովուրդն ենք.... Երեւակայէ, 15 միլիոննոց ժողովուրդ մը իր հարեւանէն թոզասոր ուզած է... Ցետոյ Բիւզանդիոն ուզած ենք ամենայնիւ....

Բայց, ասիկա առաջնութիւն մըն է, Սուրէն, դէպի լոյսը ձգտում մը.., մեր սեռդծագործ հոգիին մէկ պահանջը:

— Թո՛ղ ի մեր Սասունցի,«Ճգտում», «Հոգի», «սեռդծագործ», առնենք մէկ ալ «Տուարակաւոն Սախառ».— Ի՞նչ թողած ենք' երկուքուկէս վանքէն զատ... Նայէ՛ Գարսիկներուն:

— Լաւ չէ՞, սակայն, որ կը գերագնահատենք մենք մեզ, աւելի ինքնավստահ կ'ըլլանք

— Եւ յաւետես մեր շուրջիններու կարողութեանը ճամբէն Ո՛չ ալ գէշ գիծ մըն է, փառնգաւոր նոյնիսկ...: Այդ լաւատեսութիւնը մեզի կ'ըսէ. — «Լաւ ես», եւ մենք կ'աւելցնենք. — «Մեզմէ լաւը չկայ» . Ու մեր այդ համոզումը թոյլ չի տար տեսնելու, թէ ինչ կ'ընեն մեր շուրջինները.

Հասեր էին արդէն, Թաքսիմի պարտէզին դրանը առջեւ: Արեւագունը հեռացնելէ կը հակէր ու արծւաւին ու անդադարձը կը շառացին փողոցին մէջ:

— Մտնե՛նք — առաջարկեց Այվազեան — կէսօրէ վերջ գինուորական նուագ կ'ըլլայ, շուք տեղ կայ, ծառերը կը փարատեն անտարբերութիւնը:

— Փարատելու պէտք չկայ՝ Այդ «Նուագ» կոչածդ եւս փնտռտուք մըն է օտար ձայներու, եւ կանաւոր ծռուացումը ներքին ձայնին...

— Է՛է՛, այսօր ձախ կողմէդ ես ելեր, Սուրէ՛ն. ի՞նչ է, եղբա՛յր, անընդհատ կը խորհրդածես... Սփինօզա կտրեցար գլխուս .

Նա մի՛շտ էդպէս է — լսուեցաւ յանկարծ Բէկզատեանին ձայնը — Հա՛, Սուրէ՛ն, նորի՞ց ես փիլիսոփայած. : Տօ՛, հեթանոսներ, մի տարբերակէ է կանչած եմ ձեզ ու չէք լսած..

— Ինքնաշարժի ու թրամուէյի աղմուկէն է, կը ներես,— պատասխանեց Սուրէն:

— Ժամերով փնտռել եմ ձեզ, խմբագրատանը թողել էք 12ը անց, ե՞րբ ճաշեցիք:

— 1 էն վերջ:

— Օհօ՛, 1ը անց... արխատիկայ հակառակներ էք երեւում բերում:

Ու նստելով երկուքին միջեւ.

— Էս օր մի քիչ հիւանդ եմ, — բաւէ:

— Դուն հիւանդ չես, եղբա՛յր, կատակեց Այվազեան — այլ հիւանդացնո՞ղ...

Բայց, Բէկզատեան նիւթը փոխեց, յարելով.

— Այվա՛զ, ծիշդն ասած, ես պօժ... ծիշդ ու ճիշդ Բաղդասար Աղբարն ես յիշեցնում... Ուղղակի բուրժուական գրականութիւն է սա, եղբա՛յր.. Տես Սուրէ՛ն, նա՛ էլ է պրոլետար խոմ ննաև:

— Բայց, չէ՞ք երեք հոգի գինի չի խմում հեգնեց Այվազեան — պրոլետա՞ր... չունչառորդի. բերնի ծամեց էք մեր մարը կը լացի պարապ գրպանով բան եկելէն...

— Վա՛յ, զո՞ւ էլ ես լալիս... «Հին Ռուսաստաններու ներկայացուցիչ 90 տարեկան ես վերցրել:

— Ո՞վ ըսաւ — բարբաքեցաւ Այվազեան:

— Ռուս եմ, էլի՛... Ցետոյ ուրիշ բան էլ եմ ասում...

— Սխա՛լ է, անպատճա՛ռ Սխալ է... չարշըլըք.. խոյասակը ուղեց «արեգա» խաղալ, չթողուցի. հիմա կատղեր' աջ ու ձախ կը սայէ: Ճառախօսելու տեղ, Սուրէնին ունեցած պարտքը թող վճարէ...

— Ի՞նչ... պահանջնե՞ր էլ ունես — դարձաւ Սուրէնին Բէկզատեանը — արա՞ն նայեցէ՛ք, ուղղակի հակայեղափոխական քայլ է, անգամ օժանդակութեան ձեւին տակ,.. երբեւէ եմ կ'արտաքսենք քեզ... գիտես, որ կուսակցութիւնը անխնայ է նոյնիսկ իր ղեկավար ընկերների նկատմամբ...

Սուրէն կը նայէր հանդարտ ու անայլայլ. Երգ մը գիտես մը դէմքին ու մի՛շտ քայլը բան մը աչքերուն մէջ: Պարտէզ մտեր ու սեղանի մը շուրջ նստեր էին արդէն: Սուրէն սիկառ մը վառեց, ու ծուխը փչելէն, ըսաւ.

— Բաւական լաւ տրամադրուած ես, Բէկզատեա՛ն, երանելի՛ խառնուածք ունիս:

Ցետոյ, ծառային դարկաւ սեղանին, կանչեց սպասարկողը, եւ.

— Ի՞նչ կ'առնէք,— հարցուց

— Սուրճ, վճռեց Այվազեան:

— Իսկ դո՞ւն, — դարձաւ Բէկզատեանին:

— Ոչինչ:

Բայց, երբ սպասաւորը կը մեկնէր, Բէկզատեան կանչեց զայն ու ըսաւ.

— Ինծի սուրճ մը:

Սուրէն եւ Այվազեան իրարու նայեցան:

— Ի՞նչ կը զարմանաս,— ըսաւ Այվազեան — ըրածի՞ն: Հը՛... առաջ մերժեց, որպէսզի իր ընկերը պատմէին ըսէ յետոյ... ուսաահայ գիծ... ի՞նչ կիսաս է ան..

Ու խնդացին երեքը:

Իրիկնային ազատ ու հաճելի հով մը կը փչէր: Վարը՝ հեռուն՝ վէտվէտուն Վոսփորը: Ցոգնուած՝ ծխարձակ՝ մեծ ու սեւ թռչուններու նման: Թարմատի աղջիկներ պարտէզին մէջ, սպասուհիներ՝ սպիտակ գոգնոցներով, արու նայուածքներու եւ ակնարկութիւններու տենչանքով, ու մէկ մէկ փոքրիկ կաւքեր բըռնելէն:

Սուրէն նստած էր, սակայն, շուրջին ու անցնողներուն անտարբեր ձեւով մը: Ցոգնա՞ծ ու ձանձրոյթ: Բէկզատեան նայեցաւ անոր, ու

—Հասարակական կեանքը ձեզ ցանկալի չէ. շատ ու շատ է յոգնեցնում — ըսաւ —: Տե՛ս, մի երկու ժամուայ զուարճութիւն, եւ արդէն ընկճուել ես ..

(Շար.) Վ. ՄԻՀՐԱՆ

դել տուած է անոր 19 անդամները: Գնդապետը երեք վկաներու անուններ կուտայ, որոնցմէ մէկը Փրանսացի սպայ մըն, որ այդ օերուն, Թիֆլիզ կը գտնուէր իբր պատուիրակութեան մը պետ: Միւս երկուքը Ռուսեր են եւ Փարիզ կը բնակին:

Հարցաքննիչը պատերազմական նախարարութենէն ուզած է ակնարկուած սպային հասցէն եւ փնտռել կուտայ իբր վկայ ցոյց տրուած՝ երկու փարիզաբնակ Ռուսերը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ վերսկսաւ իր աշխատանքներուն, Ժընեւի մէջ: Սակայն, տակաւին չպիտի զբաղի ուսուցիչական տարածով: Այս հարցը նախ պիտի քննուի նմանակ յանձնախումբին կողմէ եւ անկէց վերջն է որ, Խորհուրդը կարգադրութիւն մը պիտի մտածէ այդ մասին:

Խորհուրդը ինչպէս կը յիշուի, այս անգամ պիտի զբաղի Իրաքի հոգատարութենէ ազատման հարցով.

ՀԻԹԼԵՐԵԱՆՆԵՐԸ.— Հիթլերեան թերթ մը կը յայտնէ թէ կուսակցութեան մէջ մտնողները եւ մտնելու դիմում կատարողները այնքան շատ են, որ հիթլերեան կեդրոնը որոշած է մինչեւ յուլիս 15, ո՛չ մէկ դիմումի ընթացք տալ:

ԳՈՄՓԷՅԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Գոմպէյի մէջ, Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ կռիւները որ կը շարունակուէին հինգ օրէ ի վեր, վերսկսան երէկ կարճ դադարէ մը վերջ: Վերջին կռիւներու ընթացքին, երկու կողմէ վիրաւորուած են 150, սպաննուած 23 հոգի.

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ.— Ֆրանսական ոստիկանութեան լուր տրուած էր թէ Արժանթանի մէջ (Օրնի նահանգ) աշխատող բազմաթիւ օտար գործաւորներ, ինքնութեան կեղծ թուղթեր ունին:

Ոստիկանութիւնը քննութեան ձեռնարկելով, երեւան հանեց գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որ Ֆրանսա կը մտցնէր օտար աշխատաւորներ, անոնց հայթայթելով, բնակութեան իրաւունքի կեղծ թուղթեր:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ Նահանգային Հայրենակցութեան ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Գ. Գապիկեանի բնակարանը: Կը հրաւիրուին երկսեռ անդամ հայրենակիցները:

Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն, հաշուետուութիւն եւ ընթացիկ հարցեր: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Bbd. Duqommier, 23, Bar du petit Poucetի սրահին մէջ:

Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն, տեղեկագրի ընթերցում, պատգամաւորական ժողովի պատգամաւորի ընտրութիւն: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Պառ-տը-լա-փոսթի սրահին մէջ, 2, Րիւ Քօլպէռ: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ այս նիստին:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ժանթիյեի, Հ. Հ. — 35:
Լա Վիլ օ Բէյն, Տիկ. Դ. — 75:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գարամանցի Գէորգ Գօրչեան եւ իր քոյրը Մարիամ Գօրչեան: Հինգ տարի առաջ Գէյրութէ որբանոցէն Ամերիկա մեկնած են: Կը փնտռուի նաեւ գերձակ Լեւոն Գալեան (Եւդոկիացի), իրենց եղբայրը՝ Եղիազարէթ Գօտիկեան, որոնք այժմ կը գտնուին Նիւ Եորք: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի խաբնել Mme, M. Baharian 1 Rue Baronnat, Tarare (Rhône).

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Յ. Դ. — Փարիզ եւ շրջակայքներ

Հ.Յ.Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԵՒ ԱՆԻԷՌԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆ ԱՆԻԷՌԻ կոմիտէին ժողովի կը հրաւիրուի այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Գրադարանը: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Գաւառ

ՍԷՆ ԼՈՒ (Մարսէյլ) Ակնունի ենթակոմիտէի անդամական ընդհանուր ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն առժամապէս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր խումբերը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Դաշնակցութեան նախկին Գրադարանին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կառ տը Վէզի Անդրանիկ խումբի դիւանի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն առժամապէս ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Մորիսի խումբը այս Կիրակի ժամը 2,30ին Քամպէրեանի սրճարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

28 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ ՓԼԹԻ ԺՈՒՐՆԱԼի սրահին մէջ

21 Rue Cadet, Paris (9) Métro: Cadet

Կը նախագահէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան Նախագահ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, ազգային պարեր, խմբական երգ եւ արտասանութիւն:

Կէս գիշերէն վերջ պարեր, ծոխ եւ մառչելի պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութիւնները շուտով:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի ժամը 3ին Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ, (Salle Béchigtachelian), 26 rue Troyon: Sèvres

Կը ներկայացուի 48 ՕՀԱՆՈՅ ԳԼԽՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ հայկական տարազով, երգ, նուագ, արտասանութիւններ, եւայլն: Կը մասնակցի Եփրատ նուագախումբը:

Կը խօսի՝ Տիկ. ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մուտք 5 ֆրանք

Համբակառք թիւ 1 Լուվրէն եւ իջնել ֆոն տը Սէվր, փոքր տը վէրսայլէն 23 եւ 32, իջնել փորթ Պլանդուր: Շոգեկառք կառ Սէն Լազարէն եւ իջնել ֆոն տը Սէվր:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ: Կը նախագահէ Տ. Վարդան Քհնյ. Ժամկոչեան: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջակայից հայութիւնը:

Շքեղ Երեկոյթ Լիոնի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կայծակ խումբի կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Լիոնի կոմիտէին: Գեղարուեստական բաժին: Կը ներկայացուի ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ:

Կոմիտաս Երգչախումբի Համերգը

Տեղի կ'ունենայ 9 Յունիս, Շաբաթ իրիկուն, Salle Gaveauի մէջ

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին, 131 rue Cambronne. Métro Vaugirard. Գրական զրոյց՝ Գերճուհիի «Փոթորիկէն վերջ» գրքին առթիւ: Մուտքը ազատ է:

Երեկոյթ Սէն-Շամոնի մէջ

Կազմակերպուած Լիոնի հայ արհեստաւորներուն կողմէ: Այս Կիրակի ժամը 2 30ին, Սալ տը Քոնֆէրանսի մէջ (քաղաքապետարանի սրահը)

Երգ, բուրգ, զաւեշտ, սինեմա եւայլն:

Մուտքը ազատ է:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

1.— ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ	
ԹԱՒՐԻԶ	Mélkoumian Khatchik
2.— ՌՈՒՄԱՆԻԱ	
ա) ՊՈՒՔՐԷՇ	Giknavorian, B. P. 487
բ) ՔՕՆՍԹԱՆՑԱ	Deirmendjian, Str. Stefan Cel mare 60
գ) ՍԻԼԻՍՏՐԷ	Atamian Onnig, Str. Berlin No. 13
3. ՊՈՒԼՂԱՐԻԱ	
ա. ՍՕՖԻԱ	Ismirlian S., B. P. 152
բ. ՎԱՌՆԱ	Tchividjian Garo, 3 rue Radina
գ. ՖԻԼԻՊԷ	Garabedian
4. ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ	
ՍԵԼԱՆԻԿ	Librairie Française, 19 rue Tsimiski
5.— ԻՏԱԼԻԱ	
ՄԻԼԱՆ	Onnik S., Radegouda 7
6.— ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ	
ՆԻՒ-ԵՈՐՔ	Massis Bookstore, 137½ E. 27 th Street
7.— ՍՈՒՐԻԱ	
ՊԷՅՐՈՒԹ	Sahaguian T., B. P. 517

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

Բ Ո Ւ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՋ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ո՛չ, ո՛չ, կարեւոր չէ...

Ու դէմքին մնաց սարսափի արտայայտութիւնը:

×

Մօնտանէլլիի մեկնելուց՝ մի քանի օր յետոյ Արթուր գնացել էր ճեմարան գրադարանից գիրք վերցնելու, երբ սանդուղի գլխին պատահեց հայր Կարդիին:

— Ա՛, պարո՛ն Բերդէն, — բացագանչեց տեսուչը: — Ես էլ հէնց ձեր օգնութեանը կարիք ունէի: Մտէ՛ք խնդրեմ:

Բացաւ իր աշխատանոցի դուռը, եւ Արթուր հետեւեց նրան մի անսովոր տհաճութեան զգացումով: Ծանր էր գալիս, որ իր այդ սիրած սենեակը, իր պաշտելի այդ անձեռնմխելի սրբարանը ուրիշների տրամադրութեան տակն էր տեսնում:

— Ես մի անուղղելի դրքի մուկ եմ — ասաց տեսուչը — եւ հէնց որ այստեղ հաստատուեցի, սկսեցի գրադարանը աչքէ անցկացնելու: Շատ հետաքրքիր է: Միայն լաւ չեմ հասկանում, ինչ սիստեմով է կազմուած:

— Ցուցակը լրիւ չէ: Լաւագոյն գրքերից շատերը վերջն է աւելցրած:

— Մի կէս ժամւայ չափ ժամանակ կ'ունենա՞ք, որ ցուցակի սիստեմը ինձ բացատրէք:

Գնացին գրադարան, եւ Արթուր մանրամասն ցոյց տուեց գրքերի դասաւորութեան եղանակը: Երբ ոտքի ելաւ գլխարկը վերցնելու, տեսուչը կանգնեցրեց մի սիրալիր ժպիտով:

—Ո՛չ, չեմ թողնի որ այդպէս փախչէք: Այսօր շաբաթ է, եւ դուք հիմնալի կերպով կարող էք ձեր ուսումնասիրութիւնը թողնէք երկուշաբթի առաւօտեան: Մնացէ՛ք, կ'ընթրենք միասին, մի բան որ ձեզ այսպէս կարկար պահեցի արդէն: Ես բոլորովին մենակ եմ այժմ եւ շատ ուրախ կը լինեմ, կը խօսենք

Նրա վարմունքը այնպէս քաղցր էր ու ախորժելի, որ Արթուր մէկ անգամից իրեն բոլորովին ազատ զգաց նրա մօտ: Զանազան կողմնակի խօսակցութիւնից յետոյ, տեսուչը հարցրեց, թէ որքան ժամանակ է, որ նա ծանօթ է Մօնտանէլլիի հետ:

—Մօտ եօթը տարի է: Ես դեռ տասներկու տարեկան էի, որ նա վերադարձաւ Չինաստանից:

— Հա՛, իրա՛ւ, այնտեղ սկսեց նրա համբաւը քարոզչի ու միսիոնարի: Եւ դուք այն ժամանակից ի վեր միշտ իր սա՞ն էք եղած:

— Հետս պարապել սկսեց մի տարի յետոյ, երբ սկսեցի իր մօտ խոստովանելու գնալ: Իսկ համալսարան մտնելուց օրից միշտ օգնել է ինձ իմ ուսանողական դասընթացից դուրս բոլոր աշխատանքներիս: Նա միշտ չափազանց բարի է եղել դէպ ի ինձ, հազիւ կարող էք երեւակայել, թէ ի՛նչպէս բարի:

— Հաւատում եմ բոլորովին: Մեծ յարգանքի արժանի մի մարդ է Նա. Զարմանալի ազնիւ ու աչանչելի մի բնաւորութիւն: Նրա հետ Չինաստան եղող միսիոնարներ եմ ճանաչում, ամէնքն էլ երկինք են բարձրացնում նրա եռանդը, տոկունութիւնը եւ անդիմադրելի անձնուիրութիւնը իր գործին: Դուք բախտաւոր էք, որ ձեր երիտասարդ տարիներին նրա նման մի առաջնորդ էք ունեցել: Նա ինձ ասաց, որ կորուսել էք ձեր ծնողներին:

— Այո՛, հայրս մեռել է, երբ ես դեռ երախայ էի, մայրս էլ անցած տարի

— Ունի՞ք եղբայր ու քոյր:

— Հօրս կողմից եղբայրներ ունիմ, բայց նրանք արդէն հասուն մարդիկ էին իմ մանկութեանս:

— Երեւի, մենակ էք անցկացրել ձեր մանկութիւնը, եւ աւելի եւս գնահատելու էք հայր Մօնտանէլլիի բարութիւնը: Հա՛, ի դէպ, նրա բացակայութեան ժամանակ ձեզ համար խոստովանահայր ընտրե՞լ էք

— Մտադիր եմ Ս. Կատարինէի միաբաններից մէկին դիմելու, եթէ չափազանց շատ զբաղուած չեն արդէն:

— Ուզո՞ւմ էք, ես խոստովանեցնեմ:

Արթուր զարմանքով աչքերը բացաւ:

— Ի հարկէ՛, գերապատի՛ւ հայր, ես ինձ բախտաւոր կը համարէի, միայն... միայն...

— Միայն աստուածաբանական ճեմարանի տեսուչը սովորաբար չի խոստովանեցնում աշխարհականներին ճի՛շդ է. բայց գիտեմ, որ Մօնտանէլլին խիստ հետաքրքրւում է ձեր վիճակով. ճի՛շդ այնպէս, ինչպէս ես ինքս էի անհանգիստ լինելու, եթէ ստիպուած լինէի սիրած աշակերտս թողնելու: Նա գոհ կը լինի, եթէ իմանայ, որ դուք իր պաշտօնակցի հոգեւոր հովանաւորութեան տակն էք գտնւում: Եւ պարզապէս ասեմ պիտի, որ դուք ինձ շատ դուր էք գալիս: Ինձ բախտաւոր կը համարէի, եթէ ձեզ օգտակար լինել կարողանայի

— Ինչպէ՛ս բարի էք դուք ... Ի հարկէ՛. ես չափազանց շնորհակալ եմ ձեր այդ հոգածութիւնից...

— Ուրեմն կը գաք խոստովանելու գալ ամիս. լա՞ւ: Եւ այնպէ՛ս անցէք երբեմն մօտս, որդի՛ս, երբ երեկոները ազատ ժամանակ ունենաք:

×

Զատկից անմիջապէս առաջ պաշտօնապէս յայտարարուեց Մօնտանէլլի եպիսկոպոս նշանակուիլը Բրիսի... լում, Էտրուսկեան Ապենիններ... բայց: Արթուր Հռոմից առաջ ... գիտ թօնով գրուած մի նամակ ... ցաւ: Պարզ էր, որ պաշտօնի ընտրութիւնը արդէն անց ... ցել: «Բոլոր արձակուրդներից ... գալու — գրում էր նա, — ... ճախ կ'իջնեմ Պիզա, ու այս ... շատ-շատ կը տեսնենք իրար ... ի հարկէ ոչ այնպէս յաճախ ... կը ցանկայի»:

Տօքթ. Ուորրէն հրաւիրում ... թուրին, որ գայ իր ու իր երեխա... հետ անցկացնելու Զատիկը, ... նակ գնալու այն մաայլ ապարանը, ... ուր այժմ միահեծան թագաւոր ... Ջուլիան: Նամակի մէջ մի կար... սակ էլ կար Ջեմմայի մանկական ... կարգ գրովը խզբզուած. «Խնդր... նրանից, որ գայ, եթէ միայն կար... է, փորձեմ քեզ հետ խօսել ... ունեմ»: Արթուրին աւելի եւս ... համալսարանի բոլոր ... խորհրդաւոր լուրերն էին. Ամէն... պատրաստուում էին, որ Զատիկ... տալ լուրջ օրեր են գալու:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Proprietaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա և գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 21 ՄԱՅԻՍ 1932
21 MAI 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1885

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Գոյող թերթերէն առնելով «Յառաջ»ի մէջ (Մայիս 11) հրա-
…րակած էինք «զետեղման» եւ աշխէթներու վերաբերեալ օրէն-
… մեր ընթերցողներն այդ օրէնքի տրամադրութիւններուն ծա-
…թ են արդէն. օրէնք մը, որ ուղղուած է Թուրքիոյ մէջ բնակող
…այլ փոքրամասնութիւններուն դէմ, Թրքացնելու երկրի ամ-
…ոյլ բազկացուցիչ տարրերը, արագ, բարբարոս եւ Թրքավայել
…անակով:

Անշուշտ այդ ճանապարհով Թուրքիա չի կրնար հասնիլ ձու-
…մի նպատակին, բայց կը յանգի բնաջնջման, ինչ որ իսկական
…պատակն է Թուրքին:

Հարուածը ուղղուած է գերազանցապէս Քիւրտերուն դէմ, ո-
…ոնք Թուրքիոյ մէջ, այժմ ամէնէն մեծ դիմադրական ուժը կը
…երկայացնեն եւ Խարբերդէն անդին, Արեւելեան Նահանգներուն
…ւ Քիւրք տարրի տարածումն ու արմատացումն անկարելի կը
…արձնեն: Իսկ Հայաստանին բնորոշող սահմանները՝ կը խուսեն,
…ջատած պահելով Թրքական իշխանութիւնը:

Այդպիսի կարեւոր օրինագծի մը հրատարակութիւնն ու գոր-
…ադրութիւնը ամբողջ երկրի ներքին կեանքը վերիվայր ընելու
…մբ անձին: Մինչդեռ չարագուշակ լռութիւն մը կը տիրէ այդ
…մասին: Անոնք որ ծանօթ են Թրքական քաղաքական կեանքին՝
…զգուշութեամբ կարող են գուշակել այդ լռութեան իմաստը: «Օ-
…րէնքը պարզ թղթածրար մը կ՚աւելցնէ գործադիր իշխանութեան
…ձեռ հրական հրահանգներուն վրայ, որոնք լռութեան մէջ պիտի
…գործադրուին դաժանօրէն, Թրքապատում եղանակով, երեւակա-
…յութեան բոլոր սահմանները գլել անցնելով:

Ջարդարարութիւնը Թրքական «Սահմանադրութեան» հիմնա-
…կան տրամադրութիւններէն մէկն է: Ու ամէն անգամ, երբ Թուր-
…քիա ձեռնարկած է մեծ ջարդերու, չէ բաւականացած միայն անոր
…ոգիներով, այլ ուզած է արտաքին չահ մըն ալ ապահովել իր այդ
…ոճիրներու ձեռնարկէն, միշտ արտաքին ճակատին վրայ:

Ցեղասպան 95-96ի կոտորածները եւ դիւանագիտական առեւ-
…տուր: Ցեղասպան 1915ի Ապրիլեան եղեռնը, եւ զինուորական «ան-
…կեղծութիւնը» առաջնորդուած Գերմանիոյ:

Հիմա, նոր եղեռն մըն է որ կը պատրաստուի փոքրամասնու-
թիւններու եւ մասնաւորապէս Քիւրտերու գլխուն, այս անգամ
Խորհրդային Միութեան բարեհաճ մասնակցութեամբ, աւելի
…կամքի ներկուելու համար: Նոյն իսկ անտեսելով Լօզանի դաշնա-
…գրի տրամադրութիւնները:

Թրքապատումի ծալքերը բանանք:

Ներքին բնոյթ կրող ծանօթ օրէնքի հրատարակումը կը զու-
…գադիպի Ըսմէթ փաշայի Մոսկուա այցելութեան: Թրքական դի-
…ւանագիտական լարախաղացութիւնը ամէնէն ճարպիկ խաղը կը
…խաղայ Մոսկուայի Թոյլ երակներուն վրայ: Մէկ կողմէ Ժընեւի
…մէջ Թուրքիա իր ներկայացուցչի բերնով զգացնել կուտար թէ
Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցիլ կը փափաքի, միւս կող-
…մէ գրեթէ անմիջապէս, Ըսմէթի գլխաւորութեամբ պատուիրա-
…կութիւն մը կը ներկայանար Մոսկուա, «բարեկամական» այցե-
…լութեամբ մը ութը միլիոն տոլարի փոխառութիւնը յաջողցնելու,
…այդպիսով, երես դարձնելու Ազգերու Դաշնակցութենէն՝ Մոս-
…կուային ժպտելու համար:

Քաղաքական մթնոլորտը միշտ խառնած եւ սպառնական կը
…թուի Խորհրդային Միութեան համար: Ու Թուրքիոյ բարեկամու-
…թիւնը անհրաժեշտ՝ Թատերական երկրթներ սարքելու քաղաքա-
…կան բեմին վրայ:

Թուրքիա, գիտակ այս բոլորին, Մոսկուային կը ներկայա-
…նայ իր «յեղափոխական» արարքներովը, եւ անոր կը զգացնէ թէ՝
…պիտի շարունակէ հաւատարիմ աշակերտը մնալ Մոսկուային, ե-
…թէ մշտական օժանդակութիւնը չզլացուի իրեն:

Ըսմէթ փաշան հիանալով Խորհրդային Միութեան տնտեսա-
…կան վերելքին եւ կիրարկուած մեթոտներուն վրայ, իր ճառերուն
…մէջ կը հասկցնէր թէ պիտի ուսումնասիրեն համայնավարական
…ձեռնարկները, Թուրքիոյ տնտեսական եւ գիւղատնտեսական
…կեանքի կազմակերպման մէջ նկատի առնելու համար:

Ու ահա օրէնքը որ կուգայ ցոյց տալու Մոսկուային որ քեմա-
…լական վարչութիւնը ընդունակ է աշխէթներն ու ատտապետները
…ոչնչացնելու եւ այդ հողերը բաշխելու «աշխատաւորութեան»:
Մի զարմանաք որ համայնավար մամուլը եղածը նկատէ գիւղա-
…ցիական, հողային յեղափոխութիւն մը, — բոլշեւիկեան յեղափո-
…խութեան ազդեցութեան արդիւնքը:

Ու այդպիսով Թուրքիա սերտ բարեկամութեամբ կանգնած
կը մնայ Մոսկուայի կողքին եւ դիւանագիտական ճակատին վրայ,
եւ «ընկերային յեղաշրջումներ»ու ցուցադրումով:

Ու ութը միլիոն տոլարին փոխառութիւնը կը յաջողի: Գաղտ-
…նի խոստումներն ազատ ու անկաշկանդ գործելու, իրենց կարգին՝
…կուգան զօրացնելու Թուրքիոյ այս նոր «ընկերային յեղափոխու-
…թիւնը», որ իրականին մէջ ուրիշ բան չի նշանակեր, բայց ի բնաջն-
…ջում եւ տեղահանութիւն Քիւրտ ցեղին եւ այլ փոքրամասնու-
…թեանց:

Թուրքիան, այժմ, իր արիւնոտ ու դաւադրական գործին հա-
…մար լաւագոյն յենարանը գտած է Խորհրդային Միութեան մէջ:
Ու օգտուելով պատերազմի սպառնալիքէն, որմէ այնքան կը զգու-
…շանայ Մոսկուան, անկէ կը ստանայ դրամ, եւ այլ տեսակի աջակ-
…ցութիւններ, Թուրքիոյ ներքին պատերազմը շարունակելու:

Մոսկուան կրնայ հրճուիլ իր ազգերու ինքնորոշման «լօ-
…զունգ»ներով:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՃԱՐԻՆ

ՀԱՒԱՏԱՓՈԽ ՔՈՒՐՄԵՐԸ

Ըսեր էինք, սակայն չէինք ուզեր արձագանգ տալ զանազան նկատումներով:

Բայց, քանի որ արդէն հրապարակուած է Փարիզի մէջ, արգելք չկայ որ յունի նաեւ Փարիզէն դուրս մանուանց:

Վահրամ Փափազեան յայտարարած է Հին Աստուածներու ներկայացումը:

Հօկը կը ջանայ այգիլել:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ դաշնակցականի մը երկն է: Եւ թերեւս առով՝ Դաշնակցութիւնն է որ կը քաղէ փլափականի մը օգուտները…, երբ խաղացողը՝ մանաւանդ՝ Վահրամ Փափազեանն է:

Հօկի կողմէ կը խօսին եղեր Զապէլ Եսայեան եւ Աւետիք Իսահակեան, երկու հաւատափոխներ, մէկը միւսէն կեղծաւոր, շահամոլ ու անարգուած, ինչպէս նանչցուեր էին այն օրերուն իսկ, երբ կը գտնուէին Ճակատին այս կողմը…

Թէ ներկայացումը ուզած են արգիլել Հօկի անունով, հարց առնէ պարձալ. Հօկը ծանօթ է խորհրդային Հայաստանի հանդէպ իր անբաղատութիւն և առեղծուածային համակրանքով ու հակադաշնակ հակակրանքով:

Բայց երբ կը սպրդի քատերբարեմեւ թու մուր Նըրանցքները՝ իր սեւ խաղը «տպրելու», կը շարունակէ՝ ուրանալ իր քաղաքական առորագեղքները եւ գանանք պարտկել «օգնութեան»… բարերարի դիմակին տակ:

Կը խաւարի՞ հայ ժողովուրդին զնահատութեան ներկայանալէ իր հարազատ դէմքով:

Պարտք պիտի սեպենք զայն ներկայացնել իր կեղծ դիմակով:

Իսկ եթէ հայկական տաճարի այս հաւատափոխ քուրմերը, Հօկին կոքնելով՝ կը գործեն անձնապէս, գէշ դեր մըն է որ կը խաղան — թէեւ ո՛չ առաջինը:

Երկուքն ալ, շատոնց անցուցած են բեմ բարձրանալու տարիքը. շատոնց կորանցուցած են անհրաժեշտ շնորհն ու նկունութիւնը եւ եթէ գտած են հանգստեան բոշակ — հոգ չէ թէ բլլայ ի գին ուրացման եւ հաւատափոխութեան — բարի վայելում. թող ուտեն հանգիստ:

Միայն, եթէ ո՛չ քարոյական ունին, ոչ ալ ուրիշ որ եւ է ընդունակութիւն որ յարգանք պարտադրէ, գոնէ քիչ մը խելք ունենան, գոնէ շունի խելք:

Գիտէ՛ք, չէ՞: Շունը երբ ոսկոր մը ձեռք ձգէ, անկիւն մը կը քաշուի կրծելու:

Այդպէս, գոնէ, չեն ստիպեր ուրիշները որ իրենց կրծելու հանգիստը վրդովեն, հայկական տաճարին այս հաւատափոխ քուրմերը:

Մ. Ե.

ՃԱՓՈՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ԴԷՄ

Թոքիոյի համալսարանին նախկին ուսուցիչներէն մէկը, անգլիացի մը կը գրէ «Տէյլի Էքսփրէս»ի մէջ.

«Ճափոն հիմա առիթն ունի մէջտեղ նութեան մէջ, ուրիշ բան կայ քան վարչապետի մը սպանութիւնը, կամ կարեւոր անձնաւորութեան մը անհետացումը: Ճափոն ծայր աստիճան կարեւոր տագնապի մը առջեւ կը գտնուի: Այն օրէն ի վեր որ Մանչուրիական քաղաքականութեան մէջ մխրճուեցաւ բազմաթիւ պղզարարութիւններ առաջացան իր ժողովուրդին զանազան դասակարգերէն:

— «Ճափոնի վարչապետին սպանդէն վերցնելու զինուորական այն առանդութիւնը որ 1868ի բարեկարգումէն ի վեր, հետզհետէ զայն աւելի վարերը քշեց: Կրնայ ըլլալ որ զինուորական եւ նաւային պետերը իրենք զիրենք իսկ սպանած ըլլան, սպաննել տալով սիրուած վարչապետ մը. որովհետեւ, մինչ մէկ կողմէ ուժեղ ճնշում մը կը բանեցնէին կառավարութեան վրայ, որ պատերազմ յայտարարէ Ռուսիոյ դէմ, ժողովուրդը դէմ կ՚արտայայտուէր:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՐԱՔԻ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը, իր մայիս 19ի նիստին մէջ քննեց անգլիական կառավարութեան առաջարկը՝ Իրաքի վրայէն հոգատարութեան վերացման մասին:

Նուէկօսլաւիոյ ներկայացուցիչը Պ. Ֆոթիչ, երբ նախագահ այն յանձնախումբին որ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած էր, նախ քան հոգատարութեան վերացումը, Իրաքի կառավարութենէն պահանջուելիք երաշխիքները քանաձեւելու համար, խորհուրդին ներկայացուց յայտարարութեան ընդհ. գիծերը զոր պատրաստած էր եւ որ պէտք է ընդունուի Իրաքի խորհրդարանին կողմէ: Այս յայտարարութիւնը կը վերաբերի մասնաւորաբար ցեղային, լեզուական ու կրօնական փոքրամասնութեանց իրական պաշտպանութեան, եւ դատական ու կրօնական պաշտամունքի հարցերու մէջ՝ օտարներու շահերու պահպանման:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը յայտնեց թէ յանձնախումբը պատրաստած է այն տեսակ եղանակ մը որ կը ներկայացնէ բոլոր ուզուած երաշխիքները եւ որ Իրաքի Երիտասարդ կառավարութիւնը խղճմտօրէն պիտի գործադրէ:

Ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչը Պ. Փոլ Պոնքուր առանց տկզբունքի վիճաբանութեան մէջ մտնելու, կարգ մը դիտողութիւններ ներկայացուց, այն յանձնառութեանց մասին, զոր պիտի ստանձնէ Իրաք, հոգատարութենէ փրկուելէ առաջ: Պ. Փոլ Պոնքուր յայտնելով մէկտեղ թէ յայտարարութիւնը իրաւամբ նկատի առած է փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը, սակայն ցաւ յայտնեց որ յանձնախումբը չէ օգտագործած հոգատարութեանց մնայուն յանձնախումբին կողմէ նշանակուած բոլոր հաւանականութիւնները Քիւրտերուն համար, բաւ, կարելի պիտի ըլլար հաստատել իբր փոքրամասնութիւն՝ վարչաձեւ մը, որ մօտենայ վարչական ինքնավարութեան: Այս կերպով, շատ պիտի դիւրանար հսկողութեան գործը, որ ապագային՝ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին պիտի վիճակի:

Իտալիոյ ներկայացուցիչը գոհունակութիւն յայտնեց խորհուրդին ներկայացուած եզրակացութեանց համար, որոնք, բառ իր կարծիքին՝ փոքրամասնութիւններու պաշտպանութեան վերաբերեալ անհրաժեշտ երաշխիքները կը ներկայացնեն ինչպէս նաեւ տնտեսական հաւասարութիւնը, որ իրաւունքն է Ազգերու Դաշնակցութեան բոլոր անդամ պետութիւններուն՝ Իրաքի հետ իրենց առեւտրական յարաբերութեանց մէջ:

Լեհաստանի, Գերմանիոյ, Նորվեկիոյ, Իռլանտայի ներկայացուցիչները ողջունեցին Իրաքի մօտալուտ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Յանձնախումբին տեղեկաբերը պատասխանեց Ֆրանսայի պատուիրակին դիտողութիւններուն, որմէ վերջ, խորհուրդը ընդունեց յանձնախումբին տեղեկագիրը:

Իրաք Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ իբր անդամ պիտի ընդունուի սեպտեմբերին

Թուրք պատուիրակութիւն մը Հռոմ կ՚երթայ

ԷՆԿԻՒՐԻ.— Այսօր հոսկէ Հռոմ պիտի մեկնի Թրքական պատուիրակութիւնը որ Գչ. օր հոն պիտի գտնուի: Պատուիրակութեան կ՚անդամակցին Խալքի ընդհ. քարտուղար Րէճէպ եւ Աֆիոնի պէտպուս Ալի պէյերը:

Պիտի մասնակցին նաեւ Էրզրումի, Սղերդի, Այտընի երեսփոխանները եւ Ֆալիհ Րըֆգը, Բուշէն Էշրէֆ, Եազուպ Գատրի, Եօնուս Նատի պէյերը:

∴ Ճիշդ չէ թէ մայիս 24ին յետաձգուած է վարչապետ Ըսմէթ փաշայի ուղեւորութիւնը Նախապէս որոշուածին համաձայն, մայիս 22 կիրակի օր Լոյտ Թրիէսթինոյի «Թէվէրէ» շոգենաւով Պոլսէն պիտի մեկնի Պրինտիզի: Մայիս 24ին հոն պիտի հասնի եւ իսկոյն Հռոմ մեկնելով յաջորդ առտու հոն հասած պիտի ըլլայ:

Տարակոյսներ Կորկուլոֆի ինքնութեան մասին

Հարցաքննիչ դատաւորը վկայութիւնը լսեց Եաքովլեւի, որ ինչպէս կը յիշուի, ոճրէն անմիջապէս յետոյ կը փնտռուէր, իբր մէկը որ ամէնէն աւելի մօտէն ճանչցած է Կորկուլովը: Եաքովլեւ այն անձն է որ Պերլինի եւ Փարիզի մէջ միանգամայն կը հրատարակէ նոյն անունով երկու թերթեր եւ իբր անվստահելի մէկը, ընդունելութիւն չէ գտած Փարիզի ռուսական շրջանակներէն:

Եաքովլեւ Պերլինէն եկած էր իր վկայութիւնը տալու: Յայտնեց թէ Կորկուլովը տեսած է անցեալ նոյեմբերին, առաջին անգամ: Եկած էր մասնակցելու Եաքովլեւի կազմակերպութեան ոբուն նպատակն է հետապնդել «Մեծն Ռուսիոյ» ծրագրին իրականացումը: Բայց երբ լսեց Կորկուլովի քաղաքական ծրագիրը, այն համոզման եկաւ թէ անիկա յստակօրէն, բոլշեւիկեան հակումներ ունէր:

∴ Գրեր էինք թէ Պուլկարիա բնակող Ռուս մը կարգ մը յայտնութիւններ ըրեր էր Կորկուլովի Ռուսիոյ մէջ ունեցած գործունէութեան մասին, եւ վկայ ցոյց տուեր էր երեք անձեր, որոնցմէ մէկը Ֆրանսայի սպայ մը, պետը Թիֆլիզի Ֆրանսական առաքելութեան: Յիշեալը գնդապետ Քորպէյն է որ հանգստեան կոչուած ըլլալով, զատա կը բնակի եւ Փարիզ կանչուած է վկայութիւն տալու:

∴ Կը յիշուի թէ Հավր բնակող Ռուս մը Ասթաքով լուրջ կասկածներ յայտներ էր Կորկուլովի ինքնութեան մասին եւ իբր փաստ յիշեր էր թէ Կորկուլով ժամանակին, իր հետ մէկտեղ վիրաւորուած ըլլալով, սպի մը ունենալու էր բազուկին վրայ: Հարցաքննիչին առաջին քննութիւնը նման սպի մը երեւան չէր հաներ եւ ատուգումը յանձներ էր բժիշկին: Բժշկական քննութիւնն ալ նման սպի մը չէ կրցած երեւան հանել եւ հետեւաբար, Ասթաքովի վկայութիւնը պէտք է անճիշդ նկատել:

Պոմպէյի խռովութիւնները

Խռովութիւնները կը շարունակուին Պոմպէյի մէջ, թէեւ քաղաքին հարաւային մասը հանդարտած ըլլալ կը թուի:

Խռովութեանց կեդրոնը ներկայիս փոխադրուած է դէպ ի հիւ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀՐԱՆՏ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

Խորին ցաւով կ՚իմանանք Դաշնակցական հին մարտիկ Հրանդի մահը, որ տեղի ունեցած է 28 ապրիլին Դուլաբի (Պարսկաստան) մէջ, Թոքերու բորբոքման հետեւանքով:

Հրանդ երիտասարդ հասակէն մտած է Դաշնակցութեան մարտական խումբերուն մէջ, եղած քաջ ու պարտաճանաչ զինուոր, մասնակցած է հայդուկային արշաւանքներուն եւ կամաւորական շարժման ժամանակ եղած է խմբապետ ձիաւորներու զօրամասին: Հ. Հանրապետութեան անկախութեան շրջանին, Կարսի նահանգի ընդհ. միլիցիապետն էր: 1921ին փետրուարեան ապստամբութեան եւ յետագայ կռիւներուն բերու իր մասնակցութիւնը եւ յետոյ անցաւ Պարսկաստան:

Յարգա՛նք մարտիկին յիշատակին

ԱՒԱԶԱԿ - ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏԸ

Պուքրէշի մէջ երեւան հանուած կարեւոր յայտնութիւն մը, յուզման մատնած է ամբողջ Ռումանիան:

Ռումանական ընդհ. ապահովութեան տնօրէնը Մարթէն Քրաֆոնէսքօ, որ մէկ քանի օր առաջ պաշտօնանկ եղած էր, գաղտնօրէն ձերբակալուած ու բանտարկուած է ծանր ամբաստանութեամբ մը:

Այս լուրը իմացուելով, մեծ աղմուկ հանած է. որովհետեւ, Քրաֆոնէսքօ մեծ համբաւ կը վայելէր եւ պահ մը ժողովրդական դարձած էր: Մեծ նպատարութեամբ կը վարէր գաղտնի ոստիկանութեան ու քննութիւնները եւ կը յաջողէր հոն ուր ուրիշ շատեր կը ձախողէին, երեւան հանելով ամէնէն վարպետ աւազակները ու ոճրագործները եւ կառավարութեան հանդէպ, միշտ մեծ անձնուիրութիւն ցոյց տուած էր:

Սակայն, խօղութիւն մը, եկաւ վար առնելու նշանաւոր ոստիկանապետին դիմակը: Անցեալները իշխան մը եւ ամերիկացի միլիոնատէր մը, իր կնոջ ու աղջկան հետ, յարձակման ենթարկուեր էին: Աւազակները կողոպտեր էին ինչ որ գտեր էին անոնց վրայ:

Քրաֆոնէսքօ, աւազակները երեւան հանելու գործը անձնապէս հետապնդեր եւ յաջողեր էր, երբ ուրիշներ ձախողեր ու վհատեր էին:

Ռումանիոյ թագաւորը, այս գործին վրայ, զայն շնորհաւորեր էր անձնապէս ու պատուանշան մըն ալ տուեր էր:

Օր մըն ալ սակայն, նշմարուեցաւ թէ ապահովութեան տնօրէնը, միեւնոյն ատեն պետն էր աւազակախումբի մը, որ կանոնաւոր կերպով կը կողոպտէր Պուքրէշը. կասկած ծագեցաւ նոյն իսկ թէ, ինքն էր որ կազմակերպած էր ռումէն իշխանին եւ Ամերիկացի միլիոնատէրին վրայ կատարուած յարձակումը: Յետոյ միայն, երբ նշմարեր էր որ աւազակներու անպատիժ մնալը կրնայ զինքը վարկաբեկել, մատներ էր իր մէկ քանի երկրորդական մեղսակիցները:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Յունաստանէն տրուած լուրի մը համաձայն, հեռագրական, հեռաձայնական եւ թղթատարական պաշտօնեաները գործադուլ յայտարարած են: Սպասարկութիւնը ապահովուած է սակայն զինուորներու միջոցաւ:

«ԺՈՐԺ-ՖԻԼԻՓԱՐ»Ի ԱՂԷՏԸ

Ֆրանսական «Ժորժ - Ֆիլիփառ» շոգենաւուն նաւապետը իր առաջին պաշտօնական տեղեկագիրը տուաւ ընկերութեան, Մէսաժըրի Մարիթիմի: Կը յայտնուի թէ հրդեհը ծագած է առաջին կարգի խցիկէ մը: Բայց միեւնոյն ատեն, շոգենաւուն անթելի կայանը, ելեքտրականութեան օժանդակ կայանը միեւնոյն ատեն կրակ առած են, հակառակ որ հրդեհի բուն կէտէն հեռու կը գտնուին.

Մաս մը նամբորդներ հեղձամահ եղած են: Նաւուն մէջ իբր նաւազ կամ նամբորդ գտնուող 740ի չափ անձերէն 49ը կը մնան անյայտ: Ասոնց մէջ է Ֆրանսայի համբաւաւոր լրագրող մը Ալպէռ Լոնտրը, որուն վիճակին մասին ո՛չ մէկ տեղեկութիւն կարելի եղած է քաղել:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՎԵՐՍԱՅԼԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Մէկ ահաւասիկ զինաթափութեան համաժողովը, ո՛ւր ամէն կողմէ ներկայացուցիչներ հաւաքուած են, այն հաւատքով որ աշխարհը պիտի զինաթափեն: Նախագահ Տումէռի սպանութեան առթիւ գոյացած մշուշին մէջէն, վայրկեանի մը լուրջ ուշադրութիւնը դէպ ի Ժընեւ պիտի չդառնա՞յ արդեօք համոզուելու թէ եղածը պարզ կատակերգութիւն մըն է:

Քանի չափ հռետորներ յաջորդաբար չօշափած են թնդանօթի հասողութեան չափի հարցը, փոխանակ դաժան մահուան եւ մարդկային կատաղութեան չափը ճշդելու:

Ֆրանսան եւ Պելճիքան 155 միլիմեթրի առաջարկը կը բերեն. Շուէտն ու Նորվեկիան կ՚ընդունին նոյնը, պայմանաւ որ թնդանօթի բերանը պղինձէ ըլլայ. Աւստրիոյ, Իտալիոյ եւ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչները 100 միլիմեթրը բաւական կը գտնեն. 150-200նոցները, որոնք ի վիճակի են 50-200 քիլօ ռումբ նետելու, կը մերժուին Անգլիոյ կողմէ:

Ամէնուն եզրակացութիւնը պիտի յանգի թերեւս այն միջին ճանապարհին վրայ, ուր 155էն պակաս հասողութիւն ունեցող թնդանօթները ազատ պիտի ըլլան գործելու, յանո՛ւն ազգերու խաղաղութեան եւ անոնց տնտեսական բարեկեցութեան: Կը ճշդուի զէնքի չափը, բայց չի ճշդուիր պայթուցիկի ուժը. կ՚արգիլուի խոշոր չափի թնդանօթը, եւ թոյլ կը տրուի պզտիկներու գործածութիւնը, նաեւ բոլոր այն աշխատանոցները՝ ուր անընդհատ կը պատրաստուին ու կը կատարելագործուին վառօդն ու պայթուցիկ նիւթերը:

Ահա վերսայլեան խաղաղութեան գործի հաստատութեան եւ տարբերութեան չափը: Աշխարհը մատնուած է ոխակալութեան, մարդիկ յանո՛ւն ընդունայնութեան կը ընդունայնին աւելի քան երբեք:

Գտնուա՞ծ էք երբ եւ իցէ բաց ծովու վրայ կատաղի փոթորիկներէ բռնուած նաւու մը մէջ, ուր ճամբորդները կը բարձրանան, կ՚իջնեն, կը տատանին, իրար կը զարնուին, առանց գործելու, շարժելու եւ մտածելու որոշ ծրագիր մը ունենալու: Բարձրանալն, յայտնուած գաղափարները աւելի ժխորային են, քան փրկութեան կարծիքները: Նաւավարէն սկսած մինչեւ յետին նաւաստին անհանգստութեան ներքին հոգեբանութեամբ ազատութեան ելքը կը փնտռեն:

Ահա մեր այս օրերու աշխարհը եւ մեր ամէնուն հոգեբանութիւնը.

1919ի յունուարի 18ին համաձայնական եւ բարեկամ 29 ազգերու ներկայացուցիչները Փարիզ կը հաւաքուէին խաղաղութեան գործը պատրաստելու համար: Այն պետութիւնները, որոնց շահերը սահմանափակուած էին, կը համարուէին երկրորդական գծի վրայ. ժողովի կը հրաւիրուէին այն ատեն միայն երբ իրենց պէտքը կը զգացուէր:

Հինգ մեծ պետութիւններուն, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Միացեալ Նահանգներու եւ Ճափոնի վրայ մնաց խաղաղութեան գլխաւոր գործը. Ճափոնը իրականին մէջ այնքան ալ չհետաքրքրուեցաւ իրմէ աշխարհագրականօրէն հեռու գտնուած խնդիրներով, ինք ունէր արդէն իր քաղաքական եւ տնտեսական ծրագիրները, Ասիոյ մէջ իր ծաւալականութեան հորիզոնը: Խաղաղութեան դաշնագրի պատրաստութիւնը իրականին մէջ մնաց «Չորսերու Խորհուրդի» ձեռքը, Քլէմանսոյի, Լոյտ Ճորճի, Օրլանտոյի եւ Ուիլսընի.

Առաջին երեք ներքին կապերով իրարու հետ ունէին որոշ հասկացողութիւններ ստացուելիք աւարի բաշխումի շուրջ: Երեքը մէկ կողմ էին չորրորդին դիմաց, որ սկիզբի օրէն իսկ կեցաւ, ի պատիւ իրեն, անշահախնդրութեան գետնի վրայ, եւ ուզեց ու ծրագրեց իսկական խաղաղութեան գործը:

Քլէմանսօ, Լոյտ Ճորճ եւ Օրլանտօ խաղաղութեան համաժողովին մէջ իրեւ բարձր եւ չէզոք դատաւորներ ազգերու միջեւ խաղաղութեան տեւականութիւնը ապահովելու էին. բայց նախընտրեցին դառնալ իրենց կառավարութիւններու այն պատկառելի ներկայացուցիչները, որոնց պաշտօն տրուած էր ձեռք ձգելու որքան կարելի է շատ պատառներ աւարներէն:

Երեք կարեւոր մտածումներով տարուած էին անոնք. խորտակել աւստրո-գերման ճարտարարուեստական գերազանցութիւնը, եւ ձեռք ձգել անոր բոլոր առաւելութիւնները. պարտադրել պարտուող կողմին «վերանորոգութեան» ծանր տուգանք մը, որով յաղթականները դիւրութեամբ պիտի կարողանային նախապատերազմեան իրենց վիճակը վերադառնալ. եւ վերջապէս ապահովել զինուորական բաւարար երաշխիքներ, որպէս զի ստացուած աւարները ապահովօրէն կարողանային պահել:

Բրիտանական, Ֆրանսական, իտալական եւ ճափոնական մեծ ճարտարարուեստները կրնային ամենայն հանգստութեամբ դրաւել թշնամիին կորսնցուցած բոլոր շուկաները, որոնցմէ գոյացած շահերով պիտի ապրէին երջանկութեան ու բարգաւաճումի լաւագոյն օրեր: Պատերազմը պիտի վարձատրուէր, պիտի արժէքաւորուէին բոլոր գործնական մտքերը, իսկ նախագահ Ուիլսընի ծրագիրները պիտի նկատուէին իբրեւ ռոմանթիկական մտքեր:

Այսու հանդերձ նախագահին առաջարկած 14 կէտերը զինադադարի գլխաւոր հիմը կազմեցին. պատուելով Ուիլսընեան գաղափարաբանութիւնը, սակայն անոր վրայ եղան այնպիսի յաւելումներ, որոնք յետագային վերիվայր շրջելու սպառնալիքին տակ պիտի առնէին դաշնագրի ամբողջականութիւնը:

Ամէն բանէ առաջ ընդունուած էր փոքրամասնութեանց ազատ գոյութեան սկզբունքը. դժուար էր այլ կերպ շարժիլ, քանի որ բոլոր ազգերը մասնակցած էին պատերազմի յանո՛ւն այդ գաղափարին. լաւագոյն եւ ազնիւ պատրուակ մըն էր նաեւ անդամահատելու համար կեդրոնի պետութիւնները:

Այսպէս — Լօրէնը կուգար Ֆրանսային. Լեհաստանը կը վերականգնէր ու Գերմանիան կը զրկուէր իր բնակչութեան մէկ մասէն, իր երկաթի եւ ածուխի հանքերէն, հիւսուածքի ճարտարարուեստէն եւ ցորենի ու հաճարի դաշտերու մէկ կարեւոր մասէն.

Չեխոսլովաքիոյ ազատագրումով, Աւստրիան պիտի զրկուէր իր ճարտարարուեստի կարեւոր կեդրոններէն: Թրանսիլվանիոյ ռումէնները միացնելով Ռոմանիոյ եւ Վալախիոյ իրենց եղբայրներուն, Հունգարիան կը զրկուէր իր անտառներէն ու հանքերէն: Խրուատները Սերպերուն եւ Թրիէսթէի իտալացիները մայր հայրենիքին միացնելով Աւստրիան եւ Հունգարիան կը զրկուէին Ադրիական ծովէն:

Պալքանեան երկիրներու մէջ ազգերու սահմանագծումը կը կատարուէր այնպիսի ձեւով մը, որ Գերմանիան եւ Աւստրիան կ՚արգիլուէին տարածուելէ դէպ ի Սելանիկ եւ Արշիպելագոս:

Օսմանեան կայսրութիւնը, որ կը սպասուէր լաւագոյն գաղթավայրը կեդրոնի պետութեանց համար, իր կարգին կ՚անդամահատուէր. կ՚ազատուէին արաբական երկիրները ու կը դառնային ինքնավար պետութիւններ: Պիտի անջատուէր նաեւ Հայաստանը:

Փոքր — Ասիոյ արեւելեան կողմէն Թուրքաստանի ճանապարհը պէտք էր փակել, որ արդէն թշնամիին կողմը անցած կը համարուէր. համաձայնաւոր Ռուսիան եթէ Գերմանիոյ հետ յարաբերութեան մտնէր, յաղթականներու ընդհանուր ծրագիրը կարող էր վտանգի ենթարկուիլ. պէտք էր անջատել Հայաստանը, ինչպէս անջատուեցան Էսթոնիան, Լեթոնիան, Ֆինլանտան, Լեհաստանը եւ դարձան ազատ ու անկախ պետութիւններ:

(1) Հ. ՍԻՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ընդհանուր ակնարկ մը

Տնտեսական տագնապը որ փառապանծ Ամերիկան ալ սկսաւ ճզմել իր գլաններուն տակ, երեք տարի է որ կը շարունակուի: 1929ին էր որ առաջին անգամ տեսաւ ազդանշանը: Կը նշանակէ թէ վաղանցուկ երեւոյթ մը չէր որ կը յայտնուէր, ի հետեւս ամերիկեան լաւատեսութեան, այլ ճշմարիտ տագնապ մը, յամառ ու հիւանդագին, ժամանակի նշան, որ իր արմատները նետեր էր վաղուց ու ճիւղ կ՚արձակէր:

Եւ տագնապի հարուածներուն տակ ճզմած Ամերիկան, ո՛չ իսկ ատենն ունեցած է լրջօրէն ձեռնարկելու դարմանի:

Ամերիկայի մէջ, գործերու բազկերակն է Սակարանը որ այսօր ամենէն աւելի գէշ վիճակի մատնուած է:

Խորհրդարանը ցարդ չտեսնուած դժուարութեանց մատնուած է, գոցելու համար ելեւմուտքը որուն բացը նշանակելի է: Նախագահ Հուվըր ծրագրեր կը մշակէ, առաջարկներ կը ներկայացնէ, խնայողութիւններ կը թելադրէ. նոյն իսկ իր թոշակէն զրկուելով, եւ օրէնքը յարգած ըլլալու համար, առաջարկելով որ իբր նախագահ իր թոշակէն իրեն վճարեն միմիայն մէկ տոլար տարեկան: Այս բոլոր առաջարկներուն մէջ, անշուշտ իր տեղն ունի, քաղաքական նկատումը:

Անգործութիւնը փոխանակ նուազելու, երթալով կը շատնայ, թէեւ այնքան տեսանելի չէ ներկայիս, շնորհիւ անոր որ անգործութեան օժանդակութիւնը հիմա աւելի կազմակերպուած եւ աւելի ամուր հիմերու վրայ դրուած է:

Սակայն, պատասխանատու անձերու իսկ կարծիքով, ամերիկեան տագնապը իր գագաթնակէտին չէ հասած տակաւին: Այն բոլորութիւնն իսկ որ հիւանդութիւնը — տագնապը — կը շարունակուի, կացութիւնը աւելի կը ծանրացնէ, որովհետեւ ամենէն ուժեղ կազմն իսկ չի կրնար տոկալ երկարատեւ տկարութեան:

Ամերիկեան ճարտարարուեստը ցարդ տոկաց շնորհիւ իր պահեստին: Բայց պիտի գայ ատեն մը որ այդ պահեստը պիտի սպառի, այն ատեն, կամ սնանկութիւն պիտի յայտարարէ կամ գործարաններու դռները պիտի փակէ:

Անգլիա, ուր անգործութիւնը կը տեւէ երկար տարիներէ ի վեր, եւ ուր կորովի միջոցներու դիմել կարծեցին, բարձրացնելով մաքսային պատնէշներ, սկսած են կրկին ահազանգ հնչեցնել: Եւ ամենէն աւելի դրամական հարցն է որ կը մտահոգէ ղեկավար շրջանակները:

Մաքսային դրութեան ամէնէն ջերմ պաշտպաններէն մէկը Սըր Ռոպըրթ Հըյն կը գրէ.— Ապահովաբար, շատ լաւ ըրինք մեր ճարտարարուեստը պաշտպանելով մաքսատուրքերով. Սկզբունքով, մաքսատուրքը պէտք է կենայ եւ կենդանութիւն տայ մեր արտաքին առեւտուրին: Իրականութեան մէջ սակա՛յն, ներկայիս, արտաքին առեւտուրը կը հանդիպի գրեթէ անհաղթելի արգելքներու: Ամէն բանի խոր՝ գինը կայ: Ընդհանուր կացութեան մէջ՝ ամէն բարուոքման պայմանը՝ գիներու բարձրացումն է. եթէ գիներու բարձրացումը չիրականանայ, խորհրդարանը պէտք է նախատեսէ հետեւեալ հաւանականութիւնները.

«Կամ պէտք է խստօրէն սահմանափակել սպառումները:

«Կամ պէտք է նախատեսել հասարակ արժէթուղթերու շահուն բռնի նուազումը:

«Եւ կամ, պէտք պիտի ըլլայ դիմել դրամագլուխի վրայ տուրք դնելու չարաչար եղանակին:

«Ներկայիս բոլոր գործի մարդիկը գիտեն թէ այլեւս կորսնցնելու ոչ մէկ վայրկեան կայ, դիմելու համար այն անհրաժեշտ միջոցներուն, որոնք պիտի ծառայեն փրկելու աշխարհը եւ այս երկրին ճարտարարուեստը:»

Իսկ լոնտոնեան սակարանի հեղինակութիւններէն մէկը, Անգլիոյ դրամատէրներու տարեկան մէկ ճաշկերոյթին, կը յայտարարէր ի ներկայութեան ելմտական նախարարին.

— Կը մօտենայ այն վայրկեանը, ուր այլեւս որեւէ ելմտական խորհրդի իշխանութենէն դուրս պիտի ըլլայ հակակշռել կացութիւնը. Բեռը պէտք է ծանրանայ աւելի լայն ուսերու վրայ: Անկից յետոյ, միայն միջազգային գործակցութիւնն է որ պիտի կրնայ աշխարհը փրկել ելմտական ընդհ. փլուզումէ մը:

Իտալիա անգործութեան դէմ

Իտալիա, ձմրան սկիզբը կը գտնուէր նուրբ կացութեան մը առջեւ, որ առաջ կուգար անգործներու թիւին զգալի յաւելումով: Մուսոլինի ինքն իսկ, այս առթիւ ճշդեց ուղղութիւնը, որուն պէտք է հետեւէին իտալական կազմակերպութիւնները եւ յայտարարեց թէ բոլոր մասնաճիւղերը պէտք է շարժման մէջ մտնեն օգնութեան հասնելու համար անգործներուն:

Իտալիոյ վարչապետը դէմ է այն եղանակին որ կը գործադրուի Անգլիոյ մէջ, այսինքն նպաստի դրամ տալ անգործներուն: Այդ միջոցը կը նկատէ ծուլութեան դրդիչ մը:

Ատոր առաջքն առնելու համար, կազմակերպուած են օգնութեան յանձնախումբեր, որոնք ձեռնարկած են կազմելու ուտելիքի եւ այլ պէտքերու մթերքներ: Յանձնախումբերը քարտեր կուտան անգործներուն, որոնք ատով, իրաւունք կ՚ունենան իրենց օրական պէտքերը գոհացնող նիւթեր ստանալու: Պատրաստուած են նաեւ կօշիկի, զգեստի քարտեր միայն անգործներուն յատուկ: Անկից զատ, զանազան վայրերու մէջ հաստատուած են հասարակաց ճաշարաններ, ուր անգործները իրաւունք ունին ճաշելու:

Այս բոլոր գործերուն լծուած են ֆաշական կազմակերպութիւնները:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Գրական Ակումբի մայիս 15ի նիստը յատկացուած էր Գ. Զօհրապի, որուն գրուածքներէն մաս մը անցեալ շաբթու լոյս տեսաւ Ն. Գ. Բարեկամներու վեցերորդ խմբաւորուած հատորով:

Զեկուցանողն էր Օհան Կարօ, որ յայտնեց թէ իրեն նիւթ ընտրած է Զօհրապի նորավէպները միայն: Տուաւ հակիրճ ծանօթութիւններ Զօհրապի ընտանեկան միջավայրի մասին, որ ապագայ գրագէտի կեանքին եւ գործին վրայ ունեցաւ իր խոշոր ազդեցութիւնը:

Զօհրապ բազմակողմանի է իբրեւ գրող եւ ունի որոշ եւ ինքնուրոյն անհատականութիւն: Ծնած է 1861ին, Սուլթան Ազիզի գահակալութեան օրը: Ատոր օրով կը սկսէր հայկական վերածնունդի շարժումը: Զօհրապ իր ուսումը ըրաւ նոր գաղափարներու զարթնումին մէջ: Հայ նախակրթարաններէն կ՚անցնի հայկաթոլիկներու դպրոցը, որուն տնօրէնն էր Ծերենց: Կ՚ազդուի այս վերջինին շունչէն եւ հոն է որ կը սկսի ընտանենալ եւրոպական գրականութեան, որ այնքան խոր ազդեցութիւն պիտի գործէր իր արուեստին վրայ: 21 տարեկանին կը ստանայ իրաւաբանի վկայական, անկէ առաջ վկայուած էր իբրեւ ճարտարապետ: Հետզհետէ դարձաւ յայտնի իրաւաբան, բեմբասաց, գրագէտ եւ հանրային գործիչ:

Երեք հատորներու մէջ ամփոփուած են Զօհրապի նորավէպները, որոնցմէ միայն չորսին մէջ կինը առաջնակարգ դեր չունի, «Մեղա՛յ Տէր», «Ճիտին պարտքը», «Ժամուն բակը» եւ «Թուրքմանա»: Իր գրականութեան նկարագիրն է պարզէն դիմել դէպի բարդ եւ խոր հարցեր:

Իր լեզուն պարզ է, տեղ-տեղ կամաւոր անփութութիւնով: Ծաղրանկարական է առանց գռեհիկ ըլլալու, ազնուական՝ առանց ազնուականական ըլլալու:

Իր գրական առաջին փորձերը [...] մէջ կայ Պէշիկթաշլեանի ազդեցութիւնը: Յետոյ «անձնական» [...] տակներուն մէջ Զօհրապ [...] Արփիարեանի ազդեցութիւնը [...] գրած է «Պատիւ մը անձնական [...] շատակներուն մէջ»:

Բայց տակաւ առ տակաւ իր [...] բավէպները կը մօտենան եւրոպական [...] նին: Իր «Մագթաղինէ»ն կը նմանի Օգթավ Միրպոյի մէկ գործին, բայց աւելի կենդանի է եւ լաւ. Ֆրանսական իրապաշտ դպրոցին ազդեցութիւնը զգալի է անոնց մէջ: Միայն թէ իրապաշտները աւելի շատ կը զբաղին մանրամասնութեամբ: Զօհրապի գրիչը աւելի [...] է, լայն գիծերու սիրահար, կը նախընտրէ նկարել երեւոյթները [...], ինչպէս իր վարպետը Արփիար, որ մտահոգուած չէ նկարագրերու մանրամասնութեամբ:

Զօհրապի նորավէպներուն առանցքը կինն է: Ատոր պատճառներէն մէկն է այն պայմանը, որով [...] կեանքի մէջ կրցած է [...] ուսումնասիրել կնոջ հոգեբանութիւնը [...] եւ պարագաները: Եւ կինը ունի կեանքի բոլոր [...] ճամբաներուն վրայ միակ [...] ռէրը:

Զօհրապի նորավէպները [...] կինը կը ներկայացնեն շատ [...] կերպով, ինչպէս Տիւմայի գրեթէ առթիւ ստեղծուած թանավէպն [...] կիներու բարոյական ըմբռնումներ [...] անկեղծութեան չի հաւատար եւ [...] հասարակ, ընդունուած բարոյականութեան թշնամի է Զօհրապ:

Հակառակ ատոր, «երբեմն [...] նաեւ հակասութիւններ եւ կը [...] ուի բարոյախօսելու: Այդ պարագաներուն մէջ Զօհրապ կը փառաւորէ իր արուեստին:

Զօհրապի խառնուածքին [...] այն որ մարդիկ պէտք [...] ինչպէս որ կ՚ուզեն, արհամարհելով ընկերական եւ կրօնական բոլոր [...] բռնութիւնները: Անիշխանական մըն [...] Զօհրապ, որ նոյնիսկ կը պաշտպանէ այդ վարդապետութիւնը իր [...] պայէն գրկած իր թղթակցութեան մէջ:

Ինչ կը մնայ Զօհրապէն, [...] բուստ կեանքի մը եւ գեղեցիկ [...] ունեցող մը պերճանքը:

Վ.Ն.ՀԱՐ

ՑՈՅՑ ԹՂԹԱՏԱՐՆԵՐԸ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՆ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ թղթատարական եւ հեռագրական պաշտօնեաները գործադուլ յայտարարած [...] Սպասարկութիւնը ներկայիս կը [...] տարեն զինուորական իշխանութիւնները:

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ

Անգլիական թերթերու քաղած [...] զեկուցեանց համաձայն, Քանթոնի [...] Նանքինի միջեւ համաձայնութեան [...] մէն յոյս ի դերեւ ելաւ: Ըմբոստ [...] ատոտիներու խումբ մը Հայնանի [...] զին ելաւ, գրաւեց կէտը. զրամատ[...] պահեստի զօրամասերը: Համայ[...] վարներուն դէմ շարունակելու [...] կռիւը, Ամոյայի բանակներ [...] հոգար [illegible] կայ որ սկսի քաղաքացիական [...] մը:

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ — 21 ՄԱՅԻՍ 1932

ՊԱՏՐԱՍՏԵՑԷՔ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ ԿԵՂԾՄԱՇԿԻՆ ԴԷՄ

Կեղծմաշկը (diphtérie, գուշ պօղազ) մանուկները մահացնող ահաւոր հիւանդութիւններէն մէկը եւ մայրերուն սարսափն է:

Թէեւ չափահասներն ալ ենթակայ են այս հիւանդութեան, սակայն 20 տարեկանէն վեր բաղդատաբար հազուադէպ է: Նորածինները մինչեւ վեցերորդ ամիսը քիչ կը վարակուին: Կեղծմաշկի ամէնէն աւելի ենթակայ են 2–7 տարեկան մանուկները:

Ինչպէս նման շատ մը հիւանդութիւններ, կեղծմաշկը եւս ունի իր յատուկ միքրոպը (պասիլ տը Լէօֆլէր): Հետեւաբար վարակիչ եւ փոխանցիկ է: Իր գործունէութեան գլխաւոր շրջանն է կոկորդը:

Մանուկ մը շփում կ՚ունենայ հիւանդ կամ նոր ապաքինած ընկերակցի մը հետ. կամ կը գործածէ անոր պատկանող մատիտը, գրիչը, գիրքը, խաղալիքը, եւայլն: Կամ ծնողքը կեղծմաշկէ բռնուած հիւանդի մը կ՚այցելեն եւ տուն կը բերեն մանրէն: Երբեմն ալ բժիշկը, նոյն ձեւով, իր զաւակներուն կը բերէ այս մահացու նուէրը, կամ ինքն իսկ կը վարակուի ինչ որ պատահեցաւ վերջերս հայ բժշկուհիի մը:

Այս պայմաններուն մէջ գտնուող մանուկ մը կը վարակուի եւ կեղծմաշկ կ՚ունենայ եթէ ընդունակ է: Կան որ ընդունակ չեն, այսինքն կրնան վարակուիլ, մանրէն առնել, եւ չհիւանդանալ, որովհետեւ իրենց կազմը բնականօրէն կամ ստացական կերպով (պատուաստով) պէտք եղած միջոցները կ՚ունենայ միքրոպին ուժը կոտրելու: Այսպիսիները անգիտակցաբար փոխադրող դեր կը կատարեն, որովհետեւ մանրէն կ՚առնեն եւ ուրիշին կը փոխանցեն:

Ամէն պարագայի, վարակումէն քանի մը օր (2–15) յետոյ, պզտիկը կը տխրի, կը գունատի, այլ եւս չի խաղար, ուժաթափ կ՚ըլլայ: Քիչ յետոյ կոկորդը կը սկսի ցաւիլ, ձահաւոր հազ մը պատճառել. այդ պահուն հիւանդութիւնը արդէն բաւական յառաջացած կ՚ըլլայ:

Բանալ տուէք բերանը եւ պիտի տեսնէք որ նշիկներէն (պատէմմիկ) մէկը կամ երկուքը ծածկուած են ճերմակ հիւթով մը, տեսակ մը մաշկով (կեղծմաշկ), որ քանի մը ժամուան մէջ կը տարածուի ամէն կողմ, կը ծածկէ լեզուիկը, միւս նշիկը, ամբողջ կոկորդը: Վզին խոյլերը (գէզ) կ՚ուռին: Կոկորդին կեղծմաշկը կը տարածուի դէպ ի վեր՝ քթին խոռոչները, դէպ ի վար՝ ձայնալարերը, խռչափողը եւ ցնցուղները եւ հետզհետէ կը փակէ շնչառութեան ճամբաները: Եթէ արագ եւ ուժեղ դարմանում չըլլայ, մանուկը խեղդամահ կ՚ըլլայ սարսափելի տանջանքներու մէջ: Այս է կեղծմաշկին այն ահաւոր բարդութիւնը զոր մայրերը կը ճանչնան աքլորխեղդ — գուշ պօղազ անունով:

Հիւանդը միշտ այս բարդութեամբ չի մեռնիր: Յաճախ, հիւանդութիւնը այնքան արագ կ՚ընթանայ, որ 3–4 օրուան մէջ կը թունաւորէ եւ չանթահար կ՚ընէ պզտիկը:

Բախտաւոր պարագաներու մէջ, թէթեւ պատահարներով երեւան կուգայ, 8–10 օր կը տեւէ, հիւանդը կ՚աղէկնայ, բայց ջիղերու թունաւորման հետեւանքով անդամալուծութիւններ կրնայ ունենալ: Ընդհանրապէս ապաքինումն ալ երկար կը տեւէ:

Կը տեսնուի որ ինչքան ծանր հիւանդութիւն է կեղծմաշկը, որ քիչ անգամ առանց դարմանումի, ինքնաբերաբար եւ անվնաս կը բուժուի: Կը յիշեմ որ, ժամանակին, երբ մեր մայրերը ըսէին թէ «դրացիին տղան գուշ պօղազի բռնուած է», այդ կը նշանակէր թէ փոքրիկը անխուսափելիօրէն մահուան դատապարտուած է:

Իրաւացի էր այս յոռետեսութիւնը տակաւին 25—30 տարի առաջ. կեղծմաշկէ վարակուած մանուկներուն 70—75 %ը կը մեռնէր: Բայց կեղծմաշկի շիճուկին գիւտին եւ գործածութեան շնորհիւ մահերու թիւը 10 %ի իջաւ: Այս համեմատութիւնն ալ կրնայ նուազիլ, եթէ կարելի ըլլայ ժամ առաջ սկսիլ շիճուկով դարմանումը, ինչ որ կախում ունի ծնողքներու փութկոտութենէն:

Շիճուկը (sérum) կեղծմաշկի դէմ պատուաստուած ձիու արեան հեղուկ մասն է, որ իր մէջ կը պարունակէ հիւանդութեան մանրէին եւ անոր թոյները չէզոքացնող հիւթեր:

Կեղծմաշկէ բռնուած հիւանդ մը իր առաջին օրերուն իսկ շիճուկով դարմանելով, գրեթէ միշտ կը բուժուի: Որպէս զի կարելի ըլլայ դարմանումը կանուխ սկսիլ, ծնողքները պէտք չէ անհոգ գտնուին: Ամէն անգամ որ տղայ մը կը հիւանդանայ, նախ կոկորդը պէտք է քննել եւ լուր տալ բժիշկին, որ կասկածի մը պարագային ան միջապէս շիճուկ կը ներարկէ:

Ծնողքները պէտք չէ հակառակին այս ներարկումին, որ կրնայ ի զուր կատարուած ըլլալ, երբ բժիշկին կասկածը հիմնաւոր չըլլայ: Բայց աւելի լաւ է որ բժիշկը շիճուկ ներարկէ եւ իր կասկածը չիրականանայ, քան թէ չներարկէ, սպասէ ու պատճառ ըլլայ հիւանդութեան ծանրանալուն:

Բայց ինչո՞ւ կեղծմաշկի վախովը ապրիլ եւ կոկորդի բորբոքումի պարագային տարակոյսի եւ երկիւղի մատնուիլ, քանի որ այժմ կարելի է այդ հիւանդութեան դէմ պատուաստուիլ. այնպէս ինչպէս ծաղկախտին դէմ:

Ստիպողական պարագաներու մէջ, երբ համաճարակ կայ, կարելի է կեղծմաշկէ բռնուած մանուկի մը քոյրերը կամ եղբայրները պատուաստել շիճուկի ներարկումով, որ ոչ միայն բուժիչ, այլեւ կանխարգելիչ յատկութիւն ունի: Բայց պաշտպանողական, կանխարգելիչ այդ յատկութիւնը հազիւ 15—20 օր կը տեւէ ու կ՚անհետանայ:

Իսկական պատուաստը (anatoxine antidiphtérique) զոր կը պատրաստէ Փարիզի Փասթէօրեան Հաստատութիւնը, աւելի դանդաղ կ՚ազդէ, բայց [...] պաշտպանողական ազդեցութիւնը [...] րիներ կը տեւէ: Երեք ներարկում [...] նեն, մօտաւորապէս 3 շաբաթ [...] մը: Վերջին ներարկումէն մօտ [...] շաբաթ յետոյ տղան պատուաստուած կարելի է նկատել: Ներարկումները [...] որ եւ է անպատեհութիւն չեն [...] յացներ: Ներարկումին տեղը [...] քիչ մը ցաւիլ կամ կարմրիլ:

Առանց բացառութեան պէտք [...] պատուաստել 2—10 տարեկան [...] մանուկները, որովհետեւ այդ [...] նակաշրջանն է որ ամէնէն շատ [...] դունակ են կեղծմաշկով վարակուելու: Իսկ չափահասներէն կարելի [...] պատուաստել միայն ընդունակները, [...] զորս բժիշկները կրնան զատել [...] նաւոր միջոցով մը:

Ծնողքնե՛ր, անհոգ մի՛ գտնուիք [...] պատուաստել տալու ձեր զաւակները [...] կեղծմաշկին դէմ. Այդ միջոցով [...] տանէն հեռացուած կ՚ըլլայ [...] դութիւն մը որ, ծաղկախտին նման [...] բոլորովին պէտք է անհետանայ:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Փոքրիկն Լինտպէրկի առեւանգիչները

—)(o)(—

ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Նախորդ օր յիշատակած էինք թէ մինչ Նորֆոլքցի նաւատէրը Քըրթիս կը խոստովանէր որ առեւանգիչներուն հետ իր ամբողջ բանակցութեանց պատմութիւնները հնարած էր, անդին Նուագ մը, Փարփինս կը յանձնուէր ոստիկանութեան իբր Լինտպէրկի տղեկին առեւանգիչներէն մէկը։

Բայց, համաձայն նոր լուրերու, առեւանգիչներէն մէկը բռնուած ըլլալու լուրը պէտք է մէկդի նետել, Փարփինս գինեմոլ մըն է, որ զանազան թմրեցուցիչներու մոլութենէն ալ բռնուած է ու ոստիկանութիւնը ալ մէկ դժուարութիւն կրած է հասկնալու համար թէ այս մարդը այլանդակ կերպով կը ստէ եւ ինքզինքը կ'ենթարկէ անգործ մեղադրանքներու։

Կը նշանակէ ուրեմն թէ առեւանգիչներու հետապնդման ճամբուն վրայ, ամերիկեան ոստիկանութիւնը կը մնայ հոն, ուր կը գտնուէր առեւանգման սկիզբը։

Իսկ զարմանալի օրուան դէմք կը դառնայ Նորֆոլքցի անարժան միլիոնատէրը, որ ամբողջ երկու ամիս չնական հանճարը վայելեր էր զուարճանալու մեծ ողբերգութեան մը վրայ։

Այս մարդը հիմա ձերբակալուած է ու բանտարկուած է իբր հասարակ սրիկայ մը, խաղի բերած է իշխանութիւնները եւ ոստիկանութիւնը դրած է կեղծ հետքերու վրայ։

Անմիջապէս որ անոր ձերբակալումը լսեց, բժիշկ Կոնտոն որ կարեւոր դեր մը կատարած էր, առեւանգիչներուն յանձնելով ուղղուած յիսուն հազար տոլարի փրկագինը, յայտնեց թէ սկիզբէն իսկ արդէն կասկածներ ունեցած էր այս մարդուն մասին։

— Այն պահուն որ կ'ըսէ, յիսուն հազար տոլարը յանձնելու մասին բանակցութիւններ կը կատարէի առեւանգիչներուն հետ, այս միլիոնատէրը յայտնեց թէ իրեն իրաւունք տրուած է հարիւր հազար տոլարով սակարկելու։ Կատղած առեւանգիչները յանդիմանեցին զիս եւ անգամ մըն ալ չտեսայ զանոնք։

Բժիշկը հիմա, բանտէ բանտ կը պտտի, յուսալով այնտեղ գտնել առեւանգիչներէն մէկն ու միւսը։

Քըրթիս մեղադրած է նաեւ պատուելի Փիքոքը որ իրեն գործակցած էր եւ իբրեւ փաստ տուած է թէ պատուելին փորձած է Լինտպէրկէն կորզել 25000 տոլար, իբր կանխավճար խոստացուած փրկագինին։ Իսկ վերջերս, Նիւ-Եորքի ոստիկանութեան կողմէ ղրկուած երկու հեռագիրներ, մնացած են առանց պատասխանի։

Քըրթիսի ձերբակալման պահուն, տասը հազար տոլար երաշխաւորութիւն ուզած էր կառավարութիւնը, զայն չբանտարկելու համար։ Նաւատէրը չէ կրցած վճարել, որով բանտարկուած էր։ Ասկէց, կասկած ծագած է թէ, պարզ քմահաճոյք մը չէր որ մղած է նաւատէրը խաղալու այս զարշելի զաւեշտը։

Ոստիկանութիւնը, միւս կողմէ երեւան կը հանէր կարգ մը իրողութիւններ, որոնք չափազանց կը վտանգեն բանտարկեալ նաւատէրին պարկեշտ մարդու... յաւակնութիւնները։ Հաստատուած է թէ Նորֆոլքցի մաքսանենգի մը յայտնութեան վրայ է որ Քըրթիս ստիպուած է իր խաղերը խոստովանիլ։

Ոստիկանութիւնը հիմա, քննութիւն կը կատարէ թէ այն պահուն երբ Լինտպէրկի տղեկը կը փախցընէին, այս մարդը ո՞ւր էր։ Որովհետեւ լուրջ կասկածներ կը ծանրանան թէ ինքն իսկ է առեւանգման կազմակերպիչը։

«ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը

■■■

Հայ Մշակոյթի տօնակատարութեան առթիւ փարիզահայ թերթերու մէջ երեւցած մեր կոչին հետ հրաւիրագիրներ ուղղեցինք Փարիզի 35 հայկական հաստատութեանց եւ Միութիւններու, առաջին խորհրդակցական ժողովի մը համար։

Ուրախ ենք յայտնելու թէ ամէն կողմէ անվերապահ համակրութիւն գտաւ առաջադրուած ձեռնարկը։

Ժողովի հրաւէրին պատասխանեցին հետեւեալները, որոնք, բացի երեքէն, իրենց լիազօր ներկայացուցիչները ղրկած էին խորհրդակցական ժողովին։

«Երկունք»ի խմբագրութիւն, Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւն, Դպրոցասիրաց Տիկնանց Միութիւն, Գրադարան՝ Սահակ-Մեսրոպ, Ազատ Արուեստ. Միութիւն, Ա. Կ. Հ. Կամուրջ խումբ, Սիփան Երգչախումբ, «Առողջ Կեանք»ի խմբագրութիւն, «Յառաջ»ի խմբագրութիւն, Փարիզի Հայկ Նկարիչ., Հ. Բ. Ը. Միութիւն, Տարօն Տուրուբերան Հայրենակց. Միութիւն, Կոմիտաս Երգչախումբ, Ալֆորվիլի Գրադարան. Միութիւն, Հ. Մ. Ը. Մ., Ալֆորվիլի Հայ Ակումբ, Հայաստանի Կ. Խաչ, Դաշնակ Գրողներու Բարեկամներ, Զ. Ո. Միութիւն.

Խորհրդակցական ժողովը տեղի ունեցաւ ամսոյս 15ին։ Ներկաներու կողմէ առաջարկուեցան եւ ընդունուեցան հետեւեալ որոշումները.—

1.— Հայ Մշակոյթի Օրը տօնել ամէն տարի Հոկտեմբեր ամսուն, եթէ կարելի ըլլայ Թարգմանչաց տօնին շաբաթը։

2.— Տօնակատարութիւնը ըլլայ համահայկական։

3.— Ամէն տարի Հոկտեմբեր ամսուն սարքել ժողովրդական դասախօսութիւններ հայ մշակոյթին նուիրուած։

4.— Թելադրել որ բոլոր գաղութները Հայ Մշակոյթի Օրը տօնեն վերոյիշեալ պայմաններով։

5.— Փարիզի մէջ Հոկտեմբերին սարքել նաեւ Հայ Մշակոյթի ցուցահանդէս, մէկ շաբաթ տեւողութեամբ։ Թելադրել նոյնը գաղութներու համար, եթէ կարելիութիւն ունին։

Նկատելով որ հրաւիրուած մարմիններէն 14ը չեն կրցած պատասխանել, Գործադիր Յանձնախումբի ընտրութիւնը յետաձգուեցաւ յաջորդ նիստին։

Որոշուեցաւ որ՝

6. Հրաւիրուած խորհրդակցական ժողովի հաստատութիւն նշանակէ մէյ մէկ անդամ, որոնցմով կը կազմուի այս տարուան Մնայուն Ներկայացուցչական Ժողովը։

7.— Այս ժողովը պիտի ընտրէ 7 կամ 9 անդամէ բաղկացեալ գործադիր յանձնախումբ մը։

8.— Հայ Գրական Ակումբը տեւականօրէն կը ստանձնէ Փարիզի մէջ Հայ Մշակոյթի Օրուան տօնակատարութեան նախաձեռնութիւնը եւ պատասխանատուութիւնը։

Հաղորդելով Ներկայացուցչական Ժողովի որոշումները, պիտի խնդրէինք Ֆրանսայի կամ արտասահմանի հայկական հաստատութիւններէն, մարմիններէն եւ մամուլէն, մեզի ուղղել որ եւ է թելադրանք կամ հարցում՝ եթէ ունին, Հայ Մշակոյթի Օրուան տօնակատարութեան մասին։

Նաեւ եթէ Փարիզի մէջ կան Միութիւններ, որ ակամայ վրիպումով հրաւէր չեն ստացած, հաճին մեզ տեղեկացնել իրենց հասցէն կամ լիազօր ներկայացուցիչ մը ղրկեն յաջորդ նիստին։

Ներկայացուցչական Ժողովի նիստը տեղի կ'ունենայ այսօր, շաբաթ, իրիկուան ժամը 7.30ին Հայ Գրական Ակումբի սրահին մէջ, 131, Rue Cambronne. Մէթրօ՝ Վօժիրար։

Վարչութիւն
Հայ Գրական Ակումբի

ԹՈՒՐՔԻԱ

«[illegible]»

Թուրք գրագէտ Փէյամի Սաֆա այս խորագրին տակ կը գրէ.—

«Պարտք ունինք, դրամի պէտք ունինք, Եւրոպա կ'օժանդակէ՞ մեզի։

Ենթադրենք թէ ո՛չ մենք կ'ուզենք, ո՛չ ալ անոնք կուտան։ Իրարու կը հարցնենք, այդ պարագային ո՞ւր պիտի յանգի մեր վիճակը։ Հիմա բոլշեւիկները մեզի կուտան մեզի, 16 միլիոն ոսկի արժէքով մեքենայ։ Բայց երբ բանեցնենք զանոնք, կրնանք 16 միլիոն շահ ապահովել։ Ինչպէս, պիտի հարցնէք։ Մէկ կողմէ նախանիւթ կ'արտադրենք, միւս կողմէ մեքենաները կը բանեցնենք, ամբողջ ժողովուրդը ոտքի ելլելով կ'աշխատի, կը ուտէ, հիւսուածեղէն կը պատրաստէ. թէ՛ մենք կը գործածենք եւ թէ արտասահմանի կը ծախենք. միլիոնատէր կը դառնանք։

Նասրէտտին Հօճա, ի տես իրեն դիմող պահանջատէրերուն, որոնք յամառօրէն իրմէ դրամ կը պահանջէին, մտածկոտ վիճակ մը առնելէ յետոյ կ'ըսէ.

— Դիւրի՛ն։ Ոչխարները վաղը դաշտ պիտի ելլեն, մացառուտները պիտի արածին, իրենց բուրդերը փուշերուն պիտի կառչի, կնոջս հետ պիտի հաւաքենք զանոնք, պիտի մանենք, դերձան պիտի շինենք եւ «պազար» տանելով պիտի ծախենք եւ դրամները ձեզի պիտի վճարենք։

Պահանջատէրերը կը ժպտին։

Հօճան կ'աւելցնէ.

— Մեծ անհաւատներ, կը խնդաք, երբ զուաք պատրաստ դրամը։

Եթէ չենք ուզեր այս գործը Հօճայի պատմութեան նմանցնել, շատ խիստ շատ աշխատինք եւ օգտուինք այս մեքենաներէն պիտի բանի, սակայն...»։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

■■■

Մայիս 8ի կիրակի օրը Տօմշքիրխէի մատուռին մէջ տեղի ունեցաւ պատարագի արարողութիւն եւ հոգեհանգիստ Ապրիլեան Սուգին առթիւ։ Կրօնական արարողութիւններէն վերջ խօսեցաւ Տքթ. Արտ. Աբեղեան օրուան պատշաճ ճառ մը եւ Գ. Տիրայր Ֆրունճեան կարդաց Ալիշանի «Լուսնկան Գերեզմանաց Հայոց» կտորը։

Մինչդ «Պաշտօնոյն Թաղումը»— ոչ փոխ զարկենք, ոչ արձագանգ...» կ'ըսէ, բայց մենք գիտենք թէ այս օրը նշանակելի հանգրուան մըն է մեզի համար. ազգային ինքնամփոփումի, դառն անցեալը վերյիշելու այլ «հեղումներ օրի՞ն» մէկ գիտակից Հայ, եթէ գիտնայ պահ մը անդրադառնալ անցեալին, կրնայ հեռու պահել ինքզինքը այս համազգային «Նահատակացն»էն, չնչին բացառութեամբ իր իսկ ամեհեղացն»էն եւ հաւաքական ակխտ այս օրէն...։ Եւ ուրկայն ազգային մարմինները առնէ համար կան, որ թերացողները, շփոթմածներն ու «անտառ որդիները» ճամբու բերեն, վերջապէս իրենց կարելին ընեն յայն խումբը հետաքրքրելու եւ անոնց ալ սեփականութիւն դարձնելու այս համազգային սուգի օրուան ոգին։

Ու խօսելով Պերլինի մասին, պիտի ընդգծեմ որ Դաշնակցութեան Վարչութիւնը, երբեմն յառաջապահ ազգային ընդհ. կեանքի ամէն շարժման, վերջերս շատ կը դանդաղի. ո՛չ միայն որեւէ շարժում չի առներ օրուան կեանքի եւ պահանջներու համապատասխան, այլ «եղծէ, յետաձգէ, ըլլա՛յ ալ կ'ըլլայ». Հօլլայ այսի սպրգութիւն մը կը տիրէ կարծես, նոյնիսկ Ապրիլ 24ի պէս սգատօնի մը համար, որ պահանջ դարձած էր այլեւս Պերլինի Հայերուն։

Բայց սպասենք Մայիս 28ին։

Թղթակից

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կեանքը Պոլիսի մէջ

ՊՈԼԻՍ, 17 մայիս. Անգործութիւնը տակաւին կը շարունակուի նոյն թափով։ Անձայրութեան յետին սահն հետ, գաղութը սպառեց կառավարութեան կողմէ տրուած 180 օրուան նպաստը, միշտ սպասելով թէ այսօր կամ վաղը գործ մը կ'ունենանք, նոյնիսկ ապարանքներու մէջ հացագին մը հանելով, թէեւ այդ ալ չկայ։ Թշուառութիւնը կը տիրէ շատերու խրճիթին մէջ։ Ինչպէս գրած եմ ժամանակին, տեղւոյս մէջ կար Ֆրանսական կոմիտէ մը գործազուրկներուն համար, այդ ալ լուծուեցաւ, որովհետեւ տեղացի, Սպանիացի, Իտալացի գործազուրկ չմնաց հրապարակին վրայ, բացի Հայերէն։

Այս իսկ պատճառաւ եւ թշուառներու կացութիւնը քաղաքապետարանին բացատրելու համար էր, որ քով քովի գալով 5 հոգինոց յանձնախումբ մը կազմուեցաւ։ Յանձնախումբը քաղաքապետարան ներկայանալով հաց կամ գործ պահանջեց թշուառներուն համար։ «Գացէք գտէք ձեր երկրին մէջ կամ այլուր», եղաւ պատասխանը, թէ մեզի, թէ դիմող գծագիտներուն։ Ի զո՛ւր փորձեցինք հասկցնել թէ այս պատասխանը հայ եւ ռուս տարագիրներուն համար չէ։ «Մեր քաղաքապետական ժողովը այնպէս է որոշեր» կ'ուզէ հասկցնել քաղաքացուն։ Կը պահանջէ ձրի ճամբորդութեան քարդ մը մինչեւ Ավինեոն, նահանգապետարանին դիմում մը կատարելու համար, խնդրագրով կամ բերանացի։ Միրով կը տրուի։

Թարգման մը հետ, կը ներկայանամ նահանգապետին։ Բացակայութեան պատճառաւ, խնդրագիրը կը մնայ սեղանի վրայ։ Դուրս կ'ելլեմ, Թարգմանին հետ կը ներկայանամ Աշխատանքի Գրասենեակը, գործի եւ նպաստի կարգադրութիւն մը կը խնդրեմ, համաձայն Վալանսի, Փարիզի կամ Մարսէյլի գրասենեակներու օրէնքներուն։ Անշուշտ անօթի մեռնելու չենք, կ'ըսեմ, թեան մըն ալ չենք կրնար ընել։ Կը պատասխանուի. «Ոնութիւն մը կատարեցէք, խնդրեմ, 24 ժամէ ի վեր անօթի մնացող կայ»։ Այս խօսքիս վրայ ըսաւ թէ «հիմա նամակ մը առաջայ ձեր քաղաքապետարանէն», որ կը գրէ թէ կառավարութեան պատկան ամայի հողեր կան, թող Հայերը երթան ընտրեն եւ աշխատին ըսած են ձեզի, բայց չէք ուզած երթալ։ Գաւառ մը կը մնայ տեղս կ'ըսեմ.— «Պէտք է տալ արօր, ձի եւ մէկ տարուան ուտելիքի վարկ մը, տարուէ տարի վճարելու համար»։ «Կարգադրեցէք ձեր քաղաքապետին հետ», կ'ըլլայ պատասխանը եւ կը վերադառնանք, ձեռնունայն։ Մինչ երէկ, քաղաքապետին տունը ներկայացայ եւ պահանջեցի մեզի տրուելիք հողերը, ինչպէս նաեւ արօր, ձի, ուտելիք։ Քաղաքապետը ծիծաղեցաւ։ Հաց խնդրեցի, հրաման տուաւ քանի մը օրուան համար թշուառներուն մէկ մէկ քիլօ հաց յատկացնելու։ Ստացանք. Քաղաքապետը ըսաւ.

— «Դուք մեկնեցէք, Փարիզ, Մարսէյլ Դադդ. Օֆիսներ ունիք, գրեցէք, թող միջոց մը խորհին։ Եթէ հրաման մը ստանանք, կ'օգնենք»։

Մեր վերին մարմիններուն կը մնայ հետաքրքրուիլ գաւառի հայութեան կեանքով, թշուառութեամբ, նաեւ իրաւական վիճակով, այլապէս երբ օր մըն ալ մեզի «գացէք ուր որ կ'ուզէք» ըսեն եւ ձրի տոմս տալով ճամբեն, մեր շունչը ուղղակի Փարիզ կ'առնենք։

Թղթակից

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

—)(o)(—

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ Թէհրանի «Ալիք»ը Ապրիլեան սգատօնի առթիւ կը գրէ (ապրիլ 24).

— «Մեծ Եղեռնի 17րդ տարեդարձի Համազգային Սգատօնն է այսօր...

Սոսկալի եղեռնային յիշողութիւնները ակամայ ընդգրկում են մեր հոգին ու միտքը, թուլացնում մեր սրտի զարկերակը, եւ մեր հոգին խորասուզւում է մռայլ խաւարի մէջ...

Անհուն վշտի ու անզիմադրելի ցասումի բուռն զգացումները գրկախառնուելով՝ դժոխքի են վերածում մեր հոգեկան աշխարհը...

Գիտենք, որ անցնելու է երէկուայ եւ այսօրուայ մղձաւանջը. տարակոյս չունինք, որ Հայի փրկութեան Արշալոյսը հեռու չէ. գիտենք եւ այն, որ Հայի Նեմեզիդան գալու է ու իր անխնայ մահացու հարուածներով մաքրելու է մեր Հայրենիքի Մեծ Ոճիրից պղծուած ու ղօսացած օդն ու ջուրը, եւ նոր ուղիներ հարթելու Հայի ստեղծագործ հանճարի համար։

Սակայն այսօր Մեծ Եղեռնի մղձաւանջի մէջ է սաւառնում Հայի խռոված հոգին, հանգիստ չգտնելով ո՛չ մի տեղ՝ — Տէր Զօրի կիզիչ անապատներից սկսած մինչեւ Սեւ ծովի դեղանի ափերը, Միջերկրականի կապուտակ ջրերի ափերից մինչեւ Բարձր Հայոց ժայռոտ ու խրոխտ լեռների անմատչելի բարձունքները...

Եւ սգում ենք մենք մեր բիւրաւոր նահատակներին, ողբում նրանց դառն ճակատագիրը...

Սգա՛նք, քանի դեռ Արշալոյսը բացուած չէ։

Սգա՛նք, քանի դեռ Աշխարհը խղճի ու պատուի անարգ վաճառանոց է։

Բայց չմարե՛նք մեր սրտի խորքերում վառուող Հայրենիքի սիրոյ կրակը, եւ Մայր Երկրի ազատութեան անխորտակելի յոյսը թո՛ղ լինի լուսատու փարոսը Մեծ Տառապանքի դժուարին ճանապարհին»։

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐՈՒ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսահայ թերթերու մէջ կը կարդանք.— Բանասէրք Տիկ. Զապէլ Հ. Ասատուրի յանձնուած էր Մայրենի Լեզուի Միջին ու Տարրական դասագիրքերուն պատրաստութիւնը՝ բոլորովին նոր եւ արդիական պահանջներու համապատասխանող ծրագրով մը։

Նախապէս որոշուած էր «Նոր Թանգարան» անունը տալ։ Սակայն նկատելով որ հին Թանգարաններու պատմական կրնայ վնասել նոր շարքին հրատարակութիւնը, տարբեր անունով մը լոյս պիտի տեսնէ։

Տիկ. Զ. Ասատուր, Միջին Բ. կարգերու վերաբերող հատորին ձեռագիրը ամբողջութեամբ պատրաստած է եւ մօտերս տպագրութեան պիտի ձեռնարկուի. Հաւանօրէն հրատարակիչներու յանձնուի գործը։ Արդէն մէկէ աւելի դիմումներ կատարուած են։ Մինչեւ յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջան աւարտած պիտի ըլլայ այս հատորին հրատարակութիւնը։

Յետզհետէ պիտի պատրաստուին նաեւ Միջին Ա., Տարր. Ա. եւ Բ. դասարաններու դասագիրքերը։ Այս կերպով կարեւոր պակաս մը կը լրանայ։

ՀԱՅԱՍԷՐԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Սօֆիայի իր բնակարանին մէջ, սրտի կաթուածէ մեռած է Տոքթ. Վլատիմիր Թաքէվ, 58 տարեկան հասակին մէջ։

Հանրածանօթ եղբայրն է պուլկար հասարակական գործիչ, նշանաւոր հռետոր ու պետական մարդ Հանգուցեալ Միխայիլ Թաքէվի, [illegible]։

Հռոմի պետական համալսարանի իրաւաբանական ճիւղը աւարտելէ ետք, Վլատիմիր Թաքէվ զինուորական դատաւոր եղաւ եւ բարձրացաւ զինուորական վճռաբեկ ատեանի նախագահի պաշտօնին։ Բանակէն հրաժարելէն յետոյ, նուիրուեցաւ հանրային քաղաքական կեանքի, երեսփոխան ընտրուեցաւ իր ծննդավայր Փէշթէրայի շրջանէն եւ մինչեւ իր մահը խմբագրեց «Փրեփորեց» շաբաթաթերթը։

Վլատիմիր Թաքէվ անկեղծ ու անշահախնդիր հայասէր մըն էր, հայկական ցեղային նկարագրի գրական գիծերը բարձր գնահատող անձնաւորութիւն մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Բ. ՄԱՍ

— Որովհետեւ մենք ինչ որ կ'ընենք, սրտով ու հոգիով կ'ընենք, եւ ձեզի նման թոթովող գործիչներ չենք ծախեր-ուրե՞նք,— պատասխանեց Այվազեան։

— Լաւ՛ր, ծաղրե՛ր,— ժպտեցաւ Բէկզատէն։

— Փանջաւնին ըլլար՝ ծաղրելու գուքին չէր ունենար։

— Կան ծիծղ հակառակը։

— Զա՛ք, Աստուծոյ սիրուն։ Այծաւանցիք ձեր հրաշալի լեզուն ալ, ճամատ, կարծարուածը, ինտելիգենցիա, արապիզմ... խորս՛ ... վարակեցիք գնաց... մե՛ղ ալ, ... ամբողջութի՛ւնն ալ...

— Մե՛ղ, ճանաչո՛ղ ձեզ... ինչ լաւ էիր կապկել Ալիխանեանի արեւան...

— Արուեստը հարազատ ընդօրինակութիւն մըն էր Մանուշակ որ, ինչպէս ֆրանսացի հեղինակ մը կ'ըսէ, արուեստագէտը ընդօրինակած առեն եւս կը ստեղծագործէ...

— Իսկ դուք անգամ... գիտնականներ էք կեանքին մէջ, հարազատ ընդօրինակողներ՝ ֆորմիւլներ եւ գաղափարներ, ... ի՞նչ եղա ձեզի հետ...

— Ինչ արած, սիրելի Այվազ, մայր ու որդի պատմութիւնն է... Ծածուած, ծածուած, ձեր բերանն ենք գծած...

— Ծի՛ջ է, իսկ մենք, կ'որոշենք, կ'որոշենք, դուք կուտանք,— բառ Սուրէն — օրինակ, այսօր պատասխանութեանս ընթացքին բոլ բաներ, որոնք հոգիիս չեն խօսիր...

— Ինչպէս թէ...

— Այո՛, վարդապետութիւններն ու հաճոյութիւնը, Բէկզատէն, ծառոյք կապուած են զգացողութեանց հետ։

— Ոչ թէ ծառոյք, այլ գործածը չափով ընդունէ՞ր ես, պայմանաւ, սակայն, որ գիտնանք ներդաշնակել երկուքը իրար հետ։

— Այո՛, բայց ոչ միայն տեսական, այլեւ գործնական գետնի վրայ։

— Ի՞նչ ես ուզած ասել... ե՞րբ ենք անջատել մէկը միւսէն։

— Մի՛ շա...

Ո՛նց թէ...

— Այո եւ ինքս օրինակի՞ն... աշխատաւոր ժողովուրդ զաւակ եմ, մեծցեր եմ փոքրին աղքատ ու մութին մէջ, ընկեր ... ներքեւ, բայց, եկէք տես որ չեմ դիմր պատկերագային պայքարի մը պահանջը ո՛չ չափով, ինչ չափով որ կը տանիմ ծանոնքը ... բեմին վրայ։

— Վառնելի, դեռ չես ձերբազատուել ... ներշնչած թթու ազգայնութիւնից...

— Այսի՞նքն։

— Որ քեզ համար նախընտրելի է հայ բուրժուան՝ թուրք գիւղացուց։

— Ու տասն անգամ նախընտրելի։ Անելի՛ն, եւ որ այսօր բացայ կերպով կը պայքարիմ հայ պահպանողականութեան դէմ, այդ պահպանողականներուն ամէնէն յետինը ալ միայն չեմ փոխեր հարիւր թուրք գիւղացիի արեան հետ, այ՛ս ես պատրաստ եմ, վաղեցին պաշտպանել, իմ բոլոր վարդապետութիւնները լքելու, իմ արեանս գնով անոր հայու արժէնքը պահպանելու համար...

— Ուրեմն, այդքան տառ՞ն ես Թուրքին...

— Ի հարկէ՛, ոչ մէկ կասկած այդ մասին։

— Տեսնո՞ւմ ես, Այվա՛զ, քո խօշափան Սուրէնը ինչպէս կը քառսում է, յանկարծ, երբ այս ծառին է խօսում... ինձ թւում է, որ հէնց այդ կէրքն է որ ձեզ ... չի հաղթեցնում մի այլ մեզի հետ թէ Թուրքն էլ տարիների յամառ ձգտումով կարող է վառել իր միջից ցեղային ատելութեան բնազդը...

— Անիկա զայլի առասպել է, սիրելի Բէկզատ. զոր, երբ կը խօսին հաւասարապէս հետ, ես ... կը կարդամ, ներքուստ զանոնքէն արտասուելով այն դժբախտ կացութեան վրայ, որ մէկ կողմէն ձեզ կը առիթէ գիշերը ցերեկին խառնել՝ զինուելու եւ պատրաստուելու համար, եւ միւս կողմէ, ճշակելու մեր բարեկամութիւնը թուրք վարիչներուն հետ... թէեւ, ներքնապէս այն խորունկ համոզումը ունիմ թէ, Թուրքը չի փոխուիր։

Ինչո՞ւ, դո՛ւ էլ մի յեղափոխականութեան գործ է... Մեր կուսակցութիւնը մի հզօր ազդակ է արեւելքի մէջ ե՛ւ Ռուսաստանում, ե՛ւ Թուրքիայում, ե՛ւ առաջացնելու համար...

— Ի՞նչ... ի՞նչ առաջացնելու համար — ընդմիջեց Այվազեան, մինչեւ այդ, լուռ կ'անկնոյրէր, սիկարը ծամելով մինչեւ — ի՞նչ առաջացնելու համար... մենք մեր...

— Գիտե՛մ, գիտե՛մ, դո՛ւ էլ եղ խմբերից ես... խառնակ կամ ... խռովեալ վերելքից, դո՛ւ էլ մի յեղափոխական գործ է, անշո՛ւշտ... ու լուսաւոր յեղափոխութիւններից... Մարքսը ասում է...

— Թո՛ղ այդ Մարքսերը ու կաւէկինները, ի սէր Աստուծոյ... Մ ա՛ր ս պիտի ըլլանք օր մը մենք անոնց երեսէն, կը կին գոչեց Այվազեան։ Նրա՞ը, անվերջ Եւրոպացիներէն օրինակ կը բերենք, մեր այս աղքատ ու բոլորովին տարբեր միջավայրին համար։ Դպրոցը՝ Եւրոպացին, տունը՝ Եւրոպացին, դաշտը՝ Եւրոպացին, շուկան ու գործատունը՝ Եւրոպացին, գրականութիւն՝ Եւրոպացին, ծա՛ռ՝ Եւրոպացին... հերի՛ք է, պէ՛... Մինչեւ կոկորդիս եկաւ... առաջ, երբ տասը տարեկան խլեզ էինք, պեխաւոր աշակերտներ ծուկի պէս էին վարժարանին մէջ։ Մանկավարժութիւն ներածեցինք Եւրոպայէն։ Պեստալոցցի ու Ֆրէօպէլի անունները լսեցինք, մէյ մէկ լուսանկար կախեցինք ու ամէն բան տակն ու վրայ եղաւ... Այնքան եղաւ, որ երբ քիչ մը մեծցանք, սկսանք խաղալ աշակերտներուն հետ... Տուներ ներս՝ նո՛յն յաւակնութիւնը։ Նոր սերունդ, նոր գաղափար... ու չանդրադարձանք որ այդ «նոր»ը տարանջատեց մեզի մեր շրջապատէն...

Այվազեան սիկարը թօթուեց ծառովը ու շունչ մը առաւ։ Սուրէն ձուկ կ'ընէր ներքնապէս գոհ ու ծառոյք հակեթեւ։

— Է՛, ինչ ես շաղակրատում, քու Վարուժանդ չէ՞ր որ գրանուարուհիներ երգեց...

(Շար.) Կ. ՄԻՀԵԱՆ

մխս, հիւսկի գործարաններու Թաղը:

Յառաջութեանց սկիզբէն մինչեւ նախորդ օր, 10րդ օրը, սպաննուած են 117 հոգի, իսկ վիրաւորուած 1100 հոգի:

Քաղաքին գլխաւոր շուկաները աւերակի վերածուած եւ բնականաբար առեւտուրը անկարելի դարձած է:

Գոմպէյի բնակչութիւնը կը շարունակէ հեռանալ քաղաքէն: Կառախումբերը ամէն ժամ կը մեկնին դէպ ի Փունա եւ մօտակայ քաղաքները՝ փոխադրելով հազարաւոր փախստականներ:

Ոստիկանութիւնը մեծ դժուարութեամբ յաջողեցաւ փրկել 35 հնդիկ սեղանաւորներ, որոնք երկու օրէ ի վեր, իրենց տուներուն մէջ պաշարուած կը մնային մահմետականներուն կողմէ:

Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՄԱՐՍԷԼԻ Հրայր խումբը ատեպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Կարօի տունը:

Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ին ներկայացուցիչը:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ատեպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր խումբերը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Դաշնակցութեան նախկին Գրասենեակին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կան նաեւ Վէզի Անդրանիկ խումբի գիւանի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ատեպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Մօրիսի խումբը վաղը Կիրակի ժամը 3.30ին Թամպէրեանի սրճարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայ կ՚ըլլայ կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Մելիք Գէորգեանի իր սիրեցեալ եղբօր՝ ԳԱՐԵԳԻՆԻ ցաւալի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ռ. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, Bbd. Duqommier, 23, Bar du petit Poucetի սրահին մէջ:

Օրակարգ. — Հաշուետուութիւն, տեղեկագրի ընթերցում, պատգամաւորական ժողովի պատգամաւորի ընտրութիւն: Բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Պառ-տը-լա-փոստի սրահին մէջ, 2, Բիւ Քոլպէռ: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ այս նիստին:

ԱՆՄԱՀ բարերար Մկրտիչ Սահատարեանց եւ կտակակատար Կարապետ Եզեանի մահուան տարեդարձին ի յիշատակ, 29 Մայիս, Կիրակի առաւօտ, պատարագէն յետոյ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր արարողութիւն տեղի պիտի ունենայ: Կը հրաւիրուին Սահատարեանի սաները եւ այս մեծ Հայերուն յիշատակը յարգող բոլոր անհատները:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

28 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ ՓԸԹԻ ԺՈՒՐՆԱԼի սրահին մէջ

21 Rue Cadet, Paris (9) Métro: Cadet

կը նախագահէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան Նախագահ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, ժողովրդական պարեր, խմբական երգ եւ արտասանութիւն:

Կէս գիշերէն վերջ պարեր. Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութիւնները շուտով:

Մանկական հանդէս Ալֆորվիլի մէջ

Կազմակերպութեամբ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի, այսօր, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ:

Մուտքը մեծերու համար 2 Ֆր. Երեխաներուն 1 Ֆր.:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը Կիրակի ժամը 3ին Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ, (Salle Béchigtachelian), 26 rue Troyon: Sèvres

կը ներկայացուի 48 ՕԽԱՆՈՑ ԳԼԽՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ հայկական տարազով, երգ, նուագ, արտասանութիւններ, եւայլն: Կը մասնակցի նփրատ նուագախումբը:

կը խօսի՝ Տիկ. ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Մուտք 5 Ֆրանք

Հանրակառք Թիւ 1 Լուվրէն եւ իջնել Փոն տը Սէվր, փորթ տը Վէրսայլէն 23 եւ 32, իջնել փորթ Պլեանգուր: Շոգեկառք կառ. Սէն Լազարէն եւ իջնել փոն տը Սէվր

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Գ. Թագավեան վարժարանի սրահին մէջ: Կը նախագահէ Յ. Վարդան Քհնյ. Ժամկոչեան: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջակայից հայութիւնը:

Շքեղ երեկոյթ Լիոնի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կայծակ խումբի կողմէ, Այսօր Շաբաթ իրիկուն Գ. Թագավեան վարժարանի սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Լիոնի կոմիտէին: Գեղարուեստական բաժին: Կը ներկայացուի ՆԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐԸ:

Փարիզի Գրական Ակումբը

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին, 131 rue Cambronne. Métro Vaugirard. Գրական զրոյց՝ Պերճուհիի «Փոթորիկէն վերջ» գրքին առթիւ: Մուտքը ազատ է:

Ցերեկոյթ Սէն-Շամոնի մէջ

Կազմակերպուած Լիոնի հայ արհեստաւորներու կողմէ, վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, Սալ տը Քոնֆէրանսի մէջ (քաղաքապետարանի սրահը):

Երգ, պարք, զաւեշտ, սինեմա եւայլն:

Մուտքը ազատ է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԲՈՒ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Այս բոլորը Արթուրի հոգում մի այնպիսի պայծառական ու յափշտակուած տրամադրութիւն էր առաջ բերել, որ ուսանողների մէջ խօսող ամենավայրի ու ամենից անհասանական բաները անգամ թւում էին նրան բոլորովին բնական եւ իրագործելի յառաջիկայ մի-երկու ամսուայ ընթացքում: Վճռեց գնալ տուն առաջ հինգշաբթի ու մի քանի օր մնալ այնտեղ. վախենում էր որ Վարրէնների մօտ հիւր լինելու բաւականութիւնը, Ջեմմայի հետ տեսակցելու ուրախութիւնը չեղնեն նրա հոգին կրօնական հանդիսաւոր խորհրդակցութիւններից, որ եկեղեցին այդ օրերը պահանջում է իր զաւակներից: Գրեց Ջեմմային, որ կը գայ Զատկի երկուշաբթին, եւ բոլորովին անդորր սրտով չորեքշաբթի երեկոյեան գնաց իր սենեակը:

Ծունր իջաւ խաչելութեան առաջ Հայր Կարդին խոստացել էր ընդունել նրան յաջորդ առաւօտ խոստովանելու. վերջին խոստովանանքն էր դա Զատկին հաղորդուելու համար եւ պէտք էր որ կանխապէս պատրաստուէր երկար ու մտադիր աղօթքով: Ծունր իջաւ, ձեռքերը ծալեց, եւ գլուխը խոնարհած, սկսեց մտաբերելու, ինչ որ կատարել էր ամսուայ ընթացքում, ու հաշուելու իր բոլոր մանր յանցանքները. անհամբերութիւն, անփութութիւն, դիւրագրգռութիւն, մի խօսքով բոլորը ինչ որ մի թեթեւ բիծ էր թողել նրա հոգու անարատութեան վրայ: Սրանցից դուրս էլ ուրիշ ոչինչ չէր յիշում: Այս ամիս նա այնքան էր բախտաւոր, որ շատ մեղանչել չէր էլ կարող: Խաչակնքեց, ելաւ ոտքի ու սկսեց հանուելու: Երբ շապկի կոճակներն էր արձակում, մի թուղթ ընկաւ գետին: Ջեմմայի նամակն էր, որ նա ամբողջ օրը կրծքին էր ման ածել: Գետնից վեր առաւ թուղթը, բացեց ու համբուրեց թանկագին տողերը: Յետոյ նորից ծալեց մի տարտամ զգացումով, թէ ծիծաղելի էր իր արածը: Ցանկարծ առանձին հակառակ երեսին մի երկտող նկատեց, որ առաջ չէր կարդացել: «Շտապիր գալու, որքան կարող ես շուտ, — գրած էր այնտեղ. — որովհետեւ ուզում եմ հանդիպես Բոլլային, որ հիմա այստեղ է եւ որի հետ ամէն օր միասին աշխատում ենք»: Այս բառերը կարդալիս, Արթուր թունդ կարմրեց:

— Նորից Բոլլա: Ի՞նչ գործ ունի Լիվորնոյում եւ ինչո՞ւ է զբաղւում Ջեմման նրա հետ: Կախարդել է աղջկայ հոգին իր մաքսանենգ գործերով: Դեռ յունուարից յայտնի էր, որ սիրահարուած է Ջեմմայի վրայ եւ ահա՛ ինչու համար այնպէս եռանդով պրոպագանդա էր անում: Այժմ էլ գնացել է մօտը, տեսնւում են ամէն օր:

Արթուր յանկարծ նետեց նամակը գետին եւ նորից ծունր իջաւ խաչելութեան առաջ: Եւ սա այն հոգին էր, որ պատրաստուել էր ներումն ստանալու եւ Զատկի հաղորդութիւնը ստանալու, հաշտուած արդէն Աստծու հետ էլ, իր հետ էլ ու ամբողջ աշխարհի եւ սա՛ք քեզ այս մանր նախանձն ու կասկածամտութիւնը, այս եսական ոխն ու քէնը, այն էլ դէպ ի մի ընկեր: Ձեռքերով փակեց դէմքը, անձնատուր դառն զղջումի: Դեռ հազիւ հինգ վայրկեան առաջ նա մարտիրոսութիւն էր երազում, իսկ այժմ այսպէս արտասուարած մի այդ ստոր ձախ մանրիկ ու չնչին մտածումով:

Երբ հինգշաբթի առաւօտ մտաւ ճեմարանի մատուռը, Հայր Կարդին այնտեղ էր ու մենակ: «Մեղայեցից յետոյ, անմիջապէս խօսեց իր նախորդ երեկոյեան հոգեկան գրութեան մասին:

— Հա՛յր, մեղանչել եմ ես, գէշ ու նախանձ եմ տածել եւ անարժան մտածումներ դէպ ի մէկը, որ ինձ ոչ մի վնաս չէ հասցրել:

Հայր Կարդին հիանալի կերպով գիտէր, թէ ի՞նչ տեսակի խոստովանող էր իր առաջը: Ու մեղմութեամբ հարցեց.

— Ձեր ասածը դեռ բոլորը չէ, որդի՛ս:

— Հա՛յր, ես քրիստոնէաբար չեմ վարուել մի մարդու հետ, որին կապուած պէտք է լինէի սիրով ու յարգանքով:

— Կապուած արեա՞ն կապերով:

— Էլ աւելի սերտ կապով:

— Այսի՞նքն, որդի՛ս:

— Ընկերական կապով:

— Ի՞նչ տեսակի ընկեր:

— Մի մեծ ու սուրբ գործի:

Յաջորդեց մի կարճ լռութիւն:

— Եւ ձեր ոխն ու նախանձը առաջ է եկել այդ գործի մէջ ունեցած նրա առաւելութիւնի՞ց.

— Այո՛, մասամբ: Ես նախանձում էի նրա փորձառութեանը, նրա օգտակարութեանը, բաց ի դրանից մտածում էի... վախում էի, որ նա կը խլէ այն աղջկայ սիրտը, որին ես եմ սիրում:

— Իսկ ձեր սիրած աղջիկը սրբազան կաթոլիկ եկեղեցու զաւա՞կ է:

— Ո՛չ. բողոքական է նա:

— Հերետիկո՞ս:

Արթուր ճմլում էր ձեռքերը խորին յուսահատութեամբ:

— Այո՛, հերետիկոս. — կրկնեց կամաց: — Մենք կրթւել ենք միասին, մեր մայրերը ընկեր էին իրար: Ու ես նախանձում էի, որովհետեւ տեսնում էի, որ այդ միւսը սիրում է նրան, եւ որովհետեւ... որովհետեւ...

— Որդի՛ս, ձեր խղճի վրայ դեռ ուրիշ բան էլ կայ. — ասաց Հայր Կարդին ծանր ու ազդու մի շեշտով մի վայրկեան լռութիւնից յետոյ:

— Հա՛յր ես....

Ու նորից կանգ առաւ: Քահանան սպասում էր լուռ:

— Ես նախանձում էի նրան, որովհետեւ մեր կուսակցութիւնը, Երիտասարդ Իտալիան...

— Է՞:

— Նրան յանձնեց այն գործը, որ յոյս ունէի, թէ ինձ են յանձնելու (ե ես ինձ մասնաւորապէս յարմար համարում այդ գործին:

— Ի՞նչ գործ:

— Գրքերը ստանալ, քաղաքական գրքեր, շոգենաւերից ու թաքցնել քաղաքում:

— Եւ այդ գործը կուսակցութիւնը յանձնեց ձեր ախոյեանին:

— Այո՛, Բոլլային, ու ես նախանձում էի:

— Իսկ ինքը առիթ չէ՞ տալիս այդ զգացումին: Դուք չէ՞ք մեղադրում նրան, որ նա անփոյթ է վերաբերւում իր վրայ դրուած պաշտօնին:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.29

Directeur et Proprietaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՄԱՅԻՍ 1932

22 MAI 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1886

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՆԴԻՐ ՔԱՐ ՄԸ ԳԼՈՐԵՑ...

Քիչ անգին կը հրատարակենք՝ Ֆրանսաբնակ օտարականներու մասին կառավարութեան կարգադրութիւնները, որոնք, հարթ ու ցամաք ձեւով՝ վաղուան ողբերգութիւններու ազդանշանը կուտան։

Այո՛, խնդիր քար մը գլորեց ու դժուար թէ քառասուն խելօք ներ կարենան կանխել չարաչար հետեւանքները։

Կորկուլովի գնդակները սպաննեցին Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը։ Բայց պիտի չարունակեն սրտերը արիւնել այն օտարականներուն, որոնք չէին կրնար աւելի սպահով ապաստան մը գտնել քան Ֆրանսան։

Ասկէ երկու ժամ յետոյ արդէն, փարիզեան կարգ մը թերթեր, — ծանօթ իրենց քացխած մոլեռանդութեամբ եւ օտարատեացներու հանդէպ կծու տրամադրութիւններով — սուրբ գործ կը նկատեն սրածելու իրենց գրչութիւնները

Այս պարագաներու տակ, ինչպէս Սոսի Քարնոյի սպանութեան օրով, դէպքը պիտի նկատուէր խելագարի մը, կամ մոլեգին անիշխանականի մը, կամ հիւանդ տեսլատի մը արարքը. անխոհեմ ու վայրագ։ Ու պիտի գտնուէր քաղաքական ոճիրներու կարգը։

Բայց այս պահուս, երբ քաղաքական աշխարհի շէնքը կը դղրդայ տարբերիկեայ պեղումներու խորքէն, ու, երկրէ երկիր ահաբեկիչներ զէնքը կը կարեն զուսպ ոխերու ճակատումով, դէպքը կը գտնէր այլապէս վրդովիչ՝ մասնաւորապէս՝ Ֆրանսաբնակ Հայերուս համար։

Ո՛չ մէկ կապ ունինք բոլոր տեսակի Կորկուլովներուն հետ, ըլլան անոնք խենթ թէ խելօք, կարմիր թէ կանանչ։ Բայց, մեզ համար յաղթելով միամտութիւն պիտի ըլլար պաշտօնական թէ հասարակային լայնախոհութիւն սպասել Հայերու հանդէպ բաղդատաբար, երբ բնիկ տարրին կիրքը որ խորութիւն չի գնէր՝ յարձակ է բոլոր օտարականներուն դէմ եւ օրէնք կամ վարչական կարգադրութիւններ կը մշակուին ընդհանուր առումով։

Բացառութիւն կազմելու յաւակնութիւնք չունեցանք։ Բայց գոնէ, ելք մըն ալ փնտռելու չպիտի՞ ըլլանք, երբ վստահօրէն գիտենք թէ, վերջին կարգադրութիւններու հետեւանքով, բազմաթիւ Հայեր մեծ մասամբ բնութիւն տեր, պիտի ենթարկուին դառն ու դաժան կացութեան։

Վայրեւան կանչեր չենք ուզեր արձակել. ո՛չ ալ ուզել բաց ու գոց ակնարկութիւններ կամ քննադատութիւններ հանդէպ անոնց, որ այս գաղութին վրայ՝ ազգային տեսակ մը իշխանութեան հովեր կը փչեն։

Բայց առանց իննալու ծայրայեղ յուսահատութեան մէջ, կրնանք հաստատել թէ բազմաթիւ հայրենակիցներու համար կրնայ ստեղծուիլ վիճակ մը, որ կանխարգել ու արագ դարմանումի կը կարօտի։

Առանց ատոր ալ արդէն այս վերջերս մանաւանդ, շատցած է թիւն անոնց, որոնք յուսահատ հայ թէ օտար պաշտօնատուններէ կը դիմեն «Յառաջ»-, յոյսի վերջին մնացորդով մը։ Կը պատմեն իրենց ցաւը, դառնութիւններն ու յաճախ զայրոյթը. սեղանին վրայ կը ձգեն կաթիլ մը արցունք ու կը հեռանան գլխիկոր

Զոհերն են վերջին հալածանքին, ակամայ զողթին։ Զոհերն են մանաւանդ միամտութեան, ոգիութեան ու նորօրինակ արմատներու։ Մոռցուած էին իրենց գլուխը գնել քարի մը վրայ ու ինկան այսանկ. Լեզու չէին գիտեր. անծանօթ օրէնքին ու սովորութիւններուն։ Մարդ չէին ճանչնար եւ ինկան զգուելի շահատակներու ձեռքը, որոնք, խարէութենէ խարէութիւն, զանոնք մղեցին «անկանոն» կացութեան մը յատիգին մէջ եւ ապահովաբար, այսօր կամ վաղը ենթարկուելու համար կառավարական վերջին կարգադրութիւններու խստութեան։

Ու նման պարագաներու խուժումին առջեւ, անելի չմատնուելու համար, այժմէն իսկ պէտք է խորհիլ ու մանաւանդ շարժիլ։

Բայց իրօք, ո՞վ է, ազգային ո՞ր մարմինը, ո՞ր իշխանութիւնը որ նման պարագաներու մէջ, իրաւասութիւնը պիտի վերագրէ ինքն իրեն, ելք որոնելու յանուն ազգին։ Փարիզը որ գիտէ ի հարկին, ինքնակոչ ուղեցոյցի հպարտութեամբ ներկայանալ մնացեալ գաղութներուն, ինքն իր մէջ կը կազմէ բազմագլուխ, անշատ ու անկամայ, փոքր ալ յաւակնոտ, տեսակ մը «շրջանակային» իշխանութիւններու ամբողջութիւն մը։ Ամբողջութիւն՝ որ անընդունակ եղած է ցարդ քննելու որ եւ է համազգային նոյն իսկ համագաղութային հարց։

Բայց կացութեան առջեւ, որ վաղը կրնայ աւելի վատթարանալ ու նոր բարդութիւններու մատնել բազմաթիւ հայրենակիցներ, փառաւոր Փարիզը պէտք է փորձէ գործակցութեան մը հրաւէր։ Պէտք է ելք մը որոնել այժմէն իսկ «անկանոն» հայրենակիցներու համար ու հետապնդել անոր յաջողութիւնը։

«Նանսէնեան անցագիր»... կոչուած անցագրեր, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման, առաջման կամ փոփոխութեան առիթներ, կրնան պատրուակ դառնալ հարիւրաւորներու թշուառութեան, քանդել բոյնը զոր հիմներ էին հալածական կեանքի մը արհաւիրքէն յետոյ՝ բիւր տաժանքով։

Պէտք է ուրեմն առիպողաբար քննել կառավարութեան վերջին կարգադրութիւնները, ու դժուարութիւնները որոնց կրնան մատնուիլ Հայերը, ու ձեռնարկել համապատասխան միջոցներու։

Ու քանի որ, երբ վերջին դժբախտութիւն, ունինք մէկէ աւելի իշխանութիւններ, միակ հաստատութեան մը գործը չէ այդ։ Գործակցութի՛ւնը պէտք է բոլորին, Պատուիրակութիւն, Գաղթականաց գոյգ դիւաններ, եկեղեցական իշխանութիւններ, միութիւններ եւ ուրիշներ։

Միայն պէտք է մէկն իրենցմէ, որ ճամբան բանայ գործակցութեան։

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԲՈՌ»Ը

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն, այժմ, ծանօթ է այս վերնագիրը, որ ամէն օր տեղագրին պատմութիւն մը կը բերէ իրենց՝ իտալական յեղափոխական կեանքէն, այն այնքան նմանութիւններ ունի մեր ազատագրական շարժումին։

Ու երբ երկու խօսք կ'ուզեմ ընել այս գեղեցիկ վէպի մասին, առիթը կը գտնեմ հրապարակագիրութեան տուրք մը տալ այն անունին որ վէպին գլխաւոր հերոսը կը մարմնացնէ, եւ զիս ներշնչած է պատանի հասակէս։

Երախտագիտութեան տուրք մը նաեւ անոր համար, որ այդ հերոսի յեղափոխական անունը, *Բիմարէչ*, փախած ավելի քան տարի առաջ եւ ստորագրեցի յօդուածներ Պոլսոյ Ուս. Միութեան օրկան *Երկունք*ի մէջ։

Քանի տարիէ ի վեր այսպիսի առիթ մը չներկայացաւ ինծի, այդ անծանօթ, բայց ինծի համար անմահ հերոսէն ներողութիւն խնդրելու որ իր յեղափոխական անունը իւրացուցած էի, եւ երախտագէտ ըլլալու իրեն որ մինչեւ այսօր հոգեկից հարազատ ընկեր մը մնաց ինծի համար։

Ու, այսօր, երբ «Յառաջ»ի էջերէն, յարութիւն առածի պէս, այս անօրինակ հերոսը իր փորձրկալի կեանքը կը ցուցադրէ մեր ընթերցողներուն, նախ *Արթուր*, ապա պիտի դառնայ երգիծաբան *Բոռ*, ու յետոյ յեղափոխական դաժան, ու մինչեւ մահ անհուն մարդկային ամէնէն ճնշող զգացումներով տոգորուած *Բիմարէչը*, պիտի փափաքէի որ գրականութեան եւ յեղափոխական կեանքի սիրահարները հետեւէին այս հերոսին, մարդկային հոգւոյ խորքին իջնելու, քիչ մը կամք եւ հաստատամտութիւն իւրացնելու համար

Կը թուի թէ հեղինակը (Է. Վոյնիչ, թարգմ. Լ. Շանթ) ներշնչուած է անմահ Կարիբալտիէն։ Եթէ *Բոռ*ի դիմագիծը մեկ անհիւնէն Կարիբալտիի դէմքը կը յիշեցնէ, միւս կողմէ հեղինակը այդ փառաւոր անհատին վրայ կառուցած է սքանչելի շէնք մը, ուր *Բոռը* գերազանցութիւն ստացած է եւ հերոսը անհունօրէն աւելի մեծ կը ներկայանայ մեզ, քան Կարիբալտին, ինչ որ մենք գիտենք պատմութեան էջերէն։

Կան մեռելներ, որոնք անմահ են եւ ամէն օր մեր շուրջը կը դեգերին։ *Բոռ*ի հերոսը այդ անմահ հոգիներէն մէկն է, որուն հետ պիտի փափաքէի որ հաղորդուէին՝ մասնաւորապէս մեր ընկերները։

Այդ ոգիէն ներողութիւն խնդրելով, իր անունը կը կրեմ այս սիւնակին մէջ.

ԲԻՄԱՐԷՉ

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ԱԹԵԻԱՆԳԻՉՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Պոլսէն կը հաղորդուի թէ այն շարունակուեցաւ Աղաբեկովի առեւանգիչներուն դատավարութիւնը։ Հարցաքննուեցաւ Բոյեր՝ Սոֆա Սամուրիոս, որ «Ֆիլոմելա» յունական շոգենաւը վարձեր էր։ Կը պատմէ թէ պատերազմէն առաջ բնակած էր Թուրքիա, իսկ յեղափոխութենէն յետոյ, հաստատուեր էր Պոլիս։ Այդտեղ, շատ սերտ յարաբերութիւններ մշակած է խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան հետ, բայց միայն, առեւտրական գետնի վրայ։ Այդ միջոցին էր որ ճանչցեր էր Իվանովիչը՝ վարիչը Պոլսոյ խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան։ Սամուրիոս բանտարկուած էր Կոստանցա երթալ, երբ Իվանովիչ իրմէ խնդրեց որ իրր թարգման ծառայէ Կրիչայի. ասոր համար ալ ստացաւ 200 տոլար։ Սակայն երբեք չէ գիտցած թէ ինչ էին Կրիչայի մտադրութիւնները։

Դատավարութիւնը կը շարունակուի։

ՎՐԻՊԱԿ

«Յառաջ»ի երէկուան թիւին մէջ. Ա. էջ. վեցերորդ սիւնակ Հրանտ Աւետիսեանը կարդալ ՀՐԱՉ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Կառավարութեան խիստ կարգադրութիւնները

Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Ա. Թարտիէօի եւ Ներքին Նախարարին Պ. Մաժինօի առաջարկով, նախարարաց խորհուրդը ընդունեց հետեւեալ առաջարկները՝ Ֆրանսա բնակող օտարականներու մասին.

1) Կառախումբերը կարճ ժամանակ կանգ կ'առնեն սահմանագլխային կայաններու, որով, այդտեղ կը դժուարանան ստուգումները. ընդհանուր ապահովութեան քննիչները սահմանագլուխի կայաններէն կառախումբ պիտի մտնեն եւ ճամբան, օտար ճամբորդներուն պիտի հարցնեն անոնց ինքնութեան թուղթերը։

Ամէն օր, սահմանագլխային կայաններու սպասարկութիւնները պիտի կազմեն եւ ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութեան պիտի ղրկեն Ֆրանսա մտնող օտարականներու ցուցակը։ Այն օտարականները որոնք չեն կրնար ներկայացնել կանոնադրական թուղթերը, անմիջապէս պիտի նշանակուին, երկրէն արտաքսուելու համար։

2) «Նանսէնեան անցագիր» կոչուած անցագրերը տրուած այն օտարականներուն, որոնք չեն կրնար իրենց մայրենի երկրէն անցագիր առնել, պիտի հաստատուին ոստիկանատուներուն կողմէ, կամ վիզէ պիտի ըլլան ֆրանսական հիւպատոսներուն կողմէ, ներքին եւ արտաքին նախարարութեանց որոշումէն յետոյ.

3) Ոստիկանական սպասարկութեանց հրահանգներ պիտի տրուին կէտ առ կէտ պաշտօնէութիւնը գործադրելու համար այն հրամանագրին, որ կը ճշդէ թէ ինչ պայմաններու մէջ, որ եւ է կերպով, օտարական մը բնակեցնող որ եւ է անձ, պանդոկապետ թէ սեփականատէր, պարտաւոր է ոստիկանութեան յայտնել անոր ներկայութիւնը 24 ժամուան մէջ։

4) Վերջ դնելու համար քաղաքական գործունէութեան կարգ մը օտարականներու, որոնք չարաչար գործածելով յայնօրէն ընծայուած ասպնջականութիւն մը, կը գործեն մեկուսի կամ կարգ մը ընկերակցութեանց մէջ օտար պետութեանց հետ Ֆրանսայի յարաբերութեանց կամ յանախ, հանրային անդորրութեան տեսակէտէն վնասակար պայմաններով, ոստիկանապետները կը հրաւիրուին այս մասին քաղել ամէն տեղեկութիւն եւ զանոնք անյապաղ փոխանցել ներքին նախարարութեան, ի հարկին, ենթակաները երկրէն արտաքսելու համար։

5) Ցարդ, Ֆրանսայէն հեռանալու հրաւէր ստացած օտարականները, կ'ենթարկուէին վտարման (refoulement) պարզ միջոցներու. այդ պարագային՝ դէպ ի Ֆրանսա գաղտնօրէն վերադարձը չէր ենթարկուեր պատժական որ եւ է կարգադրութեան։ Այս միջոցը ջնջուած է։ Ըստ այսու, արտաքսման պիտի ենթարկուի ամէն օտարական, որ անկանոն կացութեան մէջ կը գտնուի, կամ որուն՝ ինքնութեան թուղթը մերժուած է, կամ ձեռքէն առնուած է, անոր համար որ չի ներկայացներ անհրաժեշտ երաշխիքները։

6) Դատական նախարարին մէկ շրջաբերականը կը հրաւիրէ դատախազները որ օրէնքի խիստ կիրարկումը պահանջեն հանդէպ այն օտարականներուն, որոնք Ֆրանսա կը վերադառնան՝ հակառակ իրենց տրուած արտաքսումի հրամանին։

7) Հրամանագիր մը Հանրապետութեան նախագահութեան ապահովութեան սպասարկութիւնը կ'ենթարկէ ռահանգային ոստիկանապետութեան հրամանին. ըստ այսու, այս վերջինին կը պատկանի այս սպասարկութեան քննիչները ու պաշտօնատարները նշանակել։

Այն պարագային որ այս վերջինները կանչուին Սէնի ռահանգէն դուրս, ժամանակաւոր կերպով կ'ենթարկուին ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութեան, դրուելու համար ռահանգապետներու տրամադրութեան տակ։

8) Վերոյիշեալ միջոցներու բարւոք կիրարկումը ապահովելու համար, առնուազն ամիսը մէկ անգամ, ներքին նախարարութեան մէջ տեղի պիտի ունենայ խորհրդակցութիւն մը, որուն պիտի մասնակցին արտաքին եւ ներքին նախարարները, ռահանգային ոստիկանութեան պետը, եւ ի հարկին, ուրիշ իրաւասու վարչութիւններ։

Այս կարգադրութեանց վերաբերեալ հրամանագրերն ու շրջաբերականները լոյս տեսան երէկուան պաշտօնաթերթին մէջ։

Կորկուլով Աստուածաշունչ կը կարդայ Նոր ամբաստանիչ մը իր դէմ

Քննելու համար Կորկուլովի մտային վիճակը, մասնագէտ բժիշկները զայն ենթարկած էին գիտական փորձերու, որոնք տեւած են նախագահին սպանիչը։ Այնպէս որ անոր հարցաքննութիւնը պիտի վերսկսի 4–5 օրէն։

Իր խցիկին մէջ, Կորկուլով իր յուշերը գրի կ'առնէ կամ ժամանակը կ'անցընէ Աստուածաշունչ կարդալով։

Գրեր էինք թէ Սօֆիա բնակող ռուս սպայ մը կարգ մը յայտնութիւններ ըրած էր Կորկուլովի Կովկասի մէջ ունեցած գործունէութեան մասին, եւ ցոյց տուած էր երեք վկաներ, որոնց մէկը ֆրանսացի գնդապետ մը, որ գաւառ կը բնակի։ Այս վերջինը հրաւէր ստացած է ներկայանալու հարցաքննիչին եւ իր վկայութիւնը տալու։

Արտաքին նախարարութիւնը հաղորդած էր հարցաքննիչին թէ Փարիզ բնակող օտար զօրավար մը կրնայ տեղեկութիւններ հաղորդել Կորկուլովի անցեալ գործունէութեան մասին։

Այս զօրավարը ներկայանալով հարցաքննիչին, թարգմանեց ռուսերէն գրուած նամակ մը։ Նամակագիրը որ խագախ մըն է, կը պատմէ թէ, թերթերուն մէջ տեսնելով Կորկուլովի լուսանկարը, կարծած է ճանչնալ պոլշեւիկեան նախկին գործակալ մը, որ գինքը տանջանքի ենթարկած էր բանտին մէջ։ 1920ին, երբ կը պատերազմէր պոլշեւիկներուն դէմ, Ռոստովի մէջ, այդտեղ, իրմէ գաղտնիքներ կորզելու եւ տեղեկութիւններ քաղելու համար, գինքը տանջեր էր եօթն ամիս։

Այս խազախը որ կը բնակի Պիրենեաններու կողմը, պիտի հարցաքննուի տեղին վրայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱԼԷՊԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

—)(o)(—

Արաբական «Էլ Թէգատտիւմ» թերթը կը գրէ.—

Տասը տարի առաջ Հալէպի որբանոցին մէջ Մովսէս Ղազարեան անուն 15 տարեկան պատանի մը կը գտնուէր։ Վերջը այս տղան Ծիպէյլի որբանոցը փոխադրուեցաւ։ Զափոտտա եղաւ եւ որբանոցէն դուրս հանուեցաւ անիկա։ Դուրսը կոչկակարութեան հետեւեցաւ եւ արձանագրուեցաւ պոլշեւիկ։ Ան շարունակ կ'երթայ եւ յաճախ ալ կը յայտարարէր որ ինք յառաջիկային լէնին մը պիտի ըլլայ։

Ժամանակէ մը ի վեր Մովսէս փոխադրուած էր Հալէպ եւ Կիլլայի եկեղեցական ընկերութեան գործին մէջ, աշխատաւոր եղած։ Հոս, Հալէպի մէջ, ան պոլշեւիկեան կազմակերպութիւն մը ստեղծեց, որուն կը մասնակցէին Մաչիկ Սարգիս, Արսէն Մարգար, Սամուէլ Քիւրէքեան, Մուհամմէտ Ալի կամ Քէրիմօֆ։ Այս վերջինը բնիկ Պաղեստինցի է եւ բուն անունը Պէտր Սաադի։ Այս մարդը պատերազմէ վերջ գտնուեցաւ Խարբերդ, Ատանա, Պոլիս եւ վերջն ալ Պէյրութ։ Իր շրջած տեղերը կեղծ անունով կը հանչցուէր եւ յարաբերութեան մէջ կը մտնէր համայնավարներու հետ։ Իր ամենավերջին անունը Քէրիմօֆ եղաւ։ Անիկա Պէյրութ գտնուած միջոցին ծանօթացաւ Մովսէսին հետ եւ անկէ միասին Հալէպ եկան, հոս եւս ստեղծելու համար պոլշեւիկեան կազմակերպութիւնը

Ասոնց կողմէ կազմուած պոլշեւիկեան կազմակերպութիւնը ինքնամփոփ կ'աշխատէր եւ չէր ենթարկուեր կեդրոնին։ Շաբաթը երկու անգամ ժողով կը գումարէին անոնք եւ Մովսէս ծրագիրներ կ'առաջարկէր։ Կը պատրաստէին հայերէն լեզուով թռուցիկներ, որոնք Քէրիմօֆի կողմէ արաբերէնի կը թարգմանուէին։

Մայիս 1ի առթիւ, գաղթականներու թաղի պահակը տեսած է որ մարդ մը կարմիր դրօշ կը պարզէ. իսկոյն կը ձերբակալէ եւ կը տանի պահականոց, ուր ան ամէն բան կը խոստովանի եւ երեւան կը հանէ բոլոր գաղտնիքները։ Ոստիկանութիւնը կը կատարէ Մովսէսի տան մէջ եւ հոն կը գտնուին դրօշներ, խմորատիպ, եւ բազմաթիւ թռուցիկներ։ Մովսէս չուրանար եւ կը յայտարարէ որ ինք պոլշեւիկ է։

Հիմա բոլոր անդամները ձերբակալուած են։

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

—)(o)(—

Պաղտատ հրատարակուող «Պաղտատ Թայմզ» անգլիերէն թերթը կը գրէ թէ՝ Իրաքի մարզպանութեան քարտուղար Հարիւրապետ Հուլտ գացած է Շէյխ Ահմէտ Պարզանի մօտ, ընկերակցութեամբ զինուորական բժիշկի մը։ Ան տեսակցութիւն ունեցած է Շէյխ Ահմէտի հետ եւ յաջողած անոր կողմէ գրաւուած երկու անգլիական օդանաւերը ետ առնել։

Այդ անգլիական օդանաւերէն մէկը կը կոչուի «Ռէթլը» որ բերուելով Պաղտատ նորոգութեան յանձնուած է. իսկ միւսը անվնաս վիճակ մը ունի եւ կը գտնուի այժմ Պաղտատ։

«Պաղտատ Թայմզ» կ'աւելցնէ.—

Հարիւրապետ Հուլտի ունեցած յաջողութիւնը շատ կարեւոր է։ Այսուհանդերձ շատ դաղտնի կը պահուին այն պայմանները որոնց համաձայն հարիւրապետը յաջողեցաւ համոզել Շէյխ Ահմէտ Պարզանը եւ անոնց հետ համաձայնութեան յեզու մը գտնել։

Շէյխ Ահմէտ սակայն, այս երկու անգլիացի զինուորականներու հանդէպ շատ լաւ վերաբերմունք մը ցոյց տուած է եւ զանոնք հիւրասիրած մեծ պատիւներով։

Այս տեղեկութիւնները հաղորդելէ վերջ, «Պաղտատ Թայմզ» կուտայ հետեւեալ լուրերը.—

Զինուորական իշխանութիւնը որոշած էր Պարզանի սահմաններուն վրայ պահականոց մը հաստատել եւ ձեռնարկած էր շինութեան։ Բայց Շէյխ Ահմէտի ուժերը լուր առնելով յարձակում գործեցին եւ սպաննեցին երեք զինուոր եւ բազմաթիւ վիրաւորներ ձգեցին։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՎԵՐՍԱՅԼԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անգլիական գրիչի կտրուկ ոճով եւ ազգերու ազատագրութեան երբեմնի առաքեալ Ֆրանսացիի ազատ բերնով, խաղաղութեան համաժողովը 1919 յունիս 25ին սարկաւագօրէն մէկդի կը նետէր Դամատ — Ֆէրիտեան բարենորոգմանց առաջարկները, եւ այստեղ կը յայտարարէր հայ ժողովուրդի հայրենիքը, Հայաստանը. ու այդ կը կատարուէր յանո՛ւն չորսերու ընդհանուր ծրագրի յաջողութեան եւ ի վարձատրութիւն հայ ժողովուրդի արեւելքին արեւմուտք բերած իր անհամար զոհաբերութեանց ու թափած արիւնին։

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ կուշտին, Թուրքիան ալ չէզոքացուեցաւ. Օսմանեան կտրուեցաւ Միջերկրականէն, Յոյներու Տարտանէլ հաստատուելով։

Հասա բնականօրէն բոլոր պզտիկ պետութիւններու առաջին հոգը պիտի ըլլար հաստատել մաքսային դրութիւն եւ ունենալ կանոնաւոր բանակ. առանց բացառութեան ամէնքն ալ տիրող պայմաններուն մէջ վաղ թէ ուշ վտանգուելու սպառնալիքի ներկայութիւնը կ'ապրէին։ Ու ոչ մէկ մեծերէն պարտականութիւն սեպեց այն օրերուն յիշեցնել փոքրերուն Ուիլսընեան պատգամագրի երրորդ կէտը, առանց տնտեսական հաւասարութիւն բոլորի միջեւ, եւ որքան կարելի է պզտիկնալ մաքսային դրութիւններէ։ Մոռցուեցաւ նաեւ չորրորդ կէտը որ կը վերաբերէր սպառազինութեան սահմանափակման։

Խաղաղութեան դաշնագրի գործադրութեան օրերուն, ո՛չ մէկ փորձ եղաւ պարտուող երկիրներու ժողովրդավար հոսանքները քաջալերելու. ընդհակառակն, եթէ մէկ կողմէ Բաւարիոյ մէջ Այզնէրը արհամարհուեցաւ, միւս կողմէ Հօրթին ամէն քաջալերութիւն գտաւ յաղթականներու մօտ. դարձեալ եթէ մէկ կողմէն Սուլթանի կառավարութիւնը արհամարհուեցաւ, միւս կողմէ Փոքր – Ասիոյ Թուրք ազգայնական շարժումը քաջալերուեցաւ դրամով, զէնքով, պարէնով եւ ռազմամթերքով։

Եթէ երբեք Սերպիան եւ Լեհաստանը ծովերու վրայ ազատ ելք ունեցան եւ Հունգարիան անոնցմէ զրկուեցաւ. Անգլիոյ բացարձակ պահանջով ծովերու վրայ ազատ նաւարկութեան իրաւունքը սահմանափակուեցաւ։

Խաղաղութեան սեղանին շուրջ յաղթական մեծերը ուրախ ու հպարտ էին. անգամ մը որ իրարմէ բաժնուեցան, զգացին որ խաղաղութիւնը վերահաստատուած չէր. անհամաձայնութեան եւ վէճի խնդիրներու թիւը շատ էր. արեւելքը տակնուվրայ էր, իսկ Եւրոպան տնտեսական փլուզումի ծանր վտանգին տակ կը գտնուէր, որ անտիճանաբար աղէտալի պիտի դառնար արեւմուտքին արեւելք, մինչեւ Թուրքիստան, որ օրէ օր կը մխրճուէր համայնավարական քաոսին մէջ։

Նախապատերազմեան վիճակի վերանորոգման հաւատքը մեծերու մօտ անոնց բացարձակ միամտութեան ապացոյցը տուաւ, միայն Ֆրանսայի աւերակ նահանգները բաւական էին սիրտերը սեղմելու համար։

Իրականութեան մէջ ամէնքն ալ պարտուած էին. ուժի, անձի եւ նիւթի այն բազմամիլիոն կորուստները ընդհանուր յուսախաբութեան եւ աղքատութեան դուռները բացին բոլորին համար. իրական յաղթողը մնաց թերեւս Ճափոնը. միւսներու գրաւած հողերը, առացուած աւարներն ու գաղթավայրերը չբերին ո՛չ մէկ դարման, այլ պատճառ դարձան յետագային մէջ եղեւմուտքի եւ տնտեսութեան խանգարման։

Որքան ատեն որ մեծերը կը գործէին իրարու հետ ներդաշնակօրէն, դաշնագիրը իր կարեւոր կէտերով արժէքաւոր էր եւ ի զօրու. նոյն կէտերու շուրջ համաձայնականները դարձան անհամաձայն, նախապէս քաշուեցաւ Ամերիկան, ապա Անգլիան եւ միւսները։

Դաշնագիրը իր արժէքը կորանցուցած էր այլ եւս, քանի որ զայն ստորագրողները առաջին առթիւ իսկ ջնջեցին փոխանակութեանց համաձայնութիւնը. դրամի անկումի սկզբնաւորութիւնն էր այլ եւս, որ երթալով պիտի շատնար, եւ պետութիւններու եղեւմուտքի հաւասարակշռութիւնը պիտի խանգարէր։

Ժողովուրդներու իրական ցաւերու դարմանը պայքարելովօրէն չխորհեցան մեծերը, շնորհիւ իրենց անհամաձայնութեան, եթէ այն օրերուն մթերուած ոսկիներով աղքատ երկիրներու վարկեր բացուէին, միայն նախնական եւ սնունդի նիւթերու գնումի համար, թերեւս այսօրուան սնանկութեանց խռովութեան առջեւ չգտնուէին շատերը։

Միջազգային հակակշռի տակ՝ կարօտ ազգերու վարկերու օգտագործում մը կրնար խաղաղութեան համար նպաստաւոր երեւոյթ մը դառնալ։ Ամէն ազգ ինք իր գլխուն, իր միջոցներով ու մասնակի օժանդակութիւններով իր իրական պէտքէն դուրս բրաւ այնպիսի անհաշիւ ու անհեռատես ծախքեր, որոնցմէ յառաջ եկաւ այս օրերու համաշխարհային մեծ քաոսը, որմէ ազատելու մեծերու փորձերը ցարդ մնացին ապարդիւն, ու աշխարհը ինկաւ աւելի աղանդալիքի տակ, քան մեծ պատերազմի նախօրեակին. ու այս ամէնը, որովհետեւ մեծերը սխալ ծրագրեցին ու անտեսեցին Ուիլսընեան սկզբունքները։

Ուիլսընեան պատգամագրի մէջ չկային ո՛չ աւարի բաշխումի, ո՛չ տուգանքի եւ ո՛չ ալ վրէժխնդրութեան հարցեր. պատերազմը նկատուած էր իբրեւ աղէտ, եւ պէտք էր արգիլել անոր վերադարձը։

Պէտք էր ազատագրել բոլոր ճնշուած ազգերը, ոմանք անկախ դարձնելով, ոմանք ալ կցելով իրենց մայր հայրենիքներուն։ Օժտել բոլոր ազգերը ժողովրդավար կարգերով, վերջ տալ գաղտնի դիւանագիտութեան եւ սահմանափակել ազգերու սպառազինումը։ Ազգամիջեան ծագելիք բոլոր վէճերը յանձնել Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին, որու մէջ ամէն ազգ պիտի ունենար իր ներկայացուցիչը։

Պատերազմը Ուիլսընեան առաջարկով չի նկատուիր վաճառականական գործողութիւն մը, որու վնասները եւ ծախքերը պիտի փոխարինուէին պարտուողի աւարով։ Առաջին անգամն ըլլալով պատերազմը կը նկատուի ազատութեան չարիք մը. ժամանակաւոր յաղթականները լաւագոյն գործը բրած պիտի ըլլային եթէ արգիլէին անոր վերերեւումը։

Ազգերը ազատագրել զինաթափելով ամէնը. ժողովուրդներու տնտեսական հակամարտութեան եւ տագնապին առաջքը առնել ապրանքներու ազատ փոխանակութեամբ, ազգերու համագործակցութեամբ չէզոքացնել բոլոր գերիշխանութիւնները, Ուիլսընեան այս սկզբունքներով աշխարհը պիտի կազմէր մէկ ամբողջական մարմին, որու մէկ անդամը երբ տկարանար, ցաւը պիտի զգացուէր ամբողջութեան կողմէ, հետեւաբար դարմանը պիտի ըլլար արագ ու հիմնական։

Ուիլսընեան մեծութիւնը եղած է այն, որ ան լաւագոյն կերպով գուշակած է ներկայի ազգամիջեան բոլոր բարդութիւնները, իսկ իր ընկերներու սխալը եղած է այն, որ անոնք առաջնորդուած են այնպիսի միջոցներով, որոնք անցեալէն փոխանցուած են իրենց՝ երբ ժառանգութիւն եւ մասնաւած են աշխարհը անմտիթ ալեկոծութեան մը, ուր մեծերէն սկսած մինչեւ ամենափոքրերը կը հարցնեն թէ ո՞ւր կ'երթանք...

Հ. ՍԵՐԵՆԿՈՒԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՊԱՐՏԷԶԻ ՋԱՆԳԱԿ

(ՀԷՔԵԱԹ)

Ժամանակով կ'ապրէին այր մը եւ կին մը, որոնք շատ ու շա՜տ կ'ուզէին զաւակ ունենալ։ Ի վերջոյ կինը սկսաւ յուսալ թէ Աստուած ողորմած է, ու պիտի կատարէ իրենց խնդրանքը։

Անոնց տնակին ետեւի պատին վրայ փոքրիկ պատուհան մը կար, ուրկէ սքանչելի պարտէզ մը կը տեսնուէր, լեցուն հրաշալի ծաղիկներով ու խոտերով։ Բայց այդ պարտէզը ամէն կողմէ շրջապատուած էր բարձր պատերով եւ ոչ ոք կը համարձակէր ներս մտնել, որովհետեւ այդ բոլորը կը պատկանէր կախարդ կնոջ մը, որ շատ խիստ էր ու ամէնքը կը վախնային իրմէ։

Անգամ մը կինը կեցած կը դիտէր այդ պարտէզին վրայ։ Մէկ մըն ալ տեսաւ ջանգակիկներով լեցուն ածու մը, որոնք այնպէս քնքուշ կը նայէին իրեն, որ ան զայթակղեցաւ ու անդիմադրելի ցանկութիւն զգաց ուտելու։

Օրէ օր աւելի ու աւելի կ'աւելնար այդ ցանկութիւնը, բայց որովհետեւ գիտէր թէ չպիտի կրնար զայն ձեռք ձգել, հիւանդացաւ վշտէն եւ մեռելի պէս գունատեցաւ։

Ամուսինը նշմարեց այդ.

— Ի՞նչ ունիս, սիրելիս:

— Ա՜խ, — ըսաւ ան, — եթէ չկարենամ ուտել այն ջանգակիկները, որոնք կը բուսնին մեր տնակին ետեւի պարտէզին մէջ, պիտի մեռնիմ։

Ամուսինը, որ շատ կը սիրէր իր կինը, մտածեց. «Ինչո՛ւ թողուլ, որ կինս մեռնի, պիտի քաղեմ զանոնք, ինչ որ ալ պատահի»։

Եւ իրիկուն մը, երբ մութն ինկաւ, պատէն ցատկեց պարտէզ, շտապ կերպով ժողվեց ջանգակիկներէն ամբողջ փունջ մը եւ բերաւ իր կնոջը։ Իսկ սպասուհին սալաթ մը պատրաստեց։ Ու կերան։ Այնքա՛ն համեղ գտան զայն, որ յաջորդ օրն իսկ երեք անգամ աւելի ցանկութիւն զգացին անկէ ուտելու։ Այր մթնելուն պէս իսկոյն ցատկեց պարտէզ, բայց դեռ հազիւ էր մտած, երբ սիրտը կանգ առաւ սարսափէն։ Առջեւը տնկուեցաւ կախարդուհի մը։

— Ինչպէ՜ս կը համարձակի՞ս, ըսաւ ան կարծես զինքը կլլել ուզելով, գողի պէս պարտէզս մտնել ու ջանգակիկներս քաղել. գէշ պիտի ըլլայ քեզի։

— Ա՜խ, — աղաչեց մարդը, ձեր բարկութիւնը ողորմութեան փոխեցէք. ես այդ բանը ըրի ծայր աստիճան փափաքէս մղուած. կինս պատուհանէն տեսաւ ձեր ջանգակիկները եւ այնքա՛ն փափաքեցաւ ուտել, որ պիտի մեռնէր, եթէ չքաղէի։

Կախարդը քիչ մը մեղմացաւ ու ըսաւ.

— Եթէ խնդիրը այնպէս է, ինչպէս կը պատմես, թոյլ կուտամ ուզածիդ չափ քաղել, միայն թէ մէկ պայմանով. պիտի տաս ինծի այն երախան որ կինդ պիտի ծնի։ Անիկա զաւակս պիտի ըլլայ, միայն թէ ես պիտի հոգամ զինքը մօր մը պէս։

Մարդը վախէն ամէն ինչ խոստացաւ ու երբ տղան ծնաւ, իսկոյն վազեց կախարդին քով, կնքեց զայն «Պարտէզի Ջանգակ» անունով եւ տարաւ անոր։

Ջանգակիկը ամէնէն գեղեցիկ աղջիկն էր, որ ծնած ըլլար արեւին տակ։ Երբ 12 տարեկան դարձաւ, պառաւը զայն փակեց անտառին մէջ եղած բարձր աշտարակին մէջ, որ ոչ սիւն ունէր եւ ոչ ալ դուռ, միայն ամէնէն վերի կողմը փոքրիկ պատուհան մը կար։

Երբ կախարդը կ'ուզէր վեր բարձրանալ, կը կենար աշտարակին տակ ու կը կանչէր.

— Ջանգակիկ, Ջանգակիկ, վար կախէ վարսերդ...

Իսկ Ջանգակիկը հրաշալի մազեր ունէր, ոսկի թելերէն աւելի նուրբ։ Երբ ան կը լսէր կախարդին ձայնը, կը մօտենար պատուհանի շրջանակին, վար կը կախէր վարսերուն հիւսքը, որ այնքան երկար էր։ Պառաւը զայն բռնելով կը բարձրանար վեր։

Երկու տարի ետքը այնպէս պատահեցաւ որ թագաւորի որդին գնաց անտառ, մինչեւ անոր ծայրը՝ աշտարակին քով։ Հոն լսեց որ մէկը կ'երգէ եւ այնքան հրաշալի, որ կեցաւ մտիկ ընելու համար։ Երգողը Ջանգակիկն էր, որ իսկական ոգեւորութեան մէջ կատարելապէս ազատութիւն էր տուած իր զգացումներուն։

Իշխանը ուզեց անոր քով ելլել ու սկսաւ աշտարակի ճամբան փնտռել, բայց ոչ մէկ դուռ կրցաւ գտնել։ Իսկ անոր հետաքրքրութիւնը այնքա՛ն մեծ էր, որ ամէն օր սկսաւ գալ անտառ եւ անոր երգին ականջ դնել։

Անգամ մը, երբ կեցած էր ծառին ետեւը, նկատեց որ կախարդ մը մօտեցաւ աշտարակին եւ լսեց թէ ինչպէ՛ս սկսաւ կանչել.

— Ջանգակիկ, Ջանգակիկ, վար կախէ վարսերդ.

Այն ատեն Ջանգակիկը վար կախեց ոսկեփայլ մազերը եւ կախարդը բռնելով բարձրացաւ վեր։

— Է՛, երբ ան այս ձեւով կրնայ վեր բարձրանալ, ես ալ փորձեմ բախտս։

Եւ յաջորդ օրը, երբ մութն ինկաւ, իշխանը մօտեցաւ աշտարակին ու կանչեց.

— Ջանգակիկ, Ջանգակիկ, վար կախէ վարսերդ...

Եւ իսկոյն իր ոտքերուն քով փռուեցան երկար մազերը եւ իշխանը սկսաւ բարձրանալ վեր։

Ջանգակիկը նախ շա՜տ վախցաւ երբ իր քով այր մարդ մը տեսաւ, որովհետեւ իր կեանքին մէջ երբեք չէր տեսած, բայց իշխանը սիրալիր կերպով խօսեցաւ անոր հետ եւ պատմեց, թէ ինչ խորունկ կերպով ազդած էր անոր երգն իր վրայ եւ հանգիստ չունէր այլեւս առանց տեսնելու զինքը, աղջնակին վախն անցաւ եւ երբ տղան հարցուց անոր, թէ արդեօք չէ՞ր ուզեր իր կինը դառնալ, մտածեց ու տեսաւ թէ երիտասարդ ու գեղեցիկ էր իշխանը... ըսաւ. «Աւելի կախարդին ... սիրէ զիս»։ Ձեռքը անոր ձեռքը երկնցուց։

Եւ ...

— Ուրախութեամբ կուգամ քեզի հետ, բայց չեմ գիտեր թէ ինչպէս պէտք է իջնեմ աշտարակէն։ Հոս եկած ատեն ... հիւսք մը կը շինեմ անկէ ... պատրաստ ըլլայ, վար կ'իջնեմ եւ դուն ձիուդ վրայ կը դնես ու տանիս զիս։

Իշխանն ... մինչեւ հիւսքը պատրաստ ըլլայ, ... գայ անոր քով, երբ կախարդը բացակայ է։

Իսկ կախարդը երբեք բան մը չէր լսեր ... թէ Ջանգակիկը անոր ըսաւ ...։

— Ըսէ՛ք ինծի, խնդրեմ, մայրիկ, ինչու այնքան դժուար է ձեզ վեր քաշելը, երբ երիտասարդ իշխանը մէկ ակնթարթի մէջ վեր կը բարձրանայ։

— Ա՜խ դուն անամօթ, ... կախարդ կինը, ի՞նչ կ'ըսես ... կը կարծէի թէ բոլորովին ... եմ քեզ աշխարհէն, մինչ դուն ... խաբեցիր։

Չար կինը, իր զայրոյթէն, բռնեց Ջանգակիկի հրաշալի մազերը, երկու անգամ փաթթեց իր ձախ ձեռքին վրայ, առաւ մեծ մկրատ մը ու կտրեց։ Սիրուն մազերը պառկած էին գետնին վրայ։ Այնքան անգութ էր ան, որ կապկպեց Ջանգակիկը եւ նետեց մութ տեղ մը, ուր պիտի ապրէր ան տառապանքի մէջ։

Նոյն օրը կախարդը կտրած վարսերը կապեց պատուհանին, ու երբ իշխանը եկաւ ու կանչեց.

— Ջանգակի՛կ, Ջանգակի՛կ, վար կախէ վարսերդ...

Ինքը վար ձգեց զանոնք։ Իշխանը բարձրացաւ վեր, բայց աշտարակին մէջ իր անուշ նշանածին փոխարէն գտաւ կախարդ կինը, որ պատ...

ԲԵԹՂԵՀԷՄԵԱՆ ԱՍՏՂԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

1 Արար

ՍԵԼՄԱ ԼԱԳԵՐԼՕՖ

ԱՆՁԵՐ —

Օգոստոս — Հռոմէական կայսր
I Ծերակուտական
II Ծերակուտական
I Ջահակիր
II Ջահակիր
I Վեստեան կին (Վեստանոյշ)
II Վեստեան կին
Սիպիլ — Գուշակուհի
Կեսարի հետեւորդները

ՏԵՍԱՐԱՆ

Մարիամ, Յովսէփ, Պատմիչ, Հովիւներ։

Գիշեր՝ Հռոմի առջեւ։ Կապիտոլի գագաթը։ Լայն սանդուղներ «Յաւիտենական Կրակով» տաճարին առջեւ։

Դէպ ի ձախ՝ խորքին մէջ նոր շինուող տաճարին պատը։

Տաճարին առջեւ, տեւականօրէն կը ձեւաւորուին տարօրինակ ստուերներ, — երկուքը՝ Յաւիտենական Կրակին վեստանոյշները, իսկ երրորդը՝ գուշակուհին։

Սիպիլ.— Թաքուն ուժ մը զիս կ'առաջնորդէ գիշերուան մէջ։ Երաժշտութիւն մը երկինքէն, որ երբե՛ք լսուած ըլլայ։ Օ՛, Լուսնթագ, այս երաժշտութիւնը քու երկինքէդ չէ։ (Կ'արթնցնէ վեստանոյշները) Քոյրե՛ր, Վեստանոյշներ, արթնցէ՛ք, երկար քնացաք։

1 Վեստանոյշ.— Օ՛, գուշակուհի Սիպիլ։

11 Վեստանոյշ.— Վա՜յ մեզի, քնացեր ենք։

Սիպիլ.— Լուսնթագին Յաւիտենական Կրակը կը շիջի։

1 Վեստանոյշ.— Որմէ արդեօք հմայուեր ու քնացեր ենք։

11 Վեստանոյշ.— Օ՛, վա՜յ մեզի։ Լուսնթագի զայրոյթը եւ Կեսարին վրդովումը վերջ պիտի չունենան:

1 Վեստանոյշ.— Կորսուա՛ծ ենք։

Սիպիլ.— Մի վախնաք։ Վաղ մ բան մը տեղի կ'ունենայ այս գիշեր։ Թագդր հմայք մը նուաճած է աշխար - աշխարհը։

1 Վեստանոյշ.— Լռութի՛ւն կը տիրէ ամբողջ երկրի վրայ։

11 Վեստանոյշ.— Ո՛չ մէկ աստղ երկնակամարին վրայ։

Սիպիլ — Հողմերը շղթայուած են։ Ծառերն ու ցամաքը կը նոյնանան։ Ժամանակը կանգ է առած։ Դաշտին մէջ առանց բոցի կրակ կը տեսնեմ։ Կրակին շուրջ հեզ գառներ եւ գիշատիչ գազաններու միջեւ կը ննջեն հովիւները։ Սպիտակ ամպեր - Ոչ, անթիւ թռչուններ — կը հսկեն անոր կրակին վերեւ՝ գեղգեղելով, վեր սեղեւով...

1 Վեստանոյշ.— Ոչինչ կը լսեմ։

Սիպիլ.— Ամէնքը պիտի տեսնեն ու պիտի լսեն։

11 Վեստանոյշ.— Օ՛, օգնէ մեզի։ Փրկէ մեզ Կեսարին զայրոյթէն։

Սիպիլ.— Ուրիշ մը պիտի փրկէ ձեզ։ Այս գիշեր վերջ պիտի գտնէ Կեսարի իշխանութիւնը։ Բոլո՛ր երկրային կայսրերու իշխանութիւնը։

1 Վեստանոյշ.— Աւելի շատ վախնանք, քայլ, Աստուածներն աւեր իւղ։

11 Վեստանոյշ.— Ու խնդրենք ամենակարող Լուսնթագէն՝ ներել մեր քունին։

Սիպիլ.— Օ՛, Լուսնթագ, ինքը եւ ննջած է այս հրաշալի՛ գիշերով, մի մոռցուիք:

(Երկու վեստանոյշները, կշռութաւոր շարժումներով եւ դիրքերով կ'առնեն անօթներ եւ տաճարին մէջ իւղ կը լեցնեն)։

Սիպիլ. Տխուր է ձեր երաժշտութիւնը։ Ու աղօթքը՝ ձեր պաշտօնը։ Վերջինն է ձեր զոհաբերութիւնը, որովհետեւ այս գիշեր կը վերջանայ խաղաղութիւն մը։ Ու կը սկսի նոր կեանք (ակնարկը յառած հեռուն)։ Դիտեցէք։ Երկնակամարին վրայ կը յայտնուի լուսաւոր աստղ մը, ցոյց կուտայ Արեւելքը, կը ժենդայ է տանջուող երկրին վրայ կը թափէ նոր լոյս։

1 Վեստանոյշ.— Օ՛ սարսափ, իւղը չի բոցավառիր։

11 Վեստանոյշ.— Փոխանակ լուսավառելու, կը շիջի Յաւիտենական Կրակը։

Վեստանոյշները.— Ի՞նչ է այս։

Սիպիլ.— Նախասահմանութիւն։

(Հեռուն աղմուկ: Ներս կը խուժեն մէկ քանի ջահակիրներ)

1 Ջահակիր.— Կապիտոլ հասանք։

11 Ջահակիր.— Մեծն Օգոստոս կեսարը կուգայ։

1 Վեստանոյշ.— (վախցած) Կեսարը կուգա՞յ։

11 Վեստանոյշ.— (Նոյնպէս վախցած): Գիշե՞ր ատեն։

1 Ջահակիր.— Կ'ուզէ զոհ բերել Լուսնթագի տաճարին։

11 Ջահակիր.— Շատ անհանգիստ է։

1 Վեստուհի.— (Սիպիլին) Մա՛յր գուշակուհի, պահպանէ մեզ Կեսարի ցասումէն։

11 Վեստուհի.— Օգնէ մեզ, որ Լուսնթագի տաճարին մէջ բոցավառի Յաւիտենական Կրակը։

1 Վեստուհի.— Աստուածները վշտացած են։ Իւղ լեցուցինք, եւ տաճարին կրակը, փոխանակ բոցավառելու, կը մարի։

Սիպիլ.— Թաքուն ուժ մը զայն կը մարէ:

1 Վեստուհի.— (Ցուցադրաբար) Կեսարը մեզ կորստեան պիտի մատնէ։

Սիպիլ.— Ուրիշ, Կեսարէն աւելի զօրեղ մը ձեզ պիտի պահպանէ։

1 Ջահակիր.— Կեսարէն աւելի զօրե՞ղ մը։

11 Ջահակիր.— Միայն Լուսնթագն է Կեսարէն աւելի զօրեղ։

Սիպիլ.— Պիտի գայ Մէկը՝ Լուսնթագէն աւելի զօրեղ։

1 Ջահակիր.— Զգո՛յշ՝ լեզուդ, կին, որ կը հայհոյես Աստուածոց։

11 Ջահակիր.— Կորսուած ես, եթէ Կեսարը լսէ բառերդ։

Սիպիլ. Ինչո՞ւ կը զայրանաք, երկրային Կեսարի ծառաներ։ Չէ՞ք զգար, որ նոր խաղաղութիւն մը կը ծնի։

1 Ջահակիր.— Կը զգանք որ Կեսարը կուգայ եւ կորստեան պիտի մատնէ մեզ ամէնքս, եթէ չմեղմէք իր զայրոյթը։

11 Ջահակիր.— (Անհանդարտ) Ան մեզ գիշերով հալածեց՝ շուներու նման: Վազեցէք դէպի Կապիտոլ, ու ինծի սպասեցէք զոհաբերութեան, ըսաւ։

1 Ջահակիր.— Անհուն գիշերը կը նեղէ զինքը։ Հռոմը կարծես մեռաւ։ Տիբերի ջուրերը եւս կանգ առին։

11 Ջահակիր.— Ծերակուտականները ի զուր ջանացին զայն հանդարտեցնել։ Անզօրութիւնը քաշած է այտերը։

1 Ջահակիր.— Երբ Փորումայի միջով, ստուերներու լռին դէպի ազգին ճամբայ առինք, մեր ձիերը քնացած՝ գլուխնին վար կախեցին։

11 Ջահակիր.— Ճամբան շարունակեցինք հետիոտն, վազեցինք այնպէս ինչպէս մարդ երազին մէջ կը վազէ՛, ձեզի հաղորդելու համար որ զոհաբերութեան պատրաստուիք։ Մեր ետեւէն կուգան ծերակուտականները եւ նոյնինքն՝ Կեսարը։

1 Վեստանոյշ.— (Ցուցադրաբար կը կոտրէ ծունկերը) Ու Յաւիտենական Կրակը շիջած պիտի գտնէ։

11 Վեստանոյշ.— (Կը նետուի դէպի ջահակիրները) Անզօր ենք զայն արծարծելու, օգնեցէք։

1 Ջահակիր. (Ականջ կուտայ եւ նշան կ'ընէ լռելու) Վա՜յ ձեզի, Կեսարը կը ժամանէ։

(Ներս կը մտնեն երկու ծերակուտականներ՝ շփոթած եւ ուժասպա՛ռ):

1 Ծերակուտական.— Հասա՞նք։ Ի՞նչ անհաւոր գիշեր։

11 Ծերակուտական.— Հա՛ս եւ ամէնքը ննջած են։ Է՛յ, ամէն ինչ պատրա՞ստ է զոհաբերութեան համար։ Կեսարը կը ժամանէ։

1 Վեստանոյշ.— Վա՜յ մեզի ... ձեզի։ Յաւիտենական Կրակը կը շիջի։

11 Ծերակուտական.— Սրբազան իւղը կը մերժէ վառիլ։

1 Ծերակուտական.— (Բռնելով մազերով) Դժբախտնե՛ր։

11 Ծերակուտական.— (Կ'երթայ դէպի կապիտոլի գագաթը եւ կը դիտէ Սիպիլի ստուերը) Ի՞նչ է այդ ... կա։

1 Ծերակուտական.— (Կ'երթայ անոր քով) Ձիթենիի կոճղ մը։

11 Ծերակուտական.— (Շուրջը նայելով) Եւ կամ քարէ արձան մը։

1 Ծերակուտական.— Ծեր ... որ կը շինուի Կեսարին Օգոստոսի տաճարը։

11 Ծերակուտական.— (Ցնցուած ծակիդ եկած) Տե՛ս, արձանը կը շարժի։ Սիրտս վախ սառաւ։

1 Ծերակուտական.— ... Անիծեալ գիշեր։

11 Ծերակուտական.— (Կը պռնցուած) Ջահակիրնե՛ր, լոյս բե՛ր...

(Ջահակիրները վազելով կը մօտենան)։

I Ծերակուտական.— (Դէպի ստուերը) Ո՞վ ես դուն։

Սիպիլ.— Ես ժամանակն եմ։

II Ծերակուտական.— (...եկած) Սիպիլն է։

I Ծերակուտական.— Որքա՜ն վախցայ։

II Ծերակուտական.— Որքա՜ն ... սեւցած է։

I Ծերակուտական.— Ժամանակէ՜ն։ Անոր տարիները անհաշուելի են՝ ծովեզրի աւազներուն նման։

I Ջահակիր — Ծերակուտական, ո՞ւր է, ա՞ն է ամէն բանի յանցաւորը...

...բառ կեցած էր աչքերով ուռելու համար գայն։

— Ընդ՝, բսաւ չարութեամբ, դաւէն Զանդակիկը, կռուելու յափշտակիլ Թոչունը այլագիտաբար գեղեցիկ իր բունին մէջ։ Կատուն տարաւ, ու հիմա ալ քու աչքդ պիտի զայն, ու Զանգակիկը կորսուած է բոլորովին։ Զանգակիկը կորսուած է, ի՛նչ կը պակսի արդեօք, ինչպէս չես տեսներ քու ափերդ։

Իշխանը կարծես խելագարեցաւ։ Յուզուած ու յուսահատ վար նետուեցաւ աշտարակէն, ու Թէեւ ողջ մնաց, այն աչքը մտած ճիւղը կուրցուց։ Մէկսալ կոյր կոյր պատելը անտառին մէջ եւ կերակրուիլ պտուղներով ու բոյսերու արմատներով։ Վերջապէս անկախ կուլար իր աննման Զանգակիկին համար։ Այսպէս անտառին մէջ պտտեցաւ քանի մը տարի, մինչեւ որ օր մը հասաւ հոն, ուր պահուած էր իր Զանգակիկը, որ պզտիկ որբեւորեակներ մանչ ու աղջիկ ծնած էր անի։

Իշխանը ճանչցաւ անոր ձայնը, զինքը ալ ճանչցնել, չարչարուեցաւ այն կազմը, ուրկէ կուգար ձայն եւ, երբ Զանգակիկը նշմարեց զայն, ճանչցաւ, փաթթուեցաւ անոր վիզին ու սկսաւ լալ։

Երկու կաթիլ արցունքներ ինկան իշխանին աչքերուն վրայ եւ աչքերը բացուեցան։

Իշխանը առաւ ու գայն տարաւ իր երկիրը, ուր մեծ ուրախութեամբ ընդունեցին զինքը։ Այնտեղ ապրեցան ուրախ ու երջանիկ։

Թարգ. Խ. ԵԳԱՆԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Նոյն մը Կորկուլովի բանաստեղծութիւններէն

Փարիզի ռուսական մէկ թերթը, Պոսլեդնիա Նովոստի, կը գրէ թէ Կորկուլով, այս տարի, Փարիզի մէջ լոյս ընծայած էր գիրք մը, — Սկիւթացիներու կեանքին գաղտնիքը։ Կորկուլով այդ գիրքին վրայ, կ'երեւէր ծածկանունով մը, Փօլ Գրէյտ (վերջին բառը ռուսերէնէ առնուած, բրէդ — զառանցանք)։

Այս գիրքը կը պարունակէ պատմուածք մը, Հեռակայ, պոէմա մը, Զիլպացինկոյի ոդիսականը, որ կը կազմէ Սկիւթացին ոփկրայիսն, 3 արար եւ 1 նախերգանք, ու պոէմա մը եւս, Բանաստեղծին հայրենադարձութիւնը, զոր ձօնած էր ռուս բանաստեղծին, Եսէնինի, անձնասպան եղած քանի մը տարի առաջ։ Առաջին գործը, որ կը ներկայացնէ զարուրիքը գերեզմանի մէջ, Սեւ ծովուն եզերքը, գրուած է պրոզկա գրագներու ոճով, Առանց տաղանդի, առանց արժէքի գործ մը։

Կորկուլով շատ ազդուած է Ալեքսանդր Պլոքէն, որ նոյնպէս կը խօսի Սկիւթացիներուն մասին։ Իսկ վերջին գործը կը բաղաձէ համակրական զգացումներով հանդէպ Եսէնինի։

Կորկուլով 1925ին Պերլինի մէջ հրատարակած էր նաեւ ուրիշ պատմուածք մը, Արշալոյս, որ գրուած է ռուսական նոր ուղղագրութեամբ։

Ճաշակ մը տալու համար Կորկուլովի ստեղծագործութեան մասին, հատուած մը ահա։—

Երբեք։

Ահաւասիկ։

Ահա, ահա...

Ո՛չ, երբեք։

Երբեք... ամենուին,

Ա՞հ, Է՞հ, այսինքն... ա՞խ...

Ետոր իր տեղը մնաց։

Ո՛չ, տեղը չմնաց։

Կետր կը շարժի՞,

Տեղ կը փոխէ,

Տեղ կը փոխէ... տեղ կը փոխէ, տեղ...

Կը մեծնայ։

Կ'աճի։

Կը լայննայ։

Օգնութի՞ւն։

Ոչ, կէտ մը չէ այս։

Հապա ի՞նչ է։

Ի՞նչ է։

Ա՞խ, խեռակա՞ն...

Հեռակա՞ն, խեռակա՞ն, խեռակա՞ն,

խեռակա՞ն..

Պիտի խեչե՞ն զանգակը։

Տեսէ՛ք, տեսէք...

Կը բռչի՞...

Ա՛յ, ա՛յ, առանց թեւեր ունենալու։

Ա՛յ, կը վազէ, կը վազէ գետնին վրայէն։

Պիտի կեն՞այ։

Տես հո՞ն...

Կարծես կը լողայ..

Այո՛, կը լողա՞յ...

ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԵՒ Գ. ՕՏԵԱՆ

Պոլսոյ Արեւելք գրական թերթը հրատարակած է հետեւեալ նամակը, գրուած աւելի մօտ 70 տարի առաջ, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի կողմէ եւ ուղղուած՝ Գր. Օտեանին։

Կ. Պոլիս, 20 Ապրիլ 1866

Սիրելիդ իմ Օտեան,

Նամակդ ցաւոց ձայներով, հառաչքով, հեծութեամբ եւ յուսահատութեամբ լի էր այն, արցունք միայն պակաս էր, ու ես Թաթեցի զայն քու տեղդ ու քու վրադ. բայց թէ, որչափ եմ, են այն կաթիլները զոր ցամաք աչերուն տրուած չէ հեղուլ. իցի՛ւ թէ հրակէզ ճակտիդ վրայ ցաւոց ակօսներուն մէջ կարենային ամոքումն եւ զովութիւն ծաւալել։ Իցի՛ւ թէ բարեկամի մը արցունքները յորդորէին նաեւ քու աչերդ քաղցրալի ցօղերով լեցուելու, բերերդ Թօթափէին իրենց մշուշը. աւելի յստակ տեսնէիր աշխարհը ու կեանքը. իմանայիր որ անոնք այնքան սեւ, այնքան դառն ու բարմաղէս չեն, քանի որ բարեկամութիւնը կայ, քանի որ սէրը կայ, որոնք գրկարաց խանդաղատանօք կ'ընդունին քախոտին ձեռքէն հալածական Թշուառը։ Միթէ ես չփորձեցի՞. միթէ եւ դու չփորձեցի՞ր զայս Օտեանդ իմ. Կ՛, մտերմութիւն, սէր զգացող ու աղդող սրտեր չի վայելեր յուսակտուր ըլլալ եւ ցաւոց ամէնուն ամայութեանց մէջ Թափառիլ. մեծ անիրաւութիւն ու նախատինք է այն սիրելեաց դէմ։ Որ շըլլար որ քու խօսքդ չընենք. ժամ մը, վայրկեան մը չի սահիր առանց քու վրայ մտածութիւն մը, խզճ մը, հառաչ մը ու մաղթանք մը իր հետը տանելու. տեղ մը երթանք. «Ո՞ւր էր թէ Օտեանը հոս ըլլար». կերակուրի որ նստինք, «Ո՞ւր էր Օտեանը սեղանակից ըլլար». ուրախութիւն մը որ ունենանք «Ո՞ւր էր թէ Օտեանը մասնակից ըլլար». երբոր որ հանդիպինք, «Օտեանէն ի՞նչ լուր, Թուղթ առի՞ր. ի՞նչ կը գրէ»։ Քեզմով լեցուած է ամէնուս օրերն, միտքը, սիրտը, արթնութիւնն ու երազը, ու մենք ամէնքս մէկտեղ քու սրտիդ պարապը չենք կրնար լեցնել. կամ անոր բաւը թեթեւցնել ու սփոփել։

Դեռ քեզի շատ բաներ ունիմ, բայց հարկ է որ նախ քենէ Թուղթ մըն ալ ընդունիմ։

Միշտ քոյինդ
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՕՐ. ՄԱՐԻ ՊՕՏՈՒՐԵԱՆ

Տաղանդաւոր երիտասարդ դաշնակահարուհիին մասին, որ վերջերս, Փարիզի մէջ, տուաւ նուագահանդէս մը, այսպէս կը գրէ Վենետիկեան թերթ մը, Gazetta.

— «... Մենք առիթն ունեցած ենք, ուրիշ անգամներ, ներկայացնելու այս հայ մանկամարդ դաշնակահարուհիին արուեստագէտի խառնուածքը եւ հոգեբանական նկարագիրը։ Այդ բնութիւնը իր մէջ կը պարփակէ այն վիճերը, որոնք ամէնէն աւելի կը յատկանշեն իր ցեղը, որ այնքա՜ն բեղմնաւոր է զարմանք խորունկ յուզումներու, ինչպէս նաեւ միսթիք Թռիչքներու եւ բանաստեղծական քաղցրր ինքնաւորութեամբ։ Մենք կը հիանանք մանկամարդ դաշնակահարուհիին վրայ, որ կը գտնուի արուեստագէտի կազմութեան իր լրումին մէջ եւ տիրացած է այնպիսի Թէքնիքի մը, որ գերազրականօրէն ինքնին է, յստակ եւ նուրբ։

Adante Sostenutoի Թեման, որ աստուածօրէն կը խօսէր, մաքրօրէն կը յուզէր, բանաստեղծական հայրենաբաղձիկ զգացումով մը քաղցրօրէն պերճանքով կը դառնար, կը կենդանանար ու կը ծաղկէր, երբ Թաւշային ու քաղցր առեղնահարումով մը՝ երաժշտական խօսք առաջին կը հասնէր, գերազանցօրէն ճիշդ եւ լիօրէն հնչեց ու յուսաւէտ, արտայայտութեան այնպիսի ձեւերու, որոնք կը միախառնուէին եւ կը հաւասարակշռուէին համանուագի բաժնին ընկերակցութեան ու խոյանքին մէջ։

Գերմ եւ փայլուն՝ երկրորդ խաղին մէջ, զոր նուագեց կշռոյթի ամենայն Թարմութեամբ, Մարի Պօտուրեան գիտցաւ ինքզինք եւ Թեթեւ խոյանք մը տալ Prestoին։ Ինչ որ աւելի եւս յայտնաբերեց իր կախարդական Թէքնիքը եւ խանդավառութիւն առեղծեց սրահին մէջ։ Ու ծափահարուեցաւ ջերմօրէն։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԷՎՐԱՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախորդ շաբաթ գիշեր, Սէվրանի Հայ Կրթական Միութիւնն ու Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղը, գեղեցիկ համագործակցութեամբ մը «Սալ տը Թրիանոն»ի մէջ սարքեցին երեկոյթ-պարահանդէս մը, որ իր յաջողութեամբ խիստ պատուաբեր եղաւ տեղւոյն երիտասարդ ուժերուն։

Գ. Թորգոմ Նալպանտեան հանդէսին նպատակը բացատրելէ յետոյ, բոհ հրաւիրեց օրուան բանախօսուհին Տիկին Էլլէնի Բիւզանդը, որ գեղեցկօրէն վեր հանեց հայ մշակոյթի պահպանման, այլասերման դէմ պայքարելու եւ հայ սկաուտներու պատրաստման անհրաժեշտութիւնը՝ վերածնունդ հայրենիքին եւ հայ ցեղին յարմանաւոր ծառայութիւն մը կատարելու բաղձանքով։ Ան շեշտակի խօսքն ուղղեց նաեւ Սէվրանի իր քոյրերուն՝ պարտականութեան զաշտին վրայ ցոյց տալու իրենց համապատասխան դերը՝ տեղւոյն մէջ կազմակերպելու համար Կարմիր Խաչի մասնաճիւղ մը։

Յարգելի տիկնոջ յոյժ ազդուիչ բանախօսութենէն յետոյ — որուն համար զոյգ Վարչութիւնները ի դիմաց ներկաներուն իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն — տեղւոյն Թատերասէր երիտասարդները զուարթ եռանդով ու անսպասելի յաջողութեամբ բեմադրեցին «Զարշլըր Արթին աղան», անվերջ քրքիջուծափեր խլելով երեք հարիւրի մօտ խանդավառ հասարակութենէն։

Կէս գիշերէ վերջ, պարահանդէսի միջոցին տեղի ունեցաւ աճուրդ եւ վիճակահանութիւն։ Առաւօտուն ներկայ հասարակութիւնը մեկնեցաւ խիստ ոգեւորուած ու լաւ տպաւորութեան տակ եւ խնդրեց զոյգ վարչութիւններէն միշտ նմանօրինակ օգտակար առիթներ ստեղծել։ Հանդէսին հասոյթն էր 1400 ֆրանք մօտաւորապէս։

Ժողովրդեան բուռն բաղձանքին զոհացում տալու նպատակաւ, մօտ ատենէն դաշտահանդէս մը պիտի կազմակերպուի։

Ներկայ մը

ՄԱՄՈՒԼ

Աստիճանաբար...

Եգիպտոսի «Արեւը» Հակառակ վարչաձեւերու տարբերութեան վերնագրով խմբագրականի մը մէջ (9 մայիս), կը ճանէ ռուս-թրքական բարեկամութիւնը եւ մասնաւորաբար կանգ կ'առնէ այս երկու վարչաձեւի տարբերութեան վրայ, որոնք սակայն արգելք մը չեն իրենց «սիրալիր» յարաբերութեան։

Ու հիասթափուած երէկուան բարեկամներէն, կը շարունակէ.

— «Այս բոլորը կը նշանակէ թէ վարչաձեւի տարբերութիւնները եւ տեսաբանութեան հակասականութիւնները տեղի կ'ունենան քաղաքական շահերու առջեւ, կամ պարզ խօսքով ազգի մը (նոյն իսկ եթէ այդ ազգը «աշխատաւորութիւն» կոչուի) գոյութեան խնդրին, ապրելու իրաւունքին առջեւ։ Եւ եթէ ազգէ ազգ, երկիրէ երկիր, աշխարհէ աշխարհ ա՛յս է ըմբռնումը, ի՞նչպէս կարելի է երեւակայել, որ միեւնոյն ազգի պատկանողները, միեւնոյն երկրին հարազատ զաւակները նո՛յն քաղաքական շահերը ունենան, նոյն գոյութեան կռիւը մղելու եւ նոյն ապրելու իրաւունքը պաշտպանելու հարկադրուած ըլլան եւ սակայն վարչաձեւի, իրաւակարգի շուրջ վիճաբանին եւ տեսաբանական տարբերութիւններու համար իրարու գլուխ պատռեն։

Մեր այս հարցումը կ'ուղղենք մասնաւորապէս Փարիզի «Դարբնոց»ին եւ արտասահմանի մէջ «Խորհրդային Ցիշդ գիծը» տանող ուրիշ հայ եւ աշխատաւորական Թերթերու խմբագիրներուն։ «Դարբնոց» վերջին անգամ կը հարցնէր. «Բուրժուական, հակախորհրդային կուսակցութիւն մը (սամկավար ազատական) ի՞նչ կապ կրնայ ունենալ խորհրդային, աշխատաւորական Հայաստանի հետ»։

Քանի որ «Դարբնոց» այնքան լաւ կ'ըմբռնէ «խորհրդային գիծը», կրնա՞յ մեզի բսել թէ Ըսմէթ փաշաները բուրժուա՞ են թէ պրոլետար, թէ ի՞նչ կապ կրնան ունենալ Խ. Միութեան հետ այն երկիրները, ուր ոչ թէ սամկավարական, այլ աւատապետական կարգեր կը տիրեն, ուր կայ թէ՛ սեփականատէր, թէ՛ ստրուկ, թէ՛ շահագործումն եւ փոքրամասնութեանց բնաջնջումի քաղաքականութիւն։

Ու եթէ այսպիսի տարբերութիւնները պատճառ մը չեն, որ քաղաքական եւ տնտեսական կապեր գոյութիւն ունենան մէկ կողմէն Խ. Միութեան եւ անոր մաս կազմող Հայաստանի եւ միւս կողմէն ուրիշ երկիրներու միջեւ, այդ ո՞ր քաղաքական եւ տնտեսական շահերն են, որ արտասահմանի «ոչ աշխատաւոր» հայութիւնը կը զրկէ Հայաստանի «բարեկամ» ըլլալու իրաւունքէն։»

Աստիճանաբար, բայց խելքի կուգան։

ԱՆԿԷՆԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Անցեալ կիրակի՝ Անկէնի մէջ տեղի ունեցաւ Դպրոցասէրի տեղւոյն մասնաճիւղին Օրիորդաց Միութեան Թէյասեղան-պարահանդէսը։ Կոկիկ հասարակութիւն մը լեցուցած էր սրահը։

Օրիորդ Ալիս Նալպանտեան կատարեց բացումը նուագելով Ռախմանինոֆի Préludeը։

Ալպէր եւ Արա երկու հայ երիտասարդներ իրենց երգերովը ծափեր խլեցին։

Իսկ Սանտրոսեան Ջութակով «Հայու Ոգին» նուագեց անվերջ ծափեր խլելով ներկաներէն։

Միութեան կողմէ Օր. Անահիտ Խանճեան, Միութեան գործունէութեան մասին տեղեկատուութիւն մը կարդաց եւ որմէ վերջ սկսան պարերը։

Հանդէսը որ սկսած էր ժամը 4ին, մինչեւ ժամը 9.30 շարունակուեցաւ։

Միութեան օրիորդները՝ որ գեղեցիկ օրինակ մը տուին, սկիզբէն մինչեւ վերջ սպասարկելով եւ տեղաւորելով ներկաները։

Կը կարծենք թէ լիովին յաջողեցան իրենց նպատակին մէջ։ Ս

ԶՕՐ. ՎԷՅԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ

—)(o)(—

Զօրավար Վէյկանի հանդիսական ընդունելութիւնը Ֆրանսական Ակադեմիային մէջ, Տումէրի սպանութեան պարագաներու պատճառով պահ մը յետաձգուած, տեղի ունեցաւ անցեալ հինգշաբթի օր։

Զօրավար Վէյկան ծնած է Պրիւքսէլ, 1867ին։ Ուսումը առած է Ֆրանսայի մէջ։ Փայլուն շրջան մը նորոգեց Սէն-Սիրի մէջ։ Այնուհետեւ արագ վերելք մը զինուորական աստիճաններէն։ Ընդհ. պատերազմին, կը յայտնուի իր տաղանդը ռազմական ճակատներու վրայ, կրակի բոցերէն, Զուիցերիայ եւ Իտալիայ հետ բանակցութիւններու պահուն։

Զինադադարին, Վերսայլի դաշնակցային զինուորական խորհուրդին ընդհանուր քարտուղար։ Ու երբ բոլշեւիկները յարձակեցան Լեհաստանի վրայ, Վէյկան գնաց օգնութեան, փայլուն յաղթանակ մը տարաւ։ 1923ին Սուրիա, իբրեւ մարզպան։ Իր ներկայութիւնը խաղաղութիւն կը պարտադրէ երկրին։ 1930ին ֆրանսական բանակներու ընդհ. հրամանատար։ 1931ին փոխ-նախագահ պատերազմի գերագոյն խորհուրդին։ Եւ ահա ակադեմական։

կը լսուի գռփիւն եւ մօտակայ աղմուկ)

II Զաքիկիր.— Ծերակուտականներ, Կեսար Օգոստոս որ...

Կը մտնէ Կեսար, ասուէ թիրաշատ վերարկուով եւ գլխուն ծաղիկ պսակ ու անհանգստ է, իրեն կ'ընկերանան ծերեւորդներ։ Ամէնքը պէս կը դիմաւորեն բարձրաձայն Թեւերով։

Ամէնքը.— Ողջո՛յն Կեսար Օգոստոսին։

Կեսար.— Ինչո՞ւ այսպէս սարսափած էք ամէնքդ։

II Ծերակուտական.— Ո՛վ Կեսար, սարսափած ենք ձեր Սիպիլէն։

Կեսար.— Ի՞նչ, պատգամաբեր սուրհանդակուհի՞ն։ Ո՞ւր է անի։ Մի՛ վախնար։ Ան մեզի պիտի օգնէ ցրուելու համար այս գիշերուան կասկածները ու խռովքները։ Ո՞ւր է անի։

I Ծերակուտականը.— Կապիտոլի ագարակը, ուր կը կանգնեն քու տաճարը։

Կեսար.— (Կը մօտենայ) Միթէ դուք տեսնէք, որ նոյնինքն՝ ամենակարող Կեսար Օգոստոս իր աղջեան (սուրհանդակուհիին) Ինչո՞ւ չես ողջուներ զիս։— Չի նա՛յիր իսկ ինծի— Ինչի՞ կը սպասես։

Սիպիլ.— (Ակնարկը սեւեռած ինքնին կը սպասէ Արքայից Արքային։

I Ծերակուտական.— Դժբա՛խտ ենք։ Միթէ չես տեսներ, որ ան ասրեղ է կո՞յր ես։

Սիպիլ.— Ո՛չ թէ ես, այլ դո՛ւք կոյր էք։ Բայց, այս գիշեր ձեր ամէնքին աչքերը պիտի տեսնեն։

II Ծերակուտական.— Արթնցի՛ր եւ ծունկի եկուր արքային առջեւ, որուն կը սպասես։

Սիպիլ.— Ձեր արքան երկրի արքան է։ Ես կը սպասեմ ուրիշ արքայի մը, որ աւելի մեծ է, քան Կեսարը։

Կեսար.— Անմի՛տ։ Հռոմի աստուածները միայն ինձմէ մեծ են։

Սիպիլ. Անմիտ ես դո՛ւն։ Կուգայ Հռոմի աստուածներէն աւելի մեծ մը։

I Ծերակուտական.— Դուրս ելած ես քարայրէդ, որպէս զի հայհոյե՞ս Մեծն Կեսարին։

Սիպիլ.— Եկայ փառաբանելու համար Ան, որ կուգայ առնելու բոլոր երկրային աստուածներու ուժը։

(Զաքիկիրները եւ ծերակուտականները կը նետուին վրան)։

I Ծերակուտական.— Դուն անիծեալ, դուն քու չար մտածումներովդ կախարդած ես այս գիշերը։

Կեսար.— Կանգ առէք։ Մի՛ դպչէք զայն։

I Ծերակուտական.— Ան կը բերէ բոլո՛ր Թշնամի նախատեսութիւնները։

Կեսար.— Ա՛ն, Օրաքուլային քուրմն է ան։ Եթէ նոյն իսկ վանէք զայն, ան իր գուշակութիւնները պիտի գրէ ծառերուն տերեւներուն վրայ ու հովը զանոնք պիտի տանի անոնց տակաւնչներուն, որոնց սահմանուած են։ Եկէ՛ք, Սիպիլ, եւ բսէ ինչ որ սա նիս ինձ բսելիք։

Սիպիլ.— (Հիացած, քանի մը քայլ կ'առնէ) Երկնային կապո՛յտ սարածութեան վրայ Թափուած անհամար աստղերէն մին, բոցավառած, կը հակի դէպի երկրային վայրերը, տառապած աշխարհը ողողելու համար խաղաղութեամբ, սիրով եւ լոյսով։։

I Ծերակուտական. Ու այդ աստղը իրապէս պիտի փայլի շուտով՝ Կապիտոլի գագաթը։

II Ծերակուտական.— Ժողովուրդը հոս տաճար մը կը կանգնէ ի պատիւ իր տիրոջ՝ Կեսար Օգոստոսին, որպէս զի զայն գեղեցկացնէ անմահ լուսապսակով եւ զայն բարձրացնէ աստուածներու շարքին։

Սիպիլ.— Զօ՛ւր են մահկանացու մեծութիւններու համար բոլոր ճիգերը խրամ կառուցանելու։ Նրամը, զոր ժողովուրդը կը կառուցանէ Կապիտոլի գագաթը, նախասահմանուած է երկնային Կեսարին։ Անոր, որուն խոնարհ ստրուկները պիտի դառնան Կեսար Օգոստոսն ու երկրային բոլոր մեծութիւնները։

Կեսար. Եթէ այդքան պատուաւ ու անմիտ չըլլայիր, պիտի հրամայէի սպաննել քեզ։ Բայց այս գիշերուան եւ այս վայրին աստուածային Թարմութիւնը մեղմացուցին զայրոյթս։ Կը հասկնամ քու մարգարէութիւնդ։ Կ'ուզեմ մաքրել սիրտս բոլոր յուզումներէն։ Եկայ հոս՝ զոհաբերելու, վաղը տաճարապատկուած ուժով աշխարհելու՝ իմ հանճարիս տաճարին կառուցման։ Ջուր տուէք ինծ լուացուելու համար։

I վեստալուհի.— Շնո՛րհ, Կեսար Օգոստոս, Աստուածային Յաւիտենական Կրակը մարեցաւ, այս գիշեր մեր խուղը չի վառիր։

Կեսար.— Կ'երեւի չի կրնար հանդուրժել սեւ գուշակուհիին ներկայութեան։ Մի՛ վախնաք։ Տուէ՛ք ինձ ադամանները (Զաքիկիրները, ըստ սովորութեան, ջուր կը Թափեն. Ծերակուտականները անոր կուտան երկու սպասնուած ազաւնիներ։ Կեսար զանոնք կը դնէ ատրուշանին վրայ, աղաւնիները կը կենդանանան եւ կը Թռչին։ Ամէնքը սարսափած են)։ Օ՛, Աստուածներ։

II վեստալուհի.— Վա՛յ մեզի։ Յաւիտենական կրակը կը մարի։

Սիպիլ.— Օրաքուլայի խօսքերը կ'իրականանան։

Կեսար.— (Ծունկի կուգայ եւ գլուխը կը դնէ ատրուշանին)։ Օ՛, աստուածներ, ի՞նչ նախայայտնութիւն է այս։

I Ծերակուտական.— Օ՛, ամենակարո՛ղ Լուսնթագ, հայրը մեր աստուածներուն, եկ՛ր եւ պահպանէ մեր Կեսարին մեծ հանճարը, որպէս զի փրկես Հռոմը չարիքէն, որ կը ծնի այս գիշեր։

Սիպիլ.— Այս գիշեր կը ծնի աշխարհի փրկութիւնը, երկրի խաղաղութիւնը։

II Ծերակուտական.— (Սարսռալէն).— Սպաննեցէք վհուկը։ (Կը նետուին Սիպիլի վրայ։ Նոյն պահուն յանկարծական լուսափայլութիւն։ Հեռուէն կը լսուի երգ ու երաժշտութիւն։ Բոլորը կը սառին իրենց կանգնած տեղը)։

Սիպիլ.— (Հիասքանչ)։ Կը ծնի՛ լոյսը։ Ու երկիրը պիտի փրկէ ուժի ու ճնշումէն։ Կը ծնի նոր Արքան, նոր Աստուածը։ Ու ան պիտի բերէ խաղաղութիւն ու սէր, զորս երկրի աստուածները վանեցին մարդոց սրտերէն։

I վեստալուհի.— (Այլայլած) Տեսէ՛ք, ի՛նչ լուսապայծառ է Արեւելքը։ Ու ի՛նչ հմայիչ հով մը կը փչէ (բոլորը կը գիտեն աստղի մը փայլփլիլը։

II վեստալուհի.— Լսեցէ՛ք, ի՛նչ հրաշալի երաժշտութիւն մը կը լսուի երկնքէն։

(Երկու աղաւնիները կ'իջնեն վերէն եւ կը Թառին կեսարի ուսերուն)։

I Ծերակուտական.— Անիկա մեծ խորհրդանշան է։ Ո՛վ Կեսար, քու աստղդ կը լուսափայլի։

II Ծերակուտական.— Ամէնքը ծունկի, Հռոմի ամենակարող կայսեր առջեւնոյնինքն երկինք զայն կը նկատէ Աստուած։

Սիպիլ.— Կոյրե՞ր էք։ որ չէք տեսներ, թէ աստղին լուսափայլումը հեռու է Հռոմէն ու չի լուսաւորեր Կեսար Օգոստոսի համար։ Կեսար Օգոստոս, մտիկ մի՛ ըներ ստախօսները, այլ նայէ թէ ո՛ւր կը հակի հրապուրիչ աստղը ու հաւատա։ (Սիպիլ կը բռնէ կեսարի ծեռքէն եւ անոր ցոյց կուտայ հեռուն։ Ամէն ինչ կ'անհետի մութին մէջ։ Ու երեւան կուգայ Յիսուսի ծնունդը.— ծածկամուտ խրճիթ, յարդով լեցուն մսուրին մէջ պառկած է մանուկը, անոր քով կեցած են Մարիամ եւ Յովսէփ, քանի մը ծնրադիր հովիւներ եւ հեզ գառնուկներ։ Մանուկին վերեւ աստղը։ Մեղմ ու հեռալուր երգասացութիւն մը)։

Սիպիլ.— Ահա այն Աստուածը, որուն պիտի ուղղուին, այս օրուընէ, տառապած աշխարհի բոլոր յոյսերն ու աղօթքները։

Ամէնքս.— Ի՞նչ է սակիա։ Ի՞նչ է սակիա։ Ո՞վ է անի։

Սիպիլ.— Քրիստոսի Ծնունդը։ Ահա մանուկը, որուն կը սպասէ աշխարհ՝ իբրեւ Փրկիչ։ Անիկա նոր Աստուծոյ է, որմէ ամէնքը պիտի խնդրեն շնորհն ու բարիքը միակ Աստուծոյ, որ զայն կը ղրկէ երկիր՝ բերելու համար Խաղաղութիւն ու Սէր։ Անոր անունը դարէ դար պիտի կանգնի բոլոր կեղծ աստուածներուն եւ երկրային արքաներուն վերեւ։ Խոնարհեցէք ամէնքդ որ կը սպասէք շնորհ՝ երկնքէն։

(Ամէնքը մագնիսացած են տեսիլքէն, եւ խոնարհութիւն կ'ընեն։ Ցստակօրէն կը լսուի երգը.—

Բեթղեհէմի՛ ցիւն քաղաքի
գամբուն վրայ,
Ներսն ծովուական խրճիթի,
Ուր մսուր մը կայ,
փոխան անկողնոյ արքայի՝
Մարիամէն մանուկ կը ծնի։
Կուգայ աշխարհ փրկելու
Մարդը՝ ուժէն չարելու։
Երկիրն ամբողջ կը փայլի
Համերգ մ'թեռուէն կը սկսի...
Աստուա՛ծ է որ կը ծնի.
Աստուա՛ծ է որ կը ծնի...

Կեսար (կարծես նոր կ'արթննայ).— Երգ երկնքէն։ Կը տեսնեմ ճշմարտութիւնը։ Մեր Աստուածները յաղթահարուած են։ Սիրելինե՛րս։ Այսօրէն, երբ արշալոյսը բացուի, պիտի սկսի նոր տաճարը։ Եւ այս տաճարը պիտի ըլլայ ամենահզօր կայսը, որովհետեւ պիտի կառուցուի ոչ թէ ինծի, այլ ի պատիւ անոր, որ կը ծնի Բեթղեհէմեան աստղին ներքեւ, զոր կ'ողջունեն երկինք ու ամբողջ աշխարհ։

Զայներ. Ովսաննա՛, Ովսաննա՛, Եղիցի կա՛մք քո, Կեսա՛ր։

Սիպիլ. Շնորհաւոր Ծնունդ։ Ցերկի՛ր խաղաղութիւն։ (Վարագոյր)

Վարագոյր.

Թարգ.՝ Կ. ՄՆՋԵԱՆ

ՌՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Թերթիս խմբագիրը ճամբորդութեան մէջ ըլլալով, կը խնդրուի.

1.— Անձնական նամակներ չուղղել եւ ամէն գրութիւն ղրկել խմբագրութեան հասցէին՝ «HARATCH», 17 rue Damesme, Paris (13).

2.— Չէք, մանտափոստ եւլն. ուղղել՝ L. Kevonian անունով։

Պոմպէյի խռովութիւնները

Պոմպէյի կառավարիչը վերջ տալու համար վերջին օրերու խռովութեանց, չարժման մէջ դրաւ հրշտամիջները, թեթեւ ձիաւորները, արքայական թնդանօթաձիգներու օժանդակ ուժերը եւ քաղաքին կամաւորներու զինուորական կազմակերպութիւնը:

Այս հրամանը տրուած է նախորդ օրուան խռովութեանց ու կռիւներուն հետեւանքով, որոնց ընթացքին վիրաւորուեցան 140 եւ սպաննուեցան 10–15 անձեր:

Երէկ օր եւ է միջադէպ չպատահեցաւ: Մաս մը վաճառատուններ բացին իրենց դռները: Ժողովուրդը կը պահանջէ որ կառավարութեան ձեռք առած խիստ միջոցները՝ քաղաքին անդորրութիւնը պահպանելու համար, չարունակուին:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

28 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

միւնչեւ առաւօտ ՓԸԹԻ ԺՈՒՐՆԱԼի սրահին մէջ

21 Rue Cadet, Paris (9) Métro: Cadet

կը նախագահէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան Նախագահ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, բեմական պարեր, խմբական երգ եւ արտասանութիւն:

կէս գիշերէն վերջ պարեր. Ցոխ եւ մատչելի պիւֆէ.

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Մանրամասնութիւնները յետոյ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑՈՒԻ

Սէն Ռափայէլ, Տիկ. Է. Գ.— 280։ Լա Սէյն Սիւր Մէռ, Ս. Կ.— 35։ Բրնուլէն, Մ Գ.— 35։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՑՐԱՆՏԱԿԱՆ քանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 27, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 6 Rue de la Grange Batelière, Փարիզ (9ը Օրակարգ՝ քննել յանձնախումբի տեղեկագիր եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ճակատներու հայ լէգէոնականները։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ Դորդի խառ նստող գործաւորուհիներ։ Դիմել Գ. Վ. Խաչիրեանի, 31 Rue St. Lazare, Paris.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameeme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Ա. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

4 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին

ՏՕՆ ԺՈՒԱՆ

գոմէտի 5 արար՝ Մօլիէրի

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

իր *cheval de bataille* դերին մէջ

Théâtre Montmartre **l'ATELIER**

Place Dancourt (Métro: Blanche et Anvers)

Ամերիկայէն նոր ժամանած

ԼԵՒՈՆ-ՅԱՐՈՒԹ

Մասնակցութեամբ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

կը ներկայացնէ

Բ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

12 Յունիս կիր կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

Լ. Շանթի (Արեւայ

Գ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

V. PAPAZIAN

Représentation Française

championnat artistique

12 Juin Dimanche soirée 8.45 avec le concours des Artistes du Théâtre de l'Odeon

OTHELLO

V.PAPAZIAN (dans OTHELLO en Français)

ՏՈՄՍԵՐ 25. 20, 15. 10 եւ 7 ֆրանք

Կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման օրը՝ թատրոնի կիշէն ժամը 12էն սկսեալ։

LEON HAROUT

Մեծ երգահանդէս

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ **24 Rue St. Victor**

5 Յունիս Կիրակի ցերեկ ժամը 3ին

ՍԻՓԱՆ երկսեռ երգչախումբի նախաձեռնութեամբ

ի պատիւ իր հիմնադիր-ղեկավար **ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ**

Մասնակցութեամբ **120** հոգիէ բաղկացած երկսեռ երգչախումբի

կը մասնակցին ծանօթ արուեստագէտներ

ՕՐ. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (երգ), ՕՐ. Մ. ՊՕՏՈՒՐԵԱՆ (դաշնակ)

Պ. Պ. ՍՏ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ (պարիթոն), ԻՒԶՊԱՇԵԱՆ (ջութակ)

ԱՐՏ. ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ (թենոր)

Երգչախումբի մեներգողներ՝ Տիկ. Մ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ, ՕՐ. Ա. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Երգահանդէսը նուիրուած է միայն հայ երգի ու երաժշտութեան

Տոմսերու գինները.— 25, 20, 15, 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք

Յանօթ.— Երգչախումբերու անդամներուն, հայ ուսանողներուն, հայ նկարիչներուն, արիներուն եւ արենոյշներուն զեղչեալ տեղեր։

Տոմսերը կը գտնուին Սիփանի անդամներուն մօտ, հայ թերթերու խմբագրատունները, հայ գրատուները, ճաշարանները եւ ծանօթ տեղերը։ Նաեւ թատրոնի պիւրօն ամէն առտու Tél. Odéon 26—90։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Կիրակի ժամը 3ին Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ, (Salle Bechigtachelian), 26 rue Troyon: Sèvres

կը ներկայացուի 48 ՕԽԱՆՈՑ ԳԼԽՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Հայկական եւ կովկասեան պարեր՝ հայկական տարազով, երգ, նուագ, արտասանութիւններ, եւայլն։ Կը մասնակցի նփրատ նուագախումբը։

կը խօսի՝ Տիկ. ԷՂԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մուտք 5 ֆրանք

Հանրակառք թիւ 1 Լուվրէն եւ իջնել փոն տը Սէվր, փորթ տը վէրսայլէն 29 եւ 32, իջնել փորթ պրեանդուր: Եոգեկառք կառ Սէն Լազարէն եւ իջնել փոն տը Սէվր։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈՐԵԼԵԱՆԸ

Դպրոցասէրի Յիսնամեայ Յոբելեանական հանդիսութիւնը պիտի կատարուի այսօր Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին վարժարանին մէջ: Այս հանդիսակատարութիւնը նախապէս որոշուած էր Մայիս 8ին, սակայն յետաձգուեցաւ հարկեցուցիչ պատճառներով:

Կեդր. վարչութիւնը կը ցաւի յայտարարել, որ տեղի անձկութեան պատճառաւ պիտի սահմանափակէ ներկաներուն թիւը եւ պիտի ընդունի միայն անոնք, որոնք հրաւիրատոմս ունին: Հետեւաբար կը խնդրէ, որ փափաքողները հանին կանխաւ ապահովել իրենց հրաւիրատոմսերը, դիմելով անձամբ կամ գրաւոր՝ վարժարանին տնօրէնութեան: (1, Boul. du Nord.—Le Raincy, S. et O.):

⁂ Յոբելեանական հանդիսակատարութիւններ տեղի պիտի ունենան նաեւ, Մարսէյլ, Լիոն, Գահիրէ, Ֆիլիպէ, Նիւ Եորք, Պոսթոն, Ֆիլատելֆիա, Փրովիտենս, Տիտրոյիդ, Հարթվըրտ, Հալէպ:

⁂ Դպրոցասէրի Սանուց Միութիւնը, այս առթիւ կը հրաւիրէ բոլոր սանուհիները անխտիր, որ նոյն օրը ներկայ ըլլան վարժարան: Անոնց հրաւիրագիր պիտի չղրկուի:

ԱԼԷՄՇԱՀի

40 ՀՈԳԻՆՈՑ ՍԵՆՖՈՆԻՔ ՕՐՔԷՍԹՐԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

19 Յունիս կէսօրէ վերջ ժամը 4ին

կը խնդրուի նկատի առնել այդ թուականը

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան **ՖԼՕՐԻԱ**

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ։

Պահանջեցէք հայ նպարավաճառատուներէ

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

մէթրօ Couronnes եւ Parmentier

ԲՈՒՐԴԵՐ

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ թրիքօ շինողներու համար։ Միշտ պատրաստ ունինք 50000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ թիւ 2/28, 3 28, 2 32, 2 36, 2 40 եւ հաստ մանած բուրդ (*grosse laine*): Ամէն տեղէ աժան գին:

դիմել՝ **Doerflinger,**

31 Rue de Maubeuge, Paris (9) Métro Cadet

Dr. VIDALի ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

4 Rue St. Lazare, մէթրօ N. D. de Lorettes

28 Rue des Dames, մէթրօ Rome

ԱՉՔԻ, ՔԻԹԻ, ԿՈԿՈՐԴԻ եւ ԱԿԱՆՋԻ հիւանդութիւններ

ընդունելութիւն՝ Գշ., Եշ. եւ Շբ. օրերը ժամը 4 7

Ամէն հիւանդութեանց համար՝ ամէն օր ժամը 10 12 եւ 2—7 30

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ. Երաշխաւորուած աշխատանք, վճարման դիւրութիւններ: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2 7.30։

ԱՌԻԹԸ ՄԻ ՓԱԽՑՆԷՔ

Վաճառուին աժան յարկաբաժիններ

Օդասուն եւ կոկիկ սենեակներ, գեղեցիկ տեսարան, մէկ եւ երկու սենեակնոց յարկաբաժիններ, մուտք եւ խոհանոց, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, ջերմութիւն:

Խանութ մը առանձին կամ միակտորով Porte d'Orléansէն հանրակառքով 6 վայրկեան: Առնել 88 թիւ հանրակառքը եւ իջնել La Grange Ory: Պայմաններու համար դիմել՝ Գ. Վարդանեանի 50 Rue Isidore—Neujahr, Bagneux, Seine.

RÉALISATION IMMOBILIÈRE

Կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքել առէջ ստնձնառութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար։ Երկար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով.

Գրուած դրամագլուխին վրայ 100ին 70 եկամուտ կ'ապահովենք սաբեկան։ Ունինք նաեւ վաճառու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ:

Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն 6 30.

Նշանատուն *20, Passage Prado,* (մէթրօ Սէն-Դընի)

Հրաւէր բոլոր փափկաճաշակներուն

ճաշարան **ԳԱՈՒԼՕ**

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ

Գինները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն

Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

ԿԱՐԵՒՈՐ

Եթէ կ'ուզէք ձեր կազմակերպած հանդէսները հաճելի դարձնել նուագարան ձախքով, դիմեցէք «Եփրատ» նուագախումբին, կը տրամադրէ երեկոյթներու, հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ նուագել հայկական եւ եւրոպական պարեր. 5—25 հոգիէ (ըստ կամս հրաւիրողի) բաղկացած նուագախումբ, միայն 300 ֆրանք վարձք։ Պայմաններու մասին 8 օր առաջ դիմել «Եփրատ»ի վարչութեան, հասցէ Տ. Օհանեան, 15 Rue du Pourvur, Clamart.

ԾԱԽՈՒԻ ԷՆ

2 սենեակ 1 խոհանոց եւ 1 սենեակ առանձին կամ ամբողջը միասին: 2 սենեակ խոհանոցի տարեկան վարձք՝ 700 ֆր., իսկ մէկ սենեակի համար տարեկան վարձք՝ 130 ֆր.։ Շէնքը կը գտնուի Պուլվարի վրայ եւ ունի պարտէզ, ելեկտրականութիւն, պայլ 8 տարի: Դիմել՝ 105 Ave. des Grandes Champs, Romainville, Seine.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Աչմատ. եւ նոր մէթոդ, գարմ. արտից եւ կանանց մորթի, արեան՝ վէներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՈՒՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏՈՒՆՔ

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ

ՏՕՔԹՕՐ ԱՍԼԱՆ

ՓՈԽԱԴՐԱԾ Է ԻՐ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

34 Boulevard de Clichy, Paris (18)

Métro: Pigalle Tél. Marcadet 76-66

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր ժամը 11էն կէսօր եւ 3էն 8ը։ Կիրակի եւ տօն օրեր 10 12

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. Հիւանդանոցին

44 Rue Poissonnière, մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՐՔԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51 rue Monsieur-le-Prince, Paris (6). Tél. Danton 88.65

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ — ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

ՀԱՆՐԱՆԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ-ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՍԻԹԷԼ)

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր

փողոցի արկածներու մասնագիտութիւն-լաւագոյն պայմաններ

հասցէ՝ 277 Rue Faubourg Saint-Antoine, 277 Paris XI

Métro Nation կամ Reuilly-Diderot

Թրամուէյ 3, 4, 6, 11 եւ 114։ Օթօպիւս BA, AZ եւ BT

Կ'ընդունի՝ առաւօտեան ժամը 9.30էն 10.30 իրիկուան 2-3 եւ 7էն 8.30 (Գ. յարկ, ձախ դուռ)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրեր 10 12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ Ռէնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻի բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրականական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն Հակաշնչախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շինուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, թելադրական եւ ֆիզիքական մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատունը ունի առատ ճառագայթարանը որուն մէքանիքին է Գ. Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, բացի մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դուրս հիւանդներու.

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԼՐԱԲԵՐԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՄԱՅԻՍ
1932

24 MAI
1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1887 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՌՈՎԱՐԱՐ ՈԳԻՆ

Ապրիլեան սգատօնը այս տարի գրեթէ բոլոր գաղութներու մէջ տօնուեցաւ համազգային բնոյթով, համերաշխութեան ու իրարհասկացողութեան մթնոլորտ մը ստեղծելով:

Տարագիր զանգուածներու գոհունակութիւնն ակնյայտնի էր, ժամուլը արձանագրեց տօնակատարութիւնները եւ սփոփիչ եզրակացութիւններ հանեց այս կեցուածքէն:

Բայց Սելանիկի մէջ տեղի ունեցած արիւնոտ ու գռեհիկ դէպքը եկաւ խաթարելու այս անխառն գոհունակութիւնը, Սգատօնը կոփամարտի բեմ մը դարձնելով:

Երեւոյթը բնովկցուցիչ է երկու պատճառով.

Նախ, այդ խռովութիւնները կ'անդրադառնան ամբողջ գաղութին վրայ, տեղական կառավարութիւններու աչքին անբարեյոյժ տարր մը ներկայացնելով հայ ժողովուրդը: Օտարականներուն համար, ամէն տեղ յարուածութիւն մը արդէն կը նշմարուի նոյն իսկ ուրիշ ազգի պատկանող խռովարարներու արարքներ պատճառ կը դառնան, որ Հայերը հալածուին որպէս հիւրընկալուած ժողովուրդ. ուր մնաց, երբ զանազան գաղութներուն մէջ նախաձեռնութիւնը կը ստանձնեն հայ անուներ կրող անպատասխանատու մարդիկ, ամէն օր նոր դրգռութեան մը տեղի տալով.

Այդ գրգռութիւններու արձագանգը օտար մամուլին մէջ կարող է ծիծաղ գնդակի պէս անցնիլ, Սուրիոյ, Ցունաստանի, Ֆրանսայի եւ այլ վայրերու մամուլներուն միախառնուիլ, հրէշաւոր կերպարանք ստանալ, ու հայ ժողովուրդը ներկայացնել, ընդհանրապէս խռովարար տարր մը:

Երկրորդ, Սելանիկի դէպքը, որքան ալ մասնակի երեւոյթ մըն է, տարեկան մը տօնակատարութիւններու սփոփիչ երեւոյթին վրայ սխալ գրութ մը միայն, սակայն կը թելադրէ հայկական ներքին կեանքը, կը կազմալուծէ համերաշխութեան ձեռնարկները, եւ գաղութէ գաղութ կը դառնայ վէճի ու յուսալքումի պատճառ:

Այս դատապարտելի արարքներուն արդիւնքը յայտնի է. — տարիներուն աճիւ կը դառնանք անբաղձալի, ներքին կեանքի մէջ քայքայուած ու չինարար գործի անընդունակ:

Իսկ ի՞նչ բանի կը հետամտին անոնք որ ամէն գնով այս տխուր դէպքերու հրահրիչը կը հանդիսանան:

Քով քովի բերէք այս վերջին 7–8 տարիներու երբեմն պայթական, ու շատ յաճախ՝ ոճրային արարքները, որ տեղի ունեցան զանազան գաղութներուն մէջ, համայնավարներու կամ անոնց համախոհ անդիմակից, անակնկալ ու կասկածելի տարրերու կողմէ, պիտի տեսնէք, որ գերագոյն նպատակը ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆ է, գաղութները քայքայուած պահելու, համերաշխութեան եւ համագործակցութեան ամէն հնարաւորութիւն անկարելի դարձնելու եւ բազմութիւնները կատարեալ անիշխանութեան մը մատնելու համար:

Այս խռովարար ոգին երբեմն փոքրաքչոց մթնոլորտ մը գտաւ գաղութներուն մէջ, օգտուեցաւ միւս կուսակցութիւններու սուր հակամարտութիւններէն, շահագործեց չէզոք զանգուածներու հայրենասիրութիւնը, որ ուղղուած էր Հայաստանին, եւ ոչ երբեք համայնավարութեան, ու ամէն տեղ աքլորի պէս հրապարակ նետուեցաւ Դաշնակցութեան դէմ: Սակայն, կամաց կամաց անոնց դէմքը պարզուեցաւ, ու հայութիւնը, դէթ մասամբ, ըմբռնեց թէ այդ արարքները հայ ժողովուրդի դէմ ուղղուած էին:

Որքան հանրային կարծիքը բարձրացաւ, կամքերը համախմբուեցան, խռովարարները գիմագերծ եղան, այնքան խաղաղեցան գաղութները: Շատ մը գաղութներու մէջ, հակառակ ամենօրեայ իրենց ստացած հրահանգներուն, այդ անպատասխանատու տարրերը այլ եւս չեն համարձակիր ժողովները խանգարել, — վասնզի կարելի է ըսել, — տեղի տալով միայն հաւաքական կամքի եւ զօրաւոր կազմակերպութեան մը առջեւ:

Եթէ այս վերջերս Սելանիկը եւ Ցունաստանի զանազան մասերը խռովութեան թատերաբեմ դարձան, ոչ ոքի գաղտնիք է, որ այդ խռովութեանց ետեւը կանգնած էր Թուրք. Հայաստանի ներկայացուցիչը եւ կը շահագործէր ներգաղթի խնդիրը ամէնէն գռեհիկ ձեւով, չնչին հաշիւներ մաքրելու արտասահմանի տարագիր հայութեան ծոցէն ներս:

Ութը տարիներէ ի վեր հայ համայնավարներն ու անոնց անգիտակից կասկածելի տարրերը լծուած են իրականացնելու Երեւանի հրահանգը, որ ձեւակերպուած կը գտնենք Աշոտ Յովհաննիսեանի «Գաղութահայ Խնդիրներ» գրքոյկին մէջ. — «Զպիտի մոռնանք որ հակայեղափոխութեան ներքին պառակտումը հանդամանք է, որ ունի յեղափոխութեան համար միայն օժանդակողի դրծօն նշանակութիւն: Պէտք է օգտագործենք այդ պառակտումը, քանի որ, յիրաւի, այդ պառակտումը «դաշնակցում» է մեր ծրթին:»

Այս անխառն հերոսները ութը տարիէ ի վեր շահագործեցին Դաշնակցական – Ռամկավար – Հնչակեան հակամարտութիւնները, գաղութները անկազմակերպ պահելու համար, որովհետեւ, իրենց խոստովանութեամբ, ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՐԾԻՆ ՆՊԱՍՏԱԿԻՑՆ է:

Պառակտումի այս անհաշիւ եւ չարամիտ քաղաքականութեան դէմ, արտասահմանի մէջ հանրային կարծիքը հետզհետէ կը ծառանայ, կը համախմբուի եւ օր մը պիտի դառնայ կազմակերպուած կամք մը, ապահովելու գաղութներու խաղաղ կեանքը եւ հնարաւորութիւն տալու անոր, գոնէ ազգային – մշակութային արդիւնաւոր ու հետեւողական աշխատանքի մը լծուելու:

Հանրային հաւաքական կարծիքը հզօր ազդակ մըն է, որ եթէ միանայ ամուր կազմակերպութեան մը, կրնայ զսպել կամէ փոխած բոլոր տեսակի խենթերն ու չուհաղէտները, որոնք ամէն ծայրայեղութեան կ'երթան, հրապարակը այդ ուղղութեամբ բաց գտնելով:

Անոնք «քաբեմտութեամբ», մինչ հին խռովարար ոգիին հետեւելով՝ այս կարգի արարքները փոխանակ պախարակելու, եռագոյնի պարզումը պատրուակ կը նկատեն:

Եգիպտոսի «Արեւ»ը իր մայիս 13ի խմբագրականով, Սելանիկի արիւնոտ դէպքի պատճառը եռագոյն դրօշակը կը նկատէ, առանց անդրադառնալու որ խռովարարները նախօրօք զինուած էին դանակներով եւ ազոցներով՝ մինչեւ իրենց ստացած հրահանգը գործադրելու:

Մենք կ'ուզէինք որ «Արեւ»ն ու իր նմանները վերջապէս ըմբռնէին թէ այս ոճրային արարքներուն տակ թաղնուած է ծրագրուած խռովարար ոգի մը, որ կը միտի արտասահմանի հայութեան ներքին կեանքը քայքայելու. եւ այս գիտակցութեան գալէն յետոյ, ծամծմուած խմբագրականներով քաջալերը չհանդիսանային նման արարքներու, որոնք արժանի են ամբողջ հայութեան նզովքին:

Պէտք է հանրային մտածումի մէկ ճակատ կազմել ընդդէմ այդ խռովարար ոգիին:

Կ. Ս.

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ԲԱՐԵԿԱՄԸ ՄԵՂՍԱԿԻՑ ԱՌԵՒԱՆԳԻՉՆԵՐՈՒՆ

Տղեկին առեւանգիչ – սպանիչները երեւան հանելու բոլոր ճիգերը ցարդ ապարդիւն մնացին: Բայց, կը թուի թէ ոստիկանութիւնը այս անգամ կրցած է երեւան հանել հետք մը, որ գինքը պիտի առաջնորդէ առեւանգիչներու ձերբակալման: Նախկին ոստիկան մը տեղեկացուցած է թէ մաքսանենգ մը իրեն յայտնած է որ տղեկը առեւանգուած է երեք անձերու կողմէ եւ սպաննուած գիշեր տրուած մուրճի հարուածով: Դիակը պահուած էր Լինտպէրկի բնակարանէն 8 քիլոմեթր հեռու:

Նախկին ոստիկանը անօգուտ նկատած էր այս տեղեկութիւնը հաղորդել ոստիկանութեան, մաքսանենգի մը խաղը նկատելով. բայց երբ իմացաւ որ տղեկին դիակը իրօք գտնուած է, դիմեց ոստիկանութեան:

Հաստատուած է թէ Նոր Եորքի նաւաստիք Քըրթիս որ Լինտպէրկի բարեկամն էր, առեւանգիչներու հետ բանակցութեանց ամբողջ պատմութիւնը հնարած է: Դրամի պէտք ունէր, եւ յաջողած է Լինտպէրկի ցաւն ու միամտութիւնը, միշտ սակարկելով եւ յերիւրելով: Իրաւացուցած է դրամը, զոր Լինտպէրկ իրեն կու տար՝ յանձնելու համար առեւանգիչներուն՝ երբ փրկագին:

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ ԱՄԵՐԻԿՈՒՀԻՆ ԿՏՐԵՑ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ

)(o)(

Ամերիկայի ծանօթ օդանաւորդուհին Միս Էմիլիա Էրհարթ որ միակը նմանը եղած էր կտրելու համար Ատլանտեանը, առաջնորդեց իրեն Լոնտոնտէրրի. մեքենային խանգարման հետեւանքով, յաջողութեամբ եւ միակը կտրեց յետոյ Ատլանտեանը

Լինտպէրկի սխրագործութեան իրենցմէ առաջ ակնարկէն է որ կը զարգացնէ օդանաւորդուհին փառքը եւ երկրորդ անգամն է որ կը կտրէ Ատլանտեանը, առաջինը օդանաւորդի մը հետ 1928ին:

Օդանաւորդուհին այս կերպով 16 ժամուան մէջ կտրած է 3218 մղոն ինչ որ մրցանիշ մը կը նկատուի:

Շաբաթ օր, առանց գիտնալու թէ, օդանաւորդուհին ստիպուած է վար իջնել Լոնտոնտէրրի. խառն բազմութիւն մը հաւաքուած էր Պուրժէի կայանը, ուր կը սպասուէր Միս Էմէլիա.

ԹՈՒՐՔ ՇՈՒՆ ՄԸ ԿԱՏՂԱԾ

ԸՆԿԻՒՐԻ, 22 մայիս.— Կատղած շուն մը, երէկ, սարսափ ձգեց Տրապիզոնի փողոցներուն մէջ, ամբողջ երկու ժամ: Շունը խածաւ 17 հոգի, 3 այրեր, 10 կիներ եւ 4 տղաքներ, մինչեւ որ կարելի եղաւ զայն սպաննել:

ՔՐԷՕԿԷՐԻ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Լուցկիի թագաւորին Քրէօկէրի սնանկութեան հաշուեյարդարը վերջացաւ: Ընկերութիւնը սնանկ յայտարարուած է հինգ միլիառ պարտքով:

Քրէօկէրի զեղծումներուն հետեւանքով՝ սնանկացած են ուրիշ 14 զանազան ընկերութիւններ ալ:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

—)(o)(—

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՆԱԽԱՏԵՍԱԾ ԷՐ

Երեք երգուեալ ռուս թարգմանիչներ լրացուցին Կորկուլովի յուշերուն թարգմանութիւնը: Այս յուշերը՝ որոնք կը բաղկանան 40ի չափ մեծադիր ու մեքենագիր էջերէ, կը պարզեն ոճրագործին քաղաքական տեսակէտներն ու ծրագիրները: Ըստ Կորկուլովի Ռուսիան էր որ փրկեց Ֆրանսան որ ամէնէն մեծ պատասխանատուն է Ռուսիոյ դժբախտութիւններուն:

Թարգմանները այս յուշերուն հետ, հարցաքննիչին յանձնած են նաեւ Կորկուլովի մէկ ձեռագրին թարգմանութիւնը: Այս ձեռագիրը գտնուած է Կորկուլովի մէկ գրպանին մէջ եւ կը վերաբերի ռուս ծովակալին Քոլչաքի կեանքին:

Կը յիշուի թէ Քոլչաք բոլշեւիկներուն կողմէ հրացանի բռնուեցաւ Սիպերիոյ մէջ, 1920 փետր. 7ին: Այդ գրքոյկին մէջ կայ Քոլչաքի մէկ լուսանկարը եւ անոր շուրջ կողմն է որ Կորկուլով գրած է.— Սիրելի բարեկամ, մեր մեծ ռուս հայրենասէրը: Ես, ռուս ֆաշականներու պետը, կը մեռնիմ նոյն նպատակին համար, որ քուկդ էր. բայց ես վրէժը լուծեցի Ռուսիոյ արհամարհուած պատուին, ինչպէս դուն: Մահ Քոլչաքի եւ արգոյին Ռուսիոյ դահճապետներուն:»

Այս լուսանկարին շուրջը կան նաեւ երկու թուականներ. լուսանկարին աջ կողմը գրուած է 1920. փետր. 7. Քոլչաքի սպանութեան թուականը: Ձախ կողմը՝ 1932. մայիս 6: Այս այն թուականն է զոր Կորկուլով ընտրած էր իր մահուան համար եւ այդ օրն իսկ սպաննեց Փոլ Տումէրը, որմէ յետոյ, իր թէ անձնասպան պիտի ըլլար

ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սպանիոյ ներքին նախարարութիւնը կը հաղորդէ թէ երեւան հանուած է դաւադրութիւն մը, որ սարքուած էր Աշխատանքի Ազգային Դաշնակցութեան կողմէ եւ որ պէտք է ամբողջ Սպանիոյ մէջ պայթէր այս ամսու 29ին:

Բարց, ոստիկանութիւնը յաջողած է գրաւել մօտ 1500 ռումբեր, 50 ատրճանակ երկայնքով եւ 12 յայնքով

Այս դաւադրութեան վրայ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան բոլոր մասնաճիւղերը փակուեցան: Դաւադիրները որոշած էին սպաննել նախարարներէն մէկը, ինչպէս նաեւ հանրապետական նախկին նախարար մը:

Դաւադրութեան կեդրոնը կը գտնուէր Անտալուզիոյ մէջ: Դաւադրութիւնը երեւան եկաւ ոստիկ պայթումի մը հետեւանքով, որ տեղի ունեցաւ աշնտիքաններու նախագահի տան մէջ, Սէվիլի մօտերը:

Քննութիւնները երեւան հանեցին թէ բազմաթիւ բազմաթիւ ձուլարաններ՝ առանց գիտնալու կ'աշխատէին դաւադրութեան համար գործածուելիք ձեռնառումբերու պատրաստութեան

Սպանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ եւս, ոստիկանութիւնը յաջողած է երեւան հանել ձեռնառումբերու գաղտնի մթերանոցներ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ինքնութեան թուղթերու պարագան

Ֆրանսական պաշտօնաթերթը շաբաթ օր հրատարակեց օտարականներու բնակութեան վերաբերեալ հրամանագիրը

Ինքնութեան թուղթերու մասին տրուած է հետեւեալ որոշումը.

ՅՕԴ. Ա.—1929 յուլիս 10ի հրամանագրին 3րդ յօդուածը փոփոխուած է հետեւեալ կերպով. «Ինքնութեան թուղթը կրնայ մերժուիլ այն օտարականին, որ անփոյթ գտնուած է շարժելու համաձայն ի զօրու եղող կանոնադրութեան եւ որ կը գտնուի անկանոն վիճակի մէջ. ինչպէս նաեւ անոր որ յետ քննութեան, կը տեսնուի թէ չի ներկայացներ փափաքելի երաշխիքները: Ինքնութեան թուղթը կրնայ ետ առնուիլ այն օտարականէն որ կը դադրի ներկայացնելէ այս երաշխիքները: Այս զանազան պարագաներուն մէջ, ենթական կ'արտաքսուի:

1929 յուլիս 10ի հրամանագրին 3րդ յօդուածին համաձայն. անփականատէրերը, պանդոկապետները եւ անոնք որ իրենց տան մէջ ուրիշներ կը բնակեցնեն, 24 ժամուան ընթացքին, պարտաւոր են իրենց կալուածին կամ հաստատութեան մէջ՝ օտարականին ներկայութիւնը յայտարարել:

Պարագան նոյնն է բոլոր անոնց համար որ բնակութիւն եւ սնունդ կը հայթայթեն օտարականներուն՝ իրենց տան մէջ:

Բայց, որպէս զի օտարականին ինքնութեան ստուգումը դիւրանայ, յարմար դատուած է որ յայտարարութիւնն ընելու ստիպուած անձերը յիշեն նաեւ թէ ինքնութեան ի՞նչ թուղթեր կը ներկայացնէ օտարականը:

Համապատասխան հրահանգներ պիտի տրուին խուռն տարաուորութեանց, պանդոկապետներուն եւ օտարական բնակիչներուն, որպէս զի մանաւոր ուշադրութիւն դարձնեն այս կանոնադրական արամադրութեանց կիրարկման, այնպէս որ յայտարարութիւնը չուշանայ 24 ժամէն աւելի եւ հետեւաբար, կատարուելիք հսկողութիւնը տեղի ունենայ անհրաժեշտ արթնութեամբ: Օրէնքով նախատեսուած պատժական տրամադրութիւնները խստօրէն պիտի գործադրուին:

1929 յուլիս 10ի հրամանագիրը լրացուած է հետեւեալ կերպով.

«Յայտարարութիւնը պէտք է նշանակէ թէ օտարականին կողմէ ներկայացուած ինքնութեան թուղթը կամ անցագիրը ո՞ւր տրուած է իրեն, ո՞ր թուականին եւ ի՞նչ համար կը կրէ: Եթէ օտարականը չունի ո՛չ մէկը ոչ միւսը, պէտք է յատկապէս նշանակել եւ անյապաղաբար իրողութիւնը յայտնել տեղական իշխանութեան»:

Թուրքօ-ֆրանսական համաձայնութիւն մը

Ֆրանքեւթուրք առեւտրական սեննակը հետեւեալը հաղորդած է մամուլին.

— Թուրքիոյ երկրագործական փոխ – նախարար Աթըֆ պէյ, իբր ներկայացուցիչ թուրք կառավարութեան, ֆրանսական կառավարութեան հետ կնքեց առեւտրական համաձայնութիւն մը, որ հիմնուած է երկու երկիրներու միջեւ փոխանակուած ապրանքներու արժէքային փոխադարձութեան սկզբունքին վրայ:

«Այս համաձայնութիւնը, որուն վաւերացումը տեղի պիտի ունենայ կարճ ժամանակի մէջ, լայն չափով կրնայ մեղմացնել այն դժուարութիւնները որ գործնականին մէջ չեն կրնար հարթուիլ եւ որոնք, կը բխին երկու պետութեանց կողմէ պարտադրուած ներածումներու չափացոյցին հետեւանքով: Առկից դէպ ի Թուրքիա ֆրանսական արտածումն էր որ աւելի, մասնաւորաբար կը վնասուէր:»

Թուրք դիւանագիտական շարժում մը

Լոնտոնէն տրուած լուրի մը համաձայն, Լոնտոնի թուրք դեսպանը Աhմէտ Ֆէրիտ պէյ դեսպան պիտի նշանակուի Վարշաւիոյ, Ճէվատ պէյի տեղ, որ մէկ քանի օր առաջ մեռեր էր, երկար հիւանդութենէ մը յետոյ: Նոյն պաշտօնով Լոնտոն պիտի փոխադրուի Մունիր պէյ, Փարիզի թուրք դեսպանը:

Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Լեհաստանի թրքական դեսպանութիւնը մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ եւ թէ այս պարագաներու տակ Լոնտոնի թուրք դեսպանին փոխադրութիւնը Վարշաւիա, շնորհազրկում մը չէ: Իրօք, թրքական տեսակէտով, Վարշաւիոյ թուրք դեսպանութիւնը կը կատարէ այն դերը, ինչ որ պատերազմէն առաջ՝ Լոնտոնի թուրք դեսպանը կը կատարէր:

Հրաժարում Վէնիզելոսի դահլիճին

Խորհրդարանին մէջ բուռն ընդդիմութեան հանդիպած ըլլալով, Յունաստանի վարչապետը Պ. Վէնիզելոս իր հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահին Պ. Զայիմիսի.

Պ. Վէնիզելոս, Պ. Զայիմիսի յանձնարարեց այնպէս մը ընել որ լայն գործակցութեան հիմերով հանրապետական կառավարութիւն մը կազմուի անմիջապէս, վարչապետութեամբ Պ. Փափանաստասիուի, ձախակողմեան հանրապետական կուսակցութեան, կամ վարչապետութեամբ զօրավար Քոնտիլիսի, ղեկավարը ազգային հանրապետականներու:

Պ. Վէնիզելոս մամուլի ներկայացուցիչներուն կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ, ըսելով թէ մամուլի եւ քաղաքական շրջանակներու կողմէ ամիսէ մը ի վեր կատարուած յարձակումները՝ կառավարութեան դէմ, այն տեսակ մթնոլորտ մը ստեղծած են, որ կառավարութիւնը չի կրնար որ եւ է պա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ՈՃԻՐԷՆ ՅԵՏՈՅ

Կառավարութեան խստութիւնները

Կորկուլովի ատրճանակին բամբիւնը, կասկած չկար թէ ամենէն առաջ, մեր ականջները պիտի խուլցնէր:

Ու եղաւ, ինչ որ պիտի ըլլար:

Մոլեռանդ խմբագրութիւններ առատօրէն հոսեցուցին իրենց օտարատեաց թոյնը. ժողովուրդը որուն կլլեց՝ խորութիւն գնելու ոչ ժամանակ, ոչ ալ տրամադրութիւն ունի, ինկաւ զգացութեան ցանցին տակ ու կառավարութիւնը որ չի կրնար չնախատեսել ու երկրին ապահովութիւնը ձգել իր բախտին, դիմեց խստութիւններու:

Խստութիւններ՝ որոնք ամէնէն առաջ կը հարուածեն մեզմէ շատերը. անոնք իսկ որոնք ոչ մէկ կապ ունին Կորկուլովներու եւ անոնց յիմարական մղձաւանջներուն հետ, ո՛չ մէկ կապ ունեցած են առհասարակ որեւէ քաղաքականութեան հետ՝ որեւէ երկրի մէջ, որեւէ պետութեան հանդէպ: Այլ ամէն տեղ քաւած են միայն ու միայն, հայ ծնած ըլլալու մեղքը...

Դժբախտ ճակատագիր ժողովուրդի մը, որ իրաւամբ պիտի կրնար յաւակնիլ անկախ ու ինքնավար գոյութեան մը բարիքները. բայց դարաւոր տառապանքի մը խաղերէն յետոյ, կը շարունակէ տակաւին քմահաճոյքներուն հպատակիլ օրէնքի մը, որ որքան ալ բարեացակամ ըլլայ, օտարինն է:

Եւ օտարը, միշտ ու նախ, իր շահը կը պաշտպանէ:

Ֆրանսական կառավարութեան վերջին կարգադրութիւնները դարձեալ օրուան հարց կը դարձնեն գաղթական Հայերու իրաւական կացութեան ճշդորոշումը, նախ այստեղ՝ Ֆրանսայի մէջ եւ ապա նաեւ, բոլոր այն երկիրներն, ուր հայութեան մէկ կտորը բոյն դրած է:

Որովհետեւ, եթէ ամէնէն ազատական երկիրը՝ Ֆրանսա, այսօր անհրաժեշտ կը գտնէ դիմել խստութիւններու, որոնք հոս ու հոն անդրադարձումներ կրնան ունենալ, ո՛չ մէկ արգելք կայ, որ վաղը՝ նոյնը չպատահի ուրիշ երկիրներու մէջ ալ:

Այստեղ մասնաւորաբար, անգործութիւնը՝ բացի սովորական հետեւանքներէն, կրկին երեւան բերաւ Հայերու իրաւական կացութեան խախուտ հիմը:

Ու այդ առթիւ, հարկաւ, կիսակատար ու հարեւանցի կարգադրութիւններու աճապարանքին մէջ, ո՛չ մէկ հաստատութիւն, չլսեցինք որ ձեռնարկած ըլլար հիմնական միջոցներու հետապնդման:

Անհրաժեշտ է ինքնութեան թուղթերու մղձաւանջը փարատել բազմաթիւ հայրենակիցներու մօտէն, որոնց ամենամեծ դժբախտութիւնն է տեղական լեզուին, օրէնքին ու սովորութիւններուն անծանօթութիւնը:

Առաւ արդէն, յաճախ կ'իյնան անբարեխիղճ սմսարներու ձեռքը եւ իրենց դրամով իսկ, զոր յաջողեր են քով քովի բերել ի գին հազար զրկանքի եւ տաժանակիր աշխատանքի, կը գնեն փորձանքը... «անկանոն» կացութիւն մը, միշտ շահաբեր այս կամ այն սմսարին, ու միշտ վտանգաւոր ենթական համար:

Այս վիճակը, քանի որ ստեղծուած է որեւէ մէկուն կամքէն անկախ, չէր ծանրանար անշուշտ, եթէ մեր Գաղթականաց զոյգ Դիւանները կազմակերպուած ըլլային համաձայն պահանջին եւ գործակցաբար մշակէին ու հետապնդէին հաւաքական ելքի ծրագիր մը:

Ու դեռ ուշ չէ, այս անգամ աւելի լայն սահմաններու մէջ, գործակցութիւն մը իրականացնելու եւ դիմումներ կատարելու ուր որ պէտք է, ճշդելու համար Հայերու իրաւական կացութիւնը:

Փորձը նոյնիսկ ձախողի, պէտք է կատարել: Ու նախ քան որեւէ գործնական ձեռնարկ, պէտք չէ սպասել յոռետես ենթադրութիւններով, «Կ'ըլլայ-չըլլար»ի վարանումներով, որոնք յաճախ, անփութութեան եւ ծուլութեան արդարացումներ են միայն:

Թող Հայութեան այլազան մարմիններու միահամուռ դիմումն ու առաջարկները բախին կառավարութեան մերժումին ու դժկամակութեան, եթէ այդ վախը կայ:

Բայց, եթէ Հայեր հաստատուած են այստեղ, պէտք է հաստատուին «կանոնաւոր», ու ամէն վայրկեան, իրենց տան մէջ փուշի վրայ նստած ըլլալու անդոհանքէն ազատին:

Այս անգամ, ստեղծուած կացութիւնը կը պահանջէ ուժեղ դիմում մը. ո՛չ թէ անհատներու, այլ հաւաքականութեան համար եւ յանուն հաւաքականութեան:

Կառավարական կարգադրութեանց մէկ քանի տրամադրութիւնները ուղղակի կրնան հարուածել բազմաթիւ Հայեր, ամէն անգամ որ աշխատանքի, բնակութեան իրաւունքի, կամ ինքնութեան թուղթի փոփոխութեան հարցեր ծագին:

Ու փոխանակ սպասելու որ, վաղը, ամէն մէկ անհատական պարագայ, ներկայացուի կառավարութեան առանձնաբար, լաւագոյն է այժմէն իսկ հարցը վերածել ընդհանուր յայտարարի եւ բոլորին համար մէկ կարգադրութիւն յաջողցնել:

Եթէ ոչ, վաղը երբ «Նանսէնեան» անցագիրն կոչուած անցագիրը մերժուին, կամ ինքնութեան թուղթերու փոփոխութեան պահուն, յայտնուին դժուարութիւններ եւ դժկամակութիւններ, նախկին հայրենիքն անգամ թիզ մը հող չի տար, անոնց որ այս երկրէն կը վտարուին:

Ու այս անգամ վտարում չկայ: Այլ արտաքսում:

Իսկ անոնք որ հայկական ազգային իշխանութեան ժառանգ մը կը բռնեն իրենց մատներուն ծայրը, չպիտի մոռնան անշուշտ թէ, այս ժողովուրդը՝ ներկայ պայմաններու մէջ, քալելու ուրիշ ճամբայ չունի:

Պահ մը, թող բոլորը մտաբերեն դժնդակ ու ակամայ թափառականի վիճակը, որուն կրնան ենթարկուիլ մեզմէ շատերը, իբր աքսորական այս երկրէն:

Եւ իսկապէս, Թրքական սարսափներէն յետոյ, ապրիլ-չապրելու այս տրտմութիւնը՝ շա՛տ է... այս քաղաքակրթութեան ճամբաներուն վրայ:

ՄԿՐՏԻՉ ՆԵՐԻՍԵԱՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ՀԱՄԼԷԹ

> Իր զանազան մարզերուն մէջ, արուեստին յատկացուած խնդիրները կրնան լուծուիլ մի միայն մտնելով ներքին աշխարհին մէջ. ուր կը գտնուի այդ մարդկային գաղտնիքներուն լուծումը:
>
> ՖԷԼԻՍԻԷՆ ՇԱԼԼԷ
> (Արուեստը եւ գեղեցկութիւնը)

Մայիս 2ին. Comédie Française ցերեկոյթով մը իր հրաւիրեալներուն եւ մամուլին կը ներկայացնէր «Համլէթ»ը, Շէյքսփիրի ծննդեան տարեդարձին առթիւ:

Տրուած ըլլալով խաղին եւ խաղարկու արուեստագէտին կարեւորութիւնը, պարտք համարեցի առաջին ներկայացման առաջած տպաւորութիւններս ենթարկել, երկու շաբաթ յետոյ, երկրորդ վերադիտումի մը՝ վերստին երթալով դիտելու, զանոնք այստեղ ներկայացնելէ առաջ:

Հաճոյքով պիտի նշանակեմ, որ երկու ներկայացումներուն ընթացքին առաջած տպաւորութիւններս կը մնան նոյնը, ինչպէս կը հաստատեն, չեշտելով նոյն յաջողութիւնները:

«Համլէթ»ի ամբողջական եւ պատասխանատու ներկայացումը կազմակերպելու գործը միայն Comédieն կրնար յաջողցնել՝ տրուած ըլլալով իր տրամադրութեան տակ գտնուած մեծատարր ուժերուն մեծ արժէքը եւ նիւթական լայն միջոցները:

Տասնեւեօթը պատկերներու ընթացքին զարգացող ողբերգութիւնը հարազատօրէն վերարտադրուած միթնոլորտի մը մէջ — պահանջած էր երկար եւ խղճամիտ աշխատանք՝ մանրամասնութիւններուն մէջ իսկ:

Թատրոնին վարագոյրը կը ներկայացնէր Անգլիական Թանգարանին մէջ պահուած եւ 1603ին տպուած «Համլէթ»ի առաջին տպագրութեան ճակատը զարդարող վերտառութիւններուն մեծադիր ընդօրինակութիւնը:

Բեմադրական մասը նոյնպէս առարկայ եղած էր մանրակրկիտ ուշադրութեան, ստեղծելու համար միջավայրը, որ անբաժան մասն է թատերական գործի մը եւ որուն անհրաժեշտութիւնը ուրանալու ճիգերը անիմաստ են:

Շէյքսփիրի ժամանակ առանց բեմադրութեան խաղալու յայտարարութիւնը եւ իրողութիւնը վճռական իրաւունք չի տար նոյնը ընելու այսօր:

Այդ շրջանին բեմը մոմերով կը լուսաւորուէր... իսկ այսօր ելեկտրական լուսարձակներով:

Եւ «Համլէթ»ի առաջին պատկերը եղաւ Էլսընօրի պարիսպներուն գիշերային տեսարանը, ուր աստղեր կը պլպլային, գիշերային պաղին սարսուռ բերելով հանդիսատեսներուն, եւ տրամադրելով զանոնք, պատրաստելով այն ահաւոր երեւոյթին, որ պիտի յայտնուէր քիչ յետոյ այդ մութ երկինքին վրայ. Համլէթի սպաննուած հօր ուրուականի տեսիլքով:

Սեւ պաստառ մը չպիտի կրնար ստեղծել այդ անհունին տարածը եւ խորհուրդը:

Գլոտիոսի (Թագաւոր) կրած վերարկուն, համակ ոսկեհիւս եւ մարգարտազարդ, կը գնահատուէր հարիւր հազար ֆրանք, եւ շինուած էր 1880ին:

Միեւնոյն խստապահանջ խնամքը տարուած էր զէնքերու եւ զգեստներու ընտրութեան վերաբերմամբ, իրական եւ վաւերական հաւաքածոյի մը ցուցադրութեամբ, որուն նմանը աշխարհի ոչ մէկ թատրոնը կրնայ պարծիլ թէ ունի:

Պիտի ըսէի որ խաղը ծանօթ է հայ ժողովուրդին... եւ սխալ պիտի ըլլար, նկատելով որ Պոլսէն, Կովկասէն մինչեւ Փարիզ — դեռ քանի մը շաբաթ առաջ — «Համլէթ»ը կը ներկայացուի խեղաթիւրուած, կրճատուած, հաշմանդամ, իւրաքանչիւր Հայ «Համլէթ»ի անձնական (արուեստին հետ կապ չունեցող) նկատումներուն եւ քմահաճոյքին զոհաբերուած:

Երբեմն նիւթական պայմաններ եղած են պատճառը արդարացիօրէն՝ այդ յօշոտումներուն, բայց յաճախ, այս կամ այն դերը ջնջելով, կամ կարեւոր դերի մը արժէքաւոր մէկ մասը կրճատելով հայ «Համլէթ»ները մտադրութիւնը ունեցած են իրենց շուրջը տեսակ մը պարապ ստեղծել, իրենց դերը աւելի կարկառուն դարձնելու համար:

Ահաւասիկ ինչու սխալ պիտի ըլլար ըսել, որ հայ թատերասէրը, միայն հա՛յ բեմին վրայ այդ համաշխարհային հեղինակութիւններուն ներկայացումները տեսնողները ծանօթ են «Համլէթ»ին, «Օթէլլօ»ին, «Արքայ Լիր»ին եւայլն:

«Համլէթ»ի դերը մասնաւորապէս գրուած է բոլոր անոնց, որոնք զգացած են իրենց մէջ արուեստին կատարները խոյանալու ուժ:

Եւ խաղացած են երկու ձեւով, մէկը՝ միջակներուն մատչելի, մակերեսային, դիւրին, եւ ամբոխին զարմանքը եւ հիացումը գրգռելու սահմանուած շարժումներու եւ պոռչտուքներու ձեւով, «տռամաթիք» պիտակին տակ ներկայացուած, եւ միւսը՝ մատչելի միայն ընտրանի հոգիներուն, ատակ մարդկային հոգիին խորախորհուրդ ապրումներուն թափանցելու եւ զանոնք պարզ շարժումի մը, գրեթէ աննկատելի դիմախաղի մը, նայուածքի մը մէջ վերարտադրելու:

Yonnelի «Համլէթ»ը եղաւ մարդկային եւ ճշգրիտ, բժշկական diagnosticի մը անսխալ ճշտութեամբ հիմնաւորելով հոգեբանութեան հիմնադիրներէն Փրոֆ. Թէյիսի օր մը իր աշակերտներուն յայտարարած դատումը, որ Շէյքսփիրի թատերախաղերը «clinique»ի դասեր էին:

Մենք դիտեցինք Համլէթ մը, որ հիւանդ մըն էր, եւ ուղեղ ու միտք — նոյն իսկ իր ցասումներուն եւ վատ ապրումներուն ժամանակ - հիւանդ մը՝ հոգեկան գերագոյն յուզերը եւ փոթորկումները պատկերացնելով իր մարմնին իւրաքանչիւր շարժումին մէջ:

Ան գնահատելի խղճմտութեամբ մը հեռու մնաց սեթեւեթէ, ծափի մտահոգութենէն, եւ ան խաղաց ա՛յն մէկուն համար, որուն կ'ակնարկէ Համլէթ՝ իր դերասաններուն հետ ունեցած տեսարանին, եւ որուն գիտակից եւ խորունկ հասկացողութիւնը, նուրբ զգայնութիւնը եւ գիտակցութիւնը կը հաւասարակշռեն ամբողջ սրահի մը մեքենական ծափերը:

Yonnel գիտցաւ իր ձայնը — համակրելի եւ ախորժալուր — ղեկավարել ստոյգ վարպետութեամբ: Իւրաքանչիւր վանկ, բառ, նոյնիսկ մրմունջ, կը հասնէր, կը գտնէր հանդիսականը, բերելով անոր արուեստագէտին հոգեկան յոյզերուն ամենափոքր ծփանքները:

Ու ամբողջ սրահը շունչը պահած կ'ունկնդրէր:

Շատ երկար պիտի ըլլար նշանակել այն բոլոր մասերը, ուր մեծ արուեստագէտը ապրեցաւ Շէյքսփիրի ողբերգութիւնը, բայց մասնաւորապէս կ'ուզեմ ծանրանալ այցելու դերասաններուն հետ ունեցած տեսակցութեան վրայ, երբ առաջին դերասանին (Pau Numa) արտասանած մենախօսութեան ընթացքին՝ ան կը լսէ իր հոգին կրծող մտատանջութիւնը, անստուգութիւնը որակող բառեր:

Յանկարծ մտրակուած, ոտքի ցատկած, իր մարմինը պահ մը պրկող եւ դանդաղօրէն, յուսահատօրէն, վարանումին տիրապետութիւնը արտայայտող պարզ, բնական, եւ սակայն խորապէս տպաւորիչ շարժումները արուեստի բարձր արտայայտութիւններ եղան:

Yonnelի Համլէթը ստուգիւ եղաւ ցնցող, հմայող, առեղծուածային եւ այդ բոլորին մէջ զմայլելի:

Հակառակ իր փոքր դերին Մ. Renaud Օֆէլիան կրցաւ բարձրացնել Yonnelի Համլէթին կանգնած պատուանդանին վրայ:

Ան հրաշալիօրէն մանկական, յուզիչ՝ արցունքներ խլելու աստիճան, շնորհով եւ գեղեցկութեամբ շաղախուած, ստեղծեց Օֆէլիա մը, որուն վրայ ոչինչ կարելի է աւելցնել:

A. Lambert արտի հոյակապ եղանակով մը ապրեցուց ուրուականը անհետացած թագաւորին:

Առաջնակարգ ուժերու ամբողջականութիւն մը «Համլէթ»ը բրին Գոմէտի Ֆրանսէզին մէկ մեծ յաջողութիւնը:

Եւ մտածել որ անիմաստ մեծամտութեամբ մը վերջերս գրուած յօդուած մը, «Համլէթ»ի հայերէն ներկայացման առթիւ, չափազանցուած դրուատիքներու մէջ կը սպրդեցնէր հետեւեալ չկշռուած տողերը:

— «Այս վայրկեանիս Ֆրանսայի մէջ չկայ ո՛չ մէկ Ֆրանսացի դերասան որ կարենայ ներկայացնել «Համլէթ»ը»:

Գրողը տեղեակ չէր, որ ամիսներէ ի վեր Գոմէտի Ֆրանսէզը կը պատրաստէր հոյակապ «Համլէթ» մը...

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ աստիճանաբար տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
(CHANTS POPULAIRES ARMÉNIENS)

—)(o)(—

Ե.

ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառով, ստիպուած ենք յապաւել, երկրորդական վրիպումները եւ [illegible] չափին վերածել [illegible] ձախողումները:

Էջ 164-167. Նոյն Նարեկացիի մասին՝ Ցոլաքեանէ թարգմանուածներուն մէջ չորս տեղերէն [illegible] 19).—

— Շատ անխոհեմ զարմանք [illegible] (Խեղ վարդապետներն ու Աստուածաները որ տեսան Սուրբին հրաշագործութիւնները), — թարգմաներ է Il en fut grandement émerveillé, որպէս թէ [illegible] յորդող տողին մէջ յիշուած է [illegible], որբ Նարեկեցին [illegible] յաջողներուն զարմացողը...

Մինչդեռ [illegible] է հոս — իր բառերով — [illegible]:

Մնացին բոլորն յօժարակ [illegible] թարգմանիչը [illegible], — վարդապետներ Աստուծոյն ու զօրքերով [illegible] կրակ բերողները — եւ թարգմաներ Ils en furent émerveillés

**

Էջ 168. (Փշրնք. 12-16, Կարօ Մօշի երգը.—

La Croix de Kaross թարգմաներ է հետեւելով Սեպրակեանի «Քնար Մշեցոց եւ Վանեցւոց» Քարոզ խաչ անունին, մինչ թարգմանութիւնը կատարեր է Ցոլաքեանի օրինակին վըրայէն որ՝ ինչպէս մեծաթիւ varianteներ՝ Կարոս խաչ բառացին ու բնագիրն ունի. Պատմուածքին [illegible] պարզ որ խաչը շինուեցաւ կարօս կամ բողի ածուի մը մէջ (կարօս férule) եւ անկէ ալ մնաց իր անունը:

Արդ, երգը կ'ըսէ.—

— Կարօսն հոտը ծաղկեցաւ,
Ալ, բողէ խաչ մ' շինեցին,
. . . .
Աստծու հրամանով մտաւոր երկնքի մէջ խիցին,
(Մշոյ) Թոսու [illegible] մէջ կարօս ածու իմ
Անուն Կարօս խաչ կոչեցին, [illegible]

Հօտաղը, որ եզնարածն է, թարգմաներ է berger (հովիւ ոչխարի), փոխանակ bouvier ըսելու (մինչ թարգմանուած՝ 109 էջին վրայ):

Բողը raifort չէ, մինչդեռ férule պէտք է ըսել: (Աճէյանի Հայերէն [illegible] կ'ենթադրեմ չէր պակսեր Զօպանեանի գրադարանէն, ակնարկ մը թէ 361ի վրայ՝ մեծ յայտնութիւն էր. Հոն ալ կա՛մ անուշահոտ ինքնացեցում, կամ «խղճին լիակատար անհասկացողութիւնը եւ սղխութիւնը» մերկ արձանի մը պէս մէջտեղ կը մնայ:

Ածուին ինչ ըլլա՞լն ալ չէ գիտեր այս «[illegible]», [illegible] թարգմանիչը, որ զայն քանիցս փոխադրեր է champ de Kaross-ի: Ածուն՝ champ չէ, այլ carré, planche, դաշտի կամ այգիի մէջ մասմաս բաժանումներով, թումբերով կամ ակօսներով (կոռի) ամփոփ յայտնի:

Նոյն երգին մէջ Գիւղի բէյնա՝ թարգմաներ է le maire du village ինչո՞ւ le seigneur du village չըլլայ:

«Մեծ հանանթյով խաչալամայ գաւեց» տողէն՝ առաջին երկու բառեր թարգմանուած չեն: Այնպէս որ երգը տող մը լիշուած La croix s'élança

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (Թիւ 6)

ԱՅԼԱՆԴԱԿ ՍԱՓՐԻՉԸ

Դեղնած չըթներէն մահացու արկած մը կը սպասեմ:

— Բա՛յց ... բայց... կը թոթովեմ, ու անսահման գոհունակութիւն իրեն, եւ ինծի, կը յաջողիմ գտնել, զատել մարդուն վերջ հատիկ միւս մազերը, որ անզգուշութեամբ խառնուած էին քունքի կարճերուն:

Ինքզինքս հազիւ զսպածներս կուգայ կուրծք մը. կ'ապշիմ միւսները մերժելով անպատճառ մազերը ինծի յարգարել տալու փափաքին.

Երախտագիտութեամբ կը փարիմ մկրատովս իր գլուխին: Աստուած իմ ի՛նչ ականջներ. առաջին անգամն է այսքան փղային ականջներու կը հանդիպիմ: Պէտք կ'ըլլայ միշտ երկու մատով լուալու պէս ծալլած պահել: Կը խորհիմ, դժբախտ բան է իսկապէս իման աչքի զարնող մասով մը աշխարհ գալ, արդեօք որքա՞ն կը նեղուի...

Ի՞նչ... ի՞նչ...

Մարդը չմնտուելու պէս ճերմակ լաթին տակէն բան մը կը փնտռէ, կը փորձէ հասկցնել բան մը, հայելիին կը նայիմ. կը ժպտի անպատկառօրէն... խօսքերս չրթներուս վրայ հայհոյանքի ձեւեր կ'առնեն. մկրատս ալ փափաք մը ունի մէկ հարուածով երկու ականջը մէկանց կարել-թռցնելու... բայց ներելի չէ սափրիչի մը դիւրագրգիռ ըլլալ. նորէն կեդրոնքին օծիքէն բռնել պէտք է ու կոյսի մը կոտրտուքով մեծ ականջն ի վար մահուան լուր մը տալու պէս.

— Շա՛տ կը ցաւիմ ձեր փնտռածը չկայ...

Այդ զարշանքն ալ ճամբեցի:

Գործատէրը ներս կ'անցնի, կիներուն մասը, իր կնոջ օգնելու համար:

Մինչեւ կէս օր անդադար բայց առանց նեղուելու դարձեալ կը ճամբենք ութ երիտասարդ, վեց ծերուկ, տաս մէջիններ:

Մէկը վրիպած մըն էր հաւանաբար, որքան կրցայ դատել, քանի որ ես զինքը ածիլելու տեղ ինք զիս անընդհատ արդուկեց, բառ մը չձգեց արտասանեմ, եւ սափրիչ չէր:

Ուրիշ մը հարցուց թէ ի՞նչ ըներ ճերմկցող մազերուն. «բան մըն ալ մի՛ ըներ», պիտի ըսէի. սակայն գործատէրը քովս էր, զովեցի օծանելիքներուն եւ ալքօլներուն յատկութիւնը. մաղթելով այս ձեւով օր առաջ մնացածին ալ ճերմկնալը:

Կմախացած մարդ մը, չեմ յիշեր քանիերորդը, որուն բերանը պէս կը հոտէր. [illegible] զաւեր. քովինս դեղ մը յանձնարարեց. [illegible] սրտմաշութեան [illegible]. իմ աշխարհի յաճախորդս ուրի՛շ մը խորհուրդ տայ... ու ջրելով բառը պատասխանմամբ հինգ վանկեց գեղի մը անունը տուի. միայն չըսի թէ քնատութեան համար էր...

Յաջորդը քօքային կը հոտէր. սեւ հագուստներով ղզուեի մը, որ նստաւ ու աչքերը գոցեց, ու եթէ ձգէի, մինչեւ իրիկուն հոն պիտի մնար քունի կամ երազանքի մէջ:

Անոր յաջորդը, վզին քովի մազերը մտահոգ թափթփուքներով, ու մորթը չորցած վէրքի պէս թեփոտ. սակայն նայուածքն ու ձայնը ամօթահար: Խեղճ դժբախտ մը, Ֆրանկախտաւոր. գուցէ բոլորովին անմեղութեամբ վարակուած: Զզուանք ու չանանել ձեւացուցի. այլ մեկնելէն յետոյ գործիքներս կրկնապէս այրեցի... լաւ նուէր տուաւ:

Յետոյ կէս գինով մը. փչեց երեսիս գինիի թթուած տակառի մը փոթորիկը. դիտմամբ երկու անգամ վերաօրհցի երեսը ու հակառակական քարով կ'ւեցի. եթէ անգամ մըն ալ գայ ու հոս ըլլամ, միւսին կ'անցնի. լաւ է. երկու սու ձգեց: Շատ էր նոյն իսկ...

Ճաշէ երթալէ առաջ, տղու մը երիտասարդ մըն էր յաճախորդս. միջանկեալ բանի որ հաճելի է նոյն իսկ գեղեցիկներուն ծառայելը. ըլլան անոնք սեռակից, չեմ ըսեր պաշտօնակից:

Ոչ բաւական մօրուք եւ ոչ ալ շաղելու չափ երկարած մազ ունէր: «Մարո՛ղ մը», հրամայեց խիստ, նոր հրամայելու եկած ու անվստահ սպայի մը պէս: Խոնարհեցայ պէտք եղածէն աւելի, հեզօրէն, ու չունեցած մօրուքը երկա՛ր երկար օճառեցի, չերկարած մազերուն վրայ մկրատս ջըղային թափով մը պարապ կտրելէն րիթմիկ ձայներ հանեց:

Կակուղ երեսը սուղ օծանեքով չփեցի, որ մազերն ալ չկրցաւ բուսմունքէ մը փրկել... չըսի՞ թէ նորահաս սպայ մըն էր... քաղկին պարունակութեան կէսը պարպել տալէ յետոյ ճամբու դրի:

Կէս օրէն յետոյ:

Դուռը կը բանանք որպէս զի արեւը գայ ցուցնել եկող — գացողներուն ձըգած փոշին ու միքրոպը՝ ուժգնօրէն յատակին փակած լոյսէ սիւնին մէջ:

Աթոռի մը վրայ ճանճերուն ամառնային տաք բարեկամութիւնը կը դիտեմ. հետաքրքրուելով մանաւանդ թէ իրենց սափրիչը ինչպէ՞ս կ'աշխատի. Ցուաախառ կը մնամ. սափրիչ չունին Իւրաքանչիւրն իր աջեւի ոտքերով կ'ածիլուի... Թշուառնե՛ր:

Գործատէրը յատակի մազերը կ'աւլէ, ձեռով մը որ ըսել կ'ուզէ.

— Զանձ՞ս աւելը ձեռքէս:

Սակայն ճաշէն յետոյ մարդու վրայ թմրութիւն կուգայ, տհնոցութիւնն ալ հետը... լրացուր ճարպոտ բարեկամս, օրականէս սանթիմ մը աւելի չպիտի տաս, գիտեմ:

Զարմանալին հոն է որ սափրիչները իրարու հետ շատ չեն խօսիր. կարծես իրար ալ չեն սիրեր. ահա կէս ժամ կ'ըլլայ եւ լման նախադասութիւն մը չեղան արտաբերուած բառերը:

Ժամը երկուքն է եւ դեռ երեք յաճախորդ միայն ճամբած ենք:

Սակայն ահա, ահա, հինգ հոգի մէկէն կը խուժեն ներս, թմրութիւն ճանճ, թերթ, արեւ ու փոշի կը մոռնամ. ոտքի՛:

Կը սկսի արագութեամբ դարձած [illegible] աշխատանք մը. Մինչեւ խանութի գոցուիլը այսօրուան աթոռներ լեցուն են:

Խօսքին թելը կը կորսնցնեմ. կամ մէկ յաճախորդէն միւսին կը շարունակեմ. ոչ ես եւ ոչ ալ մարդ ընդհէ բան մը կը հասկնայ: Գր ծով, կը չուկուիմ, ածելին պէտք է սրել ու ճառ փրփրցնել, օճառել, գործիքները այրել, կոնքը մաքրել, թափել, լեցնել, մազերը կտրել, [illegible] նել... ու արագ, արագ, արագ. կը սպասեն, լեցուն է խանութը ալ [illegible] Նայուիր հաստին — բազմակին. պէտք է բրնձափոշիով չպարել, հայելիի խողով մը ցուցնել չեղած գեղեցկութիւններ... ու յաջորդին «պարոն ձերն է կարգը» պոռալ. «ի՞նչ կը փափաքի պարոնը», «շատ լաւ պարոն», «շնորհակալութիւն պարոն»... հայհոյելով ու դառն պէս:

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Շարունակելի)

... bras du curé նախադասութիւնը մնացած եւ curé-ն յանկարծ կ'ելլէ, մտածել տալով ... curé է եւ ուրիշ ...

***

... 172, Նոյն Կարօս Խաչէն.— ... Խաչիկ Բալուլ ... կռուան, ... կ'անեն Կարօս Խաչին. ... variantեւն ...

... կռուան — գոմէշ ունիմ, ... Բալուլ Խաչին, եւն. եւն. ... Թարգմանիչը ... կռուան խոյեր, ... փոփոխակին (էջ 11),— ... գոմէշը կամ կռւոյ — կռուող ... Թարգմանիչը է béliers puissants: ... bélier, գոմէշ = buffle: Կռուող ... խոյ մը, — կռի ... կռուող — կռուան, կռուան — ... գոմէշ, կամ լոկ կռուող ... Թարգմանելու է buffle combattant ... bélier:

... Թարգմանութեան մէջ ... «Ժողովուրդ օրօրոցին», «Ձայնը ... օրօրոցին», «Տղէն կանչին ... Թարգմանուած նաեւ ... շիշակ (3 տարու էզ ... ունիմ, ... Բարոզ Խաչին: Եւ ... ի դիւանին: ... Բերրին՝ Կարօս ... մէջ

⁂

... «Հայրենի Աղջնե» երգին, Ch. Pop. Arm. էջ 174, Ցոյակիանին ... Ա. 4.—

... իրիշտակ գիւղին Բաշկը ... gorge է ... փոխան cœur-ի: Բնագրին ... բանաստեղծական ... լեռ ... Թարգմանութեան մէջ դառն՝ lamentable ... գարշելի, ... կը նշանակէ ... ակնարկելով: — էջ 193 եւ 199, եւ Հմմ. Հայ. 298 – 295–6, ... Թերթիս էջերը չեն ներեր ... ... գրելու ... անհամ, ... որ իր ... անմարսելի են», — ... բառերով...: ... մարդ ... Թարգմանուած է կարեւոր ... խեղճ, անհամ, աննշան ... — մինչեւ իր գունազեղ ... քնարականութիւնը ... թարգմանութիւնը բնիկ ... երգի տեղ է առեր Շէ... ... կտորներ, ինչ... է օրինակ «Էկէք նայինք սալով

գամով» երգուկը (Վռամեան Սազ. Ա. 69, Chants Pop. էջ 242–243 Le Chant du Mont Varak): Հոն անգամ Դրախտի Սարէն խօսք du mont Dracht ըսեր է որ ճիշդ չէ: Այդ անունով սար չկայ: Բառը ըսել ուզեր է «Դրախտ» այգիին (Երիմեանէ տնկուած) վերեւի բլուրը, սարը, որ Վարագայ Սարն է: Պէտք էր ըսեր du haut du jardin Dracht:

ՅԻՐԹԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱ

Բերրիի Վերաշինաց Միութիւնը

Ուէսթ Փուլմըն-ի մէջ կազմուած է Բերրիի Վերաշինաց Միութիւն մը, նպատակն է Հայաստանի մէջ շինել Բերրի անունով գիւղ մը կամ թաղամաս մը եւ հոն տեղաւորել աստանդական հայրենակիցները:

Միութիւնը կազմողները կը փափաքին որ ուրիշ քաղաքներու մէջ գտնուող Բերրիցիները եւս կազմակերպուին՝ միացնել ուժերով առաջադրուած նպատակին հասնելու համար:

ՀԱՎԱՆԱ

Հավանայի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հայ Գաղթ. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Իշխան» կոմիտէի, Հայ Կ. Խաչի եւ «Արմէնիա» դպրոցին, Ապրիլ 24ին տեղի ունեցած է հայկական եղեռնի Սգատօնը Գաղթ. Միութեան սրահին մէջ, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան:

Կարգով խօսած են ընկերներ Ս. Նիկոլեան, Յ. Մոմճեան եւ Տ. Ոստանի:

ՍՈՒՐԻԱ

Մուսայի լերան ճամբան

·)(o)(

ՕԳՏԱԿԱՐ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԳՈՐԾ ՓՆՏՌՈՂ ՀԱՅԵՐՈՒ

«Արդար» կը գրէ.—

Թրիփոլիի մեր թղթակիցը հաւեւեալ խիստ օգտակար եւ կարեւոր թելադրութիւնը կ'ընէ, քարիւղի ամբարտակին ... գործ փնտռող Հայերուն.—

Լիբանանի եւ Սուրիոյ բոլոր կողմերէն Հայեր կը դիմեն Թրիփոլի քարիւղի գործէն օգտուելու: գիտնալով եւ քանի մը սակի ծախսելէ յետոյ յուսախաբ կը վերադառնան իրենց նախկին տեղը:

Քարիւղի գործը դեռ անցող կազմութեան մէջ է, եղած դիմումներուն գրական կամ ժամական պատասխան չեն տար, այլ թէլական: Ցարդ գրասենեակը 8000 նամակ հասած է եւ գրեթէ ամէնքն ալ անպատասխանի մնացած են: Երբ սկսին պաշտօնեայ, գործաւոր արձանագրել, այն ատեն «Արդար»ի սիւնակներէն ձեզի կը յայտարարենք մեր քաղած տեղեկութիւնները:

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՀԱՍԻՋԷԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 24ի օրը սգահանդէս մը տեղի ունեցած է Հասիչէի դպրոցի սրահին մէջ. Ներկայ էր երկսեռ բազմութիւն մը:

Թաղ. խորհուրդի ատենապետ Գ. Գօզան Գօզոսեան իր բացման խօսքերով բացատրեց օրուան նշանակութիւնը:

Աշակերտ աշակերտուհիները իրենց մասնակցութիւնը բերած են խմբերգներով ու արտասանութիւններով, որոնք խնամքով պատրաստուած էին ուսուցչին առաջնորդութեամբ:

Խօսած են Յ. Թչտոնի եւ ընկ. Ա. Գօզոսեան: Բանախօսները բացատրած են թէ Տէր Զօրի այս մահաստանին մէջ, ինչպէս նաեւ Շրատարիի քով չէ՞ին ջարդարարները ինչպէս կը սրածէին մեր ցեղին անպաշտպան բեկորները, դեկավարութեամբ Թուրք ջարդարարներու:

Հայաստան մեկնողներու խնդիրը

Պէյրութի «Լիբանան» թերթը կը գրէ.

Տեղւոյս Հօկին միջոցաւ Հայաստան մեկնելու համար արձանագրուողները Գ. Շահվերտեանի հանրագրութեամբ մը դիմում կատարած են՝ որպէսզի օր առաջ իրենց մասին կարգադրութիւն ըլլայ եւ մեկնումնին փութացուի:

Խմբագրութիւնս հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանայ որ յիշեալներուն համար Գ. Շահվերտեան մասնաւոր պաշտօնագրով մը Անդրկովկասեան Համադաշնակց. Խորհուրդին դիմած եւ գոհացուցիչ պատասխան ստացած է: Բայց Պէյրութէն ներգաղթը ամառուան եղանակի վերջաւորութեան յետաձգուած է:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Գայթակղութիւն մը

«Նոր Օր» կը գրէ որ հանգուցեալ Դուրեան Պատրիարքի ֆոնտին համար Աթէնքի մէջ կազմուած յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ հաւաքուած հօթը հազար տրախմին բոլորովին հալած է:

Դրամը հալած է կարգ մը անհատներու գրպանին մէջ: Այս խնդիրը կատարելապէս անհամբերելի գայթակղութիւն մը եղած է:

Թերթը կ'իմանայ որ ժողովրդական հանրագրութիւն մը կը պատրաստուի գայթակղութիւնը հաղորդելու Երուսաղէմի Պատրիարքին:

ՄԱՆՉՈՒՐԻԱ

Մանչուրիոյ հայ գաղութը

Ընդամէնը 516 Հայեր կ'ապրին Մանչուրիոյ եւ մօտակայ քանի մը քաղաքներուն մէջ: Ասոնց կէսէն աւելին՝ 271 հոգի կը գտնուին Խարպինի մէջ, 80 հոգի Մանչուլի, 41 Զանչան, 13 հոգի Մուքտէն, 47 հոգի Թիէնծին եւ 51 հոգի Շանկհայ: Մնացեալները ցրուած են տասնէ աւելի քաղաքներու մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Պոլսոյ գաղթականներու դիմումը

Պոլսոյ մէջ գտնուած գաղթականները լուր առած ըլլալով որ իբր թէ Խնամատարութիւնը Երեւանի համար գաղթական կ'արձանագրէ, միաբերութիւնով դիմում կատարած են կեդրոն՝ արձանագրուելու համար:

Խնամատարութեան Վարչական Ժողովը սակայն պատասխանած է որ ինք այդ մասին որեւէ տեղեկութիւն չունի եւ թէ այդ կարգի խնդիրներով զբաղելու կոչուած չէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ Երեւանի փողոցներուն շարժումն ու երթեւեկը կանոնաւորելու, ինչպէս նաեւ լանախակի կրկնուող արկածներուն առջեւն առնելու համար, քաղաքին կեդրոնական կէտերուն վրայ, ուր իրար կը խաչաձեւեն փողոցները, մօտ օրէն ասմիկանութեան կողմէ պիտի զետեղուին ելեկտրական գունաւոր լուսարձակներ: Կանաչ գոյնը պիտի նշանակէ թէ ազատ է շարժումը ամէն ուղղութեամբ, կարմիր գոյնը պիտի նշանակէ թէ պէտք է դադրեցնել ամէն շարժում երկու ուղղութեամբ, իսկ դեղին գոյնը պիտի նշանակէ թէ կառքերը, ինքնաշարժները եւ մարդիկ պէտք է կենան՝ մինչեւ որ փոխուի նշանը: Այս լուսարձակները, որ պիտի փոխարինեն մինչեւ այժմ շարժման համար ասմիկանութեան տրբուած կարմիր փայտերը, արդէն կոկ կը գործածուին Մոսկուայի, Լէնինգրադի եւ Խարկովի մէջ:

Յետոյ պիտի արգիլուի սայլերուն ու բեռնատար ինքնաշարժներուն անցքը Նալբանդեան եւ Աբովեան փողոցներէն: Փողոցներու երթեւեկին կանոնաւորման եւ դեկավարութեան համար պատրաստուած է ասմիկանական մասնաւոր խումբ մը: Ասմիկանութեան կից՝ կազմուած է ինքնաշարժով փոխադրութեան տեսչութիւն մը, որ պաշտօն ունի քննելու փոխադրական միջոցները, կառքերու մեքենավարներուն յարմարութիւնը եւայլն: Պիտի արգիլուի գործածել փճացած հին ինքնաշարժները եւ կառքերը:

Հինգ օրը մէկ անգամ ռատիոյով պիտի հաղորդուին քաղաքին երթեւեկին մասին լուրեր:

Որոշուած է փութացնել քաղաքին գրասավայրերուն շինութիւնը:

Նոր պետ

Շինարարական գրասենեակը այս տարի պիտի շինէ առաջին եւ երկրորդ կառավարական տուներու շէնքին Սիացեալ բաժինները, ուր պիտի տեղաւորուին պետական բոլոր մարմինները: Պիտի շինուի նաեւ երկու բանուորական տուն, բաղկացած մէկը 64, միւսը 48 բնակարանէ, ինչպէս նաեւ գործավարներու խորհուրդին աշխատաւորներուն բնակութեան յատկացուած շէնքը, ընկերվարական կեանքի մը բոլոր յարմարութիւններով:

Իւրաքանչիւր բնակարան պիտի բաղկանայ 2—3 սենեակէ՝ ընտանիքներու յատուկ, 1 սենեակէ՝ ամուրիներու յատուկ: Այդ շէնքը պիտի ունենայ ընդարձակ ծաղկազարդ բակ, մանկապարտէզ, մանկատուն, ակումբ, ճաշարան, սառնոց եւ մշակութային այլ յարմարութիւններ:

Շինարարական գրասենեակը այս տարի պիտի շինէ նաեւ հարիւրաւոր ամառնոց շէնքեր այն քաղաքացիներուն համար, որոնց բնակարանները պիտի քանդուին մայրաքաղաքին վերաշինութեան պատճառով:

Մանր լուրեր

Եղիշէ Զարենց տպագրութեան յանձնած է իր ընտիր երկերի ժողովածուն եւ Սայաթ-Նովա հատորները. իւրաքանչիւրը 1000 էջէ բաղկացած: Տպագրութիւնը շքեղ է, գարշանկարումը կատարած է Մ. Սարեան:

Հայաստանի գիտական աշխատաւորները իրը համագումարը տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ Մայիսի սկիզբը: Այս համագումարին մէջ իրենց զեկոյցներով հանդէս եկան Հ. Գիւլիքէօխվեան, Վ. Կոստանեան, Վ. Մալխասեան, Բժ. Շարիմանեան, Քալանթարեան, Գ. Աղաջանեան, Բժ. Գեանջեցեան, Հեր. Մանուկ Գօզոսեան, Ա. Աղայեան:

« Երեւանի յանկչութիւնը մարզահամարի ենթարկուեցաւ Մայիսի սկիզբը: Բնակարանները եւս թուագրուեցան:

× Ղարաքիլիսայէն կը հեռագրեն «Խորհ. Հայաստան»ի թէ մասոյաշ անասուններուն մէջ կը ճարակի հիւանդութիւնմը, ուստի անասնաբոյժ կը պահանջուի կեդրոնէն:

ՄԱՄՈՒԼ

Երեւանը

(Խորհուրդներու քաղաքականութեան իմաստը)

Յուսաբեր Մայիս 12ի իր մէկ ուշագրաւ խմբագրականով կը քննէ Երեւանի վարիչներու քաղաքականութիւնը տարագիր Ճայութիւնը մշտապէս պառակտելու իր ծիմակն ձգտումին մէջ: Քանի մը փոքրիկ հատուածներ այդ խմբագրականէն.

«Հայաստանի խորհրդայնացումէն առջին մենք գրիչ շարժած ենք խորհրդային իշխանութեանց դէմ, բայց բացուկ — երբեք:

Եւ մեր վրայ պարպուած գնդակներուն իսկ՝ մենք միշտ պատասխանած ենք հեգեհանգիստներով...

Ասկէ աւելի հանդուրժող վերաբերում անկարելի էր ունենալ:

Ռամկավարներու հետ մեր ունեցած բանավէճերուն մէջ մենք յաճախ ծանրացած ենք այս փաստին վրայ:

— Մենք այն «Թաւրդն» ենք, — ըսած ենք ռամկավարներուն, — որ կրնանք առնել՝ բայց կը նուիրենք. աւելա թէ ինչու մեր ընդդիմութիւնը աւելի սուր եւ աւելի անկեղծ է ձեր բարեկամութեանէն (հանդէպ Երեւանի իշխանութեանց), որովհետեւ դուք այն «Թաւրդն էք՝ որ առնել չկրցածը կը նուիրէք: («Թաւրդը» Կարրնոցի գործածութեամբ: (Ե.»)

Այսպէս ուրեմն. «արիւնոտ դաշինք» կրող կողմերէն մէկը 12 տարուան մէջ կաթիլ մը արիւն քամած չէ Խ. Իշխանութեանց երակներէն (թէեւ կրնար քամել), իսկ միւսը քամած չէ (որովհետեւ, ըստ Կարրնոցի, չէր կրնար քամել):

Բայց, հակառակ այս աղաղակող փաստին, եւ այս փաստը գիտնալով մէկտեղ, Մոսկուան ու Երեւանը իրենց բոլոր մամլոյօրկներով միշտ ամէն տեղ եւ ամէն առիթով հակառակը կը պնդեն, յատկապէս մեր նկատմամբ:

Անոնք այն համոզումը ունեցան արտասահմանի մէջ, թէ Դաշնակցութիւնը շարունակ դաւեր կ'որոճայ ու որոգայթներ կը լարէ ոչ միայն Խ. Իշխանութեանց, այլ նոյն իսկ.. Հայաստանի դէմ:

Ծաւ է խոստովանիլ, որ այս ամբաստան ու վատորակ ապրանքը ռամկավարները հաճոյքով գնեցին բոլշեւիկներէն ու նոյն գինով ալ վաճառեցին արտասահմանի քաղաքական շուկաներուն մէջ, տարիներ շարունակ:

Բոլշեւիկները կը հաւատայի՞ն իրենց յայտարարութեանց:

Բնա՛ւ երբեք:

Ռամկավարները... «Թերեւս» սակայն բոլշեւիկները — ո՛չ մէկ պարագայի տակ:

Սակայն, բոլշեւիկները, բոլորովին գիտակցաբար, կ'անտեսէին իրողութիւններն ու կը խեղաթիւրէին փաստերը, գիտութեամբ ու լաւապէս պառակտումի սրոյ արտասահմանի հայութեան մէջ ցանելու համար:

Անոնց բնաւ ձեռնտու չէր Դաշնակցութեան բարեկամութիւնը, անոնք կ'ուզէին, որ Դաշնակցութիւնը միայ իր ընդդիմադիրի դերին մէջ, իբրեւ հակառակորդ խորհրդային իշխանութեանց:

Անոնց ձեռնտու կ'ըլլար այդ բարեկամութիւնը այն պարագային միայն, երբ Դաշնակցութիւնը յօժա՞րէր Խ. Իշխանութեանց գործակալը դառնալ արտասահմանի մէջ:

Եւ որովհետեւ անհնար էր այս, ուստի եւ ոչինչ էր, բացարձակապէս անշահ եւ անարժէք այն բարեկամութիւնը, զոր Դաշնակցութիւնը ռամկավարներուն նման կրնար տածել դէպի Խ. Իշխանութիւնը»:

Անգլիւրական յաղթանակները

Իսլամնայի երեւոյ. ժողովը ...ն ձայնի առաւելութեամբ միայն ընդունեց էր Ճշմարտութեան երդումի ջնջման մասին. կառավարութեան կողմ, Ներկայացուցած օրինագիծը:

Կը մնայ սակայն որ Երեսփոխանն ալ ընդունի նոյն առաջարկը, որպէսզի օրէնքը կիրարկելի դառնայ: Այդ Երեսփոխանութեան վաճառն անդամներէն տասը միայն կը պատկանին Վալերայի կուսակցութեան եւ վեցը աշխատաւորական են: Մնացեալ մեծամասնութիւնը դէմ է օրինագծին: Ըրով անթէ Երեսփոխանը չընդունին զայն, աւելի քան մէկուկէս տարի պիտի մնայ օրինագծի վիճակին մէջ, մինչեւ Երեսփոխանի փոփոխութիւնը:

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆՏԱԼՈՒՋԻՈՅ ՄԷՋ

Քարմոնայէն կը հեռագրեն թէ խռովարկութիւնները տանիքէն երեւան հանեցին 40 ռումբեր եւ բազմաթիւ ուժանակներ: Գիւղերուն մէջ կը շարունակուի մշակներու գործադուլը: Ջերբակալուեցան բազմաթիւ յեղափոխականներ: Ոստիկանութիւնը կրցաւ վիժեցնել ապստամբութիւն մը, որ պիտի ծագէր երէկ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Թերթիս խմբագիրը ճամբորդութեան մէջ ըլլալով, կը խնդրուի.

1.— Ընդհանուր նամակներ ղրկել եւ ամէն գրութիւն ղրկել խմբագրութեան հասցէին՝ HARATCH», 17 rue Damesme, Paris (13).

2.— Ջէք, մանդադրամ եւայլն ղրկել՝ L. Kévonian անունով:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 97)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

— Ան ալ մեր ոգին է, եթէ չխառ... Ձեր ծծմակին հակառակը չէ՞ «Հա՛յը», եւ կ'երթամ այն ... եւ «Բանտաբաշխ»... Ո՞վ է ... բանաստեղծին... Պէշ՞աշխին... ... հայ աղջիկը կ'առեւանգուի քաղաքական հողին վրայ, մինչ մենք ... բանաստեղծին տաղապանքը կ'երգենք:

— Ինչո՞ւ, օտար, սաս մե՛ր բանաստեղծին...

Մենք ո՞ւր ունինք առանձ բանաստեղծը. խեղճս չի հասնիր. Վա՞ն, ...

— Թիֆլի՞զ, Բաքո՞ւ...

— Ո՛չ Թիֆլիզը երկիր է, ո՛չ ալ Բաքուն, Ուրեմն, եթէ վաղը Թրանսայի ալ բանաստեղծներ ունենանք, հո՞ն եւս ... պիտի լծուինք.

— Ի հա՛րկէ...

— Որդո՞ջ դքեզ. Հայոց աշխարհ... կավկա՛ս, հը՞...

— Այո՛, բայց. Միսմաքթոմ իսկ կովկասը երգեց:

Ո՛չ, հայ հայրենասէր բազմա՛ւոր երգեց անոր Գործաստանէն փողոց ելլող ու պատնէշ շինող բանուորը չէր ան, այլ հայ ծարաւնակ երիտասարդութիւնը, կուսակցութի՛ւնը, հա՛յ ոգին: Անոր ո՛չ ոգիին թարգմանը պէտք է ըլլանք...

Բէկզադեան ծոցէ կ'ընէր լուռ ու համբերատար: Սուրէն կը խաղար ծաղկոտը՝ սեղանին վրայ գիծեր քաշելէն:

— Աւարտեցի՞ր,— հարցուց Բէկզադեան:

— Այո՛, ինչո՞ւ կը հարցնես:

— Ոչինչ, եղրակացութիւնս այն է, որ ունեցել եմ վարժապետներ, որոնք դասարից Պոլիս են գալիս իրենց թեւերից կախ ձգած մէկ մէկ հովանոց եւ քուռչոէ ծծիք վզերնին... Ե՛ս էլ կ'անցնեմ... կը փոխուի՛ս, ժամանակն ու կեանքը ինչի՞ր չեն կարող անել. գէ՞հ, բարձրանանք:

Վճարեցին ու ելան:

Դուրս ելան պարտէզէն՝ գրեթէ անխօս:

— Դիշերը ի՞նչ էք խաղալու,— հարցուց Բէկզադեանը Այվազին:

— «Կործանտամենը»:

— Իսկ դո՞ւն:

— Ինչո՞ւ կը հարցնես:

— Ես քեզի խորհուրդ եմ տալիս յետ պահել վերցնել Արամ Պրապեանի դերը...

— Իսկ դուն քեզի կը վերապահես, կարծեմ, Արտաշէսի դերը...

Քիչ յետոյ, երբ Այվազեան բաժնուեցաւ, երթալու համար Բեթի Տան, Սուրէն ըսաւ Բէկզադեանին.

— Գիտե՞ս ինչ, Բէկզա՛տ, որոշ ճշմարտութիւններ կան ըսածին մէջ:

— Այսի՞նքն... գո՞ւ էլ, Գրատա՛ս...

— Միայն թէ Այվազեանը կը մոռնայ որ այդ բոլորը աւելի շատ քաղաքականութիւն է մեր կողմէ, քան թէ...

— Հէնց դա էր ասում տալ, Սուրէն ջան: Բայց, շատ տգեղ ձեւը է խօսում, էլի՛. ու միջոց չի տալիս...

— Ջիղծէ՛ է սարքած...

— Այսուհանդերձ, ես սիրում եմ նրա անկեղծութիւնը, գիտե՞ս, ողջմիտ ու լա՛ւ խմոր է...

Կատակելէն ու խօսակցելէն հասան խմբագրատան առջեւ:

— Ես պիտի բարձրանամ, — ըսաւ Սուրէն:

— Գո՞րծ ունիս:

— Այո՛:

· Իսկ ես մտածում էի մի լաւ քէֆ անել էս գիշեր. բոլորդ մէկ կազմակերպեց էք. Նըզոր՛յը, մուշը կօխե՞ց. հաւաս նման թուան էք բարձրանում:

— Կացութիւնը վա՛տ է, վա՛տ. Բէկզադեան, չենք բռներ կոր...

— Հապա գրա՞ծ փախ ես տալը:

Բերնէս կորեցի... արտասանադէտ ոգայ է. վերջապէս... հիւանդ... Թշուա՛ռ, երիցս թշուառ ժողովուրդ...

— Դէ՛հ, լա՛ւ, գինին ինձնից...

— Ինչպէ՛ս թէ. երէկ գործավարին գլուխը կերար դրամ առնելու համար:

— Սուրէն ջան, էս օր հայ կ'ատենք, վաղն էլ Աստուած ողորմած է:

Ու հեռացաւ գնաց:

Սուրէն բարձրացաւ սենեակ:

Ներսը, սեղանին վրայ, աչքի իյնկուընէ մնացեր էր կոշտ մը պանիր, հացի կտորուանք, երկու վոյդ գուլպայ մաշճակալներուն տակ, եւ Այվազեանին մէկ տարօրը անխնամօրէն նետուած գետին...: Սեղանին վրայ թղթեր, գիրք մը կիսաբաց, ծխուած անթիւ սիկառներ, կէս ձգուած քրոջի մը պատին, անուանի դերասաններու նկարներ, Թաշկինակ հաս, փողկապ մը հոն, անզուսպ ոգոյ յատուկ անփութութեամբ, ուր կուզայ խառնուիլ նաեւ, մտաւորական ու ճենակեաց մարդու չեչտուած անհոգութիւնը՝ իրերուն հանդէպ:

Սուրէն, հագին ներս մտած, լուցկի մը տուաւ ծոծին ու վառեց: Հանեց բաճկոնը, կեցաւ պահ մը պլպլացող մութին մէջ, ու լար մտածում մը նորէն եկաւ իր ծոցին պայծառութիւնը խանգարելու, ինչպէս իր գորշ առուերը պատին սպիտակութեանը վրայ:

Անկողնին վրայ նետուած թերթ մը կար: Առաւ, «Ժամանակ» էր: Աչքին զարկաւ վերտառութիւն մը,— «Ժողովրդական ... գաշխր ... կողոպտողներէն», կարդաց. բուռն յարձակողական մըն էր իրենց վրայ: «Պոլքոփ՝ այդ թունաւոր թերթին դէմ»... Անկէ վարը՝ «Երե՛ս դարձուցէք... կը ծծեն ձեր քաակը, ադբուկներու նման»... «Փանտ, Սատանի փոնտ... առաւ փախուստ՞ը»:

Սուրէն սահեցուց ակնարկը: «Անխնա՛յ պայքար՝ հայ ժողովուրդի մեծագոյն թշնամիներուն դէմ»: Իսկ քիչ մը վարը՝ իր անունը եւս — «... այդ հայկատակը, որ մէկն է ձեր դրամներովը սնանողներէն»: Ճմլուեցաւ սիրտը: Թողուց թերթը սեղանին վրայ: Ու ակնարկը ինկաւ հայի կտորուանքներուն ու պանիրին... յիշեց իր գրկանքի կեանքը, Մելիքթանգեանը, Այվազեանը կէս կուշտ, կէս անօթի, Վանցեանի ներքին գժտութիւնը...

Ցնորյ, անդրադարձաւ իրենց վիճակաբանութեան: Շա՛տ, շա՛տ իրաւունք ունէր Այվազեան: Որքա՞ն նման էր իր կեանքին՝ հայ կեանքը: «Մեռադարձ շարժում մը»: Այո՛, «Մի՛շտ օտարը, օտարականը»: Խղճահարեցաւ:

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

տասխանատուութիւն ստանձնել, մանաւանդ այն տեսակ պահու մը, երբ Ցունաստան ճգնաժամ մը կ'անցընէ. Վէնիզելոս աւելցուց նաեւ թէ, ներկայ պայմաններու մէջ՝ միայն բոլոր ուժերու գործակցութիւնն է որ կրնայ երկիրը փրկել անիշխանութեան մէջ իյնալէ:

Վէնիզելոսի հրաժարման վրայ, ամբողջ պահակազօրքը հրաման ստացաւ պատրաստ գտնուելու: Շատ յստակ հրահանգներ տրուած են զօրախումբերուն, անմիջապէս միջամտելու, եթէ քաղաքին որ եւ է մէկ կէտին վրայ խռովութիւններ ծագին

⁂ Հանրապետութեան նախագահը որ արդէն խորհրդակցեր էր Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահներուն հետ, սկսաւ խորհրդակցութեան՝ կուսակցութեանց ղեկավարներուն հետ:

Այս առթիւ, կը սպասուի նաեւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները: Հանրապետութեան նախագահին փափաքն է կազմութիւնը յաջողցնել ազգային միութեան դահլիճի մը՝ ինչ որ չափազանց դժուար պիտի ըլլայ. որովհետեւ հրաժարեալ վարչապետը Վենիզելոս չուզեր կրնայ մասնակցիլ փոխզան պատճառներով, որոնց բացատրութիւնը տուաւ Երեսփ. ժողովին մէջ: Պ. Ցալտարիս ինքզինքը կը նկատէ թեկնածու, յաջողցնելու համար ազգային միութեան դահլիճի մը կազմութիւնը: Եթէ ուրեմն գործը իրեն յանձնուի, առաջին առթիւ պիտի լուծէ Երեսփ. Ժողովը եւ անկից յետոյ միայն պիտի ձեռնարկէ կազմելու դահլիճը:

Սակայն, Երեսփ. Ժողովի լուծումը կախուած է Ծերակոյտէն, որուն մեծամասնութիւնը վենիզելոսական է: Այն պարագային որ ազգային միութեան կառավարութիւնը չյաջողի, փորձ պիտի ըլլայ կազմելու ընդդիմադիրներէ բաղկացած կառավարութիւն մը, գործակցութեամբ Փափանաստասիոսի եւ Քոնտիլիսի

Պատերազմական նախարարութիւնը եւ ուրիշ իրաւասու շրջանակներ կը յայտնեն թէ բանակը կը պահպանէ կարգապահութիւն ամբողջ երկրին մէջ, ուր դեռ որ եւ է խռովութիւն չէ պատահած:

Քաղաքական լուսակցութեանց պետերը, հանրապետութեան նախագահին յայտնեցին թէ Լոնտոնի ժողովին մէջ՝ Ցունաստանը պէտք է ներկայացնէ Պ. Վենիզելոս.

Ընդհանուր գործադուլ Ցունաստանի մէջ

Թութունագործներու եւ հնտագործներու ու հեռաձայնողներու պաշտօնեաներու գործադուլը կը շարունակուի եւ կը թուի թէ կը տարածուի նաեւ պետութեան ուրիշ վարչութեանց մէջ եւս:

Աշխատաւորներն ալ արոշեցին գործադուլ յայտարարել: Ոստիկաններով զինուած, ուժեղ ջոկատներ կը պահպանեն հանրային շէնքերը: Աթէնքի մէջ, գարձեալ, զինուորական ապստամբութեան զրոյցներ կը շրջին:

Զինուորական պատրաստութիւններ Կովկասի մէջ

Ժընեւի վրացական մամուլի գիւանը կը հաղորդէ թէ «մինչդեռ, Խորհ. Միութեան կեդրոնին մէջ» վերահաս պատերազմի մը պատրաստութիւնները կը շարունակուին, ճարտարարուեստի գործարանները վերածելով ռազմանիւթի գործարանի. Կովկասը արդէն կը գտնուի պատերազմական վիճակի մէջ: Կարգ մը միջոցներ կը հաստատեն իրողութիւնը: Զօրավար Եմոյին նշանակուեր էր ընդհանուր հրամանատար Կովկասի բոլոր զինուորական ուժերուն, շատ լայն իրաւասութիւններով, անկից վերջ, Խորհ. Միութեան պատերազմական խորհուրդին թիւ 288 հրամանագրով, Սոայինի ամէնէն հաւատարիմ բարեկամները՝ անդրկովկասեան համայնավարներու կեդր. կոմիտէին քարտուղարը, ինչպէս նաեւ Գեորգ, Փոյտնակի եւ Խանճեան վրացական, Թաթարական եւ հայկական համայնավարներու Կ. կոմիտէներու քարտուղարները՝ ի պաշտօնէ նշանակուած են անդամ՝ Կովկասի կարմիր բանակի պատերազմական խորհուրդին»:

Բոլշեւիկեան մտահոգութիւն

Մոսկուայէն տրուած լուրի մը համաձայն, արտաքին գործավարը Լիտվինով հրամայած է քննութիւն բանալ, ստուգելու համար թէ կարգ մը խորհրդային գիւանագէտներ ինչո՞ւ կը կատարեն դրամի մաքսանենգութիւն:

Ցատուկ յանձնախումբ մը մօտ ատենէն պիտի մեկնի Պերլին, ուր քննութիւն պիտի կատարէ Գերմանիոյ մէջ գործող խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան կարգ մը անդամներուն մասին:

Ասոնք կը մեղադրուին թէ մեծ քանակութեամբ ռուբլի կը փոխադրեն գաղտնօրէն:

Բազմութեամբ կը փախին կարմիր դրախտէն

Վարշաւայէն տրուած լուրերու համաձայն, բազմաթիւ ռուս գիւղացիներ կը փախին խորհրդային դրախտէն եւ կ'ապաստանին լեհական հողը: Փախստականներուն մէջ կան երկու կարմիր զինուորներ, իրենց ամբողջ զէնքերով:

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սեւրը խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins. սրճարանի վերնայարկը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՆԻԷՌԻ Պատանեկան միութեան դասախօսական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Դպրոցարանի սրահը: Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան. Նիւթ՝ քանի մը յեղափոխական գրողներ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ վարչութիւնը ատեղադարտ ժողովի կը հրաւիրուի վաղը, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբի սրահը:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՌՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, ընկ. Պունուկեանի բնակարանը: Ստիպողական ներկայութիւն: Չեկոց Կ. Կ. ի:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի մէջ:

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը, (240 րիւ Տիւքէքլէնի) Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Թաշճեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէին եւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի որդւոյն՝ ԱՐԱՅԻ մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վիէնի կոմիտէն իր եւ իր շրջանի բոլոր ընկերներու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերներ Յակոբ, Սարգիս Մաթոսեաններու եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց հօր՝ ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱԹՈՍԵԱՆի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցած է Պէյրութի մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլոնիւսի Մովսէս Միրզաեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Սալոնայ Զօրի Հայր. Միութեան եւ հայրենակիցներու՝ որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իր սիրեցեալ կնոջ Տիկին ՆԱԶԼՕՒ ՄԻՐԶԱԵԱՆի անակնկալ եւ դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Մարսէյլի մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 27, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,45ին, 6 Rue de la Grange Batelière, Փարիզ (9): Օրակարգ՝ քննիչ յանձնախումբի տեղեկագիր եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան: Կը հրաւիրուին բոլոր ճակատներու հայ լէգէոնականները:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԲՈՌ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Ո՛չ, հա՛յր, նա աշխատեց անձնուէր ու աներկիւղ: Նա մի ճշմարիտ հայրենասէր է եւ միայն սիրոյ ու յարգանքի է արժանի:

Հայր Կարդի մտածմունքի մէջ ընկաւ:

— Որդի՛ս, եթէ հոգուդ մէջ նոր լոյս է իջել ու ծագել է անուրջը մի մեծ գործի, ծնել է յոյսը յոգնածների ու տանջուածների բեռը թեթեւացնելու, նկատի՛ր այդ բոլորը իբրեւ Աստծու ամենաթանկագին օրհնութիւնը: Ամէն բարիք նա է տալիս, վերածնունդն էլ նրա նուէրն է: Եթէ դուք մտել էք գոհաբերութեան ուղին, որ դէպի խաղաղութիւնն է տանում, եթէ դուք միացել էք ձեր սիրած ընկերներին աղատութիւն տալու համար նրանց, ովքեր արտասւում են ու տառապում ծածուկ, ջանացէք, որ մաքրէք ձեր հոգին նախանձից ու կրքերից: Թո՛ղ ձեր սիրտը մի խորան լինի, ուր յաւիտեան սրբազան հուրն է վառւում: Մի՛ մոռանաք, որ դա մի մեծ ու սուրբ գործ է: Այդ գործին նուիրուած հոգին պէտք է զգուշ իր մաքուր մտածելուց: Այդ կոչումը նման է քահանայի կոչումին: Նա չպէտք է կախումն ունենայ ո՛չ կնոջ սիրուց, ո՛չ վայրկեանի յափշտակութիւններից: Դա մի ծառայութիւն է «Աստծուն ու ժողովրդին այժմ եւ ընդմիշտ»:

— Ա՜հ, — բացագանչեց Արթուր այլայլած՝ ձեռքերը իրար խփելով: Քիչ էր մնում հեծկլտայ, երբ լսեց Երիտասարդ Իտալիայի նշանաբանը: — Հա՛յր, դուք եկեղեցու օրհնութի՞ւնն էք տալիս մեզ, ուրեմն Քրիստոս մեզ հե՞տ է:

— Որդի՛ս, — պատասխանեց քահանան հանդիսաւոր կերպով: — Քրիստոս վռնդեց վաճառողներին տաճարից, որովհետեւ նրա տունը պէտք է աղօթքի տուն կոչուէր, մինչ նրանք աւազակների որջ էին դարձրել:

Երկար լռութիւնից յետոյ, ամբողջովին դողալով Արթուր փսփսաց.

— Եւ Իտալիան կը լինի նրա տաճարը, երբ աւազակները վռնդուած կը լինեն:

Նրա ոտքի ու լսեց մեղմ պատասխանը.

— Ի՛մն է երկիրը եւ լիութիւնը նորա՝ ասաց Աստուած:

V

Արթուր մի մեծ պտոյտի պէտք էր զգում: Ձամբի երերը յանձնեց մի ընկեր ուսանողի, եւ ինքը ոտքով ուղղուեց դէպի Լիվորնօ:

Խոնաւ ու ամպամած օր էր, բայց ոչ ցուրտ. ցած ու հարթ տարածութիւնը սովորականից աւելի գեղեցիկ էր թւում նրան: Մի մասնաւոր ուրախութիւն էր զգում իր ոտքի տակին ընկնող թաց խոտերի փափկութիւնից ու ճամբին բուսած զարնան վայրի ծաղիկների զարմացած ու ամչկոտ տեսքից: Փոքրիկ անտառի եզերքին աքացին մի թուփի մէջ թռչունը բոյն էր դրել, եւ երբ նրան տեսաւ պտոյտապտոյտ վեր խոյացաւ մուգ թեւերի տրոփ չարժումով ու վախեցած մի կռինչով: Արթուր աշխատում էր իր մտքերը կեդրոնացած պահել բարեպաշտ խորհրդածութիւնների շուրջը ինչպէս վայել էր աւագ Ուրբաթի նախօրէին, բայց Մօնտանէլլիի ու Ջեմմայի մասին եկող մտքերը այնպէս էին հիւսւում իր բարեպաշտ զբաղմունքների հետ, որ վերջ ի վերջոյ ձեռք վեր առաւ իր այդ ջանքից. ու թողեց յղացումը տալով երեւակայութեանը սկսեց անրջել, թէ ի՜նչ մեծ դեր էին խաղալու իր այդ երկու կուռքերը: Պադրէն կը դառնայ այն առաջնորդը, այն առաքեալը, այն մարգարէն, որի սրբազան զայրոյթի առաջ կը չքանան խաւարի ուժերը. Նրա ոտների մօտ ազատութեան նոր պաշտպանները կը սովորեն հին վարդապետութիւնները ու կը ճանաչեն հին ճշմարտութիւնների նոր ու անակնկալ մեկնութիւնը:

Իսկ Ջեմմա՞ն: Ա՜, նա հերոսուհի է արդէն ի բնէ: Նա կը դառնայ մի հաւատարիմ ընկեր, մի աներկիւղ ու մաքուր աղջիկ, որի նմանը երազել են շատ բանաստեղծներ: Ու կը կանգնեն միասին իրար կից, ուս ուսի, ու բախի ու գաւթ կատակող փոթորիկի պատնէշին տակ: Եւ կը մեռնեն էլ միասին, կարելի է. միայն յաղթանակի վայրկեանին, որովհետեւ այդ յաղթանակը գալու է անպատճառ: Իր սիրոյ մասին չխօսի նրան. ոչ մի խօսք, որ կարող է աղջկայ հանգիստը վրդովել կամ խանգարել իրենց փոխադարձ բարեկամական յարաբերութիւնը: Մի սրբութիւն է նա, մի անբիծ ողջակէզ ժողովրդի ազատութեան սեղանին վրայ դրուելու: Իսկ ի՞նչ է լինելու այն մարդը, որ կը մտնի հոգու այդ պայծառ տաճարը, հոգու որ չէ ունենալու ուրիշ սէր, բաց ի Աստուածն ու Իտալիան:

Աստուած ու Իտալիա:

Անձրեւի անսպասելի մի կաթիլ ընկաւ գետին, երբ ոտք էր դնում մի մեծ մռայլ տուն Պալատների փողոցում: Ցուլիայի ծառան երեւաց սանդուղի գլխին, ինչպէս միշտ անթերի, անդորր ու մի քաղաքավար չարակամութեամբ:

— Բարի՛ւ, Ջիբբոնս. եղբայրներս տա՞նն են:

— Պարոն Թոմասը տանն է, պարոն, այլ եւ տիկին Բերդէնը: Դահլիճումն են

Արթուր ներս մտաւ մի ծանր զգացումով: Ի՜նչ սարսափելի տուն կեանքի հոսանքը կարծես նրա կողքերն էր վազում, առանց նրան գիպչելու: Ոչինչ չէր փոխւում այդտեղ. ոչ ընտանեկան կենդանագիրները, ոչ ծանր կահերը, ոչ տձեւ ամանները, ոչ հարստութեան այն սնոտի պարծենկոտութիւնը, ոչ էլ ընդհանուրի այդ անկենդան տեսքը: Նոյն իսկ ծաղիկները իրենց բրոնզէ ամանների մէջ մի բան որ արհեստական էին թւում ու կարծես երբեք չէին զգացել իրենց երակներում գարնան արեւի հոսումը դարնան տաք օրերին:

Ցուլիան ճաշի զգեստաւորութեամբ, որ հիւրերի էր սպասում դահլիճում, որ նրա էութեան կեդրոնն էր կազմում, փայլէ ժպիտը շրթունքին, իր կանեփէ խոպոպներով ու սիրած շնիկը ծնկներին, նա կարող էր հիանալի մոդել դառնալ նորաձեւ ամսագրերի վրայ եղած նկարներին:

— Ո՞նց ես, Արթո՛ւր. — հարցրեց նա չոր, մեկնելով նրան մի վայրկեան իր մատների ծայրը. եւ իսկոյն էլ ետ դարձրեց շոյելու շնիկին համար աւելի պատշաճ մատները. — Յոյս ունիմ որ առողջ ես ու լաւ պարապում ես դպրոցում:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration — ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՄԱՅԻՍ 1932

25 MAI 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1888

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԱՐԱԳՈՒԹԵԱՄԲ

Եթէ կարելի ըլլար շարժանկարային շղարշի վերածել՝ ինչ որ այս պահուս տեղի կ'ունենայ իւրաքանչիւր երկրի սահմաններէն ներս ու սահմանէ սահման, թանգարաններէ պիտի կրնային գալ մարդկութեան յանձնել ամէնէն փրկիչ, ուժեղ ու տեւական չրջանի մը կենդանի ցուցանիշը:

Կ'ըսեմ՝ սկսինք ամէնէն փոքր... գրաւոր մըկերէն, ռամկական խառնիճաղանջէն, որոնք ատոնց խոր վէրքեր բանալու որ եւ է երկրի մէկին կողմին վրայ, կամ այլակերպելու անոր արտաքին դիմագծութիւնը, կը փոխարկեն պահ մը, ու կ'անցնին՝ անհամաչափ կապանքներուն մէջ։

Այսպէս. Փոլ Տումէրի անակնկալ ու անըմբռնելի սպանութեան թատրը, Հնդկաստանի յաջորդաբար կը հաղորդէ սպանութիւնը Պոմպէյի փարչապետին, ուր մը զինուորական դատավճիռներու կողմէ: Սպանութիւն Սօֆիայի մէջ՝ Տիմիթրի Միխայլովի՝ պետը Մակեդոնական ազգային կուսակցութեան, Իվան Միխայլովի ընկեր կողմէ: Մաւոփորձ Նանքինի մէջ՝ անգլիական փոխ-հիւպատոսին վրայ: Մանր գրաւոններ՝ բայց ներքին արտ անդրադարձումներով ու հետեւանքներով:

Քիչ մը աւելի լայն սահմաններու մէջ: Սերպիոյ զինուորական կազմակերպութեան ծոցն իսկ՝ բայն դրած համայնավար դաւադրութիւն մը: Սպանիոյ գետափի Հանրապետութեան դէմ նոյնպէս դաւ մը, իսկական շարժում մը այս վերջինը, ընդարձակ, երկրորդէն մշակուած ու լաւ կազմակերպուած, որ արկածով մը միայն կը մնայ... կառավարութեան։

Իսկ տնտեսական, սահմանափակ խառնակութիւններու չարքին մէջ, պահելեան աւելի վառ ու հարուստ գոյներով՝ այլապէս տարբեր պատկեր մը կը կազմեն Պոմպէյի միջադէպերը: Քաղաքական թեան բանակում գլուխն, ժողովուրդ մը՝ մոռնալով իր անկախութեան պայքարը, դիւրաւ կը ջարդէ յանուն կրօնական անտարբերութիւններու:

Երկիրը, անշուշտ, կը շարունակէ դառնալ ինքն իր վրայ, բայց կ'երեւի ցնցումներով: Քաղաքական արդի կարգերն ու վարչակերպերը օրհասական ճիգի քրտի՞նք կը թափեն թէ բարեշրջման մէ փերաբարձումի երկուորը կ'ապրին: Հապա՞ ինչպէս բացատրել նախարարական տագնապներու շարքը, որ կ'երկարի ու կը ըմծոփ, կարծէք, հպատակելով թաքուն կարգախօսի մը. Ճապոն, Ռումանիա, Գերմանիա, Աւստրիա, Պելճիքա, Ֆրանսա, բռնուած են նոյն ցաւէն, իւրաքանչիւրը ներքին անջատ պատճառներով, բայց պարգեւով նոյն երեւոյթը:

Քայլ մըն ալ նետենք միջազգային գետնի վրայ, ուր ցցուն ու ցայտուն հակամարտութիւնները, կը ստիպեն հետախոյզ ճամբաները կանգ առնելու եւ երկար շունչ մը քաշելու: Կրկէս մը ուր ամէն մէկը իր խաղը կը ցուցադրէ՝ քնատ ու թայլ ակնարկներուն տակ պախիչի մը, որուն անունն է Ազգերու Դաշնակցութիւն: Թուժ ադմատ մը, որ շատ կը նմանի փոխարկներու ադդանշանին, փաթոթիկներ՝ որոնք սակայն, կը վախնան պայթելէ:

Ընդհանուր պատկերը, կարճ ժամանակի մը համար սպառնալից տպաւորութիւններու եւ ցուցադրութիւններու կողմն ու մթերքը: Ու բացու խլրդային գործունէութեան շրջան մը՝ մէկ կողմէ, միւս կողմէ՝ պետութիւններուն տրամադրելի բոլոր միջոցներու մէջ, արդարութեան, գործակցութեան, բարեկամութեան փոխադարձ հաւաստիքներ շռայլելու եւ հիւանդ աշխարհին գլխուն, խորհրդակցական ճառեր կարդալու:

Շրջանն է զինաթափական դաւադրութիւններու, որոնք կը պատճառեն տագնապին յարաճուն զարգացումը: Ու նաեւ ճառերու, որոնք փոխն ի փոխ կը չինեն ու կը քանդեն:

Ֆրանսա պատմութեան յանձնեց Անչլուսը. իսկ Գերմանիա վերջը յուծեց Ֆրանսայի Դանուբեան ծրագրերը: Զինաթափութիւնը՝ իր դամբանականը կը պատրաստէ Ժընեւի մէջ: Իսկ Լօզանի ժողովը՝ կասկած չկայ թէ նոր ծրագրերու մշակման եւ հակամարտ առաջարկներու յախուռն կ'ընծայէ ընդարձակ դաշտ մը:

Գլխաւոր յարերը միջազգային հրապարակին, որոնց վրայ իրենց խաղերը կը ցուցադրեն քաղաքական անձնաւորութիւնները:

Ու փոխադարձաբար՝ Ատլանտիքէն մինչեւ Ալեւտեան, երկիրները իրենք իրենց մէջ կը խլրտին, կը խռովին, ու կը ապրին իրենց գծգծուծութիւններով, գալրոյթներով ու ցաւերով:

Իսկ անտեսական — ելմտական տագնապը որ հետզ է փարատելու նշաններ ցոյց տալէ, չագդաբարե՞ր արդէն դատական օրէնքներու եւ հաստատութիւններու հիմնական փոփոխութեան մը անհրաժեշտութիւնը

Քսանեւմէկ միլիոն մարդ, անօթութեան ու տառապանքի կանչեր կ'արձակեն՝ ճոխութեան ու արտադրութեան գործիքներու կողքին: Պաշտօնական թիւ, որ պէտք է քառապատկել առնուազն, ամբողջութեան պատկերը գծելու համար անօթիներու հսկայ բանակին, որ վազուան խլրտումներու ազդարարն ու յառաջապահ կրնայ ըլլալ: Ու պետութեանց գանձերը կը պարպուին, ամբողջութիւն հայթայթելու համար անոնց որ պատառ մը հացի համար կը հեւան:

Մարդկութիւնը կանգնած է վտանգաւոր քառուղիի մը բերանը, իջնալու կամ բարձրանալու երկընտրանքին շուարումին: Կանգնած զինքը կը հրմշտկեն անկման ու բարձրացման ուժերը: Գիտի իրեն ծայրայեղ աջերու ճնշումին տակ, դաշնակցութեամբ անոնց որ յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան ու գալիք օրերու խաղաղութեան, ամէն երկրի մէջ կը ցանեն դաւի, պառակտումի եւ ահաբեկման սերմերը: Երբ Հիթլեր կը սեղմէ Ստալինի ձեռքը, մարդկութեան սիրտն է որ կ'արիւնի:

Եւ կամ պիտի բարձրանայ բարեշրջական բանակի մղումին տակ:

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

Խօսքը Բարեգործականի առաւելութիւններու եւ թերութիւններու մասին չէ: Այդ ուղղութեամբ միշտ կարելի է զբաղուիլ այս հաստատութեամբ որ կոչուած է շատ աւելին ընելու հայ մշակութային գետնին վրայ, քան կ'ընէ այժմ:

Բարեգործականը շատ յանախ նպատակ եղած է ինքզինքէ պաշտպանելու այն քննադատութիւններուն դէմ, որոնք քաղաքական հակում մը կը տեսնէին անոր ընթացքին մէջ:

Արդ, Գ. Ա. Թէրզիպաշեան, որ յաճախ այս ժամանակին կարդացինք «Ապագայի» մէջ, իր անձնական գործերով մեկնած էր Եգիպտոս, ճառ մը խօսած է Անթի-Ագապայի Բարեգործականի տարեկան ընդհ. ժողովին մէջ եւ ի միջի այլոց ըսած է.

— Բարեգործականը այս պահը կը ներկայացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնաժողովին մօտ գրեթէ միւս ազգերուն համար իրաւունքով: Բարեգործականը ոչ միայն նպաստի մարմին մը եղած է եւ է այսօր, այլ հայրենի հողին հաւատարիմ Հայը կապելով իր երդիքին եւ սատարելով անոր մտաւոր զարգացման, եղած է քաղաքական կազմակերպութիւն մը»: («Արեւ», 13 մայիս).

Բարեգործականի այս անպաշտօն պաշտօնատարները անշուշտ հաւատքի մը ունին Բարեգործականը քաղաքական կազմակերպութիւն մը ներկայացնելու:

Սակայն մէկ բան կը մոռնան Բարեգործականի ղեկավարները եւ այդ հաստատութեան «ձրի» պրոպականտիսները, որ սայթաքում է, նաեւ պահին. երբ Բարեգործականի պէս հաստատութիւն մը իր-հիմնական նպատակներէն մէկ կողմ թողած՝ քաղաքական կազմակերպութեան մը հովերն առնէ: Մանաւանդ մեր իրականութեան մէջ, ուր քաղաքական հակամարտ հոսանքները արդէն չափէն աւելի կը խտացնեն մթնոլորտը եւ դժուարութիւններ կը բախեն ամէնէն հրատապ խնդիրներուն շուրջ համագործակցելու:

Բարեգործականի բազմաթիւ թերութիւնները կարելի է յուսալ որ կրնան սրբագրուիլ, եթէ այդ հաստատութեան ղեկավար շրջանները բարեացակամօրէն քննութեան առնեն այն դիտողութիւնները, որոնք կ'ըլլան իր հասցէին՝ ընդհանուր գործին օգտակար ըլլալու միտումով:

Սակայն, քաղաքական կազմակերպութեան մը նկարագիրը առնելով, անկասկած որ Բարեգործականը պիտի վերջնականօրէն սայթաքի իր բուն նպատակէն եւ դառնայ կուսակցութիւն մը, բոլորովին անձնատուր կուսակցական կրքոտ պայքարներու, որոնց շնորհիւ, անգամայաբար պիտի մեկուսանայ պայքարի մէկ ճակատի վրայ:

Բարեգործականը, եթէ արդէն մինչեւ հիմա կուսակցութեան մը խառնուրդը չէ կազմած, անդառնալիօրէն կ'ուզէինք որ վերջ մտանանշուած վրտանգը նկատի առնէր:

ԲԻՎԱՐԷՑ

ՓՈՔՐ — ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ժընեւ բանակցութեամբ Փոքր-Համաձայնութեան խորհրդաժողովը վերջացաւ: Սոյն խորհրդաժողովին մասնակցող նախարարները համաձայնեցան այն կէտին վրայ որ անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել, որպէս զի միջազգային կարգադրութիւններ ըլլան այլ եւ այլ երկիրներու անտեսական պէտքերը իրարու համաձայնեցնելու համար: Անոնք կը կարծեն թէ առոր լաւագոյն միջոցն է նախ եւ առաջ տեղական համադասնք ունեցող կարգադրութիւններ ընել. Կ'ընդունին Ֆրանս. առաջարկը համաձայնութիւն գոյացնելու Դանուբեան հինգ պետութիւններուն միջեւ: Հաստատեցին նաեւ որ միջազգային տնտեսութեան քառսային վիճակը յառաջ պիտի բերէ ելմտական ու յնդիսի դժուարութիւններ, որոնց պէտք է դարման տանիլ բառ կարելւոյն շուտ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Դատական նախարարին շրջաբերականը

Ֆրանսաբնակ օտարականներու մասին, վերջերս տրուած որոշումներուն հետեւանքով եւ օտարականներու վրայ հսկողութիւնը զօրացնելու համար, դատական նախարարը ընդհ. դատախազներուն ուղղած է շրջաբերական մը, որով կը յիշեցնէ թէ 1928 ապրիլ 30ի եւ 1930 օգոստոս 28ի շրջաբերականներով, անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրեր էր արտաքսման հրամանագրերու դէմ անսաստումներու խիստ պատժարկումի կարեւորութեան վրայ եւ կը հրահանգէ դարձեալ նման առիթներու մէջ, յանցաւորներուն հանդէպ խիստ ըլլալ:

Անգլիոյ մեծարանքը Մուսթաֆա Քեմալի

Էնկիւրիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, անգլիական դեսպանը այցելութիւն տուած է Մուսթաֆա Քեմալի, որուն յանձնած է — յանուն իր կառավարութեան — Անգլիոյ պատերազմական նախարարութեան կողմէ հրատարակուած Տարտանէլի պատերազմին վրայ հատոր մը:

Հատորը կը կրէր հետեւեալ ձօնը. — Բրիտանական կառավարութեան յարգանքի հաւաստիքը մեծ հրամանատարին, տաղանդաւոր հակառակորդին, մեծանձն բարեկամին, Նորին Վսեմութիւն Կազի Մուսթաֆա Քեմալի, նախագահ Թուրքիոյ Հանրապետութեան:

Այս լուրը տալէ յետոյ, «Թան» կը խորհրդածէ.

— «Այս անգլիական արտայայտութիւնը կը զարմացնէ անշուշտ, երբ յիշենք կատաղի պայքարը զոր Մուսթաֆա Քեմալ մղեց էր Անգլիոյ եւ անոր դաշնակիցներուն դէմ՝ մեծ պատերազմէն յետոյ, երբ տակաւին Էնկիւրիի կառավարութիւնը յեղափոխական կառավարութիւն մըն էր եւ ըմբոստ՝ Պոլսոյ օրինաւոր կառավարութեան դէմ, որ Թուրքիոյ համար կը պահանջէր անգլիական հովանաւորութիւնը: Միւս կողմէ պարեմանան չահերու հանդէպ Թուրքիոյ դիրքը շարդարացնելը այդքան խելացնոր խանդավառութիւն»:

Արարատի Քիւրտերը գաղթականուած

Անանիայի զատաքանը վերջացուց Արարատի ըմբոստ Քիւրտերուն դատավարութիւնը: 34 հոգի մահուան դատապարտուեցան, 74 հոգի, 10-15 տարի բանտարկութեան, իսկ 179 հոգի անպարտ արձակուեցան:

Թող չըսուի թէ Թուրքիոյ մէջ դատաւորներ չկան: Մարդիկը անպարտ արձակել ալ գիտեն եղեր...

Համայնավարները սերպ բանակին մէջ

Սերպիոյ պատերազմական նախարարին մէկ զեկոյցը կը հաղորդէ թէ երեք չաբաթ առաջ, զինուորական իշխանութիւնները երեւան հանեցին համայնավար փրոփականտի կազմակերպութիւն մը, որուն գլուխը կը գտնուէին մէկ քանի սպաներ:

Այս սպաներէն մէկը յաջողեցաւ արտասահման փախչիլ, ուրիշ մը անձնասպան եղաւ, այն պահուն որ պիտի ձերբակալուէր:

Սպայ մը միայն ձերբակալուեցաւ: Իսկ հազարապետ մը եւ ուրիշ վեց սպաներ որոնք տեղեակ էին իրենց ընկերներուն համայնավարական գործունէութեան, պատասխանատուութեան կանչուեցան, իբր մեղսակից իրենց անփութութեան համար:

Յունաստանի նախարարական տագնապը

Աթէնքէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, հրաժարեալ վարչապետը Գ. Վէնիզելոս յայտնած է հանրապետութեան նախագահին թէ բոլորովին տրամադիր է թոյլ տալու իր կուսակցութեան անդամներուն որ, մասնակցին կազմուելիք կառավարութեան, թէեւ ինքը որոշած է վերջնապէս հեռանալ:

Հանրապետութեան նախագահը նոր խորհրդակցութեան մը կանչեց կուսակցութեանց ղեկավարները: Այն պարագային որ համերաշխութեան դահլիճ մը կազմելու փորձերը ձախողին, կ'ըսուի թէ վարչապետութիւնը պիտի յանձնուի Գ. Փափանաստասիուի որ պիտի վարէ նաեւ արտաքին նախարարութիւնը, իսկ ելմտական պիտի յանձնուի Գ. Վարվարէսոսի:

Սպանիոյ դաւադիրները

Սպանիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ խուզարկութիւնները կը շարունակուին երեւան հանելու համար դաւադրութեան ցանցերը: Միայն կիրակի օր կատարուած խուզարկութիւններ, Մատրիտի մէջ երեւան հանեցին 340 ռումբ:

Սէվիլի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց դաւադրութեան ծրագիրը որ պիտի գործադրուէր այդ քաղաքին մէջ: Ատոր հետեւանքով ձերբակալուեցան 80 հոգի:

Կացութիւնը Ծայրագոյն-Արեւելքի մէջ

Մահափորձ անգլիական հիւպատոսին դէմ

Նանքինի անգլիական փոխ-հիւպատոսին վրայ մահափորձ կատարուեցաւ, արձակուած չինացի զօրքերու կողմէ, այն պահուն որ կը վերադառնար Պէնկուէն, ուր գացեր էր ազատելու համայնավարներու կողմէ բանտարկուած գանատացի միսիոնար մը:

Հիւպատոսը ծանրօրէն վիրաւոր, հիւանդանոց փոխադրուեցաւ:

⁂ Թիէն-Ձինի ճափոնական թաղին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ դրամատան մը առջեւ: Երկու Չինացիներ սպաննուեցան:

⁂ Մանչուրիոյ մէջ, աւազակախումբերուն դէմ կռուող ճափոնական ուժերը որոնք չորս զօրաբաժիններէ կը բաղկանան, մեծ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ի՞նչպէս կը զարծեն քաղեքականները

—)(o)(—

«Ժուռնալ»ի մէջ կը կարդանք. — Թուախս երկու ճակատ ունի: Ի՞նչպէս պիտի մօտենայ գերմանական դաշնակցութիւնը, երբ կը նախատեսէ Ասիոյ մէջ կասեւ կարելիութիւնները:

Հարցը քննուած է մայիս 12ին, պուլշեւիկեան քաղաք. գիւանի մասնաւոր կարեւոր մէկ նիստին մէջ, որուն կը մասնակցէին Կրեստինսկի եւ Գարախան արտաքին գործոց կողմէ, Վորոշիլով եւ Թուխաչեւսկի պատերազմականին կողմէ, Կրինքօ ելմտական գործավարութեան կողմէ եւ Գ. Միջազգայինի ներկայացուցիչները. եւ մասնաւորաբար նշանակելի պարագայ մը, կը մասնակցէր գերման համայնավար պատգամաւոր մը Մաքս Կէյցը:

Պատերազմական գործավարը Վ. որ շիլով այդ նիստին մէջ ըսած է.

— Ամէն գինով, պէտք է Լեհաստան ու Գերմանիան մէկնիր պատերազմի Արդէօք, Լեհաստան այլ եւս չպիտի կրնար մեզ վնասել, քանի որ անոր ամբողջ բանակը զբաղած պիտի ըլլար Գերմանիոյ մէջ: Առակից զատ, Գերմանիա ստիպուած պիտի ըլլար խառնուրդին գործադրելու 1924ին, 1925ին եւ 1929ին մէջ իր կնքած պայմանագրութիւնները: Որքան ալ մեզ համար նպաստաւոր ըլլայ, Գերմանիոյ քաղաքականութիւնը ընկերվարներ ցոյց տուաւ եւ մեր գերման բարեկամները, ինչպէս զօրավար Համմէր; Թայն որ ստորագրած է 1929ի պայմանագրութիւնը, պէտք է նկատի առնենան գերման ներկայ շահերը, ծրարելի կարգադրութիւնները նաեւ, Փարիզի գերման դեսպանին գործած ընթացքը, որ Գերմանիան կը մղէ խառնակելու Լեհաստանի»:

Գերման համայնավար Կէյց այն առանց միջամտած է ցոյց տալու համար իր կուսակցութեան տրամադրութեան տակ գտնուած զործի միջոցները. — Գերման երիտասարդ համայնավարները հրաման առացած են մանելու հիթլերեան շարքերը, ծածկելու համար իրենց մասնաւոր գործունէութիւնը: Այս կերպով միջոցներն ունինք, Լեհաստանի հետ կռիւ զրգռելու, երբ որ ուզենք»: Միայն թէ, գերման համայնավարը առիթը չէ փախցուցած ուշադրութեան հրաւիրելու, այս փրոփականտին համար անհրաժեշտ նպաստները ունենալու:

Պոլշեւիկեան Քաղաք. Դիւանը որոշած է բանալ 500,000 մարքի յատուկ վարկ մը: Առակից զատ, հրաւիրած է Գ. Միջազգայինի գերման մասնաճիւղը որ զօրացնէ Տանցիկի շրջանին մէջ յեղափոխական գործունէութիւնը: Ամէն ինչ նախատեսուած է, նոյն իսկ, տագնապի պահուն, Տանցիկը պարենաւորելու յատուկ ցորենի մթերքի մը ստեղծումը:

ՀԱՅՈՒՀԻ ՄԸ ՃԶՄՈՒԱԾ

Էլմօէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, Շաթօվիանաքի մօտերը, Նուայէլ գիւղին մէջ Հայուհի մը Տիկին Օլաշեան, ինքնաշարժի մը զարնուելով ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ եւ շատ չանցած մեռաւ:

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎ

Ֆրանսական ընդհ. ապահովութեան պաշտօնատարներէն մէկը, որ քննութիւններ կատարեր էր Փրակայի մէջ, վերադարձաւ Փարիզ եւ իր տեղեկագիրը ներկայացուց հարցաքննիչ դատաւորին: Քննութիւնը կատարուած է գլխաւորաբար երեւան հանելու համար Կորկուլովի անցեալ կեանքը, անոր ապրուստի պայմանները եւ այն միջավայրերը ուր կը յաճախէր մասնաւորաբար

Այս քննութեան եզրակացութիւնը տակաւին չէ հաղորդուած մամուլին: Սակայն, արդէն յայտնուած է թէ համաձայն այս քննութեան, Կորկուլով ուր որ գացած է, շատ գէշ անուն ձգած է եւ ամէն տեղ փորձած է աջ կամ ձախ ծայրայեղ տարրերու հետ շփման մէջ մտնել:

Կորկուլովի հարցաքննութիւնը պիտի վերսկսի քանի մը օրէն:

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՅԵՐԻՒՐԱՆՔԸ

(Երեւանէն իմ թղթակցութիւնս. Պապ. օրգանի ճշգ. խօսք)

Ալֆորվիլի ճառը դարձաւ պատմական՝ շնորհիւ թեթեւամիտ մարդոց, որոնց թեթեւամտութիւնը լրագրական առաջնութիւն մը կը նկատեն: Ու ահա երեք ամիսներէ ի վեր Ալֆորվիլի փոքրիկ հայ գաղութի անունը շրջան կ'ընէ լրագիրէ լրագիր, 70 հազար զօրքեր Հայաստանի վրայ դրկելու առասպելովը:

Վերջին արձագանգը հիմա եկած է հասնիլ Երեւանէն. «Խորհրդային Հայաստան»ի էջերէն, Հայաստանի ժողովուրդին ցոյց տալու համար թէ Դաշնակցութիւնը դրամատիրական պետութիւնները կը մղէ պատերազմի մը բռնկման: Մասնաւորապէս կարեւոր դարձուցած մէկը «Ալֆորվիլի ճառը», ուր իբր թէ ես յայտարարած եմ թէ կարելի է 70 հազար հայ զօրքեր կազմակերպել եւ (մի զարմանաք), Պարսկաստանի վրայով փոխադրել այդ բանակը ու գրաւել Ներկայ Հայաստանը:

Վերջին արձագանգը բաւ, բայց անձնապէս վստահ չեմ թէ այդ հրատարակութիւնը վերջինը կ'ըլլայ: Մեր խեղճուկ իրականութիւնը բաղմաթիւ թերթեր ու թերթուկներ ունի, որոնք բնդունակ են միայն տխմարութեան: Եւ մի զարմանաք, եթէ տարի մը անցնելէն յետոյ այդ 70 հազարնոց բանակը իր արշաւանքը շարունակէ լրագրութեան էջերուն մէջ, Հայաստանէն վերադառնայ Պոլիս անցնի, Եգիպտոս, անկէ Փարիզ ու Ամերիկա, ու նորէն վերադառնայ Փարիզ՝ պատուական բամբասանքի նիւթ դառնալու համար:

Կարելի է. քանի որ թեթեւամիտներուն համար ամէն բան կարելի է: Նոյն իսկ սովորելու դէմ որ չափազանցութիւններու յերիւրած առասպելները ցնծութեամբ կ'ընդունին. ուրիշ պատմութիւնը հերքելու հրապարակով, երբ կարելի էր ծիծաղիլ, ուս թօթուել եւ անցնիլ: Բայց մեր իրականութեան մէջ ծիծաղելին իր ասպարէզին վրայ չի մնար. կը դառնայ ողբերգական բան մը, մենք կը մոռնանք անոր ծագումը, ու ողբերգութեան գիծէն սխալուած ենք մտածել: Երբ Պոլսոյ «Վերջին Թերթ»ը, կատակերգական օրկանը, մեծ տառերով լուր կը հրատարակէ եւ այդ դիւրին արտայայտութիւններով հրապարակ կուգայ, երբ արտասահմանի հայ թերթերէն ոմանք առանց այդ լուրին ողբերգական երեւոյթը «Վերջին Թերթ»ի լուրը ոչ միայն կ'արտատպեն, այլ ատենաւ ու անհեթեթ յարձակումներ կ'ընեն իմ չխօսած ճառիս դէմ. ու այդ առթիւ նաեւ Դաշնակցութեան դէմ, երբ վերջապէս Խորհրդային Հայաստանի պաշտօնական օրկանը այդ լուրը կ'առնէ եւ իր հայհոյանքներու առաջնակը կը դարձնէ խմբերական հասցէին, կը զարմանաք ու կը մնաք, որովհետեւ ինքնին այսքան ծանրակշիռ ու ողբերգական երեւոյթ առանց յետոյ, ծիծաղը անհամ կը թուի:

Պարզ իրողութիւնն ի՞նչ է. քանի մը խօսք այդ մասին:

Անկէ չորս ամիս առաջ հրապարակային դասախօսութիւն մը ըրի Ալֆորվիլի մէջ, ամէնէն շատ հայերը հոգիի ներկայութեամբ, ուր ներկայ էին գաղութի դաշնակցականները ինչպէս նաեւ համակիրներն ու հակառակորդները: Ինչպէս կը տեսնէք սովորական դասախօսութիւն մը, որուն նմանը հարիւր հատ մը տեսնէ ունեցած է այս տարի Ֆրանսայի շրջաններն մէջ. Եւ այնքան սովորական, որ դուք ընթերցողներդ երկու տող տեղեկատուութիւն իսկ չկարդացիք Յառաջին մէջ՝ հանդէս — խմբագրութեան կամ բանախօսութիւններու շարքին: Սակայն, մէկ շաբաթ չանցած, Փարիզի մէջ Երեւանի բերանը հանդիսացող «Մեր Ուղին» հրատարակեց շնաչխարհիկ թղթակցութիւն մը Ալֆորվիլի իր թղթակցէն, ուր գաղմանքով կարդացի հետեւեալ տողերը. — «Արտասահմանի մէջ կայ 700.000ի չափ գաղթականութիւն մը, եթէ հաշուենք որ 10 հոգիի վրայ մէկը զինուորելու է, ուրեմն կ'ունենանք 70,000 զինուորներ, եւ եթէ առանց բոլորը Պարսկաստանի վրայով դրկենք խորհրդային Հայաստանի վրայ, կրնանք քիչ ժամանակուան մէջ գրաւել այդ երկիրը:»

Նոյն թերթը, դարձեալ «Դաշնակ»ներուն, ամենայն լրջութեամբ խմբագրականի նիւթ դարձուց 70 հազարնոց բանակի խնդիրը, այս անգամ 70 հազար չափահաս որբերէ կազմուած՝ իմ ղեկավարութեան տակ:

Ալֆորվիլը հայ համայնավարներու խեղճուկ ուղեղին մէջ կը դառնար նոր քաղաքական Վերսայլ մը, ու իմ դասախօսութիւնը՝ պատերազմի մը յայտարարութիւնը:

Այդ դասախօսութեան ընթացքին, անդրադառնալով գաղութահայ զանգուածներու կազմակերպութեան եւ հաւաքական աշխատանքին, բաւած էի բառ առ բառ հետեւեալը, որ ես արդէն ունեցած եմ առ նուազն առաջ դասախօսութիւններու մէջ կրկնելու:

— «Տարագիր հայութիւնը, որ մօտ 700.000ի կը հասնի, իր քաղաքական անցուչ կեանքով թէ տնտեսական եւ թէ մշակութային մասերի նիւթական է. մասերի նիւթական այդ զանգուածները միմիայն կազմակերպուած ոյժերով կարող են դիմագրաւել սպառնացող շարիքին: Մինչդեռ, այսօր երբ նկատի առնենք հայ քաղաքական կուսակցութիւններու, ինչպէս նաեւ հասարակական այլ միութիւններու անդամները, կը տեսնենք որ չկազմակերպուած զանգուածի բաղդատմամբ չնչին թիւ մը կը կազմեն: Ներկայ պայմաններուն մէջ եթէ հարիւր հազար բաղմութենէն առ նուազն 70 հազար մարդ գիտակցօրէն պէտք է մտնէ եւ խտացնէ հայ քաղաքական կուսակցութիւններու, ինչպէս նաեւ հասարակական միութիւններու շարքերը, որպէս զի տարագիր հայութիւնը կազմակերպուած ոյժ դառնայ, կարգապահ բանակի մը պէս իր ֆիզիքական եւ բարոյական գոյութիւնը պաշտպանել»:

Ահա, այս խօսքերը, որ մէջտ երկինքէ եւ քաղաքէ պատրաստ եմ, ինչպէս տեսաք՝ թէ ինչպէս բանակի մը վերածուեցաւ, որ պիտի անցնէր Արաքսը անապատներէն. Պարսկաստանէն եւ ... գրաւէր Ներկայ Հայաստանը, մինչ, բառ «Մեր Ուղին»ին, Մանչուրիոյ եւ դրամատիրական պետութիւններու պատերազմական դաշնութեան կողմնակցութեամբ.

Մեզի ծանօթ է համայնավարներու կարգախօսը, որ մանաւանդ այս վերջին երկու տարուան ընթացքին, տեղի ու անտեղի հրապարակ կը նետուի, Դաշնակցութեան ամէն մէկ չարժումը կապելու պատերազմի հետ: Մեզի ծանօթ է որ Երեւան նստող համայնավարները ասկէ երկու տարի առաջ Արարատի քրտական ապստամբութեան ղեկավարութիւնը բաց ի Դաշնակ — Անգլիական պլոկէն, յանձնեցին Պօղոս Նուպարին, երբ այս վերջինը մեռած էր: Զօրաւեանը նոյն իսկ քրտական շարժման ղեկավար դարձուցին կառարելավ «լրջութեամբ», խմբագրականներով:

Այս երեւոյթին առջեւ ի՞նչ կը մնար ընելիք. — ուս թօթուել ու անցնիլ: Կարո՞ղ էք երեւակայել թէ ո՞րքան ողբերգական լրջութիւն պիտի ըլլար հրապարակ գալ եւ հերքել «Մեր Ուղին»ի բացարձակ ու գիտակից սուտը, հրաժեշտ տալու յերիւրանքը: «Ցասայե»ի բառականացու հեգնական առումով մը հերքել Երեւանի բանբերի յայտարարութիւնը, մինչեւ անգամ խնդրելով առաջնորդելով լուրին հեղինակը: Բայց «Մեր Ուղին» գլորած քարը ջուրը պղտորեց. Թրքական թերթը խնդիրը ծնրացուց, ու պայթած ասպարէզը նոր տաքցած կեղակուրի պէս վերադարձաւ հայ լրագրութեան խոհանոցը: «Մեր Ուղին»ի հրատարակութիւնն ու սուտը մոռցուեցաւ, եւ մէջտեղը մնաց Ալֆորվիլի ճառը. «կարդացէք եւ տարածեցէք».

Մնացածը արդէն ծանօթ է: Իսկ եթէ կան մարդիկ որ ծանօթ չեն, թող չյուսահատին, «Խորհրդային Հայաստան» թերթէն, կրկին յաւելուածով, նոր տաքցուած կեղակուրի պէս 70 հազարնոց բանակի արշաւանքը կրկին տպագրութեան պիտի արժանանայ գալիք օրերու գաղութահայ խօսնակութեան եւ խօթը պարբերականներուն մէջ, որպէս հոգեփրկանք:

Բայց այս ամբողջ կատակերգութեան մէջ, գիտակցօրէն ողբերգական դերը սահմանուած են հայ համայնավարները: Անոնք գիտակցօրէն այս բոլորը կը յերիւրեն, երկրի ժողովուրդը հաւանական պատերազմի մը վտանգի տակը պահելու, անոնցի յոյսեր ներշնչելու հակաբոլշեւիկ զանգուածներուն, որպէս զի աւելի դիւրաւ կարողանան հալածել այն տարրերը, որոնք բոլշեւիկներուն համար անըմբռնելի են.

Այս իրողութեան որպէս ապացոյց, այստեղ կը դնենք երկրէն նոր դուրս եկած մէկ փախստականի նամակէն հատուած մը. — «Մէկին մարդիկ կորուած լինելով արտասահմանից, ոչինչ չգիտեն. իսկ կարմիրների մեր դէմ պատերազմի են պատրաստուում. յարձակում են, ահա, շատ չի քաշեր, — մէկ երկու շաբաթ — ամէն օր ճառում ու կանչում են թէ արդէն կռիւը կը սկսի: Իսկ ժողովրդն այնքան մեծ յոյս է կապել պատերազմի հետ, եւ հաւատում են բոլշեւիկների սատմներին, որ միեւնոյն առեն լինելով իրան է: Բոլշեւիկները խաղում են հասարակութեան զգացմունքների հետ. գրգռում են հասարակութեան որ չարմ դրսեւորի հակաբոլշեւիկ տրամադրութիւններ, որպէս զի հաշիւ մաքրեն նրանց հետ»...

Ահա թէ ո՛ւր է թաղուած շան գլուխը: Ահա թէ ինչու խեղճուկ Ալֆորվիլը դարձեր է պատերազմական պատրաստութեան հայկական բանակատեղին:

Կ'ուզէինք որ արտասահմանի թեթեւամիտները գիտնային թէ՝ ինչ որ իրենց համար զուարճանք է, այնտեղ, երկրի մէջ արիւնով կը վճարուի:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Ի՞ՆՉԵՐ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԱՆՈՆՔ ՈՐ ՓԱԽԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Խ. Մ. Բ.— Գիւղութէն մեկնած Յարաարագէտ մըն է, բարեգործականի «վստահելիներէն» մէկը, որ գաղթականներու կարաւանին հետ Հայաստան գնաց, զզուեցաւ ու փախաւ: Այժմ իր աչքերով տեսածն է, որ կը պատմէ, նախ սկսելով նկարագրել իր ճամբորդութիւնը կիպրոս-Աթէնք-Պաթում-Թիֆլիզ-Երեւան: Այդ ճամբորդութեան մասին անգամ մը գրուած է Յառաջի մէջ,— կուտանք իր նկարագրութեան այն մասը, որ կը ներկայացնէ կեանքը Հայաստան աշխարհին մէջ «երկիր դրախտավայր»:

Մեր խումբը հէնց որ ոտքը Նաւէից ցած դրաւ, Բաթումում իսկ որ մի վատ բան զգաց. բոլորին երեսից էլ կարելի էր նշմարել որ փոշմանած են, սակայն չէին արտայայտում պատակելով, որ Հայաստան անցնելով մի գուցէ պատկերը կը փոխուի: Երբ մօտ երեք ամիս գաղթականութիւնը ապրեց Հայաստանում, նոր վերջնականապէս համոզուեցաւ թէ ինքը խաբուած է, այն էլ դէշ կերպով:

Յունաստանում Գ. Շահվէրտեանն ու միւս Հօկի ներկայացուցիչները մեզ խոստացել էին առանձին առանձին բնակարաններ տալ, գործ առերձել մեզ համար, գիւղ տրամադրել մեզ, որպէսզի մենք մեր անտեսութիւնը առեղծենք, բայց երբ Հայաստան հասանք, դրանցից եւ ոչ մէկը չտեսանք:

Առաջին հերթին մեզ փայտից շինուած բարակների մէջ տեղաւորեցին եւ այն էլ ճիշդ կենդանիներու պէս 20-30 հոգի իրար գլխի թափելով. մէկ փոքրիկ անձրեւ ու ձիւն լինելուց, ամբողջ մեր շորերը թրջւում էին: Փոխանակ մեզ առաջարկին յանձնելու եւ մեզ Երեւանին մօտիկ գիւղերում տեղաւորելու եւ հող տրամադրելու, մեզ տարան ժողտան շէնքը լցրին:

Մինչեւ որ գաղթականութիւնը այս ու այն կոպերատիւներուն արձանագրեցին, գաղթականութիւնը իր ունեցած դրամի կէսը ծախսեց, մի կտոր հաց ճարելու համար:

Կոպերատիւների առաջ ժամերով հերթի սպասելը աւելի քան ջղայնացնում էր գաղթականութեան, նրանցից շատերը յոգնում, ջղայնանում էին եւ հայհոյելով իրենց պատճառ եղողներին, վերադառնում էին տուն ու իրենց շորերն էին տանում շուկայ ու կէս արժէքով ծախում սովամահութիւնից ազատուելու համար:

Կոպերատիւներից հացը իւրաքանչիւր շնչին մեծերին 800 գրամ էին տալիս. իսկ փոքրերին 600 գրամ, հաշուելով կիլօն քսան կոպէկով: Իսկ դուրսը ճերմակախառն սեւ հացը արժէ 2.50էց 3 ռուբլի:

Սոխի կիլօն 5 ռ., բրդի կիլօն 15 ռ., մէկ հաւը 15 ռ., մէկ հաւկիթը 30 կոպէկ. գետնախնձորը 6-7 ռուբլի, կաթ, միս առանց գոյութիւն չունի. իսկ կոպերատիւներում ամէն օր ապուր ու բորշ անուան տակ սովորական ջուրն է մի երկու հատ գետնախնձոր մէջը:

Կոպերատիւներում եղած ապրանքները այնքան կեղտոտ են, որ մարդ զզուանքով է մօտենում, օրինակ՝ եթէ մէկ կիլօ բրդ գնելու լինես նորէն պիտի հալես, որից ճիշդ կէսը կը մնայ. սովորական չամիչը ցեխի մէջ թաղուած է. մի խօսքով ամենաչքաւոր խանութպանդրանգամ նման ապրանքներ չի պահի իր խանութում:

Հագուստեղէն չի ճարւում. կօշիկը որ հագիր 2-3 ամիս կարողանաս հագնել, կոպերատիւներում՝ 35 ռուբլի: Այս պայմանների մէջ գաղթականութիւնը իր հետ տարած հագուստեղէնի ու իրերի 3/4ը ծախել վերջացրել է:

Հայաստանում մասնագէտները յաւ ռոճիկ կը ստանան, բայց ստացած ռոճիկով հնարաւորութիւն չունեն իրենց կարիքները հոգալու:

Պաշտօնի մէջ միշտ կոմունիստը (թէկուզ նա ոչ մի բանից հասկացողութիւն չունենայ) աւելի շատ հաշուի է առնուած եւ վարձատրուած, քան մէկ ուրիշ պաշտօնեայ, որ կուսակցական չէ, բայց յաւ մասնագէտ է: Օրինակ՝ ես հանքերում տեխնիկի պաշտօն ունէի եւ աւերակ վիճակի մէջ եղած հանքը երեք ամսուայ մէջ շինացրի եւ կարգի բերի, բայց ի՞նչ կ'անէք. ես ստանում էի 300 ռուբլի. իսկ իմ օգնականը կոմունիստ 470 ռուբլի (բացի այդ ունէր նաեւ առանձնաշնորհումներ), եւ գործից բոլորովին տեղեկութիւն չունէր:

Ես որ մասնագէտ էի եւ ամսական 300 ռուբլի դրամ էի ստանում, չը կարողացայ այդ երկրում ապրել. որովհետեւ տիրող իրաւիճակը շատ դառն եկաւ ինձ: Ինչ յոյսերով մեկնեցանք... եւ ինչեր տեսանք...

Վերջը որոշեցի թողնել իմ պաշտօնը եւ օր առաջ հեռանալ «դրախտէն»: Ինձ միացան ուրիշ հինգ հոգի ալ, որոնցից երեքը չկարողացան ջուրը անցնել եւ մնացին, իսկ ես ու ընկերս մեծ զրկանքներով ու նեղութիւններ կրելուց յետոյ անցանք Իրանեան Պարսկաստան:

Կարող եմ ասել, որ գաղթականութեան հարիւրին 80ը դժգոհ է իր վիճակից եւ օրեր է համբում թէ ե՞րբ պիտի ազատուի այդ լերկից: Գաղթականութեան մեծ մասը իրենց առօրեայ խոստումներին ժամանակ առաւ էին, միեւնոյն է թէ մեզ չը թողնեն վերադառնանք, մենք մեր բնտանիքները կը թողնենք եւ զանազան ուղղութիւններով կը գաղթենք:

Ես այսքանը միայն կարողացայ պատմել ձեզ, իսկ երբ ինձնից յետոյ եկողները լինեն, թերեւս նրանք աւելի լայն կերպով պատկերացնեն մեզ խոստացուած «դրախտը»:

Պատմելն ու գրելը բաւական չէ, պէտք է ապրել Հայաստանում եւ տեսնել թէ ինչպիսի պայմաններու մէջ կը տառապի հայ ժողովուրդը:

Գ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ ատիճանաբար տաղաչարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

«ՄԿՐՏԻՉ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ» ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ «ՔՈՐՐԱՏՕ»Ն

Մայիս 15ին, Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ, բացման կատարուեցաւ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան թատերասրահին:

Անսովոր եռուզեռ մը կը տիրէր Մուրատեան վարժարանի պարտէզներուն մէջ. զգացութիւն բանին էր որ փութացած էր՝ ինչպէս միշտ՝ պատառաբանել Մխիթարեան Հայրերու հրաւէրին:

Հանգիստաւորութեան նախագահելու եւ իր ներկայութեամբ աւելի եւս փայլ մը տալու համար Վենետիկէն նոր հասած էր նորին յոյն Ամենապատիւ Հայր Յովհան վարդապետ Ամպր. ընդհանրական Աբբայ Վենետիկոյ Մխիթարեան Ուխտին:

Ժամը երեքն էր: Նորահաստատ սրահը ամբողջովին լեցուն հանդիսաւոր լռութեան մէջ խօսք կ'առնէ Պ. Գ. Սինապեան, առենապետ Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան, իր շնորհակալութիւնը յայտնելու համար Մխիթարեան Հայրերուն, որոնք այս թատերասրահի շինութեամբ միայն ուզած էին գաղութին տալ մնայուն Արուեստի Տուն մը, այն յաւերժացնել Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի յիշատակը: Շնորհակալ եղաւ իրենց մասնաւորապէս այն անգամ հասակի փափկութեան համար, որով ընդունելով Միութեան եւ անհատներու փոքրիկ օգնութիւնը, ուզած էին իրենց այս վսեմ ձեռնարկին միացնել աշակերտներու եւ բարեկամներու անունները:

Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հայր Սահակ վարդապետ Տէր Մովսէսեան համառօտ խօսքերով բացատրեց ներկաներուն՝ թատերասրահին նպատակներուն գլխաւորագոյնը, այն է Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի սիրելի երազը. հայկական գաղափարի եւ միութիւն. Բեմը ըսաւ ան, ազգի մը զարգացման գլխաւոր ազդակներէն է. մենք այս ձեռնարկը ըրինք այն վստահութեամբ, որ դուք ոչ միայն ձեր համակրութեամբ պիտի օժանդակէք գործին, այլ եւ առաջնորդներ պիտի ըլլաք այս գաղափարին. ջանանք իրականացնել այս նպատակը եւ հայ ազգը անխախտ կը մնայ իր գոյութեան հիմերուն վրայ:

Պ. Անտրիկ Ալթունեան, փոխատենապետ Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան, իր վերջնէ ձօնման արձանագրութիւնը ծածկող քօղը եւ խանդավառ ծափահարութիւնը դեռ չէր վերջացած երբ բեմին վարագոյրը կը բացուի: Քորրատոյի առաջին տեսիլն է:

Վահրամ Փափազեանի բեմադրած այս ներկայացման մասին խօսիլ դժուար պիտի ըլլայ: Մենք շատ էինք լսած Փափազեանի մասին. ներկայ ըլլալու առիթն էինք ունեցած իրեն վերջին Փարիզեան ներկայացումներուն. բայց ոչ մէկ անգամ տեսած էինք իրեն տաղանդին այս պայծառութիւնը: այնքան ազդու իրայատուկ եւ վարպետ, ինչպէս մեզի ցոյց տուաւ Պէշիկթաշլեանի ձօնուած բեմին վրայ: Մենք նոյն Քորրատոյի դերին մէջ տեսած էինք Նովելլիներ, Սալվինիներ, Բուէեր

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ 7

ԱՅԼԱՆԴԱԿ ՍԱՓՐԻՉԸ

— Ի՞նչ, գլո՞ւխը լուալ...

«Պատր ժամանակը. շաբաթ օրով գլուխ լուալ տալ»... ու միայն մտքով բանը պէտք է ասիկա. անյապաղ ջուրը պատրաստել, ապտա գլուխը ծռել, լուալ, կամ աւելի ճիշդ աղար թրջել, անձեռոցով մը սրբել, ու սանտրի հարուածէ մը յետոյ, «լրացած է» հեռալ:

Տեսած չունիմ գրեթէ ասջեւինս. է, գլուխը չիտա՞կ է թէ գլխ յատա՞կ է, ի՞նչ է, քիթը մե՞ծ է թէ պզտիկ հատեցնող ծամթեամբ կը բանէ, չո՞ւտ, չուտ, ուռեցն՞ր.

Քալի տղուշն ալ, գործաւորը բանը կ'ուզեմ, կը կարծէ թէ մրցումի ելեր եմ, քտինքներու մէջ կը ջանայ ինձմէ առաջ ճամբել աջեւինս. մանաւանդ երբ «յաջորդ»ը կոկիկ արտաքինով, իբրեւ պատուար մը բոլոր շրջորհները ունի:

Արագութեան ըզգար, ամէնէն դժուարահաճը նոյն իսկ տառը վայրկեանէն աւելի չի կրնար մնալ գործի աթոռին վրայ: Լեցուն են, պէտք է հասնիլ:

— Մտէ՛ք խնդրեմ պարոն տեղ կայ, յուսով, ձեր կարգն է

Գործաւորը զանէն նայողներն ներս կը բերէ:

Պէտի ապաննէ ծակաչքը մեզ: Քասն գոյնի ու հատի բուրաջուրերուն գոլորշին օդը կը խեղդէ: Մարդոց քրտինքոտ վզին վրայ, բզ քսեր են կարծէք. ինկած մազը կը փակի... բրնձափոշի. անհելի հարուած մըն ալ. խուզարը մէկ կողմ.

— Անհաւասիկ պարոն... որո՞ւնն է կարգը. եթէ կը հանի՛ք...

Ու եռքը չի գար. նայուածքը ժամացոյցին դարձնելու ժամանակ չկայ. եւ դեռ գործաւորը.

— Շարժուեցէ՛ք, non d'un chien... քիչ մը շո՛ւտ, կ'ըսէ ջուրի մէջ կորսուած, իբր թէ համբերէ քաշած ըլլայինք.

Ծակատս կը սրբեմ, բերանս փրփրոտ է արդէն, ու խօսքս վերջացուցած՝ գործին ալ, գործաւորին ալ, յաճախորդին ալ, աշխարհին ալ շատ կցուած լեզուով կը հայհոյեմ... բայց շրթունքներս սեղմուած են:

Այսքան յաճախորդ, առաջին անգամն է կը տեսնեմ: (Իրիկունը միայն տեղեկացայ եռապատիկ արիկայ գործատիրոջ խաղին: Միայն գործաւոր մը ճամբած ու միայն ինքնով, այն ալ շաբաթ օրով, գործը գլուխ հանել սորվեր էր եռապատի՛կ արիկան. իսկ միւս աչխու բը, որ ոչ իսկ բառ մը փախաւց այդ մասին, ու չորս հոգիի գործը երկու հոգիով տարրինք...):

Վախով, չմարած աչքերս սպասման բռնուած աթոռներուն կը դառնան:

— Ժա՛ն, բարեկամս.

— Ի՞նչ կայ.

— Վայրկեան մը հոս եկուր, սա տիկիններուն, ոտքի վրայ են, ոն բա՛ջս.

«Քաջ»ը ներս կը վազէ: Հոս աւելի ցած ըլլալուն: Փոշին, հատերու գոլորշին աւելցած է չորցնող մեքենային եւ ունելիներուն տաքութիւնը. շնչելը տառապանք է. բայց ճար չկայ համակերպելէն զատ:

Բարեբախտաբար կնոջ մազերը նստած կարել սովորութիւն է, կ'իյնամ աթոռին... ո՞հ... ի՞նչ պրաս մազեր.

—Տիկին, չա՞տ կարեմ, տափա՞կ կը ձգէք, թէ...

— Ո՛չ, պիտի զանգրուին:

— Շատ լաւ:

Ու «տիկինը» կ'ուզէ որ զազանօրէն բռնեմ իրեն թէ ո՞ր անուշահոտութիւնն է որ իրեն կ'երթայ. ո՞ր մառէ «տեւը» աչքերուն. կը ճանչնա՞մ արդեօք շրթունքներու կարմիրի բաղադրութիւն մը որ մաշիկի ձեւ չունենայ... չա՞տ է հասարակ այս մէկը... թէ լաւ չէ՞ որ յօնքերը քիչիկ մը եւս բարակցնէ... ճի՞շդ է թթուածնաջուրին պզուամարտերը կարծրացնելու անվտանգութիւնը... եւ, եւ, եւայլն.

— Այո՛, տիկին, ձեր մազերուն նման գեղեցիկ մազեր ունեցող մը... որքա՞ն հրաշագեղ յօնքեր... բնականապէս դժուար չէ սիրահարելը... ո՛չ, ո՛չ, մի՛ ըսէք թէ կը չափազանցեմ, անկեղծ եմ մինչեւ եղունգներուս ծայրը, չէ՞ք զգար... ու հայելիէն դէպ ի իրեն չնչատպատ, թշուառ ժպիտ մը. չգիտեմ ինչո՞ւ արցունք չկայ աչքերուս մէջ, զանոնք կատարեալ ընելու համար. մինչ պիտի ուզէի պիրկօրէն ականջը քաշել ու ըսել.

— Տիկի՛ն, տիկի՛ն, ի սէր սատանայի, օձին, Աստուծոյ, աւետարաններուն կտակած պերճաշուքն մը չինող պատմութիւններուն՝ լուացէք մազերնիդ, աւելի յաճախ լուացէք. անութներուն տակն ալ շատ աղեղ է այսպէս երկու մաս երկարութեամբ մօրուք ներ ունենալ... կտրեցէք, ածիլեցէք, կամ փետտեցէք, եւ մանաւանդ քրտինքը սրբեցէք, զանելի է պարզապէս... յօնքերնիդ. բայց ով միամիտ այդ խեղճուկրակ աչքերուն ո՞ր յօնքով կարելի է նայուածք տալ...

Ծամբու կը զնեմ. ու մտածածիս բոլորովին հակառակը չաղակրատելու, թէեւ ներքէն, «տիկինը» սատանձնութեամբ թղթադրամ մը կուտայ:

Տէրը միշտ աճապարեցէ՛ք կ'ըսէ քիչ մըն ալ ու հաւանաբար գործերը երեքն պիտի նետեմ:

Սակայն ո՛չ, կը շարունակեմ. աչքերս կարմրեր են. գինովի պէս եմ, բայց ձեռքերուս մէջ մկրատ, խուզար, սանտր, ունելի անօրինակ վարժականութեամբ կատարուած գործեր կը կերտեն. այլ եւս լաւ գէշէն զատելու ունակութիւն չկայ. ու զործատէրը այդքանն ալ շատ կը զանէ բաւական է որ կը վճարեն, եւ որքան շատ այնքան լաւ:

Եւ ս՛րտ հասցնող են կիները պատկառ կողմը տեսած չունին, անկարեւոր, անթեքի մէկ կողմին վրայ մազ մը կախուած կայ եղեր, անգին մը դուրս «ելածի պէս» է եղեր.

— Տիկին, կամ օրիորդ, այսպէս կատարեալ է, եւ ինչպէ՞ս կարելի է կնոջ մը հետ առանց սուտի քալել: Նորաձեւութիւնը այսպէս է պիտի ըսես, ձեզի այսպէս աչքաչելի կը վայլէ պիտի ըսես. եթէ չլսուեց երդում պիտի ընես, այսինչ արուեստագէտուհին, այնինչ իշխանուհին, կամ չեմ գիտեր ո՛ր միլիոնատէրին հանոյքին այսպէս կ'ընէ պիտի փափսաս չըսե՞ր. հարցնեք պարո՛ն էք օրերը կրնայի՞ք ժամադրութեան մը չերթալ ընել...»:

Այն ատեն ալ վստահ է. կիները փառայարդարին բնաւ քէն չեն պահեր... խօսքի համար) քու ձեռքդ նկարը բրած ես, կամ պէտք ընես ու թէ խօսանայ.

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(Շարունակելի)

նը միջազգային Թատերական պատմութեան մէջ ունեցած անունները։ Փափազեան իր անզուգական խաղովը գերազանցեց ամէնքն ալ։ Նա ապրեցաւ Թորքուատոյի տխուր վիճակները այնպիսի զգայուն շեշտերով ու հարազատ խորացումով, որ ներկաները հետեւեցան իրեն հոգեկան անձկութեամբ։

Փափազեան այլափոխուած անճանաչելի էր դարձած։ Ներկաներու բանդավառ ցոյցերը, որոնց մէջ յաւիտենական Պէշիկթաշլեանի յիշատակը թափ տուած էին իր կարօտներու ամբողջութեանը (Փափազեանի վարպետ առաջնորդութեամբ դերասանական խումբը, յաւիտենական ամբողջութիւն մը կը կազմէր։

Օրիորդ Ալիքսանեան յայտնութիւն մը եղաւ։ Անտարակոյս տասկին կը երկար ատեն բեմէն հեռու մնալով եւ սակայն այնպիսի յատկութիւններ ունի, որ զինքը կըմանեցնէ իբր հայ բեմի ապագայ յաջողագոյն դէմքերէն մէկը։

Օրիորդ Անահիտ գովելի էր Իզաւյի դերին մէջ։ Իր այս վերջին դերին խաղերուն յաջողագոյնը եղաւ այս։ Տուաւ իր դերին պահանջած բոլոր նրբութիւնները։

Լաքքա լաւ էր ինչպէս միշտ Գույէթեան, Կոթիկեան, Մարտոեան նոյնպէս հաճելի անակնկալներ եղան մեզի իրենց խաղովը։

Թորքուատոյի վերջին տեսիլն է, Թորքուատոյ Թունաւորուած կը գալարուի, բայց կ՚աշխատի ծածկել իր տանջանքը՝ սիրելիներէն։ Կողմնակի կախուած դէմքը միայն կը պատկերացնէ ներքին զաւիրը, քրտինքի խոշոր կաթիլներ կը սահին իր լայն, տաղ ճակատէն, որուն վրայ մահուան քօղը կը տարածուի արդէն։

Աչքերը անհասկնալի կը զարնեն, աչքերը սեւեռած կը մնան հոն, ուր քիչ առաջ իր Աստան էր կեցած։ Ու ահա այդ նուաղկոտ ուժասպառ մարմնէն ի՜նչպիսի երջանկութեան աղաղակ մը կը պոռթկայ, երբ կը լսէ իր պաշտելի Աստայի այն բառը, զոր սանդրչուրս երկար տարիներ ի զուր խնդրած էր իր բանտին մռայլ սենեակներէն, — Հա՛յր։ Վարագոյրը կ՚իջնէ։ Աննկարագրելի է ներկաներու խանդավառ յուզումը։ Փափազեան քանիցս կը ստիպուի բեմ ներկայանալ։ Իր հետն են բոլոր ընկերները։ կրկին ու կրկին կը ստիպուի գալ, հասկ կը յայտնէ թէ ինքն ալ այս օրուան առթիւ մի քանի խօսք ունի ըսելիք։

Նա կը վերյիշէ իր մանկութեան օրերը, իր առաջին քայլերը Թատրոնի ասպարէզին մէջ, իր յաջողութիւնները, բայց «երբեք կ՚ըսէ չունեցայ այսօրուան չափ սրտի ամբողջական գոհունակութիւն»։ Շնորհակալութիւն կը յայտնէ ներկաներուն, շնորհակալութիւն իր դաստիարակ Մխիթարեան Հայրերուն, որոնցմէ ցոյց կուտայ սրահին մէջ նստած իր երբեմնի դաստիարակներէն երկուքը՝ Հայր Յովհաննէս վրդ. Թորոսեան եւ Հայր Սահակ Տէր-Մովսէսեան։

Իր հաճելի խօսակցութիւնը կ՚առաջնորդէ մեզ այն վայրերը ուր ինք լեյնը ու պատիւներ է ստացեր երբեւ մեծ արուեստագէտ։ Կը կրկնէ թէ ինքը հպարտ է իր յաջողութիւններով. որովհետեւ միշտ լայն բաժին հանած է անմոռցմէ իր սիրելի Ազգին։

«Հրաժեշտի բարեւ չեմ տար Ձեզի, յոյս ունիմ թէ կրկին պիտի տեսնեմ ձեզ հոս այս յարկին տակ, որ այնքան սիրելի պէտք է ըլլայ հարազատ հայ սրտերու։ Այժմէն կ՚ըսեմ սակայն որ ձեր այսօրուան ինծի շռայլած համակրանքի ցոյցերը լաւագոյն տեղը կը գրաւեն իմ երկար ասպարէզիս յուշերուն մէջ»։

Անգամ մը եւս կը շնորհաւորենք զինքը, կը շնորհաւորենք իր համեստ մայրիկը, որ հեռուէն կը հետեւի իր մեծ զաւկին յաղթական քայլերուն, եւ կը շնորհաւորենք Մխիթարեան Հայրերը, որոնց անխոնջ աշխատութեամբ Հայ Ազգը կը պարծի Պէշիկթաշլեաններ, Սամուէլեաններ, Պ. Ադամեաններ, Վարուժաններ, Շ. Ադամեաններ, Շահիններ ու Փափազեաններ։

Մեծապէս շնորհաւորելի է նաեւ Մուրատ-Ռափայէլեան աշակերտ փրօֆ. Աճէմեան, որ այս անգամ եւս բերած էր բեմադրութեան բաժին՝ իր հմուտ վրձինին օժանդակութիւնը։

Ի.

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան մէջ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան վերջին ժողովին ընթացքին, որ գումարուեցաւ անցեալ չորեքշաբթի երեկոյ, Սասիլթէ Սավանթի սրահին մէջ, Պ. Կ. Բասմաճեան ներկայացուց Ապու Ալի Սինայի բժշկական ստուար գործին արաբերէն բնագիրը, տպուած Հռոմի մէջ, 1593ին։

Ներկայացնելէ առաջ այս Թանկագին գիրքը, Պ. Կ. Բասմաճեան կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ հեղինակին մասին։

Ապու Ալի Սինա, Իպն Սինա, ծնած է 980ին Պուխարայի մօտ գիւղ մը։ Մեռած է 1037ին Համատանի մէջ, — Թանչք (dysenterie) ունէր եւ ծանր խիթերօրական ուժ անգամ գրեխ կ՚առնէր եւ տառապագին մահով մը հոգին, աւանդեց։

Ապու Ալի Սինա հեղինակած է մօտ հարիւր գործեր։ Իր համբաւը այնքան տարածուած էր եւ այնքան հեղինակութիւն կը վայելէր, որ բժիշկներու իշխան կը կոչուէր։

ԺԱ. — ԺԷ. դարերուն իր համբաւն էր, որ կը տիրապետէր ամէն կողմ, Ասիա, հիւսիսային Ափրիկէ եւ Եւրոպա։ Բժշկութեան օրինագիրքը, որ ստուար հատոր մըն է, մօտ հազար էջ Աստուածաշունչի էջերուն մեծութեամբ, Թարգմանուած է 14 լեզուներու։

Այս հատորը բաժնուած է 5 գիրքերու։ Առաջին գիրքը ընդհանուր տեսութիւն մըն է բժշկութեան մասին, երկրորդ գիրքը կը խօսի պարզ դեղերու մասին, երրորդ գիրքը՝ ներքին եւ արտաքին հիւանդութիւններու մասին, չորրորդ գիրքը՝ ընդհ. հիւանդութիւններու մասին, հինգերորդ գիրքը՝ դեղաբանութեան մասին։ Յաւելուած մըն ալ՝ չափերու եւ կշիռներու մասին։

Այս գրքին եբրայեցերէն Թարգմանութիւնը տպուած է Նափոլի 1493ին, լատիներէնը՝ Վենետիկ, 152 ին։

Ապու Ալի Սինա, որ եւրոպական բժշկական գրականութեան մէջ ծանօթ է Ավիսէննա անունով, համայնագէտ մըն է բառին իսկական առումով, ունած է պատմութիւն, գրականութիւն, փիլիսոփայութիւն, աստղագիտութիւն եւլն.։ Աշակերտած է Ապու Սահլի, բայց այնուհետեւ ինք դարձած է աղբիւրը բազմաթիւ բժիշկներու ծանօթութեան։ Ուսումնասիրութիւններ ունի Հիպպոկրատի վրայ, (այդ ձեռագիրը կը գտնուի Պոլիս, Այա-Սոֆիայի մէջ), սրտի հիւանդութեանց համար գործածուած դեղերու մասին, (այս ձեռագիրն ալ կը գտնուի Այա Սոֆիա)։ Գրած է սիրուն ոտանաւորներ ընդհ. բժշկութեան վրայ արծուզա խորագրով, ոտանաւորներ ջերմերու, առերու, կուռչի (ventouse) վրայ։ Ունի գիրք մը եւս alchimieի մասին։

Արաբական այս բժշկութեան փառքը կախարդած է նաեւ հին հայ բժիշկները, որոնք լեցուած են Ապու Սինայի մասին խոր յարգանքով ու հիացումով։ Մանաւանդ հայ բժիշկը, Ամիրտովլաթ, շատ մօտէն կը հետեւի Ապու Ալի Սինայի, զոր բազմիցս կը յիշատակէ իր գործերուն մէջ, Սինայի Որդի անունով։

Պ. Կ. Բասմաճեան տողը տողին ուսումնասիրելէ յետոյ Սինայի Որդւոյն այս Թանկագին գործը, քաղած է բոլոր բժշկագիտական բառերը, անոնց դէմ դնելով ֆրանսերէն, հայերէն եւ եբրայեցերէն համազօրները, գծած է նաեւ Իպն Սինայի գիրքին բաժանման եղանակը, հիւանդութեանց դասաւորման ձեւը, եւն. առ ի հրատարակութիւն։

Բժշկ. Միութեան ժողովը, Պ. Կ. Բասմաճեանի այս կարեւոր դասախօսութենէն յետոյ, լսեց ծրինճեանի ատամնաբուժական եւ տօքթ Չիլինկիրեանի դեղաբանական զեկոյցները։

Ն.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Ց. Դ. ՏԵՍԻՆԻ ՏՈՒՆԸ

Շնորհիւ Հ. Ց. Դ. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի գործօն մասնակցութեան եւ նիւթական օժանդակութեան, Տեսինի սեփական Ակումբ ունենալու ծրագիրը, որ երկար տարիներէ ի վեր սեղանի վրայ էր, իրականացած է այսօր, որու պաշտօնական բացումը պիտի կատարուի մօտ ատենէն։ Ուրախ ենք որ ընկ. Ա. Ահարոնեան, բացման հանդէսին նախագահելու իր խոստումը կը պահէ, եթէ այդ օրը իր առողջութիւնը թոյլ տայ իրեն։

Շէնքի ընդհ. բարձրութիւնն է Ութուկէս մեթր եւ կը բաղկանայ երեք յարկէ, հետեւեալ բաժանումներով. Ներքնայարկը բաժնուած է մէկ մեծ եւ երկու փոքր սենեակներէ, մէջտեղն ունենալով միջանցք մը։ Մեծ սենեակի երկարութիւնն է 8 մեթր 35 սանթիմ, լայնութիւնը 8 մեթր 15 սանթիմ եւ պիտի ծառայէ ընկերներուն իբրեւ հաւաքատեղի եւ ժողովատեղի։ Երկու փոքր սենեակները, որոնց երկարութիւնն է նուէկէս մեթր, իսկ լայնութիւնը [illegible] մեթր, մէկը պիտի յատկացուի Հ. Ց. Դ. Պատանեկան Միութեան եւ անոր Գրադարան-Ընթերցարանին, միւսը՝ զանազան միութիւններու վարչական եւ ընդհ. ժողովներու համար։ Այս սենեակին մէջ Վ.առաջ. Նարակազմ «Արծիւ» ֆանֆոտի խումբը սկսած է արդէն իր դասի փորձերը կատարել։ Միջանցքի երկարութիւնն է Ցուկէս մեթր, լայնութիւնը 3 մեթր եւ պիտի յատկացուի պիւֆէի. Ակումբը յաճախողներու համար եւ հանդէս—ներկայացումներու առեն։ Ներքնայարկի բարձրութիւնն է 3 մեթր եւ 24 սանթիմ։

Երկրորդ յարկը գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահ մըն է, կոկիկ բեմով մը եւ երկու քովնակ սենեակներով, դերասաններու համար։ Բարձրութիւնն է մեթր, երկարութիւնը 18, իսկ լայնքը 8 մեթր 60 սանթիմ։ Սրահի մէջ շինուած է բոլորաձեւ պատշգամ մը, ուր 100է աւելի աթոռ կը տեղաւորուի։ Ունի 2 դուռ, 7 մեծ պատուհան։ Բեմին վրայ, սրահին մէջ, պատշգամի բոլորտիքը եւ ամբողջ շէնքի մէջ զետեղուած է մօտ 130 հատ մեծ ու փոքր ելեքտրական ճրագներ։ Սրահը տրամադրելի է հանդէս-ներկայացումներու, պարահանդէսներու եւ զանազան հրապարակային ժողովներու համար եւ կրնայ բովանդակել աւելի քան 600 հոգի։

Երրորդ յարկը կը բաղկանայ 6 մեծ ու լուսաւոր սենեակներէ եւ 3 միջանցքներէ։ Բարձրութիւնն է 2 մեթր եւ 76 սանթիմ։ Ահա շէնքի ընդհ. նկարագրութիւնը։

Տեղին է հոս յիշել թէ 1930ի կոմիտէն, որու օրով հիմը դրուեցաւ Հ. Յ. Դ. Տեսինի այս գեղեցիկ տանը, իր հանած հրապարակային մէկ յայտարարութեամբ շէնքը դրած է նաեւ տեղւոյս գաղութի տրամադրութեան տակ, որպէսզի օգտագործելու համար իբրեւ ազգային դպրոցի, որպէսզի կարողանայ օգտուիլ իրեն ընծայուած այս հոգաւագիւտ պատեհութենէն եւ ամէն ջանք թափէ մեր մատաղ սերունդի հայեցի դաստիարակութեան համար։ Ցոյց տալու համար թէ Տէսինի Դաշնակցական կազմը, որքան կ՚արժեցնէ իր տուած խօսքը, յիշենք այն փաստը թէ Ներքնայարկի մեծ սենեակը, հազիւ թէ լրացած, Նորակազմ «Եկեղեցական Տիկնանց Միութեան» դիմումին վրայ, տրամադրուեցաւ իրենց որպէս ժամանակաւոր Մատուռ-Աղօթատեղի, ժողովրդի հոգեւոր պէտքերուն համար, մինչեւ որ կիսաւարտ մնացած եկեղեցին յաջողին շինել եւ վերջացնել։

Հ. Յ Դաշնակցութեան ժողովրդային տան շինութեան առթիւ, կ՚արժէ յիշատակել թէ գովելի եւ գնահատութեան խոսակէս արժանի են տեղւոյս ազգասէր ազգայիններէն Պ. Յակոբ Գարայեանի, ընկ. Կ. Կակոյեանի ցոյց տուած զոհողութիւնները։ Առաջինը՝ իր նիւթական թէ բարոյական անգնահատելի օժանդակութեամբ ամբողջ շինութեան ընթացքին։ Իսկ երկրորդը՝ իր անընդհատ հսկողութեամբ եւ չարաչար աշխատանքով։

Գովելի եւ գնահատելի են նաեւ Վիէնի եւ Լիոնի մեր ընկերներու կողմէն բերուած օժանդակութիւնը նիւթական տեսակէտով։ Մանաւոր հետաքրքրութիւն եւ շարժում մը կը տիրէ մանաւանդ Լիոնի մեր կազմի մէջ հանդէպ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Տան շինութեան եւ որ առաջ աւարտման, որու համար գրեթէ ամէն կիրակի օրեր այցելու ընկերները անպակաս կ՚ըլլան։

Վ.Ներունի

ՄԱՄՈՒԼ

''ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ,, ՆՈՐ ՄԵՂՔԵՐԸ

)(o)(

Սելանիկի «Հորիզոնը» վերոյիշեալ խորագրով խմբագրականի մը մէջ Սելանիկի դէպքերու մասին կը գրէ (Մայիս 15):

«Թող չկարծուի թէ հինգշաբթի գիշերուան դատավարութիւնով Սգաստնի արիւնոտ դայթակղութեան խնդիրը Թաղուեցաւ եւ հանրային կարծիքը մարսեց այն աղտոտ ընթացքը, զոր ապիկար եւ իր գոյութեան իրաւունքը փաստօրէն կորսնցուցած «ազգային իշխանութիւնը» ունեցաւ այս խնդրոյն մէջ։ Յանցագործները կրեցին իրենց պատիժը եւ պատասխանատուութեանց այդ շարքը փակուեցաւ։

Բայց չփակուեցաւ հարցը միւս պատասխանատուութեանց, որոնք կը ծանրանան «ազգային» յորջորջուող «վարիչներու» վրայ։

Թեմականը, որուն դէմ այնքան խոր դառնութիւն կուտակուած է մանաւանդ Սելանիկի հայ ժողովուրդին մօտ, պարտաւոր է տալ իր արարքներուն հաշիւը։ Ամբաստանեալ յանցաւոր մըն է անիկա՝ իր ընթացքով, իր գործողութեամբ, իր աղօրինի եւ մաքսանենգուած որոշումներով։

Դէպքէն առաջ իր ունեցած պատասխանատուութեանց տեսակները քանիցս այս էջերուն մէջ։ Կ՚ընենք հիմա Թուումը մասանցը նաեւ այն մեղքերուն, զորս գիտակցօրէն, կանխամտածուած ձեւով մը գործեց ան դէպքէն յետոյ, մինչեւ դատավարութեան օրը։

Առաջին.— Դէպքէն անմիջապէս վերջ, երբ այնքան լուրջ մեղադրանքներ կը ծանրանային անդամներէն ոմանց եւ իր քարտուղարին վրայ, չորոշեց կազմութիւնը չեզոք քննիչ մարմնի մը, որ անաչառօրէն զբաղէր՝ մինչեւ այսօր ալ անպատիժ մնացած պատասխանատուներու խնդրով։

Երկրորդ «Ազգային իշխանութիւնը», ընդհակառակն, իր պակասաւոր կազմով, գաղտագողի գումարուած գիշերային մէկ նիստի մէջ, «քննեց» սեւերեց ամէն ինչ եւ իր ուզած ձեւով «վճիռներ» արձակեց ու պատասխանատուներ ճշդեց։

Երրորդ.— «Ազգային իշխանութիւնը» ամէն ճիգ թափեց, որպէսզի յետադային, դատարանի կողմէ պատժուած խռովարարները ան պարտ արձակել տայ։

Չորրորդ.— Կը բռնենք «ազգային իշխանութեան» օձիքէն նաեւ անոր համար, որ տակաւին գործի գլուխ կը պահէ իր սեւերես քարտուղարը, որ այնքան ծանրակշիռ յանցանքներ գործելէ վերջ, յանդգնութիւնը ունեցաւ եւ փորձեց նոյնպէս արդարացնել խռովարարներու յանցանքը, յայտարարելով դատական ատեանի առջեւ, թէ դէպքը չպիտի պայթէր, եթէ Եռագոյնը չերթուէր եւ որ սաստին չկրցաւ պատասխանել նախագահի այն հարցումին, թէ «Եռագոյնը բերուած ըլլալուն համար անպատճառ յարձակո՞ւմ պէտք էր գործուէր...»։

Ուստիեւ Թերթերը եթէ Սելանիկի վերոյիշեալ Ազգային իշխանութեանց տեղեկութիւններուն վրայ կը թիւնուին, ուրիշ ծառայութիւն չեն ըներ, եթէ ոչ քաջալերել խռովարարները։

ԿՈՉ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ցարգելի Հայրենակից,

Եւրոպական Անմիջական Օգնութեան Յանձնաժողովը, կազմուած Ազգախնամի հովանաւորութեան տակ գործակցութեան հետեւանքով դժբախտութեան մատնուած եւ որ եւ է պատճառով պետական նպաստ չստացող մեր բազմաթիւ հայրենակիցներուն օգնելու նպատակը ունեցած է այլեւայլ գործունէութիւն մը Եւրոպայի ազգայիններու նուիրատուութեամբ եւ հանդէսի մը հասոյթէն գոյացած գումարով, ան իր երեք ու կէս ամսուան գործունէութեան ընթացքին կատարելով խնամութեամբ նպաստ բաշխած է 35,000 ֆրանք, 270 անհատի. մեծ մասամբ զաւակներով ծանրաբեռնուած ընտանիքներու։ Ներկայիս Յանձնաժողովը կը գտնուի նիւթական անցուկ վիճակի մէջ, որովհետեւ բարեկար անհատներու օժանդակութեան կարօղութիւնը սահմանափակ, իսկ պահանջները մեծ դժբախտութիւնները անհուն եւ անսահման են։

Յանձնաժողովս կարենալ շարունակելու համար այս մարդասիրական եւ ազգասիրական գործը, որոնց կոչ կ՚ուղղէ ձեզ օգնելու համար իրեն իր դժուարին գործին մէջ։ Վստահ ենք թէ չպիտի լքէք ձեր դժբախտ հայրենակիցները իրենց ճակատագրին։ Ամէնէն համեստ գումարները պիտի ընդունուին երախտագիտութեամբ։ Յանձնաժողովս հաստատած է պարբերական վճարումներու դրութիւն մը ամսական նուազագոյն 5 ֆրանքէն սկսեալ։ Փոքր բայց ընդհանրացած ամսավճարներն են, որ պիտի կրնան ապահովել տեւական եւ արդիւնաւոր խնամութեան գործը։

Լիայոյս ենք թէ ընդառաջ երթալով մեր կոչին, Յանձնաժողովիս կողմէ նշանակուած յանձնախումբին կը փութացնենք լաւագոյն ընդունելութիւն։

Դիւան Ա. Ե. Օ. Յանձնաժողովի՝ Ատենապետուհի Տիկ. Պ. Խաչէրեան, Ատենադպիր Ա. Զաքրեան։

ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ ԴԱՏԻ ՏԱԿ

Նիւ — Եորքի քաղաքապետը ծանր ամբաստանութեան մը տակ ինկած է։ 1927ին, ճամբորդութիւն մը կատարեր էր դէպ ի Եւրոպա։ Այդ պահուն, Նիւ-Եորքի «թաքսի»ներու ընկերութիւնը մենաշնորհ մը ստացեր էր շնորհիւ քաղաքապետին միջամտութեան եւ այդ առթիւ անոր տուեր էր 325,000 ֆրանքի գումար մը։ Այս գումարը քաղաքապետին տրուած էր իբր «պարգեւի դրամ»։ Արդ հաստատուած է թէ Փարիզի մէջ միայն հինգ օրուան ընթացքին, Նիւ — Եորքի քաղաքապետը ծախսած է 250,000 ֆրանք

Քաղաքապետը ընել յառաջ յանձնախումբին առջեւ, բացատրութիւն պիտի տայ թէ ի՞նչ պատճառով ստացած է այդ գումարը։

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

''ՅԱՌԱՋ''Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ԵՐԳԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

Իրը եւս նման չեղած մը չէ՞ր, որովք. ինչ պէտք էր որ ամբողջովին … ճրուած մնար իր հին սիրոյն...։ Այ…ւհանդերձ, սէր մը չէր սաւիկա՝ Երբե՛ք։ Երիտասարդ հոգիի մը բնական պահանջք էր ձայնի մը, շունչի մը, շշնջիւնի մը, փնտռապէս...։ Մայր Նուրը թելերու, որոնք կուգան շոյելու ճակատը կիսամռութին մէջ, երբ բարակ հով մը չուզէ ա…նձին թողուլ մեզ...

Յիշեց իր տուած ժամադրութիւնը։ Ուզեց։ Յաւեցաւ որ բոլորէն կրցած էր … իր կամքին Աննարկը սեւեռել պատուհանին։ Սիկառ մը վառեց։ Դեռ կը խորհէր՝ Ո՞չ, ծուխին կապոյտ ալարներուն մէջ կը դիտէր ուրուագծուող դէմք մը, երկու սամագոյն աչքեր, խուրձ մը շէկ մազեր, ու ձայն մը — «Պատրա՞ստ ես... տե՛ս, չզղջեցի խոստումիս։

Ցանկարծ, քովի դուռը բախեցին։ Զարծառ մը … ծուխին մէջ, օտար ձայն մը։ «Օտար ձայն մըն ալ աս» — ծռածեց, ձայն մը, որ իր սրտին դռնակը կը բախէր։

Նորէ՛ն զարկը քովի դրան։ Զրոցին։ Զարկը շատցաւ։ Բացին։ Բանա՞ր արդեօք, իր սրտին դռնակը։ Եսկի սեղմուեցաւ հոգին։ Ուզեց ձերբազատուիլ այս հմայող յաճախանքէն։ Ամէն ինչ թողուլ կեանքին, դէպքերուն, պատահականութեան։ «Ժամանակն ու կեանքը կը դասաւորեն ամէն բան»։ Մանաւանդ որ...։ Բայց, ինչո՞ւ նո՛յն չարաշուք հարցումը եկաւ ծոցին մէջ — «Ի՞նչ կը սպասեմ իրմէ»..

Մօտեցաւ սեղանին, սիկառը մարելու համար։ Նշմարեց Նամակ մը։ Երեկոյեան դէմ. Այվազեանը, Թատրոն երթալէ առաջ, հանդիպեր էր սենեակ հագուստները առնելու համար։ Սեղան նորա սեւսեր էր Նամակը ու դրեր էր սեղանին վրայ։ Սուրէն առաւ զայն։ Ճանչցաւ պահարանը։ Մի՛շտ նոյն պահարանը։ «Որքան հաւատարիմ է իր սովորութիւններուն» ծռածեց։ Լոյսին բանեց։ Սկսաւ պատռել։ Կեցաւ։ Պահարանը ափին մէջ կեցաւ պահ մը։ Ուռաձայն մը լսելի եղաւ։ Ու արագօրէն ու գայրացած նետ ծռաւ. Այվազեան, լափշփելով սենեակը ու հայհոյանքի տարափ մը բերնին մէջ.

— Խայտառա՛կ ժողովուրդ... հոգիդ բերանդ բեր, քաղաքին ճար բըէ ու ծախսքերը ծածկէ, ու ա՛ս քեզի Թատրոն... Ներկայացման տա՛ր հոգի կար միայն, եղբայր... չխաղացինք... հայ արուեստի սուն. մշակոյթ. Թո՛ղ ու անցիր ...։ չիմարներ ենք, չիմարներ.. Ասանք ալ — դարձաւ պատի նկարներուն — հայ հոգիին գոհերն են... հազար անգամ աւելի լաւ է որ ծարդ օրն ի բուն կօշիկ ներկէ, քան թէ ծառայէ այս ժողովուրդին...

Սուրէն չփորձեց պատասխանել, կանգնած կը մնար դեռ ճառածկոտ, հարուածուած, նամակը ձեռքին...

— Սէ՞ր նամակ,— անդրադարձաւ Այվազեան.

— Այո՛։

— Տունէ՞ն է։

Ըէ՛...

— Այո՛ թէ ոչ..

Այո՛ թէ ոչ... Տ ո ւ ն է՞ ն է...Նամակը տունէ՞ն է...

Ու արագօրէն պատռեց պահարանը, մինչ Այվազեան ծռեցաւ սեղանին, սիկառ մը վառեց, երկար շունչ մը առնելով, ծռեաց. — «... պատուենք սիրոյ տրամադրին. հոն կայ ծուխը, յիշատակ։ Ցեռոյ, խլելով իր գլխին տնտրակը, պատռեց զայն, ակռաները սեղմելէն ու խեղդող բան մը կոկորդին մէջ։

Ու երկուքին նայուածքները իրարու հանդիպեցան։ Երկուքին աչքերուն մէջ ալ «պատռուող սրտեր» կային, կամ երկուքին ձեռքերուն մէջ...։

Այվազեան հանեց բաճկոնը։ Պարպեց գրպանը։ Երեք տանեց կար... կրկին նայեցան իրարու...

Ցեռոյ, նստաւ ու սկսաւ ծամել մնացած հացի կտորն ու պանիրը։ Սուրէն պահարանէն հանեց Նամակը։ Նկար մը ելաւ։ Առողիկին էր։ Նայեցաւ, երկա՜ր նայեցաւ։ Ի՞նչ քաղցր էր։ Ու. խա՜ր, թախծո՛տ բան մը կար աչքերուն մէջ։ Դարձաւ լոյսին։ Նորէ՛ն նայեցաւ։ Քրոջին աչքին զարկաւ։ Ձեռքը երկարեց։ Վարանեցաւ։ Բայց առաւ։ Սիրտը կը տրոփէր։ Շուրջը նայեցաւ։ Կրկին տմաձայն մը առաւ։ Սանդուղներէն մէկը կը բարձրանար։ «Պիտի բարձրանա՛ս, պիտի բարձրանա՛ս։ Խոռ՛վք մը ծնաւ կուրծքին տակ։ Լա՛յն շունչ մը առաւ։ Երթալ ուզեց։ Ո՞ւր։ Խօսիլ ուզեց։ Մենախօսել։ Ու շրթներուն եկան երկու՛ բառեր.. Նորէն մօտեցաւ լոյսին ու սկսաւ կարդալ.

— «... ուշացայ գրելու. որովհետեւ հիւանդ էի... Թէեւ, տրտմութեանս մէջ միա՛կ մխիթարանքս եղաւ այդ...»:

Սուրէն յուզուեցաւ։ Շունչը բռնուեցաւ պահ մը։ Ու շարունակեց ընթեռնուլ.

.. պատկերիդ կը նայիմ, ինչպէս զաւակը կորսնցնող մայր մանուկ Յիսուսին...»:

Յիշատակի կայծ մը եկաւ Սուրէնի մտքին մէջ։ Մնաց պահ մը, Նամակը ձեռքը։ Յիսուսի՞ն... ա՛յնպէս ինչպէս ինք նայած էր այն հեռաւոր Զատկի երեկոյեան, երբ «տուն օրհնէք»ը վերջացուցեր ու վազեր բարձրացեր էր անոր հօրը վերի սենեակը, մի՛նա՛կ, բոլորովին մինակ ըլլալու համար խաչին հետ...

Մօտակայ բարձրացիր ժամացոյց մը հնչեց։ Յիշեց իրը. հանեց գրպանէն ժամծաղկաբեցաւ։ Որքա՞ն սովորական արածագրութեամբ նայած էր վերջերս անոր։ Ինք որ ուրախացե՞ր էր զայն ունենալուն համար, «ամէն բան կար», ժա՛մ, ուղեցո՛յց... ուղեցո՛յցը ծանուանող... Ու ցանկացաւ, պահ մը, միւս ժամը, վերադարձի ժամը.. իրա՛ւ, ինչ աղուոր է վերադարձը կեանքի մէջ... Ու ծառերեց, յանկարծ, ժամադրութիւնը։ Խռովեցաւ։ Լոյսը դուրս։ Ուզեց ծնունթեան մը պատրանքը ունենալ։ Բայց, յիշատակներու այրը վառեցաւ մտքին մէջ։ Ու երեւակայութեանը առջեւ եկաւ գեղանի հասակը անոր, հիմա աւելի որոշ գիծագծով, ճի՛շդ այնպէս, ինչպէս այն օրը բեմին վրայ, կամ սրահը երբ մինակ էին։

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

դժուարութեանց կը հանդիպին՝ գործողութեանց ընթացքին։

Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած քննիչ յանձնախումբը հասաւ Մուքտէն.

Մանչուրիոյ արտաքին նախարարը բողոքի հեռագիր մը ուղղեց յանձնախումբի նախագահին, յայտնելով թէ յանձնախումբին ներկայութիւնը Մանչուրիոյ մէջ, կը քաջալերէ ըմբոստները։ Այս հեռագրին իրական իմաստն է թոյլ չտալ որ քննիչ յանձնախումբը ազատօրէն շարժի, առաջ տանելու համար իր քննութիւնները։ Կ՚ըսուի թէ այն պարագային որ յանձնախումբը նկատի չառնէ այս բողոքը, մանչուրիական կառավարութիւնը որոշած է զայն դուրս հանել երկրէն։

Սէնֆօնիք մեծ նուագահանդէս ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Սալ Կավօի մեծ սրահին մէջ, 25 Յունիս Շաբաթ իրիկուն, մասնակցութեամբ 40 հոգինոց նուագախումբի եւ հայ արուեստագէտներու։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մելիք Գէորգեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին եւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իր սիրեցեալ եղբօր՝ ԳԱՐԵԳԻՆԻ զառնագէտ մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 6 Rue de la Grange Batelière, Փարիզ (9)։ Օրակարգ՝ քննիչ յանձնախումբի տեղեկագիր եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին կամաւորները։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

120 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ գեղեր, ֆիւանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր 9 12, 2 8, կիրակի 1 12

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Ժորժ Լակրիկոլ. Ա. Գ.— 20։
Լիոն, Մ. Ր.— 70։
Մարսէյլ, Գարծ.— 870։
Գանութանցա, Գործ.— Ստացանք։ Կարգադրեցինք։
Տէսին, Գործ.— 300։
Մարսէյլ, Մեր.— 20։
Նիւ Եորք, Գործ.— 500։
Տէսին, Տիկ. Թ.— 35։
Սէն Փիէռ տէ Քոռ, Գ. Թ.— 35։
Վիլ Տ՚Ավրէ. Գ. Մ.— 35։
Փլէսօրթի, Սահր 200։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻԼԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins. սրճարանի վերնայարկը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԻԷՌԻ Գառանեկան միութեան զառախօսական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան. նիւթ՝ քանի մը յեղափոխական գրողներ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ վարչութիւնը առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբի սրահը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԸ-ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, ընկ. Գաճուկեանի բնակարանը։ Ստիպողական ներկայութիւն։ Զեկոյց Կ. Կ.ի։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին տեղւոյս Ակումբին մէջ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 թիւ տը լա Րէփիւպլիքի մէջ։

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ընկերական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, (240 թիւ Տիւքէքլէն)։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

28 Մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ ՓԸԹԻ ԺՈՒՐՆԱԼի սրահին մէջ

21 Rue Cadet, Paris (9) Métro: Cadet

Կը նախագահէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան Նախագահ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ ԵՒ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Երգ՝ ՕՐ. ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ եւ Պ. ՍՏ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

«Սիփան» երգչախումբը՝ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի ղեկավարութեամբ

Բեմին վրայ խմբական պար՝ Տիկ. ԻՍԱՉԷՆԿՕԻ Ballet Plastique դպրոցի աշակերտուհիներու կողմէ։

Թառի վրայ կը նուագէ՝ Պ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Դերասան Շ. ՍԱՐԵԱՆ կ՚արտասանէ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ «ՄԱՍԻՍ եւ ԱՐԱԳԱԾ» նոր բանաստեղծութիւնը

Նուագախումբ՝ PIZZARO

կէս գիշերէն վերջ պարեր. ծոխ եւ մեծաքնելի պիւֆէ,

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

ԼԻՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ կը մասնակցին Տէսինի Վասպուրականի «Արծիւ» ֆանֆարի խումբը (30 հոգի) ղեկավարութեամբ Պ. Փ. Խոյկեանի եւ Փողթան երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ընկ. Պ. Պետրոսեանի։ Երգ, մեներգ եւ արտասանութիւն։

Կարգապահութեան կը հսկեն հայ սպաները։

Կը խնդրուի երեխայ չբերել։ Ծախքերու մասնակցութեան համար՝ 2 ֆրանք մուտք։

ԿՐԸՆՈԲԼ.— Այս Կիրակի։

Կը խօսի ընկ. Ա. ԳԻՒԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՌՕՄԱՆ.— Նախաձեռնութեամբ Լուսաւի կոմիտէին

Այս Կիրակի. կէսօրէ վերջ

Կը նախագահէ՝ ընկ. Գ. ՔԷՕՇԿԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ղ. ՊԱՔՐՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԲՈՌ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Արթուր պատասխանեց ինչ որ բերնին եկաւ. ու նորից տիրեց ճնշիչ լռութիւնը։ Փքուած ու գոռոզ Ճեմսի գալն էլ կենդանութիւն չբերաւ նրա. Ճեմսի հետ էր մի մօրաքոյր, տարիքն առած մարդ, շողիկնական մի ինչ որ ընկերութեան ներկայացուցիչ։ Երբ Ջիբբոնսը յայտնեց, թէ ընթրիքը պատրաստ է, Արթուր ոտքի ելաւ թեթեւացման մի հառաչով։

— Ես այսօր չեմ ճաշելու։ Ցուլիա՛, ներողութիւն, քաշւելու եմ սենեակս։

— Շատ խիստ ես հետեւում պասերին — ասաց Թոմաս։ Գիտեմ, որ հիւանդանալու պիտի։

— Ա՛, ո՛չ։ Գիշեր բարի։

Միջանցքում հանդիպեց սպասուհիներից մէկին ու խնդրեց նրանից որ առաւօտը ժամը վեցին զարթնեցնէ։

— Պարոնը գնալու է եկեղեցի՞։

— Այո՛։ Գիշեր բարի, Թերեզա։

Եւ ուղղուեց իր սենեակը։ Դա իր մօր սենեակն էր, որի երկար հիւանդութեան միջոցին լուսամուտի գիմացի խորշը մատուռի էին փոխարկել։ Մի մեծ խաչելութիւն իր սեւ պատուանդանով բռնել էր սեղանի մէջտեղը, որի առաջ կախուած էր մի փոքրիկ հռոմէական լապտեր։ Այս սենեակում էր մեռել իր մայրը։ Նրա կենդանագիրը կախուած էր պատին՝ անկողնին կից։ Սեղանի վրայ դրած էր նրան պատկանող բիւրեղէ մի ծաղկաման, մէջը մի ահագին փունջ մանիշակ, որ այնչափ սիրում էր մայրը։ Ճիշդ նրա մահուան տարեդարձն էր այսօր, որը չէր մոռացել իտալացի սպասուհին։

Արթուր հանեց պայուսակից շրջանակի մէջ դրած եւ զգուշութեամբ փաթաթեց մի կենդանագիր։ Դա Մոնտանէլլիի նկարն էր, որ նոր մի քանի օր առաջ ստացել էր Հռոմից։ Արթուր իր այդ գանձը հանում էր թղթից, որ Ցուլիայի սենեակի ծառան ընթրիք բերաւ նրա ափսէով։ Հին իտալացի խոհարարուհին, որ ծառայած էր Արթուրի մօրը իր այս նոր կոշտ տիրուհու երեւան գալուց առաջ, շարել էր ափսէի մէջ ամէն տեսակ նուրբ ուտելիքներ, որը իր սիրելի պարոնը կարող էր ճաշակել առանց եկեղեցու պատուէրները խախտելու։

Արթուր հրաժարուեց բոլորից, ու վեր առաւ միայն մի կտոր չոր հաց։ Ծառան որ Ջիբբոնսի հօրեղբայրն էր ու Անգլիայից նոր եկած, ժպտաց մի բազմիմաստ ժպիտով ու ափսէն հեռացրաւ։ Ծառաների մէջ նա արդէն բողոքականների բանակին էր յարած։

Արթուր մօտեցաւ խորշին, ծունր իջաւ խաչելութեան առաջ, ջանալով աղօթքի տրամադրւի ու մտախոհութեան, որը սակայն այնքան էլ հեշտ չէր։ Ինչպէս որ Թոմասն ասաց, նա իրաւ որ չափազանց խիստ էր բռնում պասերը, եւ հիմա արդէն գլուխը պտտւում էր գինու, կարծես հարբած լինէր։ Մի դող վազեց մէջքից ու խաչելութիւնը նրա աչքերի առաջ թաղուեց մէգի մէջ։ Երկար մեքենական աղօթքից յետոյ էր միայն, որ յաջողեց իր թափառուն երեւակայութիւնը կեդրոնացնելու փրկութեան խորհրդի վրայ։ Վերջապէս յոգնութիւնը վերադարձրեց ջղային գրգռումը, եւ նա պառկեց քնելու հանգիստ ու անդորր մի տրամադրութեամբ՝ մոռանալով բոլոր վրդովիչ մտածումները։

Նոր քնած էր, երբ հաստ ու անհամբեր զարկեր լսեցին դռանը։

«Ա՜, Թերէզըն» մտածեց նա մեղկօրէն շուռ գալով։ Զարկերը կրկնուեցին եւ նա վախեցած վեր թռաւ։

— Պարո՛ն, պարո՛ն, — կանչում էր իտալերէն մի առնացի ձայն։ — Ելէ՛ք, ի սէր Աստծու։

Արթուր ցատկեց անկողնուց։

— Ի՞նչ է պատահել. ո՞վ է։

— Ես եմ. Ջիան Բատիս։ Ելէ՛ք, շուտ, խնդրում եմ ձեզ յանուն Աստուածածնի։

Արթուր արագ հագաւ զգեստները ու բացաւ դուռը։ Եւ երբ զարմացած նայում էր կառապանի վախեցած գունատ դէմքին, միջանցքում լսուեց ծանր քայլերի թոփիւնը եւ երկաթէ զնգոցը։

— Իմ եռուի՞ց. — հարց տուեց նա սառն։

— Ձեր եռուիցը։ Ա՜, պարո՛ն, շտապեցէ՛ք... թաքցնելու մի բան չունի՞ք... նայեցէ՛ք։ Ես կարող եմ...

— Ոչինչ թաքցնելու պէտք չունիմ Եղբայրներս գիտե՞ն.

Միջանցքի ծայրից երեւաց առաջին հանդերձարար.

— Պարոններին զարթեցրին. ամբողջ տունը ոտքի է։ Օ՛հ, ի՛նչ դժբախտութիւն, ի՛նչ սարսափելի դժբախտութիւն. այն էլ ասաց Ուրբաթ օրով։ Ո՛վ, սուրբեր, ողորմեցէ՛ք մեզ։

Ջիան Բատիս սկսեց լալու։ Արթուր մի քանի քայլ արեց դէպ ի առաջ եւ սպասեց ժանդարմներին. Նրանք գալիս էին իրենց զինքերի շառաչին հետ, շրջապատուած ծառաների դողահար խմբովը, որոնք հագել էին ինչ որ ձեռներին ընկել էր։ Երբ զինուորները շրջապատեցին Արթուրին՝ երեւացին եւ տանտէրն ու տանտիրուհին այդ տարօրինակ գնացքի վերջին։ Պարոնը գիշերային վերնոցով էր ու հողաթափներով, իսկ տիկինը երկար գիշերնոցով ու մազերի մէջ թղթէ կապեր։

«Մօտենում է երկրորդ ջրհեղեղը եւ այս արարածները գնում են տապան։ Ահա՛ մօտենում է մի զոյգ տարօրինակ կենդանիներ»։ Այս միտքը անցաւ Արթուրի գլխով, երբ երկուսի տարօրինակ ու ծիծաղելի կերպարանքը բռնաւ աչքերին ընկաւ։ Միծաղը զսպեց գլուխը կախելով ու աւելի լուրջ մտքերի մասին մտածելով։

«Տիրամայր սուրբ Աստուածածին» փսփսաց նա աչքերը վեր չառնելով, որպէսզի Ցուլիայի մազերի վրայ թղթերը նորից ծիծաղ չպատճառէին։

— Բացատրեցէ՛ք, խնդրեմ, պարոն, — ձայն Բերդէնը ժանդարմ սպային, — այս ի՞նչ է նշանակում, ձեր այս աւազակային յարձակումը մի խաղաղ մարդու տան վրայ։ Ձեզ նախազգուշացնում եմ որ տրամադրուած եմ լինելու դանգատուելու անգլիական դեսպանին, եթէ դուք պէտք եղած լիազօրութիւնը չունիք ձեր ձեռքում։

— Ցոյց ունիմ, որ դուք կ՚ընդունիք սրան իբրեւ պէտք եղած լիազօրութիւն, — պատասխանեց սպան չոր։ — Ցամենայն դէպս անգլիական դեսպանը կ՚ընդունի։

Եւ հանելով փիլիսոփայութեան ուսանող Արթուր Բերդէնի ձերբակալման հրամանագիրը մեկնեց ճեմսին եւ աւելացրեց սառն.

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Redaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC.

ԲԱԺՆԵԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՅԻՍ 1932

26 MAI 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1880 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱ»

Թուրքիա երեք ամիսներէ ի վեր ճարպիկ լարախաղացի մը պէս կը խաղայ Ժընեւէն մինչեւ Մոսկուա երկարած լարին վրայ, Ազգերու Դաշնակցութեան մասնակցելու — չմասնակցելու սակարկութեամբ:

Ըսմէթ փաշայի Մոսկուա այցելելէն յետոյ, անշուշտ ժամանակ մը յաւելեան պէտք անցնի այն մասին թէ Թուրքիա, երբ՛, ... ունի՞ ներս մտնելու Ազգաժողովէն ներս:

Բայց պետութիւնները եւ մանաւանդ անոնց գործակալները մութին մէջէն գործելու ճկունութիւնն ունին: Մենք, Հայերս մասնաւորապէս արթուն պէտք է գտնուինք երբ խնդիրը Թուրքիոյ շուրջը կը դառնայ:

Այս առթիւ Պրոմէթէի Մայիսի թիւին մէջ զետեղուած է յօդուած մը, Թուրքիա եւ Եւրոպա վերնագրով, եւ ստորագրուած Տօքթ. Եակուբի կողմէ, որ խորհրդածութեան կը մղէ մեզ.

Յօդուածագիրը Միջնաւոր Արեւելքի մէջ Թուրքիոյ կարեւորութիւնը վեր հանելով կը թուէ անոր վերածնունդի եւ եւրոպականանալու արտակարգ թափը եւ կ'եզրակացնէ թէ անհրաժեշտ է Թուրքիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Թրքական օրինաւորական ջատագով Պրոմէթէի կարծիքը սա է.

— «Այս մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ուշագրաւ երեւոյթ մը պիտի ըլլայ, ինչ որ պիտի նշանակէ թէ նոր Թուրքիան կը փափաքի մտնել եւրոպական քաղաքակրթութեան եւ զօրացնել այն կապերը որ զինք կը կապեն Եւրոպային»:

Ըստ յօդուածագրին Թուրքիան իր միջակութեան եւ ընկերային յառաջդիմութեամբ արդէն եւրոպական համայնքութիւն մըն է, ... արդիական կեանքին:

Բայց շեշտը կը դնէ անոր քաղաքական կարեւորութեանը վրայ.

— «Ընդարձակածաւալ Ասիան, բազմամիլիոն բնակչութեամբ ենթակայ է խռովկամ վերիվայրումի եւ անիշխանութեան մը, որ խիստ մտահոգիչ է: Մոսկուայի պոլշեւիկները ճիգ կը թափեն հրահրելու ժողովուրդներու մէջ այդ անիշխանութիւնը եւ խափարար ոգին՝ քաղաքակրթութեան եւ կարգ ու կանոնի հիմքերը սարսելով: Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ կարգը պահպանելու ազդակ մը կայ, որ կարող է դիմագրաւել սպառնացող անիշխանութեան, այդ ուժը Ճափոնն է: Միջնաւոր Արեւելքի եւ ամբողջ առաջաւոր Ասիոյ մէջ այդ դերը վիճակուած է Թուրքիոյ: Այս երկրի կարեւորութիւնը, անոր ազդեցութիւնը աշխարհի այս մասերուն վրայ, անոր լաւ կազմակերպութիւնը, անոր բաղձանքը կարգն ու խաղաղութիւնը պահպանելու ցոյց կուտան որ այս երկիրը առաջնակարգ դեր մը ունի: Թուրքիոյ վրայ կ'իյնայ փրկել համաշխարհային քաղաքակրթութիւնը ընդդէմ Մոսկուայի անիշխանութեան»:

Այս ընդարձակ մէջբերումէն ընթերցողները յստակօրէն կը տեսնեն ... կովկասեան ազգերու այս մէկ խմբակին, որ տարիներէ ի վեր իր նաւակը կը վարէ թրքական պատուէրներու ջուրերուն մէջէն, ո՛վ գիտէ ինչ յոյսեր կապելով Թուրքիոյ հետ, որ պիտի գայ Ազգերու ժողովին մէջ բազմիլ, եւ փրկէ «համաշխարհային քաղաքակրթութիւնը»:

Թուրքիոյ մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան գերազանցապէս կը շահագրգռէ հայ ժողովուրդը, այն պատճառով, որ անիշխանութեան եւ բռնատիրութեան այդ դասական երկրին Հայկական դատն է որ առաջին հերթին պիտի գայ Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին: Միջնաւոր Արեւելքի մէջ խաղաղութիւնը ինքնախաբէութիւն մը պիտի ըլլայ, որքան ատեն հայ ժողովուրդը տարածուած մնայ աշխարհի ամէն կողմ, նոյն իսկ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդգրկած սահմաններէն անդին:

Եթէ կովկասեան մեր հարեւանները, — ըլլայ իրենց անմիջական շահերէն դրդուած, կամ Թուրքիոյ սիրոյն համար — կ'անտեսեն Հայկական Դատը, ու կը կարծեն թէ ներկայ ժամանակաւոր լռութիւնը արդէն Թուրքիոյ արարքներու վաւերացումն է, շատ կը սխալին: Թուրքիան առ այժմ ազատած է այդ հարցէն՝ պարզապէս շնորհիւ այն անիշխանական դիրքին որ բռնած է քաղաքական եւ դիւանագիտական աշխարհին մէջ: Թուրքիա, Միջնաւոր Արեւելքի մէջ ոչ թէ խաղաղութեան, կարգ ու կանոնի ազդակ մըն է, ինչպէս կը փորձէ ցոյց տալ Պրոմէթէի յօդուածագիրը, այլ Մոսկուայի ամէնէն հաւատարիմ ներկայացուցիչն է, իրեն ենթակայ եւ հլու փոքրիկ ազգերը ճնշելու, անիրաւելու, աւելի՛ բարբարոս, քան Մոսկուան, եւ այս վերջին համաձայնութեամբ եւ օժանդակութեամբ:

Թուրքիան Միջնաւոր Արեւելքի քաոսը կը ներկայացնէ եւ կովկասցիներէն շատ աւելի լաւ կը գիտակցի որ արիւնի այնքան ծանր բեռով, հանդարտօրէն չպիտի կրնայ նստիլ Ազգերու ժողովին մէջ, խօսիլ խաղաղութեան մասին, երբ միլիոնաւոր մարդիկ, հազար հովերու ցրուած՝ իրենց հայրենիքը կը պահանջեն անկէ.

Այս հիմնական խնդրէն զատ, ի զուր է այնքան մեծ դեր ու կշիռ տալ ներկայ Թուրքիոյ: Այսօր Թուրքիան այն ուժը չէ Միջնաւոր Արեւելքին մէջ, ինչ որ Ճափոնը Ծայրագոյն Արեւելքի. Հայութեան եւ նոյն իսկ Կովկասի բաղդատմամբ, անշուշտ Թուրքիան հզօր պետութիւն մըն է: Բայց երբ բաղդատութիւնը մեր սահմաններէն հեռացնենք եւ միջազգային ուժերու դասաւորութեամբ քննենք խնդիրը, կը տեսնենք որ, այսօր, Թուրքիան Պալքանեան պետութիւններու, Արաբիոյ եւ վերածնող Պարսկաստանի միջեւ, իջած է իր միջակ աստիճանին եւ զրկուած է իրեն վերագրուած կարեւորութիւններէն:

Քէմալական Թուրքիան իր բարեկամներէն եւ թշնամիներէն շատ աւելի լաւ կը գիտակցի այն դերին որ ներկայիս վիճակուած է իրեն: Ու այդ է պատճառը որ սերտօրէն կապուած կը մնայ բոլշեւիկեան անիշխանութեան, պղտոր ջուրերուն մէջ ձուկ որսալու: Տասնեւերկու տարիներէ ի վեր՝ ան, այս քաղաքական հակումի շնորհիւ, յաջող կերպով իր որսը կը շարունակէ:

Պրոմէթէի խմբակը քալելով թրքական բաւիղներէն, ամէնէն անհաշիւ արկածախնդրութիւնն է որ կը խաղայ, որմէ Հայերը կը վնասուին, իսկ կովկասեան միւս ազգերը չեն օգտուիր եւ չպիտի կրնան օգտուիլ:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՆՕԹԱՑԷ՛Ք

Ֆրանսայի հայ գաղութին մէջ, այս տարի. Ապրիլեան սգատօնը դարձած էր ազգային վեհուտակ արտայայտութիւն մը: Զ. Ո. Միութիւնը չէր կրնար սպասել առկից աւելի գեղեցկօրէն արտայայտուած սգերթ մը:

Ռամկավարները, որ կը մասնակցէին սուգին, գիտցութիւն իսկ չըրին հայկական դրօշին համար, որ կը կախուէր ամէնուն վերեւ: Աւելի՛ն, — Մարսիլիոյ մէջ Զ. Ո. Միութեան եւ Ռամկ. Ազատ. կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն, իմ եւ Ա. Զօպանեանի միջեւ համաձայնութիւն էր գոյացեր՝ պարզելու եռագոյնը:

Ուրախ էին թէ՛ որբերը, թէ՛ կուսակցութիւնները, թէ՛ հայ ժողովուրդը:

Փառք ցա՜ւ մտաւ, սակայն, Եգիպտոսի *Արեւ* թերթին «խմբագրատեղին»:

Ո՞վ է այդ մարդուկը:

Տարինե՜ր առաջ բանաստեղծ դառնալ ուզեց ան, եւ քանի մը գիրքեր թխեց, — քննադատները խնդացին վրան: Ցետոյ փորձեց գրական թերթ վարել (*Արազած*). — արհամարհեցին զինքը: Հայաստան գնաց ու շողոմարարութիւն մը գրեց. — արհամարհեցին: Բարեգործականէն բանալ մը փրցնել ուզեց, — երեսը չտուին: Կուսակցութեան մը մէջ սողոսկելու նիւթեց, այսպէս դառնալով Փարիզի Ապրիլեան սգահանդէսի կոչնեկալներուն միակ պատասխանատուն, — հեռացուցին ու Եգիպտոս դրկեցին:

Վերջապէս վիժած մըն է այս մարդուկը ամէն բանի մէջ: Վասն զի անտաղանդ երեւոյթ մըն է իր կեանքը:

Ու հիմա, երբ Եգիպտոս է հաստատուած, երկու գործի լծուած է.

1— Ամէն գնով՝ աշխատիլ փառք հիւսել իր անունին շուրջ: «Խմբագրապետ» կ'անուանէ ինքզինք. բեմականները կը ասպրէ ի պատիւ իրեն, յետոյ բեմադրանին նկարագրութիւնով կը լեցնէ քաղաքական թերթի մը էջերը: Եւ — վա՜յ չոր գլխուդ. — ինքզինք մարգարէ մը կարծելով Եգիպտոսի հայ գաղութին մէջ, «քաղաքական ծառերը» կը կարդայ ռաշկիրոյրի ու բէյաստազանի պահուն:

Այսքան տարի վիժած համարուելէ յետոյ, բո՞ղ որ հիմա «խմբագրապետ» մ'իրաւունք տայ ինքզինքին:

2— Այս մարդուկը կ'աշխատի նաեւ շարունակել ինչ որ ըրաւ հոս Ապրիլեան սգահանդէսին առթիւ: Ցայտնի բան ըլլայ թող բոլորին եւ բոլորին, որ եթէ Ռամկավարները հոս միացան այս տարի, պատճառն այն էր, որ խառնակիչը հեռացուած էր Փարիզէն: Եւ թող իմանայ կուսակցի պէս նաեւ այս հոգին, որ չի՛ յաջողիր խառնշտկել ամէն ատեն: Որովհետեւ ոչ ոք կը վստահի իրեն, եթէ նոյնիսկ «Հայաստանեան քաղաքականութիւնով» երդուընեայ, —զէթ Հայոց Պատմութիւն գիտէ՞ այս տիրացուն, — կամ քաղքէն եկած փերեզակի պէս՝ անպարկեշտութիւն ընել ու քանդիտութիւն ծախէ:

Ո՞վ չի գիտեր այս մարդուն ծուռ կռնակին չափն ալ, — երբեք շիտակ չի կրնար քալել, — խելքին պտուկին չափն ալ:

Կը ծանօթացնենք զեռ աւելին. Առ այժմ բաւէ

— Ինչպէս փտած պտուղ մը բեռնաւոր ծառի մը վրայ, այնպէս ալ Ցիպէ մը (կրնա՞ք դուք տանիլ. անունը գրելու պիտի փորձուէի) հայ ժողովուրդին մէջ: Մեր ժողովուրդը անգամ մըն ալ չի տար աւելի փտած նմանը մը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՌԱՋի հեռախօսը

ՅԱՌԱՋի հեռախօսին թիւը փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի ուշադրութիւն ընել նոր թիւին

GLACIÈRE 15-70

Փախուստ Հայաստանէն

—)(o)(—

ՃԻՇԴ ԻՆՉՊԷՍ ՏՆԻԷՍԴԵՐԻ ՎՐԱՅ

(Իր սեփական թղթակցէն)

ԽԱՐԲԻՆ 12 Մայիս.— Ռուսաստանի նամբով Փարիզէն Թաւրիզ հասած մէկը կը պատմէ թէ բոլոր այն քաղաքներն ու կայարանները, ուրկէ անցած է, սով կը տիրէ եւ մարդիկ, խումբ խումբ թափուած են փողոցներն ու կայարանները: Ուտելու համար ոչինչ կրնան ճարել: Հայաստանէն անցած պահուն, կը պատմէ, արտանմելի տեսարանի մը ականատես եղայ. Խմանշալու կայարանին մէջ: Աբէլի-եւի Հայաստան մեկնած գաղթականները անկարող ըլլալով հանդուրժելու խորհրդային դաժան պայմաններուն կը նախընտրեն խմբովին անցնիլ նոյն իսկ գոյութիւն մը երկիրը—Թուրքիա— ուրկէ փախեր էին խուճապահար, տարիներ առաջ:

«Գաղթականներէն մօտ 40 հոգի, իրենց մանկիկներով եւ ընտանիքներով, կ'ուղղուին դէպ ի Իգտիր: Կրցեր էին մէկ քանի սայլ ճարել: Սակայն դեռ ջուրը չմտած, կարմիր պահակները՝ զնդացիրներով, անողորմ կը սպաննեն եւ շատերն ալ վիրաւոր վիճակի մէջ կը դնեն սայլերուն մէջ եւ կը վերադարձնեն Երեւան»:

Խմանշալուի կայարանին մէջ Լ. որ ականատեսը համդիպած է անոնց: Զեկիտաներն ու կարմիր պահակները բոյլ չեն տար որ անոնք խնամուին իրենց ազգականներուն կողմէ եւ կը ձգեն որ մեռնին սայլերուն մէջ: Իսկ անոնց կիներն ու մանուկները սայլերու շուրջը հաւաքուած, կ'ողբան ու կուլան:

Լորս Քիչնէրի սպանիչը

Լորտ Քիչնէր որ մեծ պատերազմի սկիզբները արթեան կը վարէր Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը, 1916ին, եղերական մահ մը ունեցաւ Մասնաւոր առաքելութեամբ մը կը մեկնէր Ռուսիա, երբ զինքը փոխադրող նաւը ականահար եղաւ:

Արդ. Նիւ – Եորքէն տրուած լուր մը կը հաղորդէ թէ գտնուած է Լորտ Քիչնէրի սպանիչը. հարիւրապետ Ֆրից ժուպէռ Տիւքէն, որ իբր լրտես, մեծ պատերազմին ընթացքին. բաւական ազդուեցիկ հանած էր եւ Գերմանիոյ լրտեսական կազմակերպութեան մէջ մտնելով, պայքար մղած էր Անգլիոյ դէմ:

Անգլիոյ ոստիկանական շրջանակները չափազանց վերապահ են այս լուրին մասին

Վերջին լուր մը կը հաստատէ թէ ձերբակալեալ անձը իրօք Ֆրից Տիւքէնն է, որ սակայն, կ'ուրանայ որ եւ է մասնակցութիւն ունեցած ըլլալ Քիչնէրի դէմ սարքուած դաւադրութեան մէջ:

Տիւքէն պիտի յանձնուի անգլիական իշխանութեանց.

Հայ աշխարհաշրջիկ մը

Գոլսեցի Գ. Լեւոն Սարգիսեան (օփերա դերասան) 1932 յունուար 20ին Լիոնէն մեկնած էր ֆրանսացի ընկերոջ մը հետ աշխարհի շրջանը կատարելու համար եւ Ֆրանսայի գաւառները եւ Իտալիա շրջած է, անցեալ օր Փարիզ ժամանեց: Գալ շաբթու կը մեկնի Պելճիքա անկէ Գերմանիա, Լեհաստան, Ռուսիա և յետոյ Ասիա անցնելու համար:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ ԱՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Լոնտոնէն հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան Թուրքիոյ վարչապետին Հռոմ այցելութեան եւ Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքին մասին

— Թուրքիոյ վարչապետը Ըսմէթ փաշա, ընկերակցութեամբ արտաքին գործավարին եւ բազմանդամ պատգամաւորութեան մը, վերջերս Մոսկուա կը գտնուէր: Այս պատգամաւորութիւնը ներկայիս դէպ ի Հռոմ կը ճամբորդէ: Ըստ *Տէյլի Թէլէկրաֆի* քաղաքական թղթակցին, կը թուի թէ Ըսմէթ փաշա խորհրդային կառավարութեան հետ կնքած է առեւտրական եւ հիմնական զոհացուցիչ համաձայնութիւն մը. բայց ստոյգ է նաեւ թէ խորհրդակցութիւններ կատարուած են քաղաքական կացութեան շատ մը կէտերուն, մասնաւորաբար Ծայրագոյն Արեւելքի տագնապին, զինաթափութեան, եւ մանաւանդ Թուրքիոյ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքի ծրագրին վրայ: Կը կարծուի թէ Մոսկուա այլեւս չընդդիմանար որ Թուրքիա մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ եւ թէ Իտալիա ջերմօրէն ուժ կուտայ անոր թեկնածութեան: Կ'ըսուի նաեւ թէ Մուսոլինի տրամադիր է ուժ տալու Թուրքիոյ բաղձանքին՝ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին մէջ ունենալու կէս – տեւական աթոռ մը:

Հռոմ իր բնակութեան ընթացքին, Ըսմէթ փաշա Մուսոլինիի եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին Պ. Կրանտիի հետ պիտի խորհրդակցի Դանուբեան երկիրներու տնտեսական վերականգնումի մասին առաջարկուած զանազան ծրագիրներուն վրայ: Եթէ Յունաստան եւ Թուրքիա զրկուին Դանուբեան միութեան մէջ որ եւ է մասնակցութիւն ունենալէ, հաւանաբար պիտի ջանան Միջնաւոր Արեւելքի ուրիշ պետութեանց հետ կազմելու մրցորդ միութիւն մը:

Թուրքախորհրդային համաձայնութիւն մը

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԸ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԷՆ

Վարշաւիոյ ճամբով Մոսկուայէն տրուած հեռագիր մը համաձայն, վերջերս, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութեան մը հետեւանքով, խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է զինուորական ճարտար ուժեր վերցնել Կովկասեան սահմանագլուխի զօրանոցներէն, զանոնք փոխադրելու համար Սիպերիա

Բազմաթիւ զօրագունդեր արդէն մեկնած են:

Ճափոնցի զօրք դէպի սահմանագլուխ

Խարպինէն տրուած լուրի մը համաձայն, ճափոնական զօրաւորները կը յառաջանան Սանկարի գետն ի վար, չինական արեւելեան երկաթուղիի երկայնքովը եւ հետզհետէ մօտենալով ռուսական սահմաններուն:

Խարպին հաստատուած է ճափոնական ընդհ. սպայակոյտի բանակատեղը. յարը զուգադիպելով այս իրողութեան, Խարպինի մէջ այն ապաւորութիւնը գործած է թէ ռուսաճափոնական ուժերու միջեւ բախում մը անխուսափելի կը թուի:

Արիւնահեղ կռիւ Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ

Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ արիւնահեղ կռիւ մը տեղի ունեցաւ Սաֆէդի մէջ:

Անծանօթներ Արաբներու մզկիթին բակը նետած էին աղտեղութիւններ: Արաբները այդ արարքը վերագրեցին Հրեաներու եւ խումբով գացին քարկոծելու Հրէական բնակարանները: Հրեաները ինքնապաշտպանութեան դիմեցին՝ սրուակներ եւ ուրիշ սպառնաներ գործածելով: 16 Հրեաներ եւ 3 Արաբներ վիրաւորուեցան

Կռիւր վերջացաւ ոստիկանութեան միջամտութեամբ

Բացում փրուսիական խորհրդարանին

Փրուսիոյ խորհրդարանին բացումը կատարուեցաւ երկուշաբթի օր, նախագահութեամբ ամէնէն տարեց երեսփոխանին զօրավար Լիցմանի, զոր իր հիթլերեան ընկերները ողջունեցին մեծ խանդավառութեամբ:

Զօրավար նախագահը Լիցման, հազիւ բերանը բացեր էր յառաջ պատշաճի ճառ մը արտասանելու, երբ համայնավարներն սկսան գինքը ընդմիջել: Աղմուկը տեւեց աւելի քան կէս ժամ: Որմէ յետոյ միայն կարելի եղաւ լռութիւն հաստատել եւ թոյլ տալ որ զօրավարը լսեցնէ իր բացման ճառը:

Սպանիոյ դաւադրական շարժումը

Սպանիոյ ոստիկանութեան կատարած քննութիւններն ու խուզարկութիւնները թոյլ տուին երեւան հանելու մեծ քանակութեամբ պայթուցիկներ Անտալուզիոյ, Քաթալոնիոյ եւ Մատրիտի մէջ:

Ցայտնուած է թէ շատ լուրջ վտանգէ մըն է որ խուսափած է սպանիական հանրապետութիւնը: Սակայն հակառակ կառավարութեան ծայրայեղ հսկողութեան, ահաբեկման փորձեր կը կատարուին տեղ տեղ:

Նախորդ գիշեր, Սէվիլլայի մէկ կամուրջին վրայ զետեղուած ռումբեր պայթեցան: Մարդու կորուստ չկայ: Բայց կամուրջը մեծապէս վնասուած է:

Ուրիշ վայրի մը մէջ, ոստիկանութիւնը գրաւեց երկու սնտուկ, որոնց մէջ 42 քիլօ պայթուցիկ կար: Մալակայի մէջ, 6 համայնավարներ ձերբակալուեցան: Քաթալոնիոյ մէջ, ծայրայեղները կրակ տուին կարեւոր գործարանի մը:

Գրեթէ ամէն տեղ, ոստիկանութեան եւ ծայրայեղ տարրերու միջեւ կռիւներ տեղի կ'ունենան:

ԿԱՐՄԻՐ ԱՌԵՒՏՈՒՐ

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏ ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒՐՈՊԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ, եթէ վերջերս պատահած չըլլային զինուորական դէպքերը, որ պահ մը կը սպառնային աշխարհի խաղաղութեան, պատահմամբ մամուլը դեռ երկար պիտի զբաղէր այն նորօրինակ պատերազմով, որ կը կոչուի վաճառամարտ (dumping):

Սոյն կարմիր առեւտուրին (*) մասին է:

Արտաքին Առեւտուրի Սովետական Մենաշնորհը այն ահաւոր կազմակերպութիւնն է, որ իր գործունէութեան յաջողութեամբ երբեք արձանագրուած ըլլալ պատմութեան մէջ: Ցխոսն երկու երկիրներու մէջ, այս սովետական կազմակերպութիւնը կը գործէ ամենայն յամառութեամբ, փորձելով տապալել Եւրոպայի տնտեսական հաւասարակշռութիւնը, ուզելով չքել դրամատիրական կարգերը

Թէ որքա՛ն սովետական կացութիւն առեղծուեցաւ պահ մը, երբ Ռուսիա իր յամրընթաց (chronique) պայքարէն անցաւ սուր (aigu) կռիւի, ցոյց կուտան յօդուածներու դղրդալից խորագիրները, որ տեսնուեցան մամուլին մէջ:

Իսկապէս Եւրոպան էր, որ կատաղօրէն կը դիմադրէր սովետական վաճառամարտին դէմ: Միւս կողմէ, առաւել եւս դղրդալից էին խորագիրները, որ կը տեսնուէին ռուսական թերթերու յօդուածներուն գլուխը: Արդարեւ Ռուսիան էր, չքնաղ Պրոմեթեւս, որ կը փորձէր ազատել աշխարհը՝ հրաւիրելով պաշտպանել եգիպտացիներու եւ բանուորներու ազատ հանրապետութիւնը:

Հետաքրքրական է պատկերացնել պայքարը, որ մէկ կողմէ Ռուսիա, միւս կողմէ Եւրոպա կը կատարէին իրարու դէմ, — կարմիր առեւտուրը, մէկ կողմէ մատուցման, միւս կողմէ ինքնանք մարդիկ, դէմ առ դէմ կեցած բոլորովին տարբեր եւ անգութ ծրագիրով մը:

Այս յօդուածով, կը ներկայացնենք արեւելեան Եւրոպայի այն երկիրները միայն, ուր տեղի կ'ունենայ այդ կարմիր առեւտուրը, այլ բացատրութեամբ՝ տնտեսական ուժերու անխնայական կռիւը, որ կրնայ պատճառ դառնալ քաղաքական փոփոխումներու

**

Կարմիր առեւտուրին մէջ, բոլորովին տարբեր է վիճակը, զոր բռնեցին Ռումանիա, Հունգարիա, Չեխոսլովաքիա, Պուլկարիա, Արպանիա եւ Յունաստան: Ու տարբեր էին մտածողութիւնները այն պետութիւններուն, որոնք հետ կը գտնուէին ռուսական սահմաններէն: Այն վեց պետութիւնները, զորս յիշեցի, Ռուսիոյ հետ իրենց յարաբերութիւններուն մէջ ունէին քաղաքական ու պատմական վէճեր, որոնք հարկաւ պիտի ազդէին կարմիր առեւտուրին ընթացքին վրայ:

Ամենաւորպէս Ռումանիա, Պեսարապիոյ հարցով, պատերազմի տեսական մտահոգութիւնն ունի: Կարելի է բսել թէ արդէն պատերազմական թաքուն վիճակի մը մէջ կը գտնուին Ռուսիա եւ Ռումանիա իրարու հետ: Ռուսիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ կը հասնի աշխարհի ամենամեծ գետերէն մին, Տնիէսթերը, որ կը բաժնէ այս երկու թշնամիները: Թէեւ թիավար նաւակով մը կարելի է կէս ժամէն անցնիլ այդ գետը, սակայն քաղաքական վէճերը այնքան սրած են երկու երկիրներու թշնամութիւնը իրարու հանդէպ, որ ուղէն քաղաքացի մը, եթէ կ'ուզէ այցելութեան երթալ գետին դէմի եզերքը, իր ազգականին տունը, պարտաւոր է մղոններով ճամբայ քալել: Ձկնոյ պահակներ գիշեր ցերեկ կը հսկեն ափերուն վրայ, եւ կրակ կ'ընեն անմիջապէս: Ահա թէ ինչո՛ւ պակաս չեն միջադէպերը, եւ չարաթ չանցնիր, որ անխոհեմ մը, գետն ուզելով անցնիլ, վրայ չտայ իր կեանքը: Այդ վախով, Ռումանացիները կը նախընտրեն Պերլին երթալ, ամիսներով սպասել սովետական վիզա ստանալու համար, յետոյ Մոսկուա անցնիլ, որպէս զի կարենան Տնիէսթերի միւս եզերքը տեսնել երթալ իրենց մէկ ազգականը:

Ռուսիա եւս կը պահանջէ Պեսարապիան, եւ քանիցս յայտարարած է թէ չպիտի երբեք հրաժարի իր իրաւունքէն այդ հողամասին վրայ: Եւ սակայն ռումանական հող է Պեսարապիան, 1812ին Աղեքսանդր Ա. բռնագրաւած էր զայն: Դար մը յետոյ, 1918ին Ռումանացիները վերագրաւեցին Պեսարապիան, կառավարութեան պատճառելով Ռուսերուն: 1924ին, Վիեննայի մէջ տեղի ունեցաւ ռուսո-ռումանական խորհրդաժողով մը համաձայնութեան մը փափաքով: Սակայն վիճաբանութիւնները այնքան բուռն ու սուր դարձան, որ երկու երկիրներուն ներկայացուցիչները հեռացան առանց որ եւ է եզրակացութեան: Անկէց ի վեր, Ռուսիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ յարաբերութիւնները ձգտուած են գրեթէ, եւ երկու երկիրներուն կատարած առեւտուրը տեղի կ'ունենայ մաքսանենգական ձեւով միայն. Վասն զի ռումանական կառավարական հրամանով մը խափանուած է ամէն առեւտուր, որ կը կատարուի Ռուսիոյ հետ:

Կարմիր առեւտուրը բոլորովին վտանգուեցաւ, երբ Ռումանիա վերջերս փորձ մը բրաւ արգիլելու Դանուբի վրայ Ռուսերուն նաւարկութիւնը: Սակայն Ռուսերը պնդեցին Դանուբի Եւրոպական Յանձնախումբին, որ պաշտօն ունի տարածողջ ազատ նաւարկութիւնը յիշեալ գետին վրայ:

Յանձնախումբը վճիռ տուաւ ռուսական առեւտրական նաւերուն ազատ երթեւեկին ի նպաստ: Սակայն կարմիր առեւտուրին դէմ Ռումանիոյ դժկամակութիւնը աւելի ամէն երկրէ աւելի իր արդար պատճառներն ունի: Ոչ միայն հողային ու պատմական վէճերն են, որ արգելք կ'ըլլան առեւտրական յարաբերութեան մանիշու կարմիր դրացիին հետ, այլ եւ մրցակցութիւնը, զոր կը կատարէ Ռուսիա երեք տեսակ արտադրութեան վաճառման մէջ, — ցորեն, փայտ եւ ցորեն, այս երեք արտադրութիւններն ալ կը կազմեն երկու երկիրներուն ալ մէնէն կարեւոր արտածելի ապրանքները:

Հունգարիա ռուսական վաճառամարտին կը դիմագրէ՝ մղուած այնպիսի պատճառներէ, որոնք միջազգային քաղաքականութեան նկարագիր ունին Հունգարիոյ մէջ, արդի սերունդը չպիտի երբեք մոռնայ 5 ամսուան սովետական վարչաձեւը, զոր պարտադրեց Պէլա Քուն:

Նոյնն ամբողջ երկու տարի ազատ երկիրը փոխարինեց Պէլա Քունի կարմիր երկիրը: Ու տակաւին թշնամութիւն մը կարմիր իշխանութեան դէմ: Հունգարիա իր կարգին կը հետեւի այն նոյն սկզբունքին, զոր Ռուսիա կը գործադրէ հանդէպ իր հակառակորդներուն, — հակառակորդին ազատելու լաւագոյն եղանակը «մարտնչելն» է. Այդ եղանակով էր, որ Հունգարիա, սպիտակ ահաբեկումներէն, ինքզինք ազատեց «կարմիր վտանգէն»

Ներկայիս կոմունիստները չառ են: անգամ մահուան կը դատապարտուին սակայն հարիւրաւորներ երկար բանտարկութիւններ կը կրեն, որովհետեւ երկիրը կը վախնայ բոլշեւիզմէն: Աւելին, քաղաքական վախն է, եւ ոչ թէ ուսական ապրանքին կասկածը, որ կը ճշդէ Հունգարիոյ թշնամական դիրքը կարմիր առեւտուրին դէմ: Մարդ տեսուած մէջ, հունգարական հրովարտակ մը բոլորովին կ'արգիլէր ռուսական ապրանքներու ներածումը: Այս հրովարտակով, կառավարութիւնը կը յուսար ուժեղ հարուած մը տալ Ռուսիոյ, որ մրցակից է զարձած ցորենի արտաքին շուկաներու վրայ: Առոր դէմ, Ռուսիա պատասխանեց հրաժարելով գնել հունգարական անասունները, (1930ին 125.000 ոսկիլին արժէքով անասուն գնած էր Ռուսիա): Սակայն անմիջապէս տեսնուեցաւ, որ Իտալիա, իբրեւ պաշտպանող թէ Հունգարիոյ եւ թէ ռուսական առեւտուրին, ճնշում կը բանեցնէ Պուտափեշթի վրայ, ոչ միայն վերցնելու համար Հունգարիոյ սեպման ռուսական արտածութիւններուն վրայ, այլ եւ սկսելու համար առեւտրական դաշն յարաբերութիւններ Պուտափեշթի եւ Մոսկուայի միջեւ. Իտալական կառավարութեան այդ ճնշումէն զատ, իտալացի վաճառականներն ալ, իրենց կարգին, սկսան մեծ քանակութեամբ ապրանք տեղալ Հունգարիային նետ, ապրանքներ որ ռուսական են, բայց իտալական կնիքներ ունին:

Յաջորդով կը ներկայացնենք Չեխոսլովաքիոյ, Պուլկարիոյ, Ալպանիոյ, Յունաստանի, Ձեխոսլովաքիոյ եւ Աւստրիոյ առեւտրական յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ իրենց պայքարով, ու եզրակացութիւն մը:

ՇԱՀԻՆ

(*) H.— R. Knieckerbocker.— Commerce Rouge ou U. R. S. S. contre Europe, Edit. — Flammarion :

ՏԵՂԱՏԱՐԱՓ ԱՆՁՐԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԵՐԵՒ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ տեղատարափ անձրեւներու պատճառով, ողողման ենթարկուեցան քանի մը քաղաքներ, Լայրեթըր, Բրկալի, Ռէֆիլտ, Քավըրնթըրի, Գրիմթի.

Լայրեթըրի շրջանին մէջ, գիւղ մը ամբողջովին կղզիացած է ջուրով: Նաւեր կ'երթան պարենաւորելու բնակիչները:

Լոնտոնի մէջ եւս սաստիկ անձրեւ տեղաց կիրակի օր, առանց վնաս պատճառելու սակայն:

Նոր հասած տեղեկութիւններու համաձայն, գաւառին մէջ, յորդած գետերու ջուրերը տակաւին չեն մտած իրենց անկողինը եւ հաստատուած է սնունդի մատակարարման նաւային սպասարկութիւն մը:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԲԱՐԵԿԱՄԻ ԱՉՔՈՎ

ՍՈՖԻԱՅԷՆ ՊՈԼԻՍ ՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Սոֆիայի ամէնէն ծանրախոհ թերթը «Միր», իր 14 Մայիսի թիւով հրատարակած է տպաւորութիւնները իր աշխատակցին, որ նոր վերադարձած է Պոլսէն: Ստորեւ կուտանք զայն՝ թարգմանաբար, առնելով միայն կարեւոր մասերը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Երբ շոգեկառքը ուղիղ կը մտնէր Թուրքիա, անոնց տասնեակ մը Պուլկարներ, որոնք աշխատելու կ'երթային Փէճալի երկիրը: Բայց, անոնք չէին զգար, որ կ'երթան օտար երկիր մը, քանի որ այդ վայրերուն մէջ ծնած էին... Առաւօտը դիմաւորեցինք հարաւային թարմ զարունով: Ամայի ու շատ հազուադէպ կայարաններ, չաշակուած հողեր, բայց, հակառակ ատոնց, զաւունը անոնց կուտայ տօնական բնոյթ մը: Օրը Ուրբաթ էր, — թրքական կիրակին: Շոգեկառք բարձրացան ճամբորդներ՝ աւելի յաճախ կը մտնենայ Պոլիս: Փոթուններ: Ու նորէն, անոնց վրայ, քասքէթ: Աւելի նախընտրելի է սիլինտրը ունենալ, քան ֆէս: Ֆէսը բանտ կ'առաջնորդէ:

Տարիներ առաջ, երբ դէպի Պոլիս ճամբորդեցի, սահմանագլուխ հասածիս պէս գլխուս ֆէս մը անցուցի ու ինքզինքս ապահով զգացի: Յետոյ, ուրիշ ճամբորդութեան մը ընթացքին, երբ ձեռքս առի ֆէսը՝ գլխուս դնելու համար, անհաճոյ բաներ պատահեցան: Եւ արդէն՝ Թուրքիա մտնելու առաջին վայրկեաններուն: Այն ինչ որ առաջ արժանիք մըն էր, այսօր ամօթ մը կը համարուի:

Դէմս նստող ծեր թուրք մը՝ քասքէթը գլխուն: Եւ ձանձրոյթէն կամ վարժութիւններ ընելու մտօք, մատովը սկսաւ լատինական տառեր գծել՝ շոգիով ապակիին վրայ: Անիկա ինծ թուեցաւ քիչ մը մտամոլոր: Ու ի՛նչպէս չըլլար:

Յանկարծական պարտութիւն, յանկարծական յաղթանակներ, ֆէսի չքացում, մօրուքի խուզում, սուլթաններու եւ խալիֆաներու տապալում, թուրքերէն Գուրանի ընթերցում, եւ... ասոր, լատինական տառեր, հարէմի եւ նաշմաքի վերջ, տարիներու եւ ամիսներու եւրոպականացում... Իսկ այժմ կը խօսուի Ուրբաթը լքելու եւ Կիրակին իբրեւ տօնական օր ընդունելու մասին:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Սան-Սթէֆանոյէն — որ այժմ Եէշիլ-Քէօյ կը կոչուի — շոգեկառքը կը մտնէ Պոլսոյ արուարձանները ու կ'ընթանայ Մարմարա ծովուն եզերքէն, կանանչազարդ ու գեղեցիկ տնակներու ընդմէջէն, զարաւոր պատերու առջեւէն, նեղ ու ծուռ փողոցներէ, այլանդակ թաղերէ, եւ կէս օրէ առաջ աղմուկով մը կը մտնէ Սիրքէճիի կայարանը, ուր տասնեակ մը բեռնակիրներ կը սպասեն՝ կտոր մը հացի դրամ շահելու համար:

Երբ առաջին անգամ Պոլիս երթաք, ալպած պիտի մնաք՝ հոն եղած կեանք տեսնելով: Ձեր ինքնաշարժը դժուարաւ ճամբայ պիտի գտնէ նոյն իսկ լայն կամուրջին վրայ, որ թրքական եւ եւրոպական Պոլիսները կը միացնէ իրարու:

Իսկ անոր երկու կողմերէն ծովը գրեթէ չերեւիր. օտար եւ տեղական շոգենաւերուն պատճառաւ, որոնք «Թրամվայի» պարտականութիւն կը կատարեն՝ Վոսփոր, Սկիւտար, Անատոլու եւ կղզիներ փոխադրելով բնակիչները:

ԻՍԿ ՏԱԳՆԱ՞ՊԸ

— Ո՞ւր է, ուրեմն, տագնապը:

Լսեցէք, սակայն, թէ ինչ բսաւ ինծ զարգացած թուրք մը:

— «Մենք հրախտապարտ ենք Կազիին, որ մեզի վերադարձուց մարդկային արժանիքը: Չեմ գիտեր թէ պէտք է մեղադրել իր կառավարութիւնը՝ այսպիսի տագնապին համար: Բայց, ահաւոր բան է տագնապը: Մենք, պաշտօնեաներս, բռնադրուած ենք մեր ամսավճարներուն հարիւրին 40 տուրքերով: Անիկա, իրականին մէջ, տուրք չէ, այլ՝ ամսավճարներու նուազում: Կը վճարենք տագնապի տուրք, երկաթուղի հաւասարակշռման տուրք, եկամուտի տուրք, տուրք, տուրք, տուրք...:

«Վաճառականները եւս շատ դէշ կացութեան մատնուած են: Պետութիւնը «ընկեր» է անոնցմէ ամէն մէկուն հետ, քանի որ շահուն հարիւրին 40-50ը կ'առնէ: Յանուն մեր երկրին, կը համբերենք ու պիտի համբերենք, բայց աւելի լաւ վիճակ մը չենք նախատեսեր... որովհետեւ վաճառականական կեանքը սպանուած է, արտածումը եւ ներածումը նուազած ու սահմանափակուած են՝ ամէն մէկ վաճառականութիւն մեռցնելու աստիճան: Ելմտացոյցը 220 միլիոնէն 160 միլիոնի իջաւ: Գիտէ՞ք թէ ազգին մարմինին վրայ ի՛նչ մեծ ցաւերով տեղի կ'ունենան այս բոլորը:

Այսպէս խօսեցաւ ինծ թուրքը ու ես խորհեցայ. Ի՜նչքան մեծ պիտի ըլլայ տառապանքը Պոլսոյ, որ չէ ճանչցած, անկէ առաջ, մաքս ու տուրք: Կեանքը աժան էր: Առա՛ւ Ամբողջ Թուրքիա կը տառապի: Պոլսոյ տառապանքը աւելի մեծ պէտք է ըլլայ, քանի որ անիկա իր ամբողջ կեանքի ընթացքին, չէ արտադրած, այլ միայն կերած է, որով վարժուած է շատ ուտելու: Կեանքը այրախ չէ եւ՛ տօնական օրերուն եւ՛ ուրբաթ օրերուն: Արբուսար սուղ է, աւելի սուղ քան Պուլկարիա: Եւ ինչ որ լիւքս է, մեծ տուրք ունի: Ըմպելիները միայն չիշով կը ծախուի, պետական մենաշնորհ կայ, ու այնքան սուղ են որ շատեր դադրած են վաճառելէ, որովհետեւ գնորդները նուազած են: Խանութներն ու պատերի վայրերը պարապ ու ամայի են: Եւ... կառուցանքը՝ ամերիկեան ոճով: Այս ալ տագնապին արդիւնքն է, սակայն: Դրամ ունեցողներուն տակաւ չեն տար դրամատուները, վաճառականութիւն չկայ, որով միակ ապահով «անդաւորումը» հող գնել եւ շէնք շինելն է:

Ահա բան մը, որ թուրքերը կը վերադարձնէ իրենց նախահայրերուն, հակառակ իրենց պայմաններուն, հակառակ իրենց տնտեսական ծրագիրներուն, եւ հակառակ անոր, որով ամերիկացի գիտուններ Սոֆիայի «Թայմսին» քով կը գրագէն...

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Պոլսոյ մէջ, այս օրերս, բայց սակայն կարեւորութիւն ստացած խնդիր մը գոյութիւն ունի: Հարցուր մը աւելի ճիշտ. — Ըսեմ թէ փաշա էր Բուշտի պէյ ինչո՞ւ գացին Մոսկուա: Պաշտօնական պատասխանը հետեւեալն է. Լիթվինովի փոխադարձ այցելութեան: Սակայն ասիկա, չի գոհացներ Պոլսեցիները: Լինկիրքի տուրքերը, որոնք պետութեան մէջ անոնք կը տեսնեն յուսալի մը ընկերվարական բնոյթ ունեցող կեանք ու կը վախնան, որ կոմունիստ սովետական պոլշեւիզմը կը սանձէ Թուրքիան: Եւ ցոյց կուտան բանաձեւութիւնն ու տրամադրութիւնը: Ամէնքը այն վախն ունին թէ Ըսմէթ փաշա Թուրքիոյ մէջ պիտի գործադրէ հոն տեսած շատ մը բաները: Շատ մը շրջանակներու մէջ այս է տրամադրութիւնը:

Սովետները Պոլսոյ մէջ ունին ներկայացուցիչներ. դրամատուներ, խանութներ: Բոլոր այն Ռուսերը, որոնք Թուրքիա կ'ապրին, կը պատկանին սովետական հպատակ ըլլալ: Թուրքիա շատ բան կը պարտի Մոսկուայի, որ առաջին անգամ ճանչցաւ Մուսթաֆա Քէմալը, տուաւ անոր զինամթերքներ եւ այլ նպաստներ՝ պատերազմի օրերուն, եւ ընդհանրապէս, ամէնասերտ բարեկամն է Քէմալի երկրին: Շատ բնական է որ լաւ յարաբերութիւններ գոյութիւն ունենան: Պէտք է նկատել, նաեւ, որ Ըսմէթ փաշա, իր այն բոլոր ճառերուն մէջ, զորս խօսեցաւ Ռուսիոյ մէջ, շեշտեց սովետական Ռուսիան եւ ազգային Թուրքիան:

Այսպէս են տրամադրութիւնները Թուրքիոյ մէջ. բայց, քննադատութիւնը շա՛տ մեղմ է թուրքերէն լրագրերուն մէջ չկայ այն, զոր կը գտնենք մեր թերթերուն մէջ. Ոչ մէկ քննադատութիւն Ընդհանուրին միջոց զօրավարանանք: Մենք որքան կը պարաւենք իրար, անոնք այնքան կը փառաբանեն ինքզինքնին, թէ՛ իբրեւ ազգ, թէ՛ իբր պետութիւն: Երկու ծայրայեղութիւններ:

ՍՈՒՐԲ ՑԱՒ ՄԸ

Թուրքիա կը մնայ փճացած ամէն տեղ: Սուրճ իսկ չկա՛յ: Սուրճը եւս մտած է սահմանափակ ներածման նիւթերուն մէջ: Աղջամի մէջ կարդացի Իզմիրէն տրուած հետեւեալ հեռագիրը. Հանրութիւնը յուզման մատնուած է, սուրճ գտնել անկարելի է, լեմոնադ եւ թէյ կը խմուին...

Թուրքը սուրճէն զրկել՝ հաւասար է — եթէ ոչ աւելի բան մը — խալիֆայութիւնը ջնջելու...

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԴՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄՈՒԹՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ 8

ԱՑԼԱՆԴԱԿ ՍԱՓՐԻՉԸ

Դիտմամբ կը խուսափէի ընդհանրապէս, արդուզարդը քաղքենի կնոջ մը հոգիին կէսը կը կազմէ, ու եթէ պատահի որ,— ինչ որ հազուադէպ է — երթայ ժամադրութեան, պարզ պայուսակ մըն է, կամ յետին սպեղ մը:

Այս ամէնը անդադար: Երթներով շողոքորթած պահերս՝ աչքերս զարծիքներուս կամ հայելիին ու ձեռքերս ալ ջղաձիգ գալարումներու անձնատուր:

Ձերկարեմ. ժամանակն է պիտի բսեմ անհամբեր. կարծ, կիներէն այրերուն, հոնկէ նորէն կիներուն կ'անցայ, կը գլորուիմ աւելի ճիշդ:

Աշխատանք չէ, թիապարտութիւն:

Ժամը իրիկուան 7.30ն էր: Լրացաւ:

Պանրածանր յոգնութիւն մը հիւանդութեան պէս վրաս կը ճնշէր: Գործատէրը, երիտասարդ, լեցուն դաւակին առջեւ թղթադրամները դիզեց կարգի կը բերէր: Միւսն ալ, օգնականը, ինծի կը նայէր կարմրած, ուռած աչքերով, որոնց խորքը անհամբերձակ բոցը մը կար: Սակայն աւելի էր ինծի, այդ պահուն, այդ մարդը որովհետեւ յաղթութիւնը փնտռելու էր քաջութիւն ու բարութիւն հասկցնող երազներուս Գորտինա կը պայթէր:

Մեզի պատիւ մը ըրած ըլլալու, մանաւանդ օրուէ օրուընչի առջեւը առնելու համար, գործատէրը մեզ զայրութեամբ առաջնորդեց սրճարան, ուր սպասեց բարեկ ախորժաբեր մը. միւսը ընկերացաւ, խօսքս համեր էր. Նայուածքով իմինիս ալ հաւանութիւն տուի:

Ոտքի վրայ մէկ-մէկ ումպով կլլեցինք. ծարաւէն չորցած կոկորդակակծեց: Կրկին զովցան տարբերութիւններ, չփեց ուսերնիս: Կրկին ու երբորդ անգամ լեցնել տալու զաւաթները, մինչ կ'անցայ հեռանալ:

Կլլեցինք մէկը միւսին ետեւէն, լաւ, ապակիացած աչքերու ետին՝ սիրով լեցուն: Զատուեցանք:

Գորգուած ու արհեստին բերումով ինքն իր վրայ. ու մէկ կողմէ կծուելու դատապարտուած սառ մորթս՝ ալքոլի անմիջական հարուածին տակ կը զէջնայ:

Կ'առանձնանամ:

**

Վերջալոյսը չէր վերջացած: Երկինքը, ասմազոն կապոյտ մը, ամառ օրուան խաղաղութիւնով, ամռայ ու յստակ, վերնայարկի սենեակս կը շրջապատէր:

Սակայն օրուան ծանր տաքէն կը մնար հոն:

Ինկած աթոռի մը վրայ, ոչ աշխատած ըլլալու, ոչ պարտականութիւն մը լրացուցած ըլլալու, եւ ոչ ալ գրեթէ ամբողջ չարթուած մը ազարուսա ճարած ըլլալու գոհունակութիւնը ունէի:

Զարաշար ծեծուած կենդանիի խեղճութեամբ, գլուխս լեցուն էր մարուռ ու կայծակուռ մտածումներով, եւ ոչ մէկ բանի մասին կրնայի կեդրոնանալ:

Անօթի ալ չէի, ու առաջին անգամ ըլլալով զգացի, մինակութիւնս, — մինակութիւն չէ՛ նոյն իսկ ընկերուհիի մը հայելիներուն ետին խաղալիքներ փնտռող ընկերութիւնը, — կ'բսեմ սակայն, բացարձակ մինակութիւնս այդ պահու, յամրօրէն, երկաթէ շղթիկի մը հանգոյն ասօքերէս վեր, դէպի կուրծքս կը յառաջանայ:

Ինչո՞ւ զմբախտ էի. չգիտեմ: Քայքայում մը կը զգայի մարմնեղէն ամբողջութեանս մէջ, բռնակալօրէն հոգիս շղթայող, որ ամուլ անապատի մը խարշակով չոր աչքերս կը խանձէր:

Ձեռքերս թուլօրէն ականջին վըրայէն սահեցան ծունկերուս: Տարբարիս զբաղանը հնչեց: Օրուան տնտէսներս հոն էին. աննախընթաց զաւմար մը:

Զանգով մը, նման փլուզումի մը տակ, զահավիժումի մը ընթացքին ինկած մէկուն, որ կը կառչի ամէնէն խախուտ եւ ամէնէն վտանգաւոր բաներուն, անոր համար զգացի, որովհետեւ յուսահատութիւնս իսկ մարդուն մէջ պէտք ունի յուսահատութեան, որովհետեւ դարձեալ բացարձակը անկարելին ու անզօր է, այո, մեծ ջանքով մը, սառած ձեռքովս պարպեցի զրպանիս պարունակութիւնը սեղանիս վրայ:

Մատներս զանոնք շօշափելով անցան, վերադարձան: Բայց անմիջապէս տարօրինակ խանդութիւն մը անհանգիստ ելեկտրական ուժեղ հոսանքի մը պէս փակաւ մարմնիս, վարակեց, թափանցեց, սարսռացուց:

Անօգուտ, զատեմ փնտռածիս թշնամին էր.—

Ու աչքերս սեւեռուն այդ նիւթական կեդրոնին, անհամեմատ աճումով մեծցան, լուսաւորուեցան ու կրցան այդքան կեդրոնացումով՝ դասաւորել խառնակութիւնը հոգիիս:

Մտածումը հալած ոսկիի պէս սկսաւ ծորիլ դէպի դատողութիւնս, ընդհուպ հոգեղ զառնալ վանելով ամէն պատճառ ու պոռթկալ.

— Այսպէս ուրեմն, հարկ է թըլ-տուած, տափակ կեանք մը ապրելու համար՝ կեղծել ընդունայն, խաբել ու սուտ յաւակնութեամբ երբ ապաւինել է փափաքը, մաքրել կեղտեր կլլելով թուքդ, ու զետ հրճուի՛լ ալ.. դարձեալ կեղծել չզգացուած հաճոյքներ, պատրաստել խօսքեր ուրիշներու ճաշակին ու մաքերու զօրյոնին համեմատ... կեղծել ու սուտ, խաբել ու խաբդախել... ե՛ւն.

Արեւ կար դեռ կապոյտին մէկ անկիւնը, քանի որ լոյս էր տակաւին, երբ ընդոստ շարժումով մը բուռ, բուռ, ժանրուք դրամները այլ պէտք բաց պատուհանէն սկսայ շպրտել մոլեգին անճապարանքով:

Զափ չեն ճանչնար կրքերուս արշաւանքը: Կը յիշեմ, օր մը, նամակ պատռելու նոպայ մը ունեցայ: Գատուեցի նախ գանգատութեամբ, զգուշութիւնով, ապա, քանի ձեռքերս կը գործէին, այնքան աւելի պատռելու մարմաջը տիրական կը դառնար: Թղթեղէն չմնաց չորս դին, ու մնացած ծնողքներուս լուսանկարին կը նկած կարգը, երբ նեղս մտաւ... չեմ յիշեր ալ:

Այդպէս ալ դրամները, դրամներէն յետոյսեղանիս վրայի գրիչները կաղամարը, կորիչը ու ժամացոյցը

«Ա՛...» ճչեց մը վարէն:

Գիտէք մնացածը:

Անձրեւող դրամներ հաւաքելու արախութեամբ երկու անուշիկ ու անզգոյշ մանուկներ: Անոնցմէ մէկուն գլխուն մահացու ժամացոյցը:

Ահա ամէնը:

Կարդացիք ինչպէս որ կը թելադրէ ձեզի արդարութիւնը:

✕

Բժշկական քննութենէ մը յետոյ, յիմարանոցին մէջ անմնաս սափրիչ մը պէտքը զգալի եղաւ:

Յիմարները ոչ մօտիկ կ'ըլլան ու ալ նուէր կուտան: Գիտի կրնայ տունիլ այդ ռեժիմը մեր ժամը...

Փ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(ԻՆՐՋ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

—)(օ)(—

Ամէն երկրի մէջ միեւնոյն ուժգնութեամբ կը շարունակուի անտեսական տագնապը, որմէ գրեթէ ամէն ազգաբնակութիւն աւելի կամ նուազ չափով ազդուած է։

Տագնապը փոխանակ մեղմանալու [illegible] մեծ համեմատութիւններ կ'առնէ [illegible] հաստատապէս [illegible] եւ ազգաբնակութեան։

Ցաւալին այն է՝ որ տակաւին կարելի չէ եղած դարման մը կամ միջոց մը գտնել տագնապին, որ [illegible] ու տարածուն հանգամանք առած է, ընդգրկելով ու [illegible] մատնելով ճարտարարուեստական, առեւտրական, երկրագործական եւ ելեւմտական ամէն մարզ։

Տագնապին քուն պատճառը պէտք է փնտռել դրամատիրական յատուկ դրութեան մէջ, որուն մեքենականութիւնը [illegible] խանգարուած է, ինչպէս [illegible] փոխադարձ անվստահութեան [illegible] մէջ, որ ստեղծուած է ազգերու եւ անհատներու միջեւ։

Ինչ որ ա՛լ աւելի կը կնճռոտէ կացութիւնը, ա՛յն անկարողութիւնն է, [illegible] մատնուած են ներկայիս մեծ [illegible], ելեւմտական խոշոր [illegible]ութիւնները եւ կառավարութիւնները։ Միւս կողմէ, [illegible] վրայ գտնուած միջազգային [illegible] ու անտեսական [illegible] անլուծելի կը մնան։ Տասնեւ[illegible] տարի անցած [illegible] պատերազմէն եւ տակաւին կարելի չեղաւ [illegible] մը տալ պատերազմական հատուցումներու եւ պարտքերու խնդրին, եւ միջազգային անտեսական [illegible] կարգութիւնը։

Այս պայմաններու տակ, մարդ բնականաբար կը մտածէ հարցնելու թէ [illegible] կերթայ մարդկութիւնը, եւ [illegible] պիտի գտնէ ան իր հանգիստն ու [illegible]ութիւնը։

Անուրանալի է թէ պատասխանատուութեան ամենամեծ բաժինը կը [illegible] դրամատուններու վրայ, որոնք յարաշուք դեր մը կատարած են տագնապին ծագումին եւ ծաւալումին մէջ։

Դրամատիրական կարգերը հետզհետէ զօրանալով, ելեւմտական հաստատութիւններուն տուին հսկայ ուժ մը։ Նախապէս մեծ գործատէրերուն եւ դրամատուններուն կոչուած կը կոչուէր փոխատուութիւններ ընել ա՛յն կառավարութիւններուն, որոնք դրամական անձկութեան մէջ կը գտնուէին անոնց հետզհետէ ընդարձակելով իրենց գործունէութեան շրջանը, սկսան դրամագլուխ հայթայթել կամ վարկեր բանալ ճարտարարուեստի եւ վաճառականութեան ձեռնարկներու զանազան գործարաններու եւ ձեռնարկութիւններու։

Բացառ այդ վարկերով, դրամատուները կամ ելեւմտական հաստատութիւնները, անտակ մը մնալով հսկողի դերը կը կատարէին եւ կը շահէին անոնց գործառնութեանց վրայ, ինչ որ մեծ կը կազմէր իրենց շահոյն եւ օրինաւոր եկամուտներուն։

Սակայն երբ անտեսական տագնապը վրայ հասաւ, դրամատուները, փոխանակ շարունակելու իրենց նիւթական օժանդակութիւնը եւ ջանալու փրկել տագնապի մատնուած վաճառականներն ու ձեռնարկուները, լքեցին զանոնք, գրելով իրենց ճակատագրին։

Այս անտարբերութեան հետեւանքով, տագնապը աւելի սաստկացաւ։ Դրամատուները, որոնք չէին կրնար դերծ մնալ իրենց այս կացութենէն, իրենց կարգին կրեցին տագնապին ազդեցութիւնը։ Անգամ մը որ կասկածն ու անվստահութիւնը սկսան արմատ ձգել մտքերու մէջ, ժողովուրդը յուզումի մատնուեցաւ, եւ սկսաւ դրամատուներու քով պահ դրուած դրամները ետ առնել։ Պահանջները չկրնալով գոհացնել տալ բազմաթիւ պահանջներուն, դադրեցուցին իրենց վճարումները, իսկ շատեր անանկ հռչակեցին զիրենք։

Այսպէս, Ամերիկայի մէջ բազմաթիւ դրամատուներ սնանկացան, եւ պատճառ եղան հարիւր հազարաւոր մարդոց սնանկութեան ու աղքատութեան։ Միեւնոյնը պատահեցաւ նաեւ Գերմանիոյ մէջ, ուր դրամատուները կէս դարէ ի վեր գործօն ազդակ մը եղած էին գերման ժողովուրդին բարգաւաճման, ընդարձակ սահմանի մը վրայ օժանդակելով եւ օգնելով երկրին ճարտարարուեստական եւ առեւտրական ձեռնարկներուն։ Այս տեսակէտով գերմանական դրամատուները մեծ ուժ մը կը ներկայացնէին ներքին ու արտաքին հրապարակներու վրայ, եւ անսահման վստահութիւն գրաւելով ամէնուն կողմէ, յաջողած էին ելեւմտական օտար հաստատութիւններէ ձեռք ձգել կարճ պայմանաժամերով վարկեր, որոնք առաւելաբար արտածման գումարներու կը հասնէին։

Ի՞նչ եղաւ այդ անսահման վստահութեան արդիւնքը։ Գերմանական դրամատուները, իրենց տրամադրութեան տակ ունենալով խոշոր դրամագլուխներ ու վարկեր, անխոհեմութիւններ ըրին եւ մեծ գործերու ձեռնարկեցին, աչքի առջեւ ունենալով միայն իրենց անմիջական շահերը եւ առանց նկատի առնելու վաղուան մրցակցութիւնը։ Ամերիկեան փառանդը յուշացաւ, եւ Գերմանիոյ ամենամեծ դրամատուները կրեցին մահացու ... մէկ մեծ մէկ մասին, որ ... կը հարուածէր բանկերը եւ այդ դրամատուներուն մէջ դրամ պահ դնող յաճախորդները։ Այդ մնացներուն հետեւանքով, անանկութիւնները շատցան, եւ ճարտարարուեստական ու առեւտրական ամէն ձեռնարկ անդարձութեան պատապարտուեցաւ։

Առավ անհամեմատ ... մը ծայր տուաւ Գերմանիոյ մէջ։

Ի՞նչ միջոցներ ձեռք առաւ գերման կառավարութիւնը, փրկելու համար դրամատուները այս անել կացութենէն։ Անզգալի միջամտեց, եւ իր անմիջական օգնութիւնը ընծայելով՝ անհրաժեշտ դրամագլուխը հայթայթեց եւ փ մի ձուլեց արկածեալ դրամատուները։

Կառավարութեան միջամտութեան շնորհիւ, գերմանական մեծ դրամատուներուն տագնապը փարատեցաւ։ Ներկայիս, ելեւմտական նախարարութիւնը, եթէ ոչ միակ սեփականատէրը, առ նուազն առաւելագոյն տէրն է վարկերու բաշխման դրութեան։

Արժեթղթերուն անկման մէջ ալ դրամատուները ունին պատասխանատուութեան խոշոր բաժին մը, պատճառ հանդիսանալով հազարաւոր մարդոց սնանկութեան։

Վերոյիշեալ պարագաները յիշել կ'արդարացնեն պետութեանց հակակշիռ դնել դրամատուներու կամ ելեւմտական հաստատութիւններու վրայ, որոնց տրամադրութեան տակ կը գտնուին ազգերու հարստութեանց մեծագոյն մասը, եւ աղքատ ժողովուրդին խնայած դրամը։

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԵՐՈՍԿԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Նոր շէնք մը

Հայաստանի Օգնութեան Կոմիտէն ձեռնարկած է այս տարի Երեւանի մէջ շինելու մեծ շէնք մը, որ պիտի ունենայ 4 յարկ, բացի գետնայարկէն։ Առաջին յարկը պիտի ըլլայ թէյարան մը 600 հոգինոց։ Երկրորդ յարկը՝ ճաշարան մը 500 հոգինոց։ Երրորդ յարկը՝ պանդոկ [illegible] սենեակով, գրօսաշրջիկներու համար։ Չորրորդ յարկը՝ լուսանկարչական արհեստանոց՝ լուսանկարիչներ պատրաստելու համար երիտասարդներէն։ Շէնքին ճակատը պիտի զարդարուի տեղական գունաւոր մարմարով, հիմնական մասերը՝ Արթիկի վարդագոյն փլաքարով։ Նախագիծը պիտի կազմէ ճարտարապետ Մ. Մազմանեան։ Շէնքին բակին մէջ պիտի մշակուի գեղեցիկ պարտէզ մը շատրուանով։

Այս շէնքը պիտի բարձրանայ Հայաստանի Օգնութեան Կոմիտէին նախկին շէնքին մօտ, համալսարանին թաղամասին մէջ, Աբովեան փողոցին վրայ։

ՄԱՐՔՍ ԵՒ ԷՆԳԷԼՍ ՀԱՅԵՐԷՆ

Հայաստանի պետական հրատարակչականը ձեռնարկած է հայերէն լեզուով հրատարակելու Կարլ Մարքսի եւ Ֆ. Էնգէլսի դասական գործերը։

Այս տարի լոյս կը տեսնեն Մարքսի քաղաքատնտեսութեան քննադատութեան շուրջ, վարձու աշխատանքն ու դրամագլուխը գործերը, Էնգէլսի Լիւդվիգ Ֆէյէրբախը, Կոմունիստ պետութեան եւ մասնաւոր սեփականութեան ծագումը գործերը։ Գալ տարի լոյս կը տեսնեն Էնգէլսի Բնութեան դիալեկտիկան եւ Անտի-Դիւրինգ գիրքերը։

Մարքսիզմի եւ Լէնինիզմի Հայաստանի ինստիտուտի յանձնախումբը սկսած է թարգմանել Մարքսի Դրամագլուխին առաջին հատորը, որ լոյս պիտի տեսնէ Մարքսի մահուան յիսնամեակին, 1933 Մարտ ամսուն։

Երեւանի ճանապարհը

Երեւանի հանրակառքին երկաթագիծերը հասեր են Պաթաւմ Երեւանի փոխադրելու համար կը պահանջուի 120 վակոն։ Փոխադրութիւնը պէտք է վերջանայ Մայիսի վերջը։ Հանրակառքին Անգլիոյ անհրաժեշտ մասերը կը հասնին հետզհետէ։ Գոյտակները հասած են։ Հողային աշխատանքները յառաջ կը տարուին փութով։

Դէպի գործարանային բաժինը գացող գծին վրայ հողային աշխատանքները կատարուած են աւելի քան 5 քիլոմեթր։ Իրենն հայթայթիչ մարմինը կը թերանայ իր պարտականութիւններուն մէջ։

Ամէն գնով, շինարար մարմինը կ'աշխատի վերջացնել հանրակառքին շինութիւնը մինչեւ Նոյեմբեր, կատարելու համար բացումը Հայաստանի խորհրդայնացման օրը։

Այդ նպատակով ալ, կատարուած աշխատանքներուն մասին տեղեկագիր մը գրկուած է «Իզվեստիա» թերթին, խնդրելով խմբագրութենէն, որ իրաւարար հանդիսանայ Երեւանի ու Թիֆլիսի միջեւ, որպէսզի այս վերջինը ժամանակին հայթայթէ ապսպրանքները։

Ինչպէս կը հասկցուի, Թիֆլիս ուշացումներով եւ այլ ձեւերով խափանարարութիւն կը կատարէ Երեւանի աշխատանքներուն, այնպէս որ Երեւանի կողմէ խնդրուած է Իզվեստիայէն, որպէսզի հսկիչներ նշանակէ հայթայթիչ գործարաններուն մէջ՝ ժամանակով հասցնելու համար հաղորդիչ ելեկտրալարերու ապսպրանքները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կեանքը Տրակիոնայի մէջ

ՏՐԱԿԻՆՆԱ, 18 մայիս.— Երբեմնի անփոյթ, անշարժ Վառ Նահանգի այս կարեւոր կեդրոնը, թէեւ դանդաղ բայց յառաջդէմ ու անկասելի քայլերով, ֆրանսահայ գաղութին մէջ լուռ-մնջիկ կը շարժի ազգային կեանքով։ Այս շրջանի հայութիւնը կը զգայ պահանջը՝ կազմակերպութեանց շնորհիւ՝ Յառաջդիմասէրի որ կազմակերպուեցաւ 1928ին խումբ մը եռանդուն երիտասարդներով։

Այս տարի նոր վարչութեան ջանքերով եւ ժողովուրդի լայն օժանդակութեամբ հիմնուեցաւ ազգային վառարանը՝ մասուր-մանկապարտէզը։ Շէնքի մը առաջին յարկը, բաւականին մեծ սրահ մը պատշաճ յարմարութիւններով, խարանաբեմ մը շինած, համեստ զարդարանքով։ Քոյնուր սենեակ մը իբր դպրոց։ կոկիկ, յարմար նստարան-գրասեղաններով։ Աշակերտութեան թիւը 15-20ի կը հասնի, Օր. Ռոզէնի Անանիկեանի ղեկավարութեան տակ։

Տրակինեանի հայութիւնը, երեք հարիւր հոգիի կը հասնի։ Իր ծոցին մէջ հայ կիներն ալ կը շարժին «Յառաջդիմասէրի» կողքին, որոնց հովանաւորութեան տակ է ազգին վառարանը։ Կը ստածուի նաեւ կազմել Կարմիր Խաչի մասնաճիւղ մըն ալ։

Իբր կուսակցութիւն, գոյութիւն ունի միայն Դաշնակցութեան «Վարուժան» խումբը։

Հայ մարզասէրներն ալ զարթած են. կազմուած է ֆութպոլի խումբ մը 27 անդամներով։ Վառվռուն երիտասարդներ։ Անկէ առաջ գրած են Փարիզ՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Կեդրոնին, Ծրագիր-Կանոնագիր խնդրած եւ փափաք յայտնած Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին կապուելու, կը գանգատին թէ դեռ չեն ստացած պատասխան։ Դարձեալ գրած են, — կը պատմեն։

Տրակինեանի հիմնադրութեան տարեդարձին առթիւ, ամբողջ նահանգը թափած է հոս, ցնծութիւն, խաղ.պար,թափօրներ գիշերուցերեկ. երեք գիշեր եռուզեռի մէջ, ծեր ու երիտասարդ ամբողջ բնակչութիւնը։

Ամբողջ երեք օրուան տօնակատարութիւնը վերջացաւ ծաղկազարդ թափօրով մը, որուն մասնակցեցան Հայերն ալ։ Եւ իրենց մասնակցութիւնը արժեցնելու համար, ի՛նչ աշխատանք,ի՛նչ եռանդ ամբողջ երկու օր։Արարատ լեռը կը պատրաստեն ծաղիկներով, ճիւղերով կը զարդարեն։

Զգեստներ, հայ գեղջուկ տարազներ, կը պատրաստեն։ Առաջին անգամ է այս, Արարատն ու Նոյ նահապետի տապանը կը ներկայացնեն, որուն կողքին վրայ «Արարատ» ֆրանսերէն,իսկ միւս կողմը Հայաստան։ Միութիւն գրուած կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն տառերով։

Նաւակին մէջ սիրուն երեխաներ ու վարը Արարատի փէշերուն տակ երկսեռ երիտասարդներ հայ գեղջուկ տարազներով։ Այսպէս շքեղ անցք մը Տրակինեանի հրապարակին վրայ հազարաւոր բազմութեան ներկայութեան։ Պէտք է ըսել թէ Հայոց կառքը ամենայաւն ու հետաքրքրականն էր։

Վ. Գոլիկեան

Ռ. ԹԱԿՈՐ ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Հնդիկ մեծ բանաստեղծը այս միջոցիս կը գտնուի Պարսկաստանի մայրաքաղաքը։ Մայիս 5ին կրթական նախարարութեան մասնաւոր հրաւէրով Ռ. Թակոր տուած է ուշագրաւ դասախօսութիւն մը նախարարներու, դեսպաններու եւ մտաւորականներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։

Յիշելէ ետք Ասիոյ մշակութային կեանքը, որուն հաստատեղծութիւնը կը կազմէին Չինաստան, Հնդկաստան եւ Պարսկաստան, պնդած է թէ ինչպէս այդ մեծ քաղաքակրթութիւնը ցամքած է աղէտներու եւ ներքին կռիւներու պատճառաւ։

«Հիմա կ'արթննայ Ասիան իր խոր քունէն։ Իրանի հրաւէրը որ հնդիկ բանաստեղծը ձեր գուռը բերաւ, ապացոյց է որ Ասիան կը ճգնի միահամուռ վերականգնելու։ Ասիոյ զանազան ազգերը իրենց պահանջները ունին։ Կը յուսամ թէ անոնց միացած ուժը անգամ մը եւս ի յայտ պիտի բերէ մեռած անցեալին լուծերէն ազատած նոր մարդկութիւն մը»։

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ԳԱՂՈՒԹԸ

«Ապագայ» վերի խորագրով խմբագրականի մը մէջ կը գրէ (21 մայիս).

— «Յունահայ գաղութը նորէն խռովութեան մատնուած է. ծայրայեղ տարրերը ամէն չարաթ միջադէպ մը կը ստեղծեն եւ կ'ալեկոծեն գաղութին ներքին կեանքը. Խռովարարներու մէկ խմբակը հաւաքուած է «Շարժում» կոչուած թերթին շուրջ, որ Աթէնքի մէջ կը հրատարակուի։ Անունով միայն ծանօթ է մեզ այս թերթը։ Դաշնակցականները համայնավարական թերթ կը համարեն զայն եւ անոր կը վերագրեն վերջին 5-6 ամիսներու մէջ պարբերաբար իրարու յաջորդող բուռն գայթակղիչ դէպքերը, ատաստապէս անոր մեղսակից համարելով նաեւ Հօկի կազմակերպութիւնը։ Ծայրայեղ միւս խմբակը հաւաքուած է Աթէնքի «Նոր Օր» եւ Սելանիկի «Հորիզոն» դաշնակցական թերթերուն շուրջ։ Այս թերթերը, անշուշտ իրենց հետ ունենալով դաշնակցական կազմակերպութիւնը, իբրեւ թէ «Շարժում»ի եւ Հօկի քայքայիչ ծայրայեղութեանց դէմ կը պայքարին։ Բայց անոնք ալ իրենց կարգին միեւնոյն ծայրայեղութիւնները կը գործեն եւ յաճախ իրենց խռովարար արարքները կը վերագրեն հակառակորդ ծայրայեղ խմբակին։

Ծիշդ է թէ Յունաստանի Հօկի կազմակերպութիւնը, հաւանաբար նաեւ «Շարժում» թերթը, վերջերս սկսան չարաչար կերպով շահագործել ներգաղթի գործը։ Առոր համոզուած ենք մենք աչքի առջեւ ունենալով նաեւ փաստեր։ Ֆրանսահայ գաղութէն Կարգ մը բախտախնդիր եւ շահախնդիր անձեր ներգաղթը պատեհ առիթ համարելով, օգտագործեցին Հայաստան երթալ փափաքողներու դժուարին կացութիւնը, անոնց պարկեշտութիւնը եւ շատ մը միամիտ աշխատաւորներ ալ գործիք դարձուցին իրենց ձեռքին, հետեւորդներուն վրայ տպաւորութիւն ձգելու թէ իրենք «յեղափոխական աշխատանք» կը կատարեն։

Բայց այդ դրուելի իրողութիւնները չեն կրնար պարտկել դաշնակցականներուն յատուկ ծայրայեղութիւնները եւ ազատել զանոնք իրենց արարքներուն պատասխանատուութենէն։»

«Ապագա»ն «զզուելի իրողութիւններ» տեսնելէ եւ մատնանշելէ յետոյ, Յունաստանի Հօկի եւ «Շարժում» թերթի «Ներգաղթի գործը չարաչար կերպով շահագործել»ը կ'ընդգծէ եւ անոր օրինակն ալ կը գտնէ ֆրանսահայ գաղութի մէջ, ուր «բախտախնդիր եւ շահախնդիր» անձեր «յեղափոխական աշխատանք»ի շանթաժը կիրարկեցին եւ կը շարունակեն կիրարկել։

Այս բոլորէն յետոյ, հին եւ անբուժելի հիւանդութիւն մըն է պատասխանատու ընել նաեւ Դաշնակցութիւնը։

Կարելի՞ է յուսալ թէ օր մը «Ապագա»ն պիտի բուժուի այդ հիւանդութենէն։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Մէն տաֆայէլէն Ցիկ. Ելիզ Գոմանեան տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Նանսիի Հայ Ուսանողական Միութեան։

ԱՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԿԱՅԻՆՔ, օրկան Զ Ռ. Մ.-ի Գ. Յարկ, Թիւ 28, ամսաթերթ գրական, պատմական եւ ուսումնասիրական, որբերու դատին նուիրուած, խմբագիր՝ Շ. Նարդունի։

Բովանդակութիւն. Մեր ճանապարհը՝ խմբ. Բարեկամական (Յ. Նաւասարդ)։ Որբերու ցրուումը եւ ասպարէզը՝ (Գ. Մեսրոպ)։ Վրէժ՝ (Թր. Նէվէր Մինասեան)։ Աղբիւր ցամքեցէք (Ե. Ա)։ Անկեղծութեան Խութիւն փոխադրուած որբերը։ Հայ որբունիի մը առեւանգումը։ Որբունիի մը պատմածները՝ (Լ. Յարպութեան)։ Ալբինեան Աւանդուն (Ն. Մ. Մինասեան)։ Չեն Երկուոնքին՝ (Լ. Կարապետեան)։ Յիշատակներ։ Մամուլ։ Նամականի։

Տարեկան բաժնեգինը 15 ֆրանք, արտասահման 1 տոլար։ Դիմել A. Kapikian, 17 Ave. Philippe Auguste, Paris (11e)։

ՄԵՆՔ, պարբերաթերթ Հայ երիտասարդ Գրողներու, Թիւ 3։ Գործակցածներ ունին Շ. Շահնուր, Ն. Պէշիկթաշլեան, Յ. Ֆրէնկեան, Ց. Կոստանդեան, Հ. Սարգիսեան, Ա. Չատրեան, Շ. Նարդունի։

Տարեկան բաժնեգինն է 40 ֆրանք, արտասահման 2 տոլար։ Դիմել Ն. Պէշիկթաշլեանի, 261 Fbg. St. Martin, Paris։

ԳՐԱԿԱՆ ԴԻՐՔԵՐՈՒՄ, օրկան Հայաստանի Պրոլետարական Գրողներու Միութեան, Թիւ .

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

Ծնող տանը, Զատկի օրը, նրբանցքին առջեւ, երբ ծայրիկը իր գլուխը կը ... ու ճենեւաճէն որ մը առաջ, իրենց ... սենեակը, երբ անոր սեւաշեր գլուխ ... եր թեւերուն մէջ ու համբուրեց ... հողան, ծեծ, անդիմադրելի՛ սիրով ... իրեն ուղղել թուեցաւ որ առանց կը ... ջերմութիւնը անոր թեւերուն եւ ... ու թախծոտ ձայն մը իրեն կ'ը... «Խաղաղցի՛ր, խաղաղցի՛ր...»։ Բայց, ... ձայն մը գգուեց իր հոգին, ուրի՛շ ... ուրի՛շ թեւեր, որոնց ընդելուզեր էր վերջերս...։ Ու արտասուեց ... Շաւղաւ Տաւղուեց բարձրացաւ, ... անականի, գեղուղէշ, կայծեղ... ու թուխ աղուն ծեծ ու սեւ աչքերուն մէջ, այդ ծուխին, երկու խոշոր ... թիւներ թանձրացան, գծելով երանգաւոր պրիսմակ մը։ Ու իր հոգին մէջ պայծառացած էին ու պատանի օրերու սիրոյ պատկերը, նման ալիքոտ ծարմարին վրայ քանդակուած նկարի մը, որ ճամբուն վրայ կը դրուի, յաճախ, ու անցորդներ կ'աղարտեն անոր սրբազան գիծագիծը, մինչեւ որ անձրեւը գայ ու սրբէ զայն։

XII

... Եկեր էր անբացատրելի վարանումով մը ու կը մնար դեռ նոյն վարանումով։ Ընտր պայծառ ու աղօրք ծարմնին թափանցիկ ջերմութիւնն ու ըրիշաքեւտին յարածուն շշնջիւնը՝ իր պատուհան թեւերուն մէջ, անօրինակ խաղք մը տուեր էին ու շրթները դեռ կը դողդղային Ֆրանսուէզին հրայրքոտ շրթներուն հպանքէն...

Եկեր էին հետիոտն, դանդաղ։ «Ազատութեան բլուրին այս ծեծեւոր ծամբուն վրայ, թեւ թեւի. ու մաքերը սահեր էին, յորձանուտ ու անդիմադրելի հեղեղի մը պէս, որ ափունքէն կը յորդի ու ծլող ցանքը կը քշէ կը տանի իր հետ...։ Բոցընած էին։ Բայց. դեռ սեղծ, շունչ շունչի։ Ու աղջկան երկու յրման։ Թեւերը դեռ կը սեղմէին Սուրէնին ծարմինը ա՛յնքան զօրեղ, որքան ուժգին էր եղած անոր երկու կապոյտ աչքերուն եւ ալոցիկ հաղակին հեռաւորեցող տաւարը իր եռանդէն մինչեւ հոս բերելով զինքը...։ Ֆրանսուազին հեւքը դեռ տաք էր ու ծարմնէն եկող երջանիկ ու երջանկացնող բոյր մը կը ծածկէր Նարդին խանդաղատանքը, որ նուրաւածքին, շունչին, փարումին, ծառերուն եզրին խուժ զգալի կ'ըլլայ...։ Գլխարկը դրեր էր ծէկ կողմ ու հովը կը խաղար ծոցերուն հետ։ Տոսուծ էր Սուրէն ու հոգուառ, Ներքին, կռճռճուող ու անձայն տատապանքով մը։ Ու կը զգար զայն, որ քանը քաշիքեն կը հետեւէր իրեն, եւ որուն դէմ, ի զո՛ւր կը ջանար ծածկել իր անձնական արդէ անձրեւ մը ուժը հաւաքած...

Ֆրանսուազին իրեն կը բացատրէր շատ ծեղծ ձայնով մը իր ներքին ապրումները, կը խօսէր ամենամեծութեան պաշխէրէն, իրենց երջանիկ հանդիպումէն, զգացումէն որ խենթութիւններու կը մղէ զինքը, եւ ուրախութեան առթած յուզումէն։

Բայց, Սուրէն կը լռէր, տառորը կը ... թեթեւ, ու հովը կը շարունակէր գգուել իրենց ծաղերը։

Ֆրանսուազին, կիսով մը երկարած անոր ծունկերուն, կը նայէր Սուրէնի աչքերուն, եւ, կեզծ յատուկ յորառեւ կասկածանոտութեամբ մը, կը ջանար թափանցել անոր ծոցքին, ու գիտնալ, ամէն ծէկ բայլ գիտնալ թէ ինչի՞ եւ որո՞ւ կը խորհի ան...։

Մղուած նոյն ծտահոգութենէն, թեւերը դրաւ Սուրէնի ուսին ու հարցուց.

— Ինչո՞ւ տխուր ես, Սուրէն։

— Ինծի՞ ..., բան մը չունիմ... այսպէս է, չէ՞, այս ձեռնութիւնն ու հովը.

— Գո՞հ ես։

— Այո՛, ի հարկէ՛...

— Իսկ ինծմէ՞...

— Ինչո՞ւ տու ինչո՞ւ այդ հարցումը։

— Միայն գո՞հ, ո՞չ իսկ երջանիկ։

— Բայց,տղաւոր աղջիկս,ո՞վ է երջանիկ եղեր կեանքի մէջ...երջանկութիւնը բառ մըն է, զոր կը թափենք վրանիս ու առաջին հառաչանքէն վերջ կը վարժուինք, արդէն, անոր... յետոյ, ուրիշներ են որ կը զգան թէ կը կրենք ծենք այդ բոյրը։

Քառարշա կառքի մը ծիերուն դոփիւնը լսուեցաւ։ Հեռուն լոյսեր կը պլպլային. ու ինքնաշարժ մը, իր մեծ ու կարմիր աչքերը բացած, անասնու ու կատղած կենդանիի մը նման կը յառաջանար ծուփին մէջ...

— Դառնա՛նք, այլեւս, — ըսաւ Սուրէն գիշերը կը յառաջանայ...կ'ուշանայ...

— Ո՛չ դեռ, հայրիկիս ըսի թէ ծորաքոյրիս պիտի ըլլամ. իսկ ծորաքոյրս գիտնալ թէ կը կարծէ...

— Զարմա՛ծի՛, աղեծն կը սորես ալ։

— Գորգուրէ՛ս քեզի համար...

Ու թեւերը կրկին դրաւ Սուրէնի ուսերուն։ Գլուխը դրաւ անոր դլխուն, տաք ձեռքերը պարուրեց անոր վզին շուրջ, ու գեղո՛ւն զգայնութեամբ մը դէմքը քսեց Սուրէնի դէմքին, որուն ազուածոցը հաճելի եկաւ իր էգ ու տոտփ ծարմնին...

Սուրէն դեռ կը մնար խռոված ու իր ծարմնին վրայ կը զգար ջերմ ու երջանիկ զարկը անոր սրտին։ Այսուհանդերձ, նոյնքան խուլի հոգ մը կը չարչրկէր զինքը։ Այդ քնքուշ ու ծխեղէն հարցականը, հիմա, իր ծունկերուն երկարած, անձնատուր ու գրաւչօրէն հաճոյապարգեւ, այդ աղուոր ու կայծկլտուն աչքերը ծուխին մէջ, ուղղուած իր աչքերուն, այդ տաք շունչը իր դէմքին վրայ...

Եւ սակայն, Նորէն ներքին փոթորկող յուզքերը միջտ յաճախող ու անհանգստացնող հրդեհը, ծուահոգիչ ու անխոյառ լարեր։ Ալիւգեանը՝ իր արդար դժգոհութիւններով, եւ այս աղջիկը յիշեցնող ու միանգամայն ծուռնել տալով այն քիւս էակը, որմէ հեռացուած չէ նոյնիսկ այս պահուն, եւ իրեն հետ ու իր մէջ կ'ապրի ու կը ծեծնայ անընդհատ...

Ինք պատրաստ էր իր ամբողջ էութիւնն ու կեանքը զոհելու այս բոլորին համար, հաւաքաբար կամ անհատ ծէկուն համար, անխտիր։ Պատրաստ էր եւ ապրելու անոնց շունչին տակ, անոնց հետ ու անոնց համար... Բայց, անխուսափելի էր ու վարանում։

(Շար.)

Վ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

միլիէւ սոսիալ ՖԼԹԻ ԺՈՒՐՆԱԼԻ սրահին մէջ

21 Rue Cadet, Paris (9) **Métro: Cadet**

կը նախագահէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան Նախագահ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ ԵՒ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

երգ՝ ՕՐ. ՊԻԼՊԻԼԵԱՆ եւ Պ. ՄՏ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

«Սիփան» երգչախումբը՝ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի ղեկավարութեամբ

Բեմին վրայ խմբական պար՝ Տիկ. ԻՍԱՋԷՆԿՕԻ Ballet Plastique

դպրոցի աշակերտուհիներու կողմէ։

Թառի վրայ կը նուագէ՝ Պ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Դերասան Շ. ՍԱՐԵԱՆ կ՚արտասանէ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

«ՄԱՍԻՍ ԵՒ ԱՐԱԳԱԾ» նոր քանաստեղծութիւնը

Նուագախումբ՝ **PIZZARO**

կէս գիշերէն վերջ պարեր. ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

ԼԻՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ կը մասնակցին Ցէսինի վ.ասպուրականի «Արծիւ» ֆանֆառի խումբը (30 հոգի) ղեկավարութեամբ Պ. Ժ. Խտիկեանի եւ Գողթան երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ընկ. Պ. Պետրոսեանի։ երգ, մեներգ եւ արտասանութիւն։

կարգապահութեան կը հսկեն հայ արիները։

Կը խնդրուի երեխայ չբերել։ Ծախքերու մասնակցութեան համար՝ 2 ֆրանք մուտք։

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Այս Կիրակի։

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՌՕԱՆ.— Նախաձեռնութեամբ Լուառի կոմիտէին

Այս կիրակի, կէսօրէ վերջ։

Կը նախագահէ՝ ընկ. Գ. ՔԷՕՇԿԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Դ. ՊԱՔՐՃԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն

Կը խօսին ընկերներ՝ Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ եւ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆ. Այս կիրակի

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO.— Այս կիրակի

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Այս կիրակի

Կը խօսի՝ ընկ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՎԱԼԱՆՍ.— 5 Յունիս, Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ

ՌՈՄԱՆ.— 5 Յունիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, 32 Ave. des Gobelins, սրճարանի վերնայարկը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՆԻԷՐԻ Պատանեկան միութեան դաստիարակչական ժողովը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան. նիւթ՝ քանի մը յեղափոխական գրողներ։

Յետաձգուած է Առնուվիլի ժողովը

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կամիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին տեղւոյս Ակումբին մէջ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի ընկերական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, (240 րիւ Տիւքէզլէնի) Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Թատերական ներկայացում

ի պատիւ ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 8.30ին ՊԼՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ Թատերասրահին մէջ

Ս ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ 26 Rue Troyon, Sevres

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ **ՄԻՄՈՍԸ** (Մոռիս Մակրի)

ԵՒ **ԲՌՆԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ** (Մոլիէրի)

Կը մասնակցին՝ Օր. Անահիտ, Օր. Ալիքսանեան, Պ. Պ. Վահրամ Փափազեան, Պմբէթեան, Կօթիկեան եւ Ն. Թօլայեան

ՄՈՒՏՔԻ ԳԻՆ՝ 15 եւ 25 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին «Վաւաշի» խմբագրատունը, 208bis rue Lafayette, Paris (10)

Կոմիտաս երգչախումբի համերգը

Տեղի կ՚ունենայ 9 Յունիս, Շաբաթ իրիկուն, Salle Gaveau-ի մէջ

Տեսինի մէջ «Յառաջ»ի գործակալն է

Պ. ՎԱՀԱՆ ՀԻՒՍԵԱՆ

41, Maison l'Aurore, DÉCINES, (Isère

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Մար. — 40։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկ. Արշաղունեան իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Անդրանիկ Փօլաճեանի (Իսսան, Տրոմ) իրենց սիրեցեալ սողւոյն դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,45ին. 6 Rue de la Grange Batelière, Փարիզ (9)։ Օրակարգ՝ քննիչ յանձնախումբի տեղեկագիր եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ճակատներու հայ լէգէոնականները։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան պարգեւաբաշխութեան շահած են հետեւեալ թիւերը.—

986 պատի մեծ ժամացոյց [illegible] տարեկան «Առողջ Կեանք» [illegible] պէս. [illegible] 153 գանագան առարկաներ։

Ստանալու համար դիմել մինչեւ յուլիս 15 անձամբ եւ կամ գրաւոր ներփակելով նաեւ տոմսակը. H. Der Hovannessian, 8, Rue de la Mairie, Gentilly, Seine:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ պարգեւաբաշխութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.—

745. 3974. 8262. 2353. 9385. 756. 6877. 8608. 322. 8407. 4818. 61. 9447. 5925. 6460. 7105. 2713. 114. 3956. 338. 7766. 4883. 605. 8067. 604. 3052. 384. 4937. 2393. 4635. 3556. 2732. 5066. 1642. 3300. 8736. 203. 1331. 5686. 9702. 2917. 8760. 6175. 3914. 777. 7019. 7424. 4461. 1647. 7271. 1268. 4647. 7958. 4172. 457. 5472. 7202. 4578. 1242. 4473. 7777. 4359. 3646. 7529. 5760. 1643. 6607. 7849. 6223. 8630. 2769. 5741. 9626. 872. 4147. 5922. 9661. 2046. 7083. 671. 8107. 7098. 8675. 30. 1649. 5136. 3244. 5091. 5403. 6032. 4053 5068. 9892. 2017. 841. 8802

Դիմել (շահող տոմսերով) պարգեւները ստանալու համար Պ. Կ. Բիրեճիկ, **4, Rue de l'Etoile** Բ. յարկ, ամէն օր ժամը 9էն 12 մինչեւ մայիս 31 չդիմողներու պարգեւները կը մնան Միութեան։

Imp. A. DER (Agopian

17, Rue Dameame, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԲՈՌ

(Վէպ 1830ի իտալական Յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

— Եթէ ուրիշ բացատրութիւններ էլ ցանկանում էք, աւելի լաւ է անձամբ դիմէք ոստիկանապետին։

Ցուլիան խլեց Թուղթը ամուսնու ձեռքից, աչքի անցկացրեց արագ ու կատաղած յարձակւեց Արթուրի վրայ։

— Ուրեմն դու ես մեր ընտանիքը անպատուողը. — գոռաց նա։ — Դու ես պատճառը, որ ամբողջ քաղաքի խուժանը այժմ հաւաքւել է մեր դռան առջեւ։ Բոլոր բարեպաշտութեամբդ այժմ գնում ես բանտ։ Ի հարկէ, հէնց այդ էլ սպասելի էր մի պապական կնկայ որդուցը։

— Տիկի՛ն, օտար լեզուով խօսելը արգիլուած է ձերբակալուածի հետ. — ընդհատեց սպան, բայց նրա բառերը հազիւ լսւեցին Ցուլիայի անգլիերէն հայհոյանքների հեղհեղի միջից.

— Հէնց այդ էլ սպասելի էր։ Պասեր, աղօթքներ, աղօթքներ, արբայական խորհրդածութիւններ, եւ ահա՛ այդ բոլորի վերջը։ Ես գիտէի արդէն՝ դրանց վերջը ուր է գնում։

Տոքթ. Ուարրէնը մի անգամ համեմատել էր Ցուլիային աղձանի հետ, որի վրայ, ասում էր նա, յուռ էր տեսել սպասուհին ամբողջ քացախի շիշը։ Ցուլիայի բարակ ու ճռչան ձայնը գրգռում էր Արթուրին ու նա յինեց յանկարծ այդ համեմատութիւնը։

— Այդ բոլորը աւելորդ խօսքեր են, — ասաց նա։ — Դուք ոչ մի անախորժութիւնից վախենալու տեղի չունիք։ Ամէնքն էլ կը հասկանան որ ձեզնից ոչ ոք ոչ մի յանցանք չունի։ Ենթադրում եմ, պարոններ, որ դուք հարկ էք համարելու իրերս նայէլ։ Ես ծածկելու ոչինչ չունեմ։

Եւ մինչդեռ ժանդարմները քննում էին սենեակի ամէն մի անկիւնը, կարդում էին իր նամակները, աչքի էին անցկացնում իր դպրոցական թղթերը ու լսում էին տալիս բոլոր արկղները, ինքը նստել էր անկողնի եզերքին, քիչ յուզւած, բայց առանց կորցնելու։ Խուզարկութիւնը փոյթը չէր. Ինչ — չառ կասկածելի թղթերը նա միշտ ոչնչացնում էր. այնպէս որ բաց ի մի քանի կիսայեղափոխական կիսամիստիկ ձեռագիր ոտանաւորներից, այլ եւ Երիտասարդ Իտալիայի երկու - երեք թերթից ժանդարմները ոչինչ չգտան, որ իրենց աշխատանքը վարձատրէր։

Երկար դիմադրութիւնից յետոյ Ցուլիան վերջապէս գիջեց իր տեգրոջ խնդիրքին ու քաշւեց իր ննջարանը, արհամարհանքով կենալով Արթուրի կողքից մի մեծամիտ արհամարհանքով։ Ջէմս հետեւեց նրան։

Երբ նրանք ելան սենեակից, Թոմասը, որ ամբողջ ժամանակը երեւեւկում էր սենեակում աշխատելով անտարբեր երեւալ, մօտեցաւ սպային ու թոյլտուութիւն խնդրեց ձերբակալուածի հետ խօսելու։ Թոյլտուութիւնը ստանալով, մօտեցաւ Արթուրին, եւ ասաց չոր ձայնով.

— Ինչ՛ անախորժ է - շփոթւած եմ։ — Իսկ Արթուր նայում էր նրան, մեծ մասամբ զարմանքով, մի պայծառ հայեացքով.

— Դու միշտ բարի ես եղած դէպ ի ինձ Անհանգիստ մի լինի, զարդակ բան է։

— Լսի՛ր, Արթուր։ — Եւ Թոմասը թափով ուղղեց պեխերը, պատրաստւելով մի անախորժ հարց տալու։

— Այս բոլորը փողի՞ համար է։ Եթէ հա՛, այն ժամանակ...

— Փողի՞ համար։ Ա՛, ո՛չ։ Ինչպէ՞ս թէ։

— Ուրեմն այնպէ՞ս, որ եւ է քաղաքական պատմութիւն։ Այդպէս էլ կարծում էի... Դու շատ մի վշտանայ, եւ Ցուլիայի խօսքերին էլ շատ ականջ մի կախիր։ Դիտե՞ս, չէ՞, նրա կատաղի լեզուն։ Եւ եթէ փողի կամ մի այլ բանի պէտք ունենաս, խնդրեմ, ինձ իմաց տուր։

Արթուր լուռ ձեռքը մեկնեց նրան, եւ Թոմաս ելաւ սենեակից ջանալով իր անտարբեր տեսքը պահելու։

Ժանդարմները այդ միջոցին վերջացրել էին խուզարկութիւնը եւ բացական խնդրեց Արթուրից որ վերարկուն հագնի։ Արթուր հնազանդւեց ու պատրաստւում էր սենեակից ելնելու, բայց խոկոյն կանգ առաւ մի յանկարծակի որոշումով։ Դժւարին էր գալիս ժանդարմների ներկայութեամբ հրաժեշտ առնել իր մօր սենեակից։

— Կարելի՞ է մի վայրկեան սենեակից հեռանաք. — ասաց սպային։ — Տեսնում էք՝ փախչել կարող չեմ եւ թաքցնելու էլ բան չկայ.

— Շատ եմ ցաւում, բայց ձերբակալուածին առանձին թողնելը արգիլւած է։

— Է՛, լա՛ւ, բոլորը մէկ է։

Մօտեցաւ խորշին, ծունր իջաւ, համբուրեց խաչելութեան ոտքերը հծծելով, «Աստուած իմ, տո՛ւր ինձ քաջ մնամ մինչեւ վերջը»։

Երբ ոտքի ելաւ, սպան կանգնել էր սեղանի մօտ ու նայում էր Մոնտանէլլիի նկարը։

— Սա ձեր ազգակա՞նն է. — հարցրեց նա։

— Ո՛չ, իմ խոստովանահայրս է Բրեզիգելլի նոր եպիսկոպոսը։

Սանդուղի վրայ սպասում էին տան իտալացի սպասաւորները, բոլորն էլ յուզւած ու տխուր։ Բոլորն էլ սիրում էին նրան, ինչպէս երբեմն սիրում էին նրա մօրը, եւ այժմ խմբւած նրա շուրջը համբուրում էին նրա ձեռքերն ու հագուստները։ Ջիան Բաթիստ[illegible] կանգնել էր այնտեղ ու արցունքներ[illegible] թափւում էին նրա սպիտակ պեխ[illegible] Բերթինիներից ոչ ոք չեկաւ մնա[illegible] բարովի։ Նրանց սառնութիւնը աւել[illegible] էր շեշտում ծառաների քնքշութիւ[illegible] ու հաւատարմութիւնը, եւ Արթ[illegible] բոլորովին յուզւած էր իրեն մեկն[illegible] ձեռքերը սեղմելիս։

— Մնաս — բարով, Ջիան Բատիս[illegible] համբուրիր երեխաներին իմ կողմից. Մնաք — բարով, Թերէզ. Աղօթեցէ[illegible] ինձ համար բոլորդ էլ եւ Թող Աստուած ձեզ պահէ։ Մնաք — բարով, մնաք — բարով...

Մի վայրկեան վերջը անխօս տղա[illegible] մարդոց ու հեծկլտող կանանց փոքրի[illegible] խումբը կանգնած էր դրանը ու նա[illegible] յում էր հեռացող կառքի ետեւից

VI

Արթուր բանտարկւած էր նաւ[illegible] հանգստի մօտի միջնադարեան ամ[illegible] դին բերդում։ Բանտի կեանքը անձ[illegible] լի էր։ Խուցը խոնաւ էր ու մու[illegible] Բայց նա մեծացել էր Via Borra-ի [illegible] պալատներում, եւ նրա համար նոր[illegible] թիւն չէին խեղդւած օդը, մկներ[illegible] ծանր հոտը։

(Շար

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R C Seine 276.286

Directeur et Proprietaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՄԱՅԻՍ 1932

27 MAI 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1890

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԿԱՐԵԼԻ Է ԼՌԵԼ

Հայաստանէն նոր փախստական գաղթականներու գրութիւնները հասած են ողողել խմբագրատունը: Դժուարութեամբ է որ անոնց մէկ մասը հրատարակութեան կը յանձնենք, որովհետեւ մեզ խանդավառողը դէպի երկիր սիրած ներգաղթն էր եւ ոչ թէ արիւնոտ արտագաղթը:

Մեզի համար նորութիւն չեն Հայաստանի տնտեսական եւ քաղաքական ճնշումներու նկարագրութիւնները: Մեզի համար անծանօթ չէր որ Հայաստան ներգաղթողները, մասնաւորապէս առաջին ամիսներուն, կրնային հիասթափուիլ, եւ մեծ դժուարութեամբ ընտելանալ բոլշեւիկեան դաժան կարգերուն: Դաշնակցական մամուլը, ջատագովելով ներգաղթը, բնաւ չթերացաւ իր պարտականութենէն՝ հաւատարմութեամբ ներկայացնելու Հայաստանի իրական պատկերը, հաւանական դժուարութիւնները, մանաւանդ վարչական բռնակալութիւնը:

Այս բոլորի մասին եղած նկարագրութիւնները միայն այն արդիւնքն ունին, որ կուգան հաստատել դաշնակցական մամուլի անցեալ տարիներու յայտնութիւնները:

Այսու հանդերձ, Դաշնակցութիւնը նկատի առնելով տարագիր գաղթականներու անգործութիւնը, ձուլման վտանգը, եւ տարագիր բազմաթիւններու երկրին ու անորոշ կացութիւնը, հրապարակով ներգաղթը քաջալերեց, նախընտրելով այս երկու դառնութիւններէն Հայ Հայրենիքի մէջ, հայ մարդուն վիճակուած դառնութիւնը:

Ներգաղթի եւ երկրի պայմաններու մասին դեռ մենք առիթը պիտի ունենանք խօսելու: Այժմ խնդիրն աւելի ծանրակշիռ երեւոյթի մը շուրջ կը դառնայ: Հասած տեղեկութիւններէն կ'երեւի որ Արաքսի եզերքներուն վրայ գնդացիրները կը գործեն՝ անխնայ հնձելով հայ երիտասարդներու կեանքը, այնքան փոթորիկներէն ազատուելէ յետոյ:

Կազմակերպուած ոճրագործութեան մը պատկերն է որ կը պարզուի, որուն առթիւ հայ ժողովուրդը չի կրնար լռել:

Երեք երիտասարդներ գնդակներու տարափին տակ՝ Արաքսէն քաշուած են եւ խեղդուած անոր ալիքներուն մէջ:

Երկու երիտասարդներ ինկած են կարմիր բանակի գնդակներէն:

Աւելի ցնցող լուրը մեր երէկուան թիւին մէջ լոյս տեսաւ: Գաղթականներէն մօտ 40 հոգի իրենց մանկիկներով եւ ընտանիքներով կ'ուղղուէին դէպի ... Իգտիր — Թուրքիա: (Այս գաղթականութեան գաղտնութիւնը պահէ խնայուէր հայ ժողովուրդին եւ հերքուէր այս անշիջ լուրը):

Ու գնդացիրներու կրակին տակ հայ բեկորը կը հալի:

Անոնք դուրս կ'ելլէին իրենց հայրենիքէն, ու ենթակայ եղան հայկական բանակի «քաջագործութեան»: Բայց այդ գնդացիրները կը գործեն երկրին ներսն ալ, խաղաղ գիւղերուն մէջ, անմեղ մարդոց արիւնը քամելու ի փառս «յեղափոխական» բռնակալներու:

Աքրակ գիւղին մէջ երկու հարիւր զինուած չեկիստներ գնդացիրի կրակին տակն առած են կարգ մը երիտասարդներ, որոնք համայնավարներէն հալածական էին: Միհրանի եւ Յովհաննէսի կռնակները քառասնական գնդակ շարուած՝ կը սպաննուին, իրենց հետ մարելով երկու հինաւուրց օջախներ:

Թղթակիցը սպաննուած Միհրանի մասին խօսելով՝ կ'ըսէ. — «Ան Սասնոյ Սէմալ գիւղի Շառոյի տունէն էր: Հարիւր տարուան մը ծայն տուած էր այդ տունը որ 40 շունչէն աւելի կը հաշուէր իր երդիքին տակ: Ապրիլեան եղեռնին այդ մեծ օջախէն ազատուած էին երկու հոգի, — Ստեփան եւ Միհրան: Ստեփանը սպաննուեցաւ 921ին բոլշեւիկներու կողմէ. հիմա Միհրանը կը մեռնի անոնց գնդակներով: Այսպիսով, Շառոյի տան վերջին եւ միակ շառաւիղն ալ կը չորնայ...»:

Անգութ կերպով մը պէտք է չարանը շարունակելու համար:

Ամբողջ ցեղին խիղճն է որ պիտի ծառանայ այս գարշելի ոճիրներուն դէմ, կազմակերպուած ու նախամտածուած ոճիրներ, որոնք կրկնակի սուգի կը մատնեն մեզ: Որովհետեւ ոչ միայն այդ երիտասարդներուն կեանքը թանկագին է նուազած հայ ժողովուրդին համար, այլ անոնց իւրաքանչիւրին կորուստով՝ տուն մըն է որ կը փլի, օջախ մըն է որ վերջնականօրէն կը մարի, թրքական սրածութիւններէն ազատած միակ շառաւիղ մըն է, որ այնքան անգթօրէն սուրի բերան կը քաշուի:

Կարդացէք ցանկը այդ երիտասարդներուն: Անոնք 10–12 տարեկան հասակին անապատի աւազներէն հաւաքուեցան, հազարումէկ դառնութիւններով մեծցան. անոնց սիրտը ճմլուեցաւ անտուն կորուստներուն առջեւ. մնացին մինակ ու ուխտեցին վերականգնել մոխիր դարձած հայրենի օջախը, իրենց տան անունը պահելու հայկական գերդաստանին մէջ:

Կաթիլ կաթիլ հաւաքուած այս բեկորներն են, որ ահա խումբ առ խումբ կը կոտորուին:

Հայ ժողովուրդի ազգային մարմնէն առնուած այս արիւնը ընդվզեցուցիչ ոճրագործ մըն է, որ վերջ պէտք է գտնէ:

Հայ ժողովուրդը բոլոր բռնութիւններուն կը հանդուրժէ, աստուածային աղէտի մը պէս, բայց ապրիլեան եղեռնի շարունակութիւնը, այն ալ իր իսկ հայրենիքին մէջ, չի կրնար հանդուրժել.

Հայ համայնավարներու Կ. Կոմիտէի քարտուղարը, ոճրագործի անարժանապատուութեամբ կը յայտարարէր Միհրանի սպանութեան առթիւ. «Մենք վճռական հարուածով Միհրաններն իրենց բոյնին մէջ կը խեղդենք»:

Շարունակեցէք խեղդել թրքական սուրէն ու հուրէն ազատած միակ ծիլերը: Բայց մի՛ մոռնաք պատմութեան վճիռը:

Բոլոր բռնակալները, վերջ ի վերջոյ, իրենց շինած շուանով խեղդուած են:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԽՈՒՐ ԽՈՀԵՐ
ՇԻՏԱԿ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ԵՒ ԾՈՒՌ ԸՄԲՌՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Լսեցինք որ մեր նախորդ օրուան մէկ գրութիւնը այս սիւնակին մէջ իսկ, Հին Առասպելներու ներկայացման առթիւ, տեղի է տուեր զանազան մեկնութիւններու, դիտողութիւններու եւ քննադատութիւններու, որոշ շրջանակներու մէջ:

Կը ցաւինք որ առանց ուզելու, բարի սիրտով մեր վիրաւորած՝ բանաստեղծ Խաչակեանի ուղղուած մեր ակնարկութիւններով, զոր դժբախտաբար, չենք կրնար ետ առնել:

Որովհետեւ, այսօր, պարտք կը զգանք քիչ մը աւելի ստոյգացնել ցաւը, զոր առթեր ենք. տխրօրէն խորհրդածելով շիտակ կարդալու եւ ծուռ ըմբռնելու մասին:

Գիտենք եւ կրնանք անուններ, վայր ու թուական յիշել, թէ Հօկի կեդրոնը աշխատած է խափանել Հին Առասպելներու ներկայացումը: Յաջողած է գոնէ դադրեցնել Փափազեանի մասնակցութիւնը:

Թէ Ա. Խաչակեան չէ խօսած Հօկի կողմէ, այլ անձնապէս, բարեկամօրէն, ընկերաբար թելադրած է Փափազեանին չմասնակցիլ Շանթի հզօր ու որ եւ է ազգի գրականութեան համար պատուաբեր այդ երկին ներկայացմանը, ոչինչ կը փոխէ իր ընթացքին տգեղութենէն:

Արդիւնքը նոյնն է եւ մէջտեղն է:

Եւ այս էր որ կ'ըսէինք մեր գրութեամբ, բռնած՝ դուք ըսէք — կոպտութեամբ, անկրթութեամբ, հայհոյանքով, անվայել ոճով ու տմարդի բառերով: Ի՞նչ ընենք որ սալոնի խօսակցութեան ու գրականութեան մարդ չենք: Ու դժբախտաբար, գիտենք թէ չպիտի ըլլանք:

Սորված ենք մարդերն ու անոնց գործերը, իրերն ու իրողութիւնները որակել յատուկ բառերով.

Բայց, ի՞նչ լաւ կ'ըլլար որ մեր մեծայարգ քննադատները մեզ ձգէին գոնէ մեր թերութիւններու մխիթարութեան եւ իրենք, փորձէին — հոգ չէ, գոնէ, երբեմն սալոնի խաղ — մարդերն ու անոնց գործերը դատել. պահ մը մեկուսացնելով անհատական թէ ընտանեկան յարաբերութիւններ, հին ու նոր ծանօթութիւններ եւ այլազան նկատումներ ու կապեր:

Առողջարա՞ր խաղ, որ թերեւս բայց պիտի տար յստակօրէն դիտել, նոյն իսկ առանց ակնոցի:

Ու թերեւս նաեւ, շիտակ ըմբռնել, ինչ որ յաճախ ծուռ կը կարդացուի:

Որովհետեւ, շիտակ է որ անկաշկանդ միտքը նման հրաշքներ կը գործէ:

Մ. Ն.

Գերմանիա կը զօրացնէ իր սահմանները

)(o)(

Արեւելեան Փրուսիոյ թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիոյ պաշտպանողական նախարարը մօտ ատենէն հրահանգ պիտի տայ ձեռնարկելու Արեւելեան Փրուսիոյ սահմանագլուխներու ամրացման:

Համաձայն փրուսիական թերթերու կարծիքին, այդ ամրութեանց շինութիւնները հետեւանք են լեհական գրգռութիւններու, թէ Լեհաստան կը պատրաստուի յարձակիլ Տանձիկի վրայ. ինչ որ սակայն հերքուած է:

Նոյն այդ թերթերը կը հաստատեն թէ այս ամրութիւններու շինութիւնը չի հակասեր Վերսայլի դաշնագրին տրամադրութեանց:

Իսկ լեհական թերթերը հակառակը կը պնդեն եւ կը յիշեն դաշնագրին 180րդ յօդուածը, որ կ'արգիլէ հիւսիսային Գերմանիոյ մէջ, որ եւ է ամրոցի շինութիւնը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իսմէթ եւ Թեվֆիք Րիւշտի Հռոմի մէջ

Թուրքիոյ վարչապետը Իսմէթ փաշա եւ արտաքին գործավարը Թեվֆիք Րիւշտի, այս ամսու 24ին հասան Պրինտիզի ուրկէ մեկնեցան Հռոմ, ընկերակցութեամբ Թուրք բազմաթիւ երեսփոխաններու եւ լրագրողներու:

Իտալիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը կայարան գացեր էին անձամբ դիմաւորելու իրենց Թուրք պաշտօնակիցները: Երկու երկիրներու այս պետական անձնաւորութեանց հանդիպումը մասնաւորապէս մտերմական էր: Կայարանին մէկ սրահին մէջ, մէկ քանի վայրկեանի տեսակցութենէ յետոյ, Թուրքիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը մեկնեցան իրենց պանդոկը: Բայց մէկ ժամ յետոյ դուրս ելան ծաղկեփունջ մը դնելու համար, Իտալիոյ Անծանօթ Զինուորի շիրմին վրայ:

Կէսօրին, Իսմէթ փաշա եւ Թեվֆիք Րիւշտի ընդունուեցան Իտալիոյ Թագաւորին կողմէ եւ հացկերոյթի մը ներկայ գտնուեցան.

Յաջորդ օրը միայն իրիկուան դէմ Թուրքիոյ երկու ներկայացուցիչները տեսակցութիւն մը ունեցան Իտալիոյ վարչապետին՝ Մուսոլինիի հետ.

Այս տեսակցութիւնը, որուն ներկայ էր նաեւ Իտալիոյ արտաքին նախարարը Կրանտի, տեւեց մօտ մէկ ժամ.

Իրարմէ բաժնուելէ առաջ, երկու երկիրներու պետական անձնաւորութիւնները, ստորագրեցին կանոնագիր մը՝ որուն համաձայն Իտալիա եւ Թուրքիա հինգ տարուան պայմանաժամով կ'երկարաձգեն երկու երկիրներու միջեւ կնքուած բարեկամութեան, հաշտարարութեան, եւ դատական եղանակով կարգադրութեան դաշնագիրը:

Նոյն կանոնագիրը կը հաստատէ նաեւ, թէ հինգ տարուան պայմանաժամը լրանալէ յետոյ, նոյն դաշնագիրը նոյնքան մը եւս պիտի կրնայ երկարաձգուիլ, առանց յատուկ նոր համաձայնութիւն կնքելու:

Հիթլերեաններու յարձակման փորձ

ՓՐՈՒՍԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ—ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ ՄԸ ՀԻԹԼԵՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ. — ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ԾԱՆՐՕՐԷՆ ՎԻՐԱՒՈՐ

Երէկ գրեր էինք թէ, Փրուսիոյ խորհրդարանին բացման նիստին, բուռն բանավէճեր տեղի ունեցեր էին հիթլերեաններու եւ համայնավարներու միջեւ:

Սակայն համաձայնու թիւն գոյացած ըլլալով դիւանի ընտրութեան մասին, — նախագահ մը՝ հիթլերեան, փոխ-նախագահ մը՝ ընկերվարական, — կը կարծուէր թէ յաջորդ նիստը տեղի պիտի ունենար հանդարտ մթնոլորտի մէջ: Բայց հազիւ նիստը բացուած համայնավար երեսփոխան մը ազդանշանը տուաւ կռուի՝ հիթլերեաններու ուղղելով հետեւեալ նախադասութիւնը.

— Ձեր մէջ մարդասպաններ կան:

Համայնավար երեսփոխանը հազիւ այս խօսքը արտասանած էր, երբ հիթլերեան երեսփոխանները խուժեցին դէպի համայնավարը, մինչ անոր ընկերները՝ կը պատրաստուէին զինքը պաշտպանել: Բուռն բանավէճ մը սկսաւ երկու կողմերուն միջեւ. իսկ այդ միջոցին, հիթլերեան երեսփոխան մը ուժգին բռունցք մը իջեցուց համայնավարի մը դէմքին: Ատով արդէն կռիւը սկսաւ. բոլոր հիթլերեանները ոտքի ելած սկսան վազել դէպի համայնավարներու նստարանները: Կռուողներուն ձեռքը ինչ որ կ'իյնար, կը նետէին իրարու գլխու՝ թուղթի ծրարներ, թղթապանակներ, կաղամարներ, եւ զանազան կարծր առարկաներ: Իսկ անոնք որ ուժեղ բազուկներ ունէին, առիթը կ'օգտագործէին: Այս կռուի ընթացքին, բազմաթիւ երեսփոխաններ ծանրօրէն վիրաւոր, կը ջանային մէկ կողմ քաշուիլ ուրիշներու օգնութեամբ. իսկ ուրիշներ իրարու վրայ կ'իյնային: Կռիւը վերջանալու վրայ էր երբ ոստիկանական ուժեր հասան. յիսունեւհօթը համայնավար երեսփոխաններ՝ պաշարուած ամէն կողմէ, կռուելով 162 հիթլերեաններու դէմ, ստիպուեցան հեռանալ խորհրդարանի սրահէն. բոլորն ալ առանց բացառութեան խոշտանգուած էին:

Յաղթական հիթլերեանները այն ատեն, սկսան թնդացնել իրենց ռազմաշունչ քայլերգը:

Խորհրդարանին փոխ-նախագահը որ չէր կրցեր կռիւը արգիլել, փակեց նիստը: Այն ատեն միայն, մնացեալ երեսփոխանները փութացին իրենց վիրաւոր պաշտօնակիցներու օգնութեան: Անոնցմէ շատերը իրենց դէմքէն վէրքեր ստացեր էին: Երբ վիրաւորները հիւանդանոց տարուեցան, հաստատուեցաւ թէ չորս հիթլերեաններ ծանրօրէն վիրաւորուեր էին: Իրօք, անոնցմէ մէկը դաշոյնի հարուած մը ստացեր էր, իսկ ուրիշի մը ողնայարի սիւնը կոտրեր էր:

Նիստի փակումէն կէս ժամ յետոյ, Փրուսիոյ խորհրդարանի աւագանին, նիստ գումարեց անհրաժեշտ միջոցներու մասին խորհրդակցելու համար: Համայնավար եւ հիթլերեան երեսփոխանները յայտարարեցին թէ մտադրութիւն չունին այս գործը դատական հետապնդման ենթարկելու, եւ աւագանիէն խնդրեցին որ ոստիկանութեան հրահանգ չտայ քննութիւն բանալու: Ասոր հակառակ, ընկերվարական երեսփոխան մը յայտարարելով թէ՝ իր ընկերներէն մէկը վիրաւորուած է կռուի ընթացքին, խնդրեց որ աւագանին ինքը բողոք տայ ընդհ. դատախազին:

Նիստի վերաբացման, հիթլերեան երեսփոխան Քեռլ ընտրուե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՅԱՌԱՋի հեռախօսը

ՅԱՌԱՋի հեռախօսին թիւը փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի ուշադրութիւն ընել նոր թիւին

GLACIÈRE 15-70

ՆՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄ ՄԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Պէյրութի մէջ, ոստիկանները Պուրճի հրապարակին վրայ, Ճեմէյզի թաղին մէջ եւ Պէյրութի այլ կեդրոններու վրայ գտան կարգ մը թռուցիկներ որոնք կը ջատագովեն Սուրիական Միութեան գաղափարը եւ կոչ կ'ընեն բոլոր իսլամներու ուժ տալ այդ ծրագրին: Թռուցիկը բացատրելէ վերջ թէ՝ Պէյրութի պատրիարքը եւ ֆրանսական շրջանակները ինչպէս հակառակ են Շէյխ Մուհամմէտ Ճիսրի հանրապետութեան նախագահութեան ընտրութեան, կը նկատէ կազմակերպուած դաւ մը իսլամներու դէմ Սահմանադրութեան կախակայումը:

Դեռ ուրիշ ծայրայեղ գաղափարներ կը բովանդակեն թռուցիկները: Ոստիկանութիւնը յաջողած է ձերբակալել երկու իսլամներ, մէկը մաքսատան պահակ, որոնք կը ցրուէին այդ թռուցիկները: Անոնք իսկոյն հարցաքննութեան ենթարկուեցան եւ տարուեցան խիստ հսկողութեան ներքեւ:

Պէյրութի մէջ ցրուած են նաեւ ուրիշ թռուցիկներ, որոնք ժողովուրդը կը հրաւիրեն անհնազանդութեան կառավարութեան դէմ: Ոստիկանները կը հետապնդեն հեղինակները:

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

«Մաթէն» որ խիստ միջոցներ առաջարկեր էր ֆրանսաբնակ օտարականներու հանդէպ, կը գրէ այս խորագրին տակ.

—Օտարականները աւելի խիստ հսկողութեան մը ենթարկելու համար, միջոցներ հրամայուեցան: Այս կարգի որոշումներ սակայն հանրապետութեան նախագահին սպանութենէն յետոյ, սպաննուած ռուս Կորկուլովի կողմէ: Նման որոշումներ տրուած էին արդէն խուլացիի մը Բաղներիայի կողմէ, հանրապետութեան նախագահի մը նախընթաց սպանութեան առթիւ: Այդ պահուն ալ, երդում ըրին թէ այլ չսալ որ բարեմիտ ասպնջականութեան մը եւ մեր քաղքերու քաղցրութենէն հմայուած ոճիրներն ու կրքոտները թափուին: Եւ յետոյ, կամաց կամաց, վճռական որոշումը վերածուեցաւ անվճռական անորոշութեան:

Փաստը որ խիստ կարգապահութիւնը պերճանք մը չէ, կը գտնուի մեր թերթերուն մէջ. Միայն «Մաթէն»ի չորեքշաբթի օրուան թիւին մէջ, կը կարդանք թէ Կրընոպլի մէջ, իտալացի ընտանիք մը պիտի ջարդուած է, այնպէս որ կը համրենք սպանեալ մը, եւ երեք վիրաւոր. Փարիզի մէջ, ինքնաշարժի ռուս վարիչ մը կը կրակէ իր մէկ հայրենակցին վրայ. Սավինէի մէջ, իտալացի մը կը կրակէ իր սիրուհիին եւ անոր զաւկին վրայ:

Ահա, միայն մէկ օրուան համար, առանց հաշուելու ուրիշ չարիքներ, նուազ արիւնահեղ, որոնց ցուցակը պիտի երկարէր:

Երբ գիտենք թէ մեր բանտերը լեցուն են համեմատութենէ դուրս բազմաթիւ օտարականներով, թէ յիմարանոցներուն մէջ ալ շատ կան, թէ առկից զատ, ինչ որ մեծ ծախքով կազմակերպուեցաւ սիֆիլիզը երկրէն վտարելու համար, ներս մտած է դուրսէն եկած վարակեալներու խուժումով. թէ առանց յաճախ, այդ պատճառով իսկ, շատ աւելի խիստ ուրիշ երկիրներէ դուրս հանուած են, իրաւունք ունինք, իրօք, պահանջ մը ուղղելու:

Բնականաբար, այդ տեսակ պաշտպանութեան մը համար, երբ օրէնքներ պահանջենք, դիւրին հաճոյակատարութեան մասնագէտները, ձեռք կը նկատեն օտարատեաց:

Նման մեղադրանք մը պարզապէս անմիտ բան է: Լաւ օտարականները զոր կ'ընդունինք ուրախութեամբ, իրօք նոյն շահն ունին պաշտպանուելու եւ մեզ օգնելու, որ պաշտպանուինք գէշերուն դէմ»:

ՁՐՈՅՑ ՊԱՐՈՆ ԺԱԿ ՓԱՐԵԿԱՍԻՆ ՀԵՏ

«ՍԻՓԱՆ»

—)(o)(

Իրաւունք ունիք զանգատելու Շարաթներէ ի վեր գաղրեր է մեր զրոյցը: Անկարող է պատճառաբանելու չպիտի հաւատաք թէ պակասծր նիւթ ու գրուցի նիւթն էր:

Արդէն կը զուշակեմ որ ձեր յօնքերը կխոժոր, թերահաւատ ժպիտը ձեր շրթունքին, ըսէք՝ «Ա՛յ մարդ, լաւ չէ՞ր ըսէիր թուղթ չունիք: Աւելի հեշտ էր հաւատալ բանծիդ: Անգամ խնդրում էս լոյս-քաղաքի թատերական, գրական, գեղարուեստական, դպրոցական ու բոլոր ականներու խելապատյա յորձանքին մէջ եւ նիւթն է որ կը պակսի քեզի՞»:

Համակարծիք եմ: Բայց քանի որ արդէն լրագրական ծանուցումներէ եւ նկարագրականներէ տեղեակ էք հանդէսներու եւ ճառերու տարափին որ ամէն ձմեռ պարտաւոր ենք տանիլ երանելիներու համբերութեամբ, ալ ի՞նչ կը մնայ ձեզի հրամցնելիք իբրեւ նորութիւն:

Եւ սակայն կա՛յ նորութիւն: Ա՛յն որ պահուած է փարիզահայ փուփուզ եւ յարաշարժ կեանքի ցուցափեղկին ետեւը: «Սատանան», ինչպէս կ'ըսէք, իրական բայց թագուն եւ բնաբը այդ կեանքին:

Կ'ենւակայեմ ինքզինքս ձեր տեղը, դռնէ կէս ամիսով ուշացած թերթերու դէզին առջեւ: Ձեռ ակնոցներ ձեր նախանձը կամ ձեր խոշոր բացուած աչքերուն շլացումը: Թատրոնի մա՛ռն է կը կարդաք: Դեռ հանդիպած չէք — տասը բաժակի գրաւ — մեր ո եւ է զերասանին որ չըլլայ «յայտնի», «մեծատաղանդ» եւ «հռչակաւոր»:

Նուապահանջէ՞ս է: Տասը բաժակի եւս, որ մեր քննիչներուն բոլոր սոխակները չըլլան «տաղանդներ» առանց բացառութեան: Դրականութի՛ւն: Միշտ տասը բաժակի գրաւ որ չէք հանդիպած որ եւ է թարգմանութեանը Նասրէտտին Հօճայի, որ չըլլայ «գլուխգործոց»:

Կրնայի շարունակել թուումն մասանցը եւս, նկատի չառնելով համաշխարհային տագնապը, չուզէի խնայել ձեր նորատաց բաժակներուն:

Բարեկամ, մէկ միջոց կայ մեր մասին ստոյգ գաղափար կազմելու: Շրջեցէք ձեր դիտակները: Իրաւ է որ ձեր երեւակայած բոլոր մեծութիւնները պիտի պզտիկնան, բայց գոնէ մօտեցած կ'ըլլաք իրականութեան:

Յոռետե՞ս եմ թէ բամբասող: Ոչ մէկը ոչ ալ միւսը: Ապացոյց, աչա պատկեր մը մեր կեանքին արտասկոյտ եւ արեւոտ այն երեսէն, որ յաճախ ծածկուած է զուրբեններու տեսադաշտէն:

Անցածները հրաւիրուած էի համերգի մը փորձին: Հարց չէ թէ ինչ երգեցին կամ ինչպէս երգեցին, առանց կը տեղեկանաք հարկաւ հանդէսին նկարագրութենէն: Հարցը այն է որ այդ նկարագրականն ալ պիտի կարդաք առանց անդրադառնալու թէ ինչպէս կը կազմակերպուի մեր մէջ նման հանդէս մը:

Առանց անդրադառնալու թէ յաճախ անգութ թէեւ անզիտակցօրէն — հանդիսատեսներն էք զիւթական տեսարաններու, որուն դերակատարները կը տագնային բեմին ետեւ, որպէս զի իրենց ժպիտը տեսնէք բեմին վրայ:

Փարիզի կեանքին հանդիսատեսը նման է հրաւիրեալին որ հիանալի կը գտնէ իր առջեւ զրուած «Ժիլօ-քարաբ»ը, առանց անդրադառնալու թէ ինչ զրկանքով հոտ բերուած է ան:

Ահա է պատճառը որ շարունակ մեր երեսին կուտաք Փարիզահայ ակադեմի «Ժիլօ-քարաբի» առատութիւնը: Բայց քանի որ երբեք չենտարրրքրուեցաք թէ ինչպէս ձեռք կը բերենք զայն, ստիպուած եմ ըսելու:

— Նախ մտիկ ըրէ, յետո՛յ մատներդ խոթէ «Ժիլօ»ին մէջ:

Փարիզի ամէնէն նոր, ընդարձակ եւ գեղեցիկ սրահներէն մէկը՝ «Միւթիւալիթէ»: Վարձք 6000 ֆրանք: Սրահին մէջ տասը-քսան արուեստագէտ եւ թուղթ մրոտող: Բեմին վրայ Սաքօ Յակոբեան եւ իր «Սիփանը»:

Ո՞վ է Սաքօն:

Արուեստագէտ մը, նուիրուած մը, հայ երգին եւ արուեստին գեղեցկութիւնով զինուած մը, որ համերգներ կուտայ մեզի տարիներէ ի վեր: Փոխ փակաղծի եւ իրականութեան մէջ, ամենակատարեալ գիծ մը որ կը յանդգնի ամիսներով չարչարուիլ, նիւթական հակայ բեռեր վերցնել ուսին, յանձն առնել անհերեւակայելի զոհողութիւններ, պարտադրել ինքզինքին եւ իրեններուն զրկանքներ, եւ այս ամէնը ինչի՞ համար: Պատասխանը կ'երգէ ահա բեմին վրայէն «Սիփանը»՝

Իմ մայրենի քաղցր լեզու…

Մէկ խօսքով մէկը այն զիժերէն, որոնց պէտք ունի հայ Մշակոյթը՝ յարատեւելու համար, որոնց պէտք ունինք մենք, ձեզ չլացնելու համար:

Իսկ «Սիփանը»:

Հարիւր յիսունի չափ տղաք եւ աղջիկներ: Ինչպէ՛ս կ'երգեն անփառները: Աչքերնին զամած վարպետին: Անոր ամէն շարժումներով կարծես հիպնոսացած: Ի՜նչ գեղեցիկ են մեր երգերը այս կենդանի ասկեղրերուն վրայ, այս բիւրեղ հնչիւներուն մէջէն: «Ա՛յ մեր հրաշք ցեղը որ այս երգերը ծներ է» ըսեր ենք յաճախ, բանաստեղծօրէն:

(Փակագիծ մը որ ըսեմ հա՛յ մեր տարօրինակ ցեղը որ այս տղաքը և աղջիկները ծներ է, իրենց վարպետին պէս գիժ ամէն մէկը: Ինչպէ՛ս հաւաքուեր են, ինչո՞ւ կ'երգեն: Ամէն մէկը գործաւոր կամ գործաւորուհի, Փարիզի իրարմէ մղոններով հեռու թաղերէ, աշխատանքի եւ տաժանքի անվերջ ժամերու կամ թերեւս աւելի դէշին՝ գործազրկութեան զիակին շղթայուած, յաճախ են շաբաթներով խումբ-խումբ իրար գալ գիշերները, փորձե՛լ, փորձե՛լ, որպէսզի չնչէ եւ վերապրի հայ արուեստը այս խեղդող միջնոլորտին մէջ:

Ոչ մէկ աջակցութիւն կամ քաջալերութիւն տեսեր են այդ փորձերուն ընթացքին: Իրենց առօրէութենէն եւ քսակէն վճարեր են գիշերային փորձերու յաջողութիւնը եւ թրամուէյի տոմսակը: Չունին նոյն իսկ փորձի սրահ մը: Վստահօրէն ոչ մէկ հայ մարդ գիտեր պիտի երթայ Փարիզի մէջ սրահ մը չինած ըլլալու մեղքով: Չէ՞ որ ժամ չինելու առաջնութիւնը կայ, անթառամ սուրբ պսակին եւ հայ ջաջի հնգկահարի սնապարծութեան հետ:

Եւ կ'որոշեմ փոքր վերջանալուն հարցաքննել իրենցմէ մէկ քանին: Ի՞նչ է զիրենք մղողը բոլոր այս յոգնութիւններուն եւ զոհողութիւններուն, ի՞նչ չահեցան տարիներ տեւող զրկանքի գինով: Բայց պատասխանը կուգայ մեր ամէնէն արեւոտ եւ խռովիչ երգերէն մէկուն մէջէն՝

Երեւան քաղ եմ առել…

Չէ, գոցեմ փակագիծը: Իրենց վարպետին պէս գիժեր են ասոնք, ամէնքն ալ:

×

Քանի մը օրէն սեզի կ'ունենայ «Սիփանը» մեծ համերգը: Դաշնով փորձերէն գրկուած մընէ ան որ աթոռ մը չունի այդ օրը Միւթիւալիթէի սրահին մէջ:

Մի սպասէք որ համերգէն ետք իմ զրոյցիս նիւթ ընեմ անոր նկարագրականը: Ես ձեզի տալու լաւագոյնը, նիւթին ստուարը: Այն որ միշտ ջանացած ենք պահել զուրսիններուն աչքէն:

Եւ հոս է որ պիտի խնդրէի ձեզմէ նորէն շրջել ձեր դիտակները: Մի վախնաք, մեր իրականութեան այս մասը երբեք իր խեղական մեծութիւնով չպիտի կրնայ սասանել, ենթէ ունինք Փարիզի մէջ գեղեցիկ բաներ, հաւատացէք Փարիզը չէ որ ատանք մեզի տուեր է, եթէ յաճախ արդէնք ալ չէ եղեր առանց աւելի գեղեցիկ ըլլալու: Ամէն զաղութ, մանաւանդ Պարսկահայերդ, ջանացէք ունենալ այն որ սահղներ է մեր ունեցածը՝ Սաքօներու եւ «Սիփան»ներու գիժութիւնը: Եւ զիտցէք զայն շահագործել: Ցեռայ ունիք միջավայր, որուն երազն անգամ ներուած չէ մեզի:

Ինչ որ չէ կարելի ընել, օրինակ, Իսֆահանի Ս. Փրկչի տաճարին տակ, Թեհրանի զաղութին մէջ, Թէպրիզի Ղալաչն նորա: Ձեզի պակասը զիժե՛րն են արդեօք: Դրեցէք մեզի, յաջորդով զրկենք քանի մը հատ:

Մի կարծէք որ խաչոր-խաչոր հաստատութիւններ, մեծ-մեծ ձեռնարկներ են մեր զրական, արուեստագիտական եւ միւս բոլոր ականներու: Ահա տուր ձեզի «Սիփան»ը, օրինակ եւ տիպար մեր ամէն ունեցածին:

Մը զաղութը չկրնար ստեղծել «Սիփան» մը, Հ. Մ. Ը. Մ. մը Դրական Ակումբ մը, որ այդպէս ձեռքեր…

ՀՐԱՉԸ

1880-1932

Նորէն ծանր կորուստ մը…

Այս անգամ մեռնողը Հայ Ազատամարտի ուխտեալ մարտիկներու շքեղ փաղանգէն է — Հրաչ Աւետիսեան, որ պատանի օրերէն նետուեցաւ մեր Ազատագրման Շարժման փոթորկալից ասպարէզը եւ մինչեւ վերջ կրօնական երկիւղածութեամբ ծառայեց անոր Դատին՝ մնալով միշտ հաւատարիմ իր զաւանած զաղափարի սրբազան աւանդութիւններուն եւ մնալով միշտ պարտականութեան առաջաւոր դիրքերուն վրայ:

Հանգուցեալը ծնած էր Ալէքսանդրապոլ, 1880 թուին, քարեկեցիկ ընտանիքէ: Յետագային, հայրը առեւտրական պատճառներով ընտանիքը կը տեղափոխէ Կաղզուան եւ կը հաստատուի այդտեղ, ուր եւ փոքրիկ Հրաչը կը դնէ տեղին ծխական դպրոցը:

Չորս տարի այդ դպրոցը կարդալէ յետոյ, Հրաչը կը ղրկուի Կարսի ծխական դպրոցը: Այդ դպրոցն ալ վերջացնելով՝ կը պատրաստուի մտնել Յեմարան և կ'ընդունուի իբրև աղջիկներ Երեւանի: Սակայն Հրաչը իր անհանգիստ խառնուածքի եւ տաք բնաւորութեան պատճառով խումբ մը աշակերտներու հետ կ'ըմբոստանայ դպրոցի խիստ ռէժիմի դէմ եւ կը վտարուի:

1895 թուին կ'անցնի Թիֆլիզ եւ կը մտնէ Ներսիսեան դպրոցը: Այնտեղ ալ չի յաջողիր ուսումը շարունակել: Մանկութենէն աչք ունենալով զէնքի, աւելի կը զբաղուէ որսորդութեամբ ու հրացանը, քան ուսումը: Յետագային միայն ինքնաշխատութեամբ մասամբ կը լրացնէ թերի մնացած կրթութիւնը:

90ական թուականներուն արդէն կովկասահայ երիտասարդութեան մէջ սկսած է գաղափարական խմորումներ առաջ գալ: Սահմանի միւս կողմը, Սասունի եւ Զէյթունի ապստամբութիւնները, Կովկասեան խմբի արշաւանքի փորձերը դէպի Երկիր խորապէս կ'ազդեն, ինչպէս կովկասահայ սերունդի առաջադէմ տարրերուն, այնպէս և Հրաչին վրայ, որ հաւաքելով իր շուրջը 18 պատանիներ՝ կը կազմէ «Սասուն» խումբը, երկիր անցնելու դիտաւորութիւններով:

Այդ օրերուն (1895) յարած էր Հնչակեան կուսակցութեան, որպէս ժամանակի ուժեղ կուսակցութիւնը: Սակայն նոյն թուականի վերջերը կ'անցնի Թիֆլիս և իր մէկ ընկերոջ միջոցով կը ծանօթանայ Քրիստափորի հետ, որու թողած բարոյական կախարդող ազդեցութեան տակ կը մտնէ Դաշնակցութեան շարքերը եւ մինչեւ իր կեանքի վերջը կը մնայ հաւատարիմ այդ կուսակցութեան զաղափարներուն:

Հրաչ կարճ ժամանակէն Քրիստափորի յանձնարարութեամբ կ'անցնի Կարսի շրջանը եւ կը լծուի սահմանագլխի փոխադրական աշխատանքներուն, կը բռնուի ռուս կառավարութեան կողմէն եւ կը բանտարկուի: Սակայն անչափահաս ըլլալուն, կարճ ժամանակէն կ'ազատի:

1897 թուին Հրաչը կը գիմէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կեդրոնին եւ ցանկութիւն կը յայտնէ իր ընկերներով մասնակցելու Խանասորի պատմական արշաւանքին. սակայն այնտեղ եւս մերժում կը ստանայ իրր անչափահաս:

Այնուհետեւ իր երկու ընկերները առնելով, կ'անցնի Ցունասուան եւ կը մասնակցի Կրէտէի ապստամբութեան, որմէ յետոյ այդ շրջանը կը մնայ երեք ամիս եւ ապա կը վերադառնայ նորէն Կովկաս:

1900 թուին կը մտնէ զինուորական ծառայութեան մէջ մինչեւ 1903 թիւը:

1903 թուի հայ-թաթարական կռիւներուն, Հրաչը մէկն է եղած Սեբաստացի Մուրատի, Աւօի, Կորիւնի հետ Զանգեզուրի ինքնապաշտպանութեան բուռն կռիւներուն մասնակցողներէն:

Հաշտութենէն յետոյ կ'անցնի Թիֆլիս, ուր ծայր էր տուեր Միքայելեան անիշխանական շարժումը, որմէ մեծապէս կը տուժէր զաւառի գիւղացիութիւնը եւ զոր զսպելու համար Հրաչը կ'ուղարկուի Ղարս-Կաղզուանի շրջանը:

Մասնակցած է նաեւ Պարսկաստանի յեղափոխութեան կռիւներու: Դեռ այսօր ալ Մուժումբարի հայութիւնը եւ շրջակայ թուրք գիւղացիութիւնը երախտիքով կը յիշեն խմբապետ Հրաչի անունը, որ 1909 թուին, իր փոքրաթիւ ընկերներով կուրծք տուաւ Ղարաբաղի վայրագ խուժերու յարձակումներուն եւ փրկեց թէ Մուժումբարցիները վերահաս կոտորածէն եւ թէ շրջանի գիւղացիութեան հաւասութիւնը [illegible]:

Պատերազմի օրերուն Հրաչը կամաւորական 3րդ խմբի մէջ կը նշանակուի հաւաքատարի օգնական, որպէս հեծելազօրքի պետ եւ կը մասնակցի բազմաթիւ կռիւներու:

Ապա Հ. Հանրապետութեան օրով, Ղարսի նահանգին մէջ կը դառնայ միլիցիայի վարիչ, կը մասնակցի Մայիսեան յայտնի ըմբոստութիւնը ճնշելու գործին: Իսկ Փետրուարեան ապստամբութեան ժամանակ եղած է Արարատի ճակատի հրամանատարական կազմին մէջ:

Տարագրութեան օրերուն շատ շատերու հետ ան ալ կ'անցնի հիւրընկալ Պարսկաստան եւ կը նուիրուի խաղաղ աշխատանքներու մինչեւ 1932 Ապրիլ 28ը, երբ, աւա՛ղ կը մեռնի կարճատեւ հիւանդութենէ յետոյ, երազները չվայելած, հայրենիքի կարօտը սիրտին մէջ, հեռուն համար դառնալամեններու մէջ կսկծալի վիշտ պատճառելով իր ծանօթներուն եւ զաղափարական ընկերներուն:

Թող հողը ծանր չգայ քու սրտաբեկ աճիւնիդ, քաջարի մարտիկ.

ԱՐՇԱԿ

Մը ծայլած Փարիզին կը նայի շլացած աչքերով նոյնպէսւածքով:

Ի՞նչ կը պակսի Իսֆահանի ժառանգականութեան, Հայրուսո կառակնեբ, …ոնէ հայութեան սրտի վա՞րը, թէ կէս գիշերին դադրող երթեւեկի միջոցներ որպէսզի սանեցէք, օրինակ, գրական ակումբ մը, գոնէ ձեռքերնին նման քսան անգամներով, չորս տարի դունէ զուռ թափառական, սրճարաններու անկիւններուն «խօսա պարապքով», զանձը միշտ լեցուն Փարիզի մշուշով: Այսքան ունեցա՞ն ալ գժուար է:

Մինչեւ, կարդալով մեր շաբաթական զօնթ-բանտուները, վստահ եմ որ բսած էք.

Ունին Փարիզի անիրաւ բողոքողները, ունին, ամէն ինչի սլեօնը ունին:

Այո՛ ունինք: Առատօրէն ունինք, որովհետեւ 150 տղաք եւ աղջիկներ, իրենց քերնէն կտրելով մեզի կը հրամցնեն:

Երգեցէ՛ք, ձեր հոգուն մատաղ, ակ ու թախծոտ աչքերով գիժեր. Երգեցէ՛ք, պիտի գամ ձեզ մտիկ ընելու, թերեւս գիս ալ համակէք ինքնախարկութիւնով, ինչպէս ինքզինքնիդ թէ՝

Երեւան քաղ եմ առել…:

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՓ

Ռ. ԹԱԿՈՐ ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ՄԷՋ

Նոր Ջուղայէն (Պարսկաստան) կը գրեն Թեհրանի «Ալիք»ին.

Ապրիլ 24ին, Թագինոտրանաթ Թակոր այցելեց Նոր Ջուղայի Ամենափրկիչ վանքի Մայր Տաճարը եւ Թանգարանը:

Ժամանակէն առաջ վանքին բակը լեցուած էր հարիւրաւոր երկսեռ հասարակութեամբ: Ներկայ էին Սպահանի քաղաքապետը եւ քանի մը … բարձրաստիճան պաշտօնեաներ:

Ժամը 5ն էր, երբ Հնդիկ անուանի փիլիսոփան իր տղուն, հարսին եւ քանի մը Հնդիկ ուղեկիցներու հետ մտաւ վանք: Հարիւրաւոր դէմքեր անոր էին ուղղուած՝ լաւ դիտելու համար յաղթանդամ բրանը, երկար փառաւոր մօրուքը, որ տեսակ մը խորհրդաւորութիւն կուտար պատկառելի դէմքին:

Նախ մտան մայր տաճարը, ապա այցելեցին վանքի Թանգարանը, ուր ան Թողուց իբրեւ յիշատակ՝ իր ձեռագրութիւններէն օրինակ մը:

Այցելութիւնը տեւեց մօտ կէս ժամ, որուն ընթացքին իրեն կ'առաջնորդէր Գ. Քհնյ. Կիլիկոսեան, որ Ռ. Թակորի տուած հարցերուն կը պատասխանէր:

ԷՄԻՐ ՖԷՅՍԱԼ ՎԱՐՇԱՒԻՈՅ ՄԷՋ

Էմիր Ֆէյսալ Վարշաւա կը գտնուի ներկայիս եւ պաշտօնական այցելութիւններ կը կատարէ պետական դէմքերուն մօտ: Այսայցելութիւններէն ետքը, Ֆէյսալ պիտի մեկնի Մոսկուա: 3 տարի առաջ Էմիր Ֆէյսալի կողմէ պատուիրակութիւն մը եկած էր Վարշաւա, մշակելու առեւտրական յարաբերութիւններու ծրագիր մը: Ֆէյսալ թերեւս կուզայ հաստատել առեւտրական ծրագրին հետ դիւանագիտական յարաբերութիւն մը:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

—

ՊԵՐՃՈՒՀԻԻ

„ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋԸ„

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

—)(o)(—

Գրական Ակումբի չաբաթ օրուան (21 Մայիս) նիստը նուիրուած էր Պերճուհիի հատորի մասին կարծիքներու փոխանակութեան:

Ներածութիւնը բրաւ Գ. Վրացեան, ներկայացնելով պատմուածքներու այս հաւաքածոն:

Այդ գրքին մէջ, ըսաւ, կան 12 պատմուածքներ, որոնցմէ երկուքին նիւթերը առնուած են հին աղէտներէ իսկ տասը պատերազմի շրջանին տարագրութեան կեանքէն: Պերճուհի ներկայացուցած է իր հերոսները եւ անոնց ապրումները բոլորովին առարկայօրէն, առանց դատապարտելու հայ կինը որ ստիպման տակ թէեւ զարծեր է օտարի կին բայց եղեր է զոհուոն եւ զգայուն մայր: Արուեստի տեսակէտով յաջող է Պերճուհիի գործը.

Հարազատօրէն ներկայացուած է նաեւ Փարիզ ապաստանած հայութեան կեանքի դրուագները: Գաւառի աղջիկը որ կը կերպարանափոխուի զգացումներով եւ հոգիով: Գաւառի վաճառականը որուն զիրքը յանկարծական փոփոխութեան կրելով կը փախուի նաեւ իր զաւակներէն:

Ֆրանսա զտնուող հայ երիտասարդին հոգեկան տագնապը Սուրիա մնացած իր նշանածին եւ տեղացի սիրուհիին միջեւ...

Նիւթերը նոր են: Գաղութահայ գրականութիւնը կ'րսուի որ հոգ չունի, իսկ Պերճուհին ցոյց կուտայ գրական հոգ մը որուն վրայ կարելի է կառուցանել նոր գրականութիւն: Լաւատես է, անոր տիպարները չեն նահանջեր, ինչպէս Շահնուրի տիպարները, այլ առողջ տիպեր են եւ կը յանգին յաղթութեան:

Պերճուհիի գիտելու ուժեղ կարողութիւն, համազրելու եւ նուրբ երգիծանքի յատկութիւններն ունի: Նիւթին կը մօտենայ տիկնօրէն, հարազատօրէն եւ գեղեցկութեամբ իր զգացողութիւնները մարդկային են, եղբայրակ... [illegible] …

Խօսեցան նաեւ Գ. Գ. Խանդկարեան եւ Կ. Սասունի: Առաջինը կը գտնէ որ Պերճուհի ընդհանրապէս յաւելուած մըն է: Իր հերոսուհիներուն կենցաղը կը շարունակուի եւ եթէ չկար երկու հակամարտ զգացումներ, … [illegible] … չեն մայրական սէրը եւ գրական … կենակցութիւնը … Պերճուհիի … ներուն մէջ չկան … խոր հարցեր չէ յուզած, … սովորական … առանց խոր … թեան:

Կ. Սասունի պաշտպանեց … քերը:

Բէկզատեան.— Գեղարուեստական … հանգոյց է կարդալ այս … լուրջ … յաւելուն է Պերճ … հին, այլ բնագաւ …

… [illegible] …

Ա. Չոպանեան … [illegible] …

Եթէ … [illegible] … ցեր, լաւ է ըրեր: Փարիզահայ … որ պիտի զանէր հոգեկան եւ արտահայտ … զգացումներ: Ֆրանսերէն … շրջապատին … է եւ Պերճուհի իր շրջապատին նկարիչն է գեղագիտօրէն մարդկային: Չափաւոր … եւ յաջող են իր … , պատկերները եւ կառուցուածքը:

ՎԻՆ - ՀԱՐ

ԿՈՐԿՈՒԼՈՎԻ ՆՈՐ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Լատինական խօսակցութիւն մը

Հարցաքննիչ դատաւորը Կորկուլովի անձին եւ անցեալին մասին նոր տեղեկութիւններ ու գիւտերներ ստացած ըլլալով, նոր եւ երկար հարցաքննութեան մը ենթարկեց նախագահին սպաննիչը:

Հարցաքննիչը նախորդ օր ստացեր էր տեղեկագիրը Ֆրանսայի ընդհ. ապահովութեան պաշտօնատարներէն մէկուն, որ Կորկուլովի մասին երկար պրպտումներ կատարեր էր Չեխոսլովաքիոյ մէջ:

Այս տեղեկութիւններուն համաձայն, 1918ին, Կորկուլով պոլշեւիկեան հիւանդանոցներու մէջ ծառայած է իբր օգնական — վիրաբոյժ, բժիշկ Իւման Գոլչոյի քով:

— Ձեմ ճանչնար այդ անձը կը պատասխանէ Կորկուլով: Բայց յիշանակ է թէ այդ պաշտօնը վարեցի պոլշեւիկեան հիւանդանոցի մը մէջ, որովհետեւ ժողովան սպանվալիքի տակ բռնադատուած էի ենթարկուիլ տրուած հրամաններուն:

Գուլկարիս բնակող ռուս գնդապետ մը յայտնած էր թէ 1918ապրիլին Կովկասի մէջ, դատի քաշուած էր զինուորական ատեանի մը առջեւ, որուն իբր դատաւոր կը մասնակցէր Կորկուլով՝ ուսանողի զգեստով:

— Ցեցիւրանք եւ գրգռութիւն կը պատասխանէ Կորկուլով, ու այս յանկերպը կը կրկնուի ամէն անգամ որ իրեն կը վերագրուի արարք մը:

Կ'ըսուի թէ Կորկուլովի հայրը 1916ին սպաննուած է Թուրքերու կողմէ:

— Զրպարտութի՛ւն, հայրս սպանուեցաւ պոլշեւիկներուն կողմէ: Հարուստ կալուածատէր մըն էր եւ բոլշեւիկ ըլլալու որ եւ է պատճառ չունէր

Կորկուլով հրամանատարն է եղեր Տաղսոնի հեծեալ … թեան նախագահին անձնական պահակազօրքին եւ 1918ին, զործօն դեր կատարեր է հակապոլշեւիկեան պաշտպանութեան մէջ: Այս ալ զրպարտութի՛ւն բսաւ Կորկուլով:

1920ին սակայն, երբ ուսանող կը զտնուէր Բաթում, ուր կը կրէ Տովկով անունը.

— Իմ զրական կեղծանունս է կը պատասխանէ:

— Բայց չէ՞ որ 1921ին, Թիֆլիզ կը զտնուէիր Տովկովիչ անունով, հարց կուտայ դատաւորը

— Զրպարտութի՛ւն: Ուսանողական տետրակս ցոյց կուտայ թէ երբեք Թիֆլիզ չեմ զտնուած.

— Իսկ 1921ի մարտին, Գոլխ չէ՞ք զտնուեր.

Զրպարտութի՛ւն.

— Կատարուած քննութիւնը երեւան բերած է թէ 1921 մայիսին, Լաշքարայ կը զտնուէիր, Մայքոպի մօտերը

— Ո՛չ թէ Մայքոպի մօտերը

Իսկ 1921ի յուլիսին, Կորկուլով … գէն՝ իր բնտանիքին հետ որ կը զտնուէր Մինսքի մէջ, կը փորձէ Լեհաստան անցնիլ: Միայն Կորկուլով կը յաջողի. բնտանիքը կը մնայ Ռուսիա

— Ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ:

Անոր հայրս, կը պատմէ նախագահին սպանիչը, մ … եւ կառչած էր յետական … թեան դէմ. չէր կրնար … Լեհաստան բնդունուիլ: Դաշտ … գացի մըն էր որ զիս առաջնորդեց

— Բոլշեւիկ մը չէ՞ր, ձեր … բոլ դատակը որ ձեզ անցուց …

Ո՛չ, զիւղացի մը … խառնուեցայ զիւղացիներու … մը եւ անտառներէն քալելով …

Բայց, Լեհաստանէն, … անցագրով մը անցաւ Փրակա. 19… Մնաց … հն

— Այնտեղ կ'ըսէ, Թոմասի … ուցիչներէն մէկը, որ ինծի … եղաւ եւ այդպէս կրցայ … շարունակել 1922էն 1926, … թենէն ստանալով 550 քուրոն … կայական առ եւ ծառայեցի … գանոցներուն մէջ:

— Սիրականն էր կնոջ մը … 20.000 քուրոնը կերաք:

Երբեք անոր սիրականը … գած: Շատ տարիքոտ էր եւ … հանդէպ մեկենասի դեր … գրական գործերուս տպագր … համար:

— Բայց այդ կինը չէ՞ր որ … կերակրէր:

— Զրպարտութի՛ւն:

Փրակայէն անցած է Բ… Զուլօֆ անունին տակ, հրաց … կուտայ 19 գիւղացիներ:

Այս ալ զրպարտութիւն …

Սակայն զացա՞ծ է Պերլին … չուրանար: Հոն կեցած է մէկ … 1925ին, տպագրել տալու … երկու երկերը:

Իսկ 1927ին արտօնութիւն … բժշկութիւն ընելու իր … մէջ

... մեծ գումար մը, որ ... Հայաստանի եւ ...

— Ծանօթ է, որ ... չորս տարիներ ... հիւանդութեան ...

[illegible]

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԸՍՄԷԹԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՄՈՍԿՈՒԱ

)(o)(

«Փըթի Փարիզիէն» թերթը կը գրէ ... Ըսմէթ փաշայի այցելութեան առթիւ. — Որքան ալ այս այցելութիւնը շատոնց խոստացուած էր իբր փոխադարձութիւն Լիթվինովի այցելութեան, բայց այս օրուան յարաբերութիւնը նկատի առնելով, կը տեսնենք որ առիթս ցոյց մը հանգամանք ունէր։ Ոչ ոք կրնայ ըսել թէ որքան բաժնուած են Թուրք եւ սովետ քաղաքականութիւնները։ Սովետները լաւ գիտեն արժէքը դիւանագիտական մարզին եւ Ըսմէթ փաշա ալ իմացած է՝ որքան արեւելեան կոմունիստները նոյնքան ալ արեւմտեան քաղաքականութիւնը այդ մասին կասկածի եւ յուզման մէջ պահելու համար։ Շնորհիւ կերպով ծանուցուած բայց ըլլալ արտաքին ըլլալ ... հաւասար առնելով չեղող բարեկամութեան նշանակութիւնը կրնայ պարզուիլ կարեւոր դէպքով մը։ Թուրք պատուիրակութեան կազմութեան եղանակը եւ այդ առթիւ պատրաստուած հացկերոյթ գործարաններու այցելութիւն, ...

[illegible]

կը հրաւիրէն Թրքական բամպակներուն եւ մետաքսներուն վրայ ...

Ֆրանսական շրջանակները ... Ըսմէթ փաշա ... Մոսկուա ...

Այս յօդուածը կը վերջանայ Ըսմէթ փաշայի ... «Ըսմէթ փաշա ... Թուրքիա ... Մոսկուա ...»

Ինչպէս ամէնուն յայտնի է, ... 1922ին ... Լոզանի ... Թուրքիա ...

[illegible]

Ըսմէթ փաշա ... Մոսկուա ... 1922ին ... Ձայն ... Թուրքիա ...

[illegible]

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Մայիս 22ի Կիրակի օրը, կէսօրէ վերջ, Մխիթարեան հայրերու Սեւրի Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղին կազմակերպած ցերեկոյթը։ Մուլինոյի եւ շրջականերու հայ հասարակութիւնը սեծովպատիկով ժամանակէն առաջ եկած լեցուցած էր ընդարձակ թատերասրահը, ներկայ փոքրիկներու բազմութիւնը մանաւանդ հակառակ իրենց յարուցած ժխորին, հաճելի ու զուարթ տպաւորութիւն կը թողուր ամէն մէկ հայ անհատի վրայ, ... բոլորը անխտիր հայերէն լեզուով կը հասկէին։ Հանդէսին միւս յատկանշական պարագան այն էր որ բոլոր հանդիսականները կարծէք իրենց տան մէջ կը գտնուէին, չէ՞ որ սրահը հայկական էր, այդտեղ օտարական չէին զգար իրենք զիրենք։

Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին նախագահուհին ... յայտարարեց «Սփիւռք» Նուագախումբի «Մեր Հայրենիք»ով, ...

[illegible]

Ձեռնհասութիւն են Մուլինոյի Կ. Խաչի մասնաճիւղի անդամուհիները իրենց անձնուէր աշխատանքին համար։

Դ. ...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 21 Մայիս — Լիոնի Հայ Արիներու կողմէ կազմակերպուած ցերեկոյթը տեղի ունեցաւ Կիրակի օր ... տարանի ընդարձակ սրահին մէջ։

Սեմին վրայ գրուած էին հայկական ... Փօրիկեանի բացման խօսքէն վերջ, սկաուտ Գ. Գեղամ Յակոբեան, նախագահը Արիներու Միութեան ծագումը եւ անոր նպատակը։

Սկաուտներու «Յառաջ Նահատակ» խմբերգէն վերջ, իրար յաջորդեցին ...

ՄԱՄՈՒԼ

Թուրքիա-Խորհրդային նոր համաձայնութիւն

«Հայրենիք» իր մայիս 12ի խմբագրականով թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւններու մասին կը գրէ.

— «Հեռագիրներէն յայտնի է, որ Ըսմէթ փաշա եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Մոսկուայի մէջ յաջողած են 8 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը կնքել 15-20 տարուան պայմանաժամով։

Բոլոր նշաններէն դատելով՝ 8 միլիոն տոլարի այս փոխառութիւնը Թուրքիոյ տեսակ մը կաշառք է, որ Մոսկուա կուտայ լինելու համար ... Հեռաւոր Արեւելքէն պատնաջող պատերազմի վտանգի այս շարքաշունչ շրջանին Թուրքիոյ բարեկամութիւնը պահել կարենալու համար։

Այդ նոյն նպատակին կոչուած է ծառայելու անշուշտ նաեւ արժէքաւոր այն նուէրը, զոր վերջին պահուն րած է Մոսկուա, այն է՝ «ի յիշատակ» իր Թուրք հիւրերու այցելութեան տուած է Թուրքիոյ 10 հրասայլ, թրաքթէօր եւ 5 զինուորական թանք։

Երկու ... Թուրքիոյ մէջ մնալ է ...

... Թուրք նախարարները Սեւաստոփոլի ճամբով մեկնած են դէպի Պոլիս Մոսկուայէն առթիւ։ Մոսկուայի մէջ հրատարակուած պաշտօնական յայտարարութիւն մը կ՚ըսէ, թէ Թուրք վարչապետին եւ արտաքին գործոց նախարարին այցելութեան պահուն որոշուած է աւելի եւս զօրացնել Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ սերտ գործակցութիւնը։

Որոշ է, թէ այսուհետեւ աւելի սերտ ու լայն գործակցութիւն պիտի ըլլայ ոչ միայն քաղաքական ու ռազմական, այլ եւ տնտեսական գետնի վրայ։ Ըստ երեւոյթին, Մոսկուա հարկադրուած է տնտեսական շօշափելի օգնութիւն ալ ընել Թուրքիոյ՝ անոր հետ բարեկամ մնալու համար։ Այսպէս տնտեսական ներկայ տագնապի օր աւուր աւելի խեղդող հետեւանքները կրնան յուսահատութեան մղել Էնկիւրին եւ նետել զայն Արեւմուտքի դրամատիրական պետութեանց գիրկը։

Ծանօթ պարագայ Խորհրդային Միութեան սերտ կուտայ Թուրքիոյ աւելի պահանջկոտ ըլլալու Մոսկուայի մէջ։ Եւ բոլոր նշանները ցոյց կուտան, որ Ըսմէթ փաշա եւ Րիւշտի պէյ գոհ սրտով հեռացած են Մոսկուայէն։»

խաղեր, արտասանութիւններ եւ երգեր։

Յաջորդաբար շարժանկարով ներկայացուեցաւ խաղ մը, եւ ընդհ. հայ արիներու ազգային բանակումը, որ ներկաներու կողմէ մեծ համակրանքի ու գնահատումի արժանացաւ։

Տեղի ունեցան նաեւ հաճելի եւ զուարթ անակնկալներ։ Հանդէսը վերջացաւ «Բամ Փորոտանով»։

Ներկաները ցրուեցան լաւ տպաւորութեամբ։

... ... տուած էր քաղաքիս Հայերուն թիւը, որ պէտք է ըլլայ 825 հոգի, փոխանակ 1825ի, ինչպէս ընթերցումէն ալ կը հասկցուի։

Մ. Աղասի

ՄԵՐ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ

ՍԷՆ ԺԸՆԷՎԻԷՆ. — Մայիս 19էն մինչեւ Յունիս 1 Նկարիչ Ա. Շահպանեան, իր յիսունէ աւելի գործերով, ցուցահանդէս մը սարքած է Galerie Livetի սրահին մէջ։

Ինծի անակնկալ մը եղաւ, ինչպէս անակնկալ մը պիտի ըլլայ Սէն Ժընէվիէվի ...

Թէեւ լսած էի իր անունը, բայց չէի տեսած, իմ Հայու սեւ աչքերովս, իր գործերը, այնքան արժէքաւոր։

Մեր տաղանդաւոր նկարչին ... Galerie Livet մեծ պատերը զարդարած են Ա. Շահպանեան ...

— Ա. Շահպանեան յաջողած է ... Մենք ... կը գնէ եւ ... մեծի կը նկարագրէ։

Սարգիս Ընտրիկեան

Ծանուցում

Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ փոլ Տումէրի սպանութեան առթիւ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնս յանուն Լիոնի եւ շրջակայ հայութեան՝ առանձին հեռագիրներով իր խոր ցաւակցութիւնը յայտնեց Ռոնի նահանգապետին եւ Լիոնի քաղաքապետին։

Այս առթիւ, որպէս զի Լիոնի եւ շրջակայ գաղութը իր պարտականութեան մէջ իր յարգանքի տուրքը ըլլայ մատուցած ըլլալ, որպէս զի իր ցեղային ազնուութիւնը եւ երախտագիտական առաքինութիւնը աւելի զօրեղ կերպով ցոյց տուած ըլլայ զինք հիւրընկալող այս մեծանուն ժողովուրդին, այս կիրակի, 29 մայիսին, 75 Avenue Bertheloti վրայ Հայոց եկեղեցիին մէջ պիտի կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ։

Ներկայ պիտի ըլլայ Գաւառական Խորհուրդը իր կազմով։ Հրաւիրուած են նաեւ ֆրանսացի պետական բարձրաստիճան պաշտօնեաներ ու բարեկամներ։

Միեւնոյն օրը, հոգեհանգստի արարողութեան, պիտի կարդացուին Հաշուած հեռագիրներուն պատճէնները ու անոնց տրուած այնքան զգայուն պատասխանները։

Լիոնի եւ շրջակայից
Ազգ. Կեդր. Վարչութիւն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Փարիզի Հ. Մ. Մ.ի ան Ֆութպոլի խումբը, որ Ֆրանսայի գաւառական բաժանմունքներու մէջ փայլուն արդիւնքներ տարաւ, եզրափակիչին հասնելով, առաջին անգամ ըլլալով պիտի մրցի Փարիզի մէջ։

Հ. Մ. Մ.ի յառաջիկայ կիրակի օրուան հակառակորդը ծանօթ Gallia խումբն է, եւ այս մրցումը տեղի պիտի ունենայ Maison Alforti թաղապետական սթատին մէջ, ժամը 2.45ին։

Մարզադաշտին հասցէն՝ Stade Municipal de la Maison Alfort, 25bis, Grande Rue։

Վ. Հ.

Հ. ... ԿԱՐՍԼԻ ԵՂԱՆԻՆ ՁԱՓ ՄԱ... Գինին սը մեծ մասամբ ... ... ՅԱՌԱՋ ...

... յօդուածագիրներէն եւ ... իրենց գրութիւնները ... ... թղթին մէկ երեսին վրայ եւ ...

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

... Անվճռական ... թէ կեանքի ու մահուան ընտրութեան մէջ, այլ անկարող ճշգելու թէ ապրիլ կամ զոհուիլ պէտք է, ... թէ երկրորդին համար պէտք է ըլլայ.

Զգա՞ր թէ ինչո՛ւ տրտում ես, — ... կրկին Թրանսուահին։

«Ինչու՞ն» չկայ, երբ ինքը, ... գոյութիւն չունի ... ինքնասպանութիւն մը, պարզապէս...

Թորոս պիտի ուզէր ծնած ըլլ...

Ո՞չ։
Հապա՞։
Վերադարձն է։
— Ծո՞ւն։
Այո, իր ...

կանչէին զինքը, մինչ ինք կը յամառէր տակաւին անխօսարարէն... Անխօսարարէ՞ն։ Այս աղջի՞կը։ Նո՞ր էր, վերջապէս ան, բոլոր նոր ու հրապուրիչ բաները, որոնք կուգան ու շպարշ կը նետեն, պահ մը, մեր հոգիին վրայ։ «Այսուհանդերձ, ինչ կը սպասես ա՛ն ... Ճամբայ «կարենամ ըսել թէ ապրեցայ» ... րիշներու նման, ծաւորական տղու վարժել ... ու ընկրունում։ Մինչ ինք երիտասարդ մըն էր, որ իր անկախութիւնը չունէր իր եսէն հրաժարած ըլլալով կամովին տրուելու համար իր շուրջիններուն կամքին։ Ահա, ապա՛, բաւին տառական իմաստով։ Համեստ ծարդու զաւակ, որուն մէջ ամէնէն ... աշխատանքն ու հողը կը խօսին ...

ծարծին մը կը շոյէին հիմա, երէկ բաղձ էին թուած, յետոյ փոթքը եւ ... ... խառնէն ...

XIII

Բայց ու պարապ valise մը ձեռքին ... գիտէր իրարու վրայ ... ու ... ծանօթներ ...

— ... Ռուբէն, կը ծնէինս, ...

Այս ... Նոյնը, ...
Տունը ...
Ռոմ՛։
— Ի՞նչ կը տանիս կոր հետդ։
Օհօօ՜, ի՞նչ կը տանիս... Ձեռքերս, գրքեր եւ valise մը... Ասա կը հասկնաս...
— Դուն ի՞նչ... Աշխատանք, ճշմարտութիւն եւ դրամագլուխութեան։ Իսկ այդ երեքը կը բաւեն պայքարի մարդուն համար...
Ինծի նայէ, Ռուբէն,
Ըսէ.
— Երբ խօսք բացուի կամ հարցնել ըլլայ, կ՚ըսես թէ վերադառնալիք եմ...
— Ըսէ՛կ։ Պիտի դառնա՞ս, ...
— Անշուշտ։ Բիւրօն կարդացէք որ ... Ճամբորդական ... պէտք կա, ... որ գործեր երեսի վրայ ... են...
Ցտսութիւն...
— Բարեւ ...
— Ի՞նչ...
— Թէ՞, Բիւրօն ... թիւնը ... ըսել ... ձեզի բան մը կարդալ...

... յաղթանակին։ Մանկ ... գրքեր ... ու ...
— ... գրքերէն մին — ... նոյնը ... նոր մասեր ... հանգիստ ...
Վերջապէս ...
— ... եւ ...
... ծրմնջեց ...
Երգեր մը
«Le livre des Tendresses» — ...
— Հը՞...
Բայց վերջին էջը.
«N'écris pas...»
«Փոստով կը գրեմ իրեն», ...
— Կարդացե՞ր ես, Ռուբէն։
— Ո՛չ։
— Սորվանի՞ գիրքը...
Այո՛։
Լա՜ւ վերծանմէք է...
— ...

- Ո՞վ, «Հարազատ Որդի՞ն»...
Ու շարունակեց անձամբ։
— «Հին Աստուածներ»։
Այո՛, «Հին Աստուածներ», — ... Ռուբէն։
Ու ... արտաքին ... գրքերը։ ... «Փրոլետար մասսան ու Ինտելիգենցիայի պօզիցիան՝ սոցիալական ֆրոնտում»։
...
Իր գրքին մէջ։
Ու ... valiseին մէջ։
... գրքերէն մին ... գրքերէն ...

(Շար. ...)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ցաւ նախագահ Փրուսիոյ Երեսփ. ժողովին: Իսկ փոխ-նախագահ ընտրուեցաւ ընկերվարական երեսփոխան Վիթմաք. եւ երկրորդ փոխ-նախագահ՝ կեդրոնի կուսակցութեան անդամներէն Պառւհօֆ որ արդէն, կը նախագահէր նոյն օրուան նիստին:

Յաջորդ նիստը տեղի պիտի ունենայ յունիս 1ին չորեքշաբթի օր:

Յունական դահլիճը կազմուեցաւ

Աթէնքէն տրուած լուրի մը համաձայն, Պ. Փափանաստասիու սահմանեց նոր դահլիճին կազմութիւնը:

Պ. Փափանաստասիու Հանրապետութեան նախագահին պիտի ներկայացնէ նոր նախարարներու ցանկը: Փափանաստասիու բոլոր կէտերուն շուրջ՝ համաձայնութիւն գոյացուցած է Պ. Վենիզելոսի հետ:

Ամերիկայի 10 միլիոն անգործները

Ամերիկայէն տրուած լուրերը շատ գէշ կը ներկայացնեն անգործներու կացութիւնը:

Երեսփոխանները չեն կրցած համաձայնութեան եզր գտնել՝ օգնութիւն եւ օժանդակութիւն կամ գործ ապահովելու համար անգործներուն, ինչ որ զայրոյթ յառաջ բերած է ամբողջ երկրին մէջ, եւ ամէն կողմէ բողոքի արտայայտութիւններ կը լսուին եւ նախկին մարտիկները կը պատրաստուին քալել Ուաշինկթընի վրայ, ստիպելու համար ամերիկեան խորհրդարանը, որ ստիպողաբար միջոցներ քուէարկէ: 10 միլիոն անգործներու ներկայացուցիչները ամէն տեղ կը յայտարարեն թէ կարելի չպիտի ըլլայ ըմբոստութեան առաջքն առնել, եթէ անհրաժեշտ միջոցներու չդիմէ կառավարութիւնը, մեղմելու համար թշուառութիւնը:

Պարտքեր եւ հատուցումներ

ԱՆԳԼԻԱ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անգլիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացած է պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին շուրջ: Այս առթիւ, աշխատաւորական երեսփոխան մը, հարցում ուղղեց Անգլիոյ արտաքին նախարարին, որմէ ստացաւ հետեւեալ պատասխանը.

— Համաձայն նախագահ Հուվըրի առաջարկին, հատուցումներու եւ պատերազմական պարտքերու գլուխէն, միջազգային վճարումները յետաձգուած են 1931 յուլիս 1էն մինչեւ 1932 յունիս 30: Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ, անցեալ օգոստոսին, որոշուած էր որ այսպէս յետաձգուած վճարումներու գումարը վճարուէր 10 հաւասար տարեվճարներով եւ տոկոսով, 1933 յուլիս 1էն սկսեալ:

«Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ, կանոնադրութիւններ ստորագրուեցան, այս հիման վրայ նախատեսելով յետաձգուած գումարներու վճարումը: Այս կանոնադրութիւնները կը վերաբերէին Գերմանիոյ պատերազմական պարտքերուն եւ հատուցումներուն՝ առ Անգլիա:

«Ամերիկեան կառավարութիւնը Անգլիային եւ միւս պետութիւններէն խնդրեց որ յետաձգուած վճարումներուն մասին համաձայնագրեր ստորագրեն: Ուաշինկթընի անգլիական դեսպանին հրահանգ տրուեցաւ լրացնելու համար պարտքին վերաբերեալ ստորագրուած համաձայնագրերը:

«Կը նշանակէ թէ ասով կատարուած է պարզ ձեւակերպութիւն մը, որ վճռական որոշման մը հետեւանքը չէ սկզբունքի հարցի մը մասին»:

Ըստ Անգլիոյ արտաքին նախարարին, այս պահուս կատարուած այդ ձեւակերպութիւնը, չի կրնար որ եւ է ազդեցութիւն գործել, Լօզանի ժողովին մէջ տրուելիք որոշումներուն վրայ:

Յ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

ԱՆԻԷՌԻ Գառնիկեան միութեան դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանի սրահը: Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան. նիւթ՝ քանի մը յեղափոխական գրողներ:

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին տեղւոյս Ակումբին մէջ: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թէյասեղան մը, ի պատիւ շրջանային ժողովի պատգամաւորներուն, յառաջ Կիրակի ժամը 4ին Պատուիրակութեան շէնքին մէջ, 71 Ave. Kléber: Կը հրաւիրուին անդամ-անդամուհիները եւ համակիրները:

Ոչ ոքի հրաւէր չպիտի ղրկուի:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէն իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր շրջանի ընկերներէն ՃԱՆԻԿ Օ ՏԱՃԵԱՆԻ, իր կնոջ ՀՌԻՓՍԻՄԷԻ զաղանալէտ մահուան առթիւ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,45ին, 6 Rue de la Grange Batelière, Փարիզ (9): Օրակարգ՝ քննիչ յանձնախումբի տեղեկագիր եւ ընտրութիւն. նոր վարչութեան: Կը հրաւիրուին բոլոր նախկին հայ լէգէոնականները:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԲՈՌ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Կերակուրը նոյնպէս վատ էր ու անբաւական: Բայց Ջեմս չուռով իրոււնք ստացաւ տնից նրան ուտեստ ուղարկելու: Արթուրին պահում էին անջատ, եւ թէեւ վերակացուների հսկողութիւնը այնքան էլ խիստ չէր, ինչպէս կարծել էր ինքը, բայց եւ այնպէս չկարողացաւ իր ձերբակալման պատճառը իմանալ: Սակայն նա չէր կորցնել իր այն անդորր տրամադրութիւնը, որով բերդն էր մտել: Եւ քանի որ թոյլ չէին տալիս գիրք ստանալու, նա իր ժամանակը անց էր կացնում աղօթելով ու բարեպաշտ մտածումներով, եւ սպասում էր բերդի ընթացքին առանց մի մասնաւոր անհամբերութեան ու վրդովումի:

Մի առաւօտ զինուորը բացաւ խուցի դուռը:

— Խնդրեմ:

Մի — երկու հարցից յետոյ, որոնց պատասխանում էին չարունակ «խօսելը արգիլուած է», Արթուր հպատակուեց անհրաժեշտութեան եւ հետեւեց զինուորին միջանցքների, սանդուղների ու բակերի մի ամբողջ լաբիրինթով, բոլորն էլ աւելի կամ նուազ գարշահոտ ու խեղդող: Վերջապէս տարան մի մեծ պայծառ սենեակ. երեք հոգի զինուորական համազգեստով նստած էին կանաչ մահուդով ծածկած երկար սեղանի առաջ, որի վրայ լիքը թղթեր էին թափուած: Երեքն էլ անփոյթ խօսում էին իրար հետ: Երբ Արթուր ներս մտաւ, նրանք գործի մարդու խիստ տեսքը առան, եւ նրանցից երէցը, որ սպիտակած այտմօրուքներով ու զնդապետի նշանազգեստով մի ֆատ էր, մատնանիշ արաւ սեղանի միւս կողմի աթոռը ու սկսեց հարցափորձը:

Արթուր սպասում էր, որ սպառնալիքներ անէին ու վրան պոռային, եւ պատրաստուել էր պատասխանելու հեզ ու իր արժանիքը պահելով: Բայց անխորժով տեսաւ, որ սխալուել է: Գնդապետը իրեն սառն էր պահում, լաւուած ու պաշտօնական, բայց չափազանց քաղաքավարի: Տուին սովորական հարցերը, թէ ի՞նչ է անունը, քանի՞ տարեկան, ի՞նչ ազգութեան եւ բոլոր պատասխանները գրի անցրին իրենց մշտական կանոնով: Արթուր սկսել էր արդէն ձանձրոյթ ու անհամբերութիւն զգալու, երբ յանկարծ գնդապետը հարցրեց

— Իսկ այժմ, պարոն Բերթըն, ի՞նչ գիտէք դուք Երիտասարդ Իտալիայի մասին:

— Գիտեմ, որ այդ ընկերութիւնը Մարսէյլում մի լրագիր է հրատարակում ու տարածում է Իտալիայում ժողովուրդը ապստամբութեան դրդելու եւ աւստրիական բանակը երկրից դուրս անելու նպատակով:

— Ենթադրում եմ, որ դուք կարդացած էք այդ լրագիրը:

— Այո՛, այնտեղ յարուցած հարցերը ինձ հետաքրքրում են:

— Երբ դուք կարդում էիք, հասկանո՞ւմ էիք, որ ձեր վարմունքը ապօրինի է:

— Ի հարկէ:

— Որտեղից էիք ստացել այն թերթերը, որ ձեր սենեակում գտան:

— Չեմ կարող ասել:

— Պարոն Բերթըն, չի կարելի ասել՝ «չե՛մ կարող». պարտական էք հարցերիս պատասխան տալու:

— Չեմ ուզում պատասխանել, եթէ «չեմ կարող» ասելը արգիլուած է:

— Դուք կը զղջաք, որ ձեզ այդ տեսակ դարձուածներ էք թոյլ տալիս. — նկատեց գնդապետը, եւ Արթուրից ոչ մի պատասխան չստանալով՝ շարունակեց.

— Մեզ հաստատ տեղեկութիւններ են հասել, որ դուք աւելի սերտ կապեր ունէք այդ ընկերութեան հետ, քան արգիլուած գրքերի ընթերցումը: Ձեզ համար աւելի ձեռնտու է որ բացարձակ խոստովանէք: Ճշմարտութիւնը կը պարզուի յամենայն դէպս, եւ դուք կը տեսնէք, որ բոլորովին անօգուտ է լռելն ու յամառելը:

— Ես չեմ յամառում: Ի՞նչ էք ուզում:

— Նախ՝ ինչպէ՞ս է որ դուք, մի օտարական, խառնուել էք այս տեսակ գործերի մէջ:

— Ես խորհել եմ այդ հարցերի մասին, կարդացել եմ ինչ որ ձեռքս ընկել է եւ հասել եմ ինձ համար որոշ եզրակացութիւնների

— Ո՞վ համոզեց ձեզ այդ ընկերութեան մէջ մտնելու:

— Ոչ ոք. ինքս ցանկացայ

— Դուք ինձ քթիցս ման էք ածում. — բղաւեց գնդապետը հետզհետէ համբերութիւնից դուրս գալով: — Մարդ ինքնիրեն չի կարող մի ընկերութեան մէջ մտնել: Դուք ո՞ւմ յայտնեցիք ձեր ցանկութիւնը, թէ ընկերութեան մէջ էք ուզում մտնել

Լռութիւն.

— Հաճեցէք ինձ պատասխանելու:

— Ո՛չ, եթէ այդ կարգի հարցեր էք տալու:

Արթուրի խօսուածքը խէթ էր: Մի անսովոր ջղային գրգռում համակել էր նրան: Արդէն գիտէր էր ընկել, որ Լիվորնոյում ու Պիզայում շատ ձերբակալութիւններ էին եղած լինելու, եւ թէեւ դժբախտութեան չափը դեռ որոշ չէր իրեն, բայց եւ այնպէս իր լսածը հերիք էր Ջեմմայի ու իր բարեկամների վիճակի մասին անհանգիստ լինելու: Պաշտօնեաների փքուն քաղաքավարութիւնը, լիբր հարցերի ձանձրալի շարքը եւ իր խուսափող պատասխանները սկսեցին անտանելի դառնալ, իսկ դրան ետեւից պահակի ծանր քայլերի տոփիւնը աւելի տանջում էր նրա ականջը:

— Ի դէպ, ե՞րբ տեսնուեցիք դուք վերջին անգամ Ջիովաննի Բոլլայի հետ. — հարցրեց գնդապետը մի քանի աննշան ֆրազների փոխանակութիւնից յետոյ: — Պիզայից հեռանալուց առաջ, չէ՞:

— Դա ո՞վ է որ. չեմ ճանաչում

— Ի՞նչպէս: Ջիովաննի Բոլլա: Դուք անպատճառ ճանաչում էք նրան: Բարձրահասակ, մաքուր ածիլուած երիտասարդ...: Նա ձեր համալսարանական ընկերներից մէկն է

— Համալսարանը շատ ուսանողներ կան, որոնց ես չեմ ճանաչում

— Բայց Բոլլային դուք ճանաչում էք անկասկած: Նայեցէ՛ք, նրա ձեռագիրը: Տեսնում էք, որ նա ձեզ լաւ է ճանաչում:

Գնդապետը մի անփոյթ շարժումով նրան մեկնեց թուղթը, որի գլխին գրուած էր «արձանագրութիւն իսկ ստորագրութեան տեղը «Ջիովաննի Բոլլա»:

(Շար.

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :: R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՅԻՍ 1932

28 MAI 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Օտար երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1891 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ ՇԱԲԱԹ՝ ԲՈԼՈՐԴ ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՓԱՐԻԶ «ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԸ
ՄԱՐՍԷՅԼ «ՊՐԷՊԱՆ ՄԱՐՍԷՅԵԷ»Ի ՍՐԱՀԸ
ԼԻՈՆ Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՐԱՇԱՀՆԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ քաղաքագէտները մաքոքի պէս Արեւելքէն Արեւմուտք կը խաղան, յարուած մթնոլորտէն շահ մը, միշտ առժամեայ շահ մը փրցնելու համար:

Թրքական քաղաքականութիւնը պատեհապաշտ քաղաքականութիւնը եղած է միշտ, եւ պէտք է խոստովանիլ որ անոնք գիտցած են օգտուիլ այդ պատեհութիւններէն:

Ըսմէթ փաշայի այցելութիւնները ենթադրել կուտան որ Թուրքիոյ հոտն առած են հետաքրքրական բարդութիւններու, ու կը ջանան արժեցնել իրենց ուժը:

Այս նախազգացման վարժուած են Թուրքերը դարերու ընթացքին, շնորհիւ մեծ պետութիւններու միրաշահութեան: Ամէն անգամ, երբ միրաշահները յառաջած են, երբ Թուրքիա ալէն ու ձորէն չոյուած է՝ նուէրներու եւ գովեստներու առատ տարափով, ինքզինքն աւելի փառնաւոր զգացած է: Ու այս կացութեան վերամ, անզօր՝ ներգործող տիրական կողմ հանդիսանալու, ան յաջողած է պատեհութիւններն օգտագործելու:

Թրքական պատմութեան վերջին հարիւրամեակի պատմութիւնը հարուստ է մեր մատնանշած առնչութեամբ:

Այսօր, նոյն պատմութիւնն է որ կը կրկնուի:

Մեր ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ Ըսմէթ փաշայի առաջած նուէրը Մոսկուայի մէջ, — ավիոնացեղ ձի մը:

Քանի մը օր յանցած Անգլիոյ մեծարանքը կը հասնէր Մուստաֆա Քէմալին, ձօնին վրայ արձանագրուած:

— «Բրիտանական կառավարութեան յարգանքի հաւաստիքը մեծ հրամանատարին, ասպետական հակառակորդին, մեծանձն քաղաքագէտին, Նորին Վսեմութիւն Կազի Մուստաֆա Քէմալի, նախագահ Թուրքիոյ հանրապետութեան»:

Մոսկուան եւ Լոնտոնը իրարու հետ կը մրցին արեւելեան այս փղապետութիւնը միրաշահելու, անշուշտ վաղը այդ գործիքին դառնալու համար:

Հիմա կարգը եկած է Հռոմին: Անշուշտ հոն ալ պիտի շոյուի թրքական ցեղապետութեան բնազդները, Միջերկրական Արեւելքի քաղաքի կարեւորութիւնը երկինք բարձրացնելով:

Այս քաղաքական խաղերու մէջ խնամակալական բաղդ խաղեր կան, որոնք անկասկած զօրաւորի օգտին պիտի վերջանան:

Սակայն երեւոյթն իր ըմբռնելի սահմանին մէջ խրատական շատ բան կը պարունակէ առաջին հերթին Հայերու եւ երկրորդ հերթին Թուրքերու համար:

Հայերս, որ հարիւրերորդ անգամն ըլլալով՝ հիասթափուած ենք դիւանագիտութեան եւ մեծ պետութիւններու շահագէտ ու անբարոյական ելոյթներէն, լաւ կ՚ըլլար որ հարիւր եւ մէկերորդ անգամ աւելի համոզուէինք աշխարհի անբարոյական կեցուածքին մասին, որպէս ճնշուած ու տրորուած ազգ մը: Համոզուէինք վերջապէս, որ համայնավար Մոսկուան, իմպերիալիստ Լոնտոնը եւ ֆաշիստ Հռոմը նոյն շահախնդիր, անգութ ու առօրեաքարշ ոգին կը մարմնացնեն, երբ հարցը գերի ազգերու ազատագրութեան շուրջը կը դառնայ: Անոնք միշտ պատրաստ են արիւնով ներկուած ձեռքերը սեղմելու, անոնք միշտ պատրաստ են «ասպետական» ու «մեծանձն» նկատել Թուրքը, որ հարիւր հազարաւոր անպաշտպան կիներու եւ մանուկներու արիւնը թափած է:

Ու այս անբարոյականութեան դիմաց, հայ մարդը, քաղաքական տարրական գիտակցութեան հասած հայ մարդը պէտք է որոնէ ու խորացնէ իր ինքնայատուկ բարոյականը, — իր յոյսը դնէ իր սեփական ուժին վրայ, իր կազմակերպուած կորովին վրայ: Զանց հիասթափութիւններէ եւ յուսալքումներէ կ՚ազատի մեր ժողովուրդը, որ պէտք ունի ամէն օր նոր ցնցումի մը, խելքը գլուխը ժողվելու համար:

Երեւոյթը պակաս խրատական չէ Թուրքերուն, եթէ առժամեայ շահերէն վեր, հիմնական եւ դարաւոր նշանակութիւն ունեցող շահեր հետապնդելու, տեւական ազգ մը եւ աներեր պետութիւն մը դառնալու գիտակցութիւնն ունենան: Թուրքին խրատ տալու յաւակնութիւնը չունինք, բայց երեւոյթը որ պիտի մատնանշենք, խոցելի կողմն է թրքական պատմութեան:

Մեծ պետութիւնները վարժուած են Թուրքիոյ վրայ նայիլ որպէս արեւելեան ցեղապետութիւն մը, որ գերազանցապէս զինուորական ուժ մը եղած է, ենթակայ ցեղապետներու, — Սուլթան, Մուստաֆա Քէմալ կամ Ըսմէթ, հին թէ նոր, միեւնոյնն է:

Եւրոպան, որ աշխարհի չորս մասերուն երկարած է իր ձեռքը, գիտէ շահագործել ամէն ազգի եւ տեսակի ցեղապետները, նուէրներով եւ տիտղոսներով եւ շոյելու «մեծափառ» ազնուականութեամբ:

Եթէ մենք երբեմն ակարամտութիւնն ունեցած ենք հաւատալու մեծ պետութիւններու մարդկային «ազնուութեան», Թուրքերը ընդհանրապէս մեծամտութիւնն ունեցած են նուէրներ առնելու, կռնակէն շոյուելու եւ նետուելու հրդեհներուն մէջ: Հիմնականը թողած, ցեղապետական զօրարանակ մը եղած են դարերու ընթացքին, եւ իրենց անկման ճամբուն վրայ՝ տրորած են ականները, սակայն իրենք ալ քամուած, բռնած են յարաճուն նահանջի ճամբան:

Թուրքիոյ վերջին տարիներու ինքնամփոփումը քիչ տեւեց: Նուէրներն ու շոյանքները սկսած են շատնալ: Հետաքրքիր է գիտնալ թէ Թուրքերը ազգային պետութեան մը հետեւող շահերով պիտի առաջնորդուի՞ն թէ ցեղապետական բնազդին անձնատուր պիտի ըլլան:

Կ. Ս.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՅԻՍ 28

Այսօր, շաբաթ իրիկուն, երեք հայաշատ քաղաքներ՝ Փարիզ, Մարսէյլ ու Լիոն նոյն ժամուն կը տօնեն Անկախութեան Տօնը:

Եւ ամէն վայրի համար, նոյն վստահութիւնը կրկին մեր սրտերը կը լեցնէ թախծոտ հպարտութեամբ:

Ժողովուրդը, մեր հայրենապաշտ ազատատենչ ու բարի բազմութիւններ ամէն տեղ պիտի վազեն լսելու ազատութեան կարօտի խօսքերը պատմ մը նորէն լեցուելու կորովի ու հաւատքի շունչովը, ջերմ ու հաղորդական, որ բոլոր ծախողութիւններէն յետոյ, անոզոք նակատագրի մը բոլոր խաղերէն ու հարուածներէն յետոյ, եւ ամպարիշտ մարդկութեան մը բոլոր ստուերէն, խաբէութիւններէն ու սադրանքներէն յետոյ, կը մնայ մերը՝ հրաշքի ուժով:

Ու քանի տարիք կ՚առնէ, Տօնը աւելի կը շեշտէ իր պատմական մեծ իմաստը, խորհրդաւոր, մեղմ ու ազդուայ:

Որովհետեւ, քանի՜ կ՚երկարի գաղթականի անբնական կեանքը՝ խորթ այս հողերուն վրայ, այնքան աւելի կը սաստկանայ սեփական գոյութեան բաղձանքը. հայ անկաշկանդ կեանքի կարօտը, հայ ծնելէ յետոյ, հայ ապրելու, մեծնալու եւ նաեւ հայ մեռնելու հպարտութեան պէտքը:

Ու դառնութիւնը իր թոյնը կը ծորէ սրտերուն մէջ, — այն դառնութիւնը որ բեղուն արգանդն է բոլոր սրբազան խենթութիւններուն: Դառնութիւնը որ գայլոյթի շանթարձակ նայուածքներ կը խառնէ աչքերուն խորը, կը սեղմէ բռունցքները՝ սպառնացայտ եւ խասնելու անապարանքով կը տենդոտէ քայլերը:

Եւ ուրիշ կերպ չի կրնար ըլլալ: Դարերէն կուգայ այս ժողովուրդը՝ նման յամառ ու հաւատարիմ ուխտաւորին, որ փարթամ աւանդութիւններու ժառանգը կ՚երթայ յանձնել:

Ու դարերը՝ հովի պէս չէ որ կ՚անցնին ժողովուրդի մը հոգիէն, մնալու անցող երբ այդ ժողովուրդը հոյլութիւնն է:

Գրպտեցէք պահ մը մեր պատմութիւնը: Քրքրեցէք այդ ցաւատանջ, անհանդարտ ու փոթորկոտ պատմութեան գլխաւոր դրուագները. վերյուշեցէք այլազան ու հակընդդէմ ազդեցութիւնները՝ այնքան ի զուր տքներ ենք շեղել հայ ճակատագիրը իր ճամբէն, այլափոխել հայ դիմագիծը ու զարմացէք դանդաղ՝ այլ յամառ վերելքին որ այս ժողովուրդինն է եղեր: Ամբողջ այդ պատմութեան ընթացքին վերելքը քաշեր է ոսկի շղարշ մը, մերթ ուղիղ, մերթ զիկզակ, մերթ ստուերի հետքերով, բայց անընդհատ:

Իր իսկ պատմութիւնը կնքած է այս ժողովուրդին հոգին: Ու այսօր, իր հարազատ հողերէն հեռու, օտար ու միծանօթ քաղաքակրթութիւններու քովելով՝ երբ կը զգայ իր մորթին վրայ իսկ՝ հետզհետէ մաշելու վտանգը. վերելքի նոյն բնազդական մղումն է որ դարձեալ կը բանէ զինքը:

Ու վերելքը՝ այս անգամ, միայն մշակոյթ չէ, իր գիրով, արուեստով ու երգով:

Այլ՝ աւելի խոր ու եզօր, աւելի կորովի ու մեծափառ գիտակցութիւն մը՝ զոհողութեան ու պայքարի պահանջներով:

Ժողովուրդին համար որ օտար ու հակայ քաղաքներու տառապանքը սորվեցաւ, «Մայիս 28»ը միայն Տօնի մը բուականը չէ:

Այլ հետապնդումն ազդանշանը իր պատմական ճակատագրին, իր վերջնական ազատագրութեան, իր սահմաններուն մէջ իսկ՝ իբր ազգ ապրելու իր իրաւունքին:

Մ. Ն.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բարեկամութեան դաշնագիրը

Ըսմէթ փաշա Հռոմի մէջ յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն թուրքեւիտալական յարաբերութեանց մասին. մասնաւորաբար ըսաւ թէ, թէ իրեն եւ թէ Իտալիոյ վարչապետին համար շատ կարեւոր է ծանօթանալ իրարու քաղաքական մտայնութեան, այդ կերպով աւելի դիւրութեամբ հասկացողութեան գալու համար երկու երկիրներու քաղաքականութիւնը շահագրգռող հարցերու շուրջ:

Թանի մասնաւոր թղթակիցը կը հեռագրէ Հռոմէն.

— Գիտենք թէ թուրքեւիտալական բարեկամութեան դաշնագիրը չէզոքութեան, իրաւարարութեան եւ հաշտարարութեան դաշինք մըն է: Երկու պետութիւնները յանձն կ՚առնեն չմտնել քաղաքական այն տեսակ համաձայնութիւններու մէջ որոնք կրնան սպառնալ Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ: Պատերազմի պահուն, իրարու հանդէպ կ՚ապահովեն փոխադարձ չէզոքութիւն: Վերջապէս, դաշնագիրը կը նախատեսէ հաշտական վէճերու պարագային հաշտարարութեան ձեռնարկութիւնները

«Ինչպէս կը տեսնուի, այս դաշնագիրը դուրկ է կարեւոր որ եւ է բովանդակութենէ: Կը նմանի անոնց զոր Թուրքիա կնքեց ուրիշ պետութեանց հետ, ինչպէս Ռուսիա, Գարմանիա, եւայլն: Այսու հանդերձ, ունի իր նշանակութիւնը որ պիտի յայտնուի ժամանակ, յետագայ դէպքերու ընթացքին:

«Ինչպէս արդէն յիշեցինք, բարեկամութիւնը, ինչպէս նաեւ չէզոքութիւն ապահովելով պետութեան մը, որ թշնամի կը նկատուէր, այս դաշնագիրը Թուրքիոյ կ՚ընծայէ ապահովութիւնը զոր կը փնտռէր Միջերկրականեան աւազանին մէջ: Իր կողմէ, Իտալիա հասկցած է թէ այս դիւանագիտական փաստաթուղթէն կը բխին շարք մը անտեսական առաւելութիւններ: Այս արդիւնքը ստացուած է որոշ չափով, բայց կը կարծենք թէ դեռ շատ բան պէտք է, որպէս զի այս մարզին մէջ, կը կարծենք, իտալական փափաքները իրականանան: Անշուշտ, քէմալական վարչաձեւին քաղաքականութիւնը չի մերժեր տնտեսական որ եւ է գործակցութիւն, ինչ որ ալ ըլլայ: Բայց ծանօթ է նաեւ դժկամակութիւնը որ դայն տողորած է հանդէպ օտար որ եւ է թափանցման:

«Ինչ որ ալ ըլլայ, Իտալիա եւ Թուրքիա տակաւին պէտք է համաձայնութեան գան իրենց յարաբերութիւններու խոշոր մէկ մասին վրայ:

«Թուրքեւիտալական յարաբերութեանց նուիրուած իր քննարկական մէկ գրութեան մէջ, «Ճիօռնալէ տ՚Իտալիա» առանց մանուածապատ խօսքերու, կը հասկցնէ թէ տրամաբանական կը թուի, որ հոյս մէկ քանի օրերու խօսակցութեանց ընթացքին, քննուին տնտեսական այն հարցերը, որոնք ուղղակի կը շահագրգռեն երկու երկիրները, այս մարզին մէջ զարգացնելու համար իրենց յարաբերութիւնները: Միջերկրականեան Միջակայ Արեւելքի մէջ տնտեսական եւ նաեւ քաղաքական ուժեղ դիրքեր ապահովելու համար՝ Իտալիոյ կամքը կը շարունակէ գործել յամառօրէն

«Իտալիա, ամէնէն առաջ, իր ճարտարարուեստական եւ առեւտրական տարածման համար, գործունէութեան ամէնէն նպաստաւոր դաշտ մը կը փնտռէ Արեւելքի, եւ մասնաւորապէս Սեւ ծովու աւազանին մէջ, Թուրքիոյ, Իրաքի մէջ, Ռուսիոյ հարաւը, Կովկաս: Տուչէն ինքն իսկ օր մը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Իտալիա, պէտք է որ իր ծաւալումը ապահովէ Արեւելքի մէջ, քանի որ ուրիշ տեղեր շուկաները ցանցառ կը դառնան

«Միւս կողմէ, կը թուի թէ եւրոպական կացութիւնը Իտալիան բնազդօրէն կը մղէ Միջերկրականեան Արեւելքի մէջ փնտռելու բարեկամութիւններ եւ խուսափելու ծիպրալթարէն եւ Սուէզէն պարտադիր ու հսկողութեան տակ առնուած անցքէն: Արդէն համաձայնութեան եկած է Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ հետ եւ հիմա, բոլոր արտաքին երիտասարդ պետութեանց հետ կը ջանայ զարգացնել բարեկամութեան եւ աշխատակցութեան գործօն քաղաքականութիւն մը»:

Յունաստանի նոր դահիճը

Գ. Փափանաստասիոս Հանրապետութեան նախագահին ներկայացուց իր կազմած կառավարութեան անդամները: Նախարարները երդման արարողութիւնը կատարեցին:

Գ. Փափանաստասիոս հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.

— Իմ դահլիճս ժամանակաւոր է եւ անոր գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ պատրաստել յառաջիկայ ընտրութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենան օգոստոսի վերջը եւ սեպտեմբերի առաջին օրերը: Նոր կառավարութիւնը ապահոված ըլլալ կը թուի ազատականներու եւ ատով խորհրդարանի մեծամասնութեան քաջալերանքը:

«Շիտակ է թէ ժամանակ չպիտի ունենանք գործադրելու մեր կուսակցութեան սկզբունքները, բայց իր մեծ գիծերուն մէջ պիտի հետեւինք նախորդ կառավարութեան քաղաքականութեան, ջանալով բարելաւել Յունաստանի յարաբերութիւնները արտասահմանի եւ մասնաւորաբար, պալքանեան պետութեանց հետ»:

Լօզանի ժողովէն առաջ

Երկուշաբթի օր, Ֆրանսայի ելմտական նախարարութեան շէնքին մէջ, տեղի պիտի ունենայ խորհրդակցութիւն մը, որուն պիտի մասնակցին Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբին անդամները եւ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Իտալիոյ ելմտական մասնագէտները: Այս խորհրդակցութեան նպատակը պիտի ըլլայ ուսումնասիրել Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբին տեղեկագրին ընդհանուր գիծերը, որ արդէն առաջին քննութեան մը ենթարկուեցաւ Ժընեւի մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՅԱՌԱՋի Հեռախօսը

ՅԱՌԱՋի հեռախօսին թիւը փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի ուշադրութիւն ընել նոր թիւին

GLACIÈRE 15-70

Արարատի Քիւրտերու դատավարութիւնը

—)(o)(—

Թրքական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Արարատի քիւրտ ըմբոստներէն վերջերս դատապարտուածներուն մասին:

Արարատի յեղափոխներու վերաբերեալ վճիռը սա է.— Բանտարկուածներէն 31 հոգի եւ փախստական վիճակի մէջ եղողներէն 3 հոգի, ընդամէնը 34 հոգի մահապատժի դատապարտուեցան: Իսկ ձերբակալեալ վիճակի մէջ գտնուողներէն 38 հոգի եւ ոչ — ձերբակալեալ վիճակի մէջ գտնուող 91 ամբաստանեալ, ընդամէնը 179 հոգի անպարտ արձակուեցան:

*** Ռաշիկաններ եւ ոստիկան — գինուորներ հարկ եղած միջոցները ձեռք առած են կառավարական բանտին եւ դատական պաշտօնատան մէջ: Նոյն օրը ժամը ճիշդ 1ին առաջին անգամ բերուած են դատարան 44 բանտարկեալներ Ըսուեցաւ իրենց թէ անպարտ արձակուած էին: Բ. կարաւանով եկող 44 բանտարկեալներու եւ 3 ոչ — ձերբակալեալներու նոյնպէս անպարտութիւնին հաղորդուեցաւ Արդարութիւնին անաչառ էր: Շարունակ կ՚աղօթէին կառավարութեան եւ Հանրապետութեան: Գ. կարաւանով բերուած 48 ամբաստանեալներէն 2ը 8ական տարի եւ 4ական ամիս; 3ը, տարիքի պզտիկութեան պատճառով 3ական տարի 8ական ամիս, մէկը 6 տարի 8 ամիս, միացեալները 10ական տարի ծանր բանտարկութիւն*

Դ. կարաւանով բերուեցան 31 ամբաստանեալ: Անոնք եւ փախստական 3 հոգի մահապատիժ կրեցին, որովհետեւ Թուրք Հանրապետութեան հողերուն մէջ անկախ Քիւրտիստան մը կազմելու համար զէնքի փարելով շատ մը Թուրք ազանները եւ զինուորներու արիւնը մտած էին: Անոնցմէ դառ 10 դատապարտեալ ալ մահապատիժ կրեցին, բայց տարիքի պզտիկութեան պատճառով, 2ին պատիժը 15 տարի, միւս 8ինը 24ական տարի իջեցուեցան Անպարտ հռչակուածները իսկոյն արձակուեցան:

Տփղիսի Միխայլովի յուղարկաւորութիւնը

—)(o)(

Սոֆիայի մէջ, մեծ բազմութեան մը մասնակցութեամբ կատարուած է մակեդոնական ազգ. կոմիտէի նախագահ Տփղիսի Միխայլովի յուղարկաւորութեան հանդէսը: Կը մասնակցէին քանի մը հարիւր կազմակերպութիւններ ու միութիւններ, ծաղկեպսակներու թիւը 300էն աւելի էր:

Կը մասնակցէին նաեւ Հ. Յ. Դ. Պալքանի Կեդր. Կոմիտէի, Սոֆիայի Կոմիտէի, «Ազատ Խօսք»ի խմբագրութեան եւ «Քրիստափոր» ընթերցարանի պատուիրակութիւնները: Ներկայ էր նաեւ պատուիրակութիւն մը Թեմական Խորհուրդէն:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան թարմ ծաղիկներով զարդարուած պսակը կը կրէր հետեւեալ մակագրութիւնը. «Աղգային թանկագին պետին՝ Հ. Յ. Դաշնակցութենէն»:

Հայրենաշունչ դամբանականներ խօսեցան մակեդոնական գործիչները:

Ոստիկանութիւնը եռանդով կը հետապնդէ ոճրագործը գտնելու գործը. Կը կարծուի թէ այս քանի մը օրուան մէջ կարեւոր յաջողութիւն մը պիտի ունենայ այս մասին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՌԱԲԻՆԴՐԱՆԱԹ ԹԱԳՈՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ Ռ. ԹԱԳՈՐԻ ՀԵՏ

Համաշխարհային հռչակ ունեցող փիլիսոփայ-բանաստեղծը՝ Ռաբինդրանաթ Թագորը մէկ ամիս է Պարսկաստան է գտնւում։

Իրեն ուղեկցում են՝ տղան, իր երիտասարդ հարսը, քարտուղարը, նաեւ Հնդկաստանում ապրող (մօտ հարիւր հազար) Փարսերի ներկայացուցիչ՝ Դին-Շահը եւ մի քանի Հնդիկներ։

Դին-Շահը երկու միլիոն թուման (քսան միլիոն ռիալ) է բերել՝ մասնակցելու Պարսկաստանի արդիւնաբերական եւ արդիւնագործական աշխատանքներին։

Կրակապաշտ Փարսերը հայրենիքի կարօտն են քաշում, եւ որպէս առաջին քայլ՝ Դին-Շահն է եկել դրամով եւ գործնական առաջարկութիւններով։

Այս մասին, մի ուրիշ անգամ։

Ռ. Թագորը՝ կտրելով Շիրազ, Սպահան գիծը, Ապրիլ 28ին ժամանեց Թէհրան։ Նոյն օրերին, Թէհրան էր նաեւ Իրաքի Էմիր Ֆէյսալ թագաւորը։

Թագորը կառավարութեան հիւրն է, եւ ոչինչ չի խնայւում մեծարելու նրան։ Իրեն տրամադրուած է Թէհրանի հազուագիւտ պալատներից մէկը՝ բանաստեղծական եւ անուշ-մուկ.

Իրանի գահակալը նրան ընդունելուց եւ շքանշան տալուց յետոյ, Թագորը դարձաւ ժողովրդի սեփականութիւն։

Ամէն օր հրաւիրուած է՝ Լուսաւորութեան նախարարութիւնը, մէջլիսը, դպրոցները, «Իրան Ակումբը», պարսիկ մամուլը, զարդուշտինները (կրակապաշտ Փարսեր), պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւնները, հայ համայնքը թէյասեղաններ կազմակերպեցին ի պատիւ Ռ. Թագորի եւ Դին Շահի։

Կառավարութիւնը Թագորի տրամադրութեան տակ էր դրել հմուտ թարգմանիչ Ասադին։

Իր բնակարանում մասնաւոր այցելութիւնների համար յատուկ ժամեր էին որոշուած։

Հնարաւոր չէ անմիջապէս տեսնել նրան. այցելուների թիւը այնքան շատ է, որ օրեր առաջ ժամադրութիւն պիտի խնդրել, հերթի սպասել։

Իր ծննդեան 71 ամեակը տօնեց Թէհրանում մեծ շուքով։ Այդ առթիւ, հայ համայնքի կողմից նրան ներկայացրեց արծաթէ ծաղկաման, հետեւեալ մակագրութեամբ. «Դարի մեծագոյն բանաստեղծ, Արեւելքի պարծանք Ռաբինդրանաթ Թագորին»։

Թէհրան գալու օրուանից իսկ մտածեցի Յառաջի կողմից տեսակցութիւն խնդրել։

Ալիքի խմբագրական կազմից՝ ընկեր Յովսէփ Թադէոսեանը, եւ աշխատակիցներից իրաւաբան Գ. Ազարաբեանը եւ ընկեր Գօգոս Բագիլ (ամերիկեան թերթերի թղթակից), եւ տողերս գրողը Յառաջի կողմից, ներկայացանք Ռ. Թագորին։

Բազմոցի վրայ թիկն է տուել, գրիչը ձեռքին, ալեհեր մազերով, երկար մօրուքով, նիհար եւ երկայնահասակ, հնդկական տարազով երկար կապոյտ — ցորենի գոյն դէմքով, կրակոտ, սեւ, խորաթափանց աչքերով, հազուագիւտօրէն նուրբ ձեռքերով, եւ երկար մատներով, մեծ արեւելքցին — Ռաբինդրանաթ Թագորը։

Դէմքը յոգնած է, մարմինը կքած եւ հիւանդ։ Այդ պատկառելի անձնաւորութեան մէջ միայն աչքերն են, որ չեն ծերացել, կենդանի են եւ վառվռուն, իսկ միտքը՝ յստակ եւ խորաթափանց։ Իր փափուկ ձեռքերը մեզ մեկնելով, նրքին առանձին հաճոյքով թօթւեցինք։

Ալիքի կողմից ընկ. Յ. Թադէոսեանը ներկայացրեց կազմէ մէկ ալբոմ (որի մէջ Ալիքի այն համարներն էին, ուր Թագորի մասին յօդուածներ կային) որի արծաթէ տախտակի վրայ մակագրուած էր «Դոկտ. Ռաբինդրանաթ Թագորին, Ալիքից. 1932, Մայիս 9» անգլերէն եւ հայերէն։ Թարգմանիչը՝ Ասադի եւ ընկեր Բագիլի կողմից ներկայացնելով, որպէս Ալիքի եւ Յառաջի խմբագիր եւ աշխատակից, եւ բարի գալստի խօսքից յետոյ, հրաւիրեց նստել։ «Վերադարձիս, Հնդկաստանում ես կը գտնեմ մի Հայ, որ կը թարգմանի ինձ համար ձեր թերթի այդ համարները. շնորհակալութիւն»։

Խօսում է մեղմ, ցածր, բայց հաճելի ձայնով, կարծէք, հին օրերի մարգարէներից մէկն է, այնքան պատկառելի, այնքան վեհ։

«Հայերն էլ ինձ հրաւիրել են. ուրախութեամբ ներկայ պիտի գտնւեմ, եւ առիթը կ'ունենամ աւելի երկար խօսելու»։

Այնուհետեւ խօսակցութիւնը դարձաւ իր բանաստեղծութիւնների եւ իր երգի շուրջ։ Յայտնեց, որ Ռուսիայում, Ֆրանսիայում իր բանաստեղծութիւնների համար ներդաշնակութիւններ կան. իսկ իր ձայնագրութիւնը՝ դժբախտաբար իր մօտ չունի, որ մեզ տրամադրէ։ Այնուհետեւ, ես հետաքրքրւեցի իր դպրոցով։

Աչքերը փայլեցին, գրիչը վար դրեց եւ մի առանձին հաճոյքով, սկսեց պատմել իր դպրոցի մասին։

«Իմ դպրոցում — պատմա-լեզուաբանական — դասաւանդւում են պատմութիւն, լեզուներ, աւետաբան, սանսկրիտերէն. իսկ այս տարուանից, նորագոյն պարսկերէնի համար, հրաւիրել եմ Բեռլինի համալսարանի փրոֆեսէօրներից մէկին։

«Մեծ հաճոյքով կ'ընդունեմ նաեւ հայ աշակերտներ, պայմանները թող ձեզ չը վախեցնեն։ Ով չի ուզում շռայլ ապրել, այլ համեստ, ամսական 30 րուփի բաւական է։ Իմ դպրոցում սովորողը, կը ստանայ հիմնական կրթութիւն, հաղորդակից կը լինի անցեալի հետ, եւ՛ պատրաստուած ներկայի համար. մանրամասն ծրագիրը կարող էք ստանալ իմ քարտուղարից»։

Իմ երկրորդ հարցումս էի պատրաստել՝ իր կարծիքը լսել պատերազմեան գրականութեան մասին, բայց իր հիւանդ վիճակը, եւ յոգնած դէմքը, թարգմանչին զգացնել տուեց, ու խնայեց նրան։

25 րոպէ տեւող մեր խօսակցութիւնը անցաւ շատ հաճելի, մտերմօրէն ընդունեց, եւ ժպիտով ճանապարհեց մեզ։ Իսկ դրսում, նոր այցելուներ կային հերթի սպասող։

Ոտքի վրայ, ընկեր Յ. Թադէոսեան տուաւ. «Ձեր պատկառելի դէմքը տեսնելով, ես յիշում եմ մեր ալեհեր կաթողիկոս՝ բանաստեղծ Խրիմեան Հայրիկին, եւ գտնում եմ նմանութիւն, միայն այն տարբերութեամբ, որ նա մեզ Հայերիս համար էր մեծ, հռչակաւոր, իսկ դուք՝ համայն մարդկութեան»։

Մենք հեռացանք հաճելի տպաւորութիւններով, եւ այն համոզումով, որ մարդը դեռ չի այլասերել, դեռ կան մեծութիւններ, որոնք ծառայում են գեղեցկին, անարատին։

ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ԿԱՐՄԻՐ ԱՌԵՒՏՈՒՐ

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏ ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒՐՈՊԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եուկեւսլաւիա, իր կարգին, ճակատ բանեց Ռուսիոյ վաճառամարտին դէմ։ Եւ ասոր համար չվարանեցաւ երբեք, երբ կը ջնջէր առեւտրական ամէն յարաբերութիւն Ռուսիոյ հետ։ Պատճառը պատմական է։ Եուկեւսլաւիա, ռուս ցարերու երբեմնի պաշտպանեալը, հաշտ աչքով չի նայիր եկուորներուն, որոնք գրաւեցին ցարերու գահը։ Ցարական Ռուսիան էր, որ ամէն առթիւ պաշտպան կանգնած էր Սերպերու կողքին, — եւ ցարական Ռուսիան էր, որ դրդեց Սերպերը եւ պատերազմի մէջ նետեց։ Յետոյ կրօնքը եւս կը միացնէ Սերպերն ու օրթոտոքս Ռուսերը։ Հիմա Եուկեւսլաւիա չի կրնար մոռնալ որ պոլշեւիկները թշնամի են իր կրօնքին։ Այդ դժգոհութիւններէն էր մղուած, երբ Եուկեւսլաւիա բացաւ իր դռները տարագիր Ռուսերուն առջեւ։ Եւ Վրանկէլի բանակը երկար ատեն կրցաւ մնալ այդ երկրին մէջ։

Այսպէս ուրեմն պաշտօնական որ եւ է յարաբերութիւն, ինչպէս առեւտրական որ եւ է մատուցում ու խնդրանք չէին կատարեր Սերպերը։

Հակառակ այդ իրականութեան, Եուկեսլաւիա, երբ Ռուսիա վաճառամարտի սկսաւ, արգիլեց գնել ամէն ապրանք, որ ռուսական էր։ Այսու հանդերձ իտալացի վաճառականները կը փորձեն ռուսական ապրանք դրկել Եուկեսլաւիա, իտալական կնիքով։

Մինչեւ Պուլկարիան եւս, թէեւ բոլոր այնքան փոքրիկ երկիր մը, որ երբեք չի կրնար ազդել մեծ առեւտուրին վրայ։ Եր յիշենք սոր համար, որ Պուլկարիա եւս կը գտնուի նոյն ճակատին վրայ, կը լծուի նոյն պայքարին՝ խափանելու կարմիր առեւտուրը։ Ուրիշ է հոգը Պուլկարիոյ, ճիշդ ճակատ բանեց Ռուսիոյ վաճառամարտին դէմ. Այդ հոգը կը ծագի այն վախէն, որ մի գուցէ, ռուսական ապրանքին հետ, պոլշեւիկեան մանրէ մտնէ երկրին մէջ։

Ալպանիան եւս կը գտնուի նոյն ճակատին վրայ։ Եւ այդ՝ տարօրինակ պատճառով մը։ Զոկու թագաւորը Մոսկուայի կը պարտի իր թագը։ Իր նախորդը, Ֆան Նոլի, «վարդի գոյն» ունէր քիչ մը, եւ կը պատրաստուէր ճանչնալ սովետական իշխանութիւնը. Եւ մեծ պետութիւնները խեթիւ կը նայէին, քանի կը տեսնէին որ Մոսկուա յենակէտներ կը շահի Ադրիականի վրայ։ Այդ մտահոգութեամբ, թոյլ տուին որ Զոկու յեղափոխութիւն մը խաղայ, տապալէ Ֆան Նոլին եւ ստեղծէ թագաւորութիւն մը։ Ահա թէ ինչու՝ Զոկու չպիտի փորձուի երբեք գործ ունենալ Ռուսիոյ հետ, ոչ միայն քաղաքական, այլ եւ առեւտրական։

Բոլորովին տարբեր է դիրքը, զոր կը բռնեն, արեւելեան Եւրոպայի մէջ, Աւստրիա, Չեխոսլովաքիա, Ռումանիա եւ Լեհաստան. Այդ դիրքին կարեւորութիւնն այն է, որ մեծ մասամբ կը չէզոքացուի ազդեցութիւնը արեւելեան Եւրոպայի միւս պետութիւններուն, ռուսական վաճառամարտին թշնամի

Աւստրիա, 1930ին սովետներէն գնեց 2,000,000 տոլարի արժէքով ապրանք եւ սովետներուն ծախեց 3,000,000 տոլարի ապրանք։ Մէկ անգամ միայն, — այն ալ «թիւրիմացութեամբ» — Աւստրիա կը փորձէ սեղմել ռուս եւ աւստրիական առեւտրական յարաբերութիւնները. Վիէննայի կղերական մամուլին ազդեցութեան տակ, — պէտք է յիշել որ Վիէննայի կղերականներն ալ շարժած էին Վատիկանի հակաբոլշեւիկ քաղաքականութեամբ, — Աւստրիոյ հողագործական երիտասարդ եւ եռանդուն նախարարը յանկարծ հրովարտակ մը հանեց թէ արգիլուած է ռուսական հաւկիթ գնել։ Մաքի վարկին հաւ ու հաւկիթի վաճառականները եւ կղերականները։ Սակայն արագ շարժեցաւ Ռուսիոյ արտաքին առեւտուրի ներկայացուցիչը, — հեռախօսով մը յայտարարեց աւստրիացի ճարտարարուեստի բոլոր տնօրէններուն թէ Ռուսիոյ կատարած բոլոր ապսպրանքները չպիտի վճարուին այլ եւս։ Ապշահար, պատճառը հարցուցին անոր — «Քանի որ դուք չէք գներ մեր հաւկիթները, մենք ալ չպիտի գնենք ձեր մեքենաները»։ 24 ժամ ետքը, նախարարը կը ստիպուէր ետ առնել իր որոշումը, եւ նոր հրովարտակ մը կը հրատարակէր՝ արտօնելու համար գնել ռուսական հաւն ու հաւկիթը։ Այնուհետեւ «Քարի պէտ» են ռուսաւստրիական յարաբերութիւնները. Հաւկիթի այս վէճէն զատ, երկու երկիրները չունին որ եւ է ուրիշ պատմութիւն։

Տարօրինակ է նաեւ Չեխոսլովաքիոյ յարաբերութիւնը Ռուսիոյ հետ։ Թէեւ պաշտօնական ու պաղ իրարու հանդէպ, այս երկու երկիրները չեն վարաներ առեւտրական եռանդուն յարաբերութիւններ մշակելու։ Չեխոսլովաքիա չի ճանչնար կարմիր առեւտուրին դէմ, ընդհակառակն շատ գոհ է, որովհետեւ առեւտրական կը ներածէ ռուսական քարիւղ։ Չեխերը նկատել կուտան որ ռուսական ապրանքը մրցակցութեան նիւթ չէ չեխական շուկային վրայ, եւ երբեք չի վնասեր չեխական ապրանքներուն։ Սակայն գնելով ռուսական քարիւղ, Չեխոսլովաքիա տեղի չի՞ տար տրամադրութեան Փոքր Համաձայնութեան, որու անդամ է, քարիւղի վաճառական Ռումանիան։ Չեխերը կը պատասխանեն թէ Ռուսերը իրենց կը ծախեն տարեկան 1,000,000 տոլարի ապրանք միայն, մինչ իրենք կը գնեն 9,500,000 տոլարի ապրանք։ Նախ շահը, յետոյ բարեկամութիւնը։

Հետաքրքրական է Ռումանիոյ դիրքը. Այս երկրին դիրքէն օգտուելով, Ռուսիա կը շահի ինչ որ կը կորսնցնէր ուրիշ շուկաներու վրայ՝ կարմիր առեւտուրին թշնամիներուն պայքարով։ Արդարեւ Ռումանիան ոչ միայն դիւանագիտօրէն կը ճանչնայ Ռուսիան, այլ եւ տարեկան կը գնէ 2,000,000 տոլարի արժէքով ռուսական ապրանք։ Եթէ Ռումանիան չի պայքարիր կարմիր առեւտուրին դէմ, պատճառը այն է, որ երկիրը զրկուած է այն ապրանքներէն, զորս իրեն կը ծախէ Ռուսիա։ Յետոյ, ռուսական վաճառամարտին պատճառաւ, քանի իջնեն ապրանքներու գները, այնքան կը շահին յոյն պարտիզպանները։ Ռումանիան ընդհակառակն կը ներածէ ցորեն։ Եւ չպիտի երբեք բողոքէ, քանի Ռուսիա խտացնէ ցորենի վաճառամարտ՝ նուազեցնելով ցորենի գինը։ Չպիտի բողոքէ՝ նոյն իսկ առարկելով որ, փոխարէն, ինք Ռուսիոյ կը ծախէ տարեկան 30,000 տոլարի արտադրութիւն։

Եւ ահա Լեհաստանի դիրքը. Ռուսիոյ թշնամութեան կանգնած [illegible] Լեհաստանէն, նոյն իսկ աւելի [illegible] Եւրոպայէն։ Մոսկուա շարունակ կը բողոքէ, որ Լեհաստան պատերազմ [illegible] նիւթէ իր դէմ։ Տասը տարի [illegible] լեհեւռուսական վէճին պատերազմին մէջ, եւ սակայն, ամէն դար[illegible] Կրեմլինի պալատին մարդոց ականջին կը հասնի Փիլսուտսկիի զէնք[illegible] ձայնը։ Զարմանալի չէ, սակայն [illegible] Լեհերը կարծես կը մոռնան [illegible] ռուսական հնգամեայ ծրագիրը [illegible] պատճառով մը, յանուն [illegible] այդ ծրագրին, ապսպրանքներ [illegible] Ռուսիայէն։ Արդարեւ [illegible] սական ապսպրանքները հրաշք [illegible] փոխութիւն մը կատարեցին լեհ[illegible] տական յարաբերութիւններուն մէջ [illegible] Երբ հասան ապսպրանքները [illegible] ցան սահմանագծի մէջ [illegible] անկից ի վեր խաղաղութիւն կը [illegible] 1930ին Լեհաստան 15 միլիոն տոլարի արժէքով ապրանք ծախեց Ռուսիոյ եւ սովետներէն գնեց միայն 5 միլիոն տոլարի ապրանք։ 1931ին [illegible] խումբ մը այցելութեան գնաց Ռուսիա եւ վերադարձաւ ապսպրանք[illegible] մեծ խոստումներով։ [illegible] լեհեւռուսական [illegible] թեան», կամ ըսենք չյարձակման [illegible] մասին զանազան պատմութիւններ [illegible] նեն ծիծաղելի։ Սակայն [illegible] է, որ այս երկու թշնամիները [illegible] առեւտուր ընել իրարու հետ։

×

Ինչպէս կը տեսնուի, ռուսական վաճառամարտը չէզոքացուած է Եւրոպայի արեւելեան սահմաններուն վրայ, Պալքաններէն մինչեւ Պալթիկ։ Այդ ճակատին վրայ, երկիրները բաժնուած են երկու խումբի, ըստ իրենց դիրքին՝ հանդէպ ռուսական վաճառամարտին, — դէմ ու դէպի։ Այս պատճառով, Ռուսիա չի շահիր բայց եւ այնպէս չի կորսնցներ։ Վաճառամարտին վճռական գործողութիւնը, սակայն տեղի կ'ունենայ ուրիշ տեղ։ Այդ հետեւն է, որ պիտի վճռէ բախտը այս խորօրինակ պատերազմին

Պիտի յաղթէ այն, որ հզօր է տնտեսապէս, ըստ Տրէկիի։

ՇԱՀԷ

75000 մարզիկներ Մոսկուայի մէջ

Մոսկուայէն տրուած լուրի մը համաձայն, 75.000 մարզիկներ հաւաքուած են քաղաքին Կարմիր Հրապարակին վրայ, ուր հաւաքաբար, մարզական կարգ մը խաղեր կատարելէ յետոյ, հանդիսաւոր անցք մը կատարեցին կառավարութեան անդամներուն առջեւ, ի ներկայութեան կարմիր բռնաւորին՝ Ստալինի։ Օտար դեսպաններէն շատերը ներկայ էին այս մարմնակրթական հանդէսին։

ԲԺՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ — 28 ՄԱՅԻՍ 1932

ԱՐԵԱՆ ՓՈԽԱՐԿՈՒՄԸ

Երբ Նախագահ Տումէր ծանրապէս վիրաւորուած, արիւնաքամ եւ ուշաթափ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, անոր կորսնցուցած արիւնը փոխարինելու համար, անմիջապէս մեծ քանակութեամբ թարմ արիւն ներարկեցին երակներուն մէջ, այսինքն փոխարկում (transfusion du sang) ըրին։ Հիւանդանոց մտնելէն քառորդ ժամ յետոյ, մահամերձը 450 կրամ — մօտ կէս լիդր — արիւն ընդունած էր, սիրտը ուժ գտած եւ նախագահը գիտակցութեան եկած էր։ Եւ եթէ ուղեղը վիրաւորուած չըլլար, հաւանաբար, կարելի պիտի ըլլար փրկել անոր կեանքը։

Ինչո՞ւ ըրին արեան փոխարկումը եւ ինչպէ՞ս կրցան այդքան կարճ ժամանակի մը մէջ մեծաքանակ թարմ արիւն գտնել եւ ներարկել

×

Հինէն ի վեր գոյութիւն ունի այն գաղափարը թէ երիտասարդ եւ թարմ արիւնով կարելի է վերանորոգել գէշ կամ զառամած արիւնը, եւ կամ կեանք տալ մահամերձ հիւանդի մը կամ արիւնաքամ վիրաւորեալի մը։ Որովհետեւ կը խորհէին թէ արիւնին այլազան վիճակներն են որ կը պայմանաւորեն առողջութիւնը եւ կայտառութիւնը, կամ հիւանդութիւնն ու ծերութիւնը։

Կենսաբանութեան արդի տուեալները կարեւոր չափով մը կը հիմնաւորեն այս տեսակէտը։ Արիւնը ներքին հեղուկ միջավայրն է, որ կ'ողողէ բոլոր գործարաններուն ու ամենայետին բջիջը, օդ եւ սնունդ կը տանի անոնց եւ փոխարէն կ'առնէ անոնց վնասակար կամ օգտակար արտադրութիւնները Վնասակար նիւթերով ծանրաբեռնուած հիւանդ արիւն մը, այլ եւս չի կրնար օգտակար կերպով կատարել իր միջնորդի կենսական դերը եւ ատեն ամբողջ մարմինն է որ կը տուժէ։

Գէշ արիւնը հանելու համար երբեմն լաւագոյն միջոց կը ներկայանայ արիւնառութիւնը, որուն կիրարկումը այն աստիճան ընդհանրացաւ եւ չափազանցութեան տարուեցաւ, որ կ'ըսէին թէ արիւնառութիւնը շատ աւելի մարդ սպաննեց քան Նափոլէոնեան պատերազմները։ Ներկայիս իսկ ժողովուրդին մէջ գոյութիւն ունի որ եւ է պարագայի մէջ, տեղի կամ անտեղի արիւնառութեան նախասիրութիւնը

Իսկ թարմ արիւն տալու համար նախապէս կարելի էր միայն խմցնել, ինչ որ այսօր ալ կ'ընեն տարբեր ձեւերով։ Բայց խմուած արիւնը մարսողութեամբ կը կորսնցնէ իր կենսատու յատկութիւններուն կարեւոր մասը, եւ երկար ժամանակ գործածուելով միայն կրնայ ազդել իբրեւ սննդարար հիւթ մը։

Անցեալ դարու սկիզբները միայն բժիշկները համարձակեցան թարմ արիւնը ուղղակի ներարկել հիւանդի մը սեւերակներուն (սեւ արիւն պարունակող կապտագոյն երակները) կամ զարկերակներուն մէջ, առողջ էակի մը արիւնը նախապէս քաշելով աման մը մէջ, կամ երակէ խողովակով մը ուղղակի հաղորդակցութեան մէջ դնելով հիւանդին մէկ սեւերակին կամ զարկերակին (կարմիր արիւն պարունակող եւ բաբախող երակները) հետ.

Արդիւնքը յաճախ աղետալի կ'ըլլար. արիւն ընդունողը (receveur) կամ տուողը (donneur) ծանր արկածներ կ'ունենային կամ յանկարծամահ կ'ըլլային արիւնին դանդաղումին պատճառով։ Որովհետեւ, ինչպէս ծանօթ է, արիւնը օդ տեսնելով, անշարժ մնալով կամ դանդաղ հոսելով կամ տարբեր մը հետ շփման մէջ մտնելով՝ քիչ — շատ արագութեամբ կը պաղի, դոնդող (caillot) կը կազմէ Այդ դոնդողը երբ արեան շրջանառութեան մէջ կը մտնէ, կրնայ յանկարծամահ ընել, ինչ որ երբեմն կը պատահի սեւերակատապ (phlebite) ունեցող հիւանդներուն։ Ահա թէ ինչու արեան փոխարկումը երկար ատեն վտանգաւոր գործողութիւն մը նկատուեցաւ, զոր շատ բացառիկ պարագաներու մէջ միայն կը փորձէին։

Յետագային, ներարկումի համար գործածուած գործիքներուն եւ անօթներուն ներքին մասին հանքաիւղով (huile de paraphine) օծումը, որ բաւական ժամանակ կ'ուշացնէ արեան դոնդողումը, մեծապէս դիւրացուց արեան փոխարկումը։ Պատերազմէն քիչ առաջ եւ սկիզբները քանի մը բժիշկներ գտան որ արեան դոնդողումը կարելի է արգիլել, անոր խառնելով անվնաս դեղ մը (citrade de soude), ինչ որ վիրաբուժականօրէն հեռացուց դանդաղումի վտանգը եւ թոյլ տուաւ հանգստօրէն արիւն առնել մէկուն երակէն եւ ներարկել ուրիշի մը երակին մէջ.

Այս միջոցով պատերազմի ընթացքին կարելի եղաւ փրկել հազարաւոր մահամերձ վիրաւորեալներու կեանքը եւ միեւնոյն ատեն կատարելագործել արեան փոխարկումին թեքնիքն ու գործիքները։ Այնպէս որ այսօր, զուտ արիւն իսկ դիւրաւ կը ներարկեն երակներուն մէջ եւ արեան փոխարկումը դարձած է ընթացիկ գործողութիւն մը եւ յաճախ կենսատու կամ օգտաշատ դարմանում մը, զոր անհրաժեշտօրէն պէտք է կիրարկել բազմաթիւ եւ այլազան պարագաներու մէջ։

Նախ եւ առաջ մեծ արիւնահոսութիւններու պարագային։ Վիրաւորեալները, ծննդաբերող կիները, ծանր գործողութիւններու ենթարկուած անձերը եւ ուրիշ հիւանդներ յաճախ մեծ քանակութեամբ արիւն կը կորսնցնեն։ Ուղեղը բաւականաչափ արիւն եւ թթուածին չի ստանար, կարգ մը նուրբ մասեր կը վնասուին, վիրաւորեալը կամ հիւանդը ուշաթափ կ'ըլլայ, հեւիհեւ կը սկսի, ու սիրտը եւ շնչառութեան դադարումով անպատճառ կը մեռնի, երբ բժշկական արագ միջամտութիւն չըլլայ։ Այսպիսի պարագաներու մէջ, նախապէս արուեստական շիճուկ (մաքրուած աղի ջուր) կը ներարկէին, որ ուշ կ'ազդէր. Հետեւաբար միշտ չէր փրկեր ենթակային կեանքը։ Այժմ, արիւնաքամութեամբ մահամերձ վիրաւորեալները կամ հիւանդները, արեան փոխարկումէն քանի մը վայրկեան յետոյ, նոյն իսկ ներարկումը չլրացած, գիտակցութեան կու գան, կը սկսին խօսիլ, մէկ խօսքով յարութիւն կ'առնեն

Արեան փոխարկումը թոյլ կուտայ նաեւ գործողութեան ենթարկել այնպիսի հիւանդներ, որոնց չափազանց ուժասպառ վիճակը անկարելի կը դարձնէ որ եւ է վիրաբուժական գործողութիւն։

Օդային կազով, ածխային կազերով եւ այլ նիւթերով ծանր թունաւորումներու պարագային, ուր արեան կարմիր գնդիկները կարեւոր չափով կը փճանան, արեան փոխարկումը նորոգելով թունաւորուած արիւնը, կը փրկէ ենթական։

Արեան փոխարկումը յաճախ փրկարար դեր կը կատարէ նաեւ ծանր հիւանդութիւններու ընթացքին, — ծննդաբերութենէն յետոյ արգանդային մահացու բորբոքումներ, ժանտատենդ, կարմրախտ, թարախային բորբոքումներ, չարաբախտ վէրքին շրջան, եւայլն — երբ արիւնը կը վարակուի մանրէներով կամ կը թունաւորուի անոնց թոյներով եւ մահը հաւանական կը դառնայ։

Անարիւնութիւններու այլազան պարագաները այժմ նպաստաւոր արդիւնքով կը դարմանեն քիչ բայց յաճախադէպ արեան փոխարկումով։ Այս միջոցով կը դարմանեն նաեւ տարօրինակ եւ ժառանգական հիւանդութիւն մը, որու հետեւանքով արիւնը մեծ չափով կը կորսնցնէ դանդաղելու յատկութիւնը. երբ ենթական կը վիրաւորուի, նոյն իսկ շատ թեթեւ կերպով, վէրքը անդադար կ'արիւնի եւ շատ դժուար է արիւնահոսութիւնը դադրեցնել։ Այս հիւանդութիւնը ունէին Ցարեւիչը եւ Սպանիոյ նախկին գահաժառանգը։

Բազմաթիւ ուրիշ ախտաբանական վիճակներու մէջ եւս նպաստաւոր արդիւնքներ կուտայ արեան փոխարկումը, իբրեւ փրկարար, բուժիչ եւ նոյն իսկ կանխարգելիչ թանկագին միջոց մը, զոր ամէն բժիշկ, քիչ մը փորձառութեամբ կրնայ կիրարկել, առանց որ եւ է վտանգի, պայմանաւ որ արիւն տուող մը գտնէ անմիջապէս որ յօժարի 2–300, երբեմն 5–600 կրամ արիւն տալ, եւ տուած արիւնն ալ յարմարի ընդունողին, հիւանդին արիւնին

Քանի մը տարի առաջ դժուար խնդիրներ էին. Բայց այժմ, մասնաւոր կազմակերպութեամբ մը հարթուած են այս դժուարութիւնները եւ շատ դիւրին է, գէթ մեծ քաղաքներու մէջ, անմիջապէս գտնել նախապէս ընտրուած եւ պատրաստուած արիւն տուողներ։

Այս մասին՝ յաջորդով։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տողաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

Խաղաղական Ովկիանոսի կարգ մը կղզիներու մէջ կատարուած հետազօտութիւնները երեւան հանած են գոյութիւնը բազմաթիւ յիշատակարաններու, որոնց շինութիւնը նախկին դարուն մէջ հոն ապրող ժողովուրդներուն կողմէ անհնար նկատուած է.

Ինչպէս գիտենք, Բրըթթայնի շատ մը վայրերուն մէջ կը գտնուին Մէնհիր ու Տօլմէն կոչուած հսկայ քարեր, որոնք նախադարեան գերեզմաններ են։

Ինկաթայլուի մէջ ճամբորդներուն ուշադրութիւնը կը գրաւէ հնադարեան հսկայ դուռ մը, որուն բարձրութիւնը հինգ մեթր է եւ լայնութիւնը ինը մեթր։

Միթալի մէջ կը գտնուին Նուբեական գերեզմաններ, որոնք իրար վրայ դրուած մեծ քարակոյտեր են։

Սթօրաութ արշիպեղագոսին, ինչպէս նաեւ Քարոլինեան կղզիներուն մէջ կան միակտուր սիւներ, 11 մեթր բարձրութեամբ եւ միահարթ ընդարձակ տանիքներով, որոնք մասամբ աւերակ են դարձած։ Հոն բնակող հին ժողովուրդները իրենց բնակարանները ծովի ալիքներուն դէմ պաշտպանելու համար, մեծ թումբեր շինած են, որոնց հետքերը տակաւին կանգուն կը մնան։

Գտնուած է նաեւ հնագոյն նախապատմական հին պալատի մը աւերակներուն, որ 65 մեթրէն աւելի երկայնութիւն ունէր, ինչպէս նաեւ կամարներու եւ պատերու բեկորներ, որոնք տեղ տեղ վեց մեթրէն աւելի հաստութիւն մը ունին։

Քուք նաւապետ իր հետախուզական ճամբորդութեան մէջ յիշատակութիւնը կ'ընէ Թահիթի մէջ գտնուած նորօրինակ շինութեան մը, որ ուղղանկիւն քառանկիւնի ձեւն ունէր, մէկ կողմը հարիւր եւ միւս կողմը հարիւր յիսուն մեթր երկայնութեամբ, ամբողջովին սալայատակուած եւ շրջապատուած երկու մեթր բարձրութեամբ պատով մը։

Այդ հրապարակին կեդրոնը կը բարձրանար բուրգ մը, որուն խարիսխին երկայնութիւնը 80 մեթր էր եւ լայնութիւնը 26 մեթր: Մինչեւ այսօր կարելի չէ եղած որոշել թէ ինչ բանի սահմանուած էին այդ շինութիւնները։

Մասնաւոր հետաքրքրութեան առարկայ է «Զատիկ» կոչուած կղզին, Ովկիանոսի մէջ կորսուած հողամաս մըն է, 120 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ եւ 250 բնակիչներով։

1722ին, երբ Ռոկկէվէն գտաւ այդ կղզին, անոր մեծագոյն մասը շրջապատուած էր 3—10 մեթր բարձրութեամբ երկայն պատերով, որոնք զարդարուած էին հսկայ արձաններով։ Այսօր այդ արձանները խորտակուած ծածկուած են եւ պատերը մասամբ փլած։

Ասկէ զատ, կատարուած նորանոր պեղումները երեւան հանած են 250 յիշատակարաններ, որոնք հին գերեզմաններու մնացորդներ են։ Այդ յիշատակարաններէն շատերը ունին 70 մեթր երկայնութիւն, 5 մեթր լայնութիւն եւ 3 մեթր հաստութիւն։ Կարգ մը քարակոյտերու ծանրութիւնը 5 թոնէն աւելի կը կշռէ։

Կան նաեւ 535 արձաններ, փորուած միաձոյլ քարակոյտի մը մէջ եւ զետեղուած պատերէն դուրս, հրապարակի մը կողերուն վրայ, որ կղզիին կեդրոնը կը դառնար։ Այդ արձաններուն ամէնէն մեծին բարձրութիւնը 21 մեթր կը հասնի, եւ ծանրութիւնը մօտաւորապէս 60 թոն։

Հո՛ն երեւան հանուած է նաեւ կոփածոյ քարէ գործարան մը, ուր շատ գործեր անկատար մնացած են, հո՛ս ու հո՛ն հողին մէջ գտնուած են քանդակագործութեան յատուկ գործիքներ։

Գտնուած են վերջապէս գիրի հետքեր, որոնք բոլորովին անծանօթ են այժմու բնիկներուն։ Ասոնք քարէ ու փայտէ տախտակներ են, որոնց վրայ փորագրուած են կենդանիներ եւ բոյսեր ներկայացնող անծանօթ նշաններ եւ որոնք կը յիշեցնեն հին Եգիպտացիներուն կողմէ շէնքերու վրայ նկարուած պատկերները։

Ձեռական վարժ աշխատութեանց հետքերուն առատութիւնը ենթադրել կու տայ հնախօսներուն թէ ժամանակին հո՛ն գոյութիւն ունեցած է ծաղկեալ քաղաքակրթութիւն մը ընդարձակ հողամասի մը վրայ, որ երկրաբանական յեղաշրջումներու հետեւանքով մեծ մասամբ ծովամոյն եղած է։

Ովկիանոսի այդ հեռաւոր անմատչելի կղզիներուն մէջ բնակող նախադարեան ժողովուրդներու գոյութիւնն ու քաղաքակրթութիւնը, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ռուսիոյ, Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ երեւան հանուած քարածոները անհերքելի կերպով կ'ապացուցանեն թէ մարդկային ցեղը երկրիս ամբողջ մակերեսին վրայ միաժամանակ գոյութիւն ունեցած է, եւ ո՛չ թէ որոշ կէտէ մը ծագում առնելով տարածուած հողագունդին վրայ։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

24 ընկերներ կը միանան Փրովիտէնսի Կամբէլին

Փրովիտէնսի մեր Թղթակիցը կը գրէ.—

Վերջին հինգ շաբաթներու ընթացքին Կամբէլիս միացած են 24 ընկերներ, առաւելապէս նոր եւ երիտասարդ ուժեր։

Առաջին սասը ընկերներու մասին գրած եմ արդէն։ Քանի մը օրեր առաջ ալ — Մայիս 7ին, տեղի ունեցաւ ընկերական ժողով, որուն ներկայ եղան մեր կազմակերպութեան թեկնածու ընկեր Թափառական եւս։

Տեղի ունեցան ժամերմիկ զրոյցներ անցեալին եւ ներկային, խօսուեցաւ Դաշնակցութեան եւ անոր գործունէութեան մասին։ Նարեկ ընկերները, որոնց ասկէ առաջ մի՛շտ ալ մեզի հետ եղած էին իրենց զգացնական համակրութիւններով, այս անգամ բոլորովին միացան մեր շարքերուն։

Հակառակ տնտեսական ծանր տագնապին եւ մեր կուսակցութեան դէմ մղուած պայքարին, նորէն երիտասարդութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կու տայ դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ խումբերով կու գայ անոր դրօշին միանալու։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

Ազգ. գաւառ. ժողովի ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

—)(o)(

ԱԶԱՏ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏԻ ԸԼԼԱՅ

Ազգային Գաւառական ժողովի ընտրութեան աշխատանքներն առաջին անգամ սկսաւ եղաւ Լիբանանը, ուրկէ հաւանական է որ միայն ամենավերջը։ Այս զատապարտելի երկարաձգման գլխաւոր պատճառը եղաւ տարուած պայքար որչափ ժողովուրդին կը պարտադրուէր քուէարկել յանձնարարուած ցանկը, որ կազմուած էր քանի մը կուսակցականներու կողմէ, բոլորովին ոչ անկեղծ մթնոլորտի մը մէջ։

Փորձը ցոյց տուաւ որ ժողովուրդը չուզեր կոյր գործիք դառնալ եւ իր կամքը սարքէն գործածել։ Նոր Մարաշ եւ Անդր Նահր Թաղերու հայութիւնը միակամ ձեռնպահ մնաց քուէարկութեան. Հակառակ Թափուած բոլոր ջանքերուն Ս. Խաչ Թաղի հայութիւնն ալ միեւնոյն կամքը արտայայտեց, բողոքելով առնուած քայլին դէմ։ Ի հարկէ պատասխանը պիտի ըլլայ նոյնը նաեւ միւս թաղերու մէջ քանի որ ցանկի պատրաստութիւնը տեղի ունեցած էր շատ անհաճոյ կերպով։

Այս անել դրութեան վերջ տալու եւ յարմար կարգադրութեան մը յանգելու նպատակաւ Առժամեայ վարչութիւնն ու ընտրական յանձնախումբը խառն ժողով մը գումարելով որոշած են չեղեալ համարել նախկին կարգադրութիւնը եւ ազատ ընտրութիւն կատարել։ Պիտի պատրաստուի նոր ցանկ մը, դիւրութիւն տալու համար ընտրողներու։ Կը կարծուի որ այս ամսուան ընթացքին պիտի վերջանայ ընտրութիւնը։

ՊԱՂԵՍՏԻՆ

Թէլ Ավիվի Տօնավաճառը

Թէլ Ավիվի տօնավաճառին հայերէն մասնակցութիւն բերած էին Սերոն Ճիվան եւ Թավշանճեան տանիքը Գոլչէն, իրենց ասեղնագործ ու արծաթեղէն զանազան արհեստեան հիւսուածեղէններով եւ հողաթափերով. Թրքական արտածման ցուցահանդէսին հսկողութեան տակ, իսկ Երուսաղէմէն Մկրտիչ Գարագաշեան եւ Նշան Պալեան յախճապակիի ընկերութիւնը, իր ծանօթ Քէօթահիայի արտադրութիւններով։ Այս վերջին տունը իր տաղաւարը բացած էր «Պալատ Պաղեստինեան Արտադրութեանց» բաժնին մէջ։

Երուսաղէմի մեր հայրենակիցներուն արտադրութիւնները տօնավաճառի յանձնախումբին կողմէ գնահատուած են եւ արժանացած ոսկի մետալի։

Պարգեւ տրուած ոսկէ մետալը անուններու շարքին, Գարագաշեան եւ Պալեան ընկերութեան անունը արդէն հրատարակուած է պաշտօնապէս։

ԵԳԻՊՏՈՍ

56 միլիոն անգլ. ոսկիի ժառանգութիւն մը

Աղեքսանդրիայէն «Յուսաբեր»ին կը հաղորդեն որ տեղւոյն ազգայիններէն Գ. Սարգիս Ճանիկեան հսկայ ժառանգութիւն մը կը ստանայ իր մէկ հեռաւոր ազգականէն, Եղիա Ամիրխանեանէ, որ ասկէ 50 տարի առաջ մեռած է Հնդկաստանի մէջ եւ ձգած է 56 միլիոն անգլիական ոսկի հսկայ ժառանգութիւն մը։

Ամիրխանեանի ուղղակի ժառանգորդն է իր թոռը, Տիկին Մարիանէ Ճանիկեան ծնեալ Ամիրխանեան, որ կը բնակի Աղեքսանդրիա եւ ներկայիս 84 տարեկան է։

Գ. Գ. Սարգիս եւ Միշել Ճանիկեաններ եւ իրենց մայրը, այրի Տիկ. Ճանիկեան (Ամիրխանեան), ուղեկցութեամբը իրենց փաստաբանին, Գ. Է. Կալանտարեանի, Ապրիլ 17ին Փորթ Սայիտի վրայով մեկնեցան դէպի Հնդկաստան իրենց դատը հետապնդելու համար։ Անոնք իրենց հետ առած են ժառանգական իրաւունքները հաստատող բոլոր անհրաժեշտ վաւերաթուղթերը։

Տիկին Սիրանոյշ վիրահատուած

Ճիշդ այն օրը, ապրիլ 17ին, երբ պիտի տօնուէր Գահիրէի մէջ 50ամեայ յոբելեանը Տիկ. Սիրանոյշին, ցաւալի զուգադիպութեամբ մը ծանրապէս կը հիւանդանայ մեծանուն դերասանուհին եւ բժիշկներու խորհուրդով իսկոյն կը տեղափոխուի գերմանական հիւանդանոց։

Սիրանոյշի հիւանդութեան պատճառով, ծրագրուած հանդէսն ալ կը յետաձգուի։

ԱՄԵՐԻԿԱ

Ամերիկայի Պետական Հ. Կ. Խաչի Առժ. Վարչութիւնը կը վաւերացուի

Անցեալ տարի, Պետական Կարմիր Խաչի Ամերիկայի պատգամաւորական ժողովը ցրուեցաւ կռիւներու եւ ներքին պառակտումներու պատճառաւ։ Տարիներէ ի վեր, Պետ. Հ. Կ. Խաչի ղեկավարութիւնը կը գտնուէր Ռամկավարներու ձեռքին մէջ։ Հօկերը եւ համայնավարները յաջողելով պատգամաւորներու կէսը իրենցմէ ընտրել տալ, ժողովին մէջ ծանր ամբաստանութիւններ բերին ռամկավար վարչութեան դէմ։

Տեղի ունեցաւ կռիւ եւ խնդիրը փակուեցաւ ոստիկանութեան միջամտութեամբ։ Նախորդ Վարչութիւնը պաշտօնական դեկոյցով մը յայտարարած էր թէ ինք կը մնայ գործի գլուխ, իբր օրինաւոր մարմին, իսկ ձախողները կազմած էին առժամեայ նոր վարչութիւն մը։ Խնդիրը յանձնուած էր Երեւանի Կարմիր Խաչի Կեդր. Վարչութեան, կարգադրութեան համար։

Համայնավարներու օրգան «Բանուոր»ը, որ Ամերիկայի մէջ կը հրատարակուի, պաշտօնական հեռագիր մը հրատարակած է, ստորագրուած Երեւանի Պետական Կարմիր Խաչի նախագահին կողմէ, որ կ'ըսէ թէ Առժամեայ Կեդր. Վարչութիւնը ճանչցուած է։

Այս կերպով Պետ. Կարմիր Խաչի Ամերիկայի Վարչութիւնն ու մասնաճիւղերը կը հեռանան ռամկավարներու ազդեցութենէն, ենթարկուելու համար ուղղակի համայնավարներուն։

ՄԱՄՈՒԼ

Պուլկարիոյ Թեմ. Խորհուրդին շուրջ

—)(o)(—

Սօֆիայի «Ազատ խօսք»ը իր մայիս 20ի խմբագրականով կը գրէ.

— «Մեր նպատակը ներկայ Թեմական Խորհուրդը քննադատելը չէ, ոչ ալ հին ցաւերը քրքրել։ Ինչպէս տարիներ շարունակ, այսօր ալ մեր պահանջը մէկ է —

Յարգել պուլկարահայ Թեմական կազմակերպութեան հիմնական կանոնադրութիւնը.

Ժողովրդական քուէով ընտրել Թեմական Պատգամաւորական Ժողովի անդամները։

Ժողովրդական քուէով գումարուած Պատգամաւորական Ժողովին մէջ ընտրել Թեմական Խորհուրդը, ձեռնհասնել մեր գաղութը շահագրգռող հարցերը եւ հիմը դնել մեր ազգային ներքին կազմակերպութեան։

Իրարմէ բխող եւ զիրար լրացնող այս երեք պահանջներուն դէմ ոչ մէկ առարկութիւն կրնայ յառել ու ոչ մէկ դժուարութիւն կրնայ յարուցուիլ ոչ պուլկար օրէնքներէն ու կառավարութենէն, ոչ մեր ազգային որ եւ է մէկ մարմնէն, ոչ ալ որ եւ է հոսանքէն։

Ու այս պահանջները յարգող եւ իրագործող պարտաւոր է ըլլալ ամէնէն առաջ ներկայ Թեմական խորհուրդը, որ ընտրուած է մէկ տարի պայմանաժամով, եւ որ պիտի փոխարինուէր ժողովրդական քուէով գումարուող Թեմական պատգամաւորական ժողովէ մը ընտրուող նոր եւ օրինական Թեմական խորհուրդով։ Այս մասին իր յստակ, հանդիսաւոր ու միաձայն որոշումը քուէարկեց վերջին Պատգամ. Ժողովը»։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

—)(o)(—

Անգամ մըն ալ Դպրոցասէրի հինաւուրց շէնքին սրահները եւ պարտէզը լեցուեցան ժողովրդական համակրանքի կենդանի արձագանգներով.— Փարիզի հայ հասարակութիւնը եկաւ իր գնահատանքը բերելու այդ հաստատութեան, որ հայ մրրկալից կեանքին յորձանքներուն մէջ, ուժեղ եւ ամրակուռ փարոսի մը պէս անսասան, իր կանթեղին երբեմն պլպլացող՝ բայց անշէջ լոյսը կը շարունակէ ցոլարձակել յամառօրէն։

Հրաւիրեալներու հոծ բազմութեան համար նեղ եկաւ հանդիսասրահը։

Կանուխէն լեցուեցաւ ան, եւ ազնուական հասարակութիւն մը ոտքի վրայ ունկնդրեց հանդէսը բացող «Մարսէյեզ»ը։

Գ. Բարեան անուանակոչութիւնը ըրաւ բազմաթիւ մարմիններուն, որոնց հեռագիրներ եւ նամակներ յղած էին, կարդալով միայն Գոլայի, Երուսաղէմի եւ կրօնական պետերէն եկած շնորհաւորական նամակներն ամբողջութեամբ։

Տիկին Գօյսէեանի բանախօսութիւնը՝ մեզի վերապրեցուց դպրոցասէրին ծնունդը, երիտասարդութեան երազային, կախարդական, յոյսերու շրջանը, անձնուիրութիւնը բերելով յետոյ աննախընթաց եւ աներեւակայելի սարսափներու օրերուն ապրուած կեանքին։

Կեդրոնական Վարչութեան կողմէն Տիկին Անդրիայ խօսք առնելով, վերյիշումներու հեռաւոր հորիզոններէն մեզի բերաւ բանաստեղծական ընտիր, թանկագին պատկերներու միջոցաւ կորսուած եւ վերագտնուած անուշ երգի մը յիշատակը կարծես։

Գ. Պասմաճեանի ղեկավարութեան տակ կազմուած Դպրոցասէրի սանուհիներու երգչախումբին — զօրացած «Սիփանի» արու ձայներով — երգած՝ Սիւնիի «Սարերի հովին մեռնիմ»ին յետոյ յարգանքի խօսքեր ըրին հանդէսին նախագահ Գ. Գ. Նորատունկեան, Գ. Գ. Վ. Մալէզեան, Ա. Չօպանեան, Հայր Վ. Յովհաննէսեան՝ Մխիթարեան Հայրերու կողմէն, Տիկին Բուտաղեան՝ Թուսահայ Տիկնանց Միութեան կողմէ, Օր. Պալթազար՝ անխոնջ եւ պատկառազդու հիմնադիրը հաստատութեան, որուն արտայայտութիւնները յարգանքի եւ գնահատանքի ծափերով ընդունուեցան։

Շնորհակալութեան եւ յարգանքի արտայայտութիւններու սրտագին խօսքեր եղան նաեւ Օր. Սիրարփի Անէմեանի՝ Դպրոցասէրի Սանուց Միութեան կողմէ արտասանուածները։

Դպրոցի տնօրէն Գ. Վ. Իւզպաշեան յարգեց բոլոր անոնք՝ հիմնադիր, բարերար, ուսուցչական կազմ եւ համակիր հասարակութիւն, որոնք միահամուռ ճիգերով պահպանած են Դպրոցասէրը՝ վեր պահելով զայն ամէն նկատումներէ, չէզոք հողի մը վրայ՝ ուր իր անսայթաք կենսագին գրաւականն է բառ իսկ։

Փարիզի հոգեւոր հովիւ Վիրաբեան եպիսկոպոս, իր անցեալէն գեղեցիկ յուշիկ մը կցեց մաղթանքներ եւ հայրական օրհնութիւններ։

Հանդէսին երկրորդ բաժինը կը կազմէր Գ. Պասմաճեանի պատրաստած երաժշտական մէկ գործը՝ իբր նիւթ ունենալով Յովհ. Թումանեանի «Շանն ու կատուն»։

Դպրոցին ճիւղերիկ սանուհիները հագուած եւ դիմակաւորուած շունի եւ կատուի տարազներով, շատ կենդանի եւ զուարճալի ձեւով խաղացին ծանօթ պատմուածքը։

Գ. Պասմաճեան ստեղծած էր հաճելի երաժշտութիւն մը համեմուած մեներգներով։

Հասարակութիւնը ջերմ ծափերով վարձատրեց փոքրիկ դերակատարները եւ հեղինակ ղեկավարը։

ՀՐ. ԱԼԵՆԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐՈՇՄԱՆԿԱՐՆԵՐ

Համազգային Ընկերութիւնը, որ կը պահէ Պէյրութի Հայկական ճեմարանը, հրատարակութեան է տուած դրոշմանկարներ, որոնք կը ներկայացնեն մեր ազգային մշակոյթին անմահ դէմքերը։

Այդ դէմքերու առաջին շարքին կը գտնենք Ս. Սահակ, Ս. Մեսրոպ, Գ. Նարեկացի, Հ. Ալիշան, Խրիմեան Հայրիկ, Խ. Աբովեան, Գ. Փաթկանեան, Րաֆֆի, Սիամանթօ, Վարուժան: Իւրաքանչիւր դրոշմանկար 50 սանթիմ: Գնեցէ՛ք, Հայեր, եթէ կ'ուզէք օգտակար ըլլալ հայ մշակոյթի գլխաւոր վառարանին. Պէյրութի Հայկ. ճեմարանին: Կը ծախուի նաեւ «Յառաջ»ի մէջ:

''ՅԱՌԱՋ''Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

Բ. ՄԱՍ

«Կը փտե՛ս, կը փտե՛ս թաղուածութեան...»

Ու լռեց։ Քանի մը էջ եւս դարձուց։ ... արտասանեց նախադասութիւն մը, ու նետելով գիրքը valise-ին մէջ, վեր ելաւ։ Մօտեցաւ հայելիին, դիտեց դէմքը ու ըսաւ.

Ես շոգենաւ պիտի զամ։

Ու ծնունդ ոտքը դուրս կը նետէր, որ բառեր դուրս ինկան բերնէն.

«Խոստովանէ՛, ծաղրուա՛ծ»։

Գ. Մ Ո Ս

I

Նաւամատոյց եկաւ, երբ գիշերը կիսուած էր։ Լուսնկայ լոյս մը արծթեր էր փողոցը։ Մնցաւ կռնակ կռնակի տալով անկիւնը։ Մսեցնող հով մը կը փչէր։ Աշունը ձանձրացած, փախեր եկեր էր նորէն, ժողվելու, ժողվռտկելու, դիզնցնելու եւ թափելու համար բոլոր հասած ու պտղուն բաները։

Սուրէն կը քալէր արագ։ Ընհամեր էր ու ծռռած ճամբորդութեան խոնջէնքը։ Փոքր ու նեղ փողոցներէն կուգար պոռալին ձայնը։ Հեռուն, յետ ընկած գոյններէն ծխոյն մէջ շուն մը կը կաղկանձէր։ Սուրէն կը քալէր արտաքոյ ու հեւ ի հեւ։ Հասաւ իրենց թաղամասը։ Աղբիւրը, աճապարէ, իր պճ-րէթով. աժուած կոճակներով, փաւը արեւ փնկերէն խուխինք կուգար Պէյտաւ պօրը: Ջախոն Բարթող էմմին տանը...

Մանկութեան ու գեղան հրճուանք մը աւլցեր էր Սուրէնի հոգին։ Կը ցանկար, գիշերուան այդ կիսատոնւթին մէջ, շոփել բոլորը. ծռել գլուխը քիչ մը այս քարերուն վրայ, դէմքը քսել աղբիւրի ճարճարին, արթնցնել Բարթող էմմին, կանչել տ ի ւ պ է կ ի ն քով ու պռռա՛լ, պռռա՛լ կոկորդալիր ու երջանիկ ձայնով մը, ինչպէս ծարդ երազի մէջ կը պոռայ մեծ ուրախութիւն մը պարպելէն առաջ... Իրեն այնպէս թուեցաւ թէ ահա Ղազարը փողոցին անկիւնէն կը տեսնէ հոցին կատարը ձեռքին, կամ Սլատը — երկար ու սրածայր մօրուս մը տաշելէն — կը յառաջանայ ասելով, ու Ցոլանք'ը, անշո՛ւշտ, տիպէկին քով կ'ըլլայ կապոյտ շալվարին ադը շարժելէն ու կրկնելէն — «ըլլայ նէ ա՛ըլլայ...»։

Քանի մը քայլ եւս առաւ ու անկիւնը տեսաւ աղտոտ ու ծեցած լապտերին լոյսը։ Նո՛յն լապտերն էր, զուցէ եւ նո՛յն շէշը...։ Մօտեցաւ իրենց դրանը։ Կեցաւ պահ մը։ Վեր նայեցաւ։ Պատուհանէն շողցաւ մէջը։ Հրեց դուռը։ Զօրաւոր կոչեց։ «Երկաթը գրեր են» ձայնեց։ Կը հրէին ն'ւ իր սիրտը... Կրկին բախեց։ Ընդմէջ ինչպէս իր սիրտը ու ուժով։ Կրկին ձայն չելաւ։ Ու երրորդին,

— Ո՞վ է, — լսուեցաւ ներսէն։

Մօրը ձայնն էր։ Թուլցաւ։ Բայց եւ իսկ անհամբերութեամբ երկար թուեցաւ։ Որովհետեւ, մարդս մի՛շտ ծա՛րդ է, մեծ կամ փոքր, ու մի՛շտ ծանուց, մի՛շտ քծուջդ ու գթանքի կարօտ, մի՛շտ սէրը փնտռող ու ջերմանքին աջի գլուխը ծռելու պատրաստ։

— Ե՛ս եմ, մայրի՛կ,— պատասխանեց խեղդող յուզումով մը։

Ու խնդացնոր, աճապարեցաւ, խենթեցնո՜ղ ճիչ մը լսուեցաւ յանկարծ։ Ցնցուեց, սրբացաւ ձայն մը սանդուղներէն, եւ ապա ձայն մը — «Սուրէ՛ն, Սուրէ՛ն... Սիրո՛ւն ...»։

Ու նաեւ

— Էկա՛ր, տղա՛ս, Սուրէն... քեզ, նո՛ր օրպէս.. Փա՛ռք քեզ, Աստուա՛ծ..

Ու բացաւ դուռն ու թեւերը, նետուելով Սուրէնի վզին, եւ ամրօրէն սեղմելով զայն, մինչեւ որ հայրը եկաւ։ Սուրէնի այնպէս թուեցաւ թէ երբե՛ք այդքան ուժով գրկուած չէր կեանքին մէջ։ Նոյնիսկ...։ Երբեք այդքան գեղեցիկ ու բիւրեղ յուզում մը առած չէր։ Մա՛յր։ Որքա՜ն խոստում է այս բառը, երբ երկար տարիներու դառնագին պանդխտութեան մէջ մէկը չէ նայած աչքերուդ ու չէ հարցուցած քեզի թէ՝ յոգնա՞ծ ես, թէ գլուխդ կը ցաւի՞։ Ձմեռուան խիտ գիշերներուն, անկողինդ ծածկէ վերջ, մէկը չէ եկած քովդ, կամաց ու զգուշաւոր քայլերով, իր ձեռքովը եւս ծածկելու կռնակդ, եւ կամ եթէ պատահած է որ հիւանդ վերադառնաս, ձեռքը պակաս է՛ր դրուելու համար ճակտիդ, շունչը շունչիդ արտամայր ըլլալով բոլոր ցանկութիւններուդ...

Ու հիմա եկած էր յաչքերով, յաղթանակներով ու տրտմութեամբ։ Եկած էր արցունքներով ու ժպիտներով։ Այս գիշերային անդորրութեան մէջ, մօրը հետ, իր հայրենի երդիքին ներքեւ, իր արցունքը խեղդելու՝ արեւծագէն ծնելիք ժպիտներու ի խնդիր...։

Ներս գացին ու նստան բոլորը։ Սիրանը ննջեր, հասուն աղջիկ էր դարձեր։ Հայրիկը աչքերը կը շփէր դեռ ու փոքրիկ Վազգէնը — որուն անունը ի՛նք թելադրած էր Գոլչէն,— ննջարակ աչքերով կը նայէր իրեն չափազանց զոհ՝ զգացումներէն «ազգարիկ»ին, որուն անունը լսեր էր եւ զոր լուսանկարէն կը ճանչնար...։

— Աչքերնիս ճամբան ձգեց — ըսաւ մայրը ուրախ ու գգուող միանգամայն, եւ սկսաւ ճաշ պատրաստել։

Յետոյ, ծանեցաւ Սուրէնին, լոյսին տակ աչքի աչքով նայեցաւ դէմքին ու սրտանց կերպով ըսաւ.

— Փէք փասեր ես ծէ տղաս...

— Փոյ նետած է — վրայ բերաւ հայրիկը։

Սիրանը նստած էր Սուրէնի գիծաքը՝ բազմոցին վրայ. իսկ Վազգէնը եկեր էր Սուրէնի ծնկը քովիկը եւ աչքի աչքով կը նայէր հագուստին, փողկապին, երբեմն կ'երկնար, կը շոյէր կաշիէ թղթապանակը. Թէրզով կը չափէր valise-էն ելած գրքերուն հաստը։

Հիմա, եկեր նորէն կը խառնշտկէր գրքերը, երբ Թագուհի հանրէ կրկին լռութիւնը խզեց հարցնելով.

— Աս ամէնը դո՞ւն կարդացած ես։

— Այո՛,— պատասխանեց Սուրէն։

— Չինդ տաղըմիշ կ'ըլլայ ծէ, տղաս...

Սուրէն ժպտեցաւ։ Ճաշը վերջացուցեր երկար խօսեցան։ Քիչ յետոյ Սիրանը Վազգէնը իր հետը առնելով ելան պառկելու։

— Յոգնած պէտք է ըլլաս, հայրի՛կ, — ըսաւ Սուրէն — գնա դուն ալ պառկէ, առաւօտ կանուխ պիտի ելլես...

(Շար.) Կ. ՄԻՋԷԵԱՆ

Այդ տեղեկագրին ընդհանուր գլուխը, որ երկուշաբթի օրուան հաւաքոյթին մէջ պիտի ենթարկուի մասնագէտներու քննութեան, կ'ուսումնասիրէ ներկայ տնտեսական տագնապին անդրադարձումները Աւստրիոյ, Պուլկարիոյ, Ցուկոսլաւիոյ եւ Հունգարիոյ ելմտական ու տնտեսական կացութեան վրայ:

Գերմանիոյ քաղաքական կացութիւնը

ՊՐԻՒՆԻՆԿԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ԻՅՆԱԼՈՒ ՎՐԱՅ

Կիրակի օր, Հինտէնպուրկ եւ Պրիւնինկ, Պերլինի մէջ պիտի ունենան տեսակցութիւն մը որ մէկ ժամի ամբողջ համար զանէ, կ'ենթադրուի թէ պիտի ճշդէ գերման քաղաքականութեան ընթացքը:

Պրիւնինկի կուսակիցները կը յուսան թէ այս անգամ եւս այս վերջինը պիտի կրնայ Հինտէնպուրկի վստահութիւնը շահիլ եւ անոր ստորագրել տալ նոր հրովարտակներ, որոնցմով կրնայ փոփոխութիւն մտցնել դահլիճին կազմին մէջ:

Աջերը սակայն կը շարունակեն հրմշտկել Պրիւնինկը, զայն սահեցնելու համար եւ դահլիճին կազմին մէջ փոփոխութիւն մտցնելով, իշխանութեան գլուխ միայն անոր ձգտումին դէմ կը սադրեն անընդհատ:

Երգահանդէս

Ա. ԾԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՕՓԵՐԱՅԷՆ

11 ՅՈՒՆԻՍ, ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ին

Salle de la Société de Géographie

184 Bld. St. Germain, Métro: St. Germain

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Մ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ (սոփրանօ) եւ Պ. ԺԱՆ ՄԱՍՕՆ (դաշնակ):

Տոմսերու համար դիմել՝ «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հր. Սամուէլ գրատուն 51 rue Mr. le Prince, Գարաեան գերձակ 9 rue Mignon. Յլօրիա ճաշարան 61 rue Mr. le Prince, Արշակ սափրիչ 34 rue St. Lazare, ճաշարան Մարմարա 10 rue Rampal եւ ծանօթ տեղերը:

Սենֆօնիք մեծ նուագահանդէս

ԱՐԱՅ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Սալ Կավօի մեծ սրահին մէջ, 25 Յունիս Շաբաթ իրիկուն, մասնակցութեամբ 40 հոգինոց նուագախումբի եւ հայ արուեստագէտներու:

Թ Է Յ ԱՍ Ե Ղ Ա Ն

Հ. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ թէյասեղան մը, ի պատիւ շրջանային ժողովի պատգամաւորներուն, վաղը Կիրակի ժամը 4ին Պատուիրակութեան շէնքին մէջ, 71 Ave. Kleber: Կը հրաւիրուին անդամ-անդամուհիները եւ համակիրները:

Ոչ ոքի հրաւէր չպիտի ղրկուի:

ԵՐԱԶԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՐՈՖ. ՄԵՍՐՈՊ Գ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

ՃՈԽ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԵՐԱԶԱՀԱՆԸ

որ կը պարունակէ *10* հազար երազներու ճշգրիտ եւ ընդարձակ մեկնութիւնը

ՄԻԱՅՆ ԵՐԱԶԱՀԱՆԸ ԲԱՂԿԱՑԱԾ Է 158 ՄԵԾԱԴԻՐ ԷՋԵՐԷ

կը պարունակէ նաեւ լուսնի երազացոյց, գուշակութիւն մարմնախաղի եւ վիճակացոյց:

Դիմել գրավաճառ Դ. ՄԵՐԻԿԵԱՆՑԻ, *13 Rue des Dominicaines, Marseille* կամ ԱՐԱՄ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ, *299 Rue de Lyon, Marseille.*

Գին 15 ֆրանք, Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ

Աշխատութիւն մեր նոր ձայնին

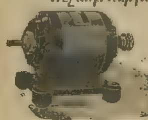

ԿԱՐԻ ՅԱՏՈՒԿ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՄՕԹՕՐՆԵՐ ԵՒ Rheostatներ

Ամուր եւ հաստատուն, հրկիզ տարուան երաշխաւորութիւն, վճարման դիւրութիւններ. ձեր բոլոր ելեկտրական գնումները եւ գնումները կատարելէ առաջ դիմեցէք

HOVHANESSIAN

15 rue de Vienne, Paris (8) — Tél. Laborde 04-12

երկտողով մը պահանջեցէք մեր ներկայացուցիչը

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

98 R. Rivoli, ...

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

մինչեւ առաւօտ ՓԼԹԻ ԺՈՒՐՆԱԼի սրահին մէջ

21 Rue Cadet, Paris (9) Métro: Cadet

Կը նախագահէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան Նախագահ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ ԵՒ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Երգ՝ ՕՐ. ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ եւ Պ. ՍՏ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

«Սիփան» երգչախումբը՝ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի ղեկավարութեամբ

Բեմին վրայ խմբական պար՝ Տիկ. ԻՍԱՅԷՆԿՕԻ Ballet Plastique *դպրոցի աշակերտուհիներու կողմէ:*

Թառի վրայ կը նուագէ՝ Պ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Դերասան Շ. ՍԱՐԵԱՆ կ'արտասանէ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

«ՄԱՅԻՍ եւ ԱՐԱԳԱԾ» նոր բանաստեղծութիւնը

Նուագախումբ՝ **PIZZARO**

մէս գիշերէն վերջ պարեր. ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔ 7.50 ՖՐԱՆՔ

***

ԼԻՈՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պ. քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ Պ. ԱԼԵՔՍԱՆ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: կը մասնակցին ՑԷՍԻՆԻ վարդապետական «Արծիւ» ֆանֆառի խումբը (30 հոգի) ղեկավարութեամբ Պ. Ժ. Խտիկեանի եւ Գողթան երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ընկ. Պ. Գէորգեանի: Երգ, մեներգ եւ արտասանութիւն:

կարգապահութեան կը հսկեն հայ ալիները:

Կը խնդրուի երեխայ չբերել: Ծախսերու մասնակցութեան համար՝ 2 ֆրանք մուտք:

***

Մարսէյլ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Brebant Marseillais *ի մէջ*

Կ'արտասանեն՝ Մ. Գաբրիէլեան, Յ. Ռուբինեան, Վ. Տէր Վարդանեան *Կ'երգեն՝* երգչուհի Տիկ. Բագալ, օրիորդներ՝ Գէորգեան եւ Մարտիրոսեան

Կը խօսին ընկերներ՝ Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ եւ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ լոյս եւրոպական պար — Ծախսերու մասնակցութեան համար 2 ֆր.

***

Պուրվառ Օսսօ

Վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Պար Վէնսանի մէջ

120a Chemin de la Madrague Ville

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին — Մուտքը ազատ է

***

Սէնթ Անթուան

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին — Ցայտագիր տեղւոյն վրայ

Մուտքը ազատ է

***

Սէնթ Մառկրիթ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Մանկապարտէզի շէնքին մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին — Մուտքը ազատ է

***

Կրընոպլ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հայոց եկեղեցին

15 rue Bayard,

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

***

ՌՕԱՆ.— Նախաձեռնութեամբ Լուանի կոմիտէին

վաղը կիրակի, կէսօրէ վերջ:

Կը նախագահէ՝ ընկ. Գ. ՔԷՕՇԿԷՐԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. Ղ. ՊԱՔՐՃԵԱՆ

***

Կաւայոն

Կը խօսի՝ ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Գնեցէք ամենագեղեցիկ հողերը Փարիզի արուարձանին մէջ

Փորթ Փանթէնէն 18 քիլոմեթր, օրական 80 շոգեկառք. ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, ճամբաները շինուած: Կանխիկ վճարել 500 ֆր., ամսական վճարում 150 ֆր.: Մանրամասնութեանց համար գրել՝ Bertaut, 101 rue Saint Denis, Paris (1).

Դիմեցէք

ՎԱՐԴԱՆ Ս. ԹԷՄՈՒՐՃԵԱՆԻ

76 Rue Bernard du Bois, 76 MARSEILLE

ԻՐԱՒԱԲԱՆ ԵՒ ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆ

Կուտայ ձրի խորհրդակցութիւն

Շնորհիւ իր տասը տարուան փորձառութեան, կը կատարէ արագ եւ խղճամիտ՝

Ամուսնական, ամուսնալուծման, դատական, անուններու ուղղութեան, ժառանգական, հպատակութեան գործեր:

Ընկերութիւններու եւ միութիւններու վաւերացում

Ընդունելութեան ժամեր, առաւօտ 11–12, երեկոյ 5–7:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52–73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

“ՖՕԹՕ ԵՆՕ„

33 RUE D'AIX 33, MARSEILLE

Բ Ո ՒՐ Դ Ե Ր

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիկօ շինողներու համար: Միջոց պատրաստ ունինք ... ամէն տեսակի գոյներ կ բուրդեր՝ թիւ 2 28, 3 28, 2 32, 2 36, 2 40 եւ հաստ մանած բուրդ (*grosse laine*): Ամէն տեղէ աժան գին:

դիմել՝ **Doerflinger,**

31 Rue de Maubeuge, Paris (9) Métro Cadet

Հրաւէր բոլոր փափկանաշակներուն

ճաշարան Գ Ա Ռ Լ Օ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ

Գիները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն

Եկէք մօտենալ իր անուանի մածունը

---

20 Ժ Ա Մ Է Ն

ՓԱՐԻԶ - ԼԻՈՆ - ՄԱՐՍԷՅԼ - ՆԻՍ

եւ նոյն ճամբուն վրայ ու շրջակայքը բոլոր մեծ ու փոքր տեղերը հանդիպելով երթեւեկող

Հայ փոխադրական սպասարկութիւն

Կը փոխադրուի ամէն տեսակ ապրանքակարասի, եւլն., եւլն.:

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԱԼ, ԱՊԱՀՈՎ ԵՒ ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԵՒ ՏՈԿՈՒՆ ԳԱՄԻՕՆՆԵՐՈՎ

Շաբաթը երեք անգամ կանոնաւոր երթեւեկ

ԽԻՍՏ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆ (երկուստեք համաձայնութեամբ)

դիմել կամ գրել հետեւեալ հասցէներուն՝

Մ. ՄԻՐԱՔԵԱՆ	Մ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ	Ա. ՄԱՍԼԱՔԵԱՆ
ՓԱՐԻԶ	ԼԻՈՆ	ՄԱՐՍԷՅԼ
4 Route Stratégique	19, Rue Pasteur	30, Rue Ste. Barbe
VANVES (Seine)	LYON (Rhône)	MARSEILLE B.duR.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

Բ Ո Ռ

(վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Աչքէ անցընելով Թուղթը Արթուր հանդիպեց իր անուան ու զարմանքով բարձրացրեց աչքերը

— Կարո՞ղ եմ կարդալ:

— Այո՛, կարդացէք: Ձեզ է վերաբերում:

Սկսեց կարդալու, մինչ պաշտօնեաները լուռ նստած հետեւում էին ուշադիր նրա դէմքի արտայայտութեանը: Մի երկար շարք հարցերի պատասխանը եւ բացատրութիւններն էր պարունակում Թուղթը: Ակնյայտնի էր, որ Բոլլան էլ էր ձերբակալուած: Առաջին պատասխանները սովորական բնաւորութիւն էին կրում: Յետոյ մի համառօտ բացատրութիւն էր գալիս Բոլլայի ու ընկերութեան մէջ եղած կապի մասին, այլ եւ արգիլուած գրքեր տարածելու մասին ուսանողական ժողովներում ու դուրսը: Վերջին էլ հետեւեալ տողերը. «Մեզ միացողների թւումն էր եւ մի երիտասարդ անգլիացի, Արթուր Բերթէն, հարուստ նաւատէրերի մի հարուստ ընտանիքից».

Արփենը խփեց գլուխը: Ուրեմն Բոլլան մատնել էր. Բոլլան, որ նախաձեռնողի պատասխանատու պարտաւորութիւնն էր առած իր վրայ, որ համոզել էր Ջեմմային ընկերութեան մէջ մտնելու, որ սիրում էր Ջեմմային Արթուր Թուղթը դրեց ցած ու հայեացքը գամեց գետնին:

— Յուսով եմ, որ այս Թղթի կտորը Թարմացրեց ձեր յիշողութիւնը, — նկատեց գնդապետը քաղաքավարի

Արթուր շարժեց գլուխը բացասաբար:

— Ես այդ մարդուն չեմ ճանաչում. — պատասխանեց կտրուկ: — Այդտեղ մի սխալ կայ:

— Սխա՞լ. ինչե՞ր էք խօսում: Թողէ՛ք, պարոն Բերթէն: Ասպետականութիւնն ու անձնազոհութիւնը խիստ են գովելի, միայն չափը չպէտք է անցնել: Մտածեցէք ինչ իմաստ ունի, որ ոչնչացնէք ձեզ ու ամբողջ ձեր կեանքի ծրագիրը մի զարգանալ ձեւականութեան համար դէպի մի մարդ, որ ձեզ մատնել է: Տեսնում էք, որ նա առանց շատ ճնշելու խօսում է ձեր մասին.

Մի թեթեւ հեգնութիւն կար գնդապետի ձայնի մէջ: Արթուր չէր նայեց նրան ու յանկարծակի մի լոյս փայլ աչեց գլխում

— Սո՛ւտ է, — պոռաց նա, — այս Թուղթը կեղծ է: Տեսնում եմ ձեր աչքերից: Ցած մարդ էք դուք... Ուզում էք ինձնից օգտուէք ձեր ձերբակալուածներից մէկին գործի մէջ խճճելու համար: Կամ դուք ինձ էք ուզում մի որոգայթ լարէք: Ստախօսի մէկն էք դուք, խարդախ, խաբեբայ:

Գնդապետի հետ միասին իր երկու ընկերներն էլ ելան ոտքի.

— Կապիտան Թոմազի, — դարձաւ նա երկուսից մէկին, — զանգեցէք պահապանին ու հրամայեցէք որ այդ երիտասարդին արգելարան գնեն մի քանի օր: Թող քիչ խրատուի, ու խելքը գլուխը հաւաքի:

Արգելարանը մի նեղ, խոնաւ ու կեղտոտ գետնափոր ծակ էր, որը փոխանակ Արթուրին «խելքի բերելու» հասցրեց նրան կատարեալ գրգռման: Իրենց ընտանեկան փարթամ նստատեղը խիստ զգայուն էին դարձրել նրան դէպի անմաքրութիւնը. եւ առաջին տպաւորութիւնը, որ արին Արթուրի վրայ այդ լպրծուն ու բորբոսնած պատերը, եւ յատակին կիտած այդ կեղտ ու թափթփուքները, կարող էր բաւականութիւն պատճառել վիրաւորուած պաշտօնեայի վրէժխնդրութեանը: Երբ Արթուրին ներս հրեցին ու փակեցին վրայից դուռը, նա երեք քայլ արեց զգուշ ձեռքերը առաջ մեկնած ու ցնցուեց սարսափից երբ մատները լպրծուն պատին դպան. եւ մութին մէջ սկսեց առաջ խարխափել մի աւելի մաքուր անկիւն գտնելու համար, ուր նստել կարելի լինէր

Անց կացաւ երկար օրը խաւարի ու լռութեան ծոցում, ու գիշերն էլ չբերեց ոչ մի նորութիւն: Արտաքին տպաւորութիւնների բացակայութեան ու կատարեալ դատարկութեան մէջ նա հետզհետէ կորցրեց ժամանակի գիտակցութիւնը յաջորդ առաւօտը, երբ դուռը ճռռաց ու մկները ծծուելով փախուստ տուին կողքից, նա վեր թռաւ սարսափած. սիրտը խփում էր կատաղի, ականջները հնչում էին, կարծես թէ ոչ թէ ժամերով էր զուրկ մնացել օդից ու լոյսից, այլ ամբողջ ամիսներ

Դուռը բացին ու ներս ընկաւ լապտերի աղօտ լոյսը, որ նրան շլացուցիչ էր թւում: Մտաւ գլխաւոր պահապանը ձեռքին մի աման ջուր ու մի կտոր հաց: Արթուր մի քայլ արեց դէպի առաջ. նա համոզուած էր, որ եկել էին դուրս հանելու. բայց դեռ մի բան չէր կարողացել արտասանել, որ մարդը նրա ձեռքը դրաւ հացն ու կուժը, շուռ եկաւ ու ելաւ, առանց ոչինչ ասելու. ու դուռը նորից փակեցին.

Արթուր խփեց ոտքը գետնին. ու իր կեանքում առաջին անգամ կատաղութիւն զգաց: Բայց քանի ժամերը սահում էին, նա այնքան աւելի ու աւելի էր կորցնում տեղի ու ժամանակի գիտակցումը: Մութը թւում էր անսահման, ոչ սկիզբ եւ ոչ վերջ, եւ կարծես կանգ էր առել նրա համար կեանքը: Երրորդ օրուայ երեկոյեան, երբ նորից դուռը բացին եւ պահապանը երեւաց մի զինուորի հետ, Արթուր բարձրացրեց աչքերը ու փակեց խուցին չլացած անսովոր լոյսից... մտածում էր միեւնոյն ժամանակ. քանի ժամ կամ շաբաթ է անցկացրել այդ գերեզմանում:

— Խնդրեմ. — արտասանեց պահապանը գործի մարդու սառն ձայնով

Արթուր ոտքի ելաւ ու մեքենաբար հետեւեց նրան տատանելով ու ... վստահութեան մի տարօրինակ զգացումով, կարծես հարբած լինէր ... պահապանի ձեռքը, որ ... էր օգնել նրան սեղ ու նեղ ... բարձրանալիս: Բայց երբ ... վերջին աստիճանին, յանկարծ գլ... պտոյտ եկաւ, եռ գնաց ... ընկնէր, եթէ պահապանը չի պահէր ... ուսից:

×

— Դէ՛, արդէն անցաւ. — հնչեց ... սիրալիր ձայն. — դա միշտ պատահում է, երբ այդտեղից մաքուր օդ... են դուրս գալիս:

Արթուր յուսահատ փորձեր էր ... նում շունչ քաշելու, երբ կրկին ... սրսկեցին երեսին: Խաւարը կարծես ... ընկնում էր նրանից կտոր - կտոր ... ռնագին շառաչով:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R C Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՅԻՍ 1932

29 MAI 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1892

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՁԳՏՈՒՄԸ

Տասնեւչորսերորդ տարեդարձը Հայոց անկախութեան, յուսառատ ու կենսաբեր արեւի ճառագայթում մըն է Հայաստանի խաւարամած քաղաքական հորիզոնին վրայ։

Այնքան անկումներէն, արծաւթիւններէն ու կրկնակի սարսափներէն յետոյ, Հայոց ազատութեան ու անկախութեան ոգին՝ թաղուած խորունկ ցեղին էութեան մէջ, արթ ու անընկճելի [illegible] մը կը զատնար. կամքերը կը ողողուէր ու գեանատարած ժողովուրդէն սպեառեր կը ծնէր, որոնք երկաթէ քայլերով պիտի անցնէին Հայոց լեռներէն, հրահրէին պիտի ազատութեան անխզուած կրակը, արհամարհէին պիտի մահը, շատերը թաղուէին պիտի անհաւասար զօրամարտին մէջ, ու շատ շատերը, նոր ու աստուածային կորովով մը կռիւը շարունակէին պիտի, մինչեւ Սարդարապատ, Մայիս 28։

Յաղթանակի օր մը, գերագոյն գոհացութեան գիմանալու օր մը, արիւնլուայ ու բզկտուած՝ բայց ապրելու ու տեւելու օր մը նորածնաշրջանէր Հայոց պատմութեան մէջ։

Հայաստանը անկախ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ կը դառնար, հայ ժողովուրդը ԱԶԳ մը, իր նոր պատմութիւնը կերտող ազգ մը։

Երկուքուկէս տարի միայն տեւեց Հ. Հանրապետութեան անկախ գոյութիւնը այն մեծ սպեղանին էր, որ պատմութիւնը կրնար բերել հայ ժողովուրդին, կեանք տալու անոր քայքայուած մարմնին, նոր արիւն ներարկելու անոր ջամուած երակներուն, վերածնունդի եւ ինքնավստահութեան ոգի ներշնչելու կոտորակուած հայ զանգուածներուն, որոնք անպատմելի եղեռներէն ընկճուած՝ կորսնցուցած էին քաղաքական ազատութեան ամէն յոյս։

Հայ կեանքի խաւարը կամաց կամաց կը փարատէր նոր ծագած արեւով մը։ Ու հայ ժողովուրդը, թէեւ կորսնցուցած իր մեծ ազատութիւնը, այսօր կը քալէ այդ լուսաւորուած ճանապարհով։ Այսօր, այլ եւս անոր նոյնութիւնը չի մարիր մշուշոտ անցեալին մէջ, այսօր անոր միտքը չի մթագնիր հեռաւոր պատմութեան անկարելիութիւններէն։

Պատմութեան բարիքն այն եղաւ, որ մոլորուած բազմութեան ու անորոշ եղերքներուն վրայ հաւաքականութեան նաւակը քարափից Հայաստանի մէկ ամուր կէտին վրայ, անկախութեան եւ ազգային պետութեան փառապսակով կամարուած։

Դժբախտ օրերն եկան ու նորէն անցան մեր վրայով։ Բայց հայ ժողովուրդն իր խարիսխը չկորսնցուց, իր նաւին ղեկը չլքեց, իր լեզուն ու անչեղ ուղղութենէն չշլմորեցաւ։ Մնաց անկախութեան ձգտող, ազգային պետութեան կապից իր հաւատքը եւ կերտեց իր ազգային քաղաքական դաւանանքը, — ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆ։

Դժուարութիւններն այս ճամբուն վրայ շատ են, պայքարն այս ճանապարհէն՝ անողոք է, բայց այդ է միայն ազգային հաւաքականութեան փրկութեան ճամբան։

Բռնակալութիւնները, որ այժմ կը ծանրանան հայկական հողերուն եւ ցրուած հայութեան հոգւոյն վրայ՝ հզօր են իրենց ատրոյնք, բայց անզօր են հայ ժողովուրդի անթեղուած ազատութեան կրակը մարելու։ Ամէն ինչ կարող են գրաւել ու տորբել, բայց հայ հոգին, անկախութեան եւ ազատութեան ձգտումը չեն կարող խեղդել։ Տիրապետողները զայն կարող են շղթայել ու զսպել։ Բայց թող ցոյց չտան, եւ հարցուցէք կամքը այս ճնշուած ժողովուրդին, դուք պիտի տեսնէք, որ ան իր մէջէն պիտի չտայ, չեշտ նոյն ձեր աչքերուն եւ լսէ պիտի.

— Իմ հայրենիքս կ'ուզեմ, անկախ ու ազատ հայրենիքս։

Այս է խտացած բաղձանքը հայ ժողովուրդին։

Իւրաքանչիւր ազգ, պատմական որոշ ժամանակաշրջաններուն, իր ամբողջ էութեամբ կը դառնայ կեդրոնէտ մը շուրջ, կը գաղափարէ իր պատմութիւնը այդ կեդրոնէտով, ու հեռաւոր բարձունքներուն հասնելու համար՝ քաղաքական եւ քաղաքակրթական նպատակ մը կ'առնէ։

Արդ, Հայոց ներկայ պատմութեան կեդրոնէտը իր անկախութիւնն է, միացեալ հայրենիքով։ Այդ առանցքին շուրջը կը դառնայ Հայոց ամբողջական կեանքը։ Հայ ժողովուրդի հաւաքական քաղաքական դիմագիծը իր անկախութեան ձգտումով կրնայ բնորոշուիլ։ Եթէ անկախութեան ձգտումը վերցնէք, հայ ժողովուրդը կը զրկուի հաւաքականութիւն մը ըլլալէ։ Մեր հայրենիքը միացեալ եւ ազատ չէ. մեր ժողովուրդը մէկ տեղուած չէ. այս բոլորին տեղ, ու այս բոլորին հասնելու համար՝ հայ ժողովուրդն ունի ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՁԳՏՈՒՄԸ, որ ազգին հաւաքական ոգին է, ուժերն իրարու շաղկապող, բոլոր տարածութիւններու վրայէն բազմութիւնները գրկող պողպատէ կամքն է, որ կ'ապահովէ հայութեան ազգային դիմագիծը, անհատականութիւնը։

Անկախութեան ձգտումը իր ուժը կ'առնէ մօտաւոր անցեալի այն խարիսխէն, որ ասկէ տասնեւչորս տարի առաջ, Մայիս 28ին հայոց անկախութեան եւ հանրապետութեան հիմքը կազմեց։

Հայ ժողովուրդը Հայաստանի անկախութեան շէնքը կառուցանելով պայքարներով, անոր շաղախն ամրացուց իր արիւնով, եւ իր մարմնէն պարիսպներ բարձրացուց թշնամուն դէմ՝ ամփոփ մը տեղ ապահովելու հրդեհներով շրջապատուած ցեղին համար։ Հայրենիքի փրկութիւնը, կեանքի եւ մահուան այդ օրերուն, ապահովեցաւ հայուն վերջին կաթիլ արիւնով։

Ինչ որ տեղի ունեցաւ տասնեւչորս տարի առաջ, կարող է տեղի ունենալ նաեւ վաղը, կամ տասնեւչորս տարի յետոյ։

Դարբնենք մեր կամքերը անկախութեան ձգտումով. պատմութիւնը մեզ հետ պիտի քալէ։

Կ. Ս.

ՅԱՌԱՋի հեռախօսը

ՅԱՌԱՋի հեռախօսին թիւը փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի ուշադրութիւն ընել նոր թիւին

GLACIÈRE 15-70

Թուրք նախարարները Հռոմի մէջ

«ԹՈՒՐՔԻԱ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԻԾՆ Է ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԻՋԵՒ ՆՈՒ ԵՐԵՔ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԲԱՐ ԿԸՆԹԱՆԱՆ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ»

Թուրք նախարարներու Հռոմ այցելութեան առթիւ, «Ժուռնալ» կը գրէ.

— Ըսմէթ փաշայի Հռոմ ճամբորդութիւնը կ'արժէ որ գրաւէ մեր ուշադրութիւնը։ Թուրք կառավարութեան պետը՝ որուն կ'ընկերակցի իր արտաքին նախարարը՝ բախտաւոր է որ մեծ ճամբորդութիւններ կատարելու ժամանակ ունի։ Դէպի Մոսկուա իր ճամբորդութենէն յետոյ, որ սա նոյնպէս երեք շաբաթ տեւեց, [illegible] պիտի ըլլայ դէպի Մոսկուա վերադարձը։ Ըստ [illegible], թուրք նախարարները՝ Աթէնքի այցելութենէն ետք Մուսոլինիի բարեկամութեան մէջ իմանալու համար, հայ գանկերով անհրաժեշտ ժամանակը՝ Աթէնքէ ետքին, [illegible] յայտնելու հրաժարիլ Վենետիկէն։ Պարագաները այցելութեան։ Ցանկանալի չէ՞ որ եղած էր Թուրքիոյ միջնորդը։ Այս քաղաքականութիւնը չփոխուի, եթէ յունական նորկառավարութիւնը կազմուի Փափանասթասիուի կողմէ, մեծ [illegible] Միութեան։

Ինչ որ այսօր, ամէնէն աւելի պէտք է նկատել՝ Իտալիոյ, Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ կապերը սեղմելու յարատեւ կամքն է, կամք որ կը ներշնչուի զարգացման շահերէն եւ կը հետապնդէ քաղաքական նպատակներ։

«Բայց, մանաւանդ քաղաքական տեսակէտով է որ Իտալիա իր զարգացումը կը տեսնէ Արեւելքի մէջ։ Ժընեւի զինաթափման խորհրդաժողովին, տեսնուեցաւ թէ 1923ին կնքուած բարեկամութեան դաշնագիրը որ երկարաձգուեցաւ, [illegible] համար, թէեւ բոլորովին առանձին մը արդէն էր Ժընեւի մէջ, Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ գլխաւոր զինուորական սպաները մէջ կազմեցին [illegible] մէջ։ Զգեցք որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ապահովութեան համար կը ներկայացնէ պատուական դաշտ մը. երկար ատենէ ի վեր է որ Իտալիան եւ Թուրքիան կը հրաւիրեն իրենց երկիրը միանալու։

Եթէ ճիշդ է, ինչպէս կ'ըսուի, թէ Թուրք նախարարները Մոսկուա գացած են արտօնութիւն խնդրելու եւ թէ ստացած են, շատ չի տեւեր, կը տեսնենք անշուշտ Շթրեզեմանի մէկ խօսքին նոր մէկ ճշդումը, այն որ կ'ըսէ թէ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը հնարուած է դժգոհներուն միջոց տալու համար որ գոհացնեն իրենց պահանջները»։

Կոլխոզներու սնանկութիւնը

Պուքրէշի մէջ շարունակուեցաւ Ագարեկովի առեւանգիչներուն դատավարութիւնը։ Այս անգամ լսուեցան բազմաթիւ վկաներ, մեծ մասամբ նաւային գործակալութեամբ զբաղող անձեր եւ պանդոկներու դռնապաններ։

Գրեթէ բոլորն ալ յայտարարեցին թէ Ֆիլօմելա նաւուն նաւապետը Քաթափոնիս բոլորովին կ'անգիտանար թէ Ագարեկովը առեւանգելու դաւ մը սարքուած է եւ կը գործադրուի եւ թէ պուլկար համայնավարը Կրիշան իր նաւը առած է առանց որ եւ է չար մտադրութեան։

Դատարանը յայտարարեց թէ կը հրաժարի Ագարեկովը վկայութեան կանչելէ, օրուիհետեւ անոր հասցէին ուղղուած բոլոր կոչնագրերը չեն հասած։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

«Լիպէրթէ»ի մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ Հռոմէն, շեշտելով Ըսմէթ փաշայի եւ Թէվֆիք Րիւշտիի այցելութեան կարեւորութիւնը.

— *Եւրոպական մեծ պետութեանց միջեւ լուռ համաձայնութիւն մը գոյացած է՝ ընդունելու Իտալիոյ մասնաւոր շահերը՝ Միջերկրականի արեւելեան աւազանին մէջ։ Արդ այս շահերու պաշտպանութիւնն ու զարգացումը կը պահանջեն Թուրքիոյ հետ տեւական գործակցութիւն մը։ Ուրեմն, երկու երկիրներու միջեւ բարեկամական յարաբերութեանց ամրացումէն է որ մեծ մասամբ կախում ունի, արեւելեան Միջերկրականի մէջ՝ Իտալիոյ խաղաղ ծաւալումը։*

Հռոմի մէջ, ի պատիւ Թուրք նախարարներուն տրուած ճաշկերոյթի ընթացքին, արտասանուած բաժակաճառերը կը հաստատեն Փաշական կառավարութեան կատարեալ համաձայնութիւնը՝ Էնկիւրիի կառավարութեան հետ։

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«Այս համաձայնութիւնը, կը թուի նոյն իսկ թէ աւելի հեռուն կ'երթայ քան տնտեսական գործակցութեան մը սահմանափակ շրջանակը։

Իրօք, Պ. Մուսոլինի ըսաւ.

— «Իրողութեանց առարկայական պայմաններն եւ զգացումներու նոյնութիւնը կը ծառայեն միմիայն դիւրացնելու գործը, որուն մեր կառավարութիւնները հաստատապէս ուզեցին միասին ձեռնարկել՝ աւելի եւս իրարու մօտեցնելու համար մեր երկու ժողովուրդները, զարգացնել անոնց տնտեսական յարաբերութիւնները. միջոցը տալ անոնց որ իրարու համաձայնեցնեն իրենց ուղղութիւններն եւ իրենց ընդհանուր քաղաքականութիւնը, որպէս զի անոնց տրուի մասնաւորաբար արեւելեան Միջերկրականի մէջ՝ միշտ աւելի մեծ խաղաղութեան երաշխիք մը։

«Փոխադարձ հասկացողութեան ոգին որ տիրապետեց մեր քաղաքական բարեկամական գործակցութեան զարգացման, եւ մեր ստացած բերկրառիթ արդիւնքները, անշուշտ մեզ կը մղեն յարատեւելու այս ճամբուն մէջ։ Անա թէ ինչու, ստորագրեցինք փրոթոքոլ մը որ բազմաթիւ փոփոխութիւններ կը մտցնէ Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ կնքուած բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագրին մէջ։ Այս փրոթոքոլը զայն կ'երկարաձգէ հինգ տարի եւ աւելի կը դիւրացնէ յետագայ երկարաձգումները։

«Կրնամ ըսել թէ այս դաշնագիրը գլխաւոր հիմերէն մէկն է արեւելեան Միջերկրականի մէջ՝ քաղաքական կացութեան պահպանման»։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«Ըսմէթ փաշայի պատասխանէն յիշենք հետեւեալ հատուածը.

— Թուրքեւիտալական բարեկամութիւնը այնքան ամուր է, որքան հեռաւոր չէ տարտամ եւ անորամարանական համակրութեան մը, այլ բխած է իրամայական անհրաժեշտութիւններէ որոնց կը նպատակին միջազգային յարաբերութիւնները։

«Այս բարեկամութեան ճշմարտութիւնն է միայն խաղաղութիւնը։ Ան հաստատուած է իտալացի եւ թուրք ժողովուրդներու փոխադարձաբար սնուցած վստահութեան եւ իրենց վարչածեւերուն վրայ, որոնց կը պարտին իրենց փրկութիւնը։ Այսպէս ըմբռնուած, մեր համաձայնութեան եւ փոխադարձ հասկացողութեան քաղաքականութիւնը, ոչ միայն իբր արդիւնք՝ երեւան բերաւ երկու երկիրներու միջեւ առկախ մնացած հարցերու կարգադրութիւնը, այլ, թոյլ տուաւ Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ պատասխանատու ղեկավարներուն, միջազգային հաւաքոյթներու մէջ պաշտպանելու տեսակէտներ՝ որոնք ընդհանուր բարօրութեան համար՝ դրական նման նպատակներու կը ձգտին։ Ան թոյլ տուաւ իրականացնելու խաղաղեցման եւ մերձեցման քաղաքականութիւն մը՝ Եւրոպայի եւ մասնաւորաբար Միջերկրականի արեւելեան աւազանին մէջ»։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

150 ՄԻԼԻՈՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐԿ ՄԸ

Անգլիոյ ծովային առեւտրական նախարարը, Երեսփ. Ժողովին մէջ յայտնեց թէ, խորհրդային կառավարութեան հետ կատարուած բանակցութեանց հետեւանքով, անգլիական կառավարութիւնը որոշած է 150 միլիոն Ֆրանքի առեւտրական յաւելուածական նոր վարկ մը բանալու Ռուսիոյ։

Այս վարկը որ պիտի յատկացուի ապրանքներու վաճառման, 12 *եւ* 18 *ամիս պայմանաժամով յատկացուած է։*

Ֆրանսական թերթ մը այս առթիւ դիտել կուտայ.

— «Հետաքրքրական է հաստատել թէ պահպանողական կառավարութիւնը որ դեռ վերջերս, կը յայտնէր թէ, բացարձակապէս ի վիճակի չէ նոր փոխատուութիւններ ընելու եւրոպական այն փոքր պետութեանց, որոնք սնանկութեան դուռը հասած էին, վարկ կը բանայ խորհրդային Ռուսիոյ

«Բոլշեւիկները լաւ վճարողներ չեն։ Մեծ հաւանականութիւն կայ ուրեմն, որ Ռուսիոյ ծախուած ապրանքները, ի վերջոյ վճարուին անգլիացի հարկատուներու կողմէ։

«Այս պարագան այնքան անակնկալ է որ, ինչպէս կը գրէ *Մորնինկ Փոսթ*, երբ պահպանողականները ընդդիմադիր էին, բացարձակապէս դէմ էին Ռուսիոյ հետ որ եւ է գործառնութեան»։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ. — Աշխատանքի նախարարութեան շաբաթական վիճակագրութիւնը 16էն 22 մայիսի շաբթուան համար, ցոյց կուտայ 4069ի նուազում մը անգործներու թիւին վրայ։ Անգործներու վերջին թիւն է 270,321, մինչ որ մարտ 19ին արձանագրուած առաւելագոյն թիւին՝ 305,491ին վրայ ցոյց կուտայ 35,170ի նուազում մը։

Ճապոնական Արեւելքի կացութիւնը

—)(o)(—

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԶՕՐԱՄԱՍԵՐԸ ԿԸ ՔԱԼԵՆ ԴԷՊԻ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻԾԸ

Մուքտէնէն տրուած լուրերու համաձայն, չինական անկանոն զօրագունդերը կը շարունակեն նահանջել ճափոնական զօրքերու առջեւ։ Ճափոնական յառաջապահները արդէն հասած են Հայ-Լին եւ Մույէն կոչուած վայրերը, որոնք 80 քիլոմեթր միայն հեռու են ռուսական սահմանագլուխէն։

Միւս կողմէ, կը հաստատուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը բազմաթիւ զօրագունդեր կը կեդրոնացնէ մանչուրիական սահմանագլուխին երկայնքը, մասնաւորաբար Վլատիվոսթոքի մօտերը։

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ.— Մամուլը կը հրատարակէ Պերլինէն ստացուած լուր մը թէ ուսանողական պատերազմի մը հաւանականութեան վերաբերեալ լուրերու հետեւանքով, Գերմանիոյ մէջ՝ ճափոնական ընկերութեան մը ներկայացուցիչը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պերլինի ճափոնական դեսպանին հետ։

Դեսպանը յայտարարեց.— Ճափոնական կառավարութիւնը խստօրէն կը հսկէ որպէս զի Արեւելեան Մանչուրիոյ մէջ՝ Խորհրդային Միութեան շահերը յարգուին։ Ճափոնական կառավարութիւնը վճռապէս յայտարարած է խորհրդային կառավարութեան թէ Արեւելեան Մանչուրիոյ մէջ ճափոնական զօրագունդերու գործողութեանց միակ նպատակն է պաշտպանել այդտեղ գտնուող ճափոնցիները եւ թէ այդ գործողութիւնները որ եւ է ուրիշ նպատակ չեն հետապնդեր։ Վստահ ենք թէ խորհրդային կառավարութիւնը իր կարգին, կ'ըմբռնէ ճափոնական կառավարութեան իրական մտադրութիւնները եւ այդ մասին, որ եւ է անվստահութեան զգացումով չի տոգորուիր։

Զգեստի ցուցահանդէս Մոսկուայի մէջ

Պատմութենէն, գեղարուեստէն, գրականութենէն, ոճէն ու սիրաբանութենէն, ժողովրդային բոլոր աւանդական ու բնազդական սովորութիւններէն, ուտելու, քալելու, քնանալու բոլոր եղանակներէն յետոյ, հիմա ալ կարգը զգեստներուն եկած է ենթարկուելու դասը բոլշեւիկեան տեսադաշտութեան։ Այս կը հաստատէ Մոսկուայի մէջ բացուած զգեստի ցուցահանդէս մը, որուն նպատակն է հանեցնել այրերու եւ կիներու միօրինակ զգեստի նմոյշ մը։ Ու բնականաբար, բոլոր անոնք որ իրենց յղացած նմոյշներով մասնակցած են ցուցահանդէսին, մասնաւոր ջանք թափած են որ իրենց զգեստական նմոյշներով արտայայտեն դասակարգային իսկական գիտակցութիւնը.

Ցուցադրուած նմոյշներուն մէջ կայ զգեստ մը, որուն տարազը շատ լայն է եւ կը յիշեցնէ նաւաստիներու տարազը։ Նմոյշին հեղինակը կը բացատրէ թէ առով ուզած է յիշատակը յարգել այն կարմիր նաւաստիներուն, որոնք «Օռօռա» յածանաւով, 1917ին ռմբակոծեցին Ձմեռնային Պալատը։

Այրերու համար պատրաստուած կարգ մը նմոյշներ կը նմանին կոշկական շրջազգեստներու. իսկ կիներու համար պատրաստուած շատ մը զգեստներ, դիւրաւ պիտի կրնային գործածուիլ այրերու կողմէ։

Ցուցափեղկերէն շատերուն նպատակն եղած է պատրաստել զգեստ մը, զոր կարելի ըլլայ գործածել թէ աշխատանքի եւ թէ հանգստեան միջոցին

Մէկը ներկայացուցած է նմոյշ մը որ գինուորական իսկական համազգեստ մըն է։ Հեղինակին կարծիքով, բոլոր խորհրդային քաղաքացիները՝ այր, կին թէ ծերեր ու մանուկներ, պէտք է նման զգեստ մը կրեն։

«Ճարտարարուեստական շինարարութեան գոյնով» զգեստներ ալ չեն պակսիր, — եւ մուխի գոյն։

ՀՍԿՈՒՄԻ ԳԻՇԵՐ

ՄԱՅԻՍ 28

Հայոց աշխարհի երկու հսկաներ՝ ազատն Մասիս եւ Մայր Արագած այն գիշերին ընդոստ զարթեցին քնից ու այսպէս զրոյց արին ժամանակների համար, մինչ փէշերին ծուարած լեռները բոլոր վոխ-լուկ, երազուն մանուկների պէս ականջ էին դնում։

ՄԱՍԻՍ.— Կանթեղդ վառի՛ր, պա՛պա։ Ի՞նչ է այս. Հազար եւ Հազար աստղեր ճախրել են չարուած, Հայոց աշխարհի լոյսը չեմ տեսնում։ Վախեցի՛ր անէծքից. չէ՞ք քեզ հաւատաց այն Լուսաւորիչ պապին, որ անմար պահել խաւարի մէջ ծաղկած խորհուրդն իմ ցեղի.

Կանթեղդ վառի՛ր, պապա։

Ամէն արարած, շունչ է, Հակ ու առող ապրելու համար մի շողի պէտք ունի. Թո՛ղ որ երէկի հողերից պարտասուն մարդը՝ վաղուան իր կարօտը դանի ոգորումների պայքարի համար. խաւարի մէջ մոլորուած անցորդն իր ճամբան, մարտիկները թաղնուած թշնամին տեսնեն, մակաղած հօտին հովիւ հովիւր՝ դարանակալ վոհմակը դուլլի։

Ինչի՞ս են աստղերի պաղն աղամանդի, երբ ցեղիս պլպլան լոյսը չեմ տեսնում։

Քնո՞վ ես անցել, թէ միտքդ է մոլար։

Վախեցիր անէծքից։

Կանթեղդ վառի՛ր, պապա։

ԱՐԱԳԱԾ.— Էլի ի՞նչ ես թնդում, չեմ քնած հայիւոր. սեւն ինձ տանի, այս անհեդ գիշերին քո՞ւն կը գայ աչքիս։

Քանի աստղերը վառ են երկինքին, Հայոց աշխարհի կանթեղն է անմար։

Ջուր է ցասումդ. վաղուց իմ վառել. չար ամպը ծածկեց. տես ամէն կողմից ծուխ է բարձրանում. ծծմբի հոտ, հրդեհի մնձուք, բացերի փոթորիկ շունչ գիս են բռնել, ու կուրծքս են ծեծում։ Ի՞նչ է այս Աստուած իմ, բաց աչքով երա՞զ... Նմա՞ն է ձնուել հազար զարերից, անապատների վիշտ ու՞ն է գարթել, մեր աշխարհի կուխել։ Այս ի՞նչ թնդիւն է, որոտ ու շաչիւն, փողերի շռինդ, սրերի շխաշխուն. մինչեւ անդունդներ ընդերքս են գրնդում։

Մայր իմ, մայր իմ. օրօրներ աւի, իմ սուլինքներից մեղր ջամբեցի, որ աճեն, զօրանան կեանքի, լոյսի ու դեղեցկի համար։

Այս ի՞նչ զուլում է։

Կարապներն ինչո՞ւ փախան լճերից։

Ալպաններ ո՞ւր թռան գիշերով։

Կարուներս ժայռ ու ծերպ թողած ինչո՞ւ յանկարծ քարայրների մէջ թաղնուեցին։

Վա՛խ, վա՛խ, կուրանան աչքերս։

Վախ — վախ, վախ — վախ...

ՄԱՍԻՍ.— Հը՞ր, նորէն սկսար բէխէր վայ վայդ։

Կանթեղիդ նայիր, պապա, աշխարհի դարձերը ինկալ խելքի բան չեն

ԱՐԱԳԱԾ.— Ո՞ր չար Աստծու արգանդը վիժեց այսքան դեւեր։ Ի՞նչ են ուզում իմ արդար անից. ո՞վ անիծեց իմ դուարթ զարունը. ծիծեռնակները իսր իմ երդիկին հասած, թողին հեռացան. կռունկները ցեղի մէջ չիջան, կոռալով անցան, արագիլները ձագեր չհանած, խուճապով փախան։ Վա՛խ, վա՛խ, իմ տուն. վախ, վախ, իմ գարուն...

ՄԱՍԻՍ.— Կանթեղիդ նայիր, պապաս, ծուխը թանձրացաւ. լոյսը սլանդանիր.

Օրերի Օրն է։

Գիշերն անհեղ երկունքով է բռնուած

Խաւարի ովկացից դուն մի պարհուրիր։

Ժամանակները կողոպտիչներն եւ-կան իմ ցեղի, ահա տեսնում եմ մի հսկայ ձեռք զարերի կարաւանի կողերն է ծեծում երկաթ վարոցով, որ յետ տան աւարը։

Եւ պիտի տա՞ն, պիտի տա՞ն...

Դուն կանթեղիդ նայիր, պապաս։

ԱՐԱԳԱԾ.— Մեղուներս թռան ու էլ յետ չեկան։ Այրի փեթակները վայում են տխուր։ Գառնուկներս մայրերը կորցրին, մայում են անճար։ Մշակի խոփն ակօսին եւ եզների լուծը գետնին մնաց, ո՞ր ջուրն ընկնեմ։ Ո՞ր գեւը տամ գլխիս, վա՛խ, վա՛խ։

ՄԱՍԻՍ.— Գոյութիւնների դարհուրանքը մի խառնիր պապաս, մէջքդ չի դիմանայ։

Կատաղութիւններ կան, որ իրար պիտի յափեն այս գիշեր. այդպէս է դրուած բախտերի գրքում

Դուն կանթեղիդ նայիր։

ԱՐԱԳԱԾ.— Ա՛հ, ի՞նչ զուլում է, ի՞նչ արիւն, աւեր։

Ջաւակներս ողջ կռուի դաշտ եկան. ծաղիկ կոյսերիս սիրոյ երգերը մեռան։

Քանի առաղաստներ հեծեծում են թախուր։

Թոնիրներիս ծուխը մարեց. սաճարներիս օրհնանքն ու աղօթք. դանգակներիս զղանգն անուշ. չարական, բուրվառ, ծնծղայ եւ սաղմոս, ամէնը լռեցին...

Ո՞վ իմ արդար, իմ քաղցր օջախ, ո՞վ անիծեց քեզ այդքան անպիտօրէն։

ՄԱՍԻՍ.— Բնութեան օրէնքը չես փոխի պապա, զուր է արցունքդ։

Ամէն մի ժայռ՝ նախ մի երկունք է։

Գեղեցկութիւնը՝ մի ծածուկ տանջանք։

Երկչան ազբիւրը՝ արցունքն է ժայռի։

Առանց դառն չանթի՝ ցօղը կը մեռնի

Մեղեղի, սաղմոս, տաճար ու աղօթք, դանգակների զղանգը պէտք է որ նախ հնչուէին հոգիների մէջ. արշաւիրդների դէս տաւիղ չարմէլով՝ պաւակները իրենց հոգին են փնտռում. դուն մի՛ զարհուրիր, ոգի ու կռիւ թող՝ կանթեղիդ նայիր, պապաս

ԱՐԱԳԱԾ.— Կուրանան աչքերս, որ չտեսնէի։

Գայ թոնրան շրթին որբերս սրթսրթան. դատաւոր մայրերի աչքերը դրան բնութեան օրհնանք... Հայոց Աստուա՞ծ...

ՄԱՍԻՍ.— Ձգիտե՞ս, պապաս, որ աստուածները միշտ մրրկի թեւերի վրայ են գալիս. զաւակներդ ընդառաջ գնացին զէնք ու զրահով։

ԱՐԱԳԱԾ.— Ձէ՞ բոլոր մրրիկների իշխանն ես դու. անդունդների աէր, խորհուրդների քուրմ, մինչեւ ե՞րբ պահես քո ժայռէ գնտանում մեր ահեղ արքան, որ մի անդամ հօր անէծքը չլսելով, չարքերին յանձնեց

Ե՞րբ պիտի եռի, ե՞րբ պիտի դուրս գայ, իր ցեղը փրկելու։

ՄԱՍԻՍ.— Ծնդուած պա՛պա, չսեցի՞ր միթէ թնդիւնը մուրճերի. մեր գորրնները դեռ նոր ղարկեցին թանձր սալերին. իմ կամքից դուրս՝ մի ուրիշ կամք կայ, կոյր ու անողորմ. Սեւ շունն է տանում սպասումից յոգնած, եւ ճերմակը լոյսին է մնում աչքերին նրաղ.

Շղթայուած արքան իր ժամն ու ժամանակն ունի. ու քո ողբն ու կոծը ոչինչ չեն փոխի, ազատութիւնը հէքեաթ չէ, պա՛պա

ԱՐԱԳԱԾ.— Ժամանակների աէր թող մեռնի. արար — աշխարհում հէնց իմ տունը տեսաւ իր կրակէ կարկուտը տեղալու համար։

ՄԱՍԻՍ.— Ջուր մի արտնջա՛, աշխարհի հիմունքը մենք չձգեցինք քեզ հետ, իմ խղճուկ պապաս. Թէ մի ծուռ բան կայ, շտկողը մենք չենք, մեզնից շատ առաջ մի վարպետ չափեց, ձեւեց ու անցաւ.

ԱՐԱԳԱԾ.— Հասակ ես նետել աստղերովդ մէկ գլխիդ՝ սաղաւարտ, ու կրծքիդ զրահ. աչքերդ տեղերբ. ցասումդ՝ սերած եւ շարժումներդ...

Էլ ո՞ր օրուան ես մնում Հայիւոր

ՄԱՍԻՍ.— Արագոր կ՚ուզե՞ս, իր գլուխ ու գաշտերով ատրդ շպրտեմ, շուրս կողմս լեռները զնդակների պէս՝ քեզ դարդեւ ծամբեմ աշխարհի բախտը դրանով չի փոխուի

Մարդու հոգին ես չեմ դարձնել, իմ անդունդների պէս դժոխք կայ այնտեղ, մի դպիր նրան։ Ձե՞ս տեսնում մութի մէջ ցոլարձակ աչքերը մեր զաւակների, — իմ կրակն է այն։

Լսո՞ւմ ես ռուքերի թնդիւնը հսկայ, — իմ զայրոյթն է այն։

Բռնատուած արքայի կուռ շղթաները նրանք են փշրում. եւ ամէն մէկը մի ոգոր արքայ

Կանթեղիդ նայիր, թող նրանց ճամբան լոյսով ողողի.

ԱՐԱԳԱԾ.— Վա՛խ իմ փեթակները, չտեծարանները, իմ թոնիրները. որբերս վա՛յ, վա՛յ։

ՄԱՍԻՍ.—Ա՛լ բաւ է, պապաս, թո՛ղ քո վայ, վայը, քո աչն ու առաջ. սպասիր օրուան. խորհուրդն է եռում հրաբուխի պէս։

Տե՛ս մեր գնդերի թափը խորտակիչ. տե՛ս, արշաւ է, ի՛նչ ռազմ ու կրակ, ի՛նչ հարուածներ, բաղխումն ու խոյանք։

Ծակատագրերի բարդ հանգոյցները այսպէս են լուծւում. հէքեաթ չէ՛, պապաս.

ԱՐԱԳԱԾ.— Կուրանան աչքերս, արիւն, արիւն, արիւն.

ՄԱՍԻՍ.— Ջուր մի լար, պա՛պաս, աշխարհն այսպէս է, այսպէս էլ կը մնայ, քանի անապատների չէկ գայլի հոգին կեանքին դեկավար օրէնք կը մնայ։ Փէշերդ եւ փռել ու նստել անհոգ Գիտցիր, պապաս, որ մեղրի փեթակ, ցորենի ամբար, առաղաստի հարս, ծաղկեփթիթ կոյս, վառաժան թոնիր, զուլթան ու ակօս, հօտաղ հօրովել քեզ պէս ցնդուած պառաւների հէքեաթ են լոկ, քանի սուրը կայ, վիշապը մարդախանձ։

ԱՐԱԳԱԾ.— Քանի քանի մատաղ աբեւներ կը մարին, կուրանան աչքերս.

ՄԱՍԻՍ.— Կուրացիր առում եմ, վերջ տուր վայ վայիդ. հազար տարիների գլուխ է այսօր, չե՞ս տեսնում, կուրացիր։

Որոտաց ծեր հսկան տենդագին գայրոյթով. ու կրծքի տակ կուտուած հին հին կատաղութիւններ մէկէն պոռթկացին, բոլոր այրերն իրար ձայն տուին։ Բոլոր մրրիկները ընձայգներ հեծած իջան կռուի դաշտ։ Հայթիւն ու թնդիւն, շանթ ու դղրդիւն. Հայոց աշխարհի հիմքերը ցնցեցին, հինաւուրց հսկաներ զարթեցին քնից. սրերի շաչիւն. վահաններին կոփկոփիւն, գոռ աղաղակներ եւ կանչեր ահեղ, իրար խառնուեցին։

Եւ Արաքսն իր բաշը ցցած, դարիւ ու դարիւ զարկուեց ափերին, փրփրած վիշապի պէս։

Կռիւ էր Հայոց աշխարհի ազատութեան համար։

Բոլոր լեռները շնչակտուր ու բերանաբաց նայում էին աստուածների պէս։

Լռեց Մասիսը, պառաւ Արագածը ամպերը վանեց, աչքերը սրբեց ու պլպլան կանթեղին նայեց։

Հսկումի գիշեր էր...

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

«Հայրենիք»

ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ

Ո՛չ ոք երեւակայեց կամ երազեց-լով գտաւ այս յաւերժական հին ու յաւերժական նոր բառը։

Մէկը միւսին չը փոխանց կամ չը ջարդեց «Անկախութիւնը», որպէս մի ծաւալէր ան, ո՛չ միայն տենչերու այլ եւ զօրծերու մէջ։

Առասպելական Աստուծոյ պէս ու երբեմն մեծադոր արքաներու նման, անխորտակելի պարիսպներու ետին կը բնակի ան, եւ անոր առանց անհատնում տանելու վրայ անպարտելի նկատուած պահակներ կան։

— Ինչպէս կարելի է համնիլ Անկախութեանը, ամէն տեղ պղտիկ ու մեծ զօրծակալներ կան. ննդամիտ լրտեսներ, որ կ՚արգիլեն ամէն մտածում, ու կը խափանեն ամէն ձեռնարկ, որ կը տանի դէպի Անկախութիւն։

Մահը միայն կարող է հպարտանալ՝ որ հասած է անոր, եւ տիեզերքի մէջ չկայ մէկ ուրիշ որ կարողանայ գերազանցել Մահը։

Եւ ահա այս պատճառով է որ անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր, մարդը կ՚ուղէ մահանալ, ի խնդիր Անկախութեան...

Անանցանելի Գետին միւս եզերք ներուն վրայ աւելի ընտիր պտուղներ կան քան որ այս կողմը։ Այն տեղ մարդս կարող է ապրիլ նաւազ աղքատ ու աւելի մօտ Անկախութեան։ Ու նախամարդը, առանց չափելու վտանգը եւ իր տարօրութիւնը, առանց համեմատելու վտանգը ու իր զէնքերը, կը ձեռնարկէ իր մեկնումին, դէպի միւս եզերքը...

Իւրաքանչիւր պարտութիւնն ու մահը, ո՛չ միայն չի մատներ յուսալքումի ու հրաժարումի, այլ նոր գրգիռ ու նոր փորձառութիւն կուտայ նախամարդուն, որ որոշած է անցնիլ միւս եզերքը, ապրելու համար նուազ աղքատ ու աւելի՛ մօտ Անկախութեան։

Բնականաբար ցաւոտ անհասօրէն հզօ՛ր է, իր իշխանութիւնն ու տարօրաքը տարածելու համար։ Բնականաբար պէտք է նահանջէ՛լ իր առջեւէն, բայց պայքարելու համար աւելի՛ նպաստաւոր դիրքերու եւ խրամներու մէջ, աւելի՛ բարեկամ ջոր գիտցուելու, ցանրսը յաղթահարելու եւ ազատուելու համար...

Ճշմարիտ է որ իրարու չփեխմ ձեռներն ու իրերը կը տաքնա՛ն քիչ մը. բայց միայն այդ չա՛փ... Պէտք է տարածե՛լ ու իր ծայրագոյնին հասցնել այդ չափը, իր ծայրագոյն արդիւնքը եղաւ կրակը։ որ մեծագոյն յաղթանակներ տարաւ ու յուսարած՛ մասնեց մահը. զէնքամներ պարտադրեց անոր, հրաբխներդամներու խելք, ճանապարհ յարդաբերով դէպի Անկախութիւնը...

Միթէ՛ այն են բոլոր տեսակի օտարական իշխանութիւնները, որոնք կը ճնշեն մասնաւի կամ մարմին վրայ։ Պէտք է չէզոքացնե՛լ բոլոր տեսակի օտարական իշխանութիւնները, դառնալու համար ինքնիշխան ու համնելու՛, հասնակելու՛ համար Անկախութեան։

Անկարելի գժուարութիւննե՞ր կան այնչափ տկար մարդու եւ այնքան հզօր բնութեան միջեւ։ Անկարելի գժուարութիւննե՞ր կան այնչափ տկար ժողովուրդներու եւ այնքան պետութիւններու միջեւ։ Բայց ի՞նչ կարելի է ընել. որովհետեւ առանց Անկախութեան մէջ ապրելու եւս անկարելի գժուարութիւններ կան...

Անկարելի՛ է նստիլ ու միւս եզերքը դիտելով բաւականանալ։ Անկարելի՛ է ապրիլ ձեռներու շփումէն առաջացած ջերմութեամբ։ Անկարելի՛ է տոկալ, առանց չէզոքացնելու ցուրտը։ Ահա թէ ինչո՛ւ կ՚երթանք դէպի միւս եզերքը, կը շինենք մեր տունը, փակելով բոլոր կարելիութիւնները ցուրտի առաջ, ու չը բաւականանալով շփումներէ առաջացած փոքրիկ ջերմութեամբ, կը տենչանք կրակին...

Այս կարգի կարօտներ ու կարիքներ չունին բոլոր անոնք, որոնք մեռած են.— բայց մենք կ՚ապրինք։ Սակայն կարելի՞ է ապրիլ առանց այս կարգի կարօտներու եւ կարիքներու..

ՄՈՒՍԱՍԻՐ

ՄԱՅԻՍ 28

—)(o)(—

Սրբրու օրն
Ու տօներու
Տօնն է այսօր։

Ու բռունցքը Հայկազեան
Կը ցցուի վեր Արարատի բարձունքէն
Որպէս հարուած ու յաղթանակ։
Եւ ձայն մը,
Ինչպէս որոտ շանթալիճակ,
Կը շեփորէ հայաշխարհի կատարներէն,

Արեւելքին, Արեւմուտքին,
Եւ Հիւսիսին,
Եւ Հարաւին,
Ազատութիւն արմենական օրօրոցին
Մինչ ձեռք մը,
Խրոխտ ու քաջ,
Կը տրնկէ յուռ,
Արագածի հազարամեայ կողին վրայ,
Դրօշակը
Ցեղին խաչուած մեծ երազին։
Հայաստանը բանակ եղած,
Զրահ հագած,
Կը սուրայ
Յաղթանակէ յաղթանակ։

Օրերու բագն
Ու տօներու
Պսակն է այսօր։

Ու Թերլիճի փաղանգներու անդահին մէջ
Կը լուսի բամբ բամբիւն մը,
Ու Խոսրովի երկինքին տակ
Կը շաչէ երգն ահարեկման գրնդակին...

Ցեղին անարգ դահիճներն են
Որ կը փռուին
Ցեղին զարկով
Աշխարհի ժանտ
Ու բոցացած կրծքին վրայ։
Սահմանէն ներս ազատութեան յաղթանակ,
Սահմանէն դուրս՝
Արդարութեան։
Հայաստանը դիւցազն եղած
Հաշիւ կ՚ուզէ
Եւ երկինքէն,
Եւ աշխարհէն։

Օրերու քիւրն
Ու տօներու
Սիրտն է այսօր։

Եւ շղթաները դարերու,
Ձեռք իժի խորխ,
Հայ իրանէն, բազուկներէն ու ոտքերէն
Փշրո՜ւր փշրո՜ւր վար կը թափին։
Գայլերն արդէն փախ տուած են
Հայրենական լեռներէն։
Հայաշխարհի համակ ցամքած աղբերակներն
Անա նորէն
Կը կարկաչեն
Ու կը ցայտեն։
Լուռ ու պղտոր գետերը հայ,
Վերջին՝ զարնան ցոզին նրման,
Ալ եղած են ծափ ու ծիծաղ։
Թափուած արտօսրն ահա՛ կ՚ըլլայ
Շաղ ու շուշան,
Եւ արիւնը՝
Կակաչ ու վարդ։
Հայաստանը մամիկ եղած
Կը շինէ շէն իր օջախը,
Հայաստանը Դըշխոյ եղած
Կը պճնէ իր քաջերը,
Հայաստանը Դիցուհի եղած
Կ՚ողջագուրէ իր զաւերը,
Եւ արշէս մայր գորովագութ կը համբուրէ
Իր գտնուցիր որբուկները։

Օրերու վարդն
Ու տօներու
Զարդն է այսօր։

Ծիծեռնակը
Կը հիւսէ իր բոյնը նորէն
Հայ քիւին տակ։
Արագիլը
Վերեւը հայ ծըխաններու,
Իր ձիւնափառ թեւերը բաց,
Հայ օջախին ծուխով կ՚ըլլայ
Նորէն գինով։
Ծաղիկները
Իրենց կարմիր
Կանաչ, դեղին
Համբոյրը վառ
Կը նետեն մունջ
Նորէն արբշիռ
Հայ դաշտերու, հովիտներու
Դալարագեղ ծիրին վրայ։
Հայաստանը հովիւ եղած
Հայ անդերուն ոսկի երազ կը հիւսէ,
Հայաստանը մըշակ եղած
Իր ծառերուն տակ խոյաբար
Ծափ կը զարնէ,
Դոփ կը զարնէ,
Ու կը պարէ,
Ազատ, արբշի՜ռ։

Օրերու այգն
Ու տօներու
Երգն է այսօր։

Ես կանգնած իմ Մասիսին վրայ
Ու ցեղին զօռ երգը կ՚երգեմ։
Մինչդեռ անդին
Լեգմիածնի Կաթողիկէն
Մինչեւ յետին
Մատուռը հայ հաւատքին,
Զանգակները
Անո՛ւշ անո՛ւշ կը ղօղանջեն
Ու կ՚օրհներգեն։
Իմ բոց հոգին,
Ինչպէս արծիւ արծըւութեան,
Արարատէն կ՚անցնի Էլբրուս,
Եւ Էլբրուսէն մինչեւ Մօնպլան,
Ու հեռաւոր Կալիֆօռնիա,
Հայ նուագոյն իրրեւ բազէ
Թեւն թառած։
Ես հարբա՛ծ եմ իմ տան օծով,
Հայրենիքիս հո՛ւր կայծով։
Ես հարբա՛ծ եմ յաղթանակով,
Ազատութեան վառ գինիով,
Ու կըրակո՛վ։

Ես կանգնած իմ աստղերուն վրայ
Ու իմ քնարն
Եւ անանուն ե՛ւ անծանօթ
Խօլ հովերու շունչին բռնած՝
Կը մակերգեմ
Բռնակալներն անազնայն։
Ես կը հեգնեմ իմ բարձունքէն
Տրդթայ, կապանք ու կախաղան,
Եւ կը քրքջամ մոլեգնօրէն
Հրգոյներու տարմիկներուն
Եւ մեծերու ակնոցին վրայ։
Ես կ՚երկարեմ մինչեւ արեւն
Արդարութեան, իրաւունքի
Դիրօշը վառ,
Բարբարոս ոյժն իմ երկաթեայ
Կրունկին տակ։

Օրերու նարկն
Ու տօներու
Փառքն է այսօր։

Ա. ՏԱՊԱՂՆԵՑ

Մարսէյլ

ԴԷՊԻ ՆՈՐ ՄԱՅԻՍ 28

—)(o)(-

Ի՞նչպէս ծնունդ առաւ Մայիս 28ը եւ ի՞նչը եղաւ պատճառ Հայաստանի Հանրապետութեան անկման։

Վեց հարիւր տարիների սարկական եւ հալածական կեանքը, երեւթական եւ հոգեւոր հարստութիւնների կործանումը ու ազգային դիմագծի խախտումն անզօր եղան հայ ժողովրդի սրտից արմատախիլ անել ազատութեան գաղափարը։ Դարեր շարունակ նա դիմադրաւեց պատմութեան բոլոր արհաւիրքներին ու, վերջին յիսնամեակի յեղափոխական տարատես պայքարի շնորհիւ, կերտեց իր յաղթանակի օրը՝ Մայիս 28ը։

Խաղաղ միջավայրում չանցան Հայաստանի ինքնուրոյն պետական կեանքի երեք տարիները։

Հայ ժողովուրդն այդ շրջանին ապրեց, մաքառեց ու վերաշինեց համաշխարհային պատերազմի հետեւանքով առաջացած ամէնէն ծանր պայմանների մէջ։ Բայց ինչ որ ստեղծագործեց այդ կարճ ժամանակամիջոցին, արժանի է հիացմունքի ու զարմանքի։ Հայ ցեղի ջանատէր ու կենսունակ ոգին սկսել էր յաղթանակել շինարարական ճակատում։ Երկիրը վերանորոգւում էր։

Դժբախտաբար, հայ ժողովուրդի նոյն [illegible] ստեղծագործութիւն պակասից միւս, թերեւս այն ժամանակուայ համար աւելի կարեւոր [illegible] ճակատներն էին։ [illegible] հանրապետութիւնը [illegible] թշնամիները [illegible] պայքարը [illegible] մէկ ընդհանուր [illegible] ճակատ [illegible] ու միացած [illegible] թշնամին [illegible] ազատութեան [illegible] հայ ժողովուրդն [illegible] պայքարելու թշնամու [illegible] ճակատի դէմ։

Այսուհետեւ, եթէ Մայիս 28ը կերտեց հայ ժողովրդի դարաւոր ազատութեան [illegible] անկախութիւնը [illegible] թշնամիների [illegible] մեր հայաստանեան [illegible]։

Եւ որպէսզի նոր Մայիս 28 [illegible] պէտք է որ նոյն [illegible] ազատութեան գաղափարը [illegible] համախմբել [illegible] մեր բոլոր կենդանի ու գործօն ուժերն [illegible] մեր [illegible] նոր [illegible] հայ ժողովրդի դէմ։ [illegible] Մոսկուայում։

Եթէ Լենինի աւելի ուժեղ [illegible] իր խաւարակնի ու Ջարդարար [illegible] Մոսկուան [illegible] Հայաստանի ու հայ ժողովրդի ճակատից [illegible] հայկական կենքը։ [illegible] խաւարում են [illegible] հայ [illegible] Հայաստանում եւ թէ [illegible] վայրերում։

Այդ վտանգին ի վերջոյ [illegible] մաքրելու ազգային համախմբում [illegible] հայ պահելու [illegible] ազգային [illegible] ստեղծագործութեամբ։ [illegible] կոչում [illegible] գաղափարը [illegible] թշնամու դէմ [illegible] ազգային [illegible] գիրքեր զրահելու։

Հաւաքաբար պէտք է գիտակցի որ [illegible] միայն [illegible] Անկախութեան [illegible] Հայաստանում [illegible] հայ [illegible] պայքարում է [illegible] բռնակալութեան դէմ։ [illegible] պայքարի [illegible] Մոսկուան [illegible] թիւրքերի [illegible] հայ ժողովրդի [illegible] Սակայն, այդ [illegible] հայ [illegible]։

Օգնել այդ պայքարին — [illegible] նշանակէ պայքարել [illegible] նշանակէ [illegible] նոր Մայիս 28։

ԱՇՈՏ ԱՐՓՈՒՆԻ

Ողջունելի Անցք մը

Անցեալ մը ձեւն [illegible] որ պատասխանեց [illegible] կեդրոնական [illegible] 25,000 [illegible] [illegible] ազգային [illegible] [illegible]

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Բոլոր ազատագրուած ազգերը իւրաքանչիւր տարի մեծ խրախճանքով տօնում են իրենց անկախութեան եւ ազատագրութեան տարեդարձը, որ համարուած է բոլոր ազգային եւ կրօնական տօներից ամէնէն վսեմը։ Մեր թագաւորութեան անկումից մինչեւ Հայաստանի հանրապետութեան հռչակումը ամբողջ դարեր շարունակ, հայ ժողովուրդը օտար բռնակալ իշխանութիւնների տակ որպէս հպատակ, ստրուկ ժողովուրդ միմիայն հնարաւորութիւն ունեցել տօնելու իր կրօնական տօները եւ որպէս ազգային տօն, Բարեկենդանի վերջին երեքշաբթի օրը Ս. Ղեւոնդեանց եւ հինգշաբթի Ս. Վարդանանց նահատակների տօնը։

1918 Մայիսի 28ին Հայաստանի հանրապետութեան յայտարարութիւնից յետոյ է որ մեզ համար բացւեց մի նոր ժամանակաշրջան եւ այդ թուականը մեզ համար դարձաւ պատմական եւ գլուխ իր արժանաւոր տեղը։

Քաղաքական իրերի բերումով է որ բոլորին համար անսպասելի կերպով հայկական պետութիւնը հիմնուեց ոչ թէ մեր երազած, ծրագրած ու ամէնից զոհեր տուած Թրքահայաստանում, այլ սահմանի այս կողմը, Արարատեան դաշտում, որի համար էլ ակզբի տարին ներկայ Հայաստանը ոմանք կոչում էին Արարատեան Հայաստան։

Նոր հռչակուած Արարատեան Հայաստանի Հանրապետութեան առաջին տարեդարձը, բարեբախտաբար վերջացաւ չորս ու կէս տարի տեւող մեծ պատերազմը մեր ոխերիմ թշնամի Թուրքիայի եւ իր զինակիցների պարտութեամբ։ Միակ օրինաւոր եւ հայկական իշխանութիւնը որ կարող էր ամբողջ հայ ժողովրդի անունից մեր արդար եւ օրինաւոր պահանջները ներկայացնել թէ խաղաղութեան վեհաժողովում եւ թէ որ որ պէտք էր, դա Արարատեան հանրապետական իշխանութիւնն էր, որը իշխանութեան սահմաններում ապաստան գտած հարիւր հազարաւոր Թրքահայ գաղթականներից խառնուած Գործադիր Մարմինը, ընդառաջ գնալով հանրային չեշտուած արտայայտութեան, մի շարք ժողովներում քննութեան առաւ համապատասխան որոշումը՝ «Մէկ հայրենիք», «Միացեալ անկախ Հայաստան» ունենալու մասին ու եկաւ այն եզրակացութեան, որ անհրաժեշտ է օր առաջ յայտարարել Հայաստանի երկու հատուածների միացումը։ Եւ այդ իմաստով պաշտօնական գիմում արաւ կառավարութեան, որը իր հերթին այս կարեւոր եւ հասունացած եւ մեր ժողովրդի բոլոր խաւերի սրտին մօտ, հարցի մասին իր լիակատար հաւանութիւնը յայտնելով եւ հարկ եղած ձեւակերպութիւնները կատարելով, որոշեց Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի ակտը յայտարարել Հայաստանի հանրապետութեան անդրանիկ տարեդարձի օրը։

Ահա թէ ինչ է գրել ընկ. Սիմոն Վրացեան իր «Հայաստանի Հանրապետութիւն» գրքի մէջ Մայիսի 28ի տօնակատարութեան մասին, որ տեղի ունեցաւ Հայաստանի մայրաքաղաքում։

«Մայիսի 28ին, Հայաստանի Խորհրդի հանդիսաւոր նիստում կատարւեց Հայաստանի միութեան եւ անկախութեան յայտարարութիւնը։ Այդ օրը Երեւանը առաջին եր տօնական կերպարանք։ Ամբողջ քաղաքը զարդարուած էր դրօշներով, գորգերով, կանաչներով ու ծաղիկներով։ Վաղ առաւօտանից փողոցները լիքն էին բազմութիւններով։ Շրջակայ գիւղերից քաղաք էին գալիս խումբ խումբ գիւղացիներ. պատգամաւորութիւններ դրօշներով՝ հանդէսներին մասնակցելու համար։

Առաւօտեան. քաղաքային ինքնավարութեան շէնքի ընդարձակ հրապարակում տեղի ունեցաւ հոգեհանգիստ հայրենիքի ազատութեան համար զոհուածների յիշատակին, ապա՝ մաղթանք եւ զօրահանդէս։ Հրապարակն ու մօտակայ փողոցները բռնուած էին ծովածաւալ բազմութեամբ, զօրքով, դպրոցական աշակերտներով, ոյներով։ Մէջտեղը տեղաւորուած էին Հայ. Խորհրդի եւ կառավարութեան անդամները, բարձր հրամանատարութիւնը՝ զօր. Նազարբէկեանի գլխաւորութեամբ, զօր. Դիէին, Պարսկաստանի, Ադրբէջանի եւ Վրաստանի ներկայացուցիչները, ամերիկեան Կարմիր Խաչի անդամները եւ ուրիշները։

Պատւոյ պահակախմբի ուղեկցութեամբ էջմիածնից եկել էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ նախագահում էր հոգեհանգստեան-մաղթանքի արարողութիւնը, հոգեհանգստից ու մաղթանքից եւ վարչապետին՝ բանակի ուղղած ճառից յետոյ սկսւեց զօրահանդէսը՝ հազարաւոր ներկաների ծափերի ու ցնծութեան աղաղակների մէջ։ Զօրամասերը հետեւակ, հրետանի, ձիաւոր, զինուորական նւագի ուղեկցութեամբ, անցնում էին խրոխտ շարքերով, յաղթական եւ ազնուական հասարակութիւնը։ Զինուորներից յետոյ սկսւեց աշակերտների, որբերի, արհեստակցական միութիւնների եւ ժողովրդի շքերթը։

Հանդէսից յետոյ տեղի ունեցաւ յայտարարութեան արարողութիւնը։ Խորհրդաւոր լռութեան մէջ վարչապետը արտասանեց մի փոքրիկ ճառ եւ ժողովականների ծափերի մէջ կարդաց հետեւեալ յայտարարութիւնը.

«Հայաստանի ամբողջութիւնը վերականգնելու եւ ժողովրդի լիակատար ազատութիւն ու բարգաւաճում ապահովելու համար Հայաստանի կառավարութիւնը, համաձայն հայ ժողովրդի բովանդակ միահամուռ կամքի ու ցանկութեան, յայտարարում է, որ այսօրւանից Հայաստանի բաժան-բաժան մասերը միացած են իբր անկախ պետական միութիւն։

«Ուղիղ մի տարի առաջ, Ռուսահայերի համագումարից ընտրուած Հայոց Ազգային Խորհուրդը յայտարարեց իրեն անդրկովկասեան հայկական գաւառների բարձրագոյն իշխանութիւն։ Ազգային Խորհուրդի կազմած կառավարութիւնն այդ քաղաքական ակտի մասին պաշտօնապէս ազգութեանց ներկայացուցիչներին յայտնելուց յետոյ, այս մի տարւայ մէջ փաստօրէն հաստատել է իր իշխանութիւնն Անդրկովկասի հայկական գաւառներում։

«1919 փետրուար ամսին Երեւան քաղաքում կայացած արեւմտահայ երկրորդ համագումարը հանդիսաւոր կերպով յայտարարեց, որ նա Հայաստանը միացեալ եւ անկախ է ճանաչում։

«Այժմ, Անդրկովկասում եւ օսմանեան կայսրութեան սահմաններում գտնուած պապենական հայկական երկիրների միացման եւ անկախութեան այս ակտը կատարելով՝ Հայաստանի կառավարութիւնը յայտարարում է, որ միացեալ Հայաստանի պետական ձեւն է ռամկավար հանրապետութիւն եւ որ ինքը հանդիսանում է միացեալ Հայաստանի հանրապետութեան կառավարութիւնը։

«Այսպէսով, ներկայումս Հայաստանի ժողովուրդն է իր ամբողջացած հայրենիքի գերագոյն տէրն ու տնօրէնը, եւ Հայաստանի պարլամենտն ու կառավարութիւնը հանդիսանում է միացեալ Հայաստանի ազատ ժողովուրդը շաղկապող բարձրագոյն օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութիւնը։ Հայաստանի կառավարութիւնը սոյն ակտը հրատարակում է 1919 ապրիլի 27ի պարլամենտի որոշմամբ կառավարութեանը տրուած յատուկ լիազօրութիւնների հիման վրայ։1919 մայիսի 28, Երեւան քաղաք.

Յայտարարութեան ընթերցումից յետոյ, — շարունակում է ընկ. Ս. Վրացեանը՝ համաձայն նախօրօք եղած որոշման, բեմ բարձրացան եւ նստեցին Հ. Խորհրդի անդամների շարքում Արեւմտահայ Գործադիր Մարմնի ընտրած 12 պատգամաւորները։ Երկու հատուածների միացման յայտարարութեան առաջին գործնական արտայայտութիւնն էր այդ, որ հասարակութիւնը ողջունեց ոգեւորուած ծափերով։

Այնուհետեւ կառավարութեան կողմից յայտարարւեց ընդհանուր ներում վարչական կարգով բանտարկուածների համար. իսկ քրէական յանցագործների պատիժը կրճատւեց կէս առ կէս։ Եւ նախագահի յուշարձանի, շքանշանի ու հրատարակութիւնների մասին կառավարական որոշումները յայտարարելուց յետոյ, յաղթական ողջոյնի ճառեր խօսւեցին։

Ժողովը խորունկ լռութեան մէջ, յոտնկայս յարգեց Արամի յիշատակը եւ խանդավառ ոգեւորութեամբ ցոյցեր ըրաւ հայկական բանակի ներկայացուցիչներ Զօր. Նազարբեկեանին, Զօր. Փիրումեանին եւ Դրօին։ Հանդէսը փակւեցաւ «Մեր Հայրենիքով», որից յետոյ վարչապետը պաշտօնական անձերով շրջապատուած՝ գնաց եկաւ պատշգամբից եւ ժողովրդին ու զինւորութեան կարդաց Միացեալ Հայաստանի Անկախութեան յայտարարութիւնը, որ ընդունւեց որոտային «կեցցէ»-ներով, թնդանօթի երեսուն հարուածներով։ Ժողովուրդը մինչեւ ուշ գիշեր, շքերթներով, երաժշտութեամբ, երգ ու պարով տօնում էր օրւայ մեծ դէպքը։

Խանդավառ հանդիսաւորութիւններ տեղի ունեցան եւ Հայաստանի գաւառներում եւ գաղութահայութեան մէջ։»

Այսպէս է կատարւել Հայաստանի Հանրապետութեան անդրանիկ տարեդարձը մայրաքաղաք Երեւանում, երկու հատուածների միացման ակտի յայտարարումով, որ դժբախտաբար մեր կամքից եւ ամէնքից անկախ, առայժմ չիրականացել, բայց վստահ ենք, որ վաղ թէ ուշ պէտք է իրականանայ արդարութեան երկաթէ օրէնքով եւ աշխարհիս չորս կողմերից աստանդական հայ ժողովուրդը իր մայր հայրենիքը վերադառնալով բոլոր ազատագրուած ժողովուրդների պէս, իր ազատ երկնքի տակ եւ իր ուզածին պէս պէտք է տօնէ իւրաքանչիւր տարի իր անկախութեան եւ ազատութեան տարեդարձը։

Ընդունակ, կորովի եւ աշխատասէր հայ ժողովուրդն էլ մի գեղեցիկ օր պէտք է ազատւի Մոսկւայում, Լենինիւրիայում նստած օտար բռնակալ իշխանաւորներից եւ նրանց մարզպաններից եւ ինքը՝ հայ ժողովուրդը պէտք է տնօրինի իր երկրի բախտը։

Այդպէս եւ աշխատենք այս խորունկ հաւատով։

ԲԵՆՈ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Պատմութեան համար բծախնդրութիւնը ի՛նչ ալ փնտռել տայ մեզի եւ՛ որքան ալ դիպուածներու կապին մարդիկ այս թուականը՝ այսօր, անտեսելով այն օրերու անցքերը, հերոսական անհաւասար մարտնչումները այս ժողովրդին եւ զարերու երկունքը, մենք չենք կրնար երբեք մոռնալ այս Օրը։ այլ մանաւանդ անոր խորհրդանշական կարեւորութիւնը։

Ազգ մը ամբողջ, ստաստալկոծ դարերու ընթացքին կուգար իր վաստակը զտնելու այս օրուան մէջ։

Ստրուկ ըլլալ, իրաւազէտ, գեռ մինչեւ մէկ օր առաջ, անտէր, լքեալ, անարգուած ու թշուառ, այլ Արարատեան Եղեռնի եւ արիւնոտ, ահաւոր գոգցութային մը պատասպարեալ՝ առանց ոեւէ խորութեան, այո՛, ամբողջ ազգ մը անհաւասար կռուի մարտնչումութեան ճամբուն վրայ... ու ահա օրին մէկը, Մայիս 28ին, անկախութիւն ունենալ։

Անոնք որ Եւրոպական առաւոտներու մէջ իրենց աչքը բացին եւ միայն շլացնող լոյսը տեսան իրենց կեանքին մէջ, մտաւորական թէ վաճառական՝ յարմար առիթով մը արեւելքէն փախուստ տալով, անոնք չի պիտի կրնան ոգեւորուիլ այս դարաւոր երազի իրականացումէն, երազ որ պարզ շինականին, մեծին ու փոքրին, մտաւորականին թէ ալ կամ ձախ կուսակցութիւններուն էր։

Եւ դժբախտ պէտք էր համարել ինքզինքը այս ազգը եթէ առանց, ուրացողներն ու շլացողները, մեծ թիւ մը ներկայացնէին։

Ընդհակառակը, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, ամբողջ ազգը այսօր ալ Մայիս 28ին հետ է. չէ մոռցած իր անցեալը իր գաւառը, իր տառապանքը զօր մօրթին վրայ կրած է շատ անգամ։

Այս սերունդը, որ սոր կը համարէ ինքզինքը, արժէննեն «հետու է Հայաստանէն», երբեք չի կրնար կանգ առնել այն կէտ ճամբուն վրայ որ վիճակւեր է իրեն, այլ իր վերադարձին իսկ ստանձնած է պարտականութիւնը եւ ուխտը իրականացնելու համար Դոյսերը անոնց, որոնք որոնեցին, նուիրուեցան եւ զոհաբերութեան ճամբուն վրայ հե՛րոսացան.

×

Որքան պատրաստ է սակայն այս սերունդը։ Գիտե՛նք Զինադադարի եւ անոր հետ տեղացող խաղաղութիւններու տարածին տակ մեր կրած խարկանքը։ Ճանչցանք Եւրոպան եւ անոր գեղեցիկ բառերուն արժէքը տեղն ու տեղը, բայց շատ ուշ։ Եւ նորէն լաւ ճանչցա՞ծ ենք, պատրաստ ենք նոր օրերուն, որոնք կրնան մեզի անակնկալներ առաջադրել։ Գոնէ մենք մեր մէջ ընդունա՞ծ ենք թէ հասնող հայրենակցականը կամ գործիչը անծրագիր եւ հանդիպական «ծովից ծով» «մեր գաւառն այ» վերջապէս քաղաքական եղելեներ չի կրնար մէջտեղ նետել։ Ընդունա՞ծ ենք որ ամէնքս Մէկ ծրագիր պէտք է ունենանք եւ անոր ձգտինք։

Եթէ ամէն պատմութիւն դաս մը ունի, ահա Մայիս 28, ժառանգ մը ինքնին։ Անկախութիւն եւ պետական կորիզ մը. եթէ արժանի ենք անոր պէտք է արժեքաւորենք զայն պէտք է միահամուռ բոլորուինք անոր շուրջ եւ ուխտենք լաւը այլ գործին համապատասխան աշխատանք մեր չափերով, այսպէս միայն պիտի հասնինք կատարեալ ամբողջականութեան։ Գ. Ֆ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գրողներու եւ արուեստագէտներու

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸՆ ԵՏՔԸ

Հեռագրական լուրերը հաղորդեցին թէ կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին որոշումով, 9 ապրիլ թուակիր, լուծուած կը հռչակուէին պրոլետ գրողներու Միութիւնները Ռուսիոյ մէջ։ 23 ապրիլին կը մշակուէր նոր ծրագիր մը գրական գեղարուեստական կազմակերպութիւններու համար։

Ահա «Խորհ. Հայաստան»(12 մայիս) եւս կը գրէ թէ Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէն որոշեր է.

1.— Լուծել Հայաստանի Պրոլետ Գրողներու, Երաժիշտներու, Ճարտարապետներու եւ Նկարիչներու Միութիւնները։

2.— Կազմել Հայաստանի Խորհրդային Գրողներու Միութիւն մը, որուն անդամները կ'ընդունին խորհրդային իշխանութեան պլատֆորմը։

3.— Նոյն ձեւով կազմել Հայաստանի խորհրդային երաժիշտներու, նկարիչներու, ճարտարապետներու Միութիւնները։

(ԽՄԲ. Ինչպէս կը տեսնուի նոր բան չկայ, — կը ջնջուի պրոլետ գրողներու Միութիւնը եւ կը կազմուի խորհրդային գրողներու Միութիւն մը, անունի փոփոխութիւն պարզապէս)։

4.— Խորհրդային գրողներու Միութեան կազմակերպման պաշտօնը տրուեցաւ յանձնաժողովի մը, որ կը բաղկանայ հետեւեալ անձերէն — Ե. Չարենց (նախագահ), Մկրտչեան (փոխ-նախագահ), Գիւլիքեխվեան, Դարաղեան, Վշտունի, Ալազան, Զարեան, Շիրվանզադէ, Դեմիրճեան, Դրիգորեան, Ոսկերչեան, Բզնունի, Վանանդեցի, Բակունց, Սարգսեան։

5.— Խորհրդային նկարիչներու եւ քանդակագործներու Միութեան կազմակերպման պաշտօնը տրուեցաւ յանձնաժողովի մը, որ կը բաղկանայ հետեւեալ անձերէն.— Արա Սարգսեան (նախագահ), Շաքարեան, Արուտչեան, Սարեան, Թերլէմէզեան, Առաքէլեան, Գիւրջեան։

6.— Խորհրդային Երաժիշտներու Միութեան կազմակերպման պաշտօնը տրուեցաւ յանձնաժողովի մը, որ կը բաղկանայ հետեւեալ անձերէն.— Ռ. Ոսկերչեան (նախագահ), Զաքարեան, Տէր Ղեւոնդեան, Ստեփանեան, Եղիազարեան, Գասպարեան, Մելիքեան, Աղայեան։

7.— Խորհրդային Ճարտարապետներու Միութեան կազմակերպման պաշտօնը տրուեցաւ յանձնաժողովի մը, որ կը բաղկանայ հետեւեալ անձերէն. Քոչար (նախագահ), Մազմանեան (փոխ-նախագահ), Անանեան, Բունեաթեան, Յակոբեան, Արայեան, Մարգարեան, Մկրտչեան, Թամանեան։

8.— Նոր Ուղի եւ Գրական Դիրքերում պարբերականներուն փոխարէն հրատարակել ամսաթերթ մը, գրականգեղարուեստական, քննադատական, քաղաքական բաժիններով, իբրեւ օրգան Հայաստանի Խորհրդային Գրողներու Միութեան։ Այս ամսաթերթին խմբագրութեան կանչուած են Ե. Չարենց (պատասխանատու խմբագիր), Դարադեան, Ալազան, Վշտունի Վանանդեցի, Զարեան, Շիրվանզադէ, Բակունց, Ոսկերչեան։

9.— Երեք Միութիւններու (Գրողներու, Երաժիշտներու եւ Քանդակագործներու) իբրեւ օրգան՝ հրատարակել Գրական Թերթ անունով պարբերական մը, որուն խմբագրութեան կանչուած են Ե. Չարենց (պատ. խմբագիր), Մկրտչեան, Վշտունի, Ոսկերչեան, Դարադեան, Նաիրեան, Ալազան, Սարգսեան։

10.— Ցուցանէն սկսեալ, հրատարակել երկշաբաթաթերթ մը, որ պիտի նուիրուի թատրոնի, շարժանկարի, քանդակագործութեան, ճարտարապետութեան, երաժշտութեան, բազմազանութիւնը ժողովուրդին յարմար ձեւով։ Խմբագրութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալներէն. — Դոնունի (պատ. խմբագիր), Ոսկերչեան, Ա. Սարգսեան, Վանանդեցի, Ա. Գուլակեան, Մ. Սարեան, Մելիքսէթեան, Մազմանեան։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ», ամսագիր. Մայիսի թիւը, հետեւեալ նիւթ բովանդակութեամբ.

Լեւոն Շանթ Ոչին Պայլ։ Վահրամ Սօֆեան գիւղի աղուն։ Աւետիս Ահարոնեան Հակումի գիշեր (Մայիս 28)։ Ս. Թափառական թայլերեն ծայնիր Կոստան Զարեան Բանկլոսոյի եւ մամուլի ոսկորներ։ Խաչիկ Թաշճեան Անծրեւ, անծրեւ...։ Համաստեղ Սպիտակ ձիաւորը։ Արտէն Անէմեան Թէպէտ հետու...։ Օ. Զարմունի Այաշաւ։ Գ. Սասունի Յեղափոխական տիպերը նորագոյն պատմութեան մէջ։ Ռ. Զաւէն կանգնած էս։ Արմ. Տիգրանեան-Ահարոնեան Քառեակներ։ Ա. Խատիսեան Քաղաքապետի մը յիշատակներ։ Լեւոն Էսաճանեան կինը։ Արմ. Տիգրանեան-Ահարոնեան Աստղ-Թաամիկի յիշատակին։ Միք. Վարանդեան Դրիադիտ Որիան։ Մելքոն Կիւրճեան Արփիար Արփիարեան։ Դարեհ Աղասեան Գրական ուղիներու վրայ։ Ռուբէն Բերբերեան Պամուք քաթիպա։ Վահան Մինախորեան Նոր Թուրքիոյ տնտեսական վիճակը։ Բ. Թաշճեան Գրական զրոյց մը Ե. Օշականի հետ։ Ա. Ալթան Հայ կեանքը՝ Մ. Օ. Ամերիկահայ։ Մ. Ե. Դրախտական։ Անտոյէ Մանուէլշտամի «Հայկ. ճարբը» գրքի մասին։

Տարեկան բաժնեգինը 5 տոլար, դիմել 13— 15 Shawmut Street, Boston, Mass. (U. S. A.)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԱՅԻՍԻ ԿԱՐՄԻՐ - ԿԱՊՈՅՏ - ՆԱՐԻՆՋ ԵՐԿՆՔԻՆ ՏԱԿ

ԿԱՄԱՒՈՐԻ ՅՈՒՇԵՐ

...Մայիսի այս զաղջ ու ծանր գիշերներուն, տպաւորութիւններու յորդութիւն մը անպայման գիս կը քշէ, կը տանի մինչեւ Շիշլիի Հայ Կարմիր Խաչի հիւանդանոցը, ուր աւելի քան տասը տարի առաջ, ծանօթացած էի, կարճ ատենուան մը համար, վիրաւոր կամաւորի մը, Անդրէ Թահմազեանի հետ։

Հինգ հիւանդներ էինք, միեւնոյն սենեակին մէջ։ Շփոթ յուշերուս մշուշէն, զոր կը պահեմ այդ օրերէն, դուրս կը ցցուի, յստակ եւ կարկառուն, Թահմազեանի դէմքը. կենդանի քանդակի մը նման կը տեսնեմ, կը զգամ, գրեթէ կը շօշափեմ սակաւին վինքը։

Ժամանակէն խարանուած, չէպքերու թոհուբոհին մէջ թրծուած տիպար մը. գիծերը՝ պիրկ, գոյնը՝ արեւահար, արտայայտութիւնը՝ չար եւ անհաղորդ։ Ու հաստատակ լռեց եւ ինքնամփոփ, հաղուադիւտօրէն ան կ'անդրադառնար իր անցեալին. երբեք ան առիթը չտուաւ մեզի քով ալ նշմարելու այն ինքնագով շատախօսութիւնը, որ այնքա՛ն սովորական էր իր նմաններուն մօտ։ Իր աչքերը, խոհուն ու արտայայտիչ, կը մատնէին սակայն ներքին հարուստութիւն մը, զոր ան գիտցած էր մշակել ապրումներով, ընթերցանութեամբ, ու պեղելով ինքզինքը։

Փակ, չկտրուած գիրք մը վերջապէս, որուն վերտառութիւնները միայն ծանօթ էին մեզի. ինչ, ի՛նչ թրքահայ, կամաւոր եղած էր Կովկասու Ինք ալ, անձնապէս կամաւորական յարձանքին, ապրեր էր բոլոր դրուագները հայկական ողբերգութեան, դրոհ, յաղթանակ, նահանջ, պարտութիւն եւ վերջապէս անկախութեան մը պատրանքը, կարճ ու երերական...։

Ու հիմակ, նուաճուկեան մը իբրեւ բեկորը, ինկած էր անհատարկ Պոլսոյ ափը, ոտքին վրայ կրելով մշտաբաց վէրք մը, Թիայրուն յիշատակը եւ նուէրը կռիւի օրերուն։

Գնդակ մը բացած էր ոտունքին քիչ վար, ծունկէն վերը այդ տարօրինակ վէրքը, որ ոչ փակելու ու աւելնալու հակամէտ էր եւ ոչ ալ բուժուելու. աւելի քան երեք տարի քաշ տուած էր ան իրեն հետ, երկիրէ երկիր, բժիշկէ բժիշկ. արեան սկարութիւն մը, կամ ռւսկորի բորբոքում մը բռնած էին իրեն, զոր պիտի կրնար թերեւս բուժել համբերութեամբ ու յայտով..։

Գիշերները, երբ մեզմէ իւրաքանչիւրը կը հծկուէր, կ'ամփոփուէր իր ցաւին շուրջ, յանկարծ կը բարձրանար Թահմազեանի մեղմ բայց մշտական հծծիւնը։

Արթնութեան պահերուն, ան հաւանաբար չէր զգար իր վէրքին խոցոտումը, կամ թերեւս կը ջանար անտեսել զայն. իր թմբիրի ժամերուն էր սակայն, որ զսպուած, խեղդուկ իր մորմոքը կ'ելլէր ծարիլ, մեղմ, յամառ, գրեթէ անուշ հեծեծանքի մը նման...։

Ալ մենք վարժուած էինք անդահանքի այդ ծիւրերքին. անցնող բոպէներուն, յամեցող պահերուն առասիւնը կը նկատէինք այլ եւ զայն. ու այդ հեծեծանքին հետ, ու անոր նման, ճերմակ գիշերին խորքէն մթին ժամերը կը քաշուէին, կ'երկարէին կամ կը կարճնային տաժանական լարերու նման ու մեր մտածումին շուրջը կը զգայինք ժամանակը, որ իր սատայինը կը լարէ եւ իր ցանցերը կը անգմէ..։

«Ա՜հ, մինչեւ առաւօտ, ցաւս գիս կը կրծէ, կ'ըսէր երբեմն ան։ Երբ մարմինս կը թմրի, հոգիիս մէկ անկիւնէն կ'արթննայ տեսակ մը ներքին նուրբնի զգացողութիւն. որպէս մը զոլարումներով կ'իջնէ, կը սողայ, կ'ամփոփուի հոն, վէրքիս շուրջը... ամենայն զգուշութեամբ կը ջանայ չարթնցնել զիս, ու քաղցրօրէն, ինչպէս մանուկ մը՝ իր մօր ստինքին, անիկա կը փակի զգայուն այդ կէտին՝ վէրքիս, ու կը սկսի ծծել, ծծել, արիւնս, զիս...։»

Գիշեր մը, ճնշող, տենդային օդը թոյլ չէր տար մեզի քնանալու. մեր ննջարանի պատուհանները բաց թողած էինք. զիմացէն, Պէշիքթաշի բարձունքէն հովը կը բերէր տերեւի մրմունջներ, շուներու կաղկանձիւններ..։

Լուռ էր այդ գիշեր եւ Թահմազեանը հաւանաբար ան ալ չէր կրցած մրափել։ Յանկարծ թափ տուաւ ան վերմակը ու շոկուեցաւ անկողնին մէջ. ամէնքս ալ հետաքրքրուեցանք իրմով...։

«Ա խ, խամրախ, պէմուրատ ցաւ, ինչպէ՛ս կը մզկտաս ներսիդիս... ըսաւ անուշ շարունակեց.

«Ու քսել որ ահա կ'անցնի երեք տարին, որ ալ մոռցած եմ թէ ի՛նչ է քունը. ինքզինքը մոռնալու, իր մարմինը չզգալու, հոգին չիմանալու այդ երանութիւնը...։ Երբեմն, գլուխիս քարին, ձիւնի ու փուշի տակ կ'իյնայինք մեռելի պէս. կրակ տեղար երկինքէն, ալ չէինք բանար...։ Ու հիմակ, քուրջի մը նման, շալկած եմ սա խեղճուկրակ մարմինը ուսիս, ու գիշեր ու ցերեկ, ուր փախչիմ, ուր պահուըտիմ չեմ գիտեր...։»

Հուսաքուեցանք ամէնքս ալ բաց պատուհանին առջեւ. Թեթեւ զովութիւն մը դուրսը կը հեւար. կէս գիշերը վաղուց անց ըլլալու էր. աշխարհի մթութեան վերեւ աստղազարդ երկինքը կը թրթռար լուռ ու անդորր իր հեռակայութեամբ։

×

Խորապէս կը զգայինք գիշերուան այդ հմայքը. Թանձր մեր մտածումները կը սկսէին այլ եւս թեւնալ, վերածուիլ թեթեւ գոլորշիներու։

«Ծիշդ սասր նման գիշեր մըն էր, երբ. հոն, բարեկամներ, Հայաստանի հողին վրայ ապրեցայ մէկը իմ եզական տպաւորութիւններէս. ։

«Գիշեր մը, միակ գիշեր մը միայն զգացի, խորապէս, ամբողջ էութեանս մէջ զգացի թէ ի՛նչ է Անկախութիւնը, այո՛, Երկրի մը հողերուն ու մարդերուն Անկախութիւնը. ։

«Անկախութիւնը, բարեկամներ, քուն մըն է, այո՛, գերեզմանի չափ ծանր քուն մը, որ կ'իյնայ ջարդուփշուր մարմինի մը վրայ, մոռցնել կուտայ ամէն ցաւ, կսկիծ, վէրք, կը թաղէ մարմինը. հոգին անսահման, մութ հանգիստի մը տակ. ուր ոչ մէկ լոյս, ոչ մէկ երազ կրնան մտնել...։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

ՍԻՓԱՆ Երկսեռ երգչախումբը

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Dameame, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՄԱՅԻՍ 1932

31 MAI 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1893

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՋԵՐՈՒՆ ԵՒ ՁԱԽԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ

Փոխանցման շրջան մը կը բոլորէ Ֆրանսական կառավարութիւնը՝ երբ անխուսափելի հետեւանքը խորհրդարանական վերջին ընտրութիւններուն, որոնք վերջացան ձախերու յաղթանակով:

Ամփոփենք կացութիւնը:

Հազիւ յայտնուած ընտրութեանց արդիւնքը, Թարտիէօի կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը նկատէր իր հրաժարականը ներկայացնել՝ սպասելով մինչեւ յաջորդին նշանակումը՝ ընթացիկ գործերու յղումը:

Միւս կողմէ սակայն, զուտ ու հանդարտ խաղերու ճնշումը կ'սկսէր Էրիոյի եւ իր կուսակցութեան շուրջ՝ երբ կացութեան իրատարբը:

Աջերը՝ Թարտիէօի գլխաւորութեամբ, համակերպած բլլալ կը թուին եւ կը ջանան առ այժմ փափկութեամբ, առանց բացայայտ ու բուռն ընդդիմութեան փրկել՝ ինչ որ իրենց համար կարեւոր պատապարուած պէտք է նկատել՝ եթէ յաջողի արմատականներու եւ ընկերվարականներու միջեւ գործակցութիւն մը որ ու է կերպով, — դաշինքի կազմութիւն՝ մասնակցութեամբ ընկերվարականներու, որոնց մէջ ուժեղ տարր մը կը կազմեն մասնակցութեան կուսակիցներու տեսարանները. կամ պարզ գործակցութիւն՝ առանց կառավարական կազմի մասնակցութեան ընկերվարականներու կողմէ:

Ու կերպով մը, այս գործակցութիւնը խափանելու եւ նախորդ կառավարութեան ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան շարունակումն ապահովելու մտքով չէ՞ր որ, Ֆրանսայի հանրապետութեան նոր նախագահը՝ իր իսկ ներկայութեան, տեսակցութիւններ կարգադրեց Պ. Թարտիէօի եւ անոր հաւանական յաջորդին՝ Պ. Էրիոյի միջեւ: Այդ տեսակցութեանց ընթացքին՝ քննուեցան Ֆրանսան մտահոգող գլխաւոր հարցերը՝ որոնց Թղթածրարները յետոյ յանձնուեցան արմատականներու նախագահին, աւելի խոր ուսումնասիրութեան համար:

Այդ տեսակցութիւններն եւ ուսումնասիրութիւնները փոխեցի՞ն քաղաքական գիծն ու մտածումը, որ Էրիոյինն էին՝ ընտրական պայքարի օրերուն:

Արմատականներու պէտք ցարդ զգուշացու որ եւ է յստակ յայտարարութիւն ընելէ իր կամ իր կուսակցութեան անունով՝ Եղջեւ. Ժողովի յատուկ պայմանաւորութեան կողմին կամ ընկերվարականներու գործակցութեան մը հնարաւորութեան մասին:

Արմատականները համոզէ վերջ իրենց ընտրական պայքարի նպատակին — աջերու տկարացումը — կը թուի թէ չատ ալ արամադիր չեն ընդունելու ընկերվարական գործակցութիւն մը, եթէ անոր առաջին եւ անմիջական արդիւնքը պիտի ըլլայ այդ ընդդիմութեան զօրեղ վերարծարծում մը:

Համերաշխութիւնն ուրեմն, որ կը տեսնուէր Էրիոյի եւ Պլումի կուսակցութեանց միջեւ, Մայիսի սկիզբը, պարզապէս ընտրական պայքարի անհրաժեշտութիւն մըն էր:

Պիտի կրնա՞յ դառնալ քաղաքական գործօն իրականութիւն մը:

Ընկերվարականներու տեսակէտն ու պայմանները վերջնապէս կը ճշդուին այսօր իսկ՝ իրենց Ընդհ. Ժողովին մէջ:

Արմատականներու Գործադիրը վաղը կը նստի ժողովի՝ լսելու իր նախագահին զեկոյցը եւ նկատի առնելու ձախ կառավարութեան մը կազմութեան կարելիութիւնները:

Ընկերվարականներու մէջ, ուժեղ թեւ մը կը կազմեն մասնակցութեան ջատագովները: Իսկ արմատականներու մէջ, երեւան եկած է կորովի փոքրամասնութիւն մը՝ որ ջերմօրէն կը պաշտպանէ ընկերվարականներու հետ համաձայնութեան անհրաժեշտութիւնը:

Ընկերվարական Ընդհ. Ժողովը՝ տեղի տալով շրջաններու ճնշումին, հաւանաբար հարցը լուծէ ընդունելով մասնակցութեան սկզբունքը, բայց դնելով պայմաններ — նուազագոյն իրեն համար, բայց փառնգաւոր աջերուն համար — որոնք դժուար թէ ընդունուին արմատական Գործադիրին եւ Էրիոյի կողմէ:

Ընտրական պայքարի առթիւ, Նարպոնի մէջ խօսած իր ճառով, Պլում ընկերվարական գործակցութիւնը կը պայմանաւորէր — զինուորական վարկերու անմիջական եւ զգալի նուազում, ազգայնացում ապահովագրութեանց, բռնադատելով անգործութիւնն ու երկրագործական արկածներ ու վտանգներ, ազգայնացում երկաթուղիներու — եւայլն:

Էրիօ խուսափեցաւ յստակ պատասխանելէ, վերջին խօսքը ձգելով արմատական Գործադիրին:

Իսկ ընկերվարական շրջանները մասնակցութեան հարցին մէջ մեծ մասամբ իրենց բանաձեւերը մշակեցին Պլումի ցուցմունքին վրայ՝ աւելի կամ նուազ տարբերութիւններով:

Ամէն պարագայի մէջ, յունիս 1ին երբ խորհրդարանը բացուի, կուսակցութեանց դիրքն արդէն յստակօրէն ճշդուած կ'ըլլայ եւ յաջորդ կառավարութիւնը կըկազմուի մինչեւ մէկշաբաթ, հաւանաբար Էրիոյի վարչապետութեամբ: Ընտրութիւնները զինքը կը նշանակեն այդ պաշտօնին համար եւ ինքն ալ գիտէ թէ, Ֆրանսա աւելի երկար չի կրնար մնալ կառավարութեամբ մը, որ կը գոհանայ միմիայն ընթացիկ գործերու յղումով:

Ներքին ու արտաքին ծանր հարցեր անհրաժեշտօրէն կը պահանջեն լիազօր ու պատասխանատու կառավարութեան մը կազմութիւնը: Երկրին ելեւմուտքը կը կարօտի արագ լուծման: Յունիս 16ին, կը գումարուի Լօզանի ժողովը, որ կենսական կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ Ֆրանսայի համար: Զինաթափութիւնը կը դանդաղի, ամէն մէկ քայլի հարուածելով Ֆրանսական շահերն ու տեսակէտները:

Իսկ Ֆրանսա չի կրնար անտեսել մօտակայ Տանձիկն ու Հեատւր Թարպինը...

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՊՆ ԱԼ... ԲՈԼՇԵՒԻԿ

Հեռագիրները հաղորդեցին թէ Պապը շրջաբերական մը դրկած է կաթոլիկ եկեղեցականներուն, յիշելով ոչ միայն աղօթքները, զորս պէտք է արտասանել հոգիներու փրկութեան համար, այլ եւ մեղքերը անոնց որ պատճառ եղած են տնտեսական ներկայ տագնապին:

Ըստ Վատիկանի բնակիչին, անոնց խրխտաց այս տագնապին գլխաւոր պատասխանատուն է դարուս անսահմանափակելի եսասիրութիւնը, որ պատճառ կը դառնայ խռովութիւններու եւ պատերազմներու՝ անոր համար որ ազգերու հարստութիւնը կը դիզուի քանի մը անհատներու ձեռքին մէջ եւ այդ անհատները կը տնօրինեն, աշխարհի շուկաներուն վրայ, համաձայն իրենց քմահաճոյքին եւ ի վնաս աշխատաւոր զանգուածին:

Ահա թէ ինչո՛ւ կը շատնան գործազուրկները:

Թէեւ պապը իր շրջաբերականին մէջ նզովք կը կարդայ անաստուած բոլշեւիկներուն դէմ, և յայտ կը յայտնէ թէ հոգին սուրբ, որ ներկայիս կը սաւառնի աշխարհի վրայ, պիտի տանի յաղթանակը այդ անհատներուն վրայ, սակայն դիւրին է, որ պապին լեզուն բոլշեւիկներու լեզուին տարազն ունի:

Բոլշեւիկներն ալ, չէ՞ որ կը մեղադրեն թէ աշխարհի հարստութիւնը գրաւած են դրամատէրները: Ահա պապը եւս հակադրամատիրական:

Սակայն կը բաւէ՞ մեղադրել՝ յուծելու համար տագնապը: Ինծի կը թուի թէ, արժէ՞ք չունին լեզուի այս կամ այն տարազները, կարեւորը անկեղծութիւնն է: Որովհետեւ իմ գիտցածս այն է, որ պատմութեան ակիզբէն ի վեր մեծերը նոյն են խօսեր, նոյնը ինչպէս կը խօսին հիմա Վատիկանի կամ Կրեմլինի պալատին մէջ, եւ վանքին հաւ ուտողներն ալ այդ նոյնախօսներն են եղեր:

ՀԱՐԹՈՅ

Լորտ-Քինկէրի ապանիչը

Քանի մը օր առաջ, Նիւ-Եորքի մէջ, ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուած անձ մը, որ կը ներկայացնէր իբր գերմանական յրտեն՝ պատերազմի ընթացքին, կ'ուրանայ Ֆրից Տիւքէնը ըլլալը և հետեւաբար Լորտ Քինչնէրը սպաննած ըլլալը: Ֆրից Տիւքէն որ իբր գերման լրտես, պատերազմի ընթացքին մեծ գործունէութիւն ունեցած է կը մեղադրուի թէ ականահար ընել տուած է նաւը որ կը փոխադրէր Անգլիոյ պատերազմական նախարարը Լորտ Քիչնէրը:

ՍՏԱԼԻՆԻ ՄԷԿ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

—)(o)(—

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 29 մայիս. — Ինքնաշարժ մը որուն մէջ կը գտնուէին խորհրդային հինգ բարձր պաշտօնատարներ, ծանր արկածի մը ենթարկուեցաւ, խորհրդաւոր պարագաներու տակ: Սիփրիէն Արխով արհեստակցականներու խորհուրդին անդամ, եւ բարեկամ Ստալինի; սպաննուեցաւ անմիջապէս: Միւս չորս պաշտօնատարները ծանր վէրքեր ստացան: Հինգը մէկ, Մոսկուայի մօտերը տեղ մը կ'երթային Ստալինի հետ տեսակցութիւն մը ունենալու, երբ արկածը պատահեցաւ:

Ոստիկանութիւնը քննութիւն մը բացաւ եւ չատ չանցած ձերբակալեց ինքնաշարժին վարիչը: Մոսկուայի մէջ զրոյց կը շրջի թէ արկածը դիտումնաւոր է եւ կազմակերպուած էր ընդդիմադիրներու կողմէ: Կառավարական շրջանակներու մէջ մեծ յուզում կը տիրէ:

ՅԱՌԱՋի հեռախօսը

ՅԱՌԱՋի հեռախօսին Թիւը փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի ուշադրութիւն ընել Նոր Թիւին

GLACIÈRE 15-70

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԵԻՏԱԼԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք նախարարները Հռոմի մէջ

Իտալական թերթերը մեծ գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն եւ կը մեկնաբանեն Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութիւնները:

Կը յիշուի թէ երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիրը հինգ տարի եւս երկարաձգուեցաւ, տակաւին պայմանաժամը չլրացած: Իտալական թերթերը այս երկարաձգման մէջ կը տեսնեն քաղաքական մասնաւոր կարեւորութիւն մը:

— Ատիկա ցոյց կուտայ, կը գրէ Մէսաճէրօ, թէ թուրքեւիտալական դաշնագիրը արդէն պատուական արդիւնքներ տուած է եւ թէ երկու կողմերը՝ կատարեալ գոհունակութեամբ հաստատած են այդ արդիւնքները»:

Բոլոր թերթերը մէկ բերան, երկու երկիրներու մերձեցման մէջ կը նշմարեն արեւելեան Միջերկրականի համար խաղաղութեան եւ հաւասարութեան պահպանման տարր մը:

«Թան»ի թղթակիցը կը գրէ Հռոմէն.

— Ինչպէս գիտենք, Իտալիա ջերմօրէն փափաքեցաւ ինքն իսկ իրականացնել թուրքեւյունական մերձեցումը, որ իրականացաւ իրողութեանց իսկ ուժով: Իտալիա, պահ մը մտածեց իսկ Հռոմի, Աթէնքի եւ Էնկիւրիի միջեւ կնքել համաձայնութիւն մը, որով, Արեւելքի մէջ զարգանար իտալական ազդեցութիւնը, կազմելով մէկտեղ, գանէ որոշ չափով, Պելկրատի հանդէպ ճնշման միջոց մը:

«Թէեւ Ըմէէթ փաշա Մոսկուայի իր ճամբորդութենէն անմիջապէս յետոյ, ձեռնարկեց դէպ ի Հռոմ իր ճամբորդութեան, եւ ուզգակի որ եւ է ակնարկութիւն չեղաւ հանդէպ Ռուսիոյ, ինչ որ չի նշանակեր անշուշտ թէ, Հռոմի տեսակցութիւնները նկատի չեն առած յարաբերութիւնները, զորս Հռոմ եւ Էնկիւրի զուգահեռաբար կը մշակեն Մոսկուայի հետ: Այս մասին, օտար դանազան թերթեր գիտել կուտան թէ գերման եւ ռուսական դաշնագրին քով մը, կան նաեւ իտալեւռուս, թուրքեւռուս, թուրքեւիտալական համաձայնութիւններ եւ ասկից կ'եզրակացնեն խմբակի մը կազմութիւնը, որ երթալով կը շեշտուի: Սառյդ է թէ բոլոր այս համաձայնութիւնները իրականութիւն են եւ միայն պաշտօնական նպատակի մը համար չեն ստորագրուած: Զափով մը գանէ, հետեւանքն են տեսակէտներու, հարցերու, նպատակներու միջեւ որոշ նոյնութեան:

«Այսուհանդերձ, մինչեւ այսօր, այս գործակցութիւնը կը հիմնուէր բոլշեւիկեան Ռուսիոյ զարգացման, յառաջդիմութեան եւ յաջողութեան վրայ, իրողութիւն որ պիտի կրնար թերեւս վերիվայր շրջել եւրոպական գոյավիճակը: Բայց, հնգամեայ ծրագրի ձախողութիւնը, կը թուի թէ մեղմացուցած է այս յոյսը: Միւս կողմէ, նման խմբակցութիւն մը՝ իր մէջն իսկ կը բովանդակէ իր ակարութիւնները: Նոր փաստ մը. Ներկայիս՝ Ռուսիոյ հետ լաւագոյն յարաբերութիւնները մշակող երկիրներն են Թուրքիա եւ Իտալիա: Այսու հանդերձ, այս երկու երկիրներու կառավարութիւններն են, որ ագդիելով համայնավար որ եւ է կուսակցութեան կազմակերպումը եւ առանց դատական որ եւ է ձեւակերպութեան, բանտարկելով բոլշեւիկեան գաղափարներու քարոզիչները, ամբողջ աշխարհի մէջ՝ երբ ամէնէն մեծ թշնամիները երեւան կուգան՝ Մոսկովեան վարդապետութիւններուն:

Ազատ շուկան Ռուսիոյ մէջ

Սննդեղէնի չափազանց նուազման եւ այդ պատճառով բանուորական շրջանակներու մէջ ծագած բուռն դժգոհութեանց հետեւանքով, բոլշեւիկեան գեկավար շրջանակները ստիպուեցան կարգ մը միջոցներ ձեռք առնել՝ ի նպաստ մասնաւորներու առեւտուրին:

Բոլշեւիկեան թերթերը կը հրատարակեն գործավարներու խորհուրդին մէկ հրամանագիրը:

Համաձայն ատոր գիւղացիները, կոլխոզներու մասնակցին թէ ոչ, կրնան ազատօրէն վաճառել իրենց բերքերը՝ շուկաներուն, հանրային պարտէզներուն եւ կայարաններուն մէջ: Անոնք որ կաթ, պանիր, կարագ եւ հաւ կը ծախեն, որ եւ է տուրք չպիտի վճարեն: Մնացեալները պիտի վճարեն տուրք մը, որ օրական մէկ րուբլին պէտք չէ անցնի: Անհատ վաճառորդները պիտի վճարեն իրենց զուտ հասոյթին 30 առ 100 համեմատութեամբ տուրք:

Գերմանիոյ ներքին կացութիւնը

Գերմանիոյ վարչապետը՝ երկրին ներքին կացութեան եւ դահլիճի դիրքին մասին, տեսակցութիւն մը ունեցաւ հանրապետութեան նախագահին հետ:

Այս տեսակցութեան արդիւնքին մասին, Պրիւնինի քաղաքական շրջանակները չափազանց յոռետես են: Կ'ըսուի թէ Պրիւնինկ՝ Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահին նեցուկ չպիտի գտնէ դահլիճին նոր կազմակերպութեան:

Սակայն, Հինտէնպուրկ, ցարդ ոչ ընդունած է կառավարութեան հրաժարականը, ոչ ալ մերժած: Ու հասարակ, այն կարծիքը կը տիրէ թէ, դժուար թէ Պրիւնինկի դահլիճը կարենայ մնալ գործի վրայ:

Որովհետեւ, եթէ Պրիւնինկ մնալ ուզէ կառավարութեան գլուխը, պիտի ստիպուի շատ մեծ զիջումներ ընել, թէ քաղաքականութեան եւ թէ դահլիճին բաղկացուցիչ տարրերուն վերաբերեալ: Այդ պարագային, պէտք է որ կառավարութենէն հեռացնէ պատերազմական նախարարը Կրէօնէր՝ որուն դէմ մասնաւորաբար՝ աջերը չափազանց լեցուած են: Պէտք է հեռացնէ նաեւ ներքին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Թրք. սահմանին վրայ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Մարտին հրատարակուող Մարտին անուն թրքական թերթը 16 մայիսի թիւով կը գրէ.—

Մայիս 15ին Քամըշլըի մէջ ժողով մը գումարուեցաւ Ֆրանսական եւ Թուրք պատուիրակներու մասնակցութեամբ: Վերջին ժողովին մէջ հետեւեալ համաձայնութիւնը գոյացաւ անոնց միջեւ:

1.— Սահմանի վրայ գտնուող աշիրէթներու արօտատեղիներուն եւ իրենց բնակութեան վայրերուն որոշումը:

2.— Ցանձնումը այն քաղաքական յանցաւորներու որոնք կը գտնուին երկու երկիրներու մէջ:

3.— Սահմանի վրայ գտնուող բնակիչներու անցագիրներուն ամէն պահանջանքէ հաստատումը:

4.— Սահմանէն հեռացումը կարգ մը վնասակար տարրերու, որոնք մաքսանենգութեամբ կը պարապին:

«Արզուհի» կը գրէ թէ հակառակ թրքական թերթի տուած այս տեղեկութեանց, ցարդ Սուրիոյ Ֆրանսական մարզպանը ոչ մէկ պաշտօնական հաղորդագրութիւն բրած է այս մասին թերթերուն:

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՋԵՐԲՍԿԱԼՈՒՄՆԵՐ ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Լենինկրատի մէջ՝ Կէփէուն ձերբակալեց քաղաքետական խնամաշարժերու 36 վարիչներ: Ասոնք բոլորը կը գողնային մաս մը այն ապրանքներէն, որոնք իրենց կը յանձնուէին փոխադրութեան համար: Ասոնց մէջ կան որ գողցած են 17, 52, 20, 76 պարկ ալիւր: Շաքարէն եւ ալիւրէն զատ, կը գողնային նաեւ իւղ, փայտ, ծխախոտ, եւայլն, եւ կը ծախէին մասնաւորներու:

Լօզանի ժողովը

Անգլիոյ վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակցին՝ Լօզանի ժողովին մասին.

— Վճռած եմ ինքս իսկ երթալ Լօզան, որովհետեւ հոն քննուելիք հարցերը՝ կենսական կարեւորութիւն կը ներկայացնեն երկրին տնտեսական կացութեան համար: Կը կարծեմ թէ բոլոր կուսակցութեանց պետերը հիմա աւելի յստակօրէն կը տեսնեն թէ հարցը զոր պէտք է քննել, պարզապէս ազգի մը վերականգնումին չէ կապուած միայն, այլ ամբողջ աշխարհի առեւտուրին:

«Անգլիա ստիպուեցաւ ենթարկուիլ հասոյթներու նուազման, որովհետեւ, ամբողջ աշխարհի առեւտուրն էր որ կ'իյնար: Պէտք եղաւ որ մաքսատուրքերու դրութիւնը որդեգրենք, ոչ թէ իբր ինքն իր մէջ վերջին միջոց, այլ որովհետեւ, եթէ մեր դիրքը չպահովենք աշխարհի փլուզման մէջ, աւելի ծանրօրէն պիտի վնասուէինք:

«Պէտք է որ Լօզանի ժողովը կարողի կերպով ձեռնարկէ այս հարցերուն քննութեան եւ լրջօրէն զբաղի հատուցումներու եւ պարտքերու հարցով: Միջազգային հարց մըն է եւ ո՛չ մէկ ազգ կրնայ ինքնիրեն կարգադրել:

«Անգլիոյ ներկայացուցիչները՝ իրենց ամբողջ ուժով պիտի աշխատին այնպէս մը ընել որ Լօզանի ժողովը քննէ այս մեծ հարցերը, որովհետեւ վեց-եօթը ամիսներու փորձը ցոյց կուտայ թէ ամէն մէկ երկիր շատ աւելի լայնօրէն պէտք է մտեննան անոնց:»

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ՉԻ ՎՃԱՐԵՐ

Պուլկար կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտնեց յունական կառավարութեան թէ, ի վիճակի չէ վճարելու հատուցումներու գումարին իրեն ինկած բաժինը:

Յունական կառավարութիւնը, Պուլկարիոյ այս որոշման դէմ բողոքեց, Սոֆիայի իր ներկայացուցիչին միջոցով:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԷՆԿԻՒՐԻ-ՄՈՍԿՈՒԱ-ՀՌՈՄ

Թուրքիոյ վարչապետն ու արտաքին նախարարը նոր առաքելութեան մը ձեռնարկած են։ Հազիւ վերադարձած Ռուսիայէն, Ըսմէթ փաշա եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, այս անգամ աւելի համեստ շքախումբով մը ձեռք առին Հռոմի ճամբան։

Էնկիւրիի վարիչները այս կերպով իրենց յարգանքներուն ջերմ հաւաստիքը կը մատուցանեն Մոսկուայի եւ Հռոմի ծիրանաւորներուն։ Ճորտին ստանդական տուրքը աւատապետին։

Այս կրկնակի ուխտագնացութիւնները անգամ մը եւս կը հաստատեն այն ճշմարտութիւնը թէ Թուրքիա կը գտնուի Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ ազդեցութեան տակ։ Թէ առանց այս երկու հզօր պետութեանց գիտութեան ու հրամանին, Էնկիւրի չի կրնար ո եւ է քայլ առնել միջազգային քաղաքական ճակատին վրայ։ Վերջին անգամ Զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ ալ տեսնուեցաւ թէ՝ Թուրքիոյ ներկայացուցիչը ամէն անգամ որ խօսք կ'առնէր, հետ ո եւ է նոր առաջարկ ներկայացնելէ, կը պաշտպանէր պարզապէս բոլշեւիկ Ռուսիոյ եւ Ֆաշիստ Իտալիոյ տեսակէտները։

Մոսկուայի սիրաբանութեանց արդիւնքը չարդարացուց Ըսմէթ փաշայի առաքելութեան վրայ դրուած մեծ յոյսերը։ Թուրք հանրային կարծիքը շատ բան կ'ակնկալէր խորհրդային իշխանութենէն։ Հիասթափումը շատ մեծ է հիմա։

Լքուած Եւրոպայէն եւ Ամերիկայէն, Թուրքերը կը յուսային իրենց ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար կարեւոր փոխառութիւն մը կնքել Մոսկուայէն։ Մինչդեռ այդքան փողին ու թմբուկին, զօրանցքին ու գինարբուքին արդիւնքը եղաւ շատ չնչին բան մը։

Մոսկուա խոստացած է ութ միլիոն տոլարի (16 միլիոն թրքական ոսկի) արժէքով զանազան մեքենաներ ու գործիքներ տալ Թուրքիոյ, այս վերջինին առիթ ընծայելու համար որ գործի տայ իր ճարտարարուեստին։ Փոխարէն Ռուսիա Թուրքիայէն պիտի առնէ զանազան նախանիւթեր, որոնք անհրաժեշտ են բոլշեւիկեան հնգամեայ ծրագրի գործադրութեան համար։

Իրականին մէջ, սակայն, շահողը կ'ըլլայ դարձեալ Մոսկուա, քանի որ փոխանակութիւնը աւելի օգտակար կ'ըլլայ իրեն։

Մոսկուայէն ստացուելիք մեքենաներով Թուրքերը ծրագրած են բանալ շաքարի եւ հիւսուածեղէնի գործարաններ։ Երկու միլիոն տոլարի արժէք ներկայացնող մեքենաներով Կէյչէհիրի մէջ պիտի բացուի շաքարի գործարան մը։ Իսկ վեց միլիոն տոլարի մեքենաներով՝ հիւսուածեղէնի գործարաններ Կիլիկիոյ մէջ։

Թուրքիոյ ներածումներուն մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն շաքարն ու հիւսուածեղէնը։ Ալփուլլուի եւ Ուշաքի մէջ բացուած շաքարի գործարանները Թուրքիոյ ամբողջ սպառման հարիւրին 30ը միայն կ'ապահովեն. մնացեալը կը ներածուի արտասահմանէն։ Նոր գործարանին բացումով, կը յուսան նուազագոյն սահմանին իջեցնել ներածումները։ Նոյնը՝ բամպակի եւ բուրդէ հիւսուածեղէնի մասին։ Ծիրահի Ատանայի շրջանին մէջ բացուելիք նոր գործարաններուն, ռուսական ապրանքի գործածութիւնը պիտի ընդհանրանայ, թրքական դրամը երկրէն դուրս չպիտի ելլէ եւ տնտեսական կացութիւնը պիտի բարւոքի։

Տեսականին մէջ անշուշտ շատ լաւ է ծրագիրը։ Կը մնայ իրականացնել զայն, առանց նոր գեղծումներու եւ կաշառակերութեանց։ Միլիոններ որոնք հին օրերէն մնացած ազգային ժառանգութեան մը պէս փոխանցուած են նոր Թուրքիոյ վարիչներուն։ Վերջին տասը տարուան պատմութիւնը այս մասին բազմաթիւ փաստեր ունի։

Թուրք թերթերը սկսած են բրթմնջել արդէն։ Ռուսիայէն դրամ կը սպասէին եւ ոչ թէ մեքենայ։ Եթէ դրամ առնէին, մեքենան կրնային գնել իրենց ուզած տեղէն, թերեւս աւելի լաւ որակով եւ աւելի աժան։ Եւ կամ առնուած գումարը կը յատկացնէին աւելի ստիպողական պէտքերու, մանաւանդ զինուորական նպատակներու։ Սակայն եղածին ալ փառք կուտան, քանի որ վերջապէս որոշ պէտք մը կը լրացնէ եւ աւելին սպասելու կարելիութիւն չունին։

Հիմա իրենց յոյսը դրած են Իտալիոյ վրայ։ Կը կարծեն թէ պիտի յաջողին աւելին ստիպելու Մուսոլինիէն։

Իտալիան ալ, Խորհրդային Միութեան պէս բարեկամ է Թուրքիոյ։ Ինչպէս իր հիւսիսի հզօր դրացին, նոյնպէս ալ Իտալիան, որ դեռ Ֆաշիստ չէր, օժանդակեց Քէմալին, որպէս զի Հելլէնները դուրս հանէ Անատոլուէն։ Անշուշտ տարբեր նպատակներ կը հետապնդէին այս երկու պետութիւններն ալ, երբ օգնութեան ձեռք կ'երկարէին պարտուած Թուրքիոյ։ Խորհրդային Միութիւնը կ'ուզէր իր հարաւային սահմանները պաշտպանել աշխարհակալ պետութիւններէն։ Այս վերջիններէն զինքը բաժնողը էր միայն Թուրքիան, քանի որ Ֆրանսան Սուրիոյ, Անգլիան ալ Միջագետքի մէջ տեղաւորուած ըլլալով, քայլ մը միայն մնացած էր անոնց Ռուսիոյ սահմանակից ըլլալուն։ Միւս կողմէ Նեղուցները մեծապէս կը մտատանջէին բոլշեւիկները, միեւնոյն պատճառով։ Ռուսիա՝ կ'ուզէր որ Թուրքիա իրաւունք ունենայ Նեղուցները փակելու՝ պատերազմի պարագային, որպէս զի մեծ պետութիւնները չկարենան իրենց նաւատորմով Սեւ Ծով մտնել եւ յարձակիլ իր վրայ։ Եւ իր կարելին ըրաւ, Լօզանի հաշտութեան ժողովին մէջ այս տեսակէտը ընդունել տալու համար։

Սակայն դաշնակիցները աւելի ճարպիկ գտնուեցան, Նեղուցները յայտարարեցին չէզոք գօտի, ապահովեցին ամրոցները եւ միջազգային վարչութեան մը հսկողութեան տակ դրին զանոնք։

Փոխարէն Թուրքիա ստացաւ այնպիսի իրաւունքներ որոնք մերժուած էին Գերմանիոյ եւ իր միւս դաշնակիցներուն։ Այսպէս, ո՛չ մէկ սեղմում դրուեցաւ Թուրքիոյ սպառազինութեան վրայ։ Ըսմէթ փաշա, Լօզանի առաջին պատուիրակը, Մուսթաֆա Քէմալ, նոր Թուրքիոյ դիկտատորը զինուորականներ էին եւ Լորտ Քըրզըն գիտցաւ շլացնել անոնց աչքերը, զինուորական անկախութիւն շնորհելով։

Լօզանէն ի վեր Թուրքիոյ բարեկամութիւնը երկրորդական նշանակութիւն ունի Ռուսիոյ համար։ Այդ է պատճառը, որ մինչեւ հիմա ո՛չ իսկ առեւտրական դաշնագիր մը ստորագրած է Էնկիւրիի հետ։ Բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրը աչքերու փոշի ցանելու կը ծառայէ միայն։ Իսկ անցած տարի կնքուած նաւային համաձայնագիրը աւելի նպաստաւոր է Մոսկուայի քան Էնկիւրիի եւ կոչուած է սահմանափակելու թրքական նաւային ուժը։ Թուրք վարիչները ստիպուած են ընդունիլ ինչ որ կը պարտադրեն Կրէմլինի կարմիր իշխանները։

Գալով Իտալիոյ, այս վերջինը կը կազմէ Թուրքիոյ երկրորդ սարսափը։ Մուսոլինիի անգլիւթրքական վէճը բացորոշ կերպով ցոյց տուաւ թէ Մուսոլինի ինչ ախորժակներ կը սնուցանէ Թուրքիոյ հանդէպ։ Եթէ Հելլէնական արշաւանքին առեն օգնեց Քէմալին, պատճառն այն էր որ Իտալիոյ աշխարհակալական ծրագիրներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէր Իզմիր-Ատալիա շրջանը։ Յունաստանի չէր կրնար ձգել այդքան հարուստ պատառ մը։

Մուսոլինիի սպառնական ճառերը «ակնարկները դէպ ի Արեւելք» սեւեռելու մասին, ահուդողի ենթարկեցին Թուրքիան, որ փութաց գլուխ ծռել իտալական պահանջներուն, կնքելով մասնաւոր համաձայնագիր մը։

Այն օրէն ի վեր Թուրքիան մտաւ Իտալիոյ հովանաւորութեան տակ։ Մուսոլինիի ստիպումներով հարթուեցաւ Թուրքեւհելլէն վէճը, որ կը տեւէր Լօզանէն ի վեր։ Արեւելեան Դաշնակցութեան մէջ Թուրքիոյ մուտքը դարձեալ Իտալիոյ ստիպումներուն վրայ տեղի ունեցաւ։

Այսպէս ուրեմն, նոր Թուրքիան կը գտնուի Մոսկուայի եւ Հռոմի տիրապետութեան տակ եւ դատապարտուած է կրել այս կրկնակ լուծերը, մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՌԱԲԻՆԴՐԱՆԱԹ ԹԱԳՈՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ Ռ. ԹԱԳՈՐԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայ համայնքի կողմից, Հայ Ակումբում, մայիս 12ին, թէյասեղան տուեց ի պատիւ Թագորի, իր ուղեկիցների, Դին-Շահի։ Հրաւիրուած էին 150 հոգի։

Պարտէզի մուտքից մինչեւ դահլիճը գորգեր էին եւ ծաղիկներ էին փռուած։ Դրուած էր պատուոյ պահակ՝ հայ արիներից եւ արենուշներից ընկ. Բարէկէնի ղեկավարութեամբ։

Սրտառուչ էր իր մուտքը։ Ինքնաշարժից իջնելով, եւ ճեղքելով փողոցում բռնուած ամբոխը կորաքամակ, հազիւ ոտքերը շարժելով, հնդկական ազգային հագուստով, գլխաբաց, երկար ալեհեր վարսերով երկու թեւերի տակ մտած երկու Հայերի ուղեկցութեամբ ներս մտաւ։ Արիները պատուի կանգնեցին եւ «ուռա» գոռացին։

Զերս փոքրիկ աղջիկներ — արիտակազգեստ, զգեստներ կապած լի ծաղիկներով, չոքեցին եռ առաջ, Թագորը զուգուրեց, փայփայեց նրանց։ Իսկ սրանք, մինչեւ դահլիճի մուտքը՝ ծաղիկներ էին փռում իր ոտքերի առաջ։

Հրաւիրեալները՝ պատշգամբից ծաղիկներ թափեցին իր վրայ, կեցցէներով եւ ծափերով ընդունեցին Թանկագին հիւրին, իսկ դահլիճի մուտքի մօտ, լարաւոր նուագախումբը ընդունելութեան քայլերգը հնչեցրեց։

Տեսարանը հոյակապ էր։ Ինքը յուզուած ու ժպտերես տեղաւորուեց բազմոցում, իր դիմաց՝ օրուայ թարգման՝ Պ. Յ. Միրզայեանը։

Քիչ յետոյ եկան, Դին-Շահը, իր կինը, Ռ. Թագորի հարսը, քարտուղարը, եւ պարսիկ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, մէջլիսի պատգամաւորներ։ Թէյով եւ քաղցրաւենիքով հիւրասիրելուց յետոյ, սկսեց երեկոյթի բաժինը։

Ընկեր Լ. Գրիգորեանի կազմած երգչախումբը մի կատարեալ ներդաշնակութիւն մտցրեց հանդիսաւորութեան մէջ, եւ կոմիտասեան իր երգը Թագորի եւ միւս հիւրերի ուշադրութիւնը կեդրոնացրեց։ Տեսնելու էր Ռ. Թագորը իր ծերացած ձեռքերով, քաղցր ժպիտով ինչպէս էր ծափահարում։ Եղած արտասանութիւններից (միշտ իր գործերից), առանձնապէս իր ուշադրութիւնն էր հրաւիրել Տիկին Տէր Դաւթեանի արտասանութիւնը։

Թարգմանը, երբ ուզել էր ասել, որ իր «Պարտիզպանի 7րդ երգն է», ընդմիջել էր Թագորը, եւ յայտնել.

«Թէպէտ ես հայերէն չգիտեմ, բայց արտասանութիւնը այնքան շնորհալի է որ ես իսկոյն իմացայ, թէ իմ ո՛ր երգն է արտասանում»։

Թագորի տրամադրութիւնը քանի գնում, բարձրանում էր։ Արտահասաւ ողջոյնի եւ բարի գալստեան խօսք ասաց Պ. Յ. Միրզայեանը (անգլերէն լեզուով)։

Թագորն է խօսում, անգլերէն, մեղմ, հազիւ լսելի ձայնով։ Պատմում է իր մուտքը Պարսկաստան, եւ շնորհակալութիւն յայտնում, որ սիրալիր ընդունելութիւն են ցոյց տալիս իրեն։

Ինքը, որպէս արիական ցեղի մի զաւակ, մեծ հաճոյքով է տեսնում, արիական պարսիկ ժողովրդի յառաջդիմութիւնը, որտեղ ուրախանում է։ «Աւերակները փոխւում են մեծ շէնքերի, երկիրը առաջադիմում է, զարգանում. եւ այս բոլորը ձեր զահակալի շնորհիւ, որ ուժեղ կամքի տէր անձնաւորութիւն է, յառաջադիմական։

«Այո՛, արիական ժողովուրդների՝ հնդիկների, Պարսիկների, Հայերի այս վերելքը վեր է ամէն գնահատանքից եւ մենք փոխադարձ աջակցութեամբ, իրար թեւ ու թիկունք տալով, պիտի կանգնենք քաղաքակրթութեան ամենաբարձր աստիճանին, եւ ցոյց տանք, որ արեւելքն էլ գիտէ, յատկապէս արիական երեք քոյր ժողովուրդները, գնահատել քաղաքակրթութեան արժէքը։

«Այնպիսի բարձրութեան պիտի հասնենք, միշտ զանդաղ, առանց ոտնահարելու, յառաջանալու մեր պապենական եւ նահապետական սուրբ սովորութիւնները, որոնք հիմք պիտի կազմեն նաեւ, ստեղծենք մի կացութիւն, որպէսզի այլեւս արեւմուտքը՝ եւրոպան մեր վրայ ծիծաղել չհամարձակւի, ինչպէս սովոր էր անել մինչեւ այժմ»։

Իր այս խօսքերը խլեցին որոտընդոստ ծափեր։

Արեւելքն էր խօսում իր բերնով եւ արժէքաւորում մը, արեւելքի երեք արիական արիւն ունեցող ժողովուրդներին, եւ ձեռնոց նետում արեւմուտքին։ Եւ որպէսզի Եւրոպան այլեւս չհամարձակւի ծիծաղել մեր վրայ, Թագորը մէկ ցանկութիւն ունի. ձգտել լաւագոյնին, զարգանալ եւ լինել համերաշխ եւ զօրավիգ իրարու։

Երկու ժամ տեւող թէյասեղանը հաճելի անցաւ ոչ միայն մեզի Հայերիս համար, այլ նաեւ իրեն, Թագորին։ Հիւրերը շատ գոհ հեռացան։ Այսպիսի հաճելի ժամանց քիչ էին ունեցել։

Թագորը նստած էր, եւ տարւել էր օրուայ երեկոյթով, երբ իր թարգմանը՝ Ասադին (պարսիկ երիտասարդ մտաւորականը, կառավարութեան կողմից իրեն տրամադրուած) ոտքի կանգնեց, եւ հիւրերին առաջնորդեց տանը։ Իսկ Թագորի հարսը, մենակը մնաց հայ համայնքի սուքուկ շրջանակում։

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԵՐԵՒԱՆ-ԱՂՍՏԱՖԱ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

—)(o)(—

«Խորհ. Հայաստան» նորէն կ'անդրադառնայ Երեւան-Աղստաֆա երկաթուղիին շինութեան կարեւորութեան մասին ու կը գրէ.—

Սեւան-Զանգու Ջրաէլեկտրակայանին, Քաղսի-Գիւմուշի շինութեան ձեռնարկով առաջնակարգ նշանակութիւն կը ստանայ Երեւան-Աղստաֆա երկաթուղիին հիմնական մասերուն շինութիւնը։ Հայաստանի գործավարներու խորհուրդը եւ տնտեսական յանձնաժողովը, վերստին քննելով այս խնդիրը, որոշեցին երկաթուղիին այդ հիմնական մասերուն նախապատրաստական աշխատանքներն աւարտել 1932ին։ Անդրկովկասեան կառավարութեան գործավարներու խորհուրդին դիմում է կատարուած, որպէսզի Անդրկովկասեան երկաթուղային շինարարութեան վարչութիւնը մինչեւ յառաջիկայ հոկտեմբեր աւարտէ Երեւան Ելենովկա եւ Աղստաֆա - Իջեւան շրջաններուն հետախուզական աշխատանքներն ու թէքնիք նախագծերուն պատրաստութիւնը։ Նոյնպէս հրահանգ տրուած է Երեւանի քաղաքային խորհուրդին, առայժմ մէկ ամսուան ընթացքին, Անդրկովկասեան երկաթուղիներու եւ երկաթուղային շինարարութեան վարչութեանց ներկայացուցիչներուն հետ միասնաբար նշանակեն թէ երկաթուղին ուրկէ՞ց քաղաքներու սահմանին ո՞ր մասէն պիտի անցնի եւ ո՞ւր պիտի միանայ նոր գիծը Երեւանի կայարանին հետ, հաշուի առնելով որ յետագային կարելի ըլլայ երկաթուղիի նոր գիծ մը անցնել Սարդարապատ-Երեւան եւ Երեւան Ղամարլու ուղղութեամբ։

1933ին Երեւան-Աղստաֆա երկաթուղին գլխաւոր ուղեմասերուն մէջ աշխատանքն սկսելու համար օրակարգի դրուած է արդէն Անդրկովկասեան կառավարութեան գործավարներու խորհուրդին կողմէ։

Երեւան-Աղստաֆա երկաթուղին շինարարութեան նպաստելու համար կազմուած է մասնաւոր օժանդակ մարմին մը։

ԱՆԻԻ ՁԵՂՔԱՐԻ ՀԱՆՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Գործավարներու խորհուրդին նախագահ Սահակ Տէր Գաբրիէլեան, փոխ-նախագահ Կուբակ եւ կառավարութեան անդամները Մայիս 12ին այցելութեան գացած էին Անիի չէչաքարի հանքերը, ուր տեղաւորուած էին մաս մը գաղթականներ։ Յունաստանէն վերջերս հասած Հայաստան Միութիւններու ներկայացուցիչներ դիմաւորելու գացին հիւրերը, տեղւոյն սահմանապահ գունդը՝ մասին հրամանատարը ողջունեց կառավարութեան ներկայացուցիչները, որոնք յետոյ պտըտեցան Յունաստանէն գաղթած հայ գաղթականներուն բնակարանները, գործի գործարանը, մանկատունը, եւայլն։ Իրիկունը տեղի ունեցաւ միթինկ մը, ուր Տէր Գաբրիէլեան խօսեցաւ ներքին եւ միջազգային կացութեան մասին, անդրադառնալով նաեւ ներգաղթի նշանակութեան, յայտնեց.

— «Արտասահմանի հայ աշխատաւորներուն ներգաղթը դէպի խորհրդային Հայաստան ունի տնտեսական եւ քաղաքական մեծ նշանակութիւն։ Հայաստանի արդիւնաբերական եւ գիւղական արտադրական կազմակերպութիւնները լծուած են ներգաղթող հայ աշխատաւորները բնակեցման եւ անոնց մասնակցութեան գործին»։

Յետոյ խօսեցաւ նորեկ վարպետ Յովհաննէսեան, աշխատանքի հերոս Շամբեան։

Նորեկ գաղթականներուն միջոցը հանդարտեցնելու՞ համար արդէօք այս այցելութիւնը։

Մանկապարտէզներու տուն

Հայաստանի համայնական տնտեսութիւնը արդէն սկսած է նախապատրաստական աշխատանքի, շինելու համար Երեւանի մանկապարտէզներուն տունը, որ պիտի բաղկանայ 50 բնակարանէ, 25ը 3ական սենեակ, 35ը 4ական սենեակէ։ Իւրաքանչիւր բնակարան պիտի ունենայ առանձին խոհանոց, լողարան, նկուղ, ինչպէս մշակութային սպասարկութեան յարմարութիւններ, կեդրոնական ջեռուցիչ։ Այս տունը պիտի հիմնուի Աբովեան եւ Շրջանային փողոցներու անկիւնը։ Նախագիծը պատրաստ է արդէն եւ յանձնուած պատկան մարմինին։

[illegible]Ը ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ [illegible]թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները [illegible]րել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ [illegible]։

ԳՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ մեծ մասամբ տառաշարով կը շարուի ՅԱՌԱՋը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ 2

ՄԱՅԻՍԻ ԿԱՐՄԻՐ - ԿԱՊՈՅՏ - ՆԱՐԻՆՋ ԵՐԿՆՔԻՆ ՏԱԿ

ԿԱՄԱՒՈՐԻ ՅՈՒՇԵՐ

«Դուք կը խնդա՛ք. հիւանդի, վիրաւորի մտածում, կ'ըսէք թերեւս ձեր մտքէն.. Բայց կեցէք որ պատմեմ։

— 1918ի առաջին ամիսներուն, գիտէք անշուշտ, ռուս ճակատը արդէն քայքայուած էր ու տեղի կուտար ձիւնհալի նման. երկարաձիգ ճակատի պաշտպանութեան հոգը կը ծանրանար միայն հայկական ցանցառ զօրագունդերու վրայ, որոնք օրէ օր կը զգային իրենց շուրջ շարքերուն նօսրանալը։ Դրօշն, թշնամի կողմէն ճնշումը սկսած էր ծանրանալ։ Անհրաժեշտ էր այլ եւս ամփոփուիլ, ու մեր ուժերը կեդրոնացնել ռազմագիտական կարեւոր կէտերուն վրայ։ Ու սկսաւ նահանջը, Բարձր Հայքի այն ռազմական քաղաքներուն դիմաց, սարերն ի վեր մագլցող, սարերն ի վեր դահավիժող [illegible] երկայնքին երկիրը, հազիւ լեցուած, կը պարպուէր անգամ մը եւս, այս անգամ կարծէք վերջնականապէս։ Խուճապահար բազմութիւններու ետեւէն, բանակը քայլ առ քայլ, թիզ առ թիզ կը զգար իր ոտքին տակէն սահիլը, կորսուիլը հողերու, լեռներու, սառած գետերու, զոր ճանկերով, մագիլներով դեռ նոր գրաւած էր, որուն կառչած էր ակռաներուն բովանդակ ուժով... բայց հարկ էր լքել. քաշուիլ թշնամի հեղեղին առջեւէն, որ տեղատարափի մը նման կ'ուռէր ու կը սեղմէր մեզ ճակատէն եւ մեր թիկունքէն։ Այսպէս Յունուարէն - Մայիս, հայրենի հողը պատառ պատառ փրթած էր մեր ձեռքէն. Երզնկայէն, Բաբերդէն դէպի եռ, Քոփի լեռներուն, Դարնայ դաշտին, Տէվէ-Պօյնուի կիրճերուն, Բասենի տափաստաններու վրայ մաշած սպառած էր մեր բովանդակ կորովը. [illegible] ու կը տրոփէին. յոգնութիւնը բեռան մը պէս կը կախուէր մեր ուսերէն, մեր կողերէն, կը ճնշէր մեր ողնաշարը. մեր քայլերը առաջ չէին երթար. ամբողջ երկիրը փակած էր իր ծանրութեամբ մեր ոտուներուն ու կարծէք միայն կը տանէինք լեռներն ալ, դաշտերն ալ իրենց փուլ տանիքներով, դամբաններով...

Վերջապէս Մայիսի կէսին անցած էինք երբեմնի սահմանը. հողը մեր ոտքին տակ այլ եւս կանգ առաւ. աւելի ճիշտ բնազդաբար զգացինք որ հասած կառչած էինք գծի մը, ուրկէ անդին փախուստի ոչ մէկ ճանապարհ՝ գոյութիւն չէր կրնար ունենալ. մեր կրունկները, մեր հոգին կը խրէր ցեխին մէջ ու կը տոփուէր միայն հոն, ինչպէս ծառի մը արմատները հողին խորը...

Ես այդ օրերուն կը գտնուէի Սարտարապատի գծին վրայ, Դրօյի հրամանին տակ. կ'իմանայինք որ մեր աջ թեւը կը բարձրանար վեր մինչեւ Ալագեազի թիկունքը, ալ աւելի վեր, մինչեւ Ղարա-Քիլիսէի դաշտը. մեր ձախին, դէպի Ուլուխանլու, մեր թեւը կ'ամրանար ու կը կրթնէր Երասխին։

Թշնամիին հետ շփումը չէինք կորսնցուցեր. Մայիսի կէսէն անդին արտաքին այդ ճնշումը սկսաւ կրկին զգալի դառնալ. թէեւ պարտասուն, արիւնաքամ, բայց ինքզինքնիս կը զգայինք կոփուած պատի մը. մեր կռնակի կողմէն ժողովուրդի մը թշուառութիւնը, մեր երկրին անճարութիւնը կը ցցուէին վեր, վիթխարի կոհակի մը նման, անողոք ու անսահման ու կը նայէին մեզ. հզօր էինք մենք՝ մեր անյուսութեամբ, տառապանքով՝ մեր միութեամբ...

Յետոյ... պէտք կա՞յ պատմելու անգամ մըն ալ մեր գերագոյն բաղխումը ճակատագրին հետ. պէտք կա՞յ ըսելու թէ մահու կենաց պայքար մը եղաւ անիկա...

Խաղտողի եւ պաղպաղի յամառ ու կատաղի պայքար մը, այդ պայքարը որ տեւեց Մայիսի վերջերը, աւելի քան երեք օր, փակած իրարու, երկու մոլեգին զօրութիւններ կը կրծէին զիրար, կը փաթթկէին, կը պատառոտէին զիրար. մեր վերջին մարդիկը ու թշնամիին վերջին տրամադրելի ուժերը մնացեր էին կոկորդ կոկորդի. յոգնութեան, խուճապի, անսուաղ մեր վհատանքին ծոցէն կը ծծէինք զառն մեր մոլեգնութիւնը. մեր մկաններուն վրայ կը փշրէին մեր ոսոխին ատամները...

Երեք օր, երեք գիշեր... Մեր ետեւէն երկիրը կը հեւար, կը տքար ու տեղ տառապալից անձկութիւնը կը սառեցնէր մեզ. կը կարծրացնէր ժայռի մը նման...

Մեր շուրջը խառօչներ կը բացուէին. պարապութիւնը կը լեցուէր. մենք մեզմէ ելած, չէինք զգար ոչ մեր ցաւերը, ոչ մեր յոգնութիւնը, ոչ իսկ գիտէինք թէ կենդանի՞ ենք թէ մեռած...

Ու յետոյ օր մը, թշնամի գրոհը թուլցաւ, դադրեցաւ. պէտք եղաւ չհաւատալ, ապշիլ ու ի վերջոյ ըմբռնել կացութիւնը. այո, պէտք եղաւ կանգ առնել, շնչել ու քալել որ տակաւին ողջ ենք, կը մնանք ու կ'ապրինք...

Սարտարապատի եռօրեայ մղձաւանջէն յետոյ, երբ այդ անկարութիւնը եղաւ, այն առեն զգացի միայն ծունկիս կողմէն, ճիշտ հոսկէ սառն ծանրութիւն մը, խիթ մը, կրակ մը որ կ'այրէր ամբողջ ոտքս. ինչ ժամէ ի վեր. երբ վիրաւորուած էի, քանի՞ ժամէ ի վեր. չգիտեմ. արիւնը թանձրացեր, իրարու փակցուած էր զուլպաս, կօշիկս ու տափատս, ցաւը կը սաստկանար...

Կէս օրէ մը վերջն էր որ զիս ձիու մը վրայ դրած որոշեցին ուղարկել դէպի ետ. ոչ ոք գիտէր սակայն թէ ո՛ւր պէտք էր դիմել, [illegible]...

Սարտարապատի կայարանէն ինքզինքս յանձնեցի [illegible]. ճանապարհը կ'երկարաձգուէր Երեւանի ուղղութեամբ. ո՛ւր պիտի կրնայի կանգ առնել, — ո՛ւր [illegible], անկարելի էր գիտնալ. զինուորական կազմակերպութիւնը, բուն պէս երկիրը, մատնուած էին անհատագրելի շփոթութեան մը...

Ճամբան, ամբողջ երկայնքին, խճողուած էր խառնիճաղանջ բազմութեամբ. ամէն ուղղութեամբ մարդիկ, անասուններ, սայլեր զիրար կը հրմշտկէին, [illegible]

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԻԱ

Մակուայէն վերջ Հռոմ

—)(o)(—

«ԹՈՒՐՔԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ՄՆԱՑ Է ԴԷՊՔԵՐԷՆ ԵՒ ՈՒԵՏՔԵՐԷՆ»

Այս խորագրին տակ «Միլլիյէթ» կը գրէ.

— Ամէն կողմ ջիղերու պրկուած շրջան մը մէջ կ'ապրինք։ Ոչ թէ ընդհանուր մը մէջ կ'ապրինք, այլ առանձնապէս մեր շրջանին, այլ առանձնապէս ընթացքին ալ, ազգերը ...անց փարանման եւ արտասովոր ...անց փորձանքներ չէին անցուցած։ Այս օրուան հոգեբանական տրամադրութեանց եւ միջազգային պայմանաւորութեանց մէջ՝ յուրջ եւ անկեղծ խաղաղութիւն մը կնքել խիկ դժուար է, ու...թիւն մը խաղաղութեան բաղձանքը ...ական քաղաքական չէ, այլ ամէնուն ...ական պահանջ մը։

Մարդիկ այնքան յուսահատ եղած են ...ամէնէն անկեղծ ընթացքներուն մէջ ...բարեկամութեան եւ յարգանքի նշանակ կը փնտռեն։ Օրինակի համար վարչապետին ...ին ճամբորդութեան կարգ մը ...թերթերու մէջ հանդիպած մեկնաբանութիւններու առջեւ անկարելի է ...անալ։

...Իտալիոյ հետ ունեցած մեր բարեկամական յարաբերութիւնը շատ նոր ... թանի մը տարին ի վեր Միջերկրականի այս երկու կառավարութիւնները մինչեւ բարեկամական ջերմ ...զացումներ կը սիրեն։

...քանի մը տարի առաջ Իտալիոյ հետ մեր բարեկամութիւնը ...հաստատելու համար ամէն բան եղած ...։ Բայց այս զգացումները կարծ ...ամ մը կ'ապրին, անկէ յետոյ ...ան կուգայ որ իրական պէտքերէ յառաջ եկած հարկադրութիւնները, իրենց զօրութիւնը կը զգացնեն եւ մարդկային ճամբան կը գտնեն։ Թուրքիտալական բարեկամութիւնը արդիւնք է պահանջներու գիտակից, իրական պետութեան։

Մէկ քանի տարի առաջ Հռոմ գացած էինք ու Իտալիոյ վարչապետին ...անց անձնուորեցանք։ Կը յիշենք իր խօսքերն Թուրքիոյ մասին բառերը։ Մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւէր Թուրք ազգին նիւթական եւ բարոյական գետնի վրայ բրած յառաջդիմութիւններուն։ Ձեր կարող վարիչներու շարունակական, կանոնաւոր ...ը, ձեր երկիրը շարունակական յառաջդիմութեան մէջ կը պահեն։ ...սատար աղաղակի մէջ, Թուրքիա ...փայլուն ապագայ պիտի ունենայ։ Առիկա վճռական կերպով կ'ըսեմ ...։ Իտալիոյ բարեկամութեան վրայ կրնաք վստահ ըլլալ։ Ես երկրեւ ...չեմ։ Ոտքիս վրայ հաստատ եմ, ...բարեկամն եմ եւ միշտ բարեկամ ...պիտի մնամ։ Թուրքիան եւ Իտալիան իրարմէ բաժնող ո եւ է խնդիր գոյութիւն չունի։ Ընդհակառակն երկու երկիրները իրարու միացնող շահեր կան։ Ազգային մէջ երկու երկիրներու անտեսական եւ քաղաքական գետնի վրայ գործակցաբար կատարելիք գործերը շատ են, պիտի տեսնէք որ ...անք ի մօտոյ գործնականի պիտի վերածուին։

Այն օրէն ի վեր խօսելիք բարեկամութիւնը աւելի ուժ գտաւ։ Անցեալ Ռոմէյի փաշայի Հռոմ այցելութիւնը, այս բարեկամութեան նոր թափ մը պիտի տայ։ Արդեօք Մուսոլինիի գործնական ձեւ տանող

խօսքածաց բարեկամութիւնը, այս այցելութեան մէջ ինչպէս երեւան պիտի գայ։ Առիկա քանի մը օր յետոյ պիտի տեսնենք ու հասկնանք։

Կարգ մը եւրոպական թերթեր Թուրքիան Իտալիոյ գիրկը ինկած, անոր քաղաքականութեան շրջանակէն դուրս չելլելու դատապարտուած կառավարութիւն մը ցոյց կուտան։ Գործնականօրէն ցոյց կուտանք այդ մեկնութեանց անպատշաճութիւնը։ Թուրքիա անկախ եւ ազգայնական քաղաքականութիւն մը ունի։ Իր բոլոր որոշումները եւ ձեռնարկները այս քաղաքականութեան ծնունդն են։ Ինչպէս Ռուսիոյ նոյնպէս Իտալիոյ հետ բարեկամութիւն ցոյց կուտանք։

Մոսկուայէն յետոյ Հռոմ կ'երթանք եւ բէժիմի տեսակէտով իրարու ներհակ այս երկու երկիրներու հետ մեր անոր յարաբերութիւնը, ուրիշ երկիրներու հետ ալ նոյն սահմանի մէջ բարեկամ մնալու արգելք չըլլար։

Այս քաղաքականութեան հիմը, բարեկամներու դէմ եղած ո եւ է շարժման մասնակից չըլլալն է։ Բարեկամ կառավարութիւններ, այս խնդրին մէջ իրարու հետ բարեկամութեան վրայ վստահ ըլլալէ յետոյ, մտահոգութեան ոչ մէկ պատճառ կայ։ Այս է պատճառը որ, հակառակ ընդհանուր կարծիքին, Թուրքիոյ Ազգաժողովին մէջ մուտքը, Թուրքիոյ մէջ պարման... եւ ցաւով ընդունուած դէպք մը չի նկատուիր։

Ազգաժողով չմտնելու համար ո եւ է կառավարութեան մը գաղտնի եւ յայտնի տրուած խոստում մը չկայ։

Իտալիա համաշխարհային պատերազմէն յաղթական ելաւ, բայց արդիւնքէն գոհ չէ, յաղթութեան պտուղները քաղուած ատեն, Իտալիոյ շատ փոքր բաժին մը հանուած է։ Զինադադարի շրջանին խիկ ամէն ազգ, տարազայ պատերազմի մը հետեւանքներով կարգ մը քաղաքական համաձայնութիւններ կը պատրաստէր։ Այդ պատճառով պատերազմի աւարը բաժնուած ատեն, իրենց տարազայ գերը աչքի առջեւ բերուած է։ Անտարակոյս եթէ հաշտութեան խորհրդաժողովներու մէջ Իտալիոյ ներկայացուցիչները Մուսոլինիներ եւ Կրանտիներ ըլլային, Իտալիոյ համար արդիւնքը բոլորովին տարբեր կ'ըլլար։

Ֆաշիստ Իտալիա, ինչհանուր պատերազմէն յետոյ, երկիրը պաշարող անիշխանութեան եւ յեղափոխութեան կրակը մարելէ յետոյ, հիմա սեղմ տնտեսական երկրին մէջ գործունէութեան եւ բարենորոգման շարժման մէջ մտած է։ Իրենց գլուխը Մուսոլինիի նման ուժեղ պետական անձ մը գտնուելով քաղաքական տապարէզը եւ երկրին դուրս ալ մեծ ...ը ունի, ոչ միայն ներսը, այլ եւ երկրէն դուրս ալ մեծ յարգ մը շահած է, այնպէս որ միջազգային քաղաքականութեան մէջ Իտալիոյ չմասնակցած համաձայնութեան մը տեւականութիւնը հաւանական չէ։

Մուսոլինիի մէկ կողմէն երկրին մէջ զօրաւոր քաղաքականութիւն մը հաստատել, ժողովուրդին տնտեսական կարողութիւնը բարձրացնել կ'ուզէ։

Միւս կողմէ ալ ընդհ. պատերազմին յառաջ բերած խաղաղութեան դաշնագիրներու մէջ գտնուած անարդարութեանց փոփոխութեան կարելիութիւն կը պատրաստէ։ Այսօրուան Իտալիա Ազգաժողովին եւ ուրիշ մարզերու մէջ, քաղաքական մեծ խնդիրները՝ ոչ թէ խառնելի մասնահարք, այլ հիմնական միջոցներով լուծելու

համար առաջարկներ կ'ընէ։ Արդէ Իտալիա հին դիւանագիտական ճամբաներէն ձգած, այս ցեխոտ ճամբաներու մէջ յամառելով, մնացողներու փրկութեան ճամբայ ցոյց կուտայ։ Այսօրուան վիճակը, տակաւին յաղողութենէն մեր հեռաւորութիւնը ցոյց կուտայ, բայց միջազգային ազդեցութեամբ այս հեռաւորութիւնը յանկարծ կրնայ կարճնալ, Իտալիոյ ուղիղ եւ բաց քաղաքականութեամբ։ Անհաւանի Ռոմէյթ փաշա այս նոր քաղաքականութեան կեդրոնը կ'երթայ։ Զենք կասկածիր որ վարչապետը ինչպէս անցեալ տարի Աթէնքէն, երկու շաբաթ առաջ ալ Մոսկուայէն գոհ վերադարձած էր, անկէ ալ լաւագոյն տպաւորութեամբ պիտի վերադառնայ։

«ԿՈՄԻՏԱՍ» ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

—)(o)(—

Անցեալ Կիրակի, 22 մայիս կէսօրէ վերջ, Maison de la Mutualitéի գոյգ սրահներուն մէջ, տեղի ունեցաւ Փարիզահայ «Կոմիտաս» երկսեռ երգչախումբի երկրորդ ընկերահամակրական հաւաքոյթը։

Ժամանակէն առաջ ծնողներու, բարեկամներու եւ համակիրներու ստուար բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ գտնուելու, եթէ ո՛չ նիւթապէս, գէթ բարոյապէս քաջալերելու համար, ապրելու եւ տեւելու ընդունակ սոյն երիտասարդ գեղարուեստական միութիւնը։

Քանի մը խմբական երգերէ յետոյ երգչախումբի անդամներէն արտասանութիւններ ըրին։ Մենորդեց Օր. Թ. Ճիէրճեան, որմէ վերջ երգախումբ տրամախօսութեամբ Գ. Մարտիրոս յաջողեցաւ ամբողջ սրահը ծիծաղով ու խնդուքով ողողել։

Հաւաքոյթին ամենագոյն յաջողութիւնն էր երգչախումբին ուժերով ներկայացուած «Գաշտօնա Խոմբալ է» ծանօթ մէկ արար ծիծաղաշարժ կտորը, որուն գերակատարները. Ղազարոսեան, Գալապանեան եւ Օրխաչատուրեան, կրցան իրենք զիրենք արժեցնել։

Կարճ դադարէ մը վերջ սկսան պարերը, որ երկսեռ երիտասարդութեան մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ին հաճելի ժամանց մը պարգեւեցին։

Համակիր

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԲԵԿՈՐՆԵՐ

ՇԱՄՊԷՐԻՆ.— Շամպէրին կեդրոնն է Սավուա նահանգին, նշանաւոր իր գեղակներով ու բնական գեղեցկութիւններով, Ալպեան լեռներէն ոչ շատ հեռու ընդարձակ տարածութեան վրայ հիմնուած։

Ահա այս քաղաքն ենք ինկած երեք հայ երիտասարդներ, հեկայական ալիքներէ ջարդ ու փշուր եղած նաւի բեկորներու նման։ Երեքս ալ բանուոր, երեքս ալ գերձակ, երեքս ալ որբ, երեքս ալ ամուրի։

Թէեւ մենք, բազմաթիւ հայ երիտասարդներու նման տարիներու ատամանքէն ընկճուեր ենք բարոյապէս ու մարմնապէս, բայց վառ պահեր ենք, մեր յոգնած սրտերու մէջ հայրենասիրական զգացումները. Լաւ գիտենք թէ, մեր երջանկութիւն կախում ունի հայ ազգի ճակատագրէն, լաւ գիտենք թէ մինչեւ որ

հայրենիքի կատարեալ ազատութիւնը չապահովենք, չենք կրնար վստահ ըլլալ նաեւ մեր ապագայի վրայ. այսօր հանգիստ ենք, կ'աշխատինք, կը շահինք, բայց վաղը քաղաքականութեան կամ օրէնքի մը պզտիկ փոփոխութեամբ, կրնանք թէ՛ ալ անգործ, կրնանք ըլլալ նաեւ աղքատ. մէկ խօսքով մեր հանգստութիւնը կախում ունի մեզ հիւրասիրող երկիրներու քմահաճոյքէն։ Ուստի պէտք է գիտնանք բոլոր հայերս թէ, ապագան, դրամը, երջանկութիւնը, պատիւը ու արդարութիւնը պիտի գտնենք այն ատեն երբ ազատութեան դրօշը ծածանի Արարատի գագաթէն։

Մէկ միլիոն հայ ժողովուրդի արիւնով գրուած հայուն սեւ ճակատագիրը, վերստին սեւագրուեցաւ երբ վատակութեամբ ու վատութեամբ մեր գեղեցիկ երկրին տիրացան կարմիր ոճրագործները։

Բազմաթիւ հայ բանուորներ, օտար հիւանդանոցներու անկիւնները հայրենական երգերներու ջերմ մթնոլորտը երազելով, անցընեն մելամաղձոտ գիշերներ, սպասելով իրենց վերջին վայրկեանին։

Կ'ուզէի հարցնել մեր երկրի բանուորներուն թէ ինչպէս պիտի երջանկացնեն համաշխարհային բանուորները, երբ չեն բարեհաճիր սփ մը հող տալու հայ բանուորին, հանգչելու համար, որոնց այնքան աղաչանքներն ու պաղատանքները անլսելի կը մնային աշխարհի բանուորներու երջանկութեան ուղեցոյցներու կողմէ։

Ե. Նաւասարդեան

Դպրոցասէրի յոբելեանը

—)(o)(—

ԼԻՈՆ.— Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ կազմակերպուած 50ամեայ գործունէութեան յոբելեանը տեղի ունեցաւ 22 մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երկուքին Գ. Թադապետեանի սրահը։

Վարդան քահանայ Մամիկոնեան իր բացման խօսքը ըրաւ հակիրճ կերպով, ներկայացնելով Դպրոցասէրի յիսնամեայ գործունէութիւնը։

Զարս փոքրիկ օրիորդներ Սահակեան, Գափթանճեան, Ձալըքեան ու Տօնապետեան յաջող կերպով ներկայացուցին տրամախօսութիւն մը։

Արտասանեց Օր. Թուլումպաճեան։ Մենրգեց Գ. Վահրամ Զանտըեան, Լիոնի Գոնսէրվաթուարի աշակերտներէն Արա Գարթեւեանի «Աշուղական»ը։

Խօսք տրուեցաւ օրուան բանախօսներէն Գ. Ղարիպ Շահպազի, որ պատմականը ընելով Տիկնանց միութեան անցեալ եւ ներկայ գործունէութեան եղրակացուց, թելադրելով ուժ տալ նման միութիւններու։ Երկրորդ բանախօսն էր բնկ. Թաւուր Այվազեան, որ յստակօրէն ակնարկ մը նետեց դէպի համխոտան աստամանելի օրերը։ Եւ կանգ առնելով դպրոցասէրի անցեալ երկարատեւ գործունէութեան վրայ, շեշտեց որ Դպրոցասէրը այսօր պէտք է աւելի քան երբեք, մղուի անհրաժեշտ գործունէութեան մը, ամէն կողմ բանալով մանկապարտէզներ կամ նախակրթարաններ։

ՄԱՄՈՒԼ

Նոր շրջան

Աբէճեանի «Նոր Օր»ը իննը տարի շարունակուելէ յետոյ, երբ ստիպուած է թերթի գինը մէկ տրախմիէն բարձրացնել մէկուկէս տրախմիի եռեւեալ դիտողութիւնները կ'արձանագրէ.

— «Նոր Օրի համար նոր շրջան մը կը բացուի այսօրուընէ։ Շարունակաբար 9 տարի, այս թերթը ապրեցաւ ժողովուրդին հետ ու ժողովուրդին համար։ Տուաւ իր լաւագոյնը։ Եթէ չկրցաւ ընել աւելին, պատճառները պէտք է փնտռել իրմէ դուրս։ Անոր յարատեւութիւնը մեզի համար հրաշքի հաւասար բան մըն է։ Թերթի միճակէն չհասկցողները չեն կրնար երեւակայել այն յուրջ դժուարութիւնները, որոնց առկաց ու յաղթահարեց այս երիտասարդ ու ընթերցողներուն պէս տարագիր թերթը։ Անոր իննը տարուան կեանքը բացարձակ գոհողութիւն եղաւ։ Զոհողութիւն՝ նիւթական, բարոյական ու հոգեկան։ Առոր լաւագոյն ու համոզիչ փաստը այն իրողութիւնն է որ յունահայութեան մէջ 5է աւելի թերթի ձեռնարկներ եղան, որոնք անյաջող վախճան ունեցան։

Մեր դժուարութիւններուն մասնակից չդարձուցինք մեր ընթերցողները։ Անոնց ուսին վրայ բեռ չդրինք երբեք։ Գոհացանք պղատոնական համակրանքով ու բարոյական քաջալերութիւնով։

Մեր ժողովուրդը գրեթէ զաղափար չունի թերթի մը հրատարակութեան պայմաններու մասին։ Միշտ կը պահանջէ, բայց երբեք չի տար։ Հին մոլութիւն է ասիկա։

Բազմաթիւ ազգային մարմիններ, միութիւններ, կազմակերպութիւններ կը պահանջեն որ իրենց ազդերն ու ծանուցումները ձրի հրատարակուին։ Վարժարանին համար է, եկեղեցիին համար է, ժողովուրդին համար է։ Այսպէս հանդէս մը կազմակերպութեան համար կը ծախսեն հարիւրաւոր տրախմիներ ու երբ կարգը կուգայ ծանուցումին, հազար ապիկէն ջուր կ'իջեցնեն, տասը կամ քսան տրախմիով հաշիւը փակելու համար։

Զենք մեղադրեր, հին մոլութիւն է ասիկա։ Բայց պէտք է կամաց կամաց փոխել մտայնութիւնը եւ մտածել նաեւ թերթի մասին։ Այս բոլորէն դուրս կան նաեւ անպարտաճանաչ բաժանորդներ, որոնք մեծապէս կը դժուարացնեն մեր գործը։ Մեզմէ ամէն մէկը սիկարէթի, օղիի, կամ հաճոյքի համար դրամ կը գտնէ, բայց երբեք չի մտածեր թէ օրը մէկ տրախմի թերթին տալը իր մեծագոյն պարտականութիւնը կը կազմէ։»

Մենրգեց Գ. Գրիգոր Մարտիրոսեան։ Գարեգին Մանուկեան եւ եւ Տէրտէրեան ներկայացուցին յաջող տրամախօսութիւն մը։ «Գալէ» մը Օր. Ղարիպեանի կողմէ։ Արտասանութիւն մը Հացագործեանէ։

Նուագախումբը մէջ ընդ մէջ նուագեց գեղեցիկ կտորներ։ Միջնարարներուն ներկայացուեցաւ Դպրոցասէրի գործունէութենէն քաշուած ֆիլմ մը, որուն մէջ տեսանք Դպրոցասէրի հիմնադիրներուն եւ ուսուցիչներուն պաշտօնէութեան, սաներու, շրջանաւարտ որբուհիներուն եւայլ լուսանկարներ։

Ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը որ մօտ կէս ժամ սրահը ծիծաղի մէջ պահեց. «Երկու խուլերը»։

«Գողթան» երգչախումբը «Ալագեազ»ւեշարաւով փակեց հանդէսը։

Միսաք Միրզէ

Պուլկարիոյ թագաւորը Ս. Ղազար վանքին մէջ

—)(o)(—

«Բազմավէպ»ի մէջ կը կարդանք թէ Պուլկարիոյ Բօրիս թագաւորը բնտանեօք այցելած է Վենետիկի Մխիթարեաններու Ս. Ղազարու վանքը, ուր այցելած են եկեղեցին, եւ կը գրէ «Բազմավէպ».

— «Զմայլանքով դիտեցին Սասունիոյ ատն թագուհիներու, Մարգարիտայի եւ Հեղինէի, թանկագին նուէրները՝ զորս ուրախութեամբ իրենեներուն կը ցուցնէր Ռոհաննա Թագուհին. ժամագիրք, չարակնի հետաքրքրութեամբ դիտեցին սատանայով հակիրճ ծանօթութիւններ հայ եկեղեցւոյ, հայ ծէսի, հայ երգի մասին. մեծապէս գնահատեցին ոսկեհիւս, ոսկեման ասեղնագործ շուրջառներ, Աւետարանի եւ ոսկւոյ լաթեր եւ թանկագին գիրապակներ եւ սարկաւագի շապիկներ. Արեւելքի մեր հայ արուեստին անգուգական նմոյշներ 1750-1850 շրջանէն։

Եկեղեցիէն անցան ճաշարան եւ անկից ալ Թանգարան՝ ուր շատ գնահատեցին Այվազովսկիի նկարները, եւ հետաքրքրութեամբ դիտեցին Լեւոն վերջինի սուրը, Լորտ Պայրընի յիշատակները, Կուտինահայութեան արուեստի քանի մը թանկարժէք նմոյշներ, յետոյ երբ անմոռաց յիշատակ իրենց այցելութեան՝ հաճեցան արձանագրել կարգաւ իրենց վեհափառ անունները։ Այդ պահուն էր որ մտերիմ եւ զուարթ խօսակցութեան մէջ Զար Բօրիս յիշեց «2-3 տարի առաջ բոլորովին անծանօթ Ս. Ղազար այցելեցի եւ հասարակաց անունններու հետ խառնեցի իմս ալ, խորհրդաւոր եւ քիչ ճանաչելի ձեւով, ուսկից առաջնորդ հայրը (Հանդուցեալ Հ. Դանիէլ Վ. Ստեփանեան, որուն մահուան լուրը մեծ ցաւ եղաւ Թագաւորին) կրնանց ծածուկ անձնաւորութիւնս եւ չգիտնալ մտած ատենս բառ.— Բաւենն մէջը բան կայ»։

Զար Բօրիս՝ ընդդծեալ բացատրութիւնը հայերէն այնպիսի շնորհալի ոճով մը արտասանեց՝ որ մեզի զարմանք ու զուարճութիւն պատճառեց, ինչպէս նաեւ երբեմն թուրքերէն բացատրութիւնները։

Գրչագրաց մատենադարանին մէջ ուսումնասէրի հետաքրքրութեամբ եւ զմայլանքով դիտեցին հայկական ձեռնադրութեան հնագոյն նմոյշներ Մյելի (Փ. դար), Աղրիանուպոլ-ի (Նոյնպէս հին) ձեռագրատեսանից եւ այլ ձեռագիրներու մէջ։ Այդ հետաքրքրութեան համար ի սրպէս յարգալից նուէր՝ այցելութենէն վերջ Զար Բօրիսի ղրկուեցաւ Մյելի Աւետարանին նկարներուն եւ զարդերուն նմանահանութիւնը։»

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Գ. ՄԱՍ

= Ուշ կ'եթայ,— միջամտեց մայրը։
— Ինչո՞ւ։
= Չաշխատիր։
— Երբէ՞ն ի վեր։
= Ամիս մը կայ, հէ՞, Ծուրէն,— դարձաւ անուանոյն։
— Վեր վար այդքան — պատասխանեց Վարպետ Ծուրէն, դժգոհ որ այդ նիւթի մասին կը խօսուի։

Կասկած մը մտաւ Սուրէնի ներսը՝ մնչող բան մը կրկին ծուռ, տաքցաւ կրծքին տակ, ու խորհեցաւ թէ յանցաւոր է ինք իր այդ երկար յապաղումին համար։

Հարցուց տանը խնդրին մասին։ Հայրը յարոնեց թէ՝ ճնշումը շատցած էր, վարձքը աւելցուած, ու Դաւիթ էֆէնտին եւս ամէն ճիգ կը թափէր դուրս հանելու համար զիրենք ու Օսման էֆէնտիի աջակցութեամբ շէնք մը կառուցանելու, խանութի մասը իբրեւ գրասենեակ օգտագործելու նպատակով։ Բայց, գաւառական խնդիրը դեռ կ'երկարաձգուէր։

— Տէր ծորեղբայրս ինչպէ՞ս է — նիւթը փոխել ջանաց Սուրէն։

= Շատ ծանրացած է ծորէն. «Ես տղան ձեռքէ հանեցինք» կ'ըսէր կը կենար.

— Աչքո՞ւդ լո՞յս կա՞յ իրմէ։
= Հո՛ս է,— մէջ ինկաւ հայրիկը։
— Ո՞ւր եկաւ։
= Հը՛, «Ո՞ւր»... սախալը գտնաց ու սխտորովը եկաւ — ձայնեց մայրիկը շատ վերադառնալու ակնարկելով... Երուսաղէմայ խօսա վանքը ներ եկեր է...
— Անչափ, առաջուան նման կ'երթայ, կարող մեզի։
= Հայա՛ խինթին տալին մի, բառ թաղն ալ տաէք ինծի...
— Ինչո՞ւ, մայրի՛կ։
— Ի՞նչ պը՛ր ըլլայ — վրայ բերաւ Վարպետ Ծուրէն,— գնաց կարդաց քիչ մը սաղմոս, նարեկ, ելաւ էկաւ կինկ կ'ուզէ...
= Աշո՞ւղը։
— Այո՛։
= Մարդ կայ աէրտէր սիրէ, մարդ կայ տէրտէր կին, ա՛լ մարդ,— մայրիկն էր կրկին. հեղնանք մը ձայնին մէջ։

Միջ մը լռեցաւ։ Սիրանն էր քանին մէջ։

— Շատ նեղցար կը տեսնեմ զիրքը,— թելադրեց Սուրէն,— պէտք չէ նեղել ... տեսէ՛ք, հանգիստ քուն անգամ չունի։
= Է՛, հայր երբ կակազ, զիտցիր որ փարացաւ ունի,— զիջել սասունցի մայրիկը։
— Մայրի՛կ, ինչո՞ւ այդքան խիստ կը խօսիս։
= Հայա՛ ի՞նչ ընեմ... Նստիմ զոգդ, փետրեմ ծորուքդ...։
— Ո՞վ է նստողը, փետրողը...
= Քուկինդ — ձայնեց կրկին հայրը, Աշո՛տը ըսինք եա՞...
— Է՛, ի՞նչ կ'ընեն կոր, վերջապէս...
= Ըսգի թելքանք բաներ... չէ՛ն ամչնար — աւելի գոյլոցաւ մայրը — Քանի մը օր ծորքուրին էի... Սիրանը ցերեկները մինակ էր... կատուները դուրս ելան, մկները խաղս սկսան... ա՛ս էր պակաս... խելք թռցնելի՛ք բան... ամէնքին խօսեցէք... դուն գրացի բերնին ծամեց...

— Հաստրակութիւն բռնեց, մայրի՛կ եղան պէս է... ինք իր լծուած կառքը ձգած, առջեւի կառքէն խոտ կը քաշէ ոտքը շարժելու եւ որոճալու համար...

Ու սաքի ելաւ Սուրէն։ Հայրը կանգնեց էր արդէն բազմոցին առջեւ։ Քանի կը կաթէր բոլորին աչքերէն։ Թագուհի հանըմ ծռեցաւ աղջանին, վերցնելու համար սպասը, ու դառնալով Սուրէնին.

— Բան չկերար մէ, տղա՛ս,— ըսաւ — քանի մը պատառ առնես կեր։
= Շատ չոր է, վար չերթաց... աւելէ վերջ Վաղգէնը ամէն օր փուռէն թարմ հաց թող գնէ... տաքն հացը...
— Ի՞նչ — իրար չանցաւ Թագուհի հանըմ ու ծռեցաւ տղուն — ինծի նաւէ, աս դուռի հացերուն դէշ վարժուեր ես դուն... սատոնցմէ վա՛ր էկօ ան, դուն քու հօրդ տանը հացը կեր... ա՛ն է ծախսալը... աս դուռինը ազատ է, փառլախ է, անձա, ծնունք վարժուած չէնք, մեր միտէլին կը նստի, կ'ուրէ, հասկցա՞ր...

**

Սակայն, երբ Սուրէն աչքերը բացաւ, արեւը թեւ նետեր էր անենակէն ներս ու թռչունները կը դեղդեղէին սառէ սառ ցատկռտելով։ Հայրիկին ծուխին ձայնը չէր լսուեր։ Ու ծորը երդը պարկսեր էր աունէն։ Սուրէն ինկած էր ծանր մտածումներու ներքեւ։ Կը կուռնէր որ նիւթական մեծ անձկութեան մը մատնուած պէտք է ըլլան։ Այսուհանդերձ կը վարանէր հարցնելը։ Ինք եա չունէր։ Ճամբու ծախքը վերցուցեր էր պարտքով։ Ու դժուա՛ր թէ կարենար ուզարկել։ Ցետոյ, խորհեցաւ որ կարօտէն դատ իր մէջ ամէն ինչ փոխուեր էր։ Միջավայրը հզօրապէս ազդած էր իր վրայ։ Փորձեց ծշդել թէ այդ բոլորը դէպի վա՞ր է եղած, թէ դէպի լաւը։ Գնաց մը կայ միջա ու պիտի ըլլայ. սակայն, եզրակացուց։ Օրէնութիւն է շարժումը, կ'ըսէ անգլիական առածը։

Ու ելաւ անկողնէն, մտազբաղ, բայց փորձելով երգ մը ծալալու։ Իջաւ վար։ Սիրանը նստած էր պարտէզի սեմին ու կոնքին մէջ գուլպաները կը լուար։ Իսկ մայրը, ՚ լ ա թ մը ծունկին եւ ակնոցը քթին, սալ կը սրբէր, հատիկները թափթփելէն, ծուլ ժողվելէն ու դժգոհելէն.

— Ես ասկին աչքն ա աղջիկ տղու պէս զ՚ւռն է միջա...

Թագուհի հանըմ, տեսնելով Սուրէնը, գլուխը վերցուց, փ լ ա թը դրաւ բազմոցին, ակնոցը քաշեց քթին ծայրը եւ գորովագին ձայնով մը.

— Նա իսէ գիտեմ քի՛ կը քնանաս տէ,— բսաւ կը վախնամ ձան-ձուն հանելը։ Թող քնանայիր, գործդ ինչ է՞։
= Ես քիչ կը քնանամ, մայրիկ,— պատասխանեց Սուրէն։

Ցետոյ, մօտենալով Սիրանին.
— Ի՞նչ է, քաշուեր ես մէկ կողմ,— հարցուց։

Ու մինչ մայրիկը եկեր էր իր քով ու նախամաշի մասին կը խօսէր.
— Վա՛յ,— ներս եկաւ Գաբրիէլ քեռին,— Թագո՛ւկ, տեսա՞ր, եկաւ։

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

եւ երկրագործական նախարարները:

Եթէ ուրեմն, Պրիւնինկ վերջնապէս հակի դէպ ի աջ, ստիպուած պիտի ըլլայ նկատի առնելու խորհրդարանական մեծամասնութեան հարցը, որ այսօր, աւելի քան երբեք սուր կերպով կը ներկայանայ: Ընկերվարականները չեն ծածկեր թէ իրենց քուէն չպիտի տան կառավարութեան մը, որ ըլլայ նոյն իսկ Պրիւնինկի վարչապետութեան տակ, ո՛չ մէկ կապ ունի նախորդին հետ:

Սպանիոյ խռովութիւնները

Ըմբոստացման ձախող փորձեր

Մայիս 29ի համար, Սպանիոյ յեղափոխական կազմակերպութիւնները, գլխաւորաբար սէնտիքաները ծանուցեր էին յեղափոխական շարժում մը՝ ամբողջ Սպանիոյ համար:

Այս վերջին օրերու ընթացքին, ոստիկանութիւնը աշխատեր էր կասեցնել յեղափոխական շարժման թափը. իսկ կիրակի օրուան համար, ամէն միջոցի դիմած էր՝ վերջնապէս ձախողեցնելու շարժումը, եթէ յայտնուէր: Մատրիտի մէջ, կարեւոր ուժեր համախմբուած էին ժողովրդական թաղերը, ուր սակայն, որ եւ է միջադէպ տեղի չունեցաւ:

Ամբողջ օրը, Մատրիտի փողոցներուն մէջ, ոստիկանները խուզարկութիւններ կատարեցին: Ժողովուրդին հրահանգ տրուած էր դուրս չելլել իրենց բնակարաններէն: Մատրիտի մէջ, յեղափոխական շարժումը՝ բոլորովին ձախողեցաւ:

Նոյն միջոցներ նախատեսուած էին նաեւ Պարչելոնայի մէջ: Խուզարկութիւններ կատարուեցան սէնտիքաներու կեդրոնատեղիներուն եւ ղեկավարներու անձնական բնակարաններուն մէջ: Ցարդ վաթսուն անձեր ձերբակալուած են:

Մասնաւոր հսկողութեան տակ առնուած են դրամատուները եւ կառավարական ու հանրային շէնքերը:

Զօրանոցներուն մէջ, զինուորները կազմ ու պատրաստ կը սպասեն, ամէն վայրկեան դուրս ելլելու եւ ցոյց տրուած վայրը երթալու. իսկ զօրախումբերու փոխադրութիւնը դիւրացնելու համար, կառավարութիւնը գրաւած է անհատական բազմաթիւ ինքնաշարժեր:

Պարչելոնայի մէջ, յեղափոխականներու եւ ոստիկաններու միջեւ, կռուի մը ընթացքին սպաննուեցան 3 հոգի, վիրաւորուեցան 12:

Ընկերվարականներու ընդհանուր ժողովը

Մասնակցի՞լ թէ ո՛չ կառավարական կազմին

Ֆրանսական ընտրութիւնները որոնք վերջացան ձախերու յաղթանակով, Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը կրկին դրին, այս անգամ սուր կերպով, կառավարութեան կազմին մասնակցելու կամ չմասնակցելու հարցին առջեւ:

Այս հարցը լուծելու համար էր որ կիրակի օր, Փարիզի մէջ գումարուեցաւ ընկերվարականներու ընդհ. ժողովը:

Կիրակի օրուան ժողովին, մասնակցութեան հարցին թեր կամ դէմ խօսեցան 17 պատգամաւորներ:

Համաստակի յիշենք, յայտնուած գլխաւոր կարծիքները:

Մէօրթ-է-Մօզէլի պատգամաւորը Տօլէ կը պաշտպանէ իր շրջանին տեսակէտը, որուն դէմ քուէարկած է սակայն.

— Առաջին քուէարկութեան պահուն, ընկերվարականները իրենց քուէները տուին մեր ծրագրին համար: Երկրորդ քուէարկութեան ընթացքին իրենց քուէն տուին ո՛չ թէ բանի մը համար, այլ բանի մը դէմ՝ Թարտիէօի կառավարութեան դէմ:

«Բայց կայ ծրագիր մը, որ մերինէն դուրս, հաւանութիւն առացաւ նաեւ արմատականներուն: Ատիկա, Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան ծրագիրն էր: Արմատականներու կը մնայ հաւատարմօրէն փարիլ անոր:

«Ի՞նչ կը գտնենք այդ ծրագրին մէջ: Կռիւ՝ պատերազմի դէմ, վարկերու անմիջական կրճատումը, ապահովագրութեանց ազգայնացումը, ազգայնացումը նաեւ երկաթուղիներուն:»

Տօլէ կարգ մը ուրիշ նկատումներէ յետոյ, եւ որոշ վերապահումներով, անյարմար չի գտներ որ ընկերվարութիւնը յօժարի գործակցութիւնը փորձի դնելու:

Մասնի պատգամաւորը Հօք յիշելէ յետոյ վերջին ընտրութիւններու առթիւ ձախերու տարած յաղթանակը, կը հաստատէ թէ ատիկա, ժողովրդավարութեան յաղթանակն էր եւ կը պնդէ գործակցութեան պէտքին վրայ: Բայց այդ մասնակցութիւնը կառավարական կազմին ու գործունէութեան, վերջնական չպիտի ըլլայ: 1933ին պէտք է հրաւիրել ընկերվարական ընդհ. ժողով մը, քննելու համար մասնակցութեան արդիւնքը եւ որոշելու թէ պէ՞տք է շարունակել:

Իսկ Զիրոմսկի, որ ամէնէն թունդ հակառակորդն է մասնակցութեան, իր ճառը կը վերջացնէ ըսելով.

— Նախ ծրագիր: Եւ ծրագիր մը որ մշակուած եւ քանանձեւուած ըլլայ կուսակցութեան կողմէ: Մեր կուսակցութիւնը պէտք է գայն արտայայտելու ազատութիւնը պահէ: Մենք գործի մարդեր ենք եւ մասնակցութեան մեր հակառակութիւնը կ'ընդունինք ենթարկել փորձի կրակներուն:»

Ժողովը կիրակի օր եզրակացութեան յանգած չըլլալով, մնաց յաջորդ օրուան:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Վալանս

Այս Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 9—12 Սինէմա Փալասի մէջ
Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Վիէն

Այս Կիրակի. կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին Սէրքըլ Քաթոլիքի սրահին մէջ
Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:
Լիոնէն երգելու համար հրաւիրուած է ՕՐ. ԳԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ռոմանի

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մոնփէլիէ, Ա. Մ.— 35:
Պօվէ, Նազ.— 50:
Պերլին, Մ. Ե.— 200:
Տրակինեան, Ազար.— 70:
Անիէռ, Հիւ.— 222:
Տուրացօ, Պ. եւ Գ.— 200:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն, իր եւ իր շրջանի բոլոր ընկերներու կողմէ, ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ընկ. Գ. Տօնիկեանի՝ իրենց սիրելի փոքրիկն ՄԱՔՐՈՒՀԻԻ մահուան առթիւ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

Բ Ո Ւ

(Վէպ 1830ի իտալական յեղափոխութեան օրերէն)

Հեղինակ՝ Է. ՎՈՅՆԻՉ — Թարգմ. Լ. ՇԱՆԹ

Թեւով յանկարծ եկաւ կատարեալ գիտակցութեան, եւ մեղմ պահապանի ձեռքը ու գրեթէ հասարակ քայլերով առաջ անցաւ դէպ ի միջանցքն ու միւս սանդուղը: Մի վայրկեան կանգ առին մի դրան առաջ. յետոյ բացին, եւ դեռ Արթուր գլխի չընկած թէ ուր են տանում, դտաւ իրեն նոյն պայծառ սենեակում, ուր առաջին անգամ հարցաքննել էին. շղթայած նայում էր նա սեղանին, թղթերին ու պաշտօնեաներին, որոնք նստած էին իրենց սովորական տեղերում:

— Ա՛, պարոն Բերդէն, — ասաց գնդապետը: — Յոյս ունիմ, որ մեր խօսակցութիւնը այժմ աւելի խաղաղ կը լինի: Նա՛, ի՞նչպէս, դուք եկա՞ւ արդեօք յարմար: Ձէ՛ջդ է, որ ձեր եղբօր գաւիթի պէս չէք չէ:

Արթուր յառեց աչքերը գնդապետի ժպտուն դէմքին: Մի վայրի ցանկութիւն եկաւ վրան. յարձակւի բռնէ այդ սպիտակ այտածոպուններով փառահեղ կոկորդից ու խեղդէ: Հաւանօրէն այդ նկատելի էր եւ դէմքից, որովհետեւ գնդապետը անհապաղ բոլորովին ուրիշ թօնով.

— Նստեցէ՛ք, պարոն Բերդէն ու քիչ ջուր խմեցէք: Գրգռուած էք:

Արթուր ետ հրեց ջրի բաժակը որ նրան էին մեկնում: Թեւերը յենեց սեղանին, ճակատը գլուխը ձեռքին ու ճիգ էր թափում մտքերը հաւաքելու: Գնդապետը նստած ուշով դիտում էր. ու նկատում իր փորձուած հայեացքով նրա ձեռքերի ու շրթունքների թեթեւ դողը, խոնաւութեան հետքը մազերին մէջ եւ պղտոր հայեացքը, որոնք վրկայում էին, թէ նա Ֆիզիքապէս ընկճուած է ու ջիղերը քայքայուած:

— Այժմ պարոն Բերդէն, — ասաց նա մի քանի վայրկեանից, — կը սկսենք այն տեղից, ուր մնացինք: Մեր մէջ մի փոքրիկ անախորժութիւն անցաւ, եւ դրա համար էլ ձեզ ուզում եմ ասել, որ ես իմ կողմից ցանկանում եմ լինել դէպ ի ձեզ բարեացակամ: Եւ եթէ դուք էլ ձեր կողմից խոհեմ լինէք, աւելորդ խստութիւնների կարիք չի մնայ:

— Ի՞նչ էք կամենում ինձնից:

Արթուր խօսում էր բիրտ ու բարկացած ձայնով, բոլորովին տարբեր իր սովորականից:

— Կամենում եմ, որ ասէք ինձ պարզ, անկեղծ ու պատուօրէն այն ամէնը, ինչ որ գիտէք այդ ընկերութեան ու իր անդամների մասին: Ամէնից առաջ ինչքա՞ն ժամանակ է, որ ճանաչում էք Բոլլային:

— Ես կեանքումս երբեք տեսած չեմ նրան, եւ ոչինչ չգիտեմ նրա մասին:

— Մի՞թէ: Լա՛ւ, մենք նորից կը դառնանք այդ խնդրին: Ենթադրում եմ, որ դուք ծանօթ էք Կարլ Բինիի անունով երիտասարդին:

— Այդ տեսակ անուն բնաւ չեմ լսած:

— Շա՛տ է զարմանալի:

— Իսկ Ֆրանչեսկօ Ներրի՞ն:

— Առաջին անգամն եմ լսում:

— Ա՛յ, ձեզ մի նամակ ձեր ձեռքով գրած ու նրան ուղղուած: Տեսէ՛ք:

Արթուր անփոյթ նայեց նամակին ու ձգեց դրա:

— Ճանաչու՞մ էք այդ նամակը:

— Ո՛չ:

— Դուք ժխտու՞մ էք, որ սա ձեր գիրն է:

— Ես ոչինչ չեմ ժխտում. չեմ յիշում:

— Կարելի է որ յիշէք այս նամակը:

Նրան ուրիշ մի երկրորդ նամակ. մի նամակ, որ ինքը աշնանը գրել էր իր մի ընկերոջը:

— Ո՛չ:

— Զարմանալի կարճ յիշողութիւն ունիք:

— Մի՞թէ: Իսկ համալսարանի փրոֆէսորներից մին ասում էր ինձ անցեալ օր, որ դուք բնաւ անընդունակների հաշւումը չէք: Ընդհակառակը, ձեզ շատ խելացի են համարում:

— Դուք երեւի խելքը դատում էք ոստիկանական տեսակէտից: Համալսարանի փրոֆէսորները այդ բառը այլ իմաստով են գործ ածում:

Արթուրի ձայնի մէջ պարզ նկատւում էր աճող զայրոյթը: Նա ֆիզիքապէս ուժասպառ էր եղած քաղցից, անքնութիւնից ու զզուելի օդից: Մարմնի ամէն մի մասնիկը ցաւում էր: Գնդապետի ձայնը այնպէս էր տանջում նրա լարուած ջիղերը, ինչպէս քարեգրչի ճռռոցը քարետախտակի վրայ:

— Պարոն Բերդէն, — ասաց գնդապետը արժանաւորութեամբ ու ընկնելով բազկաթոռի թիկունքին: — Դուք նորից մոռանում էք ձեզ, եւ պէտք է ձեզ նախազգուշացնեմ, որ այս կերպ խօսելը ձեզ լաւ տեղ չի հասցնի: Յուսով եմ, որ արդէն յարմարանի հրապոյրները արդէն բաւականաչափ ճաշակել էք եւ չէք ցանկալ կրկին այնտեղ դառնալ: Պարզապէս ասեմ ձեզ, որ ստիպուելու եմ լուրջ միջոցներ ձեռք առնելու, եթէ կը շարունակէք այդպէս ամէն բան բացասելը: Ցիշեցէք, որ ես ապացոյցներ ունիմ, գրական ապացոյցներ, թէ այդ երիտասարդ պարոններից մի քանիսը պարապում էին արգիլուած գրքերի կոնտրաբանդով, եւ գիտեմ նոյնպէս, որ դուք նրանց հետ յարաբերութեան մէջ էիք: Այժմ հարցնում եմ ձեզ. ուզու՞մ էք ինձ ասել առանց որ եւ է ստիպման ինչ որ գիտէք այդ գործի վերաբերմամբ:

Արթուր խոր գլուխը քաշ ծոցին [illegible] կոյր, անմիտ, գազանային կատաղութիւնը եւ էր գալիս նրա կրծքում, մի կենդանի էակի նման: Ինքն իրեն զսպելու կարողութիւնը կորցնելը աւելի սոսկալի էր իրեն համար, քան ամէն [illegible]: Եւ իր կեանքում առաջին անգամ է զգաց, թէ որչափ վայրենութիւն է թաքնուած կրթուած մարդոց քաղաքակրթութեան ու քրիստոնէական [illegible] դութեան ետեւում: Ու մի [illegible] վրան հէնց ինքն իր անձից:

— Ձեր պատասխանին եմ սպասում, — ասաց գնդապետը:

— Ոչինչ չունեմ պատասխանելու:

— Ուրեմն բացարձակապէս [illegible] մերժում էք պատասխանելուց:

— Ոչինչ չեմ ասի ես ձեզ:

— Այն ժամանակ ստիպուած եմ կարգադրելու որ ձեզ նորից արգելարան [illegible] նստեցնեն ու պահեն այնտեղ մինչեւ որ փոխէք ձեր վճիռը: Իսկ եթէ [illegible] յամառանաք, ձեզ շղթայել կը [illegible] նեն:

Արթուր բարձրացրեց աչքերը, [illegible] քից գլուխ դողալով:

(Շար.)